

RU LOQ' PIXAB' RI DIOS

El Nuevo Testamento en
K'iche' Centro-Occidental

RU LOQ' PIXAB' RI DIOS

El Nuevo Testamento en K'iche' Centro-Occidental

Primera Edición

© 1997, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Segunda Edición

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons

Atribución-No Comercial-No Derivadas 3.0 Unported

Eres libre de:

copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra

Bajo las condiciones siguientes:

- **Atribución** — Debes reconocer la autoría de la obra en los términos especificados por el propio autor o licenciante.
- **No comercial** — No puedes utilizar esta obra para fines comerciales.
- **No Derivadas** — No está permitido que alteres, transformes o generes una obra derivada a partir de esta obra.

Entendiendo que:

- **Renuncia** — Alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor.
- **Otros derechos** — Los derechos siguientes no quedan afectados por la licencia de ninguna manera:
 - Los derechos derivados de *usos legítimos* u otras limitaciones reconocidas por ley no se ven afectados por lo anterior;
 - Los derechos *morales* del autor;
 - Derechos que pueden ostentar otras personas sobre la propia obra o su uso, como por ejemplo *derechos de imagen* o de privacidad.
- **Aviso** — Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

RI KI BI' RI WUJ, XA JAWIJE' RI KERICTAJ WI

	pág
San Mateo Mt	1
San Marcos Mr	75
San Lucas Lc	122
San Juan Jn	198
Hechos Hch	253
Romanos Rom	329
1 Corintios 1 Co	361
2 Corintios 2 Co	390
Gálatas Gá	409
Efesios Ef	421
Filipenses Flp	432
Colosenses Col	440
1 Tesalonicenses 1 Ts	448
2 Tesalonicenses 2 Ts	455
1 Timoteo 1 Ti	459
2 Timoteo 2 Ti	468
Tito Tit	476
Filemón Flm	481
Hebreos Heb	483
Santiago Stg	508
1 Pedro 1 Pe	517
2 Pedro 2 Pe	527
1 Juan 1 Jn	533
2 Juan 2 Jn	541
3 Juan 3 Jn	543
Judas Jud	545
Apocalipsis Ap	549
Diccionario	584
Mapas	588

KIEB' OXIB' TZIJ CHRÍJ WE WUJ RI'

We wuj ri' are u tz'aqat RU LOQ' PIXAB' RI DIOS (ri Biblia) ri káb'ix K'ak' Trato che. Chupam e k'o ri kiejeb' "evangelios" (ri utzalaj taq tzij chríj ri Jesucristo). K'o ri wuj "Los Hechos" ri kätzijox wi ri ki b'anom ri apóstoles, xuquje' taq ri kajmab'al ru b'anom ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios aretaq xb'an ki b'anik ri nab'e taq iglesias. E k'o xuquje' ri cartas (epístolas) ri xkítz'ib'aj job' chke ri apóstoles (ri San Pablo k'ia na ri xutz'ib'aj ri are'). K'o k'u jun wuj ri nim u b'anik chuk'isb'al, "El Apocalipsis," —kuchixik. Pa ri wuj ri' káqil wi ri xq'alajisax chuwäch ri San Juan rumal ri Jesucristo ri kub'ij wi ri k'isb'al re ri kajulew, xuquje' ri k'ak' u taqanik (reino) ri Jesucristo. Konojel taq wa' we tz'ib'talik ri' xetz'ib'ax ruk' ri u no'j ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios xuquje' ruk' ri nimalaj u chuq'ab'.

We Nuevo Testamento ri' xq'axax pa ri ki ch'ab'al ri winaq ri kech'aw pa k'iche' ri e k'o chuqajb'al q'ij rech ri tinimit Guatemala.

Jujun chke ri k'utb'al taq tzij xeq'axax wa' xaq je' jas ri kub'ij ri castellano. Xkanaj kan xaq je ri' rech käch'ob'taj na más. Are k'u ri qas qa rayib'al are la' chi käch'ob'taj ri tzij jas ri chomanik re ri ojer taq tzij ri xetz'ib'ax nab'e pa ri ch'ab'al griego.

Käqaj chi we Nuevo Testamento ri' are jun nimalaj tewchib'al chke taq ri käkisik'ij we wuj ri', xuquje' chke taq ri käkítatab'ej u sik'ixik. Ri qa rayib'al are chi keuto' ri winaq rech qas käkich'ob' ru Loq' Pixab' ri Dios ri käkowinik kuk'am u b'e jun rech kuriq ru tob'anik ri Dios (salvación), rech xuquje' kätretamaj jas ri' ri k'aslemal ri kuriq jun aretaq kákojon che ri Cristo.

Je' jas ri kub'ij pa ri Apocalipsis 1:3 — "Utz re jachin ri kusik'ij u wäch we wuj ri', xuquje' utz ke jachin taq ri käkítatab'ej u sik'ixik ri tzij ri yo'm rumal ri Loq'alaj Espíritu ri tz'ib'tal chupam we wuj ri', kákinimaj k'u ri kub'ij rumal chi naqaj chik k'o wi ri q'ij aretaq káb'antaj na ronojel wa'."

Pa ri San Juan 20:31 kub'ij: "Xetz'ib'ax k'u wa' ri k'o waral rech ri ix kikojo chi ri Jesús are ri Cristo, ru K'ojol ri Dios, rech aretaq kixkojon che ri Are', kiriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik."

PREFACIO

Esta parte de la Biblia se llama “El Nuevo Testamento.” Incluye los cuatro evangelios (las buenas noticias acerca de Jesucristo), el libro de Los Hechos que habla de las obras de los apóstoles de Jesús y la gran obra del Espíritu Santo en la formación de las primeras iglesias. Incluye también las cartas (epístolas) escritas por cinco de los apóstoles (la mayoría por San Pablo), y un libro especial al final que se llama “El Apocalipsis,” la revelación de Jesucristo dado a San Juan que habla de los tiempos finales del universo y el nuevo reino de Jesucristo. Todas estas escrituras fueron escritas bajo la supervisión y con el poder del Espíritu Santo.

Este Nuevo Testamento se ha traducido principalmente para los indígenas quichés de la región centro-occidental del país de Guatemala.

A veces una palabra figurativa o un modismo se ha traducido en forma directa para mayor comprensión. En todo caso la meta ha sido de conservar con toda fidelidad el sentido original.

Esperamos que este Nuevo Testamento sea útil y de mucha bendición para los lectores y los oyentes, ayudándoles a comprender las Sagradas Escrituras que los pueden guiar a la salvación y a una vida netamente cristiana.

Como dice en Apocalipsis 1.3: “Feliz el que lee, y felices también los que escuchan la lectura de este mensaje recibido de Dios y hacen caso a lo que aquí está escrito, porque ya se acerca el tiempo.”

Y en San Juan 20.31 dice: “Pero éstas se han escrito para que ustedes crean que Jesús es el Cristo, el Hijo de Dios, y para que tengan vida al creer en él.”

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN MATEO

Waral kätzijox wi jachin taq ru mam ri Jesús ojer

1 ¹Are wa' ri ki b'i' ri u mam ri Jesús ojer. Ri Jesús Are rachalaxik ri qa mam David xuquje' ri qa mam Abraham ojer.

²Ri qa mam Abraham are u tat ri qa mam Isaac. Ri qa mam Isaac are u tat ri qa mam Jacob. Ri qa mam Jacob are u tat ri qa mam Judá xuquje' taq ri e rachalal ri are'. ³Ri qa mam Judá are u tat ri qa mam Fares xuquje' ri qa mam Zara. Ri ki nan k'ut are ri nan Tamar. Ri qa mam Fares are u tat ri qa mam Esrom. Ri qa mam Esrom are u tat ri qa mam Aram. ⁴Ri qa mam Aram are u tat ri qa mam Aminadab. Ri qa mam Aminadab are u tat ri qa mam Naasón. Ri qa mam Naasón are u tat ri qa mam Salmón. ⁵Ri qa mam Salmón are u tat ri qa mam Booz. Ru nan ri qa mam Booz are ri nan Rahab. Ri qa mam Booz are u tat ri qa mam Obed. Ru nan ri qa mam Obed are ri nan Rut. Ri qa mam Obed are u tat ri qa mam Isaí. ⁶Ri qa mam Isaí are u tat ri qa mam David ri nim taqanel. Ri qa mam David ri nim taqanel ruk' ri chichu' ri xrixoqilaj na ri tat Urías, e are' u nan u tat ri qa mam Salomón.

⁷Ri qa mam Salomón are u tat ri qa mam Roboam. Ri qa mam Roboam are u tat ri qa mam Abías. Ri qa mam Abías are u tat ri qa mam Asa. ⁸Ri qa mam Asa are u tat ri qa mam Josafat. Ri qa mam Josafat are u tat ri qa mam Joram. Ri qa mam Joram are u tat ri qa mam Uzías. ⁹Ri qa mam Uzías are u tat ri qa mam Jotam. Ri qa mam Jotam are u tat ri qa mam Acaz. Ri qa mam Acaz are u tat ri qa mam Ezequías. ¹⁰Ri qa mam Ezequías are u tat ri qa mam Manasés. Ri qa mam Manasés are u tat ri qa mam Amón. Ri qa mam Amón are u tat ri qa mam Josías. ¹¹Ri qa mam Josías are u tat ri qa mam Jeconías, xuquje' ri e rachalal. Pa taq ri q'ij ri' xek'am b'i' ri winaq aj Israel, xeopan k'u pa ri tinimit Babilonia.

¹²Aretaq ri winaq aj Israel e k'o chik pa ri tinimit Babilonia, ri qa mam Jeconías xk'o'ji jun u k'ojol, Salatiel u b'i'. Ri qa mam Salatiel are u tat ri

qa mam Zorobabel. ¹³Ri qa mam Zorobabel are u tat ri qa mam Abiud. Ri qa mam Abiud are u tat ri qa mam Eliaquim. Ri qa mam Eliaquim are u tat ri qa mam Azor. ¹⁴Ri qa mam Azor are u tat ri qa mam Sadoc. Ri qa mam Sadoc are u tat ri qa mam Akim. Ri qa mam Akim are u tat ri qa mam Eliud. ¹⁵Ri qa mam Eliud are u tat ri qa mam Eleazar. Ri qa mam Eleazar are u tat ri qa mam Matán. Ri qa mam Matán are u tat ri qa mam Jacob. ¹⁶Ri qa mam Jacob are ru tat ri a José ri rachajil ri María. We María ri' are k'u wa' ru nan ri Jesús ri káb'ix Cristo^a che.

¹⁷Je ri' chi kajlajuj juch'ob' tataxelab' kachi'l ri ki k'ojol e ok'owinaq xchaptaj loq ruk' ri qa mam Abraham k'ä ruk' ri qa mam David. Kajlajuj chik xchaptaj loq ruk' ri qa mam David k'ä aretaq xek'am b'i ri winaq aj Israel, xeopan pa ri tinimit Babilonia. Te k'u ri' e k'o chi kajlajuj chik k'ä xil na u wäch ri Cristo.

Kil u wäch ri alaj a Jesús

¹⁸Are je wa' xb'antajik aretaq xil u wäch ri alaj a Jesús: Ri q'apoj al María ru nan u yo'm chi u tzij che k'ulanem ruk' ri a José. Mäja' k'u kek'uli'k aretaq ri al María xkanaj yawab' winaq rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. ¹⁹Ri a José k'ut ri rachajil are jun achi ri jikom ranima' cho ri Dios, man kraj tä k'ut käresaj u k'ixb'al ri al María chkiwäch ri winaq. Rumal ri' xuchomaj u ya'ik kanoq xaq chi k'uyal. ²⁰Aretaq je' tajin kuchomaj wa', xpe jun ángel ri taqom loq rumal ri Dios ri xuk'ut rib' chuwäch ri a José pa ri u waram, xub'ij che: A José, at b'a' at rachalaxik ri tat David. Maxej awib' chuk'amik ri al María che awixoqil, rumal chi ri ral ri kil na u wäch, are rech ri Loq'alaj Espíritu wa'. ²¹Ri are' kák'oji na jun ral ala, kakoj k'u na JESÚS che u b'i'. (Ri “Jesús” kel kub'ij “To'l Qe”). Je' u b'i' wa' rumal chi keuto' na ru winaqil, keresaj na pa ri ki mak, —xcha ri ángel.

²²Ronojel wa' xb'antajik rech qas je' kel wi jas ru b'im ri Qajaw Dios rumal ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri kub'ij:

²³Ri q'apoj ali kákanaj na kan yawab' winaq,
käril k'u na u wäch jun ral ala
ri káb'ix na Emanuel che,
—kächa'. Kel kub'ij wa': Ri Dios k'o quk', —kächa ri'.

²⁴Aretaq xk'astaj ri a José che ru waram, xunimaj ri xb'ix che rumal ri ángel ri taqom loq rumal ri Dios. Xuk'am ri al María che rixoqil. ²⁵Man xkiriq tä k'u na kib', xane k'ä te' aretaq xil na u wäch ri ral ri al María. Ri a José xukoj k'u JESÚS che u b'i'.

Ri ajno'jab' keopan che rilik ri alaj a Jesús

2 ¹Ri alaj a Jesús xil u wäch pa ri tinimit Belén, ri k'o pa Judea. Are chi' k'o ri tat Herodes che nim taqanel puwi' ronojel ri Judea.

^a 1:16 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

Xeopan k'u jujun achijab' ajno'jab' pa ri tinimit Jerusalén, jela' k'u kepe pa relb'al q'ij. ²Xkita' k'u u tzijol chila', xkib'ij: ¿Jawije! käriqtaq wi ri nim taqanel ri kätaqan na pa ki wi' ri winaq aj Israel ri k'ä te' xil u wäch? Xa xqil ru ch'imil pa relb'al q'ij, rumal ri' xujpe chuq'ijilaxik, —xecha'.

³Aretaq ri tat Herodes ri nim taqanel xuta wa', sib'alaj xsach u k'lux, je' xuquje' konojel ri nik'iaj winaq aj Jerusalén. ⁴Xtaqan k'u ri nim taqanel che ki sik'ixik ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab', xuta' k'u chke jawije' kil wi na u wäch ri Cristo. ⁵Ri e are' xkib'ij che: Pa ri tinimit Belén ri k'o pa Judea, rumal chi ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios je wa' xutz'ib'aj:

⁶Ri at tinimit Belén,
at ri' ri rech ri rulew ri Judá,
machomaj chi ri at man nim tä a q'ij at
chkiwäch ri q'atal taq tzij ri e k'o chila',
rumal chi awuk' at kel wi na jun nim k'amal b'e,
ri kuk'am na ki b'e ri nu winaq aj Israel,
—kächa', —xecha ri tijonelab' re ri Pixab'.

⁷Are k'u ri tat Herodes chelaq'al xeusik'ij ri ajno'jab', xuta' k'u chke jampa' qas xk'utun ri ch'imil. ⁸Te ri' xeutaq b'i pa Belén, xub'ij b'i chke: Jix b'a' jela', chitatab'ela' jawije' k'o wi ri ak'al. Aretaq kiriqo, chixpe chub'ixik chwe, rech ri in xuquje' kine' na chuq'ijilaxik, —xcha chke.

⁹Ri ajno'jab' xuwi xkito ri xb'ix chke rumal ri nim taqanel, xeb'e'k. Are k'u ri ch'imil ri xkil pa relb'al q'ij x nab'ej chkiwäch, k'ä xopan na puwi' ri k'o wi ri ak'al, xtak'i k'u chila'. ¹⁰Ri ajno'jab', aretaq xkil ri ch'imil, sib'alaj xekikotik. ¹¹Xeb'ok k'u b'i pa ri ja, xkil k'u ri ak'al k'o ruk' ri al María ru nan. Xexuki'k, xkiq'ijilaj ri ak'al. Te k'u ri' xkijaq u wi' ri ki k'olib'al, xkisipaj q'än puaq, incienso, xuquje' mirra^b che ri Are'. ¹²Te k'u ri' xb'ix chke pa achik' chi meok'ow chi jela' jawije' k'o wi ri tat Herodes. Xetzelej k'u b'i pa ri ki tinimit, xkik'am b'i jun b'e chik.

Waral kätzijox wi jas xb'an che ri alaj a Jesús xk'am b'i pa Egipto

¹³Aretaq e b'enaq chi ri ajno'jab', xpe jun ángel ri taqom loq rumal ri Dios, xuk'ut rib' chuwäch ri a José pa achik', xub'ij che: Chatwalijoj, chak'ama b'i ri ak'al, rachi'l ru nan, chixanimaj b'ik. Jix pa Egipto, chixkanaj k'u na kan chila' k'ä kinb'ij na chiwe jampa' kixpetik. Je ri' chib'ana rumal chi ri tat Herodes kutzukuj na u kämisaxik ri ak'al, —xcha ri ángel che.

¹⁴Xwalij k'u ri a José, xuk'am ri ak'al, rachi'l ru nan, chaq'ab' k'ut xeb'el b'ik, xeb'e' pa Egipto. ¹⁵Chila' xek'oji wi na k'ä xkäm na ri tat Herodes. Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi jas ri xub'ij ri Dios rumal

^b 2:11 Ri mirra are jun kunab'al ri sib'alaj paqil rajil.

ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri kub'ij: “Pa Egipto xinsik'ij wi loq ri nu K'ojol,” —kächa'.

Ri tat Herodes kutaq ki kämisaxik ri ak'alab'

¹⁶Aretaq ri tat Herodes xretamaj chi man are tä qas tzij ri xb'ix kan che kumal ri ajno'jab', sib'alaj xpe royowal. Xutaq k'u ki kämisaxik konojel ri ak'alab' alab'om ri tz'aqat chi kieb' ki junab' xuquje' ri mäja' kätz'aqat kieb' ki junab' ri e k'o pa ri tinimit Belén xuquje' ri e k'o pa taq ri tinimit chunaqaj ri Belén, je' jas ri q'ij ri xkib'ij kan ri ajno'jab'. ¹⁷Xa je ri' qas je' xel wi jas ri xutz'ib'aj kan ri qa mam Jeremías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

¹⁸Xtataj k'ut chi k'o jun ri kuraq u chi'
 pa ri tinimit Ramá,
 nimalaj oq'ej wa', nimalaj b'is käb'anik.
 Are ri nan Raquel ri kub'isoj ki wäch
 ri ral,
 ri man kuya' taj käku'b'isax u k'ux
 rumal chi ya e käminaq chik ri ral,

—kächa'.

¹⁹Aretaq k'ut käminaq chik ri tat Herodes, jun ángel ri taqom loq rumal ri Dios xuk'ut rib' chuwäch ri a José pa achik' jela' pa Egipto, xub'ij che: ²⁰Chatwalijoq, chak'ama b'i ri ak'al awuk', xuquje' ru nan, chixtzelej chi na jumul pa Israel. Xekäm k'u konojel ri kākaj kākikämisaj ri ak'al, —xcha che.

²¹Xwalij k'u ri a José, xuk'am b'i ri ak'al rachi'l ru nan, xtzelej chi na jumul pa Israel. ²²Aretaq k'ut ri a José xuto chi are ri tat Arquelao chik k'o che nim taqanel pa Judea chuk'exel ri Herodes ru tat, xuxej rib' xe' jela'. Xch'ab'ex k'u rumal ri Dios pa achik', rumal ri' jela' xe' wi pa Galilea. ²³Aretaq xopan chila', jela' xek'ol wi pa ri tinimit Nazaret. Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi ri xkib'ij kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, chi ri Jesús käb'ix na aj Nazaret che.

Ri Juan Qasal Ja' kutzijoj ru Loq' Pixab' ri

Dios pa taq ri juyub' ri ketz'inowik

3 ¹Pa taq ri q'ij ri' ri tat Juan Qasal Ja' xopan pa Judea, pa taq ri juyub' ri kätz'inowik. Tajin kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios. ²Kub'ij k'u chke ri winaq: Chik'exa ri iwanima', chik'exa ri i chomanik, rumal chi xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri Dios, —xcha chke.

³We tat Juan ri' are wa' ri xtz'ib'ax kan chrij ojer rumal ri qa mam Isaías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

K'o jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub'
 ri ketz'inowik, kub'ij:

“Chib'ana u b'anik ri nim b'e ri káb'in wi
ri Qajaw.

Chisuk'umaj, chib'ana sib'alaj jikom che,”

—xcha ri qa mam Isaías.

⁴Are k'u ri tat Juan xukoj atz'iaq ri b'anom ruk' ri rismal jun awaj, camello u b'i', tz'um k'u ru pas. Xa sak' xuquje' uwal che' xutijo. ⁵Xepe k'u ri winaq aj Jerusalén, xuquje' ri e k'o pa taq nik'iaj taq tinimit chik re Judea xuquje' ri e k'o chunaqaj ri nima' Jordán, xeopan k'u ruk' ri tat Juan chutatab'exik ri kub'ij. ⁶Aretaq xkiq'alajisaj ri ki mak, xb'an k'u ki qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán.

⁷Aretaq k'ut xril ri tat Juan chi e k'ia chke ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' saduceos xepetik rech káb'an ki qasna',^c xub'ij chke: iRi alaq sub'anelab' taq winaq!^d ¿Jachin k'u ri xb'in chech alaq chi rajwaxik kanimaj alaq chuwäch ri nimalaj royowal ri Dios ri kápetik? ⁸B'ana b'a' alaq ri taqal u b'anik, ri kuq'alajisaj chi qas tzij xk'extaj ri anima' alaq, ri chomanik alaq. ⁹Mächaplej k'u alaq u b'ixik pa anima' alaq: “Ri uj, uj rachalaxik kan ri qa mam Abraham.” Kinb'ij k'u chech alaq chi ri Dios kákowinik kub'an chke taq we ab'aj ri' chi e rachalaxik kan ri qa mam Abraham. ¹⁰Kämik ri' tajin kákoj ri ikiäj che taq ri ki xera' ri che' rech ket'oyik. Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u wäch, kät'oy k'u na wa', káporox na pa ri q'aq'. ¹¹Ri in qas tzij kinb'an qasna' alaq ruk' joron, k'utb'al wa' chi k'exom chi anima' alaq, k'exom chi ri chomanik alaq. Käpe chi k'u na jun chik ri kub'an na qasna' alaq ruk' ri Loq'alaj Espíritu xuquje' ruk' q'aq'. Ri Are' nim na u q'ij chnuwäch in, nim k'u na u b'anik. Man taqal tä chwe in chi kinkir ru k'amal u xajäb'. ¹²Ri Are' are jas jun achi ri kujosq'ij ru triko. Ruk'am chi ru pala, kujopij k'u na ri triko, kutas che ri pajo. Kuk'ol na ri triko pa ri k'uja. Are k'u ri pajo kuporoy na pa jun q'aq' ri man kächup tä chik, —xcha chke.

Káb'an u qasna' ri Jesús

¹³Xel k'u loq ri Jesús pa Galilea, xopan chuchi' ri nima' Jordán ri k'o wi ri tat Juan rech káb'an u qasna' rumal. ¹⁴Man xraj tä k'u ri tat Juan, xane xub'ij che ri Jesús: Ri in man taqal tä chwe chi kinb'an qasna' la. Rajwaxik ne chi ri lal káb'an la nu qasna' in, —käch'a'. ¿Jas che xpe la wuk' in? —xcha che ri Jesús.

¹⁵Xub'ij k'u ri Jesús che: Che we chanim ri', chaya chwe chi je' kinb'an wa'. Are k'u wa' taqalik rech káqa'no jachike ri kátaqan wi ri Dios, —xcha che.

^c 3:7 Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiqatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios. Ri tata'ib' saduceos e are' xuquje' nimaq taq winaq wa' aj Israel. Ri e are' k'ut man kákikoj taj chi qas tzij kek'astaj na ri káminaqib' (Hechos 23:6-8). ^d 3:7 Ri mero tzij waral are “Ri alaq, alaq ralk'ual ri kumätz”.

Ri tat Juan k'ut xunimaj ri xub'ij. ¹⁶Aretaq k'ut xb'antaj u qasna' ri Jesús, xel loq ri Are' pa ri ja'. iChanim xjaqjob' ri kaj! Ri Jesús k'ut xril ri Loq'alaj Espíritu xqaj loq puwi' ri Are', je' u b'anik jun palomäx. ¹⁷Te ri' xtataj k'ut chi käch'aw loq jun chikaj ri xub'ij: Are ri Loq'alaj nu K'ojol wa'. Käkikot ri wanima' rumal, —xcha'.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

4 ¹Te k'u ri' ri Loq'alaj Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri ketz'inowik, rech kätaqchi'x che mak chila' rumal ri Itzel.

²Kawinaq q'ij, kawinaq aq'ab' xk'oji chila', man k'o tä k'u jas ri xutijo. Te k'u ri' sib'alaj xnumik. ³Xpe k'u ri Itzel, xopan ruk' ri Jesús rech kutaqchi'j ri Are' che mak, xub'ij che: We qas tzij chi lal u K'ojol ri Dios, taqan la chke taq we ab'aj ri' chi käka'n na wa, —xcha che.

⁴Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij: “Man xaq tä xuwi rumal ri wa kek'asi na ri winaq, xane xuquje' rumal ronojel ru Tz'ij ri Dios,” —kächa', —xcha ri Jesús che.

⁵Ri Itzel xuk'am b'i ri Jesús pa ri loq'alaj tinimit Jerusalén, xupaqb'a k'u puwi' ri nimalaj rachoch Dios. ⁶Te ri' xub'ij che: We qas tzij chi lal u K'ojol ri Dios, k'iäqa b'i ib' la ikim, rumal chi ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

Ri Dios keutaq na loq ri ángeles awuk'
che a chajixik.

Katkichap na che ra q'ab' che a to'ik
rech man kachaq'ij tä rawaqan
cho ab'aj,

—kächa', —xcha ri Itzel che.

⁷Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Xuquje' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Mayak royowal ri Awajaw, ri a Dios,” —kächa', —xcha che.

⁸Te k'u ri' ri Itzel xuk'am b'i ri Jesús puwi' jun nimalaj juyub'. Xeuk'ut k'u konojel taq ri tinimit ajuwächulew chuwäch ri Are', xuquje' ri ki q'inomal. ⁹Xub'ij k'u che ri Jesús: Ronojel wa' kinya che la, we kaxuki la, kinq'ijilaj la, —xcha che.

¹⁰Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Jat, Satanás, chatel chnuwäch rumal chi ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij: “Chaq'ijilaj ri Awajaw ri a Dios, xuwi k'u ri Are' chapatänij,” —kächa', —xcha che.

¹¹Xel k'u b'i ri Itzel ruk' ri Jesús. Xepe k'u jujun ángeles rech kepatänin che ri Are'.

Ri Jesús kuchaplej tzijonem pa Galilea

¹²Ri Jesús, aretaq xuto chi k'o ri tat Juan pa che', xe' pa Galilea. ¹³Man xkanaj tä k'u kan pa ri tinimit Nazaret, xane xa xk'oji pa Capernaum, jun tinimit Romano wa' ri k'o chi' ri mar chkinaqaj ri ojer taq tinimit

Zabulón ruk' Neftalí. ¹⁴Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi jas ri xutz'ib'aj kan ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

¹⁵Winaq aj Zabulón, winaq aj Neftalí,
ix ri' ri naqaj ix k'o wi che ri mar,
ch'äqäp che ri nima' Jordán,
chila' pa Galilea jawije' e k'o wi winaq
ri man aj Israel taj.

¹⁶Ri winaq ri je' ta ne e k'o pa q'equm
xkil jun nimalaj saqil.
E are' winaq wa' ri e k'o pa ri ki mak,
ri e k'o cho ri kämikal,
xpe jun nimalaj saqil pa ki wi',

—xcha ri qa mam Isaías.

¹⁷K'ä te ri' k'ut ri Jesús xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xub'ij k'u chke ri winaq: Chik'exa ri iwanima', chik'exa ri i chomanik, rumal chi xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri Dios, —xcha chke ri winaq.

Ri Jesús keusik'ij kiejb' chapal taq kär rech keb'e' ruk'

¹⁸Ok'owem kub'an ri Jesús chuchi' ri mar re Galilea, xeril k'u kieb' achijab' kachalal kib'. Ri jun are ri tat Simón ri xuquje' käb'ix Pedro che, ri jun chik are ri tat Andrés. Tajin käkik'läq b'i jun k'at chapäb'al kär pa ri cho rumal chi e chapal taq kär ri e are'. ¹⁹Ri Jesús xub'ij chke: Chixsa'j wuk'. Kinb'an k'u na chiwe chi kixok che ki mulixik winaq che ki k'exwäch ri kär, —xcha chke.

²⁰Chanim xkiya kan ri ki k'at, xeb'e' ruk' ri Jesús.

²¹Ok'owinaq chi apan jub'iq' ri Jesús, xeril chi k'u kieb' achijab' chik kachalal kib'. E are' ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan. E u k'ojol ri tat Zebedeo wa'. E k'o pa jun barco kachi'l ri ki tat, tajin käkik'ojol k'u ri ki k'at. Xesik'ix k'u rumal ri Jesús. ²²Ri e are' k'ut chanim xkiya kan ri barco ruk' ri Zebedeo ri ki tat, xeb'e' ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chke k'ia winaq

²³Ri Jesús xb'in pa konojel taq ri tinimit re Galilea, xuya tijonik chke ri winaq pa taq ri rachoch Dios. Xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chri' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xuquje' xukunaj ronojel u wäch yab'il ri k'o chke. ²⁴Xtataj k'u u tzijol ri Jesús kumal ri winaq pa konojel taq ri tinimit re Siria. Ri winaq k'ut xekik'am loq konojel ri ki riqom k'äx rumal k'ia u wäch k'äxk'ol, yab'il, q'oxom. Xekik'am loq ri e k'o itzel taq espíritus chke, xuquje' ri winaq ri man utz tä chi ki jolom rumal chi e elinaq ch'uj, xekik'am k'u loq ri käminaq ki cuerpo. Ri Jesús k'ut xeukunaj konojel. ²⁵E k'ia winaq k'ut aj Galilea xeb'e' ruk' ri Jesús.

Xuquje' e k'o winaq aj Decápolis, aj Jerusalén, aj Judea, e k'o k'u ri xepe ch'áqäp che ri nima' Jordán.

Ri Jesús kápaqi puwi' jun juyub' rech kuya tijonik

5 ¹Aretaq ri Jesús xeril ri k'ialaj winaq, xpaqi puwi' ri juyub', xt'uyi chila'. Xkimulij k'u kib' ru tijoxelab' ruk'. ²Ri Jesús xuchaplej ki tijoxik, je wa' xub'ij chke:

Waral káqil wi jachin taq ri utz ke

³Utz ke ri kákina' pa kanima' chi k'o ri rajwaxik chke ri kápe chila' chikaj. Ri Dios k'ut kátaqan na pa ki wi'.

⁴Utz ke ri keb'isonik rumal chi ri Dios káku'b'isan na ki k'ux.

⁵Utz ke ri man káka'n tä nimal. Ri e are' k'ut kákechb'ej na ri ulew ri u b'im ri Dios chi kuya chke.

⁶Utz ke ri kenumik, ri káchaqi'j ki chi' che jun k'aslemal jikom. Are k'u ri Dios káyo'w na wa' chke.

⁷Utz ke ri kel ki k'ux chke nik'iaj winaq chik. Ri Dios k'ut kutoq'ob'isaj na ki wäch ri e are'.

⁸Utz ke ri saq kanima'. Ri e are' k'ut kákil na u wäch ri Dios.

⁹Utz ke ri kákitzujuk u ya'ik utzil chkixol ri winaq. Ri Dios kub'ij na chi e are' ralk'ual ri Are'.

¹⁰Utz ke ri ketzelax ki wäch rumal ru b'anik ri jikomal cho ri Dios. Ri Dios k'ut kátaqan na pa ki wi'.

¹¹Utz iwe ix aretaq káb'an k'áx chiwe kumal ri winaq, kixyoq' kumal, kákib'ij ronojel u wäch ri man qas tzij taj chiwij, xa rumal chi kixkojon chwe in. ¹²Chixkikot b'a', chixtze'noq rumal chi kik'am na jun nimalaj tojb'al iwe chila' chikaj. Je k'u k'áx wa' xb'an chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xek'oji kan ojer, —xcha ri Jesús.

**Ri ix, je' ta ne ix saqil, je' ta ne ix atz'am
chke ri winaq cho ruwächulew**

¹³Ri ix, je' ta ne ix atz'am chke ri winaq cho ruwächulew. We k'u man k'o chik u tzayil ri atz'am, ¿jas ta k'u lo káb'an che rech k'o chi kupatänij? Man k'o tä chi u patän ri', xane xa kák'iaq na apanoq, káatak'alex k'u na kumal ri winaq.

¹⁴Ri ix, je' ta ne ix saqil chke ri winaq cho ruwächulew je' jas jun tinimit ri k'o puwi' jun juyub', ri amaq'el káq'alajinik. ¹⁵Man kätzij tä jun chäj, te k'u ri' käyi' chuxe' jun koxon, xane xa käyi' ri' pa jun k'olib'al chikaj rech kätunun pa ki wi' konojel ri e k'o pa ri ja. ¹⁶Je wa' chib'ana ix xuquje', chib'ana' chi ri saqil ri k'o iwuk' kätunun chkiwäch ri winaq. Je ri' rech aretaq kákil ri utzil ri kib'ano, kákiya u q'ij ri i Tat ri k'o chila' chikaj.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri Pixab'

¹⁷Míchomaj ix chi in petinaq che resaxik ri Pixab' ri xutz'ib'aj kan ri qa mam Moisés, o ri ki tijonik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Man in petinaq tä che resaxik, xane in petinaq chub'ixik ri qas u b'anik ri Pixab' xuquje' ri ki tijonik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁸Qas tzij kinb'ij chiwe, man k'o tä kesax na che ri Pixab', xane xa ronojel käb'antaj na. K'ä mäjoq käsach u wäch ri kaj ulew, man k'o tä jun punto, man k'o tä jun alaj tz'ib' ri kesax na che ri Pixab'. ¹⁹Rumal ri' jachin ri man kunimaj tä jun chke ri taqanik re ri Pixab', pune are ri man nim tä u b'anik, xuquje' kuk'ut chkiwäch nik'iaj winaq chik chi man qas rajwaxik taj känimax wa', ri are' man nim taj kil wi na chkixol ri winaq ri kätaqan na ri Dios pa ki wi'. Are k'u ri winaq ri kunimaj ri Pixab', xuquje' kuk'ut chkiwäch nik'iaj winaq chik chi känimaj wa', qas nim na u b'anik wa' chkixol ri winaq ri kätaqan na ri Dios pa ki wi'. ²⁰Kinb'ij k'u chiwe, chi we man jikom na ri i k'aslemal ix chuwäch ri ki k'aslemal ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab',^e man kixok tä ri' chkixol ri winaq ri kätaqan na ri Dios pa ki wi'.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri oyowal

²¹Ri ix i tom chi xb'ix chke ri qa mam ojer: “Mixkämisanik, apachin k'u ri käkämisanik käq'at na tzij puwi',” —kächa'. ²²Are k'u ri in kinb'ij chiwe chi jachin ri kuyak royowal chrij ri rachalal käq'at na tzij puwi'. Jachin ri k'äx käch'aw che ri rachalal käq'at na tzij puwi' kumal ri q'atal taq tzij. Xuquje' jachin ri kub'ij che ri rachalal chi xa are jun kon, chi man k'o tä chi u patän, ke' na ri' pa ri q'aq'.

²³⁻²⁴Rumal k'u ri', we kak'am b'i ri a sipanik cho ri ta'b'al toq'ob', chila' k'ut känä'taj chawe chi k'o jun k'äx ri kuna' ri awachalal chawij, chaya kan ri a sipanik cho ri ta'b'al toq'ob'. Jat na ruk' ri awachalal rech katutzir ruk' nabe, te k'u ri' kuya' kattzelej cho ri ta'b'al toq'ob' chuya'ik ra sipanik cho ri Dios.

²⁵We k'o jun winaq kub'an u k'ulel chawe, katuk'am k'u b'i pa ri q'atb'al tzij, chatutzir na ruk' pa ri b'e rech man katujach tä pu q'ab' ri q'atal tzij. We ta mat je ri', ri q'atal tzij katujach na pa ki q'ab' ri mayor, ri mayor k'ut katkikoj na pa che'. ²⁶Qas tzij b'a' ri kinb'ij chawe chi man k'o tä awelik loq chila' k'ä katoj na ronojel ri a multa, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kätzijon chrij ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik

²⁷Ri ix i tom chi xb'ix kan nab'e: “Mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ra k'ulaj,” —kächa'.

^e 5:20 Ri tijonelab' re ri Pixab' e are' achijab' wa' ri sib'alaj xkitijoj kib' chrij ru Pixab' ri Moisés, xkik'utu wa' chkiwäch ri winaq.

²⁸Are k'u ri in kinb'ij chiwe, chi jachin ri kuka'yey jun ixoq, xaq xuwi ruk' ru rayixik u wäch xmakun ri' ruk' pa ranima', —kächa ri Jesús.

²⁹We ri awaq'äch re ri awikiäq'ab' kub'ano chi katzaq pa mak, chawesaj, chak'läqa apanoq. Are utz na chawe we kel jun ch'äqap che ra cuerpo, chuwäch wa' chi ronojel ra cuerpo käk'läq b'i pa ri q'aq'. ³⁰We k'u are ri a q'ab' re ri awikiäq'ab' kub'ano chi katzaq pa mak, chaq'ata', chak'läqa apanoq. Are k'u utz na chawe we kel jun ch'äqap che ra cuerpo, chuwäch wa' chi ronojel ra cuerpo käk'läq b'i pa ri q'aq', —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ru jachik kib' juk'ulaj winaq

³¹(Käch'aw chi ri Jesús, kub'ij:) Xuquje' xb'ix kan nab'e: “Apachin ri kujach b'i ri rixoqil, rajwaxik kuya b'i jun wuj che ri kub'ij wi chi jachom kanoq,” —kächa'. ³²Ri in k'ut kinb'ij chiwe, chi we jun achi kujach b'i ri rixoqil man rumal tä u ch'ab'exik jun achi chik, kub'an ri' chi ri rixoqil kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik. Jachin k'u ri käk'uli ruk' jun ixoq ri jachom b'ik, kub'an ri' ri nimalaj mak ri äwas u b'anik, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri juramento ri kaka'n ri winaq

³³Xuquje' i tom ri' ri xb'ix chke ri qa mam ojer: “Qas chab'ana' jas ri xachi'j u b'anik ruk' juramento cho ri Qajaw Dios,” —xeuchixik. ³⁴Ri in k'ut kinb'ij chiwe, chi mib'an juramento aretaq k'o ri kichi'j che jun winaq chik. Mib'an juramento ruk' ri kaj rumal chi chila' k'o wi ri Dios. ³⁵Mib'an juramento ruk' ruwächulew rumal chi are je' ta ne u tak'alib'al ri raqan ri Dios. Mib'an juramento ruk' ri tinimit Jerusalén rumal chi are u tinimit ri Dios ri Nimalaj Taqanel. ³⁶Xuquje' mib'an juramento ruk' ri i jolom, rumal chi man kixkowin taj kib'an saq o q'eq che xa jun i wi'. ³⁷Xane xaq xuwi chib'ij “je', je ri” o “man je' taj”, —kixcha'. Are k'u ri tzij ri xaq u wi' tzij chik, rech ri Itzel ri', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri jun winaq ri kutzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an che

³⁸Ri ix i tom chi xb'ix kan nab'e: “We jun käresaj u waq'äch jun winaq chik, kesax na ru waq'äch ri are'. We jun käresaj u ware jun winaq chik, kesax na ru ware ri are',” —kächa'. ³⁹Are k'u ri in kinb'ij chiwe: Chixel chuwäch ri itzel achi ri kraj käch'ojin iwuk'. Xane we k'o jun katch'ayow che ri juperaj a palaj, chaya ri juperaj a palaj chik chuwäch. Mitzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an chiwe. ⁴⁰We k'o jun kraj katusik'ij pa q'atb'al tzij, kraj k'ut kumaj ri a kamixa', chaya b'i ra chaket che xuquje'. ⁴¹We k'o jun kukoj u chuq'ab' chawe chi kak'am b'i jun eqa'n ri käb'inib'ej jun legua, chak'ama b'i kieb' legua ruk'. ⁴²Apachin ri k'o jas kuta' chawe, chaya che. Makowirisaj ri awanima' chuwäch ri winaq ri kraj käqajan awuk'.

Cheiwaj ri i k'ulel

⁴³Xuquje' i tom ri' ri xb'ix kan nab'e: "Loq' chawila wi ri awachi'l, chawetzelay k'u u wäch ri a k'ulel," —kächa'. ⁴⁴Are k'u ri in kinb'ij chiwe: Loq' chiwila wi ri i k'ulel. Chib'ij: Ri Dios k'o pi wi', —kixcha chke ri winaq ri keyoq'on chiwe. Chib'ana utzil chke ri käketzelaj i wäch, chib'ana b'a' orar pa ki wi' ri xaq käka'n k'äx chiwe. ⁴⁵We je' kib'an wa' q'alaj ri' chi qas ix ralk'ual ri qa Tat ri k'o chila' chikaj. Are k'u ri qa Tat kesan loq ri q'ij pa ki wi' ri utzalaj taq winaq, xuquje' pa ki wi' ri itzel taq winaq. Kutaq k'u loq ri jäb' pa ki wi' ri käka'n ri jikomal, xuquje' pa ki wi' ri man käka'n tä ri jikomal. ⁴⁶Are k'u we xaq xuwi keiwaj ri kixkaj ix, ¿jas ta k'u che käyi' na tojb'al re wa' chiwe rumal ri Dios? Xuquje' ne ri toq'il taq alkaq'al käkaj kib' ri e are!. ⁴⁷We xaq xuwi kiya rutzil ki wäch ri iwachalal, ¿a kichomaj lo ri' chi i b'anom jun nimalaj utzil? Je k'u ne wa' xuquje' käka'n ri man qas ketam tä u wäch ri Dios. ⁴⁸Je b'a' chib'ana ix jas ri qa Tat ri k'o chila' chikaj. Ri Are' tz'aaqat pa ru chomab'al. Ri ix xuquje' chib'ana tz'aaqat pa ri i chomab'al, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri utzil ri kub'an jun winaq

6 ¹Ru patänixik ri Dios ri kib'ano, mib'an wa' chkiwäch ri winaq xaq rech käkilo, käkiya k'u i q'ij. We je' kib'an wa', ri qa Tat ri k'o chila' chikaj man k'o tä tojb'al iwe kuya na. ²Rumal ri' aretaq keito' ri k'o ki rajwaxik, mitzizoj chke konojel ri winaq, je' jas ri käka'n ri winaq ri xaq kieb' ki wäch käkitzizoj chke konojel ri winaq pa taq ri rachoch Dios, pa taq ri b'e. Je' käka'n wa' xaq xuwi rech utz kech'aw ri winaq chkij. Qas tzij k'ut kinb'ij chiwe chi ri käb'ix chkij xuwi wa' ri tojb'al ke käkiriq na. ³Xane ri ix aretaq k'o jas u wäch jun tob'anik ri kiya chke ri k'o ki rajwaxik, k'o jun metamanik. Mitzizoj ne wa' che ri utzalaj iwachi'l. ⁴Chib'ana b'a' ri utzil xaq chelaq'al. Ri qa Tat k'ut ri kilow ronojel ri kib'an chelaq'al, are käyo'w na ri tojb'al iwe, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri u b'anik orar

⁵Ri ix aretaq kib'an orar mib'an iwe jas ri käka'n ri winaq ri xaq kieb' ki wäch, ri käqaj chkiwäch xaq e tak'atoj käka'n orar pa taq ri rachoch Dios, pa taq ri u cruz taq b'e. Xaq are käkaj chi ke'ilitaj kumal ri winaq. Qas tzij kinb'ij chiwe chi xuwi wa' ri tojb'al ke käkiriq na. ⁶Xane ri ix aretaq kib'an orar, chixok pa ja, chitz'apij ri uchija. Chib'ana orar chuwäch ri qa Tat ri k'o iwuk' pa i tukiel wi. Ri qa Tat k'ut ri kilowik chi tajin kib'an orar chelaq'al, are käyo'w na ri tojb'al iwe.

⁷Aretaq kib'an orar, mib'ij k'ia tzij ri man k'o tä ki patän, jas ri käka'n ri winaq ri man qas ketam tä u wäch ri Dios. Ri e are' käkichomaj chi ri Dios keutatab'ej xa rumal chi k'ia ri käkib'ij pa taq ri oración ri käka'no.

⁸Mib'an b'a' iwe jas ri kăka'n ri e are'. Rumal chi ri qa Tat retam chik jas ri rajwaxik chiwe k'ă măja' kita' wa' che. ⁹Rumal ri' aretaq kib'an orar, je wa' chib'ij:

Qa Tat ri k'o la pa ri kaj,
chnimarisax ta na u q'ij ri b'i' la.

¹⁰Taqan na la pa ki wi'
konojel winaq.

B'ana b'a' na la ri rayib'al la
cho ruwăchulew,
jas ri kăb'an chila' chikaj.

¹¹Ya la chqawăch ri kăqatijo,
jas ri rajwaxik chqe kămik.

¹²Sacha la ri qa mak ri qa'nom
je' jas ri uj kăqasach ri ki mak
ri kăka'n k'ăx chqe.

¹³Măya la chqe chi kujtaqchi'x
che mak, xane chujto' la
cho ri Itzel.

Ronojel wa' kăqata' che la
rumal chi ri lal
kătaqan la puwi' ronojel.

K'o nimalaj chuq'ab' uk' la
puwi' ronojel,
chnimarisax ta b'a' q'ij la amaq'el
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.
Amén.

(Je wa' kib'ij aretaq kib'an orar, —xcha ri Jesús chke.)

¹⁴We ri ix kisach ki mak nik'iaj winaq chik ri ka'nom k'ăx chiwe, ri qa Tat ri k'o chila' chikaj xuquje' kusach na ri i mak ix. ¹⁵Are k'u we man kisach ki mak nik'iaj winaq chik, ri qa Tat man kusach tă na ri i mak ix, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ayuno

¹⁶Aretaq ri ix kib'an ayuno mib'an iwe jas ri kăka'n ri achijab' ri xaq kieb' ki wăch. Ri e are' kăka'n che kib' chi keb'isonik. Je' kăka'n wa' xaq rech kăkil ri winaq chi tajin kăka'n ayuno. Qas tzij kinb'ij chiwe chi xuwi wa' ri tojb'al ke kăkiriq na. ¹⁷Ri ix k'ut aretaq kib'an ayuno, chich'aja ri i palaj, utz kib'an chuxayik ri i wi'. ¹⁸Je wa' kib'ano rech ri winaq man kăkich'ob' taj chi tajin kib'an ayuno, xane xaq xuwi ri qa Tat ri k'o iwuk' pa i tukiel wi kilowik. Are k'ut kăyo'w na ri tojb'al iwe.

Waral kätzijoxik wi ri q'inomal ri k'o chila' chikaj

¹⁹Mimulij i q'inomal waral cho ruwächulew, rumal chi waral xa kechikopir ri jastaq, xa keq'elob'ik, xa kelaq'axik. ²⁰Xane are chimulij i q'inomal chila' chikaj, jawije' ri man kechikopir tä wi, man keq'elob' taj, man kelaq'ax tä k'ut. ²¹Ri k'o wi ri i q'inomal, chila' ri' b'enaq wi ri iwanima', —xcha ri Jesús.

Ri qa waq'äch are je' jas jun candela ri kuya saqil

²²Ri a waq'äch are je' jas jun candela ri kuya saqil chawe. We utz ri a waq'äch, q'alaj ri' ri a b'e chawäch. ²³We k'u man utz ra waq'äch, man q'alaj tä ri' ra b'e, at k'o ri' pa q'equm. We ri saqil ri k'o pa ri awanima' kub'an q'equm, isib'alaj nim na ri q'equm ri! —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Rajwaxik chi xa jun ri käqapatänij, ri Dios o ri q'inomal

²⁴Man k'o tä jun winaq käkownik keupatänij kieb' patrón. Käretzelaj k'u na u wäch ri jun, loq' käril na ri jun chik. Kub'an ri jikomal ruk' ri jun, man nim tä k'u käril wi ri jun chik. Jun winaq man kuya' taj kupatänij ri Dios we b'enaq u k'ux ruk' ri q'inomal, —xcha ri Jesús chke.

Ri Dios keuchajij ri ralk'ual

²⁵Rumal ri' kinb'ij chiwe: Mixok il che jas ri kib'an chuch'akik ri i wa o ri kitijo. Mixok il che ri iwatz'iaq ri kikojo. Are k'u nim na u b'anik ri k'aslemal chuwäch ri kitijo, are k'u nim na u b'anik ri i cuerpo chuwäch ri atz'iaq ri kikojo. ²⁶Chiwilampe ri chikop ri kerapap chikaj. Man käka'n tä tiko'n, man käkiyak tä k'u u wäch ri tiko'n chuk'olik wa' pa taq k'uja. Pune je ri', ri qa Tat ri k'o chila' chikaj ketzuquwik. Nim k'u na i q'ij ix chkiwäch ri chikop ajuwokaj. ²⁷¿A k'o lo jun chiwe ri käkownik käk'asi chi na kieb' oxib' junab' xa rumal chi sib'alaj kok il che? iMan k'o taj! —xcha ri Jesús chke.

²⁸¿Jas k'u che sib'alaj kixok il che ri iwatz'iaq? Chiwilampe ri kotz'ij pa taq ri juyub' jas käka'no kek'iyik. Man keb'atz'in taj, xuquje' man kekiemen taj. ²⁹Kinb'ij k'u chiwe chi pune ta ne je ri', ri nim taqanel Salomón, ruk' ronojel ru q'inomal, man xkownin tä xukoj jun ratz'iaq je' jas jun chke we kotz'ij ri', —xcha chke. ³⁰We ri Dios je wa' u b'anom che ri katz'iaq ri q'ayes ri e k'o kämik pa juyub', chuweq k'ut xa keyi' na pa ri q'aq', ie ta k'u lo ri ix! ¿A mat kixrilij na ri Dios che ri iwatz'iaq? Ri ix xa jub'iq' kixkojonik, —xcha chke. ³¹Rumal ri', mixok b'a' il, mib'ij: “¿Jawije' käpe wi ri qa wa? o ¿jawije' käpe wi ri käqatijo? o ¿jawije' käpe wi ri qatz'iaq?” —mixcha', —xcha chke. ³²Konojel k'u we jastaq ri' are ri käkitzukuj ri winaq. Are k'u ri ix k'o ri i Tat chila' chikaj ri retam chi

keajwataj wa' chiwe. ³³Rumal ri' are nab'e chitzukuj chi ri Dios kâtaqan pa ri i k'aslemal, xuquje' chib'ana ri jikomal chuwäch ri Are!, käya'taj k'u na ronojel ri kajwataj chiwe. ³⁴Mixok b'a' il che ri chuweq. Ri chuweq k'o na ri k'äx käriqtajik jas ri kämik. Ruk' wa' ri i kosik re ri q'ij kämik, — xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik

7 ¹Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik, rech ri Dios man kuq'at tä tzij pi wi' ix. ²Ri Dios je' u q'atik tzij kub'an na pi wi' ix jas ru q'atik tzij kib'an ix pa ki wi' nik'iaj winaq chik. Jas ri pajb'al ri kikoq ix chke nik'iaj winaq chik, je' käkoj na chiwe ix. ³¿Jas che kab'ij tzij chkiq nik'iaj winaq chik? iJe' ta ne chi kawil ri in nitz' mes ri k'o pa ru waq'äch ri awachalal, man kawil tä k'u ri a mak at ri je' jas jun kuta'm ri k'o pa ra waq'äch! ⁴We ri at k'o jun kuta'm pa ra waq'äch, ¿a kuya' lo ri' kab'ij che ri awachalal: “Chaya chwe chi kinwesaj koq ri in nitz' mes ri k'o pa ra waq'äch”? ⁵iRi at xaq kieb' a wäch! Chawila' nab'e jas u b'anik ra k'aslemal at, je' ta ne chi kawesaj jun kuta'm ri k'o pa ra waq'äch. Je ri' qas katka'y na che resaxik koq ri in nitz' mes ri k'o pa ru waq'äch ri awachalal.

⁶Meiya ri loq'alaj taq jastaq ri rech ri Dios chke taq ri tz'i', mepe k'u ne chiwij, käka'n k'u ch'aqataq chiwe. Meiya ri je'lalaj taq ab'aj perlas chkiwäch taq ri aq, xaq k'u ne mäkitak'alej.

Chib'ana orar, chita' ri kiwaj. Chitzukuj ruk' ri Dios, chik'orok'a ri uchija

⁷Chita' ri kiwaj, käya'taj k'u na wa' chiwe rumal ri Dios. Chitzukuj ruk' ri Dios, kiriq k'u na. Chik'orok'a ri uchija, käjaqtaj k'u na wa' chiwäch. ⁸Je ri', rumal chi jachin ri k'o jas kuta', käya'taj na che. Jachin ri k'o kutzukuj, k'o kuriqo, jachin k'u ri kuk'orok'a ri uchija, käjaqtaj na wa' chuwäch.

⁹¿A k'o lo jun chiwe ri kuya jun ab'aj che ri u k'ojol aretaq kuta' u wa? ¹⁰¿A kuya ne lo jun kumätz che aretaq kuta' jun kär? ¹¹We ri ix, ix ajmakib', kixkowin chuya'ik utzalaj taq jastaq chke ri iwalk'ual, ¿a mat ri i Tat ri k'o chila' chikaj keuya na utzalaj taq jastaq chke ri käkita' che?

¹²Je k'u ri', jas ri kiwaj ix chi käka'n ri winaq chiwe, je' chib'ana ix chke ri e are' xuquje'. Are k'u je wa' ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xuquje' je wa' kub'ij taq ri wuj ri xkitz'ib'aj kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri uchib'e ri latz' u wäch

¹³Chixok b'i pa ri uchib'e ri latz' u wäch. Ri uchib'e xuquje' ri b'e ri ke' pa ri k'äx jawije' käsach wi ki wäch ri winaq, nim ki wäch. E k'ia

k'ut ri keb'ok pa ri uchib'e ri'. ¹⁴Are k'u ri uchib'e xuquje' ri b'e ri ke' pa ri k'aslemal ruk' ri Dios, nu'ch ki wäch xuquje' sib'alaj k'äx. Man e k'ia tä k'ut ri keriqowik.

Etamtal jun che' we utz o man utz taj rumal ru wächinik

¹⁵Chichajij iwib' chkiwäch ri achijab' ri xaq e b'anal taq tzij, ri kaka'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. E are k'u wa' kepe iwuk', sib'alaj utz kepetik je' ta ne chij ri kij, are k'u chkipam e jiq'ab' taq utiw. ¹⁶Ri ix kich'ob' na jachin taq wa' rumal ri kaka'no. Je' jas jun che' käch'ob'taj u wäch rumal ru wächinik. ¿A k'o lo jumul ri ketam uvas chrij ri k'ix? ¿A ketam lo higos chrij ri tzäkäm? iMan je' taj! ¹⁷Je k'u ri' ronojel utzalaj che' utz ri u wäch ri kuya'. Are k'u ri che' ri man utz taj, man utz tä ru wäch ri kuya'. ¹⁸Ri utzalaj che' man käkowin taj kuya ru wäch ri man utz taj. Ri che' ri man utz taj man käkowin taj kuya utzalaj u wäch ri'. ¹⁹Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u wäch, kät'aqix na, käk'iaq na ri' pa ri q'aq'. ²⁰Je wa ri' ri ix qas kich'ob' na jas ki b'anik ri winaq rumal ri kaka'no, —xcha chke.

Man konojel tä ri winaq keopan na chila' jawije' kätaqan wi ri Dios

²¹Man konojel tä winaq keb'ok chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, pune käkib'ij chwe: “Qajaw, Qajaw,” —kecha ri', xane xaq xuwi ri keb'anow ru rayib'al ri nu Tat ri k'o chila' chikaj. ²²E k'ia ri käkib'ij na chwe pa ri q'ij ri': “Qajaw, Qajaw, ri uj qa yo'm tzijonem pa ri b'i' la. Pa ri b'i' la xeqesaj b'i itzel taq espíritus chke ri winaq, xuquje' are pa ri b'i' la ri xqa'n k'ia u wäch kajmab'al,” —kecha na. ²³Ri in k'ut kinb'ij na chke: “Man wetam tä i wäch. Chixel b'i chnuwäch, ri ix xaq ix b'anal taq etzelal,” —kincha na chke, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ri kieb' u wäch tak'alib'al ja

²⁴Je k'u ri' jachin ri kutatab'ej ri nu tzij, kub'an k'ut jas ri kinb'ij, are je ri' jas jun achi ri k'o u no'j, ri xuyak ri rachoch pa ab'aj. ²⁵Xqaj k'u ri jäb', xek'iy taq ri ja', xpe jun nimalaj kiäqiq' chrij ri ja, man xtzaq tä k'ut rumal chi ru tak'alib'al are ab'aj. ²⁶Jachin k'u ri kutatab'ej ri nu tzij, man kub'an tä k'ut jas ri kinb'ij, junam ri' ruk' jun achi ri man kuch'ob' taj jas ri kub'ano, ri xuyak ri rachoch puwi' ri senyáb'. ²⁷Xqaj ri jäb', xek'iy taq ri ja', xpe jun nimalaj kiäqiq' chrij ri ja, xtzaq k'u ri ja. iRonojel xa xwulijik! —xcha ri Jesús.

²⁸Aretaq ri Jesús xto'taj che tzijonem, ri winaq sib'alaj xkikajmaj ru tijonik. ²⁹Je ri', rumal chi ri u tijonik kuk'utu chi are je' jas jun ri k'o u taqanik pa ki wi', man je' taj jas ri xka'n ri tijonelab' re ri Pixab'.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

8 ¹Aretaq ri Jesús xqaj loq cho ri juyub', e k'ia winaq xeteri loq chrij. ²Xopan k'u ruk' ri Jesús jun achi ri k'o itzel ch'a'k che.^f Xxuki chuwäch ri Jesús, xub'ij che: Tat, ri in wetam chi käkowin la che nu kunaxik we kaj la, —xcha che.

³Xuyuq k'u ru q'ab' ri Jesús, xuchap koq ri achi, xub'ij che: iKwaj! Chutzir b'a' la, —xcha che.

Xuwi wa' xub'ij ri Jesús. Xutzir k'u ri achi ri k'o ri itzel ch'a'k che. ⁴Xub'ij k'u ri Jesús che: iTampe la! K'o jas mäs'ij la che jachin jun. Oj la, jek'utu ib' la cho ri sacerdote.^g Ya la ri sipanik ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés chi käyi'k aretaq käkunataj jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq chi utzirinaq chi la, —xcha che.

Ri Jesús kukunaj jun ala patänil re jun ki nimal soldados

⁵Aretaq xopan ri Jesús pa ri tinimit Capernaum, xpe jun achi ruk'. Are jun chke ri ki nimal soldados aj Roma. Xuta' k'u jun toq'ob' che ri Jesús. ⁶Je wa' xub'ij: Tat, ri ala ri patänil we qajinaq pa ch'at cho ja, kämina q u cuerpo. Sib'alaj k'äx u riqom rumal ri yab'il, —xcha che.

⁷Ri Jesús xub'ij che: Kine' na chukunaxik, —xcha che.

⁸Ri ki nimal soldados xch'awik, xub'ij che ri Jesús: Tat, man taqal tä chwe chi kok la pa ri wachoch. Xaq xuwi taqan la chi kel ri yab'il che ri patänil we, ruk' k'u wa' kutzir na, —xcha che. ⁹Ri in xuquje' k'o jun ri kätäqan pa nu wi' ri nim u b'anik. Xuquje' ri in e k'o nu soldados ri kintaqan pa ki wi'. Aretaq kinb'ij che jun chke ri nu soldados chi ke'k, ke' k'ut. Aretaq kinb'ij che jun chik chi käpetik, käpe k'u ri are'. Aretaq kintaq ri patänil we chub'anik jun chak, ri are' kub'an ri kinb'ij, —xcha ri ki nimal soldados che ri Jesús.

¹⁰Aretaq ri Jesús xuta wa', sib'alaj xukajmaj, xub'ij k'u chke ri winaq ri e teren chrij: Qas tzij kinb'ij chiwe, chi man k'o tä jumul ri nu riqom chkixol ri winaq aj Israel jun achi jas we achi ri' ri sib'alaj kälöjon chwe, —xcha chke. ¹¹Kinb'ij k'u chiwe chi e k'ia ri kepe na chrelb'al q'ij, xuquje' chuqajb'al q'ij, ri ket'u yi na junam ruk' ri qa mam Abraham, ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob chuchi' ri mesa chila' jawije' ri kätäqan wi ri Dios. ¹²Are k'u ri xa xkichomaj keb'ok chila' jawije' ri kätäqan wi ri Dios, man keb'ok taj rumal chi man xekojon taj. Xane xa kek'iäq na b'i pa ri q'equm. Chila' k'ut keb'oq' wi na, chila' kälöquch'uch'ej wi na ri ki ware, —xcha ri Jesús chke ri winaq.

¹³Te ri' xub'ij ri Jesús che ri ki nimal soldados: Oj la cho ja. Rumal chi xkoj la chi käkunataj ri ala, je k'u käb'antaj na, —xcha che.

Tzare chi' k'ut xutzir ri ala aretaq xub'ij ri Jesús wa' we tzij ri'.

^f8:2 Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'. ^g8:4 "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

¹⁴Ri Jesús xe' cho rachoch ri tat Pedro, xril k'u ru ji' chichu' ri tat Pedro qajinaq pa ch'at rumal jun nimalaj q'aq'. ¹⁵Ri Jesús xuchap ri chichu' che ru q'ab', xel k'u ri q'aq' chrij. Chanim k'ut xwalijik, xuchap ki patänixik.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

¹⁶Aretaq xq'eqal chik, e k'ia winaq ri k'o itzelalaj taq espíritus chke xek'am b'i cho ri Jesús. Xa k'u ruk' jun tzij ri xub'ij ri Jesús xeb'el b'i ri itzelalaj taq espíritus, xuquje' xeukunaj konojel taq ri yawab'ib'. ¹⁷Je' xb'antaj wa' rech je' kelik jas ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios: “Ri Are' xuriq k'äx rumal qech, xuya qa chuq'ab', xujukunaj che ri qa yab'ilal,” —xcha ri qa mam Isaías.

Waral käqil wi ri winaq ri xkib'ij chi kākaj keb'e' ruk' ri Jesús

¹⁸Ri Jesús xrilo chi e k'ia winaq ki mulim kib' ruk', xub'ij chke ru tijoxelab': Chujq'ax ch'äqäp che ri mar, —xcha chke. ¹⁹Xpe k'u jun tijonel re ri Pixab', xqeb' k'u ruk' ri Jesús, xub'ij che: Ajtij, kwaj kine' uk' la apawije' ta ne ri ke' wi la, —xcha che.

²⁰Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Ri yak k'o ki jul, xuquje' ri chikop ri kerapap cho ri kaj k'o ki sok. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,^h man k'o tä jawije' ri kinwar wi, —xcha che.

²¹Jun achi chik, jun chke ru tijoxelab', xub'ij che ri Jesús: Tat, ya la chwe chi nab'e kine'k, kinmuq kan ri nu tat aretaq kākämik, —xcha che.

²²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Tasa'j at wuk', chaya chke ri käminaqib' chi chkimuqu ri ki käminaq, —xcha ri Jesús che.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

²³Te ri' xok ri Jesús pa ri barco, ru tijoxelab' k'ut xeb'e' ruk'. ²⁴Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri ja', je ri' chi ri nimaq taq uwoja' tajin keb'ok pa ri barco. Are k'u ri Jesús tajin käwarik. ²⁵Xeb'e' k'u ru tijoxelab', xekik'asuj, xkib'ij che: iQajaw Jesús, chujto' la! iTajin kujkämik! —xecha che.

²⁶Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jas che sib'alaj kixej iwib'? iRi ix gas tzij man nim tä más ri i kojoniq! —xcha chke.

Xwalij k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq' xuquje' ri mar. Xtäni k'u ri kiäqiq', xlilob' ronojel ru wi' ri mar. ²⁷Ri achijab' sib'alaj xkikajmaj, xkib'ij k'ut: ¿Jachin lo ri' we achi ri', chi ri kiäqiq' xuquje' ri ja' re ri mar keniman che? —xecha ri achijab'.

^h8:20 Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri tztz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri käpetik.

E k'o kieb' achijab' aj Gadara ri e k'o itzel taq espíritus chke

²⁸Aretaq xeopan ch'äqäp che ri mar, pa ri ki tinimit ri winaq aj Gadara, xeb'el loq kieb' achijab' pa ri campo santo chkixol taq ri muqub'al, xeopan k'u ruk' ri Jesús. E k'o itzel taq espíritus chke we achijab' ri'. Sib'alaj xib'ib'al kepetik, je ri' chi man k'o tä chi jun käkowinik kok'ow pa ri b'e ri'. ²⁹Xkichap k'u u raqik ki chi', ko xech'awik, xkib'ij che ri Jesús: ¿Jas kaj la chqe uj, Jesús, lal ri' ri u K'ojol ri Dios? ¿A petinaq la waral chub'anik k'äx chqe pune mäja' kuriq ri q'ij? —xecha che ri Jesús.

³⁰E k'ia k'u ri aq tajin keyuq'ux apan chila' pa ri juyub' ri'. ³¹Ri itzel taq espíritus xeb'ochi'n che ri Jesús, xkib'ij che: We kujesaj b'i la, ya la chqe chi kujok chke ri aq, —xecha che.

³²Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jix b'a', chixok chke ri aq, —xcha chke.

Xeb'el k'u b'i ri itzel taq espíritus chke ri achijab', xeb'ok b'i chke ri aq. Konojel k'u ri aq xkik'iaq b'i kib' chutza'm ri juyub', xeqaj k'u pa ri mar, xejiq'ik.

³³Are k'u ri ayyuq'ab' taq aq sib'alaj xkixej kib', xeanimaj b'ik, xeb'e'k. Aretaq xeopan pa ri tinimit xkesaj u tzijol wa' ri xkilo, xuquje' ri xb'antaj kuk' ri achijab' ri xek'oji ri itzel taq espíritus chke. ³⁴Konojel k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit xeb'e' jela' jawije' k'o wi ri Jesús. Aretaq xkil ri Jesús, xkib'ochi'j, xkib'ij che chi chel b'i pa ri ki tinimit.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

9 ¹Te k'u ri' xok ri Jesús pa jun barco, xq'ax ch'äqäp che ri cho, xopan k'u pa ru tinimit ri Are'. ²Xk'am k'u b'i jun achi cho ri Jesús ri käminaq u cuerpo, q'oyol k'u ri' cho jun alaj ch'at. Aretaq ri Jesús xrilo chi ri achijab' ri e teleninaq loq sib'alaj kekojon che, xub'ij che ri yawab': Mäb'ison chi la, tat, ri mak la xesachtajik, —xcha che.

³Jujun k'u chke ri tijonelab' re ri Pixab' tajin kechomanik, xkib'ij pa kanima': "We achi ri' kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios," —xecha'. ⁴Ri Jesús retam chik jas ri tajin käkichomaj, xub'ij k'u chke: ¿Jas che k'o we itzel taq chomanik ri' pa anima' alaq? —xcha chke. ⁵¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik: "Ri mak la xesachtajik", o ru b'ixik: "Walij la, oj la cho ja"? —xcha ri Jesús chke. ⁶Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o k'u nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew chusachik ri ki mak, itampe alaq ri kinb'ij! —xcha chke.

Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq u cuerpo: Walij la, oj la cho ja, k'ama b'i la ri sok la, —xcha che.

⁷Xwalij k'u b'i ri achi ri käminaq u cuerpo, xe' cho rachoch. ⁸Aretaq xkil ri winaq wa', xkixej kib'. Xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios, rumal chi u yo'm pa ki q'ab' winaq chi taqal u b'anik we kajmab'al ri'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Mateo rech ke' ruk'

⁹Xel b'i ri Jesús chila'. Ok'owem kub'an ri Are' jawije' ri kätöj wi ri alkab'al, xril k'u u wäch jun achi, Mateo u b'i, t'uyul chila'. Xub'ij k'u che: Tasa'j wuk', —xcha che.

Xwalij k'u ri tat Mateo, xe' ruk' ri Jesús.

¹⁰Pa jun q'ij k'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa cho rachoch ri tat Mateo. E k'ia k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj ajmakib' chik e t'uyul ruk' ri Jesús chi' ri mesa junam kuk' ru tijoxelab'. ¹¹Xepe k'u ri tata'ib' fariseos, xkil ronojel wa'. Xkita' k'u chke ru tijoxelab', xkib'ij: ¿Jas che käwi' ri Jesús ri iwajtij kuk' ri toq'il taq alkab'al xuquje' kuk' ri ajmakib'? —xecha chke.

¹²Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch, ri k'o ki chuq'ab', man rajwaxik tä kunal ke, xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', —xcha chke. ¹³Oj alaq, jetamaj alaq jas kel kub'ij wa' we tzij ri' ri tz'ib'tal kan pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Ri in are kwaj chi ri ix kitoq'ob'isaj ki wäch ri winaq. Man are tä kwaj chi keikämisaj taq awaj che ki sipaxik chnuwäch,” —kächa ri Dios, —xcha chke. Ri in, man in petinaq tä che ki sik'ixik winaq ri jikom kanima' cho ri Dios, xane in petinaq che ki sik'ixik ri ajmakib' rech käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, —xcha chke.

E k'o winaq ri xkita' che ri Jesús chrij ri ayuno

¹⁴Ru tijoxelab' ri tat Juan Qasal Ja' xeopan ruk' ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che ri uj xuquje' ri tata'ib' fariseos amaq'el käqa'n ri ayuno,ⁱ are k'u ri tijoxelab' la man käka'n tä ri ayuno? —xecha che.

¹⁵Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¿A keb'ison lo ri winaq ri e k'o pa jun k'ulanem aretaq ri achi ri te' xk'uli'k k'o kuk'? Kopan k'u na ri q'ij aretaq kesax b'i we achi ri' chkixol. Te k'u ri' käka'n na ri ayuno pa ri q'ij ri', —xcha ri Jesús chke.

¹⁶Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: Man k'o tä jun winaq ri kut'is jun k'ak' k'ojob'al chrij jun q'el atz'iaq. We ta je ri' ri k'ak' k'ojob'al kuk'ol rib', käresaj k'u b'i jub'iq' che ri q'el atz'iaq, känimar k'u ru teq'tob'ik, —xcha chke.

¹⁷Man k'o tä jun ri kuya k'ak' vino pa q'el taq q'eb'al re tz'um. We ta je ri', ri vino kut'ub'ij na ri tz'um, ketzeletaj k'u na ri vino xuquje' taq ri tz'um. Rajwaxik k'ut chi ri k'ak' vino käyi' pa taq k'ak' taq q'eb'al re tz'um, rech ri vino xuquje' taq ri tz'um man ketzeletaj taj, —xcha ri Jesús chke.

Käkunax jun ixoq yawab', xuquje' käk'astajisax ru mia'l ri tat Jairo ri xkäm na

¹⁸Je wa' tajin kub'ij ri Jesús chke ri winaq aretaq xopan jun tata' ki nimal ri winaq aj Israel. Xxuki chuwäch ri Jesús, xub'ij che: Ri alaj nu

ⁱ9:14 Chawila' ri tzij “Ayuno” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

mia'l k'ä te' xkäm kanoq. We k'u ri lal ke' la wuk', käya la ri q'ab' la puwi', käk'asi na, —xcha che.

¹⁹Xe' k'u ri Jesús ruk' ri tata', e rachi'l ru tijoxelab'. ²⁰K'o k'u jun ixoq yawab', ri xke' kab'lajujunab' xaq kel u kik'el. Xqeb' k'u chrij ri Jesús, xuchap koq ru chi' ru q'u'. ²¹Xub'ij k'u pa ranima': “Xuwi ta ne we kinchap koq ru q'u', kinutzir na,” —xcha ri ixoq. ²²Ri Jesús k'ut xutzolq'omij rib', xril ri ixoq, xub'ij che: Mäb'ison chi la, nan, xkunataj k'u la, rumal chi xkojon la chwe, —xcha che.

Tzare chi' k'ut xutzir ri ixoq.

²³Aretaq ri Jesús xopan cho rachoch ri tata' ri ki nimal ri winaq aj Israel, xrilo chi e k'o chi ri ajq'ojomab' ri keb'e' che ri muqnajik, xuquje' xeril ri winaq chi sib'alaj käkik'is kib' che oq'ej, sib'alaj käkiraq ki chi'. ²⁴Xub'ij k'u chke: iChel na apan alaq cho ja! Man käminaq tä ri ali, xane xa käwarik, —xcha chke.

Are k'u ri winaq xa xkitze'j u wäch ri Jesús. ²⁵Ri Jesús k'ut xeresaj b'i ri winaq cho ja, te k'u ri' xok b'ik. Xuchap ri ali che ru q'ab'. Ri ali k'ut xwalijik. ²⁶Xel k'u u tzijol wa' ri xb'antajik pa taq konojel ri tinimit chila'.

Ri Jesús keukunaj kieb' achijab' ri man kekowin taj keka'yik

²⁷Aretaq xel b'i ri Jesús chila', kieb' moyab' xeteri b'i chrij, xkiraq ki chi', xkib'ij: iTat, lal ri' ri Ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.

²⁸Aretaq ri Jesús xok b'i pa ri ja, ri kieb' moyab' xeqeb' ruk'. Ri Jesús xuta' chke: ¿A kákoj alaq chi kinkowin chub'anik wa'? —xcha chke.

Käqakojo, Tat, —xecha ri e are'.

²⁹Ri Jesús xuchap koq ri ki waq'äch, xub'ij chke: Je' ta b'a' chb'antajik jas ri xkoj alaq chi kinkowin chub'anik, —xcha chke.

³⁰Xutzir k'u ri ki waq'äch. Ri Jesús sib'alaj xeuropix'aj, xub'ij chke: Mätzijoq alaq wa' che jachin jun, —xcha chke.

³¹Te k'u ri', aretaq xeb'el b'ik, xkichap u tzijoxik wa' jas ri xub'an ri Jesús kuk' pa konojel taq ri tinimit ri k'o jela'.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri man kákowin tä chik käch'awik

³²Tajin keb'el b'i ri kieb' moyab' ri xekunaxik, aretaq xk'am loq chuwäch ri Jesús jun achi mem ri k'o jun itzel espíritu che. ³³Aretaq xesax b'i ri itzel espíritu rumal ri Jesús, ri achi ri mem xuchaplej tzijonem. Ri winaq sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: Man k'o tä jumul ri je' qilom wa' waral pa Israel, —xecha'.

³⁴Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij: We achi ri' keresaj b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq ruk' ru chuq'ab' ri ki nimal ri itzel taq espíritus, —xecha'.

Ri Jesús kel u k'ux chke ri winaq

³⁵Ri Jesús xeusolij ri nimaq taq tinimit xuquje' ri alaj taq tinimit. Pa taq ri rachoch Dios ri kákimulij wi kib' ri winaq xuya tijonik, xutzijoj

ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xukunaj ronojel u wäch yab'il, xuquje' xresaj ronojel u wäch k'äx chke ri winaq. ³⁶Aretaq xeril ri k'ialaj winaq, xel u k'ux chke rumal chi keb'isonik, man k'o tä käku'b'isan ki k'ux. E je' ta ne chij ri man k'o tä kajyuq'. ³⁷Xub'ij k'u chke ru tijoxelab': Qas tzij sib'alaj nim ri q'atoj, xa k'u e kieb' oxib' ri ajchakib'. ³⁸Chib'ochi'j b'a' ri Ajchaq'el ri q'atoj chi keutaq b'i nik'iaj ajchakib' chik pa ru chak, —xcha chke.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

10 ¹Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab'. Xuya chke chi käk'o'ji taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus, xuquje' che ki kunaxik ri winaq che ronojel u wäch yab'il o ronojel u wäch k'äx ri k'o chke.

²Are wa' ri ki b'i' ri kab'lajuj apóstoles: / nab'e ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Pedro che, ruk' ri tat Andrés ri rachalal. Ri tat Jacobo ruk' ri tat Juan ri rachalal ri e u k'ojol ri tat Zebedeo. ³Ri tat Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Tomás, xuquje' ri tat Mateo ri toq'il alkab'al. Ri tat Jacobo ru k'ojol ri tat Alfeo. Ri tat Lebeo ri xuquje' káb'ix Tadeo che. ⁴Ri tat Simón ri káb'ix u nimal tinimit che, xuquje' ri tat Judas Iscariote ri xjachow ri Jesús.

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

⁵Ri Jesús xeutaq b'i we achijab' ri', xeuPIXb'aj b'ik, xub'ij chke: Mixe' pa taq ri ki tinimit ri winaq ri man aj Israel taj. Man kixok tä k'ut pa taq ri ki tinimit ri winaq aj Samaria. ⁶Xane are kixe' kuk' ri winaq aj Israel, ri e je' ta ne chij e sachinaq kan pa taq juyub'. ⁷Jix, jib'ij chke chi xa jub'iq' man kuchaplej ru taqanik ri Dios. ⁸Cheikunaj ri yawab'ib', cheik'astajisaj ri käminaqib', cheikunaj ri k'o itzel taq ch'a'k ch'kij, cheiwesaj k'u b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq. Ri ix xaq sipam wa' we kuinem ri' chiwe, k'o k'u b'a' mita' che ri ki to'ik ri winaq, —xcha chke.

⁹Mik'am b'i i rajil. Ri q'än puaq, ri saq puaq, ri kiäq puaq mik'am k'u b'ik. ¹⁰Mik'am b'i ri i chim che ri b'e. Xa jun i kamixa' kik'am b'ik. Mik'am b'i i xajäb'. Mik'am b'i i ch'imiy. Je ri', rumal chi taqal che ri ajchak chi käyi' ri kajwataj che.

¹¹Apachike tinimit ri kixopan wi, we nim, we ch'utin, chitzukuj jun winaq chila' ri qas kixk'ulaj. Chixkanaj kan chila' k'ä kichap na b'i jumul chik ri i b'e. ¹²Aretaq kixok pa jun ja, chiya rutzil ki wäch ri e k'o pa ri ja. Kib'ij chke chi are utzil kiwaj chke. ¹³We taqal chke ri winaq ri e

/ 10:2 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

k'o pa ri ja chi kiya kan rutzil ki wäch ruk' utzil, chiya kanoq. We k'u man taqal chke, miya kan rutzil ki wäch. ¹⁴Are k'u we man kixk'ulax kumal, we man kākaj taj kākitalab'ej ri i tzij, chixel b'i cho ri ja ri' o pa ri tinimit ri'. Chitota' kan ri ulew ri k'o che taq ri iwaqan. (Chib'ana wa' chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri kākano, k'o ki mak.) ¹⁵Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri q'ij ri kät'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri' rumal ri Dios, nim na ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq re ri tinimit ri' chuwäch ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq aj Sodoma xuquje' ri winaq aj Gomorra,^k —xcha chke.

Käb'an na k'äx chke ri kojonelab'

¹⁶iChiwilampe! Ri in kixintaq b'ik je' ta ne chi ix chij chkixol ri utiw. Chixsak'laj b'a' je' jas ri kumätz, chib'ana k'ut je' jas ri kub'an ri palomäx ri man kub'an tä k'äx. ¹⁷Chiwila b'a' iwib', rumal chi ri winaq kixkijach na pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri winaq, kixkich'ay na pa taq ri rachoch Dios ri kākimulij wi kib' ri winaq. ¹⁸Kixkik'am na b'i chkiwäch q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch nimaq taq taqanelab' rumal wech in, rech kiq'alajisaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri e are' xuquje' chkiwäch ri winaq ri man aj Israel taj. ¹⁹Aretaq k'ut kixk'am b'ik rech kixjach chkiwäch ri q'atal taq tzij, mixej iwib'. Michomaj b'ik jas ri kib'ij, o jas ri kib'an chub'ixik wa'. K'ol b'a' pa i jolom chi aretaq rajwaxik kixch'awik, ri Dios käyo'w na chiwe ri tzij ri kib'ij. ²⁰Man ix tä k'u ri' ri kixtzijon na, xane are ri Loq'alaj Espíritu rech ri qa Tat käyo'w na ri tzij pa ri iwanima', —xcha chke.

²¹Ri winaq kekijach na ri kachalal pa kämisaxik. Ri nan tat kekijach na ri kalk'ual pa kämisaxik. Ri alk'ualaxelab' käkiyak na kib' chkij ri ki nan ki tat, kekijach na pa kämisaxik. ²²Ketzela na i wäch kumal konojel ri winaq xa rumal wech in. Apachin k'u ri kuch'ij ri k'äx k'ä kāk'is na ronojel kuriq na ru tob'anik ri Dios. ²³Aretaq käb'an k'äx chiwe pa jun tinimit, chixanimaj b'i pa jun tinimit chik. Qas tzij kinb'ij chiwe chi mäja' kixkowin chusolixik taq konojel ri tinimit ri e k'o wi ri winaq aj Israel aretaq kinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha chke ru tijoxelab'.

²⁴Ri tijoxel man are tä nim na u b'anik chuwäch ru tijonel. Ri ajchak k'ut man are tä nim na u b'anik chuwäch ri u patrón. ²⁵Ri tijoxel rajwaxik käku'b'i u k'ux chi käjunamataj na ruk' ru tijonel. Ri ajchak k'ut rajwaxik käku'b'i u k'ux chi käjunamataj na ruk' ru patrón. We ri ajchaq'el ja käb'ix Beelzebú che xa che yoq'b'al re, ¿jas ta k'u lo käb'ix chke ri rachalaxik ri are'?

^k 10:15 Ri kieb' tzij “Sodoma” y “Gomorra” keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Waral käqil wi jachin chuwäch ri rajwaxik käqaxej wi qib'

²⁶Rumal ri' mixej iwib' chkiwäch ri winaq. Man k'o tä ri ch'uqталik ri mat kel na chi saq. Man k'o tä k'u ri k'u'talik ri mat ketamax na. ²⁷Ri kinb'ij chiwe ix pa ri q'equm, chiya u b'ixik pa saqil. Ri kinb'ij chiwe chik'uyal, chiraqa i chi' chub'ixik wa' pa taq ri b'e. ²⁸Mixej iwib' chkiwäch ri winaq ri kekowinik käkikämisaj ri cuerpo, man kekowin tä k'u chukämisaxik ri ranima' jun. Xane are chixej iwib' chuwäch ri Jun ri käkowinik kusach u wäch ru cuerpo jun winaq xuquje' ri ranima' ri are' pa ri q'aq'.

²⁹¿A mat xa jun centavo kek'iyix wi kieb' alaj taq chikop ajuwokaj? Man k'o tä k'u jun chke we alaj taq chikop ri' ri käkämik we ta mat kraj ri i Tat. ³⁰Xuquje' ne ri rismal i wi', konojel wa' e ajilatal rumal ri Dios. ³¹Mixej b'a' iwib', ri ix sib'alaj ix loq' na chkiwäch k'ia alaj taq chikop ajuwokaj, —xcha ri Jesús chke.

Ri käk'iq'alajisaj kib' chkiwäch ri winaq chi e kojoninaq che ri Jesucristo

³²Konojel ri käk'iq'alajisaj kib' chkiwäch ri winaq chi e kojoninaq chwe, ri in xuquje' kinq'alajisaj na chuwäch ri nu Tat ri k'o chila' chikaj chi e wachi'l in. ³³Apachin k'u ri kub'ij chkiwäch ri winaq chi man retam tä nu wäch, ri in xuquje' kinb'ij chuwäch ri nu Tat ri k'o chila' chikaj chi man wetam tä u wäch ri are', —xcha ri Jesús.

Rumal ri Jesús käk'o'ji na ch'oj chkixol ri winaq

³⁴Michomaj chi ri in petinaq chuya'ik utzil chkixol ri winaq cho ruwächulew, xane rumal wech in käk'o'ji na ch'oj chkixol ri winaq. ³⁵Käb'antaj na ch'oj rumal wech, jun tata' chrij ri u k'ojol, ru k'ojol k'ut chrij ru tat, jun chichu' chrij ri ral ali, ri ali k'ut chrij ru nan, xuquje' ne ri jun ali chik chrij ru nan ralib', ru nan ralib' k'ut chrij ri are'. ³⁶Je ri' chi ri ki k'ulel ri winaq chkijujunal, e are' ri kachalaxik ri e are', —kächa ri Jesús.

³⁷Apachin ri loq' na käril ru nan u tat chnuwäch in, man taqal tä ri' chi kok che nu tijoxel. Apachin ri loq' na käril ru k'ojol o ru mia'l chnuwäch in, man taqal tä ri' chi kok che nu tijoxel. ³⁸Apachin ri man käpe tä wuk' in rumal chi man kraj taj kuriq ri kämikal jas ri kinriq in, man taqal tä ri' chi kok che nu tijoxel. ³⁹Jachin ri kraj kuto' u wi' ru k'aslemal waral cho ruwächulew, käkäm na ri'. Jachin k'u ri kuya ru k'aslemal rumal wech in, kuto' na u wi' ri' ru k'aslemal.

Waral kätzijox wi ri tojb'al re ri käqa'no

⁴⁰Ri winaq ri utz i k'ulaxik kub'ano, in ri' kinuk'ulaj. Jachin ri kinuk'ulaj in, are kuk'ulaj ri' ri Jun ri xintaqow loq. ⁴¹Jachin ri kuk'ulaj

jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri taqom loq rumal ri Dios, kuk'am na ri tojb'al re jas ri käyi' che jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Jachin ri kuk'ulaj jun utzalaj achi, kuk'am na ri tojb'al re jas ri käyi' che jun utzalaj achi rumal ri utzil ri kub'ano. ⁴²Apachin ri kuya jun vaso joron che jun chke we winaq ri' ri man nim tä ki b'anik xa rumal chi are nu tijoxel wa', qas kuriq na ri tojb'al re, —xcha ri Jesús chke.

E k'o u taqo'n ri Juan Qasal Ja' keopan ruk' ri Jesús

11 ¹Aretaq ri Jesús xto'taj che ki pixb'exik ri kab'lajuj u tijoxelab', xel b'i chila' rech kuya tijonik chke nik'iaj winaq pa taq ri tinimit jela', xuquje' rech kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke.

²Are k'u ri tat Juan Qasal Ja' k'o pa che'. Xretamaj k'ut jas ri tajin kub'an ri Cristo. Ri are' xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab' ruk' ri Jesús.

³Je' xub'ano rech käkita' che: ¿A lal ri' ri Cristo ri käpe na? o ¿A rajwaxik ne käqeyej chi na jun chik? —xecha che.

⁴Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Oj alaq, b'ij alaq che ri tat Juan jas ri tajin kil alaq, xuquje' ri tajin käta alaq. ⁵B'ij alaq che chi ri moyab' keka'y chik, ri ch'okojib' keb'in chik, ri k'o itzel ch'a'k chkij tajin keutzir che ri ki yab'. B'ij alaq che chi ri so'rab' käkita chik, ri käminaqib' tajin kek'astajik, xuquje' chi ri meb'a'ib' tajin kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. ⁶Utz re ri winaq ri man kub'an tä kieb' u k'ux chwij, —xcha chke ru tijoxelab' ri tat Juan.

⁷Aretaq xeb'e' ru tijoxelab' ri tat Juan, ri Jesús xuchaplej u tzijoxik ri tat Juan chke ri winaq, xub'ij chke: ¿Jas xe' alaq che rilik pa ri juyub' ri kätz'inowik? ¿A xe' alaq che rilik jun aj ri tajin käslab'isax rumal ri kiäqiq'? ⁸We man are tä ri', ¿jas ri xil alaq? ¿A xil alaq jun achi ri je'l ri ratz'iaq u kojom? Etam alaq chi ri k'o je'lalaj taq katz'iaq, e k'o ri e are' pa taq kachoch ri nimaq taq taqanelab'. ⁹¿Jas k'u ri xe' alaq che rilik? ¿A xil alaq jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? Je', je ri', —xcha'. Tzare k'u ri tat Juan nim na u b'anik chuwäch apachike q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁰Ri tat Juan are wa' ri tz'ib'am kan chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri kub'ij:

Kintaq na b'i ri nu taqo'n,
känab'ej k'u na chawäch
ri kub'an na u b'anik ra b'e,

—kächa ri', —xcha ri Jesús chke ri winaq. ¹¹Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi chkixol konojel ri winaq ri e k'olinaq k'ä we kämik ri', man k'o tä jun ri nim na u q'ij chuwäch ri tat Juan Qasal Ja'. Pune je ri', ri jun ri man qas nim tä u b'anik ri kätaqan ri Dios pa ranima', are nim na u q'ij wa' chuwäch ri tat Juan Qasal Ja', —xcha chke.

¹²Tzpa taq ri q'ij ri xpe ri tat Juan Qasal Ja' k'ä kämik, ri winaq xkichaplej loq u tijik ki chuq'ab' rech keb'ok pa ru taqanik ri Dios. Ri

käkikoj ki chuq'ab' käkichomaj chi e are' kech'akan na. ¹³Ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés kub'ij chi käpe na ri Dios rech kätaqan pa ki wi' ri winaq, xuquje' je' xkib'ij konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios k'ä xpe na ri tat Juan. ¹⁴We k'u ri ix qas kiwaj kikoj wa', ri tat Juan are ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri käpe na jas ri xpe ri qa mam Elías ojer. ¹⁵Jachin taq ri käkijikib'a kanima' chutatab'exik ri nu tzij, chkitatab'ej b'a', —xcha chke.

¹⁶¿Jas ruk' keinjunamaj wi ri winaq re we q'ij junab' ri'? Ri winaq kämik kejunamataj kuk' ri ak'alab' ri keetz'en pa taq ri k'ayib'al, käkiraq ki chi' che ki ch'ab'exik ri kachi'l, käkib'ij: ¹⁷“Xqoq'esaj ri su' chiwe, man xixxojow tä k'ut. Xqa'n u q'ojom käminaq, man xixox' tä k'ut,” —kecha ri'. ¹⁸Xpe k'u ri tat Juan ri man wi'j taj, ri man kutij tä vino. Ri winaq k'ut käkib'ij chi xa k'o jun itzel espíritu che. ¹⁹Aretaq k'ut xinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, ri kinwi'k, ri kintij vino, konojel k'ut käkib'ij chi xa in jiq'alaj achi, in q'ab'arel, in kachi'l ajmakib' xuquje' toq'il taq alkab'al. Ri winaq ri utz ru chak q'alaj wa' chi k'o ri u no'j ri Dios ruk', —xcha ri Jesús.

Ri tinimit jawije' e k'o wi ri winaq ri man keniman tä che ri Dios

²⁰Ri Jesús k'ut xuchap ki yajik ri winaq pa taq ri tinimit jawije' u b'anom wi k'ia taq kajmab'al. Je ri', rumal chi ri winaq ri e k'o chila' man ki k'exom tä kanima', man ki k'exom tä k'u ri ki chomanik. Xub'ij k'u chke: ²¹iK'äx iwe, winaq re ri tinimit Corazín! iK'äx iwe, winaq re ri tinimit Betsaida! We ta xeb'an wa' we kajmab'al ri' pa taq ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón jas ri xeb'antaj iwuk' ix, k'extajinaq ta chi ri' ri kanima', ri ki chomanik ri winaq jela'. Xkikoj ta katz'iaq ri' ri kuq'alajisaj chi keb'isonik. Xuquje' k'o ta b'anom wi chi kuq'alajisaj chi are rumal ri ki mak chi keb'isonik, —xcha'. ²²Kinb'ij k'u chiwe ix chi pa ri q'ij ri kuq'at na tzij ri Dios, nim na ri k'äjisab'al i wäch kiriq na chuwäch ri k'äjisab'al ki wäch ri käkiriq na ri winaq aj Tiro, aj Sidón. ²³Are k'u ri ix winaq aj Capernaum, ri sib'alaj kinimarisaj iwib', k'ä pa ri q'aq' k'ut kixqasax wi na. We ta kuk' ri winaq aj Sodoma xeb'an wi taq ri kajmab'al ri xeb'antaj iwuk' ix, k'o ta na ri' ri ki tinimit kämik. ²⁴Kinb'ij k'u chiwe chi pa ri q'ij aretaq kuq'at na tzij ri Dios, nim na ri k'äjisab'al i wäch ix kiriq na chuwäch ri käkiriq ri winaq aj Sodoma, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kub'ij chke ri winaq chi kepe ruk' rech kuxlan kanima'

²⁵Pa ri q'ij ri' xub'ij ri Jesús: Kinnimarisaj q'ij la, Tat, Rajaw ri kajulew. Je ri', rumal chi xk'u' la ri etamb'al la chkiwäch ri winaq ri k'o ki no'j, ri k'o ketamb'al, are k'utum k'u la wa' chkiwäch ri man k'o tä ketamb'al, ri je' ta ne chi e ak'alab'. ²⁶Je', Tat, rumal chi je' ri' ri utzalaj rayib'al la chke ri winaq.

²⁷Ri nu Tat u jachom pa nu q'ab' ronojel ri k'olik. Man k'o tä jun ri qas retam u wäch ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi ri qa Tat. Xuquje' man k'o tä jun ri qas retam u wäch ri qa Tat, xane xaq xuwi ri in, in ri' ri u K'ojol, xuquje' jachin k'u taq chke ri kwaj kinb'ij wi jas ru b'anik ri qa Tat Dios. ²⁸Chixsa'j wuk' in, iwonojel ri ix kosinaq, iwonojel ri k'o iweqa'n, kinya k'u uxlanem chiwe. ²⁹Chik'ama ri eqb'al yunt ri kinya chiwij. Chiwetamaj iwe wuk' in rumal chi ri in k'o nu paciencia, man kinnimarisaj tä wib'. Kuxlan k'u na ri iwanima'. ³⁰Ri eqb'al yunt ri kinya chiwij man k'äx tä ruk'axik. Ri eqa'n k'ut ri kinya chiwij, man al tä ri'.

Ru tijoxelab' ri Jesús käkich'up ru jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

12 ¹Pa jun q'ij re uxlanem ri Jesús tajin kok'ow xol taq ri triko. Are k'u ru tijoxelab' xpe ki numik, xkichap k'u u ch'upik ru jolom taq ri triko. Xkib'aq pa ki q'ab', te k'u ri' xkitijo. ²Aretaq ri tata'ib' fariseos xkilo, xkib'ij che ri Jesús: Chilampe la, ri tijoxelab' la tajin kaka'n chak ri äwas u b'anik pa taq ri q'ij re uxlanem.

³Ri Jesús xub'ij chke: ¿A mat k'o jumul ri sik'im alaq jas ri xub'an ri qa mam David ojer aretaq ri are' xuna' numik, xuquje' jas ri xka'n ri e k'o ruk'? ⁴Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri nimalaj rachoch Dios, xutij k'u re ri wa ri yo'm cho ri Dios, xuya k'u ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas k'u u tijik wa' kumal xaq jachinoq, xane xaq xuwi chke ri sacerdotes ya'tal wi wa', —xcha'. ⁵Xuquje' xub'ij: ¿A mat k'o jumul ri sik'im alaq pa ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, chi ri sacerdotes ri kepatänin pa ri rachoch Dios man keuxlan tä pa ri q'ij re uxlanem? Pune ta ne je ri' man mak tä k'u ri' chi je' kaka'n wa'. ⁶Kinb'ij k'u chech alaq, chi waral k'o Jun' ri nim na u b'anik chuwäch ri nimalaj rachoch Dios. ⁷Ri alaq xa man käch'ob' tä alaq jas kel kub'ij wa' we tzij ri' ri tz'ib'tal kan pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Ri in kwaj chi ri ix kib'an toq'ob' chke ri winaq, man are tä kwaj chi keikämisa'j awaj che ki sipaxik chnuwäch,” —kächa ri'. We ta qas käch'ob' alaq wa', mat kät'at alaq tzij chi kät'äjisax ki wäch ri winaq ri man k'o tä ki mak. ⁸Are k'u ri' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik puwi' ri q'ij re uxlanem xuquje', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri kämina'q jun u q'ab'

⁹Xel k'u b'i ri Jesús chila', xok b'i pa jun chke ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq. ¹⁰K'o k'u jun achi chila' ri kämina'q jun u q'ab'. Are k'u ri tata'ib' fariseos käkaj käkitzukuj u mak ri Jesús, rumal ri' xkita' che: ¿A ya'talik käkunax jun yawab' pa ri q'ij re uxlanem? —xecha che.

¹ 12:6 Ri Jun ri' are ri Jesús mismo.

¹¹Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: We jun chiwe k'o jun u chij, kätzaq k'u b'i pa jun k'ua' pa jun q'ij re uxlanem, ¿a mat ke' ri' che resaxik? ¹²E ta k'u lo jun winaq, are ri Dios nim na u b'anik käril wi wa' chuwäch jun chij. Rumal ri' ya'tal u b'anik toq'ob' pa taq ri q'ij re uxlanem, —xcha chke.

¹³Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi: Yuqu ri q'ab' la, —xcha che.

Xuyuq ru q'ab', xutzir k'ut. Je' chik ri u q'ab' ri' jas ri jun chik. ¹⁴Xeb'el k'u b'i ri tata'ib' fariseos, xkitala ki no'j chb'il taq kib' jas ri kaka'n chukämisaxik ri Jesús.

Ri xub'ij kanoq jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Jesús

¹⁵Aretaq ri Jesús xuch'ob' ri ki chomanik ri tata'ib' fariseos, xel b'i chila'. E k'ia k'u ri winaq xeteri b'i chrij. Ri Jesús k'ut xeukunaj konojel taq ri yawab'ib'. ¹⁶Xeutaq k'u ri winaq, xub'ij chke chi k'o jachin che mäki'b'ij wi jachin ri Are'. ¹⁷Xub'ij ri Jesús wa' rech je' kel wi jas ri xub'ij loq ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xub'ij:

¹⁸Are wa' ri patänil we

ri cha'tal wumal,
ri sib'alaj loq' chnuwäch,
ri käkikot ri wanima' rumal.

Kinya na ri Loq'alaj nu Espiritu
pa ranima' ri Are'.

Kub'ij k'u na chke konojel
ki wäch winaq chi
ri in kinq'at na tzij pa ki wi'.

¹⁹Man käch'ojin taj, man kuraq tä u chi',
man k'o ta jun käto'w ri Are' ko käch'aw
pa taq ri b'e.

²⁰We k'o jun winaq ri je' jas jun aj
ri kotakik, man kuq'up taj.
We ne k'o jun winaq ri junam
jas jun candela
ri man nim tä ru q'aq'al,
man kuchup tä ri'.

Xane kächakun na che rilik
chi kopan na ri q'ij
aretaq qas käq'at na tzij
ruk' jikomal.

²¹Konojel k'u ki wäch winaq
cho ruwächulew,
käku'b'i na ki k'ux chrij ri Are',

—xcha ri Dios chuchi' ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'.

Käb'ix chrij ri Jesús chi yo'm u chuq'ab' rumal ri Itzel

²²Xk'am k'u b'i jun achi ruk' ri Jesús. Ri achi mem xuquje' moy, k'o k'u jun itzel espíritu ruk'. Xkunax k'u rumal ri Jesús, je ri' chi ri achi xkowinik xka'yik xuquje' xch'awik. ²³Konojel ri winaq xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿A mat are wa' ri Ralk'ual kan ri qa mam David^m ri käb'ixik chi käpe na? —xecha'.

²⁴Aretaq k'ut xkita ri tata'ib' fariseos ri käkib'ij ri winaq, ri e are' xkib'ij: We achi ri' käkowinik keresaj b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq xa rumal ru chuq'ab' ri Beelzebúⁿ ri ki nimal ri itzel taq espíritus ri k'o ruk', —xecha'.

²⁵Ri Jesús xuch'ob'lo jas ri tajin käkichomaj, xub'ij k'u chke: Apachike q'atb'al tzij ri u b'anom kieb', ri juch'ob' q'atal taq tzij käkiyak kib' chki ri juch'ob' chik, ri q'atb'al tzij ri' käk'is na u wäch. We jun tinimit o jun ja winaq u b'anom kieb' rumal chi k'o ch'oj chkixol, man naj tä ri' kuch'ijo.

²⁶Je ri' xuquje', we ta ri Satanás käresaj b'i ri Satanás, u b'anom kieb' ri'. We ta je ri', ¿a naj ta k'u ri' kuch'ij ru taqanik? iMan je' taj! ²⁷Ri alaq käb'ij alaq chi ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú. We ta je ri', ¿jachin käyo'w ki chuq'ab' ri tijoxelab' alaq che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus? Qas are ri e are' käkiq'alajisaj chi xa sachinaq alaq. ²⁸Ri in k'ut kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Espíritu rech ri Dios ri k'o wuk'. Kel kub'ij wa' chi ri Dios k'o chi uk' alaq rech kätaqan puwi' alaq, —xcha chke.

²⁹Man k'o tä jun käkowinik kok pa rachoch jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', kärelaq'aj k'u b'i ri jastaq re, we ta mat nab'e kuyut na ri achi ri k'o u chuq'ab'. Te k'u ri' käkowinik kärelaq'aj b'i ri jastaq re.

³⁰Ri jun ri man junam tä u chomanik wuk', kinuk'ulelej ri'. Ri jun ri man kächakun tä wuk', xa kutur ri' ri nu chak, —xcha chke.

³¹Rumal ri' kinb'ij chech alaq: Ronojel mak ri käka'n ri winaq kuya' käsachtaj na ki mak ri' rumal ri Dios, xuquje' ronojel ri äwas u b'ixik chrij ri Dios ri käkib'ij ri winaq kuya' käsachtaj na ki mak ri'. Are k'u we käkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu man kuya' taj käsachtaj ri ki mak ri'. ³²Apachin ri kub'ij tzij ri äwas u b'ixik chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käsachtaj na u mak ri' che. Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu, man käsachtaj tä na u mak ri' che waral cho we uwächulew. Man käsach tä k'u u mak ri' pa ri jun k'aslemaal chik ri käpe na, —xcha ri Jesús.

Ri jun che' rumal ru wäch käch'ob'tajik jas u b'anik

³³We utz ri che', utz ru wäch ri kuya. We man utz tä ri che', man utz tä ru wäch ri' ri kuya. Ri jun che' rumal ru wäch käch'ob'tajik jas u b'anik.

^m 12:23 Ri "Ralk'ual kan ri qa mam David" kel kub'ij "To'l Qe", junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías". ⁿ 12:24 Ri tzij "Beelzebú" are jun chke ru b'i' ri Satanás.

³⁴iRi alaq, alaq sub'anelab' taq winaq! ¿A kākowin lo alaq ri' chub'ixik utzalaj taq tzij, alaq itzel taq winaq k'ut? Ri kel loq pu chi' ri winaq, are wa' ri qas k'o pa ranima'. ³⁵Ri utzalaj winaq, utz ri' ri kub'ij rumal rech ri utzil ri k'o pa ranima'. Ri itzel winaq, man utz tä ri' ri kub'ij rumal chi etzelal wa' ri k'o pa ranima'. ³⁶Kinb'ij k'u chech alaq, chi pa ri q'ij aretaq kuq'at na tzij ri Dios, konojel ri winaq kākijach na kuenta rumal ronojel tzij ri ki b'im ri man k'o tä u patän. ³⁷Jas k'u je' ri kätzijon ri winaq, are je ri' ri q'atow tzij ri káb'an na puwi'. Käk'alajisax k'u na we k'o u mak o man k'o taj.

Ri lawalo taq winaq kākita' jun kajmab'al etal che ri Jesús

³⁸Jujun tata'ib' fariseos kachi'l jujun tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, káqaj chi káb'an la jun kajmab'al etal chqawäch rech káqilo, —xecha che.

³⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri lawalo taq winaq, ri man jikom tä kanima', kākaj chi kinb'an jun kajmab'al etal chkiwäch. Man käyi' tä k'u wa' chke, xane xaq xuwi ri etal chrij ri Jonás ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ⁴⁰Je' jas ri Jonás xk'o'ji chupam ri jun nimalaj kär oxib' q'ij, oxib' aq'ab', are k'u je' kinb'an na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'o'ji k'u na xe' ri ulew oxib' q'ij, oxib' aq'ab'. ⁴¹Ri winaq aj Nínive, pa ri q'ij re ri q'atow tzij aretaq káq'at tzij pa ki wi' ri winaq ri e k'o kämik, kákiq'at na tzij pa ki wi' chi kák'äjisax ki wäch. Je ri', rumal chi ri winaq aj Nínive, xkik'ex ri kanima', xkik'ex k'u ri ki chomanik aretaq ri Jonás xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. Waral k'ut k'o Jun ri nim na u b'anik chuwäch ri Jonás. ⁴²Xuquje' ri nimalaj taqanel ixoq ri xk'o'ji chumox ri relb'al q'ij, kák'o'ji na pa ri q'ij re ri q'atow tzij. Aretaq káq'at tzij pa ki wi' ri winaq ri e k'o kämik, ri are' kuq'at na tzij pa ki wi' chi kák'äjisax ki wäch. Je ri', rumal chi ri ixoq ri' naj xel wi loq, xpe k'u chutatab'exik ri nimalaj retamb'al ri Salomón. Waral k'ut k'o wi Jun ri nim na u b'anik chuwäch ri Salomón.

Waral kätzijox wi ri kub'an jun itzelalaj espíritu, kätzelej loq

⁴³Aretaq jun itzelalaj espíritu kel b'i che jun winaq, xaq káwakatalob' chik pa taq juyub' ri kätz'inowik, kutzukuj jawije' kuxlan wi. Aretaq man kuriq taj jawije' kuxlan wi, kub'ij: ⁴⁴“Kintzelej na b'i cho ri wachoch jawije' ri xinél wi loq,” —kácha'. Aretaq kopanik, kuriqá ri ranima' ri winaq je' u b'anik jun ja tolonik, mesom chi u pam, utz k'u b'anom che. ⁴⁵Ke' k'ut, keuk'ama chi na wuqub' itzelalaj taq espíritus ri sib'alaj e lawalo na chuwäch ri are'. Konojel wa' keb'ok pa ranima' ri winaq. Ri winaq ri' nim na ri k'äx kuriq na chuwäch ri k'äx ri xuriq nab'e. Je k'u wa' ri kákik'ulmaj na ri lawalo taq winaq kämik, —xcha chke.

Ru nan ri Jesús xuquje' taq ru chaq' keopan ruk'

⁴⁶Ri Jesús tajin kätzijon na kuk' ri winaq aretaq xopan ru nan, e rachi'l ri rachalal. Xaq k'u chrij ri ja e tak'atoj wi, käkaj k'ut ketzijon ruk' ri Jesús. ⁴⁷K'o k'u jun ri xub'ij che ri Jesús: Ri nan la, xuquje' ri chaq' la e k'o chrij ri ja, käch'ab'ex la kumal, —xecha che.

⁴⁸Xub'ij k'u ri Jesús che ri xb'in che: ¿Jachin ri' ri nu nan, xuquje' jachin taq ri qas e wachalal? —xcha che.

⁴⁹Xeuk'ut ru tijoxelab' chkiwäch ri winaq, te k'u ri' xub'ij: E are wa' je' ta ne ri nu nan, xuquje' ri nu chaq', —xcha'. ⁵⁰Je ri', rumal chi apachin ta ne ri káb'anow ru rayib'al ri nu Tat ri k'o chila' chikaj, are wa' ri qas wachalal, ri nu chaq', ri wanab', ri nu nan, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

13 ¹Pa ri q'ij ri' ri Jesús xel loq cho ja, xe' k'u chuchi' ri mar, xt'uuyi k'u chila'. ²Xkimulij k'u kib' k'ia winaq ruk', je ri' chi xok b'i ri Are' pa jun barco, xt'uuyi k'u chupam. Konojel ri winaq xekanaj kan cho ri ulew chuchi' ri mar. ³Xeukoj k'u taq k'utb'al che ki tijoxik ri winaq chkij k'ia u wäch taq no'j, xub'ij chke: Xel b'i jun tikol ija' cho rachoch, xe' chub'anik u tiko'n, —xcha chke. ⁴Aretaq tajin kujopij ri ija', xqaj jub'iq' ri ija' pa ri b'e. Xeopan k'u ri chikop ajuwokaj. Kerapapik xeqajik, xa xkitij b'i ri ija'. ⁵Xqaj chi jub'iq' xol taq ri ab'aj, ri man k'o tä wi k'ia ulew. Chanim k'ut xk'iy ri jub'iq' ija' ri' rumal chi man pim tä ri ulew. ⁶Aretaq k'ut xel loq ri q'ij, xek'at ri alaj taq tiko'n rumal, xechaqi'jik rumal chi man qas tä k'u k'o ki xera'. ⁷Xqaj chi k'u jub'iq' ri ija' pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol. Xek'iy k'u ri q'ayes, xekijiq'isaj ri tiko'n. ⁸Are k'u ri nik'iaj ija' chik xeqaj pa utzalaj ulew. Sib'alaj xewächinik. E k'o jujun tiko'n xkiya jujun ciento ki wäch pa taq ri ki jolom ri triko chkijujunal, e k'o k'u jule' chik xkiya oxk'al ki wäch pa taq ri jujun ki jolom. Ri nik'iaj tiko'n chik xkiya juwinaq lajuj ki wäch chkijujunal, —xcha ri Jesús chke ri winaq. ⁹We ri ix kijikib'a ri iwanima' chutatab'exik ri nu tzij, ichtatab'ej b'a'! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

¹⁰Ru tijoxelab' ri Jesús xeqeb' ruk', xkita' che: ¿Jas che kuk' taq k'utb'al ketzijob'ej la ri winaq? —xecha che.

¹¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri ix yo'm chiwe rumal ri Dios ri retamaxik ri man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Man ya'tal tä k'u chke ri e are' chi käkich'ob' wa'. ¹²Ri winaq ri k'o k'o ruk', käyi' chi na nik'iaj che rech känimar ri k'o ruk'. Are k'u ri winaq ri man k'o tä k'o ruk', ri jub'iq' ri k'o ruk' kesax na che. ¹³Rumal ri' keintzijob'ej ri winaq kuk' taq k'utb'al, rumal chi

pune jaqal ri ki waq'äch, man kekowin tä chuch'ob'ik ri käkilo, je' ta ne chi man keka'y taj. Pune käkkitab'ej ri qas tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em. Je' ta ne chi man käkita tä ri kinb'ij. ¹⁴Are k'u je' káb'antaj na wa' kuk' ri e are' jas ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios:

Ri ix, pune kitatab'ej ri qas tzij,
man kich'ob' taj.
Pune kixka'yik, man kich'ob' tä
ri kiwilo.

¹⁵Je ri', rumal chi ab'ajarinaq
ri kanima' we winaq ri'.

Man utz tä ketow tzij.
Ki tz'apim k'u ri ki waq'äch
rech man keka'y taj.
Je' u b'anom ri kanima'

rech man käkita taj,
rech man káqaj tä ri nu tzij pa kanima',
rech man kinkitzukuj taj rech keinkunaj,

—xcha ri Dios chuchi' ri q'alajisal re ru Loq' Pixab'.

¹⁶Are k'u ri iwe ix, sib'alaj utz iwe, rumal chi tajin kiwil ri tajin kinb'ano, tajin kita ri tajin kinb'ij. ¹⁷Qas tzij kinb'ij chiwe chi e k'ia q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' e k'ia utzalaj taq winaq xkaj xkilo jas ri tajin kiwil ix kámik, man xkil tä k'ut. Xkaj xkita jas ri tajin kita ix kámik, man xkita tä k'ut, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

¹⁸Chitatab'ej b'a' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija', —xcha chke. ¹⁹Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are wa' jas ri winaq ri käkkitab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, man käkich'ob' tä k'ut. Chanim käpe ri Itzel, käresaj k'u b'i ri tzij ri xqaj pa kanima'. ²⁰Ri ija' ri xeqaj xol taq ri ab'aj, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios ruk' kikitomal, je'l käkito. ²¹Rumal k'ut chi man qas tä k'o ri ki xera', xa kieb' oxib' q'ij käkich'ijo. Aretaq k'ut käkichaplej u riqik k'äx, kraj keyoq'ik rumal rech ru Tzij ri Dios, chanim ketzaq kanoq. ²²Ri ija' ri xeqaj pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios, are k'u käkilij na ri jastaq rech we uwächulew ri', kesub'taj rumal ri q'inomal. Are k'u wa' käjiq'isan ru Tzij ri Dios, man käwächin tä k'u ri' pa ri kanima'. ²³Are k'u ri ija' ri xeqaj pa utzalaj ulew, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios, käkich'ob'o. Käkiya k'u k'ia ki wäch. E je' jas ri ija' ri xkiya jujun ciento ki wäch chkijujunal, nik'iaj chik e je' jas ri ija' ri xkiya oxk'al ki wäch chkijujunal, jujun chik e je' jas ri ija' ri xkiya juwinaq lajaj ki wäch chkijujunal, —xcha chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri itzel q'ayes ri xk'iy xol taq ri triko

²⁴Ri Jesús xukoj jun k'utb'al chik chkiwäch: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are junam ruk' jun achi ri xutik utzalaj ija' pa ri rulew. ²⁵Xpe k'u jun u k'ulel ri ajchaq'el ri tiko'n. Aretaq konojel tajin kewarik, xok b'i pa ri ulew, xutika k'u kan itzel taq q'ayes xol taq ri triko. Te k'u ri xe'k. ²⁶Aretaq xk'iy ri triko, xechomaqir ru jolom, xuquje' xek'iy ri itzel taq q'ayes. ²⁷Xeb'e' k'u ri ajchakib', xekib'ij che ri ki patrón: “Tat, we qas utz ri ija' ri xtik la, ¿jawije' k'ut xpe wi wa' we itzel q'ayes ri?” —xecha che. ²⁸Xub'ij k'u ri patrón chke: “Xa k'o jun nu k'ulel xb'anow wa',” —xcha chke. Ri ajchakib' xkib'ij che ri ki patrón: “¿A kaj la chi keqab'oq ri itzel taq q'ayes?” —xecha che. ²⁹Ri patrón xub'ij chke: “Man utz tä ri' we je' kib'ano, rumal chi we ne kib'oq b'i ri triko junam ruk' ri itzel q'ayes. ³⁰Chek'iy na ri itzel taq q'ayes junam ruk' ri triko, chiweyey na k'ä kuriq ri q'atoj. Keintaq k'u na b'i ri ajchakib' rech nab'e käkimol ri itzel taq q'ayes, käkixim pa taq yataj, te k'u ri' käkiporoj. Are k'u ri triko käkik'ol na pa ri nu k'uja,” —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri ija' re mostaza

³¹Ri Jesús xukoj chi jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, junam wa' ruk' ri ija' re ri tiko'n ri käb'ix “mostaza” che, ri kutik jun achi pa ri rulew. ³²Qas tzij ri ija' ri' are ri sib'alaj nitz' na chkiwäch konojel taq u wäch ija'. Aretaq k'ut käk'iyik, are nim na ke' chkiwäch konojel taq ri tiko'n. Kub'an jun nimalaj che', je ri' chi ri chikop ajuwokaj kaka'n ri ki sok xol taq ru q'ab', kemu'jan chupam, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri ch'äm re kaxlan wa

³³Ri Jesús xukoj chi jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are je' jas ri ch'äm ri kuya jun ixoq ruk' oxib' pajb'al k'äj, rech kuk'iyisaj ronojel ri q'or re kaxlan wa, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri ki patän ri k'utb'al ri kukoj ri Jesús

³⁴Ronojel wa' we tzij ri' xub'ij ri Jesús chke ri winaq kuk' taq k'utb'al. Xaq xuwi kuk' taq k'utb'al xeutzijob'ej ri winaq. ³⁵Je' xb'antaj wa' rech qas je' kel wi jas ri xub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'tal kanoq:

Kintzijon na kuk' taq k'utb'al,
kinb'ij na ri man etamtal taj
tzaretaq ri Dios xub'an ri kajulew,
—xcha ri'.

**Ri Jesús kuq'alajisaj ri kel kub'ij ri k'utb'al
chrij ri itzel q'ayes xol taq ri triko**

³⁶Xtäni k'u ri Jesús che ru tzij, xeutaq b'i ri winaq cho taq ri kachoch, ri Are' k'ut xok pa ja. Are k'u ri tijoxelab' xkiriq kib' ruk', xkib'ij che: B'ij la chqe jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri itzel q'ayes ri xtik kan pa ri ulew, —xecha che.

³⁷Ri Jesús xub'ij chke: Ri kätikow ri utzalaj ija', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ³⁸Ri ulew are ronojel ruwächulew. Ri utzalaj ija' e are wa' ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi'. Ri itzel q'ayes e are wa' ri winaq ri e rech ri itzel. ³⁹Ri k'ulel ri xtikow ri itzel q'ayes, are ri Itzel wa'. Ri q'atoj kel kub'ij ri k'isb'al re ruwächulew aretaq käk'is ronojel. Ri keb'anow ri q'atoj e are' ri ángeles. ⁴⁰Je' jas ri káb'an che ri itzel q'ayes, kámolik, käk'iäq pa ri q'aq', are k'u je' káb'an na pa ri k'isb'al re ruwächulew. ⁴¹Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, keintaq na loq ri nu ángeles che ki molik konojel ri winaq ri kekitaqchi'j nik'iaj winaq chik che mak, xuquje' ri b'anal taq etzelal. ⁴²Kekik'iäq k'u na b'i pa ri nimalaj q'aq', jawije' keb'oq' wi na, käkiquch'uch'ej na ri ki ware. ⁴³Are k'u ri kaka'n ri kraj ri Dios, keopan na jawije' ri kätaqan wi ri qa Tat chila' chikaj. Kejuluw na je' jas ri q'ij. We kijikib'a ri iwanima' chutatab'exik ri kinb'ij, ichtatab'ej b'a'! —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral kâqil wi ri k'utb'al chrij ri q'inomal ri muqtalik

⁴⁴Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, kinjunamaj ruk' jun koxon puaq ri muqtalik. Kâriqtaj k'u ri puaq rumal jun achi. Ri are' kumuq chi k'u kan jumul chik chila'. Rumal ru kikitomal ke'k, kuk'iyij ronojel ri jastaq re, kuloq' ri ulew, —kâcha'.

Waral kâqil wi ri k'utb'al chrij ri perla ri paqal rajil

⁴⁵Xuquje' kinjunamaj ru taqanik ri Dios ruk' jun ajk'ay ri kutzukuj je'lalaj taq ab'aj ri kejuluwik. ⁴⁶Aretaq kuriq jun ri sib'alaj paqal rajil, ke'k, kuk'iyij ronojel ri jastaq re, kuloq' ri perla ri xuriqo, —kâcha'.

Waral kâqil wi ri k'utb'al chrij ri k'at chapäb'al kär

⁴⁷Xuquje' kinjunamaj ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq ruk' jun k'at chapäb'al kär ri käk'iäq b'i pa ri ja', keb'ok k'u ronojel ki wäch kär chupam. ⁴⁸Aretaq nojinaq chi ri k'at, kesax loq kumal ri chapal taq kär, kâkiya chuchi' ri ja', te k'u ri' ket'uyi che ki cha'ik ri kär. Ri utzalaj taq kär kekiya pa taq chikäch, are k'u ri man e utz taj, kekik'iäq kan pa ri ja', —kâcha'. ⁴⁹Are je wa' káb'antaj na aretaq käk'is ruwächulew. Kepe ri ángeles che ki cha'ik ri utzalaj taq winaq chkixol ri man e utz taj. ⁵⁰Ri man e utz taj kekik'iäq na pa ri nimalaj q'aq'. Chila' keb'oq' wi na, käkiquch'uch'ej na ri ki ware, —xcha ri Jesús chke.

**Waral käqil wi ri kätzijox chrij ri k'ak' taq
jastaq xuquje' ri q'el taq jastaq**

⁵¹Ri Jesús xuta' chke ri winaq, xub'ij: ¿A kich'ob' ronojel ri xinb'ij? — xcha chke.

Käqach'ob'o, —xecha che.

⁵²Xub'ij k'u ri Jesús chke: Aretaq jun tijonel re ri Pixab' kraj käretamaj ronojel chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, je' u b'anik ri' jas jun ajchaq'el ja ri k'o k'ia jastaq re. Aretaq rajwaxik ri q'el che, käresaj loq, kukojo. Aretaq rajwaxik ri k'ak' che, käresaj loq, kukojo, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús k'o jumul chik pa ri tinimit Nazaret

⁵³Aretaq xto'taj ri Jesús che ki tijoxik ri winaq kuk' taq we k'utb'al ri', xel b'i chila'. ⁵⁴Xopan k'u pa ri u tinimit ri Are'. Xuchaplej ki tijoxik ri winaq pa ri rachoch Dios ri k'o chila'. Are k'u ri winaq sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿Jawije' xretamaj wi we achi ri' we no'j ri'? ¿Jas lo kub'ano che ki b'anik ri nimaq taq kajmab'al ri tajin keb'antaj rumal? —xecha'. ⁵⁵Are wa' ru k'o'jol ri tata' ri qolol che',^o ru nan k'ut are ri nan María. Katz ri a Jacobo, ri a José, ri a Simón, xuquje' ri a Judas. ⁵⁶E k'o k'u ri ranab' quk' waral xuquje'. ¿Jawije' k'ut xretamaj wi wa' ronojel ri tajin kub'ano? —xecha'.

⁵⁷Rumal ri' ri winaq xa tzel xkita ru tzij. Xub'ij k'u ri Jesús chke: Pa nik'iaj tinimit chik, nim kil wi ronojel q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are', xuquje' chkixol ri rachalal, xuquje' cho rachoch man nim tä kil wi, —xcha chke.

⁵⁸Man xkowin tä k'u ri Jesús chub'anik k'ia taq kajmab'al chila' rumal chi ri winaq man xekojon tä che ri Are'.

Käkämisaq ri Juan Qasal Ja'

14 ¹Pa taq ri q'ij ri' ri tat Herodes, ri nim taqanel pa Galilea, xretamaj ri tajin kub'an ri Jesús. ²Xub'ij k'u chke ri winaq ri e k'o ruk': Are ri Juan Qasal Ja' ri' ri xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', rumal ri' käkowin ri are' chub'anik k'ia u wäch kajmab'al, —xcha ri tat Herodes chke.

³Tzare k'u ri tat Herodes xtaqan chuchapik ri tat Juan rech käyutik, käyi' pa che', xa rumal rech ri nan Herodías ri xk'uli ruk' are' pune are rixoqil ri Felipe ru chaq'. ⁴Xub'ij k'u ri tat Juan che ri tat Herodes: Man taqal tä che la chi käb'an ixoqil la che ri rixoqil ri chaq' la, —xcha che.

⁵Ri tat Herodes sib'alaj kraj kukämisaq ri tat Juan, kuxej k'u rib' chkiwäch ri winaq. Je ri', rumal chi konojel ketam chi ri Juan Qasal Ja',

^o 13:55 Ri qolol che' xuquje' käb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak.

are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁶Xuriq k'u ri nimaq'ij re ri rok'owisaxik u junab' ri tat Herodes. Are k'u ri ali ri ral ri nan Herodías xok b'i kuk', xuchap xojowem chkiwäch ri ula' ri e k'olik. Xqaj k'u ri ali chuwäch ri tat Herodes. ⁷Sib'alaj xqaj chuwäch, xub'an k'u juramento chi kuya che ri ali apachike ta ne ri kraj ri are'. ⁸Ri ali k'ut kojom chi loq u k'ux rumal ru nan, xub'ij che ri tat Herodes: Kwaj chi käya la chwe ru jolom ri Juan Qasal Ja' pa jun plato, —xcha che.

⁹Sib'alaj k'u xb'ison ri tat Herodes. Rumal k'u rech chi xub'ij wa' ruk' juramento chkiwäch konojel ri rula' chi kuya che ri ali apachike ri kuta' che, xtaqan k'u chuya'ik wa' che. ¹⁰Xtaqan che resaxik ru jolom ri Juan Qasal Ja' ri k'o pa che'. ¹¹Xk'am loq pa jun plato, xyi' k'u che ri ali. Ri ali k'ut xuya che ru nan.

¹²Xeopan k'u ru tijoxelab' ri tat Juan, xkik'am b'i ru cuerpo, xekiya kan pa jun muqub'al. Xeb'e' k'ut, xekib'ij che ri Jesús.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

¹³Ri Jesús, aretaq xuto jas ri xb'antaj che ri tat Juan, xel b'i chila' u tukiel, xok pa jun barco, xe' k'u jela' jawije' ri man k'o tä wi winaq. Xketamaj k'u ri winaq chi ri Jesús b'enaq jela'. Xeb'el loq pa taq ri ki tinimit, xeb'e' k'u chi kaqan churiqik ri Jesús. ¹⁴Aretaq xel loq ri Jesús pa ri barco, xeril ri k'ialaj winaq, xel k'u u k'ux chke. Xeukunaj ri yawab'ib' ri xkik'am b'i jela' kuk'. ¹⁵Qajem k'u kub'an ri q'ij, ru tijoxelab' ri Jesús xeqeb' ruk', xkib'ij che: We juyub' ri' ri uj k'o wi sib'alaj kätz'inowik, b'enaq chi k'u ri q'ij. Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' pa ri alaj taq tinimit ri naqaj e k'o wi, rech käkiloq' k'u na ri ki wa, —xecha che.

¹⁶Ri Jesús xub'ij chke: Man rajwaxik taj keb'e'k, xane xa chiya ix ri käkitojo, —xcha chke.

¹⁷Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Xa job' kaxlan wa rachi'l kieb' kär k'o kuk', —xecha che.

¹⁸Ri Jesús xub'ij chke: Chik'ama loq chwe waral, —xcha chke.

¹⁹Xtaqan k'u ri Jesús chi ket'uyi ri winaq cho ri räxalaj uwosaq. Ri Jesús xeuk'am k'u ri job' kaxlan wa xuquje' ri kieb' kär, xka'y chikaj, xeutewchij. Te k'u ri' xepir ri kaxlan wa, xeuya chke ri tijoxelab' rech kekijach wa' chkiwäch ri winaq. ²⁰Xewi' k'u konojel, xenoj k'ut. Te k'u ri' xekik'ol ri ch'aqataq ri xekanaj kanoq. Xub'an kab'lajuj chikäch wa' chi ronojel. ²¹Kraj are job' mil achijab' ri xewi'k. Man xeajilax tä k'u ri ixoqib' xuquje' ri ak'alab' (ri xuquje' xewi'k).

Ri Jesús káb'in puwi' ri ja'

²²Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab' chi utz we keb'ok pa ri barco rech keb'e'k, kenab'ej apan chuwäch ri Are' rech keopan ch'äqäp che ri mar. Are k'u ri Are' xkanaj na kan kuk' ri k'ialaj winaq che ki

jachik b'ik. ²³Aretaq e jachtajinaq chi b'i ri winaq rumal ri Jesús, xe' ri Are' puwi' ri juyub' u tukiel chub'anik orar. Aretaq xok ri aq'ab', ri Jesús u tukiel k'o chila'. ²⁴Are k'u ri tijoxelab' e k'o chi pa ri barco puwi' ri ja' pu nik'iajal ri mar. Ri nimaq taq uwoja' xupuk'ij rib' chrij ri barco, rumal chi xa chkiwäch petinaq wi ri kiäqiq'. ²⁵Xa k'u jub'iq' man kásaqirik aretaq xopan ri Jesús kuk', tajin káb'in puwi' ri ja'. ²⁶Aretaq ri tijoxelab' xkilo chi káb'in ri Jesús puwi' ri ja', xkixej kib'. Rumal rech chi xkixej kib' xkiraq ki chi', xkib'ij: iAre jun xib'inel wa! —xecha'.

²⁷Chanim ri Jesús xeuch'ab'ej, xub'ij chke: iIn wa', mixej iwib', chichajij anima! —xcha chke.

²⁸Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: We lal ri', Tat, taqan la chi kinb'in puwi' ri ja', rech kinopan uk' la, —xcha che.

²⁹Ri Jesús xub'ij che: Tasa'j b'a', —xcha ri Jesús che.

Ri tat Pedro xel b'i pa ri barco, xuchaplej b'inem puwi' ri ja' rech kuriqa ri Jesús. ³⁰Aretaq k'ut xrilo chi sib'alaj k'o u chuq'ab' ri kiäqiq', xuxej rib'. Xe' ri raqan pa ri ja', xuraq u chi', xub'ij che ri Jesús: iWajaw, chinto' la! —xcha che.

³¹Ri Jesús chanim xuchap che ru q'ab', xub'ij che: iTzij ri' chi man qas tä katkojonik! ¿Jas che xub'an kieb' a k'ux? —xcha che.

³²Aretaq k'ut xpaqi ri Jesús pa ri barco, xtáni ri kiäqiq'. ³³Ri e k'o pa ri barco xexuki chuwäch ri Jesús, xkib'ij che: Qas tzij, lal ri' ri u K'ojol ri Dios, —xecha che.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib' pa Genesaret

³⁴Xeq'ax pa ri mar, xeopan k'u chuchi' ri ulew pa Genesaret. ³⁵Aretaq ri winaq ajchila' xkich'ob' u wäch ri Jesús, xkesaj u tzijol wa' pa taq ri tinimit. Xekik'am k'u loq konojel ri yawab'ib' jawije' chi' k'o wi ri Jesús. ³⁶Xkib'ochi'j ri Jesús chi xuwi ta ne kuya chke chi käkichap koq ru chi' ru q'u'. Konojel k'u ri xechapowik, xeutzirik.

Käriqtaj k'äx rumal ri e naq'atal wi ri winaq

15 ¹Te ri' jujun tata'ib' fariseos xuquje' jujun chke ri tata'ib' tijonelab' re ri Pixab' ri e petinaq pa ri tinimit Jerusalén, xkimulij kib' chrij ri Jesús, xkita' che: ²¿Jas che ri tijoxelab' la man käk'a'n taj jas ri e naq'atal wi ri qa nan qa tat ojer? Man käk'a'n taj jas ri naq'atal u b'anik. Are wa' ru ch'ajik ri rij ri ki q'ab' aretaq mäja' kewi'k, —xecha che.

³Xuta' k'u ri Jesús chke: E ri alaq, ¿jas che yo'm kan alaq ru Loq' Pixab' ri Dios? Chuk'exwäch wa' are jikib'am anima' alaq chrij ri naq'atal wi alaq. ⁴Kub'ij k'u ri Dios pa ri Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: “Nim cheawila wi ra nan a tat,” —kächa'. Xuquje' kub'ij: “Jachin ri kuyoq' ru nan u tat, tzrajwaxik wi ri' käkämisaxik,” —kächa', —xcha chke. ⁵Ri alaq k'ut káb'ij

alaq chi xaq xuwi rajwaxik kub'ij jun achi chke ru nan u tat: “Ronojel ri kinkowinik kinkoj che to'ik alaq, nu yo'm cho ri Dios,” —kächa'. ⁶We ri achi je' kub'ij wa', man käya tä alaq che chi k'o jas kub'an che ki to'ik ru nan u tat. Je ri' man nim tä chik kil wi alaq ru Tzij ri Dios, man k'o tä k'u u patän ru Loq' Pixab' ri Dios chuwäch alaq rumal ru b'anik ri naq'atal wi alaq. ⁷iXaq kieb' wäch alaq! Qas tzij ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chij alaq aretaq xutz'ib'aj kan we tzij ri' ri kub'ij:

⁸We winaq ri' xaq chi ki chi'
 käkinimarisaj nu q'ij,
 Man qas tä käkijikib'a ri kanima'
 chwij,
 —xcha'.

⁹Xaq loq' keq'ijilan chwe,
 xaq k'u ki taqanik winaq käkiya
 che tijonik,
 —xcha ri Dios chuchi' ri qa mam Isaías.

¹⁰Ri Jesús xeusik'ij ri winaq ruk', xub'ij chke: Alaq, onojel alaq, tatab'ej alaq ri nu tzij, ch'ob'o alaq ri kinb'ij. ¹¹Ri kutij ri winaq, man are tä ri' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal, xane xa are ri kel loq pu chi' ri winaq are wa' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal, —xcha chke.

¹²Xeqeb' k'u ri tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij che: ¿A etam la chi ri tata'ib' fariseos k'äx xkina' ri xb'ij la? —xecha che.

¹³Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Apachike u wäch tiko'n ri man xtik tä rumal ri nu Tat ajchikaj, käb'oq na apanoq. ¹⁴Xaq je' taq ke la' ri fariseos. Ri e are' e je' jas moyab' ri käkik'am ki b'e nik'iaj moyab' chik. We jun moy kuk'am u b'e jun moy chik, ri kieb' ri' ketzaq na pa jun jul.

¹⁵Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: B'ij la chqe jas kel kub'ij ri k'utb'al ri xkoj la, —xcha che.

¹⁶Ri Jesús xub'ij che: ¿A mat lo kich'ob' wa' ri ix? —xcha che. ¹⁷¿A mat iwetam chi ronojel ri kutij ri winaq pa ri rixko'l ke' wi, kel k'u kanoq aretaq kub'ana ru chul? —kächa chke. ¹⁸Are k'u ri kel loq pu chi' ri winaq, pa ranima' ri' kel wi loq. Are k'u wa' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal. ¹⁹Je ri', rumal chi pa ranima' ri winaq kel wi loq ri itzel taq chomanik, ru b'anik kämisanik, ru b'anik ri nimalaj mak ruk' ri rixoqil jun winaq chik, ru b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ru b'anik elaq', ru b'anik ri b'anow tzij, xuquje' ru yakik tzij chrij jun winaq chik. ²⁰E are wa' we etzelal ri' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal ri winaq cho ri Dios. Are k'u we jun winaq man kub'an tä ri naq'atal u b'anik, man kuch'aj tä ri rij ru q'ab' aretaq mäja' käwi'k, man käretzelaj tä ru k'aslemal ri' cho ri Dios, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Jun ixoq ri man are tä aj Israel kăkojon che ri Jesús

²¹Xel b'i ri Jesús chila', xe'k, xopan pa Fenicia chunaqaj ri tinimit Tiro, xuquje' ri tinimit Sidón. ²²Xpe k'u jun ixoq aj Cananea ri k'o chila', xopan ruk' ri Jesús, xuraq k'u u chi', xub'ij: iTat, lal ri' ri rachalaxik kan ri David, chel k'ux la chwe! Ri wal ali k'o jun itzel espíritu che, sib'alaj kuriq k'ăx rumal, —xcha che.

²³Ri Jesús k'ut man k'o tä jun tzij xub'ij che. Xepe k'u ru tijoxelab' ri Jesús, xkita' toq'ob' che, xkib'ij: Taqa la b'i ri chichu' rumal chi xaq kuraq u chi' teren chqij, —xecha che.

²⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri Dios in u taqom loq xaq xuwi kuk' ri winaq aj Israel, rumal chi ri e are' e je' ta ne chij ri e sachinaq, —xcha chke.

²⁵Xpe k'u ri ixoq, xqeb' ruk' ri Jesús, xxuki chuwăch, xub'ij che: iTat, chinto' la! —xcha che.

²⁶Ri Jesús xub'ij che: Man utz tä ru chapik ri ki wa ri qas ralk'ual jun, kăk'iăq ta k'u chkiwăch ri alaj taq tz'i', —xcha che.

²⁷Xub'ij k'u ri ixoq che: Je', Tat. Xuquje' ne ri alaj taq tz'i' ri keb'ok pa ja, kăkitij ru xe'r taq ki wa ri kajaw ri ketzaq pulew, —xcha che.

²⁸Ri Jesús xub'ij che ri ixoq: iQas tzij b'a' chi nim ri kojoniq la, nan! Chb'antaj ta b'a' jas ri kaj la, —xcha che.

Tzare chi' k'ut xutzir ri ral ali.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

²⁹Xel b'i ri Jesús chila', xok'ow chuchi' ri mar re Galilea. Te k'u ri' xpaqi puwi' jun juyub', xt'uyi k'u chila'. ³⁰Xeopan k'u k'ia winaq ruk' kuk'am b'i ch'okojib', moyab', memab', winaq ri k'ăx u b'anom ri ki q'ab', xuquje' e k'ia ri k'o nik'iăj yab'il chik chke. Xekiya chuwăch ri Jesús, ri Are' k'ut xeukunaj. ³¹Ri winaq sib'alaj xkikajmaj aretaq xkilo chi ri memab' xech'aw chik, ri k'ăx u b'anom ki q'ab' xeutzirik, ri ch'okojib' xeb'in chik, ri moyab' xeka'y chik. Xkichap k'u u nimarisaxik u q'ij ri Dios aj Israel.

Ri Jesús keutzuzq kiejeb' mil winaq

³²Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke: Kel nu k'ux chke ri winaq rumal chi oxib' q'ij chi wa' e k'o wuk', man k'o tä k'u jas kăkitijo. Man kwaj taj keintaq b'i cho taq kachoch măja' k'u kewi'k, ketzaq ta k'u ne pa taq ri b'e, —xcha chke.

³³Ru tijoxelab' xech'awik, xkib'ij che: ¿Jawije' ta k'u lo kăqariq wi ri wa ri kăqaya chke we k'ialaj winaq ri' waral pa we juyub' ri' ri kătz'inowik? —xecha che.

³⁴Xuta' k'u ri Jesús chke: ¿Janipa' kaxlan wa k'o iwuk'? —xcha chke.

Ri e are' xkib'ij: Wuqub' kaxlan wa, rachi'l kieb' oxib' alaj taq kär, — xecha che.

³⁵Xtaqan k'u ri Jesús chke ri k'ialaj winaq chi keku'b'i pulew. ³⁶Te k'u ri' xeuk'am ri wuqub' kaxlan wa, xuquje' ri alaj taq kär, xmaltoxinik. Xeupiro, xeuya chke ru tijoxelab' rech käkijach wa' chkiwäch ri winaq. Je k'u ri' xka'no. ³⁷Xewi' k'u konojel ri winaq, xenojik. Xekimulij k'u ri ch'aqataq taq wa ri xekanaj kanoq. Ronojel wa' xub'an wuqub' chikäch wa. ³⁸E kiejeb' mil achijab' k'ut ri xewi'k. Man xekajilaj tä k'u ri ixoqib' xuquje' ri ak'alab' (ri xuquje' xewi'k). ³⁹Te k'u ri' ri Jesús xeujach b'i ri winaq rech keb'e' cho taq kachoch. Ri Are' xok b'i pa ri barco, xe' pa ri tinimit Magdala.

**Ri tata'ib' fariseos xuquje' ri saduceos käkita'
jun kajmab'al etal che ri Jesús**

16 ¹Ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' saduceos xeopan ruk' ri Jesús. Te k'u ri' xkita' che chi kuk'ut chkiwäch jun kajmab'al etal ri käpe chikaj. Xkib'ij wa' che xaq rech kâqaj ri Jesús pa ki q'ab'. ²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Pa b'enaq taq q'ij kâb'ij alaq: “Saq'ij wa' kub'ano rumal chi kiâq ri uwokaj,” —kächa alaq. ³Are k'u ri aq'ab'il kâb'ij alaq: “Kämik käpe jäb' rumal chi kiâq ri uwokaj, xuquje' q'eqmuj,” —kächa alaq. iRi alaq xaq kieb' wäch alaq! Käkowin alaq chuch'ob'ik ri u wäch ri kaj, man käch'ob' tä k'u alaq jas ri tajin kuk'ut ri Dios chuwäch alaq pa taq we q'ij junab' ri'. ⁴We winaq ri' ri e lawalo, ri man jikom tä kanima', kâkaj chi kin'an jun kajmab'al etal chkiwäch. Man käyi' tä chi k'u na jun etal chke, xane are kinna'taj chke ri etal rech ri Jonás, —xcha chke.

Ri Jesús xeuya kan wa' we achijab' ri', xe'k.

Ri Jesús kätzijon chrif ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos

⁵Aretaq xeq'ax ru tijoxelab' ri Jesús ch'äqâp che ri mar, xsach pa ki jolom ru k'amik b'i ki wa. ⁶Xub'ij k'u ri Jesús chke: iChitampe! Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos xuquje' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' saduceos, —xcha chke.

⁷Xkitzijob'ela k'u kib' ri tijoxelab', xkib'ij: Ri Are' kub'ij wa' chqe rumal chi man k'o tä qa wa qa k'amom loq, —xecha'.

⁸Aretaq ri Jesús xretamaj jas ri tajin kâkib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che tajin kib'ij chi man k'o tä i wa? iTzij ri' chi xa man qas tä kixkojonik! —xcha chke. ⁹¿A xaq are mäja' kich'ob'o, man këna'taj tä chiwe chi xampir ri job' kaxlan wa, xinjach k'u wa' chkiwäch ri job' mil winaq? ¿A mat këna'taj chiwe janipa' chikäch ch'aqataq taq kaxlan wa ri man xek'is taj ri xek'olo? ¹⁰¿A mat k'u këna'taj chiwe xuquje' chi xampir ri wuqub' kaxlan wa, xinjach k'u wa' chkiwäch kiejeb' mil winaq, janipa' chikäch ch'aqataq taq kaxlan wa ri man xek'is taj ri xek'olo? ¹¹¿Jas che man kich'ob' taj chi

ri in man are tä tajin kinb'ij ri kaxlan wa aretaq xinb'ij chi kichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' saduceos? — xcha ri Jesús chke.

¹²Te k'u ri' ri tijoxelab' xkich'ob'o chi ri Jesús man are tä xub'ij chke chi käkichajij kib' chuwäch ri ch'am re kaxlan wa, xane chuwäch ri ki tijonik ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tata'ib' saduceos.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are ri Cristo

¹³Aretaq ri Jesús tajin kënaqajin che ri tinimit Cesarea Filipino, xuta' chke ru tijoxelab', xub'ij chke: ¿Jas käkib'ij ri winaq chwij chi jachin ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq? —xcha chke.

¹⁴Xkib'ij k'u che: E k'o jujun winaq käkib'ij chi lal ri' ri Juan Qasal Ja', xuquje' käkib'ij jule' chik chi lal ri' ri qa mam Elías. E k'o chi nik'iaj käkib'ij chi lal ri' ri qa mam Jeremías o jun chik chke ri ojer q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha che.

¹⁵Xuta' k'u ri Jesús chke: E k'u ri ix, ¿jachin ri in ri kib'ij ix? —xcha chke.

¹⁶Xch'aw ri tat Pedro, xub'ij che: Lal ri' ri Cristo, ru K'ojol ri k'aslik Dios, —xcha che.

¹⁷Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Utz awe, Simón, u k'ojol ri tat Jonás, rumal chi man are tä jun winaq ri xb'in wa' chawe, xane are ri nu Tat ri k'o chila' chikaj. ¹⁸Ri in kinb'ij chawe chi ri at, at Pedro. Puwi' k'u we nimalaj ab'aj ri' keinjeqb'a wi na ri winaq ri kekojon chwe.^p Man käkowin tä k'u na ri kämikal chusachik ki wäch, —xcha che. ¹⁹Keinya chawe ri lawe re ri k'olib'al ri taqan wi ri Dios. Jachike ri kaq'alajisaj chi man utz tä u b'anik cho ruwächulew, man utz tä u b'anik ri' chila' chikaj. Jachike ri kaq'alajisaj chi utz u b'anik cho ruwächulew, utz u b'anik ri' chila' chikaj.

²⁰Ri Jesús k'ut xeuPIXB'aj ri tijoxelab', xub'ij chke chi mäkitzijoj wa' che jachin jun chi ri Are' are ri Cristo.

Ri Jesús kutzijoj chi käkäm na

²¹Tzare chi' k'ut ri Jesús xuchaplej u q'alajisaxik chkiwäch ru tijoxelab' chi ri Are' rajwaxik ke' na pa ri tinimit Jerusalén. Xub'ij chi káb'an na sib'alaj k'äx che kumal ri ki nimaqil ri winaq, kumal ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' kumal ri tijonelab' re ri Pixab'. Xuquje' rajwaxik chi käkämisax na, te ri' käk'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib'. ²²Are k'u ri tat Pedro xuk'am b'i ri Jesús u tukiel wi. Xuchaplej u yajik, xub'ij che: iMat kraj ri Dios wa', Wajaw! iMat je' käk'ulmaj la wa! —xcha che.

^p 16:18 “Ri winaq ri kekojon chwe” e are' ri káb'ix “Iglesia” chke pa castellano. Chawila' ri tzij “Iglesia” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

²³Xutzolq'omij k'u rib' ri Jesús, xub'ij che ri tat Pedro: iChatel chnuwäch, Satanás, xaq at ya'l latz' chwe! Man kach'ob' tä k'u ru chomanik ri Dios, xane xaq xuwi kach'ob' ri ki chomanik winaq, —xcha che.

²⁴Ri Jesús k'ut xub'ij chke ru tijoxelab': We k'o jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an chik xaq jas ri kraj ri are'. Rajwaxik kutelej loq ru cruz, käpe wuk' in, —xcha chke. (Kel kub'ij wa' chi ri winaq ri' man nim tä chik käril ru k'aslemal, xane kuya u tzij pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.) ²⁵Je ri', rumal chi apachin ta ne ri kraj kuto' u wi' ru k'aslemal cho ruwächulew, käkäm na ri winaq ri', kutzaq na ronojel. Apachin k'u ri kuya ru k'aslemal pa ri k'äx rumal wech in, kuto' na u wi' ri' ri qas u k'aslemal wa'. ²⁶¿Jas ta k'u lo ri kuch'ak jun winaq we kärechb'ej ronojel ruwächulew, kutzaq k'u na ri ranima'? ¿Jas ta k'u lo ri käkowin ri winaq chuya'ik chuk'exwäch ri ranima'? —xcha chke. ²⁷Kinpe k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, e wachi'l ri loq'alaj taq ángeles. Känimarisax na nu q'ij jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat. Kinya k'u na ri tojb'al ke ri winaq chkijujunal jas ri xka'n ri e are' pa ri ki k'aslemal. ²⁸Qas tzij kinb'ij chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral ri man kekäm tä na k'ä kinkil na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in petinaq rech kintaqan pa ki wi' ri winaq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Käk'extaj ru kayeb'al ri Jesús

17 ¹Xke' waqib' q'ij u b'im kan ri Jesús wa', aretaq xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan ru chaq' ri tat Jacobo. Ki tukiel wi xepaqi puwi' jun nimalaj juyub'. ²Xk'extaj k'u ru kayeb'al ri Jesús chkiwäch. Ru palaj ri Jesús xjuluwik je' jas ri q'ij. Ri ratz'iaq xub'an sib'alaj saqlolaj je' jas ri saqil. ³Xaq k'u te'talik xkik'ut kib' kieb' achijab' ri tajin ketzijon ruk' ri Jesús. E are' ri qa mam Moisés rachi'l ri qa mam Elías. ⁴Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che ri Jesús: Qajaw, isib'alaj utz chi uj k'o waral! We kaj la, káqa'n na oxib' mo',^q jun che la, jun che ri qa mam Moisés, jun chik che ri qa mam Elías, —xcha che.

⁵Aretaq tajin kätzijon ri tat Pedro, xqaj loq jun saqlolaj sutz' chkij, xech'uqtaj k'u rumal. Te k'u ri' xch'aw loq Jun chupam ri sutz', xub'ij: Are ri loq'alaj nu K'ojol wa', sib'alaj käkikot ri wanima' rumal. Chitatab'ej b'a' ri kub'ij, —xcha ri'.

⁶Ri tijoxelab', aretaq xkita wa', sib'alaj xkixej kib'. Xexuki'k xkiquasaj ri ki palaj cho ri ulew. ⁷Are k'u ri Jesús xqeb' kuk', xeuchap k'u qajoj, xub'ij chke: Mixej b'a' iwib'. Chixwalijoj, —xcha chke.

⁸Ri e are' chanim xeka'ylob'ik. Man k'o tä chi k'u jachin xkilo, xane xaq xuwi ri Jesús k'o kuk'.

^q 17:4 Man q'alaj tä wa' we are “mo” o are “káb'al”.

⁹Qajem ke loq cho ri juyub', ri Jesús xeupixb'aj, xub'ij chke: K'o jachin mitzijoj wi ri iwilom k'ä kink'astaj na chkixol ri käminaqib', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha chke.

¹⁰Ri tijoxelab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi rajwaxik käpe na ri qa mam Elías nab'e? —xecha che.

¹¹Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Tzij ri' chi käpe ri qa mam Elías nab'e, rech kub'an na u b'anik ronojel. ¹²Ri in k'ut kinb'ij chiwe chi ya ulinaq chik ri qa mam Elías. Ri winaq k'ut man xkich'ob' tä u wäch, xane xa xka'n che ri are' jas ri xkaj xka'no. Je k'u ri' xuquje' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na k'äx pa ki q'ab', —xcha chke.

¹³Xkich'ob' k'u ri tijoxelab' chi ri tajin kub'ij ri Jesús chke, are ri Juan Qasal Ja'.

Ri Jesús kukunaj jun ala ri k'o jun itzel espíritu che

¹⁴Aretaq k'ut xeopan chila' jawije' e k'o wi ri k'ialaj winaq, xpe jun achi, xopan ruk' ri Jesús, xxuki k'u chuwäch, xub'ij che: ¹⁵Tat, chel k'ux la che ri nu k'ojol, xa k'o jun itzel espíritu che, sib'alaj k'u kuriq k'äx rumal. K'ia mul kätzaq pa ri q'aq', pa ri ja'. ¹⁶Xink'am loq, xinya chkiwäch ri tijoxelab' la, ri e are' k'ut man xekowin tä chukunaxik, —xcha che ri Jesús.

¹⁷Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¡Ay, ri alaq winaq ri man käkojon tä alaq che ri Dios! ¡Xaq xuwi käb'an alaq jas ri kaj alaq! ¿A are lo kaj alaq chi xaq tajin wi kink'oji uk' alaq ronojel q'ij? ¿A are lo kaj alaq chi xaq kinkuy alaq? K'ama b'a' alaq loq ri ala chnuwäch, —xcha chke.

¹⁸Ri Jesús k'ut xuyaj ri itzel espíritu ri k'o che ri ala, xresaj b'ik. Tzare chi' xutzir ri ala, utz chi k'u kanoq.

¹⁹Ru tijoxelab' ri Jesús xkita' che pa u tukiel wi: ¿Jas che ri uj man xujkowin tä che resaxik b'i ri itzel espíritu ri'? —xecha che.

²⁰Xub'ij ri Jesús chke: Are wa' rumal chi man qas tä k'o ri i kojoniq, —xcha chke. Qas tzij kinb'ij chiwe chi we ta ri i kojoniq je' jas ri in nitz' ija' re mostaza, kixkowin ri' kib'ij che we juyub' ri': “¡Chatel b'i chi!, jat jela!” —kixcha che. Ri juyub' kel na b'ik. Man k'o tä ri mat kixkowin chub'anik we ta qas tzij kixkojonik, —xcha chke. ²¹Xaq xuwi ruk' ru b'anik orar, xuquje' ruk' ru b'anik ayuno kel b'i jun itzel espíritu ri je' u b'anik wa', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj jumul chik chi käkäm na

²²Aretaq xetzelej b'i kuk' ri k'ialaj winaq, ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab': Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na pa ki q'ab' ri winaq. ²³Kinkämisax na, churox q'ij k'ut kink'astaj na chkixol ri käminaqib', —xcha chke. Aretaq xkita wa' ri tijoxelab', sib'alaj xeb'isonik.

Waral käqil wi ru tojik ri alka'**al re ri nimalaj rachoch Dios**

²⁴Aretaq ri Jesús kuk' ru tijoxelab' xeopan pa ri tinimit Capernaum, ri toq'il taq alka**'**al re ri nimalaj rachoch Dios xeopan ruk' ri tat Pedro, xkib'ij che: ¿A mat kutoj re ri ajtij alaq ri alka**'**al re ri nimalaj rachoch Dios? —xecha che.

²⁵Je', je ri', —xcha ri tat Pedro chke.

Aretaq k'ut xok b'i ri tat Pedro pa ri ja, nab'e xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Simón, ¿jas kachomaj? ¿Jachin taq chke käkita' wi ri alka**'**al o ri kuchuj ri nimaq taq taqanelab' rech ruwächulew? ¿A käkita' wa' chke ri ki winaqil o chke ri man ki winaqil taj? —xcha che.

²⁶Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij che: Chke ri man ki winaqil taj käkita' wi wa', —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: We je ri', ri winaq ri keb'el pa ri ki tinimit ri nimaq taq taqanelab' man k'o tä alka**'**al ri' käkitojo, —xcha che. ²⁷Man kwaj tä k'ut chi kinyak royowal jachin jun winaq. Rumal ri' jat chuchi' ri mar, chak'läqa b'i ri anzuelo pa ri ja'. Chawesaj loq ri nab'e kär ri kachapo, pu chi' k'ut kawesaj wi jun puaq. Ruk' ri puaq ri' katoj ri alka**'**al re ri nimalaj rachoch Dios, ri wech in xuquje' ri awech at. Chak'ama k'u wa', kate' k'ut, katojo kanoq, —xcha che.

Ri tijoxelab' käkichomala kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik

18 ¹Pa ri q'ij ri' ri tijoxelab' xkimulij kib' ruk' ri Jesús, xkita' che: ¿Jachin ri nim na u b'anik chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios? —xecha che.

²Ri Jesús xusik'ij apan jun alaj ak'al, xuk'amo, xutak'ab'a chkiwäch ru tijoxelab'. ³Xub'ij k'u chke: Qas tzij kinb'ij chiwe. We ri ix man kik'ex tä ri iwanima', ri i chomanik, we man kib'an iwe jas ri kaka'n ri ak'alab' man kaka'n tä nimal, man kixopan tä ri' chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —xcha chke. ⁴Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi ri nim na u b'anik chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, are ri man nim tä kub'an che rib', kub'an k'ut jas we ak'al ri'. ⁵Apachin ri kuk'ulaj jun ak'al jas we ak'al ri' rumal wech in, in ri' kinuk'ulaj, —xcha chke.

**Käkiriq k'äx ri winaq ri kaka'no chi jun winaq
chik kuriq ri b'e ri man utz taj**

⁶Apachin k'u ri kub'ano chi jun chke we ch'utiq ri' ri kekojon chwe kuriq ri b'e ri man utz taj, are utz ri' we ta käxim jun ka' re molino chuqul ri winaq ri', käk'läq ta k'u b'i pa ri mar. ⁷iSib'alaj k'äx chke ri winaq cho ruwächulew chi k'o jas ri kub'ano chi ri winaq käkiriq ri b'e ri man utz taj! Amaq'el k'ut käkik'ulmaj wa'. Sib'alaj k'äx k'u re ri winaq ri kub'ano chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj.

⁸Rumal ri', we ri a q'ab' o ri awaqan kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz taj, chaq'ata', chak'läqa apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas k'aslemal pune at kut o at ch'oko', chuwäch ri k'o kieb' a q'ab' o kieb' awaqan kate' pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj. ⁹We are ri a waq'äch kub'ano chi kariq ri b'e ri man utz taj, chawesaj, chak'läqa apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas k'aslemal pune xa jun ra waq'äch k'olik, chuwäch ri k'o kieb' a waq'äch, katk'läq b'i pa ri nimalaj q'aq', —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri chij ri xsachik

¹⁰Miwetzelay b'a' ki wäch jun chke we ch'utiq ri' ri kekojon chwe. Kinb'ij k'u chiwe chi ri e are' amaq'el ronojel q'ij k'o ri ki ángeles chuwäch ri nu Tat chila' chikaj. ¹¹Je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, xinpe che ki to'ik ri winaq ri e sachinaq.

¹²¿Jas kichomaj chrij ri kinb'ij na? We k'o jun achi ri k'o jun ciento u chij, kätzaq k'u kan jun chke, ¿a mat keuya na kan ri' ri jumuch' b'elejlajuj pa ri juyub', ke' k'u chutzukuxik ri jun ri xtzaq kanoq? Je', je ri'. ¹³We kuriqo, sib'alaj käkikot na ruk'. Nim na ru kikotemal ruk' wa' chuwäch ru kikotemal kuk' ri jumuch' b'elejlajuj ri man xetzaq taj. ¹⁴Je k'u ri' ri i Tat ri k'o chila' chikaj man kraj taj chi kätzaq jun chke we ch'utiq ri' ri kekojon chwe.

Ri kub'an jun chusachik u mak jun winaq chik

¹⁵We ri awachalal kub'an jun k'äx chawe, chattzijon ruk' pa u tukiel wi, chab'ij che jas ru mak. We kukoj rib' chupam, xatkowin ri' chuch'akik ra wachalal. ¹⁶We k'u ri awachalal man kukoj tä rib' pa ru mak aretaq kattzijon ruk', chasik'ij jun o kieb' winaq chik, rech ronojel ri kib'ij ketamax wa' kumal kieb' u oxib' tal taq tzij. ¹⁷We k'u man kok ri tzij pu jolom ri käb'ix che kumal ri nik'iaj chik, cheasik'ij konojel ri nik'iaj qachalal. We k'u man kuto jas ri käkib'ij konojel ri qachalal, chab'ana che chi je' jas jun winaq ri man käkojon tä che ri Dios o jun toq'il alkab'al.

¹⁸Qas tzij kinb'ij chiwe chi jachike ri kiq'alajisaj chi man utz tä u b'anik kumal ri winaq cho ruwächulew, man utz tä u b'anik ri' chila' chikaj. Jachike k'u ri kiq'alajisaj chi utz u b'anik kumal ri winaq waral cho ruwächulew, utz u b'anik ri' chila' chikaj.

¹⁹Xuquje' kinb'ij chiwe chi we k'o kieb' chixol waral cho we uwächulew ri kuriq rib' ki chomanik puwi' jun rajwaxik, käka'n k'u orar chuta'ik wa', ri qa Tat ri k'o chila' chikaj kuya na wa' chke. ²⁰Je ri', rumal chi jawije' ri ki mulim wi kib' kieb' oxib' winaq rumal chi kekojon chwe, kuk' ri' in k'o wi, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

²¹Xpe ri tat Pedro, xuta' k'u che ri Jesús: Qajaw, we ri wachalal k'ia mul kub'an k'äx chwe, ¿janipa' mul rajwaxik kinsach u mak? ¿A kraj ne wuqub' mul ri'? —xcha che.

²²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Man kinb'ij tä chawe chi xa wuqub' mul kasach u mak, xane rajwaxik kasach u mak wuqub' mul chik, wuqub' mul chik, k'ä kopan na pa job' ciento, —xcha che.

Ri k'utb'al chrij ri patäninel ri man xraj taj xusach u mak ri rachi'l

²³Je ri', rumal chi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are je' jas jun q'inom achi ri xeumulij ri rajchakib', xuchap k'u u ta'ik we k'o ri ki k'as, o we ne k'o u k'as ri are' kuk'. ²⁴Aretaq tajin kuchaplej rajilaxik ri ki kuenta chkijujunal, xk'am loq jun ajchak ri u k'as k'ia mil quetzales. ²⁵Are k'u ri jun ajchak ri' man k'o tä kutojb'ej re ru k'as. Ri patrón xtaqanik chi käk'iyix ri ajchak ri' pu q'ab' jun winaq chik rech käpatänin che, rachi'l ri rixoqil, ri ralk'ual, xuquje' konojel ri jastaq re, rech kätojtaj ru k'as. ²⁶Are k'u ri ajchak xxuki chuwäch ru patrón, xb'ochi'nik, xuta' toq'ob', xub'ij che: “Tat, chajij la paciencia wuk', kintoj na ronojel ri nu k'as,” —xcha che. ²⁷Ri patrón xutoq'ob'isaj u wäch ri rajchak, xusach u mak, xub'ij che chi man kutoj tä chi ru k'as, xutzoqopij k'u b'ik. ²⁸Te ri' ri ajchak ri xtzozopitaj b'ik, xuriq jun rach ajchak ri u k'as kieb' oxib' quetzal ruk'. Xuchap ri rach ajchak chuqul, xuchap u jitz'axik, xub'ij che: “iChatojo ra k'as wuk'!” —xcha che. ²⁹Ri rach ajchak xxuki chuwäch, xb'ochi'nik, xuta' toq'ob' che, xub'ij: “Chachajij paciencia wuk', kintoj na ronojel ri nu k'as,” —xcha che. ³⁰Ri are' k'ut man xusach tä u mak ri rach ajchak, xane xukoj pa che', xub'ij che chi rajwaxik kutoj na ru k'as. ³¹Aretaq xkil wa' ri nik'iaj ajchakib' chik, sib'alaj xeb'isonik. Xeb'e' k'ut, xekib'ij che ri ki patrón ronojel ri xb'antajik. ³²Xpe k'u ri ki patrón, xtaqan chusik'ixik ri ajchak ri', xub'ij che: “iltzel ajchak! Ri in xinkuy ra k'as rumal chi xata' toq'ob' chwe. ³³Ri at xuquje' rajwaxik xatoq'ob'isaj ta u wäch ri awach ajchak, jas ri xinb'an in chawe xintoq'ob'isaj a wäch,” —xcha che. ³⁴iRu patrón k'ut, sib'alaj xpe royowal! Xtaqanik chi käk'äjisax u wäch ri rajchak k'ä kutoj na ru k'as.

³⁵Ri Jesús xuk'isb'ej re ru tzij, xub'ij: Jas ri xub'an ri patrón che ri rajchak, are je' kub'an na ri nu Tat ri k'o chila' chikaj chiwe, we man qas kisach ki mak ri iwachalal, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ki jachik kib' juk'ulaj winaq

19 ¹Aretaq xto'taj ri Jesús chub'ixik ronojel wa' we tzij ri', xel b'i pa Galilea, xe' pa taq ri tinimit re Judea, ch'äqäp che ri nima' Jordán. ²E k'ia winaq xeteri b'i chrij, xeukunaj k'u taq ri yawab'ib' chila'.

³Xeopan k'u jujun tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkita' che: ¿A taqal che jun achi kujach b'i ri rixoqil pune man qas k'o u mak? —xecha che. Xkib'ij wa' che xaq rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'.

⁴Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A mat sik'im alaq pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik jas ri xub'an ri Dios pa ru chaplexik loq ronojel, “chi

achi chi ixoq xaub'ano"? —kächa'. ⁵Xuquje' kub'ij: “Rumal wa' jun achi kuya na kan ru nan u tat, kätuni k'u na ruk' ri rixoqil. Xa e jun chik ri kieb' winaq ri,” —kächa'. ⁶Je k'u ri' man e kieb' tä chik, xane xa e jun chik. Rumal k'u ri', jas ri xeutunub'a ri Dios, mäjach ki wäch wa' kumal ri winaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

⁷Xkib'ij k'u ri tata'ib' fariseos: ¿Jas che ri qa mam Moisés xtaqanik chi jun achi kuya' kutz'ib'aj jun wuj ri kub'ij wi chi kujach b'i ri rixoqil? Je k'u ri' kuya' kujach b'i ri rixoqil, —xecha che.

⁸Ri Jesús xub'ij chke: Xa rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' alaq, are rumal ri' xuya chech alaq chi kuya' käjach b'i alaq ri ixoqil alaq. Man je' tä k'u wa' aretaq xchapletaj loq ronojel. ⁹Ri in k'ut kinb'ij chech alaq chi apachin ri kujach b'i ri rixoqil, we man rumal ru ch'ab'exik jun achi chik, käk'uli chi k'u na ruk' jun ixoq chik, ri achi ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri nab'e rixoqil. Ri achi k'ut ri käk'uli ruk' jun ixoq ri jachom kanoq kub'an ri nimalaj mak ri', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

¹⁰Xkib'ij k'u ru tijoxelab' ri Jesús che ri Are': We jun achi man kuya' taj kujach b'i ri rixoqil, are utz na ri' chi man käk'uli taj, —xecha che.

¹¹Ri Jesús xub'ij chke: Man konojel tä winaq käkich'ij wa' chi man kek'uli taj, xane xaq xuwi ri yo'm chke rumal ri Dios chi käkich'ijo. ¹²K'o k'u jas che jujun achijab' man kek'uli taj. E k'o jujun xa tzkech wi man kek'uli taj, e k'o nik'iaj chik ri xa b'anom chke kumal ri achijab' chi man kek'uli taj, e k'o k'u nik'iaj chik käkich'ijo man kek'uli taj xa rumal chi käkaj käkipatänij ri Dios. Jachin ri käkwinik je' kub'an wa', chub'ana', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keutewchij ri ak'alab'

¹³Ri winaq xekik'am loq ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi', rech xuquje' kub'an orar pa ki wi'. Ri winaq ri xekik'am loq ri ak'alab' xeyaj kumal ri tijoxelab'. ¹⁴Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej rumal chi ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi' e are' winaq ri e je' jas we ak'alab' ri', —xcha chke.

¹⁵Xuya k'u ru q'ab' pa ki wi' ri ak'alab', te k'u ri' xel b'i chila'.

Jun q'inomalaj ala kätzijon ruk' ri Jesús

¹⁶Jun ak'al achi xopan ruk' ri Jesús, xuta' che: Utzalaj Ajtij, ¿jas u wäch utzil rajwaxik kinb'ano rech kinriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

¹⁷Ri Jesús xub'ij che: ¿Jas che kab'ij chwe chi utz ri in? Man k'o tä jun qas utz, xane xaq xuwi ri Dios, —xcha che. We k'u kawaj kariq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, chanimaj ru taqanik ri Dios, —xcha che.

¹⁸Ri achi xub'ij che: ¿Jachike taq ri' ru taqanik ri Dios ri rajwaxik kinniman chke? —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an ri elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik. ¹⁹Nim cheawila wi ra nan a tat. Loq' cheawila wi ri awach winaq jas ri at loq' kawil awib', —xcha ri Jesús che ri achi.

²⁰Ri achi xub'ij che ri Jesús: Ronojel wa' nu taqem u b'anik tzaretaq in ak'al na. ¿Jas ta chi k'u ri rajwaxik kinb'ano? —xcha che.

²¹Ri Jesús xub'ij che: We kawaj käjkomataj ra k'aslemal cho ri Dios, jat, cheak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'o'ji k'u na ra q'inomal chila' chikaj. Te ri' tasa'j wuk', —xcha che.

²²Aretaq ri achi xuta ri xub'ij ri Jesús, xk'extaj ru wäch, xb'isonik, xe'k rumal chi k'ia ru q'inomal k'olik.

²³Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Qas tzij kinb'ij chiwe, chi sib'alaj k'äx kutij jun q'inom kok chkixol ri winaq ri këtaqan ri Dios pa ki wi'. ²⁴Are man k'äx tä ri rok'owisaxik jun awaj camello' pa ru julil jun t'isomb'al b'aq, chuwäch ri rokik jun q'inom chkixol ri winaq ri këtaqan ri Dios pa ki wi', —xcha chke.

²⁵Ri tijoxelab' aretaq xkita wa', sib'alaj xkikajmaj, xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jachin ta k'u lo ri käkowinik kuriq ru tob'anik ri Dios? —xecha'.

²⁶Ri Jesús ko xka'y chke, te ri' xub'ij: Man kekowin tä ri winaq chub'anik wa', käkowin k'u na ri Dios che ronojel, —xcha chke.

²⁷Ri tat Pedro xub'ij che ri Jesús: Qajaw, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan konojel ri jastaq qe, uj k'o uk' la. ¿Jas k'u ri käyi' na chqe? —xcha che.

²⁸Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas tzij kinb'ij chiwe, kopan na jun q'ij aretaq käb'an k'ak' che ronojel. Aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinku'b'i na pa ri je'lalaj nu t'uuyulib'al, kënimarisax nu q'ij, are chi' k'ut chi ri ix, ri ix ri k'o wuk' kixku'b'i na xuquje' pa kab'lajuj je'lalaj taq t'uuyulib'al. Kiq'at k'u na tzij pa ki wi' ri kab'lajuj tinimit re Israel. ²⁹Konojel ri ki yo'm kan kachoch, kachalal, ki nan ki tat, kixoqil, kalk'ual, kulew rumal wech in, käkiriq na jun ciento mul ri tojb'al ke, xuquje' käkiriq na ri k'aslemal ri man k'o ta u k'isik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na, —xcha chke. ³⁰E k'ia k'u ri winaq ri nim ke'il wi kämik ri man nim tä chi na ke'il wi pa taq ri q'ij ri'. Xuquje' e k'ia ri man nim tä ke'il wi kämik ri nim ke'il wi na pa ri q'ij ri', —xcha chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi jun k'utb'al chkij ri ajchakib'

20 ¹Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are je' jas jun achi ajchaq'el jun nimalaj ulew. Xel b'i sib'alaj aq'ab' che ki tzukuxik ajchakib' che ki mulixik ru wäch taq uvas. ²Xeuriq k'u jujun achijab', xuchomaj k'u kuk' chi käkich'ak kakab' quetzal che ri jun q'ij, xeutaq k'u

^r19:24 Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut këkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

b'i pa ri rulew che ri chak. ³Xel chi k'u b'i jumul pa ri u b'elej hora re ri aq'ab'il. Xeril nik'iaj achijab' chik ri xaq tajin keqasan q'ij pa ri k'ayib'al. ⁴Xub'ij k'u chke: “Jix pa ri nu chak, kinya k'u na ri tojb'al iwe ri taqal chiwe,” —xcha chke. Ri e are! k'ut xeb'e' pa ri chak. ⁵Ri patrón xel chi b'i jumul pa ri nik'iaj q'ij che ki tzukuxik ajchakib', xuquje' pa ri urox hora re ri b'enaq q'ij, junam xub'an kuk' nik'iaj ajchakib' chik. ⁶Pa ri uro' hora chik re ri b'enaq q'ij, xel chi b'i jumul pa ri k'ayib'al. Xeuiriqa chi nik'iaj achijab' ri xaq tajin keqasan q'ij, xub'ij k'u chke: “¿Jas che xaq ix k'o waral juntir ri jun q'ij man k'o tä k'u chak kib'ano?” —xcha chke. ⁷Ri e are! xkib'ij: “Xa man k'o tä jun ri käb'in chak chqe,” —xecha che. Xub'ij k'u chke: “Jix pa chak wuk' in pa ri wulew, kinya k'u na ri tojb'al iwe ri taqal chiwe,” —xcha chke. ⁸Aretaq k'ut xok ri aq'ab', ri patrón xub'ij che ri chajil ke ri ajchakib': “Cheasik'ij ri ajchakib', chaya b'i ri tojb'al ke. Are kachap ki tojik nab'e ri xeb'ok k'isb'al. Are k'u ri xeb'ok nab'e keatoj wa' k'isb'al,” —xcha che. ⁹Xepe k'u ri ajchakib' ri te' xeb'ok pa chak pa ri uro' hora re ri b'enaq q'ij. Chkijujunal tz'aqat kakab' quetzal xyi' chke. ¹⁰Te k'u ri', aretaq hora chik chi ketoj ri okinaq nab'e pa ri chak, ri e are! xkichomaj chi más na ri tojb'al ke käyi' chkiwäch ri k'ä te' xeb'ok pa ri chak. Xuquje' k'u ri e are! xyi' kakab' quetzal chke chkijujunal. ¹¹Aretaq xkik'amo xkichap u yajik ri ki patrón. ¹²Xkib'ij: “We ajchakib' ri' ri te' xeb'ul k'isb'al, xa jun hora xechakunik. Xaq junam k'u ki tojik xb'an la jas ri uj. Ri uj k'ut xqach'ij ronojel ri jun q'ij chak, xujchakun chuwäch ru chuq'ab' ri q'ij,” —xecha che. ¹³Ri patrón xub'ij che jun chke ri ajchakib': “E ri at, man k'o tä jas ri tajin kinb'an chawe ri mat jikom. ¿A mat junam xqachomaj chi xaq kieb' quetzal ri tojb'al awe? ¹⁴K'ama b'i ri tojb'al awe, jat. Ri in kwaj kinya ri tojb'al ke we nik'iaj ri' ri te' xeb'ok k'isb'al junam jas ri xinya chawe at. ¹⁵¿A mat pa nu q'ab' k'o wi jachike ri kwaj kinb'an ruk' ri nu rajil? ¿A xa k'äx ne kana' chi in utz kuk' konojel?” —xcha ri patrón che ri ajchak. ¹⁶Je k'u ri' ri winaq ri man nim tä ke'il wi kämik nim ke'il wi na. Are k'u ri winaq ri nim ke'il wi kämik, man nim tä chi ke'il wi na. E k'ia ri e sik'im. Man e k'ia tä k'ut ri e cha'talik, —xcha chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul chik chi käkäm na

¹⁷Paqalem re ri Jesús pa Jerusalén, xeusik'ij k'u ri kab'lajuj u tijoxelab' pa ki tukiel wi, xub'ij chke: ¹⁸¡Chiwilampe! B'enam qe, tajin kujsaqi pa ri tinimit Jerusalén. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' pa ki q'ab' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkiq'at k'u na tzij pa nu wi' chi kinkämisax na. ¹⁹Kinkijach k'u na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik, käketz'b'ej na nu wäch, kinkich'ay na, kinkirip k'u na cho ri cruz. Kink'astaj k'u na chkixol ri käminaqib' churox q'ij, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri xuta' ri ki nan ri tat Jacobo, ri tat Juan

²⁰Te k'u ri' xeqeb' ru k'ojol ri tat Zebedeo ruk' ri Jesús. E are' ri tat Jacobo, ri tat Juan, kachi'l ri ki nan. Ri ki nan xxuki chuwäch ri Jesús chuta'ik jun toq'ob' che. ²¹Ri Jesús xuta' che: ¿Jas kaj la, nan? —xcha che.

Ri chichu' xub'ij: Aretaq kächaplej taqanik la pa ki wi' ri winaq, kwaj chi käya la chke ri kieb' wal chi keku'b'i uk' la, ri jun pa wikiäq'ab' la, ri jun chik pa ri moxq'ab' la, —xcha che.

²²Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix man kich'ob' taj jas u wäch toq'ob' ri tajin kita' chwe. ¿A kixkowinik kich'ij ri k'äx ri kinriq na in, kitij iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij wi na we? ¿A kixkowinik käb'an na i qasna' ix jas ri qasna' ri käb'an na chwe in? —xcha chke.

Xkib'ij k'u che: Kujkowinik, —xecha che.

²³Xub'ij ri Jesús chke: Qas tzij kiriq na k'äx, kitij k'u na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in, xuquje' käb'an na i qasna' jas ri käb'an na chwe in. Are k'u ri t'uuyulem pa ri nu wikiäq'ab' o pa ri nu moxq'ab', man kuya' taj kinya in chiwe, xane are wa' kech ri e cha'tal rumal ri nu Tat chi ket'uuyi pa taq ri t'uuyulib'al ri', —xcha chke.

²⁴Aretaq ri lajuj tijoxelab' chik xkita u b'ixik ronojel wa', xpe koyowal ri e are' chrij ri tat Jacobo, ri tat Juan. ²⁵Xeusik'ij k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri ix iwetam chi ri winaq ri yo'm chke chi ketaqan pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik, käkina' chi qas k'o ki chuq'ab' pa ki wi'. Ri ki nimaqil ri winaq k'ut ketaqan pa ki wi', —xcha chke. ²⁶Man je' tä k'u wa' ri ix. Xane apachin chiwe ri kraj chi nim kil wi, rajwaxik chi kok na che patänil ke konojel. ²⁷Apachin chiwe ri kraj kok che i nimal, rajwaxik chi kok na che patänil ke ri nik'iaj chik. ²⁸Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man in petinaq taj rech kinpatänixik, xane rech kinpatänin chke nik'iaj chik, xuquje' rech kinya ri nu k'aslemal che tojb'al re ri ki torik k'ia winaq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keukunaj kieb' moyab'

²⁹Aretaq ri Jesús tajin kel b'i pa ri tinimit Jericó e rachi'l ru tijoxelab', e k'ia winaq xeteri b'i chrij. ³⁰E k'o k'u kieb' achijab' moyab' t'uuyul chi' ri b'e. Xkito chi ri Jesús tajin kok'ow chila', xkaraq ki chi', xkib'ij che ri Jesús: iTat, lal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.

³¹Ri winaq xa xekiyajo, xkib'ij chke chi chkitz'apij u pa ki chi'. Are k'u ri e are' man xkita taj, xane sib'alaj ko chi na xkaraq ki chi', xkib'ij: iTat, lal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.

³²Xtak'i k'u ri Jesús. Xeusik'ij ri kieb' moyab', xuta' chke: ¿Jas kaj alaq chi kinb'an chech alaq? —xcha chke.

³³Ri moyab' xkib'ij: Tat, kăqaj kujka'yik, —xecha che.

³⁴Te ri' ri Jesús xutoq'ob'isaj ki wăch, xuchap k'u koq ri ki waq'ăch. Chanim k'ut xekowinik xeka'yik, xeb'e' k'u ruk' ri Jesús.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

21 ¹Aretaq naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jerusalén, xeopan pa ri alaj tinimit Betfagé. Tajin keok'ow chuwăch ri Ujuyub'al Olivos. Ri Jesús xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab'. ²Xub'ij b'i chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawăch. Chila' kiriq wi na jun ati't burro yuqulik, rachi'l jun alaj burro. Chikira', cheik'ama k'u loq chwe, —xcha chke. ³We k'o jachin jun k'o jas kub'ij chiwe, chib'ij che chi xa kajwataj che ri Qajaw Jesús, chanim k'ut kutzelej chi na loq, —kixcha che.

⁴Je' xb'antaj wa' rech qas je' kelik jas ri xutz'ib'aj kan ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

⁵Chib'ij chke ri winaq re ri tinimit
Jerusalén ri k'o puwi' ri juyub' Sión:
“iChiwilampe! Ri Nimalaj i Taqanel
petem re iwuk'.

Man nim tă u b'anik u b'anom che rib',
xane kiejeninaq chrij jun burro.
Chrij ri alaj ral jun burro
kiejeninaq wi,”

—kăcha ri'.

⁶Xeb'e' k'u ri kieb' tijoxelab', je' xka'no jas ri xetaq wi b'i rumal ri Jesús.

⁷Xkik'am loq ri ati't burro rachi'l ri ral. Xkiya k'u ri ki q'u' chrij, xkiejen k'u ri Jesús. ⁸E k'ia k'u ri winaq xkilik' ri ki q'u' pa ri b'e, xuquje' e k'o nik'iaj chik ri xekiya u xaq taq che' pa ri b'e ri xekich'upala pa taq ri juyub'. ⁹Ri winaq ri e nab'ejinaq chuwăch ri Jesús, xuquje' ri e teretoj chrij, ko xech'awik, xkib'ij: iChnimarisax u q'ij ri ralk'ualaxik ri qa mam David ri nim taqanel! iUtz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! iChnimarisax u q'ij ri Dios! —xecha'.

¹⁰Aretaq xok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, konojel ri winaq xkitukij kib', xkitatab'ala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jachin wa' we achi ri'? —xecha'.

¹¹Ri winaq xkib'ij: Are wa' ri Jesús, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri aj Nazaret re Galilea, —xecha'.

Ri Jesús kujosq'ij ri nimalaj rachoch Dios

¹²Te k'u ri' xok b'i ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xeresax b'i ri ajk'ayib' xuquje' ri kekiloq' taq jastaq pa ri nimalaj rachoch Dios. Xeutzaj ri ki mesa ri k'exal taq puaq xuquje' xeutzaj ri ki tem ri ajk'ay taq palomăx. ¹³Xub'ij chke ri winaq: Tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Ri wachoch in are jun ja ri kăb'an wi orar,” —kăcha'. Ri alaq k'ut jun kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, —xcha chke.

¹⁴Chila' pa ri nimalaj rachoch Dios, xeopan jujun achijab' moyab' ruk' ri Jesús, xuquje' jujun ch'okojib'. Xekunax k'u rumal ri Jesús. ¹⁵Aretaq k'ut ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab', xkil taq ri kajmab'al ri xub'an ri Jesús, xuquje' xkito chi ri ak'alab' kākiraq ki chi' pa ri nimalaj rachoch Dios, kākib'ij: “iNim u q'ij ri ralk'ual kan ri nim taqanel David ojer!” —kecha'. Ri e are' xpe koyowal. ¹⁶Xkib'ij k'u che ri Jesús: ¿A kätä la jas ri tajin kākib'ij ri ak'alab'? —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Je', kinto, —xcha chke. ¿A mat sik'im pu ala q ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios? Je wa' kub'ij:

Xya la chke ri ak'alab',
 chke ri alaj taq ak'alab' ri ketu'nik
 chi qas tzij kākib'ixoj b'ix
 ri kuya u q'ij ri Dios,

—kächa', —xcha chke.

¹⁷Xe' k'u ri Jesús, xeuya kan ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xel b'i pa ri tinimit Jerusalén, xe' pa ri tinimit Betania. Chila' k'ut xkanaj kan che ri chaq'ab'.

Ri Jesús kuyaj ru che'al higos ri man k'o tä u wäch

¹⁸Aq'ab'il aretaq tajin ketzelej b'i pa Jerusalén, e petinaq pa ri tinimit Betania, xnum k'u ri Jesús. ¹⁹Xril apan jun u che'al higos ri k'o chuchi' ri b'e. Xerila', man k'o tä k'u u wäch xuriqo, xane xaq xuwi u xaq. Xub'ij k'u ri Jesús che ri che': iMan k'o tä chi jumul chik kāk'oji a wäch! —xcha che.

Chanim k'ut xchaq'ijar ru che'al higos. ²⁰Ru tijoxelab' ri Jesús aretaq xkil wa' sib'alaj xkikajmaj. Xkita' k'u che ri Jesús: ¿Jas che chanim xchaq'ijar ru che'al higos? —xecha che.

²¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Qas tzij kinb'ij chiwe, we qas kixkojonik, man kub'an tä k'u kieb' i k'ux, man xuwi tä wa' kixkowin chub'anik jas ri xinb'an in che ru che'al higos. Xane kuya' kib'ij che we juyub' ri': “Chatel b'i waral, chak'iäqa b'i awib' pa ri mar,” —kixcha che. Käb'antaj k'u na wa', —xcha chke. ²²Ronojel k'u ri kita' che ri Dios käya'taj na chiwe we qas kixkojonik, —xcha chke.

K'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

²³Ri Jesús xok pa ri nimalaj rachoch Dios. Aretaq tajin keutijoj ri winaq chila', ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xeopan ruk', xkita' che: ¿Jachin xtaqow la chi käb'an la ronojel wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq che la chi je' käb'an la wa'? —xecha che.

²⁴Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri in xuquje' k'o ri kinta' chech ala q. We kākowin ala q chub'ixik chwe jas ri kinta', kinb'ij na chech ala q jachin ri yo'winaq chwe chi k'o nu taqanik rech je' kinb'an wa', —xcha chke.

²⁵B'ij alaq chwe: ¿Jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik ri qasna'? ¿A are ri Dios o e are ri winaq? —xcha chke.

Xkichaplej k'u u tzijob'exik kib', xkib'ij: We kâqab'ij chi are ri Dios xtaqowik, kub'ij na chqe: “¿Jas k'u che man xkojon tä alaq che?” —kâcha na. ²⁶We kâqab'ij chi e are ri winaq xtaqowik, kâqaxej qib' chkiwäch ri winaq. Konojel k'u ri winaq kâkikojo chi ri tat Juan are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha'.

²⁷Rumal wa' xkib'ij che ri Jesús: Man qetam taj, —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Man kinb'ij tä k'u in chiwe jachin yo'winaq chwe chi kinb'an wa' we ri', —xcha chke.

Waral kâqil wi ri k'utb'al chkij ri kieb' u k'ojol jun achi

²⁸Ri Jesús xub'ij chke ri tata'ib' fariseos: ¿Jas kâchomaj alaq che wa' ri kinb'ij chech alaq ri'? K'o jun achi ri e k'o kieb' u k'ojol. Xub'ij k'u che jun chke ru k'ojol: “Nu k'ojol, jat kâmik pa ri nu chak che ki mulixik ru wäch taq ri uvas,” —xcha che. ²⁹Ri ala xub'ij che ru tat: “iMan k'o tä kine' wi in!” —xcha che. Te k'u ri' xuk'ex ru chomanik, xe' na che ri chak. ³⁰Ri tata' xe' chi ruk' ri jun u k'ojol chik, xub'ij che: “Jat kâmik pa ri nu chak che ki mulixik ru wäch taq ri uvas,” —xcha che. Ru k'ojol xub'ij che: “Je', tat, utz ri' kine'k,” —xcha che. Man xe' tä k'ut. ³¹¿Jachin k'u chke we kieb' ri' xub'ano jas ri xraj ru tat chi kâb'anik? —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

Ri e are' xkib'ij: Are ri xtaq nab'e, —xecha che ri Jesús.

Xub'ij ri Jesús chke: Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi ri toq'il taq alkab'al, xuquje' ri itzel taq ixoqib' nab'e keb'ok na chuwäch alaq chkixol ri winaq ri kâtaqan ri Dios pa ki wi', —xcha chke. ³²Je ri', rumal chi ri Juan Qasal Ja' xpetik, xuk'ut chuwäch alaq jas kâb'an alaq rech jikom ri k'aslemal alaq cho ri Dios, man xkoj tä k'u alaq ru tzij. Are k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' ri itzel taq ixoqib' xkikojo. Are k'u ri alaq, pune xil alaq wa' ri xka'n ri e are', man xk'ex tä ri anima' alaq, man xk'ex tä k'u ri chomanik alaq. Man xkoj tä alaq ri xub'ij ri tat Juan Qasal Ja' chech alaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

Waral kâqil wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

³³Tatab'ej b'a' alaq we jun k'utb'al chik ri', —xcha chke. K'o jun achi ri xub'an jun tikb'al uvas, xukoralij rij, te k'u ri' xuk'ot jun jul ri kâpitz' wi ri uvas, xub'an xuquje' jun tak'atikalaj ja ri kâkoj che chajib'al re ronojel.

Xuya k'u kan pa qajomal chke jujun achijab', te ri' xe' ri are' naj pa jun tinimit chik. ³⁴Xopan k'u ri q'ij ri xechâq'aj ri ki wäch ri uvas, ri ajchaq'el xeutaq b'i jujun patänil taq re kuk' ri ajchakib' chuk'amik re ri ki wäch ri uvas. ³⁵Are k'u ri ajchakib' xekichap ri patäninelab', jun xkich'ayo, jun xkikâmisaj, jun chik k'ut xka'n chab'aj. ³⁶Ri ajchaq'el ri ulew xeutaq chi

b'i nik'iaj taqo'n chik. E k'ia chi na ri xeutaq b'ik chuwäch ri nab'e. Ri ajchakib' k'ut je' xka'n chke jas ri xka'n chke ri nab'e taq taqo'n.

³⁷Chuk'isb'al ronojel xutaq b'i ri u k'ojol, xuchomaj k'ut: “Qas nim käkil wi na ri nu k'ojol,” —xcha'. ³⁸Aretaq k'ut ri ajchakib' xkil ru k'ojol ri tata', xkitzijob'ela kib', xkib'ij: “Are wa' ri kechb'en na ronojel. Jo', qakämisaj rech kâq'ax kan ronojel ri ulew pa qa q'ab' uj,” —xecha'.

³⁹Xkichapo, xkesaj b'i pa ri tikb'al uvas, xkikämisaj.

⁴⁰Te k'u ri' ri Jesús xuta' chke, xub'ij: Aretaq käpe ri ajchaq'el ri ulew tikb'al uvas, ¿jas kub'an na chke ri ajchakib'? —xcha chke.

⁴¹Ri e are' xkib'ij che ri Jesús: Man kutoq'ob'isaj tä na ki wäch, keukämisaj na ri itzel taq ajchakib' ri', kuya k'u na ri tikb'al uvas chke nik'iaj chik, ri käkijach ru wäch ri tiko'n aretaq kuriq ri q'ij, —xecha che.

⁴²Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A mat sik'im alaq wa' we tzij ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios? Je wa' kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja.

Je' b'anom wa' rumal ri Qajaw Dios.

Qas kajmab'al k'u wa' chqawäch,

—kächa', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos. ⁴³Rumal ri' kinb'ij chech alaq chi ri Dios man këtaqan tä chi na puwi' alaq, xane ri Dios are këtaqan na pa ki wi' ri winaq ri utz këka'n che ri ki chak, ri käkijach kuenta cho ri Dios aretaq kuriq ri q'ij. ⁴⁴Are k'u we k'o jun këtzaq puwi' ri ab'aj, këq'aj na. We k'u ne are ri ab'aj këtzaq puwi' jun winaq, këk'äjisax na rumal ri ab'aj, —xcha chke.

⁴⁵Aretaq ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri tata'ib' fariseos xkita wa', xkich'ob'o chi chkij ri e are' xutzijoj wi wa' we k'utb'al ri'. ⁴⁶Xkaj xkichap ri Jesús. Xkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq, rumal chi ri winaq xkikojo chi ri Jesús are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral këqil wi jun k'utb'al chrij ri k'ulanem

22 ¹Jumul chik ri Jesús xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq kuk' taq k'utb'al, xub'ij chke: ²Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, junam ruk' jun nim taqanel ri xub'an jun nimaq'ij che ru k'ulanem ru k'ojol. ³Xeutaq b'i ri patänil taq re che ki sik'ixik loq ri winaq ri e sik'im pa ri k'ulanem, man xkaj tä k'u ri winaq xepetik. ⁴Ri tata' xeutaq chi b'i nik'iaj chik patänil taq re, xub'ij b'i chke: “Chib'ij chke ri winaq ri e sik'im chi xutzir ri wa. Xintaqan che ki këmisaxik ri nu wakäx, ri awaj ri e nu q'ob'sam xepilitajik. Ronojel ri ulab'al k'o chik, sa'j alaq pa ri k'ulanem,” —kixcha chke. ⁵Are k'u ri winaq ri xesik'ix che ri k'ulanem man xeb'ok tä il che ri xub'ij ri nim taqanel. Xaq xkitzukuj jas xka'no. Jun xe' chusolixik ri rulew, jun chik xe' che k'ayinik. ⁶Ri nik'iaj chik xekichap ri u taqo'n ri nim taqanel, xka'n k'äx chke, xekikämisaj. ⁷Ri nim

taqanel sib'alaj xpe royowal, xeutaq k'u b'i ru soldados che ki kämisaxik ri winaq ri xekämisan ru taqo'n. Xtaqan che ru poroxik ri ki tinimit. ⁸Xub'ij k'u chke ri patänil taq re: “Ronojel ri kajwataj che ri k'ulanem k'o chik, are k'u ri winaq ri xeqasik'ij che ri k'ulanem man taqal tä chke chi kepetik. ⁹Rumal ri' jix pa taq ri nim b'e, cheisik'ij loq konojel ri winaq ri keiriqo rech kepe pa ri k'ulanem,” —xcha chke. ¹⁰Ru taqo'n xeb'el b'i che ki tzukuxik ri winaq pa taq ri b'e. Xekimulij k'u loq konojel ri xekiriqo, ri e utz xuquje' ri man e utz taj. Xnoj k'u ri ja kumal ri winaq.

¹¹Xok b'i ri tata' che kilik konojel ri xesik'ix pa ri k'ulanem. Xril k'u jun achi chkixol ri winaq ri man u kojom tä atz'iaq re k'ulanem. ¹²Xub'ij che: E k'u ri at, “¿Jas che xatok loq waral we man k'o tä awatz'iaq re k'ulanem?” —xcha che. Ri achi man k'o tä jas xub'ij. ¹³Ri nim taqanel xub'ij chke ri ke'ilow ri mesa: “Chiyutu ri raqan u q'ab'. Jik'iaqa kan chrij ja pa ri q'equm. Chila' k'ut koq' wi na, kuquch'uch'ej na ru ware,” —xcha chke. ¹⁴E k'ia k'u ri e sik'im, xaq k'u e kieb' oxib' ri e cha'talik, —xcha chke.

Waral käqil wi ru tojik ri alkab'al

¹⁵Xeb'e' k'u ri tata'ib' fariseos, xkitala ki no'j, xjunamataj k'u ki chomanik rech käkik'ot u chi' ri Jesús xaq rech kuya' käkib'ij chi k'o u mak. ¹⁶Rumal ri' xekitaq b'i jujun chke ri kachi'l junam kuk' nik'iaj chik ri e rachi'l ri tat Herodes chub'ixik che ri Jesús: Ajtij, qetam chi jikom ri anima' la, xuquje' chi käk'ut la ru b'eyal ru rayib'al ri Dios chkiwäch konojel ri winaq. Man käxej tä ib' la chkiwäch ri winaq, pune k'o jas käkichomaj chij la, rumal chi man nim tä kil la jun winaq chuwäch ri jun chik. ¹⁷B'ij b'a' la chqe jas ri kächomaj la: ¿A taqal chqe käqatoj alkab'al che ri César o man taqal taj? —xecha che.

¹⁸Ri Jesús xretamaj k'ut ri itzel taq ki chomanik, xub'ij chke: Xaq kieb' wäch ala, ¿jas che käta' ala wa' chwe? ¿A mat xa kaj ala chi kinqaj pa q'ab' ala? ¹⁹K'amampe ala loq jun puaq chnuwäch ri këtojb'ex re ri alkab'al, —xcha chke.

Xkik'am k'u loq ri jun puaq. ²⁰Aretaq ri Jesús xrilo, xub'ij chke: ¿Jachin ajchaq'el we kayeb'al ri', xuquje' we b'i'aj ri' ri tz'ib'tal chuwäch? —xcha chke.

²¹Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Are rech ri César, —xecha che.

Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya b'a' ala che ri César ri rech ri César. Ya k'u ala che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha chke.

²²Aretaq ri tata'ib' fariseos xkita ri xub'ij ri Jesús chke, sib'alaj xkikajmaj u wäch. Xkiya k'u kanoq, xeb'e'k.

Ri tata'ib' saduceos käkita' che ri Jesús chrij ri ki k'astajib'al ri käminaqib'

²³Pa ri q'ij ri' xeopan jujun tata'ib' saduceos ruk' ri Jesús. Ri tata'ib' ri' käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Xkita' k'u che ri

Jesús, xkib'ij: ²⁴Ajtij, b'im kan chqe rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm jun achi, käkänaj kan ri rixoqil pa malka'n'il, man k'o tä k'u kan ralk'ual ruk', rajwaxik chi ri rachalal chaq'axel ri k'o kanoq käk'uli ruk' ri ixoq ri malka'n rech kek'o'ji ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri' e je' ta ne rech ri käminaq. ²⁵Chqaxol uj je' xk'ulmataj wa': Xek'o'ji wuqub' achijab' kachalal kib'. Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut. Man k'o tä ralk'ual xk'o'ji kan ruk' ri rixoqil, xa je ri' xkanaj kan ri malka'n ixoq che rixoqil ri chaq'axel rachalal. ²⁶Je' xk'ulmataj xuquje' ruk' ri ukab', ri urox rachalal, k'ä xek'is na ri wuqub' achalaxik. ²⁷E käminaq chik konojel, xkäm k'u b'i ri ixoq. ²⁸Aretaq k'ut kek'astaj na ri käminaqib', çjachin chke wa' we wuqub' achijab' ri' käk'amow ri ixoq che rixoqil? Xk'o'ji k'u che kixoqil ri wuqub', —xecha che.

²⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri alaq xa sachinaq alaq rumal chi man etam tä alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, man etam tä k'u alaq ru chuq'ab' ri Dios. ³⁰Aretaq ri käminaqib' kek'astajik, man kek'uli tä chik, man käksiya tä k'u ri kalk'ual che k'ulanem, xane xaq e junam chik kuk' ri ángeles rech ri Dios ri e k'o chila' chikaj, —xcha chke. ³¹Chrij k'u wa' chi kek'astaj na ri käminaqib', k'o na ri kwaj kinb'ij chech alaq: ¿A mat sik'im alaq ri kub'ij wi ri Dios? Je wa' kub'ij: ³²“In ri', in ru Dios ri Abraham, ru Dios ri Isaac, ru Dios ri Jacob,” —kächa'. Ri qa Dios man are tä Dios kech ri käminaqib', xane kech ri e k'ask'oj, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' saduceos.

³³Aretaq xkita ri winaq wa' ri xub'ij ri Jesús, konojel sib'alaj xkikajmaj ru tijonik.

Ri Jesús kutzijoj ri taqanik ri nim na u b'anik

³⁴Aretaq ri tata'ib' fariseos xkito chi ri saduceos xtz'apix u pa ki chi' rumal ri Jesús, ri e are' xkimulij kib'. ³⁵Jun k'u chke ri fariseos are tijonel re ri Pixab'. Xopan k'u ruk' ri Jesús rech kuk'am u pu chi', xub'ij che:

³⁶Ajtij, çjachike ri taqanik ri nim na u b'anik ri k'o pa ri Pixab'? —xcha che.

³⁷Ri Jesús xub'ij che: “Sib'alaj chiwaj ri i Dios, ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima' chrij, chikojo ri i chomanik chub'anik wa',” —xcha che. ³⁸Are wa' ri taqanik ri nim na u b'anik, ri nab'e chkiwäch konojel. ³⁹Ri ukab' taqanik ri nim na u b'anik ri junam ruk' ri nab'e are wa': “Cheiwaj ri i wach winaq, jas ri ix kiwaj iwib',” —xcha'. ⁴⁰We kieb' taqanik ri' e are wa' ri qas u k'ux ronojel ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xuquje' e are wa' u k'ux ri ki tijonik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha che.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ralk'ualaxik ri Cristo

⁴¹K'ä ki mulim kib' ri tata'ib' fariseos. ⁴²Ri Jesús xuta' chke: ¿Jas kächomaj alaq chrij ri Cristo? ¿Ralk'ual jachinoq? —xcha chke.

Ri e are! xkib'ij: Ri Cristo are ralk'ual kan ri qa mam David ojer, — xecha che.

⁴³Ri Jesús xub'ij chke: ¿Jas k'u che ri qa mam David ojer rumal ri Loq'alaj Espíritu xub'ij Qajaw che ri Cristo? Xub'ij k'ut:

⁴⁴Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Wajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',
k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u pa ki wi' konojel
ri kaka'n ki k'ulel chawe,”

—xcha ri qa mam David. ⁴⁵¿Jas ta ne che ri Cristo are ralk'ual kan ri David we ri qa mam David xub'ij Qajaw che ri Cristo? —xcha ri Jesús chke.

⁴⁶Man k'o tä chi k'u jachin jun xkowinik xch'awik, xub'ij ta chi jun tzij che ri Jesús. Pa taq k'u ri q'ij ri' xetani'k, man k'o tä chi jachin jun k'o jas xuta' che ri Jesús.

**Ri Jesús kub'ij chi ri winaq rajwaxik käkichajij kib' chkiwäch
ri fariseos xuquje' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'**

23 ¹Ri Jesús xub'ij chke ri winaq xuquje' chke ru tijoxelab': ²Ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri tata'ib' fariseos k'o taqanik pa ki q'ab' chuq'alajisaxik ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés. ³Cheinimaj b'a', chib'ana k'u ronojel ri käkib'ij chiwe. Xuwi k'u mib'an iwe jas ri kaka'n ri e are!, rumal chi jun wi ri käkib'ij, jun chi k'u wi ri kaka'no. ⁴Ri taqanik ri käksiya are je' jas jun eqa'n ri sib'alaj al, ri man k'o tä jun kuch'ij ri ra'lal. Käkaj k'ut chi käkkinimaj ri winaq. Ri e are! k'ut man k'o tä jub'iq' kaka'n che ki to'ik. ⁵Ronojel ri kaka'no xaq rech kilitaj kumal ri winaq. Käqaj chkiwäch käkkinak' paj taq tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios cho ru krukil ri ki palaj xuquje' che ri ki q'ab' ri tz'ib'tal cho rab'ara'q taq wuj. Xuquje' käqaj chkiwäch käkikoj charchäq taq atz'iaq ri k'o retz'b'alil nimaq na chuwäch ri ke ri winaq. ⁶Are käkitzukuj ri t'uyulib'al ri nim ke'il wi na pa taq ri ula'nem, xuquje' ri t'uyulib'al ri nimaq ki b'anik pa taq ri rachoch Dios. ⁷Käkaj chi sib'alaj utz ki ch'ab'exik káb'an kumal ri winaq pa taq ri b'e, xuquje' chi káb'ix ajtij chke.

⁸Are k'u ri ix mib'ano chi ri winaq käkib'ij ajtij chiwe. Iwonojel ri ix, iwachalal iwib', xa k'u jun ri Iwajtij k'olik, are ri Cristo. ⁹Mib'an i tat che jun winaq cho ruwächulew, xa k'u jun ri i Tat, are ri k'o chila' chikaj.

¹⁰Mib'an che iwib' chkiwäch ri winaq chi ix k'amal taq ki b'e, xuwi k'u ri Cristo are K'amal i B'e. ¹¹Jachin ri keupatänij konojel, are wa' ri nim na u b'anik chixol. ¹²Jachin ri nim kub'an che rib' man nim tä kil wi na. Jachin k'u ri man nim tä kub'an che rib' are ri' nim kil wi na.

¹³iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Keq'atej alaq ri winaq rech man keb'ok tä chkixol

ri winaq ri kátaqan ri Dios pa ki wi'. Xaq keq'atej alaq ri kákaj keb'okik, man kok tä k'u alaq xuquje'.

¹⁴iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Kätoqij alaq ri kachoch ri malka'nib' taq ixoqib', te ri' käyuc alaq u tza'm ri tzij alaq aretaq káb'an alaq orar, rech man q'alaj tä ri etzelal ri káb'an alaq. Rumal ri' nim na ri k'äjisab'al wäch alaq aretaq kääq'at na tzij pa ki wi' ri winaq.

¹⁵iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Ri alaq käwakat alaq cho ronojel ruwächulew, kääq'ax alaq ch'äqäp che taq ri mar chuch'akik jun winaq ruk' ri tijonik alaq. Aretaq k'ut käkowin alaq chuch'akik, káb'an alaq che chi taqalik ke' pa ri q'aq' nab'e chuwäch alaq.

¹⁶iK'äx ech alaq, ri alaq moyab' k'amal taq b'e! Ri alaq káb'ij alaq: “We jun winaq kukoj ru b'i' ri nimalaj rachoch Dios pa ru tzij aretaq kub'an juramento, man qas rajwaxik tä ri' kub'ano jas ri xuchi'j u b'anik. Are k'u we kukoj pa ru tzij ri q'än puaq ri kojom che ri nimalaj rachoch Dios, rajwaxik wi ri' kub'ano jas ri xuchi'j,” —kächa alaq. ¹⁷iXaq alaq kon, xaq alaq moyab'! ¿Jachike nim na u b'anik: ri q'än puaq o ri nimalaj rachoch Dios ri kub'an nim u b'anik che ri q'än puaq? ¹⁸Xuquje' káb'ij alaq: “We jun winaq kukoj ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij aretaq kub'an juramento, man qas rajwaxik tä ri' kub'ano jas ri xuchi'j u b'anik. We k'u are kukoj ri sipanik ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij, rajwaxik ri' kub'ano jas ri xuchi'j,” —kächa alaq. ¹⁹iXaq alaq kon, xaq alaq moyab'! ¿Jachike ri nim na u b'anik: ri sipanik o ri ta'b'al toq'ob' ri kub'an sib'alaj loq' che ri sipanik? ²⁰Jachin ri kukoj ri ta'b'al toq'ob' pa ru tzij, man xuwi tä ri ta'b'al toq'ob' ri' kukoj pa ru tzij, xane ronojel ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob'. ²¹Jachin ri kukoj ri nimalaj rachoch Dios pa ru tzij man xuwi tä ri nimalaj rachoch Dios ri' kukoj pa ru tzij, xane xuquje' ri Dios ri k'o chila'. ²²Xuquje' jachin ri kukoj ri kaj pa ri u tzij aretaq kub'an juramento, man xuwi tä kukoj ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri Dios pa ru tzij, xane xuquje' ri Dios ri t'uuyul puwi'.

²³iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Ri alaq käya alaq che ri Dios ru lajujil ri q'eb'un, ri anís, ri comino, yo'm k'u kan alaq u b'anik ri tijonik ri nim u b'anik ri k'o pa ri Pixab'. Man káb'an tä alaq ri jikomal, man kätoq'ob'isaj tä alaq ki wäch nik'iaj winaq chik, man qas tä käkojon alaq che ri Dios. Are wa' ri rajwaxik káb'an alaq, man käya tä k'u kan alaq u b'anik ri nik'iaj chik. ²⁴iRi alaq, xaq alaq moyab' k'amal taq b'e! Káb'an ech alaq jas kub'an jun achi, man kraj taj kub'iq' b'i jun amalo. Je' ta ne chi káb'iq' b'i alaq jun awaj camello.

²⁵iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Utz káb'an alaq chkiwäch ri winaq xaq rech utz

kil wi alaq kumal. Qas tzij k'ut kelaq'an alaq, kärayij alaq ri kech nik'iaj winaq chik. Je' ri b'anik alaq jas ri laq ri xuwi ch'ajtal ri rij, are k'u ru pam tz'il na. ²⁶Alaq moyab' taq fariseos. Are rajwaxik nab'e käch'aj ru pam ri vaso xuquje' ri plato, te k'u ri' käch'aj ri rij.

²⁷iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Junam alaq kuk' ri muqub'al ke taq ri käminaqib' ri tz'ajom ri rij che chun. Rumal ri' sib'alaj je'l kelik. Are k'u ru pam nojinaq che ki b'aqil taq käminaqib', xuquje' nojinaq che ronojel chulaj tz'ilol. ²⁸Je ri' ri alaq. Utz kel alaq chkiwäch ri winaq. Are k'u ri anima' alaq sib'alaj man utz taj, xaq k'u kieb' u wäch ri käb'an alaq.

²⁹iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri alaq tata'ib' fariseos! iXaq kieb' wäch alaq! Ri alaq käb'an alaq ki b'anik ri muqub'al kech ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Käwiq alaq ri muqub'al kech ri winaq ri utz xka'no. ³⁰Käb'ij k'u alaq: “We ta xujk'oji kan pa ri ki q'ijol ri qa nan qa tat ojer, mat xujtob' ri' che ki kämisaxik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer,” —kächa alaq. ³¹Ruk' wa' we käb'ij alaq ri', käq'alajisaj ib' alaq chi alaq kachalaxik kan ri winaq ri xekämisan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ³²iXaq tajin käk'is alaq u b'anik ri xkichaplej kan u b'anik ri nan tat alaq ojer!

³³iAlaq kumätz! iltzel taq winaq! iAlaq kal taq kumätz! ¿Jachin ta lo ri käto'w alaq chuwäch ri k'äjisab'al wächaj re ri q'aq'? ³⁴Rumal ri' keintaq na loq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios uk' alaq, keintaq na loq achijab' ri k'o ki no'j xuquje' tijonelab'. Are k'u ri alaq kekämisaj na alaq, kerip na alaq jujun chke cho ri cruz. Jujun chik kech'ay na alaq pa taq ri rachoch Dios. Jujun chik käb'an alaq k'äx chke je ri' chi rajwaxik keanimaj na b'i pa taq ri tinimit. ³⁵Rumal ri' alaq ajchaq' mak che ri ki kämikal konojel ri utzalaj taq winaq ri e kämisam. Xchaptaj loq ruk' ri Abel ri ala ri jikom ranima' k'ä ruk' ri Zacarías ru k'ojol ri Berequías ri xkämisaj alaq chkixol ri rachoch Dios ruk' ri ta'b'al toq'ob'. ³⁶Qas tzij kinb'ij chech alaq chi ronojel wa' we mak ri' käqaj na pa ki wi' ri winaq kämik, —xcha ri Jesús chke ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos.

Ri Jesús käroq'ej ki wäch ri winaq pa ri tinimit Jerusalén

³⁷iAy, winaq aj Jerusalén! iIx ri' ri keikämisaj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, keib'an che ab'aj ru taqo'n ri Dios! iK'ia mul nu rayim i mulixik iwonojel ri ix jas kub'an jun ati't ek' keumulij ri alaj taq ral chuxe' ru xik'! iRi ix k'ut man xiwaj taj! ³⁸Xaq b'a' chiwila na käwonob'ax na kan ri iwachoch. ³⁹Kinb'ij k'u chiwe chi man kiwil tä chi na nu wäch k'ä kopan na ri q'ij aretaq kib'ij: “Nim u q'ij ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios,” —kixcha na, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuq'alajisaj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

24 ¹Xel loq ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, b'enam re aretaq xeqeb' ru tijoxelab' ruk', xkichaplej u k'utik taq ri ja re ri nimalaj

rachoch Dios chuwäch. ²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kiwil we nimaq taq ja ri'? Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man kákanaj tä k'u kan jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik. Ronojel käwulix na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj taq ri etal re ri k'isb'al taq q'ij

³Xe' k'u ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' puwi' ri Ujuyub'al Olivos. T'uyul k'u ri Jesús chila', ru tijoxelab' xeopan ruk', xkib'ij che pa u tukiel wi: Käqaj chi käb'ij la chqe, ¿jampa' käb'antaj na wa'? ¿Jas u wäch etal käb'antaj na chuk'utik chqawäch chi xopan ri q'ij re ri petb'al la xuquje' ri k'isb'al re ruwächulew? —xecha che.

⁴Ri Jesús xub'ij chke: Chichajij iwib', k'o jachin jun mixsub'uwik, —xcha chke. ⁵E k'ia k'ut ri kepe na, käkikoj na ri nu b'i!, käkib'ij: “In ri ri Cristo,” —kecha na. E k'ia winaq k'ut ri kesub'taj na kumal, —xcha chke. ⁶Ri ix kita na chi tajin käb'an nimalaj ch'oj, kita na ki tzijoxik taq ch'oj jawije' taq chi', mixej k'u iwib'. Rajwaxik chi je' käb'antaj na wa', k'ä mäja' k'u ri k'isb'al. ⁷Käch'ojin k'u na ri jun tinimit ruk' ri jun tinimit chik, xuquje' käch'ojin na jun nim taqanel ruk' jun nim taqanel chik. Käpe na wi'jal, käpe na nimaq taq yab'il, kepe na k'ia käb'raqan jawije' taq chi'. ⁸Xaq k'u chapleb'al wa' re ronojel ri k'äx ri käpe na pa ki wi' ri winaq.

⁹Kixjach k'u na chkiwäch ri q'atal taq tzij rech käb'an k'äx chiwe, kixkämisax na. Konojel ri winaq käketzelaj na i wäch xa rumal wech in. ¹⁰Pa taq ri q'ij ri' e k'ia ri kub'an na kieb' ki k'ux chwij. Käketzelaj na kib' chb'il taq kib', käkijachala na kib' pa kämisaxik. ¹¹E k'ia ri kepe na ri xaq e b'anal taq tzij, käkib'ij chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'ia k'u ri winaq ri kekisub' na. ¹²Sib'alaj känimar na ri etzelal. Je ri' chi e k'ia winaq man käkaj tä chi na kib'. ¹³Jachin k'u ri kuch'ij ri k'äx k'ä käk'is na ronojel, kuriq na ru tob'anik ri Dios. ¹⁴Kätzjiox k'u na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios cho ronojel ruwächulew chke konojel ki wäch winaq, te k'u ri' käpe na ri k'isb'al.

¹⁵Ri qa mam Daniel, jun chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xutz'ib'aj ojer chrij ri itzel awaj ri ketzelan na ronojel. (Jachin ri kusik'ij wa' ri tz'ib'tal waral, chuch'ob'ob' jachin ri' ri awaj ri kub'ij chi!) Kiwil na wa' käk'oji chila' pa ri loq'alaj k'olib'al jawije' ri man ya'tal tä wi chi k'olik. ¹⁶Rajwaxik chi ri winaq ri e k'o pa Judea keanimaj b'i pa taq ri juyub'. ¹⁷Ri winaq ri k'o puwi' ri rachoch, aninaq chqaj loq, mok chi b'i chupam ri ja chuk'amik b'i jas jun jasach. ¹⁸Xuquje' ri winaq ri k'o pa ri juyub', mäzelej chi b'i cho ja chuk'amik b'i ri ratz'iaq. ¹⁹iSib'alaj k'äx ke ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik pa taq ri q'ij ri', xuquje' ri k'o alaj taq kal ri k'ä ketu'nik! ²⁰Chib'ana b'a' orar, chita' che ri Dios chi mäkulmataj ronojel wa' pa u q'ijol ri tew, xuquje' chi mat käb'antaj wa' pa ri q'ij re uxlanem. ²¹Käpe k'u na nimalaj k'äx'ol pa taq ri q'ij ri', ri man k'o tä jumul u b'anom wa' tzare chi' xchaplex loq ru b'anik ruwächulew rumal ri Dios,

k'ä kämik. Te k'u ri' man käpe tä chi na nimalaj k'äxk'ol junam ruk' ri k'äxk'ol ri'. ²²We ta ri Qajaw Dios mat kub'ano chi xaq q'atatal q'ij käk'o'ji we k'äxk'ol ri', mat k'o jun winaq ri' ri käk'asi kanoq. Ri Dios k'ut u b'anom chi xaq q'atatal q'ij käk'o'ji wa' we k'äxk'ol ri' rumal chi keraj ri e cha'tal rumal ri Are', —xcha chke.

²³We k'u k'o jun ri kub'ij chiwe: “Chiwilampe!, k'o ri Cristo chi ri',” we kub'ij: “Chiwilampe!, k'o jela!” —kächa chiwe, mikojo ri kub'ij. ²⁴Kepe k'u na winaq ri kaka'n che kib' chi e Cristo, xuquje! kepe na jule! chik ri kaka'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Kaka'n na nimaq taq etal, xuquje! nimaq taq kajmab'al che ki sub'ik ri winaq, xuquje! ne ri e cha'tal rumal ri Dios we kekowinik. ²⁵Nu b'im chi k'u apan wa' chiwe ix, k'ä mäja! káb'antajik. ²⁶Rumal ri!, we káb'ix chiwe: “Chiwilampe!, waral k'o wi ri Are' pa ri juyub' ri kätz'inowik,” mixe! che rilik. We káb'ix chiwe: “Chiwilampe!, waral k'o wi pa ja,” mikojo, —xcha ri Jesús chke. ²⁷Je! jas kub'an ri kaypa' ri kärepq'un cho ri kaj chrelb'al q'ij käk'alajin k'ä chuqajb'al q'ij, are je ri' ri nu petik in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ²⁸Jawije! k'u k'o wi ri käminaq, chila! käkimulij wi na kib' ri k'uch, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral kätzijox wi jas u petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

²⁹Xaq xuwi k'u kok'ow ri nimalaj k'äx ri', ri q'ij käk'equmar na, ri ik' man kätunun tä chik, ketzaq k'u na loq ri ch'imil cho ri kaj. Keslab'isax k'u na konojel ri k'o ki chuq'ab' ri e k'o cho ri kaj je' jas ri q'ij, ri ik', ri ch'imil xuquje! nik'iaj chik. ³⁰Te k'u ri' kilitaj na cho ri kaj ri retal ri nu petb'al in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Keb'oq' k'u na ri winaq pa konojel tinimit cho ruwächulew. Kinkil k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in petinaq pa taq ri sutz' cho ri kaj ruk' nimalaj chuq'ab', känimarisax k'u na nu q'ij. ³¹Keintaq k'u na b'i ri nu ángeles, rech ruk' ru ch'ab'al ri trompeta ri sib'alaj ko kätataj na pa ronojel ruwächulew, keb'e! k'u che ki mulixik konojel ri e cha'tal rumal ri Dios pa ri relb'al q'ij, pa ri u qajb'al q'ij, pa ri u mox ri relb'al q'ij, pa ri uwikiäq'ab' ri relb'al q'ij, pa ronojel ruwächulew, —xcha chke.

³²Chich'ob'o b'a' ri k'utb'al chrij ru che'al higos: Aretaq keräxar ru q'ab', ketuxin k'u ru xaq, iwetam ri' chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'alaj. ³³Je ri' xuquje! ri ix aretaq kiwilo chi tajin käk'ulmataj ronojel wa', chiwetamaj chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'ij ri kinpetik. Je' ta ne chi in k'o chi' ri uchib'e. ³⁴Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi keb'antaj na ronojel wa' k'ä mäjoq kekäm ri winaq re we q'ij junab' ri'. ³⁵Käsach na u wäch ri kaj xuquje! ruwächulew, are k'u ri tzij ri nu b'im chiwe keb'antaj na wa', man käsach tä ki wäch, —xcha chke.

³⁶Man k'o tä k'u jachin jun retam jampa! kopan ri q'ij ri', man etamtal tä k'u ri hora. Man ketam tä ri ángeles chila! chikaj, man retam tä k'u ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi ri qa Tat Dios retam wa', —xcha chke.

³⁷Jas ri xk'ulmataj pa ru q'ijol ri qa mam Noé ojer, are je' käk'ulmataj na aretaq ri in kinpetik, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ³⁸Pa taq ri q'ij ri', k'à mäjoq xqaj ri nimalaj q'eqal jäb', ri winaq xaq xuwi xkilij ri wi'm, ru tijik taq vino. Xek'uli'k, xkiya ri kalk'ual che k'ulanem. Je wa' xka'n ronojel q'ij k'à xok na ri qa mam Noé pa ri arca. ³⁹Man xeb'ok tä il k'à xqaj na ri q'eqal jäb' pa ki wi', xekäm k'u konojel. Je ri' xuquje' käk'ulmataj na aretaq kinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ⁴⁰Pa ri q'ij ri' kek'oji na kieb' achijab' ri tajin kechakun pa juyub'. Jun chke käk'am na b'ik, are k'u ri jun chik käyi' na kanoq. ⁴¹Pa ri q'ij ri' kek'oji na kieb' ixoqib' ri tajin keke'nik. Ri jun käk'am na b'ik, are k'u ri jun chik käyi' na kanoq.

⁴²Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, rumal chi man iwetam taj jachike hora ri käpe ri Iwajaw, ru K'ojol ri Dios. ⁴³Mäsach b'a' chiwe ri kinb'ij chanim ri': We ta jun rajaw ja retam jas hora kopan ri elaq'om chaq'ab', man käwar tä na ri', xane käk'asi na. Man kuya tä ri' chi ri elaq'om kok b'i pa ri rachoch che relaq'axik b'i ri jastaq re. ⁴⁴Rumal ri' chib'ana u b'anik iwib', xaq chixeyenoq. Aretaq k'ut man kichomaj taj chi kinpetik, kinpe na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq.

**Waral käqil wi ri patäninel ri jikom ranima' xuquje'
ri patäninel ri man jikom tä ranima'**

⁴⁵Qachomajmpe' jas ri kub'an jun patrón, ri k'o jun patänil re ri jikom ranima', ri k'o u no'j, kukoq k'u kan che ki chajixik konojel ri e k'o pa rachoch rech kuya ri ki wa konojel ri rajchakib' ronojel q'ij. ⁴⁶Utz re ri patäninel ri' we tajin kub'ano jas ri xtaq wi kanoq aretaq kätzelej loq ru patrón. ⁴⁷Qas tzij ri kinb'ij chiwe, chi ri patrón kukoq na ri patäninel ri' che chajil re konojel ri jastaq re. ⁴⁸We k'u ri patäninel man utzalaj achi taj, kuchomaj k'u ri are' chi ru patrón man kätzelej tä loq chanim, ⁴⁹kuchaplej u b'anik k'äx chke ri nik'iaj ajchakib', kuchaplej wi'm, kuchaplej u tijik ja' kuk' ri q'ab'arelab'. ⁵⁰Te'talik ri patrón kätzelej loq pa ri q'ij ri man retam tä ri patäninel, pa ri hora ri man kuchomaj taj. ⁵¹Sib'alaj k'äx k'u ri k'äjisab'al u wäch kuya na ri patrón, junam u k'äjisaxik u wäch kub'an na kuk' ri winaq ri xaq kieb' ki wäch. Kutij k'u na oq'ej kuk', kuquch'uch'ej na ru ware, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ri k'utb'al chkij ri lajuj alitomab'

25 ¹Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq kinjunamaj ruk' ri lajuj alitomab' ri xeb'e' cho rachoch ri ali ri käk'uli'k che reyexik ri novio. Chkijujunal k'ut xkik'am b'i ri ki lámparas. ²E job' chke ri alitomab' e saq'orib', are k'u ri job' chik e sak'aj. ³Ri alitomab' ri e saq'orib' xkik'am b'i ri ki lámparas, man xkik'am tä k'u b'i nik'iaj aceite chik rech käkiya chkipam. ⁴Are k'u ri alitomab' ri e sak'aj xkik'am b'i ri ki lámparas xuquje' xkik'am b'i ri ki leme't re aceite. ⁵Xb'eytaj k'u ri

novio. Ri lajuj alitomab' konojel xkichaplej yuxk'atem, xewar k'ut. ⁶Pa nik'iaj aq'ab' k'ut xtataj jun ri ko xch'awik, xub'ij k'ut: “iChiwilampe!, xpe ri novio, chixel loq chuk'ulaxik!” —xcha'. ⁷Xewalij k'u konojel ri alitomab', xkib'an u b'anik ri ki lámparas. ⁸Are k'u ri alitomab' ri e saq'orib' xkib'ij chke ri alitomab' ri e sak'aj: “Chiya jub'iq' qe ri iwaceite rech man kechup tä ri qa lámparas uj,” —xecha chke. ⁹Ri alitomab' ri e sak'aj xech'awik, xkib'ij: “Man kuya' taj, rumal chi man kub'ana tä ne ri qech uj we käqaya ri iwe ix. Are utz xa kiloq'o loq ri iwe pa ri k'ayib'al,” —xecha chke. ¹⁰E b'enaq k'u ri job' alitomab' ri e saq'orib' chuloq'ik ri aceite aretaq xopan kan ri novio. Ri job' alitomab' ri kuk'am kaceite xeb'ok ruk' ri novio pa ri nimaq'ij re ri k'ulanem. Xtz'apix k'u ri uchija. ¹¹Xetzelej k'u loq ri job' alitomab' chik ri xeb'e' chuloq'ik ri kaceite, xkib'ij k'ut: “i'Tat, tat, jaqa la ri uchija chqawäch!” —xecha'. ¹²Ri are' k'ut xub'ij chke: “Qas tzij kinb'ij chiwe chi man wetam tä i wäch,” —xcha chke.

¹³Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Chiwila b'a' iwib' ix, chixk'ask'atoq, rumal chi man iwetam taj jachike q'ij, jachike hora kinpe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri puaq

¹⁴Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq kinjunamaj ruk' jun achi ri ke' pa b'inem. Ri achi ri', aretaq xaq jub'iq' kraj chi kel b'ik rech ke' pa jun tinimit chik, xeusik'ij ri patänil taq re, xujach k'u kan ru rajil chkiwäch rech kechakun ruk'.

¹⁵Xuya chke chkijujunal jas ri kekowinik chukojik. Xuya job' mil quetzal che ri jun, che ri jun chik xuya kieb' mil quetzal, che ri jun chik xuya mil quetzal. Te ri' ri achi xe' pa ru b'inem. ¹⁶Ri patäninel ri xuk'am job' mil quetzal xe'k, xchakun ruk' ri puaq. Je ri' xuch'ak chi job' mil quetzal chik. ¹⁷Xujuje' ri patäninel ri xuk'am kieb' mil quetzal je' xub'ano, xuch'ak chi kieb' mil quetzal chik. ¹⁸Are k'u ri patäninel ri xuk'am xa mil quetzal xe'k, xuk'u ru rajil ru patrón, xumuq pa ri ulew.

¹⁹Xke' k'u k'ia q'ij, xtzelej loq ri ki patrón ri patäninelab', xuchap k'u u b'anik kuenta kuk' chrij ru rajil. ²⁰Nab'e xopan ri u k'amom job' mil quetzal, xujach k'u che ru patrón ri job' mil quetzal chik ru ch'akom, xub'ij che: “Tat, job' mil quetzal xya la chwe, kämik ri' kinjach che la ri job' mil quetzal chik ri xinch'ako,” —xcha che. ²¹Ri patrón xub'ij che: “Ri at, at utzalaj patäninel ri jikom awanima!. Rumal chi jikom awanima' ruk' ri jub'iq' ri xinya chawe, nim k'u na ri kinya chi na chawe. Chatok b'a' loq, chatkikot junam wuk',” —xcha che. ²²Xopan chi k'u ri patäninel ru k'amom kieb' mil quetzal, xub'ij che ru patrón: “Tat, kieb' mil quetzal xya la chwe, kämik ri' kinjach che la ri kieb' mil chik ri xinch'ako,” —xcha che. ²³Ri patrón xub'ij che: “Ri at xujuje' at utzalaj patäninel ri

jikom awanima'. Rumal chi jikom awanima' ruk' ri jub'iq' ri xinya chawe, nim k'u na ri xinya chawe, chatok b'a' loq, chatkikot junam wuk!', — xcha che. ²⁴Aretaq k'ut xopan ri patäninel ri u k'amom xa mil quetzal, xub'ij che ru patrón: “Tat, ri in wetam chi sib'alaj lal k'a'n, chi käyak la u wäch ri ulew ri man xtikonij tä wi la, kämol la ri man xjopin tä wi la. ²⁵Rumal ri' xinxej wib', xine' k'ut, xink'u' ri rajil la, xinmuq pulew. Kinjach k'u we rajil la ri',” —xcha che. ²⁶Xub'ij k'u ri patrón che: “Ri at, at itzelalaj patäninel ri xa kasaq'orij ra chak. Kak'ey u ch'akik ri puaq. Ri at awetam chi kinyak u wäch ri ulew ri man kintikonij tä wi, xuquje' kinmol ri man xinjopij taj. ²⁷We je ri', xaya ta k'u ri nu rajil pa ri banco. We ta je ri' xab'ano, aretaq xintzelej loq xink'am ta ri' ri nu rajil ruk' ri ral,” —xcha che. ²⁸Ri patrón xub'ij chke ri nik'iaj ajchakib' chik ri e k'o chila': “Chik'ama b'a' ri mil quetzal che, chiya che ri jun ri k'o lajuj mil quetzal ruk',” —xcha chke. ²⁹“Je ri', rumal chi jachin ri k'ia k'o ruk' käyi' na nik'iaj chik che, kok'ow k'u na u wi' ri k'o ruk'. Are k'u ri jun ri man k'ia tä k'o ruk', kesax na ri jub'iq' ri k'o ruk',” —xcha chke. ³⁰“Are k'u we patäninel ri' ri man k'o tä xuch'ak chrij ri rajil ri xyi' che, jik'iaqa kan chrij ja pa ri q'equm. Chila' k'ut koq' wi na, chila' kuquch'uch'ej wi na ru ware,” —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral käqil wi ru q'atik tzij pa ki wi' ri winaq

³¹Aretaq kinpe na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, ya jun Nim Taqanel chik kinpetik. Konojel ri ángeles kepe na che wachi'l, kint'uyi k'u na pa ri je'lalaj nu t'uyulib'al ri sib'alaj nim u q'ij. ³²Ri winaq re konojel taq ri tinimit cho ruwächulew käkimulij na kib' chnuwäch, keincha' k'u na ri jikom ki k'aslemal chkixol ri man jikom taj. Je' kinb'an na jas ri kub'an ri ajoyu' keucha' ri u chij chkixol ri k'isik'. ³³Keinya na ri chij pa ri nu wikiäq'ab', are k'u ri k'isik' pa nu moxq'ab'. ³⁴Te ri' ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinb'ij na chke ri e k'o pa nu wikiäq'ab': “Chixsal'j ix, ri ix tewchital rumal ri nu Tat. Chixok chila' jawije' ri këtaqan wi ri Dios, ri u chomam chi k'u loq wa' tzaretaq xub'an ri kajulew chi kuya chiwe. ³⁵Rumal chi aretaq xinnumik, xiya nu wa, aretaq xchaqil'j nu chi', xiya jas kintijo, aretaq xinwonokatik, xinik'ulaj cho taq iwachoch. ³⁶Aretaq man k'o tä chi watz'iaq, ri ix xiya ri watz'iaq, aretaq xinyawajik, xixopan wuk', aretaq xinok pa che', xixe' che wilik,” —kincha na chke. ³⁷Ri winaq ri jikom kanima' chuwäch ri Dios käkib'ij na chwe: “Tat, ¿jampa' k'u ri xqilo chi kënum la, te k'u ri' xqaya wa la? ¿Jampa' xqilo chi këchaqil'j chi' la, te k'u ri' xqaya jas ri këtij la? ³⁸¿Jampa' ta k'u xqilo chi xaq këwonokat la, xqak'ulaj ta k'u la pa ri qachoch? ¿Jampa' xqilo chi man k'o tä atz'iaq la, xqaya k'ut? ³⁹¿Jampa' ta k'u xqilo chi lal yawab' o k'o la pa che', te k'u ri' xujopan uk' la che rilik jas b'anom la?” —kecha na. ⁴⁰Ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinb'ij na chke: “Qas tzij kinb'ij chiwe,

chi apachike utzil ri xib'an che apachin chke ri wachalal pune man nim u b'anik, chwe in ri' xib'an wi wa'” —kincha na chke.

⁴¹Kinb'ij k'u na chke ri winaq ri e k'o pa nu moxq'ab': “Chixel chnuwäch, ix ri q'atom tzij pi wi' chi käk'äjisax i wäch. Jix pa ri q'aq' ri man kächuptaj taj ri b'anom u b'anik rech chila' kek'ol wi ri Itzel e rachi'l ru ángeles. ⁴²Rumal chi aretaq xinumik, man xiya tä nu wa, aretaq xchaqi'j nu chi', man xiya tä chwe jas kintijo. ⁴³Aretaq xaq xinwonokatik, man xinik'ulaj tä cho taq iwachoch. Aretaq man k'o tä chi watz'iaq, man k'o tä ri xiya chwe. Aretaq xinyawajik, aretaq xinok pa che', man xixopan tä che wilik,” —kincha na chke. ⁴⁴Käkib'ij k'u na chwe: “Tat, çjampa' ta k'u lo xqilo chi kánum la, jampa' xqilo chi kächaqi'j chi' la, jampa' xqilo chi xaq käwonokat la, jampa' xqilo chi man k'o tä atz'iaq la, jampa' xqilo chi xyawaj la o xok la pa che', te k'u ri' man xujtob' tä che la?” —kecha na chwe. ⁴⁵Ri in, in ri' ri Nim Taqanel, kinch'awik, kinb'ij na chke: “Qas tzij kinb'ij chiwe chi apachike utzil ri man xib'an tä che apachin jun winaq, pune man nim u b'anik, chwe in ri' man xib'an tä wi,” —kincha na chke. ⁴⁶Ri winaq ri' keb'e' na chila' jawije' ri man kätäni tä wi ru k'äjisaxik ki wäch. Are k'u ri winaq ri jikom kanima' cho ri Dios keb'e' na chila' jawije' ri k'o wi ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús chke.

Käkitzijob'ela kib' chuchomaxik jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

26 ¹Aretaq xto'taj ri Jesús chub'ixik ronojel wa' we tzij ri', xub'ij chke ru tijoxelab': ²Ri ix iwetam chi xa pa kieb' q'ij káb'an na ri nimaq'ij, Pascua u b'i'. ³Ri in k'ut, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na pa ki q'ab' ri nu k'ulel, rech kinrip cho ri cruz, kinkämisax na, —xcha chke.

³Xkimulij k'u kib' ri ki nimaqil sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri ki nimal ri winaq aj Israel cho ri nimalaj ja rech ri tat Caifás ri ki nimal sacerdotes. ⁴Chila' xkitala ki no'j chb'il taq kib' jas käka'n na chuchapik ri Jesús ruk' sub'unik rech käkikämisaj. ⁵Xkib'ij k'ut: Mächap pa ri nimaq'ij, rech metukin ne ri winaq, —xecha'.

Jun ixoq kuya k'ok'alaj kunab'al pu jolom ri Jesús

⁶Are k'u ri Jesús k'o pa ri tinimit Betania cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xk'oji na itzel ch'a'k che. ⁷Xopan jun ixoq ri ruk'am jun k'olib'al kunab'al re alabastro ri nojinaq che k'ok'alaj kunab'al. Sib'alaj paqal rajil wa' we kunab'al ri'. T'uuyul k'u ri Jesús chi' ri mesa, ri ixoq xuq'ij ri aceite pu jolom ri Jesús. ⁸Aretaq ri tijoxelab' xkil wa', xpe koyowal, xkib'ij k'u

³ 26:2 “Pascua”: Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel, nim k'u u b'anik. Are natab'al re ri q'ij ri xeb'el loq pa ri ki q'ab' ri winaq aj Egípto ojer.

chb'il taq kib': ¿Jas che xaq xtix wa' we kunab'al ri'? —xecha'. ⁹Xk'iyix ta ne wa', xtoj ta nimalaj rajil, xyl' ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib', —xecha'.

¹⁰Xuta k'u ri Jesús ri kākib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che kiya latz' che ri ixoq ri'? Jun nimalaj utzil k'u wa' ru b'anom chwe, —xcha chke. ¹¹Amaq'el ronojel q'ij k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk', are k'u ri in man in k'o tā iwuk' amaq'el. ¹²Ri xub'an ri ixoq aretaq xuq'ij ri k'ok'alaj aceite chwij, xa xukoj k'u b'i ri k'ok'alaj kunab'al chrij ri nu cuerpo k'ä mäjoq kinmuqik, —xcha chke. ¹³Qas k'u tzij ri kinb'ij chiwe chi apawije' ta ne ri kätzijox wi na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ru b'anom we ixoq ri' kätzijox na che na'tab'al re, —xcha chke.

Ri tat Judas kuchi'j u jachik ri Jesús

¹⁴Te k'u ri' jun chke ri kab'lajuj tijoxelab', ri u b'i' Judas Iscariote, xel b'ik, xe' kuk' ri ki nimaqil ri sacerdotes. ¹⁵Xub'ij k'u chke: ¿Jas käya alaq chwe, we kinjach ri Jesús pa q'ab' alaq? —xcha chke.

Ri e are' k'ut xkiya juwinaq lajuj raqan saq puaq che ri tat Judas. ¹⁶Tzare chi' k'ut ri tat Judas xutzukuj jun utzalaj q'ij rech kujach ri Jesús pa ki q'ab'.

Käb'an ri wi'm re ri Qajaw Jesús

¹⁷Pa ri nab'e q'ij re ri nimaq'ij aretaq kätijow ri kaxlan wa ri man käyi' tā ch'äm ruk', ru tijoxelab' ri Jesús xeqeb' ruk', xkib'ij che: ¿Jawije' kaj wi la chi káqa'n wi ri wi'm re ri Pascua rech kätij la? —xecha che.

¹⁸Ri Jesús xub'ij chke: Jix pa ri tinimit cho rachoch ri jun achi, chib'ij k'u che: “Kuta' ri Qajtij che la, kub'ij: Ya xopan ri hora. Cho achoch k'u la kinb'an na u b'anik wi ri nimaq'ij re ri Pascua kuk' ri nu tijoxelab',” —kächa ri', —kixcha che, —xcha ri Jesús chke.

¹⁹Ri tijoxelab' xka'no jas ri xetaq wi rumal ri Jesús. Xka'n k'u u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila'.

²⁰Aretaq chaq'ab' chik, ri Jesús xt'uuyi chi' ri mesa kuk' ri kab'lajuj u tijoxelab'. ²¹E t'uuyul chila' chi' ri mesa, tajin kewi'k aretaq ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi k'o jun chiwe ri kinujach na, —xcha chke.

²²Ru tijoxelab' sib'alaj xeb'isonik. Chkijujunal k'ut xkichaplej u ta'ik che ri Jesús: Qajaw, ¿a man xa in ri'? —xecha'.

²³Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Are ri jun ri kurub' ru wa wuk' pa ri laq, are k'u ri' ri kinjachow na, —xcha chke. ²⁴Je' k'u kel na jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. iK'äx k'u ri kuriq na ri achi ri kinjachow na! iUtz na re we achi ri' we ta mat xil u wäch! —xcha chke.

²⁵Xch'aw k'u ri Judas ri tijoxel ri käjachow na, xub'ij che ri Jesús: We ne in, Ajtij, —xcha che.

Xub'ij ri Jesús che: Je', at ri', —xcha che.

²⁶Aretaq tajin kewi'k, ri Jesús xuk'am ri kaxlan wa, xub'an orar, xumaltioxij wa' che ri Dios. Te k'u ri' xupiro, xuya chkiwäch ru tijoxelab', xub'ij: Chitija iwe wa', je' ta ne chi are nu cuerpo wa', —xcha chke.

²⁷Te k'u ri' xuk'am jun vaso, xumaltioxij wa' che ri Dios, te ri' xuya chkiwäch ru tijoxelab', xub'ij chke: Chitija iwe iwonojel. ²⁸Je' ta ne chi are nu kik'el wa' ri kujikib'a ri k'ak' trato ru b'anom ri Dios kuk' ri winaq. Käturuw k'u na wa' ri nu kik'el che sachb'al ki mak k'ia winaq. ²⁹Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man k'o tä jumul kintij chi na we ri vino re uvas, k'à pa ri q'ij ri kintij na ri k'ak' vino junam iwuk' chila' jawije' ri kätaqan wi ri nu Tat, —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij apan che ri tat Pedro chi kub'ij na chi man retam tä u wäch

³⁰Te k'u ri' xkib'ixoj jun b'ix ri kuya u q'ij ri Dios, xeb'el b'i chila', xeb'e' pa ri Ujuyub'al Olivos. ³¹Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix iwonojel kib'isoy na nu wäch, kiniya na kan nu tukiel kämik chaq'ab'. Je k'u tz'ib'tal kan pa ru Loq' Pixab' ri Dios: “Kinkämisaj na ri ajuuq', kejab'un k'u na ri chij,” —kächa'. ³²Aretaq k'u ri in, in k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib', kinnab'ej na b'i chiwäch, kine' na pa Galilea, —xcha chke.

³³Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: Pune konojel käyi' la kan kumal, ri in man je' tä ri' kinb'ano, —xcha che.

³⁴Xub'ij k'u ri Jesús che: Qas tzij ri kinb'ij chawe chi tzpa we aq'ab' ri' kämik, kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq koq' ri ama' ek', —xcha che.

³⁵Ri tat Pedro xub'ij che: Pune rajwaxik chi kinkäm na uk' la, man k'o tä na jumul kinb'ij chi man wetam tä wäch la, —xcha che.

Je k'u xkib'ij xuquje' konojel ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemaní

³⁶Xopan k'u ri Jesús pa ri ch'äqap ulew u b'i' Getsemaní e rachi'l ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: Chixt'uyul kan waral. Ri in k'ut kine' na jela' chub'anik orar, —xcha chke.

³⁷Xuk'am b'i ri tat Pedro ruk' xuquje' ri kieb' u k'ojol ri tat Zebedeo. Xuchaplej k'u t'ujuwem ri Jesús, xk'äxk'ob' ri ranima'. ³⁸Xub'ij k'u chke: Sib'alaj kuk'is rib' ri wanima' chupam ri b'is. Chixkanaj kan chi, chixk'ask'at wuk', —xcha chke.

³⁹Te ri' xb'in chi apan jub'iq' ri Jesús, xxuki'k, xuya ru palaj cho ri ulew, xub'an orar, xub'ij: Tat, we kuya', chesaj b'a' la we vaso ri' chnuwäch, b'ana la chi man käpe tä ri k'äx ri' chwij. Mäb'an b'a' xa jas ri nu rayib'al in, xane jas ri rayib'al la, —xcha che ri Dios.

⁴⁰Xtzelej k'u ri Jesús jawije' e k'o wi ru tijoxelab', xeuriqa tajin kewarik. Xub'ij k'u che ri tat Pedro: ¿A mat xixkowinik xixk'asi ta jun hora wuk'?

—xcha che. ⁴¹Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak. Qas tzij pa ri iwanima' kiwaj kib'an ri utzil, man k'o tä k'u u chuq'ab' ri i cuerpo chub'anik wa', —xcha chke.

⁴²Xe' chi jumul ri Jesús chub'anik orar, je' xub'ij wa': iTat! We b'a' tzrajwaxik wi chi käpe ri k'äx ri' chwij, b'ana b'a' la chwe jas ri rayib'al la, —xcha che ri Dios.

⁴³Te k'u ri' xtzelej chik, xeuriqa ru tijoxelab' jumul chik tajin kewarik rumal chi sib'alaj k'äx ki waram. ⁴⁴Xeuya kanoq, xe' chi jumul ri Jesús chub'anik orar churoxmum, je k'u xub'ij jas ri xub'ij nab'e. ⁴⁵Te k'u ri' xe' jela' jawije' e k'o wi ru tijoxelab', xub'ij chke: Chixwar b'a', chixuxlanoq. Xopan ri hora. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ajmakib', —xcha chke. ⁴⁶iJo' b'a'! iChixwalijoq! Chiwilampe', xpe ri jachal we, —xcha chke.

Kächap ri Jesús kumal ru k'ulel

⁴⁷K'ä tajin käch'aw ri Jesús aretaq xopan ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'. E petinaq ruk' ri are' k'ia winaq ri kuk'am machetes, kuk'am che'. E taqom loq kumal ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' kumal ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ⁴⁸Ri tat Judas ri jachal re ri Jesús u yo'm k'u kan jun etal chke ri winaq, xub'ij: “Ri kintz'umaj, are ri' ri Jesús. Chichapa', qas utz chib'ana b'i chuk'amik,” —xcha chke.

⁴⁹Xqeb' k'u ri tat Judas ruk' ri Jesús, xub'ij che: iXok aq'ab', Ajtij! —xcha che.

Te k'u ri' xutz'umaj. ⁵⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Wachi'l, ¿jas a tajkil xatpetik? —xcha che.

Xeqeb' k'u ri winaq ruk' ri Jesús, xkichapo, xkiyut b'ik.

⁵¹Aretaq je' xb'anik, jun chke ri e rachi'l ri Jesús xuk'am ru machete, xusok ri patänil re ri ki nimal sacerdotes, xuq'at apan ru xikin. ⁵²Xub'ij k'u ri Jesús che: Chaya ri a machete pa ri k'olib'al re. Konojel k'u ri kech'ayan ruk' machete, ruk' machete kekämisax na, —xcha che. ⁵³¿A mat awetam chi kinkowinik kinta' apan che ri nu Tat chi kinuto', chi ri Are' kutaq na loq chanim oxk'al lajuj mil ángeles che nu to'ik? ⁵⁴We ta k'u je ri', man je' tä kel wi ri' ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios, chi rajwaxik käb'antaj na wa' we ri', —xcha che.

⁵⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq: ¿Jas lo wa' chi je' ta ne chrij jun elaq'om elinaq wi loq alaq? ¿A k'amom alaq loq ri machete alaq, ri che' alaq che nu chapik? —xcha chke. Ronojel q'ij xink'oji uk' alaq pa ri nimalaj rachoch Dios, xinya ri tijonik chech alaq, man xinchap tä k'u alaq. ⁵⁶Je k'u käb'an na wa' chwe, rech je' käb'antaj na jas ri tz'ib'am kan chwij kumal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

Chanim k'ut konojel ri tijoxelab' xkiya kan ri Jesús u tukiel, xanimaj b'ik.

Kopan ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil sacerdotes

⁵⁷Ri winaq ri xechapow ri Jesús xkik'am b'i chuwäch ri tat Caifás, ri qas ki nimal ri sacerdotes. Chila' k'ut ki mulim wi kib' ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ⁵⁸Are k'u ri tat Pedro xuterenej b'i ri Jesús chi naj, xopan pa ri uwoja rech ri rachoch ri qas ki nimal sacerdotes. Xok b'i ri tat Pedro, xt'uyi k'u ri are' chila' kuk' ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios rech kärilo jas ri kák'ulmataj na ruk' ri Jesús.

⁵⁹Ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xuquje' konojel ri k'amal taq ki b'e ri winaq, tajin käkitzukuj jas u wäch mak ri kää'alajisax chrij ri Jesús, pune man qas tzij taj, rech kääq'at tzij puwi' chi käkämisaxik. ⁶⁰Man xkiriq tä k'ut, pune e k'ia winaq xkimulij kib', xkib'ij ri man qas tzij taj chrij ri Jesús. K'isb'al re k'ut xepe kieb' achijab' chik ri xkiq'alajisaj ri man qas tzij taj chrij ri Jesús. ⁶¹Xkib'ij: We achi ri' kub'ij: "Ri in kinkowinik kinwulij ri nimalaj rachoch Dios, kinyak chi k'u na pa oxib' q'ij," —kächa', —xecha ri achijab'.

⁶²Xwalij k'u ri qas ki nimal sacerdotes, xuta' che ri Jesús, xub'ij che: ¿A mat k'o jas jun tzij kab'ij chutzelexik u wäch ri tajin káb'ix chawij? ¿Jas pu wa' ri tajin kääkiq'alajisaj we achijab' ri' chawij? —xcha che.

⁶³Man xch'aw tä k'u ri Jesús. Xub'ij k'u ri ki nimal sacerdotes che: Pa ru b'i' ri k'aslik Dios, kinb'ij chawe chi chab'ana juramento chub'ixik ri qas tzij. Chab'ij chqe we at ri' ri Cristo ri u K'ojol ri Dios, —xcha che.

⁶⁴Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: In ri', tat, jas ri káb'ij la, —xcha che. Kinb'ij k'u in chech alaq, chi kinil na alaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, aretaq in t'uuyul pa ru wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', aretaq kinpe pa taq ri sutz' ajchikaj, —xcha che.

⁶⁵Are k'u ri qas ki nimal sacerdotes xuraq'atij ri ratz'iaq chuk'utik chi sib'alaj k'äx xuna' ri xub'ij ri Jesús. Xub'ij k'u ri tata': We achi ri' u b'im ri äwas u b'ixik chrij ri Dios. ¿Jas ta ne che e rajwaxik chi nik'iaj q'alajisanelab' chik chrij? I tom k'u ix chi u b'im ri äwas u b'ixik chrij ri Dios, —xcha chke ri winaq. ⁶⁶¿Jas k'u kichomaj?

Ri e are' xkib'ij: K'o u mak, rajwaxik k'ut chi käkämisaxik, —xecha'.

⁶⁷Xkichub'aj u palaj ri Jesús, xkit'oko. Nik'iaj chik xkikoj q'ab' chupalaj. ⁶⁸Xkib'ij k'u che: At ri' ri Cristo, ichach'ob'o ne jachin ri xatch'ayowik! —xecha che.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁶⁹Are k'u ri tat Pedro t'uuyul kan cho ja. Xopan k'u jun ali ajik' ruk', xub'ij che: Ri at xuquje' xatk'oji ruk' ri Jesús ri aj Galilea, —xcha che.

⁷⁰Are k'u ri tat Pedro xresaj rib' chupam chkiwäch konojel, xub'ij: Man kinch'ob' taj jas ri tajin kab'ij, —xcha che.

⁷¹Ri tat Pedro qas raj kel b'i chuchi' ri ja, aretaq xilitaj chi rumal jun ajik' chik, ri ajik' xub'ij chke ri e k'o chila': We achi ri' xuquje' xk'o'ji ruk' ri Jesús ri aj Nazaret, —xcha chke.

⁷²Jumul chik ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'an jurar, xub'ij: Ri in man wetam tä u wäch ri achi ri', —xcha'.

⁷³Man naj tä k'u ri' ri winaq ri e k'o chila' xeopan ruk' ri tat Pedro, xkib'ij che: Qas tzij ri at, at jun kuk' ri e rachi'l ri Jesús, rumal chi junam katch'awik jas ri winaq aj Galilea, —xecha che.

⁷⁴Ko k'u xch'aw ri tat Pedro, xub'an jurar cho ri Dios, xub'ij: Man wetam tä u wäch ri achi ri', —xcha chke.

Are chi' k'ut xoq' jun ama' ek'. ⁷⁵Xna'taj k'u che ri tat Pedro ru b'im ri Jesús che: “Ri at kab'ij na oxmul chi man awetam tä nu wäch, mäjoq koq' ri ama' ek',” —xcha che. Xel k'u b'i ri tat Pedro, sib'alaj xuk'is rib' che oq'ej.

Ri Jesús käk'am b'i chuwäch ri Pilato

27 ¹Aretaq xsaqirik, konojel ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xkitala ki no'j, xkichomaj jas kaka'n chukämisaxik ri Jesús. ²Xkiyut k'u b'i ri Jesús, xkik'am b'ik, xekijacha pu q'ab' ri tat Poncio Pilato ri q'atal tzij.

Kukämisaj rib' ri tat Judas

³Aretaq k'ut ri tat Judas, ri jachal re ri Jesús, xrilo chi xq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisaxik, xuna' k'äx pa ri ranima'. Xutzelej ri juwinaq lajuj raqan saq puaq chke ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ⁴Xub'ij chke: Xinmakun cho ri Dios rumal chi xinjach pa q'ab' alaq jun achi ri man k'o tä u mak rech käkämisaj alaq, —xcha chke.

Ri e are' k'ut xkib'ij che ri tat Judas: ¿Jas qe uj che? iAt chatilowoq! —xecha che.

⁵Are k'u ri tat Judas xuk'iäq kan ri puaq pa ri nimalaj rachoch Dios, xel b'ik, xe'k, xujitz'aj rib'.

⁶Ri ki nimaqil ri sacerdotes xkisik' ri puaq, xkib'ij: Man kuya' taj kaqaya wa' we puaq ri' pa ri k'olib'al kuchuj, rumal chi rajil kik' wa', —xecha'.

⁷Xkichomaj k'ut chi ruk' wa' we puaq ri' käkiloq' ri ulew ri káb'ix Rulew ri B'anal B'o'j che, rech k'o jun ulew ri kemuq wi ri winaq ri man e aj Israel taj. ⁸Rumal ri', k'ä kämik, ri ulew ri' káb'ix Ulew re Kik' che. ⁹Je ri' xb'antajik jas ri xub'ij kan ri qa mam Jeremías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios: “Xkik'am ri juwinaq lajuj raqan saq puaq (ri rajil jun achi ri chomam kumal ri winaq aj Israel). ¹⁰Ruk' wa' xkiloq' ri rulew ri b'anal b'o'j. Are wa' ri in u taqom wi ri Qajaw Dios,” —xcha ri'.

Ri Jesús k'o chuwäch ri Pilato

¹¹Xk'am k'u b'i ri Jesús, xekijacha cho ri tat Pilato ri q'atal tzij. Xuta' k'u ri Pilato che, xub'ij: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Je ri' jas ri käb'ij la, —xcha che.

¹²K'ia tzij k'ut xka'n ri ki nimaqil ri sacerdotes chrij ri Jesús, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. Are k'u ri Jesús man k'o tä jas xub'ij.

¹³Xub'ij k'u ri tat Pilato che: ¿A mat kata ri tajin käb'ix chawij? —xcha che.

¹⁴Man k'o tä k'u jun tzij xub'ij ri Jesús, je ri' chi xukajmaj wa' ri tat Pilato. Man kuriq tä k'u ri are' jas kub'ano.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisaxik

¹⁵Are k'u ri tat Pilato ri q'atal tzij naq'atalik chi pa ri nimaq'ij kub'an jun toq'ob' chke ri winaq, kutzoqopij b'i jun ajpache', apachin ta ne ri kächa' kumal ri winaq. ¹⁶K'o k'u jun ajpache', Barrabás u b'i', ri etamtalik chi are jun itzel achi. ¹⁷Aretaq k'ut ki mulim chi kib' ri winaq, ri tat Pilato xuta' chke: ¿Jachin ri kiwaj chi kintzoqopij b'ik? ¿A are kintzoqopij b'i ri tat Barrabás o are kintzoqopij b'i ri Jesús ri käb'ix Cristo che? —xcha chke ri winaq.

¹⁸Kuch'ob' k'u ri tat Pilato chi xa rumal chi k'äx käkina' che ri Jesús, rumal ri' ki jachom pu q'ab'.

¹⁹T'uuyul k'u ri tat Pilato pa ri q'atb'al tzij, aretaq ri rixoqil xtaqan chub'ixik che: “K'o jas mab'an che we achi ri' ri man k'o tä u mak. Xinwachik'aj k'u jun jasach ri sib'alaj xib'ib'al chaq'ab' rumal we achi ri,” —xcha che.

²⁰Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xkikoj ki chuq'ab' chub'ixik chke ri winaq chi más utz na käkib'ij chi are kätzoqopix ri tat Barrabás, käkämisax k'u ri Jesús. ²¹Ri q'atal tzij k'ut xch'aw chi jumul, xuta' chke ri winaq: ¿Jachin chke ri kieb' achijab' kiwaj chi kintzoqopij b'ik? —xcha chke.

Ri winaq xkib'ij: Are kätzoqopij la ri tat Barrabás, —xecha che.

²²Xuta' k'u ri tat Pilato chke ri winaq: ¿Jas k'u kinb'an che ri Jesús ri käb'ix Cristo che? —xcha chke.

Konojel ri winaq xech'awik, xkib'ij: ¡Chripoq! —xecha'.

²³Xch'aw k'u ri tat Pilato, xub'ij chke: ¿Jas che? ¿Jas pu etzelal u b'anom wa' we achi ri'? —xcha chke.

Ko k'u na xech'aw ri winaq, xkib'ij: ¡Chripoq! —xecha'.

²⁴Aretaq ri tat Pilato xrilo chi man kok tä tzij pa ki jolom ri winaq, xane xa tajin käkitekij kib', xtaqan chuk'amik joron, xuch'aj ru q'ab' chkiwäch ri winaq, te k'u ri' xub'ij: Man k'o tä we in che ru kämikal we

achi ri' ri man k'o tä u mak. Chib'ana ix jas ri kiwaj kib'an che, —xcha chke.

²⁵Konojel k'u ri winaq xech'awik, xkib'ij: iRi uj, xuquje' ri qalk'ual, uj ajchaq' mak che ru kämikäl we achi ri'! —xecha'.

²⁶Ri tat Pilato xutzooqopij k'u b'i ri tat Barrabás. Xtaqan chuch'ayik ri Jesús, te k'u ri' xujach b'ik rech käripik, käkämisax cho ri cruz.

²⁷Te ri' xepe ru soldados ri q'atal tzij, xkik'am b'i ri Jesús pa ri nimalaj ja jawije' konojel ri soldados xkimulij kib' chrij. ²⁸Xkesaj ri ratz'iaq ri Jesús, xkikoj jun kiäq q'u' chrij. ²⁹Xkikoj jun corona re kemom k'ix chujolom, xkiya jun che' pu q'ab' re uwikiäq'ab', xexuki chuwäch, xkitze'j u wäch, xkib'ij: iNim u q'ij ri Nim Taqanel pa ki wi' ri winaq aj Israel! —xecha'.

³⁰Xechub'an chupalaj ri Jesús, xuquje' xkik'am ri che' pu q'ab', xkiq'osij chujolom. ³¹Aretaq xeto'taj che retz'b'exik u wäch, xkijolij ri kiäq q'u' chrij, xkikoj k'u ri qas ratz'iaq ri Are' chrij. Te k'u ri' xkik'am b'i churipik cho ri cruz.

Kärip ri Jesús cho ri cruz

³²Elem b'i ke, xkiriq k'u jun achi aj Cirene, Simón u b'i', xkikoj ki chuq'ab' che rech kutelej b'i ru cruz ri Jesús.

³³Je wa ri' xeopan pa ri juyub' ri käb'ix Gólgota che. We b'i'aj ri' kel kub'ij: Ri Juyub' re ru B'aqil Jolomaj. ³⁴Xkiya jun vino che ri Jesús ri yujtal ruk' jun k'a q'ayes ri käb'ix “mirra” che. Aretaq k'ut xuna' ri Jesús, man xraj taj xutijo.

³⁵Aretaq ki ripom chik ri Jesús cho ri cruz, ri soldados xkesaj suerte chujachik ri ratz'iaq ri Jesús chkiwäch. Je k'u xb'antajik jas ri xub'ij kan ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer: “Xkesaj suerte chujachik ri watz'iaq chkiwäch,” —xcha'.

³⁶Te k'u ri' ri soldados xet'uui chila' chuchajixik ri Are'. ³⁷Kojom k'u puwi' ri cruz jun tz'ib'talik ri kub'ij jas che xq'at tzij puwi' ri Jesús rech käripik. Ri tz'ib'talik xub'ij: ARE WA' RI JESÚS, RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.

³⁸Xuquje' xerip kieb' elaq'omab' ruk'. Jun pu wikiäq'ab', jun pu moxq'ab'. ³⁹Ri winaq ri xeok'owik xkiyoq'o, xkisutusa ri ki jolom. ⁴⁰Xkib'ij: At ri' ri kab'ij chi katkownik kawulij ri nimalaj rachoch Dios, xa k'u pa oxib' q'ij kayak chi na wa' jumul chik, chato' b'a' awib'. We at ri' ru K'ojol ri Dios, chatqaj loq cho ri cruz, —xecha che.

⁴¹Je' xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', ri tata'ib' fariseos kuk' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkitze'j u wäch, xkitzijob'ela kib', xkib'ij: ⁴²Xtob' chke nik'iaj chik, man käkowin tä k'u ri Are' chuto'ik rib'. We qas are Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel, chqaj loq cho ri cruz, rech kujkojon che, —xecha'. ⁴³Kub'ij chi u ku'b'am u k'ux

chrij ri Dios. We b'a' qas tzij loq' chuwäch ri Dios, ri Are' kätow ta na chanim ri'. U b'im k'ut chi are u K'ojol ri Dios, —xecha'.

⁴⁴Ri elaq'omab' ri e ripom ruk' ri Jesús, xuquje' xketz'b'ej u wäch.

Käkäm ri Jesús

⁴⁵Xq'equmar k'u ronojel ruwächulew. Xuwi xuchap pa ri nik'iaj q'ij, k'ä te' xok'ow pa ri urox hora b'enaq q'ij. ⁴⁶Qas pa ri hora ri' xuraq u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —xcha'. Je' kel kub'ij wa': Nu Dios, nu Dios, ¿jas che in wonob'am la kanoq? —kächa'.

⁴⁷Jujun k'u chke ri e tak'atoj chila' xkita wa', xkib'ij: We achi ri' are tajin kusik'ij ri qa mam Elías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, —xecha'.

⁴⁸Te k'u ri' jun chke ri winaq xutik anim, xe'k, xuk'ama loq jun estropajo, xurub' chupam ch'äm vino, xuya wa' puwi' jun aj, xuya aq'an che ri Jesús rech kutijo. ⁴⁹Are k'u ri nik'iaj winaq chik xkib'ij: Chiya kanoq, chqila na we ne käpe ri qa mam Elías chuto'ik, —xecha'.

⁵⁰Jumul chik ko xuraq u chi' ri Jesús, xkäm k'ut, xel ranima'. ⁵¹Are chi' k'ut ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios xjisjob'ik, kieb' xub'ano, xpe ajsik k'ä ikim. Xpe jun käb'rajan, ri nimaq taq ab'aj k'ut xepaxik.

⁵²Ri ki jul taq ri käminaqib' xejaqjob'ik, e k'ia ri ojer taq winaq ri xekojon che ri Dios, ri e käminaq chik, xek'astaj chkixol ri käminaqib'.

⁵³Ri e are' xeb'el b'i pa ri ki jul aretaq k'astajinaq chi ri Jesús chkixol ri käminaqib', xeb'ok k'u pa ri loq'alaj tinimit Jerusalén. Chila' k'ut k'ia winaq xeilowik.

⁵⁴Are k'u ri ki nimal soldados aj Roma xuquje' ri soldados ri e k'o ruk' ri ki chajim ri Jesús, aretaq xkina' ri käb'rajan xuquje' xkil ronojel ri xk'ulmatajik, sib'alaj xkixej kib', xkib'ij: ¡Qas tzij, u K'ojol ri Dios wa' we achi ri! —xecha'.

⁵⁵E k'o k'u k'ia ixoqib' chila' ri tajin keka'y apan chinaj. We ixoqib' ri' xeteri ruk' ri Jesús, xepe ruk' pa Galilea, xetob' k'u che. ⁵⁶Chkixol k'u ri e are' k'o ri nan María ri aj Magdala, ri María ru nan ri Jacobo, ri José, xuquje' ri ki nan ru k'ojol ri Zebedeo.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

⁵⁷Aretaq okem kub'an ri aq'ab', xpe jun q'inom achi, José u b'i'. Are aj Arimatea, jun u tijoxel k'u ri Jesús wa'. ⁵⁸Xok cho ri tat Pilato, xuta' ru cuerpo ri Jesús che. Xtaqan k'u ri tat Pilato chi käyi' che. ⁵⁹Ri tat José xuk'am ru cuerpo ri Jesús, xupis chupam jun saqalaj payu'. ⁶⁰Xuya pa jun k'ak' muqub'al ri rech ri are', ri k'otom koq pa ri ab'aj. Xuwolqotij k'u kan jun ab'aj chuchi' ri muqub'al che tz'apib'al re, te k'u ri' xe'k. ⁶¹K'o k'u ri nan María ri aj Magdala chila' rachi'l ri jun María chik. E t'uuyul chuwäch ri xmuq wi ri Jesús.

Xekoj soldados chuchajixik ru cuerpo ri Jesús

⁶²Chukab' q'ij chik, ya ok'owinaq chi ri q'ij aretaq ri winaq aj Israel kaka'n u b'anik ronojel che ri q'ij re uxlanem, ri ki nimaqil ri sacerdotes kuk' ri tata'ib' fariseos xeb'e' ruk' ri tat Pilato. ⁶³Xkib'ij k'u che: Tat, xna'taj chqe chi ri Jesús ri k'ia b'anow taq tzij xub'ano, aretaq k'asal na xub'ij chi churox q'ij kāk'astaj na chkixol ri käminaqib'. ⁶⁴Rumal ri' taqan la chuchajixik ri muqub'al k'ä kätz'aqat na ri oxib' q'ij, rech man kepe tä ru tijoxelab' che relaqa'axik b'i ru cuerpo, te k'u ri' kākib'ij ta k'u chke ri winaq: “Xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib',” —mecha'. We je ri' are jun b'anow tzij ri' ri sib'alaj nim na chuwäch ri nab'e, —xecha che ri tat Pilato.

⁶⁵Ri tat Pilato xub'ij chke: Chik'ama b'i we soldados ri' iwuk'. Jix, jichajij ri muqub'al. Utz chib'ana che, jas ri kixkowin che, —xcha chke.

⁶⁶Xeb'e' k'ut, utz xka'n che ri muqub'al. Xkikoj jun retal chrij ri ab'aj ri kojom chuchi'. Xekiya k'u kan ri soldados chila' chuchajixik ri muqub'al.

Ri Jesús kāk'astaj chkixol ri käminaqib'

28 ¹Ok'owinaq chi k'u ri q'ij re uxlanem, saqirem kub'an pa ri nab'e q'ij re ri semana. Ri nan María ri aj Magdala rachi'l ri jun María chik xeb'e' che rilik ri muqub'al. ²Xaq k'u te'talik xpe jun nimalaj káb'raqa. Are jun ángel ri taqom loq rumal ri Dios xqaj loq chikaj, xopan chila' jawije' ri muqutal wi ri Jesús. Xresaj apan ri ab'aj ri tz'apib'al re ru chi' ri muqub'al, te k'u ri' xt'uyi puwi'. ³Ri ángel sib'alaj käjuluwik jas ri jun kaypa'. Ri ratz'iaq sib'alaj saq je' jas ri saq tew. ⁴Aretaq xkil wa' ri soldados, sib'alaj xkixej kib', xeb'irb'itik, pak'alik xeqajik je' ta ne ri xekämik. ⁵Ri ángel xub'ij chke ri ixoqib': Mixej iwib'. Wetam chi are tajin kitzukuj ri Jesús ri xrip cho ri cruz, —xcha chke. ⁶Man k'o tä chi waral, xane k'astajinaq chi b'i chkixol ri käminaqib' jas ri xub'ij. Jiwilampe' jawije' ri xyi' wi. ⁷Jix b'a' aninaq. Chib'ij wa' chke ru tijoxelab': “Ri Are' xkäm na, xk'astaj k'u b'i chkixol ri käminaqib'. Nab'ejinaq chiwäch, b'enam re pa Galilea. Chila' k'ut kiwil wi na u wäch.” Are wa' ri nu tajkil iwuk', —xcha ri ángel chke ri ixoqib'.

⁸Chanim k'ut xeb'el b'i ri ixoqib' chi' ri muqub'al, jub'iq' kixe'm kib', jub'iq' kekikotik. Aninaq xeb'e' chub'ixik wa' chke ru tijoxelab'. ⁹B'enam k'u ke pa ri b'e aretaq ri Jesús xuk'ut rib' chkiwäch, xuya k'u rutzil ki wäch. Ri ixoqib' xeqeb' ruk' ri Jesús, xkiq'ijilaj, xkichap k'u ri raqa. ¹⁰Ri Jesús xub'ij chke: Mixej iwib'. Jib'ij chke ri wachalal chi rajwaxik keb'e' pa Galilea. Käkil k'u na nu wäch chila', —xcha chke.

Waral kääqil wi jas ri xkib'ij ri soldados

¹¹E b'enaq ri ixoqib' pa ri b'e, jujun chke ri soldados ri xechajin ri muqub'al xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén, xekib'ij k'u chke ri ki nimaqil ri

sacerdotes ri xk'ulmatajik. ¹²Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes xeb'e' kuk' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, rech kájunamataj ki tzij. Xkiya k'u nimaq taq puaq chke ri soldados che tojb'al ke. ¹³Xkib'ij k'u chke: Chib'ij ix chi chaq'ab' aretaq tajin kixwarik xepe ru tijoxelab' ri Jesús, xkelaq'aj b'i ru cuerpo, —kixcha na. ¹⁴We k'u kopan u b'ixik wa' ruk' ri q'atal tzij, ri uj kujtob' na chub'ixik che chi qas tzij rech man k'o tä k'äx kiriqo, —xecha chke.

¹⁵Xkik'am k'u ri puaq ri soldados, je' xka'no jas ri xb'ix chke. Je wa' xel u tzijol chkixol ri winaq aj Israel, je k'u wa' käkitzijoj k'ä we kämik ri'.

Ri Jesús keupixb'aj ri apóstoles

¹⁶Xeb'e' k'u ri julajuj u tijoxelab' ri Jesús pa Galilea, pa ri juyub' ri xub'ij ri Jesús chke. ¹⁷Aretaq xkil u wäch ri Jesús, xkiq'ijilaj. E k'o k'u jujun ri xub'an kieb' ki k'ux chrij. ¹⁸Xqeb' k'u ri Jesús kuk' ru tijoxelab', xub'ij chke: Chwe in yo'm wi ronojel taqanik pa ri kaj, xuquje' pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew, —xcha chke. ¹⁹Jix b'a' kuk' konojel ki wäch winaq cho ruwächulew, chib'ana' chi keb'ok che nu tijoxelab'. Chib'ana ki qasna' pa ru b'i' ri qa Tat, pa ru b'i' ru K'ojol, pa ru b'i' ri Loq'alaj Espíritu. ²⁰Cheitijoj chunimaxik ronojel ri ix nu taqom wi. Chiwetamaj k'ut chi ri in, in k'o iwuk' ronojel q'ij, k'ä pa ri k'isb'al q'ij re ruwächulew, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'. Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN MARCOS

Ri Juan Qasal Ja' kätzijon pa taq juyub' ri kätz'inowik

1 ¹Je' u chaplexik wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ri u K'ojol ri Dios.

²Je wa' ri xtz'ib'ax kan ojer chrij ri Cristo^a rumal ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij:

iChiwilampe'!

—xcha ri Dios chke ri winaq. Xub'ij k'u che ru K'ojol:

Ri in kintaq b'i ri nu taqo'n,

känab'ej k'u na chawäch,

kub'an na u b'anik ra b'e,

—xcha ri Dios che.

³K'o jun ri ko käch'aw pa taq juyub'

ri kätz'inowik, kub'ij: “Chib'ana u b'anik

ri nim b'e ri káb'in wi ri Qajaw,

chisuk'umaj, chib'ana k'u sib'alaj jikom

che ru b'e.”

—käch'a', —xcha ri qa mam Isaías. ⁴Je wa' ri' xpe ri tat Juan. Are k'u tajin kub'an ki qasna' ri winaq pa taq juyub' ri kätz'inowik.

Kutzijoj k'u chke chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex ki

chomanik, te k'u ri' káb'an ki qasna' rech kät'alajinik chi je' ki

b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj taq ri ki mak. ⁵Xepe k'u konojel ri

winaq aj Jerusalén, xuquje' ri e k'o pa taq ri nik'iaj tinimit chik

re Judea, xeopan ruk' ri tat Juan chutatab'exik ri kub'ij. Aretaq

käkiq'alajisaj ri ki mak, káb'an k'u ki qasna' rumal ri tat Juan pa ri

nima' Jordán.

^a1:2 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

⁶Are k'u ri tat Juan kukoj atz'iaq ri b'anom ruk' ri rismal jun awaj camello^b u b'i', tz'um ru pas. Xa sak' xuquje' u wa'l che' kutijo. ⁷Kätzijon k'u ri tat Juan, kub'ij chke ri winaq: Käpe chi na Jun ri qas nim u q'ij, nim k'u na u b'anik chnuwäch in. Man taqal tä chwe in kinpachi'k kinkir ru k'amal u xajäb', —kächa'. ⁸Qas tzij ri in nu b'anom qasna' alaq ruk' joron, ri Are' k'ut kub'an na qasna' alaq ruk' ri Loq'alaj Espiritu rech ri Dios, —xcha chke ri winaq.

Käb'an u qasna' ri Jesús

⁹Pa taq ri q'ij ri' xpe ri Jesús pa ri tinimit Nazaret re Galilea, xopan ruk' ri tat Juan. Xb'an u qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán. ¹⁰Te k'u ri' aretaq tajin kel loq ri Jesús pa ri ja', chanim xril ri kaj tajin kajaqjob'ik, xuquje' xril ri Loq'alaj Espiritu tajin kajaq loq puwi', je' ru b'anik jun palomäx. ¹¹Te k'u ri' xch'aw loq jun chikaj, xub'ij: At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Käkikot k'u ri wanima' awumal, —xcha ri'.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

¹²Te k'u ri' ri Loq'alaj Espiritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri kätz'inowik. ¹³Xk'oji k'u chila' kawinaq q'ij chkixol ri awaj aj pa taq juyub'. Kätaqchi'x ri Jesús che mak rumal ri Satanás. Xepe k'u ri ángeles chupatänixik.

Pa Galilea ri Jesús kuchaplej tzijonem

¹⁴Mäja' naj kojom ri tat Juan pa che' aretaq ri Jesús xopan pa Galilea. Kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. ¹⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xopan ri q'ij, xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri Dios. K'exa anima' alaq, k'exa b'a' alaq ri chomanik alaq, kojon k'u alaq che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, —xcha chke ri winaq.

Ri Jesús keusik'ij kiejb' chapal taq kär

¹⁶Ok'owem kub'an ri Jesús chuchi' ri mar re Galilea, xril ri tat Simón rachi'l ri tat Andrés ru chaq'. Tajin käkik'iaq b'i jun k'at chapäb'al taq kär pa ri mar rumal chi e chapal taq kär ri e are'. ¹⁷Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk'. Kinb'an k'u na chiwe chi kixok che ki mulixik winaq chuk'exwäch ri kär, —xcha chke.

¹⁸Chanim xekiya kan ri ki k'at, xeb'e' ruk' ri Jesús.

¹⁹Xb'in chi k'u apan jub'iq' ri Jesús, xril ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan ru chaq', e u k'ojol ri tat Zebedeo wa'. E k'o pa ri ki barco,

^b 1:6 Ri camello are jun awaj ri kuya' käkijejen jun chrij, más k'ut kákoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

kekik'ojoj k'u ri ki k'at. ²⁰Xeusik'ij ri Jesús. Ri e are' k'ut chanim xkiya kan ri Zebedeo ri ki tat pa ri barco kuk' ri ajchakib', xeb'e' k'u ruk' ri Jesús.

Jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

²¹Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum. Are k'u pa ri q'ij re uxlanem xok ri Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap ki tijoxik ri winaq chila'. ²²Ri winaq k'ut sib'alaj kákikajmaj ru tijonik ri Jesús rumal chi keutijoj je' jas jun achi ri k'o u taqanik pa ki wi', man junam taj jas ri káka'n ri tijonelab' re ri Pixab'. ²³Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Are chi' ri tajin käch'aw ri Jesús, ri achi xuraq u chi', ²⁴xub'ij: ¡Aa! ¿Jas kaj la chqe uj, Jesús aj Nazaret? —kácha ri'. ¿A xa petinaq la chusachik qa wäch? In wetam wäch la, chi lal ri' ri loq'alaj achi taqom loq rumal ri Dios, —xcha che ri Jesús.

²⁵Are k'u ri Jesús xuyajo, xub'ij che: ¡Chatz'apij u pa chi', chatel che we achi ri! —xcha che.

²⁶Ri itzelalaj espíritu xub'an che ri achi chi xtzaqik, xuyakya rib', ko xuraq u chi', xel b'i che. ²⁷Konojel k'ut xkikajmaj wa', xkichapla u tzijob'exik kib', xkib'ij: ¿Jas wa'? ¡Jun k'ak' tijonik ne lo wa! We achi ri' yo'm pu q'ab' keutaq ri itzelalaj taq espíritus, keniman k'u che, —xecha ri winaq.

²⁸Chanim k'ut ri tajin káb'an rumal ri Jesús xel u tzijol wa' pa taq konojel ri tinimit ri e k'o pa Galilea, xuquje' pa taq ri tinimit ri naqaj e k'o wi che ri Galilea.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

²⁹Aretaq ri Jesús xel b'i pa ri rachoch Dios, xe' chanim cho rachoch ri tat Simón, ri tat Andrés, e rachi'l k'u ri tat Jacobo, ri tat Juan. ³⁰Are k'u ru ji' chichu' ri tat Simón qajinaq che jun nimalaj q'aq'. Chanim k'ut xkitzijoj wa' che ri Jesús. ³¹Ri Jesús xqeb' ruk' ri chichu', xuchap che ru q'ab', xuwalijisaj k'ut. Chanim xtáni ri q'aq' chrij ri chichu'. Xuchap k'u ri ki patánixik.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib'

³²Aretaq xq'eqal chik, qajem kub'an ri q'ij, xekik'am b'i konojel ri yawab'ib' cho ri Jesús, xuquje' konojel ri e k'o itzel taq espíritus chke. ³³Konojel ri winaq ri keb'el pa ri tinimit Capernaum xkimulij kib' chi' ri ja, rachoch ri tat Simón. ³⁴Ri Jesús xeukunaj k'ia yawab'ib' ri e k'o k'ia u wäch yab'il chke, xuquje' xeresaj b'i k'ia itzel taq espíritus chke ri winaq. Man kuya tä k'u ri Jesús chke ri itzel taq espíritus chi kech'awik, rumal chi ketam u wäch.

**Pa Galilea ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chrij ru taqanik ri Dios**

³⁵Sib'alaj aq'ab' k'ut xwalij ri Jesús, k'ä mäjoq käsaqirik. Xel b'ik, xe' pa ri juyub' ri kätz'inowik, xub'an k'u orar chila'. ³⁶Are k'u ri tat Simón, xuquje' ri e k'o ruk' xeb'e'k, xkitzujukuj ri Jesús. ³⁷Aretaq xkiriqo, xkib'ij che: Konojel ri winaq ketzukurun che la, —xecha che.

³⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jo' pa ri jule' taq tinimit chik ri e k'o chqanaqaj, rech chila' xuquje' kintzizon wi. Che k'u wa' in elinaq wi loq, —xcha chke.

³⁹Ri Jesús kusolij k'u taq ri tinimit pa ronojel Galilea. Pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq, kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' keresaj b'i itzel taq espíritus chke.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

⁴⁰Xopan k'u ruk' ri Jesús jun achi ri k'o itzel ch'a'k^c che. Xuchap u b'ochi'xik ri Jesús, xxuki'k, xub'ij che: Tat, ri in wetam chi ri lal käkowin la che nu kunaxik we kaj la, —xcha che.

⁴¹Xel k'u u k'ux ri Jesús che. Xuyuq ru q'ab', xuchap koq ri achi, xub'ij che: Kwaj, —kächa'. Chutzir b'a' la, —xcha che.

⁴²Xuwi wa' xub'ij, chanim xel ri itzel ch'a'k che ri achi, xutzirik. ⁴³Ri Jesús sib'alaj xupixb'aj ri achi k'ä mäja' kutaq b'ik, ⁴⁴xub'ij b'i che: i'Tampe la! K'o jas mäb'ij la che jachin jun. Oj la, jek'utu ib' la cho ri sacerdote. Ya la ri sipanik ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés ojer chi käyi'k aretaq käkunataj jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha che.

⁴⁵Xel k'u b'i ri achi, sib'alaj kutzijoj ri xb'an che. Xresaj k'u u tzijoxik wa', je k'u ri' chi ri Jesús man käkowin tä chik kok chi saqil pa taq ri tinimit. Xane xaq pa taq juyub' ri kätz'inowik käk'oji wi ri Are'. Kepe k'u ri winaq pa ronojel tinimit, keopan ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

2 ¹Xopan jumul chik ri Jesús pa ri tinimit Capernaum. Xke' k'u kieb' oxib' q'ij, xtatajik chi k'o chi cho ja. ²Chanim k'ut xkimulij kib' k'ia winaq, je ri' chi man k'o tä chi jawije' kek'oji wi, pune ta ne xa chuchi' ri ja. Are k'u ri Jesús kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. ³Xeopan k'u kiejeb' achijab' ruk' ri Jesús, ki telem jun achi ri käminaq u cuerpo. ⁴Man kekowin tä k'ut keb'ok chuwäch ri Jesús, ki mak ri sib'alaj k'ia winaq. Xkesaj k'u apan ru xo'til ri ja. Xkik'ot jun jul puwi' ri ja chusik'el

^c 1:40 Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

ri k'o wi ri Jesús, xkiquasaj k'u b'i ri alaj ch'at ri q'oyol wi ri käminaq u cuerpo. ⁵Aretaq ri Jesús xrilo chi sib'alaj kekojon che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Tat, ixesachtaj ri mak la! —xcha che.

⁶E t'uyul k'u chila' jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab', tajin kechomanik, ketzijon k'u pa kanima', ⁷käkib'ij: “¿Jas che je' kätzijon wa' we achi ri'? Kub'ij ri sib'alaj äwas u b'ixik,” —kecha'. “¿Jachin ta lo ri käkowin chusachik mak xane xaq xuwi ri Dios?” —xecha ri'.

⁸Chanim xuna' wa' ri Jesús pa ranima', ya retam chik jas ri tajin käkichomaj, xub'ij k'u chke: ¿Jas che je' kächomaj alaq wa' pa anima' alaq? —kächa chke. ⁹¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri achi, ri u b'ixik: “Ri mak la xesachtajik”, o ri u b'ixik: “Walij b'a' la, k'ama la b'i ri sok la, b'in b'a' la?” —kächa ri Jesús. ¹⁰Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,^d k'o nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew, xuquje' rech ketamaj alaq chi ya'tal chwe in chi kinsach ri ki mak, itampe alaq ri kinb'ij! —xcha chke.

Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq u cuerpo: ¹¹Kinb'ij che la, iwali b'a' la! Oj la cho ja, k'ama la b'i ri sok la, —xcha ri Jesús che ri achi.

¹²Chanim xwalij ri achi, xutelej b'i ri alaj u ch'at. Xel b'i chkiwäch konojel, je ri' chi konojel xkikajmaj ri xb'antajik, xkinimarisaj u q'ij ri Dios, xkib'ij: iMan k'o tä jumul ri je' qilom wa'! —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

¹³Ri Jesús xe' chi jumul chuchi' ri mar, sib'alaj e k'ia k'u ri winaq ri xeopan ruk'. Are k'u ri Are' xeutijoj che ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁴Ok'owem kub'an ri Jesús jawije' ri këtoj wi ri alkab'al, xril k'u ri tat Leví, u k'ojol ri tat Alfeo, t'uyul chila'. Xub'ij k'u che: Sa'j la wuk', —xcha che.

Xwalij k'u ri tat Leví, xe' ruk' ri Jesús.

¹⁵Pa jun q'ij k'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa cho rachoch ri tat Leví e rachi'l ru tijoxelab'. E k'ia k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj ajmakib' e t'uyut'oj chi' ri mesa ruk' ri Jesús, kuk' ru tijoxelab'. E k'ia k'u ri winaq e terenaq loq. ¹⁶Xepe k'u ri tata'ib' fariseos,^e xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xkilo chi ri Jesús tajin käwi' kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' nik'iaj ajmakib' chik, xkita' k'u chke ru tijoxelab', xkib'ij: ¿Jas che käwi' ri Jesús kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' nik'iaj ajmakib' chik? —xecha chke.

^d2:10 Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri tztz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik. ^e2:16 Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiquatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

¹⁷Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch, ri k'o ki chuq'ab', man rajwaxik tä kunal ke, xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', —kächa chke. Man in petinaq tä che ki sik'ixik ri winaq ri jikom kanima' cho ri Dios, xane in petinaq che ki sik'ixik ri ajmakib' ri mäja' käkik'ex kanima', mäja' käkik'ex ki chomanik, —xcha ri Jesús chke.

E k'o winaq ri käkita' che ri Jesús chrij ri u b'anik ayunar

¹⁸Pa jun q'ij ri' tajin kaka'n ayunar ru tijoxelab' ri Juan Qasal Ja' xuquje' ri ki tijoxelab' ri tata'ib' fariseos. E k'o k'u jujun winaq xeopan ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Ru tijoxelab' ri tat Juan xuquje' ri ki tijoxelab' ri tata'ib' fariseos kaka'n ayunar. ¿Jas k'u che man kaka'n tä ayunar ri tijoxelab' la? —xecha che.

¹⁹Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kuya' ne lo kaka'n ayunar ri e k'o pa jun k'ulanem aretaq ri achi ri te' xk'uli'k k'o kan kuk'? Aretaq k'o ri achi ri' kuk' man kuya' taj kaka'n ayunar, —kächa'. ²⁰Kopan k'u na ri q'ij aretaq kesax b'i ri achi chkixol. Te k'u ri' kaka'n na ayunar pa ri q'ij ri', —xcha chke.

²¹Xuquje' xub'ij ri Jesús: Man k'o tä jun winaq ri kut'is jun pimalaj k'ojob'al chrij jun q'el atz'iaq. We ta je ri', ri k'ak' atz'iaq kuk'ol rib', käresaj b'i jub'iq' che ri q'el atz'iaq, känimar k'u ru teq'tob'ik, —kächa'. ²²Man k'o tä jun ri kuya k'ak' vino pa taq q'el taq q'eb'al re tz'um. We ta je ri', ri vino keut'ub'ij ri' ri tz'um, ketzeletaj k'u na kan ri vino xuquje' taq ri tz'um. Rajwaxik k'ut chi ri k'ak' vino käyi' pa taq k'ak' taq q'eb'al re tz'um, —xcha ri Jesús.

Ri tijoxelab' käkich'up ri u jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

²³Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri Jesús pa taq ri tiko'n. Are chi' ri tajin keb'in ru tijoxelab' ruk', xkichaplej ki ch'upik ru jolom taq ri triko. ²⁴Ri tata'ib' fariseos xkib'ij che ri Jesús: iChilampe la! ¿Jas che ri tijoxelab' la kaka'n chak ri äwas u b'anik pa taq ri q'ij re uxlanem? —xecha che.

²⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A man k'o tä jumul ri sik'im alaq ri xub'an ri qa mam David ojer aretaq ri k'o rajwaxik che, xuna' numik, xuquje' ri xka'n ri e k'o ruk'? ²⁶Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri rachoch Dios aretaq ri tat Abiatar are ki nimal sacerdotes, xutij k'u re ri wa ri yo'm cho ri Dios, xuya k'u ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas k'u u tijik wa' kumal xaq jachinoq, xane xaq xuwi chke ri sacerdotes^f ya'tal wi wa', —xcha chke.

²⁷Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: Ri q'ij re uxlanem xb'antaj wa' ojer rech ri winaq käkiriq utzil rumal, man xeb'an tä k'u ri winaq rech kaka'n

^f2:26 “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

jun utzil che ri q'ij re uxlanem. ²⁸Je k'u ri' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik puwi' ri q'ij re uxlanem xuquje', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq jun u q'ab'

3 ¹Xok chi jumul ri Jesús pa ri rachoch Dios, k'o k'u jun achi chila' ri käminaq jun u q'ab'. ²Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal jujun tata'ib' che rilik we kärutzirisaj ru q'ab' ri achi pa ri q'ij re uxlanem rech kuya' käkib'ij chi k'o u mak ri Jesús. ³Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq jun u q'ab': iWalij b'a' la! iTak'al la chqawäch! —xcha che.

⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke ri achijab' ri tajin käkäluchi'j: ¿Jachike ri man äwas tä u b'anik pa ri q'ij re uxlanem, ri u b'anik utzil o ri u b'anik etzelal? ¿A utz ru to'ik ru k'aslemal jun winaq o ru kämisaxik wa'? —xcha chke.

Man xech'aw tä k'u ri tata'ib'. ⁵Xpe royowal ri Jesús chke ri achijab' ri', keuka'yej konojel ri e k'o pa taq u xkut, kub'isoj ki wäch rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri kanima'. Xub'ij k'u che ri achi: iYuqu ri q'ab' la! —xcha che.

Xuyuq k'ut, xutzir k'u ru q'ab'. ⁶Xeb'el k'u b'i ri tata'ib' fariseos, chanim xkiriq kib' kuk' ri rachi'l ri tat Herodes, xkitala' ki no'j chb'il taq kib' jas ri käka'n chukämisaxik ri Jesús.

E k'o k'ia winaq chuchi' ri mar

⁷Are k'u ri Jesús xe' apan chkiwäch ri winaq chuchi' ri mar, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Sib'alaj e k'ia ri winaq aj Galilea ri xeteri b'i chrij. ⁸Xuquje' e k'ia ri winaq aj Judea xepetik. E k'o ri aj Jerusalén, xuquje' ri kepe pa Idumea. Nik'iaj kepe ch'äqäp che ri nima' Jordán, xuquje' pa taq ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón. Xa rumal chi xkita u tzijol ronojel ri tajin kub'an ri Jesús, xeopan k'u ruk'. ⁹Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab' chi xaq chk'ol jun barco ri käk'o'ji wi ri Are', rech man käpitz' tä kumal ri k'ialaj winaq. Je' xka'no. ¹⁰Are ri Jesús xeukunaj k'ia winaq, je ri' chi konojel ri yawab'ib' käkich'ikimij kib' chrij ri Jesús rech käkichap koq. ¹¹Ri winaq ri e k'o itzelalaj taq espíritus chke, aretaq xkil ri Jesús, xetzaq k'u chuwäch, xkiraq ki chi, xkib'ij: iLal ri' ri u K'ojol ri Dios! —xecha che.

¹²Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj ri itzelalaj taq espíritus chi mäkib'ij jachin ri Are'.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

¹³Xpaqi k'u ri Jesús puwi' jun juyub'. Are k'u chila' ri xeusik'ij wi jachin taq ri xraj xeucha'. Xeopan k'u ruk'. ¹⁴Xeukoj k'u kab'lajuj achijab' rech kek'o'ji ruk', rech keutaq b'i chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵Xuquje' xuya

chke chi kāk'oji ki kuinem che ki kunaxik ri yawab'ib', xuquje' xuya taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq. ¹⁶E are k'u wa' ri kab'lajuj ri xeucha' ri Jesús: ri tat Simón ri káb'ix Pedro che rumal ri Jesús, ¹⁷ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Zebedeo, xuquje' ri tat Juan ru chaq' ri tat Jacobo. E are' wa' ri xkoj Boanerges che ki b'i' rumal ri Jesús. Ri b'i'aj ri' kel kub'ij chi e junam ruk' ri kiäqul ja. ¹⁸Xeucha' xuquje' ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Tomás, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri tat Tadeo, ri tat Simón ri káb'ix “u nimal tinimit” che. ¹⁹Ri tat Judas Iscariote, ri xjachow ri Jesús, xuquje' xcha'ik rumal.

Ri Jesús kutzijoj ri mak ri man käsachtaj taj

²⁰Te k'u ri' xe' ri Jesús cho ja. Jumul chik xkimulij kib' k'ia winaq, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' man kekowin tä ne kewi'k. ²¹Aretaq ri rachalal ri Jesús xkito chi k'o chila', xeb'e' chuchapik. iXkib'ij k'ut chi ch'ujarinaq ri Are'!

²²Ri tijonelab' re ri Pixab' k'ut, ri e petinaq pa Jerusalén, kākib'ij chi k'o ri Beelzebú ruk' ri Jesús. (Ri Beelzebú are ki nimal ri itzel taq espíritus.) Kākib'ij chi xa rumal wa' ri Jesús kākowin che kesax b'i ri itzel taq espíritus, —kecha ri'.

²³Ri Jesús k'ut xeusik'ij ri winaq, xukoj jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: ¿Jas ta k'u lo kub'an ri Satanás che resaxik b'i rib'? —kächa chke. ²⁴We jun q'atb'al tzij u b'anom kieb', ri juch'ob' q'atal taq tzij kuyak rib' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is na u wäch ri q'atb'al tzij ri' chb'il rib'. ²⁵Xuquje' we jun achalaxik u b'anom kieb', ri juch'ob' kuyak rib' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is k'u na u wäch ri achalaxik ri' chb'il rib', —kächa'. ²⁶We ta u b'anom kieb' ri Satanás, kuyak k'u rib' chrij chb'il rib', man kākowin tä ri' chujeqb'axik rib', xane kuk'is k'u na rib' ri are', —kächa'.

²⁷Man k'o tä jun kākowinik kok pa ri rachoch jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', kerelaq'aj b'i ri jastaq re, we ta mat nab'e kuyut na ri achi ri k'o u chuq'ab', k'ä te k'u ri' kākowinik kerelaq'aj b'i ri k'o pa rachoch, —kächa ri Jesús chke.

²⁸Qas tzij kinb'ij chech alaq chi konojel ri mak ri kāk'a'n ri winaq kuya' kesachtaj na wa', xuquje' apachike ta ne ri äwas u b'ixik chrij ri Dios, ri kākib'ij ri winaq, —kächa'. ²⁹Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espiritu, man käsachtaj tä u mak ri' pa taq ri q'ij ri kepe na, rumal chi u b'anom jun mak ri man kuya' taj käsachtajik, —xcha chke.

³⁰Ri Jesús xub'ij wa' rumal chi ri winaq xkib'ij: K'o jun itzelalaj espíritu che ri Are', —xecha ri'.

Ru nan ri Jesús xuquje' taq ru chaq' keopan ruk'

³¹Xopan k'u ru nan ri Jesús ruk', xuquje' taq ru chaq'. Ri e are' k'ut xa e tak'atoj apan chrij ri ja, xetaqan k'u chusik'ixik ri Jesús. ³²E

k'ia k'u ri winaq ri ki sutim rij ri Jesús, xkib'ij che ri Are': Ri nan la xuquje' taq ri chaq' la xaq e k'o apan cho ja, ketzukun che la, —xecha che.

³³Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jachin ri nu nan, jachin k'u taq ri qas nu chaq'? —kächa'.

³⁴Xeuka'yey ri e t'uyut'oj pa taq u xkut, xub'ij: Cheiwilampe ri nu nan, xuquje' taq ri nu chaq'. ³⁵Apachin ta ne ri käb'anow ru rayinik ri Dios, e are wa' ri qas wachalal, ri nu chaq', ri wanab', ri nu nan, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri tikel ija'

4 ¹Ri Jesús xuchaplej chi na jumul ki tijoxik ri winaq chuchi' ri mar. Xkimulij k'u kib' k'ialaj winaq ruk', je ri' chi xok b'i pa jun barco puwi' ri mar, xt'uyi k'u chupam. Konojel ri winaq xekanaj kan cho ri ulew chuchi' ri mar. ²Xeukoj k'u taq k'utb'al che ki tijoxik ri winaq chkij k'ia u wäch taq no'j, xub'ij chke: ³iTampe alaq! —kächa'. Xel b'i jun tikel ija' cho rachoch, xe'k, xub'ana u tiko'n. ⁴Aretaq tajin kujopij ri ija', xqaj jub'iq' pa ri b'e. Xeopan k'u ri chikop, kerapapik keqajik, xa xkitij b'i ri ija'. ⁵Xqaj chi jub'iq' xol taq ri ab'aj, ri man k'o tä wi k'ia ulew. Chanim k'ut xk'iy ri jub'iq' ija' ri' rumal chi man pim tä ri ulew. ⁶Aretaq k'ut xel loq ri q'ij, xek'at ri alaj taq tiko'n, xechaq'lijk rumal chi k'ä mäja' nim ki xera'. ⁷Xqaj chi k'u jub'iq' ri ija' pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol. Xk'iy k'u ri q'ayes ri', xujiq'isaj ri tiko'n, je ri' chi man xwächin taj. ⁸Are k'u ri nik'iaj ija' chik xeqaj pa utzalaj ulew. Xeb'el loq ri tux, xek'iyik, xewächinik. E k'o jujun tiko'n xkiya juwinaq lajuj ki wäch chupam ru jolom triko chkijujunal, e k'o jule' chik ri xkiya oxk'al ki wäch chupam ru jolom chkijujunal. Ri nik'iaj tiko'n chik xkiya jun ciento ki wäch chupam ru jolom chkijujunal, —xcha chke.

⁹Te k'u ri' xub'ij chke ri winaq: We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, ichutatab'ej b'a'! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

¹⁰Aretaq ri Jesús xaq u tukiel chik k'olik, xeopan jujun chke ri winaq ruk', kachi'l ri kab'lajuj u tijoxelab'. Xkita' k'u che jas kel kub'ij ri k'utb'al ri xutzijoj chke. ¹¹Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Ri ix, yo'm chiwe rumal ri Dios ri retamaxik ri man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Are kätzijox k'u wa' chke ri jule' winaq chik xa kuk' taq k'utb'al. ¹²Je ri', rumal chi pune jaqal ri ki waq'äch, man kekowin tä chuch'ob'ik ri käkilo. Pune k'u käkitatab'ej na ri qas tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em, rech man käkitzelej tä kib' ruk' ri Dios, man käsachtaj tä ki mak, —xcha chke.

**Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel
kub'ij ri k'utb'al chrij ri ticol ija'**

¹³Xub'ij chi k'u ri Jesús chke: ¿A mat lo kich'ob' ri kel kub'ij wa' we k'utb'al ri' ri xintzijoj chiwe? ¿Jas k'u kiwetamab'ej taq ke konojel ri nik'iaj taq k'utb'al chik ri keintzijoj na chiwe? —kächa chke. ¹⁴Ri ticol ija' are junam ruk' ri winaq ri kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are k'u wa' jas ri winaq ri kätik ru Tzij ri Dios pa kanima', käkita k'u ri Tzij, chanim k'ut käpe ri Satanás, käresaj ri Tzij ri xqaj pa kanima'. ¹⁶Junam xuquje' ri ija' ri xeqaj xol taq ri ab'aj. E are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios ruk' kikitomal, je'l käkito. ¹⁷Man qas tä k'u k'o ri ki xera', xane xaq kieb' oxib' q'ij käkich'ijo. Aretaq käkichaplej u riqik k'äx, kraj keyoq'ik rumal rech ru Tzij ri Dios, chanim ketzaq kanoq. ¹⁸Ri jule' ija' chik ri xqaj pa taq q'ayes ri k'o ki k'ixol, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios. ¹⁹Te k'u ri' are kekilij na ri jastaq re we uwächulew ri', kesub' rumal ri q'inomal, xuquje' käkirayij k'ia u wäch jastaq chik, ke' k'u kanima' kuk'. Rumal k'u wa' käjiq'isax ri Tzij pa kanima', man käwächin tä k'u ri'. ²⁰Ri ija' ri xeqaj pa utzalaj ulew, e are k'u wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios, käkik'amowaj, käqaj wa' pa kanima', käksiya k'u k'ia ki wäch. Jujun käksiya juwinaq lajuj ki wäch chkijujunal, jule' chik käksiya oxk'al ki wäch chkijujunal, ri nik'iaj chik käksiya jun ciento ki wäch chkijujunal, —xcha chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

²¹Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¿A kätzij lo jun chäj pa ri ja, te k'u ri' käyi' wa' chuxe' jun laq, o käyi' chuxe' ri ch'at? Man je' tä ri', xane käyi' wa' chikaj rech q'alaj ronojel, —kächa'. ²²Man k'o tä jas ri ch'uqтал u wi' ri mat käq'alajin na. Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat kel na chi saq, —kächa'. ²³We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, ichutatab'ej b'a! —xcha chke.

²⁴Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¡Chitampe ri tajin kinb'ij chiwe! —kächa'. Jas ri pajb'al ri kikoj ix, are je' ri pajb'al ri kok na chiwe ix, xuquje' käyi' na u wi' chiwe ix ri kitatab'ej ri nu tzij. ²⁵Apachin k'u ri k'o k'o ruk', käyi' chi na nik'iaj che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na che ri are' ri jub'iq' ri k'olik, —xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' jas kub'ano käk'iyik

²⁶Xub'ij chi k'u chke: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are jas jun achi ri kutik kan ri ija' pa rulew. ²⁷Käwar chaq'ab', käwalij k'ut. Käk'astaj chi paq'ij. Je ri' keok'ow taq ri q'ij, ri aq'ab'. Kätux k'u ri ija' ri k'o pa ulew, käk'iyik. Man retam tä k'u ri achi jas kub'an ri ija' käk'iyik. ²⁸Tzpa re wi ri ulew kub'ano chi kek'iy ri tiko'n, kewächinik. Nab'e kel loq ru

tux, kāk'iy k'u wa'. Te k'u ri' kápe ru jolom ri triko. K'ä te ri' kechomaqir ru jolom. ²⁹Aretaq e chomaq chik, chanim kákoj ri ixjos chkixe' rumal chi chaqij' chik, xopan ri q'ij rech ri q'atoj, —xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' re mostaza

³⁰Xub'ij chi ri Jesús: ¿Jas ruk' káqajunamaj wi ru taqanik ri Dios? ¿Jas u wäch k'utb'al káqakoj chuk'utik wa'? —kächa'. ³¹Are je' jas ri ija' re ri tiko'n ri káb'ix “mostaza” che. Aretaq kätikik, xa i nitz' wa' chkiwäch konojel ri ija' ri e k'o cho ruwächulew. ³²Aretaq tikom chik, kel loq, nim na ke' chkiwäch konojel taq ri nik'iaj tiko'n. Kenimaqir taq ru q'ab', je ri' chi ri chikop ajuwokaj kekowinik káka'n ri ki sok, kemu'jan chupam ri tiko'n ri', —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri ki patän ri k'utb'al ri kekoj rumal ri Jesús

³³Je wa' xub'an ri Jesús che ki tijoxik ri winaq. Xukoj k'ia taq k'utb'al chkiwäch jas taq we ri' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke, xa jas ri kekowin chuch'ob'ik. ³⁴Xaq xuwi kuk' taq k'utb'al xeutzijob'ej ri winaq. Xukir k'u ronojel wa' we tijonik ri' chkiwäch ru tijoxelab' xaq pa ki tukiel wi.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

³⁵Pa ri q'ij ri', aretaq tajin kok ri aq'ab', xub'ij chke ru tijoxelab': Chujq'ax jela' ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.

³⁶Xekiya k'u kan ri k'ia winaq. Ri tijoxelab' xkik'am b'i ri Jesús pa ri barco. T'uuyul k'u wi ri Are' chupam. Xkachi'laj k'u b'i nik'iaj taq barcos chik. ³⁷Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri ja'. Are k'u ri nimaq taq uwoja' tajin keb'ok pa ri barco, je ri' chi tajin kánoj ri barco che ri ja'. ³⁸K'o k'u ri Jesús pa ri barco pa ri ku'lb'al chrij. Tajin káwarik, u yo'm ru jolom puwi' jun ch'äkataj. Xepe ru tijoxelab', xkik'asuj, xkib'ij che: ¡Qajtij! ¿A mat käxej ib' la chqe chi kujkämik? —xecha che.

³⁹Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq', xub'ij che ri mar: ¡Chattänaoq! ¡Xaq jun chatk'ol wi! —xcha che.

Xtäni k'u ri kiäqiq', xli lob' k'u ronojel ru wi' ri mar. ⁴⁰Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke ri tijoxelab': ¿Jas che sib'alaj kixej iwib'? ¿A mat kixkojon che ri Dios? —xcha chke.

⁴¹Xkikajmaj k'u ri xub'an ri Jesús, isib'alaj xkixej kib'! Käkib'ila' k'u chb'il taq kib', käkib'ij: ¿Jachin k'u lo we achi ri' chi ri kiäqiq', xuquje' ri ja' re ri mar keniman che? —xecha'.

K'o jun achi aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

5 ¹Xeopan ch'äqäp che ri mar pa ri ki tinimit ri winaq aj Gadara. ²Aretaq elem kub'an ri Jesús pa ri barco, chanim xriq rumal

jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Elnaq loq ri achi pa ri campo santo chkixol ri muqub'al. ³Chila' k'ut, xol taq ri muqub'al, kájeqi wi. Man k'o tä jachin jun ri kowininaq chuyub'axik, pune xkixim na kuk' ximib'al re ch'ich'. ⁴K'ia mul ximom kuk' chapb'al aqanaj, xuquje' kuk' ximib'al re ch'ich'. Xeut'oqopij k'u ri ximib'al re ch'ich', xeupaxij ri chapb'al aqanaj. Man k'o tä jun ri k'o u chuq'ab' chujeqb'axik ri achi ri'. ⁵Chi chaq'ab', chi paq'ij kák'oji ri achi ri' xol taq ri muqub'al xuquje' pa taq juyub', kuraq u chi', kusok k'u rib' kuk' taq ab'aj. ⁶Aretaq k'ut ri achi xril apan ri Jesús chinaj, xutik anim, xe' ruk', xxuki chuwäch. ⁷Xuraq k'u u chi', ko xch'awik, xub'ij: ¿Jas kaj la chwe, Jesús, lal ri' ru K'ojol ri Nimalaj Dios aj Chikaj? Kinb'ochi'n che la cho ri Dios, chi máb'an la k'äx chwe, — xcha che.

⁸Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin kub'ij che: itzelalaj espíritu, chatel b'i che ri achi! —kächa che.

⁹Xuta' k'u ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ra b'i'? —xcha che.

Xub'ij k'u che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal. Je wa' ri nu b'i' rumal chi sib'alaj uj k'ia, —xcha che.

¹⁰Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi mätaqanik chi cheb'el b'i pa ri tinimit ri'. ¹¹E sib'alaj k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan chila' pa ri juyub' ri'. ¹²Ri itzelalaj taq espíritus tajin keb'ochi'n che ri Jesús, kákib'ij: Chujtaqa b'i la kuk' ri aq rech kujok b'i chke, —kecha che.

¹³Ri Jesús k'ut xuya chke chi je' káka'no. Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus, xeb'ok b'i chke ri aq. Konojel ri aq, kraj e k'o kieb' mil, xkik'iäq b'i kib' chutza'm ri juyub', xeqaj k'u pa ri mar, xejiq'ik.

¹⁴E are k'u ri ajuuq' taq aq xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri juyub'. Xepe k'u ri winaq che rilik jas ri' ri xb'antajik. ¹⁵Aretaq xeopan ruk' ri Jesús, xkil ri achi ri nab'e xek'oji na k'ia itzelalaj taq espíritus che. T'uuyul k'u ri achi chila', kojom chi ri ratz'iaq, ulinaq chi putzil. Xkixej k'u kib' ri winaq. ¹⁶Ri winaq ri xkilo jas ri xb'an che ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che, xuquje' jas ri xkik'ulmaj taq ri aq, xkitzijo'j k'u ronojel wa' chke ri winaq ri xkimulij kib'. ¹⁷Xkib'ochi'j k'u ri Jesús chi kel b'i chanim pa ri ki tinimit.

¹⁸Okem kub'an ri Jesús pa ri barco, ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che xub'ochi'j ri Jesús chi kuya che chi ke' ruk'. ¹⁹Man xuya tä k'u ri Jesús che, xane xub'ij che: Oj la cho achoch la kuk' ri achalaxik la, tzijoj la chke ri e are' ronojel ru b'anom ri Qajaw Dios che la, chi sib'alaj xel u k'ux che la, xutoq'ob'isaj wäch la, —xcha che.

²⁰Xe' k'u ri achi, xutzijoj k'u pa taq ri tinimit re Decápolis ronojel ru b'anom ri Jesús che. Xkikajmaj k'u wa' konojel ri winaq.

**Käkunax jun ixoq yawab', xuquje' käk'astajisax ri
u mia'l ri tat Jairo chkixol ri käminaqib'**

²¹Aretaq ri Jesús xq'ax chi jumul ch'äqäp che ri mar pa ri barco, sib'alaj k'ia winaq xkimulij kib' ruk'. K'o k'u ri Are' chuchi' ri mar. ²²Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús. Are ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios ri tata' ri', Jairo u b'i'. Aretaq ri tat Jairo xril ri Jesús, xxuki chuwäch. ²³Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús, xub'ij che: iRi alaj nu mia'l tajin käkämik! iSa'j la wuk'! Ya la ri q'ab' la puwi' rech kutzirik, käk'asi k'ut, —xcha che.

²⁴Xe' k'u ri Jesús ruk'. E k'ia ri winaq ri xuquje' xeb'e' ruk', käkipitz' k'u ri Jesús. ²⁵K'o k'u jun ixoq ri xke' kab'lajuj junab' xaq kel u kik'el. ²⁶Sib'alaj u riqom k'äx pa ki q'ab' k'ia taq kunanelab', u sachom k'u ronojel ri k'o ruk'. Man k'o tä k'u utzil u riqom, xane xa tajin känimatajik. ²⁷Aretaq xuta u tzijol ri tajin kub'an ri Jesús, xopan k'u ruk'. Xok chkixol ri k'ialaj winaq, xqeb' chrij ri Jesús, xuchap koq ru q'u'. ²⁸Kub'ij k'u pa ranima': “Xuwi ta ne we kinchap koq ru q'u', ikinutzir na!” —kächa ri ixoq. ²⁹Chanim k'ut, aretaq xchaptaj ru q'u' ri Jesús rumal, xtäni ru kik'el ri kelik. Xuna' ri ixoq pa ru cuerpo chi xkunataj che ri itzelalaj yab'il ri u riqom. ³⁰Ri Jesús k'ut xuna' chi xel jub'iq' ru chuq'ab' chukunaxik ri ixoq. Chanim xutzolq'omij rib' chkixol ri k'ialaj winaq, xka'y k'u chke, xub'ij: ¿Jachin ri xchapow ri watz'iaq? —xcha'.

³¹Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: iKil ya' la chi käpitz' la kumal ri k'ialaj taq winaq! ¿Jas che käb'ij la: “¿Jachin ri xinchapowik?” —kächa la, —xecha che ri Jesús.

³²Käka'ylob' k'u ri Jesús che rilik jachin ri xb'anow wa'. ³³Are k'u ri ixoq ri xchapowik, xuxej rib', xb'irb'itik, xe' ruk' ri Jesús, xxuki k'u chuwäch. Kuch'ob'o chi xkunatajik rumal ri Are', xutzizoj k'u che ri Jesús ronojel ri qas tzij chrij ri k'ulmatajinaq ruk'. ³⁴Ri Jesús xub'ij che: Nan, xkunataj la rumal chi xkojon la chwe. Oj b'a' la, chuxlan anima' la, xutzir k'u kan la che ri yab'il la, —xcha che.

³⁵Tajin kätzizon ri Jesús aretaq xeopan jujun winaq, e petinaq pa rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, xkib'ij che ri tat Jairo: iXkäm ri mia'l la! Xaq mäya la latz' che ri Ajtij, —xecha che ri tata'.

³⁶Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, man nim tä xril wi wa', xub'ij che ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios: Mäxej ib' la, xane xaq xuwi kojon la chwe, —xcha che.

³⁷Man xraj tä k'u ri Jesús chi k'o jachin chik xe' ruk', xane xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan u chaq' ri tat Jacobo. ³⁸Aretaq xeopan cho rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, ri Jesús xrillo chi ri winaq käkitukij kib', xuquje' käkik'is kib' che oq'ej, sib'alaj käkiraq chi chi'. ³⁹Okinaq k'u b'i' ri Jesús pa ri ja, xub'ij chke: ¿Jas che sib'alaj

käraq chi' alaq, käk'is ib' alaq che oq'ej? Man käminaq tä ri ak'al, xane xa käwarik, —xcha chke.

⁴⁰Ri e are' xa xkitze'j u wäch ri Jesús. Ri Are' k'ut xeresaj b'i konojel ri winaq cho ja. Xeuk'am ru tat, ru nan ri ak'al, xuquje' taq ri rachi'l, xok k'u b'i jawije' tutz'ul wi ri ak'al. ⁴¹Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', xub'ij che: ¡Talita, kumi! —xcha che. Ri tzij ri' kel kub'ij: ¡Alaj ali! Kinb'ij chawe, ichatwalijoj! —kächa'.

⁴²Chanim xwalij ri ali, xb'inik. Kab'lajuj chi k'u u junab'. Sib'alaj xkikajmaj wa' ri winaq. ⁴³Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj chi mäkitzijoj wa' chke nik'iaj winaq chik. Xub'ij chi chkiya che ri ali jas kutijo.

Jumul chik ri Jesús k'o pa ri tinimit Nazaret

6 ¹Xel b'i ri Jesús chila', xtzelej k'u b'i pa ru tinimit ri Are', xeb'e' k'u ru tijoxelab' ruk'. ²Aretaq xopan ri q'ij re uxlanem, ri Jesús xuchaplej ki tijoxik ri winaq pa ri rachoch Dios. Xkikajmaj k'u wa' k'ia chke ri winaq ri xeto'wik, xkib'ij: ¿Jawije' xretamaj wi ronojel wa' ri Are'? —kecha'. ¿Jas u wäch no'j wa' ri yo'm che? ¿Jas ta k'u lo kub'an che ki b'anik ri nimalaj taq kajmab'al ri tajin keb'antaj rumal? —kecha'. ³Are b'a' wa' ri qolol che',^s ri ral ri nan María, katz ri a Jacobo, ri a José, ri a Judas, xuquje' ri a Simón. E k'o k'u ri ranab' ri Jesús quk' waral xuquje', —xecha'. Tzel k'u xkita ru tzij.

⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke: Pa nik'iaj tinimit chik nim kil wi ronojel q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are', xuquje' chkixol ri rachalal, xuquje' cho rachoch, man nim tä kil wi wa', —xcha chke.

⁵Man xkowin tä k'u ri Jesús chub'anik jun nimalaj kajmab'al chila', xane xaq xuwi xuya ru q'ab' pa ki wi' kieb' oxib' yawab'ib', xeukunaj. ⁶Ri Are' xukajmaj wa' chi man k'o tä jub'iq' ri ki kojoniq' ri winaq che. Xeusolij k'u taq ri alaj taq tinimit ri e k'o chunaqaj ri Nazaret, xeutijoj ri winaq chila'.

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

⁷Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk', xuchaplej ki taqik b'i chi kakab'il. Xuya taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzelalaj taq espíritu. ⁸Xub'ij k'u chke chi k'o jas mäkik'am b'ik, mäkik'am b'i ki chim, o ki wa, o puaq pa ri k'olib'al ki rajil, xane xaq xuwi ri ki ch'imiy. ⁹Xuquje' xub'ij chke chi chkikojo b'i ki xajäb', mäkik'am k'u b'i kieb' ki kamixa', xane xa jun käkikoj b'ik. ¹⁰Xub'ij xuquje' ri Jesús chke: Apachike ja ri kixok wi, chila' chixkanaj wi kanoq k'ä kixel na b'i pa ri tinimit ri', —kächa'.

^s 6:3 Ri qolol che' xuquje' käb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak.

¹¹Apachike tinimit ri man kixk'ulax tä wi, ri man kākaj taj kākಿತatab'ej ri i tzij, aretaq kixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri k'o che taq ri iwaqan. Chib'ana wa' chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri kākano, k'o ki mak. Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri q'ij ri kāk'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri' rumal ri Dios, kätan na ri' ri káb'an chuk'ajisaxik ki wäch ri winaq re ri tinimit Sodoma, re ri tinimit Gomorra^h chuwäch ri káb'an chuk'ajisaxik ki wäch ri winaq re ri tinimit ri', —xcha chke.

¹²Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e'k, xkitzijoj chi ri winaq rajwaxik kākik'ex kanima', kākik'ex k'u ki chomanik. ¹³Xekesaj k'u k'ia itzel taq espíritus chke ri winaq. Xuquje' xkikoj aceite chke k'ia yawab'ib', xekikunaj k'ut.

Käkämisa x ri Juan Qasal Ja'

¹⁴Ri nim taqanel Herodes xretamaj ri tajin kub'an ri Jesús rumal chi konojel ri winaq ki tom u tzijol ronojel wa'. Xub'ij k'u ri tat Herodes: Are ri Juan Qasal Ja' ri' ri xk'astaj loq chkixol ri kāmīnaqib', rumal k'u ri' k'o u kuinem ri are' chub'anik k'ia u wäch kajmab'al, —xcha'.

¹⁵E k'o k'u nik'iaj chik tajin kākib'ij: Are ri tat Elías wa' ri ojer qa mam, —kecha'.

Nik'iaj chik kākib'ij: Are wa' jun chke ri ojer q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

¹⁶Aretaq k'ut xuta wa' ri tat Herodes, xub'ij ri are': Are ri tat Juan wa' ri xinwesaj u jolom, xa k'astajinaq loq chkixol ri kāmīnaqib', —xcha'.

¹⁷(Xa k'u rumal rech ri nan Herodías xkāmisa x ri Juan Qasal Ja'.) Tzare k'u ri tat Herodes xtaqan chuchapik ri tat Juan rech kāyutik kāyi' pa che', xa rumal rech ri nan Herodías ri xk'uli ruk' ri tat Herodes, pune are rixoqil ri tat Felipe ru chaq' ri tat Herodes. ¹⁸Xchap k'u ri tat Juan rumal chi ri are' xub'ij che ri tat Herodes: Man taqal tä che la chi káb'an ixoqil la che ri rixoqil ri chaq' la, xane äwas ri káb'an la, —xcha che.

¹⁹Sib'alaj xpe royowal ri nan Herodías che ri tat Juan rumal ronojel ri xub'ij. Sib'alaj kraj u kāmisa xik. Man kākowin tä k'ut rumal ri tat Herodes. ²⁰Je ri', rumal chi ri tat Herodes nim käril wi ri tat Juan, kuxej k'u rib' chuwäch. Retam k'ut chi are jun utzalaj achi ri jikom ranima' cho ri Dios. Xa rumal ri' kuchajij ri tat Juan rech man k'o tä k'äx káb'an che. Aretaq k'ut ri tat Herodes kutatab'ej ru tzij, man kuriq taj jas kub'ano. Pune ta ne je ri', sib'alaj xqaj chuwäch ri tat Herodes xutatab'ej ri xub'ij. ²¹Xuriq k'u ri nimaq'ij re ri rok'owisaxik u junab' ri tat Herodes. Ri are' xub'an jun nimalaj wi'm chke ri winaq ri nimaq ki b'anik ri e k'o ruk', xuquje' chke ri ki nimaqil ri soldados, kachi'l ri ki nimaqil ri winaq aj

^h6:11 Ri kieb' tzij “Sodoma” y “Gomorra” keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Galilea. ²²Tajin kewi' ri rula' aretaq ri ali ri ral ri nan Herodías xok b'i kuk', xuchap xojowem chkiwäch, käxojowik, käxojowik. Xqaj k'u ri ali chuwäch ri tat Herodes, xuquje' chkiwäch ri tajin kewi' ruk'. Xub'ij k'u ri nim taqanel che ri ali: Chata' b'a' chwe jas ri kawaj, kinya k'u na wa' chawe, —xcha che.

²³Ri tat Herodes xuchi'j che ri ali ruk' juramento, xub'ij: Apachike ta ne ri kata' chwe kinya na chawe. Pune ta ne kata' chi kinya nik'iaj chke taq ri tinimit ri kintaqan wi, kinya na wa' chawe, —xcha che. ²⁴Xel k'u b'i ri ali, xuch'ab'ej ru nan, xub'ij: ¿Jas ta ne ri kinta' che? —xcha che.

Xub'ij k'u ru nan: ¡Chata' chi käyi' chawe ru jolom ri Juan Qasal Ja'! —xcha che.

²⁵Aninaq xok chi b'i ri ali ruk' ri nim taqanel, xuta' che, xub'ij: ¡Kwaj chi käya la chwe ru jolom ri Juan Qasal Ja' pa jun plato chanim ri! —xcha che.

²⁶Sib'alaj xb'ison k'u ri tat Herodes. Ri are' man kraj taj kuk'ex ri xuchi'j che ri ali, rumal chi xub'ij wa' ruk' juramento chkiwäch konojel ri rula'. ²⁷Chanim ri nim taqanel xutaq b'i jun chke ri soldados chuk'amik loq ru jolom ri Juan Qasal Ja'. ²⁸Xel k'u b'i ri soldado, xe'k, xresaj u jolom ri tat Juan ri k'o pa che'. Xuk'am loq pa jun plato, xuya che ri ali, ri ali k'ut xuya che ru nan.

²⁹Aretaq xkita wa' ru tijoxelab' ri tat Juan, xeb'e' che rilik, xkik'am k'u b'i ru cuerpo, xkiya pa jun muqub'al.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

³⁰Xkimulij k'u kib' ruk' ri Jesús ri kab'lajuj apóstoles' ri taqom b'i rumal, xkitzijoj che ri Are' ronojel ri xka'no, xuquje' ronojel ri xekitijoj wi ri winaq. ³¹Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk' xa i tukiel wi. Jo' jawije' ri man k'o tä wi winaq, kujuxlan k'u jun rat chila', —xcha chke.

Je' xub'ij wa' rumal chi e k'ia winaq ri tajin keopan kuk', xuquje' e k'o ri tajin keb'el b'ik, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' man kekowin taj kewi'k. ³²Xeb'e' ki tukiel wi pa jun barco, xeopan chila' pa ri juyub' ri kätz'inowik. ³³E k'ia k'u ri winaq ri e petinaq pa taq konojel ri tinimit chila'. Xkilo aretaq xe' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab', xkich'ob' k'u ki wäch. Xa je ri' ri winaq chi kaqan xeb'e' ri e are' jela' jawije' ri xeb'e' wi ri Jesús, ru tijoxelab'. Xkikowij b'ik, xeopan k'u nab'e chkiwäch.

³⁴Aretaq xel loq ri Jesús pa ri barco, xeril ri k'ialaj winaq. Xel k'u u k'ux chke rumal chi je' ta ne e hij ri man k'o tä kajyuq'. Ri Jesús k'ut xuchaplej ki tijoxik. K'ia k'ut ri xuk'ut chkiwäch. ³⁵Qajem k'u kub'an ri q'ij, ru tijoxelab' xeqeb' ruk', xkib'ij che: We juyub' ri' ri uj k'o wi sib'alaj kätz'inowik, b'enaq chi k'u ri q'ij. ³⁶Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e'

¹6:30 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

cho taq kachoch ri winaq ri e sutininaq chqij, xuquje' pa taq ri alaj taq tinimit ri naqaj e k'o wi, käkiloq' k'u na ri ki wa. Man k'o tä k'u ri käkitiyo, —xecha che.

³⁷Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Chiya ix ri käkitiyo, —xcha chke.

Xkib'ij ru tijoxelab' che: ¿Jas ta k'u káqa'no? ¿A kujkowin ta lo kuje'k keqaloq' kieb' cientos quetzales kaxlan wa che tzuqub'al ke we winaq ri'? —xecha che.

³⁸Xuta' k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿Janipa' kaxlan wa e k'o iwuk'? iJiwilampe'! —xcha chke.

Aretaq xketamaj, xkib'ij: Xa job' kaxlan wa e k'olik, xuquje' kieb' kâr, —xecha che.

³⁹Xtaqan k'u ri Jesús chi ket'uuyi ri winaq pa taq mulaj cho ri räxalaj uwosaq. ⁴⁰Xet'uuyi k'ut pa taq mulaj, pa taq ciento, pa nik'iaj taq ciento. ⁴¹Ri Jesús xeuk'am k'u ri job' kaxlan wa xuquje' ri kieb' kâr, xka'y chikaj, xeutewchij. Te k'u ri' xeuipir ri kaxlan wa, xeuya chke ru tijoxelab' rech kekijach wa' chkiwäch ri winaq. Xuquje' ri kieb' kâr xeujach chkiwäch konojel. ⁴²Xewi' k'u konojel, xenoj k'ut. ⁴³Te ri' xekik'ol ri ch'äqataq taq kaxlan wa, xuquje' ri ch'äqataq kâr ri xekanaj kanoq. Xub'an kab'lajuj chikäch wa chi ronojel. ⁴⁴E job' mil achijab' k'ut ri e k'o chkixol ri winaq ri xewi'k, ri xkitij ke ri wa.

Ri Jesús káb'in puwi' ri ja'

⁴⁵Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab' chi utz we keb'ok pa ri barco rech keb'e'k, kenab'ej apanoq chuwach ri Are' pa ri tinimit Betsaida ch'äqäp che ri mar. Are k'u ri Jesús xkanaj kan kuk' ri k'ialaj winaq che ki jachik b'ik. ⁴⁶E jachtajinaq chi k'u b'i ri winaq rumal ri Jesús, xe' ri Are' pa ri juyub' chub'anik orar. ⁴⁷Are chi' ri tajin kok ri aq'ab', ri tijoxelab' e k'o pa ri barco puwi' ri ja' pu nik'iajal ri mar. Are k'u ri Jesús u tukiel k'o kan chuchi' ri mar. ⁴⁸Xrilo chi ru tijoxelab' tajin käkiriq k'äx chub'inisaxik ri barco rumal chi chkiwäch petinaq wi ri kiäqiq'. Xa jub'iq' kraj man kásaqirik aretaq xopan ri Jesús kuk', tajin káb'in puwi' ri ja'. U chomam ri Jesús chi xa kok'ow chkiwäch. ⁴⁹Aretaq ri tijoxelab' xkilo chi káb'in ri Jesús puwi' ri ja', xkichomaj k'ut chi are jun xib'inel wa'. Xexib'ix k'u rumal, xkiraq k'u ki chi'. ⁵⁰Je ri', rumal chi konojel xkilo, sib'alaj xkixej kib'. Chanim ri Jesús xeuch'ab'ej, xub'ij chke: In wa', imixej iwib', chichajij iwanima'! —xcha chke.

⁵¹Xok k'u b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru tijoxelab', xtäni k'u ri kiäqiq'. Sib'alaj k'u xkikajmaj wa' ri tijoxelab'. ⁵²Man okinaq tä k'u pa ki jolom jas kel kub'ij ri kajmab'al ri xub'an ri Jesús aretaq xujach ri kaxlan wa chke ri winaq, xane xa ab'ajarinaq ri kanima'.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib' pa Genesaret

⁵³E q'axinaq chi ch'äqäp che ri mar, xeopan chuchi' ri ulew pa Genesaret, xkixim k'u ri ki barco chila' chuchi' ri mar. ⁵⁴Aretaq xeb'el

b'i pa ri barco, ri winaq chanim xkich'ob' u wäch ri Jesús. ⁵⁵Xeb'inlob'ik, xekisolij konojel taq ri tinimit chila'. Are k'u ri winaq xkichaplej ki k'amik loq ri yawab'ib' cho taq alaj taq ch'at jawije' chi' ri käkito chi k'o wi ri Jesús. ⁵⁶Apawije' chi' k'ut ri xopan wi ri Jesús, we pa taq alaj taq tinimit, we pa nimaq taq tinimit, we k'u pa taq juyub', xeyi' ri yawab'ib' pa taq ri b'e, xkib'ochi'j k'u ri Jesús chi xuwi ta ne kuya chke chi käkichap koq u chi' ru q'u'. Konojel k'u ri xechapowik xeutzir kanoq.

Käriqtaj k'äx rumal ri e naq'atal wi ri winaq

7 ¹Ri tata'ib' fariseos xuquje' jujun chke ri tata'ib' tijonelab' re ri Pixab' ri e petinaq pa ri tinimit Jerusalén xkimulij kib' chrij ri Jesús. ²Xekil k'ut chi jujun chke ru tijoxelab' ri Jesús käkiti'j ri ki wa, man käk'a'n tä k'u ke ri e naq'atal wi ri fariseos. Are wa' ri u ch'ajik ri rij ri ki q'ab', na'l käk'a'n che. Tzel k'u xkil wa' ri fariseos, xeyoq'on chke ru tijoxelab' ri Jesús. ³Je ri', rumal chi ri tata'ib' fariseos, xuquje' konojel ri nik'iaj winaq aj Israel na'l käkich'aj ri rij ki q'ab', te k'u ri' kewi'k. Xaq are ki k'amom ri e naq'atal wi ri ki nan ki tat ojer. ⁴Xuquje' aretaq ketzelej loq pa ri k'ayib'al, we man käkich'aj tä kib', man kewi' taj. E k'o k'u k'ia ri e naq'atal wi ri käk'a'n ri e are', je' jas ri ki ch'ajik ri vasos, ri t'uy, ri ch'ich' taq laq, xuquje' taq ri ki ch'at. (Xa rumal ri e naq'atal wi ri tata'ib' fariseos, xkib'ij chi äwas ri' we man käk'a'n tä ke ri winaq jas ri käk'a'n ri e are'.) ⁵Rumal wa' ri fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che man käk'a'n tä ri tijoxelab' la jas ri e naq'atal wi ri qa nan qa tat ojer? —kecha'. Xane kewi'k, man na'l taj käk'a'n chuch'ajik ri rij ri ki q'ab' nab'e, —xecha che.

⁶Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas tzij ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer chij alaq. Are la' chi xa kieb' wäch alaq, jas ri tz'ib'tal rumal, ri kub'ij:

We winaq ri' xaq che ki chi'
 käkinimarisaj nu q'ij, man qas
 käkijikib'a' ri kanima' chwij,

—kächa ri Dios.

⁷Xaq loq' keq'ijilan chwe.

Käkiya che tijonik xaq xuwi
 ri ki pixab' ri winaq,

—kächa ri', —xcha ri qa mam Isaías. ⁸Je ri', rumal chi ri alaq yo'm kan alaq ru Loq' Pixab' ri Dios. Chuk'exwäch k'u wa', xa jikib'am anima' alaq chkij ri e naq'atal wi ri winaq, je' jas ri na'l ki ch'ajik ri t'uy, ri vasos, xuquje' k'ia u wäch ri e je' taq wa' ri naq'atal wi alaq, —xcha chke.

⁹Xuquje' xub'ij chke: Ri alaq man nim tä chik kil wi alaq ru taqanik ri Dios. Man k'o tä chi u patän wa' chuwäch alaq. Chuk'exwäch wa' káb'an alaq xa jas ri naq'atal wi alaq, —kächa chke. ¹⁰U b'im k'u kan ri qa mam

Moisés: “Nim cheawila wi ra nan a tat,” —kächa!. U b'im xuquje!: “Jachin k'u ri kuyoq' ru nan u tat, tzrajwaxik käkämisax na wa',” —kächa ri!. ¹¹Ri alaq k'ut käb'ij alaq: Xaq xuwi rajwaxik chi kub'ij jun achi che ru nan u tat: “Are Corbán wa' ronojel ri kinkowinik kinkoj che to'ik alaq,” —kächa chke. (Ri “Corbán” kel kub'ij: “Yo'm cho ri Dios”, —kächa!.) ¹²We je' kub'ij wa' ri achi ri!, man käya tä alaq che chi k'o jas kub'an che ki to'ik ru nan u tat. ¹³Je ri! man nim tä chik kil wi alaq ru Tzij ri Dios, man k'o tä chi u patän ru Loq' Pixab' ri Dios chuwäch alaq. Xaq xuwi chkij taq ri naq'atal wi alaq käya wi alaq tijonik. Xuquje' k'ia ri je' taq wa' käb'an alaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' ri!.

¹⁴Ri Jesús xeusik'ij ri winaq ruk' jumul chik, xub'ij k'u chke: Alaq, onojel alaq, tatab'ej alaq ri nu tzij, ch'ob'o alaq ri kinb'ij, —kächa chke. ¹⁵Man k'o tä ri kutij ri winaq ri käkowinik käretzelaj u wäch ru k'aslemal. Xane are ri kel loq pa ranima' ri winaq, are wa' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal. ¹⁶We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, ichutatab'ej b'a! —xcha chke.

¹⁷Okinaq chi ri Jesús pa ri ja, u yo'm k'u kan ri winaq, xepe ru tijoxelab', xkita' che ri Are' chrij ri k'utb'al ri xutzijoj chke. ¹⁸Xuta' k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿A xuquje' ne ri ix man kich'ob' tä wa'? —kächa!. ¿A mat iwetam chi ronojel ri kutij ri winaq, ri kok chupam, man käkowin tä wa' che retzelaxik u wäch ru k'aslemal? ¹⁹Are je ri!, rumal chi man kok tä pa ranima', xane xaq xuwi pa ri rixko'l, kel k'u kanoq aretaq kub'an ru chul, —xcha chke.

Xub'ij wa' chke chuk'utik chi man k'o tä jun u wäch wa ri äwas u tijik, ri ketzeletaj jun winaq rumal. ²⁰Xuquje' xub'ij: Ri kel loq pa kanima' ri winaq are wa' ri ketzelan u wäch ri ki k'aslemal. ²¹Je ri!, rumal chi pa kanima' ri winaq, keb'el wi loq ri itzel taq ki chomanik, xuquje' ri etzelal ri kaka'n ri e are' ri e je' taq wa': ru b'anik ri nimalaj mak ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun chik, ru b'anik jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' ru b'anik ri kämisanik, ²²ri elaq'anik, ru rayixik ri kech nik'iaj winaq chik, ri etzelal, ri sub'unik, ri sak'ajil chub'anik ronojel u wäch etzelal, ri k'äx kuna' jun chrij jun winaq chik ri utz u riqom, ru yakik tzij chrij jun chik, ru b'anik nimal, xuquje' ri man kuya' tä jun chi kok tzij pu jolom, xane xa kub'an re ri are!. ²³Konojel wa' we etzelal ri! keb'el loq pa kanima' ri winaq, ketzeletaj k'u ri ki k'aslemal kumal, —xcha chke.

Jun ixoq ri man are tä aj Israel kăkojon che ri Jesús

²⁴Xel b'i ri Jesús chila', xe'k, xopan pa Fenicia chunaqaj ri tinimit Tiro, xuquje' ri tinimit Sidón. Xok k'u b'i pa jun ja. Man kraj taj chi ri winaq kăketamaj chi k'o chila', man kăkowin tä k'ut chuk'u'ik rib'. ²⁵Chanim k'ut xretamaj jun ixoq chi ri Jesús k'o chila'. Ri ixoq ri' k'o jun alaj ral ali

ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Xopan k'u ruk' ri Jesús, xxuki chuwäch. ²⁶Ri ixoq ri' man are tä aj Israel, xane ilom u wäch pa Fenicia, ch'äqäp re ri Siria. Xub'ochi'j ri Jesús, xuta' toq'ob' che chi käresaj b'i ri itzel espíritu che ri ral ali. ²⁷Xub'ij k'u ri Jesús che: Cheyej na la rech nab'e käyi' ri ki wa ri ak'alab', chenoj k'u na ri e are'. Man utz tä ru chapik ri ki wa ri ak'alab', käk'iäq ta k'u chkiwäch ri alaj taq tz'i!, —xcha che.

²⁸Xch'aw k'u ri ixoq, xub'ij che ri Jesús: iJe', Tat! Xuquje' ne ri alaj taq tz'i' ri keb'ok pa ja käkitiij ru xe'r taq ri ki wa ri ak'alab', —xcha che.

²⁹Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Rumal we tzij ri' ri xb'ij la, kuya' ke' la cho ja. Elinaq chi k'u b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali ri al la, —xcha che.

³⁰Xe' k'u ri ixoq cho ja. Aretaq xopanik xuriqa ri ral q'oyol pa ru ch'at, elinaq chi k'u b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali.

Jun achi mem xuquje' so'r käkunax rumal ri Jesús

³¹Xel k'u b'i ri Jesús chila' chunaqaj ri tinimit Tiro, xok'ow pa ri tinimit Sidón, xuquje' pa taq ri tinimit re Decápolis, xopan k'u chuchi' ri mar re Galilea. ³²Aretaq k'o chila' xk'am loq jun so'r achi ri xuquje' mem ruk' ri Jesús. Ri xek'amow loq keb'ochi'nik, käkita' toq'ob' che ri Jesús chi kuya ru q'ab' puwi' ri achi. ³³Ri Jesús xuk'am k'u b'i ri achi chkiwäch ri winaq pu tukiel wi. Xeunim ru wi' taq u q'ab' pa taq ru xikin ri achi, xuquje' xchub'anik, xuchap koq ri raq'. ³⁴Xka'y k'u ri Jesús chikaj, xb'iq'b'itik, xub'ij che ri achi: iEfata! —xcha'. Kel kub'ij wa': iChjaqtajoj! —kächa'.

³⁵Chanim k'ut xejaqtaj ru xikin ri achi, xuquje' xutzir ri raq'. Käkowin chi k'ut kätzijonik. ³⁶Ri Jesús k'ut keupixb'aj ri winaq chi k'o jun mäki'b'ij wi. Pune sib'alaj keupixb'aj na, xa sib'alaj käkesaj na u tzijol wa'. ³⁷Sib'alaj k'u käkikajmaj ri winaq, käkib'ij: iSib'alaj utz kub'an ri Jesús che ronojel! Kub'ano chi käkita chik ri so'rab', xuquje' kub'ano chi ri memab' kech'awik, —xecha ri winaq.

Ketzuq ri kiejeb' mil winaq rumal ri Jesús

8 ¹Pa taq ri q'ij ri', ki mulim kib' sib'alaj k'ia winaq jumul chik, man k'o tä k'u ri käkitiijo. Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke: ²Kel nu k'ux chke ri winaq rumal chi oxib' q'ij chi wa' e k'o wuk', man k'o tä k'u jas käkitiijo. ³We kintaqan chke chi keb'e' cho kachoch, mäja' k'u kewi'k, ketzaq na pa taq ri b'e. Jujun k'u chke naj e petinaq wi, —xcha chke.

⁴Ru tijoxelab' xech'awik, xkib'ij che: ¿Jawije' ta k'u lo käkowin wi jun kuriq ri wa che ki tzuqik wa' we winaq ri' waral pa we juyub' ri' ri kätz'inowik? —xecha che.

⁵Xuta' k'u ri Jesús chke: ¿Janipa' kaxlan wa e k'o iwuk'? —xcha'. Ri e are' xkib'ij: iWuqub'! —xecha che.

⁶Xtaqan k'u ri Jesús chke ri k'lialaj taq winaq chi keku'b'i pulew. Te k'u ri' xeuk'am ri wuqub' kaxlan wa, xmaltioxinik, xeupiro. Xeuya chke ru tijoxelab' rech kekijach wa' chkiwäch ri winaq. Je k'u ri' xka'no. ⁷Xuquje' e k'o kieb' oxib' alaj taq kär. Ri Jesús xeutewchij ri alaj taq kär, xub'ij chke ru tijoxelab' chi kekijach wa' xuquje' chkiwäch ri winaq. ⁸Xewi' k'u konojel ri winaq, xenojik. Xekimulij k'u ri ch'äqataq taq kaxlan wa ri xekanaq kanoq, ronojel k'u wa' xub'an wuqub' chikäch wa. ⁹Kraj e k'o kiejeb' mil winaq ri xewi'k. Te k'u ri' xeutaq b'i ri Jesús cho kachoch. ¹⁰Chanim k'ut xok b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru tijoxelab', xeb'e' pa Dalmanuta.

Ri tata'ib' fariseos käkita' jun kajmab'al etal che ri Jesús

¹¹Xeopan k'u ri tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkichap tzij ruk'. Te ri' xkita' che chi kuk'ut chkiwäch jun kajmab'al etal ri käpe chikaj. Xkib'ij wa' che rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'. ¹²Sib'alaj xb'iq'b'it k'u ri Jesús, xub'ij: ¿Jas che käkita' etal ri winaq re we q'ij junab' ri'? —kächa'. Qas tzij ri kinb'ij chech ala q' chi man käyi' tä chi na jun etal chke, —xcha ri Jesús.

¹³Xel b'i ri Jesús chkiwäch. Xok chi jumul pa ri barco, xe' k'u ch'äqap che ri mar.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos

¹⁴Xsach pa ki jolom ri tijoxelab' u k'amik b'i ki wa. Xaq xuwi jun kaxlan wa k'o kuk' pa ri barco. ¹⁵Ri Jesús xeupixb'aj, xub'ij chke: iChitampe! iChichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos, xuquje' chuwäch ru ch'amil ri Herodes! —xcha chke.

¹⁶Xkitzijob'ela k'u kib' ri tijoxelab', xkib'ij: Ri Are' kub'ij wa' rumal chi man k'o tä qa wa qa k'amom loq, —xecha'.

¹⁷Areta q' ri Jesús xretamaj jas ri tajin käkib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che kitzijob'ela iwib' chi man k'o tä i wa? —kächa chke. ¿A xaq are mäja' kich'ob'o, mäja' kiwetamaj? ¿A xa ab'ajarinaq na ri iwanima'? —kächa'. ¹⁸Pune k'o i waq'äch rech kixka'yik, iman kixka'y taj! Pune k'o i xikin rech kito, iman kitatab'ej taj! ¿A mat kána'taj wa' chiwe ri xinb'ano? —kächa chke. ¹⁹Areta q' xinpir ri job' kaxlan wa, xinjach k'u wa' chkiwäch ri job' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.

iE kab'lajuj! —xecha ri e are'.

²⁰Areta q' k'ut xinpir ri wuqub' kaxlan wa, xinjach wa' chkiwäch ri kiejeb' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.

iE wuqub' chikäch! —xecha che.

²¹Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas lo wa' chi k'ä mäja' kich'ob'o? —xcha chke.

Ri Jesús kukunaj jun moy achi pa ri tinimit Betsaida

²²Te k'u ri' xopan ri Jesús pa ri tinimit Betsaida, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Jujun winaq xkik'am loq jun moy achi cho ri Jesús, xkib'ochil'j chi kuchap koq ri achi. ²³Ri Jesús xuchap ri moy che ru q'ab', xuyuqej b'ik, xeb'el k'u b'i pa ri tinimit. Xchub'an k'u pa taq u waq'äch ri moy, xuya ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch, te k'u ri' xuta' che: ¿A k'o ri kil la? —xcha che. ²⁴Are k'u ri moy xka'y aq'anoq, xub'ij: Kinwil ri winaq chi je' ta ne e che', kinwil k'ut chi keb'inik, —xcha'.

²⁵Ri Jesús xuya chi jumul ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch. K'ä te ri' qas xka'yik. Xutzir kan ru waq'äch, utz chik xkowin ri achi che rilik ronojel. ²⁶Te k'u ri' ri Jesús xutaq b'i cho rachoch, xub'ij b'i che: Utz na we man kok tä la pa ri tinimit, man k'o tä k'u ri kätzizoj la apan che jun chik jas ri nu b'anom che la, —xcha che.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are qas tzij ri Cristo

²⁷Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab', xeopan pa taq ri tinimit re Cesarea Filipino. B'enam k'u ke pa ri b'e, xuta' chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jachin ri in ri käkib'ij ri winaq? —xcha chke.

²⁸Xkib'ij k'u che: E k'o jujun winaq käkib'ij chi lal ri' ri Juan Qasal Ja', —kecha'. Xuquje' käkib'ij jule' chik chi lal ri' ri qa mam Elías. E k'o chi nik'iaj käkib'ij chi lal jun chke ri ojer q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kecha', —xecha che.

²⁹Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chik, xuta' chke: E k'u ri ix, ¿jachin ri in ri kib'ij ix? —xcha chke.

Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Lal ri' ri Cristo! —xcha che.

³⁰Xeupixb'aj k'ut ri Jesús chi mäkitzizoj wa' che jachin jun.

Ri Jesús kutzizoj chi käkäm na

³¹Ri Jesús xuchaplej ki tijoxik ru tijoxelab', xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'äx, kinxutux na kumal ri ki nimaqil ri winaq, kumal ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' kumal ri tijoxelab' re ri Pixab'. Xuquje' rajwaxik chi kinkämisax na, te ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke. ³²Utz u b'ixik wa' xub'an ri Jesús rech käkich'ob'o. Are k'u ri tat Pedro xuk'am b'i ri Jesús u tukiel wi, xuchaplej u yajik. ³³Xutzolq'omij k'u rib' ri Jesús, xeuka'yey ru tijoxelab', xuyaj ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Chatel chnuwäch, Satanás! —kächa ri Jesús. ¡Man kach'ob' tä k'u ru chomanik ri Dios, xane xaq xuwi kach'ob' ri ki chomanik winaq! —xcha ri' chkiwäch.

³⁴Ri Jesús xeusik'ij ri k'ialaj winaq junam kuk' ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: We k'o jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an xa jas ri kraj ri are'. Rajwaxik chutelej ru cruz, chpet wuk' in, —kächa'. (Kel kub'ij wa'

chi ri winaq ri' man nim tä chik käril wi ru k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.) ³⁵Apachin ta ne ri kraj kuto' u wi' ru k'aslemal cho ruwächulew, käkäm k'u na wa' we winaq ri', kutzaq na ronojel. Man kuriq tä na ri' ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Apachin ta ne ri kuya ru k'aslemal rumal wech in, xuquje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, kuto' na u wi' ri qas u k'aslemal, —kächa'. ³⁶¿Jas ta k'u lo ri' ri kuch'ak jun winaq we kärechb'ej ronojel ruwächulew, kutzaq k'u na ri qas u k'aslemal? ³⁷¿Jas ta k'u lo ri käkowin ri winaq chuya'ik chuk'exwäch ri qas u k'aslemal? —kächa chke. ³⁸Apachin k'ut ri käk'ix chwe in xuquje' che ri nu tzij chkiwäch ri itzelalaj taq winaq rech we q'ij junab' ri', ri man keniman tä chi che ri Dios, xane xa kaka'n jas ri käkaj ri e are', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri' aretaq kintzelej loq, kinpe k'u na ri' wachi'l ri loq'alaj taq ángeles, kánimarisax k'u na nu q'ij jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat, —xcha chke.

9 ¹Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke konojel: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral chnuwäch ri man kekäm taj k'ä käkil na chi ya petinaq ri' ruk' nimalaj chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Käk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

²Xke' waqib' q'ij chik u b'im kan wa' ri Jesús, aretaq xeuk'am b'i xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan ki tukiél wi, xepaqi k'u puwi' jun nimalaj juyub'. Xk'extaj k'u ru ka'yeb'al ri Jesús chkiwäch. ³Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq ri Jesús, sib'alaj saqlolol je' jas ri saq tew, je ri' chi man k'o tä jun ch'ajal atz'iaq cho ruwächulew ri je' käkowin chusaqarisaxik wa' kub'ano. ⁴Tzkajmab'al chik, xkik'ut kib' kieb' achijab' ri tajin ketz'ijon ruk' ri Jesús, e are k'u ri qa mam Elías rachi'l ri qa mam Moisés. ⁵Xch'aw ri tat Pedro, xub'ij k'u che ri Jesús: Qajtij, isib'alaj utz chi uj k'o waral! Qa'na oxib' mo',^j jun che la, jun che ri qa mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam Elías, —xcha che.

⁶Je' xub'ij wa' rumal chi man kuriq taj jas kub'ij, isib'alaj k'u xkixej kib' ri tijoxelab'! ⁷Te ri' xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'u rumal. Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz', xub'ij: ¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej ri kub'ij, —xcha'.

⁸Chanim xeka'ylob'ik, man k'o tä chi k'u jachin ri xkilo, xane xaq xuwi ri Jesús k'o kuk'.

⁹Qajem ke cho ri juyub', ri Jesús xeuPIXb'aj chi k'o mäkitz'ijoj wi ri kilom, k'ä aretaq käk'astaj na ri Are', ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, chkixol ri käminaqib'. ¹⁰Xeniman k'u che ri Jesús, man k'o tä xkib'ij

^j9:5 Man q'alaj tä wa' we are “mo” o are “káb'al”.

che jun chik jas ri' ri xkik'ulmaj. Xa xkitzijob'ej kib' chkixol chi jas ri' ri k'astajik chkixol ri käminaqib'. ¹¹Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi rajwaxik käpe na ri qa mam Elías nab'e? —xecha che.

¹²Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Tzij ri' chi käpe ri qa mam Elías nab'e, rech kub'an na u b'anik ronojel. ¿Jas k'u kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq? Tz'ib'am chi sib'alaj kinriq na k'äx, ketzelax k'u na nu wäch, —kächa ri'. ¹³Kinb'ij k'u chiwe chi ya ulinaq ri tat Elías, xka'n k'u ronojel u wäch k'äx che ri are', xa jas ri xkaj xka'no, je' jas ri kub'ij chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzel espíritu che

¹⁴Te k'u ri' aretaq xetzelej loq, xeopan kuk' ri nik'iaj tijoxelab' chik, xekil k'ialaj taq winaq ki sutim kij ri tijoxelab', xuquje' e k'o jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ki chapom tzij kuk'. ¹⁵Aretaq ri winaq xkil ri Jesús, sib'alaj xkikajmaj u wäch, aninaq xeb'e' chuch'ab'exik. ¹⁶Xuta' ri Jesús chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jas wa' ri tajin kichomala kuk'? —xcha chke.

¹⁷Jun chke ri winaq xch'awik, xub'ij che: Ajtij, xink'am loq ri nu k'ojol chuwäch la, rumal chi k'o jun itzel espíritu che, ri u b'anom che chi man käkowin taj käch'awik. ¹⁸Apawije' ta ne ri k'o wi aretaq ri itzel espíritu kuchapo, kuk'iaq pulew, chila' kuyakya wi, käpuluw k'u u pu chi', xuquje' kuquch'uch'ej u ware, käche'r k'u u cuerpo. Xinta' toq'ob' chke ri tijoxelab' la rech käkesaj b'i ri itzel espíritu che, man xekowin tä k'ut, —xcha che.

¹⁹Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: iAy, winaq, alaq ri' rech we q'ij junab' ri', man käkojon tä alaq! —kächa'. ¿A are lo kaj alaq chi xaq are' kink'oji uk' alaq ronojel q'ij, chi kinchajij paciencia uk' alaq? —kächa'. iK'ama b'a' alaq loq ri ala chnuwäch! —xcha chke.

²⁰Xkik'am k'u loq ri ala ruk'. Aretaq ri itzel espíritu xril ri Jesús, chanim xuyakya ri ala, xtzaq k'u ri ala pulew, xuwolqotij rib', xpuluw u pu chi'. ²¹Xuta' ri Jesús che ru tat ri ala, xub'ij: ¿Jampa' xuchap wa' we k'äx ri'? —xcha che.

Xub'ij ru tat: Tzpa ru ch'utinal, —xcha'. ²²K'ia mul ri itzel espíritu kuk'iaq ri ala pa ri q'aq', pa ri ja' chukämisaxik. We k'u k'o jas ri käkowin la chub'anik che, toq'ob'isaj la qa wäch, ichujto' la! —xcha che.

²³Xub'ij k'u ri Jesús che: We käkowin la käkojon la chwe, ironojel kuya' käb'anik rumal ri winaq ri käkojonik! —xcha ri Jesús che.

²⁴Chanim ru tat ri ala ko xch'awik, xub'ij: iTat, kinkojonik! iChinto' b'a' la rech kinkojon na más! —xcha che.

²⁵Aretaq ri Jesús xriilo chi k'ia winaq tajin käkimulij kib' chrij, xuyaj ri itzelalaj espíritu, xub'ij che: Itzelalaj espíritu ri kab'an mem, ri xuquje'

kab'an so'r chke ri winaq, katintaqo chi chatel che ri ala, imatok chi jumul che! —xcha che.

²⁶Xuraq k'u u chi' ri itzelalaj espíritu, sib'alaj xuyakya kan ri ala, xel k'u b'i che. Xkanaj kan ri ala je' ta ne käminaq, je ri' chi e k'ia ri xkib'ij: iXkämik! —xecha'. ²⁷Ri Jesús k'ut xuchap ri ala che ru q'ab', xuyako. Xtak'i k'u aq'an ri ala.

²⁸Okinaj chi k'u ri Jesús pa jun ja, xepe ru tijoxelab', xkita' che ri Jesús pu tukiel wi, xkib'ij: ¿Jas che ri uj man xujkowin tä che resaxik b'i ri itzelalaj espíritu? —xecha che.

²⁹Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xaq xuwi rumal ru b'anik orar xuquje' ri u b'anik ayunar kel b'i jun itzelalaj espíritu ri je' u b'anik wa', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj apan jumul chik chi käkäm na

³⁰Aretaq xeb'el b'i chila', xeb'e'k, xeok'ow k'u pa Galilea. Man kraj tä k'u ri Jesús chi k'o jun käretamaj chi k'olik. ³¹Je ri', rumal chi ri Jesús tajin keutijoj ru tijoxelab', xub'ij chke: Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach k'u na in pa ki q'ab' ri winaq, kinkikämisaj na ri e are', —kächa'. Pune in käminaq chik, kink'astaj k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke. ³²Ri e are' k'ut man xkich'ob' tä ri tajin kub'ij chke, xkixej k'u kib' chuta'ik che.

Ri tijoxelab' käkichomala' kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik

³³Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum. Aretaq ri Jesús ya k'o chik pa ri ja, xuta' chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jas ri' ri tajin kichomala iwib' chrij aretaq uj petinaq pa ri b'e? —xcha chke.

³⁴Man xech'aw tä k'ut rumal chi ri e are' tajin käkichomala' kib' pa ri b'e chrij jachin chke are ri nim na u b'anik. ³⁵Xt'uyi k'u ri Jesús, xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab', xub'ij chke: We k'o jun ri kraj kok che ki nimal ri winaq, rajwaxik kub'ano chi man nim tä u b'anik chkixol, xane kok na che patänil ke konojel, —xcha chke.

³⁶Xuk'am k'u ri Jesús jun alaj ak'al, xutak'ab'a pa ki nik'iajal ri tijoxelab'. Xuq'aluj k'ut, xub'ij chke: ³⁷Apachin ri käk'amow we ak'al ri' rumal wech in, in ri' kinuk'amo. Apachin k'u ri kinuk'am in, man xaq xuwi tä ri in kinuk'amo, xane xuquje' are kuk'am ri xintaqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Apachin ri man kujuk'ulelaj taj are jun quk'

³⁸Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Ajtij, qilom jun achi ri man jun tä quk' ri tajin kukoj ri b'i' la che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus. Ri uj xqaq'il k'u kanoq rumal chi man jun tä quk', —xcha che.

³⁹Xub'ij k'u ri Jesús: Miq'ila chik, —kächa'. Rumal chi man k'o tä jun ri kukoj ri nu b'i' chub'anik jun nimalaj kajmab'al, te k'u ri' chanim kub'ij

tzij ri man utz taj chwij in. ⁴⁰Apachin k'u ri man kujuk'ulelaj taj, are jun ri' quk', —kächa'. ⁴¹Apachin ri kuya jun vaso joron chiwe pa ri nu b'i' rech kitijo xa rumal chi ix rech ri Cristo, qas kuriq na ri tojb'al re, —xcha chke.

**Käkiriq k'äx ri winaq ri käka'no chi jun winaq
chik kuriq ri b'e ri man utz taj**

⁴²Apachin k'u ri kub'ano chi jun chke we ch'utiq ri' ri kekojon chwe kuriq ri b'e ri man utz taj, are utz ri' we ta käxim jun ka' re molino chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u b'i' pa ri mar. ⁴³We ta ra q'ab' kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal pune at kut, chuwäch ri k'o kieb' a q'ab' kate' pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj. ⁴⁴Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä k'u ri q'aq'. ⁴⁵We ta ri awaqan kub'ano chi at kariq ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal, pune xa jun awaqan k'olik, chuwäch ri k'o kieb' awaqan katk'iäq b'i' pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj. ⁴⁶Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä k'u ri q'aq'. ⁴⁷We ta k'u ra waq'äch kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz taj, chawesaj apanoq. Are utz na chawe katok chkixol ri winaq ri kätaqan ri Dios pa ki wi', pune xa jun a waq'äch k'olik, chuwäch ri k'o kieb' a waq'äch, katk'iäq b'i' pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kächuptaj taj. ⁴⁸Chila' k'ut man kekäm tä wi na ri ixjut ri käkitij ri ki tijol ri winaq, man kächuptaj tä k'u ri q'aq'.

⁴⁹Konojel winaq käkiriq na k'äx je' ta ne chi käyi' q'aq' pa ki wi' junam jas ri käyi' ri atz'am puwi' ronojel awaj ri käkämisax chusipaxik cho ri Dios. ⁵⁰Utz ri atz'am. We k'u man k'o tä chik u tzayil ri atz'am, ¿jas ta k'u lo kikoq chik chutzayixik? Chk'ol utzil pa iwanima' je' jas ri utzalaj atz'am, man kixch'ojin tä k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ki jachik kib' juk'ulaj winaq

10 ¹Xel k'u b'i' ri Jesús pa ri tinimit Capernaum, xe' pa Judea, xuquje' xe' ch'äqäp che ri nima' Jordán. Xkimulij k'u kib' k'ia winaq ruk' jumul chik. Ri Jesús jumul chik xeutijoj jas ri naq'atal wi ri Are'. ²Xeopan k'u jujun tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkita' k'u che we taqal che jun achi kujach b'i' ri rixoqil. Xa xkib'ij wa' che ri Jesús rech käqaj ri Are' pa ki q'ab'. ³Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jas pu ri xtaq wi alaq rumal ri qa mam Moisés? —xcha'.

⁴Xkib'ij k'u ri tata'ib' fariseos: Ri qa mam Moisés xuya' chqe chi jun achi kuya' kutz'ib'aj jun wuj ri kub'ij wi chi ri achi kujach b'i' ri rixoqil, xa je ri' k'ut käjach b'i' ri ixoq, —xecha che.

⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xa rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' alaq, are rumal ri' tzt'ib'ax wa' we taqanik ri' chech alaq rumal ri qa mam Moisés, —kächa chke. ⁶Tzpa ru chaplexik loq ronojel, aretaq ri Dios xuchap u b'anik ruwächulew, “chi achi chi ixoq xeb'an ri Dios”. ⁷“Rumal wa' jun achi kuya kan ru nan u tat, kätuni k'u na ruk' ri rixoqil. ⁸Xa e jun na ri kieb' ri!” —kächa ri'. Je k'u ri' man e kieb' tä chik, xane xa e jun wa'. ⁹Rumal k'u ri' jas ri xeutunub'a ri Dios, mäjach ki wäch wa' rumal ri winaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

¹⁰Aretaq e k'o chik pa ja, ri tijoxelab' xkita' che ri Jesús chi kub'ij chi na jumul chik jas kel kub'ij ri' ri tztijox rumal. ¹¹Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin ri kujach b'i ri rixoqil, käk'uli chi k'u na ruk' jun ixoq chik, ri achi ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri nab'e rixoqil. ¹²We are ri ixoq kujach b'i ri rachajil, käk'uli chi k'u na ruk' jun achi chik, ri ixoq ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keutewchij ri ak'alab'

¹³Ri winaq xekik'am loq ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Xeyaj k'u ri winaq kumal ri tijoxelab'. ¹⁴Aretaq xril ri Jesús chi keyajon ri tijoxelab', xpe royowal, xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej rumal chi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq are kech ri e je' taq wa', —kächa'. ¹⁵Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri man kuk'am tä ri' ru taqanik ri Dios je' jas ri kub'an jun alaj ak'al, man käyi' tä k'u che chi kätapan ri Dios puwi', —xcha chke.

¹⁶Ri Jesús xeux'aluj ri ak'alab', xuya k'u ru q'ab' pa ki wi', xeutewchij.

Kopan jun q'inomalaj ala ruk' ri Jesús

¹⁷Aretaq ri Jesús xutaqej chi ru b'e, chanim xpe jun ak'al achi ruk', xxuki chuwäch, xuta' che, xub'ij: Utzalaj Ajtij, ¿jas kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

¹⁸Xub'ij k'u ri Jesús che: ¿Jas che kab'ij utz chwe? iMan k'o tä jun qas utz, xane xaq xuwi ri Dios! —kächa che. ¹⁹Awetam k'u ri kätapan wi ru Loq' Pixab' ri Dios: “Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an ri elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik, mab'an sub'unik che jun winaq chik che resaxik ri rech ri are', nim cheawil wi ra nan a tat,” —kächa ri', —xcha ri Jesús che.

²⁰Xub'ij k'u ri achi che: Ajtij, ronojel wa' nu taqem tzaretaq in ak'al na, —xcha che.

²¹Ri Jesús ko xka'y che ri achi, sib'alaj loq' xril wi, xub'ij che: K'o jun jasach chik ri k'ä mäja' kab'ano. Cheak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'oji k'u na ra q'inomal chila' chikaj. Jo', tasa'j wuk', chatelej k'u ra cruz, —xcha che. (Kel kub'ij wa' chi man nim

tä chik käril wi ru k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.)

²²Xk'extaj k'u ru wäch ri achi, xk'äxk'ob' ri ranima' rumal ri xub'ij ri Jesús che. Xb'isonik xe'k, rumal chi k'ia u q'inomal k'olik.

²³Xka'y ri Jesús pa taq u xkut, xub'ij chke ru tijoxelab': iSib'alaj k'äx käkitiq ri q'inomab' keopan ruk' ri Dios rech kätäqan pa ki wi! —xcha chke.

²⁴Ri tijoxelab' xkikajmaj ri xub'ij chke, man xkiriq tä chik jas xka'no. Xch'aw chi jumul ri Jesús, xub'ij chke: Qachalal, qas k'äx käkitiq ri winaq ri kaku'b'i ri kanima' chrij ri q'inomal, keopan ruk' ri Dios rech kätäqan pa ki wi'. ²⁵Are man k'äx tä ri rok'owisaxik jun kiej camello pa ru julil jun t'isomb'al b'aq chuwäch ri ropanik jun q'inom ruk' ri Dios rech kätäqan puwi', —xcha chke.

²⁶Sib'alaj xkikajmaj wa' ri tijoxelab', xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jachin ta k'u lo ri käkowinik kuriq ru tob'anik ri Dios? —xecha'.

²⁷Ri Jesús tajin keuka'yej, xub'ij k'u chke: Man kekowin tä ri winaq chub'anik wa', käkowin k'u na ri Dios che, rumal chi ri Dios käkowin chub'anik ronojel, —xcha chke.

²⁸Ri tat Pedro xuch'ab'ej ri Jesús, xub'ij: Tat, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan ri jastaq qe, uj k'o uk' la, —xcha che.

²⁹Xub'ij k'u ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man k'o tä jun ri kuya kan ri rachoch, ri rachalal, ru nan u tat, ri rixoqil, ri ralk'ual, ri rulew rumal wech in, xuquje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ³⁰ri mat kuriq na kämik pa taq we q'ij junab' ri' jun ciento mul ri e je' taq wa', ri rachoch, rachalal, ru nan, ralk'ual, rulew, pune ruk' k'äx ri käb'antaj che kumal ri winaq. Xuquje' kuriq na ru k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na, —kächa chke. ³¹E k'ia chke ri winaq ri nim keil wi kämik, man nim tä chi na keil wi pa ri q'ij ri', xuquje' e k'o ri man nim tä keil wi kämik, nim k'ut keil wi na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj jumul chik chi käkäm na

³²E b'enaq k'u pa ri b'e, paqalem kaka'n pa Jerusalén, nab'ejinaq k'u ri Jesús chkiwäch ru tijoxelab'. Ri e are' sib'alaj xkikajmaj u wäch ri Jesús. Konojel ri e teren chrij sib'alaj kixe'm kib'. Ri Jesús xeusik'ij jumul chik ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi, xuchaplej k'u u b'ixik chke ri käb'an na che. ³³Xub'ij k'u chke: Chiwilampe', b'enam qe, tajin kujpaqi pa ri tinimit Jerusalén. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' pa ki q'ab' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkiq'at na tzij pa nu wi' chi kinkämisax na, kinkijach k'u na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik. ³⁴Käketz'b'ej na nu wäch, xuquje' käkichub'aj na nu wäch. Kinkirapuj na, kinkikämisaj. Kink'astaj chi k'u na churox q'ij, —xcha ri Jesús chke.

Ri tat Jacobo, ri tat Juan kākita' jun toq'ob' che ri Jesús

³⁵Xeqeb' k'u ru k'ojol ri tat Zebedeo ruk' ri Jesús, e are' ri tat Jacobo, ri tat Juan, xkib'ij k'u che: Qajtij, kəqaj chi kəb'an la chqə apachike u wəch toq'ob' ri kəqata' che la, —xecha che.

³⁶Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas k'u kiwaj chi kinb'an chiwe? —xcha chke.

³⁷Xkib'ij k'u che: Aretaq kənimarisax ri q'ij la, kətaqan chi la pa ki wi' konojel, ya la chqə chi kujt'uyi na uk' la, chi jun chqə kək'oji pa ri wikiəq'ab' la, ri jun chik pa ri moxq'ab' la, —xecha che.

³⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: iMan kich'ob' taj jas u wəch toq'ob' ri kita' chwe! —kəcha chke. ¿A kixkowinik kich'ij na ri k'əx ri kinriq na in, kitij k'u na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in? ¿A kixkowinik kəb'an i qasna' ix jas ri qasna' ri kəb'an na chwe in? —xcha chke.

³⁹Xkib'ij k'u che: Kujkowinik, —xecha che.

Xub'ij k'u ri Jesús chke: Qas tzij kitij na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in, xuquje' kəb'an na i qasna' jas ri qasna' ri kəb'an na chwe in, —kəcha chke. ⁴⁰Are k'u ri t'uyulem pa ri nu wikiəq'ab', we ne pa ri nu moxq'ab', man kuya' taj kinya in chiwe. Are wa' kech ri e cha'tal rumal ri Dios chi ket'uyi pa taq ri t'uyulib'al ri', —xcha chke.

⁴¹Aretaq ri lajij tijoxelab' chik xkita u b'ixik ronojel wa', xpe koyowal ri e are' chke ri tat Jacobo, ri tat Juan. ⁴²Xeusik'ij k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri ix iwetam chi ri winaq ri ya'tal chke chi ketaqan pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik, qas tzij e k'o ri' pa ki q'ab'. Ri ki nimaqil winaq ketaqan pa ki wi' xuquje', —kəcha'. ⁴³Man je' tā k'u wa' ri ix, xane apachin chiwe ri kraj chi nim kil wi, rajwaxik chi kok na wa' che patānil iwe. ⁴⁴Apachin chiwe ri kraj kok che i nimal ix, nab'e rajwaxik chi kok na che patānil ke konojel, —kəcha'. ⁴⁵Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man in petinaq taj rech kinpatānixik, xane rech kinpatānin chke nik'iaj chik, xuquje' rech kinya ri nu k'aslemal che tojb'al re ri ki tzoqopixik k'ia winaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukunaj ri moy achi, Bartimeo u b'i'

⁴⁶Xeopan k'u pa ri tinimit Jericó. Elem chi k'u b'ik kub'an ri Jesús pa Jericó, e rachi'l k'u ru tijoxelab' xuquje' k'ialaj taq winaq chik. K'o k'u jun moy achi, Bartimeo u b'i', t'uyul chi' ri b'e, are k'u jun molonel wa', u k'ojol ri tat Timeo. ⁴⁷Aretaq xuto chi tajin kok'ow ri Jesús aj Nazaret, ko xch'awik, xub'ij: iTat Jesús, ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wəch! —xcha'.

⁴⁸E k'ia ri winaq ri xkiyajo, xkib'ij che chi chutz'apij u pu chi'. Ri are' k'ut xa man kuta taj, xane más ko na xch'awik, xub'ij: iRalk'ual kan ri qa mam David,^k toq'ob'isaj la nu wəch! —xcha'.

^k 10:48 Ri “Ralk'ual kan ri qa mam David” kel kub'ij “To'l Qe”, junam jas ri tzij “Cristo” o “Mesías”.

⁴⁹Xtak'i k'u ri Jesús, xub'ij: Sik'ij b'a' alaq loq, —xcha chke.

Xkisik'ij k'u loq ri moy, xkib'ij che: iChachajij awanima!! iChatwalijoq! Ri Jesús tajin katusik'ij, —xecha che.

⁵⁰Ri are' k'ut xuroqij kan ru q'u' jela', chanim xwalijik, xe'k, xopan ruk' ri Jesús. ⁵¹Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿Jas kaj la chi kinb'an che la? —xcha che.

Xub'ij ri moy che: Ajtij, kwaj kinka'y jumul chik, —xcha che.

⁵²Xub'ij ri Jesús che: Kuya' ke' la. Ya xutzir la rumal chi xkojon la chwe, —xcha che.

Chanim k'ut xkowinik xka'yik, xteri b'i chrij ri Jesús pa ri b'e.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

11 ¹Aretaq naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jerusalén, chkiwäch ri tinimit Betfagé ruk' ri tinimit Betania, tajin keok'ow chuxe' ri Ujuyub'al Olivos, ri Jesús xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab'. ²Xub'ij chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawäch. Aretaq kixopan chila' kiriq na jun burro yuqulik. Man k'o tä jun winaq kiejeninaq chrij, —kächa'. Chikira', chik'ama loq, —kächa chke. ³We k'o jun kub'ij chiwe: ¿Jas che kib'an wa'? —kächa ne chiwe. Chib'ij che: Xa kajwataj che ri Qajaw Jesús, chanim k'ut kutzelej chi na loq che la, —kixcha che.

⁴Xeb'e' k'u ri tijoxelab', xekiriqa k'u ri burro pa ri b'e, yuqul koq chuchi' ri porta. Xkikir k'ut.

⁵Jujun chke ri a tak'atoj chila' xkib'ij chke: ¿Jas kib'ano kikir ri burro? —xecha chke.

⁶Ri tijoxelab' xkib'ij chke jas ru b'im b'i ri Jesús. Xyi' k'u chke chi käkik'am b'ik. ⁷Xkik'am k'u b'i ri burro, xkiya che ri Jesús. Xkiya ri ki q'u' chrij, xkiejen k'u ri Jesús. ⁸E k'ia winaq xkilik' ri ki q'u' pa ri b'e, xuquje' k'o jujun chik ri xekiya u xaq taq che' ri xekich'upula pa taq ri juyub'.

⁹Ri winaq ri e nab'ejinaq chuwäch ri Jesús, xuquje' ri e teretoj chrij, ko xech'awik, xkib'ij: iChnimarisax u q'ij ri Dios! iUtz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! —kecha'. ¹⁰iTewchim b'a' ri' ri taqanik ri käpe na pa qa wi! Tzare wa' ri taqanik ri xchaplex nab'e rumal ri qa mam David. iChnimarisax u q'ij ri Dios! —xecha'.

¹¹Xopan k'u ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xok pa ri nimalaj rachoch Dios. U ka'ylob'em chik ronojel, b'enaq chi k'u ri q'ij, xel b'ik, xe' pa Betania, e rachi'l ri kab'lajuj u tijoxelab'.

Ri Jesús kuyaj ri u che'al higos ri man k'o tä u wäch

¹²Chukab' q'ij k'ut, aretaq tajin ketzelej loq, e petinaq pa ri tinimit Betania, xnum ri Jesús. ¹³Xril k'u apan chinaj jun u che'al higos, räx k'u ru xaq. Xe' ri Jesús che rilik we k'o u wäch kuriqa'. Aretaq xopan ruk' ri

che!, man k'o tä k'u u wäch xuriqo, xane xaq xuwi ru xaq k'olik. Je ri!, rumal chi mäja' ru q'ijol ri higos. ¹⁴Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che ri che!: K'o jun mätirow chik ra wäch, —xcha che.

Xkita k'u wa' ru tijoxelab'.

Ri Jesús kujosq'ij ri nimalaj rachoch Dios

¹⁵Te k'u ri!, aretaq xeopan pa Jerusalén, xok b'i ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej kesaxik b'i ri ajk'ayib', xuquje' ri kekiloq' taq jastaq chupam ri nimalaj rachoch Dios. Xeutzag ri ki mesa ri k'exal taq puaq, xuquje' xeutzag ri ki tem ri ajk'ay taq palomäx. ¹⁶Man xuya' tä k'u ri Jesús chi k'o jun kok'ow chupam ri nimalaj rachoch Dios ri ruk'am reqa'n. ¹⁷Xeutijoj k'u ri winaq, xub'ij chke: Tz'ib'am k'u wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Ri wachoch in, are jun ja ri käb'an wi orar,” — kuchixik. “Je k'u u kojik wa' kumal konojel winaq,” —kächa ri!. Xuquje' xub'ij ri Jesús: Ri alaq k'ut, jun kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, — xcha chke.

¹⁸Xkita k'u wa' ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xa je ri' xkitzukuj jas käka'n chukämisaxik. Je' xka'n wa' rumal chi xkixej kib' cho ri Jesús, rumal chi konojel ri winaq käkikajmaj ru tijonik ri Are!. ¹⁹Are chi' k'ut tajin kok ri aq'ab', xel b'i ri Jesús pa ri tinimit.

Käkäm ru che'al higos ri yajtajinaq rumal ri Jesús

²⁰Aq'ab' k'ut, chukab' q'ij tajin keok'ow pa ri b'e, xkilo chi ru che'al higos chaqi'jarinaq chik ronojel. ²¹Xna'taj k'u wa' che ri tat Pedro, xub'ij che ri Jesús: Ajtij, ichilampe la! Ru che'al higos ri xyaj la, ya chaqi'jarinaq chik, —xcha che.

²²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab': iTzrajwaxik b'a' kijikib'a iwanima' chrij ri Dios! —kächa chke. ²³Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri kub'ij che we nimalaj juyub' ri!: “Chawesaj awib' chi!, chak'iäqa b'i awib' pa ri nimalaj ja!,” —we kächa che. We ta kub'ij wa', man käkieb'lan tä k'u u k'ux, xane kujikib'a u k'ux chi ri kub'ij käb'antaj na, qas käb'antaj k'u na wa!. ²⁴Rumal wa' kinb'ij chiwe chi aretaq k'o kita' che ri Dios aretaq kib'an orar, chijikib'a iwanima' che ri Dios chi kik'amo, käb'antaj k'u na wa' chiwe, —kächa!. ²⁵Amaq'el k'ut aretaq kib'an orar, we k'o jun k'äx pa iwanima' chrij jun winaq chik, chisacha u mak, rech ri i Tat ri k'o chikaj kuya' kusach ri i mak ix xuquje!. ²⁶We k'u man kisach tä ki mak nik'iaj chik, ri i Tat ri k'o chikaj man kusach tä ri i mak ix, —xcha chke.

K'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

²⁷Xetzelej chi b'ik, xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén. Ri Jesús tajin kub'inib'ej u pam ri nimalaj rachoch Dios, aretaq ri ki nimaqil sacerdotes,

ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq xeopan ruk'.
 28 Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi káb'an la ronojel wa' we ri'?
 ¿Jachin lo ri yo'winaq che la chi je' káb'an la wa'? —xecha che.

29 Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xuquje' k'o ri kinta' chech ala. We
 kákwon ala chub'ixik chwe jas ri kinta', kinb'ij na chech ala jachin ri
 yo'winaq chwe chi k'o taqanik pa nu q'ab' rech je' kinb'an wa', —kácha
 chke. 30 B'ij ala chwe jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik ri qasna', we
 are ri Dios o are ri winaq, —xcha chke.

31 Xkichapla u tzijob'exik kib', xkib'ij: We káqab'ij chi are ri Dios
 xtaqowik, kub'ij na ri Jesús chqe: “¿Jas k'u che man xikoj taj?” —kácha
 na. 32 ¿A káqab'ij ta k'ut chi e are ri winaq xetaqowik? —kecha'.

Káxixej k'u kib' chkiwäch ri winaq rumal chi elinaq chi saq chkiwäch
 ri winaq chi qas tzij ri tat Juan are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios.
 33 Rumal wa' xkitzelej u wäch u tzij ri Jesús, xkib'ij che: ¡Man qetam taj!
 —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Je k'u ri' ri in man kinb'ij tä chech ala
 jachin ri yo'winaq chwe chi ri in kinb'an ronojel wa' we ri', —xcha chke.

Waral káqil wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

12 1 Ri Jesús xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq kuk' taq k'utb'al,
 xub'ij k'u che: K'o jun achi ri xub'an jun tikb'al uvas, xukoralij
 rij, te k'u ri' xuk'ot jun jul ri kápitz' wi ri uvas, xub'an xuquje' jun
 tak'atikalaj ja ri kákoj che chajib'al re ronojel, xuya k'u kan pa qajomal
 chke jujun taq ajchakib', xe' naj pa jun tinimit chik, —kácha'.

2 Xopan k'u ri q'ij ri káb'an ri cosecha rech uvas, ri ajchaq'el xutaq b'i
 jun patänil re kuk' ri ajchakib' chuk'amik re ru wächinik ri tikb'al uvas.
 3 Are k'u ri ajchakib' xkichap ri patäninel, xkich'ayo, xkitaq b'ik, man k'o
 tä xkiya b'i che, —kácha'. 4 Ri ajchaq'el ri tikb'al uvas xutaq k'u b'i jun
 patäninel chik kuk' ri ajchakib'. Ri e are' k'ut xka'n chi ab'aj ri patäninel
 ri', xkisok chujolom, xa etzelal xka'n b'i che. 5 Xutaq chi k'u b'i jun patänil
 re, ri ajchakib' k'ut xkikámisaj wa', je ri' xuquje' xka'n chke ri jule' u
 taqo'n chik. Jujun chke xekich'ayo. Jujun chik xekikámisaj.

6 K'a k'o na jun taqo'n chik ruk' ri ajchaq'el, are k'u ri u k'ojol, ri
 sib'alaj loq' chuwäch. Chuk'isb'al ronojel xutaq b'i wa' kuk' ri ajchakib',
 xub'ij k'ut: “Qas nim kákil wi na ri nu k'ojol,” —xcha ri ajchaq'el. 7 Ri
 ajchakib' xkitzijob'ej kib', xkib'ij: “Are wa' ri kechb'en ronojel. ¡Jo!,
 qakámisaj k'ut, rech káq'ax ronojel wa' pa qa q'ab'!” —xecha'. 8 Xkichapo,
 xkikámisaj, xkesaj k'u b'i ru cuerpo pa ri tikb'al uvas, —xcha ri Jesús
 chke.

9 Te k'u ri' ri Jesús xuta' chke, xub'ij: ¿Jas k'u kub'an na ri' ri ajchaq'el
 ri tikb'al uvas? —kácha ri Jesús. Kopan na kuk', keukámisaj na ri
 ajchakib', kuya k'u na ru tikb'al uvas chke jule' chik, —kácha chke.

¹⁰¿A mat sik'im alaq wa' we tz'ib'am ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios? Je ri' kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa'' xkoj che toq'eb'al re ri ja.

¹¹Je' b'anom wa' rumal ri Qajaw Dios.

Qas kajmab'al k'u wa' chqawäch,
—kächa', —xcha chke.

¹²Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xkitzukuj k'ut jas käka'n chuchapik ri Jesús rumal chi xkich'ob'o chi chkij ri e are' xutzijoj wa' we k'utb'al ri'. Käkixej k'u kib' chkiwäch ri k'ialaj winaq, xa rumal ri' xkiya kan ri Jesús, xeb'e'k.

Käta' che ri Jesús we rajwaxik kätoj alkab'al

¹³Xetaq k'u b'i jujun chke ri tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xuquje' jujun chke ri rachi'l ri tat Herodes che rilik we k'o jas kekowin chub'anik rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'. ¹⁴Aretaq xeopanik, xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, qetam chi jikom anima' la, xuquje' chi man käxej tä ib' la chkiwäch ri winaq jas pu käkichomaj ri e are' chij la. Man nim tä k'u kil wi la jun winaq chuwäch ri jun chik, xane qas tzij käk'ut la u b'eyal ru rayinik ri Dios chkiwäch konojel. ¿A taqal chqe käqatoj alkab'al che ri César o a man taqal taj? —kecha'. ¿A rajwaxik k'ut käqatojo o a man rajwaxik taj? —xecha che.

¹⁵Retam k'u ri Jesús chi xaq kieb' ki wäch, rumal ri' xub'ij chke: ¿Jas che käta' alaq wa' chwe? ¿A mat xa kaj alaq chi kinqaj pa q'ab' alaq? —kächa'. K'amampe alaq loq jun puaq chnuwäch rech kinwilo, —xcha chke.

¹⁶Ri e are' xkik'am loq ri puaq, xril k'u wa' ri Jesús, te ri' xub'ij chke: ¿Jachin k'u ajchaq'el we ka'yeb'al xuquje' we b'i'aj ri'? —xcha chke.

Xkib'ij k'u che: Are rech ri César, —xecha che.

¹⁷Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya b'a' alaq che ri César ri rech ri César. Ya k'u alaq che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

Ri e are' xkikajmaj u wäch ri Jesús rumal ri xub'ij chke.

K'o jas käkita' ri tata'ib' saduceos che ri Jesús chrij ri ki k'astajib'al ri käminaqib'

¹⁸Te ri' xeopan jujun tata'ib' saduceos ruk' ri Jesús. Ri winaq ri', ri saduceos, käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: ¹⁹¡Ajtij! Tz'ib'am kan chqe rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm ru chaq' jun achi, we käkäm ri ratz, k'o k'u kan ri rixoqil, we k'u man e k'o tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil, rajwaxik k'ut chi ri rachalal

¹12:10 We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

ri k'o kanoq, käk'uli ruk' ri ixoq ri' ri malka'n rech kek'o'ji kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri' je' ta ne e rech ri käminaq, —kecha che. ²⁰E k'o k'u wuqub' achijab' e kachalal kib'. Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut, man k'o tä k'u kan ralk'ual ruk' ri rixoqil. ²¹Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n, xuquje' xkäm b'ik, man k'o tä kan ralk'ual. Je' xuquje' xub'an ri urox achi. ²²Je k'u ri' xka'n ri wuqub' achijab', kachalal kib', man xkiya tä kan kalk'ual. E käminaq chik konojel, xkäm k'u b'i ri ixoq. ²³Aretaq k'ut kek'astaj na ri käminaqib', çjachin chke wa' we wuqub' achijab' ri' käk'amow ri ixoq che rixoqil? Xk'o'ji k'u che kixoqil ri wuqub', —xecha che.

²⁴Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri alaq xa sachinaq alaq rumal chi man etam tä alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Man etam tä k'u alaq ru chuq'ab' ri Dios, —kächa chke. ²⁵Aretaq ri käminaqib' kek'astajik, man kek'uli tä chik. Ri qa nan qa tat k'ut man käkiya tä chi ri kalk'ual che k'ulanem, xane e junam chi kuk' ri ángeles ri e k'o chikaj, —kächa'. ²⁶Chrij k'u wa' chi kek'astaj na ri käminaqib', k'o na ri kwaj kinb'ij chech alaq: ¿A mat sik'im alaq pa ri wuj ri tz'ib'am rumal ri qa mam Moisés jawije' ri kub'ij wi chi ri Dios k'o chupam ri juwi' k'ix ri tajin käk'atik, xuch'ab'ej loq ri qa mam Moisés? Je wa' xub'ij: “In ri' ru Dios ri Abraham, ru Dios ri Isaac, ru Dios ri Jacob,” —xcha ri Dios, —kächa'. ²⁷Ri qa Dios man are tä Dios kech ri käminaqib', xane kech ri e k'ask'oj. Je ri' q'alaj chi xa sachinaq alaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri taqanik ri nim na u b'anik

²⁸Xopan k'u jun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ri tajin kätatab'enik aretaq xkichomala kib'. Retam k'ut chi ri Jesús utz u tzelexik u wäch ri ki tzij u b'anom, rumal ri' xuta' che: ¿Jas ri taqanik ri nim na u b'anik chkiwäch konojel? —xcha che.

²⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Are wa' ri tznim na u b'anik: “Winaq aj Israel, ichitatab'ej!” —kächa'. “Ri qa Dios ri Qajaw, xaq xuwi ri Are', are Qajaw,” —kächa'. ³⁰“Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima', chikojo ri i chomanik, chitija k'u ri i chuq'ab' chub'anik wa',” —kächa'. Tzare k'u wa' ri nab'e taqanik ri sib'alaj nim u b'anik. ³¹Ri ukab' taqanik ri sib'alaj nim na u b'anik are wa': “Chiwaj ri iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib',” —kächa'. Man k'o tä chi k'u jun taqanik ri nim na u b'anik chkiwäch wa', —xcha ri Jesús che.

³²Xub'ij k'u ri tijonel re ri Pixab' che ri Jesús: iUtz ri káb'ij la, Ajtij! Qas tzij ri káb'ij la chi xa jun ri qa Dios, man k'o tä chi jun chuwäch ri Are', —kächa che. ³³Xuquje' rajwaxik chi jun winaq sib'alaj kraj ri Dios, kujikib'a ru k'ux, kujikib'a ri ranima', kukoj ru chomanik, kutij k'u u chuq'ab' chub'anik wa'. Xuquje' rajwaxik chi kraj ri rach winaq je' jas ri are' kraj rib'. Nim na u b'anik wa' chkiwäch konojel ri sipanik ri keporox

cho ri Dios, xuquje' chkiwäch konojel ri awaj ri kekämisax che sipanik cho ri Dios, —xcha che.

³⁴Aretaq ri Jesús xuto chi sib'alaj këna'w ri tata' chutzelexik u wäch u tzij, xub'ij che: Xaq jub'iq' kraj man këtaqan ri Dios puwi' la, —xcha che.

Te k'u ri' man k'o tä chi jun xuchajij anima' chi k'o jas xuta' che ri Jesús.

Ri Jesús kätzjon chrij ri ralk'ualaxik ri Cristo

³⁵Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, käch'awik, kub'ij: ¿Jas che këkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi ri Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam David? ³⁶Tzare k'u ri qa mam David kub'ij rumal ri Loq'alaj Espíritu:

Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Qajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',^m

k'ä kinya na chawe chi katch'akanik

kattaqan pa ki wi' konojel

ri këka'n ki k'ulel chawe,”

—kächa'. ³⁷We ri qa mam David kub'ij: “Qajaw” che ri Cristo, ¿jas ta k'u che këkib'ij ri e are' chi ri Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam David? iMan je' tä ri! —xcha chke.

Ri winaq k'ut, ri sib'alaj e k'ia chik ki mulim kib', këkikot kanima' chutatab'exik ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús kub'ij chi rajwaxik chi ri winaq këkichajij kib' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'

³⁸Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq, kub'ij chke: Chajij ib' alaq chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'. Ri e are' këqaj chkiwäch keb'inikat pa charchäq taq katz'iaq. Xuquje' këqaj chkiwäch chi nim keil wi na, këyi' k'u rutzil ki wäch pa taq ri k'ayib'al, pa taq ri b'e. ³⁹Käkitzukuj ri t'uyulib'al ri nimaq ki b'anik pa taq ri rachoch Dios, xuquje' ri t'uyulib'al ri nim keil wi pa taq ri ula'nem ri kewi' wi, —kächa chke. ⁴⁰Xuquje' këkitoqij taq ri kachoch ri malka'nib' taq ixoqib'. Te ri' këkiyuq u tza'm ri ki tzij aretaq këka'n orar rech man q'alaj tä ri etzelal ri tajin këka'no. iQas nim na ri k'äx këkiriq ri tijonelab' re ri Pixab' aretaq këq'at na tzij pa ki wi! —xcha ri Jesús chke ri winaq.

Qas nim ri kusipaj jun malka'n chichu' cho ri Dios

⁴¹T'uyul k'u ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chkiwäch taq ri këxon ri këyi' wi ri puaj ri käsipax cho ri Dios. Tajin këka'y chke ri winaq ri

^m 12:36 Ri kät'uyi jun pu wikiäq'ab' jun nim taqanel, we are ri Dios o jachin jun ri k'o taqanik pu q'ab', kel kub'ij chi ri jun ri t'uyul pu wikiäq'ab', are këyi' nim taqanik pu q'ab' ri are' xuquje'.

käkiya ri ki rajil chupam taq ri käxon ri'. E k'ia k'u chke ri q'inomab' xekiya nimaq taq ki rajil. ⁴²Xopan k'u jun malka'n chichu' ri meb'a', xuya xa kieb' alaj taq puaq, kraj ne xa jun centavo rajil ri kieb' puaq ri'. ⁴³Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: Qas tzij ri kinb'ij chiwe, chi we meb'a'laj malka'n chichu' ri', are nim na wa' ri xusipaj ri are' chkiwäch konojel ri nik'iaj winaq ri ki yo'm ki rajil pa taq ri käxon ri k'olib'al puaq. ⁴⁴Ri e are' ki yo'm jub'iq' re ri k'ia ri k'o kuk'. Are k'u we malka'n chichu' ri' u yo'm ronojel ri k'o ruk', ronojel ri tzuqub'al re, — xcha chke.

Ri Jesús kuq'alajisaj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

13 ¹Elem b'i re ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: iAjtij, chilampe la we je'lalaj taq ab'aj ri', xuquje' taq we ja ri yakom ri' ri sib'alaj e kajmab'al! —xcha che.

²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿A kawil konojel we nimalaj taq ja ri e yakom ri'? —kächa'. Man käkanaj tä k'u kan jun ab'aj puwi' ri jun ab'aj chik ri mat käwulix na, —xcha che.

Ri Jesús keutzijoj ri etal re ri k'isb'al taq q'ij

³Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab', pa ri Ujuyub'al Olivos ri k'o apan cho ri rachoch Dios. T'uuyul k'u ri Jesús chila', ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, xuquje' ri tat Andrés xkita' che ri Are' pu tukiel wi, ⁴xkib'ij: Käqaj chi käb'ij la chqe jampa' käb'antaj na wa'. ¿Jas u wäch etal käb'an na chuk'utik chqawäch chi xopan ri q'ij ri' ri keb'antaj na konojel taq wa' ri b'im la chqe? —xecha che.

⁵Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: iChichajij iwib' k'o jachin jun mixsub'uwik! —kächa'. ⁶E k'ia k'ut ri kepe na, käkikoj na ri nu b'i', käkib'ij: “iIn ri' ri Cristo!” —kecha na. E k'ia k'u ri' ri kekisub' na, —kächa chke.

⁷Aretaq kita nimalaj taq ch'oj, xuquje' kita u tzijoxik taq ch'oj jawije' taq chi', mixej iwib'. Rajwaxik chi käb'antaj na wa'. K'ä mäjoq k'u ri k'isb'al re ri q'ij junab' ri', —kächa'. ⁸Käch'ojin k'u jun tinimit ruk' ri jun tinimit chik, xuquje' käch'ojin jun nim taqanel ruk' jun nim taqanel chik. Kepe k'u na k'ia käb'rajan jawije' taq chi', käpe na wil'al xuquje', ri winaq k'ut sib'alaj käkitukij na kib'. Xaq k'u chapleb'al wa' re ronojel ri k'äx ri käpe na pa ki wi' ri winaq, —kächa chke.

⁹iChichajij b'a' iwib'! —kächa'. Kixjach k'u na pa taq ki q'ab' ri ki nimaqil winaq ri ketaqan pa ki wi', xuquje' kixch'ay na chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq. Kixtak'ab'ax na chkiwäch q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch taqanelab' ri nimaq ki b'anik rumal wech in rech kiq'alajisaj na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri e are', —kächa chke. ¹⁰K'ä mäjoq k'u kopan

ri k'isb'al re ri q'ij junab' ri', rajwaxik kätzijox na we Utzalaj Tzij ri' re ri Evangelio chke konojel ki wäch winaq cho ruwächulew, —kächa'.¹¹ Aretaq kixk'am na b'ik rech kixjach chkiwäch ri q'atal taq tzij, mixej iwib', michomaj b'ik jas ri kib'ij na chke, xane chib'ij ri käy' chiwe rumal ri Dios pa ri q'ij ri'. Man ix tä k'ut ri kixtzijon na, xane are ri Loq'alaj Espiritu.¹² Ri winaq kekijach na ri kachalal pa kämisaxik, ri nan tat kekijach na ri kalk'ual pa kämisaxik. Ri alk'ualaxelab' käkiyak na kib' chkiy ri ki nan ki tat, kekijach na pa kämisaxik.¹³ iKonojel ri winaq käketzelay na i wäch xa rumal wech in! —kächa'. Are k'u ri käch'ijowik k'ä käk'is na ronojel, kuriq na ri' ru tob'anik ri Dios, —kächa chke.

¹⁴Ri qa mam Daniel, jun chke ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xutz'ib'aj ojer chrij ri “itzelalay äwas ri ketzelan ronojel.” iJachin ri kusik'ij wa', ri tz'ib'tal waral, chuch'ob'o' jas ri' ri äwas ri kub'ij chi'! Aretaq kiwil wa' käk'o'ji chila' jawije' ri man ya'tal tä wi, rajwaxik chi ri winaq ri e k'o pa Judea keanimaj b'i pa taq ri juyub'.¹⁵ Ri winaq ri e k'o puwi' taq kachoch,^a aninaq cheqaj loq, meb'ok chi b'i chupam ri ja chuk'amik b'i jun jasach.¹⁶ Xuquje' ri e k'o pa ri juyub' mätzelej b'i cho ja chuk'amik ri ki q'u'.¹⁷ iSib'alaj k'äx ke ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik pa taq ri q'ij ri', xuquje' ri e k'o alaj taq kal ri k'ä ketu'nik!¹⁸ iChib'ana b'a' orar, chixb'ochi'n che ri Dios chi mäk'ulmataj ronojel wa' pa taq ri u q'ijol ri tew!¹⁹ Je ri', rumal chi käpe na nimalaj k'äxk'ol pa taq ri q'ij ri', ri man k'olinaq tä ri' tzpa ru chaplexik loq ru b'anik ruwächulew rumal ri Dios k'ä pa taq we q'ij ri'. Te k'u ri' man k'o tä jumul ri kepe chi na k'äxalaj taq q'ij junam ruk' ri k'äxk'ol ri'.²⁰ We ta ri Qajaw Dios mat kub'ano chi xaq q'atatal q'ij käk'o'ji we k'äxk'ol ri', mat k'o jun winaq ri' ri käk'asi kanoq. Ri Dios k'ut u b'anom chi xaq q'atatal q'ij käk'o'ji wa' rumal chi keraj ri e cha'tal rumal ri Are'.

²¹We k'u k'o jun ri kub'ij chiwe: “iChiwilampe', k'o ri Cristo chi ri'!” We kub'ij: “iChiwilampe', k'o jela'!” —we kächa'. iMikoj b'a'! —kächa chke.²² Kepe na winaq ri kaka'n che kib' chi e are ri Cristo, xuquje' kepe chi na jule' chik ri kaka'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Keka'n k'u na etal, xuquje' kajmab'al che ki sub'ik ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios we kekowinik, —kächa'.²³ iChiwila b'a' iwib'! Nu b'im chi k'u apan ronojel wa' chiwe, —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

²⁴Pa taq ri q'ij ri' aretaq ok'owinaq chik ri nimalaj k'äx ri', ri q'ij kätzijox na, ri ik' k'ut man kätunun tä chik.²⁵ Ketzax k'u na loq ri ch'imil cho ri kaj. Keslab'isax k'u na konojel ri k'o ki chuq'ab' ri e k'o cho

^a 13:15 Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

ri kaj, je' jas ri q'ij, ri ch'imil, ri ik', xuquje' nik'iaj chik, —kächa'. ²⁶Te k'u ri' kilitaj k'u na chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinpe pa taq ri sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', känimarisax k'u nu q'ij, —kächa'. ²⁷Te ri' keintaq na b'i ri ángeles rech kekimulij ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios pa ri relb'al q'ij, pa ru qajb'al q'ij, pa ri u moxq'ab' ri relb'al q'ij, pa ru wikiäq'ab' ri relb'al q'ij, tzpa ronojel ri kajulew, —xcha chke.

²⁸Chich'ob'o b'a' ri k'utb'al chrij ru che'al higos: Aretaq keräxar ru q'ab', ketuxin k'u ru xaq, iwetam ri' chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'alaj. ²⁹Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwil ki k'ulmaxik ronojel wa', kiwetamaj na chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'ij ri kinpetik. Je' ta ne chi in k'o chi' ri uchib'e. ³⁰Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi keb'antaj na ronojel wa' ri xinb'ij chiwe k'ä mäjoq kekäm ri winaq re we q'ij junab' ri', —kächa'. ³¹Käsach na u wäch ri kaj, xuquje' ruwächulew, are k'u ri tzij ri nu b'im chiwe keb'antaj na wa', —xcha chke.

³²Man k'o tä k'u jachin jun ri retam jampa' kopan ri q'ij ri', o ri hora. Man ketam tä ri ángeles, man retam tä ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi ri qa Tat Dios retam wa', —kächa'.

³³Rumal wa', ichiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, chib'ana orar! iMan iwetam tä k'ut jampa' kopan ri q'ij ri!' —kächa chke. ³⁴Are je' jas jun achi b'enam kub'ano, naj ke' wi. K'ä mäja' kel b'ik cho ja, kuya kan ronojel pa ki q'ab' ri patänil taq re, xuquje' kuya kan ri ki chak chkijujunal. Kätaqan kan che ri chajil uchib'e chi utz rilik ri ja kub'ano, —kächa chke. ³⁵iChiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! rumal chi man iwetam taj jampa' käpe ri ajchaq'el ja, we tajin kok ri aq'ab' aretaq käpetik, we pa nik'iaj aq'ab', we pa ri hora ri koq' ri ama' äk', we tajin käpe chi ru saqirik. ³⁶Chiwila b'a' iwib' rech we xaq te'talik käpetik mixuluriqa ne tajin kixwarik. ³⁷Ri kinb'ij chiwe, kinb'ij k'u chke konojel. iChiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! —xcha chke.

Käkitzijob'ela kib' jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

14 ¹Xa kieb' q'ij chik kraj che ri nimaq'ij, Pascua^o u b'i', xuquje' ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'am ruk'. Ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' käkitzukuj jas käka'n na chuchapik ri Jesús ruk' sub'unik rech käkikämisaj. ²Xkib'ij k'ut: iMächap pa ri nimaq'ij rech metukin ne ri winaq! —xecha'.

Jun ixoq kuya k'ok'alaj kunab'al pu jolom ri Jesús

³Are k'u ri Jesús k'o pa ri tinimit Betania cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xk'oji itzel ch'a'k che. T'uyul k'u ri Jesús chi' ri mesa, xopan jun ixoq ruk'am jun k'olib'al kunab'al re alabastro, k'o k'ok'alaj kunab'al re

^o 14:1 “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

gas nardo chupam. Sib'alaj paqal rajil wa' we kunab'al ri'. Ri ixoq xupaxij ri k'olib'al kunab'al, xutix k'u ri kunab'al pu jolom ri Jesús. ⁴E k'o k'u jujun chila' ri xa xpe koyowal, xkib'ij chb'il taq kib': ¿Jas che xaq xtix wa' we kunab'al ri'? —xecha'. ⁵iXk'iyix ta k'u wa' che oxib' cientos quetzales ruk' u wi', xyi' ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib'! —xecha'.

Xeyoq'on k'u che ri ixoq.

⁶Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas che kiya latz' che ri ixoq? iMib'an wa' che! iJun nimalaj utzil k'ut ru b'anom chwe! —kächa chke. ⁷Amaq'el k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk', kuya' k'ut kib'an utzil chke aretaq kiwaj u b'anik wa'. Are k'u ri in man in k'o tä iwuk' ronojel q'ij. ⁸We ixoq ri' u b'anom jas ri xkowin chub'anik, ri xpe pa ranima'. U kojom k'u b'i ri k'ok'alaj kunab'al che ri nu cuerpo k'ä mäjoq kinmuqik. ⁹Qas k'u tzij ri kinb'ij chiwe chi apawije' ta ne ri kätzijox wi na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ri u b'anom we ixoq ri' kätzijox na che na'tab'al re, —xcha chke.

Ri tat Judas kuchi'j u jachik ri Jesús

¹⁰Te k'u ri' xel b'i ri tat Judas Iscariote, jun chke ri kab'lajuj tijoxelab', xe' ri are' kuk' ri ki nimaqil sacerdotes chuchomaxik kuk' jas kub'an chujachik ri Jesús pa ki q'ab'. ¹¹Aretaq xkito, xekikotik, xkib'ij k'u che ri tat Judas chi käkiya na puaq che. Ri tat Judas k'ut tajin käreyej chi kopan jun utzalaj q'ij chujachik ri Jesús pa ki q'ab'.

Käb'an ri wi'm re ri Qajaw Jesús

¹²Pa ri nab'e q'ij re ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'am ruk',^p aretaq käkämisax ri chij che ri nimaq'ij Pascua, ru tijoxelab' ri Jesús xkib'ij che: ¿Jawije' kaj wi la chi käqa'n wi ri wi'm re ri Pascua rech kätij la? —xecha che.

¹³Xeutaq k'u b'i kieb' chke ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: iJix pa ri tinimit! Kixuriqa na jun achi ruk'am jun q'eb'al joron. Chiterenej b'ik. ¹⁴Jawije' k'u ri kok wi ri achi, chib'ij k'u che ri ajchaq'el ri ja: “Kuta' ri Qajtij che la, kub'ij: ¿Jawije' kinb'an wi ri wi'm re ri Pascua ri kintij junam kuk' ri nu tijoxelab'?” —kächa ri', —kixcha che. ¹⁵Ri are' kuk'ut na chiwäch jun nim ja pa ru kawiq ja ri ya suk'umatal chik. Chib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua chqe uj chila', —xcha chke.

¹⁶Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e' pa ri tinimit, xkiriqa ronojel jas ri xub'ij b'i ri Jesús chke. Xka'n k'u u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila'.

¹⁷Aretaq chaq'ab' chik xopan ri Jesús, e rachi'l k'u ri kab'lajuj tijoxelab'. ¹⁸E t'uuyul chila' chi' ri mesa, tajin kewi'k aretaq ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi k'o jun chiwe ri kinujach na, are jun ri tajin käwi' wuk', —xcha chke.

^p 14:12 “Ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'am ruk'”: Chawila' Hechos 12:3, nota.

¹⁹Ru tijoxelab' sib'alaj xeb'isonik. Chkijujunal k'ut xkichaplej u ta'ik che ri Jesús: ¿A man xa in ri'? —xecha che.

²⁰Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Are jun chke ri kab'lajuj tijoxelab' ri kurub' ru wa wuk' pa ri laq, —kächa'. ²¹Je' kinel na in jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. iK'äx k'u kuriq na ri achi ri kinjachow na in! iUtz na re we achi ri' we ta mat xil u wäch! —xcha chke.

²²Aretaq tajin kewi'k, ri Jesús xuk'am ri kaxlan wa, xumaltioxij wa' che ri Dios, xub'an orar puwi' chutewchixik. Te ri' xupiro. Xuya chkiwäch ru tijoxelab', xub'ij: iChik'ama iwe! Je' ta ne are nu cuerpo wa', —xcha chke.

²³Te k'u ri' xuk'am jun vaso, xumaltioxij k'u wa' che ri Dios. Xuya ri vaso chkiwäch, xkitij k'u ke konojel. ²⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke: Je' ta ne are nu kik'el wa' ri kujikib'a ri k'ak' trato ri u b'anom ri Dios kuk' ri winaq. Käturuw k'u na wa' ri nu kik'el rech kub'an utzil chke k'ia winaq, —kächa'. ²⁵Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man kintij tä chi na we ri vino re uvas, k'à pa ri q'ij ri kintij na ri k'ak' vino chila' jawije' ri këtaqan wi ri Dios, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch

²⁶Te k'u ri' xkib'ixoj jun b'ix ri kuya u q'ij ri Dios, xeb'el b'ik, xeb'e' pa ri Ujuyub'al Olivos. ²⁷Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix iwonojel kib'isoj na nu wäch, kiniya na kan kämik chaq'ab'. Je' k'u tz'ib'am kanoq pa ru Loq' Pixab' ri Dios: “Kinsok na ri ajuuq', kejab'un k'u na ri chij,” —kächa'. ²⁸Aretaq k'u in k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib', kinnab'ej na b'i chiwäch, kine' na pa Galilea, —xcha chke.

²⁹Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: iPune konojel käkiya la kanoq, ri in man je' tä ri' kinb'ano! —xcha'.

³⁰Xub'ij k'u ri Jesús che: Qas tzij ri kinb'ij chawe chi tzpa we aq'ab' ri' kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq koq' kamul ri ama' äk', —xcha che.

³¹Ri tat Pedro tzko na xch'awik, xub'ij: Pune rajwaxik chi kinkäm na uk' la, qas tzij chi man kinb'ij taj chi man wetam tä wäch la, —xcha che. Je' k'u xkib'ij xuquje' konojel ri tijoxelab'.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemaní

³²Aretaq xeopan pa ri ch'äqap ulew, Getsemaní u b'i!, xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Chixt'uyul kan chi' k'à kinto'taj na chub'anik orar, —xcha'.

³³Xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan ruk'. Xuchaplej k'u t'ujuwem ri ranima' ri Jesús, xk'äxk'ob' k'u wa'. ³⁴Xub'ij k'u chke: iXa are kuk'is rib' ri wanima' chupam ri b'is! Chixkanaj kan chi', chixk'ask'atoq, —xcha chke.

³⁵Te ri' xb'in chi apan jub'iq' ri Jesús, xutzqaq rib' pa ulew, tajin kub'an orar, xutz'onoj che ri Dios chi we ta k'o b'anom wi, mat kuriq we k'äx ri' ri petinaq chrij. ³⁶Aretaq xub'an orar, xub'ij: iAbba!⁹ iTat! Ri lal käkowin la che ronojel. Chesaj b'i la we vaso ri' chnuwäch. B'ana b'a' la chi man käpe tä we k'äx ri' chwij. Mäb'an k'u la xa jas ri kwaj in, xane jas ri kaj la käb'an la chwe, —xcha che ri Dios.

³⁷Xtzelej k'u loq ri Jesús kuk' ru tijoxelab', xeuriqua', tajin kewarik. Xub'ij k'u che ri tat Pedro: ¿A katwarik, Simón? ¿A mat katkowinik katk'asi jun hora wuk'? —kächa che. ³⁸Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak. Qas tzij ri iwanima' kraj u b'anik utzil, man k'o tä k'u u chuq'ab' ri i cuerpo chub'anik wa', —xcha chke.

³⁹Xe' jumul chik ri Jesús, xub'ana orar, je' xub'ij jas ri xub'ij nab'e. ⁴⁰Te k'u ri' xtzelej chi loq, xeuriqua ru tijoxelab' chi jumul chik tajin kewarik rumal chi sib'alaj k'äx ki waram. Man xkiriq tä k'u ru tijoxelab' jas käkib'ij che ri Jesús. ⁴¹Churoxmül xtzelej chi loq ri Jesús kuk', xub'ij k'u chke: Chixwar b'a', chixuxlanoq, —xcha'. Te ri' xub'ij: iRuk' wa'! —kächa'. Opaninaq k'u ri hora. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ajmakib', —kächa'. ⁴²iJo' b'a'! iChixwalijjoq! Chiwilampe', xpe ri jachal we, —xcha chke.

Ri tat Judas kujach b'i ri Jesús

⁴³K'ä tajin käch'aw ri Jesús aretaq xopan ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'. E petinaq ruk' ri are' k'ia winaq, kuk'am machetes, kuk'am che'. E taqom loq kumal ri ki nimaqil sacerdotes, kumal k'u taq ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq. ⁴⁴Ri tat Judas, ri jachal re ri Jesús, u yo'm k'u kan jun etal chke ri winaq, xub'ij: Ri kintz'umaj, are ri' ri Jesús. iChichapa'! Qas utz chib'ana b'i chujat'ixik, —xcha chke.

⁴⁵Aretaq xopanik, chanim xqeb' ruk' ri Jesús, xub'ij: iQajtij, Qajtij! —xcha che.

Xutz'umaj k'ut. ⁴⁶Xkichap k'u ri Jesús, xkiyut b'ik.

⁴⁷Jun chke ri e tak'atoj chila' xuk'am ru machete, xusok ri patänil re ri ki nimal sacerdotes, xuq'at apan ru xikin. ⁴⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq: ¿Jas lo wa' chi je' ta ne chrij jun elaq'om elinaq wi alaq loq? K'amom alaq loq ri machetes alaq, ri che' alaq che nu chapik, —kächa chke. ⁴⁹Ronojel q'ij in k'o uk' alaq pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kinya tijonik chech alaq, man xinchap tä k'u alaq. Je' k'u käb'an na wa' chwe rech je' käb'an na jas ri tz'ib'am chwij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

⁹ 14:36 Ri tzij "Abba" kel kub'ij "nu tat" pa ri ch'ab'al arameo, ri ki ch'ab'al ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij ri xk'o'ji ri Jesús cho ruwächulew.

⁵⁰Chanim k'ut konojel ru tijoxelab' xkiya kan ri Jesús, xeanimaj b'ik.

Jun ala kanimaj b'ik

⁵¹K'o k'u jun ala teren chrij ri Jesús, xaq jun saq atz'iaq u q'u'm chrij. Xchap k'u ri' kumal ri winaq. ⁵²Ri are' k'ut xuya kan ri ratz'iaq pa ki q'ab', ch'analik xanimaj b'i chkiwäch.

Kopan ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil sacerdotes

⁵³Te ri' xkik'am b'i ri Jesús cho ri qas ki nimal sacerdotes. Xkimulij k'u kib' konojel ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. ⁵⁴Ri tat Pedro k'ut xuterenej b'i ri Jesús chinaj, xopan k'u pa ri uwoja re ri rachoch ri qas ki nimal sacerdotes. Xt'uuyi k'u ri tat Pedro chila' kuk' ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, tajin kumiq' rib' chrij ri q'aq'.

⁵⁵Ri ki nimaqil sacerdotes kuk' konojel ri ki nimaqil ri winaq tajin käkitzukuj jas u wäch mak ri käq'alajisax chrij ri Jesús rech käkämisaxik. iMan xkiriq' tä k'ut! ⁵⁶E k'ia k'u ri xka'n tzij chrij aretaq xka'n q'alajisanik. Man xaq tä k'u jun u wäch ri xkib'ij. ⁵⁷Te ri' xewalij jujun ri kaka'n tzij chrij ri Are', xkib'ij: ⁵⁸Qa tom ri xub'ij: “Ri in kinwulij na we nimalaj rachoch Dios ri' ri b'anom kumal ri winaq, kinyak chi k'u na pa oxib' q'ij jun ri man b'anom tä wa' kumal winaq,” —xcha ri', —xecha chke.

⁵⁹Man ruk' tä wa' xjunamataj u wäch ri xkib'ij chrij.

⁶⁰Xwalij k'u ri qas ki nimal sacerdotes, xtak'i chkiwäch konojel, xuta' che ri Jesús, xub'ij che: ¿A mat k'o jas jun tzij kab'ij chutzelexik u wäch ri tajin käb'ix chawij? ¿Jas pu wa' we tajin käkik'q'alajisaj we achijab' ri' chawij? —xcha che.

⁶¹Man käch'aw tä k'u ri Jesús, man k'o tä wi jas kub'ij che. Ri qas ki nimal sacerdotes xuta' jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A qas at ri' ri Cristo, ru K'ojol ri Dios ri käqaya u q'ij? —xcha che.

⁶²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: iIn ri', tat! —kächa che. iKinil k'u na alaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, aretaq in t'uuyul pa ru wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', xuquje' kinil na alaq aretaq kinpe na kuk' taq ri sutz' chikaj! —xcha che.

⁶³Are k'u ri qas ki nimal sacerdotes xuraq'achij ru q'u' chuk'utik chi sib'alaj k'äx kuna' ri kub'ij ri Jesús. Xub'ij k'u ri tata: ¿Jas k'u che e rajwaxik chi nik'iaj q'alajisanelab' chrij? ⁶⁴iI tom k'u ri ix chi xub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios! ¿Jas k'u kichomaj? —xcha chke.

Konojel k'ut xkiq'at tzij puwi', xkib'ij chi rajwaxik käkämisaxik.

⁶⁵E k'o k'u jujun xkichaplej u chub'axik. Xkich'uq ru palaj, xkich'ayo, xkib'ij k'u che: iChach'ob'o ne jachin ri xatuch'ayo! —xecha che.

Xuquje' ri chajinelab' xkikoj q'ab' chupalaj.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁶⁶K'ä k'o ri tat Pedro ikim pa ri uwoja aretaq xpe jun chke ri alitomab', ri ajik' rech ri qas ki nimal sacerdotes. ⁶⁷Aretaq xril ri tat Pedro chi tajin kumiq' rib' cho ri q'aq', ko xka'y che, xub'ij: iRi at xuquje' xatk'oji ruk' ri Jesús aj Nazaret! —xcha che.

⁶⁸Are k'u ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: iMan wetam tä u wäch ri', man kinch'ob' tä k'u ri' ri tajin kab'ij! —xcha che.

Xel k'u b'i chila', xopan chi' ri uchib'e. Are chi' xoq' ri ama' äk'. ⁶⁹Ri ali xril ri tat Pedro jumul chik, xuchaplej chi na u b'ixik chke ri e tak'atoj chunaqaj, xub'ij: iWe achi ri' are jun chke ri e rachi'l ri Jesús! —xcha'.

⁷⁰Ri tat Pedro xresaj chi k'u rib' jumul chik chupam, xub'ij chi man kuch'ob' tä u wäch ri Jesús. Man naj tä k'u ri' ri e tak'atoj chila' xkib'ij jumul chik che ri tat Pedro: Qas tzij at jun chke rumal chi at aj Galilea. Xuquje' xaq junam katch'awik jas ri winaq aj Galilea, —xecha che.

⁷¹Ko k'u xch'aw ri tat Pedro, xub'an k'u jurar cho ri Dios, xub'ij: iQas tzij ri' chi ri in man wetam tä u wäch ri achi ri' ri tajin kitzijoj! —xcha chke.

⁷²Xoq' chi k'u na ri ama' äk' chukamul. Xna'taj k'u che ri tat Pedro ru b'im ri Jesús che: “Kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoj koq' kamul ri ama' äk',” —xcha che. Aretaq ri tat Pedro xna'taj wa' che, xutzooqopij k'u oq'ej.

Ri Jesús k'o chuwäch ri tat Pilato

15 ¹Sib'alaj aq'ab' k'u ri' xkimulij kib' ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri nik'iaj nimaq taq tata'ib'. Te k'u ri' konojel we nimaq taq tata'ib' ri' xkitala' ki no'j chuchomaxik jas kaka'no. Xkiyut k'u b'i ri Jesús, xkik'am b'ik, xkijacha k'u cho ri tat Pilato. ²Xuta' k'u ri tat Pilato che, xub'ij: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha'.

Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri käb'ij la, —xcha che.

³K'ia tzij k'ut xka'n ri ki nimaqil sacerdotes chrij ri Jesús. ⁴Xuta' k'u ri tat Pilato jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A mat k'o jas ri kab'ij? iChatampe' chi k'ia ri käkib'ij chawij! —xcha che.

⁵Man k'o tä jun tzij chik xub'ij ri Jesús, je k'u ri' chi xukajmaj wa' ri tat Pilato, man xuriq tä chik jas kub'ano.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisax na

⁶Are k'u ri tat Pilato naq'atal wi chi pa ri nimaq'ij ri' ri are' kub'an jun toq'ob' chke ri winaq, kutzoqopij b'i jun ajpache', apachin ta ne ri käkita' che. ⁷K'o k'u jun achi, Barrabás u b'i', yo'm pa che' junam kuk' ri rachi'l rumal chi xka'n kämisanik aretaq ri winaq re ri tinimit xkiwalijisaj kib'

chkij ri ketaqan pa ki wi'. ⁸Xkimulij k'u kib' ri winaq chuwäch ri tat Pilato, xkichaplej u tz'onoxik che chi chub'ana toq'ob' chke, jas ri naq'atal wi ri are'. ⁹Xch'aw k'u ri tat Pilato, xub'ij chke: ¿A kiwaj chi kinb'an toq'ob' chiwe, kintzoqopij b'i ri tata' ri k'o u taqanik pi wi' ix ri winaq aj Israel? —xcha chke.

¹⁰Kuch'ob' k'u ri tat Pilato chi xa rumal chi k'äx käkina' ri ki nimaqil sacerdotes che ri Jesús ki jachom ri Are' pu q'ab'. ¹¹Ri ki nimaqil sacerdotes k'ut tajin kaka'no chi ri winaq käkikutij kib', xa käkib'ij chi más utz na are kub'an toq'ob' chke, kätzoqopix b'i ri Barrabás. ¹²Xch'aw chi ri tat Pilato, xuta' k'u chke: ¿Jas k'u ri kiwaj chi kinb'an che ri achi ri kib'ij ix chi are k'o u taqanik pi wi' ix ri ix winaq aj Israel? —xcha chke.

¹³Ri winaq ko xkiraq ki chi', xkib'ij: iChripoq! —xecha'.

¹⁴Xch'aw k'u ri tat Pilato, xuta' chke: ¿Jas che? ¿Jas etzelal u b'anom wa' we achi ri'? —xcha chke.

Ko k'u na xech'aw ri winaq, xkib'ij: iChripoq! —xecha'.

¹⁵Ri Pilato are k'u kraj u b'anik xa jas ri ki rayinik ri winaq. Xub'an chke ri toq'ob' ri xkita', xutzzoqopij k'u b'i ri Barrabás. Xtaqan k'ut chi käch'ay ri Jesús, te k'u ri' xujach b'ik rech käreipik.

¹⁶Xepe k'u ri soldados, xkik'am b'i ri Jesús pa ri uwoja re ri rachoch ri nim q'atal tzij, xekisik'ij ri nik'iaj soldados chik rech käkimulij kib' kuk'. ¹⁷Xkikoj k'u jun atz'iaq morada chrij ri Jesús. Xuquje' xkikoj jun corona re kemom k'ix chujolom. ¹⁸Chanim k'ut xkichaplej u raqik ki chi' chrij, xkib'ij: Lal ri' ri kätaqan la pa ki wi' ri winaq aj Israel, ichnimarisax q'ij la! —xecha che.

¹⁹Xkich'ay k'u chujolom ruk' jun aj, xkichub'aj, xexuki chuwäch, xaq kaka'n che kib' chi tajin käkiqu'ijilaj. ²⁰Aretaq xeto'taj che retz'b'exik u wäch, xkijolij ru q'u' ri morada chrij, xkikoj ri qas ratz'iaq ri Are' chrij, te k'u ri' xkik'am b'i churipik cho ri cruz.

Käreip ri Jesús cho ri cruz

²¹K'o k'u jun achi aj Cirene, Simón u b'i', ki tat ri tat Alejandro, ri tat Rufo. Ri are' tajin kok'owik, u petik k'u ri' pa juyub'. Xkikoj ki chuq'ab' che rech kutelej b'i ru cruz ri Jesús.

²²Xkik'am k'u b'i ri Jesús chila' jawije' ri káb'ix Gólgota che. Kel kub'ij wa' ri b'iaj ri': Ri Juyub' re ru B'aqil Jolomaj, —kuchixik. ²³Xkiya k'u vino yujtal ruk' mirra^r chuwäch ri Jesús rech kutijo. Man xutij tä k'ut. ²⁴Aretaq ki ripom chik cho ri cruz, ri soldados xkijach ri ratz'iaq ri Jesús chkiwäch, xkesaj k'u suerte chrij rech käkilo jas ri käkik'am b'i chkijujunal.

^r 15:23 Are ki chomanik ri winaq chi ri kunab'al "mirra", we yujtal ruk' ri vino, are kub'ano chi kätäni ri q'axom.

25Aq'ab' k'ut xrip ri Jesús pa ri u b'elej hora. 26Kojom k'u puwi' ri cruz jun tz'ib'talik ri kub'ij jas che käq'at tzij puwi' ri Jesús rech kärìpik, kub'ij k'ut: RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.

27Xerip k'u kieb' elaq'omab' ruk', jun pu wikiäq'ab', jun pu moxq'ab'.

28Xb'antaj k'u kan ri tz'ib'am chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Je' ta ne chi are jun chke ri b'anal taq etzelal ri xq'at tzij puwi',” —kächa'.

29Ri keok'owik käkiyoq'o, käkisutisa' ri ki jolom, käkib'ij: iAa! iAt ri' ri kab'ij chi katkowinik kawulij ri nimalaj rachoch Dios, xa k'u pa oxib' q'ij kayak chi na wa' jumul chik! —kecha che. 30iChato' b'a' awib', chatqaj k'u loq cho ri cruz! —xecha che.

31Je' xuquje' ri ki nimaqil sacerdotes kuk' ri tijonelab' re ri Pixab' käkitze'j u wäch, käkich'ab'ej kib', käkib'ij: iXtob' chke nik'iaj chik, man käkowin tä k'u ri Are' chuto'ik rib'! —kecha'. 32Chqaj b'a' loq cho ri cruz ri Cristo “ri Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel” rech käqilo, ikujkojon k'u na che! —xecha'.

Ri e ripom ruk' ri Jesús xuquje' xkitze'j u wäch.

Käkäm k'u ri Jesús

33Aretaq xurìq ri kab'lajuj hora, xq'equmar ronojel ruwächulew oxib' horas. 34Tzpa ri rox hora re ri b'enaq q'ij xuraq u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —xcha'. Je' kel kub'ij wa': Nu Dios, nu Dios, ¿jas che in wonob'am la kanoq? —kächa'.

35Jujun k'u chke ri e tak'atoj chila' xkita wa', xkib'ij: iChitampe'! —kecha'. Tajin kusik'ij ri qa mam Elías ri ojer q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

36Te k'u ri' jun chke ri winaq xutik anim, xe'k, xurub'u jun estropajo pa ch'äm vino, xuya wa' puwi' jun aj, xuya aq'an chu wäch ri Jesús rech kutijo, xub'ij k'u apan chke ri winaq: iChiweyey b'a'! Chqila na we käpe ri qa mam Elías chuqasaxik, —xcha chke.

37Sib'alaj ko xuraq u chi' ri Jesús, xel ranima', xkäm k'u ri Are'. 38Are k'u ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios xjisjob'ik, kieb' xub'ano, xpe ajsik k'ä ikim. 39Ri ki nimal soldados aj Roma, ri tak'al cho ri Jesús, aretaq xuto xuraq u chi' ri Jesús, xuquje' xrilo jas xub'ano aretaq xkämik, xub'ij: iQas tzij u K'ojol ri Dios wa' we achi ri'! —xcha'.

40E k'o k'u jujun ixoqib' ri tajin keka'y apan chinaj. Chkixol ri e are' k'o ri nan María aj Magdala, xuquje' ri nan María u nan ri tat Jacobo ri más k'ak'al na, ri xuquje' are u nan ri tat José wa'. K'o xuquje' ri nan Salomé kuk'. 41Aretaq ri Jesús xk'o'ji pa Galilea, we ixoqib' ri' xeb'in ruk', xepatänin che. Xuquje' e k'o chila' k'ia chke ri nik'iaj ixoqib' chik ri e opaninaq ruk' ri Jesús pa Jerusalén.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

42B'enaq chi ri q'ij pa ri q'ij ri käb'an u b'anik ronojel che ri q'ij re uxlanem, are k'u víspera wa' re ri q'ij ri'. 43Xopan k'u ri tat José aj

Arimatea, jun chke ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri tznim kil wi. Ri are' xuquje' ku'l u k'ux che reyxexik chi käpe na ri Dios rech kätaqan na pa ki wi' ri winaq. Xuchajij k'u anima', xok cho ri tat Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús che. ⁴⁴Xukajmaj wa' ri tat Pilato chi sib'alaj chanim xkäm ri Jesús. Xtaqan k'u chusik'ixik ri ki nimal ri soldados chuwäch, xuta' che we qas tzij käminaq chik. ⁴⁵Aretaq ri ki nimal soldados xub'ij chi qas tzij käminaq chik ri Jesús, ri tat Pilato xuya ru cuerpo che ri tat José. ⁴⁶Ri tat José k'ut xuloq' jun payu', xuqasaj ru cuerpo ri Jesús, xupis k'u chupam ri payu'. Te ri' xuya chupam jun muqub'al ri k'otom koq pa ri ab'aj. Xuwolqotij k'u jun ab'aj chuchi' ri muqub'al. ⁴⁷Ri nan María aj Magdala ruk' ri nan María u nan ri tat José tajin käkilo jawije' ri käyi' wi kan ru cuerpo ri Jesús.

Käk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'

16 ¹Ok'owinaq chi k'u ri q'ij re uxlanem, ri nan María aj Magdala, xuquje' ri nan María u nan ri tat Jacobo ruk' ri nan Salomé, xkiloq' k'ok'alaj taq kunab'al rech kekib'ila chrij ru cuerpo ri Jesús. ²Sib'alaj aq'ab' k'ut pa ri nab'e q'ij re ri semana xeb'e' ri ixoqib' chuchi' ri muqub'al. Elinaq chi k'u loq ri q'ij aretaq xeopanik. ³Xkich'ab'ej k'u kib', xkib'ij: ¿Jachin ta k'u lo ri käwolqotin na apan ri ab'aj chqawäch? iTzchuchi' ri muqub'al k'ut k'o wi! —xecha'.

⁴Aretaq k'ut xeka'yik, k'ä te' xkilo chi wolqotim chi apan ri nimalaj ab'aj ri'. ⁵Xeb'ok k'u b'i pa ri muqub'al, xkil jun ak'al achi t'uyul pa ru wikiäq'ab' ri muqub'al. Saqloloj k'u ri ratz'iaq ri achi. iXkixej k'u kib' ri ixoqib', xkikajmaj wa'! ⁶Xub'ij k'u ri achi chke: iMixej iwib'! Ri ix kitzukuj ri Jesús aj Nazaret, ri xrip cho ri cruz. K'astajinaq k'u b'i ri Are' chkixol ri käminaqib', man k'o tä chik waral. Chiwilampe' jawije' ri xyi' wi, —kächa chke. ⁷Jix b'a', chitzijoj k'u wa' chke ru tijoxelab', xuquje' che ri tat Pedro, chib'ij: “Nab'ejinaq ri Jesús chiwäch, b'enam re pa Galilea. Chila' kiwila wi na u wäch ri Are' je' jas ri xub'ij chiwe,” —xcha chke ri ixoqib'.

⁸Te ri' xeb'el b'i ri ixoqib', xanimaj b'i chuchi' ri muqub'al. Sib'alaj xeb'irb'itik, ki xib'im k'u kib'. Man k'o tä k'u jas käkib'ij che jachin jun rumal chi sib'alaj ki xem kib'.

Ri Jesús kuk'ut rib' cho ri nan María aj Magdala

⁹K'astajinaq chi k'u ri Jesús chkixol ri käminaqib' sib'alaj aq'ab' pa ri nab'e q'ij re ri semana, xuk'ut rib' nab'e chuwäch ri nan María aj Magdala ri e resam b'i wuqub' itzel taq espíritus che. ¹⁰Xe' k'u ri are', xutzijoj wa' chke ri nik'iaj chik ri xek'o'ji ruk' ri Jesús. Ri e are' sib'alaj keb'isonik, tajin keb'oq'ik. ¹¹Aretaq xkito chi k'asal chi ri Jesús, chi ilom chi u wäch rumal ri nan María, iman xkikoj taj!

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab'

¹²Te k'u ri' jun chi wi u k'utik rib' ri xub'an ri Jesús chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab' ri b'enam ke pa juyub'. ¹³Xetzelej k'u b'i ri e are', xeb'e'k, xkitzijoj wa' chke ri nik'iaj chik. Man xkikoj tä k'u ri ki tzij ri e are'.

Ri Jesús kätapan chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

¹⁴Chuk'isb'al ri Jesús xuk'ut rib' chkiwäch ri julajuj u tijoxelab', aretaq e t'uuyul chi' ri mesa. Xeuyajo rumal chi man xekojon taj, chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Je' xub'an wa' rumal chi man xkikoj tä ri ki tzij ri winaq ri kilom u wäch ri Are' chi k'asal chik. ¹⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jix cho ronojel ruwächulew, chitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke konojel ri winaq, —kächa'. ¹⁶Apachin k'u ri käkojonik, käb'an k'u na u qasna', kuriq na ri' ru tob'anik ri Dios. Ri man käkojon taj, käq'at na tzij puwi' chi käk'äjisax na u wäch, —kächa'. ¹⁷Ri kekojonik käka'n na wa' we kajmab'al taq etal ri': Pa ri nu b'i' kekesaj na b'i itzel taq espíritus, kech'aw k'u na pa jule' taq ch'ab'al chik. ¹⁸Käkichap na kumätz, xuquje' we käkitij kämisanel kunab'al, man k'o tä k'äx käkiriqo. Käkiya na ki q'ab' pa ki wi' ri yawab'ib', keutzir k'u na kanoq, —xcha ri Jesús chke.

Käpaqi ri Jesús chikaj

¹⁹Te k'u ri', aretaq ri Qajaw Jesús xto'taj che tzijonem kuk' ru tijoxelab', xk'am b'i chikaj, xt'uuyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios. ²⁰Are k'u ru tijoxelab' xeb'el b'ik, xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri xeopan wi. Tzare k'u ri Qajaw Jesús xtob' chke, xujikib'a chkiwäch ri winaq chi gas tzij ri tajin käkitzijoj rumal chi xuya chke chi käka'n kajmab'al taq etal junam ruk' ri tajin käkitzijoj. Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS

1 ¹Loq'alaj tat Teófilo: E k'ia ri winaq ri xkaj xkitz'ib'aj pa cholaj ri tzijob'elil chrij ri qas xb'antaj waral chqaxol. ²Ri xb'antaj na are je' jas ri k'utum chqawäch kumal ri winaq ri xkil ronojel wa' qas pa ri u chaplexik loq. We winaq ri' e are' ri xetob' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³Ri in xuquje' sib'alaj utz rilik wa' nu b'anom in rech kinwetamaj ronojel wa' qas pa ru chaplexik loq. Rumal rech wa' xincomaj in chi are utz we ri in xuquje' kintz'ib'aj b'i pa ru cholajil ronojel ri xb'antajik. ⁴Je ri' kinb'an na rech ketamaj la ri qas tzij chrij ri tijonik ri yo'm che la.

Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wäch ri Juan Qasal Ja'

⁵Aretaq ri tat Herodes are nim taqanel pa ki wi' ri winaq aj Judea, xk'o'ji jun tata' chik chila', Zacarías u b'i'. Ri tata' ri' are sacerdote^a aj Israel ri jun kuk' ri juch'ob' sacerdotes aj re ri mam Abías. Ri rixoqil, Elisabet u b'i', are jun chke ri rachalaxik ri mam Aarón. ⁶E utzalaj taq winaq wa' we juk'ulaj ri', jikom k'u kanima' cho ri Dios. Xeniman che ri Dios pa ronojel ri xtaqan wi, pa ronojel ru Loq' Pixab' ri Qajaw. Man k'o tä etzelal ri xka'no. ⁷Man k'o tä k'u kalk'ual rumal chi ri nan Elisabet man kalk'ualan taj. E nimaq taq winaq chi k'ut ri kieb' ri'.

⁸Pa jun q'ij ri tat Zacarías tajin kápatänin ri are' pa ri nimalaj rachoch ri Dios rumal chi kákiriq u b'anik wa' ri achijab' ri e jun kuk' ri juch'ob' sacerdotes aj re ri mam Abías pa taq ri q'ij ri'. Ri u chak ri tat Zacarías are la' chi käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Dios. ⁹Je' jas ri ki naq'atisam wi kib' ri sacerdotes, xkicha' ri tat Zacarías rech kok b'i pa ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq chuporoxik ri incienso. ¹⁰Konojel ri winaq xkimulij apan kib' cho ja chub'anik orar aretaq

^a1:5 "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri versículo 8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

tajin kăporox ri inciense. ¹¹Te'talik k'ut xuk'ut rib' jun ángel cho ri tat Zacarías, ri taqom loq rumal ri Dios. Xtak'i k'u chuxkut ri kăporox wi ri inciense. ¹²Aretaq ri tat Zacarías xril ri ángel, man xuriq taj jas xub'ano, xane sib'alaj xuxej rib'.

¹³Xub'ij k'u ri ángel che ri tat Zacarías: Maxej awib'. Ri a b'ochi'nik xta'taj rumal ri Dios. Kil k'u na u wăch jun a k'ojol rumal ri nan Elisabet ri awixoqil. Kakoj k'u na a Juan che ru b'i!, —kăcha che. ¹⁴Xuquje' xub'ij: Sib'alaj katkikot na rumal ri ak'al, xuquje' e k'ia chke ri jule' winaq chik ri kekikot na aretaq kil u wăch, —kăcha ri ángel che. ¹⁵Kănimar na u q'ij cho ri Qajaw Dios. Man kutij tă na vino, man kutij tă k'u tzam. Kătaqan na ri Loq'alaj Espírítu pa ranima' ri ak'al k'ă măjoq kil u wăch, —kăcha'. ¹⁶Kub'an k'u na ri a Juan chi k'ia chke ri winaq aj Israel ketzelej na ruk' ri Qajaw ri ki Dios, —kăcha ri ángel che ri tat Zacarías. ¹⁷Ri a Juan kănab'ej na cho ri Qajaw Jesús. Kăk'oji k'u na ru no'j xuquje' ru chuq'ab' je' jas ri xk'oji che ri mam Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Kub'an na chi ri nan tat ketzelejik keutzir kuk' ri kalk'ual, xuquje' chi ri winaq ri kăkiyak kib' chrij ri Dios kăkik'ex na kanima', kăkik'ex ri ki chomanik, kăketamaj na ri nimanik, ketzelej ki wăch kuk' ri utzalaj taq winaq, kăka'n na ke ri e are'. Ri a Juan kub'an na chke ri winaq chi kekowin na chuk'ulaxik ri Qajaw, —xcha ri ángel che ri tat Zacarías.

¹⁸Xuta' k'u ri tat Zacarías che ri ángel, xub'ij: ¿Jas ta kinb'an che retamaxik wa' chi qas tzij ri kătzijoj la chwe? Ri in, in ri'l' achi chik, xuquje' ri wixoqil are nim winaq chik, —xcha che.

¹⁹Xch'aw chi na jumul ri ángel, xub'ij che: In ri' ri Gabriel, in patănil re ri Dios. In taqom k'u loq che a tzijob'exik, che ki tzijoxik we utzalaj taq tzij ri' chawe, —kăcha che. ²⁰Tzche we kămik ri' man katkowin tă chik katch'awik k'ă kopan na ri q'ij ri kăb'antaj na wa' ri xinb'ij chawe, k'ă kil na u wăch ri a k'ojol rumal rech wa' chi man xakoj tă ri nu tzij, —kăcha ri'. Kăb'antaj na wa' we nu tzijom ri' tzpa ru q'ijol, —xcha ri ángel che.

²¹Ri winaq k'ut keye'm ri tat Zacarías. Xkikajmaj wa' chi sib'alaj xb'eytaj pa ri loq'alaj k'olib'al ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq. ²²Aretaq xel loq ri tat Zacarías, man xkowin tă chik che ki ch'ab'exik ri winaq. Xketamaj chi k'o jas ri xuk'ut rib' chuwăch ri tat Zacarías pa ri loq'alaj k'olib'al. Xaq pa memal chik xeuch'ab'ej, rumal chi xmemar kanoq.

²³Aretaq xetz'laqat ri q'ij ri kăpatănin ri tat Zacarías pa ri nimalaj rachoch Dios, xe' ri are' cho rachoch. ²⁴Te k'u ri' ri nan Elisabet xkanaj yawab' winaq chik, xkanaj k'u job' ik' cho rachoch. Xub'ij ri nan Elisabet pa ranima': ²⁵“Xka'y ri Qajaw Dios chwe, xutoq'ob'isaj k'u nu wăch rech man kinkiyoq' tă chi ri winaq,” —xcha ri nan Elisabet.

Jun ángel kub'ij loq chi kil na u wăch ri Jesucristo

²⁶Chuwaq ik' chi k'ut ri Dios xutaq b'i ri ángel Gabriel pa ri tinimit Nazaret re Galilea. ²⁷Xopan k'u ruk' jun q'apoj ali, María u b'i!, ri tz'onom

chik rumal jun achi, José u b'i!. We achi ri' rachalaxik kan ri nim taqanel David ojer. ²⁸Ri ángel xok b'i chila' jawije' k'o wi ri q'apoj al María, xub'ij che: ¿A utz a wäch, María? —kächa'. iAt ri' ri at cha'tal rumal ri Dios! Qas k'o ri Qajaw Dios awuk', —kächa che. Ri at k'ut, at tewchim na rumal ri Dios chkiwäch konojel ixoqib', —xcha ri ángel che ri al María.

²⁹Aretaq ri al María xril ri ángel, xutatab'ej ru tzij, xt'ujuw k'u ri ranima' rumal ri xb'ix che. Xuchomaj pa ranima', xub'ij: ¿Jas wa' ri kub'ij chwe? —xcha ri!. ³⁰Xch'aw chi ri ángel, xub'ij che ri q'apoj al María: Maxej awib', María, —kächa che. Ri at sib'alaj at loq' cho ri Dios. ³¹Ri at k'ut katkanaj kan yawab' winaq. Kawil na u wäch jun awal ala ri kakoj na “Jesús” che ru b'i!, —kächa'. ³²Känimar na u q'ij ri a Jesús. Káb'ix na u K'ojol ri Dios aj Chikaj che. Ri Qajaw Dios kukoj na che nim taqanel je' jas ra mam David. ³³Je ri' rech kätaqan na puwi' ri tinimit Israel pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Ru taqanik ri Are', man k'o tä u k'isik, —xcha ri ángel che ri al María.

³⁴Te ri' ri al María xuta' che ri ángel, xub'ij: ¿Jas lo kink'ulmaj wa'? —kächa'. Mäja' kink'oji ruk' achi, —xcha che ri ángel.

³⁵Xch'aw k'u ri ángel, xub'ij che: Käqaj na loq ri Loq'alaj Espíritu pa wi!. Ri Dios aj Chikaj károqxanej na wa' awuk' rumal ru chuq'ab'. Rumal ri' we loq'alaj ak'al ri' ri kil na u wäch káb'ix na u K'ojol ri Dios che, —kächa che. ³⁶Xuquje' ri nan Elisabet ri awachalal are' käril na u wäch jun ak'al pune ri'j chik. Are k'u waqib' ik' wa' kämik yawab' winaq chik ri nan Elisabet pune xb'ix kanoq che chi man käkowin tä che ri alk'ualanik. ³⁷Man k'o tä k'u jas ri mat käkowin ri Dios chub'anik, —xcha ri ángel.

³⁸Xub'ij k'u ri q'apoj al María: In ri' ri patänil re ri Qajaw Dios. Chub'ana b'a' ri Are' chwe jas ri tzijom la chwe, —xcha che.

Xel k'u b'i ri ángel chuwäch.

Ri al María kopan cho rachoch ri nan Elisabet

³⁹Pa taq ri q'ij ri' xel b'ik ri al María cho ja, xe' aninaq pa jun tinimit ri k'o pa taq ri u juyub'al ri Judea. ⁴⁰Xok k'u b'ik pa rachoch ri tat Zacarías, xuya rutzil u wäch ri nan Elisabet ri rixoqil. ⁴¹Ri nan Elisabet, aretaq xuta ru tzij ri al María, xslab' k'u ri ral pa ru k'ux. Xqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri nan Elisabet, xtaqan k'u pa ranima'. ⁴²Ko xch'aw ri nan Elisabet, xub'ij che ri al María: Ri at k'ut at tewchim na rumal ri Dios chkiwäch konojel ixoqib'. U tewchim na ri awal at xuquje', —kächa'. ⁴³¿Jas lo wa' chi ri Dios kub'an jun nimalaj utzil chwe in, chi ru nan ri Qajaw xpe wuk'? —kächa ri nan Elisabet. ⁴⁴Chanim ri' aretaq xinto chi xatch'awik, ri wal xkikotik, xslab' pa nu k'ux. ⁴⁵Utz awe at ri xatkojon che ri Qajaw Dios, rumal chi qas tzij káb'antaj na ri xb'ix chawe rumal ri Dios, —xcha ri nan Elisabet che ri al María.

⁴⁶Xub'ij ri q'apoj al María:

Kinnimarisaj u q'ij ri Qajaw Dios.

47 Käkikot k'u ri wanima'

rumal ri Dios ri To'l We.

48 Kinkikotik rumal chi ri Dios

xka'y chwe in ru patäninel ri man
nim tä nu b'anik.

Konojel winaq käkib'ij na chwe

pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik
chi utz we.

49 Je ri' käkib'ij na rumal rech wa'

chi ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab'
u b'anom nimaq taq utzil chwe.

Sib'alaj loq' ri Dios, sib'alaj loq'
ru b'ij' ri Are',

—kächa ri al María.

50 Amaq'el ronojel q'ij kutoq'ob'isaj na

ki wäch konojel winaq
ri nim käkil wi ri Are',
ri käkixej kib' chuwäch.

51 U k'utum ri nimalaj u chuq'ab'

chkiwäch konojel. Xuqasaj ki q'ij
ri winaq ri käkichomaj
chi sib'alaj nim ki b'anik,

—kächa'.

52 Xeresaj ri taqanik pa ki q'ab'

ri nimaq ki b'anik,
xuya k'u wa' chke ri winaq
ri man nim tä keil wi.

53 E k'ia ri utzil ri xub'an ri Dios

chke ri meb'a'ib',
ri winaq ri kenumik.

Ri Dios xub'ij chke ri q'inomab':

Jix, man k'o tä iwe ix,

—xcha chke, —kächa'.

54 Xtob'an chke ri winaq aj Israel,

ri patänil taq re ri Dios.

Man xsach tä pu jolom ri Dios

ru toq'ob'isaxik ki wäch.

55 Je' xub'an wa' rumal chi je' xuchi'ij

chke ri qati't qa mam,

che ri qa mam Abraham

xuquje' ri rachalaxik ri are'

amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik,

—xcha ri al María.

⁵⁶Kraj oxib' ik' xkanaj na kan ri al María ruk' ri nan Elisabet. Te k'u ri xtzelej b'ik, xe' cho rachoch.

Kil u wäch ri a Juan Qasal Ja'

⁵⁷Aretaq xopan ri q'ij ri kutzir ri nan Elisabet, xril k'u u wäch jun ral ala. ⁵⁸Ri u k'ul taq ja ri nan Elisabet xuquje' ri rachalaxik, aretaq xkito chi ri Qajaw Dios sib'alaj xutoq'ob'isaj u wäch ri nan Elisabet, xekich'ab'ej, xekikot k'u ruk'. ⁵⁹Chuwajxaq q'ij k'ut xeb'e' chukojik ri retal ri ojer u trato^b ri Dios che ru cuerpo ri ak'al. Xkaj k'ut xkikoj Zacarías che ru b'i', junam ruk' ru b'i' ru tat. ⁶⁰Xch'aw k'u ru nan, xub'ij chke: iNo! —kächa'. Ru b'i' ri käqakoj chrij ri ak'al are Juan, —xcha chke.

⁶¹Xkib'ij k'u che: ¿Jas che? Man k'o tä jun chke ri achalal la ri je' u b'i' wa', —xecha che.

⁶²Xaq pa memal xkich'ab'ej ru tat ri ak'al, xkita' che: ¿Jas u b'i' ri ak'al käkoj la? —xecha che. ⁶³Ri tat Zacarías xuta' jun wuj rech kätz'ib'anik. Xutz'ib'aj k'u wa', xub'ij: “Juan ru b'i' ri ak'al,” —xcha pa ri tz'ib'anik. Konojel xkikajmaj wa'. ⁶⁴Xaq k'u te'talik xtzelej ru ch'ab'al ri tat Zacarías, xkowin chik kätz'ijonik. Xtzijon k'ut, xunimarisaj u q'ij ri Dios. ⁶⁵Sib'alaj xkixej kib' konojel ri ki k'ul taq ja, xkikajmaj wa'. Ronojel ri xuk'ulmataj jela' xtzijox apan pa taq ronojel ri juyub' re Judea. ⁶⁶Konojel ri winaq ri xetowik xechoman pa ke wi, xkib'ij: ¿Jas lo kub'an wa' we ak'al ri'? —xecha'.

Je' xkib'ij wa' rumal chi q'alaj chi k'o ri Qajaw Dios ruk' ri ak'al.

Ri tat Zacarías kub'ixoj jun b'ix rech q'alajisanik

⁶⁷Qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri tat Zacarías ru tat ri ala, xq'alajisanik, xub'ij:

⁶⁸Kinya b'a' u q'ij ri Qajaw
ri qa Dios uj, uj ri' ri winaq
aj Israel, rumal chi xulik,
xpe che qa to'ik uj, uj k'u ri'
ri winaq re ri u tinimit.

⁶⁹Xuya k'u chqe jun To'l Qe
ri sib'alaj k'o u chuq'ab'.

Are k'u wa' jun chke ri rachalaxik
ri qa mam David, patänil re ri Dios,
—kächa ri'.

^b 1:59 “Circuncisión”: Chawila' Hechos 7:8, nota.

- 70 Are wa' ri xuchi'j loq ri Dios
 kumal ri loq'alaj taq q'alajisal taq
 re ru Loq' Pixab'
 pa ri ojer taq q'ij kanoq.
- 71 Xub'ij chi kujuto' na chkiwäch
 ri qa k'ulel, che qa to'ik
 pa ki q'ab',
 xuquje' pa ki q'ab' konojel
 ri keetzelan qa wäch,
 —kächa ri tat Zacarías.
- 72 Xuquje' xub'ij chi kutoq'ob'isaj na
 ki wäch ri qati't qa mam,
 xuquje' chuk'utik chkiwäch
 chi xna'taj che ri Are' ri Loq'alaj Trato
 ri xuchi'j chke.
- 73 Are k'u wa' ri Qas Tzij ri u b'im
 che ri qa mam Abraham,
 —kächa'.
- 74 Je ri' rech aretaq uj esam chik
 pa ki q'ab' ri qa k'ulel,
 kuya' kujpatänin che ri Dios,
 man käqaxej tä chi qib',
- 75 xuquje' rech jikom ri qanima'
 kujpatänin che, qa jachom qib'
 pu q'ab' ri Dios pa taq ronojel
 ri q'ij re ri qa k'aslemal,
 —kächa ri'.
- 76 At k'ut, alaj ak'al, käb'ix na
 q'alajisal re ru Loq' Pixab'
 ri Dios aj Chikaj chawe,
 rumal chi katnab'ej na chuwäch ri Qajaw
 chub'anik jikom che ru b'e.
- 77 At k'ut katyo'w na retamaxik
 ri u tob'anik ri Dios chke ri winaq
 re ri u tinimit, xuquje'
 chi käsach na ri ki mak, —kächa'.
- 78 Ri qa Dios sib'alaj kel u k'ux chqe.
 Rumal ri' kutaq na loq ri Qajaw Jesús
 quk' uj. Sib'alaj je'l k'u ri Are' je'
 jas ru saqilal ri q'ij aretaq käsaqirik.
- 79 Kuya na saqilal pa kanima' ri winaq
 ri je' ta ne e k'o pa ri q'equmal

rumal ri ki mak,
 kākixej k'u kib' cho ri kāmikal.
 Kāk'oji na che k'amal qa b'e
 pa ri b'e ri kuxlan wi ri qanima',

—xcha ri tat Zacarías.

⁸⁰Ri a Juan xk'iyyik, sib'alaj k'o u chuq'ab' ri xyi' che rumal ri Loq'alaj Espiritu. Xkanaj kan pa taq ri juyub' ri sib'alaj kätz'inowik k'ä pa ri q'ij ri xuk'ut rib' chkiwäch ri winaq aj Israel.

Kil u wäch ri a Jesús

2 ¹Pa taq ri q'ij ri', ri nimalaj taqanel Augusto César xuya taqanik chke konojel winaq chi kätz'ib'ax ri ki b'i'. ²Aretaq ri tat Cireno are q'atal tzij re ri tinimit Siria, xb'antaj we nab'e tz'ib'an b'i'aj ri'. Are jun censo wa'. ³Xeb'e' k'u konojel ri winaq chkijujunal pa taq ri ki tinimit rech kätz'ib'ax ri ki b'i'. ⁴Xa je ri' xel loq ri tat José pa ri tinimit Nazaret re Galilea, xe'k, xopan pa jun tinimit re Judea, Belén u b'i'. Chila' xe' wi ri tat José rumal chi are rachalaxik ri mam David. Ri tinimit Belén are u tinimit ri mam David pa ojer taq q'ij kanoq. ⁵Aretaq xe' ri tat José rech kätz'ib'ax ru b'i', xuk'am b'i' ri al María ri u to'm chik che rixoqil, yawab' winaq chi k'ut. ⁶Aretaq e k'o chila' pa Belén, xopan ri q'ij ri kutzir ri al María. ⁷Xril k'u u wäch ru nab'eal, jun ala. Xukoj atz'iaq rech nu'ch ak'al che. Xuq'oyob'a pa jun echa'b'al rumal chi man k'o tä chi jawije' ri kek'oji wi pa ri mesón.

Ri ángeles kākich'ab'ej ri ajoyuq'ab'

⁸E k'o k'u ajoyuq'ab' pa taq ri juyub' chunaqaj ri tinimit Belén ri kekiwaraj ri kawaj chila'. ⁹Xaq te'talik k'ut jun ángel taqom loq rumal ri Qajaw Dios xtak'i chkiwäch. Xjuluw k'u ri je'lalaj u juluwem ri Dios pa ki wi'. Sib'alaj k'u xkixej kib' ri ajoyuq'ab'.

¹⁰Xub'ij k'u ri ángel chke: Mixej iwib', —kächa'. Qas tzij kinb'ij na jun utzalaj tzij chiwe. Ri u patän wa' we utzalaj tzij ri' are chi kuya nimalaj kikitomal chke konojel winaq. ¹¹Are kinb'ij chiwe chi kāmik ri' xil u wäch jun To'l Iwe pa ru tinimit ri mam David. Are Cristo^c wa' ri Qajaw, —kächa'. ¹²Are k'u retal wa' chiwe: Kiriq na jun alaj ne', kojom k'u atz'iaq rech nu'ch ak'al chrij, q'oyob'am pa jun echa'b'al, —xcha chke.

¹³Xaq te'talik k'ut e k'o chik ruk' ri ángel k'ialaj taq ángeles ajchikaj. Kākinimarisaj k'u u q'ij ri Dios, kākib'ij:

¹⁴iQanimarisaj b'a' u q'ij ri Dios
 ri k'o chikaj! iChuxlan na kanima'
 ri winaq cho ruwächulew, e are k'u

^c 2:11 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

winaq wa' ri utz keril wi ri Dios!

—xecha ri ángeles.

¹⁵Te k'u ri' aretaq xeb'e' ri ángeles chikaj, ri ajuyuq'ab' xkitzijob'ela kib', xkib'ij: Jo' pa Belén, —kecha'. Jeqila na we xk'ulmatajik ri' ri u tzijom ri Qajaw Dios chqe, —xecha ri'.

¹⁶Aninaq xeb'e'k. Xekiriqa k'u ri nan María, ri tat José ruk' ri alaj ne'. Q'oyob'am k'u ri ne' pa jun echa'b'al. ¹⁷Aretaq xkilo, xkitzijoj ri xub'ij ri ángel chke chrij ri ak'al. ¹⁸Xkikajmaj k'u wa' konojel ri winaq ri xetow ri ki tzij ri ajuyuq'ab'. ¹⁹Are k'u ri nan María xaq xuk'ol konojel we tzij ri' pa ranima', xchoman k'u chkij. ²⁰Xetzelej k'u b'ik ri ajuyuq'ab', tajin kákiya u q'ij, kákinimarisaj k'u u q'ij ri Dios rumal ri xb'ix chke, xuquje' rumal chi xkilo chi qas je' jas ri xutzijoj ri ángel chke.

Ri a Jesús käyi' chuwäch ri Dios

²¹Chuwajxaq q'ij k'ut, xkikoj ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri ak'al, xkikoj k'u Jesús che ru b'i'. Are u b'i' wa' ri xukoj kan ri ángel aretaq mäjoq kalk'ualax chuk'ux ri q'apoj al María.

²²Xopan ri q'ij ri kesax ri rawasil ri nan María. Je' jas ri kub'ij chupam ru Pixab' ri mam Moisés, xkik'am loq ri ak'al chuyi'k chuwäch ri Qajaw Dios pa ri tinimit Jerusalén. ²³Je ri' xka'no rumal chi tz'ib'am wa' pa ru Pixab' ri Qajaw Dios, kub'ij: “Ronojel nab'eal ala kätas wa' chupatänixik ri Qajaw Dios,” —kächa'. ²⁴Xeb'e' k'u ri tat José, ri nan María pa Jerusalén chusipaxik ri käb'ix pa ru Pixab' ri Qajaw Dios: Are juk'ulaj ut wa'. We man k'o tä ri ut kuya' keyi' kieb' alaj taq tukumux che sipanik.

²⁵Xk'oji k'u pa ri tinimit Jerusalén jun tata', Simeón u b'i'. We tata' ri' are utzalaj achi wa' ri kániman che ri Dios pa ronojel, jikom k'u ranima' chuwäch. Ri are' reye'm ri Dios chi keuto' ri winaq aj Israel. K'o k'u ri Loq'alaj Espíritu ruk'. ²⁶Xq'alajisax che ri tat Simeón rumal ri Loq'alaj Espíritu chi man kákäm tä na chanim, xane nab'e käril na ri Cristo ri cha'tal rumal ri Qajaw Dios. ²⁷Xuna' k'u ru rayinik ri Loq'alaj Espíritu pa ranima', xe' pa ri nimalaj rachoch Dios. Aretaq ru tat, u nan ri alaj a Jesús xkik'am b'ik, xeopan pa ri nimalaj rachoch Dios chub'anik che ri ak'al jas ri kub'ij pa ri Pixab' chi rajwaxik u b'anik wa'. ²⁸Ri tat Simeón xuq'aluj ri ala, xuya u q'ij ri Dios. Xub'an orar, xub'ij:

²⁹Qajaw Dios, ya la chwe kämik
chi ri in, ri in patänil e la,
chi kinkäm na, kuxlan ri wanima',
je' jas ri b'im la loq chwe,

—kächa'.

³⁰Wilom k'u in ri To'l Qe,

³¹ri taqom la loq chkiwäch konojel winaq.

³²Are je' jas jun chäj, jun candela

ri kätununik. Kuya na ri saqil
re ri Pixab' la pa kanima' ri nik'iaj
winaq chik ri man e aj Israel taj.

Rumal wa' ri taqom la loq, känimarisax
na u q'ij ri tinimit la, ri Israel,

—xcha ri tat Simeón.

³³Ri tat José ruk' ru nan ri ak'al xkikajmaj ronojel ri kätzijox chrij ri a Jesús.

³⁴Ri tat Simeón xeutewchij, xub'ij che ri nan María, u nan ri ak'al: Chilampe la we ak'al ri', —kächa'. Käkoj na wa' rech ketzaq k'ia winaq aj Israel, käsach k'u na ki wäch. Keto' k'u na ri jule' winaq chik aj Israel rumal ri Are', kewalijisax na. Xuquje' we ak'al ri' käkoj na rumal ri Dios che etal chkiwäch ri winaq. Käketzelaj k'u na u wäch, —kächa ri'.

³⁵Kub'an na ri Qajaw Jesús chi käq'alajinik jas ri kechoman ri winaq pa kanima', —kächa chke. Ri lal, nan, käk'is na ib' la che oq'ej, —xcha che ri nan María.

³⁶Xuquje' xk'oji chila' jun chichu' q'alajisanel, Ana u b'i'. Are u mia'l ri tat Fanuel re ri rachalaxik ri mam Aser. Sib'alaj nim winaq chik ri chichu' ri'. Xa wuqub' junab' xk'oji ruk' ri rachajil, xkäm k'u ri tata'. ³⁷Jumuch' kiejeb' junab' malak'n kanoq. Man kel tä chi b'i pa ri nimalaj rachoch Dios. Käpatänin k'u che ri Dios chila' chi paq'ij chi chaq'ab'. Kub'an orar, xuquje' kub'an ayunar. ³⁸Xtak'atob' k'u wa' chkiwäch ri tat José, ri nan María pa we hora ri', xub'an maltioxinik che ri Dios. Xtzijon chrij ri a Jesús chkiwäch konojel ri winaq ri e eyeninaq che ri Dios chi kuto' ri tinimit Israel.

Ketzelej k'u b'ik, keb'e' pa ri tinimit Nazaret

³⁹Ki b'anom k'u ronojel ri käb'ix pa ru Pixab' ri Qajaw Dios, xetzelej k'u b'ik, xeb'e' pa Galilea, pa ri ki tinimit Nazaret. ⁴⁰K'iyem re ri ak'al, tajin käkowirik, sib'alaj k'o ru no'j. Ri Dios sib'alaj tajin kätewchin ri a Jesús.

Ri a Jesús k'o pa ri nimalaj rachoch Dios kuk' ri ajtijab'

⁴¹Ronojel junab' k'ut xeb'e' ru tat, ru nan pa ri tinimit Jerusalén che ri nimaq'ij ri käb'ix Pascua^d che. ⁴²Aretaq kab'lajuj u junab' chik ri a Jesús, xepaqi b'ik, xeb'e' pa Jerusalén jas ri ki naq'atisam wi kib' pa ri nimaq'ij ri'. ⁴³Xk'is k'u ri nimaq'ij, tzelejem käka'n b'ik ri tat José, ri nan María. Xkanaj kan ri alaj a Jesús pa Jerusalén, man k'o tä k'u ketam ru tat, u nan chrij wa'. ⁴⁴Xkichomaj chi k'o kuk' ri kachi'l. E b'enaq jun q'ij pa ri b'e, xkitzukuj ri a Jesús chkixol ri kachalal, chkixol ri kachi'l. ⁴⁵Man xkiriq tä k'ut. Xa je ri' xetzelej chik pa Jerusalén. Xkitzukuj ri ala chila'.

^d 2:41 “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

46Ki tzukum k'u oxib' q'ij, xkiriq k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. T'uuyul ri a Jesús chkixol ri tijonelab' re ri Pixab', tajin kutatab'ej ri ki tijonik. Kuk'ot k'u ki chi' ri tata'ib'. 47Konojel ri ketowik xkikajmaj chi utz kächoman ri ala, chi retam jas kub'ij chke ri tijonelab'.

48Aretaq ru tat, u nan xkil u wäch ri ak'al, xkikajmaj wa'. Xub'ij ru nan che: Wal, ¿jas che je' a b'anom wa' chqe? —kächa'. ¿A mat kawilo chi ra tat, ri in, uj elinaq ch'uj chatzukuxik? —xcha che.

49Xub'ij k'u ri a Jesús chke: ¿Jas che kintzukuj alaq? ¿A mat etam alaq chi rajwaxik chi kinb'an ri u rayinik ri nu Tat? —xcha chke.

50Ri e are' man xkich'ob' tä k'u ri kub'ij ri ak'al chke.

51Xe' k'u ri a Jesús ruk' ri tat José, ruk' ru nan pa ri tinimit Nazaret. U yo'm k'u rib' pa taqik chke. Ru nan xuk'ol pa ranima' ronojel ri xb'antajik. 52Xk'iy ri a Jesús, k'o na ru no'j, xuquje' xkowirik. Ri a Jesús sib'alaj utz kub'an cho ri Dios, xuquje' utz käkil wi ri winaq.

Ri Juan Qasal Ja' kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios

3 1Pa ri ro'lajuj junab' ri tajin kätaqan ri tat Tiberio César ri nimalaj taqanel, aretaq ri tat Poncio Pilato are q'atal tzij puwi' ri Judea, ri tat Herodes k'ut are nim taqanel puwi' ri Galilea. Ri tat Felipe, rachalal ri tat Herodes, are q'atal tzij pa Iturea xuquje' pa Traconite. Ri tat Lisantias are q'atal tzij pa Abilinia. 2Ri tat Anás, ri tat Caifás e are' ki nimaqil sacerdotes kech ri winaq aj Israel. Pa taq ri q'ij ri' ri Dios xutzijob'ej ri tat Juan, ru k'ojol ri tat Zacarías. K'o k'u ri tat Juan pa taq juyub' ri kätz'inowik. 3Ri tat Juan xub'inib'ej konojel taq ri juyub' ri e k'o chunaqaj ri nima' Jordán, kutzijoj k'u chke ri winaq chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käk'ex k'u kanima', te k'u ri' käb'an ki qasna' rech käq'alajinik chi je' ki b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj ri ki mak. 4Je' jas ri kub'ij pa ri wuj ri tz'ib'am wi ru tzij ri ojer q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri Isaías:

K'o jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub'
ri ketz'inowik, kub'ij: “Chib'ana u b'anik
ri nim b'e ri käb'in wi ri Qajaw.
Chib'ana sib'alaj jikom
che ri alaj taq u b'e,”

—kächa'.

5 “Kenojisax na konojel taq ri siwan,
kelianisax na konojel taq ri juyub',
ri nimaq xuquje' ri ch'utiq.
Ri b'e ri e kotakik kejikomisax na.
Ri b'e ri sib'alaj e k'äx na chelianisaxoq,”

—kächa'.

6 “Konojel winaq käkil k'u na

jas kub'an ri Dios che ki to'ik
ri winaq ajmakib',"

—xcha ri mam Isafas.

⁷Xub'ij k'u ri tat Juan chke ri k'ia winaq ri xeopan ruk' rech káb'an ki qasna': iAlaq sub'anelab' taq winaq, kachalaxik tz'!'!° ¿Jachin k'u ri' ri xk'utuw chuwäch alaq chi rajwaxik kanimaj alaq b'i cho ri royowal ri Dios? —kächa chke. ⁸B'ana b'a' alaq ri taqal u b'anik ri kuq'alajisaj chi qas tzij xk'extaj anima' alaq. Mächaplej alaq u b'ixik xol taq alaq: "Utz qe rumal chi ri uj, uj rachalaxik ri qa mam Abraham," —mächa ne alaq. Kinb'ij na chech alaq chi ri Dios käkowin chub'anik chke taq we ab'aj ri' chi e rachalaxik chik ri qa mam Abraham, —kächa'. ⁹Chanim ri' tajin käkøj ri ikiäj chke taq ri ki xera' ri che' rech ket'oyik. Ronojel che' ri man kuya tä utzalaj u wäch kät'oy na, kek'iaq k'u b'i pa ri q'aq', —xcha ri tat Juan chke.

¹⁰Xkita' k'u ri k'ia winaq che, xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo käqa'n na? —xecha che.

¹¹Xch'aw chi ri tat Juan, xub'ij chke: Apachin k'u ri k'o kieb' u q'u', chuya jun re che ri winaq ri man k'o tä re. Apachin ri k'o kutijo, chuya re ri winaq ri man k'o tä kutijo, —xcha'.

¹²Xeopan xuquje' jujun chke ri toq'il taq alfab'al rech káb'an ki qasna', xkib'ij k'u che ri tat Juan: Qajtij, ¿jas käqa'n na uj? —xecha che.

¹³Xub'ij ri tat Juan chke: Mitoq'ij u wi' ri ix taqom wi chutoq'ixik, —xcha chke.

¹⁴Xuquje' ri soldados xkita' che, xkib'ij: E k'u ri uj, ¿jas käqa'n na? —xecha che.

Xub'ij ri tat Juan chke: Mib'an elaq' che jachin jun winaq, mib'ana k'u k'äx chke. Mib'ij jalum q'ab'am chkij ri winaq. Chiku'b'a k'u i k'ux ruk' ri tojb'al iwe, —xcha chke.

¹⁵Ri winaq k'ut tajin kechoman pa kanima' chrij ri tat Juan, tajin keye'n che rilik we ne ri tat Juan are ri Cristo. ¹⁶Xch'aw chi ri Juan Qasal Ja', xub'ij chke konojel: Petinaq jun achi ri k'o na u chuq'ab' chnuwäch in. Man taqal tä k'u chwe in chi kinkir ru k'amal u xajäb'. Ri are' kuya na ri Loq'alaj Espiritu chech alaq je' jas ri in kinb'an qasna' alaq ruk' joron. Kub'an k'u na qasna' alaq ruk' q'aq', —kächa chke.

¹⁷Ri achi ri' kuk'am ru jopib'al rech kujosq'ij ri triko, xuquje' rech kumulij b'ik ru triko, kuya k'u pa taq ru k'uja. Xuquje' ne kuporoj ri pajo, kub'an jun q'aq' ri man käkowin tä jun chuchupik, —kächa'. Jas ri kub'an ri achi ajchak che ri triko, je ri' xuquje' kub'an na ri Qajaw Dios chke taq winaq, —xcha chke.

¹⁸Je ri' xub'ij ri tat Juan, xuquje' xepixb'aj ri winaq kuk' k'ia pixab' chik, xutzijoj k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. ¹⁹Xuquje' ri tat

° 3:7 Ri mero tzij waral are "Ri alaq, alaq ralk'ual ri kumätz".

Juan xuyaj ri q'atal tzij Herodes rumal chi ri tat Herodes xuch'ab'ej ri nan Herodías, rixoqil ri tat Felipe ru chaq' ri Herodes. Xuyaj k'u ri tat Herodes xuquje' kumal konojel ri etzelal ri u b'anom. ²⁰Ri tat Herodes xa xunimarisaj u b'anik ri man utz taj puwi' ronojel ri u b'anom, chi xukoj ri tat Juan pa che'.

Káb'an u qasna' ri Jesús

²¹Pa jun q'ij aretaq ri tat Juan tajin kub'an ki qasna' konojel ri winaq, xub'an u qasna' ri Jesús xuquje'. Pa ri qasna' ri Jesús tajin kub'an orar, xjaqtaj k'u ri kaj. ²²Xqaj k'u loq ri Loq'alaj Espíritu puwi' ri Jesús je' ta ne chi ri Loq'alaj Espíritu are jun palomäx. Te k'u ri' xch'aw loq Jun chikaj, xub'ij: At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Sib'alaj käkikot ri wanima' awumal, — xcha ri'.

Waral kätzijox wi ri rachalaxik ri Jesús

²³Kraj ne juwinaq lajúj u junab' ri Jesús aretaq xuchaplej patäninem cho ri Dios. Xkichomaj ri winaq chi ri Jesús are ralk'ual ri tat José. Ri tat José k'ut are rachalaxik ri tat Elí, ²⁴ri tat Elí are ralk'ual ri tat Matat, ri tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví are ralk'ual ri tat Melqui, ri tat Melqui are ralk'ual ri tat Jana, ri tat Jana ralk'ual ri tat José, ²⁵ri tat José ralk'ual ri tat Matatías, ri tat Matatías ralk'ual ri tat Amós, ri tat Amós ralk'ual ri tat Nahum, ri tat Nahum ralk'ual ri tat Esli, ri tat Esli ralk'ual ri tat Nagai, ²⁶ri tat Nagai ralk'ual ri tat Maat, ri tat Maat ralk'ual ri tat Matatías, ri tat Matatías ralk'ual ri tat Semei, ri tat Semei ralk'ual ri tat José, ri tat José ralk'ual ri tat Judá, ²⁷ri tat Judá ralk'ual ri tat Joana, ri tat Joana ralk'ual ri tat Resa, ri tat Resa ralk'ual ri tat Zorobabel, ri tat Zorobabel ralk'ual ri tat Salatiel, ri tat Salatiel ralk'ual ri tat Neri, ²⁸ri tat Neri ralk'ual ri tat Melqui, ri tat Melqui ralk'ual ri tat Adi, ri tat Adi ralk'ual ri tat Cosam, ri tat Cosam ralk'ual ri tat Elmodam, ri tat Elmodam ralk'ual ri tat Er, ²⁹ri tat Er ralk'ual ri tat Josué, ri tat Josué ralk'ual ri tat Eliezer, ri tat Eliezer ralk'ual ri tat Jorim, ri tat Jorim ralk'ual ri tat Matat, ³⁰ri tat Matat ralk'ual ri tat Leví, ri tat Leví ralk'ual ri tat Simeón, ri tat Simeón ralk'ual ri tat Judá, ri tat Judá ralk'ual ri tat José, ri tat José ralk'ual ri tat Jonán, ri tat Jonán ralk'ual ri tat Eliaquim, ³¹ri tat Eliaquim ralk'ual ri tat Melea, ri tat Melea ralk'ual ri tat Mainán, ri tat Mainán ralk'ual ri tat Matata, ri tat Matata ralk'ual ri tat Natán, ri tat Natán ralk'ual ri tat David, ³²ri tat David ralk'ual ri tat Isaí, ri tat Isaí ralk'ual ri tat Obed, ri tat Obed ralk'ual ri tat Booz, ri tat Booz ralk'ual ri tat Salmón, ri tat Salmón ralk'ual ri tat Naasón, ³³ri tat Naasón ralk'ual ri tat Aminadab, ri tat Aminadab ralk'ual ri tat Aram, ri tat Aram ralk'ual ri tat Esrom, ri tat Esrom ralk'ual ri tat Fares, ri tat Fares ralk'ual ri tat Judá, ³⁴ri tat Judá ralk'ual ri tat Jacob, ri tat Jacob ralk'ual ri tat Isaac, ri

tat Isaac ralk'ual ri tat Abraham, ri tat Abraham ralk'ual ri tat Taré, ri tat Taré ralk'ual ri tat Nacor, ³⁵ri tat Nacor ralk'ual ri tat Serug, ri tat Serug ralk'ual ri tat Ragau, ri tat Ragau ralk'ual ri tat Peleg, ri tat Peleg ralk'ual ri tat Heber, ri tat Heber ralk'ual ri tat Sala, ³⁶ri tat Sala ralk'ual ri tat Cainán, ri tat Cainán ralk'ual ri tat Arfaxad, ri tat Arfaxad ralk'ual ri tat Sem, ri tat Sem ralk'ual ri tat Noé, ri tat Noé ralk'ual ri tat Lamec, ³⁷ri tat Lamec ralk'ual ri tat Matusalén, ri tat Matusalén ralk'ual ri tat Enoc, ri tat Enoc ralk'ual ri tat Jared, ri tat Jared ralk'ual ri tat Mahalaleel, ri tat Mahalaleel ralk'ual ri tat Cainán, ³⁸ri tat Cainán ralk'ual ri tat Enós, ri tat Enós ralk'ual ri tat Set, ri tat Set ralk'ual ri tat Adán, ri tat Adán are ralk'ual ri Dios.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

4 ¹Xel b'i ri Jesús pa ri nima' Jordán, xtzelej k'u loq qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Te ri' ri Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri kätz'inowik. ²Xk'oji k'u chila' kawinaq q'ij, kätaqchi'x k'u che mak rumal ri Itzel. Man k'o tä k'u jas xutij pa taq ri q'ij ri'. Te k'u ri' sib'alaj xnumik. ³Xub'ij k'u ri Itzel che: We lal ri' ri u K'ojol ri Dios, b'ij la che we ab'aj ri' chi kub'an na wa che la, —xcha che.

⁴Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Tz'ib'am kan wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, kub'ij: “Man xaq tä xuwi rumal ri wa kek'asi na ri winaq, xane xuquje' rumal ronojel ru Tzij ri Dios,” —kächa ri', —xcha ri Jesús che.

⁵Te k'u ri' ri Itzel xuk'am b'i ajsik puwi' jun nimalaj juyub'. Xeuk'utuxtaj konojel ri tinimit re ruwächulew chuwäch. ⁶Xub'ij k'u che ri Jesús: Kinya na che la chi kätaqan la pa ki wi' konojel we tinimit ri' xuquje' chi känimarisax q'ij la rumal wa', —kächa'. Yo'm k'u ronojel wa' chwe in. Ri in k'ut kuya' kinya wa' che apachin ri kinwaj kinya wi, —xcha ri Itzel che. ⁷We käxuki la kinq'ijilaj la kinya wa' che la, —xcha che.

⁸Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¡Satanás! Chatel chnuwäch, —xcha'. Rumal chi tz'ib'am pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Chatq'ijilan na chwe in ri Awajaw ri a Dios. Chatpatänin xaq xuwi chwe in,” —kächa ri u Tzij ri Dios, —xcha ri Jesús che.

⁹Ri Itzel xuk'am b'ik ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xutak'ab'a puwi' ri nimalaj rachoch Dios, xub'ij che: We lal ri' ri u K'ojol ri Dios, k'äqa b'i ib' la ikim, —kächa'. ¹⁰Rumal chi ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik kub'ij:

Keutaq na loq ri ángeles

che a chajixik,

—kächa', —xcha ri Itzel che. ¹¹Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios:

Katkichap na che ra q'ab' che a to'ik

rech man kachäq'ij tä rawaqan

cho jun ab'aj,

—kächa ri'.

¹²Xch'aw chi na jumul ri Jesús, xub'ij: Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Mayak royowal ri Qajaw ri qa Dios,” —kächa', —xcha ri Jesús che.

¹³Aretaq ri Itzel xto'taj chutaqchi'xik ri Jesús che mak, xel b'i ruk'. Kätzelej chi na loq jumul pa jun q'ij chik.

Ri Jesús kuchaplej tijonem

¹⁴Xtzelej k'u b'i ri Jesús, k'o k'u ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ruk'. Xe' pa Galilea. Ri winaq ajchila' xetzijon chrij ri Jesús pa ronojel tinimit. ¹⁵Ri Jesús xuya tijonik pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Galilea. Konojel xkinimarisaj u q'ij.

Ke' ri Jesús pa ri tinimit Nazaret

¹⁶Xtzelej b'i ri Jesús, xe' pa ri tinimit Nazaret jawije' xk'iyisax wi. Pa ri q'ij re uxlanem xok b'i pa ri rachoch Dios jas ru naq'atisam wi rib', xtak'i k'ut chusik'ixik ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁷Xyi' k'u ri wuj che ri xutz'ib'aj ri mam Isaías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Aretaq xujaq ri wuj, xuriqo jawije' ri tz'ib'tal wi ri', ri kub'ij:

¹⁸Ri Espíritu rech ri Qajaw Dios k'o wuk'.

In cha'tal k'ut rech keintzijoq utzalaj
taq tzij chke ri meb'a'ib'.

In u taqom u loq che ki ku'b'isaxik
kanima' ri keb'isonik,
chutzijoxik ri ki tzoqopixik ri e tz'apim,
chub'anik k'ut chi keka'y ri moyab',
xuquje' che ki tzoqopixik
ri man e tzoqopim taj,

—kächa'.

¹⁹Xuquje' in taqom loq chutzijoxik wa'
chi ri Qajaw Dios xucha' we q'ij
junab' ri' chub'anik utzil
chke konojel winaq,

—kächa ri qa mam Isaías, —xcha ri Jesús chke.

²⁰Ri Jesús xutz'apij ri wuj, xutzelej wa' che ri chajil re ri rachoch Dios, xt'uuyi'k. Konojel ri winaq ri e k'o pa ri rachoch Dios naj ki wi' che. ²¹Xub'ij k'u chke: Kämik ri' xb'antaj wa' we Tz'ib'talik ri' chuwäch alaq, —xcha chke.

²²Konojel ri winaq utz kech'aw chrij ri Jesús, xuquje' xkikajmaj ri je'lalaj taq tzij ri xutzijoj chke, xkib'ij: ¿A mat are ru k'o'jol ri tat José? —xecha'.

²³Xub'ij chke: Wetam ri káb'ij na alaq chwe in: “Ajkun, kunj ib' la,” —kächa na alaq chwe. “Ri qa tom chi xeb'an la pa ri tinimit Capernaum, cheb'ana k'u la waral pa ri tinimit la,” —kächa na alaq, —xcha chke.

²⁴Xuquje' xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi sib'alaj nim kil wi ronojel q'alajisanel. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are' man nim tä kil wi wa', —kächa ri Jesús. ²⁵Tzij ri' ri kinb'ij chech alaq chi xek'oji k'ia ri chuchu'ib' malka'nib' pa ri tinimit Israel pa taq ru q'ij ri qa mam Elías, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Oxib' junab' ruk' waqib' ik' man k'o tä jäb' xub'ano. Xk'oji k'u jun nimalaj wi'jal pa ronojel ruwächulew pa taq ri q'ij ri'. ²⁶Man xtaq tä k'u b'i ri tat Elías kuk' konojel ri malka'nib', xane xaq xuwi ruk' ri jun chichu' malka'n pa ri tinimit Sarepta re Sidón, —kächa'. ²⁷Xuquje' xek'oji k'ia yawab'ib' ri k'o ri itzel taq ch'a'k chkij pa ru q'ij ri Eliseo, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. Man k'o tä k'u jun ri xkunaxik, xane xaq xuwi ri tat Naamán ri aj Siria, —xcha ri Jesús chke.

²⁸Aretaq ri winaq xkita ri xub'ij chke, konojel ri e k'o pa ri rachoch Dios sib'alaj xpe koyowal che ri Jesús. ²⁹Xewalij k'ut, xkesaj b'i pa ri tinimit. Xkik'am b'i chutza'm ri juyub' ri yakom wi ri ki tinimit. Xkaj u k'iäqik b'i ri Jesús ikim. ³⁰Xq'atän k'u b'i ri Jesús pa ki nik'iajal ri winaq, xe'k.

Ri Jesús kuriq jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

³¹Xqaj b'i ri Jesús, xe' pa Capernaum, jun tinimit re Galilea. Xeutijoj ri winaq chila' ronojel q'ij re uxlanem. ³²Ri winaq xkikajmaj ru tijonik rumal chi xeutzijob'ej je' jas ri kub'an jun ri kätäqan pa ki wi'.

³³Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Xuraq u chi' ri achi, ko xch'awik. ³⁴Xub'ij k'ut: iAa! ¿Jas qe uj uk' la, Jesús aj Nazaret? ¿A petinaq la chusachik qa wäch? In wetam wäch la, chi lal ri' ri Loq'alaj Achi ri taqom loq rumal ri Dios, —xcha che.

³⁵Ri Jesús xuyajo, xub'ij: iChatz'apij u pa chi', chatel che ri achi! — xcha che.

Te k'u ri' ri itzelalaj espíritu xuk'iäq ri achi cho ulew chkixol ri winaq, xel b'ik, man k'o tä k'äx xub'an kan che. ³⁶Konojel xekajmanik. Käkitzijob'ela kib', käkib'ij: ¿Jas wa' we tzij ri' ri kukoj ri tata'? iKäkowin ri Are' che ki taqik ri itzel taq espíritus, keb'el chke ri winaq! —xecha'.

³⁷Ketzijon k'u chrij ri Jesús pa ronojel k'olib'al chunaqaj ri tinimit ri'.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Simón Pedro

³⁸Xel k'u loq ri Jesús pa ri rachoch Dios, xok b'ik pa ri rachoch ri tat Simón. Ru ji' chichu' ri tat Simón qajinaq che jun nimalaj q'aq', xeb'ochi'n k'u ri winaq che ri Jesús puwi' ri chichu'. ³⁹Xnaqajin che ri chichu', xtak'i k'u chuxkut. Xuyaj ri q'aq', xtäni k'u che. Chanim xwalij ri chichu', xeupatänij k'ut.

Ri Jesús keukunaj k'ia yawab'ib'

⁴⁰Aretaq qajem kub'an ri q'ij, konojel ri e k'o yawab'ib' kuk' xekik'am loq chuwäch ri Jesús. Pune k'ia u wäch ri yab'il ri e k'o chke ri winaq,

xkowin ri Jesús che ki kunaxik. Xuya ru q'ab' pa ki wi' chkijujunal rech keutzirik. ⁴¹E k'ia k'ut ri xeb'el itzel taq espíritus chke. Xkiraq ki chi', xkib'ij: Lal ri' ri u K'ojol ri Dios, —xecha che.

Keuyaj k'u ri Jesús, man kuya tä chke chi ketzijonik, rumal chi ketam u wäch chi are ri Cristo.

Ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Galilea

⁴²Aretaq xsaqirik, xel b'i ri Jesús pa ri tinimit, xe' pa juyub' jawije' ri xaq kätz'inowik. Ri winaq sib'alaj xkitzukuj, xkiriqo. Xkiq'atej k'ut rech man kel tä b'i chkixol. ⁴³Ri Jesús xub'ij chke: Rajwaxik chi kine'k kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios chke ri winaq pa taq ri nik'iaj tinimit chik, are k'u wa' ri in taqom wi loq, —xcha'.

⁴⁴Xtzijon k'u ri Jesús pa taq ri rachoch Dios ri e k'o pa Galilea.

Waral kätzijox wi ri kajmab'al ri xb'an che ki chapik ri kär

5 ¹Aretaq ri Jesús k'o chuchi' ri nimalaj ja' re ri mar re Genesaret, xeopan k'ia winaq ruk' chutatab'exik ru Tzij ri Dios. ²Ri Jesús xeril kieb' barcos ri e k'o chuchi' ri mar. E elinaq loq ri chapal taq kär pa ri barcos che ki ch'ajik ri ki k'at. ³Xok k'u b'ik ri Jesús pa jun chke ri barcos, ri re ri tat Simón. Xt'uuyi pa ri barco, xuta' toq'ob' che ri tat Simón chi kuqeb'isaj apan jub'iq' ri barco chuchi' ri ulew rech man käpitz' tä ri Are' kumal ri k'ia winaq. Chila' k'ut xuya loq tijonik chke ri winaq. ⁴Aretaq xutänab'a ri u tijonem, xub'ij che ri tat Simón: Chaqeb'isaj ri barco pa ri mar. Chiqasaj ri i k'at che ki chapik kär, —xcha che.

⁵Ri tat Simón xch'awik, xub'ij che: Qajtij, xujchakun ronojel ri jun aq'ab' mier. Man k'o tä k'u qa chapom, —kächa'. We k'u je' käb'ij la, kinb'an chi na wa', keinqasaj ri nu k'at, —xcha che.

⁶Aretaq xb'antaj wa', xenoj k'u ri ki k'at chapäb'al kär, je ri' chi ket'oqopitaj chke taq ri kär. ⁷Ri tat Simón kuk' ri to'l taq re xekisik'ij ri kachi'l ri e k'o pa ri jun barco chik, rech keopan che ki to'ik. Xeb'e' kuk' che ki to'ik, xekinojisaj k'u ri kieb' barcos, je ri' chi tajin kesach pa ri ja'. ⁸Aretaq ri tat Simón Pedro xril ri xb'anik, xub'ij: Qajaw Jesús, man taqal tä chwe chi käk'oji la wuk' rumal chi ri in, sib'alaj in ajmak, —xcha che.

⁹Xub'ij wa' rumal chi xuxej rib' ri tat Simón xuquje' ri e k'o ruk' rumal ri k'ialaj kär ri xekichapo. ¹⁰Xuquje' xekajman ri tat Jacobo, ri tat Juan, u k'ojol ri tat Zebedeo, kachi'l kib' ruk' ri tat Simón. Xub'ij ri Jesús che ri tat Simón: Maxej awib'. Jas ri kab'an chke taq ri kär, keamulij, je' kab'an na chke ri winaq, —xcha che.

¹¹Xekesaj k'u loq ri ki barcos pa ri mar, xkiya cho ri ulew. Te ri' xkiya kan ronojel, xeb'e' ruk' ri Jesús.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

¹²Aretaq ri Jesús k'o pa jun tinimit chik, xopan jun achi ruk', ri sib'alaj yawab', ri k'o itzel ch'a'k^f che. Ri achi, aretaq xril ri Jesús, xupachb'a rib' chuwäch. Xuchap u b'ochi'xik, xub'ij: Tat, we kaj la käkowin la che nu kunaxik, —xcha'.

¹³Ri Jesús xuyuq ru q'ab', xuchap koq. Xub'ij che: Kwaj, —kächa'. Chutzir b'a' la, —xcha che.

Chanim k'ut xel ri itzel ch'a'k che ri achi, xutzirik. ¹⁴Xutaq k'u ri Jesús chi mutzijoj wa' che apachin jun winaq. Te ri' xub'ij che: iOj la! Jek'utu ib' la cho ri sacerdote. Ya b'a' la ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés chi käyi' che u kunaxik jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha che.

¹⁵Xesax k'u na u tzijoxik wa' pa ronojel tinimit. Käkimulij k'u kib' k'ialaj taq winaq chutatab'exik ru tijonik ri Jesús, xuquje' rech keukunaj chke taq ri ki yab'il. ¹⁶Xel b'i ri Jesús chila', xe' pa taq juyub' ri ketz'inowik chub'anik orar.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

¹⁷Pa jun q'ij ri Jesús tajin kuya tijonik. E t'uyut'oj k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' chunaqaj ri Jesús. E elinaq k'u loq ri e are' pa ronojel tinimit re Galilea, re Judea, xuquje' e k'o jujun ri xepe pa Jerusalén. Are k'u ri Jesús, sib'alaj k'o ru chuq'ab' ri Dios ruk' che kunanik. ¹⁸Xeopan k'u jujun achijab' kuk'am loq jun achi ri käminaq u cuerpo. Q'oyol cho jun alaj u ch'at. Ri achijab' xkitzukuj ri rokisaxik b'i ri yawab' pa ri ja chuya'ik cho ri Jesús. ¹⁹Man xkiriq tä k'ut jawije' keb'ok wi b'ik kumal ri k'ialaj winaq. Xepaqi k'u puwi' ri ja. Xkesaj apan jub'iq' ru xo'til ri ja, xkib'an jun jul puwi' ri ja, xkiqasaj k'u b'i ri achi pa ri alaj ch'at chkixol ri winaq cho ri Jesús. ²⁰Aretaq ri Jesús xrilo chi qas kekojon che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Tat, kesachtaj ri mak la, —xcha che.

²¹Te k'u ri' xpe koyowal ri fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkichomaj pa kanima', käkib'ij: “¿Jachin lo wa' we achi ri' ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios?” —kecha'. “Xaq xuwi ri Dios käkowin chusachik u mak jun,” —xecha'.

²²Ri Jesús chanim xuna' ri tajin käkichomaj pa kanima'. Xch'aw k'ut, xub'ij chke: Ri in wetam ri tajin kächomaj alaq pa anima' alaq, —kächa chke. ²³¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri yawab': “Ra mak xesachtajik”, o ri u b'ixik: “Chatwalijjoq, chatb'inoq”? —kächa ri Jesús chke. (K'äx na u b'anik ri jun xuquje' ri jun chik.) ²⁴Rech b'a' ketamaj

^f5:12 Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew chusachik ki mak, kinb'an na wa', —xcha chke.

Xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Kinb'ij che la, walij b'a' la. K'ama la b'i ri sok la, oj la cho ja, —xcha che.

²⁵Chanim xwalij ri achi, xtak'i chkiwäch ri winaq. Xutelej b'i ri u sok ri q'oyol wi, xe' cho rachoch, tajin kunimarisaj u q'ij ri Dios. ²⁶Konojel ri winaq sib'alaj xkikajmaj ri xub'ano, xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios. Sib'alaj käkixej kib' ri winaq, käkitzijob'ela kib', käkib'ij: Kämik ri' e k'o kajmab'al ri qilom, —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

²⁷Te k'u ri' xel b'i ri Jesús chila', xril jun toq'il alkab'al, Leví u b'i', t'uyul jawije' kätoj wi alkab'al. Xub'ij k'u che: Sa'j la wuk', —xcha che.

²⁸Ri tat Leví xwalijik, xuya kan ronojel, xe' ruk' ri Jesús.

²⁹Ri tat Leví xub'an k'u jun nimalaj ula'nem che ri Jesús cho rachoch. Xeopan k'ia chke ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj taq winaq chik. Xet'uyi k'u junam chi' ri mesa kuk' ru tijoxelab' ri Jesús. ³⁰Xepe ri tijonelab' re ri Pixab' kachi'l ri fariseos. Xekiyaj ri tijoxelab', xkib'ij chke: ¿Jas che kixwi' kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' kuk' ajmakib'? —xecha chke.

³¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch ri k'o ki chuq'ab' man rajwaxik tä kunal ke. Xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', —kächa'. ³²Man in petinaq tä che ki sik'ixik ri utzalaj taq winaq rech käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, xane che ki sik'ixik ajmakib', —xcha chke.

Käkita' che ri Jesús chi jas che man käka'n tä ayunar ru tijoxelab'

³³Xkib'ij k'u che ri Jesús: Ru tijoxelab' ri tat Juan amaq'el käka'n ri ayuno, amaq'el k'ut käka'n orar. Je' k'u käka'n ri ki tijoxelab' ri fariseos xuquje'. ¿Jas k'u che ri tijoxelab' la amaq'el kewi'k, man käka'n tä k'u ri ayuno? —xecha che.

³⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A kuya' lo ri e k'o pa jun k'ulanem käka'n ayunar aretaq k'o ri jia'xel kuk'? —kächa'. ³⁵Kopan k'u na ri q'ij ri man k'o tä chi ri jia'xel chkixol. Te k'u ri' käka'n na ayunar pa ri q'ij ri', —xcha chke.

³⁶Xuquje' xukoj jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij chke: Man k'o tä jun winaq ri kut'is jun k'ak' k'obj'al chrij ri q'el atz'iaq. We je ri', ri k'ak' kuteq'tob'isaj na ri' ri q'el, xuquje' ri k'obj'al ri esam che ri k'ak' atz'iaq man kuk'ulajij tä rib' ruk' ri q'el, —kächa'. ³⁷Man k'o tä k'u jun winaq ri kuya k'ak' vino pa taq q'el taq q'eb'al re tz'um. We je ri', ri k'ak' vino keut'ub'ij ri' ri tz'um, kätix k'u na ri' ri vino, keetzeletaj kan ri' ri tz'um.

³⁸Are ri k'ak' vino käyi' na pa k'ak' taq q'eb'al re tz'um. Je ri' man käsach tä u wäch ri vino, o ri k'olib'al re. ³⁹Man k'o tä jun winaq ri kraj kutij re ri k'ak' vino we nab'e u tijom re ri q'el vino. Kub'ij na ri' ri winaq chi are utz na ri q'el vino, —xcha ri Jesús chke.

Ru tijoxelab' ri Jesús kekich'up ru jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

6 ¹Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri Jesús pa taq ri tiko'n. Ru tijoxelab' tajin kekich'up ru jolom triko, kekiq'ich pa ki q'ab', kekitijo. ²Jujun tata'ib' fariseos xkib'ij: ¿Jas che käb'an alaq ri äwas u b'anik pa ri q'ij re uxlanem? —xecha chke.

³Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke ri fariseos: ¿A mat ne sik'im alaq jas ri xub'an ri qa mam David aretaq xnumik, xuquje' ri xka'n ri e k'o ruk'? —kächa'. ⁴Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri rachoch Dios, xuchap ri wa ri e yo'm cho ri Dios, xutijo, xuya ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas k'u ne u tijik wa' kumal xaq jachinoq. Xane xaq xuwi chke ri sacerdotes ya'tal wi wa', —xcha chke.

⁵Xuquje' xub'ij chke: Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,^g k'o nu taqanik puwi' ri q'ij re uxlanem xuquje', —xcha chke.

Käkunax jun achi ri käminaq jun u q'ab'

⁶Pa jun q'ij re uxlanem chik xok b'i ri Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap k'u u ya'ik tijonik chke ri winaq. K'o jun achi chila' ri käminaq jun u q'ab', ri u wikiäq'ab'. ⁷Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' kumal ri tata'ib' fariseos, che rilik we ri Are' kärutzirisaj ru q'ab' ri achi pa ri q'ij re uxlanem rech kuya' käkib'ij chi k'o u mak.

⁸Ri Jesús xretamaxtaj ri ki chomanik. Xub'ij k'u che ri achi ri käminaq u q'ab': Walij b'a' la, tak'al la pa qa nik'iajal, —xcha che.

Xwalij k'ut, xtak'i chila'. ⁹Xub'ij ri Jesús chke ri nik'iaj winaq ri e k'olik: K'o ri kwaj kinta' chech alaq, —kächa chke. ¿Jachike ri ya'tal u b'anik pa ri q'ij re uxlanem? ¿A are ri u b'anik utzil? ¡We ne are ri u b'anik etzelal! ¿A ya'tal ri u to'ik ru k'aslemaal jun o ri u kämisaxik? —xcha chke.

¹⁰Ri Jesús ko xka'y chke konojel ri e k'o pa taq u xkut, xub'ij k'u che ri achi: Yuqu ri q'ab' la, —xcha che.

Je' xub'ano, xutzir k'u kan ru q'ab'. ¹¹Ri u k'ulel ri Jesús sib'alaj xejiq' che ri koyowal, xkich'ab'la k'u kib' jas ri kekowin chub'anik chrij ri Jesús.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

¹²Pa ri q'ij ri' xe' ri Jesús pa jun juyub' chub'anik orar. Xrok'owisaj ronojel jun aq'ab' pa oración cho ri Dios. ¹³Aretaq xsaqirik, xeusik'ij ru tijoxelab', xeucha'

^g6:5 Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi Are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik.

kab'lajuj, xub'ij apóstoles^h chke (ri kel kub'ij “nu taqo'n”). ¹⁴E are taq wa' ri xeucha' ri Jesús: Ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Pedro che, ri tat Andrés u chaq' ri tat Pedro, ri tat Jacobo xuquje' ri tat Juan, ri tat Felipe xuquje' ri tat Bartolomé. ¹⁵Xeucha' k'u ri tat Mateo xuquje' ri tat Tomás, ri tat Jacobo ru k'ojol ri tat Alfeo, xuquje' ri tat Simón ri káb'ix “u nimal tinimit” che. ¹⁶Xuquje' xeucha' ri tat Judas ru chaq' ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Judas Iscariote ri xjachow ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chke k'ia winaq

¹⁷E rachi'lam ru tijoxelab', ri Jesús xqaj loq pa ri juyub', xtak'i k'u pa jun lianik. Sib'alaj e k'ia ri winaq ri xeb'el loq pa konojel taq ri tinimit re Judea, pa ri tinimit Jerusalén, xuquje' pa taq ri taq'aj re Tiro xuquje' re ri Sidón. Xeopan k'u ruk' ri Jesús chutatab'exik ri kub'ij, xuquje' rech kekunax che taq ri ki yab'. ¹⁸Xuquje' xerutzirisaj ri winaq ri käkiriq k'äx kumal ri itzel taq espíritus. ¹⁹Konojel ri winaq käkitzukuj käkichap koq ri Jesús rumal rech chi kel chuq'ab' ruk' che ki kunaxik konojel.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jachin ri' ri kuriq ri qas utzil

²⁰Xka'y k'u ri Jesús chke ru tijoxelab', xub'ij chke: Utz iwe ix ri ix meb'a'ib' rumal chi ri Dios kátaqan pi wi'.

²¹Utz iwe ix ri kixnum kámik rumal chi sib'alaj k'o ri kitij na.

Utz iwe ix ri kixoq' kámik rumal chi kixtze'n na ruk' kikitomal.

²²Utz iwe ix aretaq ketzelaq i wäch kumal ri winaq, xuquje' aretaq kixkesaj b'i kuk', kixkiyoq'o, xuquje' aretaq ketzijon chiwij je' ta ne chi ix lawalo taq winaq. Utz iwe aretaq ri winaq káka'n ronojel wa' chiwe xa rumal wech in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —kácha ri Jesús. ²³Sib'alaj chixkikot pa ri q'ij ri', chixtze'noq, rumal chi nim ri tojb'al iwe ri kiriq na pa ri kaj. Xuquje' ne ri kati't ki mam we winaq ri' je' xka'n chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, —xcha chke.

²⁴Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix q'inomab', rumal chi ya xixkikot ix waral.

²⁵Toq'ob' i wäch ix ri sib'alaj k'o kitij kámik rumal chi kápe ri q'ij ri sib'alaj kixnum na.

Toq'ob' i wäch ix ri xa kixtze'n ruk' kikitomal kámik rumal chi kixb'ison na, kixoq'ik.

²⁶Toq'ob' i wäch ix aretaq konojel ri winaq sib'alaj utz ketzijon chiwij, rumal chi je' xka'n ri kati't ki mam we winaq ri' ojer chke ri xkijaluj kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

Cheiwaj ri winaq ri káka'n ki k'ulel chiwe

²⁷Kinb'ij k'u chiwe ix ri tajin kitatab'ej ri nu tzij: Cheiwaj ri káka'n ki k'ulel chiwe. Chib'ana utzil chke ri keetzelan i wäch. ²⁸Chib'ij: Ri Dios

^h 6:13 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

k'o pi wi', —kixchoq chke ri winaq ri käkitzaq itzel tzij pi wi'. Chib'ana orar pa ki wi' ri keyoq'on chiwe, —kächa'. ²⁹We k'o jun katch'ayow che ri juperaj a palaj, chaya ri juperaj chik chuwäch. We k'o jun kumaj ra chaket, chaya che chi kuk'am b'ik xuquje' ra kamixa'. ³⁰Chaya che apachin ri k'o jas kuta' chawe. Mata' chi ri jastaq awe che ri jun ri xuk'am b'ik. ³¹Ri kiwaj chi kaka'n na ri winaq chiwe, je' chib'ana ix chke xuquje', —kächa'.

³²We xaq xuwi keiwaj ri winaq ri kixkaj ix, ¿jas ta k'u che kichomaj chi i b'anom jun nimalaj utzil? Xuquje' ne ri ajmakib' käkaj kib'. ³³We xaq xuwi kib'an utzil chke ri winaq ri keb'anow utzil chiwe, ¿jas k'u che kichomaj chi k'o nimalaj utzil i b'anom? Are je' kaka'n ri ajmakib' xuquje', —kächa'. ³⁴We xaq xuwi kiya ki jalomal ri ku' i k'ux chkij chi käkitzelej chi na wa', ¿jas ta che ri' kib'ij chi i b'anom utzil? Xuquje' ne ri ajmakib' käkija ri ki jalomal ri kach taq ajmakib' ri ku' i k'ux chkij chi käkitzelej chi na wa'. ³⁵Cheiwaj ri kaka'n ki k'u'lel chiwe. Chib'ana utzil. Chiya jalomal, miku'b'a iwanima' chrij chi kätzelex chi na wa' jumul chik. Nim k'u ri tojb'al iwe, käq'alajin k'u na chi qas ix ralk'ual ri Dios aj Chikaj, rumal chi sib'alaj utz kub'an ri Dios chke ri man kemaltioxin taj, xuquje' chke ri lawalo taq winaq. ³⁶Chitoq'ob'isaj ki wäch ri winaq je' jas ri Dios ri i Tat u toq'ob'isam i wäch ix, —xcha ri Jesús.

Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik

³⁷Miq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik, man käq'at tä k'u na tzij pi wi' ix rumal ri Dios. Mib'ij tzij chkij ri winaq, man käb'ix tä na tzij chiwij ix rumal ri Dios. Chisacha ri ki mak jule' chik, käsach k'u na i mak ix. ³⁸Chiya ix chke nik'iaj chik, ri Dios k'ut kuya na chiwe ruk' jun utzalaj pajanik, t'ikom, känoj ra k'olib'al, käjat'jatic, —kächa'. Rumal chi jas ri pajanik ri kiya ix, je' ri pajanik ri kuya na ri Dios chiwe, —xcha ri Jesús chke.

³⁹Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al chik rech tijonik, xub'ij: ¿A käkowin lo jun winaq ri man kaka'y taj chuk'amik u b'e jun winaq chik ri man kaka'y taj? ¿A mat junam ri' ketzaq b'i pa jun jul? —kächa chke. ⁴⁰Man k'o tä jun tijoxel ri nim na u b'anik chuwäch ri rajtij. Pune ta ne aretaq kätijotaj ri tijoxel, junam k'u na ruk' ri rajtij, —kächa'.

⁴¹¿Jas che k'o kab'ij chkij nik'iaj winaq chik? Je' ta ne chi kaka'yej jun alaj mes ri k'o pa ru waq'äch ri awachalal, man kawil tä k'u ri a mak at ri je' ta ne jun tem ri k'o pa ri a waq'äch. ⁴²Je' ta ne chi kab'ij che ri awachalal: “Chaya chwe chi kinwesaj koq ri alaj mes ri k'o pa ra waq'äch,” —katcha che. iXaq kieb' a wäch! Man kawil tä k'u ri tem ri k'o pa ra waq'äch at. Nab'e rajwaxik kasuk'umaj ri a k'aslemal at je' ta ne chi kawesaj b'i jun tem pa ra waq'äch. Te k'u ri' qas utz katka'y na che resaxik koq ri alaj mes pa ru waq'äch ri awachalal ri je' ta ne xa jun mak ri man nim taj, —xcha ri Jesús.

Are etamtal jun che' rumal ri u wächinik

⁴³Man k'o tä jun che' ri man utz taj ri kuya utz u wächinik. Man k'o tä k'u jun utzalaj che' ri kuya u wächinik ri man utz taj. ⁴⁴Are etamtal ri jun che' rumal ru wächinik. Man ketam tä higos chrij ri k'ix, man ketam tä k'u uvas chkij ri juwi' k'ix, —kächa'. ⁴⁵Jun utzalaj winaq are kutzijoj ri utzil ri k'o pa ranima'. Jun winaq ri man utz taj are kutzijoj ri' ri lawaloyil ri k'o pa ranima'. Xaq xuwi kutzijoj jun winaq jas ri k'o pa ranima', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri kieb' u wäch tak'alib'al ja

⁴⁶Jas che kib'ij chwe: “Qajaw, Qajaw,” —kixcha chwe. Man kinimaj tä k'u ri kinb'ij, —kächa'. ⁴⁷Kink'ut na chiwäch jachin ruk' kinjunamaj wi ronojel winaq ri käpe wuk' in, ri kutatab'ej ri kinb'ij xuquje' känimanik, —kächa'. ⁴⁸Junam wa' we winaq ri' ruk' jun winaq ri kuyak rachoch. Kuk'ot ri ulew, naj kuqasaj. Kub'an ri tak'alib'al re ri ja puwi' ri ab'aj. Aretaq käpe jun nimalaj u wo ja', ri ja' kupuk'ij rib' chrij ri ja ri', man käkowin tä k'u chuyiko'misaxik rumal chi yakom wa' puwi' ri ab'aj, —kächa'. ⁴⁹Ri winaq k'ut ri ketatab'en ri nu tzij, man keniman tä k'u ri', e are' junam ruk' ri winaq ri kuyak ri rachoch puwi' ri ulew, man kub'an tä k'u ru tak'alib'al ri ja. Aretaq käk'iy ri ja', kupuk'ij rib' chrij ri ja, chanim kätzaqik, käyojyob' k'u ri ja, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukunaj ri patänil re jun chke ri ki nimaqil soldados

7 ¹Aretaq xto'taj ri Jesús che ki tzijob'exik ri winaq, xe' ri Are' pa ri tinimit Capernaum. ²Chila' k'ut k'o jun achi ki nimal soldados. K'o jun patänil re ri tata' ri sib'alaj loq' chuwäch. Ri achi patäninel are sib'alaj yawab', kämik kub'ano. ³Aretaq ri tata' xuta u tzijol ri Jesús, xeutaq b'i jujun chke ri nimaq taq tata'ib' ke ri winaq aj Israel ruk' ri Are' rech käkib'ochi'j chi kopan ruk' chukunaxik ri patänil re. ⁴Xeb'e'k, xeopan k'u ruk' ri Jesús, sib'alaj xeb'ochi'n che, xkib'ij: Taqal che ri tata' ri' chi käto' la che, ⁵rumal chi are jun winaq ri sib'alaj loq' keril ri qa winaqil uj, xub'an k'u qe ri rachoch Dios ri käqamulij wi qib', —xecha che.

⁶Xe' ri Jesús, xerachi'laj b'ik. Naqaj chi k'ut k'o wi che ri rachoch ri ki nimal soldados, aretaq ri are' xeutaq b'i jujun taq rachi'l chub'ixik che ri Jesús: Tat, mäkos ib' la. Man taqal tä chwe chi kok la loq pa ri wachoch. ⁷Rumal ri' xincomaj in chi man taqal tä chwe chi kinopan in uk' la. Xane xaq xuwi we käb'ij la loq ri tzij, käkunataj na ri patänil we, —kächa ri'. ⁸Rumal rech chi ri in, in winaq ri k'o jun pa nu wi', ri in k'ut xuquje' kintaqan in pa ki wi' ri nu soldados. Kinb'ij che jun: iJat! —kincha che. Ke' k'ut. Kinb'ij che ri jun chik: iSa'j! —kincha che. Ri are'

käpetik. Kinb'ij che ri patänil we: iChab'ana wa! —kincha che. Kub'an k'ut, —xcha'.

⁹Aretaq xuta wa' ri Jesús, sib'alaj xukajmaj. Xutzolq'omij rib', xub'ij chke ri winaq ri e teretoj chrij: Tzij b'a' chi chkixol ri winaq aj Israel man k'o tä jumul nu riqom in jun achi junam ruk' ri tata' ri' ri sib'alaj käkojonik, —xcha chke.

¹⁰Aretaq xetzelej b'ik ri u taqo'n ri tata' cho ja, xkiriq chi ri patänil re ri tata' ya utz chik ri are'.

Ri Jesús kuya chi ru k'aslemal ri ral ala jun chichu' malka'n

¹¹Te k'u ri' xe' ri Jesús pa jun tinimit chik, Naín u b'i', xuquje' e b'enaq ruk' k'ia chke ru tijoxelab' kuk' nik'iaj winaq chik. ¹²Naqaj chik k'o wi ri Jesús che ri tinimit, te' xrilo chi k'o jun käminaq telem loq rech kāk'am b'i pa muqik. Ri käminaq ri' are xa jun chi ala, ral jun malka'n chichu'. E k'o k'ia winaq re ri tinimit e teren chrij. ¹³Aretaq ri Jesús xril ri malka'n, xel ranima' che, xub'ij: Man koq' tä chi la, nan, —xcha che.

¹⁴Xqeb' ri Jesús ruk' ri käminaq, xuchap koq ri u käxon. Xetak'i k'ut ri e teleninaq. Xub'ij k'u ri Jesús: Ala, —xcha che. Kinb'ij chawe, ichatwalijoq! —xcha che ri käminaq.

¹⁵Xwalij k'u ri ala ri xkäm na, xuchaplej ch'awem. Ri Jesús xujach kan che ru nan. ¹⁶Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq, käkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios. Käkib'ij xuquje': K'o jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri sib'alaj nim u b'anik chqaxol.

Xuquje' xkib'ij: Petinaq ri Dios chub'anik utzil che ru tinimit, —xecha ri winaq.

¹⁷Ri xub'an ri Jesús kätzijox wa' kumal konojel ri winaq aj Judea xuquje' pa ronojel ri tinimit ri e k'o naqaj che ri Judea.

Ru taqo'n ri tat Juan Qasal Ja' keopan ruk' ri Jesús

¹⁸Ru tijoxelab' ri tat Juan xkiya u tzijoxik ronojel wa' che. Are k'u ri tat Juan xeuch'ab'ej kieb' chke ru tijoxelab'. ¹⁹Xeutaq b'i ruk' ri Jesús rech kākita' che ri Are' we qas tzij Are ri Cristo ri käpe na, o we are rajwaxik chi käkeyej na Jun chik. ²⁰Xeopan k'u ri achijab' ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Ri tat Juan Qasal Ja' uj u taqom loq uk' la, chuta'ik che la we lal ri' ri Cristo ri käpe na, o we rajwaxik käqeyej na Jun chik, —xecha che.

²¹Che we chanim ri', aretaq xeopanik, ri Jesús xerutzirisaj k'ia winaq che ri ki yab', xuquje' xeresaj b'i ri itzel taq espíritus ri e k'o chke jujun winaq. Xub'an k'ut chi xeka'y k'ia moyab'. ²²Te ri' xch'aw ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab' ri tat Juan: Jitzijoj che ri tat Juan ri iwilom, ri i tatab'em, chi ri moyab' keka'y chik, ri ch'okojib' keb'inik, ri winaq ri k'o itzel ch'a'k chke keutzirisaxik, ri so'rab' kākita chik, ri käminaqib' kek'astajisaxik, xuquje' kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri

meb'a'ib'. ²³Utz re ri winaq ri man kub'an tä kieb' u k'ux chwij, xane qas tzij käkojon chwe, —xcha chke.

²⁴Aretaq xeb'e! ru taqo'n ri tat Juan, ri Jesús xuchaplej u tzijoxik ri tat Juan chke ri winaq, xub'ij: ¿Jas ri' ri xe' alaq che rilik pa taq ri juyub' ri ketz'inowik? —kächa'. ¿A xe' alaq che rilik jun winaq ri xa käkieblan ranima' je' ta ne chi are jun aj ri käslab'isax rumal ri kiäqiq'? —kächa'. Man are taj, —kächa'. ²⁵¿Jas k'u ri xe' alaq che rilik? ¿A xe' alaq che rilik jun achi ri u kojom utzalaj taq ratz'iaq? Ri winaq ri k'o je'lalaj taq katz'iaq, ri kekikot ruk' ri ki q'inomal, keriqtaj wa' pa taq kachoch ri nimaq taq taqanelab', —kächa'. ²⁶¿Jas k'u lo ri xe' alaq che rilik? ¿A xe' alaq che rilik jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios? —kächa'. Je ri, —kächa'. Ri tat Juan k'ut, are nim na u b'anik chkixol ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kächa'. ²⁷Are wa' ri achi ri tz'ib'am chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij:

Kintaq b'ik ri nu taqo'n

ri känab'ej k'u na chawäch,

ri kusuk'umaj na ra b'e chawäch,

—kächa ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús. ²⁸Kinb'ij chiwe chi man k'olinaq tä jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri qas nim na u b'anik cho ri tat Juan ri Qasal Ja' chkixol konojel ri winaq cho ruwächulew, —kächa'. Pune ta ne ri tat Juan are jun ki nimal winaq, ri man qas nim u b'anik jawije! kätaqan wi ri Dios, are nim na u b'anik wa' cho ri tat Juan.

²⁹Aretaq xkita wa' ri toq'il taq alkab'al xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri b'anom ki qasna' rumal ri tat Juan, xkib'ij chi ri Dios qas tzij kub'an jikomal tzij. ³⁰Are k'u ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' ri man b'anom tä ki qasna' rumal ri tat Juan, man nim tä xkil wi ri u Tzij ri Dios ri tzijom chke. ³¹Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: ¿Jas k'u ruk' keinjunamaj wi ri winaq re we q'ij junab' ri'? ¿Jas k'u ruk' e junam wi? —kächa'. ³²Xaq e junam kuk' ri alab'om ri e tak'atoj pa taq ri k'ayib'al, ri käkich'ab'ela kib', käkib'ij: “Xqoq'esaj ri su' chiwe, man xixxojow taj. Xqab'an u q'ojom käminaq, man xixoq' tä k'ut,” —kecha ri'. ³³Xul k'u ri tat Juan ri Qasal Ja' ri man wi'j taj, ri man kutij tä vino. Kixtzijon k'u chrij, kib'ij: Xa k'o jun itzelalaj espíritu che, —kixcha'. ³⁴Xinpe k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Kinwi'k, kintij vino. Kixtzijon k'u chwij, kib'ij: Chiwilampe!, are jun jiq'alaj achi, jun q'ab'arel ri kachi'l toq'il taq alkab'al xuquje' ajmakib', —kixcha chwe. ³⁵Ri winaq k'ut ri käka'n ronojel ruk' no'j, käkik'ut chqawäch chi qas utz ri' ri no'j ri kuya ri Dios, —xcha chke.

Ri Jesús käwi' ruk' jun tata' fariseo

³⁶Jun chke ri tata'ib' fariseos xuta' toq'ob' che ri Jesús chi käwi' ruk'. Xok k'u b'i pa rachoch ri fariseo, xt'uuyi chi' ri mesa. ³⁷Jun ixoq re b'e,

ri kel pa ri tinimit, xuto chi tajin kãwi' ri Jesús pa ri rachoch ri fariseo. Xe'k, xuk'am b'i jun k'olib'al kunab'al re alabastro nojinaq che k'ok'alaj kunab'al. ³⁸Xk'o'ji k'u pa raqan ri Jesús, tajin koq'ik. Xuchaplej ki ja'xik ri raqan ruk' ri u wal u wäch, keusu' k'u che ru wi'. Xeutz'umaj ri raqan, xutix ri k'ok'alaj kunab'al chkij. ³⁹Aretaq ri tata' fariseo ri xula'n ri Jesús xril ri xub'an ri ixoq, xchoman pa ranima', xub'ij: “We ta are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios we achi ri', kuch'ob' ta ri Are' jachin ri ixoq ri'. Xuquje' kuch'ob' ta na jas u b'anik ri ixoq ri kächapow koq, chi are jun ixoq re b'e wa',” —xcha ri fariseo pa ranima'.

⁴⁰Xch'aw ri Jesús, xub'ij che ri fariseo: Tat Simón, k'o ri kwaj kinb'ij na che la, —xcha'.

Xch'aw ri tat Simón, xub'ij che: Ajtij, b'ij b'a' la chwe, —xcha che.

⁴¹Kub'ij k'u ri Jesús: E k'o kieb' winaq k'o ki k'as ruk' jun ya'l jalomal. Jun chke k'o jun ciento quetzales u k'as ruk' ri tata'. Ri jun chik xa lajuj quetzales u k'as, —kächa'. ⁴²Rumal k'u rech chi man k'o tä ki rajil chutojik ri ki k'as, ri ya'l jalomal xub'ij chke chi utz la' we man kãkitoj tä chik, —kächa ri' chke. ¿Jachin k'u chke ri ajk'asib' ri qas loq' xril wi ri ya'l jalomal? —xcha ri Jesús.

⁴³Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij: Kinchomaj in chi are ri jun ri nim na u k'as, ri man xutoj tä chik, —xcha'.

Xub'ij ri Jesús che: Utz u ch'ob'ik xb'an la, —kächa che. ⁴⁴Ri in xinok loq pa ri achoch la. Man xya tä la joron chwe che ki ch'ajik ri waqan. Ri ixoq ri' u ja'm ri waqan che ri u wal u wäch, xeusu' k'u che ru wi', —kächa'. ⁴⁵Man xintz'umaj tä la. Are k'u ri ixoq aretaq xinok loq, xuchap u b'anik wa' chwe, man u tänab'am tä ki tz'umaxik ri waqan. ⁴⁶Man xya tä la aceite pa nu wi'. Ri are k'ut u yo'm k'ok'alaj kunab'al chkij ri waqan. ⁴⁷Kinb'ij che la chi kesachtaj na ri k'ialaj taq u mak rumal chi sib'alaj loq' kinrilo. Apachin k'ut ri kuna' pa ranima' chi man nim tä más ru mak ri kesachik, man loq' tä más ri Dios chuwäch, —xcha ri Jesús che.

⁴⁸Xub'ij k'u che ri ixoq: Kesachtaj b'a' ra mak, —xcha che.

⁴⁹Ri e k'o ruk' ri Jesús chi' ri mesa kãkitz'ijob'ela kib', kãkib'ij: ¿Jachin lo wa' we achi ri' ri kãsachow mak? —xecha ri'.

⁵⁰Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Nan, a riqom ru tob'anik ri Dios rumal chi qas tzij katkojonik. Kuya' kate'k, chuxlan b'a' ri awanima', —xcha ri Jesús che.

Jujun ixoqib' ketob' ruk' ri Jesús

8 ¹Te k'u ri' ri Jesús xusolij konojel ri tinimit xuquje' konojel ri n'ik'iaj k'olib'al ri e k'o wi winaq, xutz'ijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. Kuya retamaxik ri Utzalaj Tz'ij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' winaq. E k'o k'u ri kab'lajuj u taqo'n ruk'. ²E b'enaq ruk' xuquje' jujun ixoqib' ri e utzirisam chke itzelalaj taq espíritus xuquje' chke taq ri ki

yab'. E are k'u wa': Ri nan María ri käb'ix Magdalena che. Esam k'u b'ik wuqub' itzelalaj taq espíritus che. ³K'o ri nan Juana, rixqil ri tat Chuza, ru mayordomo ri tat Herodes. K'o k'u ri nan Susana, xuquje' k'ia ixoqib' chik ri xkikoj ri jastaq ke chuto'ik ri Qajaw Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tikol ija'

⁴Xkimulij k'u kib' k'ia winaq. Xeopan winaq ruk' ri Jesús ri xepe pa ronojel tinimit. Ri Are' xukoj jun k'utb'al chuya'ik tijonik chke, xub'ij: ⁵Jun tikol ija' xel b'i cho ja, xe' k'u pa tikonijik. Aretaq xjopinik, xqaj jub'iq' ri ija' pa ri b'e, xtak'alexik. Xuquje' xeqaj loq ri chikop ajuwokaj, xkitij b'i ri ija'. ⁶Xqaj xuquje' jub'iq' ri ija' pa taq ab'aj. Xuchaplej k'iyem. Xchaq'jar k'ut rumal chi man k'o tä u räxil ri ulew. ⁷Xqaj chi jub'iq' pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol. Xk'iy ri ija' junam ruk' ri q'ayes. Xjiq'isax k'u ri tiko'n rumal. ⁸Xqaj chi jub'iq' pa utzalaj ulew, xeb'el k'u loq, xek'iyik. Xkiya jun ciento ki wäch chkijujunal chupam ru jolom triko, —xcha chke.

Aretaq ri Jesús xto'taj chutzijoxik wa', ko xch'awik, xub'ij: iRi ix ri i jikib'am ri iwanima' chutatab'exik ri nu tzij, chitatab'ej b'a! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

⁹Ru tijoxelab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jas kel kub'ij wa' we k'utb'al ri'? —xecha che. ¹⁰Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Yo'm chiwe ix ri retamaxik ri man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ri u taqanik ri Dios. Keinkoj k'u k'utb'al che ki tijoxik ri nik'iaj winaq chik rech pune keka'yik, je' ta ne chi man k'o tä käkilo, pune käkಿತatab'ej ri tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em, —kächa'.

Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

¹¹Are k'u wa' ri kel kub'ij ri xintzijoj chiwe: Ri ija' are ru Tzij ri Dios. ¹²Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e, e are junam jas ri winaq ri käkita ri Tzij. Kopan k'u ri Itzel, käresaj ri Tzij pa kanima' rech man kekojon taj, man käkiriq tä ru tob'anik ri Dios. ¹³Ri ija' ri xqaj pa taq ab'aj, e are' junam jas ri winaq ri käkik'amowaj ri Tzij. Aretaq käkito, kekikotik. Man k'o tä k'u ri ki xera'. Xa kieb' oxib' q'ij käkikojo. Aretaq k'ut käkichap u riqik k'äx, ketzelej kanoq, —kächa'. ¹⁴Ri ija' ri xqaj pa taq ri q'ayes e are' junam jas ri winaq ri käkita ri Tzij. Te k'u ri' käkitaqej chi na jumul ri ki b'e. Sib'alaj ke' kanima' ruk' ri q'inomal ajuwächulew, ke' kanima' kuk' taq ri nimaq'ij, xuquje' ruk' ri ki chak. Käjiq'isax k'u ru Tzij ri Dios pa kanima', man käksiya tä k'u ri ki wächinik, —kächa'. ¹⁵Ri ija' k'ut ri xqaj pa utzalaj ulew, kinjunamaj kuk' ri winaq ri utz kanima', ri kaka'n ronojel ruk' jikomaj, käkijikib'a kanima' chrij ri Tzij ri xkitatab'ej. Käkitaqej k'ut, sib'alaj kewächinik, —xcha ri Jesús chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

¹⁶Xub'ij chi na ri Jesús: Man k'o tä jun winaq ri kutzij jun chäj o jun candela, te ri' kuch'uq wa' che jun laq. Man kuya tä k'u wa' chuxe' jun ch'at. Xane kuya wa' chikaj rech kilitaj ru saqil kumal ri winaq ri keb'ok b'i pa ja, —kächa'. ¹⁷Ronojel ri k'u'talik käq'alajin na. Ronojel ri ch'uqтал u wi' kel na chi saq rech ketamaxik.

¹⁸Qas chitatab'ej b'a' na ri kinb'ij, rumal chi apachin ri k'o k'o ruk' käyi' na nik'iaj che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na jas ri kuchomaj chi k'olik, —xcha chke.

Ri u nan xuquje' nik'iaj taq rachalal ri Jesús keopan ruk'

¹⁹Xopan k'u ru nan ri Jesús, xuquje' taq ri u chaq', ri ranab'. Man kekowin tä k'ut keqeb' ruk' rumal kech ri k'ialaj winaq. ²⁰Xb'ix k'u wa' che ri Jesús: Ri nan la xuquje' ri achalal la e tak'atoj cho ja. Käch'ab'ex la kumal, —xecha che.

²¹Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri winaq ri käkitatab'ej ru Tzij ri Dios, käka'n k'u ri kub'ij, e are' nu nan wa', xuquje' e are' wa' ri qas wachalal, —xcha chke.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

²²Pa jun q'ij xok ri Jesús pa jun barco, e rachi'lam k'u ru tijoxelab'. Xub'ij ri Jesús chke: Chujq'ax jela' ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.

Xeb'e' k'ut. ²³E b'enaq puwi' ri mar, xwar ri Jesús. Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri mar. Ri barco tajin känoj che ja', je ri' chi xaq kieb' kub'ij pa ki wi'. ²⁴Xeb'e' ri tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkik'asuj. Xkib'ij che: iQajtij, Qajtij, tajin kujkämik! —xecha che.

Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq' xuquje' ri nimaq taq uwoja'. Xtäni k'u ri kiäqiq', xlibob' u wi' ri ja'. ²⁵Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': ¿Jas che man kixkojon taj? —xcha chke.

Xkixej kib', xkikajmaj ri xub'ano, käkib'ila k'u chb'il kib': ¿Jachin lo wa' ri k'o u taqanik puwi' ri kiäqiq' xuquje' ri ja' je ri' chi keniman che? —xecha ri'.

Ru kunaxik jun aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

²⁶Xeopan k'u pa ri tinimit Gadara, ri k'o apan chuwäch ri Galilea chuchi' ri mar. ²⁷Aretaq ri Jesús xel loq pa ri barco, xriqtaj rumal jun achi re ri tinimit. Tzk'ia junab' chik e k'o itzelalaj taq espíritus che ri achi. Man kukoj tä chi ratz'iaq. Man käjeqi tä cho rachoch, xane chkixol ri muqub'al käk'oji wi we achi ri'. ²⁸Aretaq xril apan ri Jesús, xuraq u chi', xutzaq rib' chuwäch. Ko xch'awik, xub'ij k'u che ri Jesús: ¿Jas kaj la chwe, tat Jesús? Lal ri' ri u K'ojol ri Nimalaj Dios aj Chikaj, —kächa che. iB'ana b'a' la toq'ob', mäb'an la k'äx chwe! —xcha che ri Jesús.

²⁹Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin kátaqan che ri itzelalaj espíritu chi kel b'i che ri achi. Tzk'ia junab' k'o u taqanik ri itzelalaj espíritu puwi' ri achi. Pune káchajixik, káxim k'u kuk' ximib'al re ch'ich', xuquje' chab'pal aqanaj, ri achi xa keut'oqopij wa', kel b'ik. Ri itzelalaj espíritu káresaj b'i ri achi, kuk'am b'i pa taq juyub' ri ketz'inowik. ³⁰Xuta' ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ri a b'i'? —xcha che.

Xub'ij che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal, —xcha'.

Xub'ij wa' rumal chi sib'alaj e k'ia ri itzelalaj taq espíritus ri e okinaq che ri achi. ³¹Ri itzelalaj taq espíritus xkib'ochi'j ri Jesús chi meutaq b'i pa ri q'equmalaj jul. ³²E k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan pa ri juyub'. Xkib'ochi'j chi chuya chke chi keb'ok chke ri aq. Je'ey, —xcha ri Jesús chke. ³³Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus che ri achi, xeb'ok chke taq ri aq. Konojel ri aq junam xkik'iaq b'i kib' chutza'm ri juyub', xetzaq b'i pa ri mar, xejiq'ik.

³⁴Aretaq ri ajyuq'ab' xkil ri xb'antajik, xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' chke ri winaq pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri juyub'. ³⁵Xeb'el loq ri winaq che rilik ri xb'antajik. Xeopan ruk' ri Jesús. Xkiriq k'u ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq espíritus, kojom chi ri ratz'iaq, man ch'uj tä chik. T'uuyul k'u ri are' chuwäch ri Jesús. Xkixej k'u kib' ri winaq. ³⁶Ri winaq ri xeilow wa' ri xb'anik xkitzizoj wa' chke ri jule' winaq chik jas ri rutzirisaxik ri achi ri xek'o'ji na k'ia itzelalaj taq espíritus che. ³⁷Te k'u ri' konojel ri winaq ri e jeqel wi jela' chrij ri tinimit Gadara, xkib'ochi'j ri Jesús chi chel b'ik kuk' rumal chi sib'alaj xkixej kib'. Xok chi b'i ri Jesús pa ri barco, xtzelejik. ³⁸Ri achi ri xeb'el wi ri itzelalaj taq espíritus sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi kuya che chi ke' ruk'. Ri Jesús xutaq b'i cho rachoch, xub'ij che: ³⁹Chattzelej b'i cho awachoch, cheatzizoj konojel ri nimaq taq utzil ri u b'anom ri Dios chawe, —xcha che.

Xe' k'u ri achi, xuchap ki tzijoxik chke konojel ri winaq re ri u tinimit ri nimaq taq utzil ri u b'anom ri Jesús che.

Waral käqil wi ri xub'an ri u mia'l ri tat Jairo xuquje' ri ixoq ri xuchap koq ri ratz'iaq ri Jesús

⁴⁰Aretaq xtzelej b'i ri Jesús, e k'o k'ia winaq ri xlek'ulanoq, xekikotik. Konojel keye'm ru tzelejik. ⁴¹Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús, tat Jairo u b'i' ri achi ri'. Are ki nimal ri winaq wa' pa ri rachoch Dios. Xupach b'a' rib' cho ri Jesús, xub'ochi'j chi kopan cho rachoch. ⁴²Xa jun chi u mia'l ri achi ri', kraj kab'lajuj u junab'. Kämik k'u kub'ano. Xe' ri Jesús ruk'. B'enaq k'u pa ri b'e, sib'alaj käpitz' kumal ri k'ialaj winaq.

⁴³K'o k'u jun ixoq ri u riqom k'äx kab'lajuj junab' rumal ru kik'el ri xa kelik, man kätäni tä che. U sachom k'u ronojel ru rajil kuk' kunanelab'. Man k'o tä jun ri kowininaq che rutzirisaxik. ⁴⁴Xqeb' k'u chrij ri Jesús, xuchap koq ru chi' ru q'u'. Chanim k'ut xtäni ru kik'el ri kelik.

⁴⁵Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jachin ri' ri xinchapowik? —xcha'.

Konojel ri winaq xkib'ij chkijujunal: Man in tä ri', —xecha che. Xub'ij k'u ri tat Pedro xuquje' ri e k'o ruk': Qajtij, ¿a mat kil la chi e k'ia ri winaq ri e k'o chij la? Käpitz' b'a' la kumal konojel. ¿Jas che käb'ij la: “¿Jachin ri' ri xinchapowik?” —kächa la, —xcha ri tat Pedro che.

⁴⁶Xub'ij k'u ri Jesús che: K'o jun winaq ri xinchapowik. Xinna' chi xel jub'iq' ri nu chuq'ab' chukunaxik jun winaq, —xcha chke.

⁴⁷Aretaq ri ixoq xrilo chi man xk'u'taj taj, xqeb' ruk' ri Jesús, käb'irb'itik. Xxuki chuwäch. Xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq jas che xuchap koq ri Jesús, xuquje' chi xkunatajik. ⁴⁸Xub'ij ri Jesús che: Nan, xkunataj la rumal chi käkojon la chwe, —kächa'. Kuya' ke' la, chuxlan b'a' anima' la, —xcha ri Jesús che.

⁴⁹K'ä tajin kätzijon na ri Jesús, aretaq xopan jun ajuworachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios. Xub'ij che ri tat Jairo: Xkäm ri mia'l la, —kächa che. Xaq mäya chi la latz' che ri Ajtij, —xcha che.

⁵⁰Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, xch'awik, xub'ij che ri tat Jairo: Mäxej ib' la, —kächa'. Xane kojon la chwe. Kutzir k'u na ri ali, —xcha che.

⁵¹Aretaq xopan cho rachoch ri tat Jairo, man xraj tä ri Jesús chi k'o jachin kok b'i ruk', xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Juan, ri tat Jacobo, xuquje' ru nan tat ri ali. ⁵²Konojel ri e k'o chila' tajin keb'oq'ik, käkik'is kib' che oq'ej. Xub'ij ri Jesús chke: Man koq' tä chi alaq. Man käminaq tä ri ali, xane xaq käwarik, —xcha chke.

⁵³Ri winaq k'ut xa käketze'j u wäch ri Jesús rumal chi ketam chi käminaq chi ri ali. ⁵⁴Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', ko xch'awik, xub'ij: Ali, chatwalijoq, —xcha che.

⁵⁵Xtzelej k'u loq ri ranima'. Chanim xwalijik. Xtaqan k'u ri Jesús chke chi chkiya che ri kutijo. ⁵⁶Xkikajmaj wa' ru tat u nan. Ri Jesús xeupixb'aj chi k'o mäkib'ij wi wa' ri xb'antajik.

**Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri
Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' che kunanik**

9 ¹Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk'. Xuya chke chi käk'oji ki taqanik pa ki wi' konojel ri itzelalaj taq espíritus rech kekesaj b'i chke ri winaq. Xuquje' xuya chke chi kekikunaj ri yawab'ib'. ²Xeutaq b'ik chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xeutaq b'i xuquje' che ki kunaxik ri yawab'ib'. ³Xub'ij ri Jesús chke: K'o mik'am b'ik che ri b'e. Mik'am b'i i ch'imiy, i chim, i wa, o ri i rajil. Xa jun iwatz'iaq chijujunal kik'am b'ik, —kächa chke. ⁴Apachike ja ri kixok wi, chixkanaj kan chila' k'ä kitaqej chi na b'i jumul ri i b'e. ⁵We k'o jun tinimit ri man kixk'ulax tä wi, chixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri k'o chke ri iwaqan chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri käka'no, k'o ki mak, —xcha chke.

⁶Xeb'e' k'ut, xeb'e' pa taq konojel ri alaj taq tinimit. Xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' xka'n kunanik pa taq konojel ri tinimit.

KäkämisaX ri Juan Qasal Ja'

⁷Ri nim taqanel Herodes xretamaj ronojel ri tajin kub'an ri Jesús. Man kuriq taj jas kub'ano rumal chi e k'o jujun käkib'ij chrij ri Jesús: Xk'astaj loq ri tat Juan Qasal Ja' chkixol ri käminaqib', —kecha'. ⁸Xuquje' e k'o jule' chik käkib'ij chrij ri Jesús: Ri Elías, q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer u k'utum rib' chqawäch, —kecha'. Käkib'ij k'u jujun winaq chik: Jun chik chke ri ojer taq q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', —xecha ri'. ⁹Xub'ij k'u ri tat Herodes: In xintaqan che resaxik u jolom ri tat Juan. ¿Jachin ta k'u lo ri' ri je' taq wa nu tom chrij? —xcha'.

Kutzukuj k'u rilik u wäch ri Jesús.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

¹⁰Aretaq xetzelej loq ri u taqo'n ri Jesús, xkib'ij che ri Are' ronojel ri ki b'anom. Ri Jesús xeuk'am b'ik, xeb'e' k'u ki tukiel wi pa jun tinimit, Betsaida u b'i'. ¹¹Aretaq xketamaj ri winaq chi xel b'i ri Jesús, xeteri b'i chrij. Xeuk'ulaj k'u ri Jesús, xeutzijob'ej chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' xeukunaj ri yawab'ib'.

¹²Qajem k'u kub'an ri q'ij, xeqeb' ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' pa taq ri tinimit, xuquje' cho taq ri kachoch ri winaq ri e k'o chunaqaj ri tinimit, che roqzanexik kib' churiqik ri käkitiyo. Uj k'o k'u waral pa taq juyub' ri kätz'inowik, —xecha che.

¹³Xub'ij ri Jesús chke: Chiya ix ri käkitiyo, —xcha chke.

Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Man k'o tä k'o quk' xane xa job' kaxlan wa kuk' kieb' kär. ¿A kuje' ta k'u lo chuloq'ik ri ki wa konojel we winaq ri'? —xecha che.

¹⁴Kraj k'u e k'o job' mil achijab'. Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Chib'ij chke ri winaq chi keku'b'i pa taq mulaj re nik'iaj taq ciento, —xcha chke.

¹⁵Je' xka'no, xeku'b'i k'u konojel ri winaq. ¹⁶Ri Jesús xeuk'am ri job' wa kuk' ri kieb' kär, xka'y k'u chikaj, xeutewchij. Te ri' xeupiro, xeuya chke ru tijoxelab' rech käkijach wa' chkiwäch ri winaq. ¹⁷Konojel xewi'k, xenojik. Xkimulij k'u ri ch'äqataq wa. Are kab'lajuj chikäch ri xek'oltajik.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are ri Cristo

¹⁸Pa jun q'ij ri Jesús tajin kub'an orar. E k'o ru tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi. Ri Jesús xuchap u ta'ik chke, xub'ij: ¿Jas käkib'ij ri winaq chi jachin ri' ri in? —xcha chke.

¹⁹Xech'awik, xkib'ij che: E k'o jujun kākib'ij chi lal ri' ri tat Juan Qasal Ja'. Jule' chik kākib'ij chi lal ri' ri Elías, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. E k'o chi nik'iaj kākib'ij chi lal jun chik chke ri ojer taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xk'astaj loq chkixol ri kāmīnaqib', —xecha che.

²⁰Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas k'u kib'ij ix chi jachin ri in? —xcha chke.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: Lal ri' ri Cristo ri taqom la loq rumal ri Dios, —xcha che.

Ri Jesús kutzijoj chi kākām na

²¹Ri Jesús sib'alaj xeuipixb'aj ru tijoxelab' chi k'o mākib'ij wi wa' chi are ri Cristo. ²²Xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'āx, kinxutux na kumal ri nimaq taq tata'ib', kumal ri ki nimaqil sacerdotēs aj Israel xuquje' kumal ri tijonelab' re ri Pixab', —kācha'. Xuquje' rajwaxik chi kinkāmīsax na. Te k'u ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri kāmīnaqib', —xcha chke.

²³Xub'ij k'u ri Jesús chke konojel: We k'o jun kraj kāpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an xa jas ru rayinik ri are'. Rajwaxik chi kutelej loq ru cruz ronojel q'ij, chpet wuk' in. ²⁴Apachin ta ne ri nim kril wi ru k'aslemal cho ru wāchulew, kāsach na u wāch wa'. Apachin ta ne ri kuya na ru k'aslemal rumal wech in, kāk'oji na u k'aslemal ri man k'o tā u k'isik, —kācha chke. ²⁵¿Jas lo ri utzil kuriq jun winaq we kārechb'ej konojel ri jastaq ajuwāchulew, kuya k'u ri ranima' che tojb'al ke, kāsach k'u u wāch we winaq ri'? —kācha chke. ²⁶Apachike winaq ri xa kāk'ix chwe in, xuquje' che ri nu tzij, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri' aretaq kintzelej loq ruk' nimalaj chuq'ab' jas ru petik jun nim taqanel. Kānimarisax na nu q'ij pa ri q'ij ri' junam jas ru nimarīsaxik u q'ij ri nu Tat xuquje' ri loq'alaj taq āngeles, —kācha'. ²⁷Are qas tzij ri kinb'ij in chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral chnuwāch ri man kekām tā na k'ā kākil na ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Kāk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

²⁸Kraj xke' wajxaqib' q'ij u b'im chi kan wa' ri Jesús, te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Juan xuquje' ri tat Jacobo, xepaqi k'u puwi' ri juyub' chub'anik orar. ²⁹Aretaq tajin kub'an orar, xk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús. Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq, sib'alaj saqloloj xub'ano je' jas ri saq tew. ³⁰Tzkajmab'al chik, e k'o k'u kieb' achijab' xetak'tob'ik, tajin ketzijon ruk' ri Jesús, e are ri mam Moisés rachi'l ri mam Elías. ³¹Sib'alaj je' ru juluwem ki wāch. Kākitzijob'ej k'u ri Jesús chrij ri relik b'ik cho ru wāchulew, are la' ru kāmikal ri kuriq na pa Jerusalén. ³²Pune ri tat Pedro xuquje' ri e k'o ruk' sib'alaj k'āx ki waram, man xewar taj. Xkilo chi

sib'alaj je'l ru juluwem ru wäch ri Jesús xuquje' ri ki wäch ri kieb' achijab' ri e k'o ruk'. ³³Elem kaka'n b'i ri achijab', xub'ij ri tat Pedro che ri Jesús: Qajtij, isib'alaj utz chi uj kujk'oji na waral! Qa'na oxib' káb'al, jun che la, jun che ri qa mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam Elías, —xcha che.

Je' xub'ij wa' ri tat Pedro rumal chi man kuriq taj jas kub'ij. ³⁴Je' tajin kub'ij wa' aretaq xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'ut. Xkixej kib' ri tijoxelab' aretaq ri sutz' xeuch'uqu. ³⁵Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz', xub'ij: iAre loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej ri kub'ij, —xcha'.

³⁶Aretaq xtäni ri ch'awem, xkanaj kan ri Jesús u tukiel. Man xech'aw tä chi k'u ru tijoxelab'. Xuquje' pa taq ri q'ij ri' man xkitzizoj tä che jachin jun winaq ri xkilo.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzelalaj espíritu che

³⁷Chukab' q'ij aretaq xeqaj loq puwi' ri juyub', e k'o k'ia winaq ri xeb'el loq churiqik ri Jesús. ³⁸K'o k'u jun achi kuk' ri winaq, ko xch'awik, xub'ij: Qajtij, b'ana la toq'ob' chwe, —xcha'. Chilampe la ri nu k'ojol xa jun chi ala ri k'o wuk'. ³⁹Amaq'el kächap rumal jun itzelalaj espíritu. Kuraq u chi' ri ala. Ri itzelalaj espíritu kub'aq'atila', kupuluwisaj u pu chi', xuquje' kutota', —kächa'. Tzman kraj taj kel che ri ala, —xcha ri tata'. ⁴⁰Xeinb'ochi'j ri tijoxelab' la che resaxik ri itzelalaj espíritu, man xekowin tä k'u che, —xcha'.

⁴¹Xch'aw ri Jesús, xub'ij: iAy, winaq! Man alaq nimanelab' taq winaq taj, tzman kákojon tä alaq, —xcha chke. ¿A are kaj alaq chi xaq kink'oji in uk' alaq ronojel q'ij che to'ik alaq? Xke' k'ia ri q'ij nu kuyum ri mak alaq, —xcha chke. Xub'ij k'u che ri achi: K'ama la loq ri k'ojol la, —xcha che.

⁴²Aretaq tajin káqeb' ri ala ruk' ri Jesús, ri itzelalaj espíritu xuk'iaq pulew, xub'aq'atila'. Ri Jesús xuyaj ri itzelalaj espíritu, xrutzirisaj ri ala. Xujach b'ik che ru tat. ⁴³Konojel ri winaq xkikajmaj ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios.

Ri Jesús kutzizoj chi na jumul chi kákämik

Ri winaq sib'alaj tajin kákikajmaj ri xub'ano, xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab': ⁴⁴Chikojo retal wa' ri kinb'ij chiwe, —kächa chke. iRi in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na b'i pa ki q'ab' ri winaq! —xcha'.

⁴⁵Man xkich'ob' tä k'u ru tijoxelab' jas ri xub'ij chke. Man xyi' tä chke chi kákich'ob' we tzij ri'. Xkixej k'u kib' chuta'ik che jas kel kub'ij wa' ri xub'ij chke.

Ri tijoxelab' kákichomala kib' chrij jachin chke are nim na u b'anik

⁴⁶Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichap u chomalaxik kib' chrij jachin chke are ri nim na u b'anik chkixol. ⁴⁷Aretaq ri Jesús xretamaj ri xkichomaj

pa kanima', xuk'am apan jun ak'al, xutak'ab'a ruk'. ⁴⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin jun winaq ri qas käk'amow we ak'al ri' rumal wech in, in ri' kinuk'amo xuquje'. Apachin k'u ri kink'amow in, kuk'am ri' xuquje' ri xintaqow loq. Apachin k'u chiwe ri man nim tä u b'anik, tzare wa' ri nim na kinwil in, —xcha chke.

Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel chqe, are ri' kujuto' na

⁴⁹Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Qajtij, qilom jun ri keresaj itzelalaj taq espíritus pa ri b'i' la. Xqaq'il k'u kanoq rumal chi man are tä jun quk', —xcha che.

⁵⁰Xub'ij ri Jesús che: iMiq'ila chik! —xcha'. Apachin jun winaq ri man kub'an tä u k'ulel chqe, kujuto' na ri', —xcha chke.

Ri Jesús keuyaj ri tat Jacobo, ri tat Juan

⁵¹Xqetet k'u loq ri q'ij re ru k'amik b'i ri Jesús chikaj, xujikib'a k'u ri ranima' che ru b'inem pa ri tinimit Jerusalén. ⁵²Ri Jesús xeutaq b'i u taqo'n rech kenab'ej b'i chuwäch pa ri b'e. Xeb'e' k'ut, xeopan pa jun alaj tinimit re Samaria, xkitzukuj jawije' ri käwar wi ri Are', xuquje' ri käwi' wi chila'. ⁵³Ri winaq ajchila' man xkik'ulaj tä k'ut, rumal chi xkilo chi b'enam re ri Jesús pa Jerusalén. ⁵⁴Aretaq ri tijoxelab', ri tat Jacobo, ri tat Juan xkil wa' jas ri xkib'an ri ajtinimit, xkib'ij: Qajaw, ça kaj la chi kujtaqan chuqasaxik q'aq' chikaj rech käk'is ki wäch we winaq ri', je' jas xub'an ri Elías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer? —xecha che.

⁵⁵Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xeuyajo, xub'ij chke: ¿A xa man kich'ob' taj chi are ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios ri kátaqan pi wi'? Man are tä k'u ru rayinik ri Are' chi je' kib'an wa'. ⁵⁶Ri in k'ut, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man xinpe tä chusachik ki wäch ri winaq, xane che ki to'ik, —xcha chke.

Xeb'e' k'u pa jun alaj tinimit chik.

Ri Jesús keupixb'aj oxib' winaq ri käkaj keb'ok che u tijoxelab' ri Are'

⁵⁷E b'enaq k'u pa ri b'e, k'o jun achi xub'ij che ri Jesús: Qajaw, kine' uk' la apawije' ta ne ri ke' wi la, —xcha che.

⁵⁸Xub'ij ri Jesús che: Ri yak e k'o taq ri ki jul, xuquje' e k'o ri ki sok ri chikop ajuwokaj. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man k'o tä jawije' kinwar wi, —xcha'.

⁵⁹Xub'ij ri Jesús che ri jun chik: Sa'j wuk', —xcha che.

Xub'ij ri are': Qajaw, ya la chwe chi nab'e kine'k, kinmuq na kan ri nu tat aretaq käkämik, —xcha che.

⁶⁰Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Cheaya kan ri käminaqib' pa ri ki mak chekimuqu ri ki käminaq. Ri at k'ut, jatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha ri Jesús che.

⁶¹Jun achi chik xub'ij: Qajaw, kine' na uk' la, —kächa'. Nab'e k'ut ya la chwe chi kine'k, keinch'ab'ej na kan ri ajuwowachoch, —xcha che.

⁶²Xub'ij ri Jesús che: Jun winaq ri kuchap u b'anik taji'n, we kusaq'orij ru chak, man kuk'is taj, man k'o tä u patän wa'. Xuquje' jun winaq ri kraj kok che tijoxel we, ri xa kub'an kieb' ranima', man k'o tä k'u u patän wa' che ri Dios pa ru taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Oxk'al lajaj u tijoxelab' ri Jesús ketaq b'ik

10 ¹Te k'u ri' ri Jesús xeucha' oxk'al lajaj u tijoxelab' chik. Pa kakab'il xeutaq b'ik rech kenab'ej b'i chuwäch. Xeb'e' k'u pa ronojel tinimit, xuquje' jawije' chi' ri rajwaxik ke' wi na ri Jesús. ²Xub'ij ri Jesús chke: Qas nim ri jach', xa k'u e kieb' oxib' ri ajchakib'. Chib'ochi'j b'a' ri Rajaw ri jach' chi cheutaqa b'i ajchakib' pa ru jach', —kächa chke. ³iJix b'a'! Kixintaq b'ik je' ta ne chi ri ix, ix alaj taq chij chkixol ri utiw. ⁴Miwuk'aj b'i i bolsa che ri i rajil. Mik'am b'i ri i chim, mik'am k'u b'i ri i xajäb'. Mixtak'i che tzij pa taq ri b'e rech man kixb'eytaj taj. ⁵Apachike ja ri kixok wi, chib'ij nab'e: Chuxlan b'a' kanima' ri winaq ri e k'o pa we ja ri', —kixcha chke. ⁶We k'o jachin jun winaq cho ri ja ri' ri qas kraj chi kuxlan ranima', kuk'amowaj na wa' ri i tzij re tewchib'al, kuxlan k'u na ranima'. Are k'u we man k'olik, man kakanaj tä kan ri tewchib'al pa ki wi' ri winaq re ri ja ri'. ⁷Chixkanaj kan pa ri jun ja ri'. Xaq mixb'in chi' taq ja. Kitij na ri käyi' chiwäch, rumal chi ya'tal che ri ajchak chi kuk'am ri tojb'al re ru chak, —kächa chke. ⁸Apachike tinimit ri kixopan wi, we kixkik'ulaj, chitija ri käkiya chiwäch. ⁹Chikunaj ri yawab'ib' ri e k'olik, chib'ij k'u chke: “Naqaj ix k'o wi che ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,” —kixcha chke. ¹⁰Apachike tinimit ri kixopan wi, ri man kixkik'ulaj tä wi ri winaq, chib'ij kan wa' chke aretaq kixel b'ik: ¹¹“Xuquje' ne ri ulew re ri tinimit alaq ri nak'al chke ri qaqa, käqatota' na kan che q'alajisab'al chij alaq chi man utz tä ri käb'an alaq. Chich'ob'o b'a' chi naqaj chech alaq k'o wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq,” —kixcha chke. ¹²Kinb'ij k'u chiwe chi pa ri q'ij ri käpetik, ri kuq'at na tzij ri Dios, kätan na ri' ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit Sodomaⁱ chuwäch ri k'äjisab'al u wäch ri tinimit ri', —xcha ri Jesús.

Waral kätzijox wi ri käka'n ri winaq ri man keniman taj

¹³iK'äx iwe, winaq re ri tinimit Corazín! iK'äx iwe, winaq re ri tinimit Betsaida! We ta xeb'an ri kajmab'al ri' pa ri tinimit Tiro, pa ri tinimit Sidón, jas ri xeb'antaj iwuk' ix, k'extajinaq ta chi na ri kanima' ri winaq jela', ki kojom ta chi katz'iaq ri kuq'alajisaj chi keb'isonik. Xuquje' k'o ta b'anom wi ri

ⁱ10:12 Ri kieb' tzij “Sodoma” y “Gomorra” keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

kuq'alajisaj chi are ri ki mak ri keb'ison che, —kächa'. ¹⁴Rumal ri' kätan na ri k'äjisab'al ki wäch ri winaq aj Tiro, aj Sidón chuwäch ri k'äjisab'al i wäch ix aretaq käq'at na tzij pi wi'. ¹⁵Ri ix k'ut, winaq re ri tinimit Capernaum, ri sib'alaj xinimarisaj iwib', k'a pa ri q'aq' kixqasax wi na, —xcha chke.

¹⁶Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Apachike winaq ri kutatab'ej ri i tzij ix, in ri' ri kinutatab'ej. Apachin ri man nim tä kixrilo, in ri' ri man nim tä kinril wi xuquje'. Apachin k'u ri man nim tä kinrilo, man nim tä käril wi ri' ri xintaqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Ketzelej loq ri oxk'al lajuj tijoxelab'

¹⁷Ruk' kikotem k'ut xetzelej loq ri oxk'al lajuj tijoxelab' ruk' ri Jesús, xkib'ij: Qajaw, xuquje' ri itzelalaj taq espíritus keniman chqe aretaq käqakoj ri b'i' la, —xecha che.

¹⁸Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xinwil ri xub'an ri Satanás, aretaq xtzaq loq chikaj jas kub'an ri kaypa'. ¹⁹Ri in nu yo'm ri i chuq'ab' rech kixkowinik kitak'alej taq kumätz xuquje' taq ixterix. Nu yo'm xuquje' ri i chuq'ab' chrij ronojel ri kub'an ri qa K'ulel, rech kixch'akan na puwi', man k'o tä k'u jas jun k'äx ri käkowin chub'anik chiwe ix, —kächa'.

²⁰Mixkikot b'a' rumal chi ri itzel taq espíritus keniman chiwe, xane are chixkikot na rumal chi e tz'ib'am ri i b'i' chikaj, —xcha chke.

Käkikot ri ranima' ri Jesús

²¹Qas pa ri hora ri' sib'alaj xkikot ri Jesús rumal ri Loq'alaj Espiritu, xub'ij: Maltiox che la, Tat, lal Rajaw ri kajulew, chi xb'an la chi ri ajno'jab', xuquje' ri k'o ketamb'al man käkich'ob' tä wa' we tzij ri'. Xane xek'ut la chkiwäch winaq ri man k'o tä ketamb'al je' ta ne e are' alaj taq ak'alab'. Je', Tat, je ri' ri utzalaj rayinik la, —xcha ri Jesús che.

²²Xub'ij xuquje': Ronojel ri k'olik are jachom chwe in rumal ri nu Tat. Man k'o tä jun ri qas retam jachin ri' ri u K'ojol ri Dios. Xaq xuwi ri qa Tat retam. Man k'o tä k'u jun ri qas retam jachin ri' ri Dios qa Tat, xane xaq xuwi ri u K'ojol. Apachin k'u chuwäch ri kraj ri u K'ojol ri Dios kuk'ut wi wa', xuquje' ri winaq ri' retam jachin ri' ri Dios qa Tat, —xcha ri Jesús.

²³Ri Jesús xutzolq'omij rib' kuk' ru tijoxelab', xub'ij chke pa ki tukiél wi: Utz ke ri winaq ri käkil ronojel wa' ri tajin kiwil ix, —kächa'. ²⁴Je' kinb'ij chiwe chi e k'o k'ia chke ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' nimaq taq taqanelab' ri xkirayij ri rilik jas ri kiwil ix, man xkil tä k'ut. Xkirayij u tatab'exik jas ri kitatab'ej ix, man xkita tä k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Ri xb'an rumal ri utzalaj tata' aj Samaria

²⁵Xtak'i k'u aq'an jun tijonel re ri Pixab' che resaxik u pu chi' ri Jesús, xuta' che, xub'ij: Ajtjij, ¿jas k'u kinb'an in rech kinriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

26 Xub'ij ri Jesús che: ¿Jas ri' ri tz'ib'am pa ri Pixab'? ¿Jas pu ri käsik'ij la u wäch? —xcha'.

27 Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: “Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima' chrij, chikojo ri i chomanik, chitija k'u i chuq'ab' chub'anik wa',” —kächa'. “Chiwaj k'u ri iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib',” —kächa ri Loq' Pixab', —xcha ri tata'.

28 Xub'ij ri Jesús che ri tata': Qas tzij ri b'im la. B'ana b'a' la wa', k'o k'u na ri k'aslemal la, —xcha che.

29 Are k'u ri tata' kraj kuq'alajisaj rib' chi jikom ranima', xub'ij k'u che ri Jesús: ¿Jachin ri' ri wach winaq? —xcha che.

30 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jun achi xel b'i pa ri tinimit Jerusalén, b'enam k'u re pa ri tinimit Jericó. Xchap k'u kumal elaq'omab' pa ri b'e. Ri e are' xkesaj b'i ri ratz'iaq, xkich'ayo. Xeb'e' k'ut, xkiya kanoq. Xa k'u jub'iq' man xkäm ri achi, —kächa'. 31 Xqaj k'u b'i jun chke ri sacerdotes aj Israel pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi, naj xok'ow wi che. 32 Xopan xuquje' jun tata' Levita jawije' k'o wi ri achi. Aretaq xril ri achi soktajinaq, ri are' naj xok'ow wi che xuquje'. 33 B'enaq k'u jun tata' aj Samaria pa ri b'e ri'. Aretaq xril ri achi ri soktajinaq pol pa ri b'e, xel ranima' che, xutoq'ob'isaj u wäch. 34 Xqeb' ruk' ri achi, xukoj kunab'al chke ru soktajik, xupiso. Te ri' xuya ri achi chrij ru kiej, xuk'am b'i pa jun ja warb'al, xrilij k'u chila', —kächa'. 35 Chukab' q'ij aretaq xel b'ik ri tata' aj Samaria, xresaj loq ru rajil, xuya nik'iaj che ri rajaw ri warb'al, xub'ij che: “B'ana b'a' la toq'ob' chwe, chilij la we achi ri'. Ronojel ri käsach na la chrij, kintoj na che la aretaq kintzelej loq,” —xcha che, —kächa ri Jesús. 36 Ri Jesús xuta' che ri tijonel, xub'ij: ¿Jas ri chomanik la? ¿Jachin chke ri oxib' winaq ri' are ri gas rach winaq ri achi ri xchap kumal ri elaq'omab'? —xcha che.

37 Xch'aw chi ri tijonel re ri Pixab', xub'ij: Ri xutoq'ob'isaj u wäch, are gas rach winaq, —xcha'.

Xub'ij k'u ri Jesús che: Ri lal, b'ana b'a' la junam jas ri xub'an ri tata' aj Samaria, —xcha che.

Ri Jesús kopan cho kachoch ri nan María, ri nan Marta

38 Xutaqej ru b'e ri Jesús, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Xeopan pa jun alaj tinimit. Jun ixoq, Marta u b'i, xeuk'ulaj cho rachoch. 39 Ri nan Marta k'o jun u chaq', María u b'i. Xt'uyi k'u ri nan María chuwäch ri Jesús chutatab'exik ri kub'ij. 40 Sib'alaj latz' k'u u wäch ri nan Marta rumal rech ri k'ia u chak. Xopan ruk' ri Jesús, xub'ij che: Qajaw, ¿a xaq kil la chi ri nu chaq' kinuya kan nu tukiel chub'anik ri chak? B'ij b'a la che chi chinuto', —xcha che.

41 Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Marta, Marta, sib'alaj are kachomaj ri a chak. Tzb'enaq awanima' ruk'. 42 K'o k'u ri gas rajwaxik. Are k'u ri María are xucha' ri utz na, man kesax tä k'u wa' che, —xcha ri Jesús che.

Ri Jesús kuk'utu jas u b'anik orar

11 ¹Ri Jesús tajin kub'an orar pa jun k'olib'al chik. Aretaq xto'tajik, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: Qajaw, chujitijoj la chub'anik orar, je' jas ri tat Juan xuk'ut chkiwäch ru tijoxelab', —xcha che.

²Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kib'an orar, chib'ij:

Qa tat, ri lal k'o la pa ri kaj,
chnimarisax ta na u q'ij ri b'i' la.
Chtaqan ta na la pa ki wi'
konojel winaq.
Chb'an ta b'a' ri rayib'al la
cho ruwächulew,
jas ri käb'an uk' la chila' chikaj.

³Ya la ri qa wa ronojel q'ij.

⁴Sacha la ri qa mak,
je' jas ri uj xuquje' käqasach
ri ki mak ri käka'n k'äx chqe.

Mäya la chqe chi kujtaqchi'x che mak,
xane chujto' la cho ri Itzel,

—kixcha na, —xcha ri Jesús chke.

⁵Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: We k'o jun chiwe ri k'o jun awachi'l, kopan ta awuk' pa nik'iaj aq'ab', kub'ij chawe: “Wachi'l, kinjal ta na oxib' kaxlan wa chawe. ⁶Xa k'o jun wachi'l chik petinaq pa ri b'e, opaninaq k'u wuk' cho wachoch. Man k'o tä k'u jas kinya che,” —kächa'. ⁷Are k'u ri at katch'aw ta loq, kab'ij che: “Maya latz' chwe. Tz'aptal chi ri uchib'e. Ri walk'ual k'ut e q'oyol chi wuk' in. Man kinkowin taj kinwalijik chutzukuxik jas kinya chawe,” —katcha che. ⁸Pune man kawaj katwalij ri' chuya'ik ri wa che rumal k'u rech chi are ri awachi'l ri kuta' toq'ob' chawe, qas katwalij na ri' rumal chi ri awachi'l man kutänab'a tä ru ta'ik toq'ob', kaya na ronojel ri rajwaxik che, —kächa'. ⁹Je ri' kinb'ij chiwe: Chita' b'a', k'o k'u käya'taj na chiwe. Chitzukuj na, k'o na ri kiriqo. Chixk'ork'otoq, käjaqataj na ri uchija chiwäch. ¹⁰Apachin k'u ri k'o jas kuta', kuk'am k'u na wa'. Ri winaq ri k'o kutzukuj, k'o na ri kuriqo. Ri winaq ri käk'ork'otik, käjaqataj na ri uchija chuwäch, —xcha ri Jesús chke.

¹¹¿A k'o lo jun chiwe ix, ri ix tata'ib', we ta ri a k'ojol kuta' ru wa, ri at k'ut kaya jun ab'aj che? We ta kuta' jun u kär, ¿a kaya lo jun kumätz che chuk'exwäch ri kär? ¹²We kuta' jun u saqmol, ¿a kaya ne lo jun ixterix che? ¡Man je' taj! —kächa'. ¹³We ri ix ri ix ajmakib' iwetam ri ki sipaxik utzalaj taq jastaq chke ri iwalk'ual, ¿a ma tä ne ri i Tat ri k'o chila' chikaj kuya na ri Loq'alaj Espíritu chke ri winaq ri käkita' wa' che? —xcha ri Jesús chke.

Käb'an tzijtal chrij ri Jesús chi k'o u chuq'ab' rumal ri Beelzebú

¹⁴Ri Jesús tajin käresaj b'i jun itzelalaj espíritu ri kub'an memal. Aretaq xel b'i ri itzelalaj espíritu, xkowinik xch'aw ri achi ri mem nab'e. Xkikajmaj k'u wa' ri winaq. ¹⁵E k'o jujun chke ri winaq xkib'ij: Wa' we achi ri' keresaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú' ri ki nimal ri itzel taq espíritus, —xecha'.

¹⁶E k'o jule' chik ri xkikoj ki chuq'ab' che resaxik u pu chi' ri Jesús che rilik jas ri kub'ano. Xkita' che chi kub'an jun kajmab'al k'utb'al ajchikaj chkiwäch. ¹⁷Ri Jesús retam ri ki chomanik, xub'ij chke: Jun tinimit ri u b'anom kieb', ri käch'ojin na ri juch'ob' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is k'u na rib' ri tinimit ri'. Kewulix na konojel taq ri ja pa ri ch'oj. Xuquje' jun achalaxik ri u b'anom kieb', ri kech'ojinik, kusach k'u na rib' ki wäch. ¹⁸Xuquje' we ri Satanás käch'ojin chrij chb'il rib', ¿jas k'u lo kub'an ri' chujeqb'axik ri u taqanik ri are'? —kächa ri Jesús. Kinb'ij wa' rumal chi ri alaq käb'ij alaq chi kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus rumal ri Beelzebú. ¹⁹We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Beelzebú, ¿jachin k'u kuya ri ki chuq'ab' ri tijoxelab' alaq rech je' käka'n wa' xuquje'? Ri e are' je' käkik'ut na chi sachinaq ri alaq. ²⁰We ri in kinwesaj b'i ri itzel taq espíritus ruk' ru chuq'ab' ri Dios, kel kub'ij wa' chi kämik ri' ri Dios u chaplem taqanik waral, —xcha ri Jesús chke.

²¹We k'o jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', utz k'u kub'an chuchajixik ri rachoch kuk' ch'ojib'al re ch'ich', man k'o tä ri käb'anow k'äx ri' chke ri jastaq re. ²²We kopan ne jun ri k'o na u chuq'ab' chuwäch ri achi ri', käch'akan k'u puwi', keresaj k'u b'i konojel ru ch'ojib'al taq ch'ich' ri xuku'b'isaj wi u k'ux chkij. Keujach na b'i ri jastaq ri xeutoqij chkiwäch ri rachi'l, —kächa'. (Je' xinch'akan in puwi' ri Satanás,) —xcha ri Jesús chke.

²³Apachike winaq ri man kraj tä kub'ano jas ri kinb'ij, kub'an u k'ulel ri' chwe. Apachin k'u ri man kinuto' tä che ki mulixik ri nu chij, wa' we winaq ri' are junam ruk' jun winaq ri xa keujab'uj, —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri kub'an jun itzelalaj espíritu kätzelejik

²⁴Aretaq jun itzelalaj espíritu kel b'i che jun winaq, xaq käwakatalob' chi pa taq ri juyub' ri ketz'inowik ri man k'o tä wi joron, kutzukuj k'u ri kuxlan wi. Man kuriq tä k'ut, xa je ri' kuchomaj: “Kintzelej na b'i cho wachoch jawije' ri xinell wi loq,” —kächa'. ²⁵Aretaq kopanik, kuriq k'u ri ranima' ri winaq je' ta ne jun ja ri ya mesom chik, ri ya b'anom chi u b'anik wa'. ²⁶Ke' k'ut, keuk'ama chi loq wuqub' itzelalaj taq espíritus ri e k'äx na chuwäch ri are'. Konojel keb'okik, kejeqi k'u chila'. Chuk'isb'al

† 11:15 Ri tzij “Beelzebú” are jun chke ru b'i ri Satanás.

ri u b'antajik ri winaq ri' ri e k'o ri itzelalaj taq espíritus che, sib'alaj kánimataj na chuwäch ri nab'e u b'anik, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jas ri' ri qas utzil

²⁷Ri Jesús tajin kutzijoj wa' we tzij ri', ko xch'aw jun ixoq chkixol ri winaq, xub'ij: iUtz re ri chichu' ri xil wäch la rumal, ri xk'iyisan la! —xcha ri'.

²⁸Xub'ij k'u ri Jesús: iAre utz na ke ri winaq ri ketow ru Tzij ri Dios, keniman k'u che! —xcha chke.

Ri lawalo taq winaq käkita' jun etal kajmab'al che ri Jesús

²⁹Aretaq ri winaq xkimulij kib' cho ri Jesús, xuchaplej ki tzijob'exik, xub'ij chke: Xa e lawalo taq winaq ri winaq re ri q'ij junab' ri'. Xaq kākaj chi kinb'an jun etal ri kajmab'al chkiwäch. Man káb'antaj tä k'u na jun etal chkiwäch, xane xaq xuwi ri etal re ri qa mam Jonás, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ³⁰Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in ri' ri etal chke ri winaq re we q'ij junab' ri', je' jas ri qa mam Jonás are xok che jun etal chkiwäch ri winaq ri xek'oji pa ri tinimit Nínive, —kächa'. ³¹Ri chichu' ri xk'oji che nim taqanel pa ki wi' konojel ri winaq aj Seba kätak'i na kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri' pa ri q'atän tzij ri kätetik. Käch'aw k'u na ri ixoq ri' chiwij ix rumal chi xel loq ri are' pa ru tinimit ri sib'alaj naj k'o wi, xopan k'u ruk' ri nim taqanel Salomón ojer chutatab'exik ri nojib'al u tijonik. Chiwilampe ix chi k'o Jun^k waral ri nim na u b'anik chuwäch ri nim taqanel Salomón. ³²Ri winaq k'ut aj Nínive, ketak'i na junam kuk' ri winaq re we q'ij junab' ri' pa ri q'atän tzij. Kech'aw k'u na ri winaq aj Nínive chiwij ix rumal chi xkik'ex kanima', xkik'ex k'u ki chomanik rumal ri xutzijoj ri qa mam Jonás chke. K'o k'u jun waral ri nim na u b'anik chuwäch ri qa mam Jonás, —xcha ri Jesús.

Waral kätzil wi ri tijonik chrij ri saqil

³³Man k'o tä jun winaq ri kutzij jun chäj, o jun candela, te k'u ri' kuch'uju, kuya wa' chuxe' jun chikäch. Xane kutzuk'ub'a wa' chikaj rech kuya saqil chkiwäch ri winaq ri keb'ok pa ja, —kächa'. ³⁴Ri a waq'äch e are je' jas jun chäj ri kuya saqil chawe. We utz ri a waq'äch, q'alaj ri b'e chawäch. We man utz ri a waq'äch, man q'alaj tä ri b'e chawäch. ³⁵Chawila b'a' chi ri saqil ri k'o awuk' man käk'extaj tä ri' pa q'equmal. ³⁶We k'o ri saqil chawäch, man k'o tä ne jub'iq' ri q'equmal, kawil b'a' na ronojel pa saqil, je' jas ri kub'an jun chäj, o jun candela chawäch, kätununik, —xcha ri Jesús.

^k 11:31 Ri Jun ri' are ri Jesús mismo.

Ri Jesús keuyaj ri tata'ib' fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'

³⁷Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa', xch'aw jun tata' fariseo, xub'ochi'j chi käwi' ruk' cho ja. Xe' k'u ri Jesús, xok b'i pa ri ja, xt'uyi chi' ri mesa. ³⁸Ri fariseo xrilo chi aretaq xok ri Jesús che ri wi'm, man xub'an tä ri kub'ij pa ri ki pixab' ri fariseos, ri e naq'atal chub'anik aretaq käb'an ri ch'ajow q'ab'aj. Ri fariseo jun wi xrilo. ³⁹Xub'ij ri Qajaw Jesús che: Ri alaq fariseos, käch'aj alaq ri rij ri laq xuquje' ri rij ri vaso. Are k'u pa anima' alaq k'o wi ri lawaloyil, k'o ri itzel rayinik alaq, —kächa'. ⁴⁰iKon taq winaq! ¿A mat etam alaq chi ri Dios ri xb'anow ri rij jun winaq are ri' ri xb'anow ri ranima' xuquje'? ⁴¹B'ana b'a' alaq utzil rech kel na ri etzelal pa ri anima' alaq. Je ri' ronojel käkanaj na kan ch'ajch'oj, —kächa'.

⁴²iK'äx ech alaq, fariseos! Ri alaq käya alaq ru lajujil ri q'eb'un, ri ruda, xuquje' ronojel u wäch ichaj. Käya k'u kan alaq ri u b'anik ri utzil, man qas tä k'u loq' ri Dios chuwäch alaq. Are k'u wa' ri rajwaxik käb'an na alaq, man käya tä k'u kan alaq ru b'anik ri jule' chik, —kächa'.

⁴³iK'äx ech alaq, fariseos! Kaj alaq ri t'uuyulib'al kech nimaq ki b'anik pa ri rachoch Dios, xuquje' kaj alaq chi nim kil wi alaq, chi utz ch'ab'exik alaq käb'an pa taq ri b'e, —kächa'.

⁴⁴iK'äx ech alaq, fariseos, xuquje' ri alaq tijonelab' re ri Pixab'! Ri alaq onojel alaq xaq kieb' wäch alaq. Ri alaq junam alaq kuk' ri muqub'al ri man keilitaj taj. Keb'in k'u ri winaq pa ki wi' ri muqub'al, man ketam taj chi k'o q'ayinaq taq b'aq chupam, —xcha'.

⁴⁵Jun chke ri tijonelab' re ri Pixab' xch'awik, xub'ij che: Ajtij, aretaq käb'ij la wa', uj xuquje' kujoyoq' la, —xcha che.

⁴⁶Xub'ij k'u ri Jesús chke: iK'äx ech alaq xuquje', alaq tijonelab' re ri Pixab'! Rumal chi käya alaq k'ia taq pixab' chke ri winaq je' ta ne chi e nimaq taq eqa'n ri käya alaq chkij. K'äx k'u ri keqa'xik kumal ri winaq. Ri alaq k'ut man k'o tä jas käb'an alaq che ki to'ik ri e are', —kächa'.

⁴⁷iK'äx ech alaq! Keyak alaq ri muqub'al taq ja ri e muqum wi ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xekämisaq kumal ri mam alaq. ⁴⁸Qas tzij chi ri alaq, alaq q'alajisal taq ke ri xka'n ri mam alaq, xuquje' junam wäch alaq kuk' ri mam alaq. E are' xekämisanik, ri alaq k'ut keyak alaq ri muqub'al taq ja ri e muqum wi, —kächa'.

⁴⁹Rumal rech wa' kub'ij ri Dios ruk' ru nojib'al: “Keintaq na b'ik q'alajisal taq re ri Loq'alaj nu Pixab', xuquje' jule' taq nu taqo'n chik. Ri winaq k'ut kekikämisaq na jujun chke ri nu taqo'n. Jujun k'ut käka'n na k'äx chke,” —xcha ri Dios, —kächa'. ⁵⁰U b'im wa' ri Dios rech ri winaq re taq we q'ij junab' ri' käk'äjisaq ki wäch rumal ri ki kämisaxik konojel ri u q'alajisanelab' ri Dios ri e kämisam tzpa ru b'anik ru wächulew petinaq loq. ⁵¹Are k'u tzje wa' ru kämisaxik ri tat Abel, xuquje' ru kämisaxik ri tat Zacarías ri xkäm chkixol ri ta'b'al toq'ob' ruk' ri loq'alaj k'olib'al

ri sib'alaj äwas chi kok b'i xa apachinoq, ri k'o pa ri nimalaj rachoch ri Dios. Je' kinb'ij wa' che alaq chi ri winaq re we q'ij junab' ri', e are wa' ri kekeqlej na wa', —xcha'.

⁵²iK'äx ech alaq, tijonelab' re ri Pixab'! Etam alaq jas u riqik ronojel u wäch no'j. K'u'm k'u alaq wa' we etamanik ri' chkiwäch ri jule' taq winaq chik. Ri alaq k'ut, man käb'an tä alaq jas u b'eyal ri etamanik ri', —xcha ri Jesús chke.

⁵³Elem k'u kub'an b'i ri Jesús, ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos sib'alaj xpe koyowal che. Xkikoj ki chuq'ab'. Xkichap u k'otik u chi' chki' k'ia taq tzij. ⁵⁴Xkik'ak'leb'ej k'u u ta'ik jun tzij pu chi' rech kaka'n tzijtal chrij.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri kawächil

12 ¹Xkimulij k'u kib' sib'alaj k'ia winaq je ri' chi käkitak'alela kib'. Ri Jesús xeutzijob'ej ru tijoxelab' nab'e, xub'ij chke: Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos. Ri ch'am ri kinb'ij chiwe man qas tä ch'am wa', xane are ri ki no'j ri fariseos ri xaq kieb' ki wäch ri kinjunamaj ruk' ri ch'am, —kächa'. ²Man k'o tä k'u ri ch'uqталik ri mat käq'alajin na. Man k'o tä k'u ri k'u'talik ri mat ketamataj na. ³Ri i tzijom pa q'equm, kätatab'ex na wa' pa saqil. Ri i jasjatem xuquje' ri kib'an pa ri ja, kätzijox na wa' pa ri b'e, —xcha chke.

Waral kätzijox wi jachin chuwäch ri rajwaxik käqaxej wi qib'

⁴Kinb'ij k'u chiwe ix, qachalal, chi mixej iwib' chkiwäch ri kekämisan ri cuerpo, te k'u ri' man k'o tä chi ri kekowin chub'anik chiwe. ⁵Kink'ut na in jachin chuwäch ri rajwaxik kixej wi iwib'. Are chixej iwib' ri' chuwäch ri jun ri käkowinik kixuk'iaq b'i pa ri q'aq' aretaq ix u kämisam chik. Je' kinb'ij chiwe, are chixej iwib' chuwäch wa', —xcha chke.

⁶¿A mat kieb' centavos kek'iyix wi job' chi'ch? Man k'o tä k'u jun chke we alaj taq chikop ri' ri käsach pu jolom ri Dios. ⁷Xuquje' retam ri Dios joropa' ri rismal i wi' e k'olik. Mixej b'a iwib'. Más ix loq' na ix chkiwäch k'ia taq chi'ch, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj jas kaka'n ri winaq ri kuq'alajisaj ri Are' chkiwäch nik'iaj winaq chik

⁸Je' kinb'ij chiwe chi apachin ri kutzijoj chkiwäch ri winaq chi are wachi'l in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinb'ij na chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi wech in we winaq ri'. ⁹Apachin k'u ri kub'ij chkiwäch ri winaq chi man retam tä nu wäch in, kinb'ij k'u na in chkiwäch ri ángeles re ri Dios chi man wetam tä u wäch we winaq ri', —kächa chke.

¹⁰Apachike winaq ri käyoq'on chwe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käsach na u mak wa'. Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espíritu re ri Dios, man käsach tä na u mak ri', —kächa'.

¹¹Aretaq kixkichap ri winaq, kixkik'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq re ri rachoch Dios o chkiwäch ri q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch ri nik'iaj taq taqanelab', mixej iwib' che jas ri rajwaxik kib'ij o jas kito'b'ej iwib'. ¹²Are k'u ri Loq'alaj Espiritu kuya na chiwe pa we hora ri' jas ri rajwaxik u b'ixik iwumal, —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri q'inomalaj achi ri kuchomaj ri man jikom taj

¹³Jun chke ri winaq xub'ij che ri Jesús: B'ij la che ri wachalal chi kuya we ri echb'al, —xcha ri'.

¹⁴Xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Tat, man in kojom tä che q'atal tzij puwi' alaq. Xuquje' man in k'o tä che jachal echb'al, —xcha che.

¹⁵Xub'ij k'u chke konojel: Chilampe alaq chi kächajij ib' alaq chuwäch ru rayixik k'ia u wäch jastaq ajuwächulew. Pune e k'o k'ia ri jastaq re jun winaq, man are tä ri' ri käyo'w ru k'aslemal, —xcha chke.

¹⁶Ri Jesús xukoj chi na jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: K'o jun achi ri sib'alaj q'inom. Sib'alaj nim ru wächinik ri rulew xuya'. ¹⁷Kächoman k'u ri achi pa ranima', kub'ij: “¿Jas kinb'an na? Man k'o tä chi k'olib'al jawije' kinya wi ri nu jal,” —kächa ri'. ¹⁸Xuchomaj pa ranima', xub'ij: “Are wa' ri kinb'an na. Keinyojij na ri nu k'uja, keinyak na jujun chik más nimaq. Kinya na ri nu jal, xuquje' taq ri jastaq we chkipam wa'. ¹⁹Te k'u ri' aretaq kinto'taj chub'anik wa' kinb'ij na chwe chb'il wib': Tuxlanoq, two'q, chab'ana a nimaq'ij rumal chi e k'ia ri jastaq awe ri a k'olom. Kub'an na wa' che k'ia junab',” —kincha na in, —kächa ri Jesús. ²⁰Xub'ij k'u ri Dios che: “iKonalaj achi! Kämik chaq'ab' katkämik, kel na rawanima'. ¿Jachin lo ajchaq'el kan ri jastaq ri a k'olom?” —xcha ri Dios che, —kächa ri Jesús. ²¹Je ri' ri kuk'ulmaj ri winaq ri kumulij q'inomal che chb'il rib', man q'inom tä k'u wa' cho ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

Ri Dios keuchajij ri ralk'ual

²²Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Rumal ri' kinb'ij chiwe chi mixok il che ri i k'aslemal, jas ri kitijo, jas ri iwatz'iaq kikojo. ²³Nim k'u na u b'anik ri i k'aslemal chuwäch ri wa. Nim na u b'anik ri i cuerpo chuwäch ri atz'iaq, —kächa'. ²⁴iCheiwilampe ri joj! Man käk'itit tä ab'ix, man k'o tä k'u jach' kaka'no. Man k'o tä jawije' kekik'ol wi ri jastaq ke, man k'o tä k'u ki k'uja. Are k'u ri Dios ketzuquwik. Ri ix k'ut más ix loq' na chkiwäch ri chikop ajuwokaj, —kächa'. ²⁵¿Jachin ta k'u ne chiwe ix käkowinik käk'asi na kieb' oxib' junab' chik xaq pa re wi? Man k'o taj, —kächa'. ²⁶We man kixkowin tä chub'anik jun jasach ri nitz' na, ¿jas che kixok il chke ri jule' jastaq chik? —kächa'.

²⁷Chiwilampe ri kotz'ij, jas kaka'no kek'iyik. Man kechakun taj, man k'o tä k'u kiem kaka'no. Pune ta ne je ri', kinb'ij chiwe chi ri nim taqanel Salomón ojer ruk' ronojel ru q'inomal man je' tä ratz'iaq wa' xukojo jas

jun chke we kotz'ij ri'. ²⁸We ri Dios je' kub'an wa' che katz'iaq ri q'ayes ri e k'o kämik pa juyub', chuweq k'ut keyi' pa ri q'aq', ça mat kärilij ri' ri Dios ri iwatz'iaq ix? —kächa'. iAy ri ix, ix achijab' ri xaq jub'iq' kixkojonik! ²⁹iMixok b'a' il che jas kitijo, mixej k'u iwib' rumal wa'! ³⁰Konojel we jastaq ri' ronojel q'ij qas käkitzujukuj ri nik'iaj winaq chik ajuwächulew. Ri i Tat k'ut retam jachike ri kajwataj chiwe ix, —kächa'. ³¹Chixchakun b'a' nab'e chujikib'a'xik ru taqanik ri Dios, kiriq k'u na xuquje' ri nik'iaj jastaq chik ri e rajwaxik chiwe, —xcha ri Jesús chke.

K'o b'a' i q'inomal chikaj

³²Pune ri ix man ix k'ia taj, mixej b'a' iwib'. Rumal chi käkikot ranima' ri qa Tat chuya'ik chiwe chi kixk'o'ji na pa ru taqanik ri Dios. ³³Chik'iyij ri jastaq iwe, chisipaj ri rajil chke ri meb'a'ib'. Je ri' käyi' na chiwe jun iwechb'al pa ri kaj ri man käq'elob' taj. Käyi' na xuquje' jun q'inomal chikaj ri man k'o tä u k'isik. Man kopan tä k'u elaq'om chila', man kächikopir tä wa', —kächa'. ³⁴Jun winaq are amaq'el kuchomaj ri jastaq re. We k'o ri iwech ix pa ri kaj, are kichomaj na ri k'o chikaj, man xuwi tä ri' ri k'o cho ruwächulew, —xcha ri Jesús chke.

Chiweyey na ru petb'al ri Jesucristo

³⁵Chisuk'umaj b'a' iwib', chitzija k'u ri i candela chuk'ulaxik ri Iwajaw. ³⁶Je' kib'ano jas ri käka'n ri patäninelab' ri keye'm u k'ulaxik ri ki patrón kätzelej loq pa jun k'ulanem, rech aretaq kulik, käch'aw chi' ri porta, chanim käkitor chuwäch. ³⁷Utz ke ri patäninelab' ri' ri keriqtaj na rumal ri ki patrón chi e k'aslik aretaq kätzelej loq. Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri ki patrón keut'uyub'a' na chi' ri mesa, kusuk'umaj na rib' rech kuya ke ri ki wa, —kächa'. ³⁸Pune ta k'ä te' kul ri ki patrón pa nik'iaj aq'ab', pune sib'alaj aq'ab', we kärilo chi e k'aslik, utz ke ri patäninelab' ri', —xcha'. ³⁹Chich'ob'o b'a' wa' chi we ta jun ajchaq'el ja käretamaj jachike hora kopan ri elaq'om, käk'ask'at na ri', man kuya' tä ri' chi kokb'ex ri rachoch, —kächa'. ⁴⁰Chiwila b'a' chi ri ix, ix suk'umatal chik rumal chi kätzelej na loq ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq pa ri hora ri man kichomaj taj, —xcha ri Jesús chke.

Ri utzalaj patäninel ruk' ri patäninel ri man utz taj

⁴¹Te ri' xub'ij ri tat Pedro che: Qajaw, ça xtzijoj la wa' we k'utb'al ri' xaq xuwi chqe uj? ¿A mat chke konojel? —xcha che.

⁴²Xub'ij ri Qajaw Jesús: ¿Jachin lo ri jun utzalaj patäninel ri sib'alaj k'o u no'j? We patäninel ri' are käkoj na rumal ru patrón pa ki wi' ri nik'iaj patäninelab' chik rech kuya ri ki wa ronojel q'ij. ⁴³Utz re ri patäninel ri' ri käriqtajik chi tajin kub'an ru chak aretaq kopan ru patrón, —kächa'.

⁴⁴Are qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri patrón kuko'j na ri patäninel ri' pa ki

wi' konojel ri jastaq re. ⁴⁵Qachomaj b'a' jas kuk'ulmaj na we man utz tä kub'an ri patäninel ri', xane ri are' kuchomaj chi xa käb'eytaj ru patrón, kuchaplej k'u ri u b'anik k'äx chke ri nik'iaj ajchakib' chik xuquje' chke ri ajik'ab', xuquje' ne kuchaplej u b'anik nimaq'ij. Xa sib'alaj käwi'k, xuquje' käq'ab'arik. ⁴⁶Xaq te'talik k'ut kul ru patrón pa jun q'ij ri man kuchomaj tä ri' ri patäninel, pa jun hora ri man retam taj. Qas tzij chi sib'alaj käk'äjisax na u wäch ri patäninel ri' rumal chi man jikom tä ri ranima' chub'anik ronojel ri xtaqan wi ri rajaw, —kächa'.

⁴⁷Ri patäninel ri kuch'ob'o jas ru rayinik ru patrón, te k'u ri' man kujikib'a tä k'u rib', man käniman tä k'u che, are k'u wa' we winaq ri' sib'alaj käk'äjisax na u wäch. ⁴⁸Ri patäninel k'ut ri man kuch'ob' tä ru rayinik ru patrón, kub'an k'ut jachike ri taqal wi u k'äjisaxik u wäch, kätan na ri' ri k'äjisab'al u wäch ri käb'an na che. We jun winaq kuya rib' pa k'olib'al re eqle'n, nim wa' ri kätä' na che kumal ri nik'iaj winaq chik. We ri winaq ki jikib'am wi kanima' che jun winaq chik, k'ia k'u ri utzil käkita' che we winaq ri', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri ch'oj ri käpe cho ruwächulew rumal

⁴⁹Xinpe in rech kinya tijonik chke ri winaq ajuwächulew. We tijonik ri' are je' jas ru t'iqik q'aq' cho taq ri juyub'. Kwaj ta na chi ya tajin käk'at chi we q'aq' ri', —kächa chke. ⁵⁰K'o na jun nimalaj k'äx ri rajwaxik kinriqo. Kwaj ta na chi xb'antaj ta kan ri k'äx ri', xinto'taj ta k'u che, —kächa ri Jesús. ⁵¹¿A kichomaj ix chi in petinaq rech xa käk'oji utzil chkixol ri winaq ajuwächulew? ¡Man je' taj! Xane xinpe in chub'anik ch'oj. ⁵²Tzkämik ri' kächap na b'i u b'anik we ch'oj ri'. Job' winaq ri e k'o pa jun ja käkik'ulelaj na kib', ri oxib' chkij ri kieb', ri kieb' chik chkij ri oxib'. ⁵³Käb'antaj na ch'oj, jun tata' kuk'ulelaj na ru k'ojol, ru k'ojol k'ut kuk'ulelaj na ru tat, xuquje' ri chichu' kuk'ulelaj na ri ral ali, ri ali kuk'ulelaj na ru nan, xuquje' ne ri jun ali chik kuk'ulelaj na ri ralib' chichu', ri ralib' chichu' k'ut kuk'ulelaj na ri are', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri q'ij junab' ri'

⁵⁴Xub'ij k'u ri Jesús chke ri k'ialaj winaq: We kiwil ri sutz' ri käpaqi loq, chanim kib'ij: Kraj käpe jäb', —kixcha'. Je' k'u käk'ulmatajik, —kächa'. ⁵⁵Aretaq käxuli ri kiäqiq', kib'ij: Käpe na ri saq'ij, —kixcha'. Je' käk'ulmatajik, —kächa'. ⁵⁶¡Ri alaq, xa kieb' wäch alaq! Kächob' alaq ri u wo ri kaj xuquje' ruwächulew. ¿Jas che man käch'ob' tä alaq jas u wäch wa' we q'ij junab' ri'? —xcha chke.

Rajwaxik chi jun winaq kärutzirisaj rib' ruk' ru k'ulel

⁵⁷¿Jas che man kächomaj tä alaq jas ri' ri qas jikom, jas ri' ri man qas jikom taj? ⁵⁸Aretaq ke' alaq cho ri q'atal tzij achi'l alaq ri k'ulel alaq,

tija' b'a' q'ij alaq che rutzirisaxik ib' alaq pa ri b'e, rech man kāk'am tā b'i alaq cho ri q'atal tzij. Are k'u ri q'atal tzij kājachow alaq pu q'ab' ri mayor. Ri mayor k'ut kāyo'w kan alaq pa che'. ⁵⁹Qas tzij ri kinb'ij chi man kel tā na alaq pa che' k'ā kätöj na alaq ri k'isb'al centavo re ri multa, —xcha ri Jesús chke.

Rajwaxik u k'exik ri ranima' jun rech man käsach tā u wäch

13 ¹Pa ri q'ij ri' e k'o jujun winaq chila' ri xkitzijob'ej ri Jesús chkij ri winaq aj Galilea ri xeukāmisaj ri tat Pilato, xuyuj k'u ri ki kik'el ruk' ri ki kik'el ri awaj ri xekāmisax che ki sipaxik cho ri Dios. ²Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kächomaj alaq chi ri winaq aj Galilea xkiriq wa' we nimalaj k'äx ri' xa rumal chi más e ajmakib' na chkiwäch ri nik'iaj ki winaqil chik? ³Man je' ta wa', —kächä'. We ri alaq man kāk'ex tā ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', —xcha chke. ⁴Xuquje' e k'o ri wajxaq lajuj winaq ri xekām pa Siloé rumal jun nimalaj ja ri xtzaq pa ki wi'. ¿A kächomaj alaq chi más e lawalo na we winaq ri' chkiwäch ri nik'iaj winaq chik ri e k'o pa Jerusalén? ⁵Man je' taj, —kächä'. We ri alaq man kāk'ex tā anima' alaq, xuquje' man kāk'ex tā chomanik alaq, käsach na wäch alaq onojel alaq xuquje', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri u che'al higos ri man kāvächin taj

⁶Ri Jesús xutzijoj xuquje' we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij: Jun achi, k'o jun u che'al higos ruk', tiktal k'ut pa ru tikb'al uvas. Xe' k'u ri achi chutzukuxik ri u wäch ri che' ri', man k'o tā k'u xurigo. ⁷Xub'ij che ri chajil tikb'al uvas: “Chawilampe' chi xke' oxib' junab' kinpe chutzukuxik u wäch ri che' ri', man k'o tā k'u kinriqo,” —xcha', —kächä ri Jesús. “Chat'oyo b'a'. Xaq k'u loq' kāk'oji waral pa ri wulew,” —kächä'. ⁸Xch'aw chi ri chajinel, xub'ij che: “Tat, ya la kanoq xaq xuwi che we junab' chik ri'. Kink'ot na rij, kinmesaj na. ⁹We ne kāvächin ne pa we jun junab' chik ri', utz u b'anom. We k'u man kāvächin taj, kätat'oy na apanoq,” —xcha che ru patrón, —xcha ri Jesús chke.

Ri u kunaxik jun ixoq ru q'usum rib' pa ri q'ij re uxlanem

¹⁰Pa jun q'ij re uxlanem ri Jesús tajin kuya tijonik pa jun chke ri rachoch Dios. ¹¹K'o k'u jun chichu' chila' ri wajxaq lajuj junab' yawab' rumal jun itzelalaj espíritu. U q'usum rib' káb'linik, man kākowin tā chik chujikomisaxik rib'. ¹²Aretaq ri Jesús xrilo, xusik'ij ri chichu', xub'ij che: Nan, kunam chi la che ri yab'il la, —xcha che.

¹³Xuya ru q'ab' puwi' ri chichu'. Chanim k'ut xkownik xujikomisaj rib'. Xunimarisaj k'u u q'ij ri Dios. ¹⁴Ri ki nimal ri winaq pa ri rachoch Dios sib'alaj xpe royowal rumal chi ri Jesús xub'an kunanik pa ri q'ij

re uxlanem. Xub'ij ri achi chke ri winaq: Xaq xuwi waqib' q'ij rajwaxik kixchakunik. Chixpet pa taq we q'ij ri' rech kixkunaxik, mixpe k'u pa ri q'ij re uxlanem, —xcha chke.

¹⁵Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: iRi alaq xaq kieb' wäch alaq! Chjujunal alaq käkir alaq ri wakäx, ri burro pa ri recha'b'al pa ri q'ij re uxlanem, käk'am k'u b'i alaq rech kutija u joron. ¹⁶Wa' we ixoq ri', rachalaxik ri qa mam Abraham, yututal k'u rumal ri Satanás wajxaq laju junab'. ¿A mat rajwaxik u kirik wa' che we yab'il ri' pa ri q'ij re uxlanem? —xcha che. iJe', je ri'!

¹⁷Aretaq ri Jesús xub'ij wa', konojel ri kek'ulelanik xek'ixik. Are k'u konojel ri nik'iaj winaq chik sib'alaj xekikotik kumal taq ri kajmab'al ri tajin kub'an ri Jesús. Sib'alaj nim xekilo ri xub'an ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij jun ija' re mostaza

¹⁸Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas ruk' junam wi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq? ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi wa'? —kächa'. ¹⁹Are je' jas jun ija' re mostaza. Jun winaq kuk'am b'i ri ija' ri', kutik pa rulew. Käk'iyik, kub'an nim je' jas kub'an jun che' käk'iyik. Ri chikop ajuwokaj kaka'n ri ki sok pa taq ri u q'ab' ri che' ri', —xcha chke.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri ch'am

²⁰Xub'ij ri Jesús xuquje': ¿Jas ta ruk' kinjunamaj wi ru taqanik ri Dios? —kächa'. ²¹Are je' jas ri ch'am ri kuya jun chichu' ruk' oxib' pajb'al k'äj re kaxlan wa, rech käch'amir ronojel ri q'or, —xcha chke.

Qatij b'a' qa chuq'ab' rech kujok b'i pa ri uchija ri latz' u wäch

²²B'enam re ri Jesús pa Jerusalén, xeusolij kan ronojel tinimit, ri nimaq xuquje' ri ch'utiq, xuya k'u tijonik chila'. ²³K'o k'u jun ri xuta' che ri Jesús: Tat, ¿a xa e kieb' oxib' ri' ri winaq ri käkiriq ri u tob'anik ri Dios? —xcha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke ri winaq: ²⁴Kätij chuq'ab' alaq rech kok alaq pa ri uchija ri sib'alaj latz' u wäch. Je' kinb'ij chi e k'ia ri käkitiq na ki q'ij rech keb'okik, man kekowin tä k'ut, —xcha chke. ²⁵Te k'u ri', aretaq ri ajchaq'el ja u tz'apim ri porta, ri alaq ri xaq tak'atoj alaq cho ri ja, käch'aw na alaq chuchi' ri ja, káb'ij na alaq: “Qajaw, Qajaw, toro la ri porta chqawäch,” —kächa na alaq che. Käch'aw k'u na loq ri ajchaq'el ja, kub'ij na: “Ri in man kinch'ob' tä wäch alaq, xuquje' man wetam taj jawije' kel wi alaq,” —kächa ri'. ²⁶Kächaplej k'u na alaq käch'aw alaq, káb'ij alaq che: “Uj woqinaq ya' uk' la, xuquje' ri lal yo'm la tijonik pa taq ri b'e re ri qa tinimit,” —kächa na alaq. ²⁷Kub'ij na ri ajchaq'el ja: “Xinb'ij chech alaq chi ri in man wetam taj jawije' ri kel wi alaq chi'. Chel b'i alaq, alaq b'anal taq etzelal,” —kächa na ri are'. ²⁸Are chi' k'ut káb'an wi

na alaq ri oq'ej, xuquje' ri quch'uch'em wareyaj rumal ri k'äx aretaq kil alaq chi ri qa mam Abraham, ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob, xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios e k'o chila' jawije' ri Dios këtaqan wi. Ri alaq k'ut, man k'o tä alaq kuk' rumal chi esam chi alaq apanoq. ²⁹Keopan k'u na winaq ajrelb'al q'ij, aj u qajb'al q'ij, xuquje' winaq aj u wikiäq'ab' ri relb'al q'ij, aj u mox relb'al q'ij, ket'uyi na chi' ri mesa che wi'm jawije' këtaqan wi ri Dios, —kächa'. ³⁰Jujun k'u chke ri winaq ri man nim tä keil wi kämik sib'alaj nim keil wi na pa ri q'ij ri'. Are k'u jujun chke ri winaq ri sib'alaj nim keil wi kämik, man nim tä chi na keil wi pa ri q'ij ri', —xcha ri Jesús.

Ri Jesús këroq'ej ki wäch ri winaq re ri tinimit Jerusalén

³¹Pa ri q'ij ri' xeopan nik'iaj tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkib'ij che: iChel b'i la waral! iChanej la! Are ri q'atal tzij Herodes kraj kukämisaj la, —xecha che.

³²Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jeb'ij alaq che we sub'anel Herodes chi kämik xuquje' chuweq kinwesaj na itzel taq espíritus, xuquje' kinkunanik. K'ä te' pa ri urox q'ij kinto'taj na che ri nu chak, —kächa', —kächa alaq che. ³³Rajwaxik k'ut chi kämik, chuweq, käb'ij kinb'an na u b'anik ri nu chak, —kächa'. ¿A kuya lo këkämisax jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios pa jun tinimit chik, mat pa Jerusalén? Man je' taj, —xcha ri Jesús chke.

³⁴iAy, winaq aj Jerusalén! Are kekämisaj alaq ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, keb'an alaq che ab'aj ri ketaq b'i uk' alaq. iK'ia mul nu rayim ri mulixik alaq jas kub'an jun ati't äk' kumulij ri alaj taq ral chuxe' ru xik', man kaj tä k'u alaq! —kächa'. ³⁵Tampe alaq, këkanaj na kan ri achoch alaq, këwonob'ax k'u na kanoq. Man kinil tä chi na alaq k'ä kopan na ri q'ij ri käb'ij alaq: “Nim b'a' ru q'ij ri Jun ri u taqom loq ri Qajaw Dios,” —kächa na alaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o sipoj che

14 ¹Pa jun q'ij re uxlanem xe' ri Jesús cho rachoch jun chke ri ki nimal ri winaq, jun tata' fariseo. Jela' xe' wi che wi'm, tajin k'u kaluchi'x kumal ri nik'iaj tata'ib' fariseos. ²Jun achi k'ut ri k'o sipoj che k'o chila' chuwäch ri Jesús. ³Xch'aw ri Jesús, xeuch'ab'ej ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri fariseos, xub'ij: ¿A taqal u b'anik kunanik pa jun q'ij re uxlanem? We ne man taqal taj, —xcha chke.

⁴Man xech'aw tä k'u ri e are!. Ri Jesús xuk'am b'i ri yawab' ruk', xukunaj, xutaq b'ik. ⁵Xub'ij k'u chke ri tata'ib': We k'o ri burro alaq, ri wakäx alaq, ri këtzäq b'i pa jun k'ua' pa ri q'ij re uxlanem, ¿a mat kesaj alaq wa' chanim? —xcha chke. iJe', je ri'!

⁶Man xkiriq tä k'ut jas xkib'ij che.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ru b'anik nimal

⁷Xril ri Jesús jas xka'n ri winaq ri e ula'm, chi ri e are' xkicha' ri t'uyulib'al kech ri nimaq ki b'anik chi' ri mesa. Xukoj jun k'utb'al chuyi'k tijonik chke, xub'ij; ⁸We käsik'ix alaq che jun k'ulanem, mät'uyi wi alaq pa taq ri t'uyulib'al kech ri nimaq ki b'anik. We ne käpe na jun winaq ri nim na u q'ij chuwäch alaq ri xuquje' ula'm rumal ri achi. ⁹Kraj käpe ri tata' ri xerulaj alaq ri xuquje' xrulaj ri jun winaq chik, kub'ij che alaq: “Ya la ri t'uyulib'al la che we achi ri!,” —kächa na. Ri alaq k'ut, pune sib'alaj käk'ix alaq, käk'ax na alaq ri' pa ri t'uyulib'al ri man qas tä nim u b'anik, —kächa ri Jesús chke. ¹⁰Xane aretaq kula'x alaq, tzukuj alaq ri t'uyulib'al ri man qas tä nim u b'anik, t'uyul alaq chila', rech we käpe ri tata' ri xerulaj alaq, kub'ij ta na ri' che alaq: “Wachi'l, k'o jun t'uyulib'al ja le' ri utz na che la,” —kächa na ri'. Qas känimarisax na q'ij alaq chkiwäch konojel ri e k'o uk' alaq chi' ri mesa. ¹¹Ronojel winaq ri kunimarisaj rib', kâqasax na u q'ij ri are'. Ri winaq ri man kunimarisaj tä rib', are k'u wa' känimarisax na u q'ij, —xcha chke.

¹²Xub'ij k'u ri Jesús che ri tata' ri xula'nik: Aretaq käb'an la jun ula'nem, we ne jun nimaq'ij, me'ulaj la xaq xuwi ri achi'l la, man xaq xuwi tä ri achalal la, o ri k'ul taq ja la ri e q'inomab'. We je ri' kraj ne je' kâka'n na wa' che la xuquje' chutojik u k'exel ri xb'an la chke. ¹³Xane aretaq käb'an la jun ula'nem, che'ulaj la ri winaq meb'a'ib', ri winaq kutuqaq keb'inik, ri ch'okojib' xuquje' ri man keka'y taj. ¹⁴Utz k'u na ri e la rumal chi man kekowin tä ri e are' chutojik u k'exel wa' che la. Käyi' k'u na u k'exel che la pa ri q'ij re ri ki k'astajik ri winaq ri jikom kanima' chkixol ri käminaqib', —xcha ri Jesús che.

Ri Jesús kuya jun k'utb'al chrij jun nimalaj wi'm

¹⁵Xuta k'u wa' jun chke ri e t'uyul ruk' ri Jesús chi' ri mesa, xub'ij che: Utz re ri kok na che wi'm chila' jawije' ri këtaqan wi ri Dios, —xcha che.

¹⁶Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij che: Jumul ri' jun achi xub'an jun nimalaj ula'nem. E k'ia k'u ri xeusik'ij. ¹⁷Pa ri hora re ri wi'm ri achi xutaq b'ik jun patänil re chub'ixik chke ri e sik'im: “Sal'j alaq, ya xutzir ronojel,” —xcha chke. ¹⁸Junam k'ut xkichaplej resaxik kib' konojel. Xub'ij ri nab'e winaq che ri patäninel: “Nu loq'om ch'âqap wulew,” —kächa!. “Rajwaxik chi kine' che rilik. Chab'ij che ri a patrón chi chub'ana toq'ob' chwe, chusacha nu mak, man kine' taj,” —xcha!. ¹⁹Xub'ij jun winaq chik: “Nu loq'om job' k'ulaj wakäx, kinwil na jas kâka'no kechakunik,” —kächa!. “Chub'ana toq'ob' chwe, chusacha nu mak, man kine' taj,” —kächa ri!. ²⁰Xub'ij ri jun winaq chik: “Man kuya' taj kine'k rumal chi k'ä te' xink'uli'k,” —kächa!. ²¹Xtzelej b'i ri patäninel, xutzijoj ronojel wa' che ri u patrón. Xpe royowal ri u patrón, xub'ij k'u che ri patänil re: “Jat chanim pa taq ri b'e, pa taq ri k'ayib'al re ri tinimit,

cheatzukuj ri winaq meb'a'ib', ri winaq kutukaq, ri man kekowin taj keka'yik, xuquje' ri ch'okojib', cheak'ama k'u loq," —kächa che. ²²Te k'u ri' xub'ij ri patäninel che ri u patrón: "Xb'antaj kanoq ri xtaqan wi la. K'o k'u na k'olib'al chke nik'iaj," —kächa che. ²³Xub'ij k'u ri patrón che ru patäninel: "Jat naj pa taq ri b'e, pa taq ri juyub', chakojo a chuq'ab' rech kepe ri winaq, känoj k'u na ri wachoch. ²⁴Kinb'ij chiwe ix ri ya ix k'o chik chi man k'o tä jun chke ri xewula'j nab'e ri kutij na jub'iq' re ri nu wi'm ri xinb'ano," —xcha chke.

K'o k'äx ri kuriq jun winaq we ke' ruk' ri Cristo

²⁵E k'ia winaq k'ut e b'enaq ruk' ri Jesús. Xutzolq'omij rib' kuk', xub'ij chke: ²⁶We k'o jun ri qas kraj käk'o'ji wuk' in, nim k'u na keril ru tat u nan chnuwäch in, xuquje' ri rixoqil, ri ralk'ual, ri ratz, ru chaq', we k'u ne ri ranab', man kuya' taj kok che tijoxel we, —kächa'. Xuquje' ne we nim na käril ru k'aslemal chb'il rib' chnuwäch in, man kuya' tä ri' kok che tijoxel we, —kächa ri Jesús. ²⁷Ri winaq ri man kutelej tä ru cruz, te ri' käpe wuk' in, man kuya' taj kok che tijoxel we, —xcha chke.

²⁸¿A k'o jun chiwe ri kraj kuyak jun nimalaj ja, ri mat nab'e kät'uyi na chub'anik raqan, kärajilaj ru rajil joropa' ri k'olik che rilik we kub'an ri puaq chuk'isik u b'anik ri ja? —kächa'. ²⁹Je ri' kub'ano rech aretaq kojom chik ri tak'alib'al re ri ja, käkowin k'u ri' chuk'isik ri xuchaplej. We ta mat je ri' konojel ri winaq ri keilowik käkichap na u tze'xik u wäch, ³⁰kraj ne käkib'ij: "We achi ri' xuchaplej u yakik jun nim ja, man xkowin tä k'ut chub'anik ronojel," —kecha ne. ³¹We k'u ne k'o jun nim taqanel ri ke' che ch'oj chrij ri nim taqanel re jun tinimit chik, ¿a mat nab'e kuta' u no'j che retamaxik we kub'an na ri u soldados? Kraj k'o xa lajuj mil u soldados. Ri jun nim taqanel chik kraj e k'o juwinaq mil u soldados. Ri tata' ri k'o xa lajuj mil u soldados kuchomaj na we kekowin ri e are' che ki ch'akik ri juwinaq mil soldados ri kepe na chrij. ³²We ne man käkowin tä che, aretaq k'ä naj e k'o wi ru k'ulel che, keutaq b'i ru taqo'n chutz'onoxik chi kutzir ruk', —kächa'. ³³Je k'u ri' apachin chiwe ix ri man kuya' tä kan ronojel ri rech are', man kuya' tä ri' kok che tijoxel we, —xcha ri Jesús chke.

Man k'o tä chi u patän ri atz'am we käsach u tzayil

³⁴Utz ri atz'am. Are k'u we man k'o chik ru tzayil ri atz'am, ¿jas lo ruk' kätzayix wi ri rikil? —kächa'. ³⁵Man k'o tä chi u patän. Man utz tä che ri ulew, man utz tä k'u chumesaxik. Ri winaq xa käkesaj na b'i pa mes, —kächa'. Apachin ri kujikib'a ranima' che nu tatab'exik, chutatab'ej, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukoj che k'utb'al jun chij ri xtzaqik

15 ¹Xenaqajin k'u konojel ri toq'il taq alka'bal xuquje' ri nik'iaj ajmakib' ruk' ri Jesús chutatab'exik. ²Xewixwit k'u ri tata'ib'

fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij: We achi ri' keuk'ulaj ri ajmakib', käwi' k'u kuk', —xecha'.

³Ri Jesús xukoj we k'utb'al ri' chuya'ik tijonik chke, xub'ij: ⁴We k'o jun chech alaq ri k'o jun ciento ru chij, kätzaq k'u jun chke, keuya na kan ri jumuch' b'elej lajuj pa taq ri juyub', ke' k'u chutzukuxik ri xtzaq kanoq k'ä kuriqa na wa', —kächa'. ⁵Aretaq kuriqo, kuya na loq chrij u wi', käkikotik. ⁶Aretaq kopan chik cho ja, keusik'ij na ri rachi'l xuquje' ru k'ul taq ja, kub'ij chke: “Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu chij ri xtzaq na kanoq,” —kächa na chke. ⁷Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi k'o na kikotemal chikaj rumal jun ajmak ri kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, chkiwäch ri jumuch' b'elej lajuj ri man kajwataj tä u k'exik kanima', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri puaq ri xtzaqik

⁸We k'o jun ixoq ri e k'o lajuj quetzales ruk', kätzaq k'u jun quetzal, ri ixoq kutzij na jun u candela, kumes na ri upaja, kärilij na u tzukuxik k'ä kuriq na ri puaq. ⁹Aretaq kuriqo, keuch'ab'ej na ri rach taq ixoqib' xuquje' ri u k'ul taq ja, kub'ij chke: “Chixkikot wuk', rumal chi xinriq ri nu puaq ri xtzaqik,” —kächa na chke. ¹⁰Je k'u ri' kinb'ij chiwe chi kekikot na ri ángeles re ri Dios aretaq jun ajmak kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, —xcha ri Jesús chke.

Kätzaq ru k'ojol jun tata'

¹¹Ri Jesús xuquje' xutzijoj wa' chke: Jun achi e k'o kieb' u k'ojol. ¹²Ri ch'ut u k'ojol xub'ij che ru tat: “Tat, ya la ri kinwechb'ej in re ri q'inomal la,” —xcha che. Ri ki tat k'ut xujach ri jastaq re chkiwäch ri kieb' u k'ojol. ¹³Xke' kieb' oxib' q'ij, ri ch'ut u k'ojol xumulij b'i konojel ri jastaq re, xe' naj pa jun tinimit chik. Chila' k'ut xaq xusachila wi il ri k'o ruk', xtzaq pa mak, man utz tä chik ru k'aslemal. ¹⁴Aretaq ronojel u sachom chik, xpe jun nimalaj wi'jal pa ri tinimit ri'. Xuriq k'äx ri ala, sib'alaj xnumik. ¹⁵Xe'k, xutzukuj u chak ruk' jun chke ri winaq re ri tinimit ri'. Xyi' k'u u chak. Xtaq b'i ri ala rumal ri achi che ki yuq'uxik ri aq pa ri juyub'. ¹⁶Sib'alaj xurayij u tijik re ri rij taq pru't ri käkitiq ri aq. Man k'o tä k'u jun winaq ri k'o jas kuya che. ¹⁷Xul k'u ri ala pa saq, xub'ij: “E k'o k'ia ri ajchakib' cho rachoch ri nu tat ri sib'alaj k'o ri ki wa. Ri in k'ut kinkäm waral rumal ri wi'jal. ¹⁸Kinwalijik, kine' na ruk' ri nu tat, kinb'ij na che: Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje' chuwäch la, tat. ¹⁹Ri in, man ya'tal tä chwe chi käb'an chi na la k'ojol la chwe. B'ana b'a' la chi kinok che jun ajchak la,” —kincha na che, —kächa'. ²⁰Xwalijik, xe' k'u ruk' ru tat.

Tajin käb'inik, naqaj chik k'o wi che ri rachoch. Ru tat xril apan chinaj. Xel ranima' ru tat che. Xutik anim, xe'k, xuq'aluj ri ala, xuquje'

xutz'umaj. ²¹Xub'ij k'u ru k'ojol che: “Tat, ri in, in makuninaq chuwäch ri Dios, xuquje' chuwäch la, tat. Man ya'tal tä chik chwe in chi käb'an la k'ojol la chwe,” —xcha che ru tat. ²²Xub'ij k'u ru tat chke taq ri patänil re: “Chiwesaxtaj loq ri atz'iaq ri más utz na, chikojo che, chikojo xuquje' jun mulq'ab' che ru q'ab', xuquje' xajäb' chke ri raqan. ²³Jik'ama loq xuquje' ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, chipila b'a',” —xcha chke. “iChujwoq, qab'ana nimaq'ij! ²⁴Rumal chi we nu k'ojol ri' je' ta ne chi xkämik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na, xriqtaj k'ut,” —xcha ri tata' chke. Xkichaplej k'u kikotem.

²⁵Ri u k'ojol nab'eal ri tata' b'enaq pa juyub'. Tzelejtem re cho ja, xnaqajin k'u che ri rachoch, xuta ri q'ojom xuquje' ri xojowem. ²⁶Xusik'ij k'u jun patänil re ru tat, xuta' che: “¿Jas wa' ri kinto?” —xcha che. ²⁷Xub'ij k'u ri patäninel che: “Ulinaq ri chaq' la. Ri tat la xtaqan k'u chupilik ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom, rumal chi ulinaq ri ala utz u wäch,” —xcha che. ²⁸Te k'u ri' sib'alaj xpe royowal ri nab'eal, man xraj taj kok b'ik pa ri ja. Xel k'u loq ru tat chub'ochi'xik. ²⁹Ri nab'eal xch'awik, xub'ij che ru tat: “Qas k'ia junab' in patäninaq che la. Ronojel q'ij nu nimam jas ri käb'ij la chwe. Man k'o tä k'u jumul ri yo'm la xa ta ne jun alaj k'isik' chwe in rech kinb'an nimaq'ij kuk' ri wachi'l,” —kächa'. ³⁰“Aretaq xul we k'ojol la ri', ri xusachila ri jastaq e la kuk' ixoqib' re b'e, xkämisaj la ri alaj ama' wakäx ri sib'alaj chom chub'anik nimaq'ij che,” —xcha che ru tat. ³¹Xub'ij k'u ru tat che: “Nu k'ojol, ri at ronojel q'ij at k'o wuk' in, konojel k'u ri jastaq we xuquje' awech at wa'. ³²Rajwaxik u b'anik nimaq'ij, xuquje' kujkikotik rumal chi we a chaq' ri' je' ta ne käminaq chik, xk'astaj k'u loq jumul chik. Xtzaq na wa', xriqtaj k'ut,” —xcha che ru k'ojol, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri tata' mayordomo ri man utz taj

16 ¹Xuquje' xutzijoj wa' ri Jesús chke ru tijoxelab': K'o jun q'inom achi, ri k'o jun u mayordomo. Xb'ix k'u che ri q'inom chi ri u mayordomo tajin keuk'is b'i ri jastaq re. ²Ri q'inom achi xusik'ij ri tata' mayordomo, xub'ij che: “¿Jas wa' ri nu tom chawij? Chab'ana kuenta che ri a patäninik chnuwäch. Man kuya' tä chi k'ut katk'o'ji wuk' che ri nu mayordomo,” —xcha ri tata' che. ³Xuchomaj k'u ri mayordomo pa ranima', xub'ij: “¿Jas ta k'u ne kinb'ano?” —kächa'. “Man kraj tä chi ri nu patrón chi kinchakun na ruk'. Man k'o tä k'u nu chuq'ab' chub'anik taji'n. Kink'ix k'ut che ri molonik,” —kächa'. ⁴“Kinchomaj na ri kinb'ano rech kinkik'ulaj na ri winaq pa taq kachoch aretaq kesax ri nu chak chwe,” —xcha'. ⁵Ri mayordomo xeusik'ij ri rajk'asib' ri rajaw chkijujunal. Xub'ij che ri nab'e ajk'as: “¿Joropa' ri k'as la ruk' ri nu patrón?” —xcha che. ⁶Xub'ij ri ajk'as che: “Are jun ciento toneles aceite nu k'as,” —xcha'. Xub'ij k'u ri mayordomo che: “Waral k'o wi ru wujil ri k'as la. T'uyul

b'a la chanim ri', tz'ib'aj la nik'iaj ciento,” —xcha che. ⁷Te ri' xub'ij ri mayordomo che jun ajk'as chik: “Ri lal, ¿joropa ri' ri k'as la?” —xcha che. Xch'aw ri ajk'as, xub'ij che: “Wajxaqib' quintales triko ri nu k'as,” —xcha'. Xub'ij ri mayordomo che: “Waral k'o wi ru wujil ri k'as la. Tz'ib'aj la waqib' ruk' ri nik'iaj,” —xcha che. ⁸Ri u patrón ri mayordomo xub'ij chi sib'alaj k'o u no'j ri mayordomo ri man utz taj rumal chi xna'w chub'anik ronojel wa'. Are k'u ri winaq ajuwächulew, ri man e kojonelab' taj, k'o na ketam chkij taq wa' we jastaq ri' chkiwäch ri kojonelab' ri k'o ri u saqil re ru Loq' Pixab' ri Dios pa kanima', —xcha ri Jesús.

⁹Kinb'ij in chiwe: Chikojo b'a' ri i rajil ri ajuwächulew rech e k'o na iwachi'l. Aretaq kák'is ri i rajil, kixk'ulax pa taq jeqilib'al ri man kek'istaj tä ri', —xcha'.

¹⁰Apachin jun winaq ri jikom ranima' chub'anik ri man nim tä u b'anik, xuquje' are jikom ranima' chub'anik ri nim na u b'anik. Apachin ri man jikom tä ranima' chub'anik ri man nim tä u b'anik, man jikom tä k'u ri' chub'anik ri nim u b'anik, —kächa'. ¹¹We ri ix man jikom tä iwanima' ix chukojik ri q'inomal ajuwächulew, ¿jachin ta lo ri käyo'w ri gas q'inomal ajchikaj chiwe? Man k'o taj, —kächa'. ¹²We ri ix man jikom tä iwanima' ix chrij ri rech jun winaq chik, ¿jachin ta lo käyo'w chiwe ri gas iwe ix? Man k'o taj, —xcha'.

¹³Xub'ij xuquje': Man k'o tä jun patäninel ri käkowin che ki patänixik kieb' u patrón, —kächa'. Käretzelaj na u wäch ri jun, loq' k'u na käril na ri' ri jun chik. Utz kub'an na che ri jun u patrón, man nim tä k'u käril wi ri jun chik, —kächa'. Man kixkowin taj kipatänij ri Dios we b'enaq iwanima' ruk' ri puaq, —xcha ri Jesús.

¹⁴Xkita k'u ronojel wa' ri tata'ib' fariseos ri sib'alaj loq' käkil wi ri ki rajil. Xketze'j k'u u wäch ri Jesús. ¹⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri alaq käq'alajisaj ib' alaq chkiwäch ri winaq chi jikom anima' alaq. Are k'u ri Dios retam jas k'o pa anima' alaq, —kächa'. Ri sib'alaj nim kil wi kumal ri winaq, are xab'ib'al wa' cho ri Dios, —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri ojer Pixab' xuquje' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq

¹⁶Xub'ij xuquje': Taqal chke ri winaq chi keniman che ri ojer Pixab' rech ri qa mam Moisés xuquje' chke ri ki tijonik ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios k'ä mäja' xul ri tat Juan Qasal Ja'. Kämik k'ut ri xul ri tat Juan, xchaplex u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Konojel ri winaq tajin käkítij ki chuq'ab' rech keb'okik.

¹⁷Man k'äx tä ru sachik ki wäch ri kajulew chuwäch ri u sachik jun tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios rumal chi tzrajwaxik wi chi káb'antaj na ronojel ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kuya tijonik chrij ri tasow ib'

¹⁸Ronojel achi ri kujach b'i ri rixoqil, kuk'ama chi na jun ixoq chik, kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chrij ri rixoqil. Xuquje' ri achi ri kuk'am jun ixoq ri jachom b'ik rumal ri rachajil kub'an ri' ri nimalaj mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chrij ri nab'e rixoqil, —xcha ri Jesús.

**Waral käqil wi ri xub'an jun achi ri sib'alaj
q'inom che ri tat Lázaro ri meb'a'**

¹⁹Xk'oji jun achi ri sib'alaj q'inom, ri kukoj je'lalaj taq atz'iaq ri sib'alaj paqalik. Ronojel q'ij k'ut xub'an k'ok'alaj taq wi'm ri sib'alaj nimaq, —kächa'. ²⁰K'o k'u jun winaq meb'a', tat Lázaro u b'i, q'oyol chuchi' ri rachoch ri q'inom. K'o k'u k'ia ri itzel taq ch'a'k che. ²¹Ri meb'a' kurayij u tijik ri ch'äqataq wa ri ketzaq chuxe' ru mesa ri q'inom. Kenaqajin k'u ri tz'i' ruk' ri tat Lázaro, kekiriq' ri u ch'a'k, —kächa'. ²²Xkäm k'u ri meb'a' tata'. Ri ängeles xkik'am b'ik, xkiya kan ruk' ri qa mam Abraham. Xkäm xuquje' ri q'inom achi, xmuq k'ut, —kächa'. ²³K'o k'u ri q'inom pa ri k'olib'al ri keb'e' wi ri kanima' ri winaq aretaq kekämik. Sib'alaj k'äx tajin kuriqo. Xka'y apanoq, xril ri qa mam Abraham chinaj, xuquje' chi ri tat Lázaro k'o ruk'. ²⁴Ko xch'awik, xusik'ij, xub'ij: “Tat Abraham,” —kächa'. “Toq'ob'isaj la nu wäch, taqa la loq ri tat Lázaro, kurub' k'u u q'ab' pa joron rech käpetik, kuya jub'iq' chwe rech kinjororik. Xa kinel ch'uj pa we q'aq' ri,” —xcha'. ²⁵Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: “Tat, chna'taj chawe chi xariq ri utzalaj taq jastaq at pa ri a k'aslemal cho ruwächulew. Are k'u ri tat Lázaro, man k'o tä utzil xuriqo. Kämik k'ut are ku'b'isam ranima' wuk' in waral, ri at k'ut, at k'o pa k'äxk'ol,” —kächa' che. ²⁶“Kojom k'u jun nimalaj siwan chqaxol rech ri kākaj keq'ax b'i awuk' man kekowin tä che. Ri ajchila' k'ut ri e k'o awuk', man kekowin taj keq'ax loq quk',” —xcha' che. ²⁷Xub'ij ri q'inom tata' che ri tat Abraham: “Kinb'ochi'n b'a' che la, tat Abraham, chi kätaj la b'ik ri tat Lázaro cho rachoch ri nu tat. ²⁸E k'o job' ri wachalal chila’,” —kächa'. “Kwaj chi ri tat Lázaro kutzijoj wa' we k'äxk'ol ri' chke rech man kepe tä waral ri sib'alaj kākiriq wi k'äx,” —xcha' che. ²⁹Xub'ij k'u ri qa mam Abraham: “K'o ri tz'ib'am kan rumal ri qa mam Moisés, xuquje' ri tz'ib'am kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. K'o ke ri wuj ri'. Chkitijoj kib' chkiq’,” —xcha' che. ³⁰Xub'ij k'u ri q'inom: “iQas tzij, tat Abraham! Man kekojon tä k'u chke. We ta k'u k'o jun käminaq ri kāk'astajik, ri ke' kuk', kākik'ex na ri' ri kanima', kākik'ex ri ki chomanik,” —xcha'. ³¹Xub'ij ri mam Abraham che: “We man kākiniqaj tä ri qa mam Moisés xuquje' ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, man kekojon tä na ri' pune che jun winaq ri kāk'astaj b'i chkixol

ri käminaqib',” —xcha ri qa mam Abraham che, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

RI Jesús kub'ij chi käqachajij qib' rech man kujtzaq tä pa mak

17 ¹Xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Tzk'o wi jachike ri kub'ano chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj, kätaqchi'x k'u che mak. iK'äx re ri winaq ri' ri rumal rech käb'antaj wa'! —kächa'. ²Are utz na we ta käxim jun ka' re molino chuqul ri winaq ri', käk'iäq ta k'u b'i pa ri mar, iutz k'u na ri' chuwäch ru b'anik chi jun chke we alaj taq ch'utiq ri' kuriq ri b'e ri man utz taj! ³Chiwila b'a' iwib', —xcha chke.

Xub'ij k'ut: We kämakun ri awachalal, kub'an jun k'äx chawe, chapixb'aj wa'. We kuk'ex ranima', kuk'ex k'u u chomanik, chasacha ru mak, —kächa'. ⁴We kämakun chawij wuqub' mul pa jun q'ij, kätzelej k'u awuk', kub'ij: “Man kinb'an tä chik,” —kächa'. Rajwaxik k'ut chi ri at kasach ru mak, —xcha ri Jesús chke.

WARAL KÄQIL WI RI KÄKOWIN JUN WINAQ CHUB'ANIK WE QAS TZIJ KÄKOJONIK

⁵Xkib'ij ri apóstoles che ri Qajaw Jesús: B'ana b'a' la chqe chi sib'alaj kujkojon na, —xecha che.

⁶Xub'ij ri Qajaw Jesús chke: We ta kixkojonik xa ta ne jub'iq' je' jas ru nimal jun alaj ija' re mostaza, kuya' kib'ij na ri' che we che' sicómoro ri': “Chab'oqo' awib', chatika awib' pa ri mar,” —kixcha che. Käniman k'u na wa' we che' ri' chiwe, —xcha chke.

WARAL KÄQIL WI RI KI B'ANIK RI KEPATÄNINIK

⁷We k'o jun chiwe ri k'o jun patänil re ri kub'an taji'n, we ne ke' pa yuq', aretaq k'ut kätzelej loq iwuk' cho ja, ¿jas kib'ano? ¿A k'o lo jun chiwe ri kub'ij na che ri ajchak: “Tasa'j chanim, chatt'uyul chi' ri mesa, chatwoq?” —kixcha che, —kächa ri Jesús. ⁸Man je' taj. Xane kib'ij ri' che ri patäninel: “Chab'ana ri kintijo. Chasuk'umaj awib', chaya ri nu wa rech kinwi'k. Te ri' kuya' katwi' at,” —kixcha che, —kächa'. ⁹¿A k'o maltioxinik ri' che ri patäninel rumal chi xub'an ri xtaq wi? Man k'o taj, —kächa'. ¹⁰Je ri' ri ix xuquje', aretaq i b'anom chik ronojel ri ix taqom wi, chib'ij na chb'il iwib': “Ri uj, uj patäninelab' ri man k'o tä qa patän, rumal chi xqa'n xaq xuwi ri' ri tzrajwaxik u b'anik,” —kixcha na, —xcha ri Jesús.

LAJUJ ACHIJAB' RI K'O ITZEL CH'A'K CHKIJ KEKUNAX RUMAL RI Jesús

¹¹B'enaq k'u ri Jesús pa Jerusalén, ok'owem kub'an chkixol ri Galilea ruk' ri Samaria. ¹²Aretaq xopan pa jun alaj tinimit, xriqtaj ri Jesús kumal lajuj achijab' ri k'o itzel taq ch'a'k chkij. Xetak'i k'u chinaj. ¹³Ko xech'awik, xkib'ij: ¡Tat Jesús! ¡Ajtij! ¡Toq'ob'isaj la qa wäch! —xecha che.

¹⁴Xerilo, xub'ij chke: Jik'utu iwib' chkiwäch ri tata'ib' sacerdotes, — xcha chke.

Pa ri ki b'ik k'ut, are chi' xekunaxik. ¹⁵Aretaq jun chke xrilo chi kunam chik, xtzelejik, ko xch'awik, xunimarisaj u q'ij ri Dios. ¹⁶Xuxuk rib' cho ri Jesús, sib'alaj xmaltoxin che. Aj Samaria k'ut we achi ri'. ¹⁷Xub'ij k'u ri Jesús: ¿A mat ne e lajuj ri xekunaxik? E k'u ri b'elejeb', ¿jawije' e k'o wi? —kächa'. ¹⁸Xaq xuwi wa' we achi ri' ri man qa winaqil taj xtzelej loq, kunimarisaj k'u u q'ij ri Dios, —xcha ri Jesús.

¹⁹Xub'ij ri Jesús che: Chatwalijoq, kuya' kate'k. At kunam chik rumal chi xatkojonik, —xcha che.

Ri Jesús kub'ij jas kub'an ru taqanik ri Dios käpetik

²⁰Aretaq ri tata'ib' fariseos xkita' che ri Jesús jampa' käpe ru taqanik ri Dios cho ruwächulew, xub'ij ri Jesús chke: Ri u petik ru taqanik ri Dios cho ruwächulew man kilitaj tä ri', —kächa chke. ²¹Man käb'ix tä na che: “Chawilampe', k'o chi ri'. Jawilampe', k'o chila',” —kächa'. Man je' taj rumal chi ya ulinaq chi ri Dios iwuk' che taqanik, —xcha chke.

²²Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Kopan na ri q'ij ri sib'alaj kirayij chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o iwuk', man in k'o tä chik, —kächa'. ²³Ri winaq käkib'ij na chiwe: “Chiwilampe', k'o chi ri'. Jiwilampe', k'o chila',” —kecha na. Mixe' k'ut, mixteri b'i kuk', —xcha ri Jesús chke. ²⁴Je' jas ri kaypa' kusaqirisaxtaj ronojel ri kaj, q'alaj wa' chkiwäch konojel ri winaq, je ri' xuquje' ri q'ij aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinpetik, —kächa'. ²⁵Rajwaxik k'ut chi nab'e sib'alaj kinriq na k'äx, ketzelax na nu wäch kumal ri winaq re we q'ij junab' ri', —kächa'. ²⁶Jas ri xka'n ri winaq ojer pa ru q'ij ri qa mam Noé, je ri' xuquje' käb'antaj na pa taq ri q'ij ri kintzelej loq, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ²⁷Xewi' ri winaq, xka'n nimaq'ij, xek'uli'k, xkiya k'u ri kalk'ual pa taq k'ulanem k'ä pa ri q'ij ri xok b'ik ri qa mam Noé pa ri nimalaj barco. Xpe k'u ri nimalaj q'eqal jäb', xusach k'u ki wäch konojel, —kächa'. ²⁸Je ri' xuquje' jas ri xka'n ri winaq ojer pa ru q'ij ri qa mam Lot, xewi' ri winaq, xka'n nimaq'ij, xeloq'omanik, xek'iyinik, xetiko'nik, xkiyak taq kachoch. ²⁹Pa ri q'ij ri xel b'ik ri qa mam Lot pa ri tinimit Sodoma, xqaj loq q'aq' ruk' q'ol chikaj, xusach k'u ki wäch konojel ri winaq. ³⁰Je' käb'an na wa' pa ri q'ij ri käq'alajin na jachin ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha chke.

³¹Pa ri q'ij ri', ri winaq ri k'o puwi' ri ja, mok chi b'ik che ki k'amik b'i ri jastaq re ri e k'o kan chupam ri ja. Xuquje' ne ri k'o pa juyub' mätzelej chi na cho ja, —kächa'. ³²Chna'taj ri rixoqil ri mam Lot chiwe. ³³Ri kutzukuj u chajixik rib', kutzaq na ronojel, käkäm k'u na wa'. Apachin k'u ri kutzaq ru k'aslemal, käto'taj na wa', —xcha chke.

³⁴Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri aq'ab' ri', kek'oji na kieb' pa jun ch'at. Jun chke käk'am na b'ik, ri jun chik käyi' na kanoq. ³⁵Kek'oji na kieb'

ixoqib' ri tajin kek'ie'n junam. Jun chke kāk'am na b'ik, ri jun chik kāyi' na kanoq. ³⁶Kek'oji na kieb' achijab' kachi'l kib' pa taq juyub'. Jun chke kāk'am na b'ik, ri jun chik kāyi' na kanoq, —xcha ri Jesús chke.

³⁷Xkib'ij k'u che ri Jesús: ¿Jawije' káb'an wi wa', Qajaw? —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ri kāk'oji wi na ri ki b'aqil ri kāmīnaqib', chila' k'ut kākimulij wi na kib' ri k'uch, —xcha chke.

**Waral kätzijox wi ri chichu' malka'n ruk' ri
q'atal tzij ri man jikom tä ranima'**

18 ¹Ri Jesús xutzijoj chi na jun k'utb'al chuya'ik tijonik chke ru tijoxelab' chuk'utik chkiwäch chi rajwaxik u b'anik orar amaq'el ronojel q'ij, mäk'istaj k'u ki k'ux. ²Xub'ij k'u chke: Pa jun tinimit k'o wi jun q'atal tzij ri man kuxej tä rib' cho ri Dios, man nim tä k'u keril wi ri winaq. ³Xuquje' k'o jun chichu' malka'n pa ri tinimit ri', ri amaq'el kopan ruk', kutz'onoj che: Chinto' la pu q'ab' ri nu k'ulel, —kächa che. ⁴Xke' k'ia ri q'ij ri q'atal tzij man kraj taj kuto' ri chichu'. Te k'u ri' xchoman pa ranima', xub'ij: “Pune man kinxej tä wib' cho ri Dios, man nim tä k'u kinwil wi jun winaq, ⁵kinto' na we chichu' malka'n ri' rumal chi sib'alaj kuya latz' chwe. We man kinb'an q'atow tzij puwi' ruk' jikomal, käpe na ri chichu' amaq'el ronojel q'ij, sib'alaj kinukos na,” —xcha ri'.

⁶Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús: Chitatab'ej b'a' jas ri xub'ij ri q'atal tzij ri man jikom tä ranima', —kächa'. ⁷¿A mat ri Dios kub'an na q'atow tzij ruk' jikomal pa ki wi' ri winaq ri xeucha' che ki to'ik, ri keb'ochi'n che chi paq'ij chi chaq'ab'? ¿A mat chanim keuto' na wa'? —kächa'. ⁸Je', kinb'ij chiwe chi chanim kätob'an na chke, —kächa'. Aretaq k'ut ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kintzelej na loq, ¿a keinriq ne lo winaq ri qas kekojon chwe? —xcha chke.

Waral kätzijox wi ri tata' fariseo ruk' ri toq'il alkab'al

⁹Xutzijoj k'u we k'utb'al rech tijonik ri' chke jujun winaq ri kechoman chki chb'il kib' chi sib'alaj e utz na, ri käketzelay k'u ki wäch ri jule' chik.

¹⁰Xub'ij chke: E k'o kieb' achijab'. Jun chke are jun tata' fariseo. Ri jun chik are toq'il alkab'al. Xeb'ok k'u b'i pa ri nimalaj rachoch Dios rech kākā'n orar. ¹¹Tak'al k'u ri fariseo, xub'an orar chb'il rib', xub'ij: “O Dios, maltiox che la chi ri in man in tä junam kuk' ri nik'iaj winaq chik, ri elaq'omab', ri winaq ri man kākib'ij tä jikomal tzij, ri kākā'n nimalaj mak, man in junam tä k'u ruk' we jun toq'il alkab'al ri'. ¹²Ri in kinb'an ayunar kamul ronojel semana. Kinya k'u ru lajujil joropa' ri kinriqo,” —xcha ri tata' fariseo. ¹³Are k'u ri toq'il alkab'al, tak'al chinaj, man kraj tä k'u kākā'y chikaj, xane kut'ok u wo u k'ux chuk'utik chi káb'isonik, kub'ij: “iAy, Dios! We ne kápax k'ux la chwe in, in wa' sib'alaj in ajmak,” —xcha'. ¹⁴Qas tzij kinb'ij chiwe chi we achi ri' xe' cho rachoch jikom chik

ri ranima' cho ri Dios. Man je' tä k'u ri jun chik, ri tata' fariseo. Are k'u ri winaq ri kunimarisaj rib' cho ri Dios, käqasax na u q'ij. Apachin k'u ri kub'an che chb'il rib' chi man nim tä u b'anik, känimarisax na u q'ij wa', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús keutewchij ri alaj taq ak'alab'

¹⁵Xek'am k'u b'i ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Ru tijoxelab' xkilo, xekiyaj ri winaq. ¹⁶Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej, —kächa'. Xaq xuwi chke ri winaq ri e je' jas ri ak'alab' ri' käyi' wi chi kätaqan ri Dios pa ki wi'. ¹⁷Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi ri winaq ri man käkina' tä pa kanima' chi ri e are' je' ta ne ak'alab' cho ri Dios, man käkik'ulaj tä k'u ru taqanik ri Dios, man käyi' tä chke chi keb'okik, —xcha ri Jesús chke.

Jun ala sib'alaj q'inom kätzijon ruk' ri Jesús

¹⁸K'o k'u jun chke ri ki nimaqil ri winaq xuta' che ri Jesús, xub'ij: Utzalaj Ajtij, çjas kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man käk'istaj taj? —xcha che.

¹⁹Xub'ij k'u ri Jesús: çJas che kab'ij utz chwe? Man k'o tä jun ri qas utz, xane xaq xuwi ri Dios, —kächa ri'. ²⁰Awetam k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik, nim cheawila wi ra tat, ra nan,” —kächa ri Pixab', —xcha ri Jesús che.

²¹Xub'ij ri achi che ri Jesús: Ronojel wa' nu nimam tzpa ri wak'alal, —xcha che.

²²Xuta wa' ri Jesús, xub'ij che: K'o na ri mäja' kab'ano. Jak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käköji k'u na ra q'inomal chila' chikaj, —kächa'. Te k'u ri' kuya' katteri wuk'. Jo' b'a', —xcha che.

²³Aretaq ri achi xuta wa', sib'alaj xk'extaj ru wäch pa b'is, xk'äxk'ob' ri ranima' rumal chi sib'alaj nim ru q'inomal k'olik. ²⁴Ri Jesús xrilo chi sib'alaj käb'isonik, xub'ij: iSib'alaj k'äx ri keb'okik ri q'inomab' ruk' ri Dios rech kätaqan pa ki wi'! —kächa'. ²⁵Are man k'äx taj ri rok'owisaxik jun kiej camello' pa ri u julil jun t'isomb'al b'aq chuwäch ri rokik jun winaq q'inom ruk' ri Dios rech kätaqan puwi', —xcha chke.

²⁶Ri winaq ri xetowik xkib'ij che ri Jesús: We je ri', çjachin ta k'u lo ri käkowin churiqik ru tob'anik ri Dios? —xecha che.

²⁷Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri man kekowin tä ri winaq chub'anik, are k'u wa' käkowin ri Dios che, —xcha chke.

²⁸Xub'ij ri tat Pedro: Qajaw, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan ri jastaq qe rech kujk'oji uk' la, —xcha ri'.

¹18:25 Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

²⁹Ri Jesús xub'ij che: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi we k'o jun winaq ri u yo'm kan ri rachoch, ri rixoqil, ri rachalal, ru tat, u nan, ri ralk'ual rech kinuto' chutzijoxik ru taqanik ri Dios, ³⁰kuriq na k'ia chuwäch wa' pa taq we q'ij junab' ri'. Kuriq k'u na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa taq ri junab' ri kepe na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi na jumul ru kämikal

³¹Ri Jesús xeuk'am b'i ri kab'lajuj u taqo'n pa ki tukiel wi, xub'ij k'u chke: Kujpaqi na b'ik, kuje' na pa ri tinimit Jerusalén. Ronojel k'u ri tz'ib'am kan kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, käb'antaj na wa' chwe, —kächa'. ³²Kinkijach k'u na b'ik pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik. Käketz'b'ej na nu wäch, kinkiyuq' na, xuquje' käkichub'aj na nu palaj. ³³Kinkirapuj na, te k'u ri' kinkikämisaj. Churox q'ij k'ut kink'astaj na chkixol ri käminaqib', —xcha ri Jesús chke.

³⁴Ri tijoxelab' man k'o tä k'u jun chke ri kuch'ob' ri u tzij ri Jesús. Xb'an k'u chke chi man keq'alajin tä wa' we tzij ri' chkiwäch. Are k'u ri xb'ix chke man kuya' taj käkich'ob'o.

Jun moy achi käka'yik

³⁵B'enam re ri Jesús, tajin känaqajin che ri tinimit Jericó. K'o k'u jun moy achi t'uyul chuchi' ri b'e ri tajin kämolonik. ³⁶Aretaq xuto chi k'ia winaq tajin keok'owik, xuta' jas tajin käb'anik, xub'ij: ¿Jas ri'? —xcha'. ³⁷Xkib'ij che: Are ri tat Jesús aj Nazaret ri tajin kok'owik, —xecha che. ³⁸Ko xch'aw ri moy achi, xub'ij: i'Tat Jesús! —kächa'. iLal ri' ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha che.

³⁹Ri winaq ri e tak'atoj chuwäch xeyajon che, xkib'ij chi mäch'aw chik. Ri are' k'ut ko na xuraq u chi', xub'ij: i'Tat, ri lal ralk'ual kan^m ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha che.

⁴⁰Xtak'i k'u ri Jesús, xtaqan chuk'amik loq ri tata' ruk'. Aretaq ri moy achi k'o chi ruk' ri Jesús, xub'ij ri Are' che: ⁴¹¿Jas kaj la chi kinb'an che la? —xcha che.

Xub'ij k'u ri moy achi: Tat, kwaj kinka'y chik, —xcha che.

⁴²Xub'ij k'u ri Jesús che: iKa'y b'a' la! —kächa che. Rumal chi käkojon la, xkunataj la kanoq, —xcha che.

⁴³Chanim k'ut ri moy achi xka'yik, xteri b'i chrij ri Jesús, kunimarisaj u q'ij ri Dios. Xuquje' konojel ri winaq xkinimarisaj u q'ij ri Dios aretaq xkilo ri xb'an che ri moy achi.

Ri Jesús kuriq rib' ruk' ri tat Zaqueo

19 ¹Opaninaq chi k'u ri Jesús pa Jericó, ok'owem tajin kub'an chupam ri tinimit. ²K'o jun achi, Zaqueo u b'i, jun chke ri ki

^m 18:39 Ri “Ralk'ual kan ri qa mam David” kel kub'ij “To'l Qe”, junam jas ri tzij “Cristo” o “Mesías”.

nimaqil ri toq'il taq alka'bal. Q'inom k'u wa' we achi ri'. ³Xutzukuj rilik u wäch ri Jesús che retamaxik jachin ri'. Man käkowin tä k'ut rumal chi e k'ia ri winaq, xaq k'u ko'l raqan ri tat Zaqueo. ⁴Xutik anim, xna'bej b'i chkiwäch ri winaq, xpaqi k'u puwi' jun che' sicómoro che rilik ri Jesús, rumal chi chila' kok'ow wi na ri are'. ⁵Xopan k'u ri Jesús pa ri k'olib'al ri', xka'y aq'an ajsik, xril ri tat Zaqueo, xub'ij che: Chanej la, qaj la loq. Rajwaxik chi kämik kinkanaj kan cho achoch la, —xcha che.

⁶Te k'u ri' xqaj loq ri tat Zaqueo puwi' ri che'. Xuk'ulaj ri Jesús, sib'alaj xkikotik. ⁷Xilitaj k'u wa' kumal konojel ri winaq, xewixwitik, xkib'ij: Ula'm ri tat Jesús rumal jun achi sib'alaj ajmak, xe' k'u ruk', —xecha ri'. ⁸Xtak'i k'u ri tat Zaqueo, xub'ij che ri Jesús: Tampe la ri kinb'ano. Pa nik'iaj ri jastaq we kinya na chke ri meb'a'ib'. Xuquje' we k'o jas nu q'ipom chrij jun winaq, kinkajmulij na u tzelexik wa' che, —xcha'.

⁹Xub'ij ri Jesús che: Kämik xriq la ru tob'anik ri Dios, xuquje' ri winaq ri e k'o cho achoch la, rumal chi kät'alajinik chi lal ri' are qas rachalal ri qa mam Abraham, —kächa'. ¹⁰Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, in petinaq che ki tzukuxik ri winaq ri e tzaqinaq, xuquje' che ki to'ik, —xcha ri Jesús.

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri puaq ri jachom chke ri patäninelab'

¹¹Ri winaq ki tatab'em we tzij ri', ri Jesús xuchaplej u tzijoxik jun k'utb'al chik re tijonik chke rumal chi kenaqajin chik che ri tinimit Jerusalén. Xkichomaj ri winaq chi ri Dios kuk'ut na rib' chkiwäch chanim, kuchaplej k'u taqanik pa ki wi'. ¹²Xub'ij k'u ri Jesús chke: K'o jun achi, nim u b'anik, ri xe' naj pa jun tinimit chik rech kok che nim taqanel pa ki wi' ri winaq re ri tinimit ri'. Kuchomaj ri tata' chi aretaq kätö'taj chila', kätzelej chi na loq cho ja. ¹³Ri achi k'ut xeusik'ij lajuj chke ri patänil re, xeuya juwinaq quetzales chke chkijujunal. Xub'ij k'u chke: “Chikojo wa' we puaq ri' rech k'o kich'ak na chrij. Chib'ana wa' k'ä kopan na ri q'ij ri kintzelej loq,” —xcha chke. ¹⁴Are k'u ri winaq re ri tinimit ri ke' wi, sib'alaj kätetzelay u wäch, xekitaq k'u b'i nimaq tata'ib' chrij chub'ixik: “Man käqaj tä wa' we achi ri' che nim taqanel pa qa wi',” —xecha che. ¹⁵Pune je ri' xok k'u na che nim taqanel. Aretaq xtzelej loq cho ja, xtaqanik chi kesik'ix loq ri patäninel taq re, ri xek'amow ri puaq, rech käretamaj na jas ri ki ch'akom chkijujunal. ¹⁶Xopan k'u ri nab'e patänil re ruk', xub'ij: “Tat, ri rajil la xuch'ak chi lajuj mul je' jas ri xya la chwe,” —xcha'. ¹⁷Xub'ij k'u ru patrón che: “Utz a b'anom, utzalaj patänil we,” —kächa'. “Katinkoj na che taqanel pa ki wi' lajuj tinimit rumal chi utz a b'anom at chrij ri jun alaj chak,” —xcha che. ¹⁸Xopan k'u rukab' patänil re, xub'ij che: “Tat, ri rajil la u ch'akom chi job' mul je' jas ri yo'm la chwe,” —xcha che. ¹⁹Xub'ij k'u ru patrón che: “Ri at k'ut katkoj na che taqanel pa ki wi' job' tinimit,” —xcha che. ²⁰Xopan chi k'u jun chik patänil re, xub'ij: “Tat, ri' ri rajil la

ri k'o wuk', nu k'olom k'u wa' pa jun su't," —kächa'. ²¹“Je' nu b'anom wa' rumal chi kinxej wib' chuwäch la. Ri lal k'ut sib'alaj k'a'n la. Käk'am la ri man ech tä la, käq'at k'u la ri man tikom tä la,” —xcha che. ²²Xub'ij k'u ri nim taqanel che: “iAy, patänil we ri sib'alaj man utz taj! Kinq'at na tzij pa wi' ruk' ri tzij ri a b'im chwe. Awetam k'ut chi ri in sib'alaj in k'a'n, chi kink'am ri man wech taj, kinq'at k'u ri man nu tikom taj,” —kächa'. ²³“¿Jas che man xaya tä ri nu rajil ruk' jun winaq ri käyo'w pa jalomal rech kintoq'ij ruk' ral aretaq kinulik?” —xcha che. ²⁴Xub'ij k'u chke ri e tak'atoj chunaqaj: “Chiwesaj ri puaq ri k'o ruk', chiya che ri patänil we ri k'o ri lajuj cientos quetzales ruk',” —xcha che. ²⁵Xkib'ij k'u che: “Tat, ya k'o chik lajuj cientos quetzales ruk',” —xecha che. ²⁶Xub'ij k'u chke: “Kinb'ij chiwe chi ronojel jachin ri k'o k'o ruk', käyataj na más che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na che ri jub'iq' ri k'olik,” —kächa che. ²⁷“Are k'u ri nu k'ulel, ri man xkaj taj chi kintaqan pa ki wi', chik'ama loq, chikämisaj wa' chnuwäch,” —xcha che, —xcha ri Jesús chke ri winaq.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

²⁸Aretaq xb'itaj wa' rumal ri Jesús, xnab'ej chkiwäch, xutaqej ru b'e, xe' k'u pa ri tinimit Jerusalén. ²⁹Naqaj chi k'u e k'o wi che ri tinimit Betfagé, xuquje' ri tinimit Betania chuwäch ri juyub' u b'i'am Ujuyub'al Olivos, xeutaq b'ik kieb' chke ru tijoxelab'. ³⁰Xub'ij k'u chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawäch. Aretaq ix opaninaq chi chila', kiriqa na jun burro yuqulik, ri man k'o tä jumul jun winaq kiejeninaq chrij. Chikira wa', chik'ama loq, —kächa che. ³¹We k'o jun kuta' chiwe: ¿Jas che kikiro? —kächa ne. Je' kib'ij wa' che: Xa kajwataj wa' che ri Qajaw Jesús, —kixcha che, —xcha ri Jesús chke.

³²Xeb'e' k'u ri tijoxelab' ri xeutaq b'ik, je' xekiriqa jas ri xub'ij ri Jesús chke. ³³Tajin käkikir ri burro aretaq ri ajchaq'el xkita' chke, xkib'ij: ¿Jas che tajin kikir ri burro? —xecha che.

³⁴Ri e are' xkib'ij: Xa kajwataj wa' che ri Qajaw Jesús, —xecha che.

³⁵Xkik'am k'u b'ik, xkiya k'u che ri Jesús. Xkikoj ri ki q'u' chrij, xkiya k'u ri Jesús chrij. ³⁶Kiejeninaq ri Jesús, tajin käb'inik. Xkilik' ri ki q'u' pa ri b'e. ³⁷Naqaj chi k'u e k'o wi che ri Jerusalén, xeopan pa ri xulanik re ri Ujuyub'al Olivos. Konojel ri k'ialaj taq u tijoxelab' xkichaplej kikotem, ko xech'awik, xkinimarisaj u q'ij ri Dios rumal konojel ri nimaq taq kajmab'al ri kilom. ³⁸Käkib'ij k'ut: iTewchim b'a' ri Nim Taqanel ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! —kecha'. Kuxlan na qanima' rumal ri Dios chikaj. iChnimarisax b'a' u q'ij ri Dios ajchikaj! —xecha ri winaq.

³⁹Jujun chke ri tata'ib' fariseos ri e k'o chkixol ri k'ialaj winaq xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, cheyaja la ri tijoxelab' la, —xecha che.

⁴⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Qas tzij, we ta mat kech'aw wa' we winaq ri', are ko kech'aw na ri ab'aj, —xcha che.

⁴¹Aretaq xenaqajin che ri tinimit, ri Jesús xoq' pa ki wi' ri winaq aj Jerusalén. ⁴²Xub'ij: Kwaj ta ne chi pa we q'ij ri' kiwetamaj jachin ri' ri kākowinik kuya utzil chixol. K'u'tal k'u wa' kāmik chiwäch, —kächa'. ⁴³Kepe k'u na ri q'ij chiwij aretaq ri k'ialaj i k'u'lel kākā'n na jun k'otom chrij ri tinimit, kākisutij na rij, sib'alaj k'u kākilatz'ob'isaj na wa', —kächa'. ⁴⁴Kekiwulij na kan ri iwachoch cho ulew, kixkikāmisaj na. Man kākanañ tä k'u na kan jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik, —kächa'. Are k'u rumal wa' chi man iwetam taj chi pa we q'ij ri' ri Dios xixusolij, —xcha chke.

Ri Jesús kāresaj ri man utz taj pa ri nimalaj rachoch Dios

⁴⁵Xok k'u b'ik ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej kesaxik b'ik ri ajk'ayib', xuquje' ri loq'omanelab'. ⁴⁶Xub'ij k'u chke: Tz'ib'am k'ut pa ru Loq' Pixab' ri Dios: “Ri wachoch in are ja ri káb'an wi orar,” —kächa ri Tz'ib'talik. Ri alaq k'ut, kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, —xcha ri Jesús chke.

⁴⁷Ronojel q'ij ri Jesús xuya tijonik pa ri nimalaj rachoch Dios. Are k'u ri ki nimaqil sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq re ri tinimit xkitzujukuj u kāmisañ. ⁴⁸Man xkiriq tä k'ut jas kākā'n che, rumal chi konojel ri winaq ki jikib'am kanima' chutatab'exik ri kub'ij chke.

Kätzijox ru taqanik ri Jesús

20 ¹Pa jun q'ij ri Jesús tajin keutijoj ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Xeopan k'u ri ki nimaqil taq sacerdotes kuk' ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri ki nimaqil ri winaq. ²Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi ri lal káb'an la wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq taqanik pa q'ab' la chi je' káb'an la wa'? —xecha che.

³Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Ri in xuquje' k'o jas kinta' chech alaq, —kächa'. B'ij alaq chwe: ⁴¿Jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik qasna'? ¿A are ri Dios, o are ri winaq? ¿Jachin xyo'w che chi je' kub'an wa'? —xcha chke.

⁵Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We kāqab'ij chi are ri Dios, ri are' kub'ij na chqe chi jas che man xqakoj tä wa', —kecha'. ⁶We k'u kāqab'ij chi xa are ri winaq, konojel ri winaq kujka'n na che ab'aj. Elinaq k'u chi saq chkiwäch ri winaq chi ri tat Juan are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

⁷Xech'aw chik, xkib'ij che ri Jesús chi man kākich'ob' tä wa' chi jachin ri' ri xyo'w che ri tat Juan chi kub'an qasna'. ⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xuquje' ri in man kinb'ij tä in chech alaq jachin ri yo'winaq chwe chi in kinb'an wa' we ri', —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

⁹Ri Jesús xuchaplej u tzijoxik wa' we k'utb'al ri' re tijonik chke ri winaq: K'o jun achi ri xub'an jun tikb'al uvas. Xtikonijik, xuya k'u kan ri ulew pa qajomal chke jujun tajinelab'. Te k'u ri' xe' naj pa jun tinimit chik, naj xsachik. ¹⁰Xopan k'u ri q'ij re ru yakik ri wächinik, xutaq b'i jun patänil re kuk' ri ajchakib' rech käksiya b'i nik'iaj re ri u wäch ri tikb'al uvas. Are k'u ri ajchakib' xkich'ayo, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'. ¹¹Xutaq k'u b'i jun u patäninel chik. Xuquje' wa' xkich'ayo, xketzelay u wäch, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —kächa'. ¹²Churox mul xutaq b'ik jun patänil re kuk'. Xkisok wa', xuquje' xkesaj b'i pa ri tikb'al uvas, —kächa'.

¹³Te k'u ri' xuchomaj ri rajaw ri tikb'al uvas, xub'ij: “¿Jas ta k'u lo kinb'ano?” —kächa'. “Kintaq na b'ik ri loq'alaj nu k'ojol. Kraj ne nim käkil wi ri are' aretaq käkilo,” —xcha ri'. ¹⁴Ri ajchakib', aretaq xkilo, xkich'ab'ej kib', xkib'ij: “iChawilampe! Are wa' ri kechb'en na ronojel,” —kecha'. “Chixsa'j, qakämisaj ri achi rech käqechb'ej na wa' we ulew ri',” —xecha ri'. ¹⁵Xkesaj k'u b'i ru k'ojol ri ajchaq'el ri tikb'al uvas, xkikämisaj k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Te ri' xuta' ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas k'u kub'an na ri rajaw ri tikb'al uvas chke? —kächa ri'. ¹⁶Käpe na ri are', keukämisaj na ri ajchakib' ri', kuya na ri rulew chke jule' chik, —xcha ri Jesús chke.

Aretaq xkita wa', xkib'ij ri winaq: iAy, mäb'antaj wa'! —xecha che.

¹⁷Xka'y k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿Jas kel kub'ij wa' ri tz'ib'am kanoq pa ri Loq' Pixab' ri Dios? kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,

we ab'aj riⁿ are xkoj che toq'eb'al

re ri ja,

—kächa ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús. ¹⁸Ronojel winaq jachin ri kätzaq puwi' ri ab'aj ri', käsoktaj na. We k'u kätzaq we ab'aj ri' chrij jun, kuk'äjij na, —xcha chke.

Waral kääqil wi we rajwaxik u tojik ri alkaab'al

¹⁹Ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel xkichaplej u tzukuxik jas kaka'n chuchapik ri Jesús pa ri hora ri', xkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq. Xkich'ob' k'ut chi ri k'utb'al ri', xtzijox wa' chkij ri e are'. ²⁰Xkaluchij ri Jesús, xekitaq b'i winaq chuyuxlexik. Ri winaq ri' xka'n che kib' chi e utzalaj taq winaq rech käkiriq jun tzij pu chi' ri Jesús rech käkijach b'i ri Are' pu q'ab' ri q'atal tzij, käq'at k'u na tzij puwi'. ²¹Rumal wa' xkik'ot u chi' ri Jesús, xkib'ij: Ajtij, qetam chi utz

ⁿ 20:17 We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

wa' ri kätzijon la xuquje' ruk' jikomal kätzijon la. Qetam k'ut chi man nim tä kil la jun winaq chuwäch jun chik. Xane käk'ut la ri qas u rayinik ri Dios, —kecha che. ²²¿A rajwaxik käqatoj alka'b'al che ri nimalaj taqanel aj Roma? We ne man rajwaxik taj, —xecha che.

²³Xretamaxtaj k'u ri Jesús ri ki chomanik, xub'ij chke: ¿Jas che kätä' alaq wa' chwe? ²⁴K'utu b'a' alaq jun puaq chnuwäch, —kächa chke. ¿Jachin k'u rech we ka'yeb'al ri' xuquje' ri b'i'aj ri' ri k'o chuwäch ri puaq? —xcha ri Jesús.

Xech'aw chi na ri winaq, xkib'ij che: Are rech ri César ri nimalaj taqanel, —xecha che.

²⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya alaq che ri tat César ri rech ri César. Ya b'a' alaq che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha chke.

²⁶Man k'o tä k'u jun tzij xekowin churiqik pu chi' ri Jesús ri xqaj ta wi pa ki q'ab' chkiwäch ri winaq. Xane xkikajmaj ri xub'ij ri Jesús chke, man xech'aw tä k'u chik.

Waral kätzijox wi jub'iq' chrij ri k'astajib'al chkixol ri käminaqib'

²⁷Xeopan k'u jujun chke ri tata'ib' saduceos, ri käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Ri tata'ib' ri' xkik'ot u chi' ri Jesús.

²⁸Xkib'ij che: Ajtij, tz'ib'am kan chqe rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm jun achi, k'o k'u kan rixoqil, man e k'o tä k'u kan ralk'ual chrij are', rajwaxik chi ri rachalal ri käminaq käk'uli ruk' ri ixoq malka'n ri' rech kek'oji kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri kil ki wäch je' ta ne e rech ri käminaq, —kecha'. ²⁹Xkib'ij k'ut: E k'o wuqub' achijab' kachalal kib'.

Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut, man xk'oji tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil. ³⁰Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n, xuquje' xkäm b'ik, man xk'oji tä kan ralk'ual ruk'. ³¹Ri urox xuquje' xk'uli ruk' ri malka'n. Je k'u ri' xka'n ri wuqub' achijab' chkijujunal, xekämik, man xek'oji tä kan kalk'ual.

³²K'isb'al k'ut xkäm ri ixoq, —kecha'. ³³Aretaq k'ut kek'astaj chi ri käminaqib', ¿jachin lo chke ri wuqub' achijab' ri' käk'oji na che rachajil ri chichu'? Xok k'u che kixoqil ri wuqub', —xecha che ri Jesús.

³⁴Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Ri winaq ajuwächulew kek'uli'k, käkiya ri kalk'ual pa k'ulanem. ³⁵Ri winaq ri ya'tal chke chi kek'astaj b'ik chkixol ri käminaqib', xuquje' chi käk'oji ki k'aslemal ri man käk'is taj, man kek'uli tä chik, man keyi' tä k'u che k'ulanem, —kächa'. ³⁶E junam chik jas ri ángeles. Man kekowin tä chik kekämik. E are k'u ralk'ual ri Dios wa', ri e k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib', —kächa'. ³⁷Ri qa mam Moisés xutzijoj chi ri käminaqib' kek'astaj na, —kächa'. Are wa' ri kuq'alajisaj ri tzij ri xutz'ib'aj chrij ri k'ix ri käk'atik. Chila' k'ut kub'ij wi xuquje' chi ri Qajaw Dios are ri u Dios ri qa mam Abraham, u Dios ri qa mam Isaac, u Dios ri qa mam Jacob, —kächa'. ³⁸Ri Dios k'ut, man are tä Dios kech käminaqib', xane kech ri winaq ri e k'ask'oj. Ri e k'aslik, e k'ask'oj k'u wa' rumal ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

³⁹Xech'aw chi na jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab', xkib'ij: Ajtij, qas utz ri b'im la, —xecha che.

⁴⁰Man xkichajij tä chi k'u anima' chuk'otik u chi' ri Jesús jumul chik.

Kätzijox chi jachin ri' ru Tat ri Cristo

⁴¹Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che käb'ixik chi ri Cristo are ralk'ual kan ri qa mam David? ⁴²Are k'u ri qa mam David kub'ij pa ri wuj Salmos:

Xub'ij ri Qajaw Dios che ri Wajaw:

“Chatt'uyul pa nu wikiäq'ab'

⁴³k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,

kattaqan k'u na pa ki wi'

ri kaka'n ki k'ulel chawe,”

—kächa'. ⁴⁴We ri qa mam David kub'ij Wajaw che, ¿jas ta k'u che käb'ij alaq chi are xa ralk'ual kan ri qa mam David? —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús keutzujuj ri tijonelab' re ri Pixab'

⁴⁵Konojel ri winaq xetowik aretaq xub'ij wa' chke ru tijoxelab'. ⁴⁶Je wa' xub'ij: Chichajij iwib' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'. Käqaj chkiwäch keb'inikat pa charchäq taq katz'iaq. Xuquje' je'l käkilo, nim k'u keil wi ri käyi' rutzil ki wäch pa taq ri k'ayib'al. Käkitzukuj k'u ri t'uyulib'al ri nim ki b'anik pa taq ri rachoch Dios, xuquje' ri t'uyulib'al ri nim keil wi pa taq ula'nem, —kächa chke. ⁴⁷Xuquje' käkitoqij taq ri kachoch ri ixoqib' malka'nib'. Te ri' käkiquq raqan ri ki tzij aretaq kaka'n orar rech man q'alaj tä ri etzelal ri kaka'no. Qas nim na ri k'äx käkiriq na ri tijonelab' re ri Pixab' aretaq käq'at tzij pa ki wi', —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri kusipaj jun malka'n ixoq ri sib'alaj meb'a'

21 ¹Pa ri nimalaj rachoch Dios ri Jesús xeril ri q'inomab' ri tajin käkiya ri ki rajil pa ri k'olib'al ri käyi' wi ri kuchuj. ²Xril xuquje' jun chichu' malka'n ri sib'alaj meb'a'. Xeuya k'u kieb' puaq ri man nim tä rajil pa ri k'olib'al kuchuj, kraj ne xa jun centavo rajil ri kieb' puaq ri'. ³Xub'ij k'u ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi we meb'a'laj chichu' malka'n ri', are nim na wa' ri xuya ri are' chkiwäch konojel ri jule' winaq ri ki yo'm ke. ⁴Ri jule' winaq chik ki yo'm jub'iq' che ri k'ia ri k'o kuk'. Are k'u we chichu' malka'n ri', pune sib'alaj meb'a', u yo'm ronojel ri tzuqub'al re, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chi käwulix na ri nimalaj rachoch Dios

⁵E k'o k'u jujun chke ri winaq tajin ketzijon chrij ri nimalaj rachoch Dios chi wiqtal kuk' je'lalaj taj ab'aj, xuquje' kuk' loq'alaj taq sipanik. Xub'ij k'u ri Jesús: ⁶Kopan na ri q'ij ri man kakanaj tä na kan jun ab'aj puwi' jun ab'aj chik re we ja ri' ri kiwilo. Konojel kewulix na, —xcha chke.

Keilitaj na k'ia taq etal k'ä mäjoq ri k'isb'al re ronojel

⁷Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: Qajtij, ¿jampa' käb'antaj na wa'? ¿A k'o etal ri kuq'alajisaj chqawäch chi are q'ij ri' ri käb'an na ri xb'ij la chqe? —xecha che.

⁸Xub'ij ri Jesús: Chichajij iwib' rech mixsub'tajik. E k'ia ri kepe na ri käkikoj na ri nu b'i!, käkib'ij: “In ri' ri Cristo,” —kecha na. Xuquje' käkib'ij: “Qetetinaq chi loq ri q'ij,” —kecha ri!, —kächa ri Jesús. Mixe' k'u kuk' ri e are!, —kächa ri Jesús chke. ⁹Aretaq kita u tzijol nimalaj ch'oj xuquje' chi käkivalijisaj kib' ri winaq chkij q'atal taq tzij, mixej iwib'. Rajwaxik chi nab'e käb'antaj na wa' we ri!, —kächa chke. K'ä mäjoq ri k'isb'al re we q'ij junab' ri!, —xcha ri Jesús.

¹⁰Te ri' xub'ij chi ri Jesús chke: Kech'ojin na ri winaq, ri juch'ob' winaq kuk' ri juch'ob' chik. Xuquje' käch'ojin na jun tinimit ruk' jun tinimit chik, —kächa'. ¹¹Käpe na nimalaj wi'jal pa taq jujun tinimit. Pa taq nik'iaj tinimit chik kepe na lawalo taq yab'il. Kepe k'u na nimaq taq käb'raqan. Keilitaj na xib'ib'alalaj taq jastaq xuquje' nimalaj taq etal chikaj, —xcha chke.

¹²Nab'e k'ut chkiwäch wa' we jastaq ri' kixkichap na ri winaq, kixkijach na pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' kixkikoj na pa che'. Kixkik'am na b'i chkiwäch nimaq taq tata'ib' ri ketaqan pa ki wi' ri winaq, xuquje' chkiwäch q'atal taq tzij rumal wech in, —xcha chke. ¹³Are q'ij wa' rech kiniq'alajisaj na in chkiwäch, —kächa'. ¹⁴K'ol b'a' pa iwanima' chi michomaj na b'ik jas ri' ri kib'ij na chuto'ik iwib'. ¹⁵Ri in kinya na chiwe ri rajwaxik u tzijoxik, xuquje' kinya ri i no'j. Ri i k'ulel man käkiriq tä chi na jas käkib'ij chiwe, man kech'akan tä pi wi', —kächa'. ¹⁶Käb'an na tzijtal chiwij kumal ri i tat, i nan, ri iwachalal, ri iwachi'l rech kixjach b'ik. Kekämisax na jujun chiwe. ¹⁷Konojel käketzelay na i wäch xa rumal wech in, —kächa'. ¹⁸Man käsach tä k'u na u wäch jun chiwe. ¹⁹We kich'ij wa', kixto'taj na, k'o na ri i k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús chke.

²⁰Aretaq kiwil ri tinimit Jerusalén sutim rij kumal soldados, chich'ob'o' chi käsach na u wäch ri tinimit chanim. ²¹Pa ri q'ij ri' ri winaq ri e k'o pa Judea cheanimaj b'i pa taq ri juyub'. Ri e k'o pa ri tinimit, cheb'el b'ik. Ri e k'o pa taq ri juyub', meb'ok chi b'i pa ri tinimit, —kächa'. ²²Are k'u wa' ri q'ij ri këtoj na u k'exel ri ki mak ri winaq aj Jerusalén cho ri Dios. Käb'antaj na ronojel ri tz'ib'am chrij we tinimit ri!, —kächa'. ²³iToq'ob' k'u ki wäch ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik, xuquje' ri e k'o alaj taq kal ri k'ä tajin ketu'nik pa ri q'ij ri!! Käk'oji k'u na nimalaj k'äxk'ol cho ruwächulew. Are käpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq re ri tinimit ri!, —kächa'. ²⁴E k'ia ri kekämisax na kuk' taq ch'ich'. Kechap k'u nik'iaj, kek'am k'u na b'i naj pa taq ronojel tinimit. Ri tinimit

Jerusalén káb'an na pa taq aqan kumal ri winaq ri man e aj Israel taj, k'à kätz'aqat na ri q'ij ri yo'm chke we winaq ri' chi je' káka'n wa', —xcha ri Jesús chke.

Waral káqil wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

²⁵Kek'o'ji na etal ajsik chrij ri q'ij, chrij ri ik', chkij taq ri ch'mil. Sib'alaj k'áx kákiriq na ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. Man kákiriq tä chik jas káka'no, xane sib'alaj kákixej na kib' rumal ri nimalaj roq'eb'al ri kub'an ruwoja' re ri mar, —kácha'. ²⁶Káb'irb'it na ri kanima' ri winaq rumal ri xib'rikil xuquje' rumal ru chomaxik wa' ri káb'antaj na cho ruwächulew. Keyikopisax na ri u chuq'ab' ri kaj, —xcha'. ²⁷Te k'u ri kilitaj na chi kinpetik, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa jun sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', kánimarisax k'u na nu q'ij, —kácha'. ²⁸Aretaq kechap ki b'anik wa' we ri' ri nu b'im chiwe, chiwilampe', chixka'y chikaj. Käqetet chi k'u loq ri q'ij ri kixutor na ri Dios, —xcha chke.

²⁹Xutzijoj k'u jun k'utb'al chik re tijonik chke, xub'ij: Chiwilampe ri u che'al higos, xuquje' ronojel u wäch che'. ³⁰Aretaq kiwilo chi ketux ri ki xaq, kich'ob' pa iwe wi chi qetetinaq chi loq ri q'alaj. ³¹Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwilo chi káb'antaj wa' ri nu tzijom chiwe, chich'ob'o' chi xaq jub'iq' kraj chi kápe ri Dios che taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

³²Qas tzij kinb'ij chiwe chi man kok'ow tä na we q'ij junab' ri' k'à káb'antaj na ronojel. ³³Kásach k'u na u wäch ri kaj, xuquje' ruwächulew, are k'u ri nu tzij ri nu b'im chiwe, keb'antaj na wa', —xcha ri Jesús chke.

³⁴Chichajij b'a' iwib' rech man ke' tä iwanima' kuk' taq nimaq'ij, q'ab'arik, rech man ke' tä ne kuk' nik'iaj jastaq chik ajuwächulew pune are ri i chak, pune are ri ki tzuqik iwalk'ual. Te'talik k'ut kápe na ri q'ij ri' chiwij jas jun awanel. ³⁵Je' u petik wa' ri q'ij ri' pa ki wi' konojel winaq ri e k'o cho ruwächulew, —kácha'. ³⁶Chiwila b'a' iwib' amaq'el ronojel q'ij jas ri kib'ano, chib'ana orar amaq'el che ri Dios rech káyi' na chiwe chi kixresaj na chuwäch ronojel wa' ri kápe na cho ruwächulew. Chib'ana wa' rech kuya' kixtak'i na chnuwäch in pa utzil, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —xcha ri Jesús chke.

³⁷Ri Jesús xuya tijonik ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios. Chaq'ab' k'ut xel b'ik, xkanaj kan pa ri juyub' ri kojom Ujuyub'al Olivos che ru b'i'. ³⁸Sib'alaj aq'ab' kákimulij kib' ri winaq chuwäch ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chutatab'exik ru tzij.

Kätzukux u chapik ri Jesús

22 ¹Xqetet chik ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man káyi' tä ch'am ruk'. “Pascua” u b'i' ri nimaq'ij ri'. ²Ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' tajin kákitzukuj jas káka'n chukämisaxik ri Jesús. Kákixej k'u kib' chkiwäch ri winaq.

³Xok k'u ri Satanás pa ranima' ri tat Judas ri xuquje' kákoj Iscariote che ru b'i'. Are jun chke ri kab'lajuj apóstoles. ⁴Xe' ri tat Judas, xeutzijob'ej k'u ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil soldados rech kárido jas kub'an na chujachik ri Jesús pa ki q'ab'. ⁵Xekikot k'ut, xkiya ki tzij chi kákiya na puaq che ri tat Judas chutojik wa'. ⁶Xuchi'j k'u ri tat Judas u jachik ri Jesús aretaq man e k'o tä k'ia winaq.

Káb'an u b'anik ri wi'm re ri Qajaw

⁷Xopan k'u ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'am ruk'. Pa ri q'ij ri' rajwaxik u kämisaxik ri alaj chij re ri Pascua rech kákitijo. ⁸Ri Jesús xeutaq b'i ri tat Pedro, ri tat Juan, xub'ij chke: Jib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua rech káqatijo.

⁹Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jawije' kaj wi la chi káqa'n wi ri wi'm? —xecha che.

¹⁰Xub'ij ri Jesús chke: Aretaq kixopan pa ri tinimit, kiriqa na jun achi ruk'am jun q'eb'al joron. Chiterenej b'ik k'ä kixopan na pa ri ja ri kok wi. ¹¹Chib'ij che ri rajaw ja: “Kuta' ri Qajtij che la: ¿Jawije' k'o wi ri cuarto ri kintij wi ri wi'm re ri Pascua kuk' ri nu tijoxelab'?” —kixcha che. ¹²Kuk'ut na chiwäch jun nimalaj cuarto suk'umatal chik pa ri kawiq ja. Chib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila', —xcha chke.

¹³Xeb'e' k'ut, xekiriqa ronojel je' jas ri u b'im b'i ri Jesús chke. Xkichap u b'anik ri wi'm re ri Pascua.

¹⁴Aretaq xopan ri hora, xt'uuyi ri Jesús chi' ri mesa. E k'o ri kab'lajuj apóstoles ruk'. ¹⁵Xub'ij chke: Sib'alaj nu rayim u tijik wa' we wi'm ri' re ri Pascua iwuk' k'ä mäja' kinriq k'äx. ¹⁶Kinb'ij k'u chiwe chi man k'o tä chi na jumul ri kintij na wa' k'ä káb'antaj na wa' pa ru taqanik ri Dios, —xcha chke.

¹⁷Xuk'am k'u ri vaso, xumaltioxij wa' che ri Dios, xub'ij chke ru tijoxelab': Chik'ama wa'. Chijacha wa' chiwäch, chitija b'a'. ¹⁸Kinb'ij k'u chiwe chi man kintij tä chi na we ri u wa'l uvas k'ä käpe na ri Dios che taqanik pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

¹⁹Aretaq ri Jesús xuk'am ri wa, xumaltioxij wa' che ri Dios. Xupiro, xuya chke ru tijoxelab', xub'ij: Are je' jas ri nu cuerpo ri kájach na rumal iwech ix. Chitija wa' che natab'al we, —xcha'.

²⁰Aretaq e woqinaq chik, xuk'am xuquje' ri vaso junam jas ri xub'an che ri wa, xub'ij: Ri k'o chupam we vaso kinjunamaj ruk' ri nu kik'el ri käturuwisax na rumal iwech ix. Káb'an k'u na ri k'ak' trato rumal we nu kik'el ri', —kächa ri Jesús chke.

²¹iChiwilampe! Ri jachal we tajin käwi' wuk' chi' we mesa ri'. ²²Qas tzij kinkäm na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, je' jas u b'eyal ru chomanik ri Dios. iK'äx k'u re ri achi ri kinjachowik! —xcha chke.

²³Te ri' xkichap u k'otik ki chi' chb'il kib' chrij jachin chke ri káb'anow na wa'.

**Waral kätzijox wi ri ki chomanik ri kab'lajuj
chrij jachin chke ri nim na u b'anik**

²⁴Te k'u ri' ri tijoxelab' xkichaplej u chomalaxik kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik. ²⁵Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri q'atal taq tzij ketaqan wa' pa ki wi' ri winaq. Ri e k'o pa ki wi' ri winaq káb'ix "B'anal taq Utzil" chke. ²⁶Man je' tä k'u wa' ri ix. Xane ri nab'eal chiwe are je' ta ne ri más ak'al. Are k'u ri nim u b'anik chixol are junam jas ri patänil iwe. ²⁷¿Jachin k'u ri nim na u b'anik? ¿A are ri kät'uyi chi' ri mesa, o are ri patänil iwe? ¿A mat are ri kät'uyi chi' ri mesa? Are k'u ri in, in k'o iwuk' je' jas ri patänil iwe, —xcha chke.

²⁸Ri ix k'ut, ronojel q'ij xixk'oji wuk' in. I riqom k'äx junam wuk' in. ²⁹Rumal wa' kinya na chiwe chi kixtaqan na je' jas ri xuya ri Dios ri nu Tat chwe in chi ri in kintaqanik. ³⁰Kinb'an na wa' rech kixwi' wuk' in chi' ri nu mesa pa ri nu taqanik in. Ri ix k'ut käyi' na chiwe chi kiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq re ri kab'lajuj juch'ob' winaq re ri tinimit Israel, —xcha chke.

**Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro
kub'ij na chi man retam tä u wäch**

³¹Xuquje' xub'ij ri Qajaw Jesús: Simón, Simón, chawila' chi ix iwonojel ix u tz'onom ri Satanás rech kixutaqchi'j che mak che rilik we qas tzij kich'ij wa'. Junam kub'an na ri are' chiwe jas ri kub'an jun winaq kuseysa' ri triko rech kätzaq na kanoq ri man utz taj, —kächa'. ³²In b'ochi'm k'u ri Dios pa wi' at rech katkojon na, rech man kattzaq taj. Ri at k'ut, aretaq kak'ex awanima', katzelej awib', keato' b'a' ri awachalal, —xcha che.

³³Xub'ij ri Simón Pedro che: Qajaw, nu jikib'am ri wanima' in chi kine' uk' la, pune b'a' pa che', pune b'a' kinkäm uk' la, —xcha che.

³⁴Xub'ij ri Jesús che: Pedro, qas tzij kinb'ij chawe chi k'ä mäjoq kätzintziriqin ri ama' äk' kämik, kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch, —xcha che.

Käqetet k'u ri hora ri kuriq k'äx ri Jesús

³⁵Xub'ij ri Jesús chke konojel: Aretaq xixintaq b'ik, man k'o tä i bolsa re puaq, man k'o tä i chim, man xik'am tä b'ik i xajäb'. ¿A k'o lo jas xajwataj chiwe? —xcha chke.

Man k'o taj, —xecha che.

³⁶Xub'ij k'u chke: Kämik k'ut, apachin ri k'o u bolsa re puaq, chuk'ama b'ik, xuquje' chuk'ama b'i ru chim. We man k'o tä u machete, chuk'iyij ru q'u' chuloq'ik jun re, —kächa chke. ³⁷Kinb'ij k'u chiwe chi tzrajwaxik wi chi káb'antaj ri tz'ib'am chwij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, —kächa'. Are wa'

ri kub'ij: “Xb'ix che chi are jun chke ri itzel taq winaq,” —kächa!. Ronojel k'u ri tz'ib'tal chwij, rajwaxik chi käb'antaj na wa', —xcha ri Jesús chke.

³⁸Xkib'ij ru tijoxelab' che: Qajaw, ichilampe la! E k'o kieb' machetes waral, —xecha che.

Ruk' wa', —xcha chke.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemani

³⁹Xel b'i ri Jesús, xe' pa ri Ujuyub'al Olivos je' jas ru naq'atisam wi rib'. Xuquje' ru tijoxelab' xeteri b'i chrij. ⁴⁰Aretaq xeopan jela', xub'ij chke ru tijoxelab': Chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

⁴¹Ri Jesús k'ut xutas apan rib' chke. Je' xek'ol wi apanoq jas ru najil jun ab'aj ri kusirirej apan jun. Xxuki'k, xub'an orar. ⁴²Xub'ij: Tat, we kaj la, b'ana b'a' la chi man rajwaxik taj chi kinriq we nimalaj k'äx ri käpetik, —kächa!. Mäb'an k'u la ri nu rayib'al in, xane ri rayib'al la, —xcha ri Qajaw Jesús.

⁴³Xuk'ut k'u rib' jun ángel ajchikaj chuwäch ri xyo'w u chuq'ab'.

⁴⁴Ri Jesús, rumal chi sib'alaj nim ri k'äx ri tajin kuno', sib'alaj xukoj u chuq'ab' chub'anik orar. Sib'alaj xub'oq ja' je' ta ne chi are nimaq taq tz'uj re kik' ri käqaj cho rulew.

⁴⁵Aretaq xto'taj ri Jesús chub'anik orar, xe' kuk' ru tijoxelab'. Xeuriqua'. Tajin kewar rumal ri ki b'is. ⁴⁶Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas che kixwarik? Chixwalijoj, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak, —xcha chke.

Waral käqil wi ru chapik ri Jesús

⁴⁷Tajin kätzijon ri Jesús aretaq xeopan k'ia winaq. Ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab' ri Jesús u k'amom ri ki b'e. Xnaqajin ri tat Judas che ri Jesús chutz'umaxik. ⁴⁸Xub'ij k'u ri Jesús che: Judas, —kächa!. ¿A kinatz'umaj che nu jachik b'ik? ¿A je' kab'an chwe in, in ri' ri Ralk'ual Dios ri Qas Winaq? —xcha ri Jesús che.

⁴⁹Ri e sutininaq rij ri Jesús, aretaq xkil ri xuk'ulmaj, xkib'ij che: Qajaw, ¿a keqach'ay na che machete? —xecha che.

⁵⁰Jun chke ri tijoxelab' xusok jun achi ri patänil re ri ki nimal sacerdotes aj Israel, xresaj k'u ru xikin re u wikiäq'ab'. ⁵¹Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: Ruk' wa', —xcha!. Chiya kan ri ch'oj, —xcha chke.

Xuchap k'u koq ru xikin ri achi, xukunaj. ⁵²Te ri' xch'aw ri Jesús jumil chik, xub'ij chke ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' chke ri ki nimaqil soldados ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' chke ri ki nimaqil ri winaq, e are' k'u taq wa' ri e petinaq chrij chuchapik: Je' ta ne chrij jun elaq'om ri elinaq wi loq alaq kuk' machetes, kuk' che', —kächa!.

⁵³In k'o k'u uk' alaq ronojel q'ij pa ri nimalaj rachoch Dios, man xinchap tä

alaq. Are k'u hora wa' ri yo'm chech alaq chi käb'an alaq wa'. Ri chuq'ab' alaq are re ri Itzel wa' ri këtaqan pa ri q'equm, —xcha ri Jesús chke.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁵⁴Xkichap k'u ri Jesús, xkik'am b'i cho rachoch ri ki nimal sacerdotes aj Israel. Ri tat Pedro u terenem chinaj. ⁵⁵Aretaq xkinuk' q'aq' pu nik'iajal ruwoja, konojel xkimulij kib' chrij, xet'uyi'k. Xuquje' ri tat Pedro xt'uyi chkixol. ⁵⁶Te ri' jun ali ajik' xril ri tat Pedro t'uyul chrij ri q'aq'. Ko xka'y che, xub'ij: Ri achi ri' are jun ruk' ri Jesús xuquje', —xcha ri ali.

⁵⁷Ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: Man je' taj, ali, —xcha'. Man wetam tä u wäch, —xcha ri'.

⁵⁸Man naj tä chi k'ut, k'o jun chik xilow ri tat Pedro, xub'ij che: Ri at xuquje', at jun chke ri e k'o ruk' ri tat Jesús, —xcha che.

Xub'ij ri tat Pedro: Man in tä ri', tat, —xcha che.

⁵⁹Kraj ok'owinaq jun hora chik, k'o chi jun xujikib'a u b'ixik, xub'ij: Qas tzij ri are' jun ruk' rumal chi are aj Galilea, —xcha'.

⁶⁰Xub'ij k'u ri tat Pedro: Tat, man kinch'ob' taj jas ri käb'ij la, —xcha che.

K'a tajin këtzijon ri tat Pedro aretaq xtzintziriqin jun ama' äk'. ⁶¹Te ri' xutzolq'omij rib' ri Qajaw Jesús, xka'y che ri tat Pedro. Xna'taj k'u ri tzij ri u b'im ri Qajaw Jesús che: “K'a mëjoq këtzintziriqin ri ama' äk', kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch,” —xcha ri Jesús. ⁶²Xel k'u apan ri tat Pedro chrij ri ja, xuk'is rib' che oq'ej.

Käketz'b'ej u wäch ri Jesús

⁶³Ri achijab' k'ut, ri e chajininaq ri Jesús, këketz'b'ej u wäch, xuquje' këkich'ayo. ⁶⁴Xkich'uq ru waq'äch, xkib'ij k'u che: iChach'ob'o! ¿Jachin ri' ri xatch'ayowik? —xecha che.

⁶⁵K'ia ri mälom taq tzij ri xkib'ij che, sib'alaj xkiyoq'o.

Käk'am b'i ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq

⁶⁶Aretaq xsaqirik, xkimulij kib' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xk'am b'i ri Jesús chkiwäch. ⁶⁷Xkib'ij k'u che: ¿A lal ri' ri Cristo? B'ij b'a' la chqe, —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Pune ta ne kinb'ij chech alaq, man këkoj tä alaq ri nu tzij, —kächa'. ⁶⁸We ta k'u k'o jas kinta' chech alaq, man käb'ij tä alaq chwe jas ri kinta' chech alaq. Man kintzoqopij tä b'i alaq, —kächa'. ⁶⁹Tzkämik ri', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kint'uyi na pu wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', —xcha chke.

⁷⁰Chanim k'ut xkita' che, xkib'ij konojel: ¿A lal ne lo ri' ru K'ojol ri Dios? —xecha che.

Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij chke: Je ri' jas ri káb'ij alaq chwe chi in ri', —xcha chke.

⁷¹Xkib'ij k'ut: ¿A kajwataj ta k'u lo jun q'alajisanel chik chqawäch? ¡Man rajwaxik taj! Ri uj k'ut, uj xujtow pu chi' jas ri kub'ij chb'il rib', —xecha ri tata'ib'.

Ri Jesús k'o cho ri q'atal tzij Pilato

23 ¹Te k'u ri' xewalij konojel ri winaq ri xkimulij kib'. Xkik'am b'i ri Jesús cho ri q'atal tzij Pilato. ²Xkichaplej u b'anik tzij chrij ri Jesús, xkib'ij: Qa riqom chi we achi ri' tajin kusach ki k'ux ri winaq, xuquje' xujutijoj chi man rajwaxik taj káqaya alfab'al che ri tat César. Kub'ij k'u chb'il rib' chi ri are', are ri Cristo, jun nim taqanel.

³Xuta' k'u ri tat Pilato che: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha ri'.

Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri káb'ij la, —xcha che.

⁴Xub'ij k'u ri tat Pilato chke ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' chke ri nikk'iaj winaq chik: Man k'o tä mak kinriq chrij we achi ri', —xcha chke.

⁵Ko k'ut xkijikib'a u b'ixik wa' konojel, xkib'ij: Xa kusach ki k'ux ri winaq, kuya tijonik pa ronojel tinimit rech Judea. Xuchaplej loq tijonik pa Galilea, u taqem u b'anik wa', xul waral pa Jerusalén, —xecha che.

Ri Jesús kák'am b'i cho ri nim taqanel Herodes

⁶Aretaq ri tat Pilato xuta wa', xuta' we ri achi ri' are aj Galilea. ⁷Aretaq xretamaj chi jela' kel wi loq ri Jesús jawije' kátaqan wi ri tat Herodes, xutaq b'i ri Jesús cho ri are'. Ri tat Herodes k'o apan pa Jerusalén pa taq ri q'ij ri'. ⁸Aretaq ri tat Herodes xril ri Jesús, sib'alaj xkikitik. Xke' k'u k'ia q'ij u rayim rilik u wäch. Kraj ta k'u na káril jun kajmab'al rumal ri Jesús, rumal chi k'ia taq tzijob'elil u tom chrij. ⁹Ri tat Herodes sib'alaj xuk'ot u chi' ri Jesús. Man k'o tä k'u jas xub'ij ri Jesús che. ¹⁰Ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' sib'alaj xkitzujukuj jas káka'n chub'anik tzij chrij. ¹¹Are k'u ri tat Herodes xuquje' ru soldados xketzelaj u wäch ri Jesús. Xketz'b'ej k'u u wäch xuquje'. Xkikoj jun je'lalaj atz'iaq che je' jas ri kukoj jun nim taqanel. Te ri' ri tat Herodes xutaq chi b'i ri Jesús ruk' ri tat Pilato. ¹²Xutzir k'u ri ki ch'oj ri tat Herodes ruk' ri tat Pilato pa we q'ij ri'. Xjunamataj k'u ki wäch. Xeb'ux kachi'l kib'.

Káq'at tzij puwi' ri Jesús chi kákämisaxik

¹³Te ri' ri tat Pilato xeusik'ij ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' konojel ri winaq rech kákimulij kib' chuwäch. ¹⁴Xub'ij k'u chke: Ri ix, i k'amom loq ri achi ri' chnuwäch. Xib'ij chi xa kusach ki k'ux ri winaq. Aretaq xink'ot u chi' chiwäch, man k'o tä mak xinriq chrij we

achi ri' jas ri kib'ij ix. ¹⁵Xuquje' ri tat Herodes man xuriq tä mak chrij. U taqom chi k'u loq quk'. Chiwilampe' chi man k'o tä jas u b'anom we achi ri' ri taqal u kämisaxik. ¹⁶Kink'äjisaj b'a' u wäch. Te k'u ri' kintzoqopij b'ik, —xcha chke.

¹⁷Ri q'atal tzij, jas ri ki naq'atisam wi ri winaq, ronojel nimaq'ij rajwaxik kutzoqopij b'i jun ajpache'. ¹⁸Konojel ri winaq juntir xkiraq ki chi', xkib'ij: iChesaj la b'i wa! iTzoqopij b'a' la ri tat Barrabás chqe! — xecha che.

¹⁹Are k'u ri tat Barrabás k'o pa che' rumal chi u kämisam jun winaq, xuquje' xeumulij ri winaq re ri tinimit rech käkiyak kib' chrij ri q'atal tzij. ²⁰Ri tat Pilato xeuch'ab'ej ri winaq jumul chik. Are k'u ri are' kraj kutzoqopij ri Jesús. ²¹Ri winaq xkiraq ki chi' jumul chik, xkib'ij: iChripoq! iChripoq! —xecha'.

²²Churox mul xub'ij chke: ¿Jas etzelal u b'anom wa' we achi ri'? Man k'o tä jun mak nu riqom chrij rech käkämisaxik. Kink'äjisaj b'a' u wäch, kintzoqopij k'u b'ik, —xcha chke.

²³Ri winaq k'ut xkikoj ki chuq'ab' junam kuk' ri ki nimaqil sacerdots aj Israel. Sib'alaj xkiraq ki chi' chub'ixik chi kärip ri Jesús. Xekowinik, xech'akan che ri tat Pilato. Xyi' k'u chke jas ri xkirayij. ²⁴Te k'u ri' ri tat Pilato xuq'at tzij chi käb'antaj na jas ri xkita' che. ²⁵Xutzoqopij k'u ri tata' ri xkita', are ri ajpache', ri achi kämisanel ri xeumulij ri winaq re ri tinimit rech käkiyak kib' chrij ri q'atal tzij. Are k'u ri Jesús xujach pa ki q'ab'.

Kärip ri Jesús cho ri cruz, käkämisaxik

²⁶Aretaq tajin käk'am b'i ri Jesús churipik, xkichap apan jun achi aj Cirene, Simón u b'i, ri petinaq pa juyub'. Xkiya k'u ri cruz chrij rech kutelej b'ik, kuterenej b'i ri Jesús.

²⁷Xeteri k'u b'ik k'ialaj winaq, xuquje' jujun taq ixoqib' ri käkik'is kib' che oq'ej, käkoq'ej u wäch ri Jesús. ²⁸Xutzolq'omij rib' ri Jesús, xerilo, xub'ij k'u chke: Ixoqib' aj Jerusalén, —kächa'. Moq'ej chi alaq nu wäch in, are k'u choq'ej ib' alaq, xuquje' cheoq'ej alaq ki wäch ri al alaq, —kächa chke. ²⁹Kopan k'u na ri q'ij aretaq käb'ixik: “Utz ke ri chuchuib' ri man kealk'ualan taj, ri man kekowin tä che alk'ualanik. Utz ke ri chuchuib' ri man k'o tä kal ri ketu'nik,” —kächa na. ³⁰Pa ri q'ij ri' käkib'ij na ri winaq chke ri nimaq taq juyub': “Chixtzaq loq pa qa wi!” —kecha na ri'. Xuquje' käkib'ij chke ri juyub': “Chujich'uqu,” —kecha na chke. ³¹We käb'an wa' we k'äx ri' aretaq räx ri che', ¿jas ta ne ri kaka'n na aretaq chaq'ij chik ri che'? —xcha chke.

³²Xuquje' xekik'am b'i ruk' ri Jesús kieb' b'anal taq etzelal rech kekämisaxik. ³³Aretaq xeopan pa ri k'olib'al ri kojom U B'aqil Jolomaj che ru b'i, chila' xkirip wi ri Jesús, xuquje' ri kieb' b'anal taq etzelal

junam ruk', jun pu wikiäq'ab', ri jun chik pu moxq'ab' ri Jesús. ³⁴Xub'ij k'u ri Jesús: Tat, sacha la ki mak. Xa man käkich'ob' tä ri' jas ri tajin kaka'no, —xcha'.

Ri soldados k'ut xkesaj ki suerte chrij ri ratz'iaq ri Jesús, xkijach k'u wa' chkiwäch. ³⁵E tak'atoj k'u ri winaq, tajin keka'y che ri Jesús. Ri ki nimaqil ri winaq xketz'b'ej u wäch, xkib'ij: Xuto' ri jule' winaq chik. We qas tzij are ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios, chuto' b'a' rib', —xecha'.

³⁶Xuquje' ri soldados xketz'b'ej u wäch. Xegeb' ruk' ri Jesús, xkiya ch'äm vino chuwäch. ³⁷Xkib'ij che: iWe at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel chato' b'a' awib'! —xecha che.

³⁸Kojom k'u jun tz'ib'talik puwi' ri cruz ri xrip wi ri Jesús. Are tz'ib'am wa' pa ki ch'ab'al ri winaq aj Israel, ri winaq latinos, xuquje' ri winaq griegos, kub'ij: ARE NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kächa'.

³⁹Jun chke ri b'anal taq etzelal, ri e tzäyeb'am ruk', xuyoq'o, xub'ij: We qas tzij lal ri' ri Cristo, chto' ib' la. Chujto' la uj xuquje', —xcha ri'.

⁴⁰Xch'aw ri jun achi chik, xuyaj ri rachi'l. Xub'ij che: ¿A mat kaxej awib' at cho ri Dios, at k'ut junam tajin kariq k'äx ruk'? ⁴¹Ri uj taqal chqe chi je' käb'an wa' chqe. Tajin käqatoj u k'exel ri qa'nom. Are k'u wa' we achi ri', man k'o tä etzelal u b'anom, —xcha che ri rachi'l.

⁴²Xub'ij che ri Jesús: Tat, chinnataj che la aretaq kächaplej la taqanik, —xcha che.

⁴³Xch'aw ri Jesús, xub'ij: Qas tzij ri kinb'ij chawe chi kämik ri' katk'oji na wuk' in pa ri je'lalaj k'olib'al “paraíso” u b'i', —xcha che.

Käkäm ri Jesús

⁴⁴Kraj pa ri kab'lajuj hora xq'equmar ruwächulew k'ä pa ri urox hora re b'enaq q'ij. ⁴⁵Xatin k'u ri q'ij, xuquje' xjisjob' ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios. ⁴⁶Te ri' xuraqaqej u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: iTat! —xcha'. Kinjach ri wanima' pa q'ab' la, —xcha'.

U b'im wa', xel ranima'.

⁴⁷Aretaq ri ki nimal soldados xril ri xb'antajik, xunimarisaj u q'ij ri Dios, xub'ij: Qas utzalaj achi wa' we achi ri', —xcha'.

⁴⁸Konojel ri winaq xkimulij kib' che rilik. Aretaq xkil ri xb'antajik, xetzelejik, sib'alaj keb'isonik, keb'oq'ik. ⁴⁹Konojel ri etamaninaq u wäch ri Jesús, xuquje' ri ixoqib' ri tereninaq u loq pa Galilea xekanaq kan chinaj che rilik ri xb'an che.

Kämuq ri Jesús

⁵⁰Te ri' xopan jun achi, José u b'i'. Are jun chke ri ki nimaqil ri winaq, utzalaj achi k'u wa' ri jikom ranima'. ⁵¹Ri are' are aj Arimatea, jun tinimit re Judea. Are jun achi ri ku'l na u k'ux che reyexik ru taqanik ri

Dios pa ki wi' ri winaq. Man xuk'ul tä k'u re ri are' ri ka'nom ri nik'iaj ki nimaqil ri winaq chik. ⁵²Xopan k'u ri are' cho ri tat Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús che. ⁵³Aretaq xuqajsaj, xub'olq'otij pa jun manta. Xuya k'u pa jun muqub'al ri mäja' k'o jun winaq yo'm chupam. Ri muqub'al ri' are jun pek k'otom koq cho ri ab'aj. ⁵⁴We q'ij ri' are ri víspera wa' re ri Pascua. Xaq jub'iq' kraj chi kächaplex ri q'ij re uxlanem.

⁵⁵Ri ixoqib' ri xeteri loq ruk' ri Jesús pa Galilea, xkiterenej b'ik, xkil ri muqub'al. Xkilo jas ri xb'an kan chuya'ik ri käminaq chupam. ⁵⁶Aretaq xetzelej b'i cho ja, xka'n u b'anik k'ok'alaj taq kunab'al. Xeuxlan k'u pa ri q'ij re uxlanem, je' jas ri kub'ij ri Pixab'.

Käk'astaj b'i ri Jesús chkixol ri käminaqib'

24 ¹Pa ri nab'e q'ij re ri semana, sib'alaj aq'ab' xeb'e ri ixoqib', xeopan k'u chuchi' ri muqub'al. Xkik'am b'i ri k'ok'alaj taq kunab'al ri ka'nom. ²Xkiriq ri ab'aj wolqotim chi apan jela' chuchi' ri muqub'al. ³Xeb'ok b'ik, man xkiriq tä k'u ru cuerpo ri Qajaw Jesús. ⁴Xkixej k'u kib', man xkiriq taj jas käka'no rumal ri xb'antajik. Xaq te'talik k'ut xetak'i kieb' achijab' chkinaqaj, ri sib'alaj käjuluw ri katz'iaq. ⁵Xkixej k'u kib' ri ixoqib', xkipachb'a kib' pulew. Xkib'ij k'u ri achijab' chke: ¿Jas che kitzukuj ri k'aslik chkixol ri käminaqib'? ⁶Man k'o tä waral, xk'astaj b'i ri', —kecha chke. Chna'taj chiwe jas ri xutzijoj kan ri Jesús chiwe aretaq k'ä k'o ri Are' pa Galilea, —kecha'. ⁷Je' xub'ij wa' chiwe: “Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach na pa ki q'ab' ajmakib', kinrip na cho ri cruz, kink'astaj k'u na b'i chkixol ri käminaqib' churox q'ij,” —xcha ri', —xecha chke ri ixoqib'.

⁸Te k'u ri' xna'taj ru tzij ri Jesús chke ri ixoqib'. ⁹Aretaq tzelejem loq ke, ki petik pa ri muqub'al, xkitzizoj chke ri tijoxelab', xuquje' chke ri nik'iaj kachi'l chik ronojel ri xkik'ulmaj. ¹⁰Ri xkitzizoj ri tzij ri' chke ri apóstoles, ru taqo'n ri Jesús, e are' ri nan María Magdalena, ri nan Juana, ri nan María ru nan ri Jacobo, xuquje' ri jule' ixoqib' chik. ¹¹Ri apóstoles man xkikoj tä ri ki tzij ri ixoqib'. Xel chkiwäch chi xaq kon taq tzij ri käkib'ij.

¹²Pune ta ne je ri', ri tat Pedro xwalij b'ik. Xutik anim, xe' chuchi' ri muqub'al. Xpachi'k, xka'y koq chupam. Xuwi ri manta xrilo. Xukajmaj k'u ri xk'ulmatajik.

Ri xk'ulmataj pa ri b'e ri ke' pa ri tinimit Emaús

¹³Pa we q'ij ri' e b'enaq pa ri b'e kieb' chke ri tijoxelab'. B'enam ke pa jun alaj tinimit, Emaús u b'i'. Kraj julajuj kilómetros u xol ruk' ri tinimit Jerusalén. ¹⁴Käkitzizjob'ela kib' chrij ri xb'antaj pa Jerusalén. ¹⁵Tajin k'u käkich'ab'ej kib', käkik'otola taq ki chi' aretaq ri Jesús xuriq b'i rib' kuk', xerachi'laj b'i junam. ¹⁶Xb'an k'ut chi man xkich'ob' tä u wäch. ¹⁷Xub'ij

k'u chke: ¿Jas ri kitzijob'ela chb'il taq iwib' pa we b'e ri'? —kächa'. ¿Jas che kixb'isonik? —xcha chke.

¹⁸Jun chke ri achijab', Cleofas u b'i', xch'awik, xub'ij che: ¿A xaq lal jun ok'owel pa Jerusalén? Kraj ne xaq xuwi ri lal man etam tä la ri xb'antaj jela' pa taq ri q'ij ri', —xcha che.

¹⁹Xub'ij k'u chke: ¿Jas ri' ri xb'anik? —xcha ri Jesús chke.

Xkib'ij che: Are ri xb'an che ri Jesús aj Nazaret. We achi ri' are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ru tzij ri xuquje' kub'an kajmab'al. Nim k'u u b'anik cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri winaq, —kecha che. ²⁰Xjach k'u b'ik, xq'at tzij puwi' chi käkämisaxik ri Are' kumal ri ki nimaqil sacerdotes aj Israel, xuquje' kumal ri ki nimaqil ri qa winaq uj. iXkirip k'u cho ri cruz! —kecha'. ²¹Are k'u ri uj xqachomaj chi are wa' ri tutor na ri qa tinimit Israel. Ya xke' oxib' q'ij kämik ri xb'an wa', —kecha che. ²²Xqakajmaj k'ut jas ri xkitzijoj jujun taq ixoqib' chqaxol. Aq'ab' xeb'e' chuchi' ru muqub'al ri Jesús. ²³Man xkiriq tä chi k'u ru cuerpo, —kecha'. Aretaq xetzelej b'ik, xkitzijoj chqe chi xekil ángeles ri xkib'ij chi xk'astaj b'i ri Jesús, —kecha'. ²⁴Te ri' xeb'e' jujun chke ri qachi'l chuchi' ri muqub'al, je' xkilo jas ri xkib'ij ri ixoqib'. Man xkil tä chi u wäch ri Jesús, —xecha che.

²⁵Te ri' xub'ij ri Jesús chke: ¡Ay, kon taq achijab'! ¡Man kixkojon tä che ri ki tzijom kan ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios! ²⁶¿A mat iwetam ix chi rajwaxik chi ri Cristo kuriq wa' we k'äx ri' k'ä mäjoq känimarisax u q'ij? —xcha chke.

²⁷Xuchaplej k'u u q'alajisaxik chkiwäch ri u tzij ri mam Moisés xuquje' ri ki tzij ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios jas ri ki tz'ib'am kan chrij ri Cristo.

²⁸Xenaqajin k'u che ri alaj tinimit jawije' e b'enam wi ke. Ri Jesús xub'ano chi je' ta ne chi naj ri ke' wi na, man xtak'i taj. ²⁹Ri tijoxelab' xkikoj ki chuq'ab' rech kakanaj kan kuk', xkib'ij che: Kanaj kan la quk'. Qajem k'u kub'an ri q'ij, kok k'u na ri aq'ab', —xecha che.

Xok k'u b'i ri Jesús, xkanaj kan kuk'. ³⁰Aretaq xt'uuyi kuk' chi' ri mesa, xuk'am ri wa. Xutewchij, xupiro, xuya chke. ³¹Te k'u ri' xyi' chke chi xekowinik xkich'ob' u wäch. Xaq te'talik k'ut xsach ri Jesús chkiwäch. ³²Xkib'ila k'u ri jun che ri jun chik: ¿A mat k'o jas xqana' pa qanima' aretaq xujuch'ab'ej pa ri b'e, aretaq xuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chqawäch? —xecha'.

³³Pa ri hora ri' xewalijik, xetzelej b'i pa Jerusalén. Xekiriqa ri julajuj tijoxelab' ki mulim kib' xuquje' ri nik'iaj kachi'l chik. ³⁴Xkib'ij k'u chke: Qas tzij xk'astaj ri Qajaw Jesús, u k'utum k'u rib' chuwäch ri tat Simón, —xecha chke.

³⁵Te ri' xkitzijoj ri xkik'ulmaj pa ri b'e, xuquje' xkitzijoj jas xketamab'ej u wäch ri Jesús aretaq xupir ri wa.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch ru tijoxelab'

³⁶Aretaq tajin käkitzijob'ela kib' chrij ri xkik'ulmaj, xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch, xtak'i k'u chkixol. Xub'ij chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', — xcha chke.

³⁷iSib'alaj k'u xkixej kib'! Xkichomaj chi are jun xib'inel ri tajin käkilo. ³⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas che kixb'irb'it pa iwanima', kub'an k'u kieb' i k'ux? —kächa'. ³⁹Chiwila ri waqan xuquje' ri nu q'ab' chi qas in ri' ri Jesús. Chinina', chiniwila', —kächa'. Jun xib'inel man k'o tä u tijal, man k'o tä k'u u b'aqil je' jas ri wech in ri kika'yej, —xcha chke.

⁴⁰Aretaq xub'ij wa' xuk'ut ru q'ab' xuquje' ri raqan chkiwäch. ⁴¹Käkaj käkikojo, käkaj man käkikoj taj rumal chi kikajmam kib'. Jub'iq' kekikotik, jub'iq' k'u käkixej kib'. Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A k'o waral jas kintijo? —xcha chke.

⁴²Xkiya k'u jun ch'äqap b'olom kär che. ⁴³Xuk'amo, xutij chkiwäch. ⁴⁴Xub'ij k'u chke: Aretaq ri in xink'oji iwuk', xintzijoj chiwe chi rajwaxik keb'antaj konojel ri tz'ib'am chwij pa ru Pixab' ri qa mam Moisés, xuquje' ri tz'ib'am kumal ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' pa taq ri salmos, —xcha ri Jesús chke.

⁴⁵Te k'u ri' xuya chke chi xkich'ob' na ri Tz'ib'talik. ⁴⁶Xub'ij chke: Je' tz'ib'am wa' chi kuriq na k'äx ri Cristo, käk'astaj k'u na b'i chkixol ri käminaqib' churox q'ij, —kächa'. ⁴⁷Xuquje' tz'ib'am chi rajwaxik u tzijoxik ru Tzij ri Dios chke konojel tinimit pa ri u b'i' ri Cristo chub'ixik chke chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik ri winaq rech kesachtaj na ri ki mak. Are kächapletaj na b'i u tzijoxik wa' pa ri tinimit Jerusalén, —kächa chke. ⁴⁸Ri ix k'ut, ix q'alajisanelab' chrij ronojel wa' we ri'. ⁴⁹Kintaqa na loq pi wi' jas ri xub'ij ri Dios ri nu Tat chi kuya na chiwe. Chixkanaj b'a' kan pa ri tinimit Jerusalén k'ä käyi' na chiwe ri i chuq'ab' ajchikaj.

Ri Jesús käk'am b'i chikaj

⁵⁰Te k'u ri' ri Jesús xeuk'am b'i apan chrij ri tinimit Betania. Chila' xuwalijisaj ru q'ab', xeutewchij. ⁵¹Aretaq tajin keutewchij, xel b'i chkiwäch, xk'am b'i chikaj. ⁵²Xnimarisax na u q'ij kumal chila'. Te ri' xetzelej loq pa Jerusalén, sib'alaj k'u kekikotik. ⁵³Amaq'el ronojel q'ij e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin käkiya k'u u q'ij ri Dios. Amén.

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri Cristo, ri Loq'alaj u Tzij ri Dios, k'o wi ri Are' petinaq loq

1 ¹Aretaq mäjoq käb'an ri kajulew, ri Cristo, ri käb'ix “u Tzij ri Dios” che, ya k'o chik ri Are'. Ri Are' ri käb'ix “u Tzij ri Dios” che k'o chik ruk' ri Dios, are k'u qas Dios wa'. ²Ri Are' k'ut k'o ruk' ri Dios ojer tzaretaq xchaptaj loq u b'anik ronojel. ³Rumal ri Are' ri Dios xub'an ronojel ri k'olik. Man k'o tä k'u jas ri k'olik ri mat xb'an rumal ri Are'. ⁴Ruk' ri Are' k'o wi ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. We k'aslemal ri' are wa' ri qas saqil chke konojel ri winaq cho ruwächulew. ⁵Ri saqil ri' käjuluw pa ri q'equm, man käkowin tä k'u ri q'equm chusachik u wäch.

⁶K'o jun tata' ri xtaq loq rumal ri Dios. Ri tata' ri' are Juan^a u b'i'. ⁷Xpe k'u ri are' chuq'alajisaxik ri saqil chkiwäch ri winaq rech konojel kekojon ta che ri saqil rumal ri u tzij ri are'. ⁸Ri tat Juan man are tä ri saqil, xane xa taqom loq rech kuq'alajisaj ri qas tzij chrij ri saqil. ⁹Ri qas saqil k'ut, ri käjuluw pa ki wi' konojel ri winaq, tajin käpe cho ruwächulew.

¹⁰Ri Jun ri käb'ix “u Tzij ri Dios” che k'o chik cho ruwächulew. Pune k'u rumal ri Are' ri Dios xub'an ruwächulew, ri winaq k'ut ri e k'o cho ruwächulew man qas xkich'ob' tä u wäch. ¹¹Xopan pa ru tinimit, ru winaqil k'ut man xkik'ulaj taj. ¹²Pune je ri' e k'o k'u jujun ri utz u k'ulaxik xka'no, xekojon che ri Are'. E are k'u taq wa' ri xyi' chke chi keb'ok che ralk'ual ri Dios. ¹³Ri xekojonik, ri xeb'ok che ralk'ual ri Dios, man je' tä xb'an che kalk'ualaxik jas ri kalk'ual ri winaq ri xaq kil ki wäch rumal chi je wa' xkichomaj ri ki nan ki tat, o rumal ru rayib'al jun winaq. Xane ri Dios are ri qas ki Tat ri e are'.

¹⁴Ri Jun ri käb'ix “u Tzij ri Dios” che xub'an winaq, xk'oji k'u chqaxol waral cho ruwächulew. Loq' xeril wi konojel winaq, xub'ij k'u ri qas tzij

^a 1:6 Ri Juan ri' man are tä ri Juan ri xutz'ib'aj we Evangelio, xane are ri Juan Qasal Ja' ri käb'ix waral.

chke. Xqil ri kelik, q'alaj chi qas are ru K'ojol ri qa Tat ri sib'alaj nim u q'ij, ri xuwi wa' u K'ojol k'olik. ¹⁵Ri tat Juan xuq'alajisaj ri qas tzij chrij ri Are', xub'ij: Are wa' ri xinb'ij, chi ri Jun chik ri käpe na, are nim na u q'ij chnuwäch in rumal chi ri Are' k'o chik aretaq ri in mäja' kil nu wäch, —xcha'.

¹⁶Qonojel qa k'amom qe ri nimalaj u q'inomal, qa riqom k'u tewchib'al q'ij chi q'ij. ¹⁷Ri qa mam Moisés xutz'ib'aj kan ri Pixab' ri xuya ri Dios che. Are k'u ri Jesucristo xuk'ut kan chqawäch chi qas kujraj ri Dios, xuq'alajisaj ri qas tzij chqawäch. ¹⁸Man k'o tä wi jun winaq ilowinaq u wäch ri Dios. Xane xaq xuwi ru K'ojol ri Dios ri k'o ruk' ri qa Tat, ri xaq xuwi wa' u K'ojol k'olik, are ri Are' xulq'alajisan chqawäch ru b'anik ri Dios.

Ri Juan Qasal Ja' kuq'alajisaj ri qas tzij chrij ri Jesucristo

¹⁹Ri winaq aj Israel pa Jerusalén xekitaq b'i sacerdotes xuquje' levitas^b ruk' ri tat Juan chuta'ik che jachin ri are'. ²⁰Ri are' qas xuq'alajisaj chkiwäch chi saqil, xub'ij: Ri in, man in tä ri Cristo, —xcha chke.

²¹Xkita' chi k'u jumul che, xkib'ij: ¿Jachin k'u ri lal? ¿A lal ri' ri qa mam Elías ri q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios? —xecha che.

Ri tat Juan xub'ij: Man in tä ri', —xcha chke.

Jumul chik xkita' che, xkib'ij: ¿A man lal k'u ri' ri q'alajisaj u Tzij ri Dios ri käb'ixik chi käpe na? —xecha che.

Ri are' xch'awik, xub'ij: Man in tä ri', —xcha chke.

²²Xkib'ij k'u che: ¿Jachin k'u ri lal? Rajwaxik chi kuje'k, k'o jas ri ke'qab'ij chke ri xujtaqow loq. ¿Jas ri käb'ij la chqe chij ib' la? —xecha che.

²³Ri tat Juan xch'awik, xub'ij: In ri' ri jun ri ko käch'aw pa taq ri juyub' ri kätz'inowik, kub'ij: “Chib'ana u b'anik ri nim b'e ri käb'in wi ri Qajaw, chib'ana jikom che,” —kächa'. Je' jas ri xub'ij loq ri qa mam Isaías ri q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

²⁴Ri achijab' ri' ri xeopan ruk' ri tat Juan chuch'ab'exik, e are' ki taqo'n ri tata'ib' fariseos^c wa'. ²⁵Xkita' k'u che ri tat Juan: We ri lal, man lal tä ri' ri Cristo, man lal tä ri' ri qa mam Elías, man lal tä k'u ri' ri q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios, ¿jas che käb'an la qasna'? —xecha che.

²⁶Ri tat Juan xub'ij chke: Ri in kinb'an qasna' ruk' joron. K'o k'u Jun chxol alaq ri man etam tä alaq u wäch ri Are'. ²⁷Are k'u wa' ri Jun ri

^b 1:19 Ri levitas e are' aj re ri achalaxik sacerdotal re Leví ri xetob' chke ri sacerdotes pa ri nimalaj rachoch Dios. ^c 1:24 Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiquatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

teren loq chwij, pune nim k'u na u b'anik chnuwäch in. Man taqal tä k'u chwe in kinkir ru k'amal u xajäb', —xcha chke.

²⁸Ronojel wa' we ri' xk'ulmataj pa Betábara ri k'o chrelb'al q'ij che ri nima' Jordán jawije' ri tajin kub'an wi qasna' ri tat Juan.

Ri Jesús are ri Jun ri käkämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij

²⁹Chukab' q'ij ri tat Juan xril ri Jesús tajin kánaqajin loq ruk', xub'ij: ¡Chilampe alaq! —kächa'. Are wa' ri Jun ri käkämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij che resaxik b'i ri ki mak ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, —kächa'. ³⁰Chrij k'u ri Are' xintzijon wi aretaq xinb'ij: Käpe chi na Jun ri nim na u b'anik chnuwäch in. Je ri', rumal chi ri Are' ya k'o chik mäjoq kil nu wäch in. ³¹Ri in xuquje' man wetam tä u wäch nab'e, tajin k'u kinb'an ki qasna' ri winaq rech konojel ri winaq aj Israel kaketamaj u wäch, —xcha ri tat Juan.

³²Xuquje' xub'ij ri tat Juan: Xinwil ri Loq'alaj Espíritu xqaj loq chikaj je' u b'anik jun palomäx, xkanaj k'u kan puwi' ri Jesús. ³³Ri in nab'e man wetam taj jachin ri Are', ri Dios k'ut ri xintaqowik chi kinb'an qasna' ruk' joron, are xub'ij chwe: “Jachin ri kawilo chi káqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi', kákanajik, are ri' ri Jun ri kub'an na qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu,” —xcha chwe. ³⁴Ri in wilom ri xuk'ulmaj, kinq'alajisaj k'ut jas ri xinwilo chi are wa' ru K'ojol ri Dios, —xcha ri tat Juan chke ri winaq.

Waral keqil wi ri nab'e taq u tijoxelab' ri Jesús

³⁵Chukab' q'ij ri tat Juan k'o chila' jumul chik e rachi'l kieb' chke ru tijoxelab'. ³⁶Aretaq ri tat Juan xrilo chi tajin kok'ow ri Jesús, xub'ij: ¡Chiwilampe! —kächa'. Are wa' ri Jun ri käkämisax na cho ri Dios je' ta ne jun alaj chij, —xcha chke.

³⁷Ri kieb' u tijoxelab' ri tat Juan, aretaq xkita ri xub'ij, xeb'e' ruk' ri Jesús. ³⁸Ri Jesús xka'y kan chrij, xrilo chi terenem ri Are' kumal ri kieb' tijoxelab', xub'ij chke: ¿Jas tajin kitzukuj? —xcha'.

Ri e are' xkib'ij che: Ajtij, ¿jawije' jeqel wi la? —xecha che.

³⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¡Chixsajmpe! Jo' b'a', kiwila k'u na, —xcha ri' chke.

Xeb'e' k'u ruk' ri Are', xkil na jawije' ri jeqel wi. Chila' k'ut xekanaj wi kan pa ri q'ij ri', rumal chi kraj are ukaj hora ri' re ri b'enaq q'ij.

⁴⁰Jun k'u chke ri kieb' achijab' ri xkita ri xub'ij ri tat Juan, ri xeb'e' ruk' ri Jesús, are ri tat Andrés ri ratz ri tat Simón Pedro. ⁴¹Xe' ri tat Andrés chanim chutzukuxik ri tat Simón ru chaq', xub'ij k'u che: Xqariq ri Mesías, —xcha che. (Ri tzij ri' kel kub'ij “Cristo”)^d

^d 1:41 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

⁴²Te k'u ri' ri tat Andrés xuk'am b'i ri tat Simón ruk' ri Jesús. Ri Jesús k'ut, aretaq xrilo, xub'ij che: At ri' ri tat Simón ru k'ojol ri Jonás. Cefas chik káb'ix na chawe (ri kel kub'ij Pedro),^e —xcha che.

Ri Jesús keusik'ij ri tat Felipe rachi'l ri tat Natanael rech keb'e' ruk'

⁴³Chukab' q'ij chik ri Jesús xuchomaj chi ke' pa Galilea. Xuriq k'u ri tat Felipe, xub'ij che: Tasa'j wuk', —xcha che.

⁴⁴Ri tat Felipe jela' kápe wi pa ri tinimit Betsaida ri ki tinimit ri tat Andrés, ri tat Pedro. ⁴⁵Ri tat Felipe xe' chutzukuxik ri tat Natanael, xub'ij che: Xqil u wäch ri achi ri k'o xutz'ib'aj ri qa mam Moisés chrij pa taq ri wuj re ri Pixab', xuquje' ri k'o xkitz'ib'aj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios chrij pa ri ki wuj. Are wa' ri Jesús ru k'ojol ri tat José aj Nazaret, —xcha che.

⁴⁶Ri tat Natanael xub'ij che: ¿A k'o pu lo jun winaq nim u b'anik ri kápe pa Nazaret? —xcha che.

Ri tat Felipe xub'ij che: Tasa'j b'a', kawil k'u na at, —xcha che.

⁴⁷Ri Jesús, aretaq xrilo chi petinaq ri tat Natanael, xub'ij: Xpe jun achi ri qas aj Israel, ri man k'o tä sub'unik pa ranima', —xcha'.

⁴⁸Te ri' ri tat Natanael xuta' che ri Jesús: ¿Jas xb'an la che retamaxik nu wäch? —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Xatinwilo aretaq mäja' katsik'ix rumal ri tat Felipe, aretaq at k'o chuxe' ri jun u che'al higos, —xcha che.

⁴⁹Ri tat Natanael xub'ij che: Ajtij, lal ri' ri u K'ojol ri Dios, ri Nim Taqanel pa ki wi' ri winaq aj Israel, —xcha che.

⁵⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: E ri at, ¿a kakoj wa' xa rumal chi xinb'ij chawe chi xatinwilo aretaq ri at k'o chuxe' ru che'al higos? Kawil k'u na nimaq taq kajmab'al chuwäch wa' we ri', —xcha che.

⁵¹Xuquje' xub'ij ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi kiwil na ri kaj jaqtalik. Kiwil k'u na ri ángeles rech ri Dios kepaq'ik, kexuli pa nu wi' in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,^f —xcha ri Jesús chke.

Káb'an jun k'ulanem pa ri tinimit Caná re Galilea

2 ¹Churox q'ij xb'an jun k'ulanem pa ri tinimit Caná re Galilea. Ru nan ri Jesús k'o pa ri k'ulanem. ²Xuquje' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' xesik'ix pa ri k'ulanem. ³Xk'is k'u ri vino. Xpe ru nan ri Jesús, xub'ij che ri Are': Man k'o tä chi vino, —xcha che.

⁴Ri Jesús k'ut xch'awik, xub'ij che: Nan, ¿jas che kab'ij wa' chwe in? Mäja' kuriq ri q'ij chwe, —xcha che ru nan.

^e 1:42 Ri kieb' tzij ri', "Cefas" pa ri ch'ab'al arameo, rachi'l ri jun chik, "Pedro" pa griego, kel kákib'ij "ab'aj". ^f 1:51 Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri kápetik.

⁵Xub'ij k'u ru nan chke ri tajin kekojow ri vino: Chib'ana ronojel ri kub'ij na chiwe, —xcha chke.

⁶K'o k'u waqib' nimaq taq q'eb'al re ab'aj chila', k'olib'al joron ri käkikoj ri winaq aj Israel che ch'ajb'al kib' aretaq käkesaj ri äwas chkij. Chkijujunal ri q'eb'al käkich'ij jumuch' o cien litros joron. ⁷Ri Jesús xub'ij chke ri tajin kepatänin chke ri winaq: Nojisaj alaq we q'eb'al ri' che joron, —xcha chke.

Xkichap k'u ki nojisaxik ri nimaq taq q'eb'al k'ä xenoj na. ⁸Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chesaj alaq b'i jub'iq', k'ama b'i alaq che ri k'amal b'e pa ri nimaq'ij, —xcha chke.

Je' k'u xka'no. ⁹Aretaq ri k'amal b'e pa ri nimaq'ij xuna' ri joron ri k'extajinaq chi pa vino, man retam tä k'ut jawije' xe'k'am wi. Xaq xuwi ri patäninelab' k'o ketam chik che ri vino jawije' kesam wi b'ik. Ri k'amal b'e xusik'ij ri ala (ri novio). ¹⁰Xub'ij k'u che: Konojel ri winaq are käkikoj nab'e ri utzalaj vino. Aretaq k'ut e nojinaq chi ri ula', te k'u ri' kok ri vino ri man qas tä paqal rajil. Are k'u ri at a k'olom kan ri utzalaj vino rech k'ä te' kok wa' k'isb'al, —xcha che.

¹¹Ri xub'an ri Jesús pa Caná re Galilea, are wa' ri nab'e kajmab'al etal. Ruk' wa' xuk'utu chi sib'alaj nim u q'ij ri Are'. Xekojon k'u ru tijoxelab' che.

¹²Te k'u ri' xel b'i chila', xe' pa ri tinimit Capernaum, rachi'l ru nan, ru tijoxelab', xuquje' taq ru chaq'. Xekanaj k'u na kan kieb' oxib' q'ij chila'.

Ri Jesús keresaj b'i ri ajk'ayib' pa ri nimalaj rachoch Dios

¹³Xa jub'iq' kraj man kuriq ri Pascua,[§] jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. Rumal ri' ri Jesús xe' pa ri tinimit Jerusalén. ¹⁴Chila' pa ri nimalaj rachoch Dios xeuriq ajk'ay taq wakäx, ajk'ay taq chij, xuquje' ajk'ay taq palomäx. Xuquje' xeuriq ri k'exel taq ki rajil ri winaq t'uyut'oj pa taq ri ki tem. ¹⁵Ri Jesús aretaq xeril wa', xub'an u b'anik jun kolob' che u ch'ayib'al, xuchaplej kesaxik b'i konojel ri winaq ri' pa ri nimalaj rachoch Dios, junam kuk' ri ki chij, ri ki wakäx. Xujab'uj ri ki rajil ri k'exel taq puaq, xupaqchij apan ri ki mesa. ¹⁶Xub'ij chke ri ajk'ay taq palomäx: ¡Chesaj b'i alaq ronojel wa' waral! Mäb'an alaq jun k'ayib'al che ri rachoch ri nu Tat, —xcha chke.

¹⁷Are k'u ru tijoxelab', xna'taj chke ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, ri kub'ij: “Je' ta ne tajin käk'at ri wanima' rumal ri u loq'al ri achoch la,” —kächa'.

¹⁸Te ri' ri winaq aj Israel xkita' che ri Jesús: ¿Jas etal käk'ut la chqawäch rech käkilo chi k'o taqanik pa q'ab' la chub'anik ronojel wa'? —xecha che.

[§] 2:13 “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

¹⁹Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: We ta ri alaq käwulij alaq ri nimalaj rachoch Dios ri', xa oxib' q'ij kinsachi na chuyakik wa' jumul chik, —xcha chke.

²⁰Xkib'ij k'u ri winaq aj Israel che: Kawinaq waqib' junab' xb'eytaj u b'anik wa' we nimalaj rachoch Dios ri', te k'u ri' käb'ij la chi xa choxib' q'ij käyak ta chi la jumul, —xecha che.

²¹Are k'u ri nimalaj rachoch Dios ri xub'ij ri Jesús, are ru cuerpo ri Are'. ²²Rumal ri' aretaq xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib', xna'taj wa' we tzij ri' ri xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab', xkikoq k'ut ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, xuquje' xekojon che ru tzij ri Jesús.

Ri Jesús retam ri k'o pa taq ri kanima' konojel winaq

²³Aretaq ri Jesús xk'oji pa Jerusalén pa ri nimaq'ij re ri Pascua, e k'ia xekojon che aretaq xkil ri kajmab'al taq etal ri xub'ano. ²⁴Ri Jesús k'ut man xku'b'i tä u k'ux chkij rumal chi ri Are' retam ri k'o pa kanima' konojel winaq. ²⁵Man rajwaxik taj chi k'o jachin jun käb'in che ri käkichomaj ri winaq rumal chi ri Are' retam ri k'o pa taq ri kanima'.

Ri Jesús kätzijon ruk' ri tat Nicodemo

3 ¹K'o jun tata' fariseo, Nicodemo u b'!. Ri tata' ri' nim u b'anik chkixol ri winaq aj Israel. ²Ri tat Nicodemo xopan ruk' ri Jesús chaq'ab' chuch'ab'exik, xub'ij che: Ajtij, —xcha che. Qetam chi are ri Dios taqowinaq la loq che qa tijoxik rumal chi man k'o tä jun käkowin chuk'utik ri u chuq'ab' kuk' kajmab'al taq etal jas ri tajin käb'an la we ta mat k'o ri Dios ruk', —xcha che ri Jesús.

³Te ri' ri Jesús xub'ij che: Qas tzij kinb'ij che la chi we jun winaq man kil chi na u wäch jumul chik, man kuya' taj ke'rila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —xcha che.

⁴Ri tat Nicodemo xuta' che, xub'ij: ¿Jas ta k'u lo kub'an jun achi ri ri'j chik rech kil chi na u wäch jumul chik? ¿A käkowin ta k'u lo kok ri are' jumul chik chupam ru nan rech kil chi na u wäch chukamul? —xcha che.

⁵Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Qas tzij kinb'ij che la chi ri winaq ri man kil tä na u wäch ruk' joron, xuquje' ruk' ri Loq'alaj Espíritu, man kuya' taj kopan chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios, —kächa che. ⁶Ri winaq ri kalk'ualax kumal ru nan u tat, xaq winaq ri'. Are k'u ri winaq ri kalk'ualax rumal ri Loq'alaj Espíritu, ralk'ual ri Dios ri'. ⁷Mäkajmaj b'a' la chi kinb'ij che la: “Rajwaxik chi kil chi na u wäch jun winaq jumul chik,” —kächa che. ⁸Je' jas ri kiäqiq' xa apawije' käjich'ich' wi, kätataj ru jininem, man q'alaj tä k'ut jawije' ri käpe wi, o jawije' ri ke' wi. Are k'u je ri' ri winaq ri kil u wäch rumal ri Loq'alaj Espíritu, —xcha ri Jesús che.

⁹Ri tat Nicodemo xuta' chi jumul che ri Jesús, xub'ij: ¿Jas k'u ru b'anik wa'? —xcha che.

¹⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Ri lal, lal jun nimalaj ajtij pa Israel. ¿A mat käch'ob' la wa' ri tajin kinb'ij? —kächa che. ¹¹Qas tzij kinb'ij che la, chi ri uj käqab'ij ri qetam, käqaq'alajisaj k'u ri qilom. Are k'u ri alaq man käkoj tä alaq ri käqab'ij chech alaq. ¹²We man käkoj alaq ri kinb'ij chrij ri käk'ulmataj waral cho ruwächulew, ¿a are ta k'u lo käkoj alaq ri' we kintzijon chrij ri käk'ulmataj pa ri kaj? —kächa che.

¹³Man k'o tä jun winaq paqalinaq b'i chila' chikaj, xane xaq xuwi ri qajinaq loq chikaj. Are k'u ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, —kächa ri Jesús. ¹⁴Jas ri xb'antaj pa ri juyub' ri kätz'inowik aretaq ri qa mam Moisés xuyak ri jun kumätz re ch'ich' bronce puwi' jun che' chkiwäch ri winaq, je k'u ri' käb'an na chwe in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Kinyak na in chkiwäch ri winaq. ¹⁵Je ri' rech apachin ri käkojon chwe in man käsach tä u wäch, xane kuriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha ri Jesús che ri tat Nicodemo.

Waral käqil wi ri nimalaj rutzil ranima' ri Dios chke konojel winaq

¹⁶Ri Dios k'ut sib'alaj keraj ri winaq cho ruwächulew chi xusipaj loq ru K'ojol ri xaq xuwi wa' u K'ojol k'olik, rech apachin ri käkojon che ri Are' man käsach tä u wäch, xane kuriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ¹⁷Ri Dios man xutaq tä loq ru K'ojol cho ruwächulew chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq chi k'äjisaxik ki wäch, xane che ki to'ik.

¹⁸Jachin ri käkojon che ru K'ojol ri Dios, man käq'at tä tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch. Jachin k'u ri man käkojon tä che, ya q'atom chi tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch rumal chi man käkojon tä che ru K'ojol ri Dios ri xaq xuwi u K'ojol wa' k'olik. ¹⁹Ri man kekojon taj q'atom chi tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch rumal chi aretaq ri saqil xpe cho ruwächulew, ri winaq are utz xkil wi ri q'equm rumal chi man utz taj ri tajin käka'no. ²⁰Konojel ri käka'n etzelal käketzelaj u wäch ri saqil. Man käkaj tä k'u keqeb' cho ri saqil rumal chi man käkaj taj chi käq'alajin ri etzelal ri tajin käka'no. ²¹Jachin k'u taq ri käka'n ri qas tzij, keqeb' ri' cho ri saqil rech käq'alajinik chi ronojel ri tajin käka'no are wa' ri kraj ri Dios.

Ri Juan Qasal Ja' käch'aw chi jumul chrij ri Jesús

²²Te k'u ri' ri Jesús xel b'i chila', xe' pa Judea junam kuk' ru tijoxelab'. Naj k'ut xkanaj na chila' kuk' ri e are', xub'an k'u qasna'. ²³Ri tat Juan xuquje' tajin kub'an qasna' pa Enón, chunaqaj ri Salim, jawije' k'o wi k'ia joron. Xeopan ri winaq ruk', xub'an k'u ki qasna'. ²⁴Mäja' k'u kok ri tat Juan pa che' aretaq xb'antaj wa'.

²⁵Te ri' xchaptaj jun ch'oj chkixol ru tijoxelab' ri tat Juan kuk' jujun aj Israel chrij ri resaxik ri äwas chkij. ²⁶Xe'kib'ij k'u che ri tat Juan: Ajtij, chilampe la chi ri Jun ri xk'oji uk' la chrelb'al q'ij che ri nima' Jordán, ri Jun ri xq'alajisaj la chqawäch, ri Are' tajin kub'an qasna' kämik, konojel k'u ri winaq tajin keb'e' ruk', —xecha che.

²⁷Ri tat Juan xub'ij chke: Man k'o tä jun winaq k'o jas käkowin chub'anik, we man yo'm che rumal ri Dios. ²⁸Ri ix, qas xita ri' jas ri xinb'ij, chi man in taj ri Cristo, xane xa in taqom loq nab'e chuwäch ri Are!. ²⁹Pa jun k'ulanem, ri k'amowinaq b'i ri ali are ri ala. Are k'u ri rachi'l ri ala ri k'o chila' kutatab'ej ri ala kätzijonik, käkikot k'u ruk' aretaq kuto. Je k'u ri' ri in kämik sib'alaj kinkikotik. ³⁰Ri Are! rajwaxik are känimar na u q'ij, are k'u ri in, rajwaxik chi nojim man nim tä chik kinil wi, —xcha ri tat Juan chke ru tijoxelab'.

K'o Jun ri käpe chila' chikaj

³¹Ri Jun ri käpe chila' chikaj are k'o pa ki wi' konojel. Are k'u ri jun ri xaq ajuwächulew, xuwi kutzijoj ri käb'antaj waral cho ruwächulew. Are k'u ri Jun ri käpe chila' chikaj are k'o pa ki wi' konojel. ³²Ri Are! k'ut, are kutzijoj ri rilom, ri u tom. Man k'o tä k'u jun kukojo jas ri kub'ij. ³³Jachin k'u ri kukojo, ruk' wa' kujikib'a u b'ixik chi ri Dios kub'ij ri qas tzij. ³⁴Ri Jun ri taqom loq rumal ri Dios, kutzijoj ru Tzij ri Dios, rumal chi ri Dios man xaq tä jub'iq' ri Espíritu rech Are' u yo'm che. ³⁵Ri Dios qa Tat loq' ru K'ojol chuwäch, u yo'm k'u ronojel pu q'ab'. ³⁶Jachin ri kákojon che ru K'ojol ri Dios k'o u k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Jachin k'u ri man kraj taj kákojon che ru K'ojol ri Dios, man k'o tä u k'aslemal ri', xane ri nimalaj royowal ri Dios käpe na puwi', kák'äjisax k'u na u wäch.

Ri Jesús kätzijon ruk' jun ixoq aj Samaria

4 ¹Ri tata'ib' fariseos xketamaj chi ri Jesús e k'ia na ru tijoxelab' ri Are!, xuquje' e k'ia na ri xb'an ki qasna' rumal ri Are! chuwäch ri xb'an ki qasna' rumal ri tat Juan. ²Qas tzij k'ut, man are tä ri Jesús ri xb'anow ri qasna', xane e are ru tijoxelab' xeb'anowik. ³Aretaq ri Jesús xuta wa', ri tajin käb'ixik, xel b'i pa Judea, xtzelej chik pa Galilea.

⁴Pa ru tzelejik k'ut rajwaxik chi kok'ow pa taq ri juyub' re Samaria. ⁵Xopan k'u pa jun tinimit re Samaria, Sicar u b'i', chunaqaj ri ulew ri u yo'm ri Jacob che rechb'al ri José ru k'ojol. ⁶Chila' k'ut k'o wi ri k'ua' ri käb'ix “ru k'ua' ri Jacob” che. Ri Jesús kosinaq chik che ri b'inem, xt'uyi chuchi' ri k'ua'. Xa k'u jub'iq' man kuriq ri nik'iaj q'ij. ⁷E b'enaq k'u ru tijoxelab' pa ri tinimit chuloq'ik ri kákitijo, ⁸aretaq xopan jun ixoq aj Samaria chuchi' ri k'ua' chuk'amik u joron. Ri Jesús xub'ij che: Ya la jub'iq' nu joron, —xcha che.

⁹Man käkich'ab'ej tä k'u kib' ri winaq aj Israel kuk' ri winaq aj Samaria, rumal ri' ri ixoq xub'ij che ri Jesús: ¿Jas che ri lal káta' la joron la chwe in? Ri lal k'ut, lal aj Israel. Ri in, in aj Samaria, —xcha che. ¹⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We ta etam la jas ri kusipaj ri Dios, xuquje' we ta etam la jachin ri in ri tajin kinta' nu joron che la, ri lal qas tzij káta' la joron la ri' chwe in, kinya k'u na k'aslik joron che la, —xcha che.

¹¹Ri ixoq xub'ij che: Tat, man k'o tä ne jas käkoj la che resaxik ri joron, sib'alaj naj k'ut qajinaq ri k'ua'. ¿Jawije' ta k'u ne ke'k'ama wi la ri k'aslík joron ri käya la chwe? —kächa che. ¹²Ri Jacob ri qa mam ojer are yo'winaq kan wa' we k'ua' ri' chqe, ri xresaj wi u joron ri are', ri ralk'ual, xuquje' ri xresaj wi ki joron ri rawaj. ¿A lal ta k'ut ri nim na b'anik la chuwäch ri are'? —xcha ri ixoq che ri Jesús.

¹³Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Konojel ri käkitij ke we joron ri kächaq'ij chi na ki chi' jumul chik. ¹⁴Jachin k'u ri kutij re ri joron ri kinya in, man k'o tä chi na jumul kächaq'ij chi u chi'. Je ri', rumal chi ri joron ri kinya in che käb'ulb'ut na pa ranima' je' jas jun u k'iyib'al ja' ri kuya k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha che.

¹⁵Ri ixoq xub'ij che: Tat, ya la we ri joron ri' rech man kächaq'ij tä chi nu chi', rech man rajwaxik tä chi kinpe chi waral chuk'amik nu joron, —xcha che.

¹⁶Ri Jesús xub'ij che: Oj b'a' la, jesik'ij la loq ri achajil la, käpe chi k'u na la waral, —xcha che.

¹⁷Ri ixoq xch'awik, xub'ij: Man k'o tä wachajil, —xcha che.

Xub'ij k'u ri Jesús che: Tzij ri käb'ij la chi man k'o tä achajil la. ¹⁸E job' k'u ne ri achajil la e k'olinaq. Are k'u ri jun ri k'o uk' la kämik, man are tä qas achajil la. Qas tzij b'a' ri b'im la, —xcha ri Jesús che ri ixoq.

¹⁹Aretaq xuta ri ixoq wa', xub'ij che ri Jesús: Tat, kinwilo chi lal jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. ²⁰Ri qa mam uj ojer, ri uj aj Samaria, xkiq'ijilaj ri Dios waral pa we juyub' ri'. Are k'u ri alaq, ri alaq aj Israel, käb'ij alaq chi pa ri tinimit Jerusalén rajwaxik käq'ijilax wi ri Dios, —xcha che.

²¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij: Nan, kojo b'a' la ri kinb'ij chi kopan na ri q'ij aretaq ri alaq käq'ijilaj na alaq ri qa Tat, man rajwaxik tä k'u na chi käpe alaq waral pa we juyub' ri' o chi ke' alaq pa Jerusalén chuq'ijilaxik ri qa Tat, —xcha che. ²²Ri alaq, alaq aj Samaria man qas etam alaq jachin ri käq'ijilaj alaq. Are k'u ri uj qetam jachin ri käqaq'ijilaj, rumal chi ru tob'anik ri Dios käpetik kumal ri winaq aj Israel. ²³Kuriq k'u na ri q'ij, are kämik k'ut, aretaq ri winaq ri qas tzij käkiq'ijilaj ri qa Tat, qas käkiq'ijilaj na ri Are' ruk' ru taqanik ri Loq'alaj Espíritu pa kanima'. Ri qa Tat k'ut, kraj chi je' käb'an wa' kumal ri winaq ri keq'ijilan che. ²⁴Ri Dios are Espíritu, jachin k'u taq ri keq'ijilan che, rajwaxik qas tzij käkiq'ijilaj na ruk' ru taqanik ri Loq'alaj Espíritu pa kanima'.

²⁵Ri ixoq xub'ij che: Ri in wetam chi käpe na ri Mesías ri xuquje' käb'ix Cristo che. Aretaq käpe ri Are', kuq'alajisaj na ronojel chqawäch, —xcha che.

²⁶Ri Jesús xub'ij che: In ri', ri tajin kintzijon uk' la, —xcha che.

²⁷Qas je' tajin kub'ij wa' ri Jesús aretaq xeopan ru tijoxelab'. Xkikajmaj k'ut chi tajin kätzijon ruk' jun ixoq. Man k'o tä k'u jun xukoch'o xuta' che

ri Jesús jas ri kraj ri ixoq o jas ri tajin kub'ij che. ²⁸Ri ixoq k'ut xuya kan ru q'eb'al, xe' pa ri tinimit, xub'ij chke ri winaq: ²⁹Chixsajmpe', jiliwila k'u jun achi ri u b'im chwe ronojel ri nu b'anom. ¿A mat are wa' ri Cristo? —xcha chke ri winaq.

³⁰Xeb'el k'u b'i ri winaq pa ri tinimit, xeb'e' jela' jawije' k'o wi ri Jesús. ³¹Are k'u ri tijoxelab' tajin kākib'ij che ri Jesús: Ajtij, woq b'a' la, —xecha che.

³²Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Ri in k'o ri nu wa ri kintijo ri man iwetam tä ix jasach, —xcha chke.

³³Ri tijoxelab' xkichaplej u ta'ik chb'il taq kib', xkib'ij: ¿A xa ta k'u lo k'o jachin xk'amow loq ri kutijo? —xecha'.

³⁴Ri Jesús xub'ij chke: Ri nu wa are ru b'anik ru rayib'al ri Jun ri xintaqow loq, ru k'isik k'ut ru chaplem loq u b'anik. ³⁵Ri ix kib'ij: “Kraj na kiejeb' ik' ri cosecha.” Ri in k'ut kinb'ij chiwe: Chika'yej taq ri tiko'n, e chaq'ij chi k'ut, e utz chik che ri cosecha. ³⁶Ri kächakun pa ri cosecha, käyi' na ri tojb'al re. Are k'u ri cosecha ri kuyako are re k'aslemal wa' ri man k'o tä u k'isik, rech ri ketiko'nijik, xuquje' ri keyakowik, junam kekikotik. ³⁷Qas tzij k'ut ri káb'ixik: “Jun winaq kätiko'nijik, are k'u jun winaq chik ri käyakowik,” —kächa'. ³⁸Ri in xixintaq b'ik rech kiyak u wäch ri tiko'n ri man xiriq tä k'äx chutikik. Jule' winaq chik ri xechakunik, are k'u ri ix xaq xuwi kixkikot chuyakik u wäch ri ki tiko'n, —xcha chke ru tijoxelab'.

³⁹E k'ia k'u chke ri winaq pa ri alaj tinimit ri' re Samaria ri xekojon che ri Jesús rumal ri xub'an ri ixoq, xujikib'a k'u u b'ixik chke: “U b'im chwe ronojel ri nu b'anom,” —xcha ri'. ⁴⁰Je ri' chi aretaq xeopan ri winaq aj Samaria ruk' ri Jesús, xkib'ochi'j chi kakanaj na kan kuk'. Xkanaj k'u na kan kieb' q'ij kuk'. ⁴¹E k'ia k'u na ri xekojonik aretaq xkita ri tzij ri xub'ij ri Jesús. ⁴²Xkib'ij k'u che ri ixoq: Kämik káqakojo, man xuwi tä rumal ri xab'ij at chqe, xane rumal chi qa tom uj ri kub'ij. Qetam k'ut chi qas tzij are wa' ri Cristo ri To'l Ke ri winaq cho ruwächulew, —xecha che.

Ri Jesús kukunaj ru k'ojol jun tata' ri nim u b'anik

⁴³Churox q'ij ri Jesús xel b'i pa Samaria, xutaqej ru b'e, xe' pa Galilea. ⁴⁴Je ri', rumal chi jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios man nim tä kil wi ri are' pa ri qas u tinimit je' jas ri xub'ij ri Jesús. ⁴⁵Aretaq xopan pa Galilea ri winaq chila' utz u k'ulaxik xka'no. Ri e are' k'ut e petinaq pa ri nimaq'ij Pascua ri káb'an pa ri tinimit Jerusalén, kilom k'u ronojel ri u b'anom ri Are' chila' pa ri nimaq'ij.

⁴⁶Te ri' ri Jesús xe' chi jumul pa ri tinimit Caná pa Galilea jawije' ri xuk'ex wi ri joron pa vino. K'o k'u jun tata' chila' ri nim u b'anik pa ri tinimit Capernaum. Jun to'l re ri nim taqanel wa'. Yawab' k'u ri u k'ojol. ⁴⁷Aretaq ri tata' ri' xuto chi ri Jesús xpe pa Judea, xopan k'u pa Galilea,

xe' ri are' che rilik. Xuta' toq'ob' che chi ke' cho rachoch chukunaxik ri u k'ojol, ri xa jub'iq' man kākāmik. ⁴⁸Ri Jesús k'ut xub'ij che: Ri ala q man kākōjon tā ala q we ta mat kil ala q kajmab'al, xuquje' etal, —xcha ri Jesús.

⁴⁹Xub'ij k'u ri tata' ri nim u b'anik che: Tat, sa'j la chanim cho wachoch mājā k'u kākām ri nu k'ojol, —xcha che.

⁵⁰Xub'ij k'u ri Jesús che: iOj la cho ja, kāk'asi k'u na ri k'ojol la! —xcha che.

Xukoj k'u ri tata' ri xb'ix che rumal ri Jesús, xe' k'ut. ⁵¹Aretaq xa jub'iq' man kopan ri tata' cho rachoch, xepe ri patānil taq re chuk'ulaxik, xkib'ij k'u che: iK'asal ri k'ojol la! —xecha che.

⁵²Ri tata' xuta' chke jas hora xuchap rutzirik ri u k'ojol. Ri e are' xkib'ij che: Iwir pa ri nab'e hora re ri b'enaq q'ij xel ri q'aq' chrij, —xecha che.

⁵³Ru tat ri ala xuch'ob'o chi pa ri hora ri' xub'ij ri Jesús che: “Ri k'ojol la kāk'asi na,” —xcha ri Jesús. Xkojon k'u ri tata' che ri Jesús, xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch.

⁵⁴Are wa' ri ukab' kajmab'al etal ri xub'an ri Jesús aretaq xtzelej loq pa Judea, xopan k'u pa Galilea.

Ri Jesús kukunaj jun achi pa Betesda ri kāmīnaq u cuerpo

5 ¹Te k'u ri' ri winaq aj Israel xka'n jun ki nimaq'ij chik pa Jerusalén. Ri Jesús k'ut xe' chi na jumul jela'. ²Pa ri tinimit Jerusalén chunaqaj ri uchib'e ri káb'ix “Uchib'e ri Keb'ok wi Chij” che, k'o jun atinib'al ri káb'ix Betesda che ru b'i' pa ri ch'ab'al hebreo. E k'o job' raqan ja chrij. ³Pa taq ri raqan ja ri' e q'oyoq'oj k'ia yawab'ib'. E k'o moyab', ch'okojib', xuquje' winaq ri kāmīnaq ki cuerpo. Tajin kākēyey chi kāsłab' ri joron. ⁴Jun taq pa' k'ut kākaj loq jun ángel pa ri atinib'al, kuslab'isaj k'u ri joron. Jachin ri nab'e kākaj pa ri joron aretaq kāsłab'taj kan rumal ri ángel kākunataj che apachike u wäch yab'il ri k'o che. ⁵K'o k'u jun achi chila' ri xke' juwinaq lajuj ruk' wajxaqib' junab' yawab'. ⁶Aretaq ri Jesús xrilo q'oyol cho ri ulew, xuquje' xretamaj chi k'ia junab' chik yawab', xuta' che: ¿A kaj la kutzir la? —xcha che.

⁷Ri yawab' xch'awik, xub'ij che: Tat, man k'o tā jun kinqasan pa ri atinib'al aretaq kāsłab' ri joron. Amaq'el aretaq kwaj kinqajik, jun chik kākaj b'i nab'e chnuwäch in, —xcha che.

⁸Ri Jesús xub'ij che: iWalij b'a' la, yaka la b'i ri sok la, b'in ya' la! —xcha ri Jesús che.

⁹Chanim xutzir ri achi. Xuyak b'i ru sok, xuchaplej b'inem. Are k'u q'ij re uxlanem aretaq xb'antaj wa'. ¹⁰Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri achi ri xutzirik: Kāmik k'ut are q'ij re uxlanem. Man ya'tal taj kaweqaj b'i ra sok, —xecha che.

¹¹Ri achi xch'awik, xub'ij chke: Ri jun ri xinkunanik xub'ij chwe: “iYaca la b'i ri sok la, b'in ya' la!” —xcha ri' chwe, —xcha ri achi chke ri winaq.

¹²Ri e are' xkita' che, xkib'ij: ¿Jachin ri' ri xb'in chawe: “iYaca la b'i ri sok la, b'in ya' la!”? —xecha che.

¹³Are k'u ri achi man xuch'ob' tä chi u wäch jachin ri xkunanik rumal chi ri Jesús xsach chkixol ri k'ialaj winaq ri e k'o chila'. ¹⁴Te ri' ri Jesús xuriq ri achi pa ri nimalaj rachoch Dios, xub'ij che: iChilampe la! —xcha'. Kämik ri lal utz chik. Mämakun chi b'a' la, mäpe chi ne jun k'äx chik chij la ri más nim na, —xcha ri Jesús che.

¹⁵Xe' k'u ri achi, xub'ij chke ri winaq aj Israel chi ri xkunanik are ri Jesús. ¹⁶Rumal ri' ri winaq aj Israel xkitzujuk u chapik ri Jesús rech käkikämisaj, rumal chi kub'an taq wa' we ri' pa ri q'ij re uxlanem. ¹⁷Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri nu Tat amaq'el chakuninaq petinaq loq. Rajwaxik k'ut chi ri in xuquje' kinchakunik, —xcha chke.

¹⁸Rumal ri' ri winaq aj Israel xa sib'alaj xpe na koyowal, xkaj xkikämisaj ri Jesús rumal chi man nim tä xril wi ri kub'ij ri Pixab' chrij ri q'ij re uxlanem. Man xuwi tä k'u ri', xane xuquje' xujunamaj rib' ruk' ri Dios aretaq xub'ij chi ri Dios Are ru Tat.

Ru K'ojol ri Dios k'o taqanik pu q'ab'

¹⁹Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij kinb'ij chech alaq chi ri u K'ojol ri Dios man käkowin taj k'o jas kub'ano xaq pa re wi. Xuwi kub'ano jachike ri kärilo chi kub'an ri u Tat. Ronojel ri kub'an ri u Tat, kub'an k'u ri u K'ojol xuquje'. ²⁰Ri qa Tat sib'alaj loq' ri u K'ojol chuwäch, kuk'ut k'u chuwäch jachike ri kub'an ri Are'. Kuk'ut k'u na nimaq taq kajmab'al chuwäch ru K'ojol, ri sib'alaj käkajmaj na alaq. ²¹Je' jas ri qa Tat keuk'astajisaj ri käminaqib', kuya k'u ki k'aslemal, je ri' xuquje' ri u K'ojol kuya k'aslemal chke jachin taq ri kraj kuya wi. ²²Ri qa Tat man kuq'at tä tzij puwi' jachin jun, xane u yo'm ronojel u wäch taqanik pu q'ab' ru K'ojol rech ri Are' käh'atow tzij. ²³Je ri' rech konojel ri winaq käksiya u q'ij ri u K'ojol ri Dios junam jas ri kaka'n chuya'ik u q'ij ri qa Tat. Jachin ri man kuya tä u q'ij ri u K'ojol ri Dios, man kuya tä ri' u q'ij ri qa Tat ri xutaq loq ri Are'.

²⁴Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri kutatab'ej ri nu tzij, käköjon k'u che ri Dios ri xintaqow loq, kuriq na ri' ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Man käh'at tä k'u tzij puwi' chi käh'äjisax u wäch rumal chi elinaq chik pa ri kämikal re ri ojer k'aslemal, k'o chik ri qas u k'aslemal. ²⁵Qas tzij kinb'ij chech alaq chi käpe na ri q'ij, kämik k'ut ri q'ij ri' aretaq ri käminaqib' käkita na chi kinch'awik, in ri' ri u K'ojol ri Dios. Jachin taq ri käkini-maj ri kinb'ij kek'asi na. ²⁶Ri qa Tat k'o kuinem pu q'ab' pa re wi chuya'ik k'aslemal, xuquje' u yo'm pa nu q'ab' in, in ri' ri u K'ojol, chi kinkowinik kinya k'aslemal. ²⁷Xuquje' u yo'm taqanik pa nu q'ab' rech kinq'at tzij rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ²⁸Mäkajmaj alaq wa' rumal chi kopan na ri q'ij aretaq

konojel ri käminaqib' käkita na chi kinch'awik. ²⁹Keb'el na loq pa taq ri muqub'al. Ri ka'nom ri utzil kek'astajik rech käk'oji na ki k'aslemal. Are k'u ri ka'nom ri man utz taj kek'astajik rech käq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax na ki wäch.

K'o ri käk'utuwik chi k'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

³⁰Ri in man k'o tä jas kinkowin chub'anik xaq pa we wi. Ri in kinq'at tzij xa jas ri kintaq wi. Jikom k'u kinb'an in chuq'atik tzij. Man are tä k'u kinb'an xa jas ri kwaj in, xane are kinb'an jas ri kraj ri nu Tat ri xintaqow loq. ³¹We ri in kinq'alajisaj ri qas tzij chwij chb'il wib', man k'o tä u patän ri' ri kinb'ij. ³²K'o k'u Jun chik ri k'o jas kuq'alajisaj chwij, wetam k'ut chi ri kub'ij ri Are' chwij are qas tzij. ³³Ri alaq xtaq alaq u ta'ik che ri tat Juan. Ri xub'ij k'u ri are' chech alaq are qas tzij. ³⁴Ri in k'ut man are tä ku'l nu k'ux chrij ri kuq'alajisaj jun winaq chwij. Xuwi kinb'ij wa' rech ri alaq käriq na alaq ru tob'anik ri Dios. ³⁵Ri tat Juan are junam ruk' jun chäj o jun candela ri käk'atik, ri käjuluwik. Ri alaq k'ut xkikot alaq kieb' oxib' q'ij ruk' ri saqil ri'. ³⁶K'o k'u na ri käk'utuwik chi qas tzij ri kinb'ij. Are utz na wa' chuwäch ri xuq'alajisaj ri tat Juan chwij. Ri tajin kinb'ano, are wa' ri xinutaq ri nu Tat chub'anik. Are k'u wa' ri käk'utuwik chi qas tzij are ri nu Tat ri in taqowinaq loq. ³⁷Xuquje' ri nu Tat ri xintaqow loq kuq'alajisaj ri qas tzij chwij, pune ta ne ri alaq man tom tä alaq ri Are' käch'awik, man ilom tä k'u alaq u wäch. ³⁸Man qajinaq tä k'u ru Tzij ri Dios pa anima' alaq rumal chi man käkojon tä alaq che ri Jun ri taqom loq rumal ri qa Tat. ³⁹Ri alaq na'l käsik'ij alaq u wäch ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik rumal chi kächomaj alaq chi chila' käriq wi alaq ri käyo'w ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri kuq'alajisaj ri qas tzij chwij in. ⁴⁰Pune je ri', ri alaq man kaj tä alaq käpe alaq wuk' rech käriq alaq we k'aslemal ri' ri man k'o tä u k'isik.

⁴¹Ri in man kwaj taj chi käyi' nu q'ij kumal ri winaq. ⁴²Wetam k'u in ri anima' alaq, wetam chi man kaj tä alaq ri Dios. ⁴³Ri in, in petinaq chuk'exwäch ri nu Tat. Ri alaq k'ut man xink'ulaj tä alaq. Are k'u we ta käpe jachin jun chik xaq pa re wi, iare ri are' käk'ulaj na alaq! ⁴⁴¿A käkowin lo alaq ri' käkojon alaq chwe we xa kätzukuj alaq u ya'ik q'ij alaq chb'il taq ib' alaq, man are tä kätzukuj alaq chi käyi' q'ij alaq rumal ri Dios ri xaq xuwi Dios wa' k'olik? ⁴⁵Mächomaj alaq chi ri in kinchap u b'ixik ri man utz taj chij alaq cho ri nu Tat. Ri käb'in na wa' chij alaq are ri qa mam Moisés, ri ku'b'am k'ux alaq chrij. ⁴⁶We ta ri alaq qas xkojon alaq che ri xub'ij ri qa mam Moisés, käkojon ta k'u alaq ri' chwe in rumal chi ri qa mam Moisés k'o ri u tz'ib'am chwij in. ⁴⁷We k'u man xkojon alaq che ri xutz'ib'aj ri are', ¿jas ta k'u lo käb'an alaq chukojik ri kinb'ij in? — xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

6 ¹Te k'u ri' ri Jesús xq'ax ch'äqäp che ri mar ri káb'ix “Mar re Galilea” che, ri xuquje' kákoj “Mar re Tiberias” che ru b'i'. ²E k'ia winaq k'ut xeteri b'i chrij ri Jesús rumal chi kilom ri kajmab'al taq etal ri xub'ano aretaq xeukunaj taq ri yawab'ib'. ³Te ri' xpaqi ri Jesús puwi' jun juyub', chila' k'ut xt'uyi wi junam kuk' ru tijoxelab'. ⁴Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri nimaq'ij ri káb'ix “Pascua” che, jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. ⁵Aretaq ri Jesús xeril ri k'ialaj winaq ri e b'enaq ruk', xub'ij che ri tat Felipe: ¿Jawije' ta ne keqaloq' wi ri wa ri káqaya chke ri k'ialaj winaq ri'? —xcha che.

⁶Xub'ij wa' ri Jesús xa rech kárido jas kub'ij ri tat Felipe. Qas retam k'u ri Are' jas ri kub'an na. ⁷Xch'aw k'u ri tat Felipe, xub'ij: Kieb' cientos quetzales kaxlan wa man kub'an tä ri' rech k'o ju taq b'iq' ke konojel chkijujunal, —xcha che.

⁸Are k'u ri tat Andrés, ratz ri tat Simón Pedro, jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, xub'ij che: ⁹Waral k'o wi jun ala ruk'am job' kaxlan wa re cebada ruk' kieb' kár. ¿Jas ta k'u lo u patän wa' che ki tzuqik ri k'ialaj winaq ri e k'olik? —xcha che.

¹⁰Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab': Chib'ij chke konojel ri winaq chi ket'uyi'k, —xcha chke.

Sib'alaj k'ia k'u ri räx q'ayes k'o cho ri juyub' ri', xet'uyi k'ut. Kraj e k'o job' mil achijab'. ¹¹Te ri' ri Jesús xeuk'am ri kaxlan wa. Aretaq xetewchitaj wa' rumal, xeuya chke ru tijoxelab', ri tijoxelab' chik xekijach wa' chkiwäch konojel ri winaq ri e t'uyut'oj. Xuquje' je' xub'an chke ri kár, xeuya chke jampa' ri xkaj. ¹²Aretaq e nojinaq chik, ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab': Cheiyaka ri ch'äqataq ri xekanaq kanoq rech man xaq tä keb'e' pa mes, —xcha chke.

¹³Xekiyak k'ut, xekinojisaj kab'lajuj chikäch kuk' ri ch'äqataq ri xekanaq kan chke ri job' kaxlan wa re cebada. ¹⁴Ri winaq, aretaq xkil we kajmab'al etal ri' ri xub'an ri Jesús, xkib'ij: Qas tzij are wa' ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri káb'ixik chi kápe na cho ruwächulew, —xecha ri'.

¹⁵Ri Jesús k'ut xrilo chi kákaj kákikoj ki chuq'ab' chuk'amik b'ik rech kákikoj che nim taqanel pa ki wi', rumal k'u ri' xa xel b'i chkiwäch, xe' chi jumul puwi' ri juyub' rech kák'oji chila' u tukiel.

Ri Jesús káb'in puwi' ri ja'

¹⁶Aretaq chaq'ab' chik, ru tijoxelab' ri Jesús xeqaj b'i chuchi' ri mar. ¹⁷Xeb'ok k'u pa jun barco, xkichaplej b'inem puwi' ri mar rech keq'ax pa Capernaum. Sib'alaj q'equm chik, ri Jesús k'ut mäja' kätzelej loq pa ri juyub'. ¹⁸Xaq te'talík xpe jun nimalaj kiäqiq'. Xewalij k'u nimaq taq uwoja' puwi' ri mar rumal. ¹⁹Aretaq ki b'inib'em chi job' o waqib' kilómetros, xkil ri Jesús

petinaq tajin käb'in puwi' ri ja'. Naqaj chik k'o wi che ri barco, xkixej k'u kib' che. ²⁰Are k'u ri Jesús xub'ij chke: iIn ri', mixej b'a' iwib'! —xcha ri' chke.

²¹Te ri' ri e are' xekikotik, xkib'ij che ri Jesús chi käpaqi kuk' pa ri barco. Chanim k'ut xeopan pa ri tinimit jawije' ri b'enam wi ke.

Ri winaq käkitzujukuj ri Jesús

²²Chukab' q'ij ri winaq ri xekanaj kan ch'äqäp che ri mar xkilo chi ri tijoxelab' xeb'e' pa ri jun barco ri xuwi barco wa' k'o chila', man xe' tä k'u ri Jesús kuk'. ²³Xuriqa k'ut chi xeopan nik'iaj barcos chik ri ki petik pa ri tinimit Tiberias. Xeopan chila' chunaqaj ri uwosaq jawije' ri winaq xkitij wi ri kaxlan wa aretaq xmaltioxitaj wa' rumal ri Qajaw Jesús. ²⁴Je ri' chi ri winaq aretaq xkilo chi man k'o tä chi ri Jesús chila', xuquje' chi man e k'o tä chi ru tijoxelab', xeb'ok pa taq ri barcos, xeb'e' k'u pa ri tinimit Capernaum chutzukuxik ri Jesús.

Waral käqil wi chi ri Jesús, are ri Are' ri wa ri kuya ri qas k'aslemal

²⁵Aretaq ri winaq xeopan ch'äqäp che ri mar, xkiriq ri Jesús, xkita' k'u che, xkib'ij: Ajtij, ¿jampa' xul la waral? —xecha che.

²⁶Xub'ij k'u ri Jesús chke: Qas tzij ri kinb'ij chech ala q chi ri ala q kintzujukuj ala q xa rumal chi xwi' ala q, xnoj k'u ala q. Man kintzujukuj tä ala q rumal chi käch'ob' ala q u b'eyal ri kajmab'al taq etal ri kinb'ano. ²⁷Mok il ala q chutzukuxik ri wa ri xa käsach u wäch, xane are rajwaxik chi kok il ala q chutzukuxik ri wa ri man käsach tä u wäch, ri kuya chech ala q ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Are wa' ri wa ri kinya na in chech ala q, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Rumal wa' u k'utum ri Dios qa Tat chi ruk' Are' in petinaq wi, —xcha ri Jesús chke.

²⁸Te ri' ri winaq xkita' che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jas k'u ri' ri rajwaxik käqa'no rech kujkowinik käqa'no jachike ri kraj ri Dios? —xecha che.

²⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri kraj ri Dios chi käb'an ala q are la' chi käkojon ala q che ri Jun ri u taqom loq, —xcha chke.

³⁰Xkita' chi che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas u wäch etal käb'an la chqawäch rech käqilo, kujkojon k'u che la? ¿Jas ri käkowin la chub'anik? —kecha che. ³¹Ri qa nan qa tat ojer xkitij ri maná pa ri juyub' ri kätz'inowik, je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri Dios xuya chutijik ri ki wa ri xpe chila' chikaj,” —xecha che ri Jesús.

³²Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chech ala q chi man are tä ri qa mam Moisés ri xyo'w ri wa chke ri käpe chila' chikaj, xane are ri nu Tat ri käyo'w ri qas wa ri käpe chila' chikaj. ³³Ri wa ri kuya ri Dios are wa' ri qajinaq loq chikaj, ri kuya ri qas k'aslemal chke konojel winaq, —xcha ri Jesús chke.

³⁴Xkib'ij k'u che ri Jesús: Tat, ya la qe ri wa ri' ama q'el ronojel q'ij, —xecha che.

³⁵Ri Jesús xub'ij chke: In ri' ri wa ri kuya ri qas k'aslemal. Jachin ri käpe wuk', man k'o tä jumul ri känüm chik. Jachin ri käkojon chwe man k'o tä jumul ri kächaq'ij chi u chi'. ³⁶Nu b'im chi k'u chech alaq chi ri alaq man käkojon tä alaq chwe pune ilom alaq nu wäch. ³⁷Konojel ri keyi' chwe rumal ri nu tat kepe na wuk' in. Apachin k'u ri kepe wuk' man keintzelejisaj tä b'ik. ³⁸Ri in k'ut man xinpe tä chila' chikaj xa chub'anik jachike ri kwaj in, xane chub'anik ru rayib'al ri xintaqow loq. ³⁹Ri u rayib'al ri nu Tat ri xintaqow loq are la' chi man k'o tä jun chke ri xeuya chwe ri kintzaqo, xane chi keink'astajisaj na chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij. ⁴⁰Ri u rayib'al ri xintaqow loq are la' chi konojel ri käkil nu wäch in, in ri' ri u K'ojol ri Dios, kekojon k'u chwe, käkiriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Keink'astajisaj k'u na in chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij, —xcha ri Jesús chke.

⁴¹Ri winaq aj Israel, aretaq xkita wa' we tzij ri', xkichap u b'ixik k'äx taq tzij chrij ri Jesús rumal ri xub'ij: “In ri' ri wa ri käpe chila' chikaj,” —xcha chke. ⁴²Xkib'ij k'ut: ¿A mat are wa' ri Jesús ru k'ojol ri tat José? Ri uj qetam ki wäch ru nan u tat. ¿Jas lo wa' ri kub'ij chi petinaq chila' chikaj? —xecha ri'.

⁴³Are k'u ri Jesús xub'ij chke: iTanal alaq che ri yoq'onik! —kächa'. ⁴⁴Man k'o tä jun ri kuya' käpe wuk' in we ta mat käk'am loq rumal ri nu Tat ri xintaqow loq. Ri in k'ut kink'astajisaj na chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij, —kächa'. ⁴⁵Kub'ij pa taq ri wuj ri xkitz'ib'aj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ojer: “Ri Dios kuya na tijonik chke konojel,” —kächa ri'. Rumal ri' konojel ri käkitatab'ej ri kub'ij ri qa Tat, k'o k'u ri käketamaj na ruk', kepe na ri e are' wuk' in, —kächa chke.

⁴⁶Are qas tzij chi man k'o tä jun winaq ilowinaq u wäch ri qa Tat. Ri Jun ri ilowinaq u wäch are xaq xuwi ri petinaq ruk' ri Dios, —kächa'. ⁴⁷Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi jachin ri käkojon chwe in k'o na ru k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ⁴⁸In ri' ri wa ri qas kuya k'aslemal, —kächa chke. ⁴⁹Ri nan tat alaq ojer xkitij ri wa ri käb'ix “maná”^h che pa ri juyub' ri kätz'inowik, konojel k'ut xekämik. ⁵⁰Are k'u ri in tajin kintzizoj chech alaq jas ri' ri qas wa ri petinaq chila' chikaj. Jachin k'u ri kutij re we wa ri', man käkäm tä ri', —kächa'. ⁵¹In k'u ri' ri k'asluk wa, ri qajinaq loq chikaj. Jachin ri kutij re we wa ri',ⁱ käk'asi na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Ri wa ri kinya in are ri nu cuerpo. Kinya wa' rech k'o ri ki k'aslemal konojel winaq cho ruwächulew,^j —xcha ri Jesús chke.

⁵²Ri winaq aj Israel xkichaplej u tzijob'exik kib' chxixol, xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo kub'an we achi ri' chuya'ik ru tijal chqe pa tijik? —xecha'.

^h6:49 “Maná”: Chawila' ri versículo 31 pa we capítulo. ⁱ6:51a Kel kub'ij chi käkojon che ri Jesús (6:48). ^j6:51b Kel kub'ij wa' chi kuya rib' pa kämisaxik cho ri Dios che ki k'lexwäch ri winaq.

⁵³Ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij ri kinb'ij chech alaq chi we ri alaq man kätij tä alaq ri nu cuerpo, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man kätij tä alaq ri nu kik'el, te k'u ri' man käk'o'ji tä na ri k'aslemal alaq ri'. ⁵⁴Jachin ri kutij ri nu cuerpo xuquje' kutij ri nu kik'el, k'o k'u u k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Ri in k'ut kink'astajisaj na chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij. ⁵⁵Ri nu cuerpo k'ut are ri qas wa, ri nu kik'el are qas je' jas ri vino ri kätijowik. ⁵⁶Jachin ri kutij ri nu cuerpo, xuquje' kutij ri nu kik'el qas käk'o'ji ri are' wuk' in, ri in xuquje' qas kink'o'ji ruk' are'. ⁵⁷Ri nu Tat ri xintaqow loq k'o u k'aslemal. Ri in xuquje' in k'asal rumal ri Are'. Je ri' xuquje' jachin ri kutzuq rib' chwe in, käk'asi na wumal in. ⁵⁸Are tajin kintzijon chrij ri wa ri petinaq chila' chikaj. We wa ri' man junam tä ruk' ri maná ri xkitij ri nan tat alaq ojer, xekäm k'u ri e are'. Are k'u ri kutij re we wa ri' käk'asi na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, — xcha ri Jesús chke ri winaq aj Israel.

⁵⁹Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' chke ri winaq ri ki mulim kib' pa ri rachoch Dios pa Capernaum che ki tijoxik.

Ri Jesús käch'aw chrij ri tzij ri kuya k'aslemal ri man k'o tä u k'isik

⁶⁰Aretaq xkita wa' we tijonik ri', e k'ia chke ri winaq ri e k'o ruk' xkib'ij: Sib'alaj k'äx wa' ri tzij ri xub'ij. ¿Jachin ta lo ri käkowinik kutatab'ej? —xecha'.

⁶¹Ri Jesús k'ut xretamaj chi k'äx tajin kech'aw chrij rumal ri tzij ri xub'ij, xuta' k'u chke: ¿A tzel käta alaq ri xinb'ij? —xcha chke. ⁶²¿Jas k'u ri käk'ulmataj ri' we ta kinil alaq in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kintzelejik kinpaqi k'u chikaj jawije' ri in k'o wi nab'e? ⁶³Ri Loq'alaj Espíritu are ri käyo'w ri k'aslemal. Ri cuerpo xaq u tukiel man k'o tä u patän. Ri tzij k'ut ri nu b'im chech alaq e are' qas tzij ri kepe ruk' ri Dios, xuquje' käkiya k'aslemal. ⁶⁴E k'o k'u jujun chech alaq ri man kekojon taj, —xcha chke.

Qas k'u retam ri Jesús petinaq loq jachin taq ri man kekojon tä che, xuquje' jachin ri' ri käjachow na. ⁶⁵Xub'ij k'ut: Rumal ri' nu b'im chech alaq chi man k'o tä jun ri kuya' käpe wuk' in we ta mat käk'am loq rumal ri nu Tat.

⁶⁶Tzare chi' k'ut e k'ia chke ri e k'o ruk' ri Jesús xkiya kanoq, man xek'o'ji tä k'u ruk'. ⁶⁷Te ri' ri Jesús xuta' chke ri kab'lajuj u tijoxelab', xub'ij: ¿A kiwaj ix xuquje' kixe' kuk'? —xcha chke.

⁶⁸Xch'aw k'u ri tat Simón Pedro, xub'ij: Qajaw, ¿jachin chi ruk' kuje' wi? Ri tzij la e are tzij ri käkiya k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ⁶⁹Ri uj, uj kojoninaq che la, qetam chi lal ri' ri Cristo, ru K'ojol ri k'aslik Dios, — xcha che.

⁷⁰Ri Jesús xch'awik, xub'ij: ¿A mat ix kab'lajuj xixincha' rech kixk'o'ji wuk'? Pune je ri' jun chiwe are k'o ri Itzel pa ranima', —xcha chke.

⁷¹Ri Jesús aretaq xub'ij wa' are tajin käch'aw chrij ri Judas Iscariote ru k'ojol ri tat Simón. Je ri', rumal chi ri tat Judas are ri kájachow na, pune are jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'.

Waral käqil wi chi ru chaq' ri Jesús nab'e man xekojon tä che

7 ¹Te k'u ri' ri Jesús xub'inib'ej ri Galilea. Man kraj taj käk'oji pa Judea rumal chi ri winaq aj Israel kākaj kākikāmisaj. ²Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri nimaq'ij ke ri Kāb'al,^k jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. ³Ru chaq' ri Jesús xkib'ij che: Mat kanaj waral. Jat pa Judea rech xuquje' ra tijoxelab' ri e k'o chila' kākil na ri kajmab'al ri kab'ano. ⁴We jun winaq kraj chi qas ketamax u wäch, man kub'an tä ri' chik'uyal ri kub'ano. We ri at kab'an taq ri kajmab'al ri', chab'ana wa' chkiwäch konojel ri winaq, —xecha che.

⁵Q'alaj k'ut chi ru chaq' ri Jesús xa man xekojon tä che. ⁶Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Ri in mäja' kuriq ri q'ij chwe, are k'u ri ix apachike q'ij utz chiwe kuya' kixe'k. ⁷Ri winaq ajuwächulew man kekowin taj kāketzelay i wäch ix. Are k'u ri in kāketzelay nu wäch rumal chi kinq'alajisaj chkiwäch chi man utz tä ri kākano. ⁸Ri ix k'ut, jix pa ri nimaq'ij. Ri in man kine' taj, rumal chi mäja' kuriq ri q'ij chwe.

⁹Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' chke, xkanaj ri Are' pa Galilea.

Ri Jesús kopan pa ri nimaq'ij ke ri Kāb'al

¹⁰Aretaq k'ut e b'enaq chi ru chaq' ri Jesús pa ri nimaq'ij, ri Are' xuquje' xe' na pa ri nimaq'ij, pune man xuk'ut tä rib' chkiwäch ri winaq. Xane xaq chik'uyal xe' ri Are'. ¹¹Ri winaq aj Israel xkitij u tzukuxik pa ri nimaq'ij, xkib'ij: ¿Jawije' k'o wi ri achi ri'? —xecha'.

¹²Chkixol k'u ri winaq, k'ia ri káb'ix chrij ri Jesús. Jujun kākib'ij: “Are jun utzalaj achi,” —kecha'. Nik'iaj chik kākib'ij: “Man are tä utzalaj achi, rumal chi keusub' ri winaq,” —kecha'.

¹³Man k'o tä k'u jun ri kukoch'o kāresaj u tzijol ri Jesús rumal chi kākixej kib' chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel.

¹⁴Nik'iajirinaq chi k'u ri nimaq'ij aretaq ri Jesús xok b'i pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej k'u ki tijoxik ri winaq. ¹⁵Are k'u ri winaq aj Israel sib'alaj tajin kākikajmaj wa', xkib'ij: ¿Jas lo wa' chi sib'alaj k'ia retam we achi ri', man k'o tä k'u jawije' u tijom wi rib'? —xecha'.

¹⁶Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri tijonik ri kinya man wech tä in, xane rech ri Jun ri xintaqow loq. ¹⁷We k'o jun qas kurayij u b'anik ri kraj ri Dios, kāretamaj na we ri nu tijonik qas kāpe ruk' ri Dios, o xaq pa we wi kintzijonik. ¹⁸Ri winaq ri xaq pa re wi kätzijonik, xa are

^k7:2 “Nimaq'ij ke ri Kāb'al”: Chawila' ri tzij “Kāb'al” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

kraj ri' chi känimarisax u q'ij kumal ri winaq. Jachin k'u ri kraj chi are känimarisax u q'ij ri xtaqow loq, kub'ij ri' ri qas tzij, man are tä jun b'anal tzij, —xcha chke.

¹⁹¿A mat qas tzij chi ri qa mam Moisés xuya ri Pixab' chech alaq? Pune je ri', man k'o tä k'u jun chech alaq ri kunimaj ri Pixab' ri!. ¿Jas che kaj alaq kinkämisaj alaq? —xcha chke.

²⁰Ri winaq xech'awik, xkib'ij: iXa k'o jun itzel espíritu chawe! ¿Jachin lo ri kraj katkämisanik? —xecha che.

²¹Ri Jesús xub'ij chke: Xa ruk' jun kajmab'al ri xinb'an pa ri q'ij re uxlanem, ri alaq sib'alaj käkajman alaq che. ²²Ri qa mam Moisés xunaq'atajisaj alaq chukojik retal ri ojer trato.¹ Pune ta ne man are tä ri are' xchapow loq u b'anik wa', xane are ki tijonik kan ri nan tat alaq ojer. Ri alaq k'ut kəkōj alaq retal ri ojer trato che jun alaj ala pune pa ri q'ij re uxlanem. ²³We k'u ri alaq rumal ri u nimaxik ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés kəkōj alaq retal ri ojer trato che ri ala pune pa ri q'ij re uxlanem, ¿jas k'u che xpe oyowal alaq chwe in aretaq xinkunaj ronojel ru cuerpo jun achi pa ri q'ij re uxlanem? —kächa'. ²⁴K'o jas mǎb'ij alaq chrij ri winaq we utz kǎpetik o man utz tä kǎpetik. Aretaq k'o jas kǎb'ij alaq chrij jun winaq chik, qas chomaj na alaq jas ri kǎb'an alaq, b'ana k'u alaq wa' ruk' jikomāl.

Ri Jesús kub'ij jawije' chi' petinaq wi ri Are'

²⁵Te k'u ri' jujun chke ri winaq aj Jerusalén xkichapla u ta'ik, xkib'ij: ¿A mat are wa' we achi ri' ri tajin kǎtzukuxik rech kǎkǎmisaxik? —kecha'. ²⁶Chiwilampe', kǎtzijon kuk' ri winaq, man k'o tä k'u jun k'o jas kub'ij che. ¿A xa ta k'u lo qas kǎkikōj ri q'atal taq tzij chi we achi ri' are ri Cristo? —kecha'. ²⁷Ri uj k'ut qetam jawije' petinaq wi wa' we achi ri'. Aretaq k'ut kǎpe ri' ri Cristo, man k'o tä jun ri' etamaninaq jawije' kǎpe wi, —xecha ri winaq.

²⁸Aretaq ri Jesús, ri tajin kuya tijonik pa ri nimalaj rachoch Dios, xuta wa' ko xch'awik, xub'ij: Kǎb'ij alaq chi etam alaq nu wǎch, xuquje' chi etam alaq jawije' chi' kinpe wi. Man in petinaq tä k'ut xaq pa we wi, xane in taqom loq rumal ri Jun ri qas jikom ranima'. Ri alaq k'ut man etam tä alaq u wǎch. ²⁹Ri in wetam u wǎch rumal chi in petinaq ruk', xuquje' are ri Are' in taqowinaq loq, —xcha chke.

³⁰Xkaj k'ut xkik'am b'i pa che', man k'o tä k'u jun xchapowik rumal chi mǎja' kuriq ru q'ij. ³¹E k'ia k'ut xekojon che, xkib'ij k'ut: Aretaq kǎpe ri Cristo, ¿a kub'an ta k'u lo más kajmab'al taq etal chik chuwǎch ri u b'anom we achi ri'? —xecha'.

¹7:22 “Circuncisión”: Chawila' Hechos 7:8, nota.

Ri tata'ib' fariseos käkitaq u k'amik b'i ri Jesús pa che'

³²Ri tata'ib' fariseos xkita ri käkib'ij ri winaq chrij ri Jesús. Xa je ri' ri e are' kuk' ri ki nimaqil sacerdotes^m xekitaq b'i jujun chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios chuk'amik b'i ri Jesús pa che'. ³³Te ri' xub'ij ri Jesús: Xaq kieb' oxib' q'ij chik kink'o'ji na uk' alaq, te k'u ri' kintzelej na ruk' ri xintaqow loq. ³⁴Ri alaq kintzujuk na alaq, man kinriq tä chi k'u alaq rumal chi man käkowin tä alaq kopan alaq chila' jawije' ri kinek'ol wi in, —xcha chke.

³⁵Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel k'ut, xkichaplej u ta'ik chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jawije' ta k'u ke' wi wa' we achi ri' chi man kujkowin tä uj keqariqa'? ¿A xa ta k'u lo ke' kuk' ri winaq aj Israel ri e jab'uninaq chkixol ri winaq aj Grecia che ki tijoxik ri winaq aj Grecia? ³⁶¿Jas kel kub'ij wa' ri xub'ij chqe: “Kintzujuk na alaq, man kinriq tä chi k'u alaq rumal chi man käkowin tä alaq kopan alaq chila' jawije' ri kinek'ol wi”? —xcha ri', —xecha'.

Ri Qajaw Jesús kub'ij chi Are je' ta ne joron ri kuya k'aslemal

³⁷Pa ri k'isb'al q'ij re ri nimaq'ij, ri q'ij ri sib'alajaj nim na u b'anik, ri Jesús xtak'i aq'anoq chkixol ri winaq, ko xch'awik, xub'ij: We k'o jun kächachi'j u chi', chpet wuk', chutija u joron. ³⁸Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: Jachin ri käköjon chwe, käk'iy na loq pa ranima' joron ri kuya ri qas k'aslemal, —kächä', —xcha ri Jesús chke ri winaq.

³⁹Ri Jesús k'ut, are tajin käch'aw chrij ri Loq'alaj Espíritu ri käkik'am na ri winaq ri kekojon che ri Are'. Mäja' k'u käyi' loq ri Loq'alaj Espíritu rumal chi mäja' kätzelej ri Jesús chila' chikaj rech känimarisax u q'ij.

Ri winaq jalajoj ri käkichomaj chrij ri Jesús

⁴⁰Jujun chke ri winaq, aretaq xkita ri xub'ij ri Jesús, xkib'ij: Qas tzij we achi ri' are wa' ri q'alajajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri káb'ixik chi käpe na, —xecha'.

⁴¹Nik'iaj chik xkib'ij: Are wa' ri Cristo, —xecha'.

Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: ¿A xa ta k'u lo pa Galilea käpe wi ri Cristo? ⁴²Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij chi ri Cristo rajwaxik chkixol ri rachalaxik ri qa mam David ri nim taqanel käpe wi na. Pa Belén k'ut käpe wi na, ri tinimit ri xk'o'ji wi ri qa mam David, —xecha'.

⁴³Je k'u ri' ri winaq xkitasala kib' rumal rech ri Jesús. ⁴⁴E k'o jujun ri xkaj xkik'am b'i pa che', man k'o tä k'u jun xchapowik.

^m 7:32 “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Ri q'atal taq tzij man kekojon tä che ri Jesús

⁴⁵Xetzelej k'u ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios, xeopan chila' jawije' e k'o wi ri tata'ib' fariseos xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes. Ri e are' k'ut xkita' chke: ¿Jas che man xik'am tä loq ri Jesús? —xecha'.

⁴⁶Ri chajinelab' xech'awik, xkib'ij: ¡Man k'o tä jun achi qa tom je' kätzijonik jas ri kätzijon ri achi ri! —xecha'.

⁴⁷Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij chke: Ri ix xuquje' xa xiya iwib' pa sub'ik. ⁴⁸¿A k'o pu lo jun chke ri qa nimaqil ri kojoninaq che, o jun ne chke ri tata'ib' fariseos? ¡Man k'o taj! —xecha'. ⁴⁹Xkik'iaq itzel tzij pa ki wi', xkib'ij: ¡We winaq ri' man ketam tä ri Pixab'! —xecha chke.

⁵⁰Are k'u ri tat Nicodemo ri xopan ruk' ri Jesús chaq'ab', are jun chke ri tata'ib' fariseos. Xub'ij k'u chke: ⁵¹Ri qa Pixab' kub'ij chi man kuya' taj káqaq'at tzij puwi' jun winaq chi kák'ájisax u wäch we ta mat nab'e káqata na jas ri kub'ij che retamaxik jas ri u b'anom, —xcha chke.

⁵²Te ri' xech'aw ri e are', xkib'ij che ri tat Nicodemo: E k'u ri lal, ¿a lal aj Galilea xuquje'? —xecha che. Na'l sik'ij la ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, kil k'u na la chi man k'o tä jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri petinaq pa Galilea, —xecha che.

⁵³Chkijujunal k'ut xeb'e' cho taq kachoch.

Waral káqil wi ri ixoq ri xub'an ri nimalaj mak chrij ri rachajil

8 ¹Are k'u ri Jesús xe' pa ri nimalaj juyub' ri káb'ix “Olivos” che. ²Aretaq xsaqir chukab' q'ij, ri Jesús xtzelej loq, xe' pa ri nimalaj rachoch Dios. Konojel ri winaq xkimulij kib' ruk'. Ri Are' k'ut xt'uyi'k, xuchaplej ki tijoxik. ³Te ri' ri tijonelab' re ri Pixab' xuquje' ri tata'ib' fariseos xkik'am loq jun ixoq ri xkiriqo tajin kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil. Xkiya k'u chkixol ri winaq ri e k'o chila'. ⁴Xkib'ij k'u che ri Jesús: Ajtij, we ixoq ri' xriqtajik tajin kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil. ⁵Ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés kub'ij chi rajwaxik káqakámisaj chab'aj jun ixoq ri je' kub'an wa'. E ri lal, ¿jas k'u káb'ij la? —xecha che.

⁶Xkib'ij wa' che xaq rech káqaj pa ki q'ab', je k'u ri' kekowinik kákib'ij chi k'o u mak ri Jesús. Are k'u ri Jesús xa xpachi'k, xuchaplej tz'ib'anik cho ri ulew ruk' ri u wi' u q'ab'. ⁷Xkitaqej k'u u k'otik u chi' ri Jesús. Xa je ri' ri Are' xujikomaj rib', xub'ij k'u chke: Apachin chech ala q ri man k'o tä u mak, chuk'iaqa ri nab'e ab'aj chrij we ixoq ri', —xcha chke.

⁸Xpachi chi jumul ri Jesús, xutaqej tz'ib'anik cho ri ulew. ⁹Aretaq k'ut xkita ri xub'ij ri Jesús, xkina' kib' pa kanima' chi k'o ki mak. Chkijujunal k'ut xkichap elem b'ik. Nab'e xeb'el b'i ri ri'jab'. Aretaq konojel e elinaq chi b'ik, xaq xuwi chi ri Jesús k'o kanoq ruk' ri ixoq ri kanajinaq kan chila'. ¹⁰Te ri' ri Jesús xujikomaj rib'. Man k'o tä k'u jun xrilo, xane xaq xuwi ri ixoq. Ri

Are! xub'ij che: Nan, ¿jawije! e k'o wi ri kākib'ij chi k'o mak la? ¿A mat k'o jun xkanaj kan chuq'atik tzij puwi! la chi kāk'ajisax wäch la? —xcha che.

¹¹Ri ixoq xub'ij che ri Jesús: Man k'o tä jun, Tat, —xcha che.

Are k'u ri Jesús xub'ij che: Ri in xuquje! man kinq'at tä tzij puwi! la chi kāk'ajisax wäch la. ¡Oj b'a! la chanim, mämakun chi k'u la! —xcha che.

**Ri Jesús are je' jas jun candela ri kuya saqil
chke ri winaq cho ruwächulew**

¹²Xtzijon chi jumul ri Jesús kuk' ri winaq, xub'ij chke: In ri', ri in kinya saqil chke ri winaq cho ruwächulew. Jachin ri käpe wuk', kāk'oji na ri saqil ruk' ri kuya k'aslemal, man káb'in tä chi k'u pa ri q'equm, —xcha chke.

¹³Te ri' ri tata'ib' fariseos xkib'ij che ri Jesús: Ri lal xaq tukiel la tajin kāk'alajisaj la ri utz chij ib' la. Rumal ri' ri tajin kāk'alajisaj la man k'o tä u patän, —xecha che.

¹⁴Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri tajin kinq'alajisaj chwij in, qas tzij k'o u patän, pune xaq nu tukiel kinq'alajisaj ri utz chwij chb'il wib'. Wetam k'ut jawije! ri in petinaq wi, xuquje! jawije! ri kine' wi. Ri alaq k'ut man etam tä alaq jawije! ri kinpe wi, man etam tä k'u alaq jawije! ri kine' wi. ¹⁵Ri alaq je' kāk'atow tzij alaq jas ri keq'atow tzij ri winaq ajuwächulew. Ri in k'ut man kinq'at tä tzij puwi! jachin jun. ¹⁶We k'u kinq'at tzij, jikom kinb'an chuq'atik tzij. Je ri', rumal chi man xaq tä nu tukiel kinq'at tzij, xane ri nu Tat ri xintaqow loq Are kuq'at tzij junam wuk'. ¹⁷Pa ri Pixab' alaq tz'ib'tal wi chi aretaq kieb' winaq junam ri kākib'ij chrij ri xkilo o chrij ri xkito, rajwaxik ri' kākojik chi qas tzij ri kākib'ij. ¹⁸Ri in k'ut kinq'alajisaj ri qas tzij chwij chb'il wib', xuquje! ri nu Tat ri xintaqow loq kuq'alajisaj ri qas tzij chwij, —xcha ri Jesús chke.

¹⁹Te ri' ri tata'ib' fariseos xkita' che ri Jesús: ¿Jawije! k'o wi ri tat la? —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ri alaq man qas tä etam alaq nu wäch, xuquje! man etam tä alaq u wäch ri nu Tat. We ta qas etam alaq nu wäch in, etam ta alaq u wäch ri' ri nu Tat xuquje!, —xcha chke.

²⁰Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' aretaq tajin kuya tijonik pa ri nimalaj rachoch Dios chunaqaj ri k'olib'al re taq ri kuchuj. Man k'o tä k'u jun xk'amow b'i pa che' rumal chi mäja' kuriq ru q'ij.

Ri Jesús kub'ij chi ri Are! are ajchila' chikaj

²¹Ri Jesús xch'aw chi jumul, xub'ij chke: Ri in kine'k. Ri alaq k'ut kintzujukuj na alaq. Pa ri mak alaq k'ut kākäm wi alaq, rumal chi man kākowin tä alaq ke' alaq chila' jawije! ri kine' wi, —xcha chke.

²²Te ri' ri winaq aj Israel xkib'ij: ¿A xa ta lo kukämisaj rib', rumal k'u ri' kub'ij chi man kujkowin taj kuje' chila' jawije! ri ke' wi? —xecha ri e are!.

²³Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Ri alaq, xaq alaq ajwaral, are k'u ri in chila' chikaj kinpe wi. Ri alaq, xaq alaq ajuwächulew. Are k'u ri in man in ajuwächulew taj. ²⁴Rumal ri' xinb'ij chech alaq chi pa ri mak alaq käkäm wi alaq. Rumal chi we man käjokj tä alaq chi in ri' ri tajin kinb'ij, pa ri mak alaq käkäm wi na alaq, —xcha chke.

²⁵Te ri' xkita' che ri Jesús, xkib'ij: ¿Jachin k'u ri lal? —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ojer ri' nu b'im chech alaq jachin ri in, —xcha chke. ²⁶K'ia ri kwaj kinb'ij chech alaq chrij ri tajin kinwilo chuq'atik tzij chrij ri káb'an alaq. Are k'u ri xintaqow loq kub'ij ri qas tzij. Ri in k'ut, jachike ri nu tom chuchi' ri Are', are wa' ri kinb'ij chke ri winaq ajuwächulew, —xcha chke.

²⁷Ri e are' k'ut man xkich'ob' taj chi ri Jesús are tajin käch'aw chrij ri qa Tat chila' chikaj. ²⁸Rumal ri' xub'ij chke: Aretaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinyak na chikaj umal alaq chkiwäch ri winaq, ketamaj k'u na alaq chi In Ri'. Man k'o tä k'u jas kinb'ano xaq pa we wi, xane xaq xuwi kinb'ij ri u k'utum ri qa Tat chnuwäch, —xcha chke. ²⁹Are k'u ri xintaqow loq k'o wuk' in. Ri nu Tat man in u yo'm tä kan nu tukiel rumal chi amaq'el ronojel q'ij are kinb'an ri utz käril wi ri Are', —xcha chke ri winaq aj Israel.

³⁰Aretaq ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri', e k'ia xekojon che ri Are'.

Ru K'ojol ri Dios kujresaj pu q'ab' ri Itzel

³¹Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq aj Israel ri xekojon che: We ri alaq kätajej alaq u b'anik ri nu b'im chech alaq, qas tzij alaq nu tijoxelab', —xcha chke. ³²Ketamaj k'u na alaq ri qas tzij, ri qas tzij k'ut kub'ano chi tzoqopital chi alaq, —xcha chke.

³³Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri uj are qa mam ri Abraham ojer, man uj kojom tä k'u xaq che patänil re jun winaq. ¿Jas lo wa' chi káb'ij la chqe chi kujtzoqopitaj na? —xecha che.

³⁴Ri Jesús xub'ij chke: Qas tzij kinb'ij chech alaq chi konojel ri kemakunik e kojom ri' che patänil taq re ri mak. ³⁵Jun ri kojom che patäninel man are tä qas ajpaja. Are k'u ri u k'ojol ri rajaw ja qas ajpaja ri' amaq'el ronojel q'ij. ³⁶Je k'u ri', we ri in, in u K'ojol ri Dios kintzoqopin chech alaq, qas tzij ri' chi tzoqopital chi alaq, —xcha chke. ³⁷Ri in wetam chi ri mam alaq are ri Abraham ojer. Kaj k'u alaq kinkämisaj alaq rumal chi man käjokj tä alaq ri kinb'ij chech alaq. ³⁸Ri in are kinb'ij ri u k'utum ri nu Tat chnuwäch. Are k'u ri alaq are káb'an alaq jachike ri b'im chech alaq rumal ri tat alaq, —xcha ri Jesús chke.

³⁹Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Ri qa tat uj are ri qa mam Abraham ojer, —xecha'.

Ri Jesús xub'ij chke: We ta qas tzij are tat alaq ri qa mam Abraham, are ta káb'an alaq ri' jas ri xub'an ri are'. ⁴⁰Pune nu b'im ri qas tzij chech

alaq ri u k'utum ri Dios chnuwäch, ri alaq kaj alaq kinkämisaj alaq. Ri qa mam Abraham man k'o tä jumul ri je' xub'an wa'. ⁴¹Ri alaq k'ut je' käb'an alaq jas ri kub'an ri tat alaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri e are' k'ut xkib'ij che: Ri uj, man uj alk'u'alaxelab' taj ri mat q'alaj u wäch qa tat. Ri qa Tat xa jun k'olik, are k'u ri Dios, —xecha'.

⁴²Ri Jesús k'ut xub'ij chke: We ta qas tzij chi ri Dios are Tat alaq, kinaj ta alaq ri' rumal chi ri in ruk' ri Dios in petinaq wi, waral k'ut in k'o wi. Man in petinaq taj xaq pa we wi, xane are ri Dios xintaqow loq. ⁴³¿Jas che ri alaq man käkowin tä alaq chuch'ob'ik ri kinb'ij? Xa rumal chi man kaj tä alaq kätatab'ej alaq ri nu tzij. ⁴⁴Ri tat alaq are ri Itzel. Ri alaq, alaq rech ri are', are k'u kaj alaq käb'an alaq jachike ri kraj ri are'. Ri Itzel are jun kämisanel ojer loq. Ri are' man kub'an tä ri qas tzij, man kub'ij tä k'u ri qas tzij. Aretaq kub'an tzij, are kub'ij ri u b'anik ri are'. Are jun b'anal tzij, ki tat k'ut ri b'anal taq tzij. ⁴⁵Ri in k'ut kinb'ij ri qas tzij, rumal k'u ri' ri alaq man käkøj tä alaq ri nu tzij. ⁴⁶¿Jachin chech alaq käkowinik kuq'alajisaj chi qas tzij k'o mak nu b'anom? We k'u kinb'ij ri qas tzij, ¿jas k'u che man käkøj tä alaq ri kinb'ij? ⁴⁷Apachin ri rech ri Dios kutatab'ej ri' ru Tzij ri Dios. Are k'u ri alaq man alaq tä rech ri Dios. Rumal ri' man kaj tä alaq kätatab'ej alaq ru Tzij ri Dios, —xcha ri Jesús chke ri winaq aj Israel.

Waral käqil wi chi ri Cristo k'o chik mäjoq käk'oji ri Abraham

⁴⁸Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri Jesús: Qas tzij ri xqab'ij aretaq xqab'ij chi ri lal, xa lal aj Samaria,ⁿ xuquje' chi ri lal k'o jun itzel espíritu che la, —xecha che ri Jesús.

⁴⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Man k'o tä jun itzel espíritu chwe. Ri tajin kinb'ano, xa tajin kinya u q'ij ri nu Tat, are k'u ri alaq xa kesaj alaq nu k'ixb'al. ⁵⁰Ri in k'ut man kwaj taj chi käyi' nu q'ij, pune ta ne k'o Jun ri kraj chi käyi' nu q'ij, kuq'at k'u na tzij ri Are' pa ki wi' ri käketzelaj nu wäch. ⁵¹Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri kunimaj ri kinb'ij, man käkäm tä na ri are', —xcha chke.

⁵²Te ri' ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Kämik qas xel chi saq chqawäch chi xa k'o jun itzel espíritu che la, —xecha che ri Jesús. Ri qa mam Abraham, xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios xekämik, te k'u ri' käb'ij la: “Jachin ri kunimaj ri kinb'ij man käkäm taj,” —kächa la. ⁵³¿A lal ta k'ut nim na ri q'ij la chuwäch ri qa mam Abraham? Ri are' xkämik, xuquje' xekäm ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ¿Jachin ta k'u ri lal ri käb'an che ib' la? —xecha che.

⁵⁴Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: We ta xaq in kinya nu q'ij chb'il wib', man k'o tä u patän ri'. Are k'u ri käyo'w nu q'ij are ri nu Tat, ri käb'ij

ⁿ8:48 Ri winaq aj Israel sib'alaj xketzelaj ki wäch ri winaq aj Samaria. Ri u b'ixik ri tzij ri', “xa lal aj Samaria”, che jun winaq are junam ruk' ru k'iäqik itzel tzij puwi'.

alaq chi are Dios alaq. ⁵⁵Ri alaq k'ut man etamam tä alaq u wäch. Ri in qas tzij wetam u wäch. We ta kinb'ij chi man wetam tä u wäch, in b'anal tzij ta ri' je' jas ri alaq. Ri in k'ut qas tzij wetam u wäch, kinnimaj k'ut ri kub'ij. ⁵⁶Ri Abraham ri mam alaq xkikotik aretaq xuto chi käril na ri nu q'ij. Xril k'ut, qas k'u xkikotik, —xcha chke.

⁵⁷Ri winaq aj Israel xkib'ij che ri Jesús: Mäja' ne nik'iaj ciento junab' la, te k'u ri' käb'ij la chi xil la u wäch ri qa mam Abraham, —xecha che.

⁵⁸Ri Jesús xch'awik, xub'ij: Qas tzij kinb'ij chech alaq chi ri in, in k'o chik ojer, k'ä mäjoq käk'oji ri Abraham, —xcha chke ri winaq aj Israel.

⁵⁹Xepe k'u ri winaq aj Israel, xkik'am ab'aj rech käkik'iaq chrij ri Jesús. Ri Are' k'ut, xuk'u' rib' chkiwäch, xel loq pa ri nimalaj rachoch Dios, xok'ow chkixol ri winaq, xe'k.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri moy tzaretaq xil u wäch

9 ¹Ri Jesús b'enaq pa ri b'e aretaq xril jun achi ri moy tzaretaq xil u wäch. ²Ru tijoxelab' xkita' che ri Jesús: Ajtij, —xecha che. ¿Jas che moy we achi ri' tzaretaq xil u wäch? ¿A xa rumal ri ki mak ru nan u tat o xa rumal ru mak ri are'? —xecha che.

³Ri Jesús xub'ij chke: Man rumal tä rech ru mak ri are', man rumal tä k'u rech ri ki mak ru nan u tat, xane rech rumal ri are' kät'alajin ri käkowin ri Dios chub'anik, —xcha chke. ⁴Chanim ri' ri k'o na ri q'ij, rajwaxik chi kinb'an na ri xintaq chub'anik rumal ri xintaqow loq. Kok k'u na ri aq'ab' aretaq man k'o tä chi jun käkowinik kächakunik. ⁵Pa taq we q'ij ri' aretaq in k'o cho ruwächulew, ri in kinya saqil chke ri winaq ajuwächulew, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

⁶Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xutzaq u chub' pulew, xub'an jub'iq' xoq'ol ruk' ru chub', xub'il k'u chrij taq ru waq'äch ri moy. ⁷Te k'u ri' xub'ij che: iOj la! Ch'aja la ri wäch la pa ri atinib'al ri käb'ix “Siloé” che. (We b'i'aj ri' kel kub'ij “Taqom”).

Ri moy achi xe'k, xuch'aj ru wäch. Aretaq xtzelej loq, xkowinik xka'y chik. ⁸Are k'u ri u k'ul taq ja, xuquje' ri winaq ri ketamam u wäch chi moy nab'e, xkib'ij: ¿A mat are wa' we achi ri' ri kät'uyi chi' taq ri b'e chuta'ik u limosna? —xecha'.

⁹Jujun xkib'ij: Je', are wa', —xecha'.

Nik'iaj chik xkib'ij: Man are taj. Xaq k'u junam kel ruk', —xecha'.

Are k'u ri achi ri moy kan nab'e xub'ij: Je', in ri', —xcha chke ri winaq.

¹⁰Te ri' ri winaq xkita' che ri achi: ¿Jas lo wa' chi katkowin chik katka'yik? —xecha che.

¹¹Ri are' xch'awik, xub'ij chke: Ri achi ri Jesús u b'i' xub'an jub'iq' xoq'ol, xub'il chrij taq ri nu waq'äch, te k'u ri' xub'ij chwe: “Oj la chi' ri atinib'al ri käb'ix “Siloé” che, ch'aja la ri wäch la chila,” —xcha chwe. Xine' k'ut. Aretaq xch'ajtaj ri nu wäch, xinkowinik xinka'yik, —xcha chke.

¹²Te ri' ri winaq xkib'ij: ¿Jawije' k'o wi ri achi ri'? —xecha che.
 Ri are' xub'ij chke: Man wetam taj, —xcha chke.

Ri tata'ib' fariseos kākik'ot u chi' ri moy achi ri xutzirik

¹³Te ri' xkik'am b'i ri achi ri moy kan nab'e, xekiya chkiwäch ri tata'ib' fariseos. ¹⁴Are k'u jun q'ij re uxlanem aretaq ri Jesús xub'an ri jub'iq' xoq'ol, xukunaj ri achi ri moy. ¹⁵Ri tata'ib' fariseos xuquje' xkita' che ri achi chi jas lo wa' chi kākowin chik kākay'ik. Ri are' xub'ij chke: Xub'il xoq'ol chrij taq ri nu waq'äch, te k'u ri' xinch'aj ri nu wäch. Kinka'y chi k'u kāmik, —xcha chke.

¹⁶Te ri' jujun chke ri tata'ib' fariseos xkib'ij: Ri achi ri xb'anow wa' we kunanik ri' man rech tä ri Dios, rumal chi man nim tä käril wi ri q'ij re uxlanem, —xecha'.

Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: ¿Jas ta k'u lo wa' chi kākowinik kub'an taq we kajmab'al etal ri' we ta qas tzij ajmak? —xecha'.

Je ri' chi man xjunamataj tä ri ki chomanik, xkitasala k'u kib'. ¹⁷Xkita' chi k'u jumul che ri achi ri moy kan nab'e: E ri at, ¿jas kab'ij at chrij ri achi ri xkunan ra waq'äch? —xecha che.

Ri are' k'ut xub'ij: Ri in kinb'ij chi are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

¹⁸Are k'u ri winaq aj Israel man xkikoj taj chi ri achi ri' are wa' ri moy kan nab'e, kāmik k'ut kākay'ik chik. K'ä te' xkikojo aretaq xesik'ix na loq ru nan u tat ri achi ri xkunatajik. ¹⁹Xkita' k'u chke: ¿A are wa' ri alk'ual alaq ri káb'ij alaq chi moy xil u wäch? ¿Jas lo wa' chi kāmik kākowin chik kākay'ik? —xecha chke.

²⁰Ru nan u tat xech'awik, xkib'ij: Qetam chi are wa' ri qalk'ual ri moy xil u wäch. ²¹Man qetam tä k'ut jas wa' chi kāmik kākowin chik kākay'ik, man qetam tä k'u jachin ri xkunan ru waq'äch. Ta' alaq che ri are'. Achi chi ya', kub'ij k'u na chech alaq jas wa' chi kākowin chik kākay'ik, —xecha chke.

²²Je wa' xkib'ij ru nan u tat rumal chi xa xkixej kib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Ri e are' k'ut ki chomam chik junam chi jachin ri kukojo chi ri Jesús are ri Cristo kākēsaj na b'i pa ri rachoch Dios. ²³Rumal ri' ru nan u tat ri achi ri xkunax ru waq'äch xkib'ij: “Ta' alaq che ri are'. Achi chi ya',” —xecha ri'.

²⁴Te k'u ri' ri winaq aj Israel xkisik'ij chi jumul ri achi ri moy kan nab'e, xkib'ij che: Chab'ij b'a' ri qas tzij chqe chuwäch ri Dios. Ri uj qetam chi ri achi ri' are jun ajmak, —xecha che.

²⁵Ri achi xch'awik, xub'ij chke: Ri in man wetam taj we are jun ajmak o man are taj, xuwi wetam chi nab'e kanoq in moy, kāmik k'ut kinka'y chik, —xcha chke.

²⁶Xkita' chi k'u jumul che: ¿Jas xub'an chawe? ¿Jas xub'an chukunaxik ri a waq'äch? —xecha che.

²⁷Xch'aw ri achi, xub'ij chke: Xinb'ij chech alaq, ri alaq k'ut xa man kätä tä alaq. ¿Jas che kaj alaq chi kinb'ij wa' jumul chik? ¿A xa kaj alaq kok alaq che u tijoxel? —xcha chke.

²⁸Te ri' ri e are' xkitze'j u wäch, xkib'ij k'u che: Ri at, at jun ruk' we achi ri', are k'u ri uj, uj jun ruk' ri qa mam Moisés. ²⁹Ri uj qetam chi ri Dios xch'aw ruk' ri qa mam Moisés. Are k'u we achi ri' man qetam taj jawije' ri käpe wi, —xecha che.

³⁰Ri achi k'ut xch'awik, xub'ij chke: iKo'! ta ne ri'! Ri alaq man etam tä alaq jawije' käpe wi, ri in k'ut xukunaj ri nu waq'äch. ³¹Qas qetam chi ri Dios man kuta tä ri ki tz'onob'al toq'ob' ri ajmakib', xuwi kuta ri ki tz'onob'al toq'ob' ri winaq ri keq'ijilan che, ri kaka'n ru rayib'al. ³²Man k'o tä jumul qa tom käb'ixik chi k'o jun käkowin chukunaxik ru waq'äch jun achi ri moy xil u wäch. ³³We ta ri achi ri' mat ruk' ri Dios petinaq wi, mat k'o jas käkowin ri' chub'anik, —xcha chke.

³⁴Te ri' xkib'ij che: Ri at, xa at ajmak xil a wäch. ¿A are kawaj kujatijoj? —xecha che.

Xkesaj k'u b'ik pa ri rachoch Dios.

E k'o ri keka'yik ri e moy chuwäch ri Dios

³⁵Ri Jesús xretamaj chi xesax b'ik ri achi ri moy kan nab'e. Aretaq ri Jesús xuriqo, xub'ij che: ¿A kákojon la che ru K'ojol ri Dios? —xcha che.

³⁶Ri achi xub'ij che: Tat, b'ij la chwe jachin ri' rech ri in kinkojon che, —xcha che.

³⁷Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Ilom chi la u wäch wa'. In ri', ri tajin kintzijon uk' la, —xcha che.

³⁸Te k'u ri' ri achi xxuki chuwäch ri Jesús, xub'ij che: Kinkojon che la, Qajaw, —xcha che.

³⁹Xub'ij k'u ri Jesús: Ri in, in petinaq cho ruwächulew chuq'atik tzij, rech ri moyab' kájaqtaj ri ki waq'äch, xuquje' rech ri keka'yik kekanaj moy, —xcha'.

⁴⁰Te ri' jujun chke ri tata'ib' fariseos ri e k'o chila' ruk' ri Are', aretaq xkita ri xub'ij ri Jesús, xkib'ij che: ¿A uj moy ta k'u lo uj xuquje'? —xecha che.

⁴¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: We ta alaq moy, mat k'o mak alaq ri'. Rimal k'u rech chi käb'ij alaq chi kaka'y alaq, k'o mak alaq, —xcha ri Jesús chke.

Waral käqil wi ri k'utb'al chrij ri ki corral chij

10 ¹Qas tzij kinb'ij chech alaq chi jachin ri man kok tä b'i chuchi' ri ki corral ri chij, xane xa kutzukuj jawije' kunim wi b'i rib', ri achi ri' xa jun elaq'om, jun t'orinel. ²Are k'u ri kok b'i chuchi' ri corral are ajuyuq' ri', ri chajil ke ri chij. ³Ri chajil u chi' ri corral kujaq

ri' chuwäch rech kokik. Ri chij k'ut käkich'ob' u wäch aretaq käch'awik. Ri ajoyuq' keusik'ij ru chij chkijujunal ruk' ri ki b'i', keresaj k'u b'i pa ri corral. ⁴Aretaq e resam chi b'ik konojel ri chij pa ri corral, känab'ej b'i chkiwäch, are k'u ri chij keteri b'i chrij rumal chi käkich'ob' u wäch aretaq käch'awik. ⁵Man keteri tä k'u chrij jun winaq ri man ketam tä u wäch, xane xa keanimaj chuwäch rumal chi man käkich'ob' taj aretaq käch'aw jun winaq ri man ketam tä u wäch, —xcha ri Jesús chke ri winaq aj Israel.

⁶Ri Jesús xukoj wa' we k'utb'al ri' chkiwäch, ri e are' k'ut man xkich'ob' taj jas ri xraj xub'ij chke.

Waral käqil wi chi ri Jesús are ri Utzalaj Ajoyuq'

⁷Te ri' ri Jesús xub'ij chi jumul chke: Qas tzij kinb'ij chech alaq. Ri in, in ru chi' ri corral ri keb'ok wi b'i ri chij. ⁸Konojel ri nab'e xeb'ul chnuwäch in, e elaq'omab' ri', e t'orinelab'. Ri chij k'ut man xkিতatab'ej taj ri xkib'ij. ⁹Ri in, in ru chi' ri corral. Jachin ri wumal in kok pa ri corral kuriq ru tob'anik ri Dios. Ri winaq ri' junam ruk' jun chij ri kok pa ri corral, te k'u ri' kel b'ik, kuriq utzalaj echa.

¹⁰Ri elaq'om xuwi petinaq rech kerelaq'aj b'i ri chij, keukämisaj, kusach ki wäch. Ri in k'ut in petinaq chuya'ik ki k'aslemal, rech k'o ki k'aslemal ri qas utz na. ¹¹In ri' ri utzalaj ajoyuq'. Ri utzalaj ajoyuq' kuya ru k'aslemal pa kämikal rumal kech ri chij. ¹²Are k'u ri ajoyuq' ri xuwi kuchomaj ri tojb'al re, aretaq kärilo käpe ri utiw, keuya kan ri chij, kanimajik. Je ri' kub'ano rumal chi man are tä qas kajyuq' ri chij, xuquje' ri chij man e rech tä ri are'. Käpe k'u ri utiw keuchap ri chij, keujab'uj. ¹³Ri achi ri' kanimajik rumal chi xuwi kuchomaj ri tojb'al re. Man kerilij tä ri chij.

¹⁴In ri' ri utzalaj ajoyuq', wetam ki wäch ri nu chij, xuquje' ri e are' ketam nu wäch in. ¹⁵Je' jas ri nu Tat retam nu wäch in, ri in xuquje' wetam u wäch ri nu Tat. Kinya k'u ri nu k'aslemal pa kämikal rumal kech ri chij. ¹⁶Xuquje' e k'o chi nik'iaj nu chij ri man e k'o tä pa we corral ri'. Rajwaxik k'ut keink'ama na loq xuquje'. Ri chij ri' käkänimaj na ri kinb'ij. Xa k'u jumulaj chij käk'oji na, xuquje' xa jun ri kajyuq'.

¹⁷Ri qa Tat kinraj in rumal chi kinya ri nu k'aslemal pa kämikal, kink'astaj chi k'u na rech käk'oji chik ri nu k'aslemal. ¹⁸Man k'o tä jun kesan ri nu k'aslemal chwe, xane ri in pa wanima' käpe wi kinya ri nu k'aslemal. Pa nu q'ab' k'o wi ru ya'ik ri nu k'aslemal, xuquje' pa nu q'ab' k'o wi ru k'amik jumul chik. Are wa' ri xintaq wi rumal ri nu Tat, —xcha ri Jesús.

¹⁹Aretaq ri winaq aj Israel xkita wa' we tzij ri', xkichapla u tasik kib' jumul chik. ²⁰E k'ia chke xkib'ij: ¿Jas che kätatab'ej alaq ri kub'ij? We achi ri' k'o jun itzel espíritu che, xuquje' ch'ujarinaq wa', —xecha'.

²¹Nik'iaj chi k'ut xkib'ij: Man k'o tä jun winaq ri k'o jun itzel espíritu che ri je' kätzijon wa' we ri'. ¿A kākowin pu lo jun itzel espíritu kujaq ri ki waq'äch ri moyab'? —xecha'. iMan kuya' taj! —xecha ri'.

Ri winaq aj Israel man kekojon tä che ri Jesús

²²Pa taq ri q'ij ri' xuriq ri q'alaj. Are chi' tajin káb'an ri nimaq'ij pa ri tinimit Jerusalén, natab'al re ri q'ij ri xk'is u yakik ri nimalaj rachoch Dios, xjach k'u pu q'ab' ri Dios. ²³Ri Jesús tajin kāwakat pa ri nimalaj rachoch Dios, pa ri raqan ja re Salomón. ²⁴Xepe k'u ri winaq aj Israel xkimulij kib' chrij, xkib'ij che: ¿K'ä jampa' kujya la pa saq? We lal ri' ri Cristo, b'ij b'a' la ri qas tzij kāmik, —xecha che.

²⁵Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Ya nu b'im chik. Ri alaq k'ut man kākōj tä alaq ri xinb'ij. Ronojel ri u taqom ri nu Tat chwe chi kinb'ano, are kāk'utuw na ruk' saqil. ²⁶Ri alaq k'ut man kākōjon tä alaq rumal chi ri alaq man jun tä kuk' ri nu chij, jas ri xinb'ij chech alaq nab'e. ²⁷Ri nu chij ketam nu wäch aretaq kinch'awik. Ri in xuquje' wetam ki wäch, keteri k'u chwij. ²⁸Ri in kinya k'aslemal chke ri man k'o tä u k'isik. Man kāsach tä ki wäch, man k'o tä k'u jachin keesan pa nu q'ab'. ²⁹Ri nu Tat, ri nim na u q'ij chkiwäch konojel, are ri xeyo'w chwe. Man k'o tä k'u jachin jun keesan pu q'ab' ri Are'. ³⁰Ri in, xuquje' ri nu Tat, xa uj jun, —xcha chke.

³¹Te ri' ri winaq aj Israel jumul chik xkik'am ab'aj rech kākik'iaq chrij ri Jesús. ³²Ri Jesús xub'ij chke: K'ia u wäch utzil nu b'anom chuwäch alaq rumal ru chuq'ab' ri nu Tat. ¿Rumal k'u jachike chke we utzil ri nu b'anom kink'iaq alaq chab'aj? —xcha chke.

³³Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Man kākak'iaq tä la chab'aj rumal jun chke ri utzil ri b'anom la, xane rumal chi b'im la ri äwas u b'ixik chrij ri Dios. Ri lal xaq lal jun achi, b'anom k'u ib' la chi lal Dios, —xecha che.

³⁴Ri Jesús k'ut xub'ij chke: Pa ri Pixab' alaq tz'ib'tal wi ri xub'ij ri Dios: “Ri ix, ix dioses,” —käch'a, —xcha ri Are'. ³⁵Qetam chi ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, man kuya' taj kāsach u wäch. Ri Dios xub'ij “dios” chke ri winaq ri xekojon che ru Loq' Pixab'. ³⁶We ri Dios xinucha' in, te k'u ri' xinutaq loq cho we uwächulew, ¿jas lo wa' ri káb'ij alaq chi nu b'im ri äwas u b'ixik chrij ri Dios rumal chi xinb'ij chi in u K'ojol ri Dios? ³⁷We man kinb'ano jachike ri kub'an ri nu Tat, ri alaq man rajwaxik taj kākōjon alaq chwe. ³⁸We k'u kinb'ano, pune b'a' man kākōjon tä alaq chwe, kōjon b'a' alaq che ri kinb'ano rech je ri' qas ketamaj alaq, xuquje' kākōj alaq chi ri qa Tat k'o pa wanima' in, xuquje' ri in, in k'o pa ranima' ri qa Tat.

³⁹Jumul chik are ta xkaj xkik'am b'i pa che'. Ri Jesús k'ut xresaj rib' pa ki q'ab'.

⁴⁰Te ri' ri Jesús xe' jumul chik ch'äqäp che ri nima' Jordán chrelb'al q'ij jawije' ri xub'an wi qasna' ri tat Juan nab'e, xkanaj k'u chila'. ⁴¹E k'ia winaq k'ut xeb'e' che rilik, xkib'ij k'ut: Qas tzij ri tat Juan, pune man xub'an tä kajmab'al taq etal, ronojel ri xub'ij chrij we achi ri' are qas tzij, —xecha'.

⁴²E k'ia winaq k'ut xekojon che ri Jesús chila'.

Waral käqil wi ru kämikal ri tat Lázaro

11 ¹K'o jun achi yawab', Lázaro u b'i', ri käpe pa ri tinimit Betania, ri tinimit ri e jeqel wi ri nan María xuquje' ri nan Marta ri ratz.

²We nan María ri', ri ranab' ri tat Lázaro ri yawab', are wa' ri xq'ijow ri k'ok'alaj aceite chrij ri raqan ri Qajaw Jesús, ri xusu' k'u ruk' ru wi'. ³We kieb' ixoqib' ri' ri kachalal kib', xkitaq u b'ixik che ri Jesús: Qajaw, ri Lázaro ri sib'alaj utz la ruk', yawab' ri are', —xecha b'ik.

⁴Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij: Ri kämikal ri kuk'am loq we yab'il ri' man are tä k'isb'al re ru k'aslemal, xane xa rech käq'alajinik chi nim u q'ij ri Dios, xuquje' rech rumal we yab'il ri' käk'utunik chi nim u q'ij ru K'ojol ri Dios, —xcha'.

⁵Ri Jesús, pune sib'alaj loq' ri nan Marta chuwäch, xuquje' ru chaq', xuquje' ri tat Lázaro, ⁶aretaq xb'ix che chi yawab' ri tat Lázaro, xkanaj na kan kieb' q'ij chila' jawije' ri k'o wi. ⁷Te k'u ri' xub'ij chke ru tijoxelab': Jo' chi jumul pa Judea, —xcha chke.

⁸Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: Ajtij, mäja' naj ri' ri winaq aj Israel ri e k'o chila' xkaj xkikämisaj la che ab'aj. ¿Te ri' are kaj la ke' chi la jumul jela'? —xecha che.

⁹Ri Jesús xub'ij chke: ¿A mat kab'lajuj hora u pam ri jun q'ij? We jun winaq käb'in paq'ij, man kätzaq taj, rumal chi käril ru saqil ri q'ij ri kaka'y puwi' ruwächulew. ¹⁰We k'u ri winaq chaq'ab' käb'inik, kätzaqik, rumal chi man k'o tä ri saqil pa ru b'e, —xcha chke.

¹¹Te k'u ri' xub'ij chi ri Jesús chke: Ri tat Lázaro, ri sib'alaj uj utz ruk', xwarik, kine' k'ut kink'asuj na, —xcha chke.

¹²Te ri' ri tijoxelab' xkib'ij che ri Jesús: Qajaw, we käwarik kel kub'ij wa' chi kutzir na, —xecha che.

¹³Ri Jesús k'ut are tajin kub'ij chi ri tat Lázaro xkämik. Are k'u ri tijoxelab' xkichomaj e are' chi are tajin kub'ij ri waram ri kub'an jun winaq. ¹⁴Te ri' xub'ij ri Jesús chke chi saqil: Ri tat Lázaro ya xkämik, —xcha'. ¹⁵Ri in kinkikotik chi man in k'o tä chila'. Are k'u utz na wa' chiwe ix rech kixkojonik. Jo' b'a' jeqila', —xcha chke.

¹⁶Are k'u ri tat Tomás ri “Gemelo” kuchixik, xub'ij chke ri nik'iaj tijoxelab' chik ri e rachi'l: Jo' uj xuquje' rech kujekäm ruk', —xcha chke.

Ri Jesús keuk'astajisaj ri käminaqib', kuya ki k'aslemal

¹⁷Aretaq xopan ri Jesús, te' xuto chi xke' kiejeb' q'ij muqutal chi ri tat Lázaro. ¹⁸Ri alaj tinimit Betania naqaj k'o wi che ri tinimit Jerusalén.

Kraj k'o nik'iaj legua u najal. ¹⁹E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel e opaninaq cho rachoch ri nan Marta, ri nan María, chuku'b'isaxik ki k'ux rumal ru kämikal ri ki xib'al. ²⁰Aretaq ri nan Marta xretamaj chi opanem kub'an ri Jesús, xe' chuk'ulaxik, are k'u ri nan María xkanaj kan cho ja. ²¹Ri nan Marta xub'ij che ri Jesús: Qajaw, we ta k'o la waral, mat xkäm ri nu xib'al, —xcha che. ²²Wetam k'ut chi ronojel ri kätä' la che ri Dios, ri Are' kuya na wa' che la, —xcha che.

²³Ri Jesús xub'ij che: Ri a xib'al käk'astaj na chkixol ri käminaqib', —xcha che.

²⁴Ri nan Marta xub'ij che ri Jesús: Je', wetam chi käk'astaj na chkixol ri käminaqib' pa ri k'isb'al q'ij, —xcha che.

²⁵Te ri' xub'ij ri Jesús che: Ri in, in ri' kink'astajisaj ri käminaqib' xuquje' kinya ki k'aslemal. Jachin ri kăkojon chwe in, pune kăkämik, kăk'asi chi k'u na. ²⁶Konojel k'u ri k'ä e k'aslik ri kekojon chwe, man kekäm tä wi. ¿A kakoj wa'? —xcha che ri nan Marta.

²⁷Ri nan Marta xub'ij che: Je', Wajaw, ri in kinkojo chi lal ri' ri Cristo, ru K'ojol ri Dios, ri ulinaq la waral cho ri uwächulew, —xcha che.

Ri Jesús koq' chuchi' ri muqub'al ri k'o wi ri tat Lázaro

²⁸Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri nan Marta, xe'k, xusik'ij loq ri nan María ru chaq'. Xaq chk'uyal xub'ij che: Ri Ajtij k'o waral, katusik'ij, —xcha che.

²⁹Ri nan María, xuwi xuto ri xb'ix che, chanim k'u xwalijik, xe' chuch'ab'exik ri Jesús. ³⁰Mäja' k'u qas kopan ri Jesús pa ri tinimit. K'ä k'o chila' jawije' ri xk'ulax wi rumal ri nan Marta. ³¹Ri winaq aj Israel, ri e k'o kuk' pa ja chuku'b'isaxik ki k'ux, aretaq xkilo chi ininaq xwalij b'i ri nan María, xeb'e' ri e are' ruk'. Xkichomaj chi jela' ke' chuchi' ri muqub'al che oq'ej.

³²Aretaq k'ut xopan ri nan María ruk' ri Jesús, xxuki chuwäch, xub'ij che: Wajaw, we ta k'o la waral, mat xkäm ri nu xib'al, —xcha che.

³³Ri Jesús, aretaq xrilo chi xuchap oq'ej ri nan María, xuquje' ri winaq aj Israel ri e petinaq ruk', sib'alaj xb'isonik, k'äx xuna' pa ranima'. ³⁴Xuta' k'u chke: ¿Jawije' ri muqutal wi? —xcha chke.

Ri e are' xkib'ij che: Qajaw, sa'jmpe la, je'ila la, —xecha che.

³⁵Ri Jesús k'ut xoq'ik. ³⁶Xkib'ij k'u ri winaq aj Israel: Chiwilampe' chi sib'alaj loq' chuwäch, —xecha'.

³⁷Jujun k'u chke xkib'ij: We achi ri' ri xjaqow ru waq'äch ri moy, ¿a mat xkowin ta wa' chub'anik jun toq'ob' che ri tat Lázaro rech mat xkämik? —xecha'.

Käk'astaj ri tat Lázaro chkixol ri käminaqib'

³⁸Ri Jesús, jumul chik sib'alaj k'äx tajin kuna' pa ranima', xnaqajin chuchi' ri jul ri muqutal wi ri tat Lázaro. Are jun pek, kojom k'u jun ab'aj

che tz'apib'al re ru chi'. ³⁹Ri Jesús xub'ij: Chesaj alaq ri ab'aj, —xcha chke ri winaq.

Are k'u ri nan Marta, ri ranab' kan ri käminaq, xub'ij che ri Jesús: Qajaw, k'o chi ruxlab' ri' rumal chi xke' kiejeb' q'ij wa' käminaq chik, —xcha che.

⁴⁰Xub'ij k'u ri Jesús che: ¿A mat nu b'im chawe chi we katkojonik kawil na u nimarisaxik u q'ij ri Dios? —xcha che.

⁴¹Te ri' xkesaj ri ab'aj. Ri Jesús xka'y chikaj, xub'an orar, xub'ij: Tat, kinmaltioxij che la chi xintatab'ej la. ⁴²Wetam chi amaq'el ronojel q'ij kintatab'ej la. Xa k'u rumal kech we winaq ri' ri e k'o waral, kinb'ij wa' rech kākikojo chi are ri lal in taqowinaq la loq, —xcha'.

⁴³Aretaq xb'itaj wa' rumal, ko xch'awik, xub'ij: iLázaro, chatel loq! —xcha'.

⁴⁴Xel k'u loq ri käminaq, b'otz'om ri raqan u q'ab' ruk' taq atz'iaq. Ru palaj pistal ruk' jun su't. Ri Jesús xub'ij chke ri winaq: Solo' alaq, tzoqopij alaq b'ik, —xcha chke.

Käkitzijob'ela kib' ri winaq aj Israel jas kākā'n chukāmisaxik ri Jesús

⁴⁵Ruk' wa' ri xb'antajik, e k'ia chke ri winaq aj Israel ri e opaninaq chuku'b'isaxik u k'ux ri nan María, xekojon che ri Jesús. Xkil k'u ri kajmab'al ri xub'ano. ⁴⁶E k'o k'u jujun chke xeb'e' kuk' ri tata'ib' fariseos chub'ixik chke ri u b'anom ri Jesús. ⁴⁷Are k'u ri tata'ib' fariseos, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes xe'kimulij kib' kuk' ri ki nimaqil ri winaq, xkib'ij: ¿Jas kāqa'no? We achi ri' tajin kub'an k'ia kajmab'al taq etal, —kecha'. ⁴⁸We kāqaya kan xaq chi je ri', konojel ri winaq kekojon na che ri Are'. Kepe k'u na ri q'atal taq tzij aj Roma, kākīwulij na ri nimalaj rachoch Dios ri kāqamulij wi qib', kākisach na u wäch ri qa tinimit, —xecha'.

⁴⁹Are k'u ri tat Caifás, ri ki nimal ri sacerdotes pa ri junab' ri', xub'ij chke: Ri ix, xa man k'o tä iwetam, —kācha'. ⁵⁰¿A mat kich'ob'o chi are utz na chqe uj chi kākām xa jun achi che ki k'exwäch ri winaq, chuwäch ri kāsach u wäch ronojel ri tinimit? —xcha chke.

⁵¹Man xaq tä k'u pa ru chomanik ri tat Caifás xpe wi wa' we tzij ri' ri xub'ij, xane rumal chi are ki nimal ri sacerdotes pa ri junab' ri' ri Dios xyo'w wa' pa ranima' chi kub'ij chi ri Jesús kākām na rumal kech ri winaq aj Israel. ⁵²Man xuwi tä k'u rumal kech ri winaq aj Israel kākām na ri Jesús, xane che ki mulixik konojel ri ralk'ual ri Dios ri e jab'uninaq cho ronojel ruwächulew. ⁵³Xa je ri' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel tzpa ri q'ij ri' xkichap u chomaxik jas kākā'n chukāmisaxik ri Jesús.

⁵⁴Rumal ri' ri Jesús ya man xuk'ut tä chi rib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xel b'i pa Judea, xe' jela' chunaqaj ri juyub' ri kätz'inowik, pa jun tinimit Efraín u b'i'. Chila' xk'o'ji wi kuk' ru tijoxelab'.

⁵⁵Xa k'u jub'iq' kraj man kuriq ri Pascua, jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. E k'ia winaq k'ut pa taq ri nik'iaj taq tinimit chik xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén, mäjoq ri Pascua, chuch'ajik kib' che resaxik ri äwas chkij. ⁵⁶Tajin k'u käkitzujukj ri Jesús. Aretaq e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios käkitala u tzijol chb'il taq kib', käkib'ij: ¿Jas käb'ij alaq? ¿A käpe ri' pa we nimaq'ij o man käpe taj? —kecha'.

⁵⁷Ri tata'ib' fariseos, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes, ki yo'm taqanik chi we k'o jun winaq retam jawije' k'o wi ri Jesús, chub'ij wa' chke rech kekowinik kekichapa loq.

Jun ixoq kuq'ij k'ok'alaj kunab'al chrij ri raqan ri Jesús

12 ¹Waqib' q'ij kraj na che ri nimaq'ij Pascua aretaq ri Jesús xe' pa Betania, ri tinimit ri jeqel wi ri tat Lázaro ri xk'astajisax rumal ri Jesús chkixol ri käminaqib'. ²Chila' k'ut xka'n u b'anik jun wi'm re b'enaq q'ij chuya'ik u q'ij ri Jesús. Ri nan Marta tajin kukoq ri wa puwi' ri mesa, are k'u ri tat Lázaro jun ri are' t'uyul chi' ri mesa ruk' ri Jesús. ³Te ri' xpe ri nan María ruk'am nik'iaj litro k'ok'alaj kunab'al re qas nardo.^o Sib'alaj k'u paqal rajil wa' we kunab'al ri'. Xuq'ij chrij ri raqan ri Jesús, te k'u ri' xusu' ruk' ru wi'. Ronojel k'u ru pam ri ja xnoj che ru k'ok'al ri kunab'al. ⁴Te ri' jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, ri jun ri käjachow na, ri Judas Iscariote ru k'o'jol ri tat Simón, xub'ij: ⁵¿Jas che man xk'iyix ta wa' we k'ok'alaj kunab'al ri' che oxib' cientos quetzales, xyi' ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib'? —xcha'.

⁶Man qas tzij tä k'ut chi ri tat Judas xa kutoq'ob'isaj ki wäch ri meb'a'ib' chi je' xub'ij wa', xane rumal chi are jun elaq'om. Pu q'ab' k'u ri are' k'o wi ri k'olib'al puaq. Xa je ri' xkowinik xrelaq'aj ri puaq ri k'o ruk'. ⁷Te ri' xub'ij ri Jesús che: iMab'an wa' che ri ixoq! U k'olom k'u b'i ri k'ok'alaj kunab'al ri' k'a mäjoq kinmuqik. ⁸Amaq'el k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk', are k'u ri in man in k'o tä iwuk' amaq'el ronojel q'ij, —xcha chke.

Käkitzijob'ela kib' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel jas käka'n chukämisaxik ri tat Lázaro

⁹E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel xkito chi ri Jesús k'o pa ri alaj tinimit Betania, xeb'e' k'u jela' man xuwi tä che rilik ri Jesús, xane xuquje' che rilik ri tat Lázaro ri xk'astajisax rumal ri Jesús chkixol ri käminaqib'. ¹⁰Are k'u ri ki nimaqil sacerdotes xjunamataj ri ki chomanik chukämisaxik ri tat Lázaro xuquje'. ¹¹Rumal k'u rech ri are' e k'ia chke ri winaq aj Israel tajin käkitas kib' chkij ri ki nimaqil sacerdotes rech kekojon che ri Jesús.

^o 12:3 “Nardo”: Ru b'i' jun q'ayes ri xkoj chub'anik jun k'ok'alaj kunab'al ri sib'alaj paqal rajil.

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

¹²E k'ia winaq e b'enaq pa ri tinimit Jerusalén che ri nimaq'ij Pascua. Chukab' q'ij xkito chi ri Jesús kopan na pa ri tinimit. ¹³Te ri' xkijol u xaq taq palmas, xkik'am b'ik, xeb'e' k'u chuk'ulaxik ri Jesús. Ko xech'awik, xkib'ij: iChnimarisax u q'ij ri Dios! iUtz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! iTewchital b'a' ri nim taqanel pa ki wi' ri winaq aj Israel! —xecha'.

¹⁴Ri Jesús xuriq jun burro, xkiejen k'u chrij, jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

¹⁵Mixej iwib', winaq aj Sión.

iChiwilampe! Petinaq ri Jun

ri kátaqan na pi wi',

kiejeninaq chrij jun burro,

—kácha'.

¹⁶Pa taq ri q'ij ri' ru tijoxelab' ri Jesús man xkich'ob' tä ri tajin káb'antajik. Te k'u ri' aretaq xnimarisax u q'ij ri Jesús, xna'taj chke chi ronojel wa' ri kilom are tz'ib'tal loq chrij ri Are', ronojel k'ut b'antajinaq.

¹⁷Ri winaq ri e k'o ruk' ri Jesús aretaq xusik'ij loq ri tat Lázaro pa ri muqub'al, xuk'astajisaj k'u chkixol ri káminaqib', xkitzizoj wa' ri xkilo. ¹⁸Rumal ri' ri winaq xeb'el loq chuk'ulaxik ri Jesús, rumal chi xketamaj we kajmab'al etal ri' ri xub'ano. ¹⁹Are k'u ri tata'ib' fariseos xkib'ij chb'il taq kib': Kil b'a' alaq chi man k'o tä jas kujkowin chub'anik. iChilampe alaq! Konojel ri winaq keb'e' ruk', —xecha'.

Jujun winaq aj Grecia ketzukun che ri Jesús

²⁰Chkixol ri winaq ri e b'enaq pa ri tinimit Jerusalén che q'ijilanik pa ri nimaq'ij, e k'o jujun winaq aj Grecia. ²¹We winaq ri' xeopan ruk' ri tat Felipe ri aj Betsaida re Galilea, xkib'ochi'j, xkib'ij che: Tat, káqaj káqil u wäch ri Jesús, —xecha che.

²²Ri tat Felipe xe'k, xub'ij che ri tat Andrés. Te k'u ri' ri kieb' chik xeb'e'k, xe'kib'ij che ri Jesús. ²³Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Xuriq ri q'ij ri kánimarisax nu q'ij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ²⁴Qas tzij kinb'ij chiwe, chi we man káqaj ri jun u waq'äch triko pa ri ulew rech káq'ayik, tajin wi ri' xaq jun u waq'äch triko. We k'u káq'ayik, kátux na ri', kuya k'u na k'ia u wäch. ²⁵Apachin ta ne ri loq' káril wi ru k'aslemal, kákám na wa' ri winaq ri', kutzaq na ronojel. Apachin k'u ri man loq' taj káril wi ru k'aslemal cho we uwächulew, kuto' na u wi' ri', kuriq k'u na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ²⁶We k'o jun ri kraj kápatánin chwe, chpet wuk'. Jawije' k'u ri kink'oji wi, chila' xuquje' kák'oji wi na ri patánil we. We k'o jun ri kápatánin chwe, káyi' na u q'ij rumal ri nu Tat, —xcha chke.

Ri Jesús kutzizoj chi kákám na

²⁷Sib'alaj k'äx kinna' pa wanima' kámik. ¿Jas ta k'u lo ri kinb'ij na? ¿A kinb'ij ta k'ut: “Tat, chinto' la chuwäch ri kápe na pa nu wi' kámik”? Are

k'u wa' nu patän in petinaq, —xcha ri Jesús. ²⁸Tat, nimarisaj b'a' la u q'ij ri b'i' la, —xcha'.

Te k'u ri' k'o Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Nu nimarisam u q'ij, kinnimarisaj k'u na u q'ij jumul chik, —xcha'.

²⁹Are k'u ri winaq ri e k'o chila' ri tajin ketatab'enik xkib'ij chi are jun kiäqulja ri xtatajik. Nik'iaj chik xkib'ij: Are jun ángel ri xch'aw ruk', —xecha'.

³⁰Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Man rumal tä wech in xtatajik chi k'o Jun ri xch'aw loq chikaj, xane rumal iwech ix. ³¹Kämik wa' ri q'ij ri käq'at tzij puwi' we uwächulew ri'. Kämik ri q'ij ri käpaqchix apan ri jun ri kätaqan puwi' we uwächulew. ³²Aretaq k'ut ri in kinwalijisax chikaj, konojel keka'y na chwe, sib'alaj käkikajmaj k'u na nu wäch, —xcha ri Jesús chke.

³³Xub'ij wa' we tzij ri' chuq'alajisaxik jas u wäch kämikal kuriq na. ³⁴Xech'aw k'u ri winaq, xkib'ij che: Ri uj qa tom u sik'ixik pa taq ri qa wuj re ri Pixab' chi ri Cristo käk'asi na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. ¿Jas k'u che käb'ij la chi ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq käwalijisax na chikaj? ¿Jachin chi k'u ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq? —xecha che.

³⁵Te ri' ri Jesús xub'ij chke: Kämik ri' k'ä k'o na ri saqil iwuk', xa k'u kieb' oxib' q'ij chik k'olik. Chixb'in b'a' chanim ri k'ä k'o ri saqil iwuk', rech man kixkanaj tä kan pa q'equm. Jachin k'u ri käb'in pa q'equm, man kuch'ob' tä ri' jawije' ri ke' wi. ³⁶Chixkojon che ri saqil kämik, ri k'ä k'o na ri saqil iwuk'. Je ri' rech ri ix, ix winaq chik rech ri saqil, —xcha ri Jesús chke.

Xuwi xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xe' ri Are', xuk'u' rib' chkiwäch.

Ri winaq aj Israel man kekojon tä che ri Jesús

³⁷Ri Jesús, pune xub'an k'ia kajmab'al taq etal chkiwäch ri winaq aj Israel, ri e are' man xekojon tä che. ³⁸Rajwaxik k'ut chi käb'antaj na wa' jas ri u tz'ib'am kan ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

Qajaw Dios, ¿jachin ta lo ri kojoninaq
che ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa b'im?

¿Jachin ta lo chuwäch u k'utum wi
ri Qajaw Dios ru chuq'ab'?

—kächa ri'. ³⁹Rumal ri' man xekowin taj xekojonik, rumal chi xuquje' xutz'ib'aj kan ri qa mam Isaías:

⁴⁰Ri Dios xub'an moy chke, xuquje'
xub'ano chi xeab'ajir ri kanima',
rech man käkil tä ruk' ri ki waq'äch,
man käkich'ob' tä ruk' ri ki chomab'al,
man ketzelej tä k'u wuk' in

rech kekunatajik, —kächa ri Dios,
—kächa'. ⁴¹Ri qa mam Isaiás xub'ij wa' we tzij ri' rumal chi ri are' xrilo
xnimarisax u q'ij ri Jesús, xch'aw k'u chrij.

⁴²Pune je ri', e k'ia chke ri winaq aj Israel xekojon na che ri Jesús,
xuquje' ne jujun chke ri nimaq ki b'anik. Man xkiq'alajisaj tä k'u kib'
chkiwäch ri winaq rumal chi xkixej kib' chkiwäch ri tata'ib' fariseos,
rech man keesax tä b'i pa ri rachoch Dios. ⁴³Ri e are' k'ut are utz xkil na
chi käyi' ki q'ij kumal ri winaq chuwäch ri käyi' ki q'ij rumal ri Dios.

Ru tzij ri Jesús are käq'atow na tzij pa ki wi' ri winaq

⁴⁴Ri Jesús sib'alaj ko xch'awik, xub'ij: Jachin ri käkojon chwe in,
man xuwi tä chwe in käkojon wi, xane xuquje' käkojon ri' che ri qa Tat
ri xintaqow loq. ⁴⁵Jachin k'u ri kinril in, käril ri' xuquje' ri xintaqow
loq. ⁴⁶In ri' ri kinya saqil, in petinaq cho ruwächulew rech jachin taq ri
kekojon chwe, man kekanaj tä kan pa ri q'equm. ⁴⁷Jachin k'u ri kuta ri
nu tzij, te k'u ri' man kunimaj taj, man in tä ri' ri kinq'atow tzij puwi' chi
käk'äjisax u wäch. Je ri', rumal chi ri in man in petinaq tä chuq'atik tzij
pa ki wi' ri winaq ajuwächulew, xane in petinaq che ki to'ik. ⁴⁸Jachin ri
xa käretzelaj nu wäch, man kunimaj tä k'u ri nu tzij, k'o ri käq'atow na
tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch. Ri tzij ri nu b'im e are ri' ri keq'atow na
tzij puwi' pa ri k'isb'al q'ij. ⁴⁹Man xaq tä k'u pa we wi in kinch'awik. Ri
qa Tat ri xintaqow loq, are ri Are' u b'im chwe jachike ri kinb'ij xuquje'
jachike ri kink'utu. ⁵⁰Wetam k'ut chi ru taqanik ri nu Tat are re k'aslemal
ri man k'o tä u k'isik. Xa je ri', ri kinb'ij, are kinb'ij jas ri in taqom wi
rumal ri qa Tat.

Ri Jesús kuch'aj ri kaqan ru tijoxelab'

13 ¹Xa k'u jun q'ij chik kraj che ri nimaq'ij, Pascua u b'!. Retam
chi k'u ri Jesús chi xuriq ri q'ij ri kuya na kan ruwächulew,
kätzelej k'u ruk' ru Tat. Ri Are' amaq'el ronojel q'ij sib'alaj loq' xeril wi ru
tijoxelab' cho ruwächulew. Pa ri q'ij ri' tajin kuk'ut chkiwäch chi sib'alaj
loq' kerilo, chi man k'o tä u k'isik ri ki loq'al chuwäch.

²Tajin käka'n ri wi'm re b'enaq q'ij. Ri Itzel k'ut u yo'm chi pa ranima'
ri tat Judas Iscariote ru k'ojol ri tat Simón chi pa ri aq'ab' ri' kujach na
ri Jesús. ³Retam k'u ri Jesús chi ronojel taqanik yo'm pu q'ab' rumal ru
Tat. Retam chi ruk' ri Dios petinaq wi ri Are', xuquje' chi ruk' ri Dios
kätzelej wi. ⁴Xwalij k'u ri Jesús chi' ri mesa, xresaj ru q'u', xuk'am jun
toalla, xuxim k'u wa' xe' ru pam. ⁵Te ri' xuya joron pa jun palangana,
xuchap u ch'ajik kaqan ru tijoxelab', xusu' k'u ruk' ri toalla ri ximital xe'
ru pam.

⁶Aretaq kraj kuch'aj raqan ri tat Pedro, ri are' xub'ij che ri Jesús:
Wajaw, ¿a käch'aj k'u la ri waqan in? —xcha che.

⁷Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Kämik ri' man kach'ob' taj jas ri tajin kinb'ano, k'à te' b'a' pa jun q'ij chik kach'ob' na, —xcha che.

⁸Are k'u ri tat Pedro xub'ij che: Ri in, man k'o tä jumul kinya che la chi käch'aj la ri waqan in, —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: We man kinch'aj tä ri awaqan, man kuya' taj katk'o'ji wuk', —xcha che.

⁹Ri tat Simón Pedro xub'ij che: Wajaw, man xuwi tä b'a' ri waqan, xane ch'aja la ri nu q'ab' xuquje' ri nu jolom, —xcha che.

¹⁰Are k'u ri Jesús xub'ij che: Jachin ri te' xto'taj che ri atinem man rajwaxik tä chik kuch'aj rib', xane xaq xuwi chi ri raqan, rumal chi ronojel ru cuerpo ch'ajch'oj chik. Ri ix, ix ch'ajch'oj chik, pune man iwonojel taj, —xcha che.

¹¹Ri Jesús ya retam chik jachin ri käjachow na. Rumal ri' xub'ij: “Man iwonojel tä ri ix, ix ch'ajch'oj,” —xcha chke.

¹²Aretaq ri Jesús xto'taj chuch'ajik ri kaqan ru tijoxelab', xuk'am ru q'u', xukoj chrij, xt'uuyi chi k'u jumul chi' ri mesa. Xub'ij k'u chke: ¿A kich'ob'o jas kel kub'ij wa' ri xinb'an chiwe? —xcha chke. ¹³Ri ix kib'ij Qajtij, xuquje' Qajaw, —kixcha chwe. Qas tzij ri kib'ij, rumal chi in k'u ri'. ¹⁴We in, ri in Iwajtij, ri in Iwajaw nu ch'ajom ri iwaqan, ri ix xuquje' rajwaxik b'a' kich'aj ri iwaqan chb'il taq iwib'. ¹⁵Ri in nu yo'm jun k'utb'al chiwäch rech ri ix xuquje' je' kib'ano jas ri nu b'anom in chiwe. ¹⁶Qas tzij kinb'ij chiwe chi man k'o tä jun taq'o'n ri nim na u b'anik chuwäch ru patrón, xuquje' man k'o tä jun taq'o'n ri nim na u b'anik chuwäch ri taqowinaq b'ik. ¹⁷We kich'ob' wa' we ri', kitaqej k'u u b'anik, utz k'u iwe ri', —xcha chke.

¹⁸Ri tajin kinb'ij chanim, man kinb'ij tä wa' chiwij iwonojel ri ix. Ri in wetam jachin taq ri e cha'tal wumal. Rajwaxik k'ut je' käb'antaj na jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri jun ri käwi' junam wuk' u b'anom u k'ulel chwe,” —kächa ri'. ¹⁹Kinb'ij wa' chiwe chanim k'à mäja' käb'antajik, rech aretaq käb'antaj wa', ri ix kikojo chi In Ri'. ²⁰Qas tzij kinb'ij chiwe, chi jachin ri kuk'ulaj ri kintaq b'ik, in ri' kinuk'ulaj. Jachin k'u ri kinuk'ulaj in, kuk'ulaj ri' ri xintaqow loq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kub'ij chi käjach na rumal ri tat Judas

²¹Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, sib'alaj xuna' k'äx pa ranima'. Qas chi saqil xub'ij chkiwäch ru tijoxelab': Qas tzij kinb'ij chiwe chi jun chiwe are kinjachow na, —xcha chke.

²²Te ri' ri tijoxelab' xkichap u ka'yexik kib' ri jun ruk' ri jun chik, man xkich'ob' tä k'u jachin ri tajin kub'ij ri Jesús. ²³Jun chke ru tijoxelab' ri Jesús, ri jun ri sib'alaj loq' chuwäch^p tajin käwi' chuxkut chi' ri mesa. ²⁴Ri tat Simón

^p 13:23 Pa ri wuj ri' ri xtz'ib'ax rumal ri San Juan, aretaq ri Juan käch'aw chrij chb'il rib', amaq'el kub'ij chi are “ri tijoxel ri sib'alaj loq' kil wi rumal ri Jesús” o “ri sib'alaj loq' chuwäch”.

Pedro xub'ij che rare' pa memal chi kuta' che ri Jesús jachin ri tajin kub'ij. ²⁵Te ri' ri are' xqeb' ruk' ri Jesús, xuta' che: Wajaw, ¿jachin ri' ri káb'ij la? —xcha che.

²⁶Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: Kinrub' na jun ch'áqap kaxlan wa. Jachin k'u che ri kinya wi wa', are ri are', —xcha che.

Xurub' k'u ri ch'áqap kaxlan wa, xuya che ri tat Judas Iscariote, u k'ojol ri tat Simón. ²⁷Xuwi xk'amtaj ri ch'áqap kaxlan wa rumal ri tat Judas, xok ri Satanás pa ranima'. Xub'ij k'u ri Jesús che: Ri kachomaj kab'ano, chab'ana wa' chanim, —xcha che.

²⁸Man k'o tä k'u jun chke ri tajin kewi' chi' ri mesa ri xuch'ob'o jas che ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' che. ²⁹Ketam k'ut chi ri tat Judas pu q'ab' k'o wi ri k'olib'al puaq, rumal ri' jujun xkichomaj chi ri Jesús are tajin kub'ij che chi kuloq' ri rajwaxik chke che ri nimaq'ij o kuya jub'iq' puaq che ki to'ik ri meb'a'ib'. ³⁰Xuwi k'u xk'amtaj ri ch'áqap kaxlan wa rumal ri tat Judas, xel b'i ri are'. Chaq'ab' chi k'u ri'.

Ri k'ak' taqanik ri xuya ri Jesús

³¹Aretaq elinaq chi b'i ri tat Judas, xub'ij ri Jesús: Kämik káq'alajin na chi gas nim nu q'ij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. Rumal k'u wech in känimarisax na u q'ij ri Dios. ³²We rumal wech in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, känimarisax na u q'ij ri Dios, xuquje' ri Dios kunimarisaj na nu q'ij in. Chanim k'ut kub'an na wa'. ³³Ix ri', ix je' ta ne alaj taq walk'ual, man naj tä chik in k'o iwuk'. Ri ix kinitzujuk na. Jas k'u ri xinb'ij chke ri winaq aj Israel, je' xuquje' kinb'ij chiwe ix: Man kixkowin taj kixe' chila' jawije' ri kine' wi in. ³⁴Kinya k'u kan we k'ak' taqanik ri' chiwe: Chiwaj iwib' chb'il taq iwib'. Je' jas ri in kixwaj, je' b'a' chib'ana ix, chiwaj iwib' chb'il taq iwib'. ³⁵We kiwaj iwib' chb'il taq iwib', konojel ri winaq káketamaj na chi ri ix, ix nu tijoxelab', —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij na chi man retam tä u wäch

³⁶Ri tat Simón Pedro xuta' che ri Jesús: Qajaw, ¿jawije' ke' wi la? —xcha che. Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Jawije' ri kine' wi, ri at man katkowin taj kate' wuk' kämik. K'ä te k'u ri' kate' na wuk', —xcha che.

³⁷Xub'ij k'u ri tat Pedro che: Wajaw, ¿jas che man kinkowin taj kine' uk' la kämik? Ri in kinya nu tzij chi kinkäm rumal ech la, —xcha che.

³⁸Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: ¿A gas tzij kaya a tzij chi katkäm rumal wech in? —xcha che. Qas tzij kinb'ij chawe chi kab'ij na oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq koq' ri ama' äk', —xcha che.

Waral käqil wi chi ri Jesús are je' jas jun b'e ri kopan ruk' ri qa Tat chila' chikaj

14 ¹Xaq mäq'oxow iwanima'. Chiku'b'a i k'ux chrij ri Dios, xuquje' chiku'b'a i k'ux chwij in. ²Cho rachoch ri nu Tat k'o k'ia ri je'l

taq ja ri kuya' kixk'oji wi. We ta mat je ri', nu b'im ta ri' chiwe. Kine' b'a', kinb'ana u b'anik jun ja ri kuya' kixk'oji wi. ³Aretaq in b'enaq chik, b'antajinaq chi u b'anik ri ja ri kixk'oji wi, kinpe chi na che i k'amik b'i wuk' rech ri ix kixek'ol chila' jawije' ri in k'o wi. ⁴Ri ix iwetam jawije' ri kine' wi, xuquje' iwetam ri b'e ri kopan chila', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

⁵Ri tat Tomás xub'ij che: Qajaw, man qetam taj jawije' ri ke' wi la. ¿Jas ta k'u käqa'n che retamaxik ri b'e? —xcha che.

⁶Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: In ri' kink'ut ri b'e, ri in kink'ut ri qas tzij, xuquje' ri in kinya na ri k'aslemal.⁹ Xaq xuwi rumal wech in jun winaq käkowinik kopan ruk' ri qa Tat. ⁷We ta ri ix qas iwetam nu wäch, iwetam ta u wäch ri' ri nu Tat xuquje'. Iwetam chi k'u u wäch ri' kämik rumal chi amaq'el tajin kiwil u wäch ri Are', —xcha che ri tat Tomás.

⁸Te ri' xub'ij ri tat Felipe che: Qajaw, k'utu b'a' la ri qa Tat chqawäch, xuwi wa' rajwaxik chqe, —xcha che.

⁹Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Felipe, ojer chi ri' in k'o iwuk', ¿te k'u ri' man awetam tä nu wäch? Jachin ri rilom nu wäch in, rilom u wäch ri' ri nu Tat. ¿Jas che kata' chwe chi kink'ut ri qa Tat chiwäch? ¹⁰¿A mat kikojo chi ri in, in k'o ruk' ri qa Tat, xuquje' chi ri qa Tat k'o wuk' in? Ri tzij ri kinb'ij chiwe man xaq tä in kinb'inik. Ri qa Tat ri käjeqi wuk' in, are ri Are' ri käb'anow ri chak. ¹¹Chikojo' chi ri in, in k'o ruk' ri qa Tat, xuquje' chi ri qa Tat, Are k'o wuk' in. We man je ri', chixkojon b'a' chwe rumal ri kinb'ano. ¹²Qas tzij kinb'ij chiwe, chi jachin ri kəkōjon chwe, kub'an na re xuquje' ri kajmab'al ri kinb'an in. Nimaq taq kajmab'al k'ut chuwäch wa' kub'an na rumal chi ri in kine'k jawije' ri k'o wi ri qa Tat. ¹³Ronojel k'u ri kita' che ri qa Tat pa ri nu b'i', ri in kinb'an na rech ri in u K'ojol ri Dios kinq'alajisaj chi nim na u q'ij ri qa Tat. ¹⁴Ri in kinb'an na apachike ri kita' chwe pa ri nu b'i'.

Ri Jesús kub'ij chi kutaq na loq ri Loq'alaj Espíritu

¹⁵We ri ix qas kiniwaj, kinimaj na ri' ri nu taqanik. ¹⁶Ri in k'ut kinb'ochi'j na ri nu Tat chi kutaq loq Jun ri kixuto', ri kuwalijisaj na iwanima', rech käk'oji iwuk' amaq'el ronojel q'ij. ¹⁷Are wa' ri Loq'alaj Espíritu ri kub'ij ri qas tzij. Ri winaq ajuwächulew man kekowin taj käkik'amo rumal chi man kilom tä u wäch, xuquje' man ketam tä u wäch. Are k'u ri ix iwetam u wäch rumal chi ri Are' k'o iwuk', käjeqi k'u na pa ri iwanima' amaq'el ronojel q'ij. ¹⁸Man kixinya tä kanoq xaq i tukiel. Kintzelej na loq rech kink'oji iwuk'. ¹⁹Xaq kieb' oxib' q'ij chik, ri winaq man käkil tä chi na nu wäch. Are k'u ri ix, ix kiwil na nu wäch. Ri ix k'ut kixk'asi na rumal chi ri in, in k'aslik. ²⁰Pa ri q'ij ri' ri ix kiwetamaj na chi

⁹ 14:6 Ri tzij pa griego are wa': "In ri' ri b'e, in ri' ri qas tzij, in ri' ri k'aslemal".

ri in, in k'o ruk' ri nu Tat, xuquje' chi ri ix, ix k'o wuk' in. Kiwetamaj na chi ri in, in k'o iwuk' ix. ²¹Jachin ri retam ri nu taqanik xuquje' kunimaj wa', kuk'ut ri' chi qas tzij kinraj. Loq' k'ut kil wi na rumal ri nu Tat jachin ri kinraj. Ri in xuquje' loq' kinwil wi, kink'ut k'u na wib' chuwäch.

²²Ri tat Judas (man are tä ri Judas Iscariote) xuta' che ri Jesús, xub'ij: Qajaw, ¿jas lo wa' chi chqawäch uj käk'ut wi ib' la, man chkiwäch tä k'u ri winaq ajuwächulew? —xcha che.

²³Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Jachin ri kinraj kunimaj ri' ri kinb'ij. Loq' k'ut kil wi na ri are' rumal ri nu Tat. Ri nu Tat, xuquje' ri in kujpe na, kujjeqi' na ruk'. ²⁴Jachin ri man kinraj taj man kunimaj tä ri' ri kinb'ij. Ri tzij ri tajin kitatab'ej man are tä nu tzij in, xane u tzij ri nu Tat ri xintaqow loq.

²⁵Tajin kinb'ij ronojel wa' we tzij ri' chiwe che taq ri q'ij ri' ri k'ä in k'o iwuk'. ²⁶Are k'u ri Loq'alaj Espíritu ri kutaq na loq ri nu Tat pa ri nu b'i' rech kixuto', rech kuku'b'isaj i k'ux, ri Are' k'ut kuk'ut na ronojel chiwäch. Kuna'taj k'u na chiwäch ronojel ri nu b'im chiwe.

²⁷Ruk' utzil kixinya kanoq. Kinya chiwe chi kuxlan ri iwanima', man junam tä k'u wa' ruk' ri käk'iya ri winaq ajuwächulew. Mäq'oxow b'a' iwanima', mixej k'u iwib'. ²⁸Ri ix xito aretaq xinb'ij chi kine'k, kinpe chi k'u na jumul chik rech kink'o'ji iwuk'. We ta qas tzij kiniwaj, xixkikot ta ri' aretaq xinb'ij chi kine' ruk' ri nu Tat. Je ri', rumal chi ri nu Tat are nim na u q'ij chnuwäch in. ²⁹Kinb'ij apan wa' we ri' chiwe k'ä mäja' káb'antajik, rech aretaq káb'antaj wa', kixkojon na.

³⁰Man k'o tä chi k'ia tzij kinb'ij chiwe. Käpe k'u ri jun ri k'o u taqanik puwi' we uwächulew. Man käkowin tä k'u ri are' kátaqan pa nu wi' in. ³¹Rajwaxik wi chi je' káb'antaj na wa', rech ri winaq káketamaj chi loq' ri nu Tat chnuwäch, kinb'an k'ut jas ri in u taqom wi. ¡Chixwalijjoq! Chujel b'i waral, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Waral káqil wi ri k'utb'al chrij ri juwi' uvas

15 ¹In ri' ri juwi' uvas, ri qas utzalaj tiko'n. Ri nu Tat k'ut, Are ri ajchak ri keilow ri juwi' taq uvas. ²Konojel ri alaj taq u q'ab' ri juwi' uvas ri man käk'iya tä ki wäch ke'resaj na apanoq. Are k'u ri käk'iya ki wäch kerilo keub'an ki b'anik rech sib'alaj kewächin na. ³Ri ix ch'ajch'oj chi ri iwanima' rumal ri tijonik ri nu yo'm chiwe. ⁴Chib'ana b'a' xa jun wuk' in, jas ri in nu b'anom xa jun iwuk' ix. Je' jas jun alaj u q'ab' ri juwi' uvas man käkowin taj kuya u wäch xaq u tukiel we man tiqil che ri raqan, je ri' xuquje' ri ix, ix je' jas jun tiko'n ri man káwächin taj we man kib'an xa jun wuk' in.

⁵In ri' ri juwi' uvas. Are k'u ri ix, ix ri alaj taq u q'ab' ri juwi' uvas. Jachin ri kub'an xa jun wuk' in, kinb'an k'u xa jun in ruk' ri are', are ri' sib'alaj káwächin na. Man k'o tä k'u jas kixkowin ix chub'anik we man in

k'o in iwuk'. ⁶Jachin ri man kub'an tä xa jun wuk' in, käk'iäq na apanoq, kächaq'ij k'u na je' jas ru q'ab' taq ri che' ri kemolik, keporox pa q'aq'.

⁷We ri ix xa ix jun wuk' in, man käsach tä k'u ri nu tijonik chiwe, kuya' kita' jachike ri kiwaj, käya'taj k'u na wa' chiwe. ⁸Ri nu Tat känimarisax na u q'ij aretaq ri ix je' kib'an wa' jas juwi' uvas ri sib'alaj käwächinik. Je wa' ri' qas tzij kixok che nu tijoxelab'. ⁹Ri in kixwaj ix jas ri nu Tat kinraj in. Chitaqej b'a' kiwaj iwib' jas ri nu b'anom in chiwe. ¹⁰We kinimaj ri nu taqanik, kitaqej na ri' kiwaj iwib' jas ri nu b'anom in chiwe je' jas ri in kinnimaj ru taqanik ri nu Tat, ri Are' k'ut tajin wi loq' kinrilo.

¹¹Je' kintzijoq wa' chiwe rech kixkikot wuk', je k'u ri' qas käkikot na ri iwanima'. ¹²Ri nu taqanik are wa': Chiwaj iwib' chb'il taq iwib', je' jas ri in kixwaj ix. ¹³Ri rutzil ranima' jun winaq ri más nim ri kuya' käk'oji pa ranima' are la' chi kuya' ri' ru k'aslemal che ki k'exwäch ri e utz ruk'. ¹⁴Ri ix qas ix utz wuk' in we kib'ano jas ri kixintaq wi. ¹⁵Ya man kinb'ij tä patänil taq we chiwe, rumal chi ri patäninel man retam tä ri' jas ri kub'an ru patrón. Xane kinb'ij chiwe chi qas ix utz wuk' in rumal chi nu k'utum chiwäch ronojel ri u b'im ri nu Tat chwe. ¹⁶Ri ix man xinicha' tä in, xane in ri' ri xixincha' ix. Xinya k'u pi q'ab' chi je' kib'ano jas juwi' uvas ri sib'alaj käwächinik. Ri wächinik ri kiya man käsach tä u wäch. Je k'u ri' ri nu Tat kuya na chiwe jachike ri kita' che pa ri nu b'i'. ¹⁷Are b'a' wa' ri kixintaq wi: Chiwaj iwib' chb'il taq iwib' ri jun ruk' ri jun chik, — xcha chke.

Ri winaq ajuwächulew käketzelaj u wäch ri Jesús xuquje' ri e rech ri Are'

¹⁸We ri winaq ajuwächulew käketzelaj i wäch, chiwetamaj chi in ri' xketzelaj nu wäch nab'e. ¹⁹We ta ri ix, ix rech ruwächulew, ri winaq ajuwächulew kixkaj ta ri', je' jas ri e are' sib'alaj kekaj ri kachi'l. Ri in k'ut xixincha' chkixol ri winaq ajuwächulew, rumal k'u ri' ri winaq ajuwächulew käketzelaj i wäch rumal chi man ix jun tä chi kuk'.

²⁰Chna'taj b'a' chiwe jas ri xinb'ij chiwe: “Man k'o tä jun patäninel ri nim na u b'anik chuwäch ru patrón.” We ri in käb'an k'äx chwe kumal ri winaq, ri ix xuquje' käb'an na k'äx chiwe kumal. We k'u ki nimam ri nu tijonik in, xuquje' käkinimaj na ri i tijonik ix. ²¹Ronojel wa' we k'äx ri' käb'an na chiwe kumal ri winaq rumal wech in, rumal chi man ketam tä u wäch ri xintaqow loq.

²²Mat k'o ki mak we winaq ri' we ta mat xinpe che ki tzijob'exik. Kämik k'ut man kuya' taj käkib'ij chi man k'o tä ki mak. ²³Jachin k'u taq ri käketzelaj nu wäch in, käketzelaj u wäch ri' ri nu Tat xuquje'. ²⁴Mat k'o ki mak ri' we ta mat k'o ri nu b'anom chkixol ri man k'o tä chi jun b'anowinaq. Ri e are' k'ut kilom ronojel ri nu b'anom. Pune je' ri' käketzelaj nu wäch in, xuquje' käketzelaj u wäch ri nu Tat. ²⁵Rajwaxik k'ut chi je'

käb'antaj na wa' rumal chi qas je' kel na jas ri tz'ib'tal kan pa ri ki Pixab': "Xketzelay nu wäch, man k'o tä k'u mak xinb'an chkiij," —kächa'.

²⁶Aretaq k'ut käpe ri Jun ri kätob'an chiwe, ri kuwalijisaj iwanima', ri Loq'alaj Espíritu ri kub'ij ri qas tzij, ri kintaq na loq aretaq in k'o chi ruk' ri qa Tat, ri Are' kuq'alajisaj na ri qas tzij chwij. ²⁷Ri ix xuquje' kiq'alajisaj na ri qas tzij chwij, rumal chi ri ix k'olinaq wuk' petinaq loq, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

16 ¹Kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech man kub'an tä kieb' i k'ux, kixtzaq k'ut. ²Kixesax k'u na loq pa taq ri rachoch Dios. Je ri' chi kopan na ri q'ij aretaq apachin ri kixkämisanik kuchomaj na chi tajin kápatänin che ri Dios. ³Je' káka'n na wa' rumal chi man k'o tä jumul ri qas xketamaj u wäch ri nu Tat, man k'o tä k'u jumul ri xketamaj nu wäch in. ⁴Kinb'ij apan ronojel wa' chiwe, rech aretaq kuriq ri q'ij ri', kána'taj chiwe chi ri in nu b'im chi wa' chiwe, —xcha ri Jesús.

Waral käqil wi ri kub'an ri Loq'alaj Espíritu

Man xinb'ij tä wa' chiwe petinaq loq rumal chi ri in, in k'o iwuk'. ⁵Kämik k'ut kine'k rech kinek'ol ruk' ri Jun ri xintaqow loq. Man k'o tä k'u jun chiwe kuta' chwe jawije' ri kine' wi. ⁶Xa k'u xixb'isonik rumal chi xinb'ij wa' we tzij ri' chiwe. ⁷Kinb'ij k'u ri qas tzij chiwe: Are utz na chiwe ix chi kine'k. We ta k'u man kine'k, man käpe tä ri' ri Jun ri kák'oji iwuk' che i to'ik, ri kuwalijisaj iwanima'. We k'u kine'k, kintaq na loq. ⁸Aretaq käpe ri Are' kuya na pa kanima' ri winaq chi käkich'ob'o chi k'o ki mak, chi rajwaxik káka'n ri jikomal pa ri ki k'aslemal, xuquje' chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi'. ⁹K'o ki mak rumal chi man kekojon tä chwe. ¹⁰Käketamaj k'u na chi rajwaxik u b'anik ri jikomal pa ri ki k'aslemal rumal chi ri in kine' ruk' ri nu Tat, ri ix k'ut man kiwil tä chi na nu wäch. ¹¹Käketamaj na chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi' rumal chi ri jun ri kátaqan puwi' ruwächulew q'atom chi tzij puwi' chi kák'äjisax u wäch. ¹²K'ia na ri kwaj kinb'ij chiwe, man kixkowin tä k'u chuch'ob'ik wa' kämik. ¹³Aretaq k'ut käpe ri Loq'alaj Espíritu ri kub'ij ri qas tzij, kuk'ut na ronojel ri qas tzij chiwäch. Man xaq tä k'u pa re wi käch'awik, xane are kub'ij ronojel ri kuto, kuk'ut k'u na chiwäch jas ri käb'antaj na. ¹⁴Ri Are' kunimarisaj na nu q'ij in rumal chi kuk'am na ri wech in, kuk'ut k'u na wa' chiwäch ix. ¹⁵Ronojel ri k'o ruk' ri nu Tat are wech in xuquje'. Rumal ri' xinb'ij chi ri Loq'alaj Espíritu kuk'am na ri wech in, kuk'ut k'u na wa' chiwäch ix.

Ri b'is kujala na pa kikotem

¹⁶Xaq jub'iq' chik, te k'u ri' ri ix man kiwil tä chi na nu wäch. K'à te k'u ri' kiwil chi na jumul nu wäch pa kieb' oxib' q'ij, rumal chi kine'k rech kinek'ol chila' jawije' ri k'o wi ri qa Tat, —xcha chke ru tijoxelab'.

¹⁷Te ri' jujun chke ru tijoxelab' xkitala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas kel kub'ij wa'? Kub'ij chqe chi xaq jub'iq' chik, te k'u ri' man käqil tä chi u wäch. K'ä te k'u käqil chi na u wäch jumul chik pa kieb' oxib' q'ij rumal chi ke' jela' jawije' ri k'o wi ri qa Tat. ¹⁸¿Jas lo wa' ri kraj kub'ij chi “xaq jub'iq' chik”? Man käqach'ob' taj jas ri tajin kub'ij, —xecha'.

¹⁹Ri Jesús xuch'ob'o chi k'o jas ri käkaj käkita' che, xub'ij k'u chke: Ri in xinb'ij chiwe chi xaq jub'iq' chik, te k'u ri' man kiwil tä chi nu wäch. K'ä te k'u kiwil chi na jumul nu wäch pa kieb' oxib' q'ij. ¿A are wa' ri tajin kitala chixol chb'il taq iwib'? ²⁰Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri ix kixoq' na, kixb'ison na, are k'u ri winaq ajuwächulew kekikot na. Pune k'u je ri', chi ri ix kixb'ison na, ri i b'is kujala na pa kikotem. ²¹Aretaq käpe ri q'ij ri kil na u wäch ri ral jun ixoq, käb'isonik rumal chi xuriq ri q'ij re ri q'oxom. Aretaq k'ut rilom chi u wäch ri ral, man këna'taj tä chi ri q'oxom che rumal ri kikotemal ri kuna' chi ilom u wäch jun alaj ak'al cho ruwächulew. ²²Je k'u ri' ri ix, kämik kixb'isonik. Ri in k'ut kinwil chi na i wäch jumul chik, te k'u ri' käkikot k'u na ri iwanima'. Are jun kikotemal wa' ri man k'o tä jun käkownik kesan chiwe.

²³Pa ri q'ij ri' man k'o tä chi jas kita' na chwe. Qas tzij kinb'ij chiwe chi ri qa Tat kuya na chiwe ronojel ri kita' che pa ri nu b'i'. ²⁴K'ä we kämik ri' ri ix man k'o tä jas ri i tom pa ri nu b'i'. Chita' b'a', këya'taj k'u na chiwe rech qas käkikot ri iwanima', —xcha chke.

Ri Jesucristo ch'akaninaq na puwi' ruwächulew

²⁵Nu b'im wa' we tzij ri' chiwe kuk' taq k'utb'al. Kuriq k'u na ri q'ij aretaq man kintzijon tä chi iwuk' kuk' taq k'utb'al. Xane chi saqil chik kintzijon na iwuk' chrij ri qa Tat. ²⁶Pa ri q'ij ri' k'o ri kita' na che ri Are' pa ri nu b'i'. Man kinb'ij tä k'u chiwe chi kinb'ochi'j ri nu Tat pi wi'. ²⁷Je ri', rumal chi ri ix, ix loq' chuwäch ri nu Tat. Ix loq' chuwäch rumal chi ri in, in loq' chiwäch ix, kikoq' k'ut chi ruk' ri Dios in petinaq wi. ²⁸Xinel loq' ruk' ri qa Tat rech kinpe waral cho we uwächulew, kämik chi k'ut tajin kinya kan ruwächulew rech kintzelej ruk' ri qa Tat, —xcha ri Jesús chke.

²⁹Te ri' xkib'ij ru tijoxelab' ri Jesús: Kämik qas chi saqil tajin kätzijon la, man tajin tä käkoq' la k'utb'al. ³⁰Kämik qetam chik chi etam la ronojel. Man rajwaxik taj chi k'o jun k'o jas kuta' che la. Rumal ri' käqakojo chi ruk' ri Dios petinaq wi la, —xecha che.

³¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¿A tzij ri' chi kämik qas kixkojonik? —kächa'. ³²Petinaq k'u ri q'ij, kämik k'u ri' aretaq ri ix kixjab'un na. Chijujunal kitzukuq' na jawije' kixe' wi, kiniya k'u na kan nu tukiel. Man kinkanaj tä k'u na kan nu tukiel rumal chi ri qa Tat are k'o wuk'. ³³Kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech kuxlan ri iwanima' rumal chi xa ix jun wuk'. Cho ruwächulew kiriq na k'äx. iMixej b'a' iwib'! Ri in k'ut, in ch'akaninaq puwi' ruwächulew.

Ri Jesús kub'an orar pa ki wi' ru tijoxelab'

17 ¹Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, xka'y chikaj, xub'ij: Tat, xuriq ri q'ij. Nimarisaj b'a' la u q'ij ri K'ojol la, rech xuquje' ri K'ojol la kunimarisaj ri q'ij la. ²Yo'm k'u la taqanik pu q'ab' ri K'ojol la pa ki wi' konojel winaq rech kuya ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik chke ri xeya la che. ³Ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik are wa' chi kâketamaj wäch la chi xuwi ri lal, lal qas Dios, xuquje' chi kâketamaj u wäch ri Jesucristo ri xtaq la loq.

⁴Ri in, nu nimarisam q'ij la waral cho ruwächulew xuquje' nu k'isom u b'anik ri xintaq la chub'anik. ⁵Kämik k'ut, Tat, ya la chwe chi kânimarisax nu q'ij uk' la jas ri nu b'anom nab'e aretaq mäjoq xb'an ruwächulew.

⁶Ri winaq ri xecha' la chkixol ri winaq cho ruwächulew rech keya la chwe, nu b'im chke jachin ri lal. E ech la wa', xeya k'u la chwe. Ri e are' k'ut ki nimam ri tzij la. ⁷Kämik ri e are' ketam chi ronojel ri xya la chwe uk' la petinaq wi. ⁸Nu yo'm k'u ri tzij la chke ri xya la chwe, xkikoj k'u pa kanima'. Xkich'ob'o chi qas tzij uk' la in petinaq wi, xuquje' xkikoj chi ri lal xintaqow la loq.

⁹Kinb'ochi'n che la pa ki wi'. Man kinb'ochi'n tä che la pa ki wi' ri winaq ajuwächulew, xane pa ki wi' ri winaq ri xeya la chwe, rumal chi e ech la wa'. ¹⁰Ronojel ri wech in ech la wa', are k'u ri ech la wech in wa'. Kumal k'u ri e are' käq'alajinik chi sib'alaj nim na nu q'ij.

¹¹Ri in man kinkanaj tä chik cho ruwächulew. Ri e are' k'ut kekanaj na kan cho ruwächulew. Ri in kine'k rech kink'o'ji uk' la. Loq'alaj qa Tat, chechajij b'a' la ruk' ri chuq'ab' la ri winaq ri xeya la chwe, rech qas kâka'n xa jun, jas ri in, ri lal xa uj jun. ¹²Aretaq xink'o'ji kuk' ri e are' waral cho we uwächulew, xeinchajij xuquje' xeinto' ruk' ri chuq'ab' la konojel ri xeya la chwe. Man k'o tä jun chke ri xsachik, xane xaq xuwi ri jun ri yo'm chrij chi käsachik rech je' kâb'antajik jas ri kub'ij ri Loq' Pixab' la ri Tz'ib'talik.

¹³Kämik k'ut kine' chila' jawije' ri k'o wi la. Che k'u we chanim ri' ri in k'o na cho ruwächulew, kinb'ij kan wa' we tzij ri' chke rech ri e are' qas kâkina' pa kanima' ri kikitomal ri kinna' in pa ri wanima'. ¹⁴Nu yo'm ri tzij la chke. Ketzelay k'u ki wäch ri e are' kumal ri winaq ajuwächulew, rumal chi ri e are' man e rech tä ruwächulew je' jas ri in man in rech tä ruwächulew. ¹⁵Man kinta' tä che la chi keesaj la b'i cho ruwächulew, xane kinb'ochi'n che la chi keto' la chuwäch ri Itzel. ¹⁶Je' jas ri in man in rech tä ruwächulew, ri e are' xuquje' man e rech tä ruwächulew. ¹⁷Chetasa la chrij ronojel u wäch mak ruk' ri qas tzij rech kâkijach kib' pa q'ab' la. Ri Loq' Pixab' la are ri qas tzij. ¹⁸Jas ri lal xintaq la loq chkixol ri winaq ajuwächulew, ri in xuquje' keintaq na b'i ri e are' chkixol ri winaq ajuwächulew. ¹⁹Rumal k'u kech ri e

are' ri in kinjach wib' pa q'ab' la, rech ri e are' xuquje' käkijach kib' pa q'ab' la rumal ri qas tzij, käkitas k'u kib' chrij ronojel u wäch mak.

²⁰Man kinb'ochi'n tä k'u che la xaq xuwi pa ki wi' ri e are', xane xuquje' pa ki wi' ri k'à te' kekojon na chwe, aretaq käkita ri tzij ri käkitzijoj na ri e are'. ²¹Kinb'ochi'n che la chi konojel ri e are' qas kaka'n na xa jun, chi qas kaka'n ta na xa jun junam quk' uj, Tat, je' jas ri lal k'o la wuk' in, xuquje' ri in, in k'o uk' la. Qas tzij ta b'a' kaka'n xa jun rech ri winaq ajuwächulew käkikojo chi lal xintaqow la loq. ²²Ri in nu nimarisam ki q'ij jas ri u nimarisaxik nu q'ij in b'anom la, rech xa e jun, je' jas ri lal ri in xa uj jun. ²³Ri in, in k'o kuk', ri lal k'ut k'o la wuk' in, rech ri e are' qas kaka'n na xa e jun, rech je ri' ri winaq ajuwächulew käkich'ob'o chi lal xintaqow la loq, xuquje' chi e loq' chuwäch la jas ri in, in loq' chuwäch la.

²⁴Tat, lal xeyo'w la chwe, kwaj k'ut chi kek'ol na wuk' in jawije' ri kink'o'ji wi na in rech käkilo chi yo'm la chwe chi sib'alaj nim nu q'ij in. Ojer k'ut in loq' chuwäch la tzaretaq mäjoq káb'an ruwächulew. ²⁵Tat, lal ri jikom anima' la, ri winaq ajuwächulew man qas ketam tä wäch la, ri in k'ut wetam wäch la. Ri winaq k'ut ri e yo'm la chwe ketam chi lal ri' xintaqow la loq. ²⁶Nu b'im chke jachin ri lal, kintaqej k'u na u b'ixik wa' chke, rech jas ri nu loq'al in chuwäch la, je' ki loq'al ri e are' chuwäch la. Je ri' rech ri in qas kink'o'ji na kuk', —xcha ri Jesús che ri qa Tat.

Kächap ri Jesús kumal ri winaq

18 ¹Aretaq xb'itaj we tzij ri' rumal ri Jesús, xel b'i ri Are'. Junam kuk' ru tijoxelab' xe' ri Are' ch'äqäp che ri b'inel ja', Cedrón u b'i'. Chila' k'o wi jun ch'äqap ulew ri e tiktal wi ri che', chila' k'ut xok wi ri Jesús e rachi'l ri tijoxelab'. ²Ri tat Judas ri tajin käjachow ri Jesús xuquje' retam are' ri ch'äqap ulew ri' rumal chi ri Jesús k'ia mul k'olinaq chila' kuk' ru tijoxelab'. ³Je ri' ri tat Judas xopan chila' e rachi'l jumulaj soldados, xuquje' jujun chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios ri e taqom b'i kumal ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' ri tata'ib' fariseos. We winaq ri' kuk'am ki machetes, kuk'am ki lámpara, kuk'am k'u ki chäj. ⁴Retam chi k'u ri Jesús ronojel ri káb'an na che. Rumal ri' xel apan chkiwäch ri winaq, xuta' chke: ¿Jachin ri kätzukurij alaq? —xcha chke.

⁵Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Ri Jesús ri aj Nazaret, —xecha'.

Ri Jesús xub'ij: In ri', —xcha chke.

Ri tat Judas ri tajin käjachowik k'o chila' chkixol. ⁶Aretaq ri Jesús xub'ij: “In ri”, pak'alik xeb'e'k, xetzaq k'u pulew. ⁷Te ri' ri Jesús xuta' chi jumul chke: ¿Jachin ri kätzukurij alaq? —xcha chke.

Xkib'ij k'u ri e are': Ri Jesús ri aj Nazaret, —xecha'.

⁸Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Nu b'im chi chech alaq chi in ri', —kächä chke. We are ri in ri kintzukurij alaq, ya alaq chke we nik'iaj ri' chi keb'e'k, —xcha chke.

⁹Je' xub'ij wa' ri Jesús rech je' käb'antajik jas ri xub'ij ri Are': "Ri xeuya ri nu Tat chwe, man k'o tä jun chke xsachik," —xcha'. ¹⁰Te ri' ri tat Simón Pedro ri k'o ru machete xuk'amo, xuq'at k'u apan ru xikin ri tat Malco ri patänil re ri ki nimal sacerdotes. ¹¹Xub'ij k'u ri Jesús che ri tat Pedro: Chaya chi jumul ri a machete pa ri k'olib'al re. We ri nu Tat kub'an chwe chi kintij ri k'a ri k'o pa ri vaso, ¿a mat rajwaxik wi chi käpe wa' we k'äx ri' chwij? —xcha che.

Kopan ri Jesús chuwäch ri ki nimal sacerdotes

¹²Xepe k'u ri jumulaj soldados kachi'l ri ki nimal ri e are', xuquje' ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios ri aj Israel, xkichap ri Jesús, xkiyutu. ¹³Te ri' xkik'am b'i cho rachoch ri tat Anás. Ri tat Anás are u ji' ri tat Caifás ri ki nimal sacerdotes pa ri junab' ri'. ¹⁴Are ri tat Caifás wa' ri u b'im kan nab'e chke ri winaq aj Israel chi are utz na chke ri e are' chi käkäm xa jun achi che ki k'exwäch konojel ri winaq.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

¹⁵Ri tat Simón Pedro, rachi'l jun tijoxel chik, e b'enaq ruk' ri Jesús. Ri jun tijoxel chik ri' etamtal u wäch rumal ri ki nimal sacerdotes, rumal k'u ri' xok b'i ri are' ruk' ri Jesús pa ri uwoja rech ri rachoch ri ki nimal sacerdotes. ¹⁶Are k'u ri tat Pedro xkanaj kan chrij ri ja chi' ri uchib'e. Xa je ri' xel loq ri tijoxel ri etamtal u wäch rumal ri ki nimal sacerdotes, xch'aw ruk' ri chajil uchib'e, xroksaj k'u b'i ri tat Pedro. ¹⁷Ri chajil uchib'e xuta' che ri tat Pedro, xub'ij: ¿A mat lal jun chke ru tijoxelab' we achi ri'? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: No, man in jun tä chke, —xcha che.

¹⁸Sib'alaj k'äx tew tajin kub'ano. Rumal ri' ri patäninelab' xuquje' ri chajinelab' ki nuk'um jun q'aq'. E tak'atoj k'u chila', tajin käkimiq' kib'. Ri tat Pedro xuquje' k'o kuk', tajin k'u kumiq' rib' chrij ri q'aq'.

Ri ki nimal sacerdotes kuk'ot u chi' ri Jesús

¹⁹Ri ki nimal sacerdotes xuchap u ta'ik che ri Jesús jachin taq ru tijoxelab', xuquje' jas ri tajin kuk'ut chkiwäch ri winaq. ²⁰Ri Jesús xub'ij che: Ri in, in tzijoninaq chkiwäch konojel ri winaq chi saqil. Amaq'el nu yo'm tijonik pa taq ri rachoch Dios xuquje' pa ri nimalaj rachoch Dios jawije' ri käkimulij wi kib' konojel ri winaq aj Israel. Je ri' chi man k'o tä jun tzij nu b'im xaq chi k'uyl, —kächa che. ²¹¿Jas che käta' la chwe in? Ta' la chke ri winaq ri ki tom ri nu tzij, chkib'ij k'ut jas chrij in tzijoninaq wi. Ri e are' ketam jas ri nu b'im, —xcha che.

²²Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri Jesús, jun chke ri chajinelab' rech ri nimalaj rachoch Dios ri k'o chila' xuya jun q'ab' chupalaj ri Jesús, te k'u ri' xub'ij che: ¿A je' u ch'ab'exik wa' ri ki nimal sacerdotes kab'ano? —xcha che.

²³Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We k'o jun tzij xinb'ij ri man utz taj, b'ij la chwe jachike ri tzij ri man utz taj. We k'u utz ri xinb'ij, ¿jas che kinch'ay la? —xcha che.

²⁴Yutum k'u ri Jesús, xpe ri tat Anás, xutaq b'i ruk' ri tat Caifás, ri ki nimal ri sacerdotes.

Ri tat Pedro kub'ij jumul chik chi man retam tä u wäch ri Jesús

²⁵Are k'u ri tat Pedro tak'alik tajin kumiq' na rib' chrij ri q'aq'. Xkita' k'u che, xkib'ij: ¿A mat at jun chke ru tijoxelab' we achi ri'? —xecha che.

Ri tat Pedro k'ut xresaj rib' chupam, xub'ij: ¡No, man in jun tä chke! —xcha chke.

²⁶Te ri' xta' che rumal jun chke ri patänil taq re ri ki nimal sacerdotes, ri alaxik ruk' ri achi ri xq'at apan u xikin rumal ri tat Pedro, xub'ij che: ¿A mat xinwilo chi at k'o ruk' ri Are' pa ri ch'äqap ulew ri e tiktal wi ri che'? —xcha che.

²⁷Ri tat Pedro xresaj chi jumul rib' chupam, tzare chi' k'ut xoq' ri ama' äk'.

Ri Jesús k'o chuwäch ri tat Pilato

²⁸Te k'u ri' xkik'am b'i ri Jesús cho rachoch ri tat Caifás, xeb'e' cho ri nimalaj ja re ri nim q'atal tzij. Xaq jub'iq' chik kraj man käsaqirik, ri winaq aj Israel k'ut man xeb'ok tä pa ri nimalaj ja rech man käka'n tä ri äwas u b'anik. We je ri' man kuya' tä ri' käkitij ri wi'm rech ri Pascua.

²⁹Rumal ri' ri tat Pilato xel loq che ki tzijob'exik, xub'ij chke: ¿Jas u mak we achi ri' ri kib'ij ix? —xcha chke.

³⁰Ri e are' xech'awik, xkib'ij: We ta mat are jun b'anal etzelal mat xqajach wa' pa q'ab' la, —xecha che.

³¹Xub'ij k'u ri tat Pilato chke: Chik'ama b'i ix, chiq'ata tzij puwi'. Chib'ana' jas ri kub'ij ri i pixab' ix, —xcha chke.

Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri uj, ri uj aj Israel, man ya'tal tä chqe chi käqakämisaj jun winaq, —xecha che.

³²Je ri' xb'antajik jas ru b'im kan ri Jesús chrij ri käb'an na che chukämisaxik. ³³Ri tat Pilato xok chi b'i jumul pa ri nimalaj ja, xusik'ij ri Jesús, te k'u ri' xuta' che: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha che.

³⁴Ri Jesús xub'ij che: ¿A xaq lal käb'in la wa' o nik'iaj chik xeb'in che la chwij in? —xcha che.

³⁵Ri tat Pilato xch'awik, xub'ij: ¿A in pu lo jun aj Israel? Ri awinaqil at, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes e are taq wa' ri xatjachow pa nu q'ab'. ¿Jas k'u ri a b'anom? —xcha che.

³⁶Te ri' xch'aw ri Jesús, xub'ij che: Ri nu taqanik man rech tä we uwächulew ri'. We ta rech ruwächulew, ri nu tijoxelab' xech'ojin ta ri'

rech mat xinjach pa ki q'ab' ri winaq aj Israel. Ri nu taqanik k'ut man ajwaral taj, —xcha che.

³⁷Xub'ij k'u ri tat Pilato che: Je ri' chi ri at, ¿a at nim taqanel? —xcha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij: In nim taqanel, jas ri káb'ij la, —xcha che. Ri in xil nu wäch waral cho ruwächulew chub'ixik jas ri' ri qas tzij. Konojel k'u ri keniman che ri qas tzij kákitatab'ej ri kinb'ij, —xcha che.

³⁸Ri tat Pilato xub'ij che: ¿Jas k'u ri' ri qas tzij? —xcha che.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi kákämisax na

Xuwi xta'taj wa' che ri Jesús rumal ri tat Pilato, ri are' xel chi loq jumul che ki tzijob'exik ri winaq aj Israel, xub'ij chke: Ri in, man k'o tä jun mak kinriq chrij we achi ri', —kächa chke. ³⁹Ri ix k'ut ix naq'atalik chi kinb'an toq'ob' chiwe, kintzoqopij b'i jun ajpache' pa ri nimaq'ij re ri Pascua. ¿A kiwaj chi kintzoqopij b'i ri tata' ri' ri k'o u taqanik pi wi' ix, ix winaq aj Israel? —xcha chke.

⁴⁰Te ri' konojel ko xech'awik, xkib'ij: iMätzoqopij la b'i ri are'! iAre tzoqopij la b'i ri Barrabás! —xecha'.

Are' k'u jun elaq'om wa' ri Barrabás.

19 ¹Te ri' ri tat Pilato xuk'am b'i ri Jesús, xtaqan k'u chuch'ayik. ²Ri soldados xkikoj jun corona re kemom k'ix chujolom ri Jesús, xkikoj k'u jun atz'iaq morada chrij. ³Te k'u ri' xeqeb' ruk', xkib'ij k'ut: Lal ri' ri kátaqan la pa ki wi' ri winaq aj Israel, ichnimarisax q'ij la! —xecha che.

Xkich'ay k'u chupalaj.

⁴Ri tat Pilato xel loq jumul chik, xub'ij k'u chke ri winaq: Chiwilampe', kinwesaj loq we achi ri' chiwäch rech kiwetamaj chi man k'o tä jub'iq' mak kinriq in chrij, —xcha chke.

⁵Xel k'u loq ri Jesús, kojom k'u ri corona re kemom k'ix chujolom, kojom xuquje' ri atz'iaq morada chrij. Te k'u ri' xub'ij ri tat Pilato chke: iWaral k'o wi ri achi! —xcha chke.

⁶Aretaq ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri chajinelab' re ri nimalaj rachoch Dios xkilo, ko xech'awik, xkib'ij: iChripoq! iChripoq! —xecha'.

Ri tat Pilato xub'ij chke: iChik'ama b'i ix, chiripa! Ri in man k'o tä jub'iq' mak kinriq in chrij, —xcha chke.

⁷Ri winaq aj Israel xech'awik, xkib'ij: Ri uj k'o jun qa pixab', ri qa pixab' k'ut kub'ij chi rajwaxik kákämisaxik rumal chi xub'an che rib' chi are u K'ojol ri Dios, —xecha'.

⁸Ri tat Pilato, aretaq xuta wa' ri xkib'ij, sib'alaj xuxej na rib'. ⁹Xok chi b'i jumul pa ri nimalaj ja, xuta' che ri Jesús: ¿Jawije' ri katpe wi? —xcha che.

Are k'u ri Jesús man xch'aw taj, man k'o tä k'u jas xub'ij che.

¹⁰Xub'ij k'u ri tat Pilato che: ¿Jas che man kinach'ab'ej taj? ¿A mat awetam chi k'o taqanik pa nu q'ab' che a ripik cho ri cruz o che a tzoqopixik b'ik? —xcha che.

¹¹Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Man k'o tä jub'iq' taqanik la pa nu wi' we ta mat yo'm che la rumal ri Dios. Rumal ri', jachin ri xinjachow pa q'ab' la nim na u mak ri' chuwäch la, —xcha che.

¹²Tzare chi' k'ut ri tat Pilato xutzukuj jas xub'ano rech kutzoqopij b'i ri Jesús. Are k'u ri winaq aj Israel ko xech'awik, xkib'ij: iWe kätzoqopij la b'ik, man utz tä anima' la ri' ruk' ri nimalaj taqanel! iJachin ri kub'an che rib' chi are nim taqanel, u k'ulel ri' ri nimalaj taqanel! —xecha che.

¹³Ri tat Pilato aretaq xuta ri xkib'ij, xtaqan che resaxik loq ri Jesús. Ri are' k'ut xt'uuyi cho ri q'atb'al tzij pa ri k'olib'al ri káb'ix “Gabata” che pa hebreo, ri kel kub'ij “Lajom Ab'aj”. ¹⁴Xa k'u chuweq chik ri nimaq'ij Pascua. Kraj are ri nik'iaj q'ij. Ri tat Pilato k'ut xub'ij chke ri winaq aj Israel: iWaral k'o wi ri tata' ri k'o u taqanik pi wi! —xcha chke.

¹⁵Ri e are' k'ut ko xech'awik, xkib'ij: iChkämisaxoq! iChkämisaxoq! iChripoq! —xecha'.

Ri tat Pilato xub'ij chke: ¿A kinrip ta k'u cho ri cruz ri tata' ri k'o u taqanik pi wi? —xcha chke.

Are k'u ri ki nimaqil ri sacerdotes xech'awik, xkib'ij che: Ri uj man k'o tä chi jun achi chik ri kätaqan pa qa wi', xane xaq xuwi ri nimalaj taqanel, —xecha'.

¹⁶Ri tat Pilato xuwi xuta wa', xujach b'i ri Jesús pa ki q'ab' rech käkirip cho ri cruz. Xkik'am k'u b'ik.

Kärip ri Jesús cho ri cruz chukämisaxik

¹⁷Xel k'u b'i ri Jesús, xuk'am b'i ru cruz, xe' pa ri juyub' ri káb'ix U B'aqil Jolomaj che. (Pa ri ch'ab'al hebreo are káb'ix Gólgota che.) ¹⁸Chila' xkirip wi cho ri cruz junam kuk' kieb' achijab' chik, jujun pa taq u xkut. Ri Jesús xkanaj pa ki nik'iajal. ¹⁹Ri tat Pilato xtaqan chukojik jun tz'ib'talik puwi' ri cruz ri kub'ij: JESÚS AJ NAZARET RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL. ²⁰E k'ia chke ri winaq aj Israel xkisik'ij u wäch ri tz'ib'talik ri' rumal chi ri juyub' ri xrip wi ri Jesús naqaj k'o wi che ri tinimit Jerusalén. Ri tz'ib'talik, tz'ib'tal wa' pa ri hebreo, griego, xuquje' pa ri latín. ²¹Rumal ri' ri ki nimaqil sacerdotes kech ri winaq aj Israel xkib'ij che ri tat Pilato: Mätz'ib'aj la: “Ri Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel.” Xane tz'ib'aj la: “Ri kub'ij che rib' chi are Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel,” —xecha che.

²²Are k'u ri tat Pilato xch'awik, xub'ij chke: Ri xintz'ib'aj, xaq je wa' kakanajik, —xcha chke.

²³Te ri', aretaq xeto'taj ri soldados churipik ri Jesús cho ri cruz, xkik'am ri ratz'iaq, xka'n k'u kiejeb' che, jujun ke ri jujun soldados.

Xuquje' xkik'am ri kamixa'. Man t'isom tä k'u wa', xane xa jun u b'anom, kemom petinaq ajsik k'ä ikim. ²⁴Ri soldados xkib'ij chb'il taq kib': Man käqaraq'atij taj. Chqesaj suerte chrij rech käqilo jachin käch'akowik, —xecha'.

Je ri' xb'antajik jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Xkijach ri watz'iaq chkiwäch, xkesaj suerte chrij,” —kächa'. Are wa' ri xka'n ri soldados.

²⁵Chunaqaj ri cruz ri ripom wi ri Jesús k'o ru nan, k'o ru chaq' ru nan, k'o ri nan María ri rixoqil ri tat Cleofas, xuquje' k'o ri nan María ri aj Magdala. ²⁶Aretaq ri Jesús xril ru nan xuquje' ri tijoxel ri sib'alaj loq' chuwäch tak'al chuxkut, xub'ij che ru nan: Nan, chab'ana awal che we achi ri', —xcha che.

²⁷Te k'u ri' xub'ij che ru tijoxel: Chab'ana a nan che ri nu nan, —xcha che.

Tzare chi' k'ut ri tijoxel ri' xuk'am b'i ru nan ri Jesús cho rachoch.

Käkäm ri Jesús

²⁸Te k'u ri' rumal chi ri Jesús retam chi ronojel ri tz'ib'tal chrij b'antajinaq chik, xuquje' rech qas käb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, xub'ij: Kächaq'ij nu chi', —xcha'.

²⁹K'o k'u apan jun laq nojinaq che ch'äm vino. Xkirub' k'u jun estropajo chupam ri vino ri', xkiya puwi' jun aj, te k'u ri' xkiya aq'an chuchi' ri Jesús. ³⁰Ri Jesús xutij ri ch'äm vino, te k'u ri' xub'ij: Ronojel xb'antajik, —xcha'.

Xupachb'a k'u ru jolom, xel ranima'.

Jun chke ri soldados kujaq ru k'alk'ax ri Jesús ruk' ru lanza

³¹Xa k'u chuweq chik ri nimaq'ij Pascua. Man käkaj tä k'u ri winaq aj Israel chi ri ki cuerpo ri winaq kekanaj kan cho taq ri cruz pa ri q'ij re uxlanem. Ri q'ij re uxlanem ri' are jun q'ij wa' nim u b'anik. Rumal ri' xkita' che ri tat Pilato chi kätaqan chuq'ajisaxik ri kaqan ri e ripil cho taq ri cruz, xuquje' chi käqasax ri ki cuerpo cho ri cruz. ³²Te ri' xeb'e' ri soldados, xkiq'ajisaj ri raqan ri nab'e xuquje' ri jun chik ri e ripom ruk' ri Jesús. ³³Aretaq k'ut xeqeb' ruk' ri Jesús, xkilo chi käminaq chik, xa je ri' man xkiq'ajisaj tä ri raqan ri Are'.

³⁴Pune je ri' jun chke ri soldados xujaq ru k'alk'ax ri Jesús ruk' jun lanza, chanim k'ut xel loq kik' xuquje' joron. ³⁵Ri käb'in wa' we tzij ri', are jun ri qas xrilo, qas tzij k'u ri kub'ij. Ri are' kub'ij ri qas tzij ri retam rech ri ix xuquje' kixkojonik. ³⁶Je k'u xk'ulmataj wa' rech käb'antajik jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Man k'o tä jun b'aq xkiq'ajisaj che,” —kächa'. ³⁷Kub'ij xuquje' ru Loq' Pixab' ri Dios pa jun u xaq chik: “Käkil na ri xkisoko,” —kächa'.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

³⁸Te k'u ri' xpe ri tat José ri kel pa ri tinimit Arimatea, xuta' che ri tat Pilato chi käyi' che chi kuqasaj ru cuerpo ri Jesús. Ri tat José are jun u tijoxel ri Jesús, xa k'u chi k'uyal rumal chi kuxej rib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xyi' k'u che rumal ri tat Pilato. Xa je ri' xe' ri tat José, xuqasaj ru cuerpo ri Jesús, xuk'am k'u b'i pa muqik. ³⁹Xpe xuquje' ri tat Nicodemo ri nab'e kanoq xopan ruk' ri Jesús chaq'ab' chutzijob'exik. Ri are' ruk'am jun kunab'al, are mirra ri yujtal ruk' áloes, ri kápajan cien libras. ⁴⁰Je ri' ri tat José rachi'l ri tat Nicodemo xkik'am b'i ru cuerpo ri Jesús, xkipis k'u pa taq manta re lino ri yo'm ri k'ok'alaj taq kunab'al chrij. Je' xka'n che jas ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel che ki muqik ri käminaqib'. ⁴¹Pa ri juyub' ri xrip wi ri Jesús cho ri cruz, k'o jun ch'äqap ulew ri e tiktal wi ri che'. Pa ri ulew ri' k'o jun k'ak' muqub'al ri mäja' yo'm jun käminaq chupam. ⁴²Chupam k'ut xkiya wi ru cuerpo ri Jesús, rumal chi ri muqub'al ri' naqaj k'o wi, xuquje' rumal chi xa jub'iq' kraj man kächaptaj ri q'ij re uxlanem chke ri winaq aj Israel.

Käk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'

20 ¹Pa ri nab'e q'ij re ri semana, sib'alaj aq'ab', q'equm na, ri nan María ri aj Magdala xe' chuchi' ri muqub'al. Xril k'ut chi esam chi apan ri ab'aj ri tz'apib'em u chi' ri muqub'al. ²Xa je ri' xutik anim, xe'k, xuriqa ri tat Simón Pedro, xuquje' ri jun tijoxel chik ri sib'alaj loq' chuwäch ri Jesús, xub'ij chke: Ri Qajaw Jesús xesax b'i pa ri muqub'al, xk'am b'ik, man qetam tä k'ut jawije' ri xyi' wi, —xcha chke.

³Te ri' ri tat Pedro rachi'l ri jun tijoxel chik xeb'el b'ik, xeb'e' chuchi' ri muqub'al. ⁴Ri kieb' xkitik anim, junam e b'enaq. Are k'u ri jun chik sib'alaj xutik na anim chuwäch ri tat Pedro. Ri are' xopan nab'e chi' ri muqub'al. ⁵Man xok tä k'u pa ri muqub'al, xane xaq xuwi xpachi koq che rilik. Te' xrilo chi e k'o kan ri manta chila'. ⁶Te k'u ri' xopan chi ri tat Simón Pedro, ri teren loq' chrij. Ri are' k'ut xok b'i pa ri muqub'al. Xuquje' xeril ri manta ri e k'o kan chila'. ⁷Xuquje' xrilo chi ri manta ri xpispex u jolom ri Jesús man junam taj k'o kuk' ri nik'iaj manta chik, xane b'otom wa', yo'm k'u apan jela'. ⁸Te k'u ri' xok chi b'i ri jun tijoxel chik ri xopan nab'e chuchi' ri muqub'al. Xrilo ri b'antajinaq, xkojon k'u ri are'. ⁹Mäja' k'u käkich'ob'o jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi are rajwaxik chi ri Jesús käk'astaj na chkixol ri käminaqib'. ¹⁰Te ri' xetzelej we kieb' tijoxelab' ri' cho kachoch.

Ri Jesús kuk'ut rib' cho ri nan María ri aj Magdala

¹¹Are k'u ri nan María xkanaj kan chuchi' ri muqub'al, tajin koq'ik. K'ä tajin koq'ik aretaq xpachi'k rech käka'y koq' chupam ri muqub'al. ¹²Te'

xrilo chi e k'o kieb' ángeles, ri e t'uyut'oj jawije' ri xyi' wi ru cuerpo ri Jesús, saqloloj k'u ri katz'iaq. Ri jun t'uyul pu jolom, ri jun chi k'ut t'uyul pa raqan. ¹³Ri ángeles xkita' che ri nan María, xkib'ij: Nan, ¿jas che tajin koq' la? —xecha che.

Ri nan María xub'ij chke: Rumal chi xkik'am b'i ri Wajaw Jesús, man wetam tä k'ut jawije' ri xyi' wi, —xcha chke.

¹⁴Te' xb'itaj wa' rumal, aretaq xka'y chrij, xrilo chi k'o ri Jesús chila'. Man xuch'ob' tä k'ut chi are ri Jesús.

¹⁵Xpe k'u ri Jesús, xuta' che, xub'ij: Nan, ¿jas che tajin katoq'ik? ¿Jachin k'u ri tajin katzukuj? —xcha che.

Ri nan María xuchomaj chi are ri chajinel re ri ulew ri', xub'ij che: Tat, we lal xk'amow la b'ik, b'ij la chwe jawije' ri xya wi la rech ri in kink'am b'ik, —xcha che.

¹⁶Te ri' xub'ij ri Jesús che: ¡María! —xcha che.

Ri are' xka'y chrij, te k'u ri' xub'ij che pa hebreo: ¡Raboni! —xcha che. Ri tzij ri' kel kub'ij “Ajtij”.

¹⁷Ri Jesús xub'ij che: Minachapo rumal chi k'ä mäja' kinpaqi chila' jawije' ri k'o wi ri nu Tat, —xcha'. Jat b'a', jab'ij k'u chke ri wachalal chi kinpaqi chila' jawije' k'o wi ri nu Tat, ri xuquje' ri i Tat ix, ri nu Dios k'ut, ri xuquje' are ri i Dios ix, —xcha che.

¹⁸Te ri' xe' ri nan María ri aj Magdala, xub'ij k'u chke ri tijoxelab' chi ri are' xril u wäch ri Qajaw Jesús, xuquje' chi ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' che.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch ru tijoxelab'

¹⁹Qas pa ri q'ij ri', ri nab'e q'ij re ri semana, chaq'ab' chik ki mulim kib' ri tijoxelab'. Ki tz'apim k'u ri u chi' taq ja rumal chi xkixej kib' chkiwäch ri winaq aj Israel. Xok b'i ri Jesús, xtak'i k'u chkixol. Xuya rutzil ki wäch, xub'ij chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha chke.

²⁰Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal, xuk'ut ru q'ab' chkiwäch xuquje' ru k'alk'ax. Ri tijoxelab' xekikotik aretaq xkil u wäch ri Qajaw Jesús. ²¹Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chi jumul chke: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha'. Je' jas ri nu Tat xinutaq loq in, je ri' ri in xuquje' kixintaq b'i ix, —xcha chke.

²²Te k'u ri' xuya ri ruxlab' pa ki wi', xub'ij: Chik'ama ri Loq'alaj Espíritu, —xcha chke. ²³Jachin taq ri kisach ri ki mak, käsachtaj na ri ki mak. Jachin taq ri man kisach tä ri ki mak, man käsachtaj tä na ri ki mak, —xcha chke.

Ri tat Tomás käril ri Qajaw Jesús k'astajinaq chi chkixol ri käminaqib'

²⁴Ri tat Tomás, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab' ri Jesús ri käb'ix Gemelo che, man k'o tä ri are' aretaq xopan ri Jesús. ²⁵Te k'u ri' ri nik'iaj tijoxelab' chik xkib'ij che ri tat Tomás: Xqil u wäch ri Qajaw Jesús, —xecha che.

Are k'u ri tat Tomás xub'ij chke: We man kinwil ri soktajinaq ri xub'an ri klawux pu q'ab', te k'u ri' kinnim ru wi' nu q'ab' pa taq ri jul, xuquje' kinnim ri nu q'ab' pa ru k'alk'ax, man kinkoj taj, —xcha chke.

²⁶Ok'owinaq chi wajxaqib' q'ij. Ri tijoxelab' ki mulim kib' jumul chik pa jun ja, k'o chi k'u ri tat Tomás kuk' ri e are!. Te ri!, pune e tz'apil ru chi' taq ja, ri Jesús xok b'ik, xtak'i k'u chkixol. Xuya rutzil ki wäch, xub'ij: Chuxlan b'a' ri iwanima', —xcha chke.

²⁷Te k'u ri' xub'ij che ri tat Tomás: Chawilampe ri nu q'ab', chanima k'u b'i ru wi' a q'ab' waral. Chayuqu ra q'ab', chanima k'u b'i pa ri nu k'alk'ax. Mub'an chi kieb' a k'ux, xane chatkojon chwe, —xcha che.

²⁸Te ri' xch'aw ri tat Tomás, xub'ij che: iWajaw, nu Dios! —xcha che.

²⁹Ri Jesús xub'ij che: Tomás, ri at kämik xatkojon chwe rumal chi xawil nu wäch. Utz k'u ke ri kekojon chwe pune man käkil nu wäch, —xcha che.

Waral käqil wi ru patän we wuj ri' xtz'ib'axik

³⁰K'ia k'u kajmab'al taq etal xub'an na ri Jesús chkiwäch ru tijoxelab' ri man xetz'ib'ax tä pa we wuj ri'. ³¹Xetz'ib'ax k'u wa' ri k'o waral rech ri ix kikojo chi ri Jesús are ri Cristo, ru K'ojol ri Dios, rech aretaq kixkojon che ri Are!, kiriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, —xcha chke.

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch wuqub' chke ru tijoxelab'

21 ¹Te k'u ri' ri Jesús xuk'ut rib' jumul chik chkiwäch ru tijoxelab' chi' ri mar re Tiberias.' Je wa' xub'an chuk'utik rib': ²Konojel wa' junam e k'olik. Ri tat Simón Pedro, ri tat Tomás ri käb'ix Gemelo che, ri tat Natanael ri aj Caná re Galilea, ri kieb' u k'ojol ri tat Zebedeo, xuquje' kieb' chik chke ru tijoxelab' ri Jesús. ³Ri tat Simón Pedro xub'ij chke: Kine' chuchapik kär, —xcha chke.

Ri e are' xkib'ij che: Ri uj xuquje' kuje' awuk', —xecha che.

Xeb'e' k'ut, xeb'ok pa jun barco, man k'o tä k'u kär xkichap pa ronojel ri jun aq'ab' ri!. ⁴Aretaq tajin käpe ru saqirik, ri Jesús xuk'ut rib' chkiwäch chi' ri mar, are k'u ru tijoxelab' man xkich'ob' taj chi are ri Are!. ⁵Te ri' xub'ij chke: iIx achijab'! ¿A mat k'o ri i chapom? —xcha chke.

Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Man k'o taj, —xecha'.

⁶Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Chik'iäqa ri k'at pa ru wikiäq'ab' ri barco, k'o k'u na ri kichapo, —xcha ri' chke.

Je' k'u xka'no. Te ri' man xekowin tä chi k'u che resaxik loq ri k'at chapäb'al kär pa ri ja' rumal chi sib'alaj xnoj ri k'at che taq kär. ⁷Te ri' ri tijoxel ri sib'alaj loq' chuwäch ri Jesús xub'ij che ri tat Pedro: iAre ri Qajaw Jesús! —xcha che.

^r 21:1 Xuquje' käb'ix “mar re Galilea” che we mar ri'.

Xuwi xuta wa' ri tat Simón Pedro chi are ri Qajaw Jesús, xukoj ri ratz'iaq rumal chi resam wa'. Xuk'iaq k'u b'i rib' pa ri ja'. ⁸Ri nik'iaq tijoxelab' chik xeopan chi' ri ulew chupam ri barco, ki jururem ri k'at nojinaq che taq kär. Xa k'u cien metros xek'o'ji wi che ru chi' ri ulew. ⁹Aretaq xeb'el pa ri barco, te' xkilo k'o jun q'aq' nuk'um, k'o k'u jun kär pa ri rachaq q'aq', xuquje' e k'o jujun kaxlan wa. ¹⁰Ri Jesús xub'ij chke: Cheik'ama loq jujun chke ri kär ri k'ä te' xechaptaj iwumal, —xcha chke.

¹¹Xpaqi k'u ri tat Simón Pedro pa ri barco, xresaj k'u loq ri jun k'at chapäb'al kär nojinaq che taq kär. Xujururej k'u loq wa' chi' ri ulew. iNojinaq k'u ri k'at! E k'o jun ciento ruk' kawinaq oxlajuj nimaq taq kär chupam. Pune sib'alaj e k'ia ri kär, ri k'at man xt'oqopin taj. ¹²Te ri' xub'ij ri Jesús chke: Chixsa'j, chixwoq b'a', —xcha chke.

Man k'o tä k'u jun chke ru tijoxelab' xuchajij anima' xuta' che jachin ri Are' rumal chi konojel ketam chi are ri Qajaw Jesús. ¹³Te k'u ri' ri Jesús xqeb' kuk', xuk'am k'u ri kaxlan wa, xuya chke. Je' xuquje' xub'an ruk' ri kär.

¹⁴Are urox mul wa' ri xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch ru tijoxelab' aretaq ya k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'.

Ri Jesús kätzijon ruk' ri tat Simón Pedro

¹⁵Aretaq xtijtjaj ri ki wa re aq'ab'il, ri Jesús xuta' che ri tat Simón Pedro, xub'ij che: Simón, u k'o'jol ri tat Jonás, ¿a qas loq' na kinawil in chkiwäch konojel taq wa'? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij: Je', je ri', Wajaw. Etam ya' la chi kwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri alaj taq nu chij, —xcha che.

¹⁶Chukamul chik xuta' che: Simón, u k'o'jol ri tat Jonás, ¿a qas loq' na kinawilo? —xcha che.

Ri tat Pedro xch'awik, xub'ij che: Je', Wajaw. Etam ya' la chi kwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri nu chij, —xcha che.

¹⁷Churox mul chik xuta' che: Simón, u k'o'jol ri tat Jonás, ¿a qas kinawaj? —xcha che.

Ri tat Pedro xb'isonik rumal chi xuta' che churox mul we qas loq' chuwäch, xub'ij k'u che: Wajaw, etam la ronojel. Etam ya' la chi qas kwaj la, —xcha che.

Ri Jesús xub'ij che: Cheayuq'uj b'a' ri nu chij, —xcha che. ¹⁸Qas tzij kinb'ij chawe, chi aretaq at ala na, ri at xakoj ri awatz'iaq, xate'k jawije' ri xawaj xate' wi. Aretaq k'ut katrijob'ik, kayuq na ri a q'ab', jun chi k'ut käkojow na ri awatz'iaq chawij, katuk'am k'u na b'i chila' jawije' ri man kawaj tä wi, —xcha che.

¹⁹Ri Jesús xub'ij wa' we tzij ri' chub'ixik che jas u wäch kämikal ri kuriq na ri tat Pedro, kunimarisaj k'u na u q'ij ri Dios. Te k'u ri' xub'ij che: ¡Tasa'j wuk'! —xcha che.

Waral käqil wi ri tijoxel ri sib'alaj loq' kil wi rumal ri Jesús

²⁰Aretaq xka'y ri tat Pedro chrij, xrilo chi teren ri tijoxel chkij ri sib'alaj loq' chuwäch ri Jesús, ri xt'uyi chuxkut ri Jesús chi' ri mesa aretaq xka'n ri k'isb'al wi'm re b'enaq q'ij, ri xuta' che ri Jesús, xub'ij: “Wajaw, ¿jachin ri' ri käjachow na la?” —xcha ri'. ²¹Aretaq ri tat Pedro xrilo, xub'ij che ri Jesús: Qajaw, wa' we jun ri', ¿jas ri kuk'ulmaj na ri are'? —xcha che.

²²Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: We ri in kwaj chi käk'asi na ri are' k'ä kintzelej na loq, ¿jas awe at che? Ri at tasa'j wuk', —xcha che.

²³Xel k'u u tzijol wa' chkixol ri qachalal chi ri tijoxel ri' man käkäm taj. Man xub'ij tä k'u ri Jesús che chi man käkäm taj, xane xub'ij: “We kwaj chi käk'asi na ri are' k'ä kintzelej na loq, ¿jas awe at che?” —xcha ri Jesús che ri tat Pedro.

²⁴Are k'u wa' ri tijoxel ri xuq'alajisaj chi qas tzij wa' ri xutz'ib'aj kanoq. Qetam k'ut chi kub'ij ri qas tzij.

²⁵Sib'alaj k'ia chi k'u na ri xub'an ri Jesús. We ta ketz'ib'ax wa' chkijujunal, kinchomaj chi man kub'ana tä ronojel ruwächulew che k'olib'al ke ri wuj ri ketz'ib'ax na. Amén.

RI WUJ RI KÄTZIJOX WI RI KI B'ANOM RI APÓSTOLES

Ri Jesús kub'ij chi kákeyej na ru petb'al ri Loq'alaj Espíritu

1 ¹Loq'alaj tat Teófilo: Pa ri nab'e nu wuj^a ri xintz'ib'aj che la, xintz'ijon chrij ronojel ri xub'an ri Jesús, xuquje' chrij ronojel ri xuk'ut kanoq chkiwäch ri winaq aretaq xuchaplej u patänixik ri Dios waral chqaxol. ²Pa ri nab'e nu wuj xintz'ijon chrij nimalaj ronojel ri xub'an ri Are' k'a' xk'am na b'i chikaj. Aretaq mäja' ke' chikaj, xuya taqanik, xeupixb'aj kan ri apóstoles^b ri xeucha'. Rumal ri Loq'alaj Espíritu ri k'o ruk', xub'ij kan chke jas ri rajwaxik káka'no. ³Xuriq k'äx ri Jesús, xkämisaxik, te k'u ri' xuk'ut rib' chkiwäch ri apóstoles chwinaqil rech q'alaj chi k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'. K'ia ri xub'an chkiwäch rech kákikojo chi qas tzij k'asal chik ri Are'. Kawinaq q'ij ri' xuk'ut na rib' chkiwäch amaq'el. Xuquje' xtzijon kuk' chrij ri kub'an na ri Dios aretaq kátaqan pa ki wi' ri winaq.

⁴Aretaq ri Jesús k'ä k'o kuk' ri apóstoles, xub'ij chke chi meb'el b'ik pa ri tinimit Jerusalén chanim, xane chi keye'nik. Je wa' xub'ij: Chiweyej na chi käyataj chiwe ri b'im loq rumal ri nu Tat, jas ri xinb'ij chiwe, —xcha chke. ⁵Qas tzij, ri tat Juan xub'an ki qasna' ri winaq ruk' ja', are k'u ri ix xa pa kieb' oxib' q'ij káb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu, —xcha chke.

Käpaqi ri Jesús chikaj chkiwäch ri apóstoles

⁶Are k'u ri apóstoles ki mulim kib' ruk' ri Jesús, xkita' k'u che ri Are', xkib'ij: Qajaw, ça mat xopan ri q'ij ri käya la chke ri qa winaqil chi

^a 1:1 Ri “nab'e nu wuj” ri kub'ij waral are RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN LUCAS (San Lucas 1:1-4). ^b 1:2 Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqom'n ri Jesús ri e cha'tal rumal. Jun “apóstol” rajwaxik ri' chi kákowin chuq'alajisaxik chi xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib' (Hechos 1:21-26).

ketaqan chi na jumul puwi' ri qa tinimit Israel rech man käkitaqej tä taqanik ri nik'iaj winaq chik pa qa wi'? —xecha che.

⁷Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri q'ij, ri ajilab'al, man ya'tal tä chiwe ix chi kiwetamaj, xane xaq xuwi pu q'ab' ri qa Tat k'o wi ronojel wa'.

⁸Aretaq k'ut käpe ri Loq'alaj Espíritu pi wi', käk'oji na i chuq'ab'. Te k'u ri' kixe'k, kitzijoj na jas ri i wilom chi xinb'an che ki to'ik ri winaq, jas ri xink'ulmaj aretaq xinkämisaxik, xuquje' aretaq xink'astaj chkixol ri käminaqib'. Ronojel wa' kitzijoj na pa Jerusalén, pa taq konojel ri tinimit re Judea, re Samaria, xuquje' k'ä pa taq ri ki tinimit ri winaq ri sib'alaj naj e k'o wi cho ruwächulew, —xcha chke.

⁹Aretaq ri Jesús xto'taj chub'ixik wa' we tzij ri' chke ri apóstoles, xyak b'i chikaj chkiwäch. Ri e are' tajin keka'y che aretaq xpaqi chikaj, xch'uqtaj k'u rumal jun sutz', man xekowin tä chik xkilo. ¹⁰Ri e are' tajin keka'y chikaj che ri Jesús, xaq k'u te'talik xkik'ut kib' kieb' achijab' pa ki xkut ri sib'alaj saq ri katz'iaq.^c ¹¹We achijab' ri' xech'awik, xkib'ij chke ri apóstoles: Tata'ib', alaq ri' ri aj Galilea, ¿jas che xaq k'o alaq chi', tajin kaka'y alaq chikaj? —kecha chke. We Jesús ri' ri xyak b'i chxol alaq, xpaqi chikaj, käpe chi na ri Are' jumul chik. Je k'u wa' ru petik jas ri xub'ano, xe' chikaj, —xecha ri achijab' chke ri apóstoles.

Kächa' ri tat Matías chuk'exel ri apóstol Judas

¹²Te k'u ri' xeqaj loq ri apóstoles cho ri juyub' ri xek'oji wi, ri käb'ix Ujuyub'al Olivos che. Xetzelejik, xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén. Naqaj k'o wi ri juyub' ri' che ri Jerusalén, man naj tä k'u ri käb'inib'axik, xuwi ri ya'talik chi käb'in jun pa ri q'ij re uxlanem (kraj are jun kilómetro wa').

¹³Aretaq xeopan pa ri tinimit, xepaqi pa ru kawiq ja re ri ja ri e jeqel wi. Ri e k'olik e are' ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Tomás, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri tat Simón ri käb'ix “U Nimal Tinimit” che, rachi'l ri tat Judas, rachalal ri tat Jacobo. ¹⁴Konojel wa' we apóstoles ri' junam ri ki chomanik xkimulij kib' amaq'el rech kaka'n orar junam kuk' jujun ixoqib' kojonelab', kachi'l ri nan María ru nan ri Jesús, xuquje' taq ri rachalal.

¹⁵Pa taq ri q'ij ri' ki mulim kib' ri kojonelab'. Kraj e are' jun ciento ruk' juwinaq ri' ri ki mulim kib'. Xwalij k'u ri tat Pedro, xtak'i chkiwäch ri qachalal che ki ch'ab'exik, xub'ij chke: ¹⁶Qachalal, tzrajwaxik wi chi käb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, ri xub'ij loq ri Loq'alaj Espíritu chuchi' ri qa mam David ojer, —kächa'. Ri qa mam David xch'aw chrij ri Judas ri xk'amow ki b'e ri jumulaj winaq ri xechapow ri Qajaw Jesús. ¹⁷Ri Judas jun ri are' chqaxol nab'e, xyi' che chi kächakun junam kuk'. ¹⁸Are k'u ri are' xuloq' jun rulew ruk' ri puaj,

^c 1:10 Ri “kieb' achijab'” ri', e are' ángeles wa' ri e taqom loq rumal ri Dios.

ri tojb'al re ri etzelal ri xub'ano. Ch'ikilik xqajik, xtzaq pulew, xraq'atin ru pam, xel loq juntir ri rixko'l, —kächa'. ¹⁹Xel k'u u tzijol wa' ri xuk'ulmaj ri Judas chkixol konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén. Xa je ri' ri winaq xkikoj ri tzij Acéldama che ru b'i' ri ulew ri'. Ri tzij ri' pa ri ki ch'ab'al ri winaq kel kub'ij Ulew re Kik'. ²⁰Tz'ib'tal k'u pa ri wuj Salmos, kub'ij:

Chtoli' kan u pam ri rachoch, chwonob'ax kanoq,
mat k'o chi na jun käk'oji chupam, —kächa'.

Xuquje' kub'ij:

Ri reqlen ri are', chyo'q che jun winaq chik, —kächa',
—xcha ri tat Pedro chke.

²¹E k'o k'u achijab' chqaxol ri xujkachi'laj amaq'el aretaq xk'oji ri Qajaw Jesús quk'. ²²Tzaretaq ri xb'an u qasna' ri Jesús rumal ri tat Juan, k'ä aretaq xk'am b'i ri Are' chikaj chqaxol, e k'olinaq we achijab' ri' quk'. Tzrajwaxik k'ut chi jun chke ri e are' kok quk' chutzijoxik chi qas tzij xk'astaj b'i ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', —xcha ri tat Pedro chke.

²³Xkichomaj k'u kij kieb' achijab': E are' ri tat José ri käb'ix Barsabás che, ri xuquje' käb'ix Justo che, rachi'l ri tat Matías. ²⁴Xka'n orar, xkib'ij: Qajaw, etam la ri kanima' konojel ri winaq, k'utu b'a' la chqawäch jachin chke we kieb' achijab' ri' are cha'tal umal la, ²⁵rech kok ri' che apóstol, kuk'am k'u ri eqle'n ri xuya kan ri Judas aretaq xqaj pa mak, xe' k'u chila' jawije' ri ya'tal wi che, —xecha che ri Dios.

²⁶Xkesaj k'u suerte che rilik jachin ri käkanajik. Are k'u ri suerte xqaj chrij ri tat Matías. Xok k'u ri are' kuk' ri julajuj apóstoles.

Ri Loq'alaj Espíritu käqaj pa ki wi' ri qachalal kojonelab'

2 ¹Aretaq xuriq ri nimaq'ij ri käb'ix Pentecostés^d che, konojel ri kojonelab' junam ki wäch ki mulim kib' pa jun ja. ²Xaq te'talik xkita jun nimalaj jininem ri xpe chikaj, je' jas jun nimalaj kiäqiq' ri xjinin pa ronojel ri ja jawije' ri e t'uyul wi ri kojonelab'. ³Te ri' k'o ri xkilo, je' ta ne jas jujun u xaq q'aq' ri xqaj pa ki jolom chkijujunal. ⁴Je ri' ri Loq'alaj Espíritu xuchap kanima' konojel, xkichaplej ch'awem pa jule' taq ch'ab'al chik ri xeuya ri Loq'alaj Espíritu chke.

⁵Pa taq ri q'ij ri' e jeqel pa ri tinimit Jerusalén achijab' aj Israel ri keniman che ri Dios, ri e petinaq pa konojel taq ri tinimit cho ruwächulew. ⁶Aretaq xkita wa' jas ri xkik'ulmaj ri kojonelab', xkimulij kib' k'ia winaq. Man xkiriq taj jas käka'no rumal chi chkijujunal ri winaq xkito chi ri kojonelab' kech'aw pa ri jalajoj taq ki ch'ab'al ri e

^d2:1 Ri winaq aj Israel k'o jun ki nimaq'ij, Pentecostés u b'i'. Are ri q'ij ri ke'to'taj che ru molixik ri cebada (jun grano ri je' kelik jas ri trigo). Käb'an u b'anik wa' aretaq ok'owinaq 50 q'ij ri nimaq'ij Pascua.

are'. ⁷Xkixej k'u kib', sib'alaj xkikajmaj ri tajin káb'anik. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: iChiwilampe! ¿A mat aj Galilea konojel wa' we winaq ri ri tajin kech'awik? ⁸¿Jas lo u b'anik wa' chi kech'aw pa ri qa ch'ab'al uj ri qetamam loq tzpa ri qa ch'utinal? —kecha ri'. ⁹K'ia u wäch ri tinimit ri uj petinaq wi. Chqaxol uj, ri uj k'o waral, e k'o winaq ri aj Partia, aj Media, aj Elam, aj Mesopotamia, aj Judea, aj Capadocia, aj Ponto, aj Asia. ¹⁰Xuquje' e k'o quk' ri aj Frigia, aj Panfilia, aj Egipto. E k'o k'u nik'iaj chik ri ajchila' pa África, ri e petinaq jela' chrij ri tinimit Cirene. E k'o xuquje' winaq aj Roma chqaxol. Jujun chke ri e are' e qas aj Israel, ri qas winaq aj Israel ri ki nan ki tat. Jujun chik k'ut xa e okinaq kuk' ri aj Israel winaq, junam ri ki chomanik chrij ri Dios. ¹¹Xuquje' e k'o winaq aj Creta, xuquje' aj Arabia, —kecha'. Qonojel k'ut keqato chi kákitzijoj tzpa ri qa ch'ab'al uj chqajujunal ri nimaq taq kajmab'al ri u b'anom ri Dios, —xecha'.

¹²Sib'alaj ki kajmam kib' konojel ri winaq, man xkiriq tä k'u jas káka'no. Xkitzijob'ela kib', xkitala chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas lo u b'anik wa'? —xecha'.

¹³E k'o jujun ri xa xkitze'j ki wäch ri kojonelab', xkib'ij k'ut: iWa' we winaq ri' xa e q'ab'arelab'! —xecha ri'.

Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq

¹⁴Te k'u ri' ri tat Pedro, junam kuk' ri julajuj apóstoles chik, xwalijik, xtak'i chkiwäch ri winaq che ki ch'ab'exik. Ko xch'awik, xub'ij k'u chke konojel ri e k'olik: Tata'ib', alaq aj Judea, xuquje' onojel alaq ri jeqel alaq waral pa Jerusalén, tatab'ej na alaq ri kinb'ij, chetamaj alaq wa', —kácha chke. ¹⁵Qonojel ri uj ri qa mulim qib' waral, man uj q'ab'arelab' taj jas ri kächomaj alaq. K'ä te ne u b'elej hora rech ri aq'ab'il chanim ri'. ¹⁶Xane ri tajin kil alaq kámik ri' are wa' ru b'im loq ri qa mam Joel ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Are k'u wa' ri xub'ij:

¹⁷Ri Dios kub'ij: Pa ri k'isb'al taq q'ij kintaq na b'i ri Loq'alaj Espíritu wech in pa ki wi' konojel winaq, —kácha'.

Ri i k'ojol xuquje' ri i mia'l kákiq'alajisaj na ri tzij ri kinya chke.

Ri alab'om ri e k'o chixol k'o ri kákil na ri kink'ut chkiwäch, ri tata'ib' k'ut ri k'o chi ri ki junab' k'o ri kákil na pa ri kachik', —kácha'.

¹⁸Xuquje' pa taq ri q'ij ri' kintaq na b'i ri Espíritu wech in pa ki wi' ri patánil taq we, chi achijab' chi ixoqib',

käkiq'alajisaj k'u na ri tzij
ri kinya chke, —kächa'.

19 Kinb'an taq na kajmab'al cho ri kaj
xuquje' cho ruwächulew.
Ri kinb'ano e are' etal wa' chiwe.

Xaq apawije' kilitaj wi na ri kik',
ri q'aq', xuquje' nimaq taq sib'
je' jas ri sutz', —kächa'.

20 Ri q'ij käq'equmar na,
ri ik' käkiäqar na je' jas ri kik',
käk'ulmataj k'u wa' k'ä mäjoq kuriqa na
ri nimalaj u q'ij ri Qajaw Dios.
Ri q'ij ri' qas tzij sib'alaj nim u b'anik.

21 Konojel k'u ri käkita' na toq'ob'
che ri Qajaw Dios, käkiriq na
ru tob'anik ri Are', —kächa',

—xcha ri apóstol Pedro chke ri winaq.

22 Xutaqej tzij ri tat Pedro, xub'ij: Tata'ib', alaq aj Israel, tatab'ej na alaq
ri kinb'ij, —kächa chke. Ri alaq, etam alaq chi ri Jesús aj Nazaret are
wa' ri achi ri xyi' u q'ij rumal ri Dios chuk'utik chi are ri Are' taqowinaq
loq. Q'alaj wa' chuwäch alaq kumal taq konojel ri kajmab'al ri xub'ano,
ri nimaq taq k'utb'al, xuquje' ri etal ri xeub'an ri Dios chxol alaq rumal
ri Are', —kächa'. 23 Pune ta ne je ri', aretaq xjach ri Jesús pa q'ab' alaq,
xchap alaq, xya alaq pa ki q'ab' itzel taq achijab' chukämisaxik, xkirip
k'u cho ri cruz. Je' xb'an alaq wa' che rumal chi je wa' ru chomam loq ri
Dios chrij ojer, —kächa ri tat Pedro chke. 24 Pune k'u je wa' ri xb'antajik,
xpe ri Dios, xresaj pu q'ab' ri kämikal, xuk'astajisaj chi na ri Jesús chkixol
ri käminaqib', rumal chi man k'o tä jas käkowin ri kämikal chub'anik
che. 25 Qas ojer k'ut ch'awinaq loq ri qa mam David chrij ri Qajaw Jesús,
xub'ij:

Ri in amaq'el kinwil ri Qajaw k'o wuk'.
K'o pa nu wikiäq'ab' rech man k'o tä
jas ri käkowin jun chub'anik chwe
chi kinxej wib', —kächa'.

26 Rumal ri' sib'alaj käkikot ri wanima',
amaq'el kintzijoq tzij
re kikotemal,

ku'l k'u nu k'ux chrij ri Dios
chi man k'o tä jun qas k'äxk'ol
kinriqo, kuxlan k'u ri wanima'.

27 Man kinya tä la kan chkixol
ri käminaqib',

man käya tä la chi käq'ay
ri nu cuerpo in,
in ri' ri loq'alaj patänil e la.

²⁸ K'utum la ri b'e chnuwäch ri käk'aman
b'i pa ri qas k'aslemal,
k'o k'u na nimalaj nu kikitomal
aretaq ri in k'o chi uk' la, —kächa',

—xcha ri tat Pedro.

²⁹ Qachalal, ri alaq aj Israel, tampe alaq ri kinb'ij: Q'alaj ri' chi ri qa mam David xkäm ri' ri are', xmuqtajik. Ri jul ri xmuq wi xaq are k'o waral quk' uj kämik, —kächa'. ³⁰ Qetam k'ut chi ri qa mam David are jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri are k'ut xukoj ri tzij ri xub'ij ri Dios che ruk' juramento, chi jun chke ri rachalaxik ri kil na u wäch pa taq ri q'ij ri kepe na, are ri Cristo^e ri käyi' na taqanik pu q'ab'. Kok che Nim Taqanel je' jas ri qa mam David. ³¹ Ri qa mam David je' ta ne chi ojer tajin käril loq ri kuk'ulmaj ri Cristo, xch'aw chrij ru k'astajib'al. Xub'ij k'ut chi man käkanaj tä kan chkixol ri käminaqib', man käq'ay tä na ru cuerpo, —kächa'. ³² Are k'u wa' we Jesús ri' ri xk'astajisax rumal ri Dios, ri uj qonojel qas xqilo chi xk'astaj wa' chkixol ri käminaqib'. ³³ Xwalijisax rumal ri Dios, xnimarisax u q'ij aretaq xut'uyub'a pa ru wikiäq'ab'. Aretaq k'ut u k'amom chik pu q'ab' ru Tat ri Loq'alaj Espíritu ri xuchi'j kanoq, xutaq loq pa qa wi', are k'u wa' ronojel ri tajin kil alaq, ri tajin käta alaq, —kächa'. ³⁴ Pune k'u man xpaqi ri qa mam David chikaj, jas ri xub'an ri Qajaw Jesús, tzare k'ut xb'inik:

Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Wajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',

³⁵ k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan pa ki wi' konojel
ri kaka'n ki k'ulel chawe,” —kächa ri Dios,

—xcha ri qa mam David.

³⁶ Qas rajwaxik chi konojel ri winaq aj Israel chketamaj chi we Jesús ri' ri xkämisaj alaq cho ri cruz, are wa' xcha'ik, xb'an Cristo che rumal ri Dios, xok k'u che Rajaw ronojel, —xcha ri tat Pedro chke.

³⁷ Aretaq ri winaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj k'äx xkina' pa kanima', xkita' k'u che ri tat Pedro xuquje' chke ri nik'iaj apóstoles chik, xkib'ij: Qachalal, ¿jas rajwaxik käqa'no? —xecha chke.

³⁸ Ri tat Pedro xub'ij chke: Chk'exa ri anima' alaq, xuquje' ri chomanik alaq. Rajwaxik chi käb'an qasna' alaq chjunal alaq pa ru b'i' ri Jesucristo, xa je ri' käsach mak alaq rumal ri Dios, ri Are' k'ut kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chech alaq. ³⁹ Are chech alaq ri Dios xuchi'j wi wa', chke

^e 2:30 Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

ri alk'ual alaq, xuquje' chke ri winaq ri naj e k'o wi, chke k'u konojel ri kesik'ix na rumal ri Dios ri Qajaw rech kek'oji na ruk', —xcha chke.

⁴⁰Ri tat Pedro k'ia xub'ij chke. Kuk' taq wa' we tzij ri' xeuch'ab'ej, xeupixb'aj, xub'ij chke: Chto' ib' alaq, ya' alaq kan ri itzel taq winaq re we q'ij junab' ri', ri man jikom tä ri ki k'aslemal, —xcha ri tat Pedro chke.

⁴¹Konojel k'u ri xkik'am pa kanima' ru Loq' Pixab' ri Dios ri xutzijoj ri tat Pedro, xb'an k'u ki qasna'. Kraj e oxib' mil ri' ri xeb'ok kuk' ri kojonelab' pa ri q'ij ri'. ⁴²Konojel k'u ri xekojonik, xkitaqej u b'anik jas ri xkik'ut ri apóstoles chkiwäch, xkimulij kib' ruk' kikitomal, junam xka'n orar, junam k'ut xkitij ri ki wa.

Waral käqil wi jas ri ki k'aslemal ri nab'e taq kojonelab'

⁴³Sib'alaj xkixej kib' konojel ri winaq, rumal chi k'ia u wäch kajmab'al xuquje' taq etal xeb'an kumal ri apóstoles. ⁴⁴Konojel ri e kojoniñaq che ri Cristo xa jun ki chomanik, xkijachala ri jastaq ke chb'il taq kib'. ⁴⁵Xkik'iyij ri kulew, xuquje' ri jastaq ke. Are k'u ri rajil xkijachala chkiwäch ri k'o ki rajwaxik. ⁴⁶Ronojel q'ij xkimulij kib' pa ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' xkimulij kib' cho taq kachoch ri kojonelab', xkijach ri wa chkiwäch konojel. Junam k'ut xewi'k, xekikotik, man k'o tä jun kuna' pa ranima' chi nim u b'anik. ⁴⁷Xkiya k'u u q'ij ri Dios, nim xe'il wi kumal konojel ri winaq. Ri Dios xub'ano chi ronojel q'ij e k'o nik'iaj winaq chik ri käkiriq ru tob'anik ri Are'. Xeuya k'u ri winaq ri' kuk' ri qachalal kojonelab'.

K'o jun achi ri man käkowin taj käb'inik, käkunax kumal ri apóstoles

3 ¹Jun q'ij xepaq'ik, xeb'e' ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan pa ri nimalaj rachoch Dios pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij, ri hora ri käb'an ri oración. ²Chila' k'ut k'o jun achi ri man xkowin taj xb'inik rumal ri k'äx ri k'o che ri raqan tzpa taq ri q'ij ri xil u wäch. Xyi' k'u wa' chuchi' ri nimalaj rachoch Dios chi' ri uchib'e ri kojom Sib'alaj Je'lik che ru b'i'. Je' k'u xb'an wa' che ri achi ronojel q'ij rech kuta' u limosna chke ri winaq ri keb'ok b'i pa ri nimalaj rachoch Dios. ³Aretaq ri achi xeril ri kieb' apóstoles, ri tat Pedro, ri tat Juan okem ke pa ri rachoch Dios, xuta' jun u limosna chke. ⁴Ri e are' k'ut ko xekal'y che, xub'ij k'u ri tat Pedro: Chatka'y chqe, —xcha che.

⁵Ri achi ko xka'y chke, xuchomaj are' chi k'o jas käyi' kan che kumal. ⁶Are k'u ri tat Pedro xub'ij che: Man k'o tä nu rajil, man k'o tä saq puaq, man k'o tä q'än puaq. Are k'u ri k'o wuk' kinya na chawe. Rumal ri Jesucristo aj Nazaret, pa ru b'i' ri Are', chatwalijoq, chatb'inoq, —xcha che.

⁷Ri tat Pedro xuchap che ru wikiäq'ab', xuyako. Chanim k'ut xekowir ri raqan ri achi, xuquje' ru qul taq raqan. ⁸Xa je ri' ri achi ri u b'anom k'äx

ri raqan xuk'iaq rib', xtak'ik, xuchaplej b'inem. Xok k'u b'i junam kuk' ri apóstoles pa ri nimalaj rachoch Dios, xb'inik, xuk'iaq rib', xuya u q'ij ri Dios. ⁹Konojel k'u ri winaq xkilo chi tajin káb'inik, xuquje' chi tajin kuya u q'ij ri Dios. ¹⁰Sib'alaj k'u xkikajmaj wa' ri xuk'ulmaj ri achi, man xkiriq tä k'ut jas káka'no rumal chi xketamaj u wäch ri achi chi are ri kät'uyi ronojel q'ij chuta'ik u limosna chuwäch ri nimalaj rachoch Dios pa ri porta ri kojom Sib'alaj Je'lik che ru b'i'.

**Ri apóstol Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios
chuwäch ri nimalaj rachoch Dios**

¹¹Ri achi ri u b'anom k'äx ri raqan nab'e, ri xkunatajik, ri are' man xutzooqopij tä ri tat Pedro, ri tat Juan. Konojel k'u ri winaq sib'alaj ki kajmam kib', xkitij anim, xkimulij kib' chkij ri kieb' apóstoles pa ri raqan ja ru b'i' Raqan Ja re Salomón ri e k'o wi ri e are'. ¹²Aretaq ri tat Pedro xrilo chi xkimulij kib' ri winaq, xub'ij chke: Qachalal, alaq aj Israel, ¿jas che káka'noj alaq wa' ri xb'antajik? ¿Jas che ko kujka'yej alaq? ¿A xa kächomaj alaq chi ruk' ri qa chuq'ab' uj o xa rumal chi sib'alaj uj nimanelab' che ri Dios xqa'no chi káb'in we achi ri'? ¹³Man je' tä ri', xane are ru Dios ri qa mam Abraham, ri qa mam Isaac, xuquje' ri qa mam Jacob, are Dios wa' xa xunimarisaj u q'ij ri Jesús, ri loq'alaj u K'ojol ri xjach alaq pa ki q'ab' ri q'atal taq tzij. Aretaq ri tat Pilato xuchomaj u tzoqopixik b'ik, ri alaq man xaj tä alaq. ¹⁴Man xaj tä alaq chi kätzoqopix ri loq'alaj u K'ojol ri Dios ri qas jikom ranima', xane xb'ij alaq chi are utz kätzoqopix jun kämisanel chuk'exwäch ri Are'. ¹⁵Xaq je ri' xkämisaj alaq ri Jesús, ri jun ri käyo'w ri qas k'aslemal chke ri winaq. Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Are' chkixol ri käminaqib'. Ri uj k'ut xqilo chi qas tzij xk'astajik. ¹⁶Rumal k'u ri kojoniq che ru b'i' ri Jesús xutzir we achi ri' ri kil alaq, ri etam alaq u wäch. Ri kojoniq ri' che ri Jesús, are wa' xb'anowik chi xutzir kanoq we achi ri' chuwäch onojel alaq, —kächa ri tat Pedro.

¹⁷Wetam k'u in, qachalal, chi ri alaq, xuquje' ri k'amal taq b'e alaq, xkämisaj alaq ri Jesús rumal chi man qas käch'ob' alaq ri tajin káb'an alaq. ¹⁸Ri Dios k'ut xuya' chi je wa' xb'anik, rech je' kel wi ri u b'im loq ri Are' kumal konojel ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab', chi ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios kuriq na k'äx. ¹⁹Rumal ri' chk'exa anima' alaq, tzelej b'a' alaq ruk' ri Dios rech kesachtaj ri mak alaq, —kächa'. We je' káb'an alaq wa', ri Dios kub'ano chi kepe na q'ij re jororemal rech kuxlan anima' alaq. ²⁰Xuquje' kutaq na loq ri Jesús ri ojer ri' cha'talik rech kok che Cristo che to'ik alaq. ²¹Che we chanim ri' rajwaxik chi ri Jesucristo kák'oji na kan pa ri kaj k'ä kutzirisax k'u na ronojel rumal ri Dios, káb'an na u b'anik ronojel wa' jas ri u b'anom nab'e, je' jas ri xub'ij loq ri Dios chkichi' ri loq'alaj taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ojer, —kächa ri tat

Pedro. ²²Rumal ri' ri qa mam Moisés xub'ij chke ri qa nan qa tat ojer: “Ri Qajaw ri qa Dios kucha' na jun chke ri i winaqil, kutaq k'u na rech kok che q'alajisal re ru Loq' Pixab', je' jas ri xinutaq in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj ronojel ri kub'ij chiwe,” —kächa'. ²³“Apachin k'u ri man kuta tä ri kub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri', kesax na b'i pa ri tinimit Israel, käsachisax k'u na u wäch,” —xcha ri qa mam Moisés, —kächa ri tat Pedro.

²⁴Konojel k'u ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, kächapletaj loq ruk' ri qa mam Samuel, xuquje' ri k'ä te xepe chik, konojel wa' ri xeq'alajisanik, xkiya loq u b'ixik wa' ri tajin käk'ulmataj kämik, —kächa'. ²⁵Ronojel ri xuchi'j loq ri Dios kumal taq ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Are', ech alaq wa'. Ri Dios k'ut xub'an jun trato kuk' ri qa mam ojer chub'anik utzil chech alaq, aretaq xub'ij che ri qa mam Abraham: “Konojel ri winaq cho ruwächulew ketewchitaj k'u na kumal ri awachalaxik ri kil na ki wäch,” —xcha ri Dios. ²⁶Aretaq ri Dios xuk'astajisaj ru K'ojol chkixol ri käminaqib', nab'e xutaq b'i uk' alaq, alaq ri' ri winaq aj Israel, rech kätewchix na alaq, rumal chi ri Are' kub'ano chi chjujunal alaq kätas ib' alaq chrij ri etzelal, —xcha ri tat Pedro chke.

Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan xek'am b'ik chkiwäch ri q'atal taq tzij

4 ¹Ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan k'ä tajin käkitzijob'ej ri winaq aretaq xepe ri sacerdotes aj Israel,^f kachi'l ri ki nimaqil ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri tata'ib' saduceos,^g xeopan k'u kuk'. ²Sib'alaj yaktajinaq koyowal, rumal chi ri tat Pedro, ri tat Juan tajin kekitijoj ri winaq, käkib'ij chi qas tzij kek'astaj chi na ri käminaqib'. Käkib'ij k'ut chi are k'utb'al wa' chke konojel chi xk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'. ³Xekichapo, xekik'am b'ik, xekikoj k'u pa che' k'ä chukab' q'ij, rumal chi ya na'tam chik. ⁴E k'ia chke ri xkita ru Loq' Pixab' ri Dios ri xekojonik. We keajilax xaq xuwi ri achijab', kraj e job' mil ri e are'.

⁵Chukab' q'ij k'ut xkimulij kib' pa Jerusalén ri k'amal taq ki b'e ri winaq aj Israel, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. ⁶Xkiriq kib' kuk' ri tat Anás rachi'l ri tat Caifás, ri qas ki nimaqil sacerdotes. E k'o ri tat Juan, ri tat Alejandro, xuquje' konojel ri kachalal ri ki nimaqil sacerdotes. ⁷Xkitak'ab'a k'u ri tat Pedro, ri tat Juan chkiwäch, xkik'ot ki chi', xkib'ij chke: ¿Jachin ri yo'winaq pa i q'ab' chi kib'an ri tajin käqilo? ¿Jas u b'i' ri kikojo rech kixkowinik kib'an wa'? —xecha chke.

⁸Ri tat Pedro, qajinaq ri Loq'alaj Espiritu puwi', xub'ij chke: Tata'ib', alaq ri k'amal taq ki b'e ri winaq, alaq ri' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel,

^f4:1a “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. ^g4:1b Ri tata'ib' “saduceos” e are' winaq wa' aj Israel ri nim ki b'anik ri man käkikoj k'ut chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib'.

⁹kämik kāk'ot alaḡ qa chi' rumal ri utzil ri xb'antaj che jun achi yawab' che retamaxik jas ri xb'an chukunaxik. ¹⁰Chetamaj b'a' alaḡ xuquje' konojel ri winaḡ aj Israel chi rumal ri Jesucristo aj Nazaret, pa ru b'i' ri Are', xkunataj wa' we achi ri' ri k'o chuwäch alaḡ. Ri Jesús ri xkämisaj alaḡ cho ri cruz, ri xk'astajisax rumal ri Dios chkixol ri käminaqib', are ri Are' xkunan we achi ri'. ¹¹We Jesús ri' are wa' ri ab'aj ri man xaj tä alaḡ, alaḡ ri' ri yakal taḡ ja, are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja.^h ¹²Man käriqtaj tä ru tob'anik ri Dios ruk' jachin jun winaḡ, xane xaḡ xuwi ruk' ri Jesús. Je ri', rumal chi ri Dios man u yo'm tä chqe ru b'i' jachin jun chik cho ronojel ruwächulew, ri ya'tal che chi rumal ri are' kuya' käqariḡ na ru tob'anik ri Dios, —xcha'.

¹³Aretaḡ ri q'atal taḡ tzij xkilo chi ri tat Pedro, ri tat Juan man käkixej tä kib' kech'awik, xuquje' xkilo chi xaḡ e winaḡ ri man k'o tä ri k'ia ketamam chrij wuj, sib'alaj xkikajmaj wa'. Te k'u ri' xkich'ob'o chi e are' taḡ wa' jujun chke ri xerachi'laj ri Jesús. ¹⁴Xuquje' xkilo chi k'o ri achi ri xkunatajik tak'al kuk' ri apóstoles, xa je ri' man xkiriḡ tä chik jas käkib'ij. ¹⁵Xkib'ij k'u chke ri apóstoles chi keb'el b'i' chkiwäch, are k'u ri e are' xekanajik, xkitzijob'ela k'u kib'. ¹⁶Xkib'ij: ¿Jas käqa'n chke we achijab' ri'? Qas tzij k'ut etamtal chik kumal konojel ri winaḡ pa ri tinimit Jerusalén ri kajmab'al etal ri ka'nom. Man kuya' tä k'ut käqab'ij chi man qas tzij taj. ¹⁷Je b'a' qa'na wa', rech man käb'in tä más u tzijol ri xb'antajik. Cheqaxib'ij rech man ketzijon tä chik chuweq käb'ij chrij ri Jesús che jachin jun, —xecha'.

¹⁸Xekisik'ij k'ut, xetaḡan chke chi man k'o tä chi jumul käkitzijoj chik ri Jesús, man käkiya tä chi k'u tijonik pa ru b'i' chke ri winaḡ. ¹⁹Xech'aw k'u ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan, xkib'ij: Qas chomaj alaḡ ri', ¿a are utz lo käril ri Dios chi are kujniman chech alaḡ chuk'exwäch ri käqanimaj ri Are'? ²⁰Ri uj k'ut man kujkowin taj ri mat käqab'ij chi na ri qilom xuquje' ri qa tom, —xecha chke.

²¹Ri q'atal taḡ tzij xkaj xekixib'ij ri apóstoles, k'ia ri xkib'ij chke, xekitzoqopij k'u b'ik. Man xkiriḡ taj jas käka'n chuk'äjisaxik ki wäch, rumal chi konojel ri winaḡ tajin käkiya u q'ij ri Dios rumal ri xb'antajik. ²²Ri achi ri xb'antaj wi ri kajmab'al kunanik k'o chi na kawinaḡ u junab' ruk' u wi'.

**Ri kojonelab' käkita' che ri Dios chi käyi' ki
chuq'ab', xuquje' chi man käkixej tä kib'**

²³Aretaḡ ri tat Pedro, ri tat Juan e tzoqopital chik, xeb'e' kuk' ri nik'iaj kojonelab' chik, xkitzijoj ronojel ri xb'ix chke kumal ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaḡ. ²⁴Aretaḡ xkita wa',

^h 4:11 We ab'aj ri' are ri Jesús mismo.

junam xka'n orar, xkib'ij che ri Dios: Nimalaj Qajaw, lal ri' ri qas Dios ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar. Ronojel ri k'olik, xb'antaj k'u wa' umal la. ²⁵Tzojer k'ut b'im la loq rumal ri Loq'alaj Espíritu chuchi' ri qa mam David ri patänil e la, xb'ij la:

¿Jas lo wa' chi ri winaq cho ruwächulew yaktajinaq koyowal, xaq ketontirik, kaka'n k'u nimal?

¿Jas che wa' chi ri winaq käkichomaj u b'anik ch'oj ri man k'o tä u b'eyal?

²⁶Ri nimaq taq taqanelab' cho ri uwächulew junam xkiwalijisaj kib', ri ki nimaqil ri winaq xkimulij kib'

rech käkiyak kib' chrij ri Qajaw Dios, xuquje' chrij ri Cristo ri cha'tal rumal ri Dios,

—xcha la, —kecha ri kojonelab'.

²⁷Xkitaqej oración, xkib'ij: Qas k'u tzij wi xkiriq kib' ri nim taqanel Herodes ruk' ri tat Poncio Pilato waral ri' pa we tinimit junam kuk' ri nik'iaj winaq chik kachi'l ri winaq aj Israel, xkimulij k'u kib' chrij ri loq'alaj K'ojol la, ri Jesús, ri cha'tal umal la. ²⁸Je' xka'n wa' rech je' käb'antajik jas ri chomam la loq chi rajwaxik käb'anik. ²⁹Qajaw, chilampe la kämik ri' chi k'ia ri tajin käkib'ij we winaq ri' chqij. Ya la chqe uj, ri uj patänil taq e la, chi kujkowinik käqatzijoj ri Loq' Pixab' la, man k'o tä käqaxej wi qib'. ³⁰Xuquje' käqata' che la chi käk'oji qe ri chuq'ab' la chub'anik kunanik chke ri yawab'ib', xuquje' che ki b'anik ri kajmab'al taq etal, xuquje' nimaq taq k'utb'al pa ru b'i' ri loq'alaj K'ojol la, ri Jesús, —xecha che ri Dios.

³¹Aretaq xeto'taj chub'anik orar, ri ja ri e k'o wi xslab'isaxik, konojel k'ut xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', man xkixej tä kib' xkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

Konojel ri jastaq ke ri kojonelab' are kech konojel wa'

³²Ri k'ia winaq ri e kojoninaq che ri Cristo, xa jun ki chomanik konojel, käkina' pa kanima' chi xa e jun. Man k'o tä jun kub'ij chi xaq xuwi rech are' ri k'o ruk', xane konojel ri jastaq ke, are kech konojel wa'. ³³Ri apóstoles ruk' nimalaj chuq'ab' xkitaqej u tzijoxik chi qas tzij xk'astaj ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib'. Ri Dios k'ut kuya nimalaj taq tewchib'al pa ki wi' konojel ri kojonelab'. ³⁴Xa je ri' man k'o tä jun chkixol ri k'o u rajwaxik, rumal chi konojel ri k'o kulew o ri k'o kachoch xkik'iyij wa'. Are k'u ri rajil xkik'am b'i kuk' ri apóstoles. ³⁵Käkiya wa' we puaq ri' pa ki q'ab', ri e are' k'ut käkijach wa' chkiwäch ri k'o ki rajwaxik. ³⁶Xaq je ri', k'o jun tata', jun chke ri levitas, José u b'i', ri xil u wäch pa Chipre, jun ch'äqap ulew wa' ri k'o pa ri mar. Ri tata' ri' xuquje' käb'ix Bernabé che kumal ri apóstoles. Kel kub'ij wa' chi are jun ri kuku'b'isaj ki k'ux ri winaq. ³⁷We achi ri' k'o jun ch'äqap rulew xuk'iyij, xuk'am k'u b'i ri rajil, xujach pa ki q'ab' ri apóstoles.

**Ri tat Ananías rachi'l ri nan Safira ri rixoqil
käka'n jun mak re sub'unik cho ri Dios**

5 ¹K'o k'u jun achi chik u b'i' Ananías, ri rixoqil are Safira u b'i'. Junam xkichomaj u k'iyixik jun ch'äqap kulew. ²Ri achi xresaj kan jub'iq' che ri puaq ri rajil ri ulew, retam k'u wa' ri rixoqil. Je ri' xa nik'iaj ri puaq xuk'am b'ik, xujach pa ki q'ab' ri apóstoles, je' ta ne chi are tz'aqat ri puaq ri xyi' kumal. ³Xpe k'u ri tat Pedro, xub'ij che ri tat Ananías: Ananías, ¿jas che xya la che ri Satanás chi kok pa ri anima' la, xb'an la tzij che ri Loq'alaj Espíritu ruk' ri sub'unik ri xb'an la, xesaj k'u la kan nik'iaj che ri rajil ri ulew ri xk'iyij la? ⁴¿A mat ech la ri ulew aretaq mäjoq käk'iyij la? Aretaq xk'iyij la ri ulew, ¿a mat ech la ri puaq? —kächa'. ¿Jas k'u che xchomaj la wa' pa anima' la? Man are tä chke ri winaq ri xb'an wi la tzij ruk' ri sub'unik, xane are che ri Dios ri xb'an wi la, —xcha ri tat Pedro che.

⁵Aretaq ri tat Ananías xuta wa' we tzij ri', xtzaq pulew, xkämik. Konojel k'u ri xetow ri xb'antajik sib'alaj xkixej kib'. ⁶Xepe k'u ri alab'om, xkipsis ru cuerpo pa jun payu', xkik'am b'ik, xe'kimuqu kanoq.

⁷Kraj ok'owinaq chi oxib' horas xopan ri rixoqil ri tat Ananías. Man retam tä k'ut jas ri xb'antajik. ⁸Xub'ij k'u ri tat Pedro che: B'ij la chwe, ¿a je' puaq wa' ri xb'ij alaq chi xyi' che ri ulew ri xk'iyij alaq? —kächa'.

Xub'ij k'u ri ixoq: Je', jela' ri puaq, —xcha che ri tat Pedro.

⁹Ri tat Pedro xub'ij che ri ixoq: ¿Jas che xchomaj alaq junam chi käkowin alaq chub'anik ri sub'unik che ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw? —kächa'. Chilampe la, xaq chi' ri porta chik e k'o wi ri alab'om ri xe'kimuqu kan ri achajil la, käk'am na b'i la xuquje' kumal ri e are', —xcha ri tat Pedro che.

¹⁰Chanim xtzaq ri nan Safira pulew chuwäch ri tat Pedro, xkämik. Aretaq xeb'ok b'i ri alab'om, k'ä te xkilo käminaq ri nan Safira. Xkik'am k'u b'ik, xe'kimuqu kan chuxkut ri rachajil. ¹¹Konojel ri qachalal kojonelab', xuquje' konojel ri xkita wa' ri xb'antajik, sib'alaj xkixej kib'.

Ri apóstoles käka'n k'ia u wäch taq kajmab'al

¹²Sib'alaj k'u k'ia u wäch taq kajmab'al, xuquje' nimaq taq k'utb'al tajin keb'antaj chkixol ri winaq kumal ri apóstoles. Konojel ri kojonelab' k'ut tajin käkimulij kib' amaq'el pa ri raqan ja re ri nimalaj rachoch Dios, ri káb'ix Raqan Ja re Salomón che. ¹³Man k'o tä jun chke ri nik'iaj winaq chik kukoch'o kok kuk' ri kojonelab', pune sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq re ri tinimit. ¹⁴E k'ia k'u ri xekojon che ri Qajaw Jesús, chi achijab' chi ixoqib', je ri' chi sib'alaj xek'iar ri kojonelab'. ¹⁵Xa kumal ri kajmab'al ri tajin käka'n ri apóstoles, ri winaq xekesaj loq ri ki yawab' pa taq ri b'e, xekiya pa taq ch'at, cho taq pop rech aretaq kok'ow ri tat Pedro chkixkut,

xuwi ta ne ru nanoch' káqaj pa ki wi' rech keutzirik. ¹⁶Xuquje' ne ri winaq ri keb'el pa taq ri tinimit ri e k'o chunaqaj ri Jerusalén, xkik'am loq ri ki yawab' kachi'l ri tajin kákiriq k'áx kumal ri itzelalaj taq espíritu ri e k'o chke. Konojel k'ut xekunatajik.

Ri tat Pedro, ri tat Juan keeksax pa che'

¹⁷Are k'u ri ki nimal sacerdotes, xuquje' konojel ri rachi'l, ri winaq ri káb'ix saduceos chke, sib'alaj k'áx kákina' chkij ri apóstoles rumal chi sib'alaj nim ke'il wi kumal ri winaq. ¹⁸Xekichapo, xekikoj pa che' jawije' e k'o wi ronojel u wäch ajpache'. ¹⁹Xpe k'u jun ángel ri xtaq loq rumal ri Qajaw Dios, chaq'ab' k'ut xujaq ri porta rech ri che', xeresaj loq, xub'ij chke: ²⁰Jix pa ri nimalaj rachoch Dios, chixtak'al chila' che ki tzijob'exik ri winaq chrij wa' we k'ak' k'aslemal ri', —xcha ri ángel chke.

²¹Xkita ri xb'ix chke rumal ri ángel. Je k'u ri' chukab' q'ij xeb'ok pa ri nimalaj rachoch Dios, xkichap k'u ki tijoxik ri winaq.

E k'o ri apóstoles chila' aretaq ri ki nimal sacerdotes kuk' ri rachi'l xekisik'ij konojel ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xuquje' konojel ri nimaq taq tata'ib' rech kákimulij kib'. E are' taq wa' xetaqan b'i che ki k'amik loq ri apóstoles pa che'. ²²Aretaq k'ut xeopan ri taqo'n pa che', man xekiriq tä k'u ri apóstoles. Xetzelejik, xekiya u b'ixik wa'. ²³Je wa' xkib'ij: Aretaq ri uj xujopanik xqilo chi ri che' utz b'anom che u tz'apixik, xuquje' chi ri chajinelab' e k'o chi' taq ri porta. Aretaq k'ut xqajaqo, k'ä te xqilo chi man k'o tä jun chupam, —xecha chke.

²⁴Aretaq xkita wa' we tzij ri', ri qas ki nimal sacerdotes, xuquje' ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' ri ki nimaqil ri sacerdotes xkita'la chb'il taq kib', xkib'ij: ¿Jas ta lo ri kák'ulmataj chi na? —xecha'. ²⁵Chanim k'ut xopan jun achi, xub'ij chke: Ri achijab' ri xkoj alaq pa che', chanim e k'o pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kekitijoj ri winaq, —xcha chke.

²⁶Chanim ri k'amal ki b'e ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, xe' che kilik ri apóstoles, xeuk'am k'u b'i ri chajinelab' che rachi'l. Xeuk'am loq ri tat Pedro, ri tat Juan ruk' utzil, man k'o tä k'u jas xub'an chke rumal chi kuxej rib' chkiwäch ri winaq, we ne ri are' káb'an che ab'aj kumal. ²⁷Aretaq xek'amtaj loq, xekiya chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq ri ki mulim kib'. Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuk'ot ki chi', xub'ij: ²⁸¿A mat xqab'ij chiwe ruk' pixb'enik chi man keitijoj tä chik ri winaq chrij ri Jesús? ¡Chiwilampe ri i b'anom! Kämik k'ut i jab'um ri i tijonik pa ronojel we tinimit Jerusalén. Xuquje' kib'ij chi uj ri uj ajchaq' mak che ru kämikal we achi ri' ri Jesús, —xcha chke.

²⁹Ri tat Pedro, xuquje' ri nik'iaj apóstoles chik xech'awik, xkib'ij che: Tzrajwaxik wi are káqanimaj ri kub'ij ri Dios nab'e chuwäch ri kákib'ij ri winaq. ³⁰Ri ki Dios ri qa mam ojer xuk'astajisaj ri Jesús ri xkämisaj

alaq, ri xrip alaq cho ri cruz. ³¹Tzare wa' we Dios ri' xunimarisaj u q'ij ri Jesús, xut'uyub'a pa ru wikiäq'ab', xukoj che K'amal B'e chke ri winaq, xuquje' xukoj che To'l Ke. Je' xub'an wa' rech ri winaq aj Israel käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, käkiriq k'u ri sachb'al ki mak. ³²Ri uj xqilo chi xk'astaj ri Jesús, rumal ri' ri Dios uj u kojom che q'alajisal taq re chkiwäch ri winaq junam ruk' ri Loq'alaj Espiritu ri u yo'm ri Dios chke ri keniman che, —xecha chke.

³³Ri ki nimaqil ri winaq, aretaq xkita wa' sib'alaj xpe koyowal. Are käkaj kekikämisaj ri apóstoles. ³⁴K'o k'u jun tata' chkixol ri ki nimaqil ri winaq, Gamaliel u b'i', are tijonel re ri Pixab', jun fariseo. ¹Nim kil wi ri are' kumal ri winaq. Ri are' xtak'i aq'anoq, xub'ij chi ke'esax na b'i jun rat ri apóstoles. ³⁵Te k'u ri' xub'ij chke ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, alaq aj Israel, qas chomaj na alaq jas ri káb'an alaq chke we achijab' ri'. ³⁶Chna'taj chech alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', xwalij jun achi, Teudas u b'i', ri xub'an che rib' chi nim u b'anik. E kiejeb' ciento achijab' ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are', xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik, xk'is k'u u wäch juntir. ³⁷B'antajinaq chi wa', xwalij chi jun tata', Judas u b'i', aj Galilea, aretaq tajin káb'an ri censo, keajilax k'u ri winaq. E k'ia k'ut ri xeb'ok ruk'. Xkämisax k'u ri are' xuquje'. Xa je ri' konojel ri e k'o ruk' xejab'unik. ³⁸Rumal ri' kinb'ij chech alaq chi are utz na we käya kan alaq we achijab' ri', mänim ib' alaq kuk'. We ri tajin käkitzijoj o ri tajin kaka'no are kech ri winaq, käsach na u wäch wa'. ³⁹We k'u ne rech ri Dios, man käkowin tä alaq käsach alaq u wäch. Chilampe alaq chi mäyak ne ib' alaq chrij ri Dios, mäch'ojin alaq ruk' ri Are', —xcha chke.

⁴⁰Konojel ri ki nimaqil ri winaq xkinimaj ri xub'ij ri tat Gamaliel. Xekisik'ij k'u ri apóstoles, xekich'ayo, xekirapuj. Te k'u ri' xkiya taqanik chke chi man k'o tä chi jumul käkitzijob'ej ri winaq pa ru b'i' ri Jesús. Te k'u ri' xekitzoqopij b'ik. ⁴¹Ri apóstoles k'ut xeb'el b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq, xekikotik rumal chi ri Dios xuya chke chi käkiriq k'ixb'alalaj k'äxk'ol rumal ri Jesús. ⁴²Man xkitanab'a tä k'u u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ronojel q'ij. Xekitijoj k'u ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, xuquje' cho taq ja.

Ri apóstoles kekicha' wuqub' diáconos'

6 ¹Pa taq ri q'ij ri' sib'alaj xek'iar ri kojonelab'. Are k'u ri kojonelab' ri kech'aw pa griego xkichap u yakik tzij chkij ri kojonelab' ri kech'aw

¹5:34 Ri tata'ib' "fariseos" e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkitaqej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios. ¹Capítulo 6, Título: Ri diáconos e are' wa' k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab' chik (1 Timoteo 3:8-13).

pa hebreo. Ri winaq ri kech'aw pa griego kākib'ij chi ri malka'nib' ri e k'o kuk' man junam tā kāb'an che kilik aretaq kājach ri wa. ²Are k'u ri apóstoles xekimulij konojel ri kojonelab', xkib'ij k'u chke: Uj ri', ri uj apóstoles, man utz taj chi mat kāqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios mak rech uj kujjachow ri wa. ³Qachalal, tzukuj b'a' alaq wuqub' achijab' chxol alaq. We achijab' ri' rajwaxik chi utz ri ki k'aslemal, q'alaj chi kātaqan ri Loq'alaj Espíritu pa kanima', k'o ketamb'al, kāqaya k'u pa ki q'ab' ru jachik ri wa. ⁴Are k'u ri uj kāqataqej u b'anik orar, xuquje' kāqataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri apóstoles chke ri kojonelab'.

⁵Konojel k'ut utz xkita ri xkib'ij ri apóstoles. Xkicha' k'u ri tat Esteban. Ri are' are jun tata' ri sib'alaj kākojon che ri Dios, xuquje' q'alaj chi ri Loq'alaj Espíritu kātaqan pa ranima'. Xuquje' xkicha' ri tat Felipe, ri tat Prócoro, ri tat Nicanor, ri tat Timón, ri tat Parmenas, xuquje' ri tat Nicolás ri aj Antioquía ri ojer okinaq kuk' ri winaq aj Israel, junam ru chomanik chrij ri Dios. ⁶Te k'u ri' xekiya we achijab' ri' chkiwäch ri apóstoles. Ri e are' k'ut xkiya ki q'ab' pa ki wi', xka'n orar.

⁷Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'un u wäch, sib'alaj xek'iar ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Xuquje' sib'alaj e k'ia chke ri sacerdotes aj Israel xeniman che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

**Ri tat Esteban kächapik, kāk'am b'ik, kāyi'
k'u chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq**

⁸Sib'alaj nim k'u ru toq'ob' ri Dios k'o puwi' ri tat Esteban, xuquje' yo'm nimalaj u chuq'ab' rech kub'an nimaq taq etal chkixol ri winaq, xuquje' nimaq taq kajmab'al. ⁹Xewalij k'u jujun achijab' ri kepe pa jun rachoch Dios ri kojom “Kech Tzoqopim Achijab'” che ru b'i', xkichap k'u tzij ruk' ri tat Esteban. Xepe chi k'u nik'iaj achijab' chik chrij. E k'o ri aj Cirene, aj Alejandría, aj Cilicia, xuquje' nik'iaj chik ri e petinaq pa taq ri tinimit re Asia. ¹⁰Man xekowin tā k'ut xkiq'atej u wäch ru tzij ri tat Esteban, rumal chi ri are' k'o u no'j, käch'aw k'u ruk' ri etamanik ri yo'm che rumal ri Loq'alaj Espíritu. ¹¹Xekitoj k'u jujun achijab' rech kākib'ij chi qas tzij ki tom ri tat Esteban kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri qa mam Moisés xuquje' chrij ri Dios. ¹²Je ri' xka'no, xkikojola ki k'ux ri winaq xuquje' ri nimaq taq tatal'ib' kachi'l ri tijonelab' re ri Pixab' rech kāpe koyowal chrij ri tat Esteban. Xkimajij k'u ri tat Esteban, xkichapo, xkik'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq. ¹³Xuquje' xekitzukuj achijab' rech kākib'ij ri man qas tzij taj chrij ri tat Esteban. We winaq ri' kākib'ij: We achi ri' man kākos tā chub'ixik ri äwas u b'ixik chrij we loq'alaj rachoch Dios ri' ri qech uj, xuquje' chrij ru Pixab' ri qa mam Moisés. ¹⁴Qa tom k'ut ri are' kub'ij chi we Jesús ri' ri aj Nazaret kusach na u wäch we nimalaj rachoch Dios ri', xuquje' kuk'ex na ronojel ri uj u naq'atajissam wi kan ri qa mam Moisés, —xecha ri'.

¹⁵Te k'u ri' ri ki nimaqil ri winaq xuquje' konojel ri e t'uyul pa ri q'atb'al tzij, aretaq xeka'y che ri tat Esteban, xkilo chi ru palaj are je' jas ru palaj jun ángel.

**Ri tat Esteban kuq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri
Dios chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq**

7 ¹Xpe ri ki nimal sacerdotes, xuta' k'u che ri tat Esteban, xub'ij: ¿A qas tzij wa' ri tajin käb'ix chawij? —xcha che.

²Xch'aw k'u ri tat Esteban, xub'ij chke konojel: Loq'alaj taq qachalal, alaq k'amal taq qa b'e, tampe alaq ri kinb'ij, —kächa'. Ri qa Dios, ri sib'alaj nim u q'ij, xuk'ut rib' chuwäch ri qa mam Abraham ojer aretaq k'o pa taq ri juyub' re Mesopotamia, k'ä mäjoq käq'ax are' pa ri tinimit Harán. ³Xub'ij che: “Chaya kan ra tinimit, xuquje' konojel ri awachalaxik, rech kate' pa ri ulew ri kink'ut na chawäch,” —xcha che. ⁴Xel k'u b'i ri qa mam Abraham pa ri ki tinimit ri winaq aj Caldea, xe'k, xk'oji pa Harán. Te k'u ri', aretaq käminaq chi ru tat, xk'am loq rumal ri Dios waral pa we tinimit ri k'o wi alaq kämik. ⁵Man xyi' tä k'u ch'äqap ulew che rechb'al ri qa mam Abraham pa we tinimit ri' rumal ri Dios, man k'o tä k'u ne jun alaj ch'äqap ri kuya' käk'oji wi. Xub'ij k'u ri Dios che chi käpe na ri q'ij aretaq ri are' kärechb'ej na ri ulew, käkanaj kan wa' we ulew ri' chke ri ralk'ual aretaq käkäm ri are', pune ta ne mäja' k'o ralk'ual ri qa mam Abraham pa taq ri q'ij ri'. ⁶Xuquje' xub'ij ri Dios che chi ri ralk'ual ri kil na ki wäch kek'oji na pa jun tinimit chik, ri man ki tinimit taj. Kek'oji na pa ki q'ab' ri winaq jela', kepatänin na chke. Are kiejeb' ciento junab' käkiriq na k'äx chila', —xcha ri Dios. ⁷Xuquje' xub'ij ri Dios che: “Ri in kinq'at na tzij pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik ri kekojow na che patänil taq ke. Keb'el k'u na loq chila', kinkipatänij na waral ri,” —xcha ri Dios che. ⁸Xuquje' xub'an jun trato ri Dios ruk' ri qa mam Abraham. Che retal ri trato xtaqan ri Dios chi käq'at ru cuerpo jun achi o jun ala.^k Rumal ri' ri qa mam Abraham, aretaq ilom chi u wäch ri alaj a Isaac ru k'ojol, chuwaqxaq q'ij xukoj ri etal che ru cuerpo. Xuquje' je' xub'an ri tat Isaac che ri a Jacob ru k'ojol, ri tat Jacob xuquje' xukoj ri retal ri trato chke ru k'ojol ri are', xq'at ri ki cuerpo. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob e are wa' ri ojer taq ki mam konojel ri winaq aj Israel kämik, —kächa'.

⁹Ri ralk'ual ri tat Jacob, ri qa mam ojer, k'äx xkina' che ri a José ri ki chaq',^l xkik'iyij k'ut rech käk'am b'i pa Egipto. Ri Dios k'ut, k'o ri Are' ruk' ri a José. ¹⁰Xuto' k'ut pa konojel taq ri k'äxk'ol ri xuriqo. Xuya

^k 7:8 Ri u kojik ri etal ri' che ru cuerpo jun ala o jun achi are wa' käb'ix “circuncisión” che, retal ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri Abraham ri ojer ki mam ri winaq aj Israel. ^l 7:9 Ri a José ri ki chaq' ru k'ojol ri Jacob, are xuquje' jun chke ri ojer ki mam ri winaq aj Israel kämik.

u no'j, xuya che chi utz kil wi rumal ri Faraón ri nim taqanel puwi' ri Egipto. Aretaq achi chik ri a José, ri Faraón xukoj ri are' che q'atal tzij puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' xukoj ri are' che taqanel puwi' ri rachoch. Ronojel k'ut xuya pu q'ab', —kächä'.

¹¹Xpe k'u wi'jal xuquje' nimalaj k'äxk'ol puwi' ronojel ri Egipto, xuquje' puwi' ronojel ri Canaán. Ri qa nan qa tat ojer man k'o tä chi ri käkitiyo. ¹²Are k'u ri tat Jacob, aretaq xuto chi k'o triko pa Egipto, xeutaq b'i ri u k'ojol jela'. Ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, e are k'u wa' ri qa mam ojer. Are k'u nab'e mul wa' ri xeb'e' pa Egipto. ¹³Chukamul chik ri xeb'e'k, are chi' ri tat José xuk'ut rib' chkiwäch ri rachalal, xretamaj k'u ri nim taqanel, ri Faraón, jachin taq ri rachalaxik ri tat José. ¹⁴Xtaqan k'u ri tat José chuk'amik ri Jacob ru tat, xuquje' konojel ri nik'iaj rachalaxik. E oxk'al olajuj winaq k'u wa' chkonojel. ¹⁵Je' u q'axik wa' ri tat Jacob pa Egipto junam kuk' ri rachalaxik, chila' k'ut xkäm wi. Xuquje' chila' xekäm wi ri kab'lajuj u k'ojol, ri ojer taq qa mam. ¹⁶Xk'am k'u loq ri ki cuerpo pa Siquem rech kemuq pa ri muqub'al ri xuloq' ri qa mam Abraham chke ru k'ojol ri tat Hamor aj Siquem ruk' ru rajil ri are', —kächä'.

¹⁷Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj man kopan ri q'ij ri káb'antajik jas ru b'im ri Dios ruk' juramento che ri qa mam Abraham, ri tinimit Israel xnimarik, sib'alaj xek'iar k'u ri qa winaqil pa Egipto. ¹⁸Are chi' k'ut xok chi na jun taqanel chik puwi' ri Egipto ri man retam tä u wäch ri tat José. ¹⁹We nim taqanel ri' xna'w che ki sub'ik ri qa winaqil, xub'an k'u etzelal chke ri qa nan qa tat ojer. Xub'an k'äx chke, xeutaqo rech kekiwonob'a kan ri alaj taq kalk'ual ri te' xil ki wäch rech xaq kekämik. ²⁰Pa taq k'u ri q'ij ri' xil u wäch ri alaj a Moisés. Are sib'alaj utz xil wi rumal ri Dios. Ru nan u tat xekowinik xkik'iyisaj na oxib' ik' cho kachoch. ²¹Aretaq k'ut xajwatajik chi xkiya kanoq, xriqtaj rumal ru mia'l ri Faraón ri taqanel puwi' ri Egipto, xuk'am b'i cho rachoch, xuk'iyisaj, xub'an ralb'al che. ²²Je ri' ri a Moisés xk'ut ronojel u wäch etamb'al re Egipto chuwäch, xuquje' ronojel u wäch no'j. Rumal wa' ri a Moisés xk'o'ji nimalaj u no'j. Nim chi k'u u q'ij ri are'. Xq'alajin k'u wa' aretaq xch'awik, xuquje' pa ronojel ri xub'ano, —kächä'.

²³Aretaq tz'aqat chik kawinaq u junab', xpe pa ranima' ri ki solixik ru winaqil, ri winaq aj Israel. ²⁴Chila' xril jun chke ru winaqil ri tajin káb'an k'äx che rumal jun aj Egipto. Xe' k'ut, xuto', xukämisaj k'u ri aj Egipto chutojik u k'exel ri k'äx ri xub'an che ri aj Israel. ²⁵Xuchomaj k'u ri tat Moisés chi ru winaqil käkich'ob' na chi ri Dios kukoj na ri are' che ki tzoqopixik. Ri e are' k'ut man xkich'ob' tä wa'. ²⁶Chukab' q'ij chik ri tat Moisés xeuriq kieb' winaq aj Israel ri tajin kech'ojinik, kraj k'ut kujach ki wäch, kuya utzil chkixol, xub'ij chke: “Ri alaq achalal ib' alaq. ¿Jas che k'äx káb'an alaq chb'il taq ib' alaq?” —xcha chke. ²⁷Are k'u ri jun ri

tajin kub'an k'àx che ri rachi'l, xupaqchij apan ri tat Moisés jela', xub'ij che: “¿Jachin xatkojow che taqanel xuquje' che q'atal tzij pa qa wi'? 28 ¿A kawaj kinakämisaj jas ri xab'an che ri jun aj Egipto iwir?” —xcha che. 29 Aretaq ri tat Moisés xuta wa' we tzij ri', xanimaj b'ik, xel b'i pa Egipto, xe' pa Madián. Xk'oji k'u chkixol winaq ri man u winaqil taj. Chila' k'ut xk'uli'k. Xil ki wäch kieb' u k'ojol, —kächa'.

30 Ok'owinaq chi k'u kawinaq junab', xuk'ut rib' jun ángel chuwäch pa ri juyub' ri kätz'inowik, naqaj che ri nim juyub', Sinaí u b'i'. Ri ángel k'o pa ri q'aq' rech ri juwi' k'ix ri tajin käk'atik. 31 Sib'alaj k'u xukajmaj wa' ri tat Moisés aretaq xrilo. Aretaq xqeb' ruk' rech qas kärilo, xuto chi xch'aw loq ri Qajaw Dios, xub'ij: 32 “In ri' ri ki Dios ri a mam ojer, ru Dios ri a mam Abraham, ru Dios ri a mam Isaac, ru Dios ri a mam Jacob,” —xcha'. Are k'u ri tat Moisés xuxej rib', xb'irb'itik, man xukoch' tä chik xrilo. 33 Xub'ij k'u ri Qajaw Dios che: “Chewesaj ra xajäb', rumal chi ri ch'äqap ulew ri at k'o wi are loq'alaj ulew wa'. 34 Qas tzij wilom ri k'àx ri tajin käkiriq ri nu winaq pa Egipto. Nu tom ri koq'ej ri winaq, rumal k'u ri' in qajinaq loq che ki to'ik, rech ketzoqopitajik. iTasa'jmpe! Katintaq na b'i pa Egipto,” —xcha ri Qajaw Dios che, —kächa ri tat Esteban.

35 Are ri tat Moisés xetzelaq u wäch kumal ri winaq aj Israel. Xkib'ij che: “¿Jachin xatkojow pa qa wi' che taqanel, xuquje' che q'atal tzij?” —xecha che. Pune je ri', are ri are' ri xutaq b'i ri Dios che taqanel pa ki wi' xuquje' che to'l ke. Je' xub'an ri Dios rumal ri ángel ri xuk'ut rib' chuwäch pa ri juwi' k'ix. 36 Ri tat Moisés are ri are' ri xeresaj loq ri qa nan qa tat ojer pa Egipto. Xub'an nimaq taq k'utb'al xuquje' taq kajmab'al pa Egipto, pa ri Kiäq Mar, xuquje' pa taq ri juyub' ri kätz'inowik. Kawinaq junab' k'ut xub'an wa'. 37 Are wa' ri tat Moisés ri xub'ij chke ri winaq aj Israel: “Ri Dios kucha' na jun chke ri i winaqil, kutaq k'u na rech kok che q'alajisal re ru Loq' Pixab', je' jas ri xinutaq in. Rajwaxik k'ut chi kinimaj ronojel ri kub'ij chiwe,” —xcha chke. 38 Tzare k'u ri' ri tat Moisés ri xk'oji chkixol ri winaq aj Israel ri ki mulim kib' pa ri juyub' ri kätz'inowik, xuquje' xk'oji ri are' ruk' ri ángel ri xch'aw ruk' puwi' ri nim juyub', Sinaí u b'i',^m xuquje' kuk' ri qa nan qa tat ojer. Xuquje' xuta ri tzij ri kuya ri qas k'aslemal, xuk'am k'ut, xuya loq wa' chqe uj, —kächa ri tat Esteban chke.

39 Ri qa mam ojer k'ut, man xkaj taj xeniman che, xane xa xketzelaj u wäch. Xkupaqchij ri qa mam Moisés, xkirayij pa kanima' ri ki tzelejik jumul chik pa Egipto. 40 Xkib'ij che ri tat Aarón: “Cheab'ana jujun qa tiox ri kenab'ej na chqawäch, rumal chi man qetam taj jas xuk'ulmaj we tat Moisés ri xujesan loq pa Egipto,” —xecha che. 41 Xka'n k'u jun ki tiox ri je' käpe jun alaj ama' wakäx, xekikämisaj taq awaj, xekisipaj k'u cho ri ki

^m 7:38 Ri nim juyub' Sinaí are xuquje' käkoj juyub' Horeb che ru b'i'.

tiox ri xka'no. Xka'n k'u jun nimaq'ij, xekikot ruk' ri jun tiox ri xaq e are' xeb'anowik. ⁴²Rumal ri' ri Dios xutas rib' chki, xeutzooqopij kanoq rech kekiq'ijilaj ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, je' jas ri káb'ix pa ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios:

Winaq aj Israel, pa taq ri kawinaq junab' ri xixk'oji pa ri juyub' ri kätz'inowik, ¿a xeikämisaj lo awaj che kisipaxik wa' chnuwäch in?

⁴³Man je' taj xib'ano, xane are xeiq'ijilaj nik'iaj taq dioses. Are xitelej ri rachoch ri dios, Moloc u b'i' (are jun carpa wa' ri rachoch ri ki dios Moloc),

xuquje' ru ka'yeb'al ru ch'imil ri i dios, Renfán u b'i'.

Xaq e tiox ri' ri ix xixb'anowik rech keiq'ijilaj.

Xa rumal wa' kixinwesaj na b'i pa ri i tinimit ix, kixintaq k'u na b'i pa jun tinimit chik ri naj k'o wi, k'ä jela' ch'äqäp che ri tinimit Babilonia,

—xcha ri Dios chke.

⁴⁴Ri qa nan qa tat ojer, aretaq xkib'inib'ej ri juyub' ri kätz'inowik, k'o ri rachoch Dios kuk'.ⁿ Are wa' ri b'anom ruk' manta, ri k'o wi ri tz'alam taq ab'aj re ri Pixab'. Je' k'u u b'anik wa' jas ri xub'ij ri Dios che ri qa mam Moisés, aretaq xub'ij che chi kub'an jun rachoch Dios ri je' u b'anik jas ri k'utum chuwäch. ⁴⁵Ri qa nan qa tat ojer xkechb'ej wa' we rachoch Dios ri' pa ki q'ab' ri ki nan ki tat ri e are'. Aretaq k'ut ri winaq ri' rachi'l ri tat Josué xeb'okik, xek'oji pa ri kulew ri nik'iaj winaq chik ri esam b'i chkiwäch rumal ri Dios, xkik'am b'i ri rachoch Dios kuk'. Xeq'ijilan k'u chupam k'ä pa ru q'ijol ri qa mam David ojer. ⁴⁶Ri nim taqanel David nim xil wi rumal ri Dios, je' ri' chi xuriq nimalaj utzil pa ru k'aslemal. Rumal ri' are u rayinik kuyak jun qas rachoch ri Dios. Are Dios wa' ru Dios ri qa mam Jacob ojer xuquje'. ⁴⁷Are k'u ri tat Salomón ru k'ojol ri tat David xyakow wa' we ja ri' che ri Dios aretaq xok che taqanel. ⁴⁸Pune ri Nimalaj Dios aj Chikaj man käk'oji tä pa jun ja ri xa b'anom kumal winaq, jas ri xub'ij ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios:

⁴⁹Ri kaj are nu t'uuyulib'al

ri kintaqan wi puwi' ronojel,
are k'u ri ulew je' ta ne ruxlanib'al
ri waqan.

¿Jas k'u u wäch ri ja
ri kiwaj kiyak chwe?

—kächa ri Qajaw Dios,

¿o jawije' k'o wi ri uxlanib'al
ri kinuxlan wi?

⁵⁰¿A mat are ri in ri xinb'anow

ⁿ 7:44 Chawila' ri tzij "rachoch Dios" pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

ronojel ri k'olik?

—xcha ri Dios, —xcha ri tat Esteban.

⁵¹Ri tat Esteban xutaqej u b'ixik chke ri ki nimaqil ri winaq: Ri ala q sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' ala q. Ri anima' ala q man keniman tä che ri Dios, man kok tä k'u ru tzij pa jolom ala q. Ala q xa q junam kuk' ri man e kojonelab' taj. Ri ala q ama q'el kä q'atej ala q u wäch ri Lo q'alaj Espíritu. Junam ala q kuk' ri mam ala q ojer, —kächa'. ⁵²¿A k'o lo jun chke ri q'alajisal ta q re ru Lo q' Pixab' ri Dios ri mat xb'an k'äx che kumal ri mam ala q ojer? Man k'o tä jun, xane xekikämisa j ri xeyo'w lo q u b'ixik chi käpe na ri Cristo ri Jikomala j Patänil re ri Dios.^o Are k'u wa' ri xjach ala q pa ki q'ab' ri wina q, xkämisa j ala q. ⁵³Ru Pixab' ri Dios ri xyi' nab'e kano q kumal ri ángeles che ri qa mam Moisés, are Pixab' wa' ri xyi' chech ala q. Pune je ri', ri xub'an ri Dios rech käyata j ri Pixab' pa q'ab' ala q, man känimaj tä ala q wa', —xcha ri tat Esteban chke.

Käkämisa x ri tat Esteban kumal ri wina q

⁵⁴Ri wina q, areta q xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xpe koyowal che ri tat Esteban, xkimut'ut'ej ri ki ware chrij chuk'utik ri nimalaj koyowal. ⁵⁵Are k'u ri are' qajina q ri Lo q'alaj Espíritu puwi', xka'y chikaj, xril k'u ri je'lalaj u juluwem ri Dios, xuquje' xril ri Jesús, tak'al pa ru wikiäq'ab' ri Dios. ⁵⁶Xub'ij k'ut: iChilampe ala q! —xcha'. Kinwil ri kaj jaqtalik, xuquje' kinwil ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Wina q^p k'o pa ru wikiäq'ab' ri Dios, —xcha chke.

⁵⁷Ri nima q ta q tata'ib' xkitz'apij ri ki xikin, sib'alaj ko xkira qaqej ki chi'. Xa q jun xkiyo' xeb'e' chrij ri tat Esteban. ⁵⁸Xkesaj b'i chrij ri tinimit, xkik'ia q k'u che ab'aj. Ri achijab' k'ut ri xeb'anow tzij chrij ri are' xkiya kan ri katz'ia q ruk' jun achi, Saulo u b'i'. ⁵⁹Areta q tajin käkik'ia q che ab'aj, ri tat Esteban xub'an orar, xuta' toq'ob' che ri Qajaw Jesús, xub'ij: Qajaw Jesús, k'ama la ri wanima', —xcha'.

⁶⁰Te k'u ri' xxuki'k, ko xura q u chi', xub'ij: Tat, mäya la wa' we mak ri' chkij, —xcha ri tat Esteban.

Xuwi xb'itaj wa' rumal, xel ranima'.

Ri tat Saulo kub'an k'äx chke ri kojonelab'

8 ¹Ri tat Saulo utz xrilo chi xkämisa x ri tat Esteban. Qas k'u pa ri q'ij ri xkäm ri are' xchaptaj u b'anik nimalaj k'äx chke ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén. Konojel k'ut xejab'ux b'ik. E k'o xeb'e' pa ta q ri tinimit re Judea, e k'o nik'ia j chik xeb'e' pa ta q

^o7:52 Ri Jikomala j Patänil re ri Dios are ri Cristo, ri To'l Qe, ri xkib'ij lo q ri ojer ta q q'alajisal re ru Lo q' Pixab' ri Dios. ^p7:56 Ri Jesús xukoj we b'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Lo q' Pixab' ri Dios chi käpetik.

ri tinimit re Samaria. Xuwi ri apóstoles xekanaj kanoq. ²Xepe k'u jujun achijab' ri gas keniman che ri Dios, xkik'am b'i ri tat Esteban, xe'kimuqu kanoq. Sib'alaj xeb'oq' k'u chrij. ³Are k'u ri tat Saulo xutaqej u b'anik k'äx chke ri qachalal kojonelab'. Xok cho taq ja, xeucharchatej b'i achijab', ixoqib', xeukoj k'u pa che'.

Kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa Samaria

⁴Are k'u ri kojonelab' ri xeb'el b'i pa ri tinimit Jerusalén, xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri xeb'e' wi. ⁵Ri tat Felipe xe' pa jun tinimit re Samaria, chila' k'ut xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo. ⁶Ri winaq xkimulij kib' chrij ri tat Felipe. Sib'alaj xkitatab'ej ri tzij ri xub'ij. Xuquje' xkil ri kajmab'al taq etal ri tajin kub'ano. ⁷E k'ia k'u ri winaq ri e k'o itzelalaj taq espíritus chke. Xeutzir k'u wa' we winaq ri'. Ri itzelalaj taq espíritus, aretaq xeb'el chke ri winaq, xkiraq ki chi', xeb'e'k. E k'ia k'u ri käminaq ki cuerpo ri xekunatajik, xuquje' e k'ia ri u b'anom k'äx ri kaqan, ri man xekowin taj xeb'inik. Ri e are' xuquje' xekunatajik. ⁸Je ri' chi konojel ri winaq pa ri tinimit ri' sib'alaj xekikotik.

⁹K'o k'u jun tata' pa ri tinimit ri', Simón u b'i', ri nab'e kanoq xub'an ri itzinik, xesub' ri winaq aj Samaria rumal. Xub'an che rib' chi ri are' sib'alaj nim u b'anik pa ri tinimit. ¹⁰Konojel k'u ri winaq chi ak'alab' chi ri'jab' sib'alaj xkitatab'ej ri kub'ij ri achi ri', xkib'ij: We achi ri' are k'o ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ruk', —xecha'. Ri Nimalaj u Chuq'ab' ri Dios, —xuchix che ri are'.

¹¹Ojer chi k'u ri' e sub'um loq ri winaq rumal ri itzinik ri tajin kub'ano. Rumal k'u ri' sib'alaj xkikoj ri xub'ij. ¹²Aretaq k'ut ri winaq xkinimaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xutzijoj ri tat Felipe chke chrij ru taqanik ri Dios, xuquje' chrij ri Jesucristo, xa je ri' e k'ia chke xb'an ki qasna', chi achijab' chi ixoqib'. ¹³Xuquje' ne ri tat Simón xkojonik, xb'an u qasna', xuchaplej k'u rachi'laxik ri tat Felipe. Sib'alaj xukajmaj ri nimaq taq kajmab'al, xuquje' ri nimaq taq etal ri xeb'antajik.

¹⁴Aretaq ri apóstoles ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén xkito chi ri winaq pa Samaria xkinimaj ru Loq' Pixab' ri Dios, xekitaq b'i ri tat Pedro rachi'l ri tat Juan jela'. ¹⁵Aretaq xeopanik, xka'n orar pa ki wi' ri kojonelab' aj Samaria rech käqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi'. ¹⁶Je ri', rumal chi man k'o tä jun chke qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi'. Xuwi b'anom ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. ¹⁷Te ri' ri tat Pedro, ri tat Juan xkiya ri ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj k'u ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi'.

¹⁸Ri tat Simón xrilo chi aretaq ri apóstoles xkiya ri ki q'ab' pa ki wi' ri kojonelab', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', xpe k'u ri are', xuchi'j puaq chke. ¹⁹Xub'ij: Ya alaq we chuq'ab' ri' chwe in xuquje', rech apachin ri kinya ri nu q'ab' puwi' käqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi', —xcha chke.

²⁰Xub'ij k'u ri tat Pedro che: Utz na we ta ri rajil la käsach u wäch wa' uk' la, rumal chi kächomaj la chi ri kusipaj ri Dios kuya' käloq' wa' ruk'

puaq. ²¹Man k'o tä e la quk' pa we chak ri', man ya'tal tä k'u wa' che la, rumal chi man jikom tä ri anima' la chuwäch ri Dios. ²²Ya la kan wa' we etzelal ri' ri chomam la. B'ochi'j b'a' la ri Dios, ta' la toq'ob' che chi käsachtaj ri mak la, are k'u ri' ri itzel chomanik ri xk'iy pa anima' la. ²³Q'alaj k'ut chi k'o ri k'äx ri t'uuyul pa ri anima' la. Are wa' ru xera' ri etzelal. Je' ta ne chi ri lal chaptajinaq la rumal we etzelal ri', —xcha ri tat Pedro che ri tat Simón.

²⁴Xch'aw k'u ri tat Simón, xub'ij che ri tat Pedro: B'ana b'a' alaq orar pa nu wi' chuwäch ri Qajaw Dios, rech man kinriq tä ne jub'iq' ri k'äx ri xb'ij la chwe, —xcha che.

²⁵Aretaq ri kieb' apóstoles xeto'taj chub'ixik ru b'anom ri Dios pa ri ki k'aslemal, xuquje' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xetzelej b'i pa Jerusalén. Xkitzijoq kan ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa taq ri alaj taq tinimit re Samaria ri xeok'ow wi.

Ri tat Felipe kätzijon ruk' jun achi nim u b'anik aj Etiopía

²⁶Te k'u ri' jun ángel xuch'ab'ej ri tat Felipe, xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ru mox ri relb'al q'ij pa ri b'e ri kel b'i pa ri tinimit Jerusalén, kächuli pa Gaza, —xcha che.

We b'e ri' are wa' ri käch'atan pa ri juyub' ri kätz'inowik. ²⁷Xwalij k'u b'i ri tat Felipe, xe'k. Xuriq k'u jun tata' aj Etiopía pa ri b'e. Are jun tata' eunuco,^q —kuchixik. We achi ri' sib'alaj nim u b'anik, are kilow ronojel ri jastaq re ri chichu' ri käckoj Candace che ru b'i'. Ri ixoq ri' are ri nim taqanel pa ki wi' konojel ri aj Etiopía. Ri tata' ri' u petik pa ri tinimit Jerusalén ri xuq'ijilaj wi ri Dios. ²⁸Tzelejem k'u re pa ru tinimit, t'uuyul pa ru carreta,^r tajin kusik'ij ri wuj ri xutz'ib'aj ri qa mam Isafas, q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ²⁹Ri Espíritu rech ri Dios xub'ij che ri tat Felipe: Chatqeb' ruk' we jun carreta ri', chawachi'laj b'ik, —xcha che.

³⁰Aretaq xqeb' ri tat Felipe, xuto chi ri tata' tajin kusik'ij ri wuj ri u tz'ib'am ri qa mam Isafas, xuta' k'u che: ¿A käch'ob' la jas kel kub'ij ri tajin käsik'ij la? —xcha che.

³¹Ri tata' xub'ij che: ¿Jas ta kinb'an in chuch'ob'ik wa' we man k'o jachin ri káb'in chwe jas kel kub'ij ri tajin kinsik'ij? —xcha che.

Xub'ij k'u che ri tat Felipe chi kápaqi loq pa ri carreta, kät'uyi b'i ruk' are'.

³²Jawije' ri tajin kusik'ij wi ri tata' pa ru Loq' Pixab' ri Dios, je wa' kub'ij:

Je' jas ri káb'an che jun chij

^q 8:27 Ri eunuco are jun achi ri xtas chkij ri nik'iaj achijab' rech kub'an na jun chak ri sib'alaj nim u b'anik. ^r 8:28 Ri carreta ri' are jas jun carruaje ri kájik' kumal ri kiej, kek'oji k'u ri winaq chupam che ri b'inem.

ri kāk'am b'i pa pilik,
 je' xb'an che ri are'.
 Je' jas jun alaj chij
 ri man kuraq tä u chi'
 aretaq käsokax ri rismal,
 je' xub'an ri are', man k'o tä
 jas xub'ij.

³³Xqasax u q'ij ri are'. Pune man k'o tä
 u mak, xq'at tzij puwi'.
 Man jikom tä k'ut ri xb'an che,
 man k'o tä k'u jun ri xto'wik.
 ¿Jachin ta k'u ri kākowin che
 ki tzijoxik jas ki b'anik ri winaq
 ri xil ta ne ki wäch rumal ri are'?'
 Man k'o tä jun, rumal chi xesax b'i
 pa ri tinimit, xk'am k'u b'ik
 pa kämisaxik,

—kächa ru Loq' Pixab' ri Dios ri tajin kusik'ij ri tata'.

³⁴Xub'ij ri tata' ri nim u b'anik che ri tat Felipe: B'ana b'a' la toq'ob',
 b'ij la chwe, ¿jachin chrij tajin käch'aw ri q'alajisäl re ru Loq' Pixab' ri
 Dios? ¿A are ri are' ri tajin käch'aw chrij chb'il rib', o are jun chik ri
 kub'ij? —kächa che.

³⁵Xch'aw k'u ri tat Felipe. Ruk' we tzij ri' ri tajin kusik'ij ri aj Etiopía,
 xuchaplej u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesús. ³⁶E b'enaq
 pa ri b'e, ok'owem kaka'n chuchi' jun ja', ri tata' aj Etiopía xub'ij che ri tat
 Felipe: K'o joron waral, ¿a mat kuya' káb'an nu qasna' chi'? —xcha ri'.

³⁷Ri tat Felipe xub'ij che: We qas tzij kákojon la, kuya' káb'an ri qasna'
 la, —xcha che.

Xch'aw k'u ri are', xub'ij: Kinkojo chi ri Jesucristo are ru K'ojol ri Dios,
 —xcha'.

³⁸Xtaqan k'u chutak'b'axik ri carreta. Ri kieb' xeqaj pa ri ja', xb'an
 k'u u qasna' ri tata' rumal ri tat Felipe. ³⁹Aretaq xeb'el loq pa ri ja', ri
 Espiritu rech ri Qajaw Dios xuk'am b'i ri tat Felipe. Ri tata' ri nim u
 b'anik aj Etiopía man xril tä chi u wäch. Xutaqej k'u ru b'e ri are', sib'alaj
 xkikot ranima'. ⁴⁰Are k'u ri tat Felipe te' kárido chi k'o ri are' pa ri tinimit
 Azoto. Xel b'ik jela', b'enam re pa ri tinimit Cesarea. Pa ronojel tinimit ri
 xok'ow wi xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq k'ä xopan
 na pa Cesarea.

Waral käqil wi ru k'exik ru k'aslemal ri tat Saulo

9 ¹Are k'u ri tat Saulo sib'alaj royowal chkij ri winaq ri e kojoniñaq
 che ri Qajaw Jesús. Ri are' kraj keukämisaj. iXeuxib'ij k'ut! Rumal

ri' xe' ri are', xtzijon ruk' ri ki nimal sacerdotes ri k'o pa ri tinimit Jerusalén. ²Xuta' che chi kuya b'i jujun taq wuj che, ri kub'ij wi chi yo'm taqanik pu q'ab' rech kok pa taq ri rachoch Dios pa ri tinimit Damasco. Je ri' rech keutzukuj ri keniman che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, chi achijab' chi ixoqib', che ki chapik rech keuk'am loq che koksaxik pa che' pa ri tinimit Jerusalén. ³B'enaq k'u pa ri b'e, k'o ri are' chunaqaj ri tinimit Damasco, xaq te'talik k'ut xtunun jun nimalaj saqil chrij ri xpe chikaj. ⁴Xtzaq k'u pulew, te' xuto chi k'o jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Saulo, Saulo, ¿jas che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe? —xcha ri'.

⁵Ri tat Saulo xub'ij: ¿Jachin ri lal, Tat? —xcha che.

Ri Jun ri xch'awik xub'ij: ¡In ri' ri Jesús! Ri k'äx ri tajin kab'ano, are chwe In ri tajin kab'an wi wa'. Xaq je ri' ri at tajin kariq k'äx jas ri kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri jun che' t'ist'ik u wi', —xcha che.

⁶Ri tat Saulo xuxej rib', xb'irb'itik, xub'ij: Tat, ¿jas kaj la chi kinb'ano? —xcha'.

Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: Chatwalijoj, jat pa ri tinimit, káb'ix k'u na chawe jas ri rajwaxik kab'ano, —xcha che.

⁷Ri achijab' ri e b'enaq pa ri b'e ruk' ri tat Saulo sib'alaj xkixej kib' rumal chi xkita ri ch'ab'al, man k'o tä k'u jachin xkilo. ⁸Xwalij k'u ri tat Saulo, xujaq ru waq'äch, man xkowin tä k'ut xka'yik. Rumal ri' xa xyuqex b'i che ru q'ab', xk'am b'i pa ri tinimit Damasco. ⁹Chila' k'ut xk'oji wi oxib' q'ij, man xkowin taj xka'yik. Man k'o tä k'u jas xutijo.

¹⁰K'o k'u jun kojonel pa ri tinimit Damasco, Ananías u b'i'. Xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús chuwäch, xub'ij che: ¡Ananías! —xcha che.

Ri are' xch'awik, xub'ij: In k'olik ri', Wajaw, —xcha che.

¹¹Ri Qajaw Jesús xub'ij che: Chatwalij b'a', jat pa ri jun b'e ri káb'ix “Jikom” che. Aretaq katopan pa rachoch ri tat Judas, chata' che we k'o ri jun achi chila' aj Tarso, Saulo u b'i'. Chanim ri' tajin kub'an orar. ¹²K'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch. Xril jun achi, Ananías u b'i', ri xok b'i ruk', xuya ru q'ab' puwi' rech käkowinik käkay jumul chik, —xcha ri Qajaw Jesús che.

¹³Xch'aw k'u ri tat Ananías, xub'ij: Qajaw, e k'ia ri ki b'im chwe chrij we achi ri' chi u b'anom k'ia u wäch k'äx chke ri winaq pa ri tinimit Jerusalén ri e kojoninaq che la. ¹⁴Ulinaq k'u waral, yo'm loq taqanik pu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes che ki chapik b'i konojel ri käkikoj ri b'i' la aretaq käkay'n orar, —xcha che.

¹⁵Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús che: ¡Jat b'a'! Are rumal chi we achi ri' cha'tal wumal rech kutzijoj ri Utzalaj Tzij chwij In chke ri winaq re ri nik'iaj taq tinimit chik, chke ri ketaqan pa ki wi', xuquje' chke ri winaq aj Israel. ¹⁶Kink'ut k'u na chuwäch jas ri nimalaj k'äx ri rajwaxik kuriq na ri are' rumal wech in, —xcha ri Qajaw Jesús che ri tat Ananías.

¹⁷Xe' k'u ri tat Ananías. Xok b'i pa ri ja ri k'o wi ri tat Saulo, xuya ru q'ab' puwi', xub'ij k'u che: Wachalal Saulo, ri Qajaw Jesús, ri xuk'ut rib'

chuwäch la pa ri b'e ri petinaq wi la, xinutaq loq uk' la rech käkowin la kaka'y chi na la, xuquje' rech kâqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' la, —xcha che.

¹⁸Chanim k'ut xetzaq loq je' ta ne jujun solot pu waql'äch ri tat Saulo. Je ri' xkowinik xka'y jumul chik ri are'. Xwalij k'ut, xb'an u qasna'. ¹⁹Te k'u ri' xwi'k, xpe chi jumul ru chuq'ab'. Xk'oji k'u na kieb' oxib' q'ij kuk' ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Damasco.

Ri tat Saulo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Damasco

²⁰Te k'u ri' ri tat Saulo xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri rachoch Dios, kub'ij k'u chke ri winaq chi ri Jesús are ri u K'ojol ri Dios. ²¹Konojel k'u ri xkita ru tzij sib'alaj xkikajmaj wa', xkib'ij: ¿A mat are wa' ri achi ri kub'an k'äch chke ri winaq pa Jerusalén ri kâkikoj ru b'i' ri Jesús aretaq kâka'n orar? ¿A mat are ulinaq waral che ki chapik b'ik, che ki jachik pa ki q'ab' ri ki nimaqil sacerdotes? —xecha ri'.

²²Are k'u ri tat Saulo ruk' nimalaj chuq'ab' xch'awik, xuq'alajisaj k'ut chi ri Jesús qas tzij Are ri Cristo, ri To'l Qe, je ri' chi ri winaq aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco man xkiriq tä chik jas kâka'no.

Ri tat Saulo xa jub'iq' kraj chi kâkâmisax kumal ri winaq aj Israel pa ri tinimit Damasco

²³Ok'owinaq chi k'u k'ialaj taq q'ij, ri winaq aj Israel xkichomaj jas kâka'n chukâmisaxik ri tat Saulo. ²⁴Ri are' k'ut xretamaj jas ri ki chomam u b'anik chukâmisaxik. Paq'ij chi chaq'ab' ri e are' xkiyuxlej ri tat Saulo chuchi' taq ri porta re ri tinimit chukâmisaxik. ²⁵Are k'u ri kojonelab' xkik'am ri tat Saulo, xkiya pa jun nim chikäch. Chaq'ab' xkiqasaj b'i chrij ri tapya ri k'o chrij ri tinimit. Je' ri xka'n chuto'ik ri tat Saulo.

Ri tat Saulo kopan pa ri tinimit Jerusalén

²⁶Aretaq xopan ri tat Saulo pa ri tinimit Jerusalén, xraj xk'oji kuk' ri kojonelab'. Konojel k'ut xkixej kib' che ri are' rumal chi man xkikoj taj chi are jun qas kojonel. ²⁷Xpe k'u ri tat Bernabé, xuk'am b'i ri tat Saulo chkiwäch ri apóstoles rech kâketamaj u wäch. Xutzijoj k'u chke jas xub'an ri tat Saulo, xril ri Qajaw Jesús pa ri b'e, xuquje' chi xch'aw ri Qajaw Jesús ruk'. Xub'ij k'u chke chi ri tat Saulo man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo pa ri tinimit Damasco. ²⁸Je ri' ri tat Saulo xkanaj kan kuk' ri kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén, xerachi'laj jawije' ri xeb'e' wi. ²⁹Man xuxej tä rib' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ri Cristo. Xuchap tzij kuk' ri winaq aj Israel ri kech'aw pa griego. Are k'u ri e are' xa xkitzukuj jas kâka'n na chukâmisaxik. ³⁰Aretaq xketamaj wa' ri qachalal, xkik'am b'i ri tat Saulo pa ri tinimit Cesarea, xkitaq k'u b'i pa ri tinimit Tarso.

³¹Xaq je ri' konojel ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa Judea, pa Galilea, xuquje' pa Samaria, xuxlan ri kanima'. Tajin kekowirik, k'o k'u na ki chuq'ab'. Xkixej kib' chuwäch ri Dios, xeniman k'u che. Are ri Loq'alaj Espíritu ri tajin káb'anowik chi sib'alaj kek'iarik, chi kák'oji na ki chuq'ab'.

Waral káqil wi ri u kunaxik ri tat Eneas

³²Pa jun q'ij ri tat Pedro tajin keusolij ri qachalal, xuquje' xe' che kilik ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Lida. ³³Chila' xuriq wi jun achi, Eneas u b'i'. We achi ri' wajxaqib' junab' chik k'o pa ch'at, káminaq k'u ru cuerpo. ³⁴Ri tat Pedro xub'ij che: Tat Eneas, ri Jesucristo katkunanik. Chatwalijoq, chab'ana kan u b'anik ra ch'at, —xcha che.

Chanim k'ut xwalijik. ³⁵Aretaq k'ut ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Lida, xuquje' ri e k'o pa ri taq'aj re Sarón ri k'o wi ri Lida, xkilo chi ri tat Eneas xwalijik, xkiya kan ri ojer ki k'aslemal. Rumal ri xb'antajik xekojon che ri Qajaw Jesús.

Waral kätzijox wi jun chichu' kojonel ri xkämik, xk'astaj k'ut

³⁶Pa taq ri q'ij ri' k'o jun chichu' kojonel pa ri tinimit Jope, Tabita u b'i', ri káb'ix Dorcas che pa ri ch'ab'al griego. We chichu' ri' amaq'el xub'an ronojel u wäch utzil chke ri winaq, xeuto' k'u ri k'o ki rajwaxik. ³⁷Pa taq ri q'ij ri' xyawaj ri nan Dorcas, xkämik. Aretaq xch'ajtaj ru cuerpo, xyi' pa ru kawiq ja. ³⁸Naqaj k'ut k'o wi ri tinimit Jope che ri tinimit Lida ri k'o wi ri tat Pedro. Ri kojonelab' xkito chi ri tat Pedro k'o pa Lida, xekitaq b'i kieb' achijab' chub'ixik che: B'ana b'a' la jun toq'ob', sa'j la quk' chanim, —xecha b'ik.

³⁹Ri tat Pedro xub'an k'u u b'anik rib', xe' kuk' ri achijab'. Aretaq xeopanik, xkik'am b'i ri tat Pedro pa ri kawiq ja ri k'o wi ri káminaq. Xepe k'u konojel ri malka'nib' ixoqib', xemuli chrij ri tat Pedro, tajin keb'oq'ik, xkik'ut taq ri kamixa' xuquje' nik'iaj atz'iaq chik ri xub'an ri nan Dorcas aretaq k'aslik. ⁴⁰Ri tat Pedro xub'ij chke chi keb'el na b'i konojel, te k'u ri' xxuki'k, xub'an orar. Xka'y k'u che ri chichu' ri káminaq, xub'ij: Nan Dorcas, walij b'a' la, —xcha che.

Ri nan Dorcas xka'yik, aretaq k'ut xril ri tat Pedro, xwalijik, xku'b'ik. ⁴¹Ri tat Pedro xuchap che ru q'ab', xuyako. Xeusik'ij ri malka'nib' ixoqib', xuquje' konojel ri nik'iaj kojonelab' chik. K'asal chik xuya chkiwäch rech kákilo. ⁴²Xel k'u u tzijol wa' pa ronojel ri tinimit Jope. E k'ia k'ut xekojon che ri Qajaw Jesús. ⁴³Naj k'ut xk'oji na ri tat Pedro pa ri tinimit Jope cho rachoch jun tata' josq'il tz'um, Simón u b'i'.

Ri tat Pedro ke' cho rachoch jun tata', Cornelio u b'i', ri man aj Israel taj

10 ¹K'o k'u jun tata', Cornelio u b'i', pa ri tinimit Cesarea. Ri tata' ri' are jun ki nimal soldados ri k'o cien achijab' pu q'ab'. Ri soldados

ri' káb'ix “Aj Italiano” chke. ²Ri are' xq'ijilan che ri Dios, junam kuk' konojel ri e k'o pa rachoch. Xniman che ri Dios, xuxej rib' chuwäch. K'ia ri u b'anom che ki to'ik ri meb'a'ib' winaq aj Israel, amaq'el k'ut xub'an orar chuwäch ri Dios. ³Pa jun q'ij, kraj pa ri rox hora re ri b'enaq q'ij, k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch ri tat Cornelio. Are jun ángel ri taqom loq rumal ri qa Tat. Qas xrilo xok b'i ri ángel ruk', te k'u ri' ri ángel xub'ij che: ¡Tat Cornelio! —xcha che.

⁴Ri are' sib'alaj xuxej rib', ko xka'y che ri ángel, xuta' che: ¿Jas kaj la, tat? —xcha che.

Are k'u ri ángel xub'ij che: Ri Dios retam jas a b'anom, chi sib'alaj kab'an orar chuwäch, xuquje' rilom ri utzil ri kab'an chke ri winaq. Man sachinaq tä wa' che ri Are'. ⁵Cheataqa b'i jujun achijab' pa ri tinimit Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' káb'ix Pedro che, —kächa'. ⁶Ri are' k'o pa rachoch jun tata' ri xuquje' käkoj Simón che ru b'i'. We tata' ri' are josq'il tz'um, ri k'o rachoch chuchi' ri mar, —kächa'. Ri tat Pedro kub'ij k'u na chawe jas ri rajwaxik kab'ano, —xcha ri ángel che ri tat Cornelio.

⁷Aretaq b'enaq chi ri ángel ri xtzijon ruk' ri tat Cornelio, ri are' xeusik'ij kieb' chke ri patänil taq re, xuquje' jun soldado ri sib'alaj ku'l u k'ux ri tat Cornelio chrij rumal qas tzij käkojon ri soldado ri' che ri Dios. ⁸Xutzijoj chke ronojel ri xrilo, te k'u ri' xeutaq b'i pa ri tinimit Jope.

⁹Chukab' q'ij e b'enaq ri achijab' pa ri b'e, naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jope. Ri tat Pedro k'ut xpaqi puwi' ri ja ri k'o wi chub'anik orar,^s kraj are ri u kab'lajuj hora chik. ¹⁰Sib'alaj känüm chi ri tat Pedro, kraj käwi'k, mäja' k'u kutzir ru wa re paq'ij. Ri Dios xub'an che ri tat Pedro chi xsachi'k, k'o k'u ri xuk'ut ri Dios chuwäch. ¹¹Xril ri kaj tajin käjaqjob'ik, te k'u ri' xrilo chi tajin käqaj loq cho ruwächulew jun lik'ilik manta ri sib'alaj nim, ri ximital chke ri kiejeb' u tza'm. ¹²E k'o k'u ronojel u wäch awaj chupam ri manta. E k'o chikop ri kajkaj kaqan, xuquje' e k'o chikop ri käkijuruj kib', xuquje' nik'iaj chikop ri kerapapik. ¹³Xuta k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij che: Chatwalijoq, Pedro, chakämisaj apachike chikop, chatwoq, —xcha che.

¹⁴Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡No, Wajaw! Man k'o tä k'u jumul nu tijom ri man ya'tal tä u tijik, ri äwas chwe kintijo, —xcha che.

¹⁵Xch'aw jumul chik ri Jun ri xch'aw nab'e, xub'ij che ri tat Pedro: Ri kub'ij ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij at che chi äwas u tijik wa', —xcha che.

¹⁶Oxmül k'ut xb'antaj wa'. Te k'u ri' ri manta xpaqi chi jumul chikaj. ¹⁷Ri tat Pedro tajin kuchomaj jas kel kub'ij wa' ri xrilo aretaq ri achijab'

^s 10:9 Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio xeopan chi' ri uchib'e chuta'ik we chila' ri rachoch ri tat Simón. ¹⁸Ko xech'awik chuta'ik we chila' jeqel wi jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' káb'ix Pedro che. ¹⁹Tajin kächoman k'u na ri tat Pedro chrij ri xuk'ut ri Dios chuwäch aretaq ri Loq'alaj Espíritu xub'ij che: Chawilampe', e k'o oxib' achijab' tajin katkitzujuk. ²⁰Chatwalij b'a', chatqaj k'u na b'ik. Jat kuk', mub'an k'u kieb' a k'ux. Are ri in xinyo'w taqanik chke chi kepe che a ch'ab'exik, —xcha ri Loq'alaj Espíritu che ri tat Pedro.

²¹Xqaj k'u loq ri tat Pedro, xopan chila' jawije' e k'o wi ri achijab' ri e taqom b'i rumal ri tat Cornelio, xub'ij chke: In ri' ri kintzujuk alaq. ¿Jas tajkil alaq wuk'? —xcha chke.

²²Ri e are' xech'awik, xkib'ij: Uj taqom loq rumal ri tat Cornelio, ri ki nimal jun ciento soldados. Are jun tata' ri jikom ranima', ri kániman che ri Dios. Ri are' sib'alaj nim kil wi, xuquje' sib'alaj loq' chkiwäch konojel ri winaq aj Israel. Xb'ix k'u che rumal jun ángel ri xtaq loq rumal ri Dios, chi kutaq sik'ixik la rech ke' la cho rachoch, kuta k'u na ri tzij ri káb'ij la, —xecha che.

²³Xeoksax k'u pa ja rumal ri tat Pedro, xekanaj chila' che ri jun aq'ab'. Chukab' q'ij xewalijik, xe' k'u ri tat Pedro kuk' ri tata'ib'. E rachi'l jujun qachalal aj Joje.

²⁴Chukab' q'ij xeopan pa ri tinimit Cesarea. Eyeninaq k'u ri tat Cornelio chke junam kuk' jujun chke ri rachalaxik, xuquje' ri winaq ri sib'alaj e utz ruk' ri are'. ²⁵Aretaq xopan ri tat Pedro, xel loq ri tat Cornelio chuk'ulaxik, xxuki k'u chuwäch chuq'ijilaxik. ²⁶Xpe k'u ri tat Pedro, xuyako, xub'ij che: iWalij la, tat Cornelio! Ri in, xaq in achi jas ri lal, —xcha che.

²⁷Tajin ketzijonik, xeb'ok apan chi' ja. Xok k'u b'i ri tat Pedro, te' xrilo k'ia winaq ki mulim kib'. ²⁸Xub'ij ri tat Pedro chke ri winaq: Ri alaq etam alaq chi man ya'tal tä che jun aj Israel kārachi'laj o kok pa rachoch jun winaq ri man aj Israel taj. Ri Dios k'ut xuk'ut chnuwäch chi man kuya' taj kinb'ij chi are äwas ri kink'oji ruk' jun winaq ri man aj Israel o kinb'ij chi man ch'ajch'oj tä ri ranima' ri are' cho ri Dios. ²⁹Rumal ri' aretaq xtaqan alaq che nu sik'ixik, man k'o tä jas xinkoj pa nu tzij, xinpe chanim. Kwaj k'ut kinwetamaj jas che xtaqan alaq che nu sik'ixik, —xcha ri tat Pedro chke ri winaq.

³⁰Xch'aw k'u ri tat Cornelio, xub'ij: Xke' ne lo kiejeb' q'ij, je' taq hora ri' tajin kinb'an ri ayuno. Pa ri u rox hora re ri b'enaq q'ij in k'o pa ja, tajin kinb'an orar. Xaq k'u te'talik xtak'atob' jun achi chnuwäch ri sib'alaj käjuluw ri ratz'iaq. ³¹Xub'ij k'u chwe: “Tat Cornelio, ri oración ri xab'ano xtataj rumal ri Dios, ri utzil ri tajin kab'an chke ri winaq ri k'o ki rajwaxik sib'alaj utz käril wi ri Dios. ³²Chattaqan b'a' chusik'ixik loq ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Pedro che, ri k'o pa rachoch jun tata', Simón

u b'i', ri k'o pa ri tinimit Jope. We tata' ri' are josq'il tz'um ri k'o rachoch chi' ri mar. Aretaq käpetik kub'ij na chawe jas ri rajwaxik kab'ano,” — xcha chwe. ³³Rumal ri' chanim xintaqan che sik'ixik la, k'amow k'ut chi xpe la. Che k'u we chanim qonojel qa mulim qib' chuwäch ri Dios. Käqaj k'ut käqatatab'ej ronojel ri taqom la rumal ri Dios chub'ixik chqe, —xcha ri tat Cornelio che ri tat Pedro.

Ri tat Pedro kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios cho rachoch ri tat Cornelio

³⁴Xuchaplej k'u tzijonem ri tat Pedro, je wa' xub'ij: Kämik qas xinwetamaj chi ri Dios xaq junam keril konojel ri winaq. ³⁵Xa apachike tinimit ri kepe wi, ri Dios utz keril ri winaq ri käkixej kib' chuwäch, ri keniman k'u che, ri käka'n ronojel u wäch utzil. ³⁶Ri Dios xch'aw kuk' ri winaq aj Israel rech kuya u b'ixik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke. Ri Evangelio ri' kub'ano chi keutzir ri winaq ruk' ri Dios, kuxlan k'u ri kanima'. Xub'an wa' rumal ri Jesucristo, ri Qajaw nimalaj qonojel. ³⁷Ri alaq qas etam alaq ri xb'antaj pa ronojel ri Judea, xchaptaj b'i pa Galilea aretaq ri tat Juan xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq, xub'an k'u ki qasna'. ³⁸Etam alaq chi ri Dios xuya u chuq'ab' ri Jesús aj Nazaret rumal ri Loq'alaj Espíritu, xb'in k'u pa taq ri tinimit, xub'an ronojel u wäch utzil chke ri winaq, xeukunaj konojel ri ki riqom k'äx pu q'ab' ri Itzel. Je' xub'an wa' rumal chi ri Dios are ri Are' k'o ruk'. ³⁹Ri uj k'ut qas xqil wa' ronojel ri xub'an ri Jesús pa taq ri juyub' re Judea xuquje' pa ri tinimit Jerusalén. Te k'u ri' xkämisaxik, xrip cho ri cruz. ⁴⁰Ri Dios k'ut xuk'astajisaj churox q'ij chkixol ri käminaqib', xub'ano chi xuk'ut rib' chqawäch uj. ⁴¹Man xuk'ut tä k'u rib' chkiwäch konojel ri winaq, xane xuwi chqawäch uj, ri ojer ri' uj cha'tal rumal ri Dios rech käqaq'alajisaj ru Tzij. Uj k'u ri' ri junam xujwi' ruk' ri Jesús aretaq k'astajinaq chik chkixol ri käminaqib'. ⁴²Xujutaq k'ut rech käqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq, xuquje' rech käqaq'alajisaj chi are wa' ri Jesús ri xoksax rumal ri Dios che Q'atal Tzij pa ki wi' ri e k'ask'oj, xuquje' pa ki wi' ri käminaqib'. ⁴³Xuquje' konojel ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer ki b'im loq chi konojel ri kekojon che ri Jesús, rumal ri Are' käsachtaj na ri ki mak, —xcha chke.

Käqaj k'u ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri winaq ri man aj Israel taj

⁴⁴K'ä tajin kätzijon ri tat Pedro aretaq xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' konojel ri tajin käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁴⁵Are k'u ri kojonelab' aj Israel ri e petinaq ruk' ri tat Pedro, sib'alaj xkikajmaj chi xuquje' xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ⁴⁶Xkita k'ut chi kech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, xuquje' käkiya u q'ij ri Dios. ⁴⁷Xub'ij k'u ri tat Pedro: ¿A k'o ne lo jun ri kuya' kub'ij chi man kuya' taj käb'an ki qasna' we winaq ri', ri ki k'amom ri Loq'alaj Espíritu, jas ri qa k'amom uj? Man k'o taj, —xcha chke.

⁴⁸Xtaqan k'u ri tat Pedro chi káb'an ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Ri kojonelab' k'ut xkib'ochi'j ri tat Pedro chi kákanaj na kan kieb' oxib' q'ij chik kuk'.

**Ri tat Pedro kutzijoj ronojel wa' chke ri
kojonelab' pa ri tinimit Jerusalén**

11 ¹Xkita k'u ri apóstoles, xuquje' ri kojonelab' ri e k'o pa Judea, chi ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj xkik'amowaj ru Loq' Pixab' ri Dios. ²Aretaq xtzelej ri tat Pedro pa Jerusalén, ri kojonelab' aj Israel ri xaq kákichomaj ri retal ri ojer trato, xkichap yoq'onik chrij ri are'. ³Xkita' k'u che: ¿Jas che xok la kuk' ri winaq ri man aj Israel taj, te k'u ri' xwi' la kuk'? —xecha che.

⁴Are k'u ri tat Pedro xuchap u tzijoxik ronojel ri xb'antajik, xub'ij chke: ⁵Pa jun q'ij in k'o pa ri tinimit Jope. Aretaq tajin kinb'an orar, k'o ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. Xinwil jun nimalaj manta ri tajin káqaj loq chikaj, chapom che ri kiejeb' u tza'm, qajem kub'ano jawije' ri in k'o wi. ⁶Aretaq qas xinka'y che, te ri' xinwilo e k'o awaj kajaj kaqan chupam, nimaq taq awaj, chikop ri kákijuruj kib', xuquje' chikop ri k'o ki xik'. ⁷K'o k'u Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: “Chatwalijoq, Pedro, chakámisaj apachike chikop, chatwoq,” —xcha chwe. ⁸Ri in k'ut xinb'ij: “iNo, Wajaw! Man k'o tá jumul nu tijom ri man ya'tal tá u tijik, ri äwas chwe kintijo,” —xinha che. ⁹Xinuch'ab'ej chi jumul, xub'ij: “Ri kub'ij ri Dios chi ya'tal u tijik, mab'ij k'u che chi äwas u tijik wa',” —xcha chwe. ¹⁰Oxmül wa' xuk'ut rib' chnuwäch, te k'u ri' ri manta ri e k'o wi ri awaj xpaqi chi jumul chikaj. ¹¹Che we chanim ri' xeopan oxib' achijab' che nu tzukuxik, ri ki petik pa ri tinimit Cesarea. Xeb'ok k'u pa ri ja jawije' ri in k'o wi. ¹²Ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios xub'ij chwe chi mub'an kieb' nu k'ux kine' kuk'. Xeb'e' we waqib' qachalal ri' wuk'. Qonojel k'ut xujok b'i' pa rachoch jun tata'. ¹³Ri tata' ri' xutzijoj chqe chi xril jun ángel ri xtak'i chuwäch pa ri ja, ri xub'ij che: “Cheataqa b'i' jujun achijab' pa ri tinimit Jope chusik'ixik loq jun tata', Simón u b'i', ri xuquje' káb'ix Pedro che. ¹⁴Ri are' kub'ij na chawe jas ri rajwaxik kab'ano rech kariq ru tob'anik ri Dios, ri at xuquje' konojel ri awachalaxik,” —xcha che. ¹⁵Aretaq k'ut tajin kinq'alajisaj ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri winaq ri ki mulim kib' chila', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', je' jas ri xqaj pa qa wi' uj nab'e. ¹⁶Xna'taj k'u chwe ri tzij ri xub'ij ri Qajaw Jesús: “Ri tat Juan qas tzij xub'an qasna' ruk' ja', ri ix k'ut káb'an na i qasna' ruk' ri Loq'alaj Espíritu,” —xcha'. ¹⁷Je k'u ri', we ri Dios xusipaj chke ri e are' je' jas ri xusipaj chqe uj ri uj kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo, ¿jas ta ne nu b'anik in chi kinq'atej ri kub'an ri Dios? —xcha ri tat Pedro chke.

¹⁸Aretaq ri qachalal kojonelab' aj Jerusalén xkita ri xub'ij ri apóstol Pedro, man k'o tá chi jas xkib'ij, xkiya k'u u q'ij ri Dios, xkib'ij: iXuquje' b'a' ri nik'iaj

winaq chik xyi' chke rumal ri Dios chi käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik rech käkiriq ke ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik! —xecha ri'.

**Waral kätzijox wi ri ropanik ri Utzalaj Tzij re
ri Evangelio pa ri tinimit Antioquía**

¹⁹Konojel k'u ri kojonelab' xeanimaj chuwach ri k'äxk'ol ri xwalij chkij pa Jerusalén pa ru q'ijol ri tat Esteban. E k'o ri xeb'e' pa Fenicia, pa Chipre, xuquje' pa ri tinimit Antioquía. Chila' k'ut xaq xuwi chke ri winaq aj Israel xkitzijoj wi ru Loq' Pixab' ri Dios. Man xkitzijoj tä wa' chke ri nik'iaj winaq chik. ²⁰E k'o k'u jujun kojonelab' aj Chipre, aj Cirene ri xeopan pa Antioquía, e are k'u taq wa' xkitzijoj ri Evangelio rech ri Qajaw Jesús chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ²¹Xyi' k'u ki chuq'ab' rumal ri Dios, je ri' chi e k'ia xekojonik, xkiya kan ri ojer ki k'aslemal, xkik'amowaj ri Qajaw Jesús pa kanima'.

²²Aretaq k'ut xopan u tzijol wa' kuk' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén, xkitaq k'u b'i ri tat Bernabé pa ri tinimit Antioquía. ²³Aretaq xopan ri tat Bernabé, xrilo k'u chi konojel ki riqom ru toq'ob' ri Dios, sib'alaj xkikot ri are'. Xeupixb'aj k'u konojel chi käkitaqej ri kojoniq chrij ri Qajaw Jesús, jikom k'u ri kanima'. ²⁴Ri tat Bernabé are jun utzalaj tata', yo'm u chuq'ab' rumal ri Loq'alaj Espíritu, xuquje' sib'alaj nim ru kojoniq. Xa je ri' e k'ia ri xekojon che ri Qajaw Jesús rumal ri are'.

²⁵Te k'u ri' xe' ri tat Bernabé pa ri tinimit Tarso chutzukuxik ri tat Saulo. Aretaq xuriqo, xuk'am b'i pa ri tinimit Antioquía. ²⁶Jun junab' k'ut xek'o'ji chila' kuk' ri qachalal kojonelab', xe'kitijoj k'ia winaq. Are pa ri tinimit Antioquía ri xkoj wi Cristianos' che ki b'i' ri kojonelab' nab'e mul.

²⁷Pa taq k'u ri q'ij ri' e k'o jujun q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xeb'el b'i pa ri tinimit Jerusalén, xeb'e' pa ri tinimit Antioquía. ²⁸Jun chke ri e are', are Agabo u b'i'. Xtak'i k'u aq'an chkixol ri qachalal. Xyi' che rumal ri Loq'alaj Espíritu chi kuya u b'ixik chi käpe na jun nimalaj wi'jal pa ronojel ri ulew ri e k'o wi winaq. Xub'an k'u ri nimalaj wi'jal ri' aretaq k'o ri tat Claudio César che nimalaj taqanel puwi' ri Roma. ²⁹Are k'u ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Antioquía xkíchomaj u mulixik jujun taq quetzal rech käkitaq b'i chke ri kojonelab' ri e k'o pa Judea che ki to'ik. Xkiya k'ut jampa' ri xekowin chuya'ik. ³⁰Xkimulij k'u ri kuchuj, xkijach b'i pa ki q'ab' ri tat Bernabé, ri tat Saulo rech käkik'am b'i chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' aj Judea.

**Waral käqil wi ru kämisaxik ri apóstol Jacobo
xuquje' ri rokik ri apóstol Pedro pa che'**

12 ¹Pa taq k'u ri q'ij ri' ri tat Herodes ri nim taqanel xuchap u b'anik k'äx chke jujun chke ri qachalal kojonelab'. ²Xutaq k'u u

' 11:26 Ri tzij "Cristiano" kel kub'ij chi are käköjon jun che ri Jesucristo, kutaqej k'u ru tijoniq ri Are' xuquje' ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios.

kämisaxik ri tat Jacobo ratz ri tat Juan ruk' machete. ³Aretaq xrilo chi xqaj wa' ri xub'ano chkiwäch ri winaq aj Israel, xtaqan chuchapik ri tat Pedro. Xk'ulmataj wa' aretaq tajin ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man ko tä ch'äm ruk'.⁴ Aretaq u chapom chik, ri tat Herodes xukoj pa che', xujach pa ki q'ab' kiejeb' mulaj soldados rech käkichajij. E kajkaj ri soldados e k'o pa ri jujun mulaj. Are k'u u chomanik ri tat Herodes kuya ri tat Pedro chkiwäch ri winaq aretaq ok'owinaq chi ri nimaq'ij. ⁵Xa je ri' xchajix ri tat Pedro kumal ri soldados pa ri che'. Are k'u ri qachalal kojonelab' ruk' chuq'ab' xkitaqej u b'anik orar puwi' ri tat Pedro.

Ri Dios käresaj loq ri tat Pedro pa che'

⁶Aretaq ri tat Herodes xraj xresaj loq rech kuya chkiwäch ri winaq, pa ri aq'ab' ri' ri tat Pedro warinaq chkiwäch kieb' soldados, ximom ruk' kieb' ximib'al re ch'ich'. E k'o chi k'u nik'iaj soldados chik ki chajim ru chi' ri che'. ⁷Xaq te'talik xtak'atob' jun ángel taqom rumal ri Dios chuxkut ri tat Pedro, te k'u ri' xub'an saq che ru pam ronojel ri che', je' ta ne chi xetzij kieb' oxib' chäj. Ri ángel xuchap ri tat Pedro pu tolok', xuk'asuj, xub'ij che: iChatwalijoj chanim! —xcha che.

Chanim xet'oqopin ri ximib'al re ch'ich' ri kojom che ru q'ab'. ⁸Xub'ij k'u ri ángel che: Chakojo ri awatz'iaq, chaxima ri a xajäb', —xcha che.

Ri tat Pedro je' xub'ano. Te k'u ri' ri ángel xub'ij chi che: iChakojo ra q'u! iJo' b'a! Chinaterenej, —xcha che.

⁹Xel k'u b'ik, xteri b'i ri tat Pedro chrij ri ángel. Man kuch'ob' tä k'ut we qas tzij chi are jun ángel ri tajin kärilo. Kuchomaj ri are' chi xa achik' wa' ri tajin kub'ano. ¹⁰Xeok'ow chkiwäch ri nab'e taq chajinelab', chkiwäch ri ukab' xuquje'. Aretaq xeopan ruk' ri porta re ch'ich' ri k'o chi' ri b'e, xujaq k'u rib' u tukiel. Xeb'el b'ik, xkiq'axaj jun b'e, xyi' k'u kan ri tat Pedro u tukiel rumal ri ángel. ¹¹Are k'u ri tat Pedro xul pa saq, xub'ij: Kämik kinch'ob'o chi qas tzij ri Qajaw Dios u taqom loq jun ángel rech ri Are' che wesaxik pu q'ab' ri tat Herodes, xuquje' pa ki q'ab' ri winaq aj Israel ri e eyeninaq rech kaka'n k'äx chwe, —xcha'.

¹²Je' tajin kuchomaj wa', xe' cho rachoch ri nan María ru nan ri tat Juan ri xuquje' käb'ix Marcos che. Chila' k'ut e k'o wi k'ia kojonelab' ri junam tajin kaka'n orar. ¹³Aretaq ri tat Pedro xch'aw chi' ri porta re uchib'e, xel loq jun ali u b'i' Rode che rilik. ¹⁴Aretaq k'ut xuch'ob' ru ch'ab'al ri tat Pedro, xa rumal ri nimalaj u kikitomal xsach che chi rajwaxik u jaqik na ri uchib'e. Man xujaq tä k'ut, xane aninaq xe' chub'ixik chke ri e k'o pa ja chi ri tat Pedro k'o chi' ri b'e. ¹⁵Ri e are' k'ut xkib'ij che: iXa xatch'ujar ri! —xecha'.

⁴ 12:3 Ri kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk' are ri xkitij ri winaq aj Israel pa ri aq'ab' ri xeb'el loq pa Egipto. Xb'an nimaq'ij che rumal chi are natab'al re ri q'ij ri xetzoqopix rumal ri Dios.

Are k'u ri ali xujikib'a u b'ixik chke chi qas tzij are ri tat Pedro. Xkib'ij k'ut: iMan are taj! Xane are wa' ri ángel ri chajil re, —xecha'.

¹⁶Are k'u ri tat Pedro xutaqej tzijonem chi' ri b'e. Aretaq xkijaq ri porta re ri uchib'e, te' xkilo chi qas are!, xkixej k'u kib'. ¹⁷Xub'ij k'u chke ruk' ru q'ab' chi mech'aw chik. Te ri' xub'ij chke jas xub'an ri Dios che resaxik loq pa che!. Xub'ij k'u chke chi kākib'ij wa' che ri tat Jacobo xuquje' chke ri nik'iaj qachalal chik.

Te k'u ri' xel b'ik, xe' pa jun k'olib'al chik.

¹⁸Aretaq k'ut xsaqirik, konojel ri soldados xetontirik rumal chi man ketam taj jas xub'an ri tat Pedro. ¹⁹Are k'u ri tat Herodes xtaqan chutzukuxik, man xuriq tā k'ut. Are xuya wa' chkij ri chajinelab', xutaq k'u ki kāmisaaxik. Te k'u ri' ri tat Herodes xel b'i pa Judea, xe' pa ri tinimit Cesarea, chila' k'ut xkanaj wi.

Waral kätzijox wi jas xub'an ri tat Herodes, xkämik

²⁰Sib'alaj xpe royowal ri nim taqanel Herodes chke ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Tiro, xuquje' ri e k'o pa ri tinimit Sidón. Xa je ri' xkichomaj konojel ri winaq re taq ri tinimit ri' xeb'e! ruk' ri tat Herodes. Xekowin k'ut xka'n utz ruk' ri tat Blasto, jun tata' ri nim u b'anik, patänil re ri tat Herodes ri kätaqan puwi' ri rachoch ri are!. Rumal ri tat Blasto xkib'ij che ri tat Herodes chi kutzir kuk!. Konojel k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón xkesaj ri tzuqub'al ke pa rulew ri tat Herodes. ²¹K'o k'u jun q'ij ri tat Herodes xeusik'ij konojel. Ri are! xukoj ri je'lalaj ratz'iaj ri nim kilik, xt'uyi pa ru t'uyulib'al ri kät'uyi wi aretaq kuya taqanik, te k'u ri' xuya jun tzijonem chkiwäch. ²²Ri winaq k'ut xkichap u raqik ki chi!, xkib'ij: iAre jun dios wa' ri tajin käch'awik, man are tā jun achi! —xecha'.

²³Chanim k'ut xpe jun ángel rech ri Dios, xusok ri tat Herodes rumal chi man xuya tā u q'ij ri Dios. Xtij k'u kumal ixjut, xkämik.

²⁴Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios xjab'unik, pa ronojel tinimit k'ut kätzijox wi.

²⁵Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo xb'antaj kan ri ki chak pa Jerusalén, xetzelej pa Antioquía, xkik'am k'u b'i ri a Juan kuk', ri xuquje' káb'ix Marcos che.

Ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo kākichap ki b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios

13 ¹E k'o k'u q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios chkixol ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Antioquía, xuquje' e k'o tijonelab'. E are' ri tat Bernabé, ri tat Simón ri xuquje' káb'ix Negro che, ri tat Lucio ri aj Cirene, ri tat Manaén ri junam xk'iyisax ruk' ri tat Herodes ri nim q'atal tzij re Galilea, xuquje' k'o ri tat Saulo. ²Pa jun q'ij

tajin keq'ijilan che ri Qajaw Dios, xuquje' tajin kăka'n ayunar, xch'aw k'u ri Loq'alaj Espíritu, xub'ij: Chitasa ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo chub'anik ri chak ri e nu sik'im wi, —xcha chke.

³Aretaq xeto'taj che ri ayuno, xka'n orar, xkiya ri ki q'ab' pa ki wi', te k'u ri' xekitaq b'ik.

Ri tat Bernabé, ri tat Saulo kăkitzijoq ru Loq' Pixab' ri Dios pa Chipre

⁴Xetaq k'u b'i ri tat Bernabé, ri tat Saulo rumal ri Loq'alaj Espíritu, xa je ri' xeb'e' pa ri tinimit Seleucia, kelik chi b'i chila' pa barco, xeq'ax pa Chipre, jun ch'ăqap ulew wa' ri k'o pa ri mar. ⁵Aretaq xeopan pa ri tinimit Salamina ri k'o chi' ri mar, xkitzijoq ru Loq' Pixab' ri Dios pa taq ri rachoch Dios ri kăkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Kachi'l k'u ri a Juan ri xuquje' kăb'ix Marcos che, kătob'an ri are' kuk' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁶Xkib'inib'ej k'u ronojel ri ch'ăqap ulew ri', xeopan pa ri tinimit Pafos. Chila' xkiriq wi jun ajq'ij aj Israel, ri Barjesús u b'i'. Ri are' kub'an che rib' chi q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, man qas tzij tă k'u ri kub'ij. ⁷Ri ajq'ij ri' k'o ruk' ri nim q'atal tzij, Sergio Paulo u b'i', jun tata' wa' ri sib'alaj k'o u no'j. Xtaqan k'u ri are' chusik'ixik ri tat Bernabé rachi'l ri tat Saulo, rumal chi kraj kuta ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁸Are k'u ri ajq'ij ri kăb'ix Elimas che pa ri ch'ab'al griego, xuq'atej ki wăch ri tat Bernabé, ri tat Saulo. Man kraj tă ri are' chi kăkojon ri nim q'atal tzij. ⁹Are k'u ri tat Saulo ri xuquje' kăb'ix Pablo che, qajinaq ri Loq'alaj Espíritu puwi', ko xka'y che ri ajq'ij. ¹⁰Te k'u ri' xub'ij che: iLal ri' jun nimalaj b'anal tzij, lal b'anal etzelal, lal ralk'ual ri Itzel, are k'ulel la ru b'anik ronojel u wăch utzil! ¿Jas che man kătăni tă la chujech'b'exik ri jikomalaj u b'eyal ri qas u Tzij ri Dios? ¹¹Cheyej b'a' na la, iri Dios kuk'ăjisaj na wăch la! Che kieb' oxib' q'ij man kăka'y tă chi na la, man kil tă chi na la ru saqil ri q'ij, —xcha che.

iChanim k'ut xmoyirik! Xaq kămalal chik pa taq u xkut, kutzukuj jachin kăyugen b'ik rumal chi man kăka'y tă chik. ¹²Aretaq k'ut ri nim q'atal tzij xril ri xb'antajik, xkojon k'u ri are'. Sib'alaj kukajmaj ri tijonik chrij ri Qajaw Jesús.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia

¹³Xeb'el k'u b'i pa ri tinimit Pafos, ri tat Pablo xuquje' taq ri rachi'l xeopan pa ri tinimit Perge ri k'o pa Panfilia. Xkanaj k'u kan ri a Juan (ri xuquje' kukoj Marcos che ru b'i'), xtzelej kan pa Jerusalén. ¹⁴Xeb'el chi b'i ri e are' pa Perge, xeopan pa ri tinimit Antioquía re Pisidia. Pa jun q'ij k'ut re uxlanem, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri kăkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xet'uyi k'ut. ¹⁵Aretaq xsik'itaj chupam taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chupam taq ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'

ri Dios, ri tata'ib' k'amal taq ki b'e ri winaq xekisik'ij ri tat Pablo, ri tat Bernabé, xkib'ij chke: Qachalal, we k'o jas kaj ala q káb'ij ala q che ki pixb'exik ri winaq, kuya' käch'aw ala q, —xecha chke.

¹⁶Xwalij k'u ri tat Pablo, xuk'ut ruk' ru q'ab' chi mech'aw ri winaq, te k'u ri' xub'ij chke: Ala q tata'ib' aj Israel, xuquje' ri ala q ri nim kil wi ala q ri Dios, itampe ala q! —kächa'. ¹⁷Ru Dios ri tinimit Israel xeucha' ri qa mam ojer, kumal k'u ri e are' xub'an jun nimalaj tinimit, pune xa koqxa'nim kib' pa Egipto. Ri Dios k'ut xukoj ri nimalaj u chuq'ab' che kesaxik loq chila'. ¹⁸Ri Dios kawinaq junab' xukoch' u wäch che ri ki k'aslemal ri winaq aj Israel pa ri juyub' ri kätz'inowik. ¹⁹Xusach ki wäch wuqub' tinimit ri e k'o pa Canaán, xujach k'u ri kulew ri winaq ri' chke ri qa mam ojer. ²⁰Te k'u ri' kiejeb' ciento junab' ruk' kawinaq lajuj chik xq'at tzij pa ki wi' kumal q'atal taq tzij. Ri qa mam Samuel k'ut, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, are k'isb'al ke ri q'atal taq tzij ri'. ²¹Xkita' k'u ri winaq che ri Dios chi kukoj jun nim taqanel ri kätaqan pa ki wi'. Xukoj k'u ri tat Saúl ru k'ojoj ri tat Cis che nim taqanel pa ki wi'. Ri tata' ri' are re ri rachalaxik ri qa mam Benjamín ojer. Kawinaq junab' k'ut xtaqan ri are' pa ki wi'. ²²Te k'u ri' ri Dios xresaj ri tat Saúl che taqanel, xukoj chi ri qa mam David che taqanel pa ki wi'. Chrij k'u wa' xub'ij wi: “Nu riqom ri a David ru k'ojoj ri tat Isaí. Käkikot k'u ri wanima' rumal wa' we achi ri'. Kub'an k'u na ri are' ronojel ri kwaj,” —xcha ri Dios. ²³Ri Jesús k'ut are jun chke ri rachalaxik ri qa mam David, are k'u wa' ri xwalijisax rumal ri Dios rech keuto' ri winaq aj Israel, je' jas ri xuchi'j loq ojer. ²⁴Mäjoq k'u kul ri Jesús, ri tat Juan xutzijoj chke konojel ri winaq aj Israel chi rajwaxik käkik'ex ki chomanik, käkik'ex kanima', káb'an k'u ki qasna'. ²⁵Aretaq k'ut xa ko'l man kopan ru kämikal ri tat Juan, xub'ij ri are' chke ri winaq: “¿Jachin ri in kichomaj ix? Man in tä ri' ri Cristo, ri To'l Qe ri tajin keyej ala q. K'ä te käpe na ri Are'. Sib'alaj nim u q'ij, man taqal tä k'u chwe kinkir u k'amal ru xajäb',” —xcha chke, —kächa ri tat Pablo.

²⁶Je k'u ri', qachalal, ri ala q rachalaxik ri qa mam Abraham, xuquje' ala q ri käpe ala q pa nik'iaj taq tinimit chik ri nim kil wi ala q ri Dios: Ru Loq' Pixab' ri Dios ri kutzijoj ru tob'anik ri Are' are xtzijox chqe nimalaj qonojel ri uj. ²⁷Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit Jerusalén, xuquje' ri k'amal taq ki b'e, man xketamaj taj jachin ri' ri Jesús. Man xkikoj tä k'u pa kuenta ri tzij ri tz'ib'tal kan kumal ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri käsik'ix pa ri rachoch Dios pa taq ri q'ij re uxlanem. Ri e are' xkikämisaj ri Jesús, je' k'u xel wi jas ri ki b'im kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ²⁸Pune man k'o tä jas xkiriq chrij ri Jesús ri taqal wi käkämisaxik, ri e are' k'ut xkib'ij che ri tat Pilato chi kutaq u kämisaxik. ²⁹Aretaq b'antajinaq kumal ronojel ri tz'ib'tal ojer chrij ri Jesús, xkiqasaj cho ri cruz, xkik'am b'i pa muqik. ³⁰Ri Dios k'ut xuk'astajisaj ri Jesús

chkixol ri käminaqib'. ³¹Pa taq ri q'ij ri' k'ia mul xuk'ut rib' ri Jesús chkiwäch ri tijoxelab' ri xeb'e' ruk' aretaq xel b'i pa Galilea, xe' pa ri tinimit Jerusalén. Kämik k'ut are ri e are' ri tajin käkitzijoj chke ri winaq chrij ri Jesús jas ri u b'anom, —kächa chke.

³²Xaq je ri' ri uj xuquje' käqatzijoj chech alaq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio: Are wa' ri xuchi'j ri Dios chke ri qa mam ojer, ³³ri ya u yo'm chik chqe uj qonojel, ri uj kachalaxik kan ri ojer taq winaq. Je wa' xub'ano aretaq xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'. Je' xk'ulmatajik jas ri tz'ib'tal pa ri ukab' salmo, kub'ij: “Kämik ri' at nu yo'm chkiwäch ri winaq rech käketamaj chi at ri' ri qas nu K'ojol,” —kächa'. ³⁴Ri Dios k'ut xub'ij chi kuk'astajisaj na chkixol ri käminaqib' rech man käq'ay tä ru cuerpo. Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios jawije' ri tz'ib'tal wi: “Kintoq'ob'isaj na i wäch jas ri xinchi'j che ri i mam David,” —kächa'. ³⁵Rumal ri' kub'ij pa jun salmo chik: “Mäya la che ri Loq'alaj Patänil ech la chi käq'ay ru cuerpo,” —kächa ri'. ³⁶Qas tzij k'ut ri qa mam David xeupatänij ri winaq ri e k'o pa taq ri q'ij ri k'asal ri are'. Xeupatänij je' jas ri xtaqan wi ri Dios. Xkäm k'ut, xmuq kuk' ru mam, are k'u ru cuerpo xq'ayik. ³⁷Are k'u ri Jesús ri xuk'astajisaj ri Dios chkixol ri käminaqib', man xq'ay tä ru cuerpo. ³⁸Chetamaj b'a' alaq, qachalal, chi rumal ri Jesús kätzijox ri sachb'al mak chech alaq. ³⁹Rumal ri Jesús konojel ri kekojonik käsachtaj ri ki mak, ri ki mak ri man kuya' taj käsachik rumal ru Pixab' ri Moisés. ⁴⁰Chila b'a' ib' alaq, mäqaj ne chij alaq ri xkitz'ib'aj kan pa ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij:

⁴¹Chiwilampe ix ri xa kitze'j u wäch

ri qas tzij, chixkajmanoq,
chsach b'a' i wäch.

Je ri', rumal chi ri in kinb'an na
nimaq taq kajmab'al pa taq ri i q'ijol
ri man kikoq tä k'u na

we ta k'o jun winaq kutzijoj wa' chiwe,

—kächa', —xcha ri tat Pablo chke.

⁴²Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeb'el loq pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xepe ri winaq, xkita' toq'ob' chke chi ketzelej chi jumul chila' wuqub'ix pa ri q'ij re uxlanem, rech käkitzijoj na ru Loq' Pixab' ri Dios. ⁴³Aretaq xeto'taj ri winaq che ri mulin ib', e k'ia chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri keq'ijilan che ri Dios, xeb'e' kuk' ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Ri e are' k'ut xekipixb'aj chi käkitaqej ri kojonik chrij ri Dios, ru b'anom toq'ob' chke nimalaj konojel.

⁴⁴Wuqub'ix chik, aretaq xuriqa ri q'ij re uxlanem, konojel ri winaq pa ri tinimit xkimulij kib' chutatab'exik ru Tzij ri Dios. ⁴⁵Ri winaq aj Israel, aretaq xkil ri k'ialaj winaq, k'äx xkina' pa kanima', xkitze'j u wäch ri tat Pablo, xkik'ulelej u wäch ru tzij. ⁴⁶Are k'u ri tat Pablo rachi'l ri tat

Bernabé ko xech'awik, man xkixej tä kib', xkib'ij: Chech alaq, ri winaq aj Israel, rajwaxik kätzijox wi nab'e ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Rumal k'u chi man käk'amowaj tä alaq, kána' ib' alaq chi man taqal tä chech alaq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, rumal ri' kämik kuje' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. ⁴⁷Rumal chi je' uj u taqom wi ri Qajaw Dios, xub'ij k'ut:

At nu kojom rech kaya saqil
 chke konojel ri winaq
 cho ruwächulew,
 chi rumal awech at kuya' käkiriq na
 ru tob'anik ri Dios, nimalaj konojel
 ri winaq k'ä chuk'isb'al ruwächulew,

—xcha ri Dios, —xecha chke ri winaq.

⁴⁸Ri nik'iaj winaq chik, aretaq xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xekikotik. iXkichap u b'ixik chi ru Loq' Pixab' ri Qajaw Dios are sib'alaj utz! Konojel k'u ri e sik'im churiqik ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik xekojon che ri Cristo. ⁴⁹Je ri' xtzijox ru Loq' Pixab' ri Dios pa konojel taq ri tinimit re ri k'olib'al ri'. ⁵⁰Are k'u ri winaq aj Israel xkikoj ki k'ux jujun ixoqib' ri keq'ijilan che ri Dios, ri nimaq ki b'anik, xuquje' xkikoj ki k'ux ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik ri e k'o pa ri tinimit. Je wa' xka'no rech käkiyak kib' chkij ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Xekesaj k'u na b'i pa ri ki tinimit. ⁵¹Ri tat Pablo, ri tat Bernabé xkitota' kan ri ulew che ri kaqan chkiwäch ri winaq chuq'alajisaxik chi man utz taj ri ki b'anom, k'o ki mak. Te k'u ri' xeb'e' pa ri tinimit Iconio. ⁵²Are k'u ri kojonelab' chila' pa ri tinimit Antioquía sib'alaj xekikotik, q'alaj k'ut chi ri Loq'alaj Espíritu tajin kátaqan pa kanima'.

Ri tat Pablo, ri tat Bernabé keopan pa ri tinimit Iconio

14 ¹Aretaq xeopan pa ri tinimit Iconio, ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeb'ok pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitzijoj xub'ano chi e k'ia chke ri winaq aj Israel xekojonik, xuquje' e k'ia chke ri nik'iaj winaq chik. ²Are k'u ri winaq aj Israel ri man kekojon tä che ru Loq' Pixab' ri Dios xkikoj ki k'ux ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, rech käketzelay ki wäch ri kojonelab'. ³Rumal ri' ri tat Pablo, ri tat Bernabé naj xek'oji na chila'. Man xkixej tä kib' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, ku'l k'u ki k'ux chrij ri Qajaw Jesús. Are ri Qajaw Jesús xuk'ut chkiwäch ri winaq chi are ri Are' yo'winaq ri tzij ri' chke. Are tzij wa' ri tajin käkitzijoj ri apóstoles chrij ru toq'ob' ri Dios. Xuya k'u ki chuq'ab' rech káka'n nimaq taq etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al chkiwäch ri winaq. ⁴Are k'u ri winaq ri e k'o pa ri tinimit xub'an kieb' ki k'ux chkij ri apóstoles. Nik'iaj xkikoj kib' kuk' ri winaq aj Israel, nik'iaj chik xkikoj kib' kuk' ri apóstoles. ⁵Te k'u ri' ri

winaq aj Israel kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj xjunamataj ki tzij kuk' ri k'amal taq ki b'e, xewalij k'u chkij ri apóstoles che ki k'ulelaxik, chi käkitz'e'j ki wäch, kekib'an k'u che ab'aj. ⁶Aretaq k'ut ri tat Pablo, ri tat Bernabé xketamaj wa', xeanimaj b'ik, xeb'e' pa Listra, pa Derbe. E are' tinimit wa' ri e k'o pa Licaonia. Xuquje' xeb'e' pa taq ri k'olib'al chkij taq we tinimit ri'. ⁷Chila' k'ut xuquje' xkitzizoj wi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

Ri tat Pablo káb'an che ab'aj pa ri tinimit Listra

⁸K'o k'u jun achi pa Listra ri man käkowin taj káb'linik. Xa t'uuyul qajoq chila'. Ri achi ri' man k'o tä jumul b'ininaq rumal chi k'äx u b'anom ri raqan tzpa taq ri q'ij ri xil u wäch. ⁹We achi ri' u tatab'em ri tajin kutzizoj ri tat Pablo. Ri tat Pablo k'ut ko xka'y che, xrilo chi k'o u kojoniq rech kutzirik. ¹⁰Ko k'u xuch'ab'ej, xub'ij che: iChatwalijoq, chattak'aloq! — xcha che. Ri achi k'ut xaq jun xuya', xtak'ik, xuchap b'inem. ¹¹Aretaq ri winaq xkil ri xub'an ri tat Pablo, xkiraq ki chi', xkib'ij pa ri ki ch'ab'al ri aj Licaonia: iE are' ri qa dios wa' ri je' kepe winaq ri e ulinaq quk'! —xecha'.

¹²Xkib'ij chi ri tat Bernabé are ri ki dios u b'i' Júpiter, are k'u ri tat Pablo are ri ki dios u b'i' Mercurio, rumal chi are ri are' ri sib'alaj kätzizojnik. ¹³Ri sacerdote ri kápatänin pa ri rachoch ri ki dios Júpiter ri k'o chuchi' ri tinimit, xeuk'am loq ama'ib' taq wakäx, xuquje' wiqob'al re kotz'ij. Ri sacerdote ri' junam kuk' ri winaq, e are' ta xkaj xekiq'ijilaj ri apóstoles, xuquje' xekikämisaj ta ri wakäx chuya'ik chkiwäch. ¹⁴Aretaq k'ut ri kieb' apóstoles, ri tat Bernabé rachi'l ri tat Pablo, xkil ri tajin kাকা'no, xkijis ri katz'iaq chkij. (Ri xka'n ri apóstoles, are kuk'ut chkiwäch ri winaq chi sib'alaj äwas ri tajin kাকা'no.) Xkinim kib' chkixol ri winaq, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¹⁵iTata'ib'! ¿Jas che je' tajin káb'an alaq wa'? Ri uj xaq uj winaq je' jas ri alaq. Ri uj k'ut, uj petinaq chutzizojik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chech alaq, rech käya kan alaq u b'anik wa' ri naq'atal wi alaq ri man k'o tä ki patän, rech kákojon alaq che ri k'aslik Dios. Are Dios wa' ri b'anowinaq ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' konojel ri jastaq ri e k'o cho ri kaj, ri e k'o cho ri ulew, xuquje' ri e k'o pa ri mar. ¹⁶Pa ri ojer taq q'ij ri Dios xuya chke ri winaq chi kাকা'no jachike ri kákaj. ¹⁷Amaq'el k'ut xuk'ut chkiwäch ri winaq jachin ri' ri Are' ruk' ri u b'anik utzil chke. Are ri Are' käyo'w ri jäb', kub'ano chi sib'alaj käckwächin ri qa tiko'n, kuya ronojel ri káqatijo, kuya k'u kikitomal pa qanima', —xecha chke.

¹⁸Pune je' xkib'ij wa' ri apóstoles, xajwataj chi xkikoj ki chuq'ab' chuq'atexik chi ri winaq mat xekikämisaj ri wakäx chuya'ik chkiwäch che ki q'ijilaxik.

¹⁹Xeopan k'u jujun winaq aj Israel ri e petinaq pa ri tinimit Antioquía, xuquje' pa ri tinimit Iconio ri xkikoj ki k'ux ri winaq, xka'n k'u ri tat

Pablo che ab'aj. Xkichomaj k'ut chi ya käminaq chik, xkichararej b'ik, xekiya k'u kan chutza'm ja. ²⁰Aretaq k'ut xkimulij kib' ri kojonelab' chrij ri tat Pablo, ri are' xwalijik, xok chi na b'ik pa ri tinimit. Chukab' q'ij, rachi'l ri tat Bernabé, xe' pa ri tinimit Derbe.

²¹Aretaq xeto'taj chutzijoxik ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio pa ri tinimit Derbe ri xekojon wi k'ia winaq, xetzelej chi jumul pa Listra, pa Iconio, xuquje' pa Antioquía. ²²Pa taq we tinimit ri' xkiya k'u anima' chke ri kojonelab', xekipixb'aj k'ut chi käkitaqej ri kojonik che ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio. Xuquje' xkib'ij chke chi rajwaxik kujok'ow na pa taq k'ia u wäch k'äxk'ol k'ä mäjoq kujopan ruk' ri Dios rech kätaqan ri Are' pa qa wi'. ²³Xekikoj k'u k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' pa ronojel tinimit. Xka'n orar, xka'n ri ayuno, te k'u ri' xekijach pu q'ab' ri Qajaw Dios ri e kojoninaq che.

Ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé ketzelej b'ik pa ri tinimit Antioquía re Siria

²⁴Pa ri ki tzelejik, xeok'ow pa Pisidia, xeopan k'u pa Panfilia. ²⁵Xkitzizoj na ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Perge, te k'u ri' xeq'ax pa Atalia. ²⁶Kelik chila' xkiya b'i kib' pa ri barco, xeb'e' pa Antioquía. Are tinimit wa' ri xejach wi pu q'ab' ri Dios rech kub'an toq'ob' chke che ki to'ik chub'anik ri chak ri k'ä te xk'is kumal. ²⁷Aretaq xeopan pa Antioquía, xekimulij ri qachalal kojonelab'. Xkitzizoj k'u chke ri nimaq taq kajmab'al ru b'anom ri Dios kuk', xkitzizoj xuquje' jas xub'an ri Dios chuya'ik chke ri nik'iaj winaq chik ri man aj Israel taj chi ri e are' xuquje' kekojonik. ²⁸Naj k'ut xek'oji na ri tat Pablo, ri tat Bernabé chila' kuk' ri kojonelab'.

Ri kojonelab' xkimulij kib' pa ri tinimit Jerusalén

15 ¹Pa taq ri q'ij ri' xeopan jujun achijab' pa ri tinimit Antioquía ri e petinaq pa Judea. Xkichap k'u ki tijoxik ri kojonelab' chila', xkib'ij k'u chke chi we käkaj käkiriq ru tob'anik ri Dios rajwaxik käkoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri alab'om, xuquje' ri achijab', je' jas ri taqaninaq wi ri qa mam Moisés. ²Are k'u ri tat Pablo, ri tat Bernabé xekik'ulelaj ri achijab' ri'. Je ri' xchomaxik chi utz na keb'e' ri tat Pablo, ri tat Bernabé pa ri tinimit Jerusalén kachi'l nik'iaj kojonelab' chik rech käkichomaj wa' kuk' ri apóstoles, xuquje' kuk' taq ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' pa ri tinimit ri'.

³Ri qachalal kojonelab' aj Antioquía xekitaq b'i ri tat Pablo, ri tat Bernabé kachi'l ri nik'iaj kojonelab' chik. B'enam ke pa Jerusalén, xeok'ow pa Fenicia, pa Samaria, käkitzizoj k'u chke ri kojonelab' chi

¹ 15:1 Ri retal ri ojer trato are ri “circuncisión” (Hechos 7:8).

ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj tajin kăkiya kan ri ojer ki k'aslemal, tajin kăkipatănij ri Dios. Ri kojonelab' pa taq ri k'olib'al ri sib'alaj xekikotik aretaq xkita u b'ixik wa'.

⁴Aretaq ri tat Pablo, ri tat Bernabé xeopan pa Jerusalén, utz ki k'ulaxik xb'an kumal ri qachalal kojonelab', ri apóstoles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Xkitzizoj k'ut ronojel ru b'anom ri Dios kuk'. ⁵E k'o k'u jujun tata'ib' fariseos ri e kojoninaq chik che ri Cristo, xetak'i aq'anoq, xkib'ij: Rajwaxik kăkoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri achijab', ri alab'om ri man e aj Israel taj, kăb'ix k'u chke chi rajwaxik kăkitaqej u b'anik jas ri kub'ij ru Pixab' ri qa mam Moisés, —xecha'.

⁶Xkimulij k'u kib' ri apóstoles xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' chuchomaxik rij we tijonik ri'. ⁷Naj k'ut xkichomala kib', te k'u ri' xwalij aq'an ri tat Pedro, xub'ij chke: Qachalal, etam alaq chi xke' kieb' oxib' junab' wa', ri Dios xinucha' in chxol alaq chutzizojik ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, rech ri e are' xuquje' kăkita ri Evangelio, kekojonik. ⁸Ri Dios k'ut, ri retam ri k'o pa taq kanima' ri winaq, xuq'alajisaj chi keuk'amowaj ri e are' xuquje', aretaq xuya ri Loq'alaj Espíritu chke, je' jas ri u yo'm chqe uj. ⁹Ri Dios man jalan tä xeril wi ri e are' ruk' ri uj, xane junam xub'an chqe. Xuch'aj k'u ri kanima' ri e are' xuquje', aretaq xekojon che ri Cristo. ¹⁰Ri alaq k'ut, ¿jas che kub'an kieb' k'ux alaq chrij ru b'anom ri Dios, kăya k'u alaq jun eqa'n chkij we kojonelab' ri', jun eqa'n chi ri qa mam ojer man xekowin tä che reqaxik, junam quk' ri uj? ¹¹Ri uj k'ut kăqakojo chi kăqariq ru tob'anik ri Dios rumal ru toq'ob' ri Qajaw Jesucristo, xaq junam jas ri kăka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Pedro chke.

¹²Xa je ri' konojel ri winaq man k'o tä jas xkib'ij. Are xkitatab'ej na ri ki tziz ri tat Bernabé, ri tat Pablo. Xkitzizoj k'ut ri nimaq taq etal, xuquje' nimaq taq kajmab'al ru b'anom ri Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj rumal kech ri e are'. ¹³Aretaq xeto'taj ri e are' che ri ki tziz, xch'aw chi ri tat Jacobo, xub'ij: Qachalal, tampe alaq ri kinb'ij: ¹⁴Ri qachalal Simón Pedro u b'im chqe ri xub'an ri Dios aretaq nab'e mul xutoq'ob'isaj ki wăch ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, xeucha' k'u jumulaj winaq chkixol ri e rech ri Are'. ¹⁵Are k'u wa' je' jas ri xkitz'ib'aj kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer ri kub'ij:

¹⁶Aretaq kăb'antaj na wa', kintzelej

loq, kintob'an na chiwe,

kinkoj chi na jun nim taqanel pi wi',

je' jas ri i mam David,

—kub'ij ri Qajaw Dios.

Ri Are' kub'an na u b'anik ronojel,

kub'an chi na utzil chiwe.

17 Je ri' kinb'ano rech konojel
 ri nik'iaj winaq chik käkitzukuj
 ri Qajaw Dios,
 konojel ki wäch winaq cho ruwächulew
 ri käkina'taj ri nu b'i',
 käkita' ri nu tob'anik.

18 Are wa' ri kub'ij ri Qajaw Dios
 ri u yo'm loq u b'ixik ronojel wa'
 we tzij ri', ri u b'im kanoq
 pa taq ri ojer taq q'ij,

—xcha ri'.

19 Ri tat Jacobo xutaqej tzijonem, xub'ij: Rumal ri' ri in kinchomaj chi man kuya' taj kääqab'ij chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, ri tajin käkiaja kan ri ojer ki k'aslemal rech keniman che ri Dios, chi rajwaxik kääkoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. 20 Xuwi kääqatz'ib'aj b'i jun wuj, kääqataq k'u b'i chke. Kääqab'ij b'ik chi mäkitij chi ri ti'j ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, chi man kääka'n taj jas ri kääka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Kääqab'ij k'ut chi man käkitiq tä chi u ti'jol awaj ri xa jitz'am wa' chukämisaxik, xuquje' chi man käkitiq tä kik'. 21 Tzojer k'u loq wa' e k'o winaq pa ronojel tinimit ri käkitzijoj ri Pixab' ri xutz'ib'aj kan ri qa mam Moisés. (Ronojel wa' ri kääqatz'ib'aj b'i pa we carta, are tz'ib'tal pa ru Pixab' ri Moisés.) We Pixab' ri' käsik'ix pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij re uxlanem, —xcha ri tat Jacobo chke.

22 Xkichomaj k'u ri apóstoles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' konojel ri qachalal kojonelab' chi kekicha' jujun achijab' rech kekitaq b'i pa ri tinimit Antioquía junam ruk' ri tat Pablo, ri tat Bernabé. Xkicha' k'u ri tat Judas ri xuquje' káb'ix Barsabás che, xuquje' ri tat Silas, ri nim ki b'anik chkixol ri kojonelab'. 23 Xkiya k'u b'i we wuj ri' pa ki q'ab', kub'ij:

“Uj, ri uj apóstoles, xuquje' ri uj ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab', xuquje' ri uj, uj ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Jerusalén, ri uj qonojel kääqaya apan rutzil wäch ala, qachalal, ala, ri' ri man aj Israel taj, ri k'o ala pa ri tinimit Antioquía, pa Siria, xuquje' pa Cilicia. 24 Qa tom chi e k'o jujun ri elinaq b'i chqaxol ri e opaninaq uk' ala, ri man uj taj uj taqowinaq b'ik. Ki kojom k'ux ala ruk' ri ki tzij, ki k'äxk'ob'isam anima' ala, je ri' chi xub'an kieb' k'ux ala. Ki b'im chech ala chi rajwaxik kääkoj ala ri retal ri ojer trato, chi kääq'at ru cuerpo jun achi o jun ala, xuquje' chi kääb'an ala jas ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés. 25 Rumal ri' xqachomaj, xjunamataj k'u ri qa chomanik chi keqatzukuj jujun achijab' chqaxol rech keqataq b'i uk' ala junam kuk' ri loq'alaj taq qachalal, ri tat Bernabé, ri tat Pablo. 26 Ri qachalal Pablo, ri qachalal Bernabé ki yo'm

ri ki k'aslemal chupatänixik ri Qajaw Jesucristo, xaq k'u ko'l man xekäm tä rumal. ²⁷Xaq je ri' käqataq b'i ri qachalal Judas, xuquje' ri qachalal Silas, rech käkib'ij na chech alaq ri xchomaxik. ²⁸Ri Loq'alaj Espiritu, xuquje' ri uj, utz xqilo chi man k'o tä chi jun eqa'n käqaya chij alaq, xane xuwi we taqanik ri' ri rajwaxik: ²⁹Are wa' chi mätiy chi alaq ri ti'j ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, chi man kaka'n tä alaq jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', chi man kätij tä alaq ri u ti'jol jun awaj ri xa jitz'am wa' chukämisaxik, xuquje' chi man kätij tä chi alaq ri kik'. We känimaj alaq wa', utz ri' ri käb'an alaq. Ri Dios b'a' kächajin alaq. Ch'ab'ej chi alaq,” —kächa ri' chupam ri wuj.

³⁰Ri achijab' ri xetaq b'ik, xeb'e'k. Xkitaqej b'i ri ki b'e, xeb'e' pa Antioquía. Aretaq xeopanik xekimulij ri qachalal kojonelab', xkijach k'u ri wuj pa ki q'ab'. ³¹Aretaq xsik'ix u wäch ri wuj chkiwäch, sib'alaj xekikot ri qachalal, rumal chi sib'alaj xuku'b'isaj ki k'ux. ³²Ri tat Judas xuquje' ri tat Silas, xuquje' e q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xkiku'b'isaj k'u ki k'ux ri kojonelab', xuquje' xkiya anima' chke kuk' taq ri tzij ri xkib'ij. Naj k'ut xetzijonik. ³³Xek'o'ji k'u na kieb' oxib' q'ij chila', te k'u ri' xejach b'i ruk' utzil kumal ri qachalal kojonelab'. Xetzelej k'u kuk' ri qachalal ri e k'o pa Jerusalén ri e taqowinaq b'ik. ³⁴Are k'u ri tat Silas xuchomaj chi kakanaj kan pa Antioquía. Je' k'ut xub'ano. ³⁵Xuquje' ri tat Pablo rachi'l ri tat Bernabé xekanaj kan pa Antioquía. Junam kuk' k'ia qachalal chik, xkitaqej ki tijoxik ri kojonelab', xuquje' xkitzizoj ru Loq' Pixab' ri Dios.

Ri tat Pablo kuchap ri ukab' u b'inem chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

³⁶Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij aretaq ri tat Pablo xub'ij che ri tat Bernabé: Jeqasolij jumul chik ri qachalal pa taq ri tinimit jawije' qa tzijom wi ru Loq' Pixab' ri Qajaw Jesús, che kilik jas ri ka'nom, —xcha che.

³⁷Are k'u ri tat Bernabé are kraj kuk'am b'i ri a Juan kuk', ri xuquje' käb'ix Marcos che. ³⁸Are k'u ri tat Pablo man utz taj xrilo, rumal chi are wa' ri xutas kan rib' chkij ri e are' pa Panfilia. Man xutaqej tä ri chak kuk' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³⁹Ri tat Pablo, ri tat Bernabé naj xkichomala kib', man xjunamataj tä k'u ri ki chomanik. Xa je ri' xkitas kib'. Ri tat Bernabé xuk'am b'i ri a Marcos che rachi'l, xe' pa Chipre. ⁴⁰Are k'u ri tat Pablo, are xucha' ri tat Silas che rachi'l. Xejach k'u b'i pu q'ab' ri Dios kumal ri kojonelab' rech kub'an toq'ob' chke che ki to'ik chub'anik ri chak. ⁴¹Xok'ow ri are' pa Siria, pa Cilicia, xuya k'u anima' chke ri qachalal kojonelab'.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keachi'lax rumal ri a Timoteo

16 ¹Ri tat Pablo, ri tat Silas xeopan pa taq ri tinimit Derbe ruk' ri tinimit Listra. Chila' k'ut xkiriq wi jun ala kojonel, Timoteo u

b'i', ral jun ixoq kojonel aj Israel, are k'u ru tat are aj Grecia. ²Ri qachalal ri e k'o pa ri tinimit Listra, xuquje' pa Iconio, xkib'ij chi ri a Timoteo sib'alaj utz ru k'aslemal. ³Ri tat Pablo xub'ij che ri a Timoteo chi ke' ruk', nab'e k'ut xukoj na ri retal ri ojer trato che ru cuerpo rech man käpe tä koyowal ri winaq aj Israel ri e k'o pa taq ri tinimit ri'.^w Konojel k'ut ketam chi ru tat ri a Timoteo are aj Grecia. ⁴Pa konojel taq ri tinimit ri xeok'ow wi xkiya u b'ixik chke ri kojonelab' ri xchomax pa Jerusalén kumal ri apóstoles, xuquje' kumal ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. ⁵Je ri' ri qachalal kojonelab' xkijikib'a kanima' chrij ri Dios, xnimar na ri ki kojoniik. Ronojel q'ij k'ut tajin kek'iarik.

Jun achi aj Macedonia kuk'ut rib' chuwäch ri tat Pablo

⁶Ri tat Pablo, ri rachi'l xkitaqej ri ki b'e, xeq'ax pa Frigia, xuquje' pa Galacia. Opaninaq k'ut pa Asia, man xyi' tä chke rumal ri Loq'alaj Espíritu chi käkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chila'. ⁷Aretaq xeopan pa ri k'ulb'at re Misia, xkichomaj chi keb'e' pa Bitinia, man xyi' tä k'u wa' chke rumal ri Loq'alaj Espíritu re ri Jesús. ⁸Xaq k'u xeok'ow pa Misia, xeb'e' pa ri tinimit Troas ri k'o chi' ri mar. ⁹Chila' k'ut k'o ri xuk'ut ri Dios chuwäch ri tat Pablo chaq'ab' pa ri rachik'. Are jun achi aj Macedonia ri tak'al chuwäch, kuta' k'u toq'ob' che ri tat Pablo, kub'ij: “Chok'ow la pa Macedonia, chujto' b'a' la,” —xcha che. ¹⁰Aretaq ri tat Pablo xril wa' we achi ri', chanim xujwalijik, xuje' pa Macedonia. Xqetamaj chi qas tzij chi ri Dios tajin kujusik'ij chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq ri e k'o chila'.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Filipos

¹¹Qelik b'i pa ri tinimit Troas, xujok pa jun barco, jikom xuje'k k'ä xujopan pa ri ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar, Samotracia u b'i'. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa ri tinimit Neápolis. ¹²Qelik chi b'i chila' xuje' pa Filipos, ri nab'e tinimit re Macedonia. Jun tinimit wa' ri ki mulim wi kib' winaq ri e petinaq pa ri tinimit Roma xuquje' nik'iaj tinimit chik. Kieb' oxib' q'ij xujk'oji na chila'. ¹³Pa jun q'ij re uxlanem xujel b'i chrij ri tinimit, xuje' chuchi' ri nima' ri e naq'atal wi ri winaq kaka'n orar. Xujt'uyi chila', xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri ixoqib' ri ki mulim kib' jela'. ¹⁴Jun chke ri ixoqib' ri e k'o chila', are Lidia u b'i', ri käpe pa ri tinimit Tiatira. Kuk'iyij jun u wäch atz'iaq morada kaka'yik. Paqal rajil wa'. We ixoq ri' käk'ijilan che ri Dios. U tatab'em k'u ri tajin kub'ij ri tat Pablo, xaq je ri' xqaj ru Tzij ri Dios pa ranima', je ri' chi sib'alaj

^w 16:3 We ta mat kəkōj ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri a Timoteo, ri winaq aj Israel man kākīya tä che chi kok kuk' rumal chi ketam chi ru tat ri a Timoteo, man are tä jun aj Israel.

kraj kutatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch. Te k'u ri' xujub'ochi'j, xub'ij chqe: We ilom alaq chi qas tzij in kojoninaq che ri Qajaw Jesús, jo' cho ja wuk', kákanaj kan alaq cho wachoch, —xcha chqe.

Sib'alaj k'ut xukoj u chuq'ab' chqe rech kujkanaj kan cho rachoch.

¹⁶K'o jumul, b'enam qe chub'anik orar, xqariq jun ali ri k'o jun itzel espíritu re ch'ob'onik che. We ali ri' are jun ajik', kuch'ak k'u nim puaq rumal ri ch'ob'onik ri kub'ano. Are k'u ri puaq kuya chke ru patrón. ¹⁷We ali ri' xteri b'i chqij ri tat Pablo xuquje' ri uj. Ko xuraq u chi', xub'ij: We achijab' ri' kákipatänij ri Dios ri k'o chikaj, are k'u kákitzijoj chiwe jas rajwaxik kib'ano rech kiriq na ru tob'anik ri Dios, —xcha ri'.

¹⁸K'ia q'ij k'ut je' xub'an wa'. Xa je ri' xk'istaj u k'ux ri tat Pablo ruk', xka'y k'u chrij, xub'ij che ri itzel espíritu ri k'o che ri ali: Kintaqan chawe pa ru b'i' ri Jesucristo chi katel che we ali ri', —xcha che.

Chanim k'ut xel ri itzel espíritu che ri ali.

¹⁹Aretaq k'ut xkil ru patrón ri ali chi man kekowin tä chik kákich'ak puaq chrij ri ali, xkichap ri tat Pablo xuquje' ri tat Silas. Xekik'am b'i pa ri k'ayib'al chkiwäch ri tata'ib' ri k'o taqanik pa ki q'ab'. ²⁰Xekiya chkiwäch ri q'atal taq tzij, xkib'ij: We achijab' ri' ri aj Israel, tajin káka'n k'äx che ri qa tinimit, je ri' chi käsach ki k'ux ri winaq. ²¹Kujkitijoj chub'anik ri man uj naq'atal tä wi. Ri ki tijonik man kuya' taj káqak'amo rumal chi ri uj, uj aj Roma, —xecha'.

²²Xkiyak k'u kib' ri winaq chkij ri tat Pablo, ri tat Silas. Ri q'atal taq tzij xetaqan che resaxik ri katz'iaq xuquje' chi kech'ay kuk' taq che'. ²³Aretaq xech'aytaj k'ia mul, xekoksaj pa che'. Xb'ix k'u che ri chajinel re ri che' chi utz kub'an che ki chajixik. ²⁴Ri chajinel, aretaq xya'taj we taqanik ri' che, chanim xeukoj b'i k'ä chupam ri che'. Te k'u ri' xukoj kojbal aqanaj che kaqan.

²⁵Pa nik'iaj aq'ab' k'ut, ri tat Pablo, ri tat Silas tajin káka'n orar, xuquje' tajin keb'ixon che ri Dios. Are k'u ri nik'iaj ajpache' chik tajin kákitatab'ej. ²⁶Xaq k'u te'talik xpe jun nimalaj káb'raqan ri xuslab'isaj ru tak'alib'al ri che'. Chanim xejaqtaj konojel ri porta, ri ximib'al re ch'ich' ri ximib'em ke konojel ri ajpache' xet'oqopinik. ²⁷Ri chajinel re ri che' xk'astajik. Aretaq xrilo chi e jaqtal chi ri porta, xuk'am ru machete, xraj xukämisaj rib'. Xuchomaj ri are' chi xeanimaj b'i konojel ri ajpache'. ²⁸Are k'u ri tat Pablo ko xuraq u chi', xub'ij che: Mäb'an k'äx che ib' la, uj qonojel ri uj, uj k'o waral, —xcha che.

²⁹Ri chajinel re ri che' xuta' jun chäj, aninaq xok b'ik pa ri che'. Xb'irb'itik, xxuki chkiwäch ri tat Pablo, ri tat Silas. ³⁰Te k'u ri' xeresaj loq chrij ri che', xub'ij chke: Tata'ib', ¿jas rajwaxik kinb'ano rech kinto' wib'? —xcha chke.

³¹Ri tat Pablo, ri tat Silas xkib'ij che: Chkojon la che ri Qajaw Jesucristo, käriq k'u na la ru tob'anik ri Dios, ri lal xuquje' konojel ri e k'o pa ri achoch la, —xecha che.

³²Xkitzijoj k'u ru Loq' Pixab' ri Dios che, xuquje' chke konojel ri e k'o pa rachoch. ³³Tzpa ri aq'ab' ri' ri chajinel re ri che' xuch'aj ri soktajinaq che ri tat Pablo, ri tat Silas. Xb'an k'u u qasna' ri are' xuquje' xb'an ki qasna' konojel ri e k'o pa rachoch. ³⁴Te k'u ri' xeuk'am b'i ri tat Pablo, ri tat Silas cho rachoch, xuya ri ki wa. Ri chajinel re ri che' sib'alaj xkikotik, xuquje' xkikot kanima' konojel ri e k'o pa rachoch rumal chi xekojon che ri Dios.

³⁵Aretaq xsaqirik ri q'atal taq tzij xekitaq b'i jujun mayorib' chub'ixik che ri chajinel chi keutzopopij b'i ri tat Pablo, ri tat Silas. ³⁶Ri chajinel re ri che' xub'ij che ri tat Pablo: Ri q'atal taq tzij xkitaq loq u b'ixik chwe chi kuya' kintzoqopin b'i chech alaq. Chel b'a' b'i alaq, oj alaq ruk' utzil, —xcha chke.

³⁷Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke ri mayorib': Ri alaq xujch'ay alaq chkiwäch ri winaq, man xil tä na alaq we k'o qa mak o man k'o taj. Te k'u ri' xujkoj alaq pa che', ri uj k'ut, uj jun kuk' ri winaq aj Roma. Kämik k'ut chk'uyal kujesaj b'i alaq. Man utz taj je' käb'an alaq wa', xane are chepet na ri q'atal taq tzij che qesaxik b'ik, —xcha ri tat Pablo chke ri mayorib'.

³⁸Ri mayorib' xekiya u b'ixik wa' we tzij ri' chke ri q'atal taq tzij. Xkixej k'u kib' aretaq xkito chi ri tat Pablo, ri tat Silas e jun kuk' ri winaq aj Roma. ³⁹Xepe k'u ri q'atal taq tzij, xkita' sachb'al ki mak chke ri tat Pablo rachi'l ri tat Silas, xekesaj k'u b'ik. Te k'u ri' xkita' toq'ob' chke chi keb'el b'i pa ri tinimit. ⁴⁰Aretaq xeb'el b'i pa che', xeb'e' cho rachoch ri nan Lidia. Xuwi xekich'ab'ej kan ri qachalal, xkiku'b'isaj kan ki k'ux, te k'u ri' xeb'el b'i chila'.

Ri winaq pa ri tinimit Tesalónica käkiyak kib' chrij ri tat Pablo

17 ¹Ri tat Pablo, ri tat Silas xkitaqej ri ki b'e, xeok'ow pa Anfípolis xuquje' pa Apolonia, xeopan k'u pa ri tinimit Tesalónica ri k'o wi jun rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. ²Ri tat Pablo, jas ri naq'atal wi, xok b'i pa ri rachoch Dios ri'. Oxib' semana k'ut xtzijon kuk' ri winaq, xkichomala kib' chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik pa taq ri q'ij re uxlanem. ³Ri tat Pablo xuq'alajisaj chkiwäch ri kub'ij ri Tz'ib'talik ri', chi ri Cristo tzrajwaxik wi kuriq k'äx, käkämisaxik, chi aretaq käminaq chik käk'astaj na chkixol ri käminaqib'. Xub'ij k'u chke: We Jesús ri' ri kintzijoj chech alaq, are wa' ri Cristo, ri To'l Qe, —xcha chke.

⁴E k'o k'u jujun chke ri winaq aj Israel xekojonik, xeb'ok k'u kuk' ri tat Pablo, ri tat Silas. Xuquje' e k'ia chke ri winaq aj Grecia ri keq'ijilan

che ri Dios, xekojonik, kachi'l k'ia ixoqib' ri nimaq ki b'anik. ⁵Are k'u ri winaq aj Israel ri man xekojon taj, xkina' k'äx pa kanima', xpe koyowal. Xekimulij jujun itzel taq achijab' ri xaq kewakatik, xka'n k'u jun komon rech käkikyak ch'oj, xkisach ki k'ux ri winaq pa ri tinimit. Xeb'ok pa rachoch ri tat Jasón che kesaxik ri tat Pablo, ri tat Silas, rech kekijach pa ki q'ab' ri winaq. ⁶Man xekiriq tä k'u chila'. Xa je ri' are xkicharchatej b'i ri tat Jasón, xuquje' jujun kojonelab' chik, xekiya k'u chkiwäch ri q'atal taq tzij re ri tinimit. Xkiriq ki chi', xkib'ij: We achijab' ri' ri ki sachom ki k'ux ri winaq cho ronojel ruwächulew, e ulinaq chik waral. ⁷Xek'ulax k'u rumal ri tat Jasón cho rachoch. Konojel wa' we winaq ri' käkik'ulelaj u wäch ru pixab' ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Käkib'ij k'ut chi k'o jun nim taqanel chik, Jesús u b'i', —kecha', —xecha ri winaq chke ri q'atal taq tzij.

⁸Aretaq xkita wa', ri winaq xuquje' ri q'atal taq tzij xeb'el ch'uj. ⁹Are k'u ri tat Jasón xuquje' ri e k'o ruk' xkiya ri puaq ri rajwaxik u tojik rech ketzoqopixik. Xa je ri' xekitzoqopij b'ik.

Ri tat Pablo, ri tat Silas keopan pa ri tinimit Berea

¹⁰Aretaq chaq'ab' chik, ri kojonelab' pa ri tinimit Tesalónica xekitaq b'i ri tat Pablo, ri tat Silas pa ri tinimit Berea. Xuwi k'u xeopanik, xeb'ok pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. ¹¹Are k'u ri winaq aj Israel ri e k'o pa Berea, are utz na xetow tzij chkiwäch ri winaq aj Israel ri e k'o pa Tesalónica. Xkaj xkita ru Loq' Pixab' ri Dios ri xtzijox chke. Ronojel q'ij k'ut xkisik'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik che rilik we qas tzij ri kub'ij ri tat Pablo. ¹²E k'ia k'u chke ri winaq aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Berea xekojonik. Y e k'ia chke ri winaq aj Grecia ri nimaq ki b'anik ri xuquje' xekojonik, chi ixoqib' chi achijab'. ¹³Aretaq k'ut xketamaj wa' ri winaq aj Israel ri e k'o pa Tesalónica, chi tajin kätzijox ru Loq' Pixab' ri Dios pa Berea rumal ri tat Pablo, xeb'e' jela', xkisach k'u ki k'ux ri winaq. ¹⁴Chanim k'ut ri qachalal xkitaq b'i ri tat Pablo rech ke' pa ri taq'aj chi' ri mar. Ri tat Silas rachi'l ri a Timoteo xekanaj kan ri e are' pa ri tinimit Berea. ¹⁵Ri e b'enaq ruk' ri tat Pablo, xkachi'laj k'u na b'ik k'ä pa ri tinimit Atenas. Xetzelej k'u chanim, xkib'ij ri u b'im ri tat Pablo chke. Are wa' chi käkib'ij che ri tat Silas, ri a Timoteo chi käkikowij b'ik rech käkiriq kib' pa ri tinimit Atenas.

Ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Atenas

¹⁶Aretaq ri tat Pablo tajin keye'n chke ri tat Silas, ri a Timoteo pa Atenas, sib'alaj xb'isonik rumal chi xrilo chi k'ia ki wäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq e k'o pa ri tinimit. ¹⁷Xaq je ri' ri tat Pablo xuq'alajisaj ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios chkiwäch ri winaq aj Israel pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib'. Sib'alaj xkichomala kib', xuquje' kuk'

ri nik'iaj winaq chik ri e k'o chila' ri keq'ijilan che ri Dios. Je' xuquje' xub'an ronojel q'ij kuk' ri winaq pa ri k'ayib'al. ¹⁸Jujun chke ri achijab' ri e k'o chila' xa ki yo'm kib' che retamaxik ri ki tijonik ri winaq ri káb'ix Epicúreos chke, xuquje' ri jule' chik ri káb'ix Estoicos chke. Ri e are' xkichap tzij ruk' ri tat Pablo. Jujun xkib'ij: ¿Jas lo wa' ri kub'ij we achi ri!? Sib'alaj käch'awik pune man k'o tä retam, —xecha'.

Jujun chik xkib'ij: Je' ta ne chi are u tzijol wa' jule' taq dios chik, —xecha'.

Je' xkib'ij rumal chi ri tat Pablo xutzijoj chke ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesús, xuquje' jas xub'ano xk'astaj b'i chkixol ri káminaqib'. ¹⁹Xkik'am k'u b'i ri tat Pablo pa ri Areópago, ri e naq'atal wi kákimulij kib' che chomanik, xkita' k'u che, xkib'ij: ¿A kuya' káqetamaj uj jas wa' we k'ak' tijonik ri' ri tajin kätzijoj la? ²⁰Are k'u kätzijoj la jule' taq tzij chqe ri man qetam taj, káqaj k'ut káqetamaj jas kel kub'ij ronojel wa' ri tajin kätzijoj la, —xecha che.

²¹Je' xkib'ij wa' rumal chi ri winaq aj Atenas, xuquje' ri winaq re nik'iaj tinimit chik ri e k'o chila', xuwi xkitzujuk u taik jun k'ak' tzij, xuquje' u b'ixik jun chik ri xkita jawije' chi'.

²²Ri tat Pablo xtak'i aq'anoq chkiwäch pa ri Areópago, xub'ij chke ri winaq: Tata'ib' aj Atenas, kinwilo chi sib'alaj káq'ijilan alaq chke taq dios. ²³Je ri', rumal chi aretaq tajin kinb'inik, xinok'ow chkiwäch taq ri k'olib'al ri káq'ijilan wi alaq, xinriq k'u jun ta'b'al toq'ob' ri tz'ib'tal wi we tzij ri' chuwäch: “Che ri Dios ri man etamta tä u wäch,” —kácha ri'. We Dios ri' ri káq'ijilaj alaq, ri man etam tä alaq u wäch, are ri Are' ri kintzijoj in chech alaq, —kácha chke.

²⁴Ri Dios ri b'anowinaq ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o chuwäch, are wa' Rajaw ri kajulew. Man kák'oji tä ri Are' pa jun ja ri xa b'anom kumal winaq. ²⁵Man rajwaxik tä u to'ik kumal ri winaq, man k'o tä k'u jas jun rajwaxik che. Are k'ut yo'winaq ri qa k'aslemal nimalaj qonojel, u yo'm ri kuxlab' konojel ri k'o ki k'aslemal. Xuquje' u yo'm juntir ri kajwataj chqe, —kácha'.

²⁶Chrij xa jun winaq ri Dios xeresaj wi konojel ki wäch winaq rech kek'oji cho ronojel ruwächulew. Xuquje' xuchomaj janipa' junab' ri kek'asi'k, xuquje' jawije' ri kejeqi wi, u k'utum k'u ronojel wa' chkiwäch. ²⁷Je' u b'anom wa' rech ketzukurun che, pune xa kákimalma' u riqik. Qas tzij k'ut man naj taj k'o wi ri Dios chqe chqajujunal. ²⁸Rumal k'u ri Dios uj k'aslik, uj k'olik, kujxulik, kujpaqik. Xkib'ij k'u jujun chke ri achijab' ri e k'o uk' alaq ri keb'anow taq ri b'ix: “Qonojel ri uj, uj ralk'ual ri Dios,” —xecha ri'. ²⁹We uj ralk'ual ri Dios, mäqachomaj b'a' chi ri Dios are junam kuk' ri tiox re q'an puaq, re saq puaq, re ab'aj, ri xa e b'anom kumal winaq ri xaq e are' e chomaninaq wa'. ³⁰Ojer kanoq ri Dios xaq xukuy ri ki mak ri winaq rumal chi man xkich'ob' taj jas ri tajin káka'no.

Are k'u ri kāmik kuya u b'ixik chke konojel ri winaq pa ronojel tinimit chi kākik'ex kanima', kākik'ex k'u ki chomanik. ³¹Je ri', rumal chi ri Dios u chomam jun q'ij aretaq kuq'at na tzij pa ki wi' konojel ri winaq cho ruwächulew, jikom k'ut kub'an na chke. Kub'an k'u na wa' rumal ri Achi ri cha'tal rumal. Xuq'alajisaj k'u wa' chqawäch qonojel aretaq xuk'astajisaj wa' we Achi ri' chkixol ri kāmīnaqib', —xcha ri tat Pablo chke.

³²Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo kutzijoj chi kek'astaj na ri kāmīnaqib', jujun xa xkitze'j u wäch, nik'iaj chik xkib'ij: Kāqaj kāqata chi na jumul ri xb'itaj umal la pa jun q'ij chik, —xecha che.

³³Xel k'u b'i ri tat Pablo chkixol. ³⁴E k'o k'u jujun winaq ri xekojonik, xeb'e' k'u ruk' ri tat Pablo. Chkixol ri xekojonik k'o wi ri tat Dionisio. Are jun kuk' ri tata'ib' ri kākimulij kib' pa ri Areópago. Xuquje' k'o jun ixoq, Dámaris u b'i'. E k'o chi k'u nik'iaj chik ri xekojonik.

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Corinto

18 ¹Xel chi k'u b'i ri tat Pablo pa ri tinimit Atenas, xe' pa ri tinimit Corinto. ²Chila' k'ut xuriq jun achi aj Israel, Aquila u b'i', ri kāpe pa Ponto. Ri tat Aquila rachi'l ri nan Priscila, ri rixoqil, te' kieb' oxib' q'ij e elinaq loq pa Italia, rumal chi ri tat Claudio César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, xtaqan chke konojel ri winaq aj Israel chi keb'el b'i pa ri tinimit Roma. Xopan k'u ri tat Pablo kuk' che ki ch'ab'exik. ³Junam k'u ru chak ri tat Pablo kuk' ri ki chak ri e are', xa je ri' xkanaj kan na kuk'. Junam k'ut xechakunik, rumal chi ri ki chak ri tat Aquila, ri nan Priscila are ki b'anik carpa. ⁴Ronojel q'ij k'ut re uxlanem xe' ri tat Pablo pa ri rachoch Dios ri kākimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Ruk' chuq'ab' k'ut xutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke konojel ri e k'o chila'. E k'o winaq aj Israel xuquje' winaq ri man aj Israel taj ri xkikojo chi qas tzij ri kub'ij ri tat Pablo chke.

⁵Aretaq k'ut xeopan ri tat Silas rachi'l ri a Timoteo pa ri tinimit Corinto, kelik loq pa Macedonia, ri tat Pablo qas xuya ru q'ij, xutij k'u u chuq'ab' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. Xuq'alajisaj k'u chkiwäch ri winaq aj Israel chi qas tzij ri Jesús are wa' ri Cristo ri keye'm. ⁶Are k'u ri e are' xa xkik'ulelaj u wäch ru tzij ri tat Pablo, xkib'ij taq tzij ri man utz taj chrij. Ri tat Pablo xutota' ri ratz'iaq chkiwäch chuk'utik chi kel b'ik, te k'u ri' xub'ij chke: Alaq ajchaq' mak we kāsach wäch ala. Ri in man k'o tä nu mak chech ala. Tzkāmik ri' kine' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke, —xcha ri tat Pablo.

⁷Xel k'u b'i ri tat Pablo pa ri rachoch Dios ri kākimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xe' cho rachoch jun tata' ri man aj Israel taj, Justo u b'i', ri kāq'ijilan che ri Dios. Ri are' xa chuxkut ri rachoch Dios kel wi. ⁸Ri tat Crispo, ri k'amal ki b'e ri winaq pa ri rachoch Dios ri', xkojon ri are' che

ri Qajaw Jesucristo, junam kuk' konojel ri e k'o pa rachoch. Xuquje' k'ia chke ri nik'iaj winaq chik aj Corinto, aretaq xkita ru Loq' Pixab' ri Dios, xekojonik, xb'an k'u ki qasna'. ⁹Xch'aw k'u ri Qajaw Jesucristo ruk' ri tat Pablo chaq'ab' pa jun achik', xub'ij che: iMaxej b'a' awib'! Chataqej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, maya kan u b'anik wa'. ¹⁰In k'ut, in k'o awuk', man k'o tä k'u jun winaq ri käkowinik katuchapo, kub'an k'äx chawe rumal chi e k'ia winaq ri kekojon na chwe waral pa we tinimit ri', —xcha ri Jesús che ri tat Pablo.

¹¹Xa je ri' ri tat Pablo xkanaj na kan jun junab' ruk' nik'iaj pa ri tinimit Corinto. Xeutijoj k'u ri winaq che ru Loq' Pixab' ri Dios.

¹²Pa taq ri q'ij ri kätäqan ri nim q'atal tzij Galión puwi' ri Acaya, ri winaq aj Israel xkiyak kib' chriy ri tat Pablo, xkik'am k'u b'i pa ri q'atb'al tzij. ¹³Xkib'ij k'u che ri q'atal tzij: We achi ri' tajin kub'ij chke ri winaq chi rajwaxik u q'ijilaxik ri Dios, ri man je' tä k'u u b'anik jas ri kub'ij ri qa pixab', —xecha che.

¹⁴Xa jub'iq' man xch'aw tä ri tat Pablo aretaq ri tat Galión xub'ij chke ri winaq aj Israel: We ta are jun k'äx o jun nimalaj mak ri xub'an we achi ri', ri in kintatab'ej na jas ri káb'ij alaq, alaq aj Israel. ¹⁵Xa b'a' chkij taq tzij käch'ojin wi alaq, xa chkij taq winaq, xa k'u chriy ri pixab' alaq. Chila b'a' alaq jas káb'an alaq che. Man kwaj taj kinq'at tzij puwi' wa' we tajin káb'ij alaq ri', —xcha ri tat Galión chke ri winaq aj Israel.

¹⁶Xeresaj k'u b'i pa ri q'atb'al tzij. ¹⁷Xepe k'u konojel ri winaq aj Grecia, xkichap ri tat Sóstenes, ri k'amal ki b'e ri winaq pa ri rachoch Dios, chila' k'ut sib'alaj xkich'ay wi chuwäch ri nim q'atal tzij. Man xok tä k'u il ri tat Galión pune je wa' xka'no.

**Ri tat Pablo kätzelej pa ri tinimit Antioquía, te k'u ri' kuchaplej
ru rox u b'inem chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios**

¹⁸K'ia q'ij k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa ri tinimit Corinto. Te k'u ri' xeuya kan ri qachalal, xuya b'i rib' pa barco, xe' pa Siria, rachi'l ri nan Priscila, xuquje' ri tat Aquila. K'o pa ri tinimit Cencrea. Mäjoq kel b'i pa ri barco, ri are' xresaj ronojel ru wi'. Retal k'u wa' chi k'o ri xuchi'j che ri Dios ri tzrajwaxik kub'an na. ¹⁹Aretaq xeopan pa ri tinimit Éfeso, ri tat Pablo xeuya kan ri nan Priscila, ri tat Aquila, xe' ri are' pa ri rachoch Dios, xuchap k'u tzij kuk' ri winaq aj Israel ri käkimulij wi kib' chila'. ²⁰Ri e are' xkib'ochi'j ri tat Pablo chi käkanañ kan na kuk' kieb' oxib' q'ij. Are k'u ri are' man xraj taj. ²¹Xeuya k'u kanoq, xub'ij kan chke: Rajwaxik kink'oji na pa ri tinimit Jerusalén che rok'owisaxik ri nimaq'ij ri kápetik. Kintzelej chi k'u na loq che ilik alaq we are u rayinik ri Dios, —xcha kan chke.

Xok k'u b'i pa jun barco, xel b'i pa ri tinimit Éfeso. ²²Aretaq xopan pa ri tinimit Cesarea, xe' pa Jerusalén, xuch'ab'ej kan ri qachalal kojonelab'

ri e k'o chila'. Te k'u ri' xe' pa ri tinimit Antioquía. ²³Xk'o'ji k'u na kieb' oxib' q'ij pa Antioquía, te k'u ri' xel b'ik, xeusolij taq ri tinimit re Galacia, re Frigia, xuya kan anima' chke konojel ri kojonelab'.

Ri tat Apolos kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Éfeso

²⁴Pa taq ri q'ij ri' xopan jun tata' aj Israel pa ri tinimit Éfeso. Ri tata' ri' Apolos u b'i'. Ri are' jela' kel pa ri tinimit Alejandría. Sib'alaj këna'wik këch'awik, xuquje' sib'alaj retam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. ²⁵Ri are' k'ut yo'm tijonik che chrij ri Qajaw Jesucristo chi rajwaxik ri kojonik che. Ruk' ronojel ranima' këtzijonik, jikom k'u kub'an chutzijoxik jas ri xub'an ri Jesús, pune ta ne xaq xuwi retam ri qasna' ri xub'an ri tat Juan.^x ²⁶Ri tat Apolos xuchaplej u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri rachoch Dios, man kuxej tä rib'. Aretaq k'ut xkitatab'ej ri nan Priscila, ri tat Aquila, xkik'am b'i pa u tukiel wi, xkiq'alajisaj k'u chuwäch jas ri qas tzij chrij ru b'eyal ri kojonik chrij ri Dios. ²⁷Aretaq ri tat Apolos xuchomaj chi ke' pa Acaya, ri kojonelab' xetob'an b'i che, xkitz'ib'aj b'i jun wuj chke ri kojonelab' ri e k'o pa Acaya rech utz u k'ulaxik këka'no. Aretaq xopan ri tat Apolos pa Acaya, sib'alaj xeuto' ri winaq ri e kojoninaq chik rumal ru toq'ob' ri Dios pa ki wi'. ²⁸Ruk' nimalaj chuq'ab' ri tat Apolos xuq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq chi man qas tzij taj ri këkib'ij ri winaq aj Israel. Ri e are' man jub'iq' taj xekowin che ri tat Apolos, rumal chi xuk'ut chkiwäch ri winaq jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, chi ri Jesús are wa' ri Cristo ri keye'm.

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Éfeso

19 ¹Aretaq ri tat Apolos k'o pa ri tinimit Corinto, ri tat Pablo xok'ow pa taq ri alaj taq tinimit ri e k'o puwi' taq ri juyub', xopan k'u pa ri tinimit Éfeso. Chila' xeuriq wi jujun kojonelab'. ²Xuta' k'u chke we kojonelab' ri', xub'ij: ¿A xqaj ri Loq'alaj Espíritu puwi' alaq aretaq xkojon alaq? —xcha chke.

Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Man jub'iq' taj qa tom u tzijol wa' chi k'o jun Loq'alaj Espíritu, —xecha che.

³Ri tat Pablo xuta' chke, xub'ij: ¿Jas k'u u wäch qasna' ri b'anom chech alaq? —xcha chke.

Ri e are' xech'awik, xkib'ij che: Are ri qasna' ri xub'an ri tat Juan, — xecha che.

⁴Ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri tat Juan xub'an ki qasna' ri winaq ri xkik'ex kanima', xkik'ex k'u ki chomanik. Xub'ij k'u chke ri winaq chi

^x 18:25 We tzij ri', "xuwi retam ri qasna' ri xub'an ri tat Juan", are kieb' oxib' ri kel kub'ij. Waral k'ut are kraj kub'ij chi mëja' retam jun jas kub'an ri Loq'alaj Espíritu, kok pa ranima' jun aretaq këkojon che ri Qajaw Jesús (Hechos 19:1-6).

rajwaxik kekojon na che ri Jun chik ri käpetik, are k'u ri Jesús wa', ri Cristo, —xcha ri tat Pablo chke.

⁵Aretaq xkita ri xub'ij, xb'an ki qasna' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús.

⁶Aretaq ri tat Pablo xuya u q'ab' pa ki wi', xqaj ri Loq'alaj Espíritu pa ki wi', xech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, xkitzijoj k'u ri tzij ri xeyi' chke rumal ri Dios. ⁷Kraj e kab'lajuj achijab' wa' chkonojel.

⁸Ri tat Pablo, oxib' ik' xutaqej opanem pa ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, ri xutzijoj wi ru Loq' Pixab' ri Dios, man kuxej tä k'u rib'. Xukoj u chuq'ab' che ki tzijob'exik ri winaq chrij ru taqanik ri Dios, xuquje' chuk'utik chkiwäch chi are qas tzij ri tajin kub'ij chke. ⁹E k'o k'u jujun ri man xkita tä ri xub'ij rumal chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Man xkaj taj xekojonik, xane xa k'äx xech'aw chrij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch konojel ri winaq. Xutas k'u rib' ri tat Pablo chkij we winaq ri', xeuk'am b'i ri kojonelab' pa jun escuela rech jun tata', Tiranno u b'i'. Chila' k'ut xeutijoj wi ronojel q'ij. ¹⁰Kieb' junab' je' xutaqej u b'anik wa'. Je ri' chi konojel ri e k'o pa Asia, winaq aj Israel xuquje' winaq ri man e aj Israel taj, xkita ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Qajaw Jesucristo. ¹¹Ri Dios k'ut xub'an nimaq taq kajmab'al rumal ri tat Pablo. ¹²Je ri' chi ri su't, ri atz'iaq ri kojom rumal ri tat Pablo, xekiya chkij ri ki cuerpo ri yawab'ib', xekunatajik, xuquje' e k'o yawab'ib' ri xeb'el itzel taq espíritus chke.

¹³E k'o k'u jujun winaq aj Israel ri xaq xeb'inik, xekesaj itzel taq espíritus chke ri winaq. Ri e are' xkaj xkikoj ru b'i' ri Qajaw Jesús chub'anik wa', xkib'ij k'u chke ri itzel taq espíritus: Pa ru b'i' ri Jesús ri kutzijoj ri tat Pablo, kujtaqan chiwe chi kixel b'ik, —xecha chke.

¹⁴Jujun ri xeb'anow wa' e are' ri wuqub' u k'ojoj jun tata', Esceva u b'i'. Ri tata' ri' are jun aj Israel, jun chke ri ki nimal sacerdotes. ¹⁵Aretaq k'ut je' xka'no, ri itzel espíritu xub'ij chke: Wetam u wäch ri Jesús, xuquje' wetam jachin ri' ri tat Pablo, are k'u ri ix, çjachin k'u ri ix? —xcha chke.

¹⁶Ri achi k'ut ri k'o ri itzel espíritu che, ruk' nimalaj chuq'ab' xuk'läq rib' chkij. Xkowin k'u che ki ch'akik konojel. Ko xeuchapo, xub'an k'ia u wäch k'äx chke, je ri' chi man k'o tä chi katz'iaq chkij. Soktajinaq chik xeb'el b'i pa ri ja, xanimaj k'u b'ik. ¹⁷Xketamaj k'u wa' konojel ri winaq ri e k'o pa ri tinimit Éfeso, winaq aj Israel, xuquje' winaq ri man aj Israel taj, je ri' chi xkixej kib' konojel. Are k'u xkinimarisaj na u q'ij ri Qajaw Jesús.

¹⁸Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri xekojonik, xepetik, xkiq'alajisaj jachike ri man utz taj ri ka'nom nab'e. ¹⁹Xuquje' e k'ia chke ri winaq ri nab'e kanoq kaka'n ri itzinik, xkik'am loq ri ki wuj ri xkikojo, xekiporoj k'u chkiwäch konojel ri winaq. Aretaq xkajilaj ri rajil taq ri wuj, xkilo chi are kawinaq lajaj mil quetzales chronojel. ²⁰Rumal konojel taq wa' we kajmab'al ri', xel u tzijol ru Loq' Pixab' ri Dios pa ronojel tinimit, e k'ia k'u ri winaq ri xekojonik.

²¹Te k'u ri' ri tat Pablo xuchomaj chi utz la' we ke' che ki solixik taq ri tinimit re Macedonia, re Acaya, kutaqej k'u ru b'e, kopan pa ri tinimit Jerusalén. Xub'ij k'ut chi aretaq këto'taj pa Jerusalén, rajwaxik xuquje' chi ke' pa ri tinimit Roma. ²²Xeutaq k'u b'i ri a Timoteo rachi'l ri tat Erasto, kieb' chke ri ketob'an ruk', rech keb'e' pa Macedonia. Are k'u ri are' xk'o'ji na kan kieb' oxib' q'ij pa Asia.

Ri winaq këkiyak kib' chrij ri tat Pablo pa ri tinimit Éfeso

²³Pa taq ri q'ij ri' xchaptaj jun ch'oj chkixol ri winaq pa ri tinimit Éfeso rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. ²⁴Are xchaptaj wa' rumal jun tata', Demetrio u b'i'. We tata' ri' are jun ch'ayal ch'ich' ri kub'an alaj taq ja re saq puaq ri këkesaj u wäch ri rachoch ri ki dios ri winaq aj Éfeso, Diana u b'i'. Käkich'ak k'u nim puaq ri achijab' ri kechakun ruk'. ²⁵Ri tat Demetrio xeumulij k'u ri ajchakib', xuquje' nik'iaj achijab' chik ri junam ki chak ruk', xub'ij chke: Etam ala q chi nim jub'iq' ri tajin këqach'ak chrij we chak ri'. ²⁶Kil b'a' ala q xuquje' këta ala q chi we achi ri', Pablo u b'i', kub'ij chi ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq man e dios tä ri'. Man xuwi tä k'u ri winaq pa Éfeso u kojom ki k'ux, xane xuquje' ne ri winaq pa taq konojel ri tinimit ri e k'o pa Asia. ²⁷We ne man nim tä chi kil wi ri rachoch ri nimalaj dios Diana, käsach k'u u wäch ri qa k'ay, are sib'alaj k'äx wa'. Je ri' man këyi' tä chi u q'ij we nimalaj dios ri' ri këq'ijilax kumal konojel ri winaq aj Asia, xuquje' kumal konojel ri winaq cho ruwächulew, —xcha chke.

²⁸Areta q xkita wa' we tzij ri', sib'alaj xpe koyowal, xkira q ki chi', xkib'ij: iNim u q'ij ri Diana ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha'.

²⁹Konojel k'u ri winaq pa ri tinimit xa xsach ki k'ux. Xaq jun xkiyo', xeb'e' chki j ri tat Gayo, ri tat Aristarco. Kieb' tata'ib' wa' aj Macedonia e rachi'l ri tat Pablo. Xekicharchatej k'u b'i pa ri k'olib'al ri e naq'atal wi ri winaq këkimulij wi kib'. ³⁰Ri tat Pablo, are ta xraj xok b'i kuk' rech keutzijob'ej ri winaq, are k'u ri kojonelab' xkiq'atej. ³¹Xuquje' jujun tata'ib' ri k'o ki taqanik pa ri q'atb'al tzij re Asia, ri e utz ruk' ri tat Pablo, xkita q u b'ixik che chi mok b'i jela' chkixol ri winaq. ³²Ri winaq ri ki mulim kib' xaq xkira q ki chi', jun wi ri xkib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri xkib'ij ri nik'iaj chik, rumal chi xaq xeb'el ch'uj. E k'ia chke ri man ketam taj jas che ki mulim kib'. ³³K'o k'u jun achi aj Israel chila', Alejandro u b'i'. Xesax k'u loq ri tata' ri' chkixol ri winaq. Are ri ch'ikimim loq kumal ri winaq aj Israel. E k'o k'u jujun xkib'ij che jas ri tajin këb'anik. Ri tat Alejandro xuyak ru q'ab' chub'ixik chke chi mech'aw chik. Are k'u kraj këkitzijob'ej ri winaq che ki to'ik ri kieb' tata'ib'. ³⁴Areta q k'ut xkich'ob' ri winaq chi ri are jun achi aj Israel, konojel xkira q ki chi', xkib'ij: iNim u q'ij ri Diana, ri ki dios ri aj Éfeso! —xecha ri'.

³⁵Xpe k'u ri ajtz'ib' re ri tinimit. Areta q xkowinik xub'ano chi ri winaq këkitatab'ej ri kub'ij, xub'ij chke: Ala q ri', ala q tata'ib' aj Éfeso, konojel

ri winaq ketam chi we tinimit Éfeso k'o reqle'n chuchajixik ri rachoch ri nimalaj qa dios Diana, xuquje' ri ab'aj, ru wächb'al ri are' ri xtzaq loq chikaj. ³⁶Qetam k'ut chi man k'o tä jun ri mat retam wa'. iXaq jun k'ol wi alaq! K'o jas mäb'an alaq ri mat kächomaj na alaq ruk' utzil. ³⁷We achijab' ri' ri k'amom alaq loq, man k'o tä jas jun äwas ri ka'nom, man e yoq'oninaq tä k'u che ri qa dios ri Diana. ³⁸We ri tat Demetrio xuquje' ri kechakun ruk' ketam chi k'o jun k'äx ri u b'anom jun chke ri achijab' ri', are ki patän ri q'atal taq tzij xuquje' ri q'atb'al taq tzij ri e k'olik. Chila' je'kib'ij wi chkijujunal chub'ixik jachike ri k'o pa kanima'. ³⁹We are jun chi wi ri kaj alaq, kuya' käb'ij alaq wa' aretaq käqamulij qib' rech käqachomaj wa' chnojimal. ⁴⁰Xib'ib'al k'u wa' we käb'ix chqe chi xa käqayak qib' chkij ri ketaqan pa qa wi' xa rumal ri xb'antaj waral kämik. Man k'o tä k'u jas kuya' käqab'ij chke we käta' chqe jas u b'anik ri ch'oj ri' ri xb'anik, —xcha'.

⁴¹Xuwi xb'itaj wa' rumal ri ajtz'ib' re ri tinimit, xub'ij chke ri winaq: iXujto'taj b'a'! —kächa'. Oj alaq cho ja, —xcha chke ri winaq.

Ri Pablo ke' pa Macedonia xuquje' pa Grecia

20 ¹Aretaq xtäni wa' we ch'oj ri', ri tat Pablo xeusik'ij ri kojonelab' rech keupixb'aj, kuku'b'isaj ki k'ux. Te k'u ri' xeuch'ab'ej kanoq, xe' k'u pa Macedonia. ²Xeuch'ab'ej k'u ri qachalal ri e k'o pa taq ri tinimit ri xok'ow wi. Xaq je ri' sib'alaj xuya anima' chke ri kojonelab'. Te k'u ri' xopan ri are' pa Grecia. ³Oxib' ik' xk'oji na chila'. Xaq jub'iq' man xok tä ri are' pa barco rech ke' pa Siria aretaq xuto chi ri winaq aj Israel tajin käkichomaj u b'anik k'äx che. Rumal wa' xuchomaj chi utz na kätzelej chraqan, kok'ow chi na jumul pa Macedonia. ⁴Xachi'lax k'u b'i rumal ri tat Sópater aj Berea, ri tat Aristarco, ri tat Segundo aj Tesalónica, ri tat Gayo aj Derbe, ri a Timoteo, xuquje' nik'iaj kojonelab' aj Asia, ri tat Tíquico, xuquje' ri tat Trófimo. ⁵We qachalal ri' xenab'ejik, xujkeyej k'u pa ri tinimit Troas. ⁶Are k'u ri uj, aretaq xok'ow ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk', xujel b'i pa ri tinimit Filipos pa barco. Ok'owinaq chi k'u job' q'ij, xeqariqa pa ri tinimit Troas. Wuqub' q'ij k'ut xujkanaj na kan chila'.

Waral kub'ij wi ri xub'an ri tat Pablo pa ri tinimit Troas

⁷Pa ri nab'e q'ij re ri semana xqamulij qib' rech kujwi' junam, käqatij k'u ri wa natab'al re ru kämikal ri Qajaw Jesús. Are k'u ri tat Pablo xeutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke ri kojonelab'. Rajwaxik k'ut chi ri tat Pablo kel b'i chila' chukab' q'ij. Rumal ri' naj xtzijon na k'ä xuriq na ri nik'iaj aq'ab'. ⁸Are pa ri u rox wiq ja qa mulim wi qib'. Chila' k'ut e k'o k'ia chäj tzijtalik. ⁹K'o k'u jun ala, Eutico u b'i', t'uuyul pa ri ventana. Ri ala sib'alaj k'äx u waram, xtzaq k'u loq pulew tzpa ru rox wiq ja,

käminaq chik xyakik. ¹⁰Xqaj k'u loq ri tat Pablo, xjupi' puwi' ri ala, xulaq'puj, te k'u ri' xub'ij chke ri qachalal: Mäxej ib' alaq, qachalal, are k'asal chik ri ala, —xcha chke.

¹¹Ri tat Pablo xpaqi chi jumul pa ri ja, xupir ri wa, junam xwi' ri are' kuk' ri kojonelab'. Xutaqej k'u tzijonem k'ä xsaqir na. Te k'u ri' xel b'i chila'. ¹²Are k'u ri ala k'asal chik xkik'am b'ik. Konojel k'ut sib'alaj kekikot chik.

Ri tat Pablo kel b'i pa ri tinimit Troas, kopan k'u pa ri tinimit Mileto

¹³Ri uj xujnab'ejik, xuje' pa barco, xujopan pa ri tinimit Asón. Jela' xuje' wi rech käqariq ri tat Pablo, xok k'u b'i quk' pa ri barco chila'. Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi ke' chraqan pa Asón. ¹⁴Aretaq xqariq qib' ruk' ri tat Pablo, xok ri are' quk' pa ri barco. Junam chik xuje' pa ri tinimit Mitilene. ¹⁵Pa barco xujel chi na b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e. Chukab' q'ij k'ut xujopan chuwäch ri Quío. Che ri jun q'ij chik xujopan pa ri tinimit Samos chi' ri mar. Xujuxlan k'u pa ri tinimit Trogilio, te k'u ri', chukab' q'ij, xujopan pa ri tinimit Mileto. ¹⁶Je ri' xqa'no rumal chi ri tat Pablo xuchomaj chi man kok'ow tä pa ri tinimit Éfeso rech man käb'eytaj tä pa Asia. Are k'u kraj kopan chanim pa ri tinimit Jerusalén we käkowinik rech kärok'owisaj ri nimaq'ij re Pentecostés chila'.

**Ri tat Pablo kätzijon kuk' ri k'amal taq ki
b'e ri qachalal kojonelab' aj Éfeso**

¹⁷Aretaq uj k'o chi pa ri tinimit Mileto, ri tat Pablo xtaqan che ki sik'ixik ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso. ¹⁸Aretaq xeopanik, xub'ij chke: Qachalal, etam alaq jas ri nu k'aslemal qas pa ri nab'e q'ij ri xinul uk' alaq waral pa Asia. ¹⁹Ronojel q'ij ri xink'o'ji uk' alaq xinpatänij ri Qajaw Jesús, man xinnimarisaj tä wib'. Ruk' taq oq'ej xinb'an ri nu chak uk' alaq, xuquje' xinriq k'ia u wäch k'äxk'ol ri xepe chwij rumal ronojel ri xka'n ri winaq aj Israel chwe. ²⁰Pune je ri', man xinya tä kan u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chech alaq, xuquje' ronojel u wäch tijonik ri kajwataj chech alaq rech käriq alaq ri utzil. Xane xintzijoj wa' chuwäch alaq cho taq ri achoch alaq, xuquje' chkiwäch konojel ri nik'iaj winaq. ²¹Xinb'ij chke ri winaq aj Israel, xuquje' ri nik'iaj winaq chik chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik cho ri Dios, xuquje' käkiya kan ri ki mak, kekojon k'u che ri Qajaw Jesucristo. ²²Kämik k'ut kine' pa ri tinimit Jerusalén. Rajwaxik k'ut kinniman che ri Loq'alaj Espiritu ri taqowinaq wa' chwe. Man wetam tä k'ut jas ri käb'an na chwe chila'. ²³Xuwi wetam jas ri u b'im ri Loq'alaj Espiritu chwe pa taq konojel ri tinimit ri kine' wi, chi kinoksax na pa che', sib'alaj kinriq na k'äx. ²⁴Man k'o tä k'u jun chke we k'äxk'ol ri' ri kinok il rumal. Xuquje' ne ri nu k'aslemal man are

tä qas nim kinwil wi. Are kwaj kink'is ri nu chak ri nu taqem rech kinopan pa ri k'isb'al re ri nu k'aslemal ruk' kikotem. Kwaj k'ut kink'is u b'anik ri yo'm pa nu q'ab' rumal ri Qajaw Jesús. Are wa' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq, kinb'ij chke chi ri Dios sib'alaj kurayij kutoq'ob'isaj na ki wäch nimalaj konojel, —kächa ri tat Pablo.

²⁵Kämik k'ut qas wetam chi man k'o tä jun chech alaq, ri nu tzijom ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio che chrij ru taqanik ri Dios, ri käril chi na jumul nu wäch. ²⁶Rumal ri' kinb'ij chech alaq pa we q'ij kämik chi ri in man k'o tä nu mak che jachin jun chech alaq we käsach u wäch. ²⁷Je ri', rumal chi xinya u b'ixik chech alaq ronojel ri u chomam ri Dios pa qa wi'. Man k'o tä jas jun u wäch tijonik ri mat xinya chech alaq. ²⁸Chajij b'a' ib' alaq, chechajij k'u alaq ri qachalal kojonelab'. Kojom k'u alaq che k'amal taq ki b'e rech kechajij alaq konojel ri qachalal ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús. Xkäm k'u ri Are' cho ri cruz, xuya k'u ru kik'el rech käkiriq ru tob'anik ri Dios. ²⁹Wetam k'ut chi aretaq in elinaq chi b'i uk' alaq, kepe na achijab' ri kaka'n na k'äx chke ri qachalal kojonelab', je' ta ne e k'a'nalaj taq utiw wa' ri kekitij taq ri chij. ³⁰Kek'oji k'u na jujun achijab', b'anal taq tzij, xol alaq, ri kekitijoj ri winaq che ri man qas tzij taj chuk'exwäch ri qas tzij rech keb'e' ri kojonelab' kuk'. ³¹Ichila b'a' alaq wa', chk'ask'at alaq! Chna'taj chech alaq chi oxib' junab', chi paq'ij chi chaq'ab', man xintäni tä che pixb'exik alaq chjujunal alaq ruk' taq oq'ej, —kächa chke.

³²Are k'u ri kämik, qachalal, kinjach kan alaq pu q'ab' ri Dios rech man käsach tä chech alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri kuk'ut chqawäch chi sib'alaj nim ru toq'ob' ri Are' pa qa wi'. We tzij ri' käkowinik kub'ano chi käk'oji chuq'ab' alaq, xuquje' kub'ano chi käriq alaq ri echb'al alaq junam kuk' konojel ri e rech ri Dios. ³³Man are tä saq puaq, man are tä q'än puaq, man are tä atz'iaq rech jachin chech alaq nu rayim u wäch. ³⁴Qas etam alaq chi xinchakun chuch'akik ronojel ri xajwataj chwe, xuquje' ri xajwataj chke ri e k'o wuk'. ³⁵Pa ronojel ri nu tijonik nu k'utum chuwäch alaq chi rajwaxik kujchakunik chuch'akik ri kajwataj chqe, rech xuquje' kujkowinik keqato' ri k'o ki rajwaxik. Xinna'taj chech alaq ru tzij ri Qajaw Jesús ri kub'ij: “Are utz na re ri winaq ri k'o kusipaj che jun chik chuwäch ri jun ri xaq xuwi kuk'amo,” —kächa', —xcha ri tat Pablo chke.

³⁶Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, xxuki'k, xub'an orar junam kuk' konojel. ³⁷Konojel k'ut xeb'oq'ik, xkik'iaq kib' chuqul ri tat Pablo, xkitz'umaj. ³⁸Sib'alaj xeb'isonik rumal ri xub'ij chke chi man k'o tä chi jumul ri käkil na u wäch. Xkachi'laj k'u b'ik, xekijacha kan chi' ri mar jawije' k'o wi ri barco.

Ri tat Pablo ke' pa ri tinimit Jerusalén

21

¹Aretaq xeqaya kan ri qachalal, xujok pa ri barco, jikom xuje' pa Cos. Chukab' q'ij chik xujq'ax pa Rodas, te k'u ri' xuje' pa ri

tinimit Pátara. ²Xqariq k'u jun barco pa Pátara ri ke' pa Fenicia, xujok k'u chupam, xqataqej k'u ri qa b'e. ³Aretaq xujq'ax pa ri mar, xqil apan ri Chipre, xqaya k'u kan pa ri qa mox, xqataqej ri qa b'e, xujopan pa Siria. Xujok'ow k'u na pa ri tinimit Tiro rumal chi ri barco xuya na kan eqa'n chila'. ⁴Xeqariq jujun kojonelab' chila', xa je ri' xujkanaj kan wuqub' q'ij kuk'. K'o k'u ri xq'alajisax chkiwäch ri kojonelab' rumal ri Loq'alaj Espíritu rech kākib'ij che ri tat Pablo chi me' pa ri tinimit Jerusalén. ⁵Aretaq xtz'aaqat ri wuqub' q'ij kuk' ri kojonelab', xujel b'i pa ri tinimit Tiro. Konojel ri kojonelab', ri achijab' kachi'l ri kixoqil, xuquje' ri kalk'ual xuje'kijacha kanoq. Aretaq xujopan chi' ri mar xujxuki'k, xqa'n orar. ⁶Te k'u ri' xqajach qib'. Xeqach'ab'ej kan ri qachalal, te ri' xujok pa ri barco, are k'u ri e are' xetzelej kan cho kachoch.

⁷Ri uj xqataqej ri qa b'e pa ri mar, qelik loq pa ri tinimit Tiro, xujopan pa ri tinimit Tolemaida. Xqayala rutzil ki wäch ri qachalal ri e k'o chila', xujkanaj k'u na jun q'ij kuk'. ⁸Chukab' q'ij chik xujel b'i pa Tolemaida, ri tat Pablo xuquje' ri uj, ri uj rachi'l, xuje' pa ri tinimit Cesarea. Chila' k'ut xuje' cho rachoch ri tat Felipe, tzijol re ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Ri are' k'ut are jun chke ri wuqub' diáconos ri xecha' nab'e pa Jerusalén.⁷ ⁹Ri tat Felipe, e k'o kiejeb' u mia'l ri man e k'ulan taj. We alitomab' ri' tajin kākikiq'alajisaj ri tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. ¹⁰Ya xke' kieb' oxib' q'ij ri uj k'o chila', aretaq xopan jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ri petinaq pa Judea, Agabo u b'i'. ¹¹Ri are' xopan che qa ch'ab'exik, xuk'am k'u ru pas ri tat Pablo, xuxim ri raqan xuquje' ru q'ab' chb'il rib', xub'ij: Ri Loq'alaj Espíritu kub'ij chi aretaq kopan ri ajchaq'el we pas ri' pa ri tinimit Jerusalén, je wa' kākā'n na ri winaq aj Israel chuyutik. Te ri' kākijach na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik, ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Agabo.

¹²Aretaq xqata wa' we tzij ri', ri uj xuquje' ri winaq aj Cesarea ri e k'o quk' xqab'ochi'l ri tat Pablo chi man ke' tā ri' pa Jerusalén. ¹³Are k'u ri tat Pablo xch'awik, xub'ij chqe: ¿Jas che koq' alaq, kāya alaq nimalaj b'is che ri wanima'? Ri in nu yo'm wib', man xuwi taj chi kinyutik, xane xuquje' chi kinkāmisax chila' pa ri tinimit Jerusalén rumal rech ri Qajaw Jesús, —xcha chke.

¹⁴Rumal k'u chi man xujkowin taj xqaq'atej, xaq xqaya kan chi je ri', xqab'ij k'ut: iChub'ana b'a' ru rayinik ri Dios puwi' la! —xujcha che.

¹⁵Ok'owinaq k'u kieb' oxib' q'ij, xqa'n k'u u b'anik ri jastaq qe. Te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Jerusalén. ¹⁶Xujkachi'laj k'u b'i jujun kojonelab' aj Cesarea. Jun chke ri kojonelab' are jun tata' aj Chipre, Mnasón u b'i'. Tzojer loq we tata' ri' are kojonel. Ruk' k'u ri are' qa chomam kujkanaj wi kanoq.

⁷ 21:8 Ri “wuqub' diáconos”: Chawila' wa' pa Hechos 6:1-6.

Ri tat Pablo kopan cho rachoch ri tat Jacobo

¹⁷Aretaq xujopan pa ri tinimit Jerusalén, xujkik'ulaj ri qachalal, sib'alaj xekikot quk'. ¹⁸Chukab' q'ij xe' ri tat Pablo quk', xuje' k'u chuch'ab'exik ri tat Jacobo. Ki mulim k'u kib' konojel ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' chila'. ¹⁹Ri tat Pablo xuya rutzil ki wäch konojel, te k'u ri' xutzijoj na ronojel jas ru b'anom ri Dios chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj rumal ri chak ru b'anom kuk'. ²⁰Aretaq ri e are' xkita ri xub'ij, xkiya u q'ij ri Dios. Xkib'ij k'u che ri tat Pablo: Je', qachalal. Pune ta ne je ri', e k'ia mil winaq aj Israel ri e kojoninaq. Ri e are' k'ut käkib'ij chi tzrajwaxik wi käqataqej u b'anik ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés, —kecha'. ²¹B'im k'u chke we winaq ri' chi ri lal tajin ketijoj la konojel ri winaq aj Israel ri e k'o chkixol ri nik'iaj winaq chik chi ya man rajwaxik tä chik keniman che ri xtaqan wi ri qa mam Moisés. Xuquje' käkib'ij chi käb'ij la chke chi man rajwaxik taj kok ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri ki k'ojol, xuquje' chi man rajwaxik tä kaka'no jas ri uj naq'atal wi. ²²¿Jas ta k'u lo käqa'no? Käkimulij k'u na kib' ri winaq aretaq käkito chi lal ulinaq. ²³Are utz na we käb'an la ri käqab'ij che la: E k'o quk' uj kiejeb' achijab' ri kaka'n na jas ri xkichi'j u b'anik cho ri Dios. ²⁴Chek'ama b'i la we achijab' ri' uk' la, aretaq käkesaj ri äwas chkij ri e are', b'ana la ri e la junam kuk'. Chya la ri puaq ri rajwaxik chke rech kekowinik käkisokaj na ri ki wi'. Je ri' konojel käkil na chi man qas tzij tä ri' ri käb'ix chij la, xane ri lal xuquje' känimaj la ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés. ²⁵Are k'u ri winaq ri man e aj Israel taj ri e kojoninaq, k'o wuj qa tz'ib'am b'i chke, qa b'im b'ik chi man keb'ok tä il, xane xaq xuwi rajwaxik chi man käkitiq tä ri ti'j ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, chi man käkitiq tä kik', chi man käkitiq tä ri ki ti'jol awaj ri e jitz'am che ki kämisaxik, xuquje' chi man kaka'n tä ke jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', —xecha che ri tat Pablo.

Käkiyak kib' ri winaq chrij ri tat Pablo, kächap kumal, käch'ayik

²⁶Xpe k'u ri tat Pablo, xeuk'am b'i ri kiejeb' achijab' ruk'. Chukab' q'ij xresaj ri äwas chrij junam kuk', te k'u ri' xok pa ri nimalaj rachoch Dios chub'ixik chke janipa' q'ij kraj na che resaxik ri äwas chkij, aretaq chkijujunal käkiya ri rajwaxik käsipax cho ri Dios.

²⁷Aretaq k'ut xa jub'iq' kraj chi kätz'aqat ri wuqub' q'ij, e k'o jujun winaq aj Israel ri e petinaq pa Asia ri xkil ri tat Pablo k'o pa ri nimalaj rachoch Dios. Xekimulij ri winaq, xkisach ki k'ux, xaq jun xkiyo' xeb'e' chrij ri are'. ²⁸Xkiraq ki chi', xkib'ij: iTata'ib' aj Israel! iChujto' alaq! Are achi wa' ri käb'in pa konojel taq ri tinimit. Kuya tijonik chke ri winaq, kub'ij ri man utz taj chkij ri qa winaqil, chrij ru Pixab' ri Moisés, xuquje' chrij we loq'alaj ja ri'. E u k'amom k'u b'i jujun winaq aj Grecia ri man e

qa winaqil taj pa ri nimalaj rachoch Dios, u b'anom ri äwas u b'anik pa we loq'alaj k'olib'al ri', —xecha'.

²⁹Je' xkib'ij wa' rumal chi kilom ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Jerusalén, rachi'l ri tat Tróximo aj Éfeso. Xkichomaj k'ut chi xuk'am b'i ri are' pa ri nimalaj rachoch Dios.

³⁰Konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén xeb'el ch'uj. Aninaq xkimulij kib', xkichap ri tat Pablo, xkicharchatej loq chupam ri nimalaj rachoch Dios, xekitz'apij k'u kan ri porta. ³¹Tajin kákitzukuj jas káka'no chukámisaxik aretaq xyi' u b'ixik che ri tata', ri ki nimal ri soldados aj Roma, chi konojel ri winaq pa ri tinimit Jerusalén tajin keb'el ch'uj, sachinaq k'u ki k'ux. ³²Ri nim taqanel ri' xeumulij jujun u soldados, xuquje' jujun chke ri ki nimal taq ri soldados, sib'alaj aninaq xeb'e' jela' jawije' e k'o wi ri winaq. Aretaq ri winaq xkil ri nim taqanel e rachi'l ru soldados, xkitanab'a' u ch'ayik ri tat Pablo. ³³Xpe k'u ri tata' ri' ri kátaqan pa ki wi' ri soldados, xe'k, xuchap ri tat Pablo. Te k'u ri' xtaqan chuyutik ruk' kieb' ximib'al re ch'ich'. Xuta' k'u chke ri winaq jachin ri tat Pablo, xuquje' jas ru mak. ³⁴Are k'u ri winaq kákiraq ki chi', jun wi ri kákib'ij ri nik'iaj, jun chi wi ri kákib'ij ri nik'iaj chik. Ri tata' man xkowin tä chuch'ob'ik jas ri xk'ulmatajik rumal chi ri winaq xaq kákiraq ki chi'. Je ri' xtaqan chuk'amik b'i ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados. ³⁵Aretaq xeopan cho ri gradas rech ri ja, ri soldados ri ki k'amom b'i ri tat Pablo xajwataj na xkitelej, xkipaqab'a', rumal chi konojel ri winaq sib'alaj kech'ikimij kib'. ³⁶Konojel k'u ri winaq ri e teren chkij kákiraq ki chi', kákib'ij: iChkámisaxoq! —kecha'.

Ri tat Pablo keuch'ab'ej ri winaq chuto'ik rib'

³⁷Aretaq tajin kák'am b'i ri tat Pablo chupam ri ja ri e jeqel wi ri soldados, ri are' xuta' che ri tata' ri kátaqan pa ki wi', xub'ij che: ¿A kuya' kintzijon jun rat uk' la? —xcha che.

Ri tata' xuta' che, xub'ij: ¿A awetam katch'aw pa ch'ab'al griego? —kácha'. ³⁸¿A mat at ri' ri jun achi aj Egipto, ri xke' kieb' oxib' q'ij wa' xuyak rib' chrij ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xeumulij kiejeb' mil achijab' kámisanelab', xeuk'am k'u b'i pa ri juyub' ri kätz'inowik? —xcha che.

³⁹Xub'ij k'u ri tat Pablo che: Ri in, in jun chke ri winaq aj Israel, xil k'u nu wäch pa Tarso, jun tinimit wa' re Cilicia ri nim u b'anik. Jela' k'ut kinel wi. Kinta' jun toq'ob' che la chi käya la chwe chi keinch'ab'ej ri winaq, —xcha ri tat Pablo che.

⁴⁰Ri tata' xuya' che chi käch'awik. Ri tat Pablo xtak'i puwi' taq ri gradas, xuyak ru q'ab' chkiwäch ri winaq chub'ixik chke chi mech'aw chik. Aretaq xetäni ri winaq, ri tat Pablo xeuch'ab'ej pa ri ch'ab'al hebreo, xub'ij:

22

¹Loq'alaj taq qachalal, ala q k'amal taq qa b'e, tampe ala q ri kinb'ij chu wäch ala q chuto'ik wib', —kácha chke ri winaq.

²Aretaq ri winaq xkito chi ri tat Pablo keuch'ab'ej pa ch'ab'al hebreo, xaq jun xek'oji wi, xkitatab'ej na ri kub'ij. Kub'ij k'u ri tat Pablo chke: ³Ri in, in winaqil ala, in aj Israel. Xil nu wäch pa Tarso, tinimit wa' re Cilicia. Waral k'ut pa Jerusalén xink'iy wi. Qas utz nu tijoxik xb'an rumal ri nim tata' Gamaliel che ri ki pixab' ri qa mam ojer. Amaq'el ronojel q'ij xintij nu chuq'ab' chupatänixik ri Dios, jas ri käb'an ala, onojel ala qämik. ⁴Nab'e kanoq ri in xinb'an na k'äx chke konojel ri e kojoni naq che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xintzukuj k'u ki kämisaxik. Xeinchap achijab', ixoqib', xeinkoj k'u pa che'. ⁵Ri ki nimal sacerdotes xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq kekowinik käkiq'alajisaj chi are ri qas tzij. Ri e are' xkiya b'i jujun taq wuj chwe, tz'ib'am wa' chke ri qachalal aj Israel ri e k'o pa ri tinimit Damasco. Xaq je ri' xine' pa Damasco che ki tzukuxik ri kojonelab' rech keinchapo, keink'am loq waral pa Jerusalén, chuk'äjisaxik ki wäch, —xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xkojon che ri Cristo

⁶B'enam k'u we pa ri b'e, opanem kinb'an pa ri tinimit Damasco, qas pa ri nik'iaj q'ij, xaq te'talík k'ut xtunun jun nimalaj saqil chwij ri xpe chikaj. ⁷Xintzaq pulew, te k'u ri' xinto k'o Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: “Saulo, Saulo, ¿jas che kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe?” —xcha'. ⁸Ri in k'ut xinb'ij che: “¿Jachin ri lal, Tat?” —xinha che. Ri Are' xub'ij chwe: “In ri' ri Jesús aj Nazaret. Ri k'äx ri tajin kab'ano, are chwe In tajin kab'an wi wa',” —xcha'. ⁹Ri e k'o wuk' xkil ri saqil, sib'alaj k'u xkixej kib'. Man xkita tä k'u ru ch'ab'al ri Jun ri tajin käch'aw wuk'. ¹⁰Ri in k'ut xinb'ij: “Tat, ¿jas kaj la chi kinb'ano?” —xinha che. Xub'ij k'u ri Qajaw Jesús chwe: “Chatwalijoq, chataqej ri a b'e pa ri tinimit Damasco. Chila' k'ut käb'ix wi na chawe jas ri rajwaxik kab'ano,” —xcha chwe. ¹¹Man xinkowin tä k'ut xinka'yik rumal ri saqil, ri sib'alaj käjuluwik. Rumal ri' xa xinyuqex b'i che ri nu q'ab' kumal ri wachi'l, xinkik'am b'i pa Damasco, —kächa'.

¹²K'o k'u jun tata' chila', Ananías u b'i'. Ri are' sib'alaj käkojon che ri Dios, kunimaj k'u ru Pixab' ri Moisés. Konojel ri winaq aj Israel ri e k'o chila' pa Damasco käkib'ij chi sib'alaj utz we tata' ri'. ¹³We tata' ri' xopan che nu ch'ab'exik, xub'ij k'u chwe: “Wachalal Saulo, chk'a'y chi na la jumal chik,” —xcha chwe. Chanim k'ut xutzir ri nu waq'äch, xinkowinik xinka'yik, xinwil k'u ri tata'. ¹⁴Xub'ij k'u ri tata' chwe: “Cha'tal la rumal ri ki Dios ri qa mam ojer rech ketamaj la jas ru rayinik, xuquje' rech ketamaj la u wäch ri Jikomaj Patänil re ri Dios, xuquje' rech käta la ri qas u ch'ab'al ri Are'. ¹⁵Kok k'u na la che q'alajisaj re ri Are' chkiwäch ri winaq, kätzijoj na la ronojel ri tom la, xuquje' ri ilom la. ¹⁶¿Jas ta ne ri keyej na la? ¡Jo' b'a! Walij la, chb'an qasna' la, ku'b'a k'ux la chrij ri Qajaw Jesús, ta' la toq'ob' che rech käsachtaj ri mak la, kub'an k'u ch'ajch'oj ri anima' la,” —xcha chwe, —xcha ri apóstol Pablo.

**Ri tat Pablo kutzijoj ri xub'ano aretaq xtaq b'i chutzijoxik ru
Loq' Pixab' ri Dios chke ri winaq ri man e aj Israel taj**

¹⁷Ri tat Pablo xutaqej tzijonem, kub'ij: Aretaq xintzelej loq pa we tinimit Jerusalén, xine' k'u pa ri nimalaj rachoch Dios. Tajin kinb'an orar chila', k'o k'u ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. ¹⁸Xinwil ri Qajaw Jesús, xub'ij k'u chwe: “Chakowij, chatel b'i chanim waral pa Jerusalén, rumal chi ri winaq ri e k'o waral man käkikoj tä na ri kab'ij chwij in,” —xcha chwe. ¹⁹Ri in k'ut xinb'ij che: “Qajaw, ri e are' ketam chi nab'e kanoq ri in xine' pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel, xeinchap konojel ri kekojon che la, xeinkoj pa che', xuquje' xeinch'ayo. ²⁰Aretaq k'ut tajin käkikämisaj ri tat Esteban ri patänil e la, ri käh'alajisan chij la, ri in, in k'o kuk'. Sib'alaj utz k'ut xinwilo chi käkämisaxik, xinchajij k'u ri ki q'u' ri tajin kekämisan che,” —xinha che. ²¹Ri Qajaw Jesús xub'ij chwe: “Jat, rumal chi rajwaxik katintaq b'i naj kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj,” —xcha ri Are' chwe, —xcha ri tat Pablo chke ri winaq.

Ri tat Pablo k'o pu q'ab' ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados

²²Xuwi chi k'u wa' we tzij ri' xkita ri winaq chuchi' ri tat Pablo, xkichap k'u u raqik ki chi', xkib'ij: iChkämisax we achi ri! iMan ya'tal tä che chi käk'asi na! —xecha ri winaq.

²³Xkitaqej k'u u raqik ki chi', xkiroqij ri ki q'u' cho ri ulew, xkijopij ulew chikaj. (Je' xqa'no chuk'utik chi sib'alaj nim ri koyowal, man kähqaj tä k'u chkiwäch ri tajin kub'ij ri tat Pablo.) ²⁴Ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados xuya taqanik chi koksax ri tat Pablo pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados, xuquje' xuya taqanik chi ko käch'ayik, te k'u ri' käk'ot u chi' rech kub'ij jas che ri winaq käkiraq ki chi' chrij. ²⁵Aretaq k'ut yutum chik ri are' rech käkich'ayo, xub'ij ri tat Pablo che ri ki nimal soldados ri tak'al chila' che kilik: ¿A ya'tal chech alaq käch'ay alaq jun achi ri jun kuk' ri winaq aj Roma^z we ta mat q'atom tzij puwi' nab'e? —xcha che.

²⁶Aretaq ri tata' ri' xuta ri xub'ij ri tat Pablo, xe'k, xub'ij che ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados: ¿Jas ta k'u lo ri tajin káb'an la che we achi ri'? Ri are' are jun kuk' ri winaq aj Roma, —xcha che.

²⁷Ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados xe' ruk' ri tat Pablo, xuta' che, xub'ij: ¿A qas tzij chi at jun kuk' ri winaq aj Roma? —xcha che.

Ri tat Pablo xub'ij: Je', qas tzij, —xcha che.

²⁸Ri nim taqanel xub'ij che ri tat Pablo: Ri in xintoj nimalaj puaq rech kinok che jun chke ri winaq aj Roma, —xcha che.

^z 22:25 Ri tat Pablo are jun aj Roma rumal chi xil u wäch pa ri tinimit Tarso, ri ketaqan wi ri winaq aj Roma. Are xuquje' jun aj Israel rumal chi ru tat, ru nan e are' aj Israel.

Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Ri in, in jun chke rumal chi je' nu b'anik wa' xil nu wäch, —xcha che.

²⁹Chanim ri soldados ri xa jub'iq' man xkich'ay ri tat Pablo xeb'el ruk', xkiya kanoq. Are k'u ri nim tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados, aretaq xretamaj chi ri tat Pablo are jun kuk' ri winaq aj Roma, sib'alaj xuxej rib' chi xtaqan chuyutik rech käch'ayik.

Ri tat Pablo käyi' chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel

³⁰Ri tata' ri kätäqan pa ki wi' ri soldados xraj xretamaj jas ri qas u mak ri tat Pablo ri tajin käkib'ij ri winaq aj Israel chrij. Xaq je ri' chukab' q'ij xresaj ri ximib'al re ch'ich' che ri tat Pablo, te k'u ri' xtaqan che ki mulixik ri ki nimaqil ri sacerdotes aj Israel, xuquje' konojel ri ki nimaqil ri winaq. Xresaj k'u loq ri tat Pablo, xutak'ab'a chkiwäch.

23 ¹Ri tat Pablo ko xka'y chke ri ki nimaqil ri winaq, xub'ij: Qachalal, ri in kinna' pa ri wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom pa ri nu k'aslemal cho ri Dios petinaq loq, —xcha che.

²Are k'u ri tat Ananías, ri ki nimal sacerdotes, xuya taqanik chke ri winaq ri e k'o chuxkut ri tat Pablo chi käkich'ay pu chi' ruk' ri ki q'ab'.

³Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij che ri tat Ananías: iQas tzij are ri Dios käch'ayow na la! iRi lal xaq kieb' wäch la! Ri lal t'uyul la chila' rech kät'at la tzij je' jas ri kub'ij ri Pixab'. ¿Jas lo wa' ri káb'an la, kätäqan k'u la che nu ch'ayik? ¿A mat käniman la che ri kub'ij ri Pixab'? —xcha che.

⁴Ri achijab' ri e k'o chunaqaj ri tat Pablo xkib'ij che: ¿A je' kab'ano chuch'ab'exik ri ki nimal sacerdotes rech ri Dios? —xecha che.

⁵Ri tat Pablo xub'ij: Qachalal, man wetam taj chi are ri ki nimal sacerdotes. Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Mab'ij ri man utz taj chrij ri jun ri kätäqan puwi' ra tinimit,” —kächa', —xcha che.

⁶Ri tat Pablo xrilo chi jujun chke ri ki nimaqil ri winaq ri e k'olik, e are' jun kuk' ri tata'ib' saduceos, ri nik'iaj chik e are' jun kuk' ri tata'ib' fariseos. Rumal ri' ko xch'awik, xub'ij chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq: Qachalal, ri in, in fariseo, in u k'ojol jun fariseo. Tajin k'u kät'at tzij pa nu wi' rumal chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib', ku'l k'u nu k'ux chrij wa', —xcha che.

⁷Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, ri tata'ib' fariseos, ri tata'ib' saduceos xkichap u chomalaxik kib', xech'ojinik. Je ri' chi ri winaq ri ki mulim kib' xub'an kieb' ki chomanik, xkitasala kib'. ⁸Je' xka'n wa' rumal chi ri tata'ib' saduceos man käkikoj taj chi kek'astaj na ri käminaqib', man käkikoj taj chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je wa' ri ki tijonik ri e are'. Are k'u ri tata'ib' fariseos käkikoj chi kek'astaj na ri käminaqib', xuquje' chi e k'o ángeles, chi e k'o espíritus. Je ri' ri ki tijonik ri e are'. ⁹Konojel k'ut, ko na xkiraq ki chi'. Xewalij k'u jujun

chke ri tijonelab' re ri Pixab' ri e jun kuk' ri tata'ib' fariseos, xkib'ij: We achi ri' man k'o tä jun mak u b'anom. We ne jun espíritu, we ne jun ángel xuch'ab'ej, mäqaq'atej ne u wäch ri kub'an ri Dios, —xecha'.

¹⁰Sib'alaj k'u nim ri ch'oj chkixol ri tata'ib'. Rumal ri' ri tata' ri ki nimal soldados aj Roma xuxej rib' we ne käb'an ch'äqataq che ri tat Pablo kumal ri e are'. Xa je ri' xtaqan chke ru soldados chi keb'e'k, käkesaj b'i ri tat Pablo chkixol rech käkik'am b'i jumul chik pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados.

¹¹Chukab' aq'ab' xuk'ut rib' ri Qajaw Jesús chuwäch ri tat Pablo, xub'ij che: iPablo, chachajij anima! Rumal ri a b'anom, rumal chi a q'alajisam waral pa ri tinimit Jerusalén jachin ri in, jas k'u ri nu b'anom, xuquje' are je' rajwaxik kab'an na che nu q'alajisaxik pa ri tinimit Roma, —xcha che.

Ri winaq käkichomaj jas käka'n chukämisaxik ri tat Pablo

¹²Chukab' q'ij chi k'ut jujun chke ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij chi käkikämisaj ri tat Pablo. Xka'n juramento chi käpe na k'äx pa ki wi' we man käka'no jas ri xkichomaj, chi man k'o tä jas käkitiq na we ta mat nab'e käkikämisaj ri tat Pablo. ¹³E k'o na más chkiwäch kawinaq achijab' ri xka'n wa' we juramento ri'. ¹⁴Xeb'e' k'u wa' kuk' ri ki nimaqil ri sacerdotes xuquje' kuk' ri nik'iaj tata'ib' chik, ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij k'u chke: Ri uj xqa'n juramento chi käpe na k'äx pa qa wi' we man käqa'no jas ri xqachomaj, chi man k'o tä jas käqatij na we ta mat nab'e käqakämisaj na ri tat Pablo. ¹⁵Ri alaq k'ut, xuquje' ri nik'iaj ki nimaqil ri winaq, b'ij alaq che ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados chi kuk'am loq ri tat Pablo chuwäch alaq chuweq, b'ij alaq chi xa käk'ot alaq u chi' che retamaxik jas ri qas xub'ano. Are k'u ri uj, k'ä mäjoq käpe ri are', kujk'oji na apan chuyuxlexik rech käqakämisaj, —xecha chke.

¹⁶Are k'u jun ala, ri ral ri ranab' ri tat Pablo, xuta wa', jas ri xkichomaj u b'anik, xe' k'u ri are' pa ri ja ri e jeqel wi ri soldados, xub'ij wa' che ri tat Pablo. ¹⁷Xa je ri' ri tat Pablo xusik'ij jun chke ri tata'ib' ri ki nimal ri soldados, xub'ij che: K'ama la b'i we ala ri' chuwäch ri tata' ri kätaqan pa ki wi' konojel ri soldados, k'o k'u ri kraj kub'ij che, —xcha che.

¹⁸Ri ki nimal ri soldados xuk'am b'i ri ala chuwäch ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, xub'ij che: Ri tat Pablo ri ajpache' xinusik'ij, te k'u ri' xuta' toq'ob' chwe chi kink'am loq we ala ri' chuwäch la, k'o k'u ri kraj kub'ij che la, —xcha che.

¹⁹Ri tata', ri nim taqanel, xuk'am b'i ri ala pu tukiel wi, xuta' k'u che: ¿Jas ri kawaj kab'ij chwe? —xcha che.

²⁰Te ri' ri ala xub'ij che: Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij chi käkib'ij che la chi käk'am la b'i ri tat Pablo chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq chuweq, käkib'ij k'u na chi xa käkik'ot u chi' che retamaxik jas ri qas xub'ano. ²¹Mäkoj b'a' la ri käkib'ij, rumal chi e k'o na más chkiwäch

kawinaq achijab' ri e yuxleninaq ri tat Pablo. Ri e are' ka'nom juramento chi käpe na k'äx pa ki wi' we ta mat käka'no jas ri ki chomam, chi man k'o tä jas käkitijo we ta mat nab'e käkikämisaq na ri tat Pablo. Ri e are' k'ut chanim ri' e k'o chik, xaq keye'm chi käya la chke jas ri käkib'ij, —xcha che.

²²Ri tata' k'ut ri kätaqan pa ki wi' ri soldados xub'ij che ri ala chi kel b'ik, xub'ij k'u che chi k'o jun mub'ij wi chi xub'ij wa' che.

Ri tat Pablo kätaq b'i chuwäch ri tat Félix ri q'atal tzij

²³Te k'u ri' ri nim tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados xeusik'ij kieb' chke ri tata'ib' ki nimaqil soldados, xuya k'u taqanik chke chi kekimulij kieb' cientos soldados chkaqan, oxk'al lajuj chik ri kekijejenik, xuquje' kieb' cientos ri kekik'am b'i ki lanzas. Rajwaxik k'ut käka'n u b'anik ri jastaq ke, xaq kek'oji na chila' pa ri u b'elej hora chaq'ab', rech keb'el b'ik, keb'e' pa ri tinimit Cesarea. ²⁴Xuquje' xuya taqanik chi kekicha' jujun kiej, käb'an u b'anik jun rech k'o kukieje' b'i ri tat Pablo, rech käkik'am b'ik, man k'o tä jas jun k'äx kuriqo, xane utz u wäch kopan ruk' ri q'atal tzij ri tat Félix. ²⁵Te k'u ri' ri tata' ri kätaqan pa ki wi' konojel ri soldados xutz'ib'aj b'i jun wuj, xuya b'i chke. Je wa' xub'ij ri wuj:

²⁶“In wa', ri in Claudio Lisias. Kintaq b'i rutzil wäch la, tat Félix, la ri' ri nimalaj q'atal tzij. ²⁷We achi ri' xchap na kumal ri winaq aj Israel, xaq k'u jub'iq' man xkikämisaq. Aretaq k'ut xinwetamaj in chi are jun aj Roma, xeinsik'ij ri nu soldados, xeintaq k'u che resaxik pa ki q'ab' ri winaq aj Israel. ²⁸Xwaj k'ut xinwetamaj jas ri mak xub'ano, ri käkib'ij chrij. Rumal ri' xink'am b'i chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ²⁹Xinwetamaj k'ut chi ru mak are wa' chi man kub'an taj jas ri kub'ij ri ki pixab' ri e are'. Man ya'tal tä k'ut chi käkämisaq, man ya'tal taj chi kok pa che' rumal wa'. ³⁰Xinta k'ut chi xjunamataj ki tzij ri winaq aj Israel, ki chomam chi k'ut jas käka'n chukämisaq we achi ri'. Xa rumal ri' xintaq b'ik uk' la, xinb'ij k'u b'i chke ri winaq ri käkib'ij chrij chi k'o u mak, chi rajwaxik käkiq'alajisaq chuwäch la jas ri mak u b'anom ri käkib'ij chrij. Xuwi b'a' wa' ri xinb'ij che la. iCh'ab'ej chi la!” —xcha b'i pa ri wuj.

³¹Ri soldados xkinimaj ri taqanik ri xyi' chke, xkik'am k'u b'i ri tat Pablo, xeb'e' chaq'ab' pa ri tinimit Antípatris. ³²Chukab' q'ij chik ri soldados ri e b'enaq chkaqan xetzelej loq jawije' k'o wi ri ja ri e jeqel wi. Are k'u ri soldados ri e b'enaq chrij kiej xkitaqej ri ki b'e ruk' ri tat Pablo. ³³Aretaq k'ut xeopan pa ri tinimit Cesarea, xkiya ri wuj che ri nim q'atal tzij, xuquje' xkiya ri tat Pablo chuwäch, xkijach k'u pu q'ab'. ³⁴Ri q'atal tzij xusik'ij ri wuj, te k'u ri' xuta' che ri tat Pablo jawije' kel wi ri are'. Aretaq xretamaj chi are aj Cilicia, ³⁵xub'ij che: Kinta na ri tzij la aretaq kepe ri winaq ri käkib'ij ri mak chij la, —xcha che.

Xeutaq k'u soldados chuchajixik ri tat Pablo pa ri nim ja ri sib'alaj je'lik, rachoch ri tat Herodes.

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Félix, ri nim q'atal
tzij, rumal ri käkib'ij ri winaq aj Israel chrij

24 ¹Xke' job' q'ij ri tat Pablo k'o pa ri tinimit Cesarea aretaq xopan ri tat Ananías ri ki nimal sacerdotes, e rachi'! jujun chke ri nimaq taq tata'ib' aj Israel, xuquje' jun kojol tzij ri xuquje' käch'aw pa ki wi' ri winaq. Ri tata' ri', Tértulo u b'i'. Xeb'ok k'u b'i chuwäch ri nim q'atal tzij chub'ixik ri mak chrij ri tat Pablo. ²Aretaq xk'am loq ri tat Pablo, ri tat Tértulo xuchap u b'ixik tzij chrij chuwäch ri nim q'atal tzij, je k'u ri' xub'ij che ri tat Félix: ¡Chäjın la, tat Félix, lal qa nan, lal qa tat! Sib'alaj maltiox che la chi rumal ech la k'o nimalaj utzil pa we qa tinimit, man k'o tä k'u je wa' je ri'. Rumal k'u ri nimalaj no'j la, sib'alaj utz b'anom la chuq'atik tzij puwi' ronojel. ³Ronojel ri b'anom la káqil pa taq konojel ri tinimit, sib'alaj káqamaltioxij wa' che la, tat Félix. ⁴Man káqaj tä k'ut káqaya nimalaj latz' che la. Xuwi káqaj káqab'ochi'j la rech káb'an la toq'ob', kujtatab'ej na la jun rat. ⁵We achi ri', xqetamaj chi jawije' chi' ri kopan wi, xaq k'áx kub'an chkixol ri winaq, je' jas jun nimalaj yab'il. Pa ronojel ruwächulew kuyak ch'oj chkixol ri winaq aj Israel, je ri' chi xaq kákitasala kib'. Ri are' k'ut are jun k'amal ki b'e ri jule' winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús aj Nazaret ri káb'ix Nazarenos chke. ⁶Xuquje' xub'an ri áwas u b'anik pa ri nimalaj rachoch Dios. Ri uj k'ut xqachapo. Are ta xqaj xqaq'at tzij puwi', jas ri kub'ij ri qa pixab'. ⁷Are k'u ri tata', Lisias u b'i', ri kátaqan pa ki wi' ri soldados, xunim rib' ri are'. Ruk' nimalaj chuq'ab' xresaj ri tat Pablo pa qa q'ab'. ⁸Xub'ij k'ut chi ri winaq ri käkib'ij chrij ri tat Pablo chi k'o u mak, rajwaxik keopan uk' la. Ri lal k'ut kuya' kák'ot la u chi', káta' la che, rech ketamaj la chi qas tzij wa' ronojel ri tajin káqab'ij chrij, —xcha che ri tat Félix.

⁹Xuquje' ri winaq aj Israel ri e k'o ruk' ri tat Tértulo xkib'ij chi ronojel wa' are qas tzij. ¹⁰Ri nim q'atal tzij xuk'ut ruk' ru q'ab' chi kuya' käch'aw ri tat Pablo. Ri are' k'ut xub'ij: Wetam chi k'ia junab' chik k'o la che q'atal tzij pa ki wi' we winaq ri', rumal ri' kárikot wanima' kinb'ij kieb' oxib' tzij chuwäch la chuto'ik wib'. ¹¹Kákowin k'u la ketamaj la chi k'á te' kab'lajuj q'ij wa' in opaninaq pa ri tinimit Jerusalén chuq'ijilaxik ri Dios. ¹²Man k'o tä k'u ch'oj nu b'anom, man tajin tä kinchomala tzij ruk' jachin jun aretaq xinkiriq pa ri nimalaj rachoch Dios. Man tajin tä kinsach ki k'ux ri winaq pa taq ri rachoch Dios ri kákimulij wi kib' ri winaq aj Israel, o jawije' chi' ri xinkiriq wi pa ri tinimit. ¹³Wa' we winaq ri' man kekowin taj kárik'ut chuwäch la chi qas tzij ri tajin käkib'ij chwij. ¹⁴King'alajisaj k'u chuwäch la, chi ri in are tajin kinpatánij ri ki Dios ri qa nan qa tat ojer. Je' tajin kinb'ano jas ri kub'ij ru tzij ri Jesús ri qas K'amal qa B'e,^a ri käkib'ij ri winaq aj Israel chi are' jule' tijonik wa' ri man qas tzij taj. Kinkoj in xuquje'

^a 24:14 “K'amal qa B'e”: Ri mero tzij pa griego are “ri B'e”.

ronojel ri tz'ib'tal pa taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' ri tz'ib'tal pa taq ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵Jas ri e are', je' k'u ri in. Ku'l' nu k'ux chrij ri Dios chi kek'astaj na konojel ri käminaqib' ri ka'nom utzil pa ri ki k'aslemal, xuquje' ri ka'nom etzelal. ¹⁶Rumal ri' amaq'el ronojel q'ij kinkoj nu chuq'ab' rech man k'o tä etzelal kinna' pa ri wanima' chuwäch ri Dios, o chkiwäch ri winaq, —kächa ri tat Pablo.

¹⁷Ok'owinaq chi kieb' oxib' junab' ri in b'ininaq pa taq nik'iaj tinimit chik, te k'u ri' xintzelej loq jumul chik pa ri nu tinimit, xine' pa Jerusalén chuya'ik ri puaq, tob'anik chke ri meb'a'ib' chila', xuquje' chuya'ik sipanik cho ri Dios. ¹⁸Tajin k'u kinya ri nu sipanik pa ri nimalaj rachoch Dios, wesam chi ri äwas chwij, aretaq xinkiriq jujun winaq aj Israel ri kepe pa Asia. Xa kieb' oxib' ri winaq k'olik, man k'o tä k'u k'äx tajin kinb'an kuk'. ¹⁹Ri winaq ri kepe pa Asia, ri xinkiriq pa ri nimalaj rachoch Dios, e are wa' ri rajwaxik kepe chuwäch la, käkib'ij k'ut jas u wäch ri mak nu b'anom, we qas tzij k'o k'äx pa ki k'ux chwij. ²⁰We man je ri', chki'b'ij b'a' ri winaq ri e k'o waral chanim, we k'o jas jun mak xkiriq chwij aretaq xinok chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq aj Israel. ²¹We k'u ne are nu mak ri tajin käkib'ij chi aretaq in k'o chkixol, ko xinch'awik, xinb'ij: “Kämik tajin käq'at ala q tzij pa nu wi' rumal chi kinkojo chi kek'astaj na ri käminaqib',” —xinha', —xcha ri tat Pablo che ri tat Félix.

²²Ri tat Félix, aretaq xuta ri xub'ij ri tat Pablo, qas k'o retam chik chki' ri winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús ri qas K'amal ki B'e. Xuya na kan ru chomaxik wa' pa jun q'ij chik, xub'ij k'u chke ri winaq: Aretaq käpe ri tat Lisias, ri tata' ri kätaqan pa ki wi' ri soldados, te k'u ri' qas kinwetamaj na jas u b'anik ronojel wa', —xcha chke.

²³Xtaqan k'u ri tat Félix che ri ki nimal soldados, chajil re ri tat Pablo chi kutajej u chajixik. Xuquje' xub'ij che chi kuya che ri tat Pablo chi kuya' keopan ri e utz ruk' chuch'ab'exik, xuquje' chuya'ik ri rajwaxik che, man keuq'atej tä ri e are'.

²⁴Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, xopan chi jumul ri tat Félix rachi'l ri nan Drusila ri rixoqil. Ri are' are jun aj Israel. Xtaqan k'u chusik'ixik ri tat Pablo rech kätzijon kuk' chrij ri kojoniq che ri Jesucristo. ²⁵Aretaq k'ut ri tat Pablo xuchap u tzijoxik chi rajwaxik kub'an jikom jun che ru k'aslemal, man kub'an tä jun xaq jas ri kraj ri are', xuquje' xutzijoj chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri winaq pa ri k'isb'al q'ij, xuxej rib' ri tat Félix, xub'ij k'u che ri tat Pablo: Xaq je' na la', kuya' kate'k. Aretaq k'ut käb'antaj ri jastaq we, kintaqan chi na jumul che a sik'ixik, —xcha che.

²⁶Are k'u kraj ri tat Félix chi ri tat Pablo kuya puaq che rech kutzoqopij b'ik. Rumal ri' amaq'el kätaqan chusik'ixik rech kätzijon ruk'. ²⁷E ok'owinaq chi k'u kieb' junab', xaq je ri' ri xka'no. Te k'u ri' xk'extaj ri tat Félix che nim q'atal tzij. Are xkanaj kan ri tat Porcio Festo chuk'exel. Are k'u ri tat Félix, are kraj kub'an kanoq jachike ri käqaj chkiwäch ri winaq aj Israel. Rumal ri' xuya na kan ri tat Pablo pa che'.

Ri tat Pablo kok chuwäch ri tat Festo ri nim q'atal tzij ri te' xokik

25 ¹Xke' oxib' q'ij ri okinaq ri tat Festo che nim q'atal tzij. Te k'u ri' xel b'ik pa ri tinimit Cesarea, xe' k'u pa Jerusalén. ²Chila' k'ut ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri winaq aj Israel ri más nimaq na ki b'anik xeb'ok chuwäch ri tat Festo chub'ixik jas u wäch mak ri xub'an ri tat Pablo, jas ri tajin käkib'ij chrij. ³Xkib'ochi'j ri tat Festo, xkita' k'u toq'ob' che chi kätaqan chuk'amik loq ri tat Pablo pa ri tinimit Jerusalén. Ri winaq aj Israel xjunamataj ki tzij, xkichomaj chi käkikämisaj na ri tat Pablo pa ri b'e. ⁴Xpe k'u ri tat Festo, xub'ij chke chi ri tat Pablo k'o pa che' jela' pa ri tinimit Cesarea. Xub'ij k'u chke chi kätzelej na ri are' jela' pa kieb' oxib' q'ij. ⁵Xuquje' xub'ij chke: Jachin taq ri k'o chxol alaq, ri k'o taqanik pa ki q'ab', rajwaxik keb'e' wuk' pa Cesarea. We k'u k'o u mak ri achi ri', kuya' káb'ij alaq wa' chwe jela', —xcha ri tat Festo chke.

⁶Xa k'u wajxaqib' q'ij, we k'u ne lajuj q'ij, xk'oji ri tat Festo pa ri tinimit Jerusalén, te k'u ri' xtzelej pa ri tinimit Cesarea. Chukab' q'ij xt'uyi pa ru t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xtaqan chusik'ixik ri tat Pablo. ⁷Aretaq xopan ri tat Pablo chuwäch ri tat Festo, xepe ri winaq aj Israel ri e petinaq pa Jerusalén, xkimulij kib' chrij ri are'. K'ia u wäch k'äx ri xkib'ij chi u b'anom, man xekowin tä k'ut xkik'utu chi qas tzij ri xkib'ij chrij. ⁸Are k'u ri tat Pablo xub'ij we tzij ri' chuto'ik rib': Ri in man k'o tä jub'iq' mak nu b'anom. Man in makuninaq tä chrij ri ki pixab' ri winaq aj Israel, chrij ta ne ri nimalaj rachoch Dios, o chrij ri César ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha che ri tat Festo.

⁹Are k'u ri tat Festo, are kraj kub'ano jachike ri käjaj chkiwäch ri winaq aj Israel, xa rumal ri' xuta' che ri tat Pablo, xub'ij: ¿A kawaj kate' pa ri tinimit Jerusalén rech chila' kinq'at wi tzij pa wi'? —xcha che.

¹⁰Xch'aw k'u ri tat Pablo, xub'ij che: Chuwäch ru q'atb'al tzij ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, in k'o wi. Are waral rajwaxik käj'at wi tzij pa nu wi'. Qas etam k'u la chi man k'o tä jun k'äx nu b'anom chkij ri winaq aj Israel. ¹¹We k'u ne nu b'anom jun k'äx, we ne nu b'anom jun mak ri taqal wi chi kinkämisaxik, man kinwesaj tä wib' chupam, kuya' kinkämisaxik. We k'u man k'o jas ri nu b'anom ri käkib'ij chwij, man k'o tä jun ya'tal che chi kinujach pa ki q'ab'. Kinta' b'a' chi ri César, ri nimalaj taqanel, chi ri are' käj'atow tzij pa nu wi', —xcha ri tat Pablo.

¹²Xtzijon k'u ri tat Festo kuk' ri ya'l taq u nol' ri ketob'an ruk', xub'ij che ri tat Pablo: Xab'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, käj'atow na tzij pa wi'. Kate' b'a' na ruk' ri nimalaj taqanel ri', —xcha che.

Ri tat Pablo kok chuwäch ri nim taqanel Agripa

¹³Ok'owinaq chi kieb' oxib' q'ij, ri nim taqanel Agripa rachi'l ri nan Berenice xeb'e' pa ri tinimit Cesarea chuch'ab'exik ri tat Festo. ¹⁴K'ia

q'ij xek'oji na chila', are k'u ri tat Festo xub'ij che ri tat Agripa jas ri xb'an che ri tat Pablo. Je wa' xub'ij che: K'o jun achi waral ri yo'm kan pa che' rumal ri tat Félix aretaq xel b'ik. ¹⁵Aretaq xink'oji pa ri tinimit Jerusalén, xepe ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri ki nimaqil ri winaq aj Israel, xkib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri'. Xkib'ij chwe chi kinq'at na tzij puwi' chi kāk'äjisax u wäch we achi ri'. ¹⁶Xinb'ij k'u chke ri e are' chi ri q'atb'al tzij re Roma, man u yo'm tä taqanik chi kākämisax jun winaq we man nab'e kopan na chkiwäch ri kākib'ij chrij chi k'o u mak rech kuto' rib' chuwäch ri káb'ix chrij. ¹⁷Rumal ri' aretaq xepe ri e are' junam wuk' waral, man xinb'eytaj taj, xane chanim chukab' q'ij xint'uyi pa ri t'uyulib'al pa ri q'atb'al tzij, te k'u ri' xintaqan chusik'ixik ri achi ri'. ¹⁸Aretaq k'ut xepe ri winaq ri kākib'ij chi k'o u mak xub'ano, man k'o tä jun etzelal ri xkib'ij chrij junam ruk' ri tajin kinchomaj in. ¹⁹Xane xaq xuwi xkib'ij chi ri tat Pablo man kub'an tä ronojel ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel, ri e kojoninaq wi che, xuquje' xkib'ij chi kutzizoj ru b'anik jun achi, Jesús u b'i', ri xkämik, kub'ij k'u ri are' chi k'asal chik. ²⁰Man kinriq tä k'u in jas kinb'ano, rumal k'u ri' xinta' che ri tat Pablo we kraj ke' ri are' pa ri tinimit Jerusalén, rech chila' kāk'at wi tzij puwi'. ²¹Are k'u ri are' xub'ij chi rajwaxik kāk'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' xintaqan chuchajixik na pa che' k'ä kintaq na b'i ruk' ri nimalaj taqanel, —xcha'.

²²Xub'ij k'u ri tat Agripa che ri tat Festo: Ri in xuquje' kwaj kinta ru tzij ri achi ri', —xcha'.

Ri tat Festo xub'ij che: Chuweq kätä na la jas ri kub'ij we achi ri', —xcha che ri nim taqanel Agripa.

²³Chukab' q'ij, aretaq xeopan ri tat Agripa rachi'l ri nan Berenice, sib'alaj nimaq ka'nom che kib', ruk' nimal xeb'ok b'i pa ri nimalaj ja ri kākimulij wi kib' ri winaq, kachi'l ri tata'ib' ri ketaqan pa ki wi' ri soldados, xuquje' kachi'l ri tata'ib' ri nimaq ki b'anik pa ri tinimit. Xtaqan k'u ri tat Festo ri nim q'atal tzij chusik'ixik loq ri tat Pablo. ²⁴Te k'u ri' xub'ij ri tat Festo: Nim taqanel Agripa, xuquje' alaq onojel alaq ri e k'o quk' waral, k'o we achi ri' chuwäch alaq, chrij k'u wa' ri xkiraq wi ki chi' k'ia ri winaq aj Israel pa Jerusalén, xuquje' waral pa Cesarea. Kākib'ij chi k'o mak u b'anom we achi ri', chi rumal k'u ri' rajwaxik kākämisaxik, —kecha ri'. ²⁵Ri in k'ut kinwilo chi man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal ta wi kākämisaxik. Ri are' k'ut u b'im chi rajwaxik kāk'at tzij puwi' rumal ri tat Augusto César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal ri' nu chomam chi kintaq na b'i ruk' are'. ²⁶Man k'o tä k'u jas ri kinkowinik kintz'ib'aj b'i che ri nimalaj taqanel ri kätäqan pa nu wi'. Rumal ri' xink'am loq ri achi chuwäch alaq, más na chuwäch la, nim taqanel Agripa, rech kāk'ot na u chi'. Je ri' k'o ri kinkowinik kintz'ib'aj b'ik. ²⁷Kinchomaj k'ut chi xaq loq' kintaq b'i jun ajpache' we man kinb'ij b'ik jas ri mak u b'anom, —xcha chke.

Ri tat Pablo kuto' rib' chuwäch ri tat Agripa ri nim taqanel

26 ¹Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Kuya' katch'awik chuto'ik awib', —xcha che.

Ri tat Pablo xuyak ru q'ab', te k'u ri' xuchap ch'awem, xub'ij: ²Nim taqanel Agripa, sib'alaj käkikot wanima' chi kuya' kinch'aw chuwäch la kämik chuto'ik wib' chuwäch ronojel ri käkib'ij ri winaq aj Israel chwij. ³Wetam k'ut chi qas etam la ronojel ri uj naq'atal wi, uj ri winaq aj Israel, xuquje' jachike taq ri tzij kujch'ojin chrij. Rumal ri' kinta' jun toq'ob' che la chi kächajij la paciencia wuk' che nu tatab'exik, —xcha ri tat Pablo che ri nim taqanel Agripa.

Ri tat Pablo kutzijoj ru k'aslemal nab'e aretaq mäjoq käkojonik

⁴Xutaqej tzijonem ri tat Pablo, xub'ij: Konojel ri winaq aj Israel ketam ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal chkixol petinaq loq, rumal chi kuk' ri e are' xil wi nu wäch. Pa ri nu tinimit k'ut xink'yisax wi, xuquje' pa ri tinimit Jerusalén. ⁵Ri e are' xuquje' ketam wa', kekowinik käkiqu'alajisaj wa' we käkaj, chi ri in tzojer loq in jun kuk' ri winaq fariseos. E are' k'u wa' ri winaq aj Israel ri sib'alaj käkikoj na ki chuq'ab' chub'anik ri kub'ij ru Pixab' ri Moisés. ⁶Kämik k'ut tajin kätat tzij pa nu wi' rumal chi ku' nu k'ux chrij ri xuchi'j kan ri Dios chke ri qa mam ojer, chi keuk'astajisaj na ri käminaqib'. ⁷Are k'u wa' ri keye'm ri winaq aj Israel ri e k'o che ri ki mam ojer ri kab'lajuj u k'ojol ri tat Jacob, chi je' käb'antaj na. Rumal ri' keq'ijilan che ri Dios. Chi paq'ij chi chaq'ab' kepatänin che. Tat Agripa, are k'u rumal rech wa' chi ku' nu k'ux chi kek'astaj na ri käminaqib', xa k'u rumal ri' k'o ri käkib'ij ri winaq aj Israel chwij kämik. ⁸¿A mat käkoj alaq chi ri Dios keuk'astajisaj ri käminaqib'? —kächa ri tat Pablo chke.

**Ri tat Pablo kutzijoj jas xub'ano chub'anik
k'äx chke ri winaq kojonelab' nab'e**

⁹Ri in, in xuquje' nab'e xincomaj in chi rajwaxik kinb'an k'ia u wäch k'äx chke ri winaq ri ki taqem ru tijonik ri Jesús aj Nazaret. ¹⁰Je k'u ri' xinb'an in pa ri tinimit Jerusalén. E k'ia chke ri kojonelab' xeinkoj pa che' rumal ri taqanik ri xyi' pa nu q'ab' kumal ri ki nimaqil sacerdotes chi je' kinb'an wa'. Aretaq k'ut tajin kekämisax ri kojonelab', ri in sib'alaj utz xinwilo. ¹¹K'ia mul xink'äjisaj ki wäch ri kojonelab' pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq aj Israel. Je wa' xinb'ano rech käkiya kan ri ki kojonik. Sib'alaj k'u xyaktaj woyowal chkij, je' ta ne chi xinch'ujarik. Xine'k, xinb'an k'äx chke k'ä pa taq ri nik'iaj tinimit chik, —kächa'.

Ri Pablo kutzijoj jas xub'ano aretaq xkojonik

¹²Ri in b'enaq pa ri b'e, b'enam we chub'anik k'äx chke ri kojonelab' pa ri tinimit Damasco. Ri in taqom b'ik, xuquje' yo'm b'i taqanik pa nu q'ab' kumal

ri ki nimaqil sacerdotes. ¹³Nim taqanel Agripa, are qas pa ru nik'iaj q'ij ri', uj k'o pa ri b'e aretaq xaq te'talik xinwil jun saqil ri xpe chikaj, ri sib'alaj kájuluw na chuwäch ri q'ij, xtunun k'u chqij, ri in xuquje' konojel ri e b'enaq wuk'. ¹⁴Ri uj qonojel k'ut xujtzaq cho ri ulew, te k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe pa ch'ab'al hebreo: “Saulo, Saulo, ¿jas che tajin kab'an we nimalaj k'äx ri' chwe?” —kächa'. “Ri at k'ut tajin kariq k'äx, jas ri kub'an ri wakäx ri kukoj aqan che ri jun che' ri t'ist'ik u wi,” —xcha chwe. ¹⁵Ri in k'ut xinb'ij: “¿Jachin ri lal, Tat?” —xinha che. Ri Are' xub'ij chwe: “In ri' ri Jesús ri tajin kab'an wa' we k'äx ri' chwe,” —kächa ri'. ¹⁶“iChatwalij b'a! Nu k'utum k'u wib' chawäch rech katok che patänil we, xuquje' rech katok che q'alajisal re ri awilom kämik chi are ri In, in awilom. Xuquje' kaq'alajisaj ri kink'ut na chawäch. ¹⁷Katinto' na pa ki q'ab' ri a winaqil, ri aj Israel, xuquje' pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik ri katintaq wi b'i kämik. ¹⁸Katintaq b'i kuk' rech kab'ano chi ri e are' qas keka'yik, rech keb'el b'i pa ri q'equm re ri mak, keq'ax na pa ri saqil rech ri qas tzij, xuquje' rech man käkitaqej tä k'olem pu q'ab' ri Satanás, xane keq'ax na pu q'ab' ri Dios, kekojon k'u chwe In. Xaq je ri' käkiriq na ri sachb'al ki mak, xuquje' kek'oji na junam kuk' ri e rech ri Dios,” —xcha ri Jesús chwe, —kächa ri tat Pablo.

Ri tat Pablo kunimaj ri xk'ut chuwäch rumal ri Dios

¹⁹Tat Agripa, nim taqanel, rumal ri' ri in xinnimaj ri xuk'ut ri Dios chnuwäch, man xinb'an tä k'u negar. ²⁰Xane xinchap u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios nab'e pa ri tinimit Damasco, te k'u ri' pa ri tinimit Jerusalén, pa ronojel ri Judea, xuquje' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Xinq'alajisaj chkiwäch chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, keniman k'u che ri Dios. Xuquje' xinb'ij chke chi rajwaxik kaka'n ronojel u wäch utzil rech q'alaj chi k'extajinaq ri kanima', k'extajinaq k'u ri ki chomanik. ²¹Xa k'u rumal wa' ri winaq aj Israel xinkichapa loq pa ri nimalaj rachoch Dios, are ta xkaj xinkikämisaj. ²²Rumal k'u ru tob'anik ri Dios nu taqem u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Are' kämik. Nu tzijom ru Loq' Pixab' ri Dios chke nimalaj konojel ri winaq, chke ri man nim tä keil wi, xuquje' chke ri nimaq ki b'anik. Man k'o tä jun tzij ri nu b'im ri mat je' jas ri ki b'im kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' jas ru b'im kan ri qa mam Moisés chi käb'antaj na. ²³Are je' chi ri Cristo kuriq k'äx, käkämisax k'u na. Te k'u ri' are ri Are' ri nab'e chkiwäch konojel ri kek'astaj na chkixol ri käminaqib' rech kutzijoj na chi saq ri qas tzij chrij ru tob'anik ri Dios chke ri qa winaqil, xuquje' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, —xcha ri tat Pablo chke.

Ri tat Pablo kukoj u chuq'ab' che ri nim taqanel Agripa rech kákojonik

²⁴Ri tat Pablo tajin kub'ij taq we tzij ri' chuto'ik rib' aretaq ri tat Festo ko xuraq u chi', xub'ij: iPablo, xaq at elinaq ch'uj! Rumal ri ki sik'ixik k'ia taq wuj, katijoj k'u awib' chkij, xatch'ujarik, —xcha che.

²⁵Ri tat Pablo xch'awik, xub'ij: Man in ch'ujarinaq taj jas ri kächomaj la, tat Festo. Ri tajin kinb'ij are qas tzij. Ruk' utzalaj nu chomanik tajin kinb'ij ronojel wa'. ²⁶Waral k'o wi we nim taqanel Agripa. Qas retam ri are' ronojel wa' ri tajin kinb'ij, rumal k'u ri' man kinxej tä wib' kintzijon chuwäch ri are'. Kinkojo chi ronojel wa' retam ri are', rumal chi ri tajin kinb'ij man b'anom tä wa' chi k'uoyal. ²⁷¿A mat kákoj la, tat Agripa, lal ri' ri nim taqanel, ri xkib'ij kan ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios? ¡Qas wetam chi kákoj la! —xcha che.

²⁸Ri tat Agripa xub'ij che ri tat Pablo: Xa jub'iq' man katkowinik kab'an chanim chi ri in kinkojon na che ri Cristo, —xcha che.

²⁹Ri tat Pablo xub'ij: We chanim, we na'tam, are ri nu rayinik chi man xuwi tä ri lal, xane xuquje' konojel ri tajin kákitatab'ej ri nu tzij kámik, káka'n ta k'u na jas ri nu b'anom in. Man kwaj tä k'ut chi are kuk' we ximib'al re ch'ich' ri', —xcha chke.

³⁰Xuwi xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, xwalij ri nim taqanel, xuquje' ri nim q'atal tzij rachi'l ri nan Berenice, xuquje' konojel ri e t'uuyul chila'. ³¹Xeb'e' chuchomaxik rij wa' pa ki tukiel wi. Xkitzijob'ela kib', xkib'ij: We achi ri', man k'o tä jun mak u b'anom ri taqal wi kákámisaxik, o chi kák'oji ri are' pa che', —xecha'.

³²Xpe ri tat Agripa, xub'ij che ri tat Festo: We achi ri', xqatzozopij ta b'i wa' we ta mat xub'ij chi káq'at tzij puwi' rumal ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, —xcha ri tat Agripa che ri tat Festo.

Ri tat Pablo kátaq b'i pa ri tinimit Roma

27 ¹Areqa xchomatajik chi kujtaq b'i pa Italia ri k'o wi ri nimalaj tinimit Roma, ri tat Pablo kuk' nik'iaj chik ajpache' xejach b'i pu q'ab' jun ki nimal ri soldados, ri k'o pa ki wi' cien achijab'. Julio u b'i' ri tata' ri'. We tata' ri' are ri kátaqan pa ki wi' ri soldados ri káb'ix chke: “Rech ri Nimalaj Taqanel Augusto”, —kuchixik. ²Xujok b'i pa jun barco pa Adramitio, jun tinimit ri k'o chi' ri mar. We barco ri' b'enam re pa taq ri tinimit re Asia. Qachi'l k'u ri tat Aristarco ri kel pa ri tinimit Tesalónica, jun tinimit wa' re Macedonia. ³Chukab' q'ij xujopan pa ri tinimit Sidón ri k'o chi' ri mar. Ri tat Julio sib'alaj utz xub'an ruk' ri tat Pablo, xuya che chi ke' che ki ch'ab'exik ri e utz ruk' rech káyi' ri kajwataj che. ⁴Xujel chi b'i pa ri tinimit Sidón, xqataqej ri qa b'e puwi' ri mar, xqaya kan ri Chipre pa ri qa mox, rumal chi ri kiáqiq' xa chqawäch kápe wi. ⁵Xujq'ax pa ri mar chuwäch ri taq'aj re Cilicia, xuquje' re Panfilia, xujopan k'u pa Mira, jun tinimit wa' re Licia.

⁶Ri tat Julio, ri ki nimal ri soldados, xuriq jun barco chila' aj Alejandría ri b'enam re pa Italia, xujrokisaj chupam rech káqataqej ri qa b'e. ⁷K'ia q'ij ri' xaq nojimal ri qa b'inem pa ri barco, xa ruk' taq k'láx xujopan chuwäch ri tinimit Gnido. Rumal k'u rech chi kujuq'atej ri

kiäqiq', xa je ri' xujok'ow chuwäch ri Salmón, xujok'ow chrij ri Creta, jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar. ⁸Xqataqej ri qa b'e chuchi' ri taq'aj, ruk' taq k'äx xujopan pa ri alaj tinimit ri káb'ix Buenos Puertos che, chunaqaj k'u wa' k'o wi ri tinimit Lasea.

⁹K'ia q'ij chik uj b'eytajinaq. Sib'alaj xib'ib'al chi k'ut ri b'inem pa ri mar rumal chi kuchap ri q'alaj (ok'owinaq chi k'u ri ayuno).^b Xa je ri' ri tat Pablo xuchap ki pixb'exik ri achijab'. ¹⁰Xub'ij chke: Tata'ib', kinwilo chi we b'inem ri' sib'alaj xib'ib'al, man xuwi taj kub'an na k'äx ri barco, xane xuquje' ri eqa'n ri k'o chupam, xuquje' ne ri uj, we ne kujkäm na, — xcha chke.

¹¹Are k'u ri tata', ri ki nimal ri soldados, are' xunimaj ri kub'ij ri tata' ri káb'inisan ri barco, xuquje' ri ajchaq'el ri barco. Man xukoj tä pa kuenta ri xub'ij ri tat Pablo. ¹²Are k'u ri tinimit ri e k'o wi man utz tä wa' rech käkok'owisaj ri q'alaj chila', rumal ri' ri más achijab' xkichomaj chi are utz na chi keb'el b'i chila', keb'e' pa ri tinimit Fenice, we kekowinik. Are jun tinimit wa' pa Creta ri k'o chi' ri mar, chusik'el ru wikiäq'ab' u qajb'al ri q'ij, xuquje' chusik'el ru mox u qajb'al ri q'ij. Je ri' xkaj xka'no rech chila' käkok'owisaj wi ri q'alaj.

**Xwalij jun nimalaj q'eqal jäb' puwi' ri mar,
sib'alaj nim k'u ri kiäqiq' ri k'o chupam**

¹³Xpe k'u jub'iq' kiäqiq' pa ru mox ri relb'al q'ij, ri man qas nim u chuq'ab', rumal ri' xkichomaj chi kekowinik käkitaqej ri ki b'e. Xeb'el k'u b'ik, xkitaqej ri ki b'e puwi' ri mar chunaqaj ri taq'aj re Creta. ¹⁴Man naj tä más uj b'enaq pa ri mar aretaq xaq te'talik xpe jun nimalaj kiäqiq', ri káb'ix Nordeste che, ri petinaq pa Creta, xuchap k'u u slab'isaxik ri barco. ¹⁵Rumal chi man xujkowin taj xujb'in chqawäch rumal ri kiäqiq', xa je ri' xaq xqaya che ri kiäqiq' chi kujk'am b'i rumal. ¹⁶Xujok'ow chrij jun alaj ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar, Clauda u b'i', ri man k'o tä wi más kiäqiq'. Ruk' taq k'äx xujkowin chuyakik ri alaj barco ri qa chererem b'ik che to'b'al qib'. ¹⁷Aretaq k'o chi ri alaj barco chupam ri nim barco, xkixim ri nim barco ruk' kolob' chrij rech man käjaq'in taj. Käkixej k'u kib' we ne kunim rib' ri nim barco pa ri senyäb' ri káb'ix Sirte che, rumal k'u ri' xkiqasaj ri manta ri k'o puwi' ri barco.^c ¹⁸Chukab' q'ij, rumal chi sib'alaj nim u chuq'ab' ri kiäqiq' chupam ri q'eqal jäb', xkichap resaxik ri eqa'n pa ri barco, xkik'läq b'i pa ri mar. ¹⁹Churox q'ij chik xeqak'läq b'i ri

^b 27:9 Ri tzij “ayuno”, aretaq kəkōj chi', kel kub'ij ri nimaq'ij ri káb'an kumal ri winaq aj Israel rech kána'taj chke ri sachb'al ki mak ojer rumal ri Dios. ^c 27:17 Ri nim manta ri' ri k'o pa ri barco, aretaq káyak aq'an wa' rech kuriq ri kiäqiq', are k'u ri kiäqiq' kuk'am b'i wa' jas ri kub'an che jun barreilete. Käch'ikimix ri barco rumal ri kiäqiq' ri kuriq ri manta ri ximital che (Hechos 27:40).

chakub'al taq jastaq rech ri barco pa ri ja'. ²⁰K'ia q'ij chik man xqil tä chi u wäch ri q'ij o ri ch'imil, qa riqom k'u k'äx rumal ri nimalaj q'eqal jäb'. Xqachomaj k'ut chi kujkäm na, man ku'l tä chi qa k'ux chi kujk'asi'k.

²¹Xke' k'u k'ia ri q'ij man k'o tä qa wa xqatijo, rumal ri' ri tat Pablo xtak'i aq'an chqaxol, xub'ij: Tata'ib', sib'alaj utz na we ta xta alaq ri xinb'ij, mat xujel loq pa Creta, rech mat xqariq wa' we k'äx ri', we tzaqik ri'. ²²Kämik k'ut chajij alaq anima', man k'o tä jun chech alaq ri käkäm na, xane xuwi ri barco käyojyob' na, käsach k'u u wäch. ²³Mier k'ut chaq'ab' xuk'ut rib' jun ángel chnuwäch ri taqom loq rumal ri Dios ri in ajchaq'el, xuquje' ri kinq'ijilan che. ²⁴Xub'ij k'u ri ángel chwe: “Pablo, maxej awib', rajwaxik katopan na ruk' ri César ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma. Rumal k'u awech at ri Dios keuto' na chuwäch ri kämikal konojel ri e b'enaq awuk' pa ri barco,” —xcha chwe. ²⁵Rumal ri', tata'ib', chajij alaq anima'. Ri in nu ku'b'isam nu k'ux chrij ri Dios, kinkoj k'u na chi qas tzij. Je' käb'antaj na jas ri xb'ix chwe rumal ri ángel. ²⁶Käqato' k'u na qib' pa jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar aretaq ri kiäqiq' kujuya kan chila', —xcha chke.

²⁷Pa jun aq'ab' k'ut, chukab' semana re ri qa b'inem pa ri mar Adria, xuje' je ri', xuje' je wa' rumal ri kiäqiq'. Are nik'iaj aq'ab' ri', aretaq ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco xkilo chi kujnaqajin chik che ri ulew. ²⁸Xketaj ru najal ru pam ri mar, xkilo chi are juwinaq waqlajuj metros qajinaq. Xujb'in chi apan jub'iq', te k'u ri' xketaj chi jumul, xkil k'ut chi are juwinaq wuqub' metros. ²⁹Käkixej k'u kib' we ne käjeqi ri barco cho taq ri ab'aj, rumal ri' xkiqasaj b'i kiejeb' nimaq taq ch'ich' ri käb'ix anclas chke chrij ri barco.^d Konojel are kākaj chi kásaqir chanim, rumal chi sib'alaj kākixej kib'. ³⁰Ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco xkichomaj keb'el b'i pa ri barco chuto'ik kib'. Rumal ri' xkichap u qasaxik ri alaj barco pa ri mar, je' ta ne chi kekiqasaj ri nik'iaj anclas chik chuwäch ri nim barco. iMan je' tä k'u ri' ri tajin kākano! ³¹Are k'u ri tat Pablo xub'ij che ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados, xuquje' chke ri soldados: We ri achijab' ri e k'amowinaq b'i ri barco man kekanaj tä kan chupam ri barco, man kākowin tä alaq kätö' ib' alaq, —xcha chke.

³²Xepe k'u ri soldados, xekiqupij taq ri kolob' ri ximib'em re ri alaj barco, xkitzoqopij k'u b'i pa ri mar.

³³Aretaq xsaqirik ri tat Pablo xub'ij chke konojel chi utz we k'o jas käkijijo, xub'ij k'u chke: Ya xke' kieb' semanas wa' man warinaq tä alaq, man k'o tä jas tijom alaq. ³⁴Kinta' toq'ob' chech alaq chi käwi' alaq. Are rajwaxik wa' rech k'o chuq'ab' alaq chuto'ik ib' alaq. Man k'o tä k'u ne jun u wi' jun chech alaq ri käsach na u wäch, —xcha chke.

^d27:29 Ri nimaq taq ch'ich' ri käb'ix anclas chke, e k'o kolob' ri ximital chke. Ri ki patän ri ch'ich' ri' are chi kākano chi ri barco kätak'i pa ri ja', man k'o tä ke' wi.

³⁵Aretaq xb'itaj wa' rumal ri tat Pablo, xuk'am ri wa, xumaltioxij wa' che ri Dios chkiwäch konojel, te k'u ri' xupiro, xuchaplej k'u wi'm. ³⁶Te k'u ri' konojel xkichajij anima', xewi' k'ut. ³⁷Ri uj, uj kieb' cientos ruk' oxk'al waqlajuj chqonojel ri uj k'o pa ri barco. ³⁸Te k'u ri', aretaq kelem chik, xkesaj ri triko pa ri barco, xkik'iaq k'u kan pa ri mar rech man al tä más ri barco.

Käqaj ri barco chuxe' ri ja'

³⁹Aretaq xsaqirik man xkich'ob' tä u b'i' ri ulew ri xkil apanoq, xkil k'u apan jun u q'ab' mar ri okinaq b'i chupam ri ulew, senyäb' u chi'. Xkichomaj resaxik b'i ri barco jela' pa ri ulew we kekowinik. ⁴⁰Xkiqupij ri kolob' ri ximib'em ke ri anclas, xkiya kan pa ri mar, xuquje' xekikir taq ri pala ri ketob' chub'inisaxik ri barco. Xkiyak aq'an ri manta ri k'o chuwäch ri barco rech kuriq ri kiäqiq', xkiqueb'saj k'u ri barco chunaqaj ri senyäb' chi' ri mar. ⁴¹Are k'u ri barco xopan jela' jawije' e k'o wi kieb' b'inel ja', xch'api ri barco pa ri jutanaj senyäb'. Ru tza'm ri barco ko xunim rib' pa ri senyäb', are k'u ri rij ri barco xuchap u b'anik ch'äqataq rumal ru chuq'ab' ru woja' ri kub'an sib'alaj k'äx che. ⁴²Ri soldados xkichomaj ki kämisaxik ri ajpache', rech man k'o tä jun kämu'xanik, kanimaj b'ik. ⁴³Are k'u ri tata' ri këtaqan pa ki wi' ri soldados, are kraj kuto' kan ri tat Pablo, rumal ri' man xraj taj chi je' xka'no jas ri xkichomaj ri soldados. Xtaqan k'ut chi konojel ri achijab' ri kekowinik kemu'xanik, chkik'iaqa b'i kib' nab'e pa ri mar rech keb'el b'i cho ri ulew. ⁴⁴Xtaqanik chi ri nik'iaj chik keb'e' chrij taq tz'alam, chrij u ch'äqapil taq barco. Je ri' xka'n konojel, xeb'el b'i cho ri ulew, man xekäm taj.

Waral kätzijox wi ri xub'an ri tat Pablo pa Malta, jun ch'äqap ulew ri k'o pa ri mar

28 ¹Aretaq qonojel utz qa wäch uj k'o chi cho rulew, xqetamaj chi ri ch'äqap ulew ri' ri k'o pa ri mar, are Malta u b'i'. ²Ri winaq ri e k'o chila' sib'alaj utz qa ch'ab'exik xka'no. Xka'n jun q'aq', te k'u ri' xujkisik'ij qonojel rech käqamiq' qib' rumal chi nim ri tew k'olik, xuquje' tajin käqaj ri jäb'. ³Xpe ri tat Pablo, xuk'am apan kieb' oxib' chaqij' si', tajin k'u kuya pa ri q'aq' aretaq xel loq chkixol ri si' jun kumätz. Xanimaj loq cho ri q'aq', xtzuyi' k'u che ru q'ab' ri tat Pablo. ⁴Aretaq ri winaq ajchila' xkil ri kumätz tzayal che ru q'ab' ri tat Pablo, xkib'ij chkib'il taq kib': Wa' we achi ri' are jun kämisanel, pune man xkäm tä kan pa ri mar, kämik k'ut kutoj na ri etzelal u b'anom, käkäm k'u na, —xecha'.

⁵Are k'u ri tat Pablo xutota' ru q'ab', xqaj k'u ri kumätz pa ri q'aq', are k'u ri are' man k'o tä jas xub'ano. ⁶Konojel ri winaq keye'm chi ri tat Pablo käsipojik, we ne xaq te'talik këtzaqik, käkäm k'ut. Naj ri' xaq xkeyej na jas kub'ano. Aretaq k'ut xkilo chi man k'o tä jas jun k'äx xuriqo, xkik'ex ki chomanik, xkib'ij chi ri tat Pablo are jun dios.

⁷Chunaqaj ri k'olib'al ri' k'o ri rulew ri tata' ri ki nimal ri winaq ri e k'o chila' pa ri tinimit ri'. Ri tata' ri', Publio u b'i'. Are k'u wa' sib'alaj utz xub'an che qa k'ulaxik pa rachoch, oxib' q'ij k'ut xujrilij ruk' utzil. ⁸Yawab' k'u ru tat ri tat Publio, k'o pa ch'at. K'o q'aq' chrij, xuquje' sib'alaj k'o pamaj che. Xe' k'u ri tat Pablo che rilik, xub'an orar ruk'. Te k'u ri' xuya ru q'ab' puwi', xukunaj k'u ri tata'. ⁹Rumal wa' we xb'antajik ri', xepe konojel ri yawab'ib' ri e k'o chila' pa ri tinimit ri', xekunataj k'ut. ¹⁰Konojel ri winaq sib'alaj nim xujkil wi, k'ia ri xkisipaj chqe. Te k'u ri', aretaq xujel b'i chila' pa jun barco chik, ri winaq xkiya b'i ronojel ri rajwaxik chqe che ri qa b'inem.

Ri tat Pablo kopan pa ri tinimit Roma

¹¹Oxib' ik' xujk'oji na chila' pa Malta, te k'u ri' xujok pa jun barco aj Alejandría ri xrok'owisaj ri q'alaj chila'. We barco ri' k'o retal kojom che, are k'u ri ki wächb'al ri ki dios Cástor, ri ki dios Pólux. ¹²Xujopan k'u pa ri tinimit Siracusa ri k'o chi' ri mar. Chila' xujkanaj wi na kan oxib' q'ij. ¹³Xujel chi b'i chila', xqataqej k'u ri qa b'e pa ri mar chunaqaj ri taq'aj k'ä xujopan na pa ri tinimit Regio. Che ri jun q'ij chik xpe jun kiäqiq' chqij pa ru mox ri relb'al q'ij, chukab' q'ij k'ut xujopan pa ri tinimit Puteoli. ¹⁴Chila' k'ut pa Puteoli xeqariq wi jujun qachalal kojonelab'. Xkib'ij k'u chqe chi kujkanaj jun semana kuk'. Je' xqa'no, te k'u ri' xuje' pa ri tinimit Roma. ¹⁵Ri qachalal pa Roma ki tom chik chi kujopanik, xepe che qa k'ulaxik pa b'e, xqariq k'u qib' pa ri alaj tinimit Foro de Apio, xuquje' jun k'olib'al ri käb'ix Tres Tabernas che. Aretaq ri tat Pablo xeril ri qachalal, xuya maltioxinik che ri Dios, sib'alaj xuchajij anima'. ¹⁶Aretaq xujopan pa ri tinimit Roma, ri tat Julio ri tata' ri kätapan pa ki wi' ri soldados, xeujach ri ajpache' pu q'ab' ri tata' ri ki nimal ri soldados ri e k'o chila'. Are k'u ri tat Pablo xyi' che chi käk'oji pa jun ja u tukiel wi, xchajix k'u rumal jun soldado.

Ri tat Pablo kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios pa ri tinimit Roma

¹⁷Oxib' q'ij chik k'o ri tat Pablo pa Roma aretaq xtaqan che ki sik'ixik ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri e k'o pa Roma. Aretaq k'ut ki mulim chi kib', ri tat Pablo xub'ij chke: Qachalal, ri in man k'o tä jas jun k'äx xinb'an chke ri qa winaqil aj Israel, man k'o tä k'u nu b'im chrij ri e naq'atal wi ri qa mam ojer. Pune je ri' xinokisax k'u pa che' pa ri tinimit Jerusalén, te k'u ri' xinjach loq pa ki q'ab' ri winaq aj Roma. ¹⁸Aretaq xkik'ot nu chi' ri e are', are ta xkaj xinkitzoqopij rumal chi man k'o tä jas xkiriq chwij ri ya'tal ta wi kinkämisaxik. ¹⁹Are k'u ri winaq aj Israel man xkaj taj chi xintzoqopixik. Rumal ri' rajwaxik wi xinb'ij chi are ri César, ri nimalaj taqanel puwi' ri Roma, käq'atow na tzij pa nu wi'. Rumal wa' in k'o waral, man are tä chi k'o ki mak ri nu winaqil ri kinb'ij chkiq.

²⁰Rumal k'u ri' xintaqan che sik'ixik alaq, rech kinwil wäch alaq, xuquje' rech kintzijon uk' alaq. Rumal k'u rech ri ku'lb'al qa k'ux qonojel uj ri aj Israel, ri in, in ximital kuk' we ximib'al ri' re ch'ich', —xcha ri tat Pablo chke.

²¹Ri e are' k'ut xkib'ij: Man k'o tä jun wuj ri petinaq pa Judea qa k'amom ri k'o jas kub'ij chij la. Xuquje' man k'o tä jun chke ri qachalal ri e petinaq jela', ri e ulinaq waral, ri u b'im ta ri man utz taj chij la. ²²Käqaj k'ut käqato jas ri kächomaj la, rumal chi qetam chi pa ronojel tinimit k'äx kech'aw ri winaq chrij we k'ak' tijonik ri', —xecha che ri tat Pablo.

²³Xkicha' k'u jun q'ij rech ketzelej ruk' ri tat Pablo. E k'ia k'ut xeopan ruk' pa ja jawije' ri jeqel wi. Ri are' k'ut xtzijon kuk' chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Xuwi xuchap aq'ab', are chaq'ab' chik aretaq xto'tajik. Xukoj u chuq'ab' chke ri winaq rech kekojon che ri Jesús. Xusik'ij chkiwäch ri kub'ij chrij ri Jesús pa taq ri wuj re ru Pixab' ri Moisés, xuquje' ri kub'ij chupam ri ki wuj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer. ²⁴Jujun xkik'amo jas ri xub'ij ri tat Pablo, xkikojo, jujun chik k'ut man xkikoj taj. ²⁵Man xjunamataj tä k'u ri ki chomanik konojel, xa je ri' nojim xkichaplej elem b'ik. Are k'u ri tat Pablo xub'ij chke: Qas tzij ri xub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke ri qa mam ojer chuchi' ri qa mam Isafas ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Je wa' xub'ij:

²⁶Jat, jab'ij chke we winaq ri':

Ri ix, pune qas tzij kitatab'ej,
man kich'ob' tä ri' ri kito.

Pune qas tzij kixka'yik,
man kixkowin tä chuch'ob'ik ri kiwilo.

²⁷Je ri', rumal chi ri kanima'
we winaq ri' ab'ajarinaq chik.

Ki tz'apim ri ki xikin,
ki ch'uqum k'u ri ki waq'äch
rech man keka'y taj,
man kok tä tzij pa ki jolom,
man käkich'ob' tä k'ut.

Je ri' rech man käkitzelej tä kib'
wuk', keutzirik, käsach ta k'u na
ri ki mak,

—kächa', —xcha ri tat Pablo.

²⁸Chetamaj b'a' alaq chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri keuto' ri winaq, kätzijox na chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Ri e are' k'ut käkitatab'ej na, —xcha ri tat Pablo chke.

²⁹Aretaq xb'itaj wa' we tzij ri' rumal ri tat Pablo, konojel ri winaq aj Israel xeb'el b'ik, sib'alaj xkichomala kib' chrij ri xub'ij ri tat Pablo chke.

³⁰Kieb' junab' k'ut xk'oji na ri tat Pablo pa Roma pa jun qajomal ja. Utz xub'an che ki k'ulaxik konojel ri xeopan chuch'ab'exik. ³¹Aretaq xk'oji chila' man xuxej tä rib' chutzijoxik ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' xeutijoj ri winaq chrij ri Qajaw Jesucristo, man k'o tä k'u jun ri xyo'w latz' che.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ ROMA

**Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Roma**

1 ¹In wa', ri Pablo, in patänil re ri Jesucristo. Ri Dios xinusik'ij, xinucha' rech kinok che apóstol, jun chke ru taqo'n ri Are', rech kintzijo'j ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

²Ojer k'ut xub'ij loq ri Dios wa' we Utzalaj Tzij ri' chupam ri Loq'alaj u Tzij ri Tz'ib'tal kumal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Are'. ³Are k'u wa' ri Utzalaj Tzij chrij ri Qajaw Jesucristo ru K'ojol ri Dios, ri xil u wäch waral cho we uwächulew. Ri u mam k'ut, are ri nim taqanel David ojer. ⁴Ruk' nimalaj chuq'ab' k'ut, aretaq xk'astaj chkixol ri käminaqib', xq'alajisaxik chi are u K'ojol ri Dios rumal ri Loq'alaj Espíritu. ⁵Rumal ri Jesucristo ri Dios xutoq'ob'isaj qa wäch, xuya chqe chi kujok che apóstoles,^a u taqo'n ri Are', rech e k'o winaq ri kekojon che ri Are', ri xuquje' keniman che pa konojel taq ri tinimit cho ruwächulew. ⁶Ri ix k'ut, ix jun chkixol ri winaq ri' ri kekojonik ri e sik'im rumal ri Dios rech keb'ok che rechb'al ri Jesucristo.

⁷Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, iwonojel ri ix kojonelab', ri ix k'o pa ri tinimit Roma. Sib'alaj ix loq' chuwäch ri Dios. Ix u sik'im k'ut rech käb'an ch'ajch'oj che ri iwanima', kixq'ax k'u pu q'ab' ri Are'. Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut chi kuxlan ri iwanima'.

**Ri apóstol Pablo kraj kopan kuk' ri kojonelab'
ri e k'o pa ri tinimit Roma**

⁸Nab'e kinya maltioxinik che ri nu Dios rumal iwech ix iwonojel pa ru b'i' ri Jesucristo. Je ri' kinb'ano rumal chi pa konojel taq ri tinimit

^a 1:5 "Apóstol": Chawila' ri San Mateo 10:2, nota.

kätzijox wi chi qas tzij ix kojoniñaq. ⁹Are k'u ri Dios ri tajin kinpatänij ruk' ronojel wanima', tajin k'u kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri u K'ojol. Retam k'u ri Are' chi qas tzij amaq'el këna'taj chwe kinb'an orar pi wi'. ¹⁰Amaq'el kinta' che ri Dios chi we are ru rayib'al kuya chwe chi kinopan na iwuk' pa jun q'ij. ¹¹Are la' chi sib'alaj kwaj kinwil i wäch, kwaj k'ut kinya jun tob'anik chiwe che ri i k'aslemal ruk' ri Dios, rech qas käk'oji u chuq'ab' ri i kojonik. ¹²Are k'u kwaj chi käqawalijisaj ri qanima' ri jun ruk' ri jun chik ruk' we kojonik ri' ri ix kojoniñaq wi ix. Are k'u wa' ri nu kojonik in xuquje'.

¹³Qachalal, kwaj chi kiwetamaj chi k'ia mul nu rayim kinopan iwuk', man xyi' tä k'u chwe chi je' kinb'an wa'. Are kwaj kinb'ano chi jujun chiwe qas käkijach na kib' pu q'ab' ri Cristo, je' jas ri nu b'anom kuk' ri winaq ri man e aj Israel taj pa nik'iaj tinimit chik. ¹⁴Kinna' in chi je' ta ne k'o nu k'as kuk' konojel ri winaq. Rajwaxik wi kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq ri yo'm tijonik chke, xuquje' ri man yo'm tä tijonik chke, chke ri k'o ketam, xuquje' chke ri man k'o tä ketam. ¹⁵Rumal ri' sib'alaj kwaj in kintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe ix xuquje', ri ix k'o pa Roma.

Waral käqil wi chi k'o u chuq'ab' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

¹⁶Ri in man kink'ix tä chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, rumal chi k'o ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ruk' che ki to'ik konojel ri winaq ri kekojonik, ri winaq aj Israel nab'e, te k'u ri' ri winaq ri man e aj Israel taj. ¹⁷Ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio kuq'alajisaj chqawäch chi xaq xuwi rumal ri kojonik che ri Cristo kuya' käjikomataj ri qanima' cho ri Dios. Je' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri winaq ri jikom ri ranima' cho ri Dios, käk'asi na ri' rumal ri kojonik," —kächa'.

Waral käqil wi chi konojel ri winaq k'o ki mak

¹⁸Q'alaj k'ut chi ri nimalaj royowal ri Dios käpe ajchikaj pa ki wi' ri winaq chuk'äjisaxik ki wäch konojel ri këka'n etzelal, ri man këka'n tä ri jikomaj. Rumal k'u ri etzelal ri këka'no e k'ia winaq ri man käketamaj tä ri Qas Tzij. ¹⁹Ri e are' qas k'o ketam chrij ri Dios rumal chi ri Are' u q'alajisam wa' chkiwäch. ²⁰Pune ri Dios man kilitaj taj, etamtal k'ut chi k'olik. Q'alaj wa' kumal konojel ri jastaq ri e u b'anom. Etamtal loq wa' tzaretaq xb'an ruwächulew chi are Dios, chi ri nimalaj u chuq'ab' man k'o tä u k'isik. Rumal ri' ri winaq man kuya' taj käkib'ij chi man k'o tä ki mak. ²¹Ri e are', pune ketam chi k'o ri Dios, man xkinimarisaj tä u q'ij jas ri ya'tal che ri Dios, man xemaltioxin tä k'u che. Xane xa xkijach kib' chuchomaxik ri man k'o tä u patän. Jun wi ri ki chomanik, je' ta ne chi e sachinaq pa ri q'equm. Man xkich'ob' tä chik jas tajin këka'no. ²²Pune ta ne käkib'ij chi k'o ki no'j, xaq k'u e kon taq winaq wa'. ²³Man

käkinimarisaj tä u q'ij ri Dios ri man käkäm taj, xane are käkinimarisaj ki q'ij ri ki wächb'al winaq ri xa kekämik, xuquje' ri ki wächb'al taq chikop ri k'o ki xik', ri ki wächb'al taq kumätz, xuquje' ri nik'iaj awaj chik.

²⁴Rumal ri' ri Dios xeujach chub'anik ronojel ri itzel taq ki rayinik ri b'enaq kanima' kuk', ri äwas u b'anik cho ri Are' xuquje' chkiwäch ri winaq. Xka'n k'u ri sib'alaj k'ixb'al u b'anik ri jun ruk' ri jun chik. ²⁵Je ri', rumal chi xkikoj ri man qas tzij taj chuk'exwäch ri qas tzij chrij ri Dios. Are xekiq'ijilaj, xekipatanij ronojel ri b'anom rumal ri Dios. Man are tä xkiq'ijilaj ri Dios ri xb'anow ronojel, ri xaq xuwi che ri Are' ya'tal wi chi känimarisax u q'ij. Amén.

²⁶Rumal ri' ri Dios xeujach chub'anik ri k'ixb'al u b'anik ri b'enaq kanima' ruk'. Xuquje' ne ri ixoqib' are kaka'n chi ri man taqal tä u b'anik chuk'exwäch ri qas taqal u b'anik. ²⁷Xuquje' ri achijab' man kaka'n tä chi ri taqal u b'anik kuk' ixoqib', xane xa kaka'n ri itzel taq ki rayinik ri jun ruk' ri jun chik. Kaka'n k'u ri k'ixb'al u b'anik, achijab' kuk' achijab'. Tajin k'u käk'äjisax ki wäch, are k'u wa' ri tojb'al re ri etzelal ri kaka'no.

²⁸Rumal k'u rech chi man kākaj taj kākikoj ri Dios pa kuenta, ri Dios xeuya kanoq rech kākichomaj ri man utz taj, rech kaka'n ke ri man taqal tä u b'anik. ²⁹Ki yo'm kib' chub'anik ronojel u wäch etzelal. Kaka'n ri man jikom taj, kaka'n k'u ke jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq kākiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Käkirayij ri kech nik'iaj winaq chik, e b'anal taq etzelal. K'äx kākina' chrij jun chik, kekämisanik, xaq ch'oj kākaj, kekisub' ri winaq, kākiyak k'u tzij chkij. Xa tzel u b'anik ri ki k'aslemal. ³⁰Käkib'ij ri man utz taj chkij nik'iaj winaq chik. Käketzelaj u wäch ri Dios, man k'o tä k'u ki k'ixb'al. Kaka'n nimal, käkinimarisaj kib', kākichomaj u b'anik ri man utz taj, man keniman tä k'u chke ri ki nan ki tat. ³¹Man kok tä tzij pa ki jolom, man kaka'n taj jas ri kākib'ij chi kaka'no, man kākitoq'ob'isaj tä ki wäch nik'iaj chik, man k'o tä sachb'al mak kuk', man kel tä k'u ki k'ux chke ri winaq. ³²Ketam k'ut ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios, chi ri winaq ri keb'anow taq we mak ri', are ya'tal chke chi kekämisaxik. Pune ta ne je ri', man xuwi taj kaka'n ri mak, xane je'l kākilo chi ri nik'iaj chik kaka'n ke.

**Waral kätäl wi chi ri Dios jikom ri ranima'
chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq**

2 ¹Rumal ri' man kuya' taj kab'ij chi man k'o tä a mak, at ri' ri kaq'at tzij puwi' jun winaq chik, apachin ta ne ri at. Je ri', rumal chi aretaq kaq'at tzij puwi' jun winaq chik, xa tajin kaq'at tzij pa wi' chb'il awib' chi käk'äjisax a wäch at. Kab'an k'u awe ri man utz taj ri tajin kub'an ri winaq ri kaq'at tzij puwi'. ²Qetam k'ut chi ri Dios qas jikom kub'ano aretaq kuq'at tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch ri winaq ri je' kaka'n wa'. ³Ri at k'ut ri kaq'at tzij pa ki wi' nik'iaj winaq chik, te k'u

ri' kab'an at jas ri kaka'n ri e are', ¿a kachomaj chi ri Dios man kuq'at tä tzij pa wi' at chi kák'ájisax a wäch? ¡Man je' taj! ⁴Xa kawetzelay u wäch ri nimalaj rutzil ri Dios. Awetam k'ut chi u chajim paciencia awuk', u koch'om k'u u wäch chawe. ¿A mat kach'ob'o chi ri Dios u b'anom utzil chawe rech ri at kak'ex rawanima' xuquje' ra chomanik? ⁵Ri at k'ut ab'ajarinaq ri awanima', man a k'exom tä wa', man a k'exom tä k'u ra chomanik. Rumal ri' xa tajin kab'an más nim che ri k'ájisab'al a wäch ri käpe na chawij. Je' kák'ulmataj wa' pa ri q'ij ri kuk'ut rib' ri Dios chuk'ájisaxik ki wäch ri winaq, kuq'at k'u na tzij pa ki wi' ruk' jikomal. ⁶Kuya k'u na ri tojb'al ke ri winaq chkijujunal je' jas ri taqal chke rumal ri ka'nom. ⁷Ri winaq ri kákitzujukuj ri u nimarisaxik ki q'ij rumal ri Dios, xuquje' ri u ya'ik ki q'ij rumal, xuquje' ri jastaq ri man kásach tä ki wäch, amaq'el k'ut kaka'n ri utzil. Chke ri e are' ri Dios kuya na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ⁸Are k'u ri winaq ri xaq xuwi kákichomaj ri kech ri e are', ri man kákaj taj kákinimaj ri qas tzij, xane are kákitaqej ri etzelal, ri Dios k'ut kuk'ájisaj na ki wäch ruk' nimalaj oyowal. ⁹Nimalaj b'is, k'äxk'ol kepe na pa ki wi' konojel ri winaq ri kaka'n etzelal. Kuchap na kuk' ri winaq aj Israel, te k'u ri' käpe na pa ki wi' ri winaq ri man e aj Israel taj. ¹⁰Are k'u ri winaq ri kaka'n ri utz, kánimarisax na ki q'ij konojel, käyi' na ki q'ij, káb'an na chi kuxlan ri kanima' rumal ri Dios. Kuchap na wa' kuk' ri winaq aj Israel, te k'u ri' kuk' ri winaq ri man e aj Israel taj.

¹¹Je ri', rumal chi ri Dios junam keril wi konojel ri winaq. ¹²Konojel ri kemakunik ri man k'o tä ke ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés, kásach na ki wäch pune man k'o tä ri Pixab' ri' kuk'. Konojel k'u ri kemakunik pune k'o ri Pixab' kuk' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés, káq'at na tzij pa ki wi' rumal we Pixab' ri'. ¹³Ri xuwi kákitatab'ej ri Pixab', man e are tä ri' ri jikom ri kanima' cho ri Dios, xane ri kaka'no jas ri kub'ij ri Pixab', e are ri' ri jikom ri kanima' cho ri Dios. ¹⁴Aretaq ri winaq ri man e aj Israel taj kaka'n jas ri kub'ij ri Pixab', pune man k'o ri Pixab' kuk', pa kanima' k'ut käpe wi ri kaka'no. Ri e are' k'ut keb'anow ri ki pixab'. ¹⁵Rumal ri kaka'no q'alaj chi tz'ib'tal ri Pixab' pa ri kanima'. Ri kákina' pa kanima' are káq'alajisanik chi qas tzij wa'. Ri ki chomanik chkijujunal are káq'alajisan na we utz o man utz taj ri tajin kaka'no. ¹⁶Káq'alajin k'u na wa' pa ri q'ij aretaq ri Dios kuq'at na tzij rumal ri Jesucristo puwi' ronojel ri man etamtal taj ri k'o pa kanima' ri winaq, je' jas ri kub'ij ri Utzalaj Tzije re ri Evangelio ri kintzijo.

Waral káqil wi chi ri winaq aj Israel kaka'n ki nimal che ri Pixab'

¹⁷Ri at k'ut kab'ij chi at aj Israel, are kato'b'ej awib' ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés, kab'an a nimal che ri a Dios. ¹⁸Ri at awetam jachike ru rayib'al ri Dios, ri Pixab' k'ut kuk'ut chawäch jachike ri utz

na. ¹⁹Kana' pa rawanima' chi qas awetam kak'am ki b'e ri moyab', chi katkowinik k'ut kaya saqil chke ri e k'o pa q'equm. ²⁰Kachomaj chi katkowinik keatijoj ri man k'o tä ketam, xuquje' chi katkowinik kaya ki no'j ri man nimaq tä ki b'anik rumal chi pa ri Pixab' kachomaj chi kariq wi ronojel u wäch etamanik xuquje' qas tzij. ²¹We ri at keatijoj nik'taj chik, ¿jas che man katijoj awib' at? We ri at katzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chi man kuya' taj käb'an elaq', ¿jas che kab'an elaq' at? ²²We ri at kab'ij chi man kuya' taj kub'an jun ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik, ¿jas che je' kab'an at? We ri at kawetzelay ki wäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq, ¿jas che kawelaq'aj ri jastaq ri e k'o pa taq kachoch ri tiox ri? ²³Pune ri at kab'an a nimal che ri Pixab', ri at k'ut man nim tä kawil wi ri Dios aretaq man kanimaj tä ri kub'ij ri Pixab'. ²⁴Rumal ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri winaq ri man e aj Israel taj käkib'ij ri sib'alaj äwas u b'ixik chrij ri Dios xa rumal iwech ix ri aj Israel,” —kächa ri Tz'ib'tal kanoq.

²⁵Ri retal ri ojer trato ri käb'ix circuncisión che ri kojom che ra cuerpo,^b qas tzij k'o u patän wa' chawe we kanimaj ri kub'ij ri Pixab'. We k'u man kanimaj ri kub'ij ri Pixab', man k'o tä u patän ri' ri retal ri ojer trato ri kojom chawe. ²⁶We ri winaq ri man kojom tä ri retal ri ojer trato che, kunimaj ri kätaqan wi ri Pixab', ri winaq ri' je' ta ne kojom ri retal ri ojer trato che, pune man kojom taj. ²⁷Ri winaq ri man kojom tä ri retal ri ojer trato che, ri kunimaj ri kub'ij ri Pixab', are ri' käq'atow na tzij pa wi' at ri man kanimaj tä ri kub'ij ri Pixab', pune k'o awe ri Pixab' ri Tz'ib'talik, pune kojom ri retal ri ojer trato che ra cuerpo. ²⁸Ri qas winaq aj Israel man are tä ri' ri xa chrij kilitaj wi chi aj Israel. Ri kojom ri retal ri ojer trato che man are tä ri' ri xa käb'an chrij ru cuerpo. ²⁹Xane ri winaq ri qas aj Israel are ri' ri aj Israel wi pa ranima'. Ri qas retal ri ojer trato are ri' ri b'anom pa ranima' ri winaq, man rumal tä jun taqanik ri tz'ib'talik, xane rumal ri u b'anom ri Loq'alaj Espíritu. Ri winaq ri je' u b'anik wa', man käyi' tä u q'ij kumal ri winaq, xane rumal ri Dios.

3 ¹We je ri', ¿jas ri utz na ri kuriq jun winaq we are winaq aj Israel? ¿A nim lo u patän ri u kojik ri retal ri ojer trato che ru cuerpo jun winaq? ²Qas tzij nim ki b'anik ri winaq aj Israel, k'ia ri kuya' käqab'ij chkij rumal chi chke ri e are' xuya wi ri Dios ru Loq' Pixab' nabe'. ³¿Jas k'u käb'antaj na we k'o jujun chke ri winaq aj Israel ri man jikom tä chi ri kanima' chrij ri Dios? ¿A rumal lo ri' ri Dios man jikom tä chi ri ranima' ri Are'? ⁴iMan je' tä ri!! Xane ri Dios kub'an na ronojel ruk' qas tzij, pune konojel winaq e are' b'anal taq tzij. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Rumal ri tzij la q'alaj wi chi jikom

^b 2:25 “Retal ri ojer trato”: Chawila' Hechos 7:8.

ri anima' la.

Aretaq kâq'at tzij puwi' la,

kâq'alajin k'u na chi utz ri kâb'an la,

—kâcha ri Tz'ib'talik.

⁵We ri qetzalal kuk'utu chi ri Dios qas kub'an ri jikomal, ¿jas kâqab'ij? ¿A xa lo man jikom tä ranima' ri Dios rumal chi kuk'âjisaj qa wäch? (Je' kinch'awik je' jas ri kech'aw ri winaq.) ⁶iMan je' tä ri!! We ta ri Dios man jikom tä ranima', ¿jas lo kub'an ri Are' chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew? iMan kuya' taj!

⁷We k'u ri b'anow tzij ri kinb'ano kub'ano chi kânimarisax u q'ij ru qas tzij ri Dios, ¿jas che kâq'at tzij pa nu wi' chi ri in, in ajmak? ⁸We je ri, ¿jas che man are tä kâqa'n ri man utz taj rech kâpe ri utzil? Are k'u wa' ri kâkib'ij jujun rumal ri etzelal ri k'o pa kanima' chi are wa' ri keqatijoj ri winaq che. Taqal k'u wa' chke we winaq ri' kâq'at tzij pa ki wi' chi kâk'âjisax ki wäch.

Waral kâqil wi chi qonojel k'o qa mak

⁹¿Jas k'u kujkanaj wi? ¿A uj ri uj aj Israel uj utz na chkiwäch ri nik'iaj winaq chik? iMan je' tä ri!! Qa q'alajisam k'ut chi ri winaq aj Israel xuquje' ri winaq ri man aj Israel taj, konojel e k'o pu q'ab' ri mak. ¹⁰Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

Man k'o tä jun winaq ri qas utz,
man k'o tä wi jun.

¹¹Man k'o tä jun winaq
ri qas kraj kuch'ob' ri qas utz,
man k'o tä jun ri kutzukuj ri Dios.

¹²Konojel ki jalom ki b'e,
konojel b'enam ke
jawije' ri xa kâsach wi ki wäch.
Man k'o tä jun ri kub'an ri qas utz,
man k'o tä wi jun.

¹³Ru pa ki qul je' ta ne ru jul kâminaq
ri jaqtalik.
Ruk' ri ki tzij kekisub' ri winaq.
Je' ta ne ri u tiab'al kumätz
k'o pa ki chi'.

¹⁴Xaq xuwi ri yoq'onik kâka'no,
k'âx taq tzij kel pa ki chi'.

¹⁵Kâkitij anim chub'anik ri kâmisanik.

¹⁶Ri kâka'n pa ri ki k'aslemal
kusach kan u wäch ronojel,
kâkiya kan b'is pa kanima' ri winaq.

17 Man ketam taj jas kaka'no
chuya'ik utzil chkixol ri winaq.

18 Man ketamam ta k'ut chi rajwaxik
käkixej kib' cho ri Dios,

—kächa ri Tz'ib'talik.

19 Qetam k'ut chi ronojel ri kub'ij ri ojer Pixab', kub'ij wa' chke ri e k'o pu q'ab' we Pixab' ri' rech man k'o ta jun k'o jas kub'ij, rech konojel ri winaq cho ruwächulew käq'at na tzij pa ki wi' rumal ri Dios. 20 Man k'o ta k'u jun winaq ri käjikomataj ranima' cho ri Dios rumal ru nimaxik ri kub'ij ri Pixab', rumal chi ri Pixab' xuwi u patän wa' kuk'ut chqawäch chi ri uj, uj ajmakib'.

Xuwi rumal ri kojoniq käqariq ru tob'anik ri Dios

21 Kämik k'ut ri Dios u q'alajisam chqawäch jas ri kub'an chujikomaxik ri qanima' chuwäch ri Are' man ruk' ta ri Pixab'. Q'alaj wa' chi qas tzij aretaq kusik'ij jun ri wuj re ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam Moisés xuquje' ri wuj ri xkitz'ib'aj ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. 22 Käjikomataj k'u ri qanima' cho ri Dios rumal chi kujkojon che ri Jesucristo. Ri Dios k'ut kub'an wa' chke konojel ri kekojonik, man jalan ta wi kub'an kuk' nik'iaj chik. 23 Konojel winaq e makuninaq, naj k'u e k'o wi che ri Dios ri kraj keto'wik. 24 Xa k'u rumal ri nimalaj u toq'ob' kub'an jikom che ri kanima' ri winaq. Man k'o ta käkitoj che, rumal chi ri Cristo Jesús xeutoro. 25 Ri Dios xukoj ri Cristo che sachb'al ki mak konojel ri winaq rumal ru kämikal cho ri cruz. Käkiriq k'u ri sachb'al ki mak we kekojon che ri Cristo. Je' xb'antaj wa' rech q'alaj chi ri Dios are qas jikom ranima'. Xril ri ki mak ri winaq ri ka'nom kanoq, man k'o ta k'u jas xub'an chke rumal ri nimalaj u paciencia. 26 Je' xb'antaj wa' xuquje' chuk'utik pa taq we q'ij kämik chi ri Dios are qas jikom ranima', kutajej k'u u b'anik ri jikom al aretaq kub'an jikom che ri kanima' konojel ri kekojon che ri Jesús.

27 ¿Jas k'u rumal kaka'n wi nimal ri winaq? iMan k'o taj! ¿Jas che? Rumal chi we ta ri winaq kekowinik kaka'no jas ri kub'ij ri Pixab', kuya' ri' käkinimarisaj kib'. Are k'u ri winaq ri käkojonik man kuya' taj kunimarisaj rib'. 28 Xqil b'a' chi ri Dios kub'an jikom che ri ranima' ri winaq ri käkojonik, man are ta kärilo we u b'anom ri kub'ij ri Pixab' o man u b'anom taj.

29 E ri Dios, ¿a xuwi lo ki Dios ri winaq aj Israel? ¿A mat xuquje' are ki Dios ri winaq ri man e aj Israel taj? Qas tzij chi are xuquje' ki Dios ri winaq ri man e aj Israel taj. 30 Xa k'u jun ri Dios k'olik. Are k'ut käb'anow jikom che ri kanima' ri winaq aj Israel xuquje' ri winaq ri man e aj Israel taj ri kekojonik. Man käril ta ri Are' we kojom retal ri ojer trato che ri ki cuerpo o man kojom taj. 31 ¿A käqab'ij lo chi man k'o ta chi u patän

ri Pixab' rumal chi xujkojonik? iMan je' tä ri!! Xane käqab'ij chi k'o na u patän ri Pixab'.

Ri xub'an ri qa mam Abraham are jun k'utb'al chqawäch

4 ¹¿Jas k'u käqab'ij chi xuriq ri qa mam Abraham ojer? ²Qas tzij we ta rumal ri utzil ri xub'an ri qa mam Abraham xjikomataj ri ranima' cho ri Dios, kuya' ri' kunimarisaj rib'. Man kuya' tä k'ut kunimarisaj rib' cho ri Dios. ³¿Jas pu kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik? Kub'ij k'ut: “Ri Abraham xkojon che ri Dios, rumal k'u ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima',” —kächa'. ⁴iQachomajmpe! Jun winaq ri kub'an jun chak, ri tojb'al re ri käyi'k man are tä sipanik ri' che, xane are k'asaj ruk'. ⁵Are k'u ri winaq ri man k'o tä jas kub'ano, käkojon k'u che ri Dios ri kuk'amowaj ri ajmak, ri winaq ri' rumal ru kojonik käq'alajisax rumal ri Dios chi qas jikom ranima'. ⁶Tzare k'u ri qa mam David xub'ij chi utz re ri winaq ri käq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima', man rumal tä k'u ri utzil ri xub'an ri winaq ri'. ⁷Ri qa mam David je wa' xub'ij:

Utz ke ri winaq ri sachtajinaq
rumal ri Dios ri etzelal ri ka'nom,
ri xril ri ki mak,
man k'o tä k'u k'äx xub'an chke.

⁸Utz re ri winaq ri man k'o tä mak
käyi' chrij rumal ri Qajaw Dios,
—kächa'.

⁹¿A xaq xuwi ta k'u lo utz ke ri winaq ri kojom retal ri ojer trato che ri ki cuerpo? iMan je' taj! Xuquje' utz ke ri man kojom taj. Qa b'im k'ut chi ri qa mam Abraham xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima' rumal chi xkojonik. ¹⁰¿Jampa' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima'? ¿A xub'an wa' aretaq kojom chi ri retal ri ojer trato che o aretaq mäja' xkojik? Man k'ä te tä xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima' aretaq kojom chi retal ri ojer trato che, xane aretaq mäja' käkojik. ¹¹Te k'u ri' ri qa mam Abraham xok ri retal ri ojer trato che ru cuerpo ri are'. Are k'u wa' retal ri käk'utuwiw chi q'alajisam chi rumal ri Dios chi jikom ranima' rumal chi xkojonik. Je ri' ri Abraham xok che ki tat konojel ri kojonelab' ri man kojom tä ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. Je wa ri' ri e are' xuquje' keq'alajisax rumal ri Dios chi jikom kanima'. ¹²Qas tzij ri qa mam Abraham are xok che ki tat ri kojom retal ri ojer trato che ri ki cuerpo, man xuwi tä k'u rumal wa', xane xuquje' rumal chi xekojonik junam jas ri qa mam Abraham xkojonik aretaq mäjoq kok ri retal ri ojer trato che ru cuerpo.

Ri xuchi'j loq' ri Dios käqechb'ej na we kujkojonik

¹³Ri Dios xuchi'j che ri qa mam Abraham xuquje' chke ri rachalaxik ri kil na ki wäch chi käkechb'ej na ruwächulew, man rumal tä k'u rech chi

xniman ri qa mam Abraham che ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés,^c xane rumal chi xkojonik, xq'alajisax k'u rumal ri Dios chi jikom ranima'.¹⁴We ta xaq xuwi ri keniman che ri Pixab' käkik'am na ke ri echb'al, man k'o tä b'a' u patän ri' chi kujkojonik. Xuquje' ri xuchi'j loq ri Dios chi kuya na man k'o tä chi u patän ri'.¹⁵Je ri', rumal chi ri Dios kuk'äjisaj ki wäch ri man keniman tä che ri Pixab'. Jawije' k'u ri man k'o tä wi pixab', man k'o tä mak ri' chrij ri pixab'.

¹⁶Rech ri xuchi'j ri Dios che ri qa mam Abraham qas käkechb'ej na konojel ri rachalaxik ri kil na ki wäch, rajwaxik chi are jun sipanik ri kuya ri Dios chke ri kekojonik. Kel kub'ij chi ri xuchi'j ri Dios man xuwi tä chke ri keniman che ri Pixab', xane xuquje' chke konojel ri kekojonik jas ri xub'an ri qa mam Abraham. Ri are' k'ut are xok che qa tat uj qonojel ri uj kojonelab' chuwäch ri Dios,¹⁷ri xuquje' xkojon ri qa mam Abraham che. Je' jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios: "At nu kojom che ki tat k'ia u wäch winaq", —kächa'. Ri Dios k'ut are käyo'w ki k'aslema' ri käminaqib', xuquje' keub'an ri jastaq ri k'ä mäja' kek'o'ji'k.

¹⁸Ri qa mam Abraham, pune man käkowin tä chik käk'o'ji ralk'ual, xukoj chi käk'o'ji na jun u k'ojol. Xku'b'i k'u u k'ux chrij ri Dios, je ri' xok che "ki tat k'ia u wäch winaq", jas ri b'im che rumal ri Dios: "Are je wa' ki k'ial ri awachalaxik ri kil na ki wäch," —xuchixik.¹⁹Ri qa mam Abraham man xub'an tä kieb' u k'ux, pune xa jub'iq' man kätz'aqat tä cien u junab'. Retam chi ri are' rachi'l ri Sara ri rixoqil xaq kämem chi ke, e nimaq taq winaq chik, man kekowin tä chik käk'o'ji kalk'ual.²⁰Man xub'an tä kieb' u k'ux chrij ri xb'ix che rumal ri Dios, xane xa sib'alaj xkojonik, xku'b'i u k'ux, xuya k'u u q'ij ri Dios.²¹Xujikib'a u k'ux chi ri Dios käkowin chub'anik ronojel ri kub'ij.²²Rumal ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima', rumal chi xkojonik.

²³Man xaq xuwi tä ri qa mam Abraham xtz'ib'ax chrij chi xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima'.²⁴Ri uj xuquje' xtz'ib'ax chqij chi ri Dios kuq'alajisaj chi jikom qanima' rumal chi kujkojonik, qonojel ri uj, uj kojoninaq che ri Dios ri xk'astajisan ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib'.²⁵Ri Qajaw Jesús xjach pa kämisaxik rumal rech ri qa mak, xk'astaj k'u chkixol ri käminaqib' rech käjikomataj ri qanima' cho ri Dios.

Ri tewchib'al ri xqariqo aretaq xjikomataj ri qanima' cho ri Dios

5 ¹Kämik k'ut ri xjikomataj ri qanima' cho ri Dios rumal chi xujkojonik, k'o chi k'u utzil chqaxol ruk' Are' rumal ri Qajaw Jesucristo. ²Rumal k'u ri Cristo xtoq'ob'isax qa wäch rumal ri Dios rumal chi xujkojonik. Ri toq'ob' ri xqariqo man k'o tä kesan chqe, rumal ri'

^c 4:13 K'ä mäja' k'o ri Pixab' ri' aretaq ri mam Abraham xil u wäch. Je ri', rumal chi ri mam Abraham are nab'eal chuwäch ri mam Moisés.

kujkikotik, ku'l qa k'ux chi kâqariq na qe uj ri u nimarisaxik u q'ij ri Dios. ³Man xuwi tä wa' kujkikot wi, xane xuquje' kujkikot chupam ri k'âxk'ol, rumal chi ri k'âxk'ol kub'an chqe chi kâqachajij paciencia. ⁴Ri paciencia kub'an chqe chi utz kujel na cho ri Dios. Aretaq utz chik uj k'olik, kâku'b'i qa k'ux chrij ri Dios. ⁵Aretaq kâku'b'i qa k'ux chrij ri Dios man k'o tä b'is kâqariqo rumal chi ri rutzil ranima' ri Dios k'o pa qanima' rumal ri Loq'alaj Espiritu ri u yo'm chqe.

⁶Ri uj, aretaq man xujkowiñ taj xqato' qib' qa tukiel wi, qas pa ru q'ijol xpe ri Cristo, xkäm k'u rumal qech uj ri uj ajmakib'. ⁷Man k'o tä jun winaq kuya u tzij kâkâmisax chuk'exwäch jun winaq chik, pune are jun winaq ri qas jikom ranima'. Kraj k'u ne k'o jun ri kuya u tzij kâkâmisax chuk'exwäch jun winaq ri sib'alaj utz. ⁸Ri Dios k'ut xuk'ut chqawäch chi sib'alaj kujraj aretaq ri Cristo xkäm rumal qech, pune k'u uj ajmakib'. ⁹Kämik k'ut ri ya jikom chi qanima' cho ri Dios rumal ru kâmikal ri Cristo, qas kujuto' na ri Cristo chuwäch ri k'âjisab'al wächaj ri kâpe na chuk'isb'al. ¹⁰Ri uj nab'e kanoq aretaq qa k'u'el na ri Dios, xujrutzirisaj ruk' Are' rumal ru kâmikal ru K'ojol, rumal ri' kâmik ri ya uj utz chi ruk' ri Dios, qas kâqariq wi na ru tob'anik ri Dios rumal ru k'aslemal ri Cristo. ¹¹Man xuwi tä wa', xane xuquje' kujkikot ruk' ri Are' rumal ri Qajaw Jesucristo. Rumal k'u ri Cristo uj utz chi ruk' ri Dios.

Waral kâtzijox wi ri Adán xuquje' ri Cristo

¹²Je k'u ri', ri mak xok cho we uwächulew xa rumal jun winaq. Rumal k'u ri mak xpe ri kâmikal pa ki wi' konojel ri winaq rumal chi konojel xemakunik. ¹³Aretaq mäjoq kâpe ri Pixab', ri mak ya k'o chik cho ruwächulew. Man kâkoj tä k'u ri mak pa kuenta aretaq man k'o tä pixab'. ¹⁴Pune je ri', xtaqan k'u ri mak pa ki wi' ri winaq ri xemakunik xchaptaj loq ruk' ri Adán k'ä xopan ru q'ij ri Moisés, pune man je' tä ki mak jas ru mak ri Adán ri man xunimaj tä ru Pixab' ri Dios. Ri Adán k'ut are jun k'utb'al chrij ri Cristo ri kâpe na.

¹⁵Man kuya' taj kâjunamataj ri mak ri xub'an ri Adán ruk' ri sipanik ri kuya ri Dios. Rumal k'u ri mak ri xub'an xa jun winaq e k'ia xekämik. Are k'u ri tob'anik ri kusipaj ri Dios chqe rumal ri nimalaj u toq'ob' pa qa wi', sib'alaj nim na u b'anik wa'. Xuya wa' chqe rumal xa jun winaq, ri Jesucristo, chub'anik utzil chke k'ia winaq. ¹⁶Ri mak ri xub'an xa jun winaq man kuya' taj kâjunamataj wa' ruk' ri tob'anik ri kusipaj ri Dios. Je ri', rumal chi ri mak ri xub'an xa jun winaq xub'ano chi kâq'at tzij pa ki wi' ri winaq chi kâk'âjisax ki wäch. Are k'u ru tob'anik ri Dios xpetik rech kâjikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Dios, pune sib'alaj k'ia ri ki mak ka'nom. ¹⁷We ri kâmikal xk'o'ji u taqanik pa ki wi' ri winaq rumal ri mak ri xub'an xa jun winaq, sib'alaj nim k'u na u b'anik wa' chi ri winaq ri kâjikomataj kanima' cho ri Dios rumal ru toq'ob' ketaqan na pa ri k'ak' ki k'aslemal rumal xa jun winaq, ri Jesucristo.

¹⁸Je' jas ru mak ri Adán xub'ano chi káq'at tzij pa ki wi' konojel ri winaq chi kák'ájisax ki wäch, je k'u ri' xuquje' ri jikomal ri xub'an ri Jesucristo kub'ano chi konojel ri winaq kákiriq na ki k'aslemal, man káq'at tä k'u tzij pa ki wi' chi kák'ájisax ki wäch. ¹⁹Kel kub'ij chi rumal ri jun winaq ri man xniman tä che ri Dios e k'ia winaq xeb'ok che ajmakib', je ri' xuquje', rumal ri Jun ri xniman che ri Dios e k'ia winaq kájikomataj ri kanima' cho ri Dios.

²⁰Xpe k'u ri Pixab' rech kel na ri mak chi saq. Aretaq k'ut xnimar u wäch ri mak, ru toq'ob' ri Dios xuquje' xnimar na u wäch wa'. ²¹Je k'u ri' jas ri mak xkowinik xuk'am loq ri kámikal pa ki wi' ri winaq, je ri' xuquje' aretaq ri uj kájikomataj ri qanima' cho ri Dios, ri nimalaj u toq'ob' ri Are' kákowinik kuya qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik rumal ri Jesucristo ri Qajaw.

**Waral káqil wi chi ri uj je' ta ne chi uj káminaq chuwäch
ri mak. Uj k'asal chi k'ut rumal ri Cristo**

6 ¹¿Jas k'u ri káqab'ij? ¿A káqataqej u b'anik ri mak rech ri Dios sib'alaj kuk'ut na ri nimalaj u toq'ob'? ²iMan je' tä ri! Ri uj, je' ta ne chi uj káminaq chuwäch ri mak. Man k'o tä chi u chuq'ab' ri mak pa qa wi'. We je ri', ¿a kuya' ta k'u lo káqataqej u b'anik ri mak? ³¿A mat iwetam chi ri uj ri b'anom qa qasna' rech xa uj jun chik ruk' ri Jesucristo, je' ta ne ri junam xujkám ruk' ri Are'? ⁴Rumal ri qasna' je' ta ne junam xujmuq ruk' ri Cristo, je' ta ne xujkámik rech kujk'astajisaxik, kák'oji k'u jun k'ak' qa k'aslemal je' jas ru k'aslemal ri Cristo aretaq xk'astaj chkixol ri káminaqib' rumal ri nimalaj u chuq'ab' ri qa Tat.

⁵We k'u xqa'n jun ruk' ri Cristo rumal ri kámikal ri xuriqo, je ri' xuquje' káqa'n na jun ruk' Are' rumal chi xk'astaj chkixol ri káminaqib'. ⁶Qetam chi ri ojer qa k'aslemal xrip cho ri cruz junam ruk' ri Cristo, rech kásach u wäch ri u chuq'ab' ri qa rayib'al ajuwächulew ri man utz taj. Je ri' man uj k'o tä chi pu q'ab' ri mak, man kujpatänin tä chi che ri mak je' ta ne che jun patrón. ⁷Je ri', rumal chi ri winaq ri káminaq chik, man chaptal tä chi ri' rumal ri mak. ⁸We ri uj, uj káminaq chik junam ruk' ri Cristo, káku'b'i qa k'ux chi kujek'asal na ruk' ri Are'. ⁹Je ri', rumal chi qetam chi ri Cristo k'astajinaq chik chkixol ri káminaqib', man kákám tä chi wi. Ri kámikal man kátaqan tä chi puwi'. ¹⁰Ri Cristo aretaq xkámik, xa jumul xkám chusachik u wäch ri mak, man xaq tä tajin wi kákámik. Aretaq k'u xk'astajik, xk'asi chunimarisaxik u q'ij ri Dios. ¹¹Je k'u ri' ri ix, chichomaj chi ix káminaq chik chuwäch ri mak. Man k'o tä chi u chuq'ab' ri mak pi wi'. Ix k'asal k'u kámik chunimarisaxik u q'ij ri Dios junam ruk' ri Cristo Jesús ri Qajaw.

¹²Rumal ri' miya b'a' chi ri mak kutaqej taqanik puwi' ri i cuerpo ri xa kákámik, mixutaj k'u ne chunimaxik ri i rayib'al ri man utz taj. ¹³Mijach

b'a' iwib' pu q'ab' ri mak chub'anik ri man utz taj. Xane chijacha iwib' pu q'ab' ri Dios, je' ta ne chi xixkäm na, ix k'astajinaq chi k'ut. Chijacha iwib' pu q'ab' ri Dios chub'anik ri utzil. ¹⁴Je ri', rumal chi ri mak man kätäqan tä chi pi wi'. Man ix k'o tä chi k'u pu q'ab' ri Pixab', xane ix k'o pu q'ab' ri Dios rumal ru toq'ob' pa qa wi'.

Uj patänil taq re ri Dios chub'anik ri utzil

¹⁵¿Jas k'u kujkanaj wi? ¿A kujmakunik rumal chi man uj k'o tä chi pu q'ab' ri Pixab', xane pu q'ab' ri Dios rumal ru toq'ob' pa qa wi'? iMan je' tä ri! ¹⁶Ri ix qas iwetam chi we kijach iwib' chupatänixik jun patrón rech kixniman che, kixok k'u che patänil taq re ri patrón ri', tzrajwaxik k'u wi chi kixniman che. Are je ri', we are kixpatänin che ri mak je' ta ne are jun i patrón ri kuk'am loq kämikal pi wi', o are kixniman che ri Dios rech käjikomataj ri iwanima' chuwäch ri Are', kib'an k'u na ri utzil. ¹⁷Maltiox k'u che ri Dios chi ri ix ri nab'e kanoq xipatänij na ri mak, kämik k'ut pa iwanima' xpe wi ru nimaxik ri qas tzij re ri tijonik ri xijach iwib' che retamaxik. ¹⁸Aretaq xixel loq pu q'ab' ri mak ri ix chapowinaq, ri ix xijach iwib' chupatänixik ri Dios rech kib'an ri jikom pa ri i k'aslemal. ¹⁹Kinb'ij wa' chiwe pa ki tzij winaq, rumal chi ri ix i tukiel wi man qas kixkowin tä chuch'ob'ik wa' we chomanik ri'. Man je' tä kib'ano jas ri xib'an kan nab'e aretaq xijach iwib' chupatänixik ri mak rech kib'an ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' ri etzelal. Xane che we kämik, chijacha iwib' pu q'ab' ri Dios chub'anik ri jikom pa ri i k'aslemal rech kixk'oji chuwäch ri Are' ch'ajch'oj ri iwanima'.

²⁰Ri ix nab'e, aretaq tajin kipatänij na ri mak, man i yo'm tä iwib' chub'anik ri jikom pa ri i k'aslemal. ²¹¿Jas k'u xich'ak che ri xib'an kan nab'e ri kik'ix chi che kämik? Xuwi k'u ri kämikal xiriqo. ²²Kämik k'u ri ix, ix elinaq chi pu q'ab' ri mak, ix okinaq chi che patänil taq re ri Dios. K'o k'u xich'ak wa' che. Ri xich'ako are ru jachik iwib' pu q'ab' ri Dios, chuk'isb'al k'ut kiriq na ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ²³Ri tojb'al ri kuya ri mak are xaq xuwi ri kämikal, are k'u ri Dios kusipaj ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik rumal ri Cristo Jesús, ri Qajaw.

Ri k'ulanem are jun k'utb'al chrij ri k'aslemal ruk' ri Cristo

7 ¹Qachalal, ri ix ri iwetam ri Pixab' kich'ob'o chi ri Pixab' xuwi k'o chuq'ab' pu q'ab' puwi' jun winaq aretaq k'asal na. ²Kinkoj na jun k'utb'al chiwäch: Ri ixoq ri k'ulanik rajwaxik chi känim ri' che ri pixab' re ri k'ulanem aretaq k'ä k'asal na ri rachajil. We k'u käkäm ri rachajil, k'ä te ri' man rajwaxik tä chik käniman che we pixab' ri'. ³Rumal ri', we ri ixoq käk'uli ruk' jun achi chik aretaq k'asal na ri rachajil, kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil. We k'u käkäm ri rachajil, man rajwaxik tä chik käniman che ri pixab' re ru k'ulanem. Pune käk'uli ruk' jun achi chik, man kub'an tä ri' ri nimalaj mak ri äwas u b'anik.

⁴Je k'u ri' ri ix, qachalal, ri ix u tz'aqatil ru cuerpo ri Cristo, man k'o tä chik ri Pixab' pi wi' rumal chi ix je' ta ne ix k'ulan chik ruk' ri Cristo. Ix rech chi ri Cristo ri xk'astaj chkixol ri käminaqib'. Je ri' rech ri qa k'aslemal kok wa' chupatänixik ri Dios. ⁵Nab'e kanoq, aretaq ri qa k'aslemal are ru b'anik xaq jas ri käqaj uj, ri itzel taq qa rayinik xek'astaj rumal ri Pixab'. Ri ri' k'ut xa xujuk'am b'i pa ri kämikal. ⁶Kämik k'ut uj käminaq chik chuwäch ri Pixab' ri xtaqan pa qa wi' nab'e. Je ri' man k'o tä chi ri Pixab' pa qa wi'. Kämik käqapatänij ri Dios pa ri k'ak' qa k'aslemal ri kuya ri Loq'alaj Espiritu. Ri ojer Pixab' ri tz'ib'talik man k'o tä chi pa qa wi'.

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ri mak ri k'o pa ri qa k'aslemal

⁷¿Jas k'u ri käqab'ij? ¿A käqab'ij lo chi mak ri' ri Pixab'? ¡Man je' taj! Rumal k'u ri kub'ij ri Pixab' xinwetamaj jas ri' ri mak. ¡Qachomajmpe! Mat xinwetamaj ri' chi ru rayixik ri jastaq ke nik'iaj winaq chik are mak, we ta mat xub'ij ri Pixab': "Marayij u wäch ri jastaq ke nik'iaj winaq chik," —kächa'. ⁸Ri mak k'ut xnimar u wäch rumal ri taqanik, xuk'asuj k'u pa ri wanima' ronojel u wäch itzel taq rayinik. Je ri', rumal chi we ta mat k'o ri Pixab', man q'alaj tä ri' chi k'o ri mak. ⁹Ri in nab'e kanoq aretaq mäja' k'o wetam chrij ri Pixab' xinchomaj chi qas utz ri tajin kinb'an pa ri nu k'aslemal. Aretaq k'ut xpe ri taqanik, xinch'ob' jas ri kub'ij ri Pixab'. Te ri' xk'astaj ri mak ri k'o pa wanima', are k'u ri in xinwetamaj chi in käminaq chuwäch ri Dios. ¹⁰Je ri' ri taqanik ri xpe chuya'ik k'aslemal, chwe in k'ut xa xuya kämikal. ¹¹Rumal ri Pixab' ri mak xukoj u chuq'ab' chwe, xinusub' k'ut. Xukoj ri taqanik che nu kämisaxik.

¹²Qas tzij k'ut, ri Pixab' ruk' ri taqanik man k'o tä ki mak, xane jikom xuquje' utz ri käkib'ij. ¹³¿A are ta k'u lo ri u b'anik utzil ri xb'anow chwe chi kinkämik? ¡Man are taj! Xane are ri mak ri kinkämisanik. Je ri' xub'ano rech käq'alajinik jas ri' ri mak. Are k'u xukoj ri utz chub'anik wa'. Je ri' ri taqanik xuq'alajisaj chi ri mak are sib'alaj man utz taj.

¹⁴Qetam chi ri Pixab' ruk' ri Dios käpe wi, ri in k'ut xaq in winaq. In k'o pu q'ab' ri mak. ¹⁵Man kinch'ob' tä k'ut jas ri tajin kinb'ano. Man are tä k'u kinb'an ri kwaj, xane ri tzel kinwilo are wa' ri tajin kinb'ano. ¹⁶We k'u are kinb'an ri man kwaj taj kinb'ano, je ri' kinch'ob'o chi utz ri Pixab'. ¹⁷Rumal k'u ri' man in tä chi ri' ri tajin kinb'anowik, xane are ri mak ri k'o pa ri wanima' ri tajin kub'an wa'. ¹⁸Ri in wetam chi man k'o tä jub'iq' ri utz pa ri wanima' rumal chi xaq in winaq ajuwächulew. K'o nu rayinik chub'anik ri utz, xa k'u man kinkowin tä kinb'an wa'. ¹⁹Man kinb'an tä ri utz ri kwaj kinb'ano, xane are kintaqej u b'anik ri man utz taj ri man kwaj taj kinb'ano. ²⁰We k'u are kinb'an ri man kwaj taj kinb'ano, man in tä chi ri' kinb'anowik, xane are ri mak ri k'o pa wanima'.

²¹Ri kink'ulmaj k'ut are wa': Aretaq kwaj kinb'an ri utz, xuwi ri etzelal kuk'ut rib' chnuwäch. ²²Ri wanima' k'ut käkikot ruk' ru Pixab' ri Dios. ²³Kinwil k'ut chi pa ri nu cuerpo k'o jun pixab' ri xa kuk'ulelaj u wäch ri pixab' ri k'o pa ri nu chomab'al. Are k'u wa' ri pixab' re ri mak ri k'o pa ri nu cuerpo, are wa' ri in chapowinaq.

²⁴iK'äx wa' ri nu b'anik! ¿Jachin ta ri kinesan na pu q'ab' wa' we cuerpo ri' ri xa kinuk'am b'i pa ri kämikal? ²⁵Xuwi ri Dios käkowin che nu to'ik rumal ri Qajaw Jesucristo. iMaltiox b'a' che ri Dios! Rumal ri' ri in kinch'ob'o chi rajwaxik kinnimaj ru Pixab' ri Dios, are k'u ri nu cuerpo kuya rib' pu q'ab' ri mak.

Waral käqil wi ri k'aslemal ri kuya ri Loq'alaj Espiritu

8 ¹Kämik k'ut, ri winaq ri xa e jun chik ruk' ri Cristo Jesús, man käq'at tä na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch. E are k'u taq wa' ri man kaka'n tä ri ki rayib'al ri man utz taj, xane are kaka'no jas ri kraj ri Loq'alaj Espiritu. ²Ri pixab' k'ut ri rech ri Loq'alaj Espiritu ri kuya k'aslemal rumal ri Cristo Jesús, are xinesan pu q'ab' ri pixab' re ri mak xuquje' re ri kämikal. ³Ri Dios xub'ano jachike ri man xkowin tä chub'anik ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Ri Pixab' ri' man k'o tä u chuq'ab' chuk'exik ri ki k'aslemal ri winaq. Ri Dios k'ut xutaq loq ru K'ojol ri ya winaq chik, xukoj k'u che sipanik chutojik ri qa mak. Xutaq loq je' ta ne are xa jun winaq ajmak. Je ri' ri Dios xuk'äjisaj u wäch ri mak rumal ru kämikal ri Jesús. ⁴Je' xub'an wa' ri Dios rech ri uj kujkowin chub'anik jas ri kätaqan wi ri Pixab', man käqa'n tä chi k'ut xa jas ri käqaj uj, xane are käqa'no jas ri kraj ri Loq'alaj Espiritu.

⁵Ri winaq k'ut ri kaka'no xaq jas ri kākaj ri e are', are keb'ok il chub'anik ri ki rayib'al ajuwächulew. Are k'u ri kaka'no jas ri kraj ri Loq'alaj Espiritu, are keb'ok il chub'anik jas ri kraj ri Are'. ⁶Ri kok il jun chub'anik ri qa rayib'al ajuwächulew kāk'aman b'i wa' pa ri kämikal. Are k'u ri kok il jun chub'anik jas ri kraj ri Loq'alaj Espiritu kub'an chi kuriq na k'aslemal, xuquje' kub'ano chi kuxlan ri ranima'. ⁷Ri winaq ri xa kākichomaj u b'anik ri ki rayib'al ajuwächulew kaka'n ki k'ulel che ri Dios rumal chi man kekowin taj keniman che ru Pixab' ri Dios, xuquje' man kākaj taj. ⁸Rumal ri' ri winaq ri kaka'no xaq jas ri kākaj ri e are', man kuya' taj käqaj ri ki k'aslemal chuwäch ri Dios.

⁹Ri ix k'ut man b'enaq tä iwanima' chub'anik xaq jas ri kiwaj ix, xane are kib'ano jas ri kraj ri Loq'alaj Espiritu, we qas k'o ri Espiritu rech ri Dios pa ri iwanima'. Jachin k'u ri man k'o tä ri Espiritu rech ri Cristo pa ranima', man rech tä ri Cristo ri'. ¹⁰We ri Cristo k'o pa iwanima', pune b'a' kākäm na ri i cuerpo rumal ri mak, kāk'asi k'u ri iwespiritumal chi xjikomataj ri iwanima' cho ri Dios. ¹¹We pa ri iwanima' ix k'o wi ri Espiritu rech ri Dios ri xk'astajisan ri Jesús chkixol ri kāmīnaqib', ri Dios

are käyo'w na k'ak' u k'aslemal ri i cuerpo ri xa käkämik. Je' kub'an wa' rumal ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are' ri k'o pa iwanima'.

¹²Je k'u ri', qachalal, k'o ri rajwaxik káqa'no, man are tä k'u ru b'anik xaq jas ri káqaj uj. ¹³We k'u ri ix kib'an xaq jas ri kiwaj ix, kixkäm na. We k'u rumal ri Loq'alaj Espíritu kikämisaj ri i rayib'al ri man utz taj, kixk'asi na.

¹⁴Konojel k'u ri k'amom ki b'e rumal ri Espíritu rech ri Dios, e are wa' ralk'ual ri Dios. ¹⁵Ri Espíritu ri yo'm chiwe rumal ri Dios man are tä jun espíritu ri xaq ix u kojom che taq patäninelab' ri xuquje' kub'an chiwe chi kixej iwib', xane are ri Loq'alaj Espíritu ri xub'ano chi ix ralk'ual ri Dios. Ri Espíritu ri' kuya chqe chi káqab'ij: "iQa Tat!" che ri Dios. ¹⁶Tzare k'u we Espíritu ri' kub'ij pa ri qanima' chi uj ralk'ual chi ri Dios. ¹⁷Rumal chi uj ralk'ual ri Dios, ya'talik chi käyi' qe ri echb'al ri xuchi'j ri Dios, káqak'am k'u na wa' junam ruk' ri Cristo. Je ri' we junam káqariq k'äx ruk' ri Cristo, rech junam ruk' ri Are' känimarisax na qa q'ij.

¹⁸Ri in k'ut kinchomaj chi ri k'äx ri tajin káqariq pa taq we q'ij kämik, man käjunamataj tä wa' ruk' ri nimarisab'al qa q'ij ri käyi' na chqe pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. ¹⁹Ronojel k'u ri b'anom rumal ri Dios xaq reye'm chi käpe ri q'ij aretaq keq'alajisax na jachin taq ri e ralk'ual ri Dios. ²⁰Je ri', rumal chi ronojel ri b'anom rumal ri Dios, xq'at tzij puwi' chi man k'o tä u patän. Man are tä k'u wa' ri u rayib'al, xane are ri Dios xb'anow che. Pune je ri', k'o jas ri käreyej na. ²¹Are la' chi käpe na ri q'ij aretaq ronojel ri b'anom rumal ri Dios kätzoqopitaj na, man kakanaj tä chi kan pu q'ab' ri kämikal, känimarisax k'u na u q'ij junam kuk' ri e ralk'ual ri Dios. ²²Kämik ri', qetam chi ronojel ri b'anom rumal ri Dios kel ch'uj, k'o pa q'oxom, je' jas ru q'oxom jun yawab' ixoq. ²³Man xuwi tä k'u ri b'anom rumal ri Dios kel ch'uj, xane ri uj xuquje' ri yo'm ri Loq'alaj Espíritu chqe, ri nab'e qechb'al ri xuya ri Dios. Ri uj xuquje' káq'oxow qanima', qeye'm k'ut jampa' kujq'alajisax chi uj qas ralk'ual ri Dios, rech kel ri qa cuerpo pu q'ab' ri kämikal. ²⁴Xqariq ru tob'anik ri Dios rumal chi k'o ri xku'b'i wi qa k'ux. We kaku'b'i u k'ux jun chrij ri tajin káril chik, man ku'lb'al k'ux tä ri'. Ri tajin káril chik man rajwaxik tä ri' chi käreyej na. ²⁵We k'u ri qeye'm are ri mäja' káqilo, rajwaxik chi ruk' paciencia kujeyen na che.

²⁶Ri uj man k'o tä qa chuq'ab'. Tzare k'u ri Loq'alaj Espíritu kujto'wik. Man qetam taj káqa'n orar, man káqach'ob' tä k'ut jas ri rajwaxik káqata' che ri Dios, tzare k'u ri Loq'alaj Espíritu káb'ochi'n che ri Dios pa qa wi' ruk' oq'ej ri man kujkowin tä uj káqab'ij ruk' ri qa tzij. ²⁷Are k'u ri Dios ri káka'y pa taq qanima', ri Are' retam jas ri kraj kub'ij ri Loq'alaj Espíritu, rumal chi ri Loq'alaj Espíritu kub'ochi'j ri Dios jas ru rayib'al ri Are' pa ki wi' ri winaq ri e rech.

Waral káqil wi chi kujch'akan na puwi' ronojel

²⁸Qetam k'ut chi ri Dios kub'ano chi utz kel na ronojel ri käpe pa ki wi' ri winaq ri loq' kákil wi ri Are'. E are k'u taq wa' ri winaq ri e sik'im

rumal ri Are' jas ri u chomam loq. ²⁹Konojel k'u ri xetamax ki wäch rumal ri Dios ojer, e are taq wa' xeucha' rech kejunamataj na ruk' ru K'ojol. Je ri' xub'ano rech ru K'ojol kok che nab'eal chkixol k'ia winaq ri kachalal kib'. ³⁰Ri xecha'taj rumal ri Dios ojer e are' taq wa' xeusik'ij, ri xeusik'ij e are' taq wa' ri xujikomaj kanima', ri xujikomaj kanima' k'ut, e are' taq wa' xunimarisaj ki q'ij junam ruk' ri Are'.

³¹¿Jas k'u ri kâqab'ij chrij wa'? Kâqab'ij k'ut: We ri Dios are k'o pa qa wi', man k'o tä jun ri kuya' kuyak rib' chqij. ³²Ri Dios man xuq'il tä rib' chuya'ik ri u K'ojol, xane xujach pa ri kâmikal rumal qech uj nimalaj qonojel. ¿A mat k'u kuya ri Are' junam ruk' ri u K'ojol ronojel ri kajwataj chqe? iJe', je ri! ³³¿Jachin ta ri kâkowinik kumol qa mak uj, ri uj cha'tal rumal ri Dios? Ri Dios k'ut u b'im chqij chi jikom qanima'. ³⁴¿Jachin ta lo ri kuya' kuq'at tzij pa qa wi' chi kâk'âjisax qa wäch? Are k'u ri Cristo xkâm che qa k'exwäch. Man xuwi tä wa', xane xuquje' xk'astaj chkixol ri kâminaqib'. T'uuyul ri Are' kâmik pa ru wikiäq'ab' ri Dios, tajin k'u kâb'ochi'n pa qa wi' cho ri Dios. ³⁵¿Jachin ta lo ri kâkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Cristo? iMan k'o taj! Pune k'u kâqariq ri k'âx, pune kâpe ri b'is, pune k'o winaq ri kâketzelaj qa wäch, pune kâqariq numik, pune man k'o tä chi qatz'iaq ri kâqajalb'ej, pune xa jub'iq' man kujkâmik, pune k'u kujkâmisaxik, man k'o tä ri kâkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Cristo. ³⁶Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Rumal ech la uj k'o cho ri kâmikal
amaq'el ronojel q'ij.

Je' kâb'an chqe jas ri kâb'an

chke ri chij ri kek'am b'i pa pilik,

—kâcha'. ³⁷Pa ronojel k'u taq wa' ri k'âx ri kâqariqo, kujch'akan na, rumal ru tob'anik ri Jun ri kujraj. ³⁸Rumal ri' nu jikib'am nu k'ux chi man k'o tä jas ri kâkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Dios. Man are tä ri kâmikal, man are tä ri k'aslemal, man are tä ri ángeles, man are tä k'u nik'iaj ri k'o taqanik pa ki q'ab', xuquje' ri k'o ki chuq'ab' ri man keilitaj taj. Man are tä ri k'o pa taq ri q'ij kâmik, o ri kâk'oji na pa taq ri q'ij ri kepetik. ³⁹Man k'o tä jas ri k'o chikaj, man k'o tä jas ri k'o pulew, man k'o tä k'u jun jasach chik ri b'anom rumal ri Dios ri kâkowinik kujtasow chrij ri rutzil ranima' ri Dios ri u k'utum chqawäch rumal ri Cristo Jesús ri Qajaw.

Waral kâqil wi chi ri winaq aj Israel e cha'tal rumal ri Dios

9 ¹Tajin kinb'ij ri qas tzij rumal chi in kojoninaq che ri Cristo. Man kinb'an tä k'u tzij. Kinna' pa wanima' chi qas tzij ri tajin kinb'ij rumal ri Loq'alaj Espíritu ri kâtaqan pa wanima'. ²Sib'alaj kinb'isonik, amaq'el k'ut kâq'oxow ri wanima' rumal ri k'âx ri ki riqom ri nu winaqil. ³Kwaj ta ne in, pune b'a' kâpe k'âx pa nu wi' rumal ri Dios chi kintastaj

in chrij ri Cristo we rajwaxik che ki to'ik ri nu winaqil. ⁴Ri e are' e aj Israel, ri Dios k'ut xub'an ralk'ual chke. Ri Dios ri sib'alaj nim u q'ij xk'o'ji kuk', xuquje' xeb'an taq tratos kuk'. Xuya ru Pixab' chke rumal ri Moisés, xub'ij k'u chke jas u b'anik ri q'ijilanik pa ri nimalaj rachoch Dios. K'o k'ia ri xuchi'j chke. ⁵Konojel wa' we winaq ri' e kalk'ual kan ri qa mam aj Israel ojer, chkixol k'u ri e are' xil wi u wäch ri Cristo ri xk'o'ji cho ruwächulew. Ri Are' are Dios ri kátaqan puwi' ronojel. iAmaq'el ronojel q'ij k'ut chyo'q u q'ij! Amén.

⁶Man xa tä k'u mat je' xel wi ri xuchi'j loq ri Dios chke ri winaq aj Israel, xane rumal chi man konojel tä ri kalk'ual kan ri ojer qa mam aj Israel qas e rech ri Israel ru tinimit ri Dios. ⁷Man konojel tä ri rachalaxik ri qa mam Abraham ri xil ki wäch qas e ralk'ual ri Dios. Xub'ij k'u ri Dios che: “Rumal ri Isaac kek'o'ji na uwi' taq a mam,” —xuchixik. ⁸Kel kub'ij wa' chi man konojel taj e ralk'ual ri Dios, pune kákib'ij chi e are' aj Israel. Xane jachin taq ri kákikoj pa kanima' ri xuchi'j loq ri Dios, e are wa' qas e ralk'ual ri Dios rumal ri xub'ij ri Dios che ri qa mam Abraham. ⁹Ri xuchi'j ri Dios che ri qa mam Abraham are wa', xub'ij k'u che: “Pa ri q'ij ri' pa ri jun junab' chik kintzelej na loq. Are chi' k'ut ri Sara káril na u wäch jun ral ala,” —xcha che.

¹⁰Man xuwi tä k'u wa'. Ri kieb' ral ala ri Rebeca xa jun ri ki tat, are ri Isaac ri qa mam ojer. ¹¹⁻¹³Aretaq mäjoq kil ki wäch we kieb' ak'alab' ri', mäjoq káka'n jun utzil o jun etzelal, ri Dios xub'ij che ri Rebeca: “Ri nab'eal kok na che patánil re ru chaq',” —xcha che. Junam wa' ruk' ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Loq' xinwil wi ri Jacob, are k'u xinwetzelay u wäch ri Esaú,” —kácha'. Je ri' xujikib'a u b'ixik chi ri Dios kächomanik jachin ri kraj kucha'. Keusik'ij jachin taq ri kraj, man rumal tä k'u ri kekowin chub'anik.

¹⁴¿Jas k'u ri káqab'ij? ¿A káqab'ij chi ri Dios man kub'an tä ri jikomal? iMan je' taj! ¹⁵Xub'ij k'u ri Dios che ri qa mam Moisés: “Kel na nu k'ux che jachin ri kwaj kel wi nu k'ux, kintoq'ob'isaj k'u na u wäch jachin ri kwaj kintoq'ob'isaj u wäch,” —xcha che. ¹⁶Rumal ri' man are tä kácha' ri jun ri sib'alaj kraj kácha'ik, o ri jun ri sib'alaj kukoj u chuq'ab', xane ri Dios are kilowik jachin ri kraj kutoq'ob'isaj u wäch. ¹⁷Kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi ri Dios xub'ij che ri tat Faraón ri nim taqanel puwi' ri Egipto: “Xatinkoj che nim taqanel rech awumal at kink'ut ri nu chuq'ab' chkiwäch ri winaq, rech ketamax nu wäch cho ronojel ruwächulew,” —xcha'. ¹⁸Je ri' ri Dios kutoq'ob'isaj u wäch jachin ri kraj kutoq'ob'isaj u wäch, xuquje' kukowirisaj ri ranima' jachin ri kraj je' jas ri xub'an che ri tat Faraón.

¹⁹Jun chiwe kub'ij k'u chwe: “We je ri', ¿jas che ri Dios kub'ij chi are ki mak ri winaq? ¿Jachin ta k'u lo ri kákowinik kuq'atej u wäch ri Dios?” —kácha na. ²⁰E ri at, ¿jachin lo ri at chi ri at kak'ulelaj u wäch ri Dios? ¿A

kub'ij lo ri b'o'j che ri xb'anowik: “¿Jas che je' xb'an la wa' chwe?” —¿a kácha lo che? ¡Man je' taj! ²¹ ¿A mat are káb'an re ri b'anal b'o'j jas ri kraj kub'an che ri ulew? We kraj kub'an jun laq ri kákoj pa taq nimaq'ij, o we kraj kub'an jun laq ri kákoj ronojel q'ij, are ri' káb'an re.

²²Ri Dios k'ut xraj xuya jun k'utb'al chrij ri royowal xuquje' ru chuq'ab'. Rumal ri' xuchajij nimalaj paciencia kuk' ri winaq ri ya'tal chke chi kák'ájisax ki wäch, ri xa kásach na ki wäch. ²³Je' xub'an ri Dios wa' rech qumal uj kuk'ut chkiwäch konojel chi sib'alaj nim u q'ij ri Are', qumal uj ri winaq ri xel u k'ux chqe, ri uj ri cha'tal rumal ojer loq rech kánimarisax qa q'ij junam ruk' ri Are'. ²⁴Ri Dios k'ut xujusik'ij, jujun chkixol ri winaq aj Israel, jujun chik chkixol ri winaq ri man e aj Israel taj. ²⁵Je' jas ri kub'ij chupam ri wuj ri xutz'ib'aj ri Oseas, jun q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios:

Ri winaq ri man aj nu tinimit taj,
kinb'ij na “nu tinimit” chke.
Ri winaq ri nab'e man loq' taj xeinwil
wi, kinb'ij na chke:
“¡Ix ri' ix nu loq'!”

—kincha na.

²⁶Jawije' ri xub'ij wi chke:
“Ri ix man ix nu tinimit taj”,
chila' káb'ix wi na chke
chi e ralk'ual ri k'aslik Dios,

—kácha na chke. ²⁷Ri Isaías k'ut ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios xch'aw chkij ri winaq aj Israel, xub'ij: “Pune ta ne ri ki k'ial ri winaq aj Israel are junam ruk' ru k'ial ri senyáb' ri k'o chi' ri mar, xaq k'u e kieb' oxib' chke ri kákiriq na ru tob'anik ri Dios. ²⁸Je ri', rumal chi ri Dios kub'an na chanim jas ri xub'ij, kub'an k'u na wa' pa ki wi' konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew,” —xcha'. ²⁹Je' jas ri u b'im kanoq ri qa mam Isaías ojer:

We ta ri Nimalaj qa Dios ri k'o u taqanik
puwi' ronojel mat xujuto' rech e k'o kan qalk'ual,
xsach ta qa wäch ri' jas ri tinimit Sodoma,
uj junam ta ri' ruk' ri tinimit Gomorra,

—xcha'.

**Waral káqil wi chi xuwi rumal ri kojónik
kájikomataj ri qanima' cho ri Dios**

³⁰¿Jas k'u ri káqab'ij chrij wa'? Káqab'ij chi ri winaq ri man e aj Israel taj, ri man xkitzukuj taj chi xjikomataj ri kanima' cho ri Dios, e are' xjikomataj ri kanima' cho ri Dios rumal ri kojónik. ³¹Are k'u ri winaq aj Israel ri xku'b'i ki k'ux chrij jun pixab' rech rumal ri pixab' ri'

käjikomataj ri kanima' cho ri Dios, man e kowininaq tä k'ut chub'anik ri kub'ij ri pixab'. ³²¿Jas che? Rumal chi ri e are' man xekojon taj. Xane xkichomaj chi rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' käjikomataj ri kanima' cho ri Dios. Rumal ri' xa xetzaq puwi' ri “ab'aj ri käkichaq'ij kib' ri winaq chrij.” ³³Are k'u wa' ri ab'aj ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talík:

Ri in kinya na pa ri nu tinimit Sión

Jun^d ri je' jas jun ab'aj ri käkichaq'ij

kib' ri winaq chrij, jun nimalaj ab'aj wa'

ri xa ketzaq rumal,

—kächa'.

Jachin ri käkojon che ri Are'

man käq'oxow tä na ri ranima',

—kächa ri'.

10 ¹Qachalal, ri qas kinrayij pa wanima' aretaq kinb'an orar pa ki wi' ri winaq aj Israel, are la' chi ri e are' käkiriq ta na ru tob'anik ri Dios. ²Ri in kinb'ij ri wilom chkij ri winaq aj Israel, chi ri e are' sib'alaj kākaj kepatänin che ri Dios, xa q xuwi chi man qas tä käkich'ob'o jas ri tajin kākano. ³Man ketam tä k'ut jas ri kub'an ri Dios rech käjikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Are'. Xane ki tzukum jas kākano ri e are' pa ke wi chujikomaxik ri kanima' cho ri Dios. Man keniman tä k'u che ri taqaninaq wi ri Dios. ⁴Ruk' ri Cristo k'ut kāk'is wi ronojel ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, rech konojel ri kekojon che ri Cristo käjikomataj ri kanima' cho ri Dios.

⁵Ri qa mam Moisés xch'aw chrij ri u jikomaxik ri ranima' jun winaq cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'. Je wa' xutz'ib'aj: “Ri winaq ri kub'an ronojel ri kub'ij ri Pixab', are u k'aslemal wa',” —xcha'. ⁶Are k'u we rumal ri kojoniq jun winaq käjikomataj ri ranima' cho ri Dios, je wa' kub'ij: “Mab'ij pa rawanima': ¿Jachin käpaqi chikaj?” We je' kab'ij wa', kel kub'ij chi kawaj kab'ano chi ri Cristo käqaj loq cho ri ulew. ⁷“Mab'ij k'ut: ¿Jachin ri käqaj b'i pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam?” We je' kab'ij wa', kel kub'ij chi kawaj kab'ano chi ri Cristo käpaqi loq chkixol ri käminaqib'. ⁸¿Jas k'u ri kub'ij? “Ru Loq' Pixab' ri Dios naqaj k'o wi chawe, k'o pa ra chi', k'o pa awanima'.” We tzij ri' are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri kojoniq che ri Cristo. Are k'u wa' ri käqatzijoj. ⁹We kaq'alajisaj chi ri Jesús are Qajaw, xuquje' kakoj pa ri awanima' chi ri Dios xuk'astajisaj ri Jesús chkixol ri käminaqib', kariq na ru tob'anik ri Dios. ¹⁰Pa ri qanima' kujkojon wi rech käjikomataj ri qanima' cho ri Dios, ruk' k'u ri qa chi' käqaq'alajisaj chi kujkojon che ri Jesucristo rech käqariq ru tob'anik ri Dios.

¹¹Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talík: “Apachin ri käkojon che ri Cristo man käq'oxow tä na ri ranima',” —kächa'. ¹²Man k'o tä ki

^d9:33 Ri Jun ri' ri “je' jas jun ab'aj” are ri Jesucristo.

jalb'em kib' ri winaq aj Israel kuk' ri winaq ri man aj Israel taj. Tzare k'u ri Qajaw Dios are Kajaw konojel. Ri Are' k'ut kuya nimalaj tewchib'al pa ki wi' konojel ri käkita' toq'ob' che. ¹³Je' jas ri kub'ij ri Tz'ib'talik: “Konojel ri käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús käkiriq na ru tob'anik ri Dios,” —kächa'. ¹⁴¿A kuya' ta k'u ri' käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús we mäja' kekojon che ri Are'? ¿A kuya' ta k'u lo ri' kekojon che we man ki tom u tzijol ri Are'? ¿A kuya' ta k'u ri' käkita u tzijol we man k'o tä jachin ri kätzijon chke? ¹⁵¿A kuya' ta k'u ri' keb'e' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios we ta mat e taqom b'ik? Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “iSib'alaj je'l ri kopanik ri keyo'w ru Loq' Pixab' ri Dios ri kuya uxlanem pa kanima' ri winaq, ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio!” —kächa'.

¹⁶Man konojel tä k'ut käkitalab'ej ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Are k'u wa' ri kub'ij ri qa mam Isafas: “Qajaw, ¿jachin ri kojoniq che ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa tzijom?” —kächa'. ¹⁷Je k'u ri' ri winaq käkijonik aretaq kuta ri tzij. Are k'u ri tzij ri kuto are ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Cristo.

¹⁸Kinb'ij k'ut: ¿A xa man xkita tä ru Loq' Pixab' ri Dios? Ki tom, kub'ij ya' ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri ki ch'ab'al, elinaq u tzijol
cho ronojel ruwächulew,
ri ki tzij opaninaq k'ä chuk'isb'al
u tza'm ruwächulew,

—kächa'. ¹⁹Kinb'ij chi k'u jumul: ¿A xa man k'o tä ketam chrij wa' ri winaq aj Israel? iKetam k'ut! Nab'e k'ut xub'ij ri qa mam Moisés:

Kinyak na iwoyowal rech kub'an k'äx ri iwanima'
chkij ri winaq ri man are tä jun qas tinimit.

Kinb'an na chi käpe iwoyowal kumal ri winaq
re jun tinimit ri man käkaj taj käkich'ob'o,

—xcha'. ²⁰Ri qa mam Isafas qas chi saqil xub'ij:

Xinriqtaj kumal ri winaq
ri man xinkitzukuj taj.

Xink'ut wib' chkiwäch winaq
ri man in taj ri tajin kinkitzukuj,

—xcha'. ²¹Kub'ij ri qa mam Isafas chkij ri winaq aj Israel: “Ronojel ri jun q'ij xinlik' ri nu q'ab' che ki sik'ixik ri winaq re jun tinimit ri man keniman tä chwe, ri xa kinkik'ulelaj,” —kächa ri Dios.

Waral käqil wi ri winaq aj Israel ri xkiriq ru tob'anik ri Dios

11 ¹Kinb'ij chi k'u che we chanim: Ri Dios k'ut, ¿a xa retzelam ki wäch ri winaq rech ru tinimit Israel? iMan je' taj! Ri in k'ut, in aj Israel. Are nu mam ri Abraham. In ri', in re ri rachalaxik ri qa mam

Benjamín ojer. ²Ri Dios tzojer loq xekicha' ri winaq rech ru tinimit Israel, man retzelam tä k'u ki wäch wa' kämik. ¿A mat këna'taj chiwe jas kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chrij ri qa mam Elías? Ri are' aretaq xub'an orar, xch'aw chkij ri winaq aj Israel, xub'ij: ³“Qajaw Dios, ki kämisam ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la, ki wulim k'u taq ri ta'b'al toq'ob' ri käq'ijilax wi la. Xuwi ri in chik in kanajinaq kanoq, are k'u käkaj kinkikämisaj in xuquje!” —xcha'. ⁴Ri Dios k'ut xub'ij che: “E nu tasom kan wuqub' mil achijab' ri man xexuki tä chuwäch ri tiox Baal,” —xcha ri Dios. ⁵Je k'u wa' ri kämik, e kanajinaq kan kieb' oxib' chke ri aj Israel ri xeucha' kan ri Dios rumal ri u toq'ob' pa ki wi'. ⁶We xa rumal ru toq'ob' ri Dios xecha'tajik, man are tä rumal ri käkowinik ri winaq chub'anik. We ta rumal ri käkwin jun chub'anik, ru toq'ob' ri Dios man toq'ob' tä k'u ri'.

⁷¿Jas k'ut? Ri xkitzukuj ri winaq aj Israel, man xkiriq taj. Are xeriqow ri winaq ri xecha' rumal ri Dios. Are k'u ri nik'iaj winaq chik xa xkowirisax ri kanima'. ⁸Jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri Dios xub'an chke chi man käkina' tä chik. Pune k'o ki xikin, xub'an chke chi man käkita taj. Pune k'o ki waq'äch, xub'an chke chi man keka'y taj. Je k'u wa' ka'nom pa taq we q'ij kämik,” —kächa'. ⁹Ri qa mam David ojer xuquje' xub'ij:

Ri nimaq taq wi'm ri käka'no chub'an
ta na chke chi are' chapäb'al,
chi are' xuquje' k'amb'al,
rech käkichaq'ij kib', ketzaqik,
käk'äjisax k'u ki wäch,

—kächa'.

¹⁰Chemoyir ta na ri e are'
rech man keka'y tä chik, xuquje'
chumej ta rib' ri kij,
mat chjikomataj chik,

—kächa'.

**Waral käkil wi chi e k'o winaq ri man e aj Israel
taj ri käkiriq na ru tob'anik ri Dios**

¹¹Kinb'ij k'ut: ¿A tzij lo chi ri winaq aj Israel aretaq xkichaq'ij kib', zetzaqik, man xewalij tä chik? ¿A xa xetzaq kanoq? iMan je' taj! Xane aretaq ri winaq aj Israel man xeniman taj, ri nik'iaj winaq chik, ri man e aj Israel taj, xkiriq ru tob'anik ri Dios, rech ri winaq aj Israel käkikoq ta ki chuq'ab' chub'anik ke jas ri xka'n ri nik'iaj winaq chik. ¹²Rumal k'u ri ki mak ri winaq aj Israel ri winaq cho ruwächulew xkiriq nimalaj utzil. Rumal ri ki tzaqik ri e are' xkiriq utzil ri winaq ri man e aj Israel taj. E ta k'u lo aretaq ketzelej chi loq jumul ri winaq aj Israel, ¿a mat sib'alaj nim na ri utzil ri käriqtajik? iJe', je ri'!

¹³K'o k'u ri kwaj kinb'ij chiwe ix ri man ix aj Israel taj. Rumal chi in apóstol ri taqom b'i rumal ri Dios kuk' ri winaq ri man e aj Israel taj, nim na kinwil wi ri nu chak. ¹⁴Kwaj chi jujun chke ri nu winaq in, ri e aj Israel, chkirayij ta u b'anik ke jas ri i b'anom ix, rech käkiriq ru tob'anik ri Dios. ¹⁵We k'u aretaq xetzelaq ki wäch ri winaq aj Israel rumal ri Dios, xk'oji utzil chkixol ri nik'iaj winaq chik ruk' ri Dios, ¿jas ri käk'ulmataj na aretaq ri winaq aj Israel kek'amowax chi na jumul rumal ri Dios? Are je' ta ne jun käminaq wa' käk'astaj chkixol ri käminaqib'. ¹⁶We ri nab'e kaxlan wa ri káb'an che ri q'or are jachom cho ri Dios, ronojel ri q'or jachom ri' che ri Dios. We ru xera' ri che' jachom che ri Dios, xuquje' ru q'ab' taq ri che' e jachom ri' che ri Dios.

¹⁷Jujun k'u chke ri winaq aj Israel e are' je' ta ne ri qas u q'ab' ru che'al olivo. Pune je ri', xeesax k'u apanoq. Ri at k'ut, at je' jas ru q'ab' ru che'al olivo re juyub', xatkoj k'u che ki k'exwäch ri xeesaxik. Katk'asi k'u na rumal ru xera' ri qas che', xuquje' rumal ru raxal. ¹⁸Machomaj k'ut chi nim na a b'anik at chkiwäch ri qas u q'ab' ri che'. We kachomaj chi nim na a b'anik, chna'taj chawe chi man at taj ri toq'aninaq ru xera' ri che', xane ru xera' ri che' are at toq'aninaq at.

¹⁹Kraj ne kab'ij: “Xeesax k'u apan ru q'ab' ri che' rech kinnak' koq in che ru che'al olivo,” —katcha'. ²⁰Qas tzij, xa k'u rumal chi man xekojon taj xeesax apanoq, are k'u ri at xa rumal chi xatkojonik xatnak' koq. Manimarisaj b'a' awib', xane xa chaxej awib' cho ri Dios. ²¹We ri Dios man xusach tä ki mak ri winaq aj Israel ri je' ta ne e qas u q'ab' ri che', ri at xuquje' man käsach tä na a mak ri'. ²²Chawila b'a' chi ri Dios sib'alaj utz na, xuquje' k'ut sib'alaj k'a'n. Are k'a'n chke ri winaq ri xetzaqik, utz k'u chawe at. Rajwaxik k'ut chi ri at kataqej ri rutzil ranima', rech mäji' ri at xuquje' katresaj na apanoq. ²³Ri winaq aj Israel k'ut, we kekojon na ri e are', ketzelej na ruk' ri Dios, kenak' chi na koq jumul chik che ri che' rumal chi ri Dios käkowinik keunak' chi na koq jumul chik. ²⁴Ri at k'ut ri man at aj Israel taj, xa at je' ta ne u q'ab' olivo re juyub' xatesax k'u apanoq. Te k'u ri' xatnak' che ru che'al ri qas olivo ri man are tä a che'al at. We je ri' ri winaq aj Israel ri je' ta ne e u q'ab' ri qas olivo, man k'äx taj kenak' koq che ri qas ki che'al jumul chik.

Waral kääqil wi chi ri winaq aj Israel käkiriq na ru tob'anik ri Dios

²⁵Qachalal, kwaj in chi kiwetamaj ru chomam loq ri Dios ojer ri man esam tä chi saq, rech man kichomaj taj chi ri ix nim na i b'anik. Are wa': Ri winaq aj Israel xkowir jub'iq' ri kanima'. Ri Dios k'ut je' xub'an wa' chke rech käk'is na kokik konojel ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj ru chomam loq ri Are' ojer. ²⁶Aretaq káb'antaj wa', konojel ri winaq aj Israel käkiriq na ru tob'anik ri Dios. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Pa ri tinimit Sión kel wi na loq
 ri Torol Ke ri winaq,
 käresaj k'u na ri etzelal chkij
 ri ralk'ual kan ri qa mam Jacob,
 —kächa'.

²⁷ Are wa' ri trato ri kinb'an na kuk',
 aretaq ri in kinwesaj ri ki mak,
 —xcha'.

²⁸ Ri winaq aj Israel, rumal chi man xekojon tä che ri Utzalaj Tziz
 re ri Evangelio, ri Dios xub'an u k'u'lel chke. Je ri' xya'taj chiwe ix chi
 kixkojonik. Ri Dios k'ut keraj na ri winaq aj Israel rumal chi xeucha' ri
 ki mam ojer. ²⁹ Je ri', rumal chi ri Dios man käresaj tä chik ri kusipaj.
 Aretaq kusik'ij jun winaq, man kuk'ex tä ru chomanik chrij. ³⁰ Ri ix nab'e
 kanoq man xixniman tä che ri Dios. Kämik ri' rumal chi man xeniman tä
 ri winaq aj Israel, ri Dios xutoq'ob'isaj i wäch ix. ³¹ Je' xuquje' kämik ri
 winaq aj Israel man e nimaninaq taj, xaq k'u rech ri Dios kutoq'ob'isaj ki
 wäch jas ri xub'an chiwe ix, ri ix man aj Israel taj. ³² Ri Dios k'ut junam
 xub'an chke konojel winaq chi man keniman taj, rech xuquje' junam
 kutoq'ob'isaj ki wäch nimalaj konojel.

³³ iSib'alaj kajmab'al wa' ru b'antajik ri qa Dios! iSib'alaj nim na ru no'j,
 ri retamb'al! Man kujkowin tä chuch'ob'ik ru chomanik, man kujkowin
 tä che retamaxik ri kuchomaj u b'anik. ³⁴ Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab'
 ri Tz'ib'talik: “¿Jachin u ch'ob'om ru chomanik ri Dios? ¿Jachin lo ri
 ya'tal che chi kuya ru no'j ri Are'? iMan k'o tä jun! ³⁵ ¿Jachin ri k'o jas
 xuya che ri Dios rech käyi' rajil u k'exel che? iMan k'o tä jun!” —kächa ri
 Tz'ib'talik. ³⁶ Ronojel k'ut ri k'olik käpe ruk' ri Dios. Ri Are' k'ut xeb'anow
 konojel rech k'o kupatänij che. iChnimarisax ta b'a u q'ij ri Dios amaq'el
 pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik! Amén.

Waral käqil wi ri k'aslemal ri jachom pu q'ab' ri Dios

12 ¹ Je k'u ri', qachalal, rumal chi ri Dios sib'alaj kel u k'ux chqe,
 kixinb'ochi'j chi kijach iwib' che ri Dios, je' jas jun sipanik ri
 k'aslik, ri jachom cho ri Dios, ri utz käril wi ri Are'. We sipanik ri' are
 wa' ri qas q'ijilanik ri rajwaxik kib'an cho ri Dios. ² Mib'an chi iwe ix jas
 ri käka'n ri winaq cho ruwächulew. Xane chik'exa ri i chomab'al rech
 kub'an k'ak' ri i k'aslemal. Je ri' qas kiwetamaj na jas ru rayib'al ri Dios.
 Are k'u wa' ri qas utz, ri käqaj chuwäch, xuquje' ri jikom cho ri Dios.

³ Rumal ri xsipax chwe rumal ri Dios aretaq xutoq'ob'isaj nu wäch, k'o
 ri kinb'ij chiwe ix iwonojel: K'o jun chiwe muchomaj chi nim u b'anik,
 xane rajwaxik kichomaj iwib' chnojimal jas u b'eyal ri kojoniq ri xuya
 ri Dios chiwe chijujunal. ⁴ Ri qa cuerpo e k'ia ru tz'aqatil k'olik, man
 konojel tä k'ut xa junam u wäch ri ki chak. ⁵ Je k'u ri' ri uj xuquje'. Pune

uj k'ia, xa uj jun cuerpo rumal ri Cristo. Qonojel qa nuk'um qib' je' jas ru tz'aqatil ri qa cuerpo.

⁶Ri Dios u yo'm jalajoj taq kuinem chqe, xa jas ri xraj ri Are' xuya chqe. Rajwaxik b'a' utz ki kojik taq we kuinem ri' kâqa'no. We yo'm chqe chi kâkownik kâqaq'alajisaj tzij ri kuya ri Loq'alaj Espîritu, qa'na wa' ruk' ri qa kojoniq ri k'olik. ⁷We yo'm chqe chi kupatânin chke nik'iaj winaq chik, utz qa'na che ki patânixik. We yo'm che jun chi kâkownik keutijoj nik'iaj chik, chutzaqa u q'ij chub'anik wa'. ⁸We yo'm che jun chi kâkownik kuwalijisaj kanima' nik'iaj chik, chutzaq u q'ij chub'anik wa'. We yo'm che jun chi kâsipanik, muya xa rumal chi k'o ri kraj. We yo'm che jun chi kuk'am ki b'e nik'iaj chik, chuna' na jas ri kub'ano. We k'u yo'm che jun chi keuto' ri k'o ki rajwaxik, chub'ana wa' ruk' kikitomal.

**Waral kâqil wi ri rajwaxik kâka'n ri qachalal
kojonelab' pa ri ki k'aslemal**

⁹Qas chiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik, man kub'an tâ k'u kieb' i k'ux. Chiwetzelay u wâch ri man utz taj, chitaqej k'u u b'anik ri utz. ¹⁰Rajwaxik chi kiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik je' ta ne chi qas iwachalal iwib'. Chiya i q'ij chb'il taq iwib', nim k'ut chiwila wi iwib', ri jun ruk' ri jun chik.

¹¹Chikojo i chuq'ab' pa ronojel, xaq mixsaq'orinik. Chipatânij ri Qajaw Jesús ruk' nimalaj kikitomal.

¹²Chixkikot chrij ri ku'l wi i k'ux. Chichajij paciencia pa taq ri k'âx ri kiriqo. Chib'ana orar amaq'el ronojel q'ij.

¹³Cheito' ri qachalal kojonelab' pa taq ri ki rajwaxik. Utz chib'ana che ki k'ulaxik ri keopan iwuk'.

¹⁴Chib'ochi'j ri Dios pa ki wi' ri keyoq'on chiwe. Chita' toq'ob' pa ki wi', mita' k'u pa ki wi' chi xa k'âx kâkiriqo.

¹⁵Chixkikot kuk' ri kekikotik. Chixoq' k'ut kuk' ri keb'oq'ik.

¹⁶Chixok il chb'il taq iwib' ri jun che ri jun chik. Mib'an i nimal, xane chiwachilaj iwib' kuk' ri man nimaq tâ ki b'anik. Michomaj chi k'o na iwetamb'al ix chkiwâch nik'iaj chik.

¹⁷Miya rajil u k'exel ri k'âx ri kâb'an chiwe. Chikojo i chuq'ab' chub'anik ri utz chkiwâch konojel ri winaq. ¹⁸Chib'ana ronojel ri kixkown chub'anik rech kâk'oji utzil chixol kuk' konojel ri winaq. ¹⁹Loq'alaj taq qachalal, miyak iwib' ix chkij ri i k'ulel, xane chiya kan che ri Dios chi kuk'âjisaj ki wâch. Kub'ij ya' ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "In kink'âjisan na ki wâch, kintoj na rajil u k'exel ri k'âx ri kâb'an chiwe," —kâcha ri Qajaw Dios. ²⁰Xuquje' kub'ij: "We kânum ri a k'ulel, chaya u wa. We kâchaq'ij u chi', chaya b'a' ri kutijjo. We je' kab'an wa', ri a k'ulel sib'alaj kâk'ix na chawâch, kuna' k'ut chi k'âx ri xub'an chawe," —kâcha'. ²¹Maya che ri etzelal chi kâch'akan pa wi', xane are chatch'akan at puwi' ri etzelal rumal ri utzil ri kab'ano.

13 ¹Rajwaxik chi konojel käkiya kib' pa taqik chke ri k'o ki taqanik pa ri q'atb'al tzij. Man e k'o tä k'u q'atal taq tzij we ta mat u yo'm ri Dios wa' chke. Konojel ri q'atal taq tzij ri e k'olik are ri Dios e kojowinaq. ²Rumal ri' jachin ri kuyak rib' chrij ri q'atb'al tzij kub'an u k'u'el ri' che ri taqaninaq wi ri Dios. Ri je' käka'n wa' xa käkitzujukij ki mak ri', käk'äjisax k'u na ki wäch. ³Je ri', rumal chi ri q'atal taq tzij man e kojom taj rech ri winaq ri käka'n utzil käkixej kib', xane rech käkixej kib' ri winaq ri käka'n etzelal. We kawaj chi man kaxej tä awib' che ri q'atal tzij, chab'ana b'a' ri utz pa ri a k'aslemal. Ri q'atal tzij k'ut kuya na a q'ij at. ⁴Je ri', rumal chi ri are' are patänil re ri Dios chub'anik ri utzil chawe. We k'u kab'an ri man utz taj, rajwaxik chi kaxej awib', rumal chi ri q'atal tzij ya'tal che chi kuk'äjisaj a wäch. K'o k'u ri are' chupatänixik ri Dios rech käk'äjisax u wäch ri b'anal etzelal jas ri taqal che. ⁵Rumal ri' rajwaxik chi kiya iwib' pa taqik chke ri q'atal taq tzij, man xaq tä rumal chi kixej iwib' chi käk'äjisax i wäch, xane rumal chi kina' pa iwanima' chi rajwaxik je' kib'ano. ⁶Xuquje' rumal wa' ri ix kitoj ri alkab'al, rumal chi ri q'atal taq tzij e k'o chupatänixik ri Dios, ki yo'm k'u kib' chub'anik we chak ri'.

⁷Chaya chke ri winaq chkijujunal ri ya'tal chke. Chatojo ri alkab'al che ri toq'il alkab'al, chatojo k'u ri a wuj che jachin ri rajwaxik kätoj wi. Nim chawila wi jachin ri rajwaxik nim kil wi, chaya k'u u q'ij jachin ri rajwaxik käyi' wi u q'ij. ⁸We k'o a k'as ruk' jun winaq, chatojo. Chk'o'ji k'u ri utzalaj qa k'as chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik. Jachin k'u ri keraj ri rach taq winaq, u b'anom ri' jas ri kub'ij ri Pixab'. ⁹Ri Pixab' k'ut kub'ij: "Mab'ana ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik, matkämisanik, mab'ana ri elaq', mab'ana tzij chrij jachin jun, marayij u wäch ri jastaq re jun winaq chik," —kächa ri'. We taqanik ri' xuquje' konojel ri nik'iaj taq taqanik chik pa we kieb' oxib' tzij ri' e k'o wi: "Chawaj ri awach winaq jas ri at kawaj awib',"^e —kächa'. ¹⁰Jachin ri keraj ri rach taq winaq man kub'an tä k'l'äx ri' chke. Ri keraj ri rach taq winaq, qas kub'an ri' jas ri kub'ij ri Pixab'.

¹¹Tajin kinb'ij wa' rech qas kichomaj jas taq ri q'ij ri uj k'o wi kämik. Chich'ob'o b'a' chi are taq q'ij wa' ri rajwaxik kujk'astajik, rumal chi xa jub'iq' kraj chi käpe ri q'ij pa qa wi' aretaq käqariq na ru tob'anik ri Dios. Man je' tä wa' nabe aretaq k'ä te' xujkojon che ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹²Ya xe' wa' ri aq'ab', na'tam chik, xa jub'iq' k'u man käsaqirik. Maqa'n chi b'a' ri man utz taj ri keb'an pa ri q'equm, xane qa'na ri utzil je' ta ne are to'b'al qib' wa' jas ri käkiko'j ri soldados, kech'ojin k'u pa ri saqil. ¹³Utz qa'na pa ri qa k'aslemal jas ri taqal u b'anik paq'ij. Mujq'ab'arik, mäqaya u wi' ri qa wi'm, mäqa'n qe jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq qib',

^e 13:9 San Mateo 19:18-19.

man k'o tä ki pixab', mäqa'n xaq jas ri käqarayij ri xa k'ixb'al u b'anik, mujch'ojinik, mäqarayij k'u ri jastaq ri rech jun winaq chik. ¹⁴Mäqa'n wa', xane qakojo ri Qajaw Jesucristo, je' ta ne chi are to'b'al qib' ri kukoj jun soldado pa ri ch'oj. Michomaj k'u u b'anik ri i rayib'al ri man utz taj.

Cheito' ri qachalal, xaq miq'at tzij pa ki wi'

14 ¹We k'o jun qachalal ri mäja' k'o u chuq'ab' ru kojoniq, chik'ulaj. Xaq k'u mixch'ojin ruk' we man junam ri u chomanik iwuk'. ²Kinb'ij jun k'utb'al: Qab'ij na chi e k'o jujun qachalal ri käkichomaj chi ronojel kuya' kätijik, e k'o k'u jujun chik ri mäja' k'o u chuq'ab' ri ki kojoniq, ri xa ichaj käkitijo. ³Ri jun ri ronojel u wäch kutijo, tzel b'a' märil wi ri jun chik ri xaq q'alaj u wäch kutijo. Ri jun ri xaq q'alaj u wäch kutijo, muq'at tzij puwi' ri jun ri ronojel u wäch kutijo. Je ri', rumal chi ri Dios u k'amowam wa' we winaq ri'. ⁴¿Jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri patänil re jun winaq chik? We utz kel na ri kub'ano o man utz taj are ru patrón ri' kilowik. Utz k'u kel na ru chak rumal chi ri Dios käkownik kub'ano chi utz kelik.

⁵Jun k'utb'al chik: E k'o jujun qachalal ri nim käkil wi jun q'ij chuwäch ri jun chik. E k'o k'u jujun qachalal ri xaq e junam taq ri q'ij chkiwäch. Chqajujunal k'ut rajwaxik qetam jas ri qas qa chomanik. ⁶Ri jun ri nim käril wi jun q'ij, je' kub'an wa' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios. Ri jun ri man nim tä käril wi ri jun q'ij, xuquje' kub'an wa' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios. Ri jun ri ronojel u wäch kutijo, kutij ri' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios rumal chi kumaltioxij wa' che ri Dios. Ri jun ri xaq q'alaj u wäch kutijo, kub'an ri' chuya'ik u q'ij ri Qajaw Dios, xuquje' kämaltioxin ri' che ri Dios.

⁷Man k'o tä jun chqe ri k'asal xaq chi je ri', man k'o tä k'u jun chqe ri käkäm xaq chi je ri'. ⁸We kujk'asi'k, kujk'asi ri' chupatänixik ri Qajaw Jesús, we k'u kujkämik k'o u patän wa' cho ri Qajaw Jesús. Je ri', we kujk'asi'k o we kujkämik, uj rech ri Qajaw Jesús. ⁹Rumal k'u ri' ri Cristo xkämik, xk'astaj k'u chkixol ri käminaqib' rech kok che Kajaw ri e k'aslik xuquje' ri e käminaq chik.

¹⁰Ri at k'ut, ¿jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri awachalal? ¿Jas che tzel kawil wi? ¡Qonojel k'ut kujetak'al na chuwäch ri Cristo rech kuq'at tzij pa qa wi! ¹¹Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kub'ij ri Qajwal Dios: Je' jas ri in
 qas tzij chi in k'asal in, je' xuquje'
 are qas tzij chi konojel ri winaq
 kexuki na chnuwäch.

Konojel k'ut käkiya nu q'ij,
 käkib'ij chkiwäch konojel
 chi xuwi ri in, in Dios,

—kächa na ri Qajaw Dios. ¹²Je k'u ri' qonojel ri uj chqajujunal käqab'ij na cho ri Dios jas ri qa'nom.

K'o jas mab'ano ri kub'ano chi ri awachalal kätzaq pa mak

¹³Rumal ri', mäqaq'at b'a' tzij chb'il taq qib' ri jun ruk' ri jun chik. Xane chikojo i chuq'ab' rech man k'o tä jas k'o pa ri i k'aslemal ri kub'ano chi kätzaq ri iwachalal o kaqaj ne pa mak. ¹⁴Ri in wetam, rumal chi in kojoniñaq che ri Qajaw Jesús, chi man k'o tä jun jasach ri äwas pa re wi. We k'u k'o jun kuchomaj chi äwas jun jasach, che ri are ri' tzäwas wi. ¹⁵We k'u rumal ri katijo kub'an k'äx ri ranima' ri awachalal, man loq' tä kawil ri' ri awachalal. Mab'an b'a' chi jun winaq chik käqaj pa mak xa rumal chi ri at k'o jas kawaj katijo. Musach chawe chi rumal rech ri are' xuquje' xkäm ri Cristo. ¹⁶K'o b'a' jas mib'ano ri kuya chke ri winaq chi käkib'ij ri man utz taj chrij ri utzil ri tajin kib'ano. ¹⁷Je ri', rumal chi pa ru taqanik ri Dios man are tä nim u b'anik ri' ri kutij jun, xane are ru b'anik ri jikomal pa ri qa k'aslemal, chi kuxlan qanima', chi kujkikot k'u rumal ri Loq'alaj Espíritu. ¹⁸Jachin ri je' kub'an wa' chupatänixik ri Cristo, käqaj ri' chuwäch ri Dios xuquje' utz kil wi kumal ri winaq.

¹⁹Qataqej b'a' u b'anik ronojel ri kub'ano chi kuxlan ri qanima'. Je ri' kujkowinik käqato'la qib' ri jun ruk' ri jun chik rech k'o u chuq'ab' ri qa kojoniñ. ²⁰Mäsach u wäch ru b'anom ri Dios pa ranima' jun qachalal xa rumal ri katijo. Qas tzij ronojel ri k'olik ya'tal u tijik, are k'u man utz taj aretaq k'o jas kutij jun ri kub'ano chi nik'iaj chik keqaj pa mak. ²¹Are utz na ri' man katij tä ti'lj, man katij tä vino, man k'o tä k'u jas kab'ano ri kub'ano chi kätzaq ri awachalal o käqaj pa mak. K'o b'a' jas mab'ano ri kub'ano chi man k'o tä chi u chuq'ab' ru kojoniñ ri awachalal. ²²We kakojo chi utz ri tajin kab'an cho ri Dios, at wi ri'. Utz re ri winaq ri utz käril wi ri tajin kub'ano, we man kuna' tä k'äx pa ranima'. ²³Jachin k'u ri xaq kub'an kieb' u k'ux che ri kutijo, we äwas o man äwas taj ru tijik, kämakun ri' aretaq kutijo. Ronojel k'u ri kub'an jun, we kub'an kieb' u k'ux che, are mak ri'.

**Chab'ana ri käqaj chuwäch ri awachalal,
man xuwi tä ri käqaj chawäch at**

15 ¹Ri uj, ri k'o chi u chuq'ab' ri qa kojoniñ, rajwaxik käqachajij paciencia kuk' ri qachalal ri mäja' k'o u chuq'ab' ri ki kojoniñ, keqato' k'ut. Man are tä käqatzukuj xuwi ri utz käqil wi uj. ²Xane chqajujunal rajwaxik käqa'n ri käqaj chkiwäch ri qachalal pa ronojel ri kub'an utzil chke. Je ri' käqa'no jachike ri kuya u chuq'ab' ri ki kojoniñ. ³Are k'u ri Cristo man are tä xutzukuj ri utz käril wi ri Are'. Xane je' xuk'ulmaj jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri ki yoq'onik ri winaq ri keyoq'on che la, pa nu wi' in xqaj wi,” —kächa'.

⁴Ronojel ri xtz'ib'ax kan ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik xtz'ib'ax kanoq che qa tijoxik rech kaku'b'i qa k'ux chrij ri Dios rumal ri paciencia, xuquje' rumal ri ku'lb'al qa k'ux ri kuk'ut ru Loq' Pixab' ri Dios chqawäch. ⁵Ri Dios k'ut ri kuya qa chuq'ab' rech kâqach'ij ri k'âx, kuku'b'isaj k'u qa k'ux, are ta kixto'w ix iwonojel rech kina' pa iwanima' chi xa ix jun chik' jas ri xuk'ut kan ri Cristo Jesús chqawäch. ⁶Je ri' rech iwonojel junam, je' ta ne chi xa jun i ch'ab'al, kinimarisaj ta u q'ij ri Dios, ru Tat ri Qajaw Jesucristo.

Ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio xtzijox chke ri winaq ri man e aj Israel taj

⁷Chik'amowaj b'a' iwib', ri jun ruk' ri jun chik chunimarisaxik u q'ij ri Dios, je' jas ri xub'an ri Cristo xujuk'amowaj uj. ⁸Je' kinb'ij chiwe rumal chi ri Cristo xpe che ki patänixik ri winaq aj Israel, rech je' kelik jas ri xub'ij kan ri Dios chke ri qa mam ojer, xuquje' chuk'utik chi qas jikom ranima' ri Dios chub'anik ri kub'ij. ⁹Xuquje' ri Cristo xpetik rech ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj kâkiya u q'ij ri Dios rumal chi xel u k'ux chke. Je' jas ri kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Rumal ri' kinnimarisaj na q'ij la chkixol

ri nik'iaj winaq ri man e aj Israel taj,

xuquje' kinb'ixoj na b'ix chuya'ik q'ij la,

—kâcha'. ¹⁰Xuquje' kub'ij ri Tz'ib'talik pa jun u xaq wuj chik:

Ix ri' ri xaq ix winaq

ri man aj Israel taj,

chixkikot na kuk' ri winaq

ri e cha'tal rumal ri Dios,

—kâcha'. ¹¹Pa jun u xaq wuj chik kub'ij:

Ix ri', iwonojel ix ri xaq ix winaq,

ri man aj Israel taj,

chiya u q'ij ri Qajaw Dios.

Nimalaj iwonojel k'u ri ix,

ix winaq ajuwächulew,

chiya u q'ij ri Dios,

—kâcha'. ¹²Ri Isaías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' xub'ij:

Kâwalij na jun chkixol

ri rachalaxik kan ri qa mam Isaí,

ru tat ri qa mam David,

ri kok na che taqanel pa ki wi'

konojel ki wäch winaq.

Konojel k'ut kaku'b'i na

ki k'ux chrij ri Are',

^f 15:5 Hechos 2:1.

—xcha'.

¹³Are ta b'a' ri Dios ri kaku'b'i na qa k'ux chrij kuya ta nimalaj kikitomal chiwe, kub'ano chi kuxlan ri iwanima' rumal chi ix kojoninaq che ri Cristo. Je ri' sib'alaj kaku'b'i na i k'ux chrij ri Dios rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espiritu.

¹⁴Qachalal, ri in wetam chi ri ix sib'alaj k'o utzil pa iwanima', xuquje' sib'alaj k'o ronojel u wäch etamb'al iwuk'. Je ri' chi iwetam kipixb'ela iwib' chb'il taq iwib'. ¹⁵Man kinxej tä k'u wib' kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe. Kwaj chi man käsach tä wa' pa i jolom. Je wa' kinb'ano rumal chi ri Dios u toq'ob'isam nu wäch, u yo'm k'u we chak ri' pa nu q'ab'. ¹⁶Are ru patänixik ri Jesucristo chkixol ri winaq ri man e aj Israel taj. Ri chak ri kinb'ano are ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xuya ri Dios, rech keinya cho ri Dios ri winaq ri man e aj Israel taj, jun sipanik ri käk'amowax rumal ri Are', tastal k'u wa' rumal ri Loq'alaj Espiritu.

¹⁷Rumal k'u rech in kojoninaq che ri Cristo Jesús, käkikot ri wanima' chi tajin kinpatänij ri Dios. ¹⁸Man kinkoch' tä k'ut kintz'ijoj ri u Tzij ri Dios we man are tä kintz'ijoj ru b'anom ri Cristo rumal wech in rech ri winaq ri man e aj Israel taj keniman che ri Dios. Ronojel wa' xb'antajik rumal ru Tzij ri Dios ri xintz'ijoj chke xuquje' rumal chi xkilo jas ri nu chak ri xinb'an chkixol. ¹⁹Xb'antaj wa' kuk' taq etal xuquje' kajmab'al ri xeb'antajik rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espiritu. Je ri' xintz'aqatisaj u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo ri xinchap loq pa ri tinimit Jerusalén, xintaqej u tzijoxik pa taq ri nik'iaj tinimit chik, xink'is k'u u tzijoxik pa Ilírico. ²⁰Je wa' nu b'anom, nu kojom nu chuq'ab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio jawije' ri man k'o tä jas ki tom chrij ri Cristo. Je ri' rech man kinb'an tä jun chak ri chaplem chi kan kumal nik'iaj chik. ²¹Xane je' nu b'anom jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri winaq ri man k'o tä jumul
ki tom u tzijol ri Cristo
käkita na.

Ri man k'o tä jumul k'o
jas ki tom chrij ri Are',
k'o ri kaketamaj na,

—kächa'.

**Ri apóstol Pablo kuchomaj ke' che kilik ri
qachalal kojonelab' pa ri tinimit Roma**

²²Xa rumal ri chak ri tajin kinb'ano man in kowininaq taj kine' che iwilik, pune k'ia mul nu rayim ri b'enam iwuk'. ²³Are k'u ri kämik in to'tajinaq chik che ri nu chak pa taq we tinimit ri', kuya' chik kine' iwuk'. Je ri', rumal chi k'ia junab' k'ut xaq nu rayim kinopan iwuk'.

²⁴Kinchomaj kinok'ow iwuk' che iwilik aretaq kine' pa España, kinkikot k'ut che rilik i wäch. Kinweyej chi kinito' b'ik rech kinkowinik kintaqej ri nu b'inem pa España. ²⁵Are k'u ri' kämik kine' pa ri tinimit Jerusalén chuk'amik b'i jun tob'anik chke ri qachalal jela'. ²⁶Je ri', rumal chi ri qachalal aj Macedonia, xuquje' ri aj Acaya xpe pa kanima' xkimulij jun kuchuj chke ri qachalal meb'a'ib' ri e k'o pa ri tinimit Jerusalén. ²⁷Xkichomaj chi taqal u b'anik wa' rumal chi käkina' pa kanima' chi k'o ki k'as kuk' ri qachalal aj Jerusalén. Je ri', rumal chi ri kojonelab' aj Israel ki yo'm ri tewchib'al re ru Tzij ri Dios chke ri man e aj Israel taj. Utz k'ut we ri e are' kekito' ri kojonelab' aj Israel che ri ki rajwaxik ruk' jachike ri k'o kuk'. ²⁸Aretaq k'ut b'antajinaq chik ri nu tajkil, ya'tajinaq chi kan ri kuchuj chke ri qachalal pa ri tinimit Jerusalén, kine' na pa España, kinok'ow k'u iwuk' che iwilik. ²⁹Qas wetam k'ut chi aretaq kinopan iwuk', käpe na ri nimalaj u tewchib'al ri Cristo pa qa wi' junam iwuk'.

³⁰Qachalal, kixinb'ochi'j chi kinito' chupam ri chak ri tajin kintij nu chuq'ab' chub'anik, chib'ana orar pa nu wi' cho ri Dios. Kinb'ij wa' chiwe rumal rech ri Qajaw Jesucristo, xuquje' rumal chi ri Loq'alaj Espiritu kuya pa qanima' chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik. ³¹Chib'ana b'a' orar cho ri Dios chi kinuto' pa ki q'ab' ri winaq ri e k'o pa Judea ri man kekojon tä che ri Are', xuquje' rech ri kuchuj ri kink'am b'i chke ri qachalal pa ri tinimit Jerusalén käkik'am wa' ruk' kikitomal. ³²Chib'ana b'a' orar xuquje' rech kinopan iwuk' ruk' kikitomal we are u rayib'al ri Dios, kinuxlan k'u na kieb' oxib' q'ij aretaq in k'o iwuk'. ³³Are ta b'a' ri Dios, ri kub'ano chi kuxlan ri qanima' käk'oji pi wi' nimalaj iwonojel. Amén.

Ri apóstol Pablo kuya rutzil ki wäch ri kojonelab'

16 ¹Kwaj chi kiwetamaj u wäch ri qachalal Febe. Ri are' are jun chichu' diaconisa ri tajin kätob'an kuk' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa Cencrea. ²Kwaj k'ut chi aretaq kopan iwuk' kik'ulaj ruk' utzil pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Je' u k'ulaxik kib'ano jas ri rajwaxik käb'an amaq'el che ki k'ulaxik ri qachalal kojonelab'. Chito' che ru rajwaxik, rumal chi ri are' e k'ia e u to'm, xuquje' ne ri in, in u to'm.

³Chiya rutzil u wäch ri Priscila xuquje' ri Aquila, ri e wach taq ajchak chupatänixik ri Cristo Jesús. ⁴Ri e are' xa jub'iq' man xekämik rumal ri nu to'ik in. Rumal ri' kinmaltioxin chke, man xuwi tä ri in, xane xuquje' konojel ri qachalal kojonelab' ri man e aj Israel taj. ⁵Chiya rutzil ki wäch xuquje' ri qachalal kojonelab' ri käkimulij kib' pa kachoch ri Priscila, ri Aquila. Chiya rutzil u wäch ri Epeneto, ri loq'alaj wachi'l, ri nab'e kojonel che ri Cristo pa Acaya. ⁶Chiya k'u rutzil u wäch ri María, ri sib'alaj chakuninaq che i to'ik. ⁷Chiya rutzil ki wäch ri wach taq aj Israel, ri Andrónico ruk' ri

Junias ri xuquje' e wach ajpache'. Ri e are' sib'alaj etamtal ki wäch chkixol ri apóstoles, e are k'u nab'e xekojon che ri Cristo chnuwäch in.

⁸Chiya rutzil u wäch ri Amplias, ri loq'alaj wachi'l rumal ri Qajaw Jesús.

⁹Chiya rutzil u wäch ri Urbano ri qachi'l pa ri chak chupatänixik ri Cristo Jesús. Chiya rutzil u wäch xuquje' ri Estaquis ri loq'alaj wachi'l. ¹⁰Chiya rutzil u wäch ri Apeles ri k'ia mul u q'alajisam chi qas tzij kojoniñaq che ri Cristo. Xuquje' chiya rutzil ki wäch ri e k'o pa rachoch ri Aristóbulo.

¹¹Chiya rutzil u wäch ri Herodión ri wach aj Israel. Chiya rutzil ki wäch ri e k'o pa rachoch ri Narciso, ri e kojoniñaq che ri Qajaw Jesús. ¹²Chiya rutzil ki wäch ri Trifena, xuquje' ri Trifosa. We kieb' ixoqib' ri' kepatänin che ri Qajaw Jesús. Xuquje' chiya rutzil u wäch ri loq'alaj qachalal chichu' Pérsida, ri sib'alaj chakuniñaq chupatänixik ri Qajaw Jesús. ¹³Chiya rutzil u wäch ri Rufo, jun kojonel che ri Qajaw Jesús ri nim u b'anik chkiwäch ri qachalal kojonelab'. Xuquje' ru nan chiya rutzil u wäch. We chichu' ri' are je' ta ne nu nan in. ¹⁴Chiya rutzil u wäch ri Asíncrito, ri Flegonte, ri Hermas, ri Patrobas, ri Hermes xuquje' konojel ri qachalal ri e k'o kuk'. ¹⁵Chiya k'u rutzil u wäch ri Filólogo, ri Julia, ri Nereo ruk' ri ranab', xuquje' ri Olimpas, xuquje' konojel ri qachalal kojonelab' ri e k'o kuk'.

¹⁶Chiyala' rutzil i wäch chb'il taq iwib' ri jun ruk' ri jun chik. Aretaq je' kib'an wa', chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios chuk'utik chi qas kiwaj iwib'.^g Konojel ri qachalal kojonelab' che ri Cristo kákiya rutzil i wäch.

¹⁷Qachalal, kixinb'ochi'j chi keiwil ri winaq ri xaq kekitasala taq ri kojonelab', ri káka'no chi ketzaqik. Man je' tä k'u wa' ri tijonik xiwetamaj. Chitasa b'a' iwib' chkij ri e je' taq wa'. ¹⁸We winaq ri' man are tä kákipatänij ri Qajaw Jesucristo, xane xaq kákaj káka'n ri itzel taq ki rayinik. Kekisub' k'u taq ri winaq ri man k'o tä ketam, kákikoj k'u ki k'ux kuk' je'l taq tzij. ¹⁹Konojel k'ut ketam chi ri ix sib'alaj kixnimanik, rumal k'u ri' kinkikotik. Kwaj k'ut chi kák'oji na i no'j chub'anik ri utz, man are tä k'u kiwetamaj u b'anik ri man utz taj. ²⁰Ri Dios k'ut ri kub'ano chi kuxlan ri qanima', kuxaq'lej na ri Satanás chanim xe' ri iwaqan jas ri káb'an che jun kumätz ri kätio'nik. Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kátoq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel.

²¹Kuya rutzil i wäch ri Timoteo ri junam káchakun wuk', xuquje' ri Lucio, ri Jason, ri Sosípater ri wach taq aj Israel kákiya rutzil i wäch.

²²In wa', ri Tercio, ri tajin kintz'ib'aj b'i we wuj ri',^h kinya rutzil i wäch in xuquje' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús.

²³Kuya rutzil i wäch ri Gayo ri u yo'm nu k'olib'al pa rachoch, jawije' ri kákimulij wi kib' ri qachalal kojonelab'. Kákiya rutzil i wäch ri Erasto ri k'olol puaq re ri tinimit, xuquje' ri qachalal Cuarto kuya rutzil i wäch.

^g 16:16 1 Tesalonicenses 5:26. ^h 16:22 Ri apóstol Pablo xukoj jun qachalal che tz'ib'anel che ki tz'ib'axik ru wuj.

²⁴Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo këtoq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel. Amén.

Ri apóstol Pablo kuya u q'ij ri Dios

²⁵Are k'u ri kämik, qaya b'a' u q'ij ri Dios. Ri Are' käkowinik kub'ano chi k'o na más u chuq'ab' ri i kojoniq jas ri kub'ij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kintzijoj, xuquje' jas ri kub'ij ri tijoniq ri nu yo'm chrij ri Jesucristo. Je wa' jas ru q'alajisam loq ri Dios chrij ru chomam loq, ri man etamtal tä kan ojer tzaretaq mäjoq käb'an ruwächulew. ²⁶Kämik k'ut esam chi saq ru chomanik pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitz'ib'aj kan ri q'alajisal taq re ru Tzij ri Dios. Are k'u wa' ri xtaqan wi ri Dios ri man k'o tä u k'isik ru k'aslemal. Ri u chomam loq ri Dios ri man etamtal taj ojer esam wa' chi saq kämik chkiwäch konojel winaq cho ruwächulew rech kekojon ta na, xuquje' kenimanik.

²⁷iRi Dios ri xuwi wa' Dios k'olik, ri xuquje' k'o u no'j che ronojel, chnimarisax b'a' u q'ij amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik rumal ri u b'anom ri Jesucristo! Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ CORINTO

**Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto**

1 ¹In wa', ri Pablo, in sik'im rumal ri Dios rech kinok che apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayib'al ri Dios. Ri in, wachi'l ri qachalal Sóstenes, ²kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri qachalal kojonelab' che ri Dios ri e k'o pa ri tinimit Corinto, ri e rech ri Dios rumal chi xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Ri Dios e u sik'im rech káb'an ch'ajch'oj che ri kanima', keq'ax k'u pu q'ab' ri Are' junam kuk' konojel ri kákib'ij chi e kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo ri e k'o pa ronojel tinimit. Ri Jesús are Kajaw ri e are', xuquje' ri Qajaw uj. ³Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

**Ri apóstol Pablo kumaltioxij che ri Dios chi u
toq'ob'isam ki wäch ri kojonelab' aj Corinto**

⁴Ronojel q'ij kinya maltioxinik che ri Dios rumal iwech, rumal chi sib'alaj nim ri toq'ob' u yo'm ri Are' chiwe xa rumal ri Cristo Jesús. ⁵Rumal k'u rech chi xa ix jun ruk' ri Cristo, ri Dios u yo'm chiwe ronojel u wäch je'lalaj taq tewchib'al ajchikaj. Ri Are' xuya chiwe ronojel u wäch etamanik, xuquje' xuya chiwe chi kixkowinik kitzijoj wa' we etamanik ri'. ⁶Rumal ri', ri qa tzijom chiwe chrij ri Cristo, qas q'alaj wa' pa ri i k'aslemal kämik. ⁷Je ri' man k'o tä jun u wäch tewchib'al ajchikaj ri mat yo'm chiwe rumal ri Dios, ix ri', ri ix eyeninaq che ri q'ij ri kápe na ri Qajaw Jesucristo, kuk'ut k'u rib' chqawäch. ⁸Ri Are' kub'an na chi qas kijikib'a ri iwanima' pa ri i kojonik k'ä kák'is na ronojel, rech man k'o

tä mak käriqtaj chiwij pa ri q'ij ri käpe na ri Qajaw Jesucristo. ⁹Ri Dios amaq'el ronojel q'ij kub'an ri kuchi'j u b'anik. Are k'u ri Are' xixsik'inik rech xa junam i wäch ruk' ri u K'ojol Jesucristo ri Qajaw.

**Waral käqasik'ij wi ri pixb'enik ri xuya ri apóstol
Pablo chke ri kojonelab' ri xaq käkitasala kib'**

¹⁰Qachalal, kixinb'ochi'j pa ru b'i' ri Qajaw Jesucristo chi kib'an utzil chixol. Chijunamaj b'a' i wäch, xa k'u mitasala iwib'. Xane rajwaxik chi junam ix k'o wi, chi kijunamaj ri i chomanik, rech xa junam ri i rayib'al. ¹¹Qachalal, kinb'ij wa' chiwe rumal chi jujun chke ri rachalaxik ri nan Cloé ki b'im chwe chi k'o ch'oj chixol. ¹²Ri kwaj kinb'ij chiwe, are la' chi ri ix chijujunal jalan wi ri kib'ij. K'o jun ri kub'ij: “Ri in, in k'o ruk' ri Pablo,” —kächa ri'. Jun chik kub'ij: “E ri in, in k'o ruk' ri Apolos,” —kächa'. Jun chik kub'ij: “In ri', in k'o ruk' ri Pedro,” —kächa b'a' ri jun. E k'u ri jun chik kub'ij: “iRi in k'ut, in k'o ruk' ri Cristo!” —kächa ri jun chik. ¹³¿A xa pu lo b'anom ch'äqataq che ri Cristo? ¿A are lo ri in Pablo ri xinrip cho ri cruz, xinkäm k'u rumal iwech? iMan je' taj! ¿A xb'an ne lo i qasna' pa nu b'i' in ri Pablo? iMan je' taj! ¹⁴Xa maltiox che ri Dios chi man k'o tä jun chiwe nu b'anom u qasna', xane xaq xuwi ri Crispo, xuquje' ri Gayo. ¹⁵Xaq je ri', man kuya' taj kub'ij jun chi xb'an u qasna' pa nu b'i' in. ¹⁶Je', ya kána'taj chwe chi xinb'an ki qasna' ri e k'o pa rachoch ri Estéfanos, man kánataj tä k'u chwe we k'o chi na jun ri xinb'an u qasna'. ¹⁷Man in taqom tä k'u rumal ri Cristo chub'anik ki qasna' ri winaq, xane chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo. Man xinkoj tä k'u je'lalaj taq tzij re nimaq taq etamb'al xa che ki ch'akik ri winaq. Je ri' rech man kinb'an tä che ru kämikal ri Cristo chi mat k'o u patän.

Ruk' ri Cristo käriqtaj ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios, xuquje' ru no'j

¹⁸Ru Loq' Pixab' ri Dios ri kätzijox chrij ru kämikal ri Cristo, are je' ta ne tzij wa' ri man k'o tä ki patän chke ri winaq ri käsach na ki wäch. Chqe uj k'ut ri qa riqom chi ru tob'anik ri Dios, wa' we Tzij ri' k'o ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ruk' che qa to'ik. ¹⁹Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kinsach na u wäch ri ki no'j
ri ajno'jab',
kinwesaj k'u na apan ri ketamb'al
ri winaq ri sib'alaj k'o ketam,

—kächa ri'.

²⁰¿A nim lo u b'anik ri k'o u no'j kämik? E ri winaq ri xa e okinaq che retamaxik ronojel u wäch chomanik, ¿a k'o ne lo ki patän ri'? iMan k'o taj! E k'o xuquje' ri ketam u chomaxik k'ia u wäch etamb'al chrij ri k'o

cho ruwächulew. iMan qas tä k'o u patän wa! ¿A mat iwetam chi ri Dios u b'anom chi man k'o tä u patän ri etamb'al ri xa ajuwächulew? iJe!, je ri!! ²¹Are k'u ri Dios ri k'o u no'j retam jas ri tajin kub'ano. Xub'ano chi ri winaq ajuwächulew man kekowin taj qas käketamaj u wäch ri Are' xaq ruk' ri ketamb'al. Xuchomaj k'u ri Dios chi keto' na jachin taq ri kekojon che ri Are' rumal ri Loq'alaj u Tzij ri kätzijox chke, pune k'u we tzij ri' je' ta ne u tzij jun winaq ri man k'o tä retam chke ri jule' winaq chik.

²²Ri winaq aj Israel are kākaj kākil kajmab'al taq etal ri kāb'an chkiwäch. Are k'u ri winaq aj Grecia xa kākitzukuj nimalaj etamb'al. ²³Ri uj k'ut are kāqatzijoj ri Cristo ri xripik, xkāmisa cho ri cruz. Ri winaq aj Israel xa tzel kākita wa' we tzij ri'. Ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj kākib'ij chi we tzij ri' are ru tzij jun ri man k'o tä retam. ²⁴Chkiwäch k'u konojel ri e sik'tal rumal ri Dios, we aj Israel o man e aj Israel taj, rumal ri Cristo kāk'alajin na ru chuq'ab' ri Dios, xuquje' ru no'j ri Dios. ²⁵K'o k'u ri kub'an ri Dios ri kākichomaj ri winaq chi xa man k'o tä u patän. Pune je ri', ri kub'an ri Dios nim na u no'j wa' chuwäch ri ki no'j winaq. Xuquje' k'o ri kub'an ri Dios ri kākichomaj ri winaq chi are wa' kāk'utuwik chi xa man k'o tä ri nimalaj u chuq'ab' ri Are'. Pune je' ri ki chomanik ri winaq, ri kub'an ri Dios are nim na u chuq'ab' wa' chuwäch ri ki chuq'ab' winaq. ²⁶Qachalal, rajwaxik b'a' kich'ob'o chi ri Dios xixusik'ij ix, pune man e k'ia tä chiwe ri k'o iwetamb'al jas ri ketamb'al ri nik'iaj winaq ajuwächulew, man ix k'ia taj ri k'o taqanik pa i q'ab', man ix k'ia tä k'ut ri nimaq i b'anik. ²⁷Xane ri man k'o tä ketamb'al chkiwäch ri winaq, e are k'u wa' ri xeucha' ri Dios che resaxik ki k'ixb'al ri k'o ki no'j. Ri winaq ri keilitajik chi xaq toq'ob' ki wäch, e are wa' ri xeucha' ri Dios che resaxik ki k'ixb'al ri k'o taqanik pa ki q'ab'. ²⁸Xuquje' ri man k'o tä ki patän chkiwäch ri winaq, ri etzelam ki wäch, ri man k'o tä ki b'anik, e are wa' xeucha' ri Dios chusachik ki wäch ri nimaq ki b'anik cho ruwächulew. ²⁹Je ri' rech man k'o tä jun kunimarisaj rib' chuwäch ri Dios. ³⁰Tzare k'u ri Dios u b'anom chiwe chi xa ix jun chik ruk' ri Cristo Jesús. U b'anom chi rumal ri Cristo k'o chi ri qa no'j, xuquje' chi rumal ri Are' kājikomataj ri qanima' chuwäch ri Dios, uj jachom pu q'ab', qa riqom k'u ru tob'anik. ³¹Je b'a' ri', rech qas je' kelik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “We k'o jas ri kraj jun kuya u q'ij, are chuya u q'ij ri Qajaw Jesús,” —kācha'.

Ri kāqatzijoj are chrij ri Cristo ri xrip cho ri cruz, xkāmisa chila'

2 ¹Qachalal, aretaq xinopan iwuk' chuq'alajisaxik ru Loq' Pixab' ri Dios, man xinkoj tä tzij ri nimaq ki b'anik, man xinkoj tä k'u tzij re nimaq taq no'j. ²Aretaq xink'oji iwuk', man k'o tä chi jas ri xincomaj u tzijoxik chiwe, xane xaq xuwi xincomaj ri Jesucristo ri xkāmisa cho ri cruz. ³Aretaq xink'oji iwuk' man k'o tä nu chuq'ab', xane sib'alaj

xinxej wib', xinb'irb'itik. ⁴Aretaq xixintzijob'ej, xintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe, man xinkoj tä tzij ri xaq re ki no'lj winaq che i ch'akik, xane xixinch'ak ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. Are wa' ri xk'utuwik chi ri tzij ri xinb'ij are rech ri Dios. ⁵Je ri' xinb'ano rech man kaku'b'i tä i k'ux chrij ri ketamb'al ri winaq, xane chrij ru chuq'ab' ri Dios.

**Waral käqil wi chi rumal ri Loq'alaj Espíritu
k'o ri qetamb'al ri käpe ruk' ri Dios**

⁶Pune je ri', käqaya tijonik ruk' nojib'al chke ri kojonelab' ri k'o na más ketam. Are k'u we nojib'al ri' man ajuwächulew taj, man are tä k'u ki nojib'al winaq ri k'o ki taqanik puwi' ruwächulew, ri xa tajin käsach ki wäch. ⁷Are käqatzijoj ri nojib'al ri käpe ruk' ri Dios, ri k'u'tal chkiwäch ri winaq. Are wa' ru chomam loq ri Dios tzaretaq mäja' kub'an ruwächulew, rech ri uj käqariq ru tob'anik ri man k'o tä u k'isik. Man etamtal tä k'u wa' nab'e pa ri ojer taq q'ij. ⁸We etamanik ri' man k'o tä jun chke ri k'o ki taqanik cho ruwächulew ri xkich'ob'o. We ta xkich'ob'o, mat xkirip ri' cho ri cruz ri Qajaw Jesús ri sib'alaj nim u q'ij. ⁹Are je' ri kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Dios k'o ri u b'anom u b'anik
ri k'olotal rech käyi'
chke ri loq' käkil wi ri Are'.

Man k'o tä jun ilowinaq wa',
man k'o tä jun ri towinaq u tzijol,
man k'o tä k'u jun u chomam ri',

—kächa ri'. ¹⁰Ri Dios k'ut xuk'ut wa' chqawäch uj rumal ri Loq'alaj Espíritu. Je ri', rumal chi ri Loq'alaj Espíritu kākowinik käretamaj ronojel, xuquje' ne ri k'o pa ranima' ri Dios.

¹¹¿A k'o pu lo jun chkixol ri winaq ri kuch'ob'o jas ri k'o pa ranima' jun winaq chik? iMan k'o taj! Xane xuwi ri espíritu rech ri are' retam ronojel wa'. Je k'u ri', xaq xuwi ri Espíritu rech ri Dios retam ri k'o pa ranima' ri Dios. ¹²Ri uj k'ut man are tä qa k'amom ri espíritu kech ri winaq ajuwächulew, xane are qa k'amom ri Espíritu ri käpe ruk' ri Dios, rech käqetamaj ronojel ru yo'm ri Dios chqe rumal ri nimalaj u toq'ob'. ¹³Ru yo'm ri Dios chqe man käqatzijoj tä wa' ruk' ri no'lj ajuwächulew ri xa qa tijom qib' che ruk' ri ki tzij winaq, xane ruk' ri tzij ri k'utum chqawäch rumal ri Loq'alaj Espíritu. Je k'u ri' käqatzijoj ri qas tzij rech ri Dios chke ri k'o ri Loq'alaj Espíritu pa kanima'.

¹⁴Ri winaq ri man k'o tä ri Loq'alaj Espíritu pa ranima' man kuk'amowaj tä ru Loq' Pixab' ri Dios. Che ri are' xa man k'o tä u b'eyal wa' rumal chi man kākowin taj kuch'ob'o. Rajwaxik k'ut chi k'o ri Loq'alaj Espíritu pa ranima' chuch'ob'ik wa'. ¹⁵Are k'u ri winaq ri k'o ri Loq'alaj Espíritu pa ranima' kākowin chuch'ob'ik ronojel, jachike ri utz,

jachike ri man utz taj. Ri are' k'ut man k'o tä jun käkowin chuch'ob'ik jas ri qas k'o pa ranima' ri are'. ¹⁶Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “¿Jachin lo etamaninaq ru chomanik ri Qajaw Dios? ¿Jachin ta k'u lo ri käkowinik kuya u no'j ri Are'?” —kächa'. Pune ta ne je ri', ri uj k'o ru chomab'al ri Cristo quk'.

Ri uj qonojel qachi'l qib' käqapatänij ri Dios

3 ¹Qachalal, ri in, aretaq xink'oji iwuk', man xinkowin taj xixintzijob'ej je' jas ri winaq ri k'o ri Loq'alaj Espíritu pa kanima', xane xixintzijob'ej je' ta ne ix winaq ri mäja' kixkojonik, je' ta ne chi ix ak'alab' ri mäja' qas kich'ob' ri kojonik che ri Cristo. ²Man xinya tä tijonik chiwe ri man kich'ob' taj, xane xixintijoj je' ta ne chi k'a ix ak'alab' ri käyi' ri tu' chiwe chuk'exwäch ri qas wa, rumal chi je' ta ne ix ak'alab' ri man xixkowin tä chutijik ri qas wa. Mäja' k'u ne kixkowin che kämik. ³Je ri', rumal chi ri ix are kib'ano xaq jas ri kiwaj je' ta ne ix winaq ri mäja' kixkojonik. We ri ix k'äx kina' aretaq kuriq utzil jun winaq, aretaq xaq ch'oj kiwaj, kitasala taq iwib', ri ix je' ta ne ix winaq ri mäja' kixkojonik. Je' kib'ano jas ri käka'n konojel ri winaq ri man kekojon taj. ⁴Aretaq jun kub'ij: “Ri in, in k'o ruk' ri Pablo,” —kächa'. Ri jun chik kub'ij: “Ri in, in k'o ruk' ri Apolos,” —kächa ri'. Are je' ta ne ix winaq ri mäja' kekojonik.

⁵¿Jas pu lo u b'anik ri Pablo? ¿Jas u b'anik ri Apolos? Ri uj xaq uj patänil taq re ri Dios, rumal k'u ri qa tzij ri ix xixkojonik. Chqajujunal ri uj xqa'no jas ri xuya ri Dios pa qa q'ab'. ⁶Ri in xintik ri ija' pa ri iwanima', ri Apolos xuja'j, are k'u ri Dios xk'iyisanik. ⁷Ri xtikowik rachi'l ri xja'nik man are tä nim ki b'anik chuwäch ri Dios ri xk'iyisanik. ⁸Ri kätikow ri ija' xuquje' ri käja'nik xaq e junam chuwäch ri Dios. Chkijujunal k'ut käyi' na chke rumal ri Dios ri tojb'al re ri ka'nom ruk' ri xjach pa ki q'ab'. ⁹Je ri', rumal chi ri uj, uj qachi'l qib' chupam ri chak chupatänixik ri Dios. Are k'u ri ix, ix je' ta ne ulew ri kätik u wäch rumal ri Dios.

Xuquje' ri ix, ix junam ruk' jun ja ri tajin kuyak ri Dios. ¹⁰Ri in, in je' jas jun yakal ja ri qas retam ru chak. Ri Dios xuya pa nu q'ab' ri u kojik ru tak'alib'al ri ja. K'o k'u jun chik ri kulem ri xan puwi'. Chkijujunal k'u ri nik'iaj chik rajwaxik chi qas käkil na jas u lemik käka'no. ¹¹Man k'o tä chi jun ri kuya' kukoju jun tak'alib'al chik, rumal chi ri ya kojom rumal ri Dios, tzare ri Jesucristo. ¹²E k'o k'u winaq ri utz käka'n na chulemik puwi' we tak'alib'al ri', je' ta ne chi käkikoj q'an puaq, saq puaq, xuquje' je'lalaj taq ab'aj. E k'o chi nik'iaj chik ri je' ta ne che', k'im, xuquje' patz'än ri käkikojo. ¹³Kuriqa k'u na jun q'ij aretaq kuq'at tzij ri Cristo, käq'alajin k'u na jas u wäch ri' ri xkilemo chkijujunal rumal chi ri q'ij ri' käpe na ruk' q'aq'. We q'aq' ri' are käq'alajisan na jas u wäch ri xka'n chkijujunal. ¹⁴We ru chak ri winaq ri xuyak puwi' ri tak'alib'al man

käsach tä u wäch rumal ri q'aq', käyi' na ri tojb'al re. ¹⁵We k'u ru chak ri winaq käsach u wäch rumal ri q'aq', kutzaq na ri' ronojel ri xub'ano. Ri are' k'ut kuto' na rib' jas jun winaq ri xa jub'iq' man xk'atik, xkwin k'ut xresaj rib' pa ri q'aq'.

¹⁶¿A mat iwetam chi ri ix, ix rachoch ri Dios, xuquje' chi ri Espíritu rech ri Dios k'o pa ri iwanima'? ¹⁷We k'o jun kusach u wäch ri rachoch ri Dios, xuquje' ri Dios kusach na u wäch ri winaq ri!. Je ri!, rumal chi ri rachoch ri Dios tastal wa' chrij ronojel u wäch etzelal, ix k'u ri' we rachoch ri Dios ri!.

¹⁸K'o b'a' jun musub' rib!. We k'o jachin jun ri kuchomaj chi retam ronojel ri etamanik ri ketam ri winaq ajuwächulew, chub'ana che rib' chi man k'o tä retam, rech je ri' gas käk'oji na retamb'al. ¹⁹Ri etamb'al ri xaq ajuwächulew, man k'o tä u patän wa' cho ri Dios, kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri Dios keuchap na ri k'o ketamb'al, keucasaj na chupam ri k'äx pune k'o ri ki no'j,” —kächa'. ²⁰Xuquje' kub'ij: “Ri Dios retam chi man k'o tä u patän ri ki chomanik ri k'o ketamb'al,” —kächa ri!. ²¹Rumal ri' k'o b'a' jun munimarisaj rib' xa rumal rech jun winaq. Ronojel k'u ri k'olik are iwech ix: ²²Ri Pablo, ri Apolos, ri Pedro, ruwächulew, ri k'aslemal, ri kämikal, ri q'ij kämik, ri q'ij ri kepe na, ronojel wa' are iwech ix. ²³Ri ix k'ut, ix rech ri Cristo. Ri Cristo k'ut Are rech ri Dios.

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri chak ri kaka'n ri apóstoles

4 ¹Chich'ob'o b'a' chi ri uj, xaq uj patänil taq re ri Cristo. Yo'm k'u chqe ru q'alajisaxik ru chomam loq ri Dios ri man etamtal tä kan nab'e. ²Rajwaxik k'ut chi jachin ri yo'm jun eqle'n pu q'ab', chuk'utu chi jikom ranima!. ³Are k'u ri in man gas tä kinok il we utz ri kib'ij chwij o man utz taj. Pune kink'am b'i pa q'atb'al tzij, käq'at tzij pa nu wi!, man kinok tä il chb'il wib!. ⁴Pune k'u kinna' pa ri wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom, man ruk' tä ri' kinb'ij chi man k'o tä nu mak. Ri Qajaw Jesús k'ut are käq'atow na tzij pa nu wi!. ⁵Miq'at b'a' tzij ix puwi' jachin jun k'ä mäja' k'u kuriq ri q'ij. Chiweyey na chi käpe ri Qajaw Jesús, käresaj k'u na chi saq ri k'u'tal pa q'equm. Kuq'alajisaj na ri man etamtal taj ri k'o pa taq ri kanima' ri winaq. Chkijujunal k'ut käyi' na chke ru nimarisaxik ki q'ij rumal ri Dios xa jas ri taqal chke.

⁶Qachalal, kinb'ij wa' we tzij ri' chiwe rech kiriq utzil. Xinkoj k'u wib' in, xuquje' ri Apolos che jun k'utb'al chiwäch. Kinb'ij wa' chiwe rech kiwetamaj iwe quk' uj chi man kuya' taj kiya u wi' ri i chomanik chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, rech man k'o tä jun kunimarisaj rib' che jun chqe uj, käretzelaj k'u u wäch ri jun chik. ⁷¿Jachin pu ri käb'anow utz chawe chkiwäch nik'iaj winaq chik? ¿Jas ri k'o awuk' ri mat yo'm chawe rumal ri Dios? We k'u are ri Dios ru yo'm wa' chawe, ¿jas che kanimarisaj awib' je' ta ne ri xaq a tukiel a riqom wa' ri k'o awuk'?

⁸Ri ix kichomaj chi ronojel chik k'o iwuk', je' ta ne chi ya ix q'inomab' chik. Kina' iwib' chi ix nimaq taq taqanelab' chik. Are k'u ri uj xaq uj yo'm kan jela' iwumal. Kwaj ta k'ut chi qas tzij ix nimaq taq taqanelab' rech ri uj xuquje' kujtaqan junam iwuk'. ⁹Ri in kinchomaj chi ri uj, ri uj apóstoles, ri Dios uj u yo'm kan k'isb'al chke konojel ri winaq. Je' ta ne uj winaq ri q'atom tzij pa qa wi' chi kujkämisaxik. Uj yo'm chi saq che ka'yib'al rech konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, xuquje' ri ángeles kujkilo. ¹⁰Ri uj, chkiwäch ri winaq, man k'o tä qa patän xa rumal ru patänixik ri Cristo. Are k'u ri ix kina' chi k'o na i no'j chqawäch uj, k'o k'u ri qas iwetam chrij ri Cristo. Ri uj man k'o tä qa chuq'ab', are k'u ri ix kib'ano chi k'o na i chuq'ab' chqawäch uj. Ri uj ketzelax qa wäch kumal ri winaq, are k'u ri ix nim kixil wi. ¹¹Kämik ri' xaq are tajin kâqariq numik, kâchaqi'j qa chi', sib'alaj rajwaxik qatz'iaq. Kujyoq' k'u kumal ri winaq, xaq kujb'inikatik je' ta ne man k'o tä qachoch. ¹²Sib'alaj kâqakos qib' che ri chak ri rajwaxik kâqa'no. Kujkiyoq' ri winaq, are k'u ri uj man kâqatzelej tä u k'exel ri ki tzij ruk' yoq'onik, xane ruk' taq tzij re utzil. Aretaq kâka'n k'âx chqe xaq kâqakuyu. ¹³K'âx kech'aw ri winaq chqij. Are k'u ri uj ruk' utzalaj taq tzij kâqaqasaj u wäch ri koyowal. Kämik xaq are ka'nom chqe chi ri uj je' ta ne uj mes, je' ta ne chi ri uj, uj winaq ri sib'alaj k'âx kujb'antajik, man k'o tä qa patän.

¹⁴Man kintz'ib'aj tä wa' we tzij ri' chiwe che resaxik i k'ixb'al, xane che i pixb'exik, je' ta ne chi ri ix, ix loq'alaj taq walk'ual. ¹⁵Pune e k'o lajuj mil winaq ri kixkitijoj chrij ri Cristo, xa jun ri i tat k'olik. In k'ut je' ta ne ri i tat, rumal chi xixkojon che ri Qajaw Jesús aretaq xintzizijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe. ¹⁶Rumal ri' kixinb'ochi'j chi kib'an iwe jas ri kinb'an in.

¹⁷Rumal wa' tajin kintaq b'i ri Timoteo iwuk'. Ri are!, rumal ri Qajaw Jesús, je' ta ne loq'alaj nu k'ojol wa' ri jikom ranima'. Kuna'taj k'u na chiwe jas ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal, in kojoninaq che ri Cristo. Kuk'ut na chiwäch jas ri kink'utu jawije' taq kine' wi chkixol ri qachalal kojonelab'. ¹⁸E k'o k'u jujun chiwe ri ki nimarisam kib', kâkichomaj k'ut chi man k'o tä jumal kinopan iwuk'. ¹⁹Kinweyey chi kinopan na iwuk' chanim, we je ri' kraj ri Qajaw Jesús. Kinwil k'u na jas ri qas kekowin chub'anik we b'anal taq nimal ri', man xuwi tä k'u kinta ri kâkib'ij. ²⁰Je ri', rumal chi ru taqanik ri Dios man xaq tä ruk' tzij kâq'alajinik, xane ruk' ru chuq'ab' ri Dios. ²¹¿Jas k'u kiwaj? ¿A kiwaj chi yajanik kinb'ana' aretaq kinopanik? ¿O a kiwaj chi aretaq kinopanik loq' kixinwil wi, ruk' utzil k'ut kixinch'ab'ej?

**Waral kâqil wi jas kâb'an chuq'atik tzij
puwi' jun kojonel ri kâqaj pa mak**

5 ¹Elinaq u tzijol chi k'o jun chiwe ri u b'anom rixoqil che ru nanab'al. Wa' we xb'anik ri', are je' jas ri kâka'n ri tz'i' ri xaq kâkiriq

kib', man k'o tä ki pixab'. iSib'alaj äwas u b'anik wa'! Man käka'n tä ne ri' chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man qas ketam tä u wäch ri Dios. ²¿Jas lo wa' chi ri ix kinimarisaj iwib'? ¿A mat rajwaxik chi xa kixb'isonik? iJe', je ri'! Rajwaxik b'a' chi kiwesaj b'i chixol ri achi ri xb'anow we mak ri'. ³Pune man in k'o tä iwuk' chwinaqil, k'o k'u ri wanima' iwuk'. Nu q'atom chi tzij puwi' ri xb'anow ri mak je' ta ne ri in k'o iwuk' chwinaqil. ⁴Aretaq kimulij iwib' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús, pune ta ne man in k'o tä iwuk' chwinaqil, käk'o'ji k'u na ri wanima' iwuk', xuquje' käk'o'ji ru chuq'ab' ri Qajaw Jesucristo. ⁵Ri achi ri' rajwaxik käjach pu q'ab' ri Satanás rech käsach u wäch ru cuerpo. Je ri' rech ri ranima' kuriq ru tob'anik ri Dios pa ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús.

⁶Man utz taj chi kinimarisaj iwib' che ri tajin kib'ano. ¿A mat iwetam ri tzij ri käb'ixik: “Ri jub'iq' ch'äm kub'an ch'äm che ronojel ri q'or?” — kächa'. ⁷Chiwesaj b'a' apan ri ojer ch'äm ri käreztelaj i wäch, rech ix je' jas ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk', ri b'anom ruk' k'ak' q'or, ri kätijow pa ri nimaq'ij Pascua^a u b'i'. Qas tzij k'ut je' i b'anik wa'. Je ri', rumal chi ri Cristo are xkämisax che sipanik cho ri Dios rumal qech, je' jas ri alaj chij ri käkämisax pa ri nimaq'ij re ri Pascua. ⁸Qa'na b'a' ri nimaq'ij re ri Pascua ruk' ri qas tzij, xuquje' ruk' jun qanima' ch'ajch'oj, jas ri kaxlan wa ri man käyi' tä ch'äm ruk'. Mäqa'n ri qa nimaq'ij ruk' ru b'anik ronojel u wäch mak, ruk' ru b'anik etzelal. Junam k'u wa' ruk' ri ojer ch'äm.

⁹Pa ri jun wuj chik ri xintz'ib'aj b'i chiwe xinb'ij chi mixe' chi kuk' ri nik'iaj winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ¹⁰Man kinb'ij taj chi mat kixch'aw chi chke ri winaq ri je' käka'n wa' ri e k'o cho ruwächulew, ri käkitzukuj xaq xuwi ri kech ri e are', ri elaq'omab', o ri kekiq'ijilaj taq tiox. We ta je ri', rajwaxik ri' chi kixel b'i cho ruwächulew. ¹¹Xane xintz'ib'aj b'i wa' chiwe rech man kiwachi'laj tä chi ri winaq ri käkib'ij chi e are' qachalal, käka'n k'u ke jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', o käkirayij k'ia u wäch jastaq, o kekiq'ijilaj taq tiox, o käkiyak tzijtal, o keq'ab'arik, o käka'n ri elaq'. Jun ri je' u b'anik wa' man kuya' taj kiwachi'laj, man kixwi' tä k'u ruk' jun ri kub'ij chi are qachalal, kub'an k'u we mak ri'. ¹²Ri in man kuya' taj kinq'at tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew. Are ri Dios ri kätow na tzij pa ki wi'. ¹³Are k'u ri ix, rajwaxik kiq'at tzij pa ki wi' ri qachalal kojonelab'. Rumal ri' rajwaxik kiwesaj b'i ri jun b'anal etzelal ri' ri k'o iwuk'.

Waral käqil wi chi man ya'tal tä chqe chi kuje' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab' taj aretaq k'o qa ch'oj ruk' jun qachalal

6 ¹Ri ix, aretaq jun chiwe k'o u ch'oj ruk' jun qachalal chik, ¿jas che kik'am b'i wa' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab'

^a5:7 “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

taj? ¿Jas che man kik'am tä b'i wa' chkiwäch ri winaq ri e rech ri Dios? ²¿A mat iwetam chi ri winaq ri e rech ri Dios kákiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew? We k'u ri ix kiq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri', ¿a mat taqal chiwe kiq'at tzij pa taq ri ch'oj ri' ri man nim tä ki b'anik? ³¿A mat iwetam chi káqaq'at na tzij uj pa ki wi' ri ángeles? We je ri', ¿a mat k'u lo kujkowinik káqaq'at tzij puwi' ri kák'ulmataj pa ri qa k'aslemal waral cho ruwächulew? ¡Je!, qas tzij! ⁴We k'o i ch'oj xa chrij ri kák'ulmataj waral pa ri i k'aslemal, ¿jas che kixe' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e jun tä kuk' ri qachalal kojonelab'? ⁵Kinb'ij wa' chiwe rech kixk'ixik. ¿A xa man k'o tä jun chiwe ri k'o u no'j chuq'atik tzij pa jun ch'oj chkixol ri qachalal? ⁶We ri qachalal k'o u ch'oj ruk' jun qachalal chik, ¿a rajwaxik lo ri' keb'e' chkiwäch ri q'atal taq tzij ri man e kojonelab' taj?

⁷Qas tzij kinb'ij chiwe chi are jun nimalaj tzaqik wa' chi k'o u ch'oj ri jun ruk' ri jun chik. ¿A mat are utz na we xaq kikuyu ri k'äx ri káb'an chiwe? ¿A mat are utz na we xaq kikuyu we kelaq'ax ri jastaq iwe? ⁸Ri ix k'ut man je' tä wa' kib'ano. Man kib'an tä ri jikomal, xane xa kiwelaq'aj ri jastaq kech taq ri qas iwachalal, ri kojonelab'.

⁹¿A mat iwetam chi ri winaq ri man jikom tä kanima' man k'o tä ke ri e are' kuk' ri winaq ri kátaqan ri Dios pa ki wi'? ¡Misub' iwib'! Ri winaq ri je' káka'no jas ri káka'n ri tz'i' ri xaq kákiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri winaq ri kekiq'ijilaj taq tiox, ri winaq ri káka'n ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o rachajil jun winaq chik, ri achijab' ri káka'n ixoq che jun kach achi, ¹⁰xuquje' ri elaq'omab', ri winaq ri kákirayij k'ia u wäch jastaq, ri keq'ab'arik, ri keyoq'onik, ri káka'n taq k'äx chub'anik elaq', man k'o tä ke ri e are' kuk' ri winaq ri kátaqan ri Dios pa ki wi'. ¹¹Jujun chiwe je' i b'anik wa' nab'e, kámik k'ut ch'ajch'oj chi ri iwanima', i jachom chi iwib' pu q'ab' ri Dios, b'anom chi jikom che ri iwanima' cho ri Dios rumal ri Qajaw Jesús, xuquje' rumal ri Espíritu rech ri qa Dios.

Waral káqil wi chi ri ajchaq'el ri qa cuerpo are ri Dios

¹²Kraj ne kub'ij jun: “Jachike ri kwaj kinb'ano, kuya' kinb'an wa',” — kácha ne lo. Pune qas tzij, man ronojel tä k'ut kuriq utzil jun rumal. Jun winaq kuya' kub'ano jachike ri kraj, man y'atal tä k'ut chi jun winaq kok che patánil re ri kub'ano. ¹³Qas tzij ri káb'ixik chi ri wa are wa' che ri qa pam, ri qa pam k'ut are che ri wa. Kásach k'u na ki wäch wa' we kieb' ri' rumal ri Dios. Are k'u ri qa cuerpo man are tä u patän ri u b'anik jas ri káka'n ri tz'i' ri xaq kákiriq kib', man k'o tä ki pixab', xane ri u patän ri qa cuerpo are u patánixik ri Qajaw Jesús. Ri Qajaw Jesús k'ut rajwaxik ri Are' chuto'ik ri qa cuerpo. ¹⁴Jas ri xub'an ri Dios xuk'astajisaj ri Qajaw Jesús chkixol ri káminaqib', je' kub'an na chqe uj, kujuk'astajisaj na uj ruk' ru chuq'ab'.

¹⁵¿A mat iwetam chi ri i cuerpo ketob'an chub'anik tz'aqat che ru cuerpo ri Cristo? ¿A kik'am lo ch'äqap che ru cuerpo ri Cristo chukojik wa' che u tz'aqatil ru cuerpo jun ixoq ri keuch'ab'ej achijab'? iMan kuya' tä ri! ¹⁶¿A xa man kich'ob' taj chi jachin ri kuriq rib' ruk' jun ixoq ri keuch'ab'ej taq achijab', are jun chi ri' ruk' ri ixoq? Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri kieb' xa e jun chik," —kächa'. ¹⁷Jachin k'u ri kub'an xa jun ruk' ri Qajaw Jesús, xa jun chi ri espíritu ri' ruk'.

¹⁸Chitasa b'a' iwib' chrij ri mak ri je' u b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Apachike jun mak chik ri kub'an ri winaq man kub'an tä k'äx ri' che ru cuerpo. Are k'u ri winaq ri kub'an ri mak je' jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', kub'an ri äwas ri' chrij ru cuerpo. ¹⁹¿A mat kich'ob'o chi ri i cuerpo are rachoch ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri iwanima', ri yo'm chiwe rumal ri Dios, chi ri ix man iwech tä iwib'? ²⁰Paqal k'u ru loq'ob'em iwe rumal ri Dios. Rumal ri' rajwaxik chi kiya u q'ij ri Dios ruk' ri i cuerpo xuquje' ruk' ri espíritu iwech rumal chi e rech ri Dios wa'.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab' chrij ri k'ulanem

7 ¹Are k'u che we chanim, kinb'ij b'i chiwe ri xita' loq chwe chupam ri wuj ri xitz'ib'aj loq. Qas tzij are utz we ri achi man käk'uli taj. ²Rech k'ut man kixtzaq tä pa ri mak ri je' u b'anik jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', rajwaxik chi chkijujunal ri achijab' k'o ri kixoxil, xuquje' chkijujunal ri ixoqib' k'o ri kachajil. ³Rajwaxik k'ut chi ri achi kub'an ruk' ri rixoxil jas ri rajwaxik u b'anik, xuquje' ri ixoq kub'an ruk' ri rachajil jas ri rajwaxik u b'anik. ⁴Man ya'tal tä che ri ixoq ru b'anik xa jas ri kraj ri are' ruk' ru cuerpo, xane rajwaxik kuchomaj ri' ri ya'tal che ri rachajil. Xuquje' ri achi man ya'tal tä che ri are' ru b'anik xa jas ri kraj ruk' ru cuerpo, xane rajwaxik kuchomaj ri' ri ya'tal che ri rixoxil. ⁵Miq'atej b'a' i rayib'al chb'il iwib'. Xuwi we junam kichomaj chi man kiriq tä na iwib' kieb' oxib' q'ij rumal ru jachik iwib' chub'anik orar. Te k'u ri' are utz we kiriq chi iwib', mub'an ne ri Satanás chiwe chi kixqaj pa mak rumal chi man kich'ij tä chik ri mat kib'ano xa jas ri kiwaj ix.

⁶Kinb'ij we tzij ri' chiwe xa rumal chi ya'talik kinb'ij wa'. Man are tä k'u jun taqanik ri kinya chiwe. ⁷Kwaj ta ne in chi konojel je' käka'no jas ri in. Chkijujunal k'ut k'o wi ri sipam chke rumal ru toq'ob' ri Dios. Ri jun, jun wi ri sipam che, ri jun chik jun chi wi ri sipam che ri are'.

⁸Kinb'ij chke ri achijab' ri man e k'ulan taj, xuquje' chke ri malka'nib' ixoqib' chi utz we ta mat kixk'uli'k je' jas ri in. ⁹We k'u man kich'ij tä chik ri mat kib'ano xa jas ri kiwaj ix, are utz na kixk'uli'k chuwäch ri xa kik'is iwib' rumal ri i rayib'al.

¹⁰Are k'u ri e k'ulan chik, kinya we taqanik ri' chke, man xaq tä k'u in ri kinb'inik, xane are ri Qajaw Jesús. Are chi ri ixoq mujach kan ri

rachajil. ¹¹We k'u ri ixoq kujach kan ri rachajil, mäk'uli chik. We ta mat je ri', are utz na we xa kutzir ruk' ri rachajil. Je ri' xuquje' ri achi mujach kan ri rixoqil.

¹²Kwaj k'ut kinb'ij jun nu chomanik in chke ri nik'iaj chik, man are tä k'u u taqanik ri Qajaw Jesús. We k'o jun qachalal ri k'o rixoqil ri man kojonel taj, kraj k'u ri ixoq käk'oji ruk', ri achi ri' man utz tä ri' we kujach kan ri rixoqil. ¹³We k'o jun ixoq kojonel ri k'o rachajil ri man kojonel taj, kraj k'u ri achi käk'oji ruk', ri ixoq ri' man utz tä ri' we kujach kan ri rachajil. ¹⁴Je ri', rumal chi ri achi ri man kojonel taj jachom chi ri' pu q'ab' ri Dios rumal chi k'ulan ruk' ri rixoqil kojonel, xuquje' ri ixoq ri man kojonel taj jachom chi ri' pu q'ab' ri Dios rumal chi k'ulan ruk' ri rachajil kojonel. We ta mat je ri' ri iwalk'ual e je' ta ri' jas ri kalk'ual ri man e kojonelab' taj. Rumal k'u ri' ri iwalk'ual e jachom ri' pu q'ab' ri Dios. ¹⁵We k'u ri achi ri man kojonel taj kraj kujach kan ri rixoqil, o ri ixoq ri man kojonel taj kraj kujach kan ri rachajil, chkijacha b'a' kib'. Ri qachalal achi o ri qachalal ixoq kuya' kub'ano jachike ri kraj. Ri Dios k'ut xujusik'ij rech k'o utzil chqaxol. ¹⁶Ri at, ixoq, ri at k'ulanik, ça mat awetam at chi awumal at ri awachajil kuya' kuriq ru tob'anik ri Dios? Xuquje' ri at, achi, ri at k'ulanik, ça mat awetam chi awumal at ri awixoqil kuya' kuriq ru tob'anik ri Dios? ¡Je', je ri'!

¹⁷Chijujunal k'ut je' chib'ana pa ri i k'aslemal jas ri sipam chiwe rumal ri Dios, xuquje' jas ri i b'anik aretaq xixsik'ix rumal ri Dios. Are wa' ri taqanik ri kinya chke konojel ri qachalal kojonelab'. ¹⁸We k'o jun chiwe ix ri käsik'ix rumal ri Dios, ri kojom retal ri ojer trato che,^b je' chkanajoq. We k'o jun ri käsik'ix rumal ri Dios ri man kojom tä retal ri ojer trato che, mäkoj wa' che. ¹⁹We kojom retal ri ojer trato che ri qa cuerpo o man kojom taj, man are tä ri' ri nim u b'anik, xane are la' chi kujniman chke taq ru taqanik ri Dios. ²⁰Chijujunal jas ri i b'anik aretaq xixusik'ij ri Dios, je' chixkanajoq. ²¹We at k'o pu q'ab' jun patrón aretaq xatsik'ixik, matok il rumal. We k'u käyi' chawe chi kawesaj awib' pu q'ab' ri a patrón, chab'ana wa'. ²²Je ri', rumal chi ri winaq ri k'o pu q'ab' jun patrón aretaq xsik'ix rumal ri Dios rech kəkəjon che, kāmik are jun winaq ri qas tzoqopital chik, k'o chi pu q'ab' ri Qajaw Jesús. Xuquje' ri winaq ri man k'o tä pu q'ab' jun u patrón aretaq xsik'ixik, kāmik chik k'o chi pu q'ab' jun patrón, are k'u ri Cristo. ²³Paqal xloq'b'ex iwe rumal ri Dios. Miya b'a' iwib' chi kixqaj pa ki q'ab' nik'iaj winaq chik rech ketaqan ri e are' pi wi' chuk'exwäch ri Cristo. ²⁴Je ri', qachalal, chijujunal b'a' jas ri i b'anik aretaq xixusik'ij ri Dios, je' chixkanaj wa' chuwäch ri Are'.

²⁵Are k'u ri mäja' kek'uli'k, man k'o tä jun taqanik chke ri yo'm chwe rumal ri Qajaw Jesús. Kwaj k'ut kinb'ij ri kinchomaj in, in ri' jun winaq ri kaku'b'i

^b 7:18 “Circuncisión”: Chawila' Hechos 7:8, nota.

ki k'ux ri nik'iaj winaq chwij rumal chi ri Qajaw Jesús xel u k'ux chwe. ²⁶In kinchomaj chi utz na chi ri achi xaq je' chkanaj ri' jas ri u b'anik rumal rech ri k'äx taq q'ij ri tajin käqil kämik. ²⁷We k'o awixoqil, matzujuk u jachik kanoq. We ta mat k'o awixoqil, matzujuk chi k'ut. ²⁸We k'u katk'uli'k, man mak tä wa'. We jun q'apoj ali käk'uli'k, man mak tä k'u ri' ri kub'ano. Are k'u ri kek'uli'k käkiriq na k'äx pa ri ki k'aslemal cho ruwächulew. Ri in k'ut kwaj kixinto' rech man kiriq tä wa' we k'äx ri'.

²⁹Qachalal, ri kwaj kinb'ij chiwe are wa': Ri q'ij ri k'o chqawäch xaq q'atatal q'ij chik. Rumal ri' ri achijab' ri e k'ulan chik rajwaxik käka'no chi je' ta ne man k'o tä kixoqil rech kekowinik kepatänin che ri Dios. ³⁰Ri keb'isonik, rajwaxik käka'no chi je' ta ne kekikotik. Ri kekikotik rajwaxik käka'no chi je' ta ne keb'isonik. Ri keloq'omik rajwaxik käka'no chi je' ta ne man qas kech taj ri ki loq'om. ³¹Ri kechakun kuk' ri jastaq rech ruwächulew, rajwaxik chi man xuwi tä käkichomaj wa' we jastaq ri'. Je ri', rumal chi ruwächulew ri käqilo xa tajin käk'tis u wäch wa'.

³²Kwaj k'u in chi man k'o tä jas ri kixok wi il. Ri achi ri man k'ulan taj are kok na il ri' che ru patänixik ri Qajaw Dios chub'anik jachike ri utz käril wi ri Are'. ³³Are k'u ri achi ri k'ulan chik, are kok na il chke ri jastaq rech ruwächulew chub'anik jachike ri käqaj chuwäch ri rixoqil. ³⁴Xuquje' ri ixoq ri k'ulan chik ruk' ri man k'ulan taj, man junam tä ri ki k'aslemal. Ri man k'ulan taj are kok il chupatänixik ri Qajaw Dios, rumal chi u jachom rib' pu q'ab' ri Dios, ru cuerpo xuquje' ri espíritu rech ri are'. Are k'u ri ixoq ri k'ulanik are kok il che ri jastaq rech ruwächulew, chub'anik jachike ri käqaj chuwäch ri rachajil.

³⁵Ronojel wa' kinb'ij chiwe rech utz kixelik. Man xa tä kinkoj q'ateb'al iwe, xane rech kib'an ri taqal u b'anik pa ri i k'aslemal, qas kijach k'u iwib' chupatänixik ri Qajaw Dios.

³⁶We k'o jun kuchomaj chi man utz taj xaq kärjjob' ri q'apoj u mia'l, xane chi utz we käk'uli'k, chub'ana' jachike ri taqal u b'anik. Man kämakun tä ri' we käk'uli'k. ³⁷We k'o jun chik ri man kuna' tä pa ranima' chi rajwaxik käk'uli ri u mia'l, kuya' kub'ano jachike ri kraj. We kuchomaj chi qas utz chi ri q'apoj u mia'l man kuya tä k'u che k'ulanem, utz ri' ri kub'ano. ³⁸Je k'u ri' jachin ri kuya ri u mia'l che k'ulanem, are utz ri'. Jachin k'u ri man kuya tä ri u mia'l che k'ulanem, are utz na ri kub'ano.

³⁹Ri ixoq ri k'ulanik k'o ri' pu q'ab' ri rachajil rumal ri pixab' we k'asal na ri are'. We k'u käkäm ri rachajil, k'ä te ri' kuya' käk'uli ruk' jachin ri kraj ri are', xaq xuwi k'ut we kojonel ri' che ri Qajaw Jesús. ⁴⁰Sib'alaj utz k'u na re ri ixoq ri' we man käk'uli tä chik. Are wa' ri kinchomaj in, xuquje' chi are ri Espíritu rech ri Dios käyo'w wa' pa wanima'.

**Ri apóstol Pablo kätzijon chrij ri wa ri yo'm
chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq**

8

¹Che we chanim are kintzijon chi chrij ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq. Are qas tzij k'ut chi qonojel k'o ri

qetam chrij wa'. Are k'u ri qetamb'al kub'ano chi xa káqanamarisaj qib', are k'u we káqaj qib' kák'oji na u chuq'ab' ri qa kojonik. ²We k'o jun winaq kuchomaj chi k'o ri retam, xa mája' káretamaj ri' ri rajwaxik káretamaj.

³Jachin k'u ri loq' káril wi ri Dios, etamtal u wäch ri' rumal ri Dios.

⁴Are k'u ri u tijik ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq, kinb'ij chiwe chi jun tiox man qas k'o tä u b'anik wa' cho ruwächulew. Qetam k'ut chi xa jun qas Dios k'olik. ⁵Pune ta ne e k'o jujun ri káb'ix dios chke pa ri kaj xuquje' cho ruwächulew, pune ta k'u e k'ia ri dios ri' e k'olik, xuquje' e k'ia ri k'o taqanik pa ki q'ab'. ⁶Chqe uj xa jun Dios k'olik, are k'u ri qa Tat. Ri Are', are xb'anow konojel ri jastaq. Ri uj k'ut, uj k'olik xa chupatánixik ri Are'. Xuquje' xa jun qas Qajaw k'olik, ri Jesucristo. Rumal k'u ri Are' e k'o konojel ri jastaq, xuquje' ne ri uj.

⁷Man konojel tä k'ut ketam wa'. E k'o jujun kojonelab' ri nab'e kanoq e naq'atalik kekiq'ijilaj taq tiox. K'ä kákitij k'u ri rikil ri yo'm chkiwäch taq tiox. Ri ri' kub'ano chi kákina' pa kanima' chi k'o äwas ri ka'nom rumal chi mája' k'o u chuq'ab' ri ki kojonik. ⁸Qas tzij k'ut chi ri káqatijo man are tä ri' ri káb'anow chqe chi utz kujilitaj rumal ri Dios. We kujwi'k man kub'an tä chqe chi uj utz na. We man kujwi' taj, man kub'an tä ri' chqe chi man uj utz taj. ⁹Qas chiwila' chi máqaj ne jun qachalal pa mak ri mája' k'o u chuq'ab' ru kojonik xa rumal chi kuya' kib'ano jachike ri kiwaj. ¹⁰We ne ri at ri awetam ronojel wa' ri xinb'ij, katt'uyi chi' ri mesa pa rachoch jun tiox, kápe k'u jun qachalal ri mája' k'o u chuq'ab' ru kojonik, katril chila', kuya' kuna' ri are' pa ranima' chi utz la' we kutij re ri wa ri yo'm chkiwäch ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq. ¹¹Je ri' ri at ri awetam ronojel wa' we ri' kab'ano chi kátzaq ri qachalal ri man k'o tä u chuq'ab' ru kojonik ri xuquje' rumal ri are' xkäm ri Cristo. ¹²Je ri', aretaq ri ix kib'ano chi kákiriq k'äx ri qachalal ri man k'o tä u chuq'ab' ri ki kojonik, pune kákina' pa kanima' chi tajin káb'an ri äwas u b'anik, káka'n k'u ke ri e are', are chrij ri Cristo tajin kixmakun wi. ¹³Rumal ri', we ri kintijo kub'ano chi káqaj ri wachalal pa mak, are utz na we man k'o tä jumul kintij ti'j, rech man kinb'an taj chi kátzaq ri wachalal pa mak.

Waral káqil wi jas ri ya'tal che jun apóstol

9 ¹Ri in, ya'tal chwe ri kuya' kub'an apachike kojonel, xuquje' pa nu q'ab' k'o wi ri taqal u b'anik rumal jun apóstol. Ri in wilom u wäch ri Qajaw Jesús. Ix k'ut ix kojonelab' chik rumal ri chak ri xinb'an chupatánixik ri Qajaw Jesús. ²Kraj ne nik'iaj winaq chik man kákikoj taj chi in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Cristo. Are k'u ri ix rajwaxik kich'ob'o chi in apóstol, rumal chi ix, ix k'utb'al re ri nu chak. Rumal k'u wech in xixkojon che ri Qajaw Jesús.

³Are wa' ri kinb'ij chkiwäch ri winaq ri tajin kákiq'at tzij pa nu wi': ⁴Ri in qas ya'tal chwe chi kintijo jachike ri káyi' chnuwäch. ⁵Ya'tal k'u

chwe in chi kink'am jun qachalal ixoq che wixoqil jas ri kaka'n ri nik'iaj apóstoles chik, xuquje' taq ru chaq' ri Qajaw Jesús, xuquje' ri Pedro. ⁶¿A kichomaj ix chi xaq xuwi ri in xuquje' ri Bernabé man ya'tal taj káqaya kan ri qa chak chutzijoxik ri Evangelio? ⁷¿A k'o lo jun soldado ri tzare ri are' kátojowik ri kutijo? ¿A k'o lo jun winaq kutik uva ri mat kutij re ri ki wách? ¿A k'o lo jun ajoyuq' ri mat kutij re ri ki leche ru chij? iMan k'o taj! ⁸Michomaj k'ut chi xaq ki chomanik winaq ri tajin kinb'ij. Xane are je' kub'ij ru Pixab' ri Moisés. ⁹Tz'ib'tal k'u pa ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, kub'ij: “Makoj chim chutza'm ri wakäx ri tajin kuyaq' ri triko,” —kácha'. ¿A xa lo e loq' ri wakäx cho ri Dios chi je' xub'ij wa'? iMan are taj! ¹⁰Xane xa jun k'utb'al wa' chqawäch uj. Rumal k'u qech uj xtz'ib'ax ri Pixab' ri', rumal chi ri winaq ri kutajij ri ulew, xuquje' ri käyaq'ow ri triko, ya'tal chke chi ku'l ki k'ux chi käyi' ke ri q'atoj. ¹¹We ri uj xqatik ru Loq' Pixab' ri Dios ri käpe chikaj pa taq ri iwanima', ¿a nim ta k'u lo u b'anik we káqak'am uj chiwe ri kajwataj chqe? ¹²We e k'o nik'iaj chik ri kárik'am ri tzuqub'al ke chiwe, ¿a mat ya'tal na chqe uj chi je' káqa'no? iJe', je ri'!

Pune k'u ya'tal wa' chqe, man je' tä qa'nom wa', xane xa qa ch'ijom ronojel. Je ri' rech man káqaq'atej tä u wäch ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri Cristo. ¹³Ri ix iwetam chi ri kepatänin pa ri nimalaj rachoch Dios kákitij ke ri wa ri k'o chila'. Are la' chi ri kepatänin cho ri ta'b'al toq'ob' jawije' ri käyi' wi ri sipanik kárik'am ke ri käyi' che sipanik cho ri Dios. ¹⁴Je k'u wa' ri taqanik ru yo'm ri Qajaw Jesús, chi ri kákitzijoj ri Uztalaj Tzij re ri Evangelio, che wa' we chak ri' kákesaj wi ri tzuqub'al kib'. ¹⁵Ri in k'ut pune ya'tal chwe, man k'o tä jas nu to'm chiwe, man nu tz'ib'am tä we wuj ri' chiwe rech kichap u ya'ik chwe ri rajwaxik, xane are utz chwe in kinkämik chuwäch ri kesax chwe ri kikotem ri kinna' pa ri wanima' rumal chi je wa' nu b'anom.

¹⁶Man ya'tal tä chwe in kinb'an nimal rumal chi kintzijoj ri Uztalaj Tzij re ri Evangelio rumal chi in taqom chutzijoxik wa'. iK'äx k'u we in we man kintzijoj tä ri'! ¹⁷Rumal ri', we pa wanima' käpe wi chi je' kinb'ano, käyi' na ri' ri tojb'al we. We k'u xa in taqom chub'anik wa', jun eqle'n k'u ri' ri yo'm pa nu q'ab' rumal ri Dios. ¹⁸Ri tojb'al we are la' ri kikotemal ri kinna' pa ri wanima' chi aretaq kintzijoj ri Uztalaj Tzij re ri Evangelio, man k'o tä k'u rajil kinta' che jachin jun. Are la' chi man kintoq'ij tä ri ya'tal chwe rumal ru tzijoxik ri Evangelio.

¹⁹Je k'u ri', pune man k'o jun patrón ri kátaqan pa nu wi', nu kojom k'u wib' che ki patänixik konojel, rech e k'ia ri keinch'ak na rech kekojon na che ri Cristo. ²⁰Kinb'an che wib' chi in aj Israel aretaq in k'o chkixol ri winaq aj Israel che ki ch'akik ri e are'. Pune man in k'o pu q'ab' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, kinb'an k'ut chi in k'o pu q'ab' rech keinch'ak ri e k'o pu q'ab' ri Pixab'. ²¹Xuquje' kinb'ano chi man in k'o tä

pu q'ab' ru Pixab' ri qa mam Moisés che ki ch'akik ri winaq ri man e k'o tä pu q'ab' we Pixab' ri'. Pune qas tzij in k'o pu q'ab' ru Pixab' ri Dios, kinniman k'u che ru Pixab' ri Cristo. ²²Aretaq in k'o chkixol ri man k'o tä u chuq'ab' ri ki kojoniq, kinb'an che wib' chi man k'o tä u chuq'ab' ri nu kojoniq in che ki ch'akik ri e are' xuquje'. Je ri' kinb'ano chi in junam kuk' chkijujunal ri winaq, rech kinkowinik kinb'ano chi jujun chke käkiriq ru tob'anik ri Dios. ²³Ronojel wa' kinb'ano rumal ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, rech kinriq we ri utzil ri kuk'am loq ri Utzalaj Tzij ri'.

²⁴Ri ix iwetam chi pa jun etz'enem re tikow anim, konojel käkitik anim, xa k'u jun ri käch'akanik, kuk'am ri tojb'al. Chitika b'a' anim ix rech kixch'akanik, kiriq ri tojb'al. ²⁵Ronojel ajdeporte käresaj ronojel ri kuya latz' che, man kub'an tä k'u xa jas ri kraj ri are'. Ri e are' k'ut kaka'n wa' chuch'akik jun tojb'al ri xa jun corona ri b'anom ruk' u xaq che' ri xa käsach u wäch. Are k'u ri uj kääqakoj qa chuq'ab' chuch'akik jun tojb'al ri man käsach tä u wäch. ²⁶Je k'u ri', ri in man in je' taj jas jun ajdeporte ri xaq kieb' u k'ux kutik anim. Man in je' taj jas jun ajdeporte ri man retam taj käch'ojinik, ri man ma'n tä ri u q'ab'. ²⁷Xane kinya chi káb'an k'äx che ri nu cuerpo, kinch'ij k'ut. Xuquje' kintaqan puwi' ri nu cuerpo rech ri in ri nu k'amom ki b'e k'ia winaq, man k'ä te tä kilitajik chi man k'o tä chi nu b'anik, kinesax k'u apanoq.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab' chi mekiq'ijilaj taq ri tiox

10 ¹Qachalal, kwaj in chi kána'taj chiwe chi konojel ri qa mam ojer xek'oji pa ri u mu'jal ri sutz' ri xuya ri Dios, konojel k'ut xeq'ax pa ri “Kiäq Mar”. ²Je ri' konojel xb'an ki qasna' pa ri sutz' xuquje' pa ri mar chuk'utik chi e jun chik ruk' ri qa mam Moisés. ³Konojel junam xkitij ke ri wa ri xyi' rumal ri Dios. ⁴Xuquje' konojel xkitij ke ri joron ri xuya ri Dios ri xel loq pa ri ab'aj ri xyi' pa ri ki b'e rumal ri Dios. Ri ab'aj ri' are u k'exwäch ri Cristo ri xeachi'llan pa ri ki b'inem. ⁵Pune je ri', e k'ia chke ri winaq ri' ri man utz tä xeilitaj wi rumal ri Dios, rumal k'u ri' xekäm kan pa ri juyub' ri kätz'inowik.

⁶Ronojel wa' xk'ulmatajik che jun k'utb'al chqawäch uj, rech man kääqarayij tä ri man utz taj jas ri xka'n ri e are'. ⁷Rumal ri' meiq'ijilaj taq tiox jas ri xka'n jujun chke ri e are', ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Xeku'b'i ri winaq, xeqaj che wi'm. Aretaq k'ut xeto'taj che ri wi'm, xewalijik, xkichaplej k'u u b'anik nimaq'ij,” —kächa. ⁸Mäqa'n k'u qe jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Je k'u wa' xka'n jujun chke ri e are'. Xa pa jun q'ij k'ut xekäm juwinaq oxib' mil winaq. ⁹Mäqayak ne royowal ri Dios jas ri xka'n jujun chke ri e are', xekäm k'ut rumal chi xetia' kumal ri kumätz. ¹⁰Mib'ij k'äx taq tzij chrij ri Dios jas ri xka'n jujun chke ri e are', xekämisax k'u rumal ri ángel re ri kämikal.

¹¹Ronojel wa' xkik'ulmaj ri qa mam ojer. Xtz'ib'ax k'u kan wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios che jun k'utb'al chqawäch che qa pixb'exik uj ri uj k'o kämik pa ri k'isb'al taq q'ij. ¹²Rumal ri', jachin ri kuna' pa ranima' chi qas utz u b'anom pa ru k'aslemal, chrila' b'a' chi mäztaq pa ri mak. ¹³Ri k'äxk'ol ri tajin kiriq ix, xa junam wa' ruk' ri tajin käkiriq konojel. Kuya' k'ut k'äku'b'i i k'ux chrij ri Dios chi ri Are' man kuya tä chiwe chi kiriq na jun k'äx ri mat kixkowin chuch'ijik. Xane aretaq käpe ri k'äx chiwij, ri Dios kixuto' na rech kixel chupam. Xa je ri' kixkowin chuch'ijik wa'.

¹⁴Rumal k'u ri', loq'alaj taq qachalal, chitasa iwib' chrij ru q'ijilaxik taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq. ¹⁵Kintzijon iwuk' ix, ix winaq k'ut ri käkich'ob'o. Ri ix kixkowinik kichomaj we utz o man utz taj ri tajin kinb'ij. ¹⁶Aretaq käqatij qe ri k'o chupam ri vaso ri tewchitalik ri käqayab'ej maltioxinik che ri Dios, are je' ta ne ru kik'el ri Cristo ri junam qa wäch tajin käqatijo. Aretaq käqapir ri kaxlan wa, käqatij k'u qe, are je' ta ne ru cuerpo ri Cristo ri junam qa wäch tajin käqatijo. ¹⁷Rumal chi xa jun u b'anik ri kaxlan wa ri k'olik, qonojel ri uj, pune uj k'ia, xa uj jun cuerpo rumal chi käqatij qe ri jun u wäch kaxlan wa.

¹⁸Chichomajmpe' ri käka'n ri winaq aj Israel: Ri käkitij ke ri sipanik ri yo'm cho ri Dios, konojel ri' junam ki wäch käkitij ke ri sipanik ri yo'm cho ri Dios. ¹⁹Man kinb'ij tä chi ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq k'o ki b'anik, o ri ti'j ri käyi' chkiwäch ri tiox k'o ta na u b'anik chuwäch apachike u wäch ti'j. ²⁰Ri kinb'ij are la' chi aretaq ri winaq ri man ketam tä u wäch ri Dios käkiya ri ki sipanik chuwäch jun tiox, chkiwäch ri itzel taq espíritus käkiya wi wa', man chuwäch tä k'u ri Dios. Ri in k'ut man kwaj taj chi ri ix, ix jun kuk' ri itzel taq espíritus. ²¹Man kuya' taj kitij iwe ri k'o chupam ri vaso ri kub'an xa jun chqe ruk' ri Qajaw Jesús, te k'u ri' kitij iwe ri k'o chupam ri ki vaso ri itzel taq espíritus. Man kuya' taj kitij iwe ri wa ri kub'an xa jun chqe ruk' ri Qajaw Jesús, te k'u ri' kitij iwe ri ki wa ri itzel taq espíritus. ²²¿A are lo xa kiwaj kiyak royowal ri Qajaw Dios rumal ru q'ijilaxik jun tiox? ¿A k'o lo i chuq'ab' ix chuwäch ri Are'? iMan k'o taj!

Waral käqil wi jachike ri ya'talik kub'an ri kojonel

²³Qas tzij ri käb'ixik: “Jachike ri kwaj kinb'ano, kuya' kinb'ano,” — kecha ri winaq. Man ronojel tä k'ut kuriq utzil rumal. Jun winaq kuya' kub'ano jachike ri kraj, man ronojel tä k'ut kuya u chuq'ab' ri qa kojoniq. ²⁴Rajwaxik are käqatzukuj ri u b'anik utzil chke nik'iaj chik, man xuwi tä ru b'anik utzil chqe uj chb'il qib'.

²⁵Ronojel ri käk'iyix pa ri k'ayib'al kuya' kitijo, mita' k'u che jachin jun we yo'm chkiwäch ri tiox rech man k'o tä jun chiwe kuna' pa ranima' chi mak ri' ri tajin kub'ano. ²⁶Je ri', rumal chi ronojel ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o chuwäch rech ri Qajaw Dios wa'.

²⁷We k'u ne k'o jun ri man kojonel taj kub'ij chiwe chi kixwi' ruk', kiwaj k'ut kixe'k. Chitija ronojel ri kuya chiwäch, mita' k'u che we yo'm chkiwäch ri tiox rech man k'o tä jun chiwe kuna' pa ri ranima' chi mak ri' ri tajin kub'ano. ²⁸We k'u k'o jachin jun kub'ij chiwe: “Ri ti'j ri' yo'm wa' chkiwäch ri tiox,” —kächa', mitijo, rech man kib'an tä k'äx che ri jun ri xb'linik, xuquje' rech man k'o tä jun chiwe kuna' pa ri ranima' chi mak ri' ri tajin kub'ano. ²⁹Are tajin kinb'ij ri kuna' jun winaq chik pa ranima', man are tä k'u ri kana' at pa ri awanima'.

Kraj k'u ne k'o jun kub'ij: “¿Jas che kub'ij jun winaq chik chi k'o ri man kuya' taj kinb'ano xa rumal rech ri kuna' ri are' pa ranima'?” ³⁰We kinmaltioxij na che ri Dios jachike ri kintijo, ¿jas che käb'ixik chi tajin kinb'an k'äx rumal rech ri kintijo?” —kächa ne lo. ³¹Je b'a' ri' jachike ri kib'ano, we kixwi'k, we k'o jas kitijo, chib'ana ronojel wa' chunimarisaxik u q'ij ri Dios. ³²Mib'ano chi ketzaq nik'iaj chik, we ne e are' ri winaq aj Israel, we ne e are' nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, o e are' ri qachalal kojonelab' che ri Dios. ³³Ri in k'ut, kintij nu chuq'ab' rech utz kinilitaj kumal konojel pa ronojel ri kinb'ano. Man xaq xuwi tä kintzukur chi käb'an utzil chwe in, xane ri u b'anik utzil chke konojel rech e k'ia chke käkiriq na ru tob'anik ri Dios.

11 ¹Chib'ana b'a' iwe ri kinb'an in pa ri nu k'aslemal, je' jas ri in kinb'an we ri kub'an ri Cristo.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri ixoqib' chrij ri q'ijilanik

²Sib'alaj kinkikot iwuk', qachalal, rumal chi amaq'el ronojel q'ij kinna'taj chiwe, kitaqej k'u ri tijonik ri nu k'utum kan chiwäch. ³Kwaj k'ut kich'ob'o chi ri Cristo are k'amal u b'e ri achi je' jas ri kub'an ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. Ri achi k'ut are k'amal u b'e ri ixoq, je' jas ri Dios are k'amal u b'e ri Cristo. ⁴We ri achi kuch'uq ru jolom aretaq kub'an orar, o aretaq kuq'alajisaj ri tzij ri yo'm che rumal ri Dios, xa k'ixb'al ri' che ri Cristo ri achi ri'. ⁵Are k'u we ri ixoq man kuch'uq tä ru jolom aretaq kub'an orar o aretaq kuq'alajisaj ri tzij ri yo'm che rumal ri Dios, xa k'ixb'al ri' ri ixoq ri' che ri jun ri kätaqan puwi'. Xaq junam ri' we ta kusokaj ru wi'. ⁶We ri ixoq man kuch'uq tä ru jolom, are utz na ri' kuqupij ru wi'. We k'u k'ixb'al ri' chi ri ixoq kuqupij ru wi' o kusokaj, are utz na kuch'uq ru jolom. ⁷Are k'u ri achi man utz tä ri' we kuch'uq ru jolom, rumal chi are u wächb'al ri Dios xuquje' rumal ri are' käq'alajinik chi nim u q'ij ri Dios. Are k'u rumal ri ixoq käq'alajinik chi nim u q'ij ri achi. ⁸Aretaq k'ut ri Dios xub'an ri achi, man xresaj tä ri are' che ri ixoq, xane are ri ixoq xesax che ri achi. ⁹Ri ixoq xb'anik che rachi'l ri achi, man are tä k'u ri achi xb'anik che rachi'l ri ixoq. ¹⁰Rumal k'u kech ri ángeles, ri ixoq rajwaxik käk'o'ji jun ch'uqb'al u jolom. Etal k'u wa' chi k'o jun ri kätaqan puwi'. ¹¹Pa ri qa k'aslemal uj, ri uj kojonelab' che ri Cristo,

ri achi man k'o tä u b'anik we man k'o tä ri ixoq, xuquje' ri ixoq man k'o tä u b'anik we man k'o tä ri achi. ¹²Pune qas tzij chi ri ixoq xesax che ri achi, xuquje' are qas tzij chi ri achi kil u wäch rumal ri ixoq. Ronojel k'ut petinaq wa' ruk' ri Dios.

¹³Chichomaj b'a' ix we taqal che ri ixoq chi man kuch'uq tä ru jolom aretaq kub'an orar cho ri Dios. ¹⁴Qetam k'u wa' pa qe wi chi k'ixb'al che ri achi we nimaq ru wi'. ¹⁵Are k'u ri ixoq sib'alaj käyi' u q'ij we nimaq ru wi', yo'm k'u ri nimaq u wi' che ri are' rumal ri Dios che ch'uqb'al re ru jolom. ¹⁶We k'u k'o jachin jun kraj käch'ojin chrij wa' we tijonik ri', chretamaj chi ri uj, xuquje' ri qachalal kojonelab' che ri Dios, man k'o tä chi jun tijonik chik ri uj naq'atal wi.

**Ri apóstol Pablo kub'ij chke ri kojonelab' jachike ri man utz
tä u b'anik chupam ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús**

¹⁷Pa we wuj ri' ri kintz'ib'aj chi b'i chiwe, man kinb'ij taj chi sib'alaj utz i b'anom. Aretaq k'ut kimulij iwib' man are tä chub'anik utzil chb'il taq iwib', xane xa k'äx kiriqo. ¹⁸Ri nab'e are wa': Xb'ix chwe chi aretaq kimulij iwib' che taq ri i q'ijilanik, xa kitasala taq iwib'. Ri in k'ut kinkoq ne lo jub'iq' chi qas tzij je wa' kib'ano. ¹⁹Qas k'u tzij ne lo chi rajwaxik kitasala taq iwib' pa taq mulaj rech keq'alajinik jachin taq ri qas tzij e kojonelab'. ²⁰Ri käb'antajik rumal ri tasow ib' ri kib'ano, are la' chi aretaq kimulij iwib' che ri i wi'm, man are tä chik ri wi'm kib'ano ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús. ²¹Rumal chi aretaq kixwi'k, chijujunal kixnab'ej chutijik ri i wa. Nik'iaj kekanaj kan pa numik. Are k'u ri nik'iaj chik käkiya u wi' k'ä keq'ab'ar na pa ri wi'm. ²²¿A xa lo man k'o tä iwachoch ri kixwi' wi? Aretaq je' kib'an wa', kiwetzelay ki wäch ri qachalal kojonelab' che ri Dios. Xa k'u kiwesaj ki k'ixb'al ri man k'o tä ki wa. ¿Jas ta k'u lo kichomaj chi kinb'ij na chiwe? ¿A utz lo ri' xa kinya i q'ij rumal ri kib'ano? iMan utz taj!

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús

²³Tzare k'u ri Qajaw Jesús xyo'w wa' we tijonik chwe ri xinya in chiwe: Chi pa ri aq'ab' ri' ri xjach kan ri Qajaw Jesús, xuk'am ri kaxlan wa. ²⁴Aretaq xmaltoixitaj rumal, xupiro, xuya k'u chkiwäch. Te k'u ri' xub'ij: “Chik'ama iwe, chitija! Je' ta ne are nu cuerpo wa' ri käb'an na k'äx che rech kiriq utzil rumal. Amaq'el k'ut aretaq kitijo chib'ana wa' che na'tab'al we,” —xcha'. ²⁵Xuquje' aretaq xkelej xuk'am ri vaso, xub'ij: “We vaso ri' are k'utb'al re ri k'ak' trato ri käjikib'ax na rumal ri nu kik'el. Ronojel mul ri kitij ri k'o chupam ri vaso, chib'ana wa' che na'tab'al we,” —xcha ri Are'. ²⁶Je k'u ri', ronojel mul ri kitij we kaxlan wa ri', xuquje' ronojel mul ri kitij ri k'o pa ri vaso, are ru kämikal ri Qajaw Jesús tajin kitzijoj apanoq k'ä käpe na ri Are' jumul chik.

**Ri apóstol Pablo kub'ij ri rajwaxik u b'anik aretaq
káb'an ri wi'm ri xuk'ut kan ri Qajaw Jesús**

²⁷Je k'u ri', apachin ri kutij ri kaxlan wa, xuquje' kutij ri k'o pa ri vaso, we man ch'ajch'oj tä ri ranima' cho ri Dios, kub'an ri äwas ri' chrij ru cuerpo ri Qajaw Jesús, xuquje' chrij ru kik'el. ²⁸Rumal ri' chijujunal rajwaxik chiwila iwib' jas i b'anom pa ri i k'aslemal, xuquje' jas ri k'o pa ri iwanima'. Te k'u ri' kuya' kitij ri kaxlan wa, xuquje' ri k'o pa ri vaso. ²⁹We k'o jun kutij ri kaxlan wa xuquje' ri k'o pa ri vaso, man kuchomaj tä k'u na chi are je' ta ne ru cuerpo ri Qajaw Jesús ri kutijo, xuquje' je' ta ne are u kik'el kutijo, xa kutzukuj ri' chi kâq'at na tzij puwi' chi kâk'âjisax na u wäch. ³⁰Rumal ri' e k'ia ri yawab'ib' chixol, e k'ia k'u ri man k'o tä ki chuq'ab', xuquje' e k'o jujun ri ya xekämik. ³¹We ta k'u qas kâqachomaj na jas ri tajin kâqa'no, mat kâq'at na tzij ri' pa qa wi' rumal ri Qajaw Dios. ³²Aretaq k'ut kâq'at tzij pa qa wi' rumal ri Qajaw Dios, kuk'âjisaj qa wäch ri' rech man kâq'at tä tzij pa qa wi' chi kâsachisax qa wäch junam kuk' ri winaq ajuwächulew.

³³Rumal ri', qachalal, aretaq kimulij iwib' che ri wi'm, chiweyej na iwib' rech junam kixwi'k. ³⁴We k'o jun kânumik, utz kâwi' loq cho rachoch, rech man kâk'âjisax tä i wäch rumal ri Dios rumal chi man utz tä ri kib'ano aretaq kimulij iwib'. Ri nik'iaj chik ri kwaj chi kâb'anik, k'ä te' kinb'an u b'anik wa' aretaq kinopan iwuk'.

Waral kâqil wi jas ri' ri kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chqe chqajujunal

12 ¹Qachalal, k'o ri kwaj chi kiwetamaj chrij taq ri kuinem ri kusipaj ri Loq'alaj Espíritu chqe chqajujunal.

²Ri ix qas iwetam chi aretaq mäja' kixkojonik xaq utz chiwe kixk'am b'i je wa' je ri' kumal taq ri tiox ri man kech'aw taj ri xa e b'anom kumal winaq. ³Rumal ri' kwaj chi kiwetamaj chi man k'o tä jun ri kuya' kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Jesús rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios. Xuquje' man k'o tä jun ri kuya' kub'ij chi ri Jesús are ri Qajaw we ta mat rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu.

⁴K'o jalajoj taq kuinem ri kusipaj ri Loq'alaj Espíritu che jun winaq, xa k'u jun ri Espíritu ri käyo'wik. ⁵K'o jalajoj taq u wäch patäninik, xa k'u jun ri Qajaw Jesús ri kâqapatänij. ⁶Xuquje' k'o jalajoj u wäch ki b'anik taq ri chak, xa k'u jun ri Dios k'olik. Tzare k'u wa' ri käyo'w ki no'j ri winaq chkijujunal chub'anik wa' we chak ri'. ⁷Ri Dios kuya' chke ri kojonelab' chkijujunal jas ri kâk'utuwik chi k'o ri Loq'alaj Espíritu pa kanima'. Yo'm k'u wa' chke rech konojel kâkiriq utzil. ⁸Rumal ri Loq'alaj Espíritu jujun kojonelab' sipam chke chi kech'aw ruk' no'j, jujun chi k'ut sipam chke rumal ri Espíritu ri' chi kech'aw ruk' nimalaj etamb'al. ⁹Jujun chik sipam chke rumal ri Loq'alaj Espíritu chi sib'alaj kekojon na, jujun

chi k'ut sipam chke chi kekowinik che ki kunaxik ri yawab'ib'. ¹⁰Jujun chik sipam chke chi kekowinik kâka'n taq kajmab'al, jujun chik sipam chke chi kâkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. Jujun chi k'ut sipam chke chi kekowinik kâkich'ob'o jachike ri Espîritu ri qas rech ri Dios, jachike k'ut ri man e are' taj. Nik'iaj chik sipam chke chi kekowinik kech'aw pa jalajoj taq ch'ab'al, nik'iaj chi k'ut sipam chke chi kekowinik kâkiq'alajisaj ri kâb'ix pa ri jule' taq ch'ab'al ri'. ¹¹Ronojel k'u wa' xa Jun kâb'anowik, tzare ri Loq'alaj Espîritu. Are k'u ri Are' ri kâsipan chke ri kojonelab' chkijujunal ri jalajoj taq kuinem xa jas ri kraj kuya chke.

Waral kâqil wi chi qonojel ri uj kojonelab' kâqanuk' ru cuerpo ri Cristo

¹²Ri Cristo are je' jas jun cuerpo ri k'ia ru tz'aqatil k'olik. Pune k'u k'ia ru tz'aqatil k'olik, kâkinuk' xa jun cuerpo. ¹³Qonojel ri uj, we aj Israel, we man aj Israel taj, we k'o qa patrón, we man k'o tâ qa patrón, aretaq xb'an qa qasna' xqanuk' xa jun cuerpo rumal ri jun Espîritu. Qonojel k'ut qa k'amom qe che ri jun Espîritu ri'.

¹⁴Ri qa cuerpo man xa tâ jun u wâch, xane k'ia ru tz'aqatil k'olik. ¹⁵We ta kâkowinik kâch'aw ri qaqaan kub'ij: "Ri in man in rech tâ ri cuerpo rumal chi man in q'ab'aj taj," —kâcha ta ne. Man ruk' tâ ri' mat rech ri cuerpo. ¹⁶We ta kâkowinik kâch'aw ri qa xikin kub'ij: "Ri in man in rech tâ ri cuerpo rumal chi man in waq'âchaj taj," —kâcha ta ne. Man ruk' tâ ri' mat rech ri cuerpo. ¹⁷We ta ronojel ri qa cuerpo are waq'âchaj, ¿jas ta kâqa'n ri' rech kujtatab'enik? We ta ronojel ri qa cuerpo are xikinaj, ¿jas ta kâqa'n ri' rech kujsiqonik? ¹⁸Ri Dios k'ut u kojom ru tz'aqatil ri qa cuerpo jawije' chi' ri xraj xukoj wi. ¹⁹We ta ronojel ri qa cuerpo xa jun u wâch, ¿jas ta lo ri qa b'anik ri'? ²⁰Man xa tâ k'u jun u wâch ronojel ri qa cuerpo, xane k'ia u tz'aqatil k'olik. Pune je ri', xa k'u jun ri qa cuerpo.

²¹We ta kâkowinik kâch'aw ri qa waq'âch, man kuya' taj kub'ij che ri qa q'ab': "Man at rajwaxik tâ chwe," —kâcha ne. Xuquje' ri qa jolom, we ta kâkowinik kâch'awik, man kuya' taj kub'ij che ri qaqaan: "Man ix rajwaxik tâ chwe," —kâcha ta ne. ²²Xane ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri je' ta ne chi sib'alaj man k'o tâ ki chuq'ab', e are wa' ri sib'alaj rajwaxik na chqe. ²³Ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri man qas tâ nim keqil wi, are sib'alaj utz kâqa'n na che ki chajixik. Ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri kâqilo chi man qas tâ e je'lik, are sib'alaj loq' na keqil wi pune kech'uqik. ²⁴Are k'u ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri e je'lik, man rajwaxik taj kech'uqik. Ri Dios k'ut je wa' xub'an che ri qa cuerpo, rech ru tz'aqatil ri qa cuerpo ri man qas tâ nim keqil wi, are nim na ki b'anik wa'. ²⁵Je ri' xub'an ri Dios chqe rech man kutas tâ rib' ri qa cuerpo, xane ru tz'aqatil ri qa cuerpo kechakun junam che ki to'ik kib' ri jun ruk' ri jun chik. ²⁶We jun u tz'aqatil ri qa cuerpo kuriq k'âx, konojel kâkiriq k'âx junam ruk'. We jun u tz'aqatil ri qa cuerpo nim kil wi, are je' ta ne chi konojel kekikot ruk'.

²⁷Ix k'u ri' i nuk'um ru cuerpo ri Cristo waral cho ruwächulew. Chijujunal ix, ix u tz'aqatil ru cuerpo ri Are'. ²⁸Ri Dios k'ut u yo'm keqle'n jujun chke ri qachalal kojonelab'. Ri nab'e e are' ri apóstoles, ri u kab' k'ut e are' ri käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. Ri u rox e are' ri käkiya tijonik, te k'u ri' ri winaq ri käka'n taq kajmab'al, te k'u ri' ri kekikunaj yawab'ib', xuquje' ri qas ketob'an chke nik'iaj chik, ri k'amal taq b'e, xuquje' ri sipam chke chi kekowinik kech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik. ²⁹¿A konojel k'ut e apóstoles? ¿A konojel käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios? ¿A konojel käkiya tijonik? ¿A konojel käka'n taq kajmab'al? ³⁰¿A konojel sipam chke ri kuinem chi kekunanik? ¿A konojel kech'aw pa jule' taq ch'ab'al? ¿A konojel kekowin chuq'alajisaxik ru b'im pa jule' taq ch'ab'al? iMan je' tä ri'! ³¹Chikojo b'a' i chuq'ab' che ki riqik ri kuinem ri keuspaj ri Dios ri qas e utz na. K'o k'u ri kink'ut in chiwäch ri nim na u b'anik chuwäch ronojel.

Waral käqil wi chi we käqaj qib' are qas nim u b'anik wa' cho ri Dios

13 ¹We ta ri in kinkowinik kinch'aw pa ri jalajoj taq ki ch'ab'al ri winaq cho ruwächulew, xuquje' pa ri ki ch'ab'al ri ángeles, te k'u ri' man keinwaj tä ri winaq, in je' jas jun tambor ri katanlajik. In je' jas jun campana ri xa käch'arnajik. ²We ta kinq'alajisaj tzij ri yo'm chwe rumal ri Dios, we ta wetam ronojel ri man etamtal tä kumal ri nik'iaj winaq chik, xuquje' wetam ronojel u wäch no'j, we ta k'o nimalaj nu kojonik chi kinkowinik keinslab'isaj taq ri juyub', te k'u ri' man keinwaj tä ri winaq, man qas k'o tä nu b'anik ri'. ³We ta kinjach konojel ri jastaq we chke ri meb'a'ib', we ta xuquje' kinjach ri nu cuerpo rech käporoxik xa rumal ri nu kojonik che ri Cristo, te k'u ri' man keinwaj tä ri winaq, man qas k'o tä u patän ri' chwe.

⁴Ri winaq ri keraj nik'iaj winaq chik, kuchajij paciencia, käch'awik, man k'äx tä kuna' chrij jun winaq chik xa rumal ri jastaq re, man kuna' tä rib' chi nim u b'anik, man kub'an tä k'u nimal. ⁵Man kub'an tä ri' ri man taqal tä u b'anik, ri xa kuya k'äx chke nik'iaj chik. Man kutzukuj tä xuwi ri utz che ri are', man xaq tä ruk' jub'iq' käyaktaj royowal, man kuk'ol tä k'u pa ranima' ri k'äx ri käb'an che. ⁶Man käkikot tä ri' aretaq käril ri etzelal käb'anik, xane are käkikot ri' ruk' ru b'anik ri qas tzij. ⁷Ronojel u wäch k'äx kuch'ijo, käkojon che ri Dios, ku'l u k'ux chrij, kuchajij k'u paciencia pa ronojel.

⁸Ri rutzil qanima' chb'il taq qib' man käk'is tä u wäch. Käpe k'u na ri q'ij aretaq man k'o tä chi jun kuq'alajisaj tzij ri käyi' che rumal ri Dios, man k'o tä chi jun käch'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, xuquje' ri etamanik xa käk'is na u wäch wa'. ⁹Ri qetam uj xa jub'iq' wa', xuquje' we käqaq'alajisaj tzij ri käyi' chqe rumal ri Dios, xa jub'iq' wa' kujkowin chuq'alajisaxik. ¹⁰Aretaq k'ut käpe ri q'ij ri käqetamaj na ronojel, ri jub'iq' ri qetam uj käsach na u wäch wa'.

¹¹Ri in aretaq in ak'al na, je' xinch'awik jas jun ak'al, je' ri nu chomanik jas jun ak'al, je' xuquje' nu no'l are no'l rech ak'al. Aretaq k'ut in achi chik, xinya kan ri' ri kub'an jun ak'al. ¹²Je k'u ri' kämik ri' je' ta ne ri xaq pa jun espejo tajin kujka'y wi, xaq jub'iq' q'alaj, man q'alaj tä ronojel chqawäch. Käpe k'u na ri q'ij aretaq qas kääqil na ronojel chi saq. Kämik ri' xaq jub'iq' wetam, käpe k'u na ri q'ij aretaq qas kinwetamaj na ronojel je' jas ri Dios retamam nu wäch in. ¹³Je b'a' ri' ri qa kojonik, ri ku'lb'al qa k'ux, xuquje' ri rutzil qanima' chb'il taq qib' man k'o tä ki k'isik wa'. Are k'u ri nim na u b'anik chke we oxib' ri', are ri rutzil qanima' chb'il taq qib'.

Waral kääqil wi jas ri' ri ch'awem pa jule' taq ch'ab'al chik

14 ¹Chikojo b'a' i chuq'ab' rech kiwaj iwib', xuquje' chirayij chi ri Dios keuya na ri kuinem chiwe ri keuspaj ri Loq'alaj Espíritu. Are k'u sib'alaj utz na chi käya'taj chiwe chi kiq'alajisaj tzij ri yo'm rumal ri Dios. ²Ri winaq ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al chik, are ruk' ri Dios ri käch'aw wi, man kuk' tä ri winaq, rumal chi man k'o tä jun käch'ob'ow ri kub'ij. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu ri' käyo'w ri tzij ri kub'ij, ri man etamtal tä kumal ri winaq. ³Are k'u ri jun ri kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, kuk' ri winaq ri' käch'aw wi. Ri are' kuya u chuq'ab' ri ki kojonik, kuwalijisaj ri kanima', kuku'b'isaj k'u ki k'ux. ⁴Ri winaq ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al, xaq u tukiel ri' kuto' rib' pa ru kojonik. Are k'u ri jun ri kuq'alajisaj tzij ri käyi' che rumal ri Dios, are kuya u chuq'ab' ri ki kojonik ri qachalal kojonelab'.

⁵Kwaj ta ne in chi iwonojel sipam chiwe chi kixkowinik kixch'aw pa jule' taq ch'ab'al. Are k'u sib'alaj kwaj chi iwonojel kixkowinik kiq'alajisaj tzij ri käyi' chiwe rumal ri Dios. Je ri', rumal chi are nim na u b'anik wa' chuwäch ri käch'aw jun pa jule' taq ch'ab'al. Are utz k'u na ri' we k'o jun käq'alajisan pa qa ch'ab'al ri kub'ij pa jule' ch'ab'al rech kuya u chuq'ab' ri ki kojonik ri qachalal kojonelab'. ⁶Rumal ri', qachalal, we kinopan in iwuk', te k'u ri' kixinch'ab'ej pa jule' taq ch'ab'al, äa k'o lo kupatänij ri' chiwe ri kinb'ij? Man k'o tä ri' we man kinb'ij tä chiwe ri kub'ij ri Dios, we man kinb'ij tä jun tzij chiwe ri rajwaxik kiwetamaj. We man kinq'alajisaj tä chiwäch ri tzij ri yo'm chwe rumal ri Dios, we man kinya jun tijonik chiwe, man k'o tä kupatänij wa' chiwe.

⁷Qesajmpe' qa no'l chkij taq ri q'ojom ri man e k'asal taj, we ne are ri su', we ne are jun arpa. We man k'o u b'eyal ri q'ojom ri kesax chupam, äa käch'ob'taj lo ri' jas u wäch b'ix? iMan käch'ob'taj tä ri!! ⁸Aretaq koq'sax ri trompeta che ki sik'ixik ri winaq che ri ch'oj, we man k'o u b'eyal käb'an che, äa k'o lo jun winaq ri' kuyak rib' che ri ch'oj? iMan k'o taj! ⁹Je' k'u käk'ulmataj wa' iwuk' ix. We man kikoj ri iwaq' che ki b'ixik tzij ri kech'ob'tajik, äa käch'ob'taj lo ri' ri kib'ij? iMan käch'ob'taj

taj! Xane xaq pa ri kiäqiq' ri' käsach wi ri i tzij. ¹⁰Cho ruwächulew, qas tzij k'ia u wäch ri kech'aw wi ri winaq, chkiujunal k'ut k'o ri kel kub'ij ri ki tzij. ¹¹We k'u ri in man kinch'ob' tä ru ch'ab'al jachin ri tajin kätzijon wuk', man junam tä ri qa tinimit ri' ruk'. Jun wi ri' ru tinimit ri are', xuquje' jun wi ri' ri nu tinimit in. ¹²Je k'u ri' we ri ix sib'alaj kel i k'ux che taq ri kuinem ri keusipaj ri Loq'alaj Espiritu, chikojo b'a' i chuq'ab' rech käya'taj chiwe ri kuinem ri käkiya u chuq'ab' ri ki kojoniq ri qachalal kojonelab'.

¹³Rumal ri' jachin ri käch'aw pa jule' taq ch'ab'al chuta' che ri Dios chi käyi' ri kuinem che ri are' chuq'alajisaxik ri kel kub'ij ri tzij. ¹⁴We ri in kinb'an orar pa jule' ch'ab'al, are ri wanima' ri' käch'aw ruk' ri Dios. Are k'u ri tzij ri tajin kinb'ij man kuch'ob' tä nu jolom. ¹⁵¿Jas k'u ri rajwaxik kinb'ano? Rajwaxik kinb'an orar ruk' ri wanima' xuquje' kinb'an orar ruk' ri nu chomab'al. Rajwaxik kinb'ixon ruk' ri wanima' xuquje' kinb'ixon ruk' ri nu chomab'al. ¹⁶We ri at tajin kaya u q'ij ri Dios xaq ruk' ri awanima', ri jun chik ri man k'o tä retam ri tajin kutatab'ej man käkowin tä ri' kuya maltioxinik junam awuk' rumal chi man kuch'ob' tä ri kab'ij. ¹⁷Pune ta ne qas utz tajin kab'an chuya'ik ri maltioxinik, are ru kojoniq ri jun chik man kuriq tä chuq'ab'. ¹⁸Kinmaltioxij che ri Dios chi kinkowin na kinch'aw pa jule' taq ch'ab'al chiwäch ix iwonojel. ¹⁹Are k'u chkiwäch ri qachalal kojonelab', are utz na chwe kinb'ij kieb' oxib' tzij ri käch'ob'tajik rech ki tijoxik nik'iaj chik, chuwäch ri kinb'ij lajuj mil tzij pa jun ch'ab'al ri man käch'ob'taj taj.

²⁰Qachalal, mixchomanik je' jas ri kechoman ri ak'alab' ri man k'o tä ketam. Are k'u chib'ana iwe jas ri kaka'n ri ak'alab' ri man ketam taj kaka'n ri etzelal. Chixchoman k'ut jas ri ri'jab' chub'anik ri utzil. ²¹Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: "Pa jule' taq ch'ab'al keinch'ab'ej na we winaq ri', keinkoj k'u na winaq ri man ki winaqil taj che ki tzijob'exik. Pune k'u je ri' man käkita tä wi ri kinb'ij, kub'ij ri Qajaw Dios," —kächa'. ²²Je k'u ri' ri ch'awem pa jule' taq ch'ab'al are jun k'utb'al chke ri man e kojonelab' taj, man are tä ri' chke ri kojonelab'. Are k'u ru q'alajisaxik tzij ri yo'm rumal ri Dios are jun k'utb'al wa' chke ri kojonelab', man are tä ri' chke ri man e kojonelab' taj. ²³Aretaq ki mulim kib' konojel ri qachalal kojonelab', we k'u konojel tajin kech'aw pa jule' taq ch'ab'al, keb'ok k'u b'i jujun ri man k'o tä ketam, we ne jujun ri man e kojonelab' taj, ¿a mat käkib'ij na ri e are' chi xa ix ch'ujarinaq chik? iJe', je ri! ²⁴We k'u konojel tajin käkiq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios, aretaq kok b'i jun ri man kojonel taj, we ne jun ri man k'o tä retam, kuch'ob' rib' ri' chi ajmak, kuna' ri' pa ranima' ri mak ru b'anom aretaq kutatab'ej ri tajin käkib'ij konojel. ²⁵Je ri' ri k'o pa ranima' ri man ketam tä nik'iaj winaq chik kel na wa' chi saq. Käxuki k'u na, käq'ijilan na che ri Dios, kub'ij k'u na chi qas tzij k'o ri Dios iwuk'.

Ronojel ri kib'ano, chib'ana pa cholajil, utz k'u u b'anik wa' kib'ano

²⁶Je k'u ri', qachalal, ri u b'eyal are je wa': Aretaq kimulij iwib' e k'o jujun chiwe ri kākib'ixoj salmos, nik'iaj chik kākīya tjonik, e k'o k'u jujun kākīq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios. Jujun chik kākīya tzijonem pa jule' ch'ab'al, jujun chi k'ut kākīq'alajisaj ri b'im pa ri jule' ch'ab'al ri'. Ronojel b'a' ri kib'ano, chib'ana wa' chuya'ik u chuq'ab' ri ki kojoniq ri qachalal kojonelab'. ²⁷Aretaq kixch'aw pa jule' taq ch'ab'al, ruk' kieb' kech'awik, we ne oxib', xaq xuwi ri'. Rajwaxik k'ut chijujunal kixch'awik, te k'u ri' rajwaxik chi jun chik kuq'alajisaj ri kib'ij. ²⁸We k'u man k'o tā jun ri kākowin chuq'alajisaxik ri tzij ri kib'ij pa jule' taq ch'ab'al, k'o jas mib'ij pa jule' taq ch'ab'al chkixol ri ki mulim kib', xane chijujunal chitzijob'ej iwib', xuquje' chixch'aw ruk' ri Dios. ²⁹Je ri' xuquje' ri kākīq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios, xa kieb', we ne oxib' kech'awik, are k'u ri nik'iaj chik kitatab'ej we utz ri kīb'ixik. ³⁰We k'u k'o jas ri kuq'alajisaj ri Dios chuwäch jun chik ri t'uyulik, ri jun ri tajin käch'awik rajwaxik ri' kutänab'a ch'awem. ³¹Je ri' iwonojel ix ri kiq'alajisaj tzij ri yo'm chiwe rumal ri Dios, kixkownik kixch'aw chijujunal rech konojel k'o käketaq'aj xuquje' käwalijisax ri kanima'. ³²Ri kākīq'alajisaj tzij ri yo'm chke rumal ri Dios rajwaxik chi kenimanik, man kākā'n tā k'u xa jas ri kākaj ri e are'. ³³Je ri', rumal chi ri Dios are kub'an ronojel pa ru cholajil, man xa tā kub'an jech' che.

Chitaqej u b'anik jas ri kākā'n ri qachalal kojonelab' pa konojel taq ri tinimit. ³⁴Ri ixoqib', mech'aw ri' pa ri q'ijilanik aretaq kākimulij kib' ri qachalal kojonelab' rumal chi man ya'tal tā chke. Rajwaxik kenimanik jas ri kätaqan wi ru Pixab' ri Dios. ³⁵Ri ixoq we k'o jas kraj kätetaq'aj, chuta' wa' che ri rachajil cho ja, rumal chi k'ixb'al wa' chi käch'aw jun ixoq pa ri q'ijilanik.

³⁶Rajwaxik kich'ob'o chi ru Loq' Pixab' ri Dios man iwuk' ix taj xchaptaj wi u tzijoxik, xuquje' man xaq xuwi tā ri ix ri i k'amom wa'. ³⁷We k'o jun kuchomaj chi kākownik kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, o kuchomaj chi are ri Loq'alaj Espíritu ri käch'aw ruk' pa ranima', rajwaxik kuch'ob'o chi ri tajin kintz'ib'aj b'ik chiwe are u taqanik ri Qajaw Jesús. ³⁸We k'u man kuch'ob' tā ri' chi are u taqanik ri Qajaw Jesús, utz la' we man kätatab'ex tā ri kub'ij ri are'.

³⁹Je k'u ri', qachalal, chikojo i chuq'ab' chuq'alajisaxik tzij ri yo'm chiwe rumal ri Dios, meiq'atej k'u ri kech'aw pa jule' taq ch'ab'al chik. ⁴⁰Ronojel k'u ri kib'ano, chib'ana wa' pa cholajil, utz k'u u b'anik kib'ano.

**Ri apóstol Pablo kujikib'a u b'ixik chi ri Cristo
qas tzij xk'astaj chkixol ri käminaqib'**

15 ¹Qachalal, che we chanim are kwaj chi känä'taj chiwe ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri nu tzijom chiwe. Are k'u wa' ri tzij ri i

k'amom pa ri iwanima', ri qas i taqem u b'anik. ²Xuquje' rumal we Tzij ri' ri ix i riqom ru tob'anik ri Dios, we kitaqej u b'anik ri nu tzijom chiwe, we man xaq tä loq' ix kojoninaq che rumal chi man qas tä xich'ob'o.

³Ri nu yo'm chiwe are ri tijonik ri nim na u b'anik ri yo'm chwe in. Xink'ut chiwäch chi ri Cristo xkämisaq cho ri cruz rumal rech ri qa mak, jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. ⁴Xinb'ij chi xmuqtajik, te k'u ri' xk'astaj churox q'ij chkixol ri käminaqib', jas ri xuquje' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. ⁵Xuk'ut k'u rib' chuwäch ri Pedro, te k'u ri' chkiwäch konojel ri kab'lajuj apóstoles. ⁶Te k'u ri' xuk'ut rib' chkiwäch más na chkiwäch job' cientos qachalal ri ki mulim kib'. E k'ia k'u chke wa' e k'asal na kämik, pune nik'iaj chi k'ut e käminaq chik. ⁷Te k'u ri' xuk'ut rib' chuwäch ri Jacobo, te k'u ri' chkiwäch konojel ri apóstoles.

⁸K'isb'al re, aretaq u k'utum chi rib' chkiwäch konojel ri nik'iaj chik, xuk'ut rib' chnuwäch in je' ta ne in jun ak'al ri jun chi wi rilik nu wäch xb'anik. ⁹Je ri', rumal chi ri in man nim tä nu b'anik chkixol ri apóstoles, man taqal tä k'ut käb'ix apóstol chwe rumal chi xinb'an k'äx chke ri qachalal kojonelab' rech ri Dios. ¹⁰Xa k'u rumal ru toq'ob' ri Dios pa nu wi' je wa' nu b'anik. Man xaq tä k'u loq' u toq'ob'isam nu wäch ri Dios, xane utz xelik rumal chi sib'alaj in chakuninaq na chkiwäch konojel. Man in tä k'ut nu tukiel wi xinb'anow ronojel wa', xane are ri Dios ru toq'ob'isam nu wäch are k'olinaq wuk'. ¹¹Man k'o tä k'u we in che, we rumal ri nu tzij in ix kojoninaq, we k'u ne rumal ri ki tzij ri nik'iaj chik. Are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri käqatzijoj, are k'u wa' ri ix kojoninaq che.

Waral käqil wi chi kek'astaj na ri käminaqib'

¹²We k'u ri käqatzijoj are la' chi ri Cristo xk'astaj chkixol ri käminaqib', çjas che e k'o jujun chiwe käkib'ij chi man kek'astaj tä chi ri käminaqib'? ¹³We k'u man kek'astaj ri käminaqib', mat b'a' xk'astaj ri' ri Cristo chkixol ri käminaqib'. ¹⁴We ta k'u mat xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib', mat b'a' k'o u patän ri' ru Loq' Pixab' ri Dios ri käqatzijoj, xuquje' mat k'o u patän ri' chi ix kojoninaq che ri Cristo. ¹⁵We ta qas tzij je ri', q'alaj ri' chi xaq uj b'anal taq tzij chrij ri Dios, rumal chi qa b'im chi ri Dios xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'. We man qas tzij chi kek'astaj na ri käminaqib', man qas tzij tä ri' chi ri Dios xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'. ¹⁶We k'u man kek'astaj tä chi ri käminaqib', mat k'u xk'astaj ri' ri Cristo chkixol ri käminaqib'. ¹⁷We ta k'u mat xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib', man k'o tä u patän ri' chi ix kojoninaq. K'ä ix sachinaq ri' rumal ri i mak. ¹⁸We ta k'u je ri', xuquje' kel kub'ij chi ri kojonelab' che ri Cristo ri e käminaq chik, xuquje' xsach ta ki wäch ri'. ¹⁹We ta xaq xuwi pa ri qa k'aslemal cho ruwächulew k'o u patän chi käku'b'i qa k'ux chrij ri Cristo, uj ta ri' ri sib'alaj b'isob'al qa wäch chkiwäch konojel ri winaq.

²⁰Kämik k'ut qetam chi qas tzij xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'. Are k'utb'al re wa' chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib'. ²¹Xa k'u rumal jun winaq xpe ri kämikal pa ki wi' konojel ri winaq, je ri' xuquje' rumal jun winaq kek'astaj na konojel ri käminaqib'. ²²Rumal k'u ri Adán konojel ri winaq kekämik, je ri' xuquje' konojel ri e rech ri Cristo käkiriq na ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ²³Ronojel k'u wa' käk'ulmataj na pa ru cholajil: Nab'e xk'astaj ri Cristo chkixol ri käminaqib'. Te k'u ri' ri e rech ri Cristo kek'astaj na aretaq käpetik. ²⁴Aretaq b'antajinaq chi wa', käpe na ru k'isb'al ronojel. Are chi' ri Cristo kusach na ki wäch ri k'o ki taqanik, ri q'atal taq tzij, xuquje' ri nik'iaj taqanelab' ajchikaj. Kujach k'u na ronojel u wäch taqanik pu q'ab' ri Dios qa Tat. ²⁵Tzrajwaxik k'ut chi këtaqan na ri Cristo, k'ä käyi' na che rumal ri Dios chi këch'akanik, qas k'u këtaqan pa ki wi' konojel ri këka'n ki k'ulel che. ²⁶Ri k'isb'al k'ulel ri käsach na u wäch, are ri kämikal. ²⁷Ronojel k'ut u jachom ri Dios pu q'ab' ri Cristo rech këtaqan puwi'. Aretaq kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi ronojel jachom pu q'ab' ri Cristo, q'alaj chi man kok tä ri Dios pa kuenta rumal chi are ri Are' ri xjachow ronojel pu q'ab'. ²⁸Aretaq ronojel jachom chi pu q'ab' ri Cristo rech këtaqan puwi', te k'u ri' ri Are' k'ut, ri u K'ojol ri Dios, kujach na rib' pu q'ab' ru Tat ri xjachow ronojel pu q'ab' ri Are'. Je ri' ri Dios are ri Are' ri këtaqan na puwi' ronojel ri k'olik.

²⁹We ta mat k'o ri k'astajib'al chkixol ri käminaqib', ¿jas che e k'o jujun ri käb'an ki qasna' che ki k'exwäch ri ya e käminaq chik? ¿Jas che je' këka'n wa'? We man kek'astaj tä chi ri käminaqib', ¿jas u patän wa' chi käb'an ki qasna' che ki k'exwäch ri käminaqib'? iMan k'o taj!

³⁰¿Jas k'u che ri uj ronojel q'ij xa uj k'o cho ronojel u wäch k'äx? ³¹Ri in ronojel q'ij xaq in k'o cho ri kämikal. Are qas tzij ri kinb'ij, qachalal, pune je ri' nim k'u ri kikitomal ri kinna' pa ri wanima' iwumal ix rumal chi ix kojoninaq chik che ri Qajaw Jesucristo. ³²Ri in je wa' ri kinb'ij chi xintij nu chuq'ab' kuk' ri winaq aj Éfeso. Je' ta ne kuk' awaj aj pa taq juyub' xinch'ojin wi. ¿Jas k'u xinch'ak che wa'? We qas tzij chi man kek'astaj tä chi ri käminaqib', qas tzij ta ri' ri käkib'ij ri winaq: “Chujwoq, qatija' k'u jachike ri këqaj rumal chi chuweq kujkämik,” —kecha ri'.

³³K'o jachin jun winaq mixsub'uwik. Je' jas ri kub'ij ri tzij: “Ri jun ri kerachi'laj ri itzel taq winaq, ketzeletaj na ri utzalaj u no'l' kumal,” —kächa'. ³⁴Chik'exa ri i chomanik, chib'ana k'u ri jikom pa ri i k'aslemal, mixmakunik. E k'o k'u jujun chiwe ri man qas ketam tä u wäch ri Dios. Kinb'ij wa' chiwe rech kixk'ixik.

Waral këqil wi jas ki b'anik ri käminaqib' aretaq kek'astajik

³⁵We k'u ne k'o jun kuta' chqe, kub'ij: “¿Jas käb'antaj na rech ri käminaqib' kek'astajik? ¿Jas lo u b'anik ri' ri ki cuerpo?” —kächa ri'.

³⁶Jachin ri je' kuta' wa' xa kon ri'. Rumal chi aretaq jun ija' kätikik, ri ija' ri' rajwaxik käq'ay ri rij rech kätuxik, käk'iy k'u ri tiko'n. ³⁷Ri kämuq kan pa rulew man are tä ri tiko'n ri k'iyinaq chi loq, xane xa are ri ija', we are triko, o we ne are jun u wäch ija' chik jas ri ixim. ³⁸Ri Dios k'ut kub'an na che ri ija' ri' jas ru b'anik ri kraj, chkiujunal k'ut keuk'iyisaj jas ri kraj kub'an chke. ³⁹Man konojel tä ri cuerpos xaq junam ki wäch. Xane jun wi ri ki cuerpo ri winaq, jun wi ri ke ri awaj, jun wi ri ke ri kär, xuquje' jun chi wi ri ke ri chikop ajuwokaj. ⁴⁰Je ri' xuquje' e k'o cuerpos ajchikaj, e k'o k'u cuerpos ajuwächulew. Jun chi wi ri ki je'lal ri cuerpos ajchikaj, jun chi wi k'ut ri ki je'lal ri cuerpos ajuwächulew. ⁴¹Ru juluwem ri q'ij man junam tä ruk' ru juluwem ri ik', xuquje' man junam tä ruk' ri ki juluwem ri ch'imil. Chkixol ri ch'imil k'ut jalajoj wi ri ki juluwem ri jun ruk' ri jun chik. ⁴²Are k'u je wa' käk'ulmataj na aretaq kek'astaj ri käminaqib'. Kämuq kan jun cuerpo ri käq'ayik, käk'astaj k'u na jun cuerpo ri man käq'ay tä chik, ri man käkäm taj. ⁴³Kämuq kan jun cuerpo ri tzel kilitajik, käk'astaj k'u na jun cuerpo ri je'lik, ri nim na u q'ij. Kämuq jun cuerpo ri man qas k'o u chuq'ab', käk'astaj k'u na jun cuerpo ri qas k'o u chuq'ab'. ⁴⁴Kämuq kan jun cuerpo ajuwächulew, käk'astaj k'u na jun cuerpo ajchikaj. We k'o ri' ri cuerpo ajuwächulew, xuquje' k'o ri' ri cuerpo ajchikaj.

⁴⁵Je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri nab'e achi, ri Adán, xb'an che chi are jun winaq ri k'o u k'aslemal,” —kächa'. Are k'u ri k'isb'al Adán are ri Espíritu ri kuya k'aslemal. ⁴⁶Man are tä k'u xpe ri ajchikaj nab'e, xane are nab'e xpe ri ajuwächulew. Te k'u ri' xpe chi ri ajchikaj. ⁴⁷Ri nab'e achi ri xb'an ruk' ulew are jun ajuwächulew. Ri ukab' achi, ri Qajaw Jesús, pa ri kaj xpe wi. ⁴⁸Ri cuerpos ajuwächulew, e are je' jas ru cuerpo ri nab'e winaq ri xb'an ruk' ulew. Are k'u ri cuerpos ajchikaj e are je' jas ru cuerpo ri Jun ri xpe chikaj. ⁴⁹Ri qa b'anik kämik are je' jas ri achi ri xb'an ruk' ulew, kopan k'u na ri q'ij aretaq je' kujb'antaj na jas ri Jun ri ajchikaj.

⁵⁰Ri kel kub'ij ri tajin kinb'ij chiwe, qachalal, are la' chi uj ruk' ri qa cuerpo ri' ri xa re ti'lj, re b'aq man kuya' taj kujopan chila' chikaj jawije' ri kätaqan wi ri Dios pa qa wi'. Ri xa käq'ayik man kuya' taj chi mat k'o u k'isik. ⁵¹Kwaj k'ut chi kiwetamaj ri man etamtal taj. Man qonojel tä ri uj kujkäm na, qonojel k'ut käk'extaj na ri qa b'anik. ⁵²Xa k'u pa jun rat käk'ulmataj wa', je' jas ri kub'an jun winaq kuyub'a' u waq'äch, aretaq käb'an ri k'isb'al trompeta. Kätataj k'u na chi koq'sax ri trompeta. Te k'u ri' kek'astaj na ri käminaqib' rech man kekäm tä chik. Are k'u ri uj, qonojel käk'extaj na ri qa b'anik. ⁵³Rajwaxik k'ut chi we qa k'aslemal ri' ri xa käk'is u wäch, are käk'extaj wa', käk'oji k'u na ri qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. We qa cuerpo ri' ri xa käkämik käk'extaj na wa' rech käk'oji na jun qa cuerpo ri man käkäm taj. ⁵⁴Aretaq we qa k'aslemal

ri' ri xa kāk'is u wäch are k'extajinaq chik, kāk'o'ji k'u ri qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Aretaq we cuerpo ri' ri xa kākämik k'extajinaq chik rech kāk'o'ji na jun cuerpo ri man kākäm taj, je' kel na wa' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “iSachinaq u wäch ri kämikal, tz'aaqat k'u ri ch'akanik!” —kächa'. ⁵⁵“Ri at, kämikal, iman ya'tal tä chik chawe ru b'anik k'äx chqe! Kämikal, kab'ij chi katkowinik katch'akan pa qa wi', man katch'akan tä k'u na,” —kächa ri'. ⁵⁶Ri käyo'w u chuq'ab' ri kämikal chub'anik k'äx chqe, tzare ri mak. Are k'u ri käyo'w u chuq'ab' ri mak tzare ri ojer Pixab'. ⁵⁷Maltiox k'u che ri Dios chi kuya chqe chi kujch'akan na rumal ri Qajaw Jesucristo.

⁵⁸Rumal k'u ri', loq'alaj taq qachalal, chib'ana jikom che ri iwanima', chijikib'a k'u i k'ux rech kitaqej na u patänixik ri Qajaw Jesús amaq'el ronojel q'ij. Je ri', rumal chi ri ix iwetam chi ri chak ri kib'an chupatänixik ri Qajaw Jesús, man xaq tä loq' kib'an wa'.

**Waral käqil wi jas káb'an chumulixik ri puaq
che ki to'ik ri qachalal kojonelab'**

16 ¹Aretaq kimulij ri puaq che ki to'ik ri qachalal kojonelab', chib'ana ix jas ri xinb'ij chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri tinimit re Galacia. ²Pa taq ri nab'e q'ij rech ronojel semana chijujunal rajwaxik kitas kan jub'iq' che ri xich'ako. Jampa' ri kixuto' wi ri Dios chutasik are ri' kik'ol kanoq, rech aretaq kinopan in iwuk' man rajwaxik taj chi k'o puaq kämulik. ³Aretaq in k'o chi iwuk', keintaq na b'i pa Jerusalén jachin taq ri e cha'tal chi iwumal. E are wa' kek'amow na b'i ri puaq ri i mulim ruk' ri wuj ri kinya b'i pa ki q'ab'. ⁴We k'u käqachomaj chi rajwaxik kine' in, keb'e' na junam wuk'.

**Ri apóstol Pablo kuchomaj jas kub'ano
aretaq kopan pa ri tinimit Corinto**

⁵Aretaq kinopan iwuk' chila' pa Corinto, rajwaxik chi nab'e kinok'ow pa Macedonia. Te k'u ri' kinopan iwuk' ix. ⁶We ne kink'o'ji na kieb' oxib' ik' iwuk', we k'u ne kink'o'ji na chila' ronojel ri saq'ij. We je ri' kinb'ano, ri ix kixkowinik kinito' che ri nu b'inem jawije' ri rajwaxik kine' chi wi na. ⁷Man kwaj tä k'ut chi xaq jun rat kinwil i wäch, xane are kwaj kink'o'ji na kieb' oxib' ik' iwuk', we are wa' kraj ri Dios. ⁸Kinkanaj k'u na pa ri tinimit Éfeso k'ä kuriqa na ri nimaq'ij re Pentecostés.^c ⁹Je ri' kinb'an na rumal chi kinwilo chi yo'm chwe chi kuya' kintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios rech k'ia kekojon na, pune k'u e k'ia xuquje' ri kākā'n ki k'ulel chwe.

¹⁰We kopan ri Timoteo iwuk', chito' pa ronojel rech kākikot na iwuk', man k'o tä k'u jas kub'isoj. Je' chib'ana wa' che rumal chi ri are'

^c 16:8 “Pentecostés”: Chawila' Hechos 2:1, nota.

kächakun chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios je' jas ri kinb'an in. ¹¹K'o jun chiwe märetzelaj u wäch. Xane chito' rech käkowinik kutaqej ru b'e ruk' utzil, rech kätzelej chi na loq wuk' rumal chi ri in weye'm ri are' junam kuk' ri nik'iaj qachalal chik.

¹²Ri in sib'alaj xinb'ochi'lj ri qachalal Apolos chi ke' ri are' junam kuk' ri nik'iaj qachalal che rilik jas i b'anom. Ri are' k'ut man xraj taj xe' kämik. Ke' k'u na ri are' aretaq käkowinik.

Ri apóstol Pablo kuya apan rutzil ki wäch ri kojonelab'

¹³Chk'astaj b'a' ri i chomanik, chijikib'a ri iwanima' rech kitaqej ri kojoniq chrij ri Cristo. Mixej k'u iwib', xane chiwila' chi k'o i chuq'ab'.

¹⁴Ronojel ri kib'ano, chib'ana wa' rumal chi keiwaj konojel.

¹⁵Qachalal, ri ix iwetam chi ri rachalaxik ri Estéfanos, e are' ri nab'e chke ri winaq chila' pa Acaya ri xekojon che ri Uztalaj Tzij re ri Evangelio. Ri e are' k'ut ki jachom kib' che ki patänixik ri qachalal kojonelab'. ¹⁶Kwaj k'ut chi ri ix keinimaj ri winaq ri je' kaka'no jas ri e are', xuquje' chi keinimaj konojel ri ketob'anik, ri kechakunik jas ri e are'. ¹⁷Kinkikotik rumal chi xepe ri Estéfanos, ri Fortunato, xuquje' ri Acaico. Ri e are' xka'no jachike ri man xixkowin tä ix chub'anik rumal chi man ix k'o tä waral. ¹⁸Ri e are' xkiwalijisaj ri wanima' in xuquje' ri iwanima' ix. Nim b'a' cheiwila wi ri winaq ri e je' jas ri e are'.

¹⁹Ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri tinimit re Asia käkiya b'i rutzil i wäch. Ri Aquila ruk' ri Priscila, xuquje' ri kojonelab' ri käkimulij kib' cho kachoch, käkiya b'i nimalaj rutzil i wäch pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. ²⁰Konojel ri qachalal käkiya b'i rutzil i wäch. Chiya b'a' rutzil i wäch ix chb'il taq iwib'. Chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios. Retal k'u wa' chi qas kiwaj iwib'.

²¹In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa' we rutzil i wäch ri ruk' ri nu q'ab' in.

²²Jachin ri man loq' tä käril wi ri Qajaw Jesucristo, chpe ta na k'äx puwi' rumal ri Dios. iChpeta na la, Qajaw Jesús!

²³Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätöq'ob'isan i wäch. ²⁴Pa ru b'i' ri Qajaw Jesús, kintaq b'i u b'ixik chiwe chi kixwaj ix nimalaj iwonojel. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ CORINTO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chik
chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayib'al ri Dios. Ri in, wachi'l ri qachalal Timoteo, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri qachalal kojonelab' che ri Dios ri e k'o pa ri tinimit Corinto, xuquje' chke konojel ri e rech ri Dios ri e k'o pa taq ri tinimit re Acaya. ²Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kuku'b'i u k'ux chrij ri Dios chupam ri k'äxk'ol

³Qaya b'a' u q'ij ri Dios ru Tat ri Qajaw Jesucristo. Ri Are' are qa Tat ri kel u k'ux chqe, are ri qa Dios ri amaq'el kuku'b'isaj qa k'ux. ⁴Ri Dios kuku'b'isaj qa k'ux chupam ronojel ri k'äx ri käqariqo rech ri uj xuquje' kujkowinik käqaku'b'isaj ki k'ux ri tajin käkiriq k'äx. Jas ru ku'b'isaxik qa k'ux uj u b'anom ri Dios, je' käqa'n uj chuku'b'isaxik ki k'ux ri e are'. ⁵Je' jas ri uj sib'alaj tajin käqariq qe ri k'äx ri xuriq ri Cristo, are k'u rumal ri Cristo xuquje' sib'alaj käku'b'isax na qa k'ux uj. ⁶Rumal ri' we ri uj käqariq k'äx, käqariq wa' rech ri ix käku'b'isax i k'ux, xuquje' kiriq ru tob'anik ri Dios. We k'u käku'b'isax qa k'ux rumal ri Dios, je k'u ri' käb'an chqe rech ri ix xuquje' käku'b'isax i k'ux, kiriq k'u na ru tob'anik ri Dios. Je ri' kixkowinik kich'ij ri k'äxk'ol ruk' paciencia junam jas ri k'äxk'ol ri tajin käqariq uj. ⁷Sib'alaj ku'l qa k'ux chiwij rumal chi qetam chi jas ri ix tajin kiriq iwe ri k'äxk'ol, je ri' xuquje' kiriq na iwe ri ku'lb'al k'ux ri kuya ri Dios.

⁸Qachalal, käqaj chi kiwetamaj chi sib'alaj nim ri k'äx ri xqariq pa Asia. Sib'alaj nim k'ut ri k'äx ri xqariqo chi man k'o tä chi qa chuq'ab'

chuch'ijik wa'. Ri uj man ku'l tä chi qa k'ux chi kujk'asi'k, xane xqachomaj chi kujkäm wi na. ⁹Xqana' chi je' ta ne q'atom tzij chqij chi kujkämisaxik. Xqak'ulmaj k'u wa' we k'äx ri' rech käqetamaj käku'b'i qa k'ux chrij ri Dios ri keuk'astajisaj ri käminaqib'. Man käku'b'i tä k'u qa k'ux chb'il qib' uj. ¹⁰Ri Dios xujuto' chuwach ri k'älalaj kämikal, xuquje' kujuto' na. Qa ku'b'am qa k'ux chrij ri Are' chi kutaqej na qa to'ik. ¹¹Je wa' kub'an na chqe we ri ix kujito' ruk' ri oración ri kib'an pa qa wi'. We e k'ia ri kaka'n orar pa qa wi', e k'ia ri' xuquje' ri kemaltioxin na che ri Dios rumal ri nimaq taq u tewchib'al pa qa wi'.

Ri apóstol Pablo kub'ij jas che man xe' tä chik pa ri tinimit Corinto

¹²K'o ri sib'alaj kuya kikitomal chqe. Are la' chi käqana' pa qanima' chi ch'ajch'oj ri qa k'aslema xuquje' chi qas utz ri qa chomanik waral cho we uwächulew. Más k'u na je' ri qa b'anik wa' chixol ix xuquje'. Man xaq tä k'u ruk' ri qa no'j uj je' qa'nom wa', xane are ri Dios uj u to'm ruk' ri nimalaj u toq'ob'. ¹³Ri qa tz'ib'am b'i chiwe chupam taq ri qa wuj are xaq xuwi ri kixkowinik kisik'ij, ri kixkowinik kich'ob'o. Ku'l k'u nu k'ux chi qas kixkowinik kich'ob' na ronojel ri qa tz'ib'am b'ik, ¹⁴je' jas ri i ch'ob'om jub'iq' kämik, rech pa ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús, ri ix kixkowinik kixkikot na qumal uj, je' jas ri uj kujkikot na iwumal ix.

¹⁵Xku'b'i k'u nu k'ux chrij ronojel wa', je ri' chi ri in nab'e kanoq xinchomaj kinopan iwuk' ix, rech je ri' qas kixkikotik rumal chi kamul kinopan iwuk'. ¹⁶Xinchomaj chi kinopan iwuk' aretaq kine' pa Macedonia. Xinchomaj k'ut chi aretaq kintzelej loq pa Macedonia kinopan chi na iwuk' jumul chik. Je ri' ri ix xixkowin ta xinuto' rech kintaqej chi ri nu b'e, kine' pa Judea. ¹⁷¿A xa lo man qas utz tä u chomaxik xinb'ano aretaq xinchomaj u b'anik wa'? ¿A kichomaj ix chi xaq kinb'an ri nu chomanik jas ri kub'an jun winaq ajuwächulew ri kub'ij: “Je ri' kinb'ano,” te k'u ri' kub'ij chik: “Man je' taj”? —kächa ri'. ¹⁸Ri Dios k'ut kilowik chi ri uj man käqab'ij tä chiwe: “Je ri' käqa'no,” te k'u ri' käqab'ij chik: “Man je' taj,” —mujcha ne lo. ¹⁹Je ri', rumal rech ri Cristo Jesús ru K'ojol ri Dios ri käqatzijoj uj chiwe, ri in, ri Silvano xuquje' ri Timoteo. Ri Are' k'ut man k'o tä jumul ri kub'ij: “Je’,” te k'u ri' kub'ij chik: “Man je' taj,” —man kächa tä ri'. Ru Loq' Pixab' ri Dios rumal ri Cristo amaq'el ronojel q'ij are ri qas tzij. ²⁰Ronojel k'u ri u b'im ri Dios, je' kel na rumal ri Cristo. Rumal ri' aretaq käqaya u q'ij ri Dios käqab'ij: “¡Amén!” —kujcha', rumal ri Cristo Jesús. ²¹Tzare k'u ri Dios ri xb'anow chqe chi ri ix xuquje' ri uj qa jikib'am ri qanima' chrij ri Cristo, xuquje' xujutaso rech käqajach qib' pu q'ab' ri Are'. ²²Xukoj getal chi ri uj rech ri Are'. Ri Loq'alaj Espíritu k'ut ri xuya pa qanima', are k'utb'al wa' chi qas tzij kuya na ronojel ri xuchi'l chqe.

²³K'ä mäja' k'u kinopan iwuk' pa Corinto jas ri xinchomaj nab'e. Are ri Dios ri kilowik, retam k'u ri Are' ri qas k'o pa wanima', chi xa rumal chi

kintoq'ob'isaj i wäch man xinopan taj. ²⁴Man xa tä k'u käqaj kujtaqan pi wi' rech kikojo jachike ri käqaj uj. Qilom k'ut chi i jikib'am iwanima', qas ix kojonaq. Xane ri uj xa käqaj kujtob'an iwuk' rech qas kixkikotik.

2 ¹Rumal ri' xinchomaj in chi man kinopan tä iwuk' jumul chik ri xa ta b'is kinya chiwe aretaq kinopanik. ²We k'u ri in kinya b'is chiwe, çjachin ta chik ri kuya kikotemal chwe in? Xaq xuwi ri ix ri' ri xa nu yo'm b'is chiwe kixkowin chub'anik wa'. ³Rumal ri' xintz'ib'aj b'i ri jun wuj chik chiwe. Are la' chi man kwaj taj kine'k rech xa kinriqa b'is iwumal, xane rajwaxik kib'ano chi käkikot wanima'. Ku'l k'u nu k'ux chi aretaq kinkikot na in, ri ix xuquje' kixkikot na wuk'. ⁴Aretaq k'ut xintz'ib'aj b'i ri jun wuj chik chiwe, sib'alaj in okinaq il, sib'alaj xinb'isonik, tajin k'u kinoq'ik. Man xintz'ib'aj tä k'u b'ik rech xa kixb'isonik, xane are kwaj chi kiwetamaj chi sib'alaj kixwaj nimalaj iwonojel.

**Ri apóstol Pablo kusach u mak ri jun ri
b'anowinaq k'äx chkixol ri kojonelab'**

⁵We k'o jun chiwe u yo'm b'is chwe, man xuwi tä chwe in ri' u yo'm wi, xane u yo'm jub'iq' ri' chiwe ix iwonojel. “Jub'iq',” —kincha'. Je' kinb'ij wa' rech man kinb'an tä sib'alaj nim ri k'äx che ri ajmak. ⁶Ri k'äjisab'al u wäch ri achi ri' ri xiya che aretaq ximulij iwib', xaq ruk' b'a' la'. ⁷Kämik k'ut, xa chisacha u mak, chiku'b'isaj k'u u k'ux. We ne man kuch'ij tä chik, kuya k'u kan ronojel rumal ri nimalaj u b'is. ⁸Rumal ri' kixinb'ochi'ij chi kik'ut chi jumul ri utzil iwanima' che ri are' jas ri i b'anom petinaq loq. ⁹Xa k'u rumal wa' xintz'ib'aj b'i ri nab'e wuj chiwe chrij wa'. Je ri' xinb'ano che rilik, xuquje' che retamaxik we ri ix qas tzij kinimaj ronojel ri kinb'ij chiwe. ¹⁰Jachin k'u ri kisach u mak ix, che apachike mak ru b'anom, ri in xuquje' kinsach u mak. We k'o jun nu sachom u mak, nu sachom u mak ri' chuwäch ri Cristo rumal chi kintoq'ob'isaj i wäch ix, we qas tzij k'o mak ri rajwaxik kinsacho. ¹¹Je' qa'na wa' rech ri Satanás man kujuch'ak taj. Qas qetam k'ut jas ri tajin kuchomaj u b'anik ri are'.

**Ri apóstol Pablo xb'isonik aretaq xopan pa ri tinimit
Troas rumal chi man xuriq tä ri Tito**

¹²Aretaq xinopan pa ri tinimit Troas chutzijoxik ri Uztalaj Tziz re ri Evangelio chrij ri Cristo, xyi' chwe chi kuya' kintzizoj na ru Loq' Pixab' ri Dios chila'. ¹³Pune je ri', sib'alaj xinok il rumal chi man xinriq tä ri qachalal Tito. Rumal ri' xinel b'i kuk' ri qachalal kojonelab' chila', xine' k'u pa Macedonia.

Waral käqil wi chi kujch'akan na rumal ri Cristo

¹⁴Maltiox b'a' che ri Dios ri kuya chqe chi amaq'el ronojel q'ij kujch'akan na rumal ri Cristo Jesús. Rumal k'u qech uj kel u tzijol ru Loq'

Pixab' ri Are' je' jas jun k'ok'alaj kunab'al ri käjab'un ri ruxlab'. ¹⁵Je ri, rumal chi ri uj je' qa b'anik jas u k'ok'al ri incienso ri käyi' che sipanik cho ri Dios rumal ri Cristo. Käjab'un k'u ri ruxlab' chkixol ri winaq ri käkiriq ru tob'anik ri Dios, xuquje' chkixol ri winaq ri xa käsach na ki wäch. ¹⁶Chke ri winaq ri xa käsach na ki wäch we incienso ri' are je' jas ri ruxlab' jun kunab'al ri käkämisanik. Chke k'u ri winaq ri käkiriq ru tob'anik ri Dios are je' jas ri ruxlab' jun k'ok'alaj kunab'al ri kuya k'aslemal. ¿Jachin ta k'u lo ri qas käkowin chub'anik wa' we chak ri' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios? ¹⁷Ri uj man xa tä ch'akoj tajin käqa'n chrij ru Loq' Pixab' ri Dios, jas ri käka'n k'ia winaq, käkiyuj k'ut ruk' ri man qas tzij taj. Xane ruk' ri jikomal qanima' käqatzijoj ri qas tzij chuwäch ri Dios rumal chi uj u taqo'n ri Are', uj patänil taq re ri Cristo.

Ri uj are käqatzijoj ri k'ak' trato ri xub'an ri Dios quk' uj

3 ¹Aretaq je' käqab'ij wa', ¿a kichomaj ix chi xa tajin käqachaplej chi jumul u ya'ik qa q'ij chb'il qib'? ¿A rajwaxik ne lo käqaya jujun taq wuj chiwe ri kub'ij wi chi uj utz? ¿A rajwaxik chi käqata' b'i jujun taq qa wuj chiwe ri kub'ij wi chi uj utz, junam jas ri käka'n jujun winaq chik? ²Man je' tä ri', rumal chi xaq xuwi ix ri' ri ix ri wuj ri kajwataj chqe. Ix je' ta ne jun wuj ri tz'ib'tal pa taq ri qanima'. Konojel k'u ri winaq kekowinik käketamaj wa', käkisik'ij k'u u wäch. ³Ri ix, ix je' jas jun wuj ri tz'ib'am rumal ri Cristo ri jachom qumal uj. We wuj ri' man tz'ib'am tä u wäch ruk' tinta, xane ruk' ri Loq'alaj Espíritu rech ri k'aslik Dios. Man e are tä tz'ib' ri xa cho tz'alam taq ab'aj e tz'ib'am wi, xane pa taq ri kanima' winaq.

⁴Ku'l k'u qa k'ux chrij ri Dios rumal ri Cristo chi qas tzij wa' ri käqab'ij. ⁵Man xaq tä k'u uj pa qe wi kujkowin chub'anik ri käqa'no, xane ronojel ri kujkowin chub'anik, are ri Dios ri käyo'w chqe chi kujkowinik chub'anik wa'. ⁶Tzare k'u ri Dios xyo'w chqe chi kujkowinik kujpatänin che ri Are' ruk' jun k'ak' trato. Man are tä ru nimaxik jun taqanik ri xa tz'ib'talik, xane jun k'aslemal wa' ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chqe. Ri Pixab' ri Tz'ib'talik kuq'at tzij puwi' jun chi käkämisaxik. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kuya k'aslemal.

⁷We Pixab' ri' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xtz'ib'ax wa' cho tz'alam taq ab'aj. Xpe k'u ruk' ri je'lalaj u juluwem ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', je ri' chi ri winaq aj Israel man xekowin tä chik xeka'y chupalaj ri qa mam Moisés, rumal chi sib'alaj käjuluw ru palaj. Pune je ri', nojim k'ut xtäni wa' we juluwem ri'. We ri Pixab' ri' ri kuq'at tzij puwi' jun chi käkämisaxik, sib'alaj nim u q'ij wa' xpetik, ⁸¿a mat k'u sib'alaj nim chi na u q'ij wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chqe? iJe', je ri'! ⁹Kel kub'ij wa': We ri Pixab' ri xa xuk'am loq kämikal pa qa wi' sib'alaj xnimar u q'ij, ¿a mat sib'alaj nim chi na u q'ij wa' ru Loq' Pixab'

ri Dios ri kub'ij chi kuya' kájikomataj ri qanima' cho ri Dios? ¹⁰Je ri', rumal chi ri Pixab' ri sib'alaj xnimar u q'ij nab'e, kámik man nim tä chi u q'ij wa'. Are sib'alaj nim chi na u q'ij we jun chik ri' chuwäch ri jun ri k'o nab'e. ¹¹We k'u sib'alaj xnimar u q'ij ri ojer trato ri xa kieb' oxib' q'ij xub'an u patän, sib'alaj nim chi b'a' na u q'ij wa' ri k'ak' trato ri man kák'is tä na u wäch.

¹²Rumal k'u rech chi chrij wa' ku'l wi qa k'ux, xa je ri' man káqaxej tä qib' kujch'awik. ¹³Man je' taj káqa'no jas ri xub'an ri qa mam Moisés ri xukoj jun ch'uqb'al u palaj rech ri winaq aj Israel man kákil taj aretaq kätäni ri juluwem ri sib'alaj kätunun chupalaj, ri juluwem ri xa tajin kásach u wäch. ¹⁴Are k'u ri winaq aj Israel man xkich'ob' taj. Mäja' k'u kákich'ob' wa' kámik. Rumal ri' aretaq kákisik'ij ri ojer trato, ri ch'uqb'al ri xukoj ri qa mam Moisés are b'anowinaq chke chi man kákich'ob' taj, man esam tä k'u ri ch'uqb'al ri' chkiwäch. Xuwi k'u rumal ri Cristo are kesax na wa'. ¹⁵K'ä pa we q'ij kámik ri', aretaq kákisik'ij taq ri wuj ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, je' ta ne k'o jun ch'uqb'al ri kub'an jech' che ri ki chomanik. ¹⁶Aretaq k'ut jun winaq kätzelej ruk' ri Qajaw Jesús, are je' ta ne kesax ri ch'uqb'al ri', kul k'u ru chomanik pa saq. ¹⁷Ri Qajaw Jesús k'ut, are ri Espíritu. Jachin k'u ri k'o ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw Jesús pa ranima' man k'o tä chi ri' pu q'ab' ri ojer Pixab'. ¹⁸Rumal k'u ri' qonojel ri uj man ch'uqтал tä chi ri qa palaj, xane uj je' jas jun espejo ri káq'alajin wi ri je'lalaj u juluwem ri Qajaw Jesús. Je ri' ri uj nojim je' tajin kujel na jas ri Cristo, rumal chi ronojel q'ij káq'alajin na jub'iq' chik che ri je'lalaj u juluwem pa ri qa k'aslemal. Are wa' ri kub'an ri Loq'alaj Espíritu re ri Qajaw Dios.

4 ¹Man kák'istaj tä b'a' qa k'ux rumal chi ri Dios u yo'm pa qa q'ab' chi káqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Are' chrij ri k'ak' trato rumal chi xel u k'ux chqe. ²Qetzelam u wäch ri k'ixb'al u b'anik xuquje' ri xa káb'an chi k'uyal. Man keqasub' tä ri winaq, man káqak'ex tä ru Loq' Pixab' ri Dios, xane xuwi káqab'ij ri qas tzij. Je ri' káqa'no rech konojel ri winaq kuya' kákina' na pa kanima' chi utz ri káqa'n cho ri Dios. ³We k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri káqatzijoj are ch'uqталik, xaq xuwi chkiwäch ri winaq ri xa kásach na ki wäch are ch'uqтал wi. ⁴Rumal chi man kekojon taj, ri dios re we uwächulew ri^a are b'anowinaq chke chi sachinaq ri ki chomab'al, je' ta ne chi man kekowin taj keka'yik. Je ri' u b'anom chke rech man kákil tä ri saqil re ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo ri sib'alaj nim u q'ij. Are k'u ri Cristo, are ri qas u wächb'al ri Dios. ⁵Aretaq káqatzijoj ru Tzij ri Dios, man uj taj káqatzijoj qib', xane are káqatzijoj ri Jesucristo chi are Qajaw. Are k'u ri uj xuwi káqaq'alajisaj qib' chi uj patänil taq iwe rumal chi loq' káqil wi ri Jesús. ⁶Ri Dios k'ut

^a4:4 “Ri dios re we uwächulew ri” kel kub'ij ri Itzel, ri Satanás.

ri xtaqanik chi kätunun ri saqil pa ri q'equm, are k'u wa' ri xub'ano chi kätunun ru saqil ri Are' pa taq ri qanima' rech ruk' we saqil ri' käqetamaj chi sib'alaj känimarisax u q'ij ri Dios. Q'alaj wa' chupalaj ri Jesucristo.

Chujkojon che ri Dios pa ronojel

⁷We q'inomal ri' ajchikaj k'o pa ri qa cuerpo ri je' ta ne e b'o'j b'anom ruk' ulew. Je ri' rech q'alaj chi we nimalaj chuq'ab' ri' ri k'o quk', ruk' ri Dios käpe wi, man qech tä k'u uj. ⁸Pune käqariq k'äx je wa' je ri', amaq'el kujel chupam. Pune sib'alaj kujok il, man käk'istaj tä kan qa k'ux. ⁹Pune káb'an k'äx chqe kumal ri winaq, man uj wonob'am tä kanoq. Pune kujqasax cho rulew, kujsoktaj k'ut, man käsach tä qa wäch. ¹⁰Apawije' ta ne ri kuje' wi k'o ri retal ru kämikal ri Jesús che ri qa cuerpo, are wa' ri k'äx ri tajin käqariqo. Je ri' rech xuquje' q'alaj ru k'aslemal ri Jesús pa taq ri qa k'aslemal uj. ¹¹Ri uj ri k'ä uj k'asal na, ronojel q'ij uj k'o cho ri kämikal rumal rech ri Jesús, rech ru k'aslemal ri Jesús käq'alajin pa taq ri qa cuerpo uj ri xa käsach ki wäch. ¹²Ri uj, rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xa jub'iq' man käpe ri kämikal pa qa wi'. Are k'u ri ix xa tajin kiritaj na ri k'aslemal.

¹³Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij: “Xinkojon che ri Dios. Rumal k'u ri' xintzijonik,” —kächa'. Ri uj xuquje' je' käqa'no. Kujkojon che ri Dios, rumal k'u ri' kujtzijonik. ¹⁴Qetam k'ut chi ri Dios ri xuk'astajisaj ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib', ri uj xuquje' kujuk'astajisaj na chkixol ri käminaqib' junam ruk' ri Jesús. Kujuk'am k'u na b'i chuwäch ri Are' junam iwuk' ix. ¹⁵Ronojel wa' xb'antajik chub'anik utzil chiwe. Je ri' rech we e k'ia ri käkiritaj ri nimalaj u toq'ob' ri Dios, e k'ia xuquje' ri käkiya na maltioxinik che ri Are' rech känimarisax k'u na u q'ij ri Dios.

¹⁶Rumal ri' man käk'istaj tä qa k'ux. Pune we qa cuerpo ri' xa tajin kärijob'ik, ri qanima' k'ut tajin kub'an na k'ak' ronojel q'ij. ¹⁷Ri k'äxk'ol ri käqariq pa we k'aslemal ri' man nim tä wa', xane xa re kieb' oxib' q'ij. Kuya k'u chqe chi käqariq na qe ri nimarissab'al u q'ij ri Dios ri man k'o tä u k'isik, ri sib'alaj nim na chuwäch ri k'äxk'ol. ¹⁸Mäku'b'i b'a' qa k'ux chkij ri jastaq ri keilitajik, xane are ku'l qa k'ux chkij ri man keilitaj taj, rumal chi ri jastaq ri keilitajik xa käsach ki wäch, are k'u ri man keilitaj taj man k'o tä ki k'isik.

5 ¹Qetam k'ut chi we käsach u wäch ri qa cuerpo ri je' jas jun ja ri man naj taj kuch'ijo, k'o chi na jun qachoch ri u b'anom u b'anik ri Dios pa ri kaj ri man käsach tä u wäch. Are jun ja ri man xa tä b'anom kumal winaq. ²Qas tzij ri uj, ri k'ä uj k'o na pa ri qa cuerpo ri', kujel ch'uj rumal chi are sib'alaj käqaj kujq'ax pa ri qachoch ri k'o chila' chikaj. ³Ri qachoch jela' are jun k'ak' cuerpo wa' ri je' ta ne jun atz'iaq ri kujuch'uq na rech man kujch'ani tä kanoq. ⁴Ri uj, ri k'ä uj k'asal na pa we qa

cuerpo ri je' ta ne jun ja, kujel ch'uj, káqana' k'u k'äx pa qanima'. Man are tä chi káqaj chi kásach u wäch ri qa cuerpo ajuwächulew, xane are káqaj jun qa cuerpo chik ri kujuch'uqu je' jas jun k'ak' atz'iaq rech ri qa cuerpo ri xa kásach u wäch kák'extaj na wa' rumal ri jun k'aslemal chik ri man k'o tä u k'isik. ⁵Are k'u ri Dios xb'anow chqe chi je' qa b'anik wa'. U yo'm k'u ri Loq'alaj Espíritu pa qanima'. Are k'utb'al wa' chi qas tzij kuya na ronojel ri xuchi'j chqe.

⁶Rumal ri' amaq'el ronojel q'ij káku'b'i qa k'ux chrij ri Dios. Qetam chi ri uj, ri k'ä uj k'o pa we cuerpo ri', je' ta ne man uj k'o tä cho qachoch rumal chi mäja' uj k'o ruk' ri Qajaw Jesús. ⁷Ri káqa'n ronojel q'ij, káqa'n wa' ruk' kojónik. Man are tä káku'b'i qa k'ux chrij ri káqilo. ⁸Sib'alaj káku'b'i k'u qa k'ux chrij ri Dios. Káqaj ta ne chi mat uj k'o chi waral pa we qa cuerpo ri' rech kuya' kujek'ol cho ja ruk' ri Qajaw Jesús. ⁹Rumal ri' are káqaj káqa'n ronojel q'ij jachike ri utz káril wi ri Qajaw Jesús, we uj k'o waral pa ri qa cuerpo o man uj k'o tä chi waral. ¹⁰Qonojel k'ut rajwaxik kujetak'al na chuwäch ri Cristo rech kuq'at tzij pa qa wi'. Chqajujunal k'ut káqak'am na ri tojb'al re ri xqa'n pa ri qa k'aslemal waral cho we uwächulew, we are utz o man utz tä ri' ri xqa'no.

**Waral káqil wi chi ru Loq' Pixab' ri Dios ri káqatzijoj
kuya utzil chkixol ri winaq ruk' ri Dios**

¹¹Rumal k'u ri' ri uj ri qetam chi rajwaxik káqaxej qib' cho ri Dios, káqakoj qa chuq'ab' rech kákikoj ri winaq chi qas tzij ri káqab'ij. Ri Dios k'ut retam jas ri qa b'anik. Kwaj ta na chi ri ix xuquje' kina' pa iwanima' chi utz qa b'anik. ¹²Man xa tä tajin káqaya qa q'ij chb'il qib' jumul chik, xane tajin káqaya chiwe ix chi k'o jas che kuya' káku'b'i i k'ux chqij pa ronojel. Je ri' rech k'o ri kib'ij chuto'ik iwib' chkiwäch ri káka'n nimal xa rumal ri ki b'anik ri winaq, man rumal tä ri k'o pa ri kanima'. ¹³We kichomaj ix chi xa kujel ch'uj chupam ri káqa'no, are chuya'ik u q'ij ri Dios ri'. We k'u kichomaj chi man kujel tä ch'uj, utz ri qa chomanik, are chub'anik utzil ri' chiwe ix. ¹⁴Are k'u ri rutzil ranima' ri Cristo kátaqan pa qanima'. Qetam k'ut chi xa jun ri xkäm che qa k'exwäch qonojel. Rumal ri' are je' ta ne chi ri uj qonojel xujkämik aretaq xkäm ri Are' rumal qech. ¹⁵Ri Cristo xkäm rumal kech konojel ri winaq, rech ri e k'aslik man káka'n tä chik xa jas ri kákaj ri e are', xane are káka'no jas ri kraj ri Cristo ri xkämik, ri xuquje' xk'astaj chkixol ri káminaqib' rumal kech. ¹⁶Rumal ri' ri qa chomanik uj kämik chkij ri winaq man junam tä chi ruk' ri ki chomanik ri winaq ajuwächulew. Pune nab'e kanoq je' qa chomanik wa' chrij ri Cristo jas ri ki chomanik ri winaq ajuwächulew, man je' tä chi k'u qa chomanik wa' chrij ri Are' kämik. ¹⁷Je k'u ri' ri winaq ri xa jun chik ruk' ri Cristo, je' ta ne chi xil na u wäch jumul chik. Jun chi wi ru k'aslemal. Ri ojer u k'aslemal xsach u wäch, kämik k'ut ronojel are k'ak' chik.

¹⁸Ronojel wa' are ri Dios káb'anowik, ri xuya utzil chqaxol ruk' Are' rumal ri Cristo. Xuya k'u pa qa q'ab' ru tzijoxik chi kuya' keutzir ri winaq ruk' ri Are'. ¹⁹Kel kub'ij chi rumal ri Cristo ri Dios tajin kerutzirisaj konojel ri winaq ruk' ri Are' rech man kukoq tä chi pa kuenta ri ki mak. Xuya k'u pa qa q'ab' uj ru tzijoxik ru Loq' Pixab' chke ri winaq rech keutzir ruk' ri Dios. ²⁰Rumal ri' uj petinaq, uj u taqo'n ri Cristo, je' ta ne chi are ri Dios tajin káb'ochi'n chiwe rumal qech uj. Kixqab'ochi'j b'a' rumal ri Cristo: ¡Chixutzir ruk' ri Dios! —kujcha'. ²¹Ri Cristo man k'o tä jun mak xub'ano. Xa k'u rumal qech uj xb'an che rumal ri Dios chi je' ta ne ajmak, rech ri uj rumal chi xa uj jun chik ruk' ri Cristo kájikomataj na ri qanima' cho ri Dios.

6 ¹Je k'u ri' ri ix ri junam kixchakun quk' chupatanixik ri Dios, kixqab'ochi'j chi nim chiwila wi ri toq'ob' ri xub'an ri Dios chiwe, miwetzelay k'u u wäch wa'. ²Kub'ij k'u ri Are' pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik:

Xinto aretaq xab'an orar pa jun q'ij
ri qas utz chub'anik wa'.

Pa ri q'ij ri xak'am ri nu tob'anik
xinto ri xab'ij, xatinto' k'ut,

—kächa'. Kämik k'ut are wa' ri utzalaj q'ij ri', kämik k'u ri' ri q'ij ri kixkowinik kiriq ru tob'anik ri Dios.

³K'o b'a' jas mäqa'no ri xa kub'ano chi jun chik kätzaqik, rech man káb'ix tä ri man utz taj chrij ri káqa'no chupatanixik ri Dios. ⁴Xane káqaj káqaq'alajisaj qib' pa ronojel chi uj patänil taq re ri Dios. Q'alaj wa' aretaq sib'alaj káqachajij paciencia chuch'ijik ri k'äx, ri meb'a'il, xuquje' k'ia u wäch k'äxk'ol. ⁵Uj ch'ayom, xuquje' uj kojom pa che'. Ki walijisam kib' ri winaq chqij, xuquje' qa'nom k'äx taq chak. K'ia mul elinaq qa waram, xuquje' qa riqom numik. ⁶Xuquje' qa q'alajisam chi uj patänil re ri Dios rumal chi ch'ajch'oj ri qa k'aslemal, rumal chi qetam ri qas tzij, k'o qa paciencia, káqa'n utzil, xuquje' rumal chi k'o ri Loq'alaj Espíritu pa qanima', qas k'u keqaj nimalaj konojel. ⁷Xuquje' q'alaj wa' aretaq káqatzijoj ri qas tzij, k'o k'u ru chuq'ab' ri Dios pa qanima'. Ri qanima' ri jikom ru yo'm ri Dios chqe are wa' káqakoj pa ri ch'oj ruk' ri Itzel, xuquje' che qa to'lik qib'. ⁸K'o jutaq mul ri käyi' qa q'ij, k'o k'u jutaq mul ri xa tzel kujil wi. K'o jutaq mul ri utz qa tzijoxik káb'anik, k'o k'u jutaq mul ri xa kujyoq'ik. Xuquje' k'o jutaq mul ri káb'ix chqe chi xa uj b'anal taq tzij, k'o k'u jutaq mul ri káb'ix chqe chi káqab'ij ri qas tzij. ⁹K'o jutaq mul ri káb'ix chqe chi man etamtal tä qa wäch, pune qas tzij etamtal qa wäch. K'o jutaq mul ri kujopan cho ri kämikal, xaq k'u are uj k'asal na. Pune kák'äjisax qa wäch, man uj kämisam tä k'ut. ¹⁰Pune k'o ri kuya b'is chqe, kujkikot amaq'el ronojel q'ij. Pune uj meb'a', e k'ia k'ut ri e q'inomarinaq qumal. Pune are je' ta ne chi man k'o tä ri jastaq qe, ronojel k'ut tz'laqat u wäch k'o quk'.

¹¹Qachalal aj Corinto, qa b'im ronojel chiwe chi saqil. Qas qa q'alajisam chiwäch ix ronojel ri k'o pa qanima'. ¹²Ri uj man k'o tä chi jas ri mat qa b'im chiwe ri k'o pa qanima'. Ix k'u ri' k'o na jas ri man i b'im tä chqe ri k'o pa iwanima'. ¹³Kixinb'ochi'j, je' jas ri kub'an jun tata' chke ri ralk'ual. Chiq'alajisaj chnuwäch ri qas k'o pa ri iwanima' je' jas ri xinb'an in iwuk' ix.

Ri apóstol Pablo kub'ij chi uj ri' ri nimalaj rachoch ri Dios

¹⁴Mib'an iwachi'l chke winaq ri man e kojonelab' taj, mixk'uli k'u kuk'. We je ri' kib'ano, man junam tä i wäch ri' kixk'o'ji'k. ¿A kärachi'laj lo rib' ri jikomal ruk' ri etzelal? ¿A rachi'l lo rib' ri saqil ruk' ri q'equmal? iMan je' tä ri!! ¹⁵¿A käjunamataj lo u wäch ri Cristo ruk' ri Satanás? ¿A käjunamataj lo u wäch ri kojonel ruk' ri man kojonel taj? iMan je' taj! ¹⁶¿A kuya' lo kuk'ulaj rib' ri nimalaj rachoch Dios kuk' ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq? iMan kuya' taj! Ix k'u ri' ri ix nimalaj rachoch ri k'aslik Dios, je' jas ri xub'ij ri Are':

Kink'o'ji na kuk', kinwakat k'u na chkixol.

Kinok na che ri ki Dios,

ri e are' k'ut keb'ok na che ri nu winaq in,

—kächa'.

¹⁷Rumal ri' xuquje' kub'ij ri Qajaw Dios:

Chixel kuk' we winaq ri,

chitasa k'u iwib' chkij.

K'o jas michapo ri äwas u chapik chiwe,

kixink'ulaj k'u na.

¹⁸Kinok k'u na che ri i Tat,

ri ix k'ut kixok na che taq

ri nu k'ojol, nu mia'l,

—kächa ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'.

7 ¹Je k'u ri', loq'alaj taq qachalal, are wa' ri kuchi'j ri Dios chqe.

Rumal ri' rajwaxik käqatas qib' chrij ronojel äwas ri kutz'iloj ri qa cuerpo, xuquje' ri qanima'. Qas qajacha ri qa k'aslemal pu q'ab' ri Dios, nim qila wi ri Are', qaxej k'u qib' chuwäch.

Ri apóstol Pablo käkikot kumal ri kojonelab' aj Corinto

²iQas chujk'ol b'a' pa iwanima!! Man k'o tä ya' jun ri qa'nom k'äx che, man k'o tä jun ri mat qa'nom ri utz ruk', man k'o tä k'u jun ri qa sub'um. ³Man kinb'ij tä wa' chiwe chub'ixik chi k'o i mak. Nu b'im k'u chiwe nab'e kanoq chi ix k'äx pa wanima'. We kujk'asi'k, junam kujk'asi'k, we k'u kujkämik, junam kujkämik. ⁴Käku'b'i nu k'ux chiwij. Sib'alaj kinkikot iwumal. Chupam ronojel ri k'äx ri käqariqo xa sib'alaj käwalijisax ri wanima', nim k'u ri kikotemal kinna' iwumal.

⁵Tzaretaq xujopan pa Macedonia man k'o tä jub'iq' uxlanem qa riqom, xane qa riqom k'äx pa ronojel. K'äxk'ol je ri', k'äxk'ol je wa', xuquje' xpe ch'oj kuk' nik'iaj chik. Xaq k'u qa xe'm qib'. ⁶Are k'u ri qa Dios ri kuwalijisaj kanima' ri keb'isonik, xuwalijisaj ri qanima' uj rumal ri ropanik ri Tito. ⁷Man xuwi tä k'u rumal ri ropanik ri are', xane xuquje' rumal chi ri ix iwalijisam ri ranima' ri are'. Ri are' xutzijoj chqe chi sib'alaj kiwaj kiwil qa wäch. Xuquje' xub'ij chqe chi sib'alaj kixb'isonik, chi sib'alaj kixok il wumal in. Rumal k'u ri' sib'alaj xinkikot na.

⁸Pune k'u ri wuj ri xintz'ib'aj b'ik xuya b'is chiwe, man kinb'ison tä k'u in kämik chi xintz'ib'aj wa' chiwe. We k'u xinb'ison jub'iq', man naj tä ri', rumal chi xinwilo chi man naj taj xixb'ison ix rumal ri wuj. ⁹Kämik k'ut kinkikotik, man rumal tä rech chi xinya b'is chiwe, xane rumal chi ri b'is ri xina' xub'ano chi xik'ex ri i chomanik, xik'ex k'u ri iwanima'. Ri ix xich'ij ri b'is, je ri' chi utz xilitaj wa' cho ri Dios. Je ri' man xa tä are jun k'äx ri xqa'n uj chiwe. ¹⁰Ri b'is ri kuch'ij jun ri utz kilitaj cho ri Dios kub'ano chi jun winaq kuk'ex ru chomanik, kuk'ex ri ranima', kuriq k'u ru tob'anik ri Dios. Man kuya' tä k'u käqab'isoj wa'. Are k'u ri b'is ri kuya ruwächulew xa kuk'am loq ri kämikal. ¹¹Ri ix xich'ij ri b'is je ri' chi utz xilitaj wa' cho ri Dios. iChiwilampe k'ut ri xuk'am loq wa' pa ri i k'aslemal! Xub'ano chi xichomaj rij ri xb'anik, xiq'alajisaj k'ut jas ri i b'anom. Xub'ano chi xpe iwoyowal che ri ajmak, xuquje' xixej iwib'. Xub'ano chi kiwaj kiwil nu wäch. Xiya k'u i tzij chuk'äjisaxik u wäch ri xb'anow ri mak. Pa ronojel wa' xiq'alajisaj chi man k'o tä i mak ix che ronojel ri xb'antajik. ¹²Je k'u ri', aretaq xintz'ib'aj b'i ri wuj chiwe, man qas tä are tajin kinchomaj ri winaq ri xmakunik, man are tä k'u ri xuriq k'äx rumal, xane are kwaj chi qas kiwetamaj chuwäch ri Dios chi sib'alaj kixok il chqe. ¹³Rumal ri' ku'l qa k'ux kämik.

Man xuwi tä wa' ri ku'l wi qa k'ux, xane sib'alaj kujkikot na aretaq käqilo chi nim ri kikitomal ri k'o pa ranima' ri Tito. Ri ix iwonojel sib'alaj xito' rech man k'o tä b'is xuna' aretaq xk'oji iwuk'. ¹⁴Man xaq tä k'u loq' ri xinb'ij che ri Tito chi sib'alaj kinkikot iwumal. Xane ronojel ri qa b'im chiwe ix are qas tzij, je' k'ut xuquje' ri xqab'ij chiwij che ri Tito are qas tzij. Are la' chi sib'alaj kujkikot iwumal. ¹⁵Más ix loq' k'u na chuwäch ri Tito aretaq këna'taj che chi iwonojel ix xib'ano jas ri xixutaq wi, xuquje' chi nim xiwil wi aretaq xopan iwuk', xik'ulaj, man xib'an tä k'u nimal chuwäch. ¹⁶Sib'alaj kinkikot na rumal chi kuya' qas käku'b'i nu k'ux chiwij.

Chiya ri kajwataj chke ri qachalal meb'a'ib'

8 ¹Kämik k'ut, qachalal, käqaj käqab'ij chiwe jas u b'anom ri nimalaj u toq'ob' ri Dios pa ki wi' ri qachalal kojonelab' pa taq ri tinimit re Macedonia. ²Ri e are', pune sib'alaj ki riqom k'äx, sib'alaj k'ut xeb'ok il

rumal, nim ri kikitomal k'o pa kanima'. Pune sib'alaj e meb'a', ki yo'm k'ia sipanik ri xpe pa kanima' je' ta ne e q'inomab'. ³Kinb'ij ri xinwilo, chi ronojel ri xekowin chuya'ik, are pa kanima' xpe wi. Man xuwi tä k'u xkiya jampa' ri xekowin che, xane xkikoj ki chuq'ab' chuya'ik jub'iq' chik. ⁴Sib'alaj xujkib'ochi'j chi käqaya chke chi ri e are' xuquje' ketob' chke ri qachalal ri k'o ki rajwaxik. ⁵iNim na ri xka'no chuwäch ri xqachomaj uj chi kekowin che! Nab'e xkijach kib' pu q'ab' ri Qajaw Dios, te k'u ri' xkijach kib' chqe uj chunimaxik ri xqab'ij chke junam jas ru rayib'al ri Dios. ⁶Rumal ri' xqata' toq'ob' che ri Tito chi kutaqej u b'anik ru chaplem loq, are ru mulixik chixol ri tob'anik ri käpe pa iwanima'. ⁷Ri ix k'ut nim ri i b'anom pa ronojel: sib'alaj kixkojonik, sib'alaj kixna'wik keitijoj ri winaq, sib'alaj k'o iwetamb'al, sib'alaj kixok il che ronojel, xuquje' sib'alaj kujiwaj. Rumal ri' rajwaxik b'a' xuquje' chi nim chib'ana che ki to'ik ri qachalal ri k'o ki rajwaxik.

⁸Man are tä jun taqanik wa' ri tajin kinya chiwe. Xuwi kwaj chi kiwetamaj ri tajin käka'n nik'iaj kojonelab' chik ri sib'alaj käkaj ketob'anik rech käq'alajinik we qas tzij keiwaj ix ri qachalal. ⁹Iwetam chi k'u ix ri nimalaj toq'ob' ri xub'an ri Qajaw Jesucristo chiwe. Ri Are' q'inom, xub'an k'u meb'a' che rib' chub'anik utzil chiwe, rech rumal ru meb'a'il ri Are' ri ix kixq'inomarik.

¹⁰Chub'anik utzil chiwe kinya ri nu chomanik chrij ronojel wa'. Ri ix junab'ir utz xib'ano xichap loq u b'anik we utzil ri'. Man xaq tä k'u xichap u b'anik wa', xane ruk' nimalaj kikitomal xib'an wa'. ¹¹Kämik k'ut chitaqej u b'anik wa' k'ä kik'is na u wäch ruk' nimalaj kikitomal jas ri i b'anom petinaq loq. Chiya b'a' jas ri kixkowin che, jas ri k'o iwuk'. ¹²We jun winaq qas k'o ru rayib'al chuya'ik ri tob'anik, ri Dios kuk'amowaj ri' ri sipanik joropa' ri k'o ruk'. Ri Are' man kuta' tä ri man k'o tä ruk' jun.

¹³Man are tä kwaj chi xa ix kixkanaj kan pa meb'a'il rumal ri ki to'ik nik'iaj chik. ¹⁴Ri kwaj in are la' chi junam ri jastaq iwe k'olik. Kämik ri ix k'o ri jastaq iwe che ki to'ik nik'iaj chik chupam ri ki rajwaxik. Käpe k'u na ri q'ij aretaq k'o na ri i rajwaxik ix. Ri e are' k'ut kixkito' na ix aretaq k'o i rajwaxik. Je ri' junam ri tewchib'al kiriqo. ¹⁵Are je wa' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Ri jun ri k'ia xuriqo, man xok'ow tä u wi' ri xkanaj ruk'. E k'u ri jun ri man k'ia taj xuriqo, xaq are xub'ana che," —kächa'.

Waral käqil wi jachin taq ri xetaq b'i che rachi'l ri Tito

¹⁶Maltiox che ri Dios rumal chi xuya pa ranima' ri Tito chi sib'alaj kok il chiwe jas ri kinb'an in. ¹⁷Ri are k'ut xunimaj jas ri xintaq wi. Rumal chi ri are' xuquje' sib'alaj kok il chiwe, are kraj käril chi na i wäch. Rumal ri' kämik pa ranima' käpe wi ri ke'k, kopan na iwuk'.

¹⁸Junam ruk' ri Tito tajin kâqataq b'i jun qachalal chik. Ri qachalal ri sib'alaj utz kech'aw konojel ri qachalal kojonelab' chrij rumal chi sib'alaj utz u b'anom chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. ¹⁹Man xuwi tä wa', xane xuquje' are ri are' ri xkicha' ri qachalal kojonelab' che qachi'l pa ri qa b'inem che qa to'ik pa we chak ri' ri tajin kâqa'no chunimarisaxik u q'ij ri Dios xuquje' chuk'utik chi sib'alaj kixkikot chub'anik ri utzil. Wa' we chak ri' are ru ya'ik ri käpe pa ranima' jun che ki to'ik ri k'o ki rajwaxik. ²⁰Je ri' tajin kâqa'no rech man k'o tä jun kub'ij tzij chqij rumal rech we nimalaj sipanik ri' ri tajin kâqamulij. ²¹Tajin kâqakoj qa chuq'ab' chub'anik ri qas taqal u b'anik, man xuwi tä chuwäch ri Dios, xane xuquje' chkiwäch ri winaq.

²²Kuk' ri e are' tajin kâqataq b'i jun qachalal chik ri qilom chi sib'alaj kok il chub'anik ronojel. Kämik k'ut sib'alaj kâkikotik rumal chi qas kâku'b'i u k'ux chiwij. ²³We k'o jachin jun k'o jas kuta' chrij ri Tito, chib'ij che chi are wachi'l ri junam kâchakun wuk' che i patänixik ix. We k'o jun k'o jas kuta' chkij taq ri nik'iaj qachalal chik, chib'ij che chi ri e are' e taqowinaq b'i ri qachalal kojonelab', xuquje' chi kâkinimarisaj u q'ij ri Cristo. ²⁴Rumal ri', chik'utu b'a' chi qas tzij keiwaj ri e are'. Je ri' rech kâketamaj konojel ri qachalal kojonelab'. Xuquje' rech ketam chi man xaq tä loq' kâqab'ij chi kujkikot uj iwuk'.

Ri kojonelab' aj Corinto ketob' chke ri qachalal ri k'o ki rajwaxik

9 ¹Chrij k'u ri puaq ri kâmulix che ki to'ik ri qachalal kojonelab', qas tzij chi man rajwaxik tä chi k'o na ri kintz'ib'aj b'i chiwe. ²Je ri', rumal chi wetam chik chi k'o ri utzalaj i rayinik che ki to'ik. Amaq'el k'ut kinkikot chub'ixik wa' chke ri kojonelab' aj Macedonia chi ri ix, ri ix aj Acaya, sib'alaj kiwaj kixtob'anik. Junab'ir k'ut i chaplem loq u b'anik wa'. E k'ia k'ut chke ri aj Macedonia ri sib'alaj xyaktaj kanima' rumal ri nimalaj kikotemal ri k'o pa iwanima' ix. ³Pune je ri', e nu taqom k'u b'i ri qachalal ri' iwuk' rech qas je' kelik jas ri utz ri nu b'im chiwij chrij we tob'anik ri'. Kel kub'ij chi qas tzij kib'an u b'anik iwib' che ki to'ik ri qachalal jas ri nu b'im kanoq. ⁴We ne e k'o jujun aj Macedonia keb'e' wuk' in, te k'u ri' aretaq kujopanik mäja' kimulij we tob'anik ri'. We je ri', xa kel na qa k'ixb'al uj ri' rumal chi sib'alaj qa ku'b'am qa k'ux chiwij. E ta k'u lo ri ix, ¿a mat kel na i k'ixb'al ri'? ⁵Rumal ri' tzrajwaxik wi xinta' toq'ob' chke ri qachalal chi keopan iwuk' nab'e rech kixkito' chumulixik apan ri sipanik ri i b'im chi kiya petinaq loq. Je ri' ri sipanik ri kimulij k'o chik aretaq kujopanik, q'alaj k'ut chi xpe pa ri iwanima', man xa tä kâqatoq'ij na chiwe.

⁶Chna'taj wa' chiwe: Jachin ri man nim taj kutiko, man nim tä ri' ri kuyako. Jachin k'u ri nim kutiko, nim na ri' ri kuyako. ⁷Chijujunal b'a' chiya jampa' ri käpe pa iwanima', man ruk' tä b'is, man xa tä kâtoq'ix

chiwe, rumal chi ri Dios loq' käril wi jachin ri kuya ruk' kikitomal. ⁸Ri Dios kākowinik kuya ronojel u wäch nimaq taq tewchib'al chiwe rech je ri' amaq'el k'o ronojel ri kajwataj chiwe, xuquje' rech sib'alaj k'o na iwe ronojel ri rajwaxik chub'anik ronojel u wäch utzil. ⁹Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

U yo'm k'ia u wäch tob'anik
chke ri meb'a'ib'.

Ri utzil ri kub'ano man k'o tä u k'isik,
—kächa'. ¹⁰Ri Dios ri kuya ri ija' ri kätikik, ri kuya ronojel u wäch ri kätijik, kuya na ronojel ri kajwataj chiwe che taq ri i tiko'n, xuquje' keuk'iyisaj na rech sib'alaj kewächinik. Je ri' rech kixkowinik kib'an ronojel u wäch utzil. ¹¹Je ri' ri ix k'o na ronojel u wäch q'inomal iwuk' rech kixkowinik kisipaj ri käpe pa iwanima'. Rumal k'u qech uj ri kujk'amow b'i ri puaq, ri qachalal ri kākik'am na ri sipanik ri kitaq b'ik sib'alaj kākīya na maltioxinik che ri Dios. ¹²Je ri', rumal chi aretaq kākaya we tob'anik ri' chke ri qachalal man xuwi taj kākaya ri rajwaxik chke, xane rumal wa' tajin kākā'no chi ri e are' sib'alaj kākīya na maltioxinik che ri Dios. ¹³Ri e are' kākīya na u q'ij ri Dios. We tob'anik ri' kuk'ut chkiwäch ri e are' chi ri ix sib'alaj kixniman che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kätzijox chrij ri Cristo. Xuquje' kākīnimarisaj na u q'ij ri Dios rumal ri tob'anik ri xpe pa iwanima' chke ri e are', xuquje' chke konojel. ¹⁴Käka'n k'u na orar pi wi', sib'alaj loq' k'ut kixkil na rumal chi q'alaj ri nimalaj u toq'ob' ri Dios ri i riqom. ¹⁵Qamaltioxij b'a' che ri Dios ri u sipam chqe, ri sib'alaj loq', ri man k'o tä je' wi, ri man kākariq tä tzij chumaltioxixik.

Ri apóstol Pablo kub'ij chi yo'm taqanik pu q'ab' rumal ri Qajaw Dios

10 ¹In wa', ri Pablo, kixinb'ochi'j rumal ri nimalaj u toq'ob' ri Cristo, xuquje' rumal ri nimalaj rutzil ranima'. Kāb'ixik chi aretaq in k'o iwuk' sib'alaj man kinb'an tä nimal. Kāb'ix k'ut chi aretaq man in k'o tä iwuk' ko kixinch'ab'ej b'i pa taq ri nu wuj ri kintz'ib'aj b'i chiwe. ²Kixinb'ochi'j b'a' chi aretaq kinopan iwuk', mikoj i chuq'ab' chwe rech k'āx kinch'aw chke jujun chiwe ix ri kākib'ij chi man utz tä ri kākā'n pa ri qa k'aslemal. Kākib'ij chi xa are kākā'no jas ri kākā'n ri winaq ajuwächulew. Kinya k'u nu tzij in chi kintak'ab'a wib' chkiwäch wa' we winaq ri'. ³Qas tzij chi ri uj xaq uj winaq. Man kujch'ojin tä k'ut jas ri winaq ajuwächulew. ⁴Je ri', rumal chi aretaq kujch'ojinik man je' tä kujch'ojinik jas ri kech'ojin ri winaq, xane are kākakoj ri chuq'ab' ri u yo'm ri Dios chqe chusachik u wäch apachike ri kākikoj ri winaq che ki to'ik kib'. ⁵Je ri' kujkowinik kākāsach u wäch apachike tzijtal ri kākīyax ri winaq chqij, xuquje' apachike u wäch q'ateb'al ri ruk' nimal kākikoj rech ri winaq man qas tä kākētamaj u wäch ri Dios. Kākachap na ronojel

ri ki chomanik ri winaq, kâqaya k'u pu q'ab' ri Cristo rech keniman che ri Are'. ⁶Aretaq k'ut ri ix iwetam chik jas ri' ri qas kojoniq, kâqaya qa tzij chuk'âjisaxik ki wâch ri man keniman taj.

⁷Ri ix are keiwil ri winaq jas ri ki b'antajik. We k'o jun kuna' pa ranima' chi qas rech ri Cristo, qas kuchomaj b'a' chi jas ri are' rech ri Cristo ri uj xuquje' uj rech ri Cristo. ⁸Pune b'a' kinya jub'iq' u wi' ri taqanik ri k'o pa qa q'ab', man kink'ix taj. Yo'm k'u we taqanik ri' pa qa q'ab' rumal ri Qajaw Dios rech kâk'oji u chuq'ab' ri i kojoniq. Man are tä k'u chusachik i wâch. ⁹Man kwaj taj chi kichomaj chi xa kixinxib'ij kumal taq ri nu wuj. ¹⁰Kâb'ixik chi sib'alaj k'âx kinch'aw chiwe pa taq ri nu wuj, chi sib'alaj k'âx kâtaq ri tzij ri k'o chupam. Kâb'ix k'ut chi aretaq in k'o iwuk' man k'o tä nu chuq'ab', xuquje' ri nu tzij xa tzel kâtatajik. ¹¹Jachin k'u ri kâb'in wa' we tzij ri' rajwaxik kâretamaj chi jas ri kujch'aw pa taq ri qa wuj ri qa taqom b'i chiwe aretaq naj uj k'o wi, je ri' xuquje' kujch'aw na aretaq uj k'o iwuk' chwinaqil.

¹²Man kukoch' tä qanima' kâqajunamaj qib' kuk' jujun ri xa kâkiya ki q'ij chb'il kib' o kâqa'n qe jas ri kâka'n ri e are'. We winaq ri' xa ki konil kâka'no aretaq xaq e are' keb'iniq chi utz ri tajin kâka'no, aretaq kâkijunamaj kib' ri jun ruk' ri jun chik. ¹³Ri uj man kâqa'n tä nimal che jachike ri man ya'tal tä chqe. Ri Dios are kâk'utuwa na chqawâch jawije' rajwaxik kujtäni wi chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Are'. Are k'u yo'winaq chqe chi kujopan iwuk' ix pa Corinto. ¹⁴Rumal ri' man xujel tä chrij ri ya'tal chqe. Are ta je ri', we ta mat uj ri' ri uj k'olinaq chik iwuk'. Are k'u ri uj ri xujopan iwuk' nab'e chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo. ¹⁵Man kâqa'n tä nimal che ri chak ri ka'nom nik'iaj chik, ri je' ta ne ri uj, uj b'anowinaq wa'. Xane kâqayej chi ri ix kixkojon na más. Rumal chi we je ri' kib'ano, kujkowinik kujchakun na más chixol. Man kujel tä k'u chrij ri ya'tal wi chqe. ¹⁶Te k'u ri' kâqachomaj kujel chi na apan rech kâqatzijoj na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio pa taq ri nik'iaj tinimit chik ri e k'o apan jela' chiwe ix. Man kâqa'n tä k'u nimal che ri chak ri u b'anom jun chik.

¹⁷Jachin ri qas kraj kunimarisaj rib', are chunimarisaj rib' rumal ri u b'anom ri Qajaw Dios. ¹⁸Je ri', rumal chi ri winaq ri utz kilitaj wi man are tä ri' ri utz kâch'aw chrij chb'il rib', xane are ri kâyi' u q'ij rumal ri Dios.

Ri apóstol Pablo kâch'aw chkij ri jule' winaq ri kâka'n che kib' chi e apóstoles

11 ¹iKwaj ta ne in chi kinikuy na jub'iq', pune b'a' je' kinch'awik jas jun konalaj winaq! Chib'ana b'a' toq'ob', chinikuyu b'a'. ²Sib'alaj kinna' k'âx pa wanima' chiwe. Are k'u ri Dios yo'winaq wa' we k'âx ri' pa wanima'. Je ri', rumal chi ri ix, ix nu yo'm chi che k'ulanem ruk' ri

Cristo. Are k'u kwaj kixintak'ab'a chuwäch ri Are' je' jas jun q'apoj ali ri xuwi ruk' Are' kák'uli wi. ³Kinxej k'u wib' we ne je' kib'ano jas ri xub'an ri Eva ri xsub' rumal ri kumätz ruk' ri itzel u no'j. We ne ruk' jub'iq' kiya iwib' pa sub'lik, man ruk' tä k'u ri i chomanik, man ruk' tä ronojel iwanima' kixpatänin che ri Cristo. ⁴Ri ix k'ut sib'alaj utz kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri käkitzijoj jun Jesús chik ri man junam tä ruk' ri käqatzijoj uj chiwe. Xuquje' sib'alaj utz u k'amik jun espíritu chik kib'ano ri man junam tä ruk' ri i k'amowam chik. Xuquje' kixkojon che jun evangelio chik ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru tob'anik ri Dios ri qa tzijom uj chiwe. ⁵Kinchomaj k'ut chi man are tä nim na ki b'anik chnuwäch in we jule' apóstoles ri' ri man qas e apóstoles, ri ix teren chkij. ⁶Pune b'a' ri in man qas tä ruk' utzil kinch'awik, ri wetamanik k'ut man je' tä ri!. Qa k'utum k'u wa' chiwäch ix amaq'el pa ronojel ri qa'nom.

⁷¿A xa ta k'u lo man utz tä xinb'ano aretaq xintzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe, man k'o tä jas xintoq'ij chiwe? iMan je' taj! Xinqasaj k'u nu q'ij in chb'il wib' chub'anik utzil chiwe, rech känimar i q'ij ix. ⁸Xink'am puaq chke nik'iaj qachalal kojonelab' chik aretaq xintoj kumal rech kinkoj wa' che i patänixik ix. ⁹Aretaq xink'o'ji iwuk', man k'o tä latz' xinya che jachin jun chiwe aretaq k'o nu rajwaxik. Ri xajwataj chwe are k'u xeyo'w ri qachalal ri xepe pa Macedonia. Je ri' xinchajij wib' rech man k'o tä latz' xinya chiwe. Je' k'u kintaqej na u b'anik wa'. ¹⁰Qas jikil ri wanima', je' jas ri qas tzij chrij Cristo ri wetamam, chi pa taq ri tinimit re ri Acaya man k'o tä jun ri käkowinik kesan na chwe ri kikitomal ri' ri kinna' pa ri wanima'. ¹¹¿Jas che je' kinb'ij wa'? ¿A xa lo man kixwaj taj? iMan je' tä ri! Ri Dios retam chi sib'alaj kixwaj.

¹²Ri tajin kinb'ano, kintaqej k'u na u b'anik wa', rech man kinya tä chke ri nik'iaj winaq chik ri te' xinb'ij chiwe chi kaka'n ke jas ri káqa'n uj. Je ri' rech man k'o tä kaka'n wi nimal, rech man kekikot tä na jas ri kujkikot wi uj. ¹³E are' k'u taq wa' ri xaq kákib'ij chi e apóstoles, winaq ri xaq kekisub' nik'iaj chik, ri kaka'n che kib' chi e apóstoles, chi e are' u taqo'n ri Cristo. ¹⁴Man kajmab'al tä k'u wa', rumal chi ri Satanás kub'an che rib' chi are jun ángel re saqil. ¹⁵Rumal ri' man kajmab'al tä ri' chi ri patänil taq re ri Satanás xuquje' kaka'n che kib' chi e b'anal taq utzil. Aretaq k'ut kápe ri k'isb'al re ri ki k'aslemal we winaq ri', ri tojb'al re ri kaka'no are kok na chkij.

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri k'äx ri u riqom rumal ru patänixik ri Dios

¹⁶Jumul chik kinb'ij chiwe: K'o jun muchomaj chi xa in elinaq ch'uj. We k'u je wa' kichomaj, chiya b'a' chwe chi kinch'aw iwuk' je' jas jun ch'uj achi, rech ri in kuya' kinnimarisaj jub'iq' wib'. ¹⁷Ri tajin kinb'ij chanim ri' man are tä ri Dios in taqowinaq chub'ixik, xane ruk' nu ch'ujlal tajin kinb'ij wa', je' ta ne chi

gas tzij xa tajin kinnimarisaj wib'. ¹⁸Rumal chi e k'ia ri kâkinimarisaj kib' che ri jastaq rech ruwâchulew, ri in xuquje' kinnimarisaj na wib'. ¹⁹Rumal chi ri ix sib'alaj k'o ri i no'j, utz k'u kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri xa e ch'uj. ²⁰Ri ix sib'alaj utz kib'an che ki k'ulaxik ri winaq ri kixkitaq che ki patänixik, ri xaq kâkich'ak puaq chiwij, ri kesub'un chiwe ruk' nimal rech kâka'n ke chiwe, ri tzel kixkil wî, ri xuquje' kixkich'ay chipalaj. ²¹Pune b'a' kink'ixik, kinb'ij chi ri uj man k'o tä ri qa k'a'nal chub'anik wa'.

Apachike k'u ri man kâkixej tä wi kib' ri e are' che, ri in xuquje' man kinxej tä wib' che. Xa b'a' kinch'aw jas jun ch'uj. ²²¿A hebreos ri e are'? Ri in xuquje' in hebreo. ¿A e winaq aj Israel ri e are'? Ri in xuquje' in aj Israel. ¿A are ri Abraham ki mam ri e are'? Ri in xuquje' are nu mam ri Abraham. ²³¿A e patänil taq re ri Cristo ri e are'? Ri in sib'alaj kinpatänij na ri Cristo chkiwâch ri e are', pune b'a' je' kinch'aw jas jun ch'uj aretaq je' kinb'ij wa'. Nim na ri chak nu b'anom chkiwâch ri e are', k'ia mul k'ut nu riqom ch'ayik chkiwâch ri e are', k'ia mul in kojom pa che' chkiwâch ri e are', k'ia mul k'ut tzukum nu kâmisaxik kumal ri winaq. ²⁴Job' mul xintij ri juwinaq b'elejajuj ch'ayik kumal ri winaq aj Israel. ²⁵Oxmul in ch'ayom ruk' che' kumal ri romanos, jumul k'ut xinb'an chab'aj. Oxmul xqaj ri barco ri in b'enaq wi chuxe' ri ja'. Jumul ri' xink'o'ji jun q'ij ruk' jun aq'ab' puwi' ri nimalaj uwoja' re ri mar. ²⁶K'ia mul nu b'anom b'inem. Xa jub'iq' k'ut man in kâminaq pa taq nimaq taq ja', xa jub'iq' man in kâminaq kumal taq elaq'omab', kumal ri nu winaqil in o kumal estranjerab'. Xa jub'iq' man in kâminaq pa taq tinimit, pa taq juyub', pa ri mar, xuquje' kumal ri winaq ri xaq kâkib'ij chi e qachalal. ²⁷Sib'alaj nu riqom k'âx pa taq chak ri kuya nimalaj kosik, k'ia mul k'ut elinaq nu waram. Nu riqom numik, xuquje' chaq'ij chi'. K'ia mul man k'o tä nu wa. Nu riqom k'âx rumal ri tew, man xub'an tä k'u ri watz'iaq.

²⁸Man xuwi tä k'u wa' ri k'âx ri nu riqom, xane ronojel q'ij sib'alaj kinok il chke taq konojel ri qachalal kojonelab'. ²⁹We k'o jachin jun ri man k'o tä u chuq'ab', kinna' wa' pa wanima' chi je' ta ne in ri' man k'o tä nu chuq'ab'. We k'o jachin jun ri xb'an che chi kâtzaqik xa rumal ri kub'an jun chik, ri in kink'ixik, xuquje' kâpe woyowal. ³⁰We rajwaxik kinnimarisaj wib', kinnimarisaj na wib' rumal ri kâk'utuwik chi man k'o tä nu chuq'ab'. ³¹Ri Dios, ru Tat ri Qajaw Jesucristo, ri taqal che chi käyi' u q'ij amaq'el ronojel q'ij pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, ri Are' retam chi qas tzij ri kinb'ij. ³²Aretaq xink'o'ji pa ri tinimit Damasco, ri q'atal tzij ri kâpatänin che ri tat Aretas ri nim taqanel xeukoj chajinelab' chi' ri u chi' taq b'e re ri tinimit Damasco che nu k'amik b'i pa che'. ³³Xinqasax k'u b'i pa jun chikâch ruk' jun kolob' pa jun ventana ri k'o pa ri tapya ri k'o chrij ri tinimit. Xa je ri' man xinqaj tä pa ki q'ab'.

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri k'utum chuwâch rumal ri Dios

12 ¹Man k'o tä kuch'ak jun we kunimarisaj rib'. Pune je ri', rajwaxik wi chi kintzijon chrij ri xuk'ut ri Qajaw Jesús

chnuwäch, ri xq'alajisax rumal. ²Wetam u wäch jun achi^b ri kojonel che ri Cristo, xke' kajlajuj junab' wa' xk'am b'i k'ä pa ri urox kaj. Man wetam tä k'ut we xk'am b'i chwinaqil o man chwinaqil taj. Xuwi ri Dios retam. ³Wetam k'ut chi ri achi ri' xk'am b'i chikaj. We chwinaqil xk'am b'ik o man chwinaqil taj, man wetam tä wa'. Xuwi ri Dios retam. ⁴Xk'am k'u b'i we achi ri' pa ri je'lalaj k'olib'al “paraíso” u b'i', jawije' xeuta wi tzij ri man etamtal taj, ri man ya'tal tä che jun winaq kub'ij. ⁵Ri in kinkowinik kinnimarisaj wib' che jun achi jas ri achi ri', ri in k'ut man kinnimarisaj tä wib', xane xaq xuwi kinnimarisaj wib' che ronojel ri käk'utuwik chi man k'o tä nu chuq'ab'. ⁶Pune ta k'u ri in kwaj kinnimarisaj wib', man xa tä k'u jun konil ri' rumal chi xuwi are tajin kinb'ij ri qas tzij. Man kinb'an tä k'ut rech man k'o tä jun kuchomaj chi sib'alaj nim na nu b'anik chuwäch ri kärilo kinb'ano o ri kuto chi kinb'ij.

⁷Rech man kinnimarisaj tä wib' che ri xuq'alajisaj ri Dios chnuwäch, ri sib'alaj e kajmab'al wa', xya'taj jun k'äxalaj yab'il chwe ri je' ta ne jun k'ix ri ch'ikil che ri nu cuerpo. Jun yab'il wa', ru taqom loq ri Satanás chub'anik k'äx chwe. ⁸Oxmul nu b'ochi'm ri Dios. Xinta' che chi käresaj wa' we k'äx ri' pa ri nu cuerpo. ⁹U b'im k'u ri Dios chwe: “Ri nu toq'ob' ri k'o pa wi' xuwi wa' ri rajwaxik chawe. Qas q'alaj k'u na ri nu chuq'ab' aretaq ri winaq man k'o tä u chuq'ab' ri are'” —xcha chwe. Rumal ri' kinkikotik chi man k'o tä nu chuq'ab', rech kät'alajin ru chuq'ab' ri Cristo pa ri nu k'aslemal. ¹⁰Rumal ri' kinkikotik chi man k'o tä nu chuq'ab', kinkikotik pune kinyoq'ik, pune man k'o ri kajwataj chwe, pune käb'an k'äx chwe kumal ri winaq, pune kinriq k'äxk'ol rumal ru patänixik ri Cristo. Je ri', rumal chi aretaq man k'o tä nu chuq'ab' are chi' kinna' chi qas k'o nu chuq'ab'.

Ri apóstol Pablo sib'alaj kok il chke ri qachalal kojonelab' aj Corinto

¹¹Je' xinb'antaj jun ch'uj aretaq xinnimarisaj wib' chb'il wib'. Ix k'ut xinitaqchi'l chi je' kinb'ano. Are k'u ix ri' ri rajwaxik kinimarisaj nu q'ij. Man are tä k'u nim na ki b'anik chnuwäch in ri jule' taq apóstoles ri' ri i terenem ix, pune b'a' man nim tä nu b'anik in chiwäch ix. ¹²Ri chak ri xinb'an iwuk' ruk' nimalaj paciencia, are xb'antaj wa' kuk' nimaq taq k'utb'al, etal, xuquje' kajmab'al ri xk'utuwik chi qas tzij in apóstol. ¹³Man are tä k'u nim na xeinwil wi ri nik'iaj taq qachalal kojonelab' chik chiwäch ix. ¿A xa k'äx kina' ix chwe rumal chi man xinta' tä ri nu rajwaxik chiwe? We k'u are je ri', xa b'a' chisacha nu mak che ri k'äx ri xinb'an chiwe.

¹⁴Kämik k'ut nu b'anom chi u b'anik wib' rech kinopan iwuk' churoxmul. Man kinya tä k'u latz' chiwe. Man are tä k'u kintzukuj ri k'o

^b 12:2 Ri achi ri' are ri Pablo mismo.

iwuk', xane ix ri' ri kintzujuk. Are k'u ri nan tat ri rajwaxik käkich'ak puaq che ki tzuqik ri kalk'ual, man are tä ri alk'ualaxelab' ri rajwaxik käkich'ak puaq che ri ki nan ki tat. ¹⁵Ri in ruk' kikitomal kinsach na ri k'o wuk'. Kinya k'u nu tzij, kinriq na in apachike u wäch k'äx chub'anik utzil chiwe. Pune b'a' kinwilo chi aretaq sib'alaj kixwaj na, ri ix man qas tä kiniwaj in.

¹⁶E k'o k'u jujun ri pune käkich'ob'o chi man xinya tä latz' chiwe, käkib'ij chi xa xixinsub'u rech kixqaj pa nu q'ab'. ¹⁷¿A xa ta k'u xixinsub' rumal jun chke ri xeintaq b'i iwuk'? iMan je' taj! ¹⁸Xinta' toq'ob' che ri Tito chi kopan na iwuk', xuquje' xintaq b'i ri jun qachalal chik ruk'. ¿A xa ta k'u xixusub' ri Tito? ¿A mat qas tzij chi junam qa no'j ri uj kieb', xuquje' junam ri qanima'? iJe', je ri'!

¹⁹We ne ri ix kichomaj chi xa tajin kätato' qib' chiwäch. iMan je' tä k'u ri'! Xane chuwäch ri Dios tajin kujtzijon wi pa ru b'i' ri Cristo. Loq'alaj taq qachalal, ronojel k'u wa' ri kätano, kätan wa' rech ri ix käk'oji u chuq'ab' ri i kojoniq. ²⁰Kinok il chiwe chi aretaq kinopan iwuk' kinriqo chi man je' tä i b'anom jas ri kwaj in, xuquje' chi ri in man je' tä nu b'anik in jas ri kiwaj ix. Kinok il chiwe chi kinriq ne chi k'o ch'oj chixol, chi k'äx kina' chb'il taq iwib', chi k'o iwoyowal, chi kinriq ne chi xuwi kitzujuk ri utz chiwe ix, man kitzujuk tä k'u ri utz chke nik'iaj chik, chi kiyak tzijtal, chi kib'ij tzij chb'il taq iwib', chi kib'an i nimal, chi i tukim k'u iwib'. ²¹Kinok il chiwe chi aretaq kinopan chi jumul iwuk', ri nu Dios kätasaj nu k'ixb'al rumal iwech, kinoq' k'u ri' rumal chi e k'ia chiwe ri tzojer loq e makuninaq, man ki yo'm tä k'u kan u b'anik ronojel u wäch mak ri äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chkiwäch ri winaq, xane xaq are kätan na jas ri kätan ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', kätan k'u ke ronojel u wäch etzelal jachike ri utz käkil wi.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri kojonelab', kuya k'u b'i rutzil ki wäch

13 ¹Are b'a' urox mul wa' ri kinopan iwuk'. Ronojel ri kächomax rij rajwaxik kächomax wa' ruk' ri ki tzij kieb' o we ne oxib' qachalal ri käkialajisaj ri xb'anik (je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik). ²Chke ri e makuninaq kan nab'e, xuquje' chke konojel, kämik ri naj in k'o wi, kinb'ij chi na jumul ri pixab' ri xinya chiwe aretaq xinopan iwuk' chukamul, chi we kinopan chi jumul iwuk' man kintoq'ob'isaj tä na i wäch. ³Te k'u ri' kiwil na ri tajin kitzujuk, chi ri Cristo, are käch'aw iwuk' rumal wech in. Ri Cristo k'ut man are tä jun winaq ri man k'o tä u chuq'ab' aretaq käch'aw iwuk', xane ri Are' kuk'ut na ru chuq'ab' chixol. ⁴Pune qas tzij chi ri Cristo xkämisax cho ri cruz je' ta ne chi man k'o tä u chuq'ab', k'asal ri Are' kämik rumal ru chuq'ab' ri Dios. Ri uj xuquje', pune ta ne man k'o tä qa chuq'ab' junam jas ru b'anik ri Cristo, uj k'asal k'ut junam ruk' ri Are' rumal ru chuq'ab' ri Dios rech kujkowinik kujpatänin chiwe ix.

⁵Chichomaj b'a' pa ri iwanima' we qas ix kojoninaq che ri Cristo. Qas china' iwib' jas ri i b'anik. ¿A mat kich'ob'o chi ri Jesucristo k'o pa ri iwanima', o we ne xaq kib'ij chi ix kojoninaq? ⁶Kwaj k'ut chi kiwetamaj chi ri uj man xaq tä kâqab'ij chi uj kojoninaq. ⁷Kâqa'n k'u orar pi wi' cho ri Dios rech ri ix man kib'an tä ri man utz taj. Man are tä k'u kâqaj kujilitajik chi ri uj k'o qa no'j, xane xaq are kâqaj chi ri ix kib'an ri qas utz, pune kâb'ixik chi xa man k'o tä qa no'j uj. ⁸Man k'o tä k'u jas kujkowinik kâqa'n chrij ri qas tzij, xane xuwi are kâqato' u wi' ri qas tzij. ⁹Rumal ri' ri uj kujkikotik aretaq man k'o tä qa chuq'ab', rech ri ix kâk'o'ji i chuq'ab'. Kâqataqej k'u u b'anik orar pi wi' rech qas je' kixel na jas ri kraj ri Dios. ¹⁰Kintz'ib'aj k'u b'i we wuj ri' chiwe mäjoq kinopan iwuk', rech aretaq kinopanik man rajwaxik taj kinyajan chiwe aretaq kinkoj ri taqanik ri k'o pa nu q'ab'. Are taqanik wa' ru yo'm ri Qajaw Dios chwe chuya'ik u chuq'ab' ri i kojonik, man are tä chusachik i wäch ix.

¹¹iCh'ab'ej chik, qachalal! Chuk'isb'al ronojel kinb'ij chiwe chi chikojo i chuq'ab' rech qas je' kixel na jas ri kraj ri Dios, chiku'b'isala i k'ux, xa jun chixchomanoq, k'ol utzil chixol. We je ri' kib'ano, ri Dios ri kuya uxlanem che ri iwanima', ri xuquje' sib'alaj kixraj, kâk'o'ji na iwuk'. ¹²Chiyala rutzil i wäch chijujunal. Chitz'umaj iwib' chuwäch ri Dios chuk'utik chi kiwaj iwib'. ¹³Konojel ri qachalal kojonelab' kâkiya b'i rutzil i wäch.

¹⁴Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch. Chk'ol ta na ri rutzil ranima' ri Dios iwuk', chku'b'isax ta k'u i k'ux iwonojel rumal ri Loq'alaj Espiritu ri k'o iwuk' amaq'el ronojel q'ij. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ GALACIA

RI apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Galacia

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Man in kojom tä kumal winaq, man in taqom tä kumal winaq, xane rumal ri Jesucristo, xuquje' rumal ri Dios qa Tat ri xk'astajisan ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'. ²Ri in, wachi'l konojel ri qachalal ri e k'o wuk', kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ix ri' ri qachalal kojonelab' ri ix k'o pa taq ri tinimit re Galacia. ³Are ta b'a' ri Dios qa Tat, xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima!. ⁴Ri Qajaw Jesucristo xujach rib' rech käkämisax rumal qech chutojik ri qa mak, che qa torik pu q'ab' we uwächulew ri' re etzelal. Je' xub'an wa' rumal chi are wa' u rayib'al ri Dios qa Tat. ⁵iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios kämik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

Rajwaxik chi xa jun u wäch ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio kätzijoxik

⁶Sib'alaj kinkajmaj wa' chi chanim tajin kiya kan ri Dios, ri xixusik'ij rumal ri toq'ob' ri xub'an Cristo chqe, tajin k'u kitaqej u tzijoxik jun “evangelio” chik ri jun chi wi. ⁷Man kinb'ij taj chi qas tzij k'o chi jun qas “evangelio” chik, xane xa e k'o jujun ri kixkisacho. E are' kākaj kākik'ex ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo. ⁸Pune ta ne jun chqe uj, we ne jun ángel ri käpe chikaj ri kutzijoj chiwe jun evangelio chik ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri qa tzijom uj chiwe, käch'at ta na tzij puwi' rumal ri Dios chi kāk'äjisax u wäch ri are!. ⁹Jas ri qa b'im nab'e, xuquje' kämik kinb'ij chi jumul: We k'o jun kutzijoj jun evangelio chik chiwe ri man junam tä ruk' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri ix kojoninaq wi, käch'at na tzij puwi' rumal ri Dios chi kāk'äjisax u wäch ri are!.

¹⁰¿A are lo kwaj chi utz kinil wi kumal ri winaq chi je' kinb'ij wa? iMan are taj! Ri kwaj in are la' chi utz kinil wi rumal ri Dios. iWe ta qas tzij wa' chi are kwaj chi nim kinil wi kumal ri winaq, man in tä b'a' jun qas patänil re ri Cristo!

Ri apóstol Pablo kutzijoj ri xub'ano aretaq xok che apóstol

¹¹Chiwetamaj b'a', qachalal, chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kintzijoj chiwe, man are tä ki chomanik winaq. ¹²Man xa tä jun winaq xyo'w wa' chwe, man xa tä xintijox che rumal jachin jun, xane are ri Jesucristo xq'alajisan wa' chnuwäch.

¹³Ri ix i tom jas je' ri xinb'an pa ri nu k'aslemal nab'e kanoq, aretaq xintaqej na ri e kojoniqaj wi ri winaq aj Israel. Iwetam chi sib'alaj xinb'an k'äx chke ri winaq ri e rech ri Dios, e are k'u wa' ri qachalal kojonelab'. Are ta xwaj xinsach ki wäch. ¹⁴Aretaq xintaqej na ri e kojoniqaj wi ri winaq aj Israel, ri in k'o na más nu no'j chrij wa' we kojoniqaj ri' chkiwäch k'ia chke ri nu winaqil ri junam ki junab' wuk' pa taq ri q'ij ri'. Je ri', rumal chi sib'alaj xinkoj nu chuq'ab' in chub'anik ri ki naq'atisam wi kib' ri nu mam ojer. ¹⁵Are k'u ri Dios xinucha' tzaretaq mäjoq kil nu wäch, xinusik'ij chupatänixik rumal chi xutoq'ob'isaj nu wäch. ¹⁶Aretaq xuchomaj chi utz je' kub'ano, xub'ano chi kinwetamaj u wäch ri u K'ojol pa wanima', rech kintzijoj ru Loq' Pixab' chrij ru tob'anik ri Are' chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Aretaq je' xb'antaj wa', man xinta' tä u no'j jachin jun winaq chik. ¹⁷Man xine' tä pa Jerusalén chuta'ik ki no'j ri xeb'ok che taq apóstoles nab'e chnuwäch in, xane chanim xine' pa Arabia, te k'u ri' xintzelej chi jumul pa ri tinimit Damasco.

¹⁸Ok'owinaq chi oxib' junab', te k'u ri' xine' pa ri tinimit Jerusalén. Are chi' xinwetamaj u wäch ri Pedro, olajuj q'ij k'ut xink'o'ji na ruk' ri are'. ¹⁹Man k'o tä k'u jun apóstol chik xinwil u wäch chila', xane xuwi ri Jacobo ru chaq' ri Qajaw Jesús.^a ²⁰Kinjikib'a' u b'ixik cho ri Dios chi ri tajin kintz'ib'aj b'i chiwe are ri qas tzij.

²¹Aretaq xinel b'i pa Jerusalén, xine' pa taq ri juyub' re Siria xuquje' re Cilicia. ²²Man etamtal tä k'u nu wäch kumal ri qachalal kojonelab' che ri Cristo ri e k'o pa taq ri tinimit re Judea pa taq ri q'ij ri'. ²³Ri e are' xuwi ki tom u tzijol: "Ri achi ri xub'an k'äx chqe nab'e, kämik kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chrij ri kojoniqaj ri xraj xusach u wäch nab'e," —xecha ri'. ²⁴Xkiya k'u u q'ij ri Dios rumal wech in.

Ri apóstol Pablo käk'ulax kumal ri nik'iaj apóstoles chik

2 ¹Ok'owinaq chi kajlajuj junab', te k'u ri' xine' chi jumul pa ri tinimit Jerusalén, wachi'l ri Bernabé. Xuquje' xink'am b'i ri Tito wuk'. ²Xine'

^a 1:19 Ri Jacobo ri' are k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' pa Jerusalén.

pa Jerusalén rumal chi ri Dios xuk'ut chnuwäch chi rajwaxik kine' jela'. Chila' pa Jerusalén xeintzajib'ej ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' pa ki tukiel wi, xink'ut k'u ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch jas ri kintzijoje in chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Je wa' xinb'ano rech käkilo chi man xaq tä loq' ri chak nu b'anom o ri kinb'an na chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³iUtz b'a' xkita ri xinb'ij! Che ri Tito ri k'o wuk' man xkikoj tä ki chuq'ab' chub'ixik chi rajwaxik kok retal ri ojer trato che ru cuerpo, pune ri are' man aj Israel taj. ⁴E k'o k'u jujun ri kaka'n che kib' chi e kojonelab' ri xaq chk'uyal xeb'ok chqaxol. Are ta xkaj chi xok retal ri ojer trato che ri Tito. Ri e are' xeb'ok chqaxol xaq che rilik jas kaka'n uj, ri uj tzoqopital chi rumal ri Cristo pu q'ab' ri ojer Pixab'. Are k'u käkaj chi kujq'ax chi jumul pu q'ab' wa'. ⁵Man jub'iq' tä xqaya qib' pa sub'ik chke, rech ri ix kuya' kitaqej ri Qas Tzij re ri Evangelio.

⁶Ri tata'ib' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' ri e k'o pa Jerusalén, man k'o tä jun tijonik chik ri xkiya chwe in. Ri e are', pune nimaq ki b'anik, man k'o tä we in chke. Ri Dios k'ut xaq junam keril wi konojel ri winaq. ⁷Man k'o tä jun tijonik chik ri xkiya chwe, xane xkich'ob'o chi qas tzij yo'm pa nu q'ab' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, je' jas ri Pedro yo'm pu q'ab' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri winaq aj Israel. ⁸Are k'u ri Dios ri xtaqow b'i ri Pedro rech kok che apóstol chkixol ri winaq aj Israel, are ri Are' xintaqow b'i in xuquje' rech kinok che apóstol chkixol ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj.

⁹Ri Jacobo, ri Pedro, ri Juan, ri ki nimaqil ri qachalal kojonelab', aretaq xkich'ob'o chi qas tzij ri Dios u yo'm wa' pa nu q'ab' we chak ri' ri nim u b'anik, xkichap ri qa q'ab', ri in wachi'l ri Bernabé, chuk'utik chi kujkaj, xuquje' chuk'utik chi utz käkilo chi ri uj kätzijoje ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Are k'u ri e are' käkitzijoje na wa' we Evangelio ri' chke ri winaq aj Israel. ¹⁰Xuwi xkib'ij chi rajwaxik kena'taj ri meb'a'ib' chqe. Are k'u wa' xuquje' ri nu kojom nu chuq'ab' chub'anik.

Ri apóstol Pablo kuyaj ri apóstol Pedro pa ri tinimit Antioquía

¹¹Aretaq k'ut xopan ri Pedro pa Antioquía, xajwataj na chi xinyaj chkiwäch konojel rumal chi qas tzij man utz tä ri tajin kub'ano. ¹²Ri are' käwi' kuk' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj. Aretaq xeopan jujun winaq aj Israel ri e taqom b'i rumal ri Jacobo, ri apóstol Pedro xutas rib' chki' ri nik'iaj winaq, man xwi' tä chi kuk'. Je' xub'ano rumal chi xujej rib' chkiwäch ri winaq aj Israel ri e naq'atalik chi kok retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. ^b ¹³Xuquje' ri nik'iaj kojonelab' chik aj Israel xka'n ke ri xub'an

^b 2:12 "Circuncisión": Chawila' ri Hechos 7:8, nota.

ri Pedro, xaq kieb' chi ki wäch xka'no. Xuquje' ne ri Bernabé xuta ri xkib'ij, xub'an re ri xka'n ri e are'. ¹⁴Aretaq k'ut xinwilo chi ri Pedro kuk' ri nik'iaj kojonelab' chik man qas tä utz kâka'no, chi man je' tä kâka'no jas ri kub'ij ri Qas Tzij re ri Evangelio, xinb'ij che ri Pedro chkiwäch konojel ri e k'olik: "We ri at, at ri' qas at jun winaq aj Israel, kab'an awe jas ri kâka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj, ri man je' taj jas ri kâka'n ri winaq aj Israel, ¿jas che kakoj a chuq'ab' chub'ixik chke ri nik'iaj winaq chik chi kâka'n ke jas ri e naq'atal wi ri winaq aj Israel?" —xincha che.

**Waral kâqil wi chi ri winaq aj Israel kâkiriq na ru tob'anik
ri Dios rumal ri kojoniq je' jas ri nik'iaj winaq chik**

¹⁵Ri uj, uj winaq aj Israel rumal chi je' qa b'anik wa' xil qa wäch. Ri uj, pune ta ne uj ajmakib', man uj ajmakib' taj je' jas ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj ri kepe pa nik'iaj tinimit chik. ¹⁶Pune ta ne je ri', qetam chi jun winaq man jikom tä ri ranima' ri' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xane xuwi kâjikomataj ri ranima' rumal chi kâkojon che ri Jesucristo. Rumal ri' ri uj xuquje' uj kojoniq che ri Jesucristo rech kâjikomataj ri qanima' cho ri Dios xa rumal chi uj kojoniq che ri Cristo, man rumal tä ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'. Man k'o tä k'u jun winaq ri kâjikomataj ri ranima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'.

¹⁷We k'u aretaq kâqaj chi kâjikomataj ri qanima' cho ri Dios rumal ri Cristo, kel k'u chi saq chi ri uj, uj ajmakib', ¿a kel kub'ij lo ri' chi ri Cristo are kâb'anow ajmakib' chqe? ¡Man je' tä k'u ri'! ¹⁸We k'u ri in kinyak chi loq jumul ri tijoniq ri xinsach u wäch, keintijoj chi jumul ri winaq che, mak ri' ri kinb'ano. ¹⁹Ri in k'ut, je' ta ne in kâminaq chik chuwäch ri u Pixab' ri Moisés. ¡Tzare ri Pixab' xinkâmisaniq! Je' xink'ulmaj rech qas kink'asi na chupâtänixik ri Dios. ²⁰Je' ta ne in kâminaq chik, in ripil cho ri cruz junam ruk' ri Cristo. We je ri', man in tä chik in k'aslik, xane are ri Cristo k'asal chi pa ri wanima'. Ri nu k'aslemal kâmik cho we uwächulew, are wa' ri k'aslemal ri xinriqo rumal chi xinkojon che ri Cristo ru K'ojol ri Dios, ri xinraj, ri xujach rib' pa ri kâmikal rumal wech. ²¹Ri in sib'alaj nim kinwil wi chi ri Dios xutoq'ob'isaj qa wäch. Qas tzij man kwaj taj kinwetzelaq wa'. We ta kuya' kâjikomataj ri qanima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab', xaq ta b'a' loq' ri' xkâmisax ri Cristo.

**Xuwi rumal chi kujkojonik k'o ri Loq'alaj
Espíritu rech ri Dios pa qanima'**

3 ¹Ri ix, ix aj Galacia, isib'alaj man kita tä tzij! ¿Jachin lo ri xub'an sub'unik chiwe, ri xixsub'uwik rech man kinimaj tä ri Qas Tzij? Aretaq xqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe, qas utz xqa'n chuq'alajisaxik

wa' chiwäch jas ri xub'an ri Jesucristo, jas ri xkämisax ri Are' cho ri cruz. ²Xuwi b'a' kwaj chi kib'ij chwe: ¿A k'o ri Loq'alaj Espíritu pa iwanima' rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés? iMan je' tä ri!! ¿A mat rumal chi xikoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xito? iJe', je ri!! ³¿A are k'u kichomaj u k'isik xaq ruk' ri i chuq'ab' ix ri xichaplej u b'anik ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu? iSib'alaj b'a' man kok tä tzij ri' pa i jolom! ⁴¿A xaq loq' i ch'ijom k'ia k'äx'ol pa ri i k'aslema! Kwaj b'a' chi qas tzij k'o u patän wa' chiwe. ⁵Aretaq ri Dios kuya ri Loq'alaj Espíritu chiwe xuquje' kub'an taq kajmab'al chixol, ¿jas che je' kub'an wa'? Man kub'an tä ri' xa rumal chi kib'ano jas ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, xane rumal chi kita ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xuquje' kikojo.

⁶Ri qa mam Abraham xkojon che ri Dios, rumal k'u ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima' ri are'. ⁷Qas rajwaxik b'a' chi kiwetamaj chi ri qas ralk'ual ri qa mam Abraham, e are' wa' konojel ri kekojonik. ⁸Chupam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik u b'im loq' ri Dios ojer chi kub'an na jikom che ri kanima' ri nik'iaj winaq chik ri man e aj Israel taj we kekojonik. Rumal ri' xuya u b'ixik we utzalaj tzij ri' che ri qa mam Abraham: “Ronojel ki wäch winaq ri e k'o cho ruwächulew ketewchitaj na rumal awech,” —xcha che. ⁹Ri qa mam Abraham xkojonik, xuriq k'u ru tewchib'al ri Dios. Xaq je ri' konojel ri kekojonik ketewchitaj na junam jas ri xb'an che ri are'.

¹⁰Konojel ri ki jikib'am ki k'ux chrij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, käq'at na tzij wa' pa ki wi' rumal ri Dios chi käk'äjisax ki wäch. Tz'ib'tal k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Jachin ri man kub'an tä ronojel ri tz'ib'tal chupam ri wuj re ri Pixab' amaq'el ronojel q'ij, käk'äjisax na u wäch wa',” —kächa'. ¹¹Qas elinaq k'u chi saq chi man k'o tä jun winaq ri käjikomataj ri ranima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Kub'ij k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri winaq ri jikom ranima' cho ri Dios kuriq na ri k'aslema ri man k'o tä u k'isik rumal chi kăkojonik,” —kächa ri'. ¹²Are k'u ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés man kub'ij taj chi rajwaxik kăkojon jun, xane kub'ij: “Jachin ri kunimaj ronojel we Pixab' ri' kăk'oji na ri' ru k'aslema rumal wa',” —kächa'.

¹³Ri Cristo xujutoro, xujuto' rech man kuya' taj käq'at tzij pa qa wi' chi käk'äjisax qa wäch xa rumal rech ri Pixab'. Ri Are' xuriq wa' we k'äx ri' rumal qech uj. Tz'ib'tal k'u pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Käk'äjisax na u wäch ronojel winaq ri kăxekb'ax cho jun che',” —kächa'. ¹⁴Je ri' xub'an ri Dios rech rumal ri Cristo Jesús käya'taj chke ri winaq ri man aj Israel taj ri tewchib'al ri xuchi'j ri Dios che ri qa mam Abraham. Je ri' rech qonojel ri kujkojonik kăk'oji pa qanima' ri Loq'alaj Espíritu ri xuchi'j ri Dios.

**Waral káqil wi ru jalb'em rib' ri Pixab' ruk'
ri tewchib'al ri xuchi'j ri Dios**

¹⁵Qachalal, qesajmpe qa no'j chrij ri káka'n ri winaq: Aretaq jun winaq kub'an jun trato o jun testamento,^c kutz'ib'aj kan ru b'i' chupam, man k'o tä k'u jun winaq chik ri kákowinik käturuwik, o kuya u wi'. ¹⁶Je k'u ri' ri Dios xub'ij chi kutewchij na ri qa mam Abraham xuquje' jun rachalaxik ri kil na u wäch pa taq ri q'ij ri kepe na. Man kub'ij tä ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Keutewchij na xuquje' ri rachalaxik ri kil na ki wäch,” je' tä ne e k'ia ri tajin kub'ij, xane kub'ij: “Jun rachalaxik ri kil na u wäch,” ri kel kub'ij wa' chi are “xa jun”. Are k'u ri Cristo wa'. ¹⁷Ri kwaj kinb'ij are wa': Ri Dios xub'an jun trato ruk' ri qa mam Abraham, xujikib'a k'u u b'ixik wa'. Rumal wa' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés ri k'ä te xpe wa' ok'owinaq chi kiejeb' cientos ruk' juwinaq lajaj junab', man kákowin tä chusachik u wäch wa' we trato ri'. Man kákowin tä k'u wa' kub'ano chi mat k'o chi u patän ri xuchi'j loq ri Dios. ¹⁸We ta je ri' ri kuya ri Dios chqe, Are kuya wa' xa rumal chi kujniman che ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, man xa tä b'a' are rumal chi ri Dios xuchi'j loq wa'. Ri Dios k'ut xa rumal chi xuchi'j wa' che ri qa mam Abraham, Are xusipaj wa' che.

¹⁹We je ri', éjas k'u u patän ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés? Are xyi' wa' chuk'utik ri ki mak ri winaq. Xuwi k'u k'o xupatänij wa' k'ä xpe na ri Cristo ri rachalaxik ri qa mam Abraham ri xb'ixik chi kil na u wäch rumal chi che ri Are' xyi' wi ri xuchi'j ri Dios. Ri Dios k'ut xtaqan chuya'ik ri Pixab' kumal ri ángeles pu q'ab' jun ri käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Are'. Are wa' ri qa mam Moisés. ²⁰Aretaq ri Dios k'o ri xuchi'j che ri qa mam Abraham, xaq xuwi che ri are' xub'ij wi wa'. Man k'o tä jun q'axal tzij xukojo, man k'o tä jun ángel, man k'o tä k'u jun winaq.^d

Waral káqil wi ru patän ri Pixab' ri xtz'ib'ax rumal ri qa mam Moisés

²¹¿A kel lo kub'ij wa' chi ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés kuk'ulelaj ri xuchi'j loq ri Dios? ¡Man je' tä ri! We ta ri Pixab' ri xyi'k kákowinik kuya k'aslemal, te k'u ri' qas kájikomataj na ri' ri qanima' cho ri Dios rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab'. ²²Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij chi konojel ri e k'o cho ruwächulew je' ta ne e tz'aptal pa che' xa rumal ri ki mak. (Kel kub'ij wa' chi e k'o pu q'ab' ri ki mak.) Je ri' rech ri winaq ri kekojon che ri Jesucristo kuya' käyi' na chke ronojel ri xuchi'j ri Dios xa rumal ri ki kojoniq.

^c 3:15 Pa ru Loq' Pixab' ri Dios xaq e junam ri kieb' tzij “trato” ruk' “testamento”. ^d 3:20 Kel kub'ij wa' chi nim na u b'anik ri xuchi'j ri Dios che ri mam Abraham chuwäch ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri mam Moisés.

²³Aretaq mäja' käpe ri Jun ri kujkojon na che, je' ta ne chi uj tz'aptal pa che' rumal ri Pixab', qeye'm k'ut chi käpe ri Are', kuk'ut rib' chqawäch. ²⁴Je ri' ri Pixab' are chajil qe petinaq loq chuk'amik qa b'e k'ä xpe na ri Cristo, rech aretaq kujkojon che ri Are' käjikomataj na ri qanima' cho ri Dios. ²⁵Kämik k'ut rumal chi petinaq ri Jun ri kujkojon na che, ya man uj k'o tä chi pu q'ab' ri Pixab' ri chajil qe ri xuk'am qa b'e.

²⁶Iwonojel k'ut, ix ralk'ual ri Dios rumal chi ix kojonaq che ri Cristo Jesús. ²⁷Iwonojel ri ix b'anom i qasna' rech xa ix jun chik ruk' ri Cristo, ch'uqtaal k'u iwij rumal ri Are' je' jas ri kib'ano kich'uq iwib' ruk' ri i q'u'. ²⁸Man nim tä u b'anik kämik we jun winaq are aj Israel, o are jun u wäch winaq chik, we kächakunik, k'o pu q'ab' jun u patrón o we ne man k'o tä u patrón. Man nim tä u b'anik we are achi o are ixoq, rumal chi iwonojel xa ix jun chik ruk' ri Cristo Jesús. ²⁹We ri ix, ix rech ri Cristo, qas tzij b'a' ri' ix rachalaxik kan ri qa mam Abraham, kiwechb'ej k'u na ru b'im ri Dios chi kuya na.

4 ¹Ri kwaj kinb'ij are wa': Aretaq ri ralk'ual jun winaq k'ä ak'al na, käyi' k'u kan rechb'al, xaq junam ri' ruk' jun chke ri patäninelab' ri e k'o pa ri ja, pune k'u are rajaw konojel ri jastaq. ²We ak'al ri', e k'o winaq ri kechajinik, ri xuquje' keilow ri jastaq re ri are' k'ä kel na pa ki q'ab' ri chajil taq re pa ri q'ij ru b'im kan ru tat ri ak'al. ³Je k'u ri' ri uj xuquje'. Aretaq je' ta ne uj ak'alab', uj k'o pu q'ab' ri ki taqanik ri winaq ajuwächulew, jas ri xkichomaj ri e are'. ⁴Aretaq k'ut xopan ri q'ij, ri Dios xutaq loq ru K'ojol ri xil u wäch rumal jun ixoq. Are ri Are' jun aj Israel xk'iyik, xunimaj k'u ri ki Pixab' ri winaq ri'. ⁵Je ri' xub'ano rech ri uj, ri uj k'o pu q'ab' ri Pixab' ri', kujtzoqopitajik, kujok k'u che ralk'ual ri Dios.

⁶Chuk'utik k'ut chi ix ralk'ual chi ri Dios, ri Are' xutaq loq ri Espíritu rech ri u K'ojol pa ri iwanima'. Ri Loq'alaj Espíritu ko kuraq u chi', kub'ij: "iAbba!" ri kel kub'ij: "iNu Tat!" —kächa'. ⁷Rumal k'u ri' ri ix, ix ralk'ual chi ri Dios, man xaq tä ix patäninel chik. Rumal chi ix ralk'ual ri Dios, ri Are' kuya na ri iwechb'al rumal ri Cristo.

Ri apóstol Pablo kok il chke ri kojonelab'

⁸Ri ix nab'e kanoq aretaq man qas tä iwetam u wäch ri Dios, xa i kojom iwib' che ki patänixik taq tiox ri man qas e dios taj. ⁹Are k'u ri kämik qas iwetam chi u wäch ri Dios, o ri jikom na u b'ixik are chi ri ix qas etamtal chi i wäch rumal ri Dios. ¿Jas k'u che kiwaj kixtzelej chi jumul ruk' ri ojer taq i chomanik ri man k'o tä ki patän, ri man k'o tä käch'ak chkij? ¿Jas k'u che kiwaj kiya chi jumul iwib' chunimaxik ri ojer taq i chomanik, je' ta ne chi ix patänil taq ke? ¹⁰Ri ix xaq are kib'an nimaq'ij, kichajij jujun taq q'ij, jujun taq ik', jujun taq ajilab'al, xuquje' jujun taq junab'. (Kichomaj chi are wa' kub'ano chi ix utz kixil wi rumal ri Dios.) ¹¹Kinxej wib' we ne xaq loq' in chakuninaq chixol chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.

¹²Qachalal, kixinb'ochi'j chi kib'an iwe jas ri nu b'anom in, miya k'u iwib' pu q'ab' ri Pixab'. Ri in xuquje' nu b'anom we jas ri ix (ri man ix aj Israel taj, man ix k'o tä k'u pu q'ab' ri Pixab'). Ri ix, man k'o tä jumul i b'anom k'äx chwe. ¹³Ri ix k'ut iwetam chi xa rumal jun yab'il xinkanaj iwuk', xintzijoq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe nab'e mul. ¹⁴Sib'alaj k'äx k'u ri yab'il ri xinriqo. Man ruk' tä k'u ri' chi k'o k'äx chwe xiwetzelaj ta nu wäch, xinipaqchij ta apanoq. Xane xinik'ulaj je' ta ne in jun ángel rech ri Dios, je' ta ne chi in, in ri' ri Jesucristo. ¹⁵¿Jas xib'ano chi man k'o tä chik ri kikotemal ri xina' nab'e? Kuya' kinb'ij chi qas tzij xinwilo jas ri rutzil iwanima' chwe aretaq xink'o'ji iwuk'. We ta xixkowinik xiwesaj ta ri' ri i waq'äch, xiya ta ri' chwe che nu to'ik. ¹⁶¿A xa ta k'u xinb'an nu k'u'lel chiwe rumal chi xinb'ij ri qas tzij?

¹⁷E k'o jule' winaq ri je' ta ne sib'alaj kixkaj, man utzil tä k'ut ri kākaj chiwe. Are kākaj kixkitas chqij, rech ri ix ke' iwanima' kuk' ri e are'. ¹⁸Utz k'ut aretaq e k'o ri kākaj kākā'n utzil chiwe ruk' ri rutzil kanima', man xuwi tä k'u aretaq in k'o iwuk', xane rajwaxik wa' amaq'el. ¹⁹Ix, ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, jumul chik kinna' k'äx iwumal, je' jas ri k'äx ri kuriq jun yawab' ixoq. Kintaqej k'u na u ch'hijik ri k'äx ri' rech je' kixel na jas ri Cristo, qas kätāqan k'u na ri Are' pa iwanima'. ²⁰Kwaj ta na chi in k'o iwuk' chanim ri' rech jun chi wi ri i ch'ab'exik kuya' kinb'ano. iSib'alaj k'u kinok il rumal ri tajin kib'ano!

**Ri kieb' u trato ri Dios kejunamax kuk' ri
nan Sara rachi'l ri nan Agar ojer**

²¹Chib'ijmpe chwe, ix ri kiwaj kixk'o'ji pu q'ab' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, ¿a mat k'o jumul ri xok pa i jolom jas ri kub'ij ri Pixab' ri'? ²²Tz'ib'tal chupam chi ri qa mam Abraham xek'o'ji kieb' u k'ojol, jun ruk' ri ajik', ri ixoq ri u kojom che patänil re, ri jun chik ruk' ri qas rixoqil ri man xaq tä patänil re. ²³Ri ral ala ri ajik' xil u wäch ri are' je' jas ri kil u wäch apachike ak'al. Are k'u ri ral ala ri qas rixoqil ri qa mam Abraham xil u wäch ri are' rech je' kelik jas ri xuchi'j loq ri Dios. ²⁴Are k'u jun k'utb'al wa' chqawäch uj kāmik. We kieb' ixoqib' ri' kinjunamaj kuk' kieb' trato. Ri nan Agar, ri ajik', kinjunamaj ruk' ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri qa mam Moisés puwi' ri nim juyub', Sinaí u b'i'. Ri winaq ri kil ki wäch chupam we trato ri', je' ta ne chi xa e kojom che patäninelab' jas ri nan Agar. ²⁵Ri nan Agar kinjunamaj ruk' ri ojer trato ri xb'antaj chila' puwi' ri nim juyub' Sinaí ri k'o pa Arabia. Ri winaq ri e k'o pu q'ab' wa' we trato ri', e are je' jas ri ka'nom ri winaq aj Jerusalén kāmik. Ri e are' kachi'l ri kalk'ual je' ta ne e kojom che patäninelab' rumal chi e k'o pu q'ab' ru Pixab' ri Moisés. ²⁶Are k'u ri uj, uj ri' rech ri k'ak' Jerusalén ajchikaj, man uj k'o tä chi pu q'ab' ri ojer Pixab' ri'. Are k'u ri qas qa tinimit wa'. ²⁷Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Chatkikotoq, nan, at ri'
 ri man katalk'ualan taj,
 ri man k'o tä awal.
 Sib'alaj chatkikotoq, ko karaq a chi'
 rumal ri a kikotemal,
 pune man k'o tä jumul a riqom
 ri k'äx ri kuriq jun yawab' ixoq.
 Je ri', rumal chi kek'iar na
 ri ral ri ixoq ri xjach kanoq
 chuwäch ri ixoq ri k'o rachajil,

—kächa ri tz'ib'tal kanoq.

²⁸Je k'u ri', qachalal, je' jas ri qa mam Isaac ri xuchi'j ri Dios chi kil na u wäch, je ri' ri uj, uj ri' ri ralk'ual ri Dios rumal ri xuchi'j ri Are'. ²⁹Je' jas ri xk'ulmataj ojer, ri ala ri xil u wäch je' jas ri kil u wäch apachike ak'al kub'an k'äx che ri jun ri xil u wäch rumal ru chuq'ab' ri Espiritu rech ri Dios. Are k'u je wa' tajin käk'ulmataj kämik. ³⁰¿Jas k'u kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik? Kub'ij: “Chawesaj b'i ri ajik' ri kojom che patäninel rachi'l ri ral, rumal chi ri ral ri ixoq ajik' ri' man käyi' tä rechb'al junam ruk' ri ral ri ixoq ri qas k'o rachajil,” —kächa'. ³¹Je ri', qachalal, man uj je' taj jas ri ral ri ixoq ajik' ri xaq kojom che patäninel, xane uj junam jas ri ral ri qas rixoqil ri qa mam Abraham ri man xaq tä patänil re.

Miya chi iwib' jumul pu q'ab' ri ojer Pixab' re ri qa mam Moisés

5 ¹Man uj k'o tä chi pu q'ab' ri ojer Pixab'. Ri Cristo k'ut Are xujesan pu q'ab' wa'. Chitaqej b'a' ri u b'anom ri Jesucristo chiwe. Chiwila b'a' chi miya chi iwib' jumul chik pu q'ab' ri ojer Pixab' je' ta ne chi xaq ix kojom chik che patäninelab'.

²iChitampe ri kinb'ij! In wa', ri Pablo, kintzijon iwuk'. Kinb'ij chiwe chi we ri ix kiya iwib' chi kok retal ri ojer trato che ri i cuerpo jas ri kaka'n ri winaq aj Israel, man k'o tä u patän ri' chi ix kojoninaq che ri Cristo.

³Jumul chik kwaj kinb'ij chke konojel ri achijab', chi we käkiya kib' chi kok ri retal ri ojer trato chke, tzrajwaxik wi ri' kaka'n ronojel ri kub'ij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. ⁴Ix ri kikojo chi rumal ru b'anik ri kub'ij ri Pixab' käjikomataj ri iwanima' cho ri Dios, i tasom chi iwib' chriq ri Cristo. I yo'm kan ri nimalaj u toq'ob' ri Dios. ⁵Ri uj k'ut, rumal ri Loq'alaj Espiritu qa ku'b'am qa k'ux chi ri Dios kub'an na jikom che ri qanima' rumal chi uj kojoninaq che ri Cristo. ⁶We k'u xa uj jun chik ruk' ri Cristo Jesús, man k'o tä u patän ri' we käkoj ri retal ri ojer trato che ri qa cuerpo o we man käkoj tä ri'. Ri k'o u patän are la' chi uj kojoninaq che ri Cristo. Are k'u wa' käb'anow chqe chi qas keqaj konojel ri winaq.

⁷Ri ix utz i b'anom petinaq loq. ¿Jachin lo ri xkojow i k'ux rech man kinimaj tä chi ri qas tzij? ⁸Man are tä ri Dios ri xb'anow wa' rumal chi

are ri Are' ri xixusik'ij rech kixk'oji ruk'. ⁹Iwetam k'ut chi “xa ruk' jub'iq' ch'äm käch'ämirisax juntir ri q'or re kaxlan wa, käwalij k'u u wäch,” — käch'a'. (Je ri' xuquje' ri jub'iq' tijonik ri man utz taj käretzelaj na u wäch ronojel ri utzalaj tijonik.) ¹⁰Ri in k'ut ku'l nu k'ux chriy ri Qajaw Jesús, chi ri ix man kik'ex tä ri i chomanik. Are käk'äjisax k'u na u wäch rumal ri Dios jachin ri' ri tajin kub'ano chi käsach i k'ux, apachin ta ne ri are'.

¹¹Ri in, qachalal, we ta xaq are tajin kintaqej u tzijoxik chi rajwaxik kok ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo ri achijab', mat kätzükux u b'anik k'äx chwe in kumal ri winaq aj Israel. We ta je ri', mat tzel käkita ri winaq ri' ri u tzijoxik ru kämik'al ri Cristo cho ri cruz. ¹²Jachin k'u taq ri käkikoj ki chuq'ab' chiwe rech kok ri retal ri ojer trato che ri i cuerpo, b'anom ta wi chi käkiqu'at apan ri ki cuerpo ri e are'.

¹³Ri ix k'ut, qachalal, ix sik'im rech kixtzoqopitaj pu q'ab' ri ojer Pixab'. We je ri', xuwi b'a' michomaj chi kuya' kib'an ri xaq i rayib'al ix, xane chito'la iwib' rumal chi kiwaj iwib'. ¹⁴Je ri', rumal chi ronojel ri kub'ij ri Pixab' kub'an tz'aaqat wa' rumal we taqanik ri: “Chawaj ri awach winaq jas ri at kawaj awib',” —käch'a'. ¹⁵We k'u je' kib'ano jas ri kaka'n ri tz'i' xa käkiquaq' kib', chiwila b'a' iwib' chi mik'is ne iwib' pa taq ri ch'oj.

Ri qa rayib'al ri man utz taj kuk'ulelaj u wäch ri Loq'alaj Espíritu

¹⁶Ri kwaj kinb'ij in chiwe, are wa': Chiya che ri Loq'alaj Espíritu chi kätäqan ri Are' pa ri iwanima' rech man kib'an tä ri i rayib'al ri man utz taj. ¹⁷Ri qa rayib'al ri man utz taj kuk'ulelaj u wäch ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios. Ri Loq'alaj Espíritu k'ut kuk'ulelaj u wäch ri qa rayib'al ri man utz taj. We kieb' ri' käkik'ulelaj kib'. Rumal ri' ri ix man kixkowin taj kib'ano jachike ri kiwaj. ¹⁸We k'u are ri Loq'alaj Espíritu kätäqan pa ri iwanima', man ix k'o tä ri' pu q'ab' ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés.

¹⁹Q'alaj ri kaka'n ri winaq ri ki jachom kib' chub'anik xaq jas ri ki rayib'al ri e are'. Je' kaka'no jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Kaka'n k'u ri etzelal ri sib'alaj äwas u b'anik cho ri Dios xuquje' chkiwäch ri winaq. Kaka'n k'u ronojel u wäch ri man utz taj ri käkirayij, ri xa k'ixb'al u b'anik. ²⁰Man xuwi tä wa', xane käkiqu'ijilaj taq tiox, xuquje' kaka'n itzinik. Kaka'n ki k'ulel chb'il taq kib', amaq'el k'ut käkiryak taq ch'oj. K'äx käkina' chkij nik'iaj winaq chik, chanim käpe koyowal. Xuwi käkitzukuj ri kech ri e are', man käkichomaj tä ri kech nik'iaj chik. Man kuriq tä rib' ri ki chomanik, xane xaq käkitasala kib' chb'il taq kib'. ²¹Xuquje' käkirayij ri kech nik'iaj winaq chik, kekämisanik, keq'ab'arik, käkya u wi' ri käkijito. Xuquje' k'o nik'iaj chik ri junam ruk' wa' ri kaka'no. Kinb'ij chi k'u apan chiwe jas ri nu b'im kan nab'e, chi ri keb'anow wa' we ri' man keopan tä na ruk' ri Dios rech kätäqan ri Are' pa ki wi'.

²²Are k'u ri Loq'alaj Espíritu kub'ano chi káqaj qib', chi qas kujkikotik, chi kuxlan na ri qanima', chi káqachajij paciencia, chi kujch'awik, káqa'n utzil chke nik'iaj, chi utz ri qa k'aslemal, chi jikom ri qanima', man xaq tá kieb' qa chomanik. ²³Ri Loq'alaj Espíritu xuquje' kub'ano chi man káqanimarisaj tá qib', chi man káqa'n tá xa jas ri káqaj uj. Man k'o tá k'u jun pixab' ri kub'ij chi man kuya' taj keb'an wa' we ri'. ²⁴Ri e rech ri Cristo, je' ta ne ki ripom cho ri cruz ronojel ri ki rayinik ri man utz taj, ronojel ri man utz taj ri kraj ri kanima'. ²⁵We yo'm ri qa k'aslemal rumal ri Loq'alaj Espíritu, qaya b'a' chi ri Are' kátaqan pa qa wi' pa ronojel ri káqa'no.

²⁶Man kuya' taj káqanimarisaj qib', rumal chi we je ri' káqa'no, xa káqayak qoyowal chb'il taq qib'. Mäqana' k'u k'äx chrij jun kojonel chik aretaq kuriq utzil pa ru k'aslemal.

Rajwaxik káqato'la qib' ri jun ruk' ri jun chik

6 ¹Qachalal, we k'o jun kojonel káriqtaj pa mak, ix ri' ri qas kátaqan ri Loq'alaj Espíritu pa ri iwanima', rajwaxik kito' wa' we kojonel ri' ruk' jun utzalaj iwanima' rech kub'an chi na ri qas utz pa ru k'aslemal. Aretaq kib'an wa', are minimarisaj b'a' iwib', xane china' pa iwanima' chi man nim tá i b'anik. Chiwila k'u iwib' chijujunal chi mixqaj ne ix pa mak xuquje'. ²Chito'la iwib' ri jun ruk' ri jun chik je' jas ri kub'an jun winaq kuto' ri rachi'l che ri reqa'n. We je' kib'an ix, kinimaj ri' ru Pixab' ri Cristo.

³We k'o jun kuchomaj chi qas nim u b'anik, qetam chi man qas tzij tá k'u ri'. Ri winaq ri' xa tajin kusub' rib'. ⁴Rumal ri' rajwaxik chi chiwila iwib' chijujunal jas ri i b'anom pa ri i k'aslemal. We i b'anom ri qas utz, te k'u ri' káku'b'i na i k'ux rumal ri i b'anom ix. Man are tá kiwilo jas ri ka'nom nik'iaj chik. ⁵Chijujunal k'ut rajwaxik kich'oqob'ej ronojel ri kápe na pa ri i k'aslemal.

⁶Ri tajin kätijox che ru Loq' Pixab' ri Dios, rajwaxik ri' kuya jub'iq' re jas ri k'o ruk', kub'an k'u ronojel u wäch utzil che ri tajin kuya ri tijonik.

⁷iMisub' iwib'! Ri Dios man kuya tá chke ri winaq chi xa káketz'b'ej u wäch ri Are'. Ronojel k'u ri kutik jun winaq, káyak na ru wäch wa' rumal. ⁸We jun winaq xa are kub'an ri etzelal ri k'o pa ri ranima', are je' ta ne ri tajin kutik jun itzel tiko'n ri man utz tá u wäch, kuyak k'u na ri' jun cosecha re kámikal. We k'u jun winaq are kub'ano jachike ri kraj ri Espíritu rech ri Dios, are je' ta ne chi tajin kutik jun utzalaj tiko'n ri'. Ri Loq'alaj Espíritu kub'ano chi kuyak na jun cosecha ri man kásach tá u wäch, are wa' ri k'aslemal ri man k'o tá u k'isik. ⁹Mujkos b'a' chub'anik ri utzil. Kuriq k'u na jun q'ij ri káqayak na ru wäch ri qa'nom we man kák'istaj tá qa k'ux ruk', káqaya k'u kan u b'anik wa'. ¹⁰Rumal ri', joropa' mul ri kujkowinik, qa'na utzil chke konojel winaq, más k'u na chke ri qach taq kojonelab'.

**Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al u pixb'enik,
xuquje' kuya rutzil ki wäch ri kojonelab'**

¹¹Chiwilampe ri nimaq taq tz'ib' ri kinb'ano aretaq kinkoj ri nu q'ab' in chutz'ib'axik wa' we tzij ri' chiwe. ¹²Konojel ri käkikoj ki chuq'ab' chiwe rech kok ri retal ri ojer trato che ri i cuerpo, kaka'n wa' xa rumal chi are käkaj chi utz keil wi kumal ri winaq, rech man k'o tä jun k'äx káb'an chke pune käkitzijoj ru kämikal ri Cristo cho ri cruz. ¹³Xuquje' ne ri winaq ri kojom ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo, man kekowin taj kaka'n ronojel ri kub'ij ri Pixab'. Are xa käkaj chi kok ri retal ri ojer trato chiwe rech kakinimarisaj kib' chiwij chub'ixik chi xekowinik xka'no chi xixniman che ri käkib'ij. ¹⁴Are k'u ri in, man kwaj taj kinnimarisaj wib' xaq pa we wi, xane xuwi rumal ru kämikal ri Qajaw Jesucristo. Rumal k'u ru kämikal ri Are' cho ri cruz, je' ta ne käminaq chi ruwächulew chwe in, xuquje' ri in, je' ta ne in käminaq chik chuwäch ruwächulew. ¹⁵We qas tzij xa uj jun chik ruk' ri Cristo Jesús, pune kojom retal ri ojer trato che ri qa cuerpo o man kojom taj, man are tä ri' ri nim u b'anik, xane ri qas nim u b'anik are we b'anom k'ak' taq winaq chqe rumal ri Dios. ¹⁶Konojel b'a' ri kaka'no jas ri kub'ij we taqanik ri', chub'an ta ri Dios chke chi kuxlan ri kanima', xuquje' chi kel ta u k'ux chke ri e are', xuquje' chke konojel ri qas e rech ri Are'.

¹⁷Xuwi chi b'a' wa' we kämik, are k'u ri chuweq káb'ij man kwaj tä chik chi k'o jun kuya latz' chwe, o kub'an jun u wäch k'äx chwe, rumal chi ri yuk ri e k'o che ri nu cuerpo qas käkik'utu chi in patänil re ri Qajaw Jesús.

¹⁸Qachalal, are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätöq'ob'isan na i wäch ix nimalaj iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ ÉFESO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Éfeso

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayib'al ri Dios. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri winaq ri e rech ri Dios, ri e k'o pa ri tinimit Éfeso, ri kojonelab' ri qas jikom ri kanima', ri xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. ²Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri Dios uj u tewchim rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo

³Qaya b'a' u q'ij ri Dios, ru Tat ri Qajaw Jesucristo, rumal chi uj u tewchim. U b'anom k'ia u wäch toq'ob' chqe rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo. U yo'm chqe ronojel u wäch utzil ri käpe chila' chikaj. ⁴Tzojer loq uj cha'tal rumal ri Dios, uj ri uj k'o pu q'ab' ri Cristo, k'ä mäjoq käb'an ruwächulew rumal. Xujucha' rech ch'ajch'oj ri qanima' chuwäch ri Are', rech man k'o tä etzelal pa ri qa k'aslemal. ⁵Xa k'u rumal chi uj loq' chuwäch, rumal ri' xuchomaj loq ojer chi kujukoj che ralk'ual rumal ri Jesucristo. Pa ranima' k'ut xpe wi chi je' kub'ano, rumal chi are ru rayinik. ⁶Rumal k'u ri' kämik käqaya u q'ij ri Dios rumal ru toq'ob' ri sib'alaj nim u q'ij ri xub'an chqe. Rumal k'u we nimalaj toq'ob' ri', ri uj, xa uj jun chik ruk' ri loq'alaj u K'ojol. ⁷iRi Dios sib'alaj nim ri toq'ob' ri xub'an chqe aretaq xujutoro, xujutzoqopij pu q'ab' ri Itzel! Are k'u xa rumal ru kämikal ru K'ojol chi ri Dios xkowinik xusach ri qa mak. ⁸Sib'alaj man k'o tä k'u je' ri toq'ob' ri xub'an ri Dios chqe, xuya k'u ronojel u wäch qetamb'al, xuquje' xuya ri qa no'j. ⁹Xuq'alajisaj chqawäch jas ri k'o pa ranima' ojer, ri u chomam loq pa re wi, ri man k'o tä jun retam nab'e. ¹⁰U chomam loq chi aretaq kopan ri q'ij, kub'an na ri xuchi'j

loq. Are la' chi kub'an na xa jun che ronojel, are ronojel ri k'o chila' chikaj xuquje' ri k'o cho ruwächulew, kuya k'u na pu q'ab' ri Cristo rech kátaqan ri Are' puwi'.

¹¹Tzojer loq uj cha'tal rumal ri Dios, uj ri uj k'o pu q'ab' ri Cristo rech káqariq qe ri echb'al junam ruk' ri Are'. Are ri u chomam loq chi kuya na chqe. Je wa' xub'an ri Dios ri kub'an ronojel. Are je' jas ru chomam petinaq loq, ri utz kárido. ¹²Je ri' xub'an ri Are' rech ri uj, ri xqajikib'a ri qanima' chrij ri Cristo nab'e, káqaya na u q'ij ri Dios rech sib'alaj kánimarisax na u q'ij. ¹³Ri ix xuquje', aretaq xita ri Qas Tzij, ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox chiwe rech rumal wa' kiritq na ru tob'anik ri Dios, xixkojon che ri Cristo. Are chi' xkoj iwetal chi ix rech ri Dios ruk' ri Loq'alaj Espíritu ri xuchi'j loq nab'e. ¹⁴Aretaq ri Loq'alaj Espíritu kátaqan pa ranima' jun kojonel, are k'utb'al chi qas tzij kuya na ri Dios ronojel ri xuchi'j chke ri winaq ri e rech ri Are' aretaq qas kátz'aqat ki torik. Je ri' rech káqaya na u q'ij ri Dios, rumal chi sib'alaj nim u q'ij ri Are'.

Ri apóstol Pablo kuta' che ri Dios chi kuya ketamb'al ri kojonelab'

¹⁵Ri in xinta u tzijol chi sib'alaj kixkojon che ri Qajaw Jesús, xuquje' chi sib'alaj keiwaj konojel ri winaq ri e rech ri Dios. ¹⁶Rumal k'u ri', aretaq xinta wa', xintaqej u ya'ik maltioxinik che ri Dios iwumal. Amaq'el ronojel q'ij kixna'taj chwe, kinb'an k'u orar pi wi'. ¹⁷Je ri' kinb'ano rech ru Dios ri Qajaw Jesucristo, ri qa Tat ri sib'alaj nim u q'ij, kub'an ta na chiwe chi ri Loq'alaj Espíritu kuya na ri i no'j, xuquje' kuq'alajisaj ri Dios chiwäch rech qas kiwetamaj na u wäch ri Are'. ¹⁸Kinta' che ri Dios chi kuya na saqil pa ri i chomab'al rech qas kiwetamaj jas ri' ri kiku'b'a wi i k'ux ri xixusik'ij wi. Je' kinta' che rech kiwetamaj chi sib'alaj nim, sib'alaj je'lik ri kákechb'ej na konojel ri winaq ri e rech ri Are'. ¹⁹Xuquje' kinta' wa' che ri Dios rech kiwetamaj chi sib'alaj nim ru chuq'ab' ri Are', man k'o tá k'u kájunamataj wi wa'. Are wa' ri chuq'ab' ri u yo'm chqe uj ri uj kojoninaq che. iWa' we ri' are ri nimalaj u chuq'ab' ri qas kajmab'al! ²⁰Qas are k'u wa' ri chuq'ab' ri xuk'ut ri Are' aretaq xuk'astajisaj ri Cristo chkixol ri káminaqib', xut'uyub'a k'u pa ru wikiäq'ab' chila' chikaj.^a ²¹Are ri Cristo, ri xyi' che chi kátaqan pa ki wi' konojel ri k'o taqanik pa ki q'ab', pune ta ne e ángeles. Xuquje' xyi' che chi kátaqan pa ki wi' konojel ri taqanelab' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab', ri q'atal taq tzij, ri k'amal taq ki b'e ri winaq, xuquje' puwi' ronojel u wäch taqanik, man xuwi tá pa taq we q'ij ri', xane pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. ²²Ri Dios xub'ano chi ri Cristo kátaqan puwi' nimalaj ronojel ri k'olik, xuquje' xukoj ri

^a 1:20 Ri kát'uyi jun pu wikiäq'ab' jun nim taqanel, we are ri Dios o jachin jun ri k'o taqanik pu q'ab', kel kub'ij chi ri jun ri t'uyul pu wikiäq'ab', are käyi' nim taqanik pu q'ab' ri are' xuquje'.

Are' pa ki wi' ri qachalal kojonelab' che Kajaw ri e are', junam jas ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. ²³Konojel ri qachalal kojonelab' e are' kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew. Je ri' chi kumal ri kojonelab' ri Cristo qas tz'aqat chik. Ri Are' k'ut qas kub'an tz'aqat che ronojel ri k'olik.

Xa rumal ru toq'ob' ri Dios k'o ri tob'anik chqe

2 ¹Ri ix nab'e kanoq je' ta ne ix käminaq rumal ri iwetzelal, rumal ri i mak. Xpe k'u ri Dios, xuya ri qas k'aslemal chiwe junam ruk' ri Cristo. ²Nab'e kanoq xib'an iwe ri mak jas ri käka'n ri winaq cho ruwächulew, xib'an k'u u rayib'al ri jun ri käb'in pa ri sutz' mayul, ri k'o u taqanik pa ki wi' ri itzel taq espíritus. Are wa' ri Itzel ri xa kub'an u rayib'al pa kanima' ri winaq ri man keniman tä che ri Dios. ³Qonojel ri uj xuquje' je' xqa'n wa' nab'e kanoq, xqa'no jachike ri xqaj, xqanimaj ronojel ri xraj ri qanima' rech käqa'n ri man utz taj, xuquje' xqa'n apachike ri xqachomaj u b'anik. Rumal ri' nab'e kanoq are ya'tal chqe uj chi käpe ri nimalaj royowal ri Dios pa qa wi', käk'äjisax na qa wäch jas ri ya'tal chke ri nik'iaj winaq chik. ⁴Are k'u ri Dios, rumal ri nimalaj rutzil ranima', sib'alaj xel u k'ux chqe. ⁵Sib'alaj loq' xujrilo, pune ta ne nab'e kanoq ri uj je' ta ne uj käminaqib' chuwäch ri Dios rumal ri qa mak. Xuya chqe ri qas k'aslemal junam ruk' ri Cristo. Xa rumal ri nimalaj u toq'ob' ri Dios qa riqom ru tob'anik ri Are'. ⁶Man xuwi tä k'u wa' ru b'anom ri Dios chqe, xane xuquje' xujuk'astajisaj junam ruk' ri Cristo Jesús, xuquje' xuya chqe chi kujtaqan junam ruk' Are' chila' chikaj. ⁷Je ri' xub'an chqe rech pa taq ri q'ij ri kepe na kuya' kuk'utu chi sib'alaj nim ru toq'ob' pa qa wi'. Kub'an k'u na ronojel wa' ruk' ri nimalaj rutzil ranima' ri xuk'ut chqawäch rumal ri Cristo Jesús. ⁸Xa rumal ru toq'ob' ri Dios ix to'tajinaq, rumal chi xixkojon che ri Cristo. Man rumal tä ri utzil ri i b'anom ix, xane xa u sipam ri Dios wa' chiwe. ⁹Man are tä rumal ri utzil ri kib'ano chi ri Dios xub'an toq'ob' chiwe. Je ri' rech man k'o tä jun ri kuya' kunimarisaj rib'. ¹⁰Ri Dios k'ut, Are xujb'anowik. Rumal ri Cristo Jesús xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal rech käqa'n ronojel u wäch utzil. Ojer k'u wa' xuchomaj loq chi je' käqa'no.

Rumal ru kämikal ri Cristo k'o utzil chqaxol

¹¹Chna'taj b'a' chiwe jas ri i b'anik nab'e. Ri ix man ix aj Israel taj, rumal k'u ri' ri winaq aj Israel ri kojom ri retal ri ojer trato chke käkib'ij chb'il kib': “Uj wa', uj rech ri circuncisión,” —kecha'.^b Käkib'ij k'u chiwe chi ri ix man ix jun tä kuk', man kojom tä ri retal ri ojer trato chiwe, —kecha ri'. ¹²Nab'e kanoq man ix kojoninaq tä che ri Cristo. Man ix jun tä

^b 2:11 Che retamaxik jub'iq' na chrij ri circuncisión, chawila' Hechos 7:8, nota.

kuk' ri winaq aj Israel. Man k'o tä iwetam chrij ri xuchi'j ri Dios chke ri winaq ri e cha'tal rumal ri Are', man k'o tä k'u iwe che ri xub'ij ri Dios pa taq ri ojer taq tratos ri xub'an kuk'. Man na'tal tä ri Dios chiwe, man k'o tä ri ku'l wi i k'ux waral cho we uwächulew. ¹³Kämik k'ut ri ix xa ix jun ruk' ri Cristo Jesús, ix ri nab'e naj ix k'o wi che ri Dios. B'anom chiwe chi naqaj chik ix k'o wi che ri Are' kämik xa rumal ru kämikal ri Cristo. ¹⁴Ri Cristo Are käyo'w utzil chqaxol. Xub'an xa jun tinimit chke ri kieb' tinimit, ri winaq aj Israel kachi'l ri winaq ri man e aj Israel taj. Xresaj ri q'ateb'al ri tasowinaq ki xo'l, je' ta ne jun tapya. ¹⁵Aretaq xuya rib' pa kämikal cho ri cruz are chi' xusach u wäch ri kujk'ulelanik. Ri kujk'ulelanik are ri ki Pixab' ri winaq aj Israel ri kujutaq chub'anik k'ia jastaq. Ri Are' k'ut xuya utzil chkixol ri kieb' tinimit. Xub'an xa jun tinimit chke, jun k'ak' tinimit ri xa jun ruk' ri Cristo Jesús. ¹⁶Rumal ru kämikal cho ri cruz xerutzirisaj ri kieb' tinimit ruk' ri Dios, xub'an chke chi xa e jun chik, xusach k'u u wäch ri ch'oj chkixol.

¹⁷Xpe k'u ri Cristo, xutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kub'ano chi k'o utzil, kub'an k'ut chi kuxlan ri kanima' konojel. Xutzijoj wa' chiwe ix ri man ix aj Israel taj ri naj xixk'o'ji wi che ri Dios nab'e, xuquje' xutzijoj wa' chke ri winaq aj Israel ri más naqaj xek'o'ji wi che. ¹⁸Rumal k'u ri Cristo ri uj nimalaj qonojel, we uj aj Israel o man uj aj Israel taj, junam kuya' kujok cho ri Dios qa Tat xa rumal ri Espíritu rech ri Are'. ¹⁹Rumal ri', ri ix ri man ix aj Israel taj, kämik ix ajtinimit chik, man xaq tä ix aj ke nik'iaj tinimit, man ix estranjerab' tä chik, xane ix ajtinimit junam kuk' konojel ri e rech ri Dios. Ri ix, nimalaj iwonojel ri ix, ix achalaxik chik rech ri Dios. ²⁰Ix je' jas jun ja. Ix yakom puwi' ri tak'alib'al ri xkikoj ri apóstoles xuquje' ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Ri ab'aj ri xkoj rumal ri Dios che toq'eb'al re ri esquina rech ri ja, are ri Jesucristo. Are wa' we ab'aj ri' sib'alaj nim u b'anik. ²¹Puwi' k'u wa' we tak'alib'al ri', ri Cristo, tajin käyak wi wa' we ja ri' rumal ri Dios. Utz k'u u b'anik tajin käb'an che ki nutik ru tz'aqatil. Rumal ri Cristo konojel ri kojonelab', je' ta ne e xan, tajin käkinuk' kib' chub'anik jun nimalaj ja ri tastalik rech chila' kuya' käq'ijilax wi ri Qajaw Jesús. ²²Ri ix xuquje', ri xa ix jun ruk' ri Cristo, tajin kinuk' iwib' kuk' ri nik'iaj kojonelab' chik chub'anik jun ja jawije' käjeqi wi na ri Dios rumal ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are'.

**Ri apóstol Pablo kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri
Evangelio chke ri winaq ri man e aj Israel taj**

3 ¹Xa rumal wa', ri in Pablo, chanim ri' in k'o pa che' xa rumal chi xintzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo Jesús chiwe ix, ri man ix aj Israel taj. Tajin k'u kinb'an orar pi wi' cho ri Dios. ²Ri ix iwetam chi wa' chi ri Dios xel u k'ux chwe, xutoq'ob'isaj nu wäch, xuya k'u pa nu q'ab' rutzijoxik ru Loq' Pixab' chiwe. ³Ri Dios xuk'ut chnuwäch ri u chomam

loq, ri man etamtal tä nab'e. Nu tz'ib'am chi k'u wa' chiwe ruk' kieb' oxib' tzij. ⁴Aremaq kisik'ij u wäch ri xintz'ib'aj chiwe, kiwetamaj na ri' jas ru chomanik ri Dios chrij ri Cristo ri man etamtal tä nab'e, ri te' xq'alajisax chnuwäch. ⁵Are k'u wa', ri man xyi' tä kan retamaxik wa' chke ri winaq ojer, kämik k'ut q'alajisam chik rumal ri Dios chkiwäch ri loq'alaj taq apóstoles, ri u taqo'n ri Are', xuquje' chkiwäch ri loq'alaj taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' rumal ri Espíritu rech ri Dios. ⁶Are k'u wa' ri man etamtal taj nab'e: Rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri winaq ri man e aj Israel taj junam käkechb'ej ke ri kuya ri Dios chke ri winaq aj Israel. Xuquje' xa e jun chi kuk', käkik'am k'u na ke ri xuchi'j ri Dios rumal ri Cristo Jesús.

⁷Pune man taqal tä chwe, xel u k'ux ri Dios chwe. Rumal ri nimalaj u toq'ob' ri Are', xuya pa nu q'ab' chi kinpatänin che, kintzijoj ru Loq' Pixab' ri Are'. Je ri' ri xub'an chwe rumal ri nimalaj u chuq'ab'. ⁸Ri in qas man nim tä nu b'anik chuwäch apachike kojonel ri man nim tä u q'ij chkixol konojel ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios. Pune ta ne je ri', ri Dios xutoq'ob'isaj nu wäch, xuya chwe chi kintzijoj chke ri winaq ri man e aj Israel taj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kub'ij ri nimaq taq utzil ri sib'alaj kajmab'al na ri keriqtaj na ruk' ri Cristo. ⁹Yo'm k'u chwe chi kinq'alajisaj chkiwäch konojel ri winaq ru chomam loq ri Dios ri b'anowinaq konojel ri jastaq. Man etamtal tä k'u wa' nab'e pa ri ojer taq q'ij. ¹⁰Je ri' xb'antajik rech kämik kumal ri qachalal kojonelab' ketamax ri k'ia u wäch u no'j, u chomab'al ri Dios. Rumal ri' konojel ri k'o taqanik pa ki q'ab' pune ta ne e ángeles, xuquje' konojel ri q'atal taq tzij ri k'o ki taqanik chikaj käketamaj na wa'. ¹¹Petinaq loq ri Dios xuchomaj wa' rech je' käb'an na ri' rumal ri Cristo Jesús ri Qajaw. ¹²Rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo kuya' kujok cho ri Dios, man käqaxej tä qib', ku'l k'u qa k'ux chi je ri' rumal chi uj kojoninaq che ri Are'. ¹³Rumal ri' kinb'ij chiwe chi mixb'ison rumal ri k'äx ri tajin kinriq rumal iwech. Are tajin kinriq wa' xa rech ri ix kiriq utzil, rumal chi känimar na i q'ij rumal.

**Waral ri apóstol Pablo kuk'ut chqawäch nimalaj
qonojel chi sib'alaj uj loq' cho ri Dios**

¹⁴Rumal k'u ri' kinxuki chub'anik orar chuwäch ru Tat ri Qajaw Jesucristo. ¹⁵Chrij k'u ri qa Tat esam wi ki b'i' konojel ri e k'o pa ri kaj, xuquje' ronojel achalaxik ri k'o cho ruwächulew. ¹⁶Kinta' che ri Dios chi ruk' ri k'ialaj u wäch tewchib'al ri k'o ruk' ri Are' ri kenimarian u q'ij, kuya ta na ri nimalaj i chuq'ab', kuwalijisaj ta k'u na ri iwanima' rumal ri Loq'alaj Espíritu. ¹⁷Je ri' rech qas käjeqi na ri Cristo pa taq ri iwanima' rumal chi kixkojon che, rech ri ix qas jikom ri iwanima' kiwaj iwib' nimalaj iwonojel, kitaqej k'u na u b'anik wa'. ¹⁸We je ri' kib'ano, qas kixkowin na kich'ob'o junam kuk' konojel ri kojonelab' chi ri Cristo

sib'alaj kujraj, chi sib'alaj nim ri rutzil ranima' ri Are'. Man k'o tä je' wi, rumal chi sib'alaj je'lik. Man k'o tä jun chik ri junam ruk', man kuya' taj käch'ob'taj wa' qumal uj ri xa uj winaq. ¹⁹Kwaj ta b'a' chi qas kiwetamaj ri rutzil ranima' ri Cristo ri sib'alaj nim na wa' chuwäch ronojel ri kujkownik käqachomaj. Je ri' rech are ri Dios ri qas kätaqan pa ri iwanima', man k'o tä chi jun chik.

²⁰Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios ri k'o nimalaj u chuq'ab' chub'anik ronojel ri käqata' che. Man xuwi tä k'u wa' ri käqata' che käkowin ri Are' chub'anik, xane xuquje' käkowin ri Are' chub'anik más na chuwäch ri kujkowin uj käqachomaj. Rumal ri nimalaj u chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri qanima' kub'an na ronojel wa'. ²¹iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios kumal ri qachalal kojonelab' amaq'el ronojel q'ij, qumal uj nimalaj qonojel ri ya uj jun ruk' ri Cristo Jesús, man xaq xuwi tä kämik, xane xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

Ri Loq'alaj Espíritu kub'an xa jun chqe

4 ¹Rumal wa' in k'o pa che' rumal chi tajin kintzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Qajaw Jesús. Kixinb'ochi'j chi kib'an ri utzil ri taqal u b'anik pa ri i k'aslemal jas ri rajwaxik kaka'n ri winaq ri e sik'im rumal ri Dios je' jas ri ix. ²Minimarisaj iwib', xane kixch'awik, utz k'u iwanima' kuk' konojel. Chichajij paciencia, chisacha k'u i mak chb'il taq iwib'. Chik'utu' chi kiwaj iwib' ruk' ru to'ik ri jun ruk' ri jun chik. ³Chikojo i chuq'ab' rech k'o utzil chixol, rech xa ix jun chik rumal ru tob'anik ri Loq'alaj Espíritu. ⁴Xa uj jun nimalaj qonojel, xa k'u jun ri Loq'alaj Espíritu. Je ri' xuquje' are xa jun ri kaku'b'i qa k'ux chrij, ri uj sik'im wi rumal ri Dios. ⁵Xa jun ri Qajaw k'olik, xa k'u jun ri kujkojon che, xuquje' xa jun ri qa qasna'. ⁶Xa jun ri qa Dios k'olik, are k'u qa Tat nimalaj qonojel. Ronojel k'o pu q'ab' ri Are'. Kujukoj k'u chub'anik ronojel ri kraj ri Are', xuquje' ri Are' k'o pa qanima' nimalaj qonojel.

⁷Yo'm chqe rumal ri Cristo jas ri kujkowin chub'anik. Are je' jas ri u chomam ri Are' pa qa wi' uj chqajujunal. ⁸Rumal ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Aretaq xpaqi chikaj, xeuk'am b'i
ruk' Are' ri xeutoro,
xeuya k'u kan sipanik
chke ri winaq waral,

—kächa'.

⁹¿Jas kel kub'ij wa' chi xpaqi chikaj? Kel kub'ij chi nab'e xqaj b'i k'ä chuxe' ri ulew ri sib'alaj naj qajinaq. ¹⁰Ri xqaj b'i xe' ri ulew, are wa' ri xpaqi b'i sib'alaj chikaj, más jela' puwi' ronojel ri kaj chuk'utik chkiwäch konojel chi ri Are', man k'o tä k'olib'al ri mat käriqtaj wi. ¹¹Tzare k'ut xyo'w ri ki chak ri kojonelab' chkijujunal. Jujun xeukoj che apóstoles, jujun

chik xeukoj che q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, jujun chik xuya chke chi käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Nik'iaj chik xeukoj che k'amal taq ki b'e ri kojonelab', jujun chi k'ut xeukoj che ajtijab'. ¹²Je ri' xub'an chke ri kojonelab' rech e k'o ri kepatänin che ri Dios ruk' ri kekowin chub'anik. E are wa' ri keb'anow ri chak che ki k'iyisaxik ri kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew. ¹³Je ri' rech nimalaj qonojel käjunamataj qa wäch rumal ri qa kojonik, qas käqetamaj k'u na u wäch ri Cristo ru K'ojol ri Dios. Qas kätz'aqat na ri qa chomab'al, utz kel na ri qa k'aslemal cho ri Dios, rech kujel ta na junam ruk' ri Cristo. ¹⁴Man uj je' tä chik jas ri ak'alab' ri man xaq tä jun kek'oji wi, keb'e' je wa' je ri'. Man käqaj tä ri' chi xaq kujk'am b'i jawije' chi' kumal nik'iaj winaq ri kek'utuw jule' taq tijonik chik ri xaq kech achijab'. We winaq ri' xaq käka'n sub'unik, k'o ri itzel taq ki no'j, käkitzukuj jas käka'no chi ri winaq käkikoj ri ki tijonik ri man qas tzij taj. ¹⁵Chuk'exwäch wa' are rajwaxik chi käqatzijoj ri qas tzij, käqaj qib' nimalaj qonojel. Jas ri ak'alab' kek'iyik, je' rajwaxik käqa'n uj pa ronojel. Kätz'aqat k'u na ri qa chomab'al cho ri Dios, rech kujel ta na jas ri Cristo ri xa uj jun ruk'. Are k'u ri Are' kätaqan pa qa wi' je' jas ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. ¹⁶Rumal ri Cristo utz käka'n konojel ru tz'aqatil ru cuerpo che ki riqik kib'. Konojel käkito'la kib', käka'n k'u ri ki chak chkijujunal. Je ri' chkijujunal ru tz'aqatil ri cuerpo kek'iyik, konojel käkaj kib', käkito'la kib'. (E are wa' ri qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew.)

Waral käqil wi ri k'ak' k'aslemal ri kuya ri Cristo chke ri kojonelab'

¹⁷Pa ru b'i' ri Qajaw Jesús are kinb'ij wa' chiwe, kixinpixb'aj k'ut chi mib'an chi iwe jas ri käka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e kojoninaq tä che ri Dios. Ri e are' xa käkichomaj u b'anik ri man k'o tä u patän. ¹⁸Jun wi ri ki chomab'al, je' ta ne chi e sachinaq pa ri q'equm. Man k'o tä k'u ke ri k'aslemal ri kuya ri Dios rumal chi man k'o tä ketam. Ab'ajarinaq ri kanima', man kok tä k'u tzij pa ki jolom. ¹⁹We winaq ri' man k'o tä chi ki k'ixb'al chkipalaj, ki jachom kib' chub'anik ronojel u wäch etzelal, jachike ri utz käkil wi. Ruk' sak'ajil xeqaj chub'anik ronojel u wäch mak, pune äwas u b'anik wa' cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri winaq. ²⁰Ri ix k'ut man je' tä wa' ri xiwetamaj ruk' ri Cristo. ²¹We qas xita ri xb'ix chiwe chrij ri Are', iwetam k'u ri qas tijonik. Are wa' ri tijonik chrij ri qas tzij ri käriqtaq xaq xuwi ruk' ri Cristo. ²²Mib'an chi b'a' jas ri xib'an kan ojer. Chiya kan ri ojer i k'aslemal, ronojel ri man utz taj ri ix naq'atal wi nab'e aretaq ix sachinaq rumal ru b'anik ri itzel taq i rayinik. ²³Chiya b'a' chi käb'an k'ak' che ri iwanima', xuquje' ri i chomab'al. ²⁴Chik'exa ri i k'aslemal je' ta ne ri kikoq jun k'ak' atz'iaq. Are wa' ri k'ak' i k'aslemal ri yo'm chiwe rumal ri Dios rumal chi are u rayib'al ri Are'. Jun k'aslemal wa' ri qas jikom, xuquje' ch'ajch'oj.

²⁵Chiya b'a' kan u b'anik ri b'anow tzij, chib'ij ri qas tzij chb'il taq iwib' rumal chi ri uj nimalaj qonojel, uj kojonelab' ri kujnuk'uw ru cuerpo ri Cristo, kämik k'ut xa uj jun chik.

²⁶We käpe iwoyowal, miya' chi kub'an chiwe chi kixmakunik. Chok'ow ri iwoyowal chanim, k'ä mäja' ke' ri q'ij. ²⁷Miya che ri Itzel chi k'o jas ri kākowin chub'anik chiwe.

²⁸Kinb'ij chke ri kākā'n ri elaq' chi mākib'an chi wa', xane chkitzujuk ki chak. Chkikojo ri ki q'ab', ri ketamb'al chub'anik jun chak rech kākich'ak ri kākitiyo, xuquje' rech k'o ri kākīya chke ri k'o ki rajwaxik.

²⁹Mib'ij tzij ri man utz taj, xane chikojo ri tzij ri utz kätatajik, ri ketob' chke jachin taq ri ketowik, xuquje' kuya utzil pa ri ki k'aslemal. ³⁰Miya b'is che ri Loq'alaj Espiritu rech ri Dios. Are k'u ri Loq'alaj Espiritu, are ri k'utb'al chi ri ix qas tzij ix rech ri Dios, chi kätz'aqat k'u na ri q'ij aretaq kixtor na rumal ri Are'.

³¹Chiwesaj ronojel ri k'äx ri k'o pa taq ri iwanima', ronojel ri oyowal, ri k'a'nal, ri yajanik, ri yoq'onik, xuquje' ronojel u wäch etzelal. ³²Xane chich'ab'ej iwib' ruk' utzil, chel i k'ux chb'il taq iwib', chusachala rib' i mak chb'il taq iwib', jas ri Dios xusach i mak ix rumal ri Cristo.

Ri apóstol Pablo kub'ij jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

5 ¹Rumal chi ri ix, ix ralk'ual ri Dios, ix loq' chuwäch, rajwaxik chi kitij i chuq'ab' chub'anik iwe jas ri kub'an ri Are'. ²Chiwaj b'a' iwib' jas ri Cristo kujraj uj, xujach k'u rib' pa ri kämikal che qa k'exwäch, jas jun alaj chij ri kākāmisax cho ri Dios che sipanik, ri sib'alaj je'l kuna' wi ri Are', jas ri ruxlab' ri k'ok'alaj kunab'al ri kaporox chuwäch.

³Mib'an iwe jas ri kākā'n ri tz'il ri xaq kākiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Mib'an apachike u wäch mak ri äwas u b'anik cho ri Dios, o chkiwäch ri winaq, mirayij k'ia u wäch jastaq ajuwächulew. Mok wa' we chomanik ri' pa ri i jolom. Man taqal tä wa' chiwe rumal chi ri ix, ix ralk'ual ri Dios.

⁴Mikoj itzel taq tzij ri k'ixb'al ki b'ixik, mib'ij tzij ri man k'o tä ki patän, o ri tzij ri man utz taj ri yakb'al tze'. Man ya'tal tä k'u wa' chiwe, xane are utz na ri kib'ij tzij re maltioxinik che ri Dios. ⁵Iwetam k'ut chi konojel ri je' kākā'no jas ri kākā'n ri tz'il ri xaq kākiriq qib', man k'o tä ki pixab', konojel ri kākā'n ri etzelal ri xa kub'an tz'il che ri ki k'aslemal, xuquje' konojel ri kākīrayij k'ia u wäch jastaq ajuwächulew ri e junam kuk' ri jule' winaq chik ri keq'ijilaj ri tiox ri xa e b'anom kumal winaq, wa' we winaq ri' man kuya' taj keopan ruk' ri Dios rech kätāqan ri Cristo, ri Dios pa ki wi'. ⁶K'o b'a' jun mixsub'uwik ruk' taq tzij ri man k'o tä ki patän. Rumal k'u wa' käpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq ri man keniman tä che, kāk'äjisax k'u na ki wäch ri e are'. ⁷Mib'an b'a' iwe jas ri kākā'n wa' we winaq ri'.

⁸Nab'e kanoq jun wi ri i chomab'al, je' ta ne chi ix sachinaq pa ri q'equm. Kämik chi k'ut ix rech ri Qajaw Jesús. Rumal wa' i k'exom ri i

chomanik, kixkowin chik kixka'yik. Je' ta ne chi xsaqirik, ix k'o chi pa ri saqil. Chib'ana b'a' jas ri taqal u b'anik kumal ri winaq ri e k'o chik pa ri saqil. ⁹Je' jas ri q'ij kuya ri saqil, kub'an saq che ronojel, xuquje' ri ranima' jun winaq ri ya k'exom chik, kub'an ri' ri utzil, ri jikomal, ri qas tzij. ¹⁰Chikojo i chuq'ab' che retamaxik jachike ri utz kãril wi ri Qajaw Jesús. ¹¹Mib'an iwe ri man k'o tä u patãn, jas ri kãka'n ri winaq ri je' ta ne e sachinaq pa ri q'equm, ri jun wi ri ki chomab'al. Cheipixb'aj k'u ri winaq ri je' kãka'n wa', chiq'alajisaj chkiwãch chi man utz taj ri tajin kãka'no. ¹²K'ixb'al k'u u b'ixik chi saq ri kãka'n we winaq ri' chik'uyal. ¹³Aretaq k'ut kesax chi saq ronojel, qas kãq'alajin na wa'. Je ri', rumal chi ri saqil kuq'alajisaj na ronojel. ¹⁴Rumal ri' kãb'ixik:

At ri' ri je' ta ne katwarik, chatk'astajoq,
 chatwalij chkixol ri winaq
 ri je' ta ne e kãminaqib'
 rumal ri ki mak,
 ri Cristo k'ut kuya na saqil chawe,
 —kãcha'.

¹⁵Rumal ri' qas chiwila na jas ri kib'ano. Mib'an iwe jas ri kãka'n ri winaq ri man k'o tä ketam, xane qas kichomaj na jas kib'ano, je' jas ri kãka'n ri ajno'jab'. ¹⁶Xaq mitzaq ri i q'ij, rumal chi k'ãx taq q'ij chik uj k'olik. ¹⁷Man xaq tä ix kon, mãsach k'u ri i chomanik, xane qas chitzukuj u ch'ob'ik jas ru rayib'al ri Dios. ¹⁸Mixq'ab'arik rumal chi xaq kixuk'am b'i wa' pa ri k'ãx. Xane chiya che ri Loq'alaj Espíritu chi kãtaqan pa ri iwanima'. ¹⁹Chitzijob'ela iwib' ruk' taq tzij ri e k'o pa taq ri salmos, ri e k'o pa taq himnos, ri kãkiya u q'ij ri Dios, xuquje' ruk' taq ronojel u wãch taq b'ix ri kuya ri Dios chiwe. iChixb'ixon che ri Dios! Chiya b'a' u q'ij ri Qajaw Jesús pa taq ri iwanima'. ²⁰Amaq'el chimaltioxij ronojel che ri Dios qa Tat pa ru b'i' ri Qajaw Jesucristo.

**Waral kãqil wi jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal
 ri kojonelab' pa taq ri kachoch**

²¹Chixniman chb'il taq iwib' rumal chi nim kiwil wi ri Cristo.

²²Ri ixoqib' ri e k'ulan chik cheniman b'a' chke ri kachajil, junam jas ri kãka'no, keniman che ri Qajaw Jesús. ²³Je ri', rumal chi ri achi are k'amal u b'e ri ixoq, je' jas ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo, kuk'am k'u ri qa b'e. Ri Cristo are k'o pa ki wi' konojel ri kojonelab' ri kenuk'uww ru cuerpo waral cho we uwãchulew. Are To'l Qe nimalaj qonojel ri uj kojonelab' ri kujnuk'uww ru cuerpo. ²⁴Je' jas ri qachalal kojonelab' keniman che ri Cristo, je ri' xuquje' ri ixoqib' ri e k'ulan chik rajwaxik keniman chke ri kachajil pa ronojel.

²⁵Ri achijab' ri e k'ulan chik loq' chkila wi ri kixoqil je' jas ri Cristo loq' keril wi ri qachalal kojonelab', xujach k'u rib' pa ri kãmikal rumal kech. ²⁶Je ri'

xub'ano rech kub'an ch'ajch'oj che ri ki k'aslemal, keutas k'ut rech keuya pu q'ab' ri Dios. Je' ta ne ruk' joron xeuch'aj wi aretaq xub'an saq che ri ki k'aslemal ruk' ru Loq' Pixab' ri Dios. ²⁷Je ri' rech keuya ri qachalal kojonelab' chuwach ri Are' chb'il taq kib', sib'alaj je'l na keb'elik, ch'ajch'oj ri kanima', man k'o tä ki mak, man k'o tä jas jun u wäch etzelal, xane sib'alaj je'l ri ki k'aslemal. ²⁸Je k'u wa' ri rajwaxik kaka'n ri achijab' ri e k'ulanik, loq' käkil ri kixoxil, jas ri kub'an jun winaq loq' käril rib'. Jachin ri loq' käril wi ri rixoxil, loq' k'u käril rib' ri are' chb'il rib'. ²⁹Man k'o tä k'u jun winaq ri tzel käril wi ru cuerpo, xane kutzuqu, kärilij. Je k'u wa' kub'an ri Cristo chke ri qachalal kojonelab'. ³⁰Je ri', rumal chi ri uj kujnuk'uw ru cuerpo ri Are' waral cho we uwächulew. Je' ta ne uj u ti'jal, uj u b'aqil. ³¹Jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Rumal wa' jun achi keuya kan ru nan u tat, kätuni k'u ruk' ri rixoxil. Ri kieb' ri' xa e jun chik,” — kächä. ³²Ri tajin kinb'ij sib'alaj nim u b'anik wa'. Man k'o tä jun etamaninaq wa' nab'e. Are k'u ri kinb'ij, are kinb'ij chrij ri Cristo xuquje' ri qachalal kojonelab'. ³³Xuquje' kel kub'ij wa' chi chijujunal ix rajwaxik loq' chiwila wi ri iwixoxil jas ri kib'an che iwib'. Xuquje' b'a' ri ixoq nim chrila wi ri rachajil.

6 ¹Ri ix, ak'alab', chixniman chke ri i nan i tat rumal chi ix kojoninaq che ri Qajaw Jesús. Taqal k'u wa' chi je' kib'ano. ²Ri nab'e taqanik ri kub'ij ri Dios chi k'o kuya chqe we käqanimaj are wa': “Nim cheawila wi ra nan a tat, ³rech kariq utzil, xuquje' naj katk'asi na cho we uwächulew,” —kächä ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik.

⁴Xuquje' ri ix, nan tat, xaq miyak koyowal ri iwalk'ual, xane cheipixb'aj loq pa ri ki nuch'al, chik'utu utzalaj no'j chkiwach rech kekojon che ri Qajaw Jesús.

⁵Ri ix, ajchakib', chixniman chke ri i patrón waral cho we uwächulew. Nim cheiwila wi junam jas ri kib'ano, kixej iwib' cho ri Dios. Mub'an kieb' ri iwanima' chub'anik ri i chak, xane chib'ana' jas ri kib'an chupatänixik ri Cristo.

⁶Man xuwi tä utz kib'an che ki patänixik aretaq kixkilo rech utz kixkil wi, xane chich'ob'o' chi ix patänil re ri Cristo. Chib'ana ru rayib'al ri Dios ri käpe pa iwanima'. ⁷Cheipatänij k'u ri i patrón ruk' kikitomal, man xaq tä kik'eyo. Chib'ana wa' je' ta ne are kipatänij ri Qajaw Jesús, man are tä ri winaq. ⁸Iwetam k'ut chi ri Qajaw Jesús kuya na ru k'exel ri utzil ri kub'an jun winaq, we ri are' kub'an ru chak, k'o pu q'ab' jun patrón, o kächakun jawije' ri kraj wi, ruk' apachinoq.

⁹Ri ix xuquje', ri ix patrón, chib'ana ri utz kuk' ri patänil taq iwe. Xaq mib'an k'äx chke. Chna'taj chiwe chi ri Kajaw ri e are' xuquje' Are ri Iwajaw ix. K'o chila' chikaj, kätapan k'u pa qa wi' uj nimalaj qonojel. Ri Are' k'ut junam keril wi konojel ri winaq.

**Waral käqil wi ronojel ri kuya ri Dios chqe,
ri käqakoj pa ri ch'oj chrij ri Itzel**

¹⁰Kämik, qachalal, are chitzukuj ri i chuq'ab' ruk' ri Qajaw Jesús rech k'o iwe ri nimalaj u chuq'ab' ri Are'. ¹¹Chikojo ri to'b'al iwib' ri kuya ri

Dios, junam jas ri kikoj jun atz'iaq, rech man kixtzaq tä rumal ri sub'unik ri kub'an ri Itzel chiwe. ¹²Man uj k'o tä che ch'oj chkij winaq, xane are chkij itzel taq espíritus ajuwokaj ri keb'in pa ri sutz' mayul, ri k'o taqanik pa ki q'ab'. E are' ri nimaq taq q'atal taq tzij, ri nimaq taq taqanelab', ri ketaqan puwi' ruwächulew. E are' itzel taq espíritus wa' ri tajin ketaqan pa taq we q'ij ri' re q'equm. ¹³Rumal ri' chik'ama b'a' ronojel ri to'b'al iwib' ri kuya ri Dios kämik, jas ri kub'an jun soldado kukoj ri atz'iaq re ch'ich' chuto'ik rib' pa ri ch'oj. Je ri' rech kixkowinik kito' iwib' chuwäch ri qa k'ulel pa ri k'äxalaj taq q'ij aretaq käpe ri ch'oj. Je wa ri', aretaq kok'ow ronojel ko kixjeqi na kanoq. ¹⁴iKo b'a' chixjeqeloq! Chikojo ri Qas Tzij je' ta ne chi are ri pas ri ximib'al i pam. Chib'ana ri jikomal pa ri i k'aslemal je' ta ne jun to'b'al uwo i k'ux wa' kikojo. ¹⁵Chib'ana b'a' u b'anik iwib' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kuya utzil, je' ta ne jun chik u wäch i xajäb' ri kikojo. ¹⁶Rajwaxik b'a' xuquje' chi sib'alaj kixkojonik, rumal chi are wa' je' ta ne jun nimalaj perezik ch'ich' ri to'b'al iwib' ri kiwuk'aj. Ruk' wa' kixkowinik kichup na ronojel ri k'iaqb'al ri kenikowik ri kuk'iaq ri Itzel chiwij. ¹⁷Ru tob'anik ri Dios are wa' chikojo che to'b'al i jolom. Ru Loq' Pixab' ri Dios are chikojo je' ta ne are jun espada (machete) ri kuya ri Loq'alaj Espiritu chiwe. ¹⁸Chib'ana ronojel wa' ruk' oración. Chita' ru tob'anik ri Dios, chib'ochi'j k'u ri Dios amaq'el ronojel q'ij, junam jas ri u k'amik i b'e ri kub'an ri Loq'alaj Espiritu. Rech kixkowin chub'anik wa', chixk'ask'atoq, mixej b'a' iwib'. Chitajej k'u u b'anik oración. Chib'ana orar pa ki wi' ri winaq ri e rech ri Dios, ri kojonelab'. ¹⁹Chib'ana orar pa nu wi' in xuquje', rech aretaq kinch'awik ri Dios kuya ru tzij pa ri wanima', man kinxej tä k'u wib' kinq'alajisaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri man etamtal tä kan nab'e. ²⁰In taqom rumal ri Dios, in petinaq chuk'exel ri Are' rech kintzijoj ri Evangelio, pune ta ne in k'o pa che' kämik ri' xa rumal wa'. Chib'ana b'a' orar rech man kinxej tä wib' kintzijoj wa' we tzij ri' jas ri rajwaxik kinb'ano.

Ri apóstol Pablo kuya apan rutzil ki wäch ri kojonelab'

²¹Ronojel ri nu b'anom xuquje' ri tajin kinb'ano, are ri qachalal Tícuico kub'ij na wa' chiwe. Ri are', are jun loq'alaj qachalal, utz kub'an chupatänixik ri Qajaw Jesús pa ru chak ri Are'. ²²Rumal ri' tajin kintaq b'i ri are' iwuk' rech kuq'alajisaj na ronojel chiwe. Je ri' qas kiwetamaj jas ri qa'nom uj waral, käwalijisax ta k'u na ri iwanima' ix rumal wa'.

²³Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo käyo'w uxlanem che ri kanima' ri qachalal, kub'ano chi käkaj kib', chi qas tzij kekojonik. ²⁴Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan ki wäch konojel ri qas käkaj ri Qajaw Jesucristo ruk' ri rutzil ranima' ri man käk'extaj taj, are la' chi sib'alaj loq' kujril wi ri Are'. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ FILIPOS

**Ri apóstol Pablo k'o pa che', kuchap u tz'ib'axik b'i
jun carta chke ri qachalal kojonelab' aj Filipos**

1 ¹In wa', ri Pablo, wachi'l ri Timoteo, uj patänil taq re ri Jesucristo. Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke konojel ri qachalal ri e rech ri Dios ri e k'o pa ri tinimit Filipos, ri xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix iwonojel junam kuk' ri k'amal taq i b'e, ri obispos^a xuquje' ri diáconos.^b ²Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kub'an orar pa ki wi' ri kojonelab'

³Amaq'el aretaq kixna'taj chwe, kinya maltioxinik che ri Dios. ⁴Aretaq kinb'an orar, amaq'el kinb'ochi'j ri Dios pi wi' ix nimalaj iwonojel ruk' kikitomal. ⁵Je ri' kinb'ano rumal chi ri ix, ix chakuninaq wuk' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio tzpa ri q'ij ri xinchap u b'anik wa' k'ä xopan na we kämik ri'. ⁶Qas wetam in chi ri Dios ri xuchap u b'anik we qas utzil ri' pa ri iwanima' kutaqej na u b'anik wa' k'ä kopan na ri q'ij ri kätzelej loq ri Qajaw Jesucristo. ⁷Ya'talik chi je wa' ri nu chomanik chiwij rumal chi sib'alaj ix loq' chnuwäch in, xuquje' rumal chi junam tajin käqakochij ronojel u wäch u toq'ob' ri Dios pa qa wi'. Je ri' pune ta ne in k'o pa che', pune ta ne in k'o chkiwäch ri q'atal taq tzij chuq'alajisaxik chi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio are ri qas tzij. ⁸Cho ri Dios k'o wi wa' chi sib'alaj kixwaj nimalaj iwonojel, je' jas ri Jesucristo kujraj uj. ⁹Aretaq kinb'an orar pi wi' kinta' che ri Dios chi sib'alaj kiwaj na más iwib', xuquje' chi käk'oji na nimalaj i no'j, nimalaj

^a 1:1a "Obispo": Chawila' ri Tito 1:7, nota. ^b 1:1b "Diácono": Chawila' ri 1 Timoteo 3:8, nota.

iwetamb'al, rech kixna'w chub'anik ronojel. ¹⁰Je ri' ri kinta' che ri Dios rech kixkowin chucha'ik jachike ri utz na u b'anik cho ri Dios. We je ri' kib'ano, utz na ri i k'aslemal, ch'ajch'oj ri', man k'o tä etzelal chupam. Aretaq k'ut käpe ri Cristo, man k'o tä mak ri' käriqtaj na chiwij. ¹¹We je ri' kib'ano, ri Jesucristo kub'an na chi ri i k'aslemal are je' ta ne jun utzalaj jach' ri sib'alaj k'ia chomaq taq jal keyak na chrij. Je ri' ri i k'aslemal we k'o k'ia u wäch utzil i b'anom. Känimarisax b'a' u q'ij ri Dios, käyi' k'u na u q'ij iwumal.

Ri nu k'aslemal are kinkoj na chupatänixik ri Cristo

¹²Qachalal, kwaj chi kiwetamaj chi ri k'äx ri nu riqom in, qas tob'aninaq wa' chuq'alajisaxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri nik'iaj winaq chik. ¹³Je ri', rumal chi konojel ri soldados re ri nimalaj q'atb'al tzij, xuquje' ri nik'iaj winaq chik ri e k'o waral ketam chi in k'o pa che' xa rumal chi kinpatänin che ri Cristo. ¹⁴Rumal k'u rech wa' xa jub'iq' man konojel ri qachalal ki jikib'am ki k'ux chrij ri Qajaw Jesús rech man käkixej tä chi kib', xane käkikoj ki chuq'ab' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.

¹⁵Qas tzij e k'o jujun ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo xa rumal chi k'äx käkina' chwe, käkaj käkinimarisaj kib' chnuwäch. Xa ch'oj käkaj ri e are'. Jule' chik käka'n wa' ruk' utzalaj ki chomanik. ¹⁶E k'o jujun chik ri käkitzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo xa rumal chi ki tasom kib' chqij, xa k'u k'o ri käkaj ri e are' chb'il taq kib', man utz tä k'u ri ki chomanik. Xaq are käkaj chi kinriq chi na nik'iaj b'is chik waral pa che'. ¹⁷Are k'u ri jule' qachalal chik sib'alaj kinkaj, käkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio rumal chi ketam chi ri in, in k'o waral pa che' chuq'alajisaxik chi ri Evangelio are ri qas tzij. ¹⁸¿Jas ta k'u ne ri käb'anik? Ri in kinb'ij: Utz la' chi kätzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo chkiwäch ri winaq, —kincha'. We utz ri ki chomanik, we man utz taj, ikinkikot k'u rumal wa', chi kätzijox ri Evangelio!

Xuquje' sib'alaj kintaqej na kikitomal. ¹⁹Je ri', rumal chi wetam in chi utz kinel na pa ronojel, xuquje' chi kintzoqopix na. Je ri', rumal chi tajin kib'an orar pa nu wi', xuquje' rumal chi ri Loq'alaj Espíritu rech ri Qajaw Jesús kinuto' na pa ronojel. ²⁰Je ri', rech käb'antaj ri kinweyej, ri qas nu rayinik. Are la' chi man kink'ix tä che ri Cristo, xane chi kintzijoj ru b'anik ri Are' waral junam jas ri nu b'anom amaq'el, man kinxej tä wib'. Je ri' kwaj kinb'ano rech känimarisax na u q'ij ri Cristo wumal in. Je ri' we ri Dios kuya na ri nu k'aslemal, we k'u ne xa kinkämik. ²¹Ri nu k'aslemal kämik, are kinkoj che ru patänixik ri Jesucristo. We kinkämik, man k'äx tä ri' rumal chi xa utzil kinriqo. ²²We k'u k'o na ri nu k'aslemal waral cho we uwächulew, are utz ri' rech kinkoj wa'

che ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Man wetam taj jachike ri utz na u cha'ik, we are ri kinkämik, we k'u ne are ri kink'asi'k. ²³K'äx chwe ru cha'ik jachike ri utz na. Kwaj kink'oji na iwuk', xuquje' kwaj kinkämik, kinel cho ruwächulew rech kinek'ol ruk' ri Cristo. iAre sib'alaj utz na kinwil wa'! ²⁴Pune ta ne je ri', are utz na chiwe ix we k'o na nu k'aslemal waral, kinkanaj k'u na iwuk'. ²⁵Wetam in chi qas tzij kinkanaj na kanoq, kink'oji na iwuk' cho we uwächulew che i to'ik rech kitaqej na ri i kojoniq che ri Cristo, xuquje' rech kixkikot na rumal wa'. ²⁶Aremaq kinopan na iwuk' jumul chik, kuya' kinimarisaj na u q'ij ri Cristo Jesús rumal wech in.

²⁷Chiwila b'a' iwib' rech ri i k'aslemal ronojel q'ij qas kuq'alajisaj chi i kojom ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, rech ya'talik chi käb'ix chiwe chi ix kojoniq che ri Cristo. Je ri', we kinopan na iwuk' jela' che iwilik, we ne naj in k'o wi chiwe, kwaj kinta u tzijol chi jikom ri iwanima' chrij ri Cristo, man kub'an tä kieb' i k'ux, man k'o tä k'u ch'oj chixol. Kwaj kinta u tzijol chi ri ix junam tajin kixchakunik chutzijoxik ri Qas Tzij re ri Evangelio. ²⁸Xuquje' kwaj chi man kixej tä iwib' chkiwäch ri winaq ri kaka'n ki k'u'el chiwe. Je ri' kiq'alajisaj chkiwäch ri e are' chi xa käsach na ki wäch. We je ri' kib'ano, man kixej tä iwib', are etal wa' chiwe rumal ri Dios chi kiriq na ru tob'anik ri Are'. ²⁹Ya'tal k'u chiwe ix rumal ri Cristo chi kixkojon che ri Are', kixpatänin che. Man xuwi tä k'u wa', xane xuquje' chi kiriq k'äx rumal rech ri Are'. ³⁰Ri ix, ri in, junam tajin kujchakunik, tajin kujch'ojin ruk' ri Itzel. Iwilom ix petinaq loq jas ri nu b'anom, nu tijom nu chuq'ab' kinchakunik, kinch'ojinik. Kämik k'ut tajin kitatab'ej u tzijol chi k'ä tajin kinriq k'äx pa we ch'oj ri' ri in k'o wi.

Ri Cristo man nim tä xril rib', nimarisam k'u u q'ij rumal ri Dios

2 ¹Je k'u ri' iwetamam b'a' jas ri kub'an ri Cristo kuwalijisaj ri iwanima', kuku'b'isaj i k'ux, rumal chi ix loq' chuwäch. Iwetam xuquje' chi ri Loq'alaj Espíritu rech ri Cristo k'o pi wi'. We qas iwetamam chi qas käpax u k'ux ri Cristo chiwe, kutoq'ob'isaj i wäch, ²chib'ana b'a' chi sib'alaj kinkikotik. Chiwaj b'a' iwib'. Chixchakun junam rech man k'o tä ch'oj chixol, rech kina' pa ri iwanima' chi xa ix jun, xa jun ri i chomanik. Xa je ri' kiya kikitomal chwe. ³Mitzukuj xaq xuwi ri iwe ix, minimarisaj b'a' iwib'. Nim k'u cheiwila wi ri nik'iaj chik. Chib'ana ix chi man nim taj kiwil wi iwib'. ⁴K'o jun chiwe mutzukuj xaq xuwi ri utz che ri are', xane are chutzukuj u b'anik utzil chke ri nik'iaj chik.

⁵Chk'ol ta iwuk' ri chomanik ri xk'oji ruk' ri Qajaw Jesucristo. ⁶Ri Are' man xuchomaj tä u b'anik che rib' chi junam ruk' ri Dios, pune je' qas tzij chi ri Are' junam ruk'. ⁷Xane xuya kan ri qas u b'anik, xil u wäch junam jas jun winaq ajwaral, xok che patänil ke ri winaq ajuwächulew. ⁸Aremaq qas winaq chi ri Are', ri Jesús man nim tä xril rib'. Xniman che

ri Dios ru Tat pa ronojel, xuriq k'u ri k'ixb'al kämikal cho ri cruz je' ta ne chi are jun b'anal etzelal. ⁹Rumal wa' ri Dios xuya che ri Jesús chi nim na u q'ij chkiwäch konojel, xuquje' xuya che chi nim kil wi na ru b'i' ri Are' chuwäch ri ki b'i' konojel. ¹⁰Je' xub'ano rech aretaq käkito chi käb'ix ru b'i' ri Jesús, konojel kexuki'k, konojel ri e k'o chila' chikaj, konojel ri e k'o cho ruwächulew, xuquje' konojel ri e k'o chuxe' rulew. ¹¹Je ri' rech konojel käkich'ob'o, käkib'ij chi ri Jesucristo are ri Qajaw, je ri' k'ut känimarisax na u q'ij ri Dios qa Tat.

Ri kekojon che ri Cristo käkiya saqil cho we uwächulew

¹²Je ri', loq'alaj taq qachalal, jas ri i b'anom amaq'el aretaq in k'o iwuk', chixniman chwe pa ronojel, pune naj in k'o wi chiwe kämik. Chib'ana b'a' ri kuq'alajisaj chi qas tzij i riqom ru tob'anik ri Dios. Je' chib'ana wa', nim chiwila wi ri Dios, chixej iwib' chuwäch. iMinimarisaj b'a' iwib'! ¹³Je ri', rumal chi are ri Dios ri tajin kuya ri loq'alaj u rayib'al pa ri iwanima'. Tajin kub'ano chi kiwaj kib'an utzil, kixuto' k'u na rech kixkowin chub'anik jas ri u chomam loq.

¹⁴Chib'ana ronojel ruk' utzil, man ruk' tä ch'oj, man ruk' tä oyowal. ¹⁵Je ri' rech ri winaq man xa tä ne jub'iq' mak käkiriq chiwij. We je ri' kib'ano, q'alaj chkiwäch chi qas tzij ix ralk'ual ri Dios ri kib'an utzil chkixol ri winaq ri käka'n etzelal, ri man keniman tä che ri Dios. We kib'an ronojel ruk' utzil, kiya na saqil chke ri winaq jas ri ch'imil ri kejuluw chaq'ab' pa ri q'equm. ¹⁶Je wa ri' kik'ut na chkiwäch ri winaq ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kuya ki k'aslemal. We je' kib'ano, kinkowinik kinkikot na in iwumal pa ri q'ij ri käpe na ri Qajaw Jesucristo. Je ri' kinwetamaj na chi man xaq tä loq' xinchakun iwuk', man xaq tä k'u loq' xinya ri tijonik re ri evangelio chiwe. ¹⁷Pune kinkämisaxik, käтуруwisax ne ri nu kik'el cho ri Dios, kinkikot na. Kinkikot iwuk' ix iwonojel we ri nu k'aslemal käkoj na chub'anik tz'aaq che ri patäninik ri tajin kib'an ix cho ri Dios je' ta ne chi are jun sipanik ri kiya che rumal chi kixkojonik. ¹⁸Kwaj k'ut chi xuquje' kixkikot ix wuk' in we ri Dios kuya chwe chi je ri' nu kämisaxik käb'anik.

Waral käqil wi jas ri ki b'anik ri Timoteo rachi'l ri Epafrodito

¹⁹We are ru rayinik ri Qajaw Jesús, kwaj kintaq b'i' ri Timoteo iwuk' kämik ri'. Kinkikot k'u na aretaq ri are' kutzijoj chwe ronojel ri i b'anom jela'. ²⁰Kwaj kintaq b'i' ri Timoteo rumal chi man k'o tä chi jun ri junam u chomanik wuk' in, ri qas kok il chiwe. ²¹Konojel ri nik'iaj chik xaq xuwi käkitzujukj ri kech ri e are', man käkichomaj tä ri' ru rayinik ri Qajaw Jesucristo. ²²Iwetam k'ut ri utzalaj chak ri u b'anom ri Timoteo. Ri are' chakuninaq wuk' in chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Qas kächakun ri are' wuk' jas ri kub'an ri u k'ojol jun tata' kätob' che ru

tat. ²³Rumal wa' kwaj kintaq b'i ri are' iwuk' aretaq kinwetamaj jas ri káb'antaj na wuk' in waral pa ri che'. ²⁴Nu jikib'am k'u nu k'ux chrij ri Qajaw Jesús chi kuya chwe chi qas kine' in, kinopan iwuk' jela'. Kraj xa kieb' oxib' q'ij chik kinb'an in waral.

²⁵Kinchomaj in chi xuquje' rajwaxik kintaq b'i ri qachalal Epafrodito iwuk'. Are ri are' kächakun wuk' jas jun wachi'l pa ri ch'oj, ri xitaq loq rech kätob' wuk' chupam ri nu rajwaxik. ²⁶Ri are' k'ut sib'alaj káb'ison chiwe, kraj kãril i wäch ix iwonojel. Kok il chiwe rumal chi xito chi xyawajik. ²⁷Tzij ri' chi sib'alaj xyawajik, xaq jub'iq' xraj man xkãmik. Ri Dios k'ut xel u k'ux che, xutoq'ob'isaj u wäch. Xel u k'ux ri Dios chwe in xuquje', rech man rajwaxik taj kinriq nik'iaj b'is chik ruk' ri k'ãx ri nu riqom in waral. ²⁸Rumal wa' kwaj kintaq b'i ri Epafrodito iwuk', rech kixkikot na che rilik u wäch jumul chik. Kinuto' wa' che ri nu b'is in xuquje' aretaq ri in wetam chi kixkikot chik. ²⁹Chik'amowaj ri are' ruk' nimalaj kikitomal pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Nim chiwila wi ri are', xuquje' konojel ri qachalal ri kub'an junam jas ri kub'an ri are'. ³⁰Je ri', rumal chi xa jub'iq' xraj man xkãm ri Epafrodito. Xuriq k'ãx chupatãnixik ri Cristo. Xuya ranima' churiqik k'ãx chuya'ik ri tob'anik chwe ri man xixkowin tä ix chub'anik.

Waral kãqil wi jas ri' ri qas utzil, ri qas jikomal

3 ¹Kãmik k'ut, wachalal, chixkikot rumal ri Qajaw Jesús. Man kinkos tä in chub'ixik wa' chiwe jumul chik, jas ri nu tz'ib'am, rumal chi xaq are utz chiwe ru tatab'exik wa'. ²Chichajij iwib' chkiwäch ri lawalo taq winaq, ri je' kepe “ch'uj tz'i'”, ri kãkaj kãkisok ri qachalal, kãkikoj ri retal ri ojer trato che ri ki cuerpo. (Are wa' ri kãb'ix “circuncisión” che.)^c ³Uj ri' qa b'anom ri qas “circuncisión”, rumal chi kujq'ijilan che ri Dios pa qanima' ruk' ri chuq'ab' ri kãyi' chqe rumal ri Loq'alaj Espíritu. Uj ri' kujkikotik rumal chi uj rech ri Cristo, man kãku'b'i tä qa k'ux chrij ri kãqa'n uj pa ri qa k'aslemal. ⁴We k'o jun ri qas taqal che chi kãku'b'i u k'ux chrij ri u b'anom pa ru k'aslemal, in ri' ri winaq ri taqal chwe. Man k'o tä jun winaq chik ri más u b'anom tz'aqat che ri ojer Pixab' chnuwäch in. ⁵Aretaq xil nu wäch, chuwaixaq q'ij xkoj ri retal ri ojer trato che ri nu cuerpo. In qas winaq aj Israel re ri juch'ob' winaq ri xk'oji ri qa mam Benjamín che ki nimal pa ojer taq q'ij. In ri' jun qas hebreo rumal chi ri nu tat, nu nan e are' hebreos. Xintijox chrij ri ki Pixab' ri winaq aj Israel je' jas ri kãka'n ri tata'ib' fariseos. ⁶Xinya ri wanima' che ri tijonik chrij ri Pixab', je ri' chi sib'alaj k'ãx xinb'an nab'e chke ri qachalal kojonelab'. Xinniman che ronojel ri Pixab', man k'o tä jun ri kuya' kub'ij chi man xinniman taj. ⁷Ronojel k'u wa' ri xinb'ano, man utz tä chik kinwil kãmik, rumal chi loq' na kinwil ri

^c 3:2 Che retamaxik jub'iq' na chrij ri circuncisión, chawila' Hechos 7:8, nota.

Cristo chuwäch ronojel wa'. ⁸Je wa' kinwil ronojel ri nu b'anom, konojel ri jastaq we xuquje', chi man k'o tä chi k'u ki patän chnuwäch rumal chi gas xinwetamaj u wäch ri Qajaw Jesucristo. Rumal ri Cristo nu tzaqom kan ronojel. Kinwil in chi xa mes chik ri jastaq we ri xek'oji nab'e, xuquje' ronojel ri ojer nu k'aslemal. Je ri' ri nu chomanik rumal chi ri Cristo Are wech in, loq' k'u na kinwil wi ri Are' chuwäch ronojel. ⁹Kwaj kink'oji junam ruk' ri Cristo. Man kwaj taj chi käb'ix chwe chi in utz, chi jikom ri wanima' xa rumal ri nu b'anom in, o rumal chi nu nimam ri Pixab'. Xane kwaj ri gas utzil, ri gas jikomal ri kuya ri Dios chwe rumal chi kinkojon che ri Qajaw Jesucristo. Are ri Dios ri kub'ij na chi in utz, chi jikom ri wanima' rumal chi kinkojon che. ¹⁰Ri kwaj in kämik, are chi gas tzij kinwetamaj na u wäch ri Cristo, xuquje' chi käk'oji na ri nu chuq'ab' junam jas ri xukoj ri Dios aretaq xuk'astajisaj ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'. Kwaj kinriq k'äx junam ruk' ri Cristo. Kwaj chi junam ri wanima' in ruk' ri ranima' ri Cristo aretaq xkä'm ri Are' rumal wech. ¹¹Ku'l nu k'ux chi kink'astaj na b'i chkixol ri käminaqib', jas ri xub'an ri Cristo.

Qakojo qa chuq'ab' churiqik ri yo'm chqawäch rumal ri Cristo

¹²Man kinb'ij taj chi ya nu riqom chi ronojel, chi ya in tz'aaqat chik, chi man k'o tä chi ri rajwaxik chwe. K'o ri kraj na chwe. Kintaqej k'u na u ternexik ri Cristo rumal chi ku'l nu k'ux chi je' kinel na jas ri utzalaj achi ri xuchomaj ri Cristo Jesús aretaq xinuto' pu q'ab' ri Itzel. ¹³Qachalal, man kinb'ij taj chi ya nu b'anom chik ronojel ri kraj ri Dios chwe. Ri kinb'an kämik are ru sachik kan ronojel wa' ri ya xok'owik, kintij nu chuq'ab' chub'anik ri k'ä k'o na chnuwäch, ri mäja' kinb'ano. ¹⁴Je' kinb'ano, kintij nu chuq'ab' rech kinriqa ri k'ä k'o na chnuwäch, kinch'akanik. Ri Dios kusipaj na chwe ri käyi' chke ri kech'akanik, ri k'aslemal pa ri kaj ri man k'o tä u k'isik. Are la' ri käyi' chqe uj, ri uj rech ri Cristo Jesús.

¹⁵Qonojel ri uj, ri uj kojonelab' ri k'o chi ri qa no'j ri yo'm rumal ri Cristo, rajwaxik chi je' käqachomaj wa'. We jun chi wi ri i chomanik ix, ri Dios kub'an na chiwe chi käq'alajin na ri gas tzij chiwäch. ¹⁶We k'o k'ia ri qetam, we k'u ne xa jub'iq' ri qa no'j, tzrajwaxik wi chi kujniman che ri Dios pa ronojel jas ri u k'utum chqawäch, ri ya qetam chik.

¹⁷Qachalal, chib'ana' jas ri kinb'an in. Chitaqej u b'anik xaq xuwi ri kaka'n ri winaq ri je' kaka'no jas ri käqa'n uj, jas ri qa k'utum chiwäch. ¹⁸Jas ri nu b'im chiwe k'ia mul, kinb'ij chi na jumul kämik, rumal k'u wa' sib'alaj kinb'isonik kinb'ij chi e k'o k'ia winaq ri xa kaka'n ki k'ulel che ri Cristo, tzel k'ut käkil wi ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kutzijoj wi ru kämikal ri Cristo cho ri cruz. ¹⁹Chuk'isb'al ronojel käsach na ki wäch wa' we winaq ri'. Nim k'u käkil wi ri itzel ki rayinik, käkikoj wa' che ri ki dios. Käkinimarisaj kib' rumal ri k'ixb'al ri ki b'anom, je'l k'u käkilo. Käkichomaj xaq xuwi ri ajuwächulew. ²⁰Ri uj k'ut, jela' pa ri kaj

k'o wi ri qas qa tinimit. Rumal wa' tajin kujeyen che ri To'l Qe, ri Qajaw Jesucristo, ri kápe na pa ri kaj. ²¹Ri Jesucristo kuk'ex na ri qa cuerpo ri káqariq wi k'äx amaq'el. Kub'an na che ri qa cuerpo chi sib'alaj je'l na kelik junam jas ri rech ri Are!. Je' kub'an na ruk' ri nimalaj u chuq'ab' ri yo'm che rech kátaqan na pa ki wi' konojel, k'o k'u ri kajulew pu q'ab'.

Chixkikot amaq'el ronojel q'ij rumal ri Qajaw Jesús

4 ¹Je ri!, loq'alaj taq wachalal, ri sib'alaj kwaj kinwil i wäch, chijikib'a i k'ux chrij ri Qajaw Jesús. Sib'alaj kinkikot iwumal. Ix ri' ri tojb'al re ri nu chak. Mäsach chiwe chi sib'alaj ix loq' chnuwäch.

²Kinb'ochi'n che ri nan Evodia xuquje' che ri nan Síntique chi xaq jun e k'ol wi pa ri ki chomanik, man k'o tä k'u ch'oj chkixol, rumal chi e kachalal kib' rumal ri Qajaw Jesús. ³Xuquje' kinta' toq'ob' chawe, wach ajchak, rumal chi jikom ri awanima' pa ronojel, chi kattob' chke we qachalal ixoqib' ri!. Xechakun wuk', xinkito' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio junam ruk' ri Clemente, xuquje' ri nik'iaj chik ri xechakun wuk'. Tz'ib'am k'u ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal rumal ri Dios.

⁴Chixkikot amaq'el ronojel q'ij rumal ri Qajaw Jesús. Kinb'ij chi na wa' jumul chik chiwe: ¡Chixkikotoq! —kincha!. ⁵Chib'ana' chi konojel ketam chi kixch'awik, chi loq' keiwil wi konojel ri winaq. Mäsach pa iwanima' chi xa jub'iq' man kápe ri Qajaw Jesús.

⁶Mixej b'a' iwib' chuwäch apachike ri kápetik. Xane xa chib'ana orar, chib'ij ronojel wa' che ri Dios. Chixb'ochi'n che ri Dios amaq'el ruk' maltioxinik. ⁷We je' kib'ano, ri Dios kub'an na chi kuxlan ri iwanima!. Je ri' chi ri winaq kákikajmaj na wa' chi man kixej tä iwib'. Ri uxlanem ri' ri kuya ri Dios chiwe kuchajij na ri iwanima' xuquje' ri i chomanik, rumal chi káku'b'i na i k'ux chrij ri Cristo Jesús.

Chichomaj b'a' xaq xuwi ri qas utz

⁸Qachalal, chuk'isb'alil ronojel kwaj kinb'ij chiwe chi pa ronojel ri kichomaj, chixchoman chrij ri qas tzij, xuquje' chrij ri qas utzil. Chixchoman chrij ri qas jikom, xuquje' chrij ri man äwas tä u b'anik. Chixchoman na chrij ri je'lik xuquje' chrij ri utz kákita wi ri winaq, ri utz u b'anik, ri nim kil wi kumal.

⁹Chib'ana ri nu k'utum chiwäch, ri nu b'im chiwe chi rajwaxik kib'ano. Chib'ana ronojel ri i tom pa nu chi!, xuquje' ri iwilom chi kinb'ano. We kib'an ronojel wa' ri qa Dios ri kub'ano chi kuxlan ri iwanima' kák'oji na iwuk'.

Waral káqil wi ri xkiya ri Filipenses chuto'ik ri apóstol Pablo

¹⁰Sib'alaj kinkikot rumal ri Qajaw Jesús chi ya xixchoman chi na jumul chik chwij. Man kinb'ij taj chi xa xinsach chiwe. Wetam chi xa

man xixkowin tä che nu to'ik, pune xixok il wumal. ¹¹Man are tä rumal chi k'o rajwaxik chwe chi kinb'ij wa' chiwe. Kinkowinik kinkikot ruk' ri jub'iq' ri k'o wuk'. ¹²Wetam in ri meb'a'il, ri xaq jub'iq' k'olik. Wetam xuquje' ri q'inomal, ri k'o k'ia jastaq we. Ri in wetamam ronojel u wäch k'aslemal, we are k'o ri nu wa, we ne are la' chi kinumik, man k'o tä nu wa. Xinwetamaj jas kinb'ano we k'o k'ia ri jastaq we, xuquje' we k'o meb'a'il, k'o k'u ri kajwataj chwe. ¹³Kinkowin chuch'ijik ronojel rumal ri Cristo ri kuya nu chuq'ab'. ¹⁴Pune je ri', utz i b'anom che nu to'ik pa ri k'äx ri nu riqom.

¹⁵Je' jas ri iwetam ix, ri ix aj Filipos, xaq xuwi ri ix k'o ri xitaq b'i chwe chumaltioixixik ri tob'anik ri xinya chiwe. Man k'o tä xkiya ri nik'iaj kojonelab' chik. Are wa' ri xib'an chwe aretaq xinchap u tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, xine' pa ri tinimit Macedonia. ¹⁶Xuquje' aretaq in k'o pa ri tinimit Tesalónica, k'o ri xitaq b'i che nu to'ik. Man xaq xuwi tä jumul xitaq b'i ri rajwaxik chwe. ¹⁷Ri in k'ut man xa tä kintzukurij ri käsipax chwe, xane kintzukurij ru b'anik utzil chiwe, rech k'o na ri kutz'ib'aj ri Dios pa ri i kuenta chikaj. ¹⁸Nu kochim b'a' ronojel. Man qas tä rajwaxik ronojel wa' ri xitaq loq chwe rumal ri Epafrodito. Tzij ri' chi k'ia wa' ri xiya ix chwe. Kinna' in chi je' ta ne are jun k'ok'alaj kunab'al sipam cho ri Dios. Wetam chi ri Dios sib'alaj je'l käril wa'. ¹⁹Ri Qajaw Dios k'ut kuya na ronojel ri rajwaxik chiwe, rumal chi k'ia ri je'lalaj u q'inomal k'olik rumal ri Cristo Jesús. ²⁰iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Dios qa Tat kämik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

K'isb'al re ri carta

²¹Chiya rutzil ki wäch konojel ri kekojon che ri Qajaw Jesucristo, ri e rech ri Dios. Ri qachalal ri e k'o wuk' in waral käkitaq b'i rutzil i wäch ix nimalaj iwonojel. ²²Konojel ri nik'iaj kojonelab' chik ri e k'o waral, ri e rech ri Dios, xuquje' käkitaq b'i rutzil i wäch, más na ri e k'o pa rachoch ri César, ri nimalaj taqanel.

²³Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätewchin chiwe, kutoq'ob'isaj ta na i wäch ix nimalaj iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ COLOSAS

**Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Colosas**

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayib'al ri Dios. ²Ri in, wachi'l ri qachalal Timoteo, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke ri winaq ri jikom kanima', ri e rech ri Dios, ri qachalal rumal ri Cristo ri e k'o pa ri tinimit Colosas. Are ta b'a' ri Dios qa Tat kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Ri apóstol Pablo kub'an orar pa ki wi' ri kojonelab'

³Amaq'el aretaq käqa'n orar pi wi', käqaya maltioxinik che ri Dios ru Tat ri Qajaw Jesucristo. ⁴Je ri' käqa'no rumal chi qa tom u tzijol chi qas ix kojoninaq che ri Cristo Jesús, xuquje' chi qas keiwaj konojel ri e rech ri Dios. ⁵Je' kib'an wa' rumal chi ku'l i k'ux chi k'o ri k'olotal chiwe chila' chikaj. Are xku'b'i i k'ux chrij wa' aretaq xita ri qas tzij. Are wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox chiwe. ⁶We Utzalaj Tzij ri' re ri Evangelio tajin kub'ano jas ri kub'an jun che' kāk'iyik, ri kuya u wäch pa ronojel ruwächulew je' jas ri xb'antaj na iwuk' ix, tzpa ri q'ij ri xita u tzijol wa', xiwetamaj k'ut chi qas tzij ri Dios kutoq'ob'isaj ki wäch konojel. ⁷Are k'u wa' ri xuk'ut ri loq'alaj qachalal Epafras chiwäch. Ri are', are jun qach ajchak ri k'o kuk', jun patänil re ri Cristo ri qas jikom ranima'. ⁸Ri are' u yo'm u tzijol chqe chi qas kiwaj iwib' rumal ri Loq'alaj Espíritu. ⁹Rumal ri' ri uj, tzpa ri q'ij ri xqata u tzijol ri tajin kib'ano, man kujtáni tä chub'anik orar pi wi'. Käqata' che ri Dios chi kuq'alajisaj ru rayib'al chiwäch, chi kuya ronojel u wäch no'j chiwe, xuquje' ronojel u wäch etamanik ri kuya ri Loq'alaj Espíritu. ¹⁰Je ri' rech je' kib'an na pa ri i k'aslemal jas ri taqal u b'anik kumal ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús,

xuquje' rech amaq'el kib'an na ri utz käril wi ri Are' pa ronojel, chi kib'an na ronojel u wäch utzil, rech xuquje' käk'oji na más ri iwetamb'al chrij ri Dios. ¹¹Käqata' che ri Dios chi kuya na iwe ru chuq'ab' ri Are', ri sib'alaj nim u q'ij. Je ri' rech ruk' paciencia kich'ij na ronojel u wäch k'äx ri käpe pi wi', kixkikotik, ¹²xuquje' kixmaltioxin ta na che ri Dios rumal chi u yo'm chqe chi käqak'am qe ri kuya na chke konojel ri e rech ri Are' ri e k'o pa ri saqil re ru taqanik. ¹³Ri Dios xujuto' pu q'ab' ri Satanás ri kätaqan pa ri q'equm, xujuq'axaj k'u jawije' ri kätaqan wi ri loq'alaj u K'ojol. ¹⁴Rumal k'u ru kämikal ru K'ojol xujutoro, xusach k'u ronojel ri qa mak.

Ru kämikal ri Cristo kub'ano chi kuya' keutzir ri winaq ruk' ri Dios

¹⁵Ru K'ojol ri Dios ri xpe waral cho we uwächulew, are je' u b'anik wa' jas ri Dios ri man kilitaj taj. Ri Are', k'ä mäjoq käb'an ronojel ri k'olik, nab'e k'o ri Are'. ¹⁶Rumal k'u ri Are' ri Dios xub'an ronojel ri k'o chikaj xuquje' ronojel ri k'o cho ruwächulew. Xb'an k'u ronojel ri kilitajik, xuquje' ri man kilitaj taj. Konojel ri k'o taqanik pa ki q'ab', pune ta ne e ángeles, ronojel u wäch taqanik ri nim u b'anik, konojel ri q'atal taq tzij, nimalaj konojel ri xyi' chke chi k'o ki taqanik, konojel taq wa' xeb'an rumal ri Cristo. Xeb'an k'u wa' che ri Are' rech känimarisax u q'ij. ¹⁷Ri Cristo, tzk'o wi ri Are' k'ä mäjoq käb'an ronojel ri k'olik. Rumal k'u ri Are' ronojel ri xb'anik k'o ki k'olib'al, k'o ki cholajil. ¹⁸Xuquje' ri Cristo are Kajaw konojel ri qachalal kojonelab' ri kenuk'u w ru cuerpo waral cho we uwächulew, junam jas ri kub'an ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. Are ri Are' käyo'w ri qa k'aslemal. Are k'u wa' ri nab'e chkixol konojel ri käminaqib' ri xek'astajik, rech nim na u q'ij ri Are' pa ronojel. ¹⁹Are k'u wa' ru rayib'al ri Dios ri xuchomaj ri Are', chi are xaq junam ri Cristo ruk' ri Are' pa ronojel. ²⁰Xuquje' xuchomaj ri Dios chi rumal ri Cristo kärutzirisaj ta na ronojel ri k'olik, ronojel ri k'o cho ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o chikaj. Ri Dios k'ut xrutzirisaj ronojel ri k'olik ruk' ri Are' rumal ru kämikal ri Cristo cho ri cruz.

²¹Ri ix nab'e kanoq i xutum kan ri Dios, i b'anom k'u i k'u'lel che pa ri iwanima' rumal ri man utz taj ri xib'an na, xuquje' ri xichomaj. Kämik k'ut ri Dios ix rutzirisam chik ruk' ri Are'. ²²Xixrutzirisaj ruk' ri Are' rumal ri kämikal ri xuriq ri Cristo cho ri cruz waral cho we uwächulew. Je' xub'an wa' ri Cristo rech kixuya chuwäch ri Dios, ch'ajch'oj ri i k'aslemal, man k'o tä chi etzelal kib'ano, man k'o tä k'u i mak chuwäch ri Are'. ²³Rajwaxik k'ut chi qas tzij kixkojonik. Ri ix je' jas jun ja ri utz b'anom chuyakik, ri man käslab'taj taj, ri ko jeqelik. Man kiya tä k'u kan ri ku'l wi i k'ux. Are k'u wa' ri Tzij ri xito aretaq xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe. Are k'u wa' we Tzij ri' ri tajin kätzijox kämik cho ronojel ruwächulew. In wa', ri Pablo, in jun chke ri ketob'an chutzijoxik wa' we Utzalaj Tzij ri'.

Käyi' che ri apóstol Pablo chi kápatänin chke ri qachalal kojonelab'

²⁴Kämik k'ut kinkikotik rumal ri k'äx ri tajin kinriqo rumal iwech. Xaq je ri' ri in kintob'an chub'anik tz'aaqat che ri k'äx ri rajwaxik käkiriq na ri qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew. ²⁵Ri in, in jun chke ri e kojom che patänil taq ke ri qachalal kojonelab'. Are ri Dios ri xyo'w wa' pa nu q'ab', ru b'anik wa' we chak ri' che i patänixik ix, rech qas tz'aaqat kinb'an chuq'alajisaxik ru Loq' Pixab' ri Dios chiwäch. ²⁶Are k'u wa' ri man etamtal tä kan nab'e, ri man u yo'm tä retamaxik ri Dios pa taq ri q'ij ri junab' ri e ok'owinaq, aretaq e k'asal ri ojer taq winaq. Kämik k'ut q'alajisam chi wa' chkiwäch ri e rech ri Dios, e are' konojel ri kekojon che. ²⁷Utz k'u xril wi ri Dios chi chkiwäch ri e rech ri Are' kuq'alajisaj wi ri man etamtal tä kan nab'e, ri sib'alaj nim u q'ij, ri xuquje' sib'alaj je'lik. Are k'u wa' ru chomam loq chi kuya na chke konojel winaq, ri winaq aj Israel xuquje' ri winaq ri man e aj Israel taj. Ri man etamtal taj are wa' chi ri Cristo käk'oji na pa ri iwanima'. Tzare k'u wa' ri je'lalaj ku'lb'al i k'ux ri sib'alaj nim u q'ij.

²⁸Ri uj káqatzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo. Keqapixb'aj konojel winaq, xuquje' keqatijoj rech qas käkich'ob'o, rech qas tz'aaqat ri ki chomanik ri kojonelab' ri xa e jun chik ruk' ri Cristo. ²⁹Rumal k'u ri' kinchakunik, kintij nu q'ij, kinkoj ronojel ri nu chuq'ab' ri yo'm chwe rumal ri Cristo.

2 ¹Kwaj k'ut chi kiwetamaj chi sib'alaj kintij nu q'ij rumal iwech, sib'alaj kinok il chiwe, xuquje' chke ri e k'o pa ri tinimit Laodicea, xuquje' chke konojel ri mäja' ketam nu wäch. ²Je ri' kinb'ano rech ri e are' käwalijisax ri kanima', xuquje' rech käkaj kib' nimalaj konojel, xa e jun chik ri e are'. Are kinb'an wa' rech qas käkich'ob' na ri kub'an ri Dios, je ri' chi qas kaku'b'i ki k'ux chrij ri Are'. Are más utz na wa' chuwäch apachike q'inomal ri k'olik. Kintij nu q'ij rech qas káketamaj u wäch ri Cristo. Are k'u wa' ri man etamtal tä kan nab'e, ri mäja' káq'alajisax rumal ri Dios. ³Ruk' k'u ri Are' sib'alaj k'o wi ronojel u wäch etamanik xuquje' ronojel u wäch no'j ri sib'alaj je'lik. ⁴Kinb'ij wa' chiwe rech man k'o tä jun kákowin che i sub'ik ruk' je'lalaj taq tzij ri xaq kákib'ij chiwe rech kixqaj pa ki q'ab'. ⁵Pune ta ne man in k'o iwuk' chwinaqil, ri ix k'ut ix k'o pa wanima' je' ta ne qas tzij in k'o iwuk'. Kinkikotik aretaq kinwilo chi utz kib'ano, kib'an ronojel pa cholajil, chi qas tzij ix kojoninaq che ri Cristo, man i tasom tä k'u iwib' chrij ri Are'.

⁶Je k'u ri', jas ri xib'ano, xik'amowaj ri Jesucristo che Iwajaw, xa jun chixk'ol ruk' ri Are'. ⁷Je' chib'ana' jas jun che' ri ko tikil pa ri ulew, man k'o tä jas kixslab'isanik. Rajwaxik chi qas kixkojon che ri Qajaw Jesús jas ri k'utum chiwäch. Je' chib'ana wa', xuquje' sib'alaj chiya maltioxinik che ri Dios amaq'el ronojel q'ij.

Waral käqil wi chi ri Cristo kub'an k'ak' che ri qa k'aslemal

⁸Chiwila iwib' mixqaj pa ki q'ab' ri winaq ri kākaj kixkisub' ruk' ri je'lalaj taq ki tzij chkij ri ki naq'atisam wi kib' ri e are', ruk' k'u ri ki chomanik ri man k'o tä u patän chrij ri kajulew. Man are tä ru tijonik ri Cristo, xane are ri ki tijonik winaq, ri xaq ajuwächulew wa'.

⁹Ronojel k'u ru b'anik ri Dios käriqtaj wa' ruk' ri Cristo ri xil u wäch waral cho we uwächulew, rumal chi ri Cristo, are qas Dios. ¹⁰Ri ix k'ut k'o ri Dios pa ri iwanima' rumal chi xa ix jun ruk' ri Cristo. Ri Are' k'ut kätäqan pa ki wi' konojel ri k'o ki taqanik, pa ki wi' konojel ri ángeles, xuquje' kätäqan pa ki wi' konojel ri nimaq ki b'anik ri yo'm chke chi k'o taqanik pa ki q'ab'. ¹¹Xuquje' rumal chi xa ix jun ruk' ri Cristo, kojom ri retal ri k'ak' trato pa taq ri iwanima'. Man are tä k'u wa' ri káb'an che ru cuerpo jun winaq, xane are wa' ri xub'an ri Cristo aretaq xixuto' pa ri ojer i k'aslemal, ri k'aslemal rech etzelal. Je ri' xub'ano rech man kib'an tä chik ri man utz taj ri kraj ri iwanima'. ¹²Aretaq xb'an i qasna', je' ta ne ri xixmuq junam ruk' ri Cristo, xuquje' junam xixk'astaj ruk'. Je ri', rumal chi xixkojon che ri nimalaj u chuq'ab' ri Dios ri xk'astajisan ri Cristo chkixol ri käminaqib'. ¹³Ri ix nab'e kanoq je' ta ne ri ix käminaq rumal ri i mak, xuquje' rumal chi ri ix man ix aj Israel taj, man i nimam tä k'u ri ojer Pixab'.^a Xpe k'u ri Dios, xuya ri qas i k'aslemal junam ruk' ri Cristo, xusach ronojel ri i mak. ¹⁴Ri Dios xusach ri nimalaj qa k'as ri k'o chqij, ri u q'atom tzij pa qa wi' chi kāk'äjisax qa wäch, rachi'l k'u ri pixab' ri kujutaq chub'anik k'ia jastaq. Xresaj chqij, xusach u wäch wa' rumal ru kämikal ri Cristo cho ri cruz. ¹⁵Ri Cristo, aretaq xkäm cho ri cruz, xch'akan ri Are' puwi' ri jun ri káb'in pa ri sutz' mayul, xuquje' pa ki wi' konojel ri nimaq ki b'anik, ri k'o ki taqanik. Xresaj ri ki chuq'ab', xuqasaj ki q'ij chkiwäch konojel, xeqaj k'u pu q'ab' ri Cristo.

**Rajwaxik chi ri kojonelab' käkitzukuj ri utzil ri käpe
chikaj chuk'exwäch ri jastaq ajuwächulew**

¹⁶K'o b'a' jun mukoj jun pixab' chrij ri kitijo, o chrij apachike u wäch nimaq'ij. Mub'an wa' chrij ri nimaq'ij rech ri k'ak' ik'. Mub'an k'u wa' chrij ri q'ij re uxlanem. ¹⁷Konojel taq wa' e are' xa jujun k'utb'al re ri qas käpe na, jas ri u nanoch' jun winaq ri käsachik. Ri qas xuk'ut loq, ri qas kilitajik, are k'u wa' ri Cristo. ¹⁸Chiwila b'a' chi mämaj ri tojb'al iwe kumal ri winaq ri kāk'a'n che kib' chi man kāk'a'n tä nimal. Xaq are sub'unik wa'. Are winaq wa' ri xuquje' kekiq'ijilaj taq ri ángeles. We winaq ri' xaq käkinim kib' chupam ri man ketam taj, chupam ri man

^a2:13 Ri mero tzij waral are "...man kojom tä ri retal ri ojer trato che ri i cuerpo". Chawila' Hechos 7:8, nota.

käq'alajin taj. Käka'n k'u nimal xa rumal ri k'ia u wäch ki chomanik ri e are'. ¹⁹We winaq ri' ki tasom kib' chrij ri Cristo. Ri Cristo këtaqan pa qa wi' je' jas ri kub'an ri qa jolom k'o puwi' ri qa cuerpo. Are ri Are' ri këyo'w ki chuq'ab' ri qachalal kojonelab' ri kenuk'uw ru cuerpo waral cho we uwächulew, are k'u ri Are' ri xuquje' kek'iyisanik. Je ri' chkijujunal ru tz'aqatil ru cuerpo kek'iyik, utz këka'n konojel che ki riqik kib', je' jas ru chomam ri Dios pa ki wi'.

²⁰Ri ix, ix këminaq chik junam ruk' ri Cristo. Kel kub'ij wa' chi man junam tä chik ri i no'j jas ri ki no'j ri nik'iaj winaq chik ri xa ajuwächulew. ¿Jas k'u che kib'an na ri këka'n ri nik'iaj winaq chik ajuwächulew je' ta ne chi ri ix k'ä ix jun kuk' ri e are'? ¿Jas che kinimaj na ri ki pixab' ri e are' ri man utz taj? ²¹Ri winaq ri' këkib'ij: "iMichap wa'!" —kecha'. "iMitij wa', miwuk'aj wa' pa i q'ab'!" —kecha ri'. ²²Ronojel wa' we pixab' ri' xa are ki taqanik, ki tijonik ri winaq chkij jastaq ri xa käsach na ki wäch. ²³Qas tzij k'ut, je' ta ne chi nim u b'anik wa' we kënimax ri këkib'ij, xa rumal chi keq'ijilan chke taq ri ángeles. Käka'n che kib' chi man këka'n tä nimal, man qas tzij tä k'ut. Xuquje' këka'n k'äx che ri ki cuerpo. Are k'u ri ki tijonik man këkowin tä che resaxik ri itzel taq ki rayinik ri winaq.

3 ¹Ri ix, ix k'astajinaq chik chkixol ri këminaqib' junam ruk' ri Cristo. (Kel kub'ij wa' chi b'anom k'ak' che ri i k'aslemal rumal ri Are'.) We je ri', rajwaxik chi kitzukuj ri utzil ri këpe chila' chikaj ri t'uuyul wi ri Cristo pa ru wikiäq'ab' ri Dios.^b ²Chichomaj apan ri k'o chila' chikaj, man xaq xuwi tä k'u ri k'o cho ruwächulew. ³Ri ix, ix këminaq junam ruk' ri Cristo. (Kel kub'ij wa' chi ri i k'aslemal këmik man junam tä ruk' ri ojer i k'aslemal.) Ri i k'aslemal këmik k'olotal ruk' ri Cristo pu q'ab' ri Dios. ⁴K'o ri qas qa k'aslemal rumal ri Cristo ri k'o pa qanima'. Aretaq k'ut këpe chi ri Are', are chi' ri kilitaj na i wäch ruk' ri Are', kënimarisax k'u na i q'ij junam ruk'.

**Waral këqil wi ru jalb'em rib' ri ojer qa
k'aslemal ruk' ri k'ak' qa k'aslemal**

⁵Chisacha b'a' u wäch ronojel ri man utz taj rech ruwächulew ri k'o pa ri iwanima'. Mib'an iwe jas ri këka'n ri tz'i' ri xaq këkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Mib'an ri etzelal ri sib'alaj äwas u b'anik cho ri Dios, me' k'u iwanima' chub'anik ri man utz taj, ri itzel taq i rayinik. Mirayij k'ia u wäch jastaq ri xaq rech ruwächulew rumal chi junam wa' ruk' ri ki q'ijilaxik taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq. ⁶Rumal k'u wa' këpe na ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' ri winaq ri man keniman tä che. ⁷Ri ix k'ut nab'e kanoq xib'an konojel taq wa' we mak ri' pa ri

^b 3:1 "Pa ru wikiäq'ab'": Chawila' ri Efesios 1:20, nota.

ojer i k'aslemal. ⁸Are k'u ri kāmik chiya kan u b'anik ronojel wa' we ri'. Xaq mäpe iwoyowal, me' iwanima' chub'anik ri man utz taj, ri itzel taq i rayinik, mib'an k'u ri etzelal. Mixyoq'onik, mib'ij ri itzel taq tzij ri k'ixb'al ki b'ixik. ⁹Mib'an tzij chixol, ri jun ruk' ri jun chik, rumal chi i yo'm kan ri ojer i k'aslemal, xuquje' ronojel ri man utz taj ri xib'an nab'e. ¹⁰Kāmik ri' are jun chi wi ri i k'aslemal, je' ta ne i kojom jun k'ak' atz'iaq. Tajin kub'an na k'ak' wa' we i k'aslemal ri' ronojel q'ij rumal ri Dios ri tajin kuk'ex ri i no'j, tajin kuk'ex ri iwanima' rech kixel na junam ruk' ri Are'. Je ri' qas kiwetamaj na u wäch ri Dios pa ri iwanima'. ¹¹Man nim tä u b'anik kāmik we aj Israel jun winaq o we man aj Israel taj, we kojom retal ri ojer trato che jun o we man kojom taj. Man nim tä u b'anik we estranjer jun winaq o we man estranjer taj, we k'o retam jun o we man k'o tä retam, we kub'an ri u chak k'o pu q'ab' jun u patrón o we ne man k'o tä u patrón. Ri qas nim u b'anik kāmik, are ri Cristo. Rajwaxik chi ri Cristo nim na u b'anik ri Are' chuwäch ronojel, kätaqan k'u ri Are' pa qanima' nimalaj qonojel.

¹²Ri ix, ix u loq' ri Dios, ix cha'tal k'u rumal, rech ix rech ri Are'. Rumal ri' chib'ana ronojel u wäch utzil pa ri i k'aslemal. Chitoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj winaq chik, chib'ana utzil kuk' konojel. Mib'an nimal, xane rajwaxik kixch'awik. Mikoj i k'a'nal, xane chichajij paciencia. ¹³We ruk' jub'iq' k'o k'äx ri kub'an jun che ri jun chik, chikuyu wa', xuquje' chita' ri sachb'al i mak we k'o jun chiwe k'o jas k'o pa ranima' chrij jun chik. Jas xub'an ri Cristo chiwe xusach ri i mak, je' chib'ana ix xuquje'. ¹⁴Man xuwi tä wa', xane rajwaxik sib'alaj kiwaj iwib'. Are k'u wa' ri qas káb'anow chiwe chi xa ix jun. Kub'an k'u tz'aaqat che ronojel. ¹⁵Ri utzil ri kuya ri Dios chixol, are chtaqaan wa' pa ri iwanima'. Are k'u wa' ri ix sik'im wi rumal ri Dios rech xa ix jun chik, ix ri kinuk' ru cuerpo ri Cristo waral cho we uwächulew. Chiya b'a' maltioxinik pa ronojel.

¹⁶Chiya che ru Loq' Pixab' ri Cristo chi qas käjeqi pa ri iwanima', chtaqaan k'u wa' pa ronojel ri kib'ano. Chitijola iwib' ruk' ronojel u wäch utzalaj no'j, chivalijisaj k'u ri iwanima' chb'il taq iwib'. Chib'ixoj salmos, himnos, xuquje' ronojel u wäch b'ix ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chiwe. Chib'ixoj wa' che ri Dios ruk' ri maltioxinik ri käpe pa ri iwanima'. ¹⁷Ronojel ri kib'ano, ronojel k'u ri kib'ij, chib'ana wa' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. Rumal k'u ri Are' chiya b'a' maltioxinik che ri Dios qa Tat.

Ri apóstol Pablo kub'ij jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

¹⁸Ri ix ixoqib', ri ix k'ulan chik, chixniman chke ri iwachajil rumal chi are rajwaxik chi je' kib'an ix, ri ix kojoninaq che ri Qajaw Jesús. ¹⁹Ri ix achijab', ri ix k'ulan chik, loq' cheiwila ri iwixoxil, xaq mäk'istaj i k'ux kuk'. ²⁰Ri ix alab'om, alitomab', chixniman chke ri i nan i tat pa ronojel, utz k'u käril wa' ri Qajaw Jesús aretaq je' kib'ano. ²¹Ri ix, tat nan, xaq

miyak koyowal ri iwalk'ual rech man keb'ison taj. ²²Ri ix ajchakib', chixniman chke ri i patrón waral cho we uwächulew pa ronojel. Man xuwi tä utz kib'an che ki patänixik aretaq kixkilo rech utz kixkil wi, xane chib'ana ri käpe pa ri iwanima', mub'an kieb' i k'ux. Je ri' chib'an na rumal chi kixej iwib' cho ri Dios. ²³Ronojel ri kib'ano, chib'ana wa' ruk' kikitomal je' ta ne are tajin kipatänij ri Qajaw Jesús, man are tä k'u ri winaq. ²⁴Iwetam k'ut chi ri Qajaw Jesús kuya na chiwe chi kiwechb'ej ru tob'anik ri Are' che tojb'al iwe, rumal chi are ri Cristo ri qas i Patrón ri tajin kipatänij. ²⁵Jachin k'u ri kub'an ri man utz taj, kuk'am na ri rajil u k'exel ri man utz taj ri kub'ano, rumal chi ri Dios junam keril wi konojel ri winaq.

4 ¹Ri ix xuquje' ri ix patrón, chib'ana ri taqal u b'anik, ri jikomal kuk' ri patänil taq iwe. Chna'taj chiwe chi ri ix xuquje' k'o jun i Patrón ri k'o chila' chikaj.

²Amaq'el ronojel q'ij chib'ana orar, chixok il chub'anik wa', chiya k'u maltioxinik che ri Dios. ³Aretaq kib'an orar, chib'ana orar pa qa wi' uj xuquje', rech ri Dios kuya na chqe chi kuya' käqatzijoj ru Loq' Pixab' ri Are'. Je ri' kujkowinik käqaya u b'ixik ri xub'an ri Cristo ri man etamtal tä kan nab'e. Rumal k'u rech ru tzijoxik wa' in k'o pa che'. ⁴Chib'ana orar rech qas utz kinb'an chuq'alajisaxik wa' we tzij ri' jas ri taqal u b'anik wumal.

⁵Qas chiwila na jas ri kib'an kuk' ri man e kojonelab' taj, xaq mitzaq ri i q'ij. ⁶Utz chixtzijon kuk' ri winaq, chib'ij ri qas k'o u patän chke. Qas chichomaj na ri' ri kib'ij aretaq k'o jas ri käkita' ri winaq chiwe.

Ri apóstol Pablo kuya b'i rutzil ki wäch ri qachalal

⁷Ronojel ri nu b'anom kub'ij na ri loq'alaj qachalal Tíquico chiwe. Ri are' are jun qachalal ri jikom ranima' ri kätob'an wuk' chupatänixik ri Qajaw Jesús. ⁸Nu taqom k'u b'i iwuk' chub'ixik chiwe jas ri qa'nom uj waral, xuquje' rech kuwalijisaj na ri iwanima' ix. ⁹Xuquje' nu taqom b'i ri Onésimo junam ruk'. Ri are' are jun loq'alaj qachalal ri jikom ranima', xuquje' are jun wa' iwuk'. Käkitzijoj k'u na chiwe ronojel ri tajin kāk'ulmataj waral.

¹⁰Ri Aristarco, ri wach ajpache', rachi'l ri Marcos ru primo ri Bernabé, käkiya b'i rutzil i wäch. Ri in, ya nu b'im chik chiwe chrij ri Marcos, chi we kopan iwuk' rajwaxik kik'ulaj ruk' utzil. ¹¹Xuquje' ri Jesús, ri käb'ix Justo che, kuya b'i rutzil i wäch. Xuwi k'u taq wa' chkixol ri winaq aj Israel ri e kojoninaq che ri Qajaw Jesús tajin kinkito' chutzijoxik ru taqanik ri Dios, sib'alaj k'u ki ku'b'isam nu k'ux. ¹²Ri Epafras kuya b'i rutzil i wäch. Are' patänil re ri Cristo, xuquje' are jun wa' iwuk'. Ri are' amaq'el kub'an orar pi wi', kub'ochi'j ri Dios rech qas jikom ri iwanima' kixkojonik, qas k'u kijach iwib' chub'anik ru rayib'al ri Dios. ¹³Qas tzij

wilom in chi ri Epafraſas sib'alaj kok il chiwe, xuquje' chke ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea, kachi'l ri kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Hierápolis. ¹⁴Ri Lucas ri loq'alaj kunanel xuquje' kuya b'i rutzil i wäch, rachi'l ri Demas.

¹⁵Chib'ana toq'ob', chiya rutzil ki wäch ri qachalal ri e k'o pa ri tinimit Laodicea, xuquje' ri Ninfas kuk' konojel ri qachalal kojonelab' ri käkimulij kib' cho rachoch. ¹⁶Aretaq käsik'itaj u wäch wa' we wuj ri' chiwäch ix, chitaqa b'i kuk' ri qachalal kojonelab' aj Laodicea rech käsik'ix u wäch wa' chkiwäch ri e are' chila' xuquje'. Are k'u ri wuj ri ki k'amom ri kojonelab' aj Laodicea, ri käkitaq na b'i iwuk', ri ix kisik'ij na u wäch wa' we wuj ri' xuquje'. ¹⁷Chib'ij wa' we tzij ri' che ri Arquipo: “Chawila' chi qas utz kab'an chub'anik ri chak ri xyi' chawe chupatänixik ri Qajaw Jesús,” —chixcho'q che.

¹⁸In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa' we rutzil i wäch ri' ruk' ri nu q'ab' in. Chna'taj chiwe chi ri in, in k'o pa che'. Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan i wäch. Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ TESALÓNICA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta
chke ri qachalal kojonelab' aj Tesalónica

1 ¹In wa', ri Pablo, wachi'l ri Silvano ruk' ri Timoteo, tajin kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe ix, qachalal, ix ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Tesalónica, ri xa ix jun ruk' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo. Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'.

Waral käqil wi chi ri kojonelab' aj Tesalónica qas tzij xekojonik

²Amaq'el aretaq kujxuki'k kixna'taj chqe käqa'n orar pi wi', käqaya maltioxinik che ri Dios rumal iwech ix iwonojel. ³Je' käqa'n wa' rumal chi amaq'el këna'taj chqe chuwäch ri Dios qa Tat chi qas tzij ix kojoninaq che ri Cristo. Q'alaj wa' rumal ri chak ri tajin kib'ano. Këna'taj chqe xuquje' ri rutzil iwanima' chke nimalaj konojel. Q'alaj wa' rumal chi i yo'm iwib' chupatänixik ri Dios. Xuquje' këna'taj chqe chi man elinaq tä ri ku'lb'al i k'ux chrij ri Qajaw Jesucristo pune k'äx kiriqo. ⁴Qetam k'ut, qachalal, chi kixraj ri Dios, xuquje' chi ix cha'tal rumal. ⁵Aretaq xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe, man xuwi tä ri uj xujtzijonik, xane xuquje' are ri Loq'alaj Espíritu xuk'ut ru chuq'ab' chiwäch rumal ri qa tzij. Qas qetam chi ri käqatzijoj are ri qas tzij. Ri ix iwetam chi aretaq xujk'oji iwuk', man are tä xqatzukuj jachike ri utz chqe uj, xane are xqatzukuj jachike ri utz chiwe ix.

⁶Ri ix k'ut xib'ano jas ri xqa'n uj, xuquje' jas ri xub'an ri Qajaw Jesucristo. Xuquje', pune sib'alaj xiriq k'äx aretaq xixkojonik, xik'amowaj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ruk' ri kikitomal ri xuya ri Loq'alaj Espíritu

pa ri iwanima'. ⁷Je ri' xik'ut chkiwäch konojel ri kojonelab' aj Macedonia, xuquje' ri kojonelab' aj Acaya, jas ri rajwaxik kaka'n ri e are!. ⁸Chila' k'ut xchapletaj wi b'i u tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Qajaw Dios iwumal, man xuwi tä chke ri aj Macedonia, ri aj Acaya, xane xuquje' chke ri winaq pa ronojel tinimit. Xuquje' konojel ki tom u tzijol chi xixkojon che ri Dios. Je ri' chi ri uj man k'o tä chik jas rajwaxik kâqab'ij. ⁹Xane ri winaq ri ki tom u tzijol chi xixkojonik, kâkitzijoj jas ri xib'an che qa k'ulaxik aretaq xujopan iwuk'. Kâkitzijoj jas ri xib'ano, xiya kan ri jule' taq dios chik ri b'anom kumal winaq, xixkojon che ri Dios qa Tat. Xichaplej k'u u patänixik ri qas Dios ri k'aslik. ¹⁰Xuquje' kâkitzijoj chi sib'alaj ku' i k'ux che reyexik ri Jesús, ri kätzelej loq pa ri kaj. Are k'u wa' ru K'ojol ri Dios ri xk'astajisax b'i chxixol ri kâminaqib' rumal ri Dios. Are Jesús wa' ri kujto'w chuwäch ri nimalaj royowal ri Dios ri kâpe na pa ki wi' ri winaq.

**Ri apóstol Pablo kuna'taj chke ri kojonelab' aj
Tesalónica jas ri xub'an che ki patänixik**

2 ¹Ri ix, qachalal, qas iwetam chi man xaq tä loq' xujk'oji iwuk', xane nim xixqato' wi. ²Pune k'u xqariq k'âx aretaq uj k'o pa ri tinimit Filipos, xuquje' xujyoq'ik, je' jas ri iwetam ix, ri Dios xuya qa chuq'ab' rech man kâqaxej tä qib' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chiwe, pune e k'o ri sib'alaj kek'ulelan chqe, ri kâkiq'atej qa wäch. ³Je ri', rumal chi qas jikom ri kâqatzijoj, man k'o tä etzelal chupam, man xqatzijoj tä k'u jastaq che ki sub'ik ri winaq. ⁴Ri Dios k'ut qas utz xril na ri qanima', rumal ri' xuya pa qa q'ab' ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, je' jas ri kâqatzijoj. Man k'o tä kâqesaj che, man kâqaya tä k'u u wi!. Man are tä kâqatzijoj jachike ri utz kâkita wi ri winaq, xane jachike ri kâqaj chuwäch ri Dios ri kâka'y pa qanima'. ⁵Ri ix iwetam chi man ruk' tä je'lalaj taq tzij xixqach'ako, man xqatzukuj taj jas xqab'ij chiwe rech kâqach'ak puaq chiwij. Chuwäch ri Dios k'o wi chi man je' tä wa' xqa'no. ⁶Man qa tzukum taj chi käyi' qa q'ij kumal ri winaq, we are iwumal ix, o are rumal jachin jun chik, pune taqal chqe chi k'o jas kâqata' chiwe. We je ri' kâqa'no, rajwaxik chi kinimaj ri kâqab'ij rumal chi uj apóstoles, uj taqom rumal ri Cristo. ⁷Man je' tä k'u wa' xqachomaj, xane je' xqa'n chiwe jas ri kub'an jun chichu' che ki chajixik ri ral, sib'alaj uj utz iwuk'. ⁸Sib'alaj nim na ri rutzil qanima' chiwe chi man xuwi tä ru Loq' Pixab' ri Dios xqaj xqaya chiwe, xane xuquje', we ta rajwaxik, xqaya ta ri qa k'aslemal rumal chi sib'alaj ix loq' chqawäch. ⁹Qachalal, ça mat kâna'taj ri' chiwe chi aretaq xujk'oji iwuk', xujchakunik, sib'alaj xujkosik? Xujchakunik chi paq'ij chi chaq'ab' chuch'akik ri qa wa rech man kâqaya tä latz' che jachin jun chiwe. Je' xqa'n wa' aretaq xqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio rech ri Dios chila' iwuk'.

¹⁰Ri ix qas xiwilo, xuquje' ri Dios qas xrilo chi xqa'n ri jikomal iwuk', man k'o tä etzelal xriqtaj chqij, ch'ajch'oj ri qa k'aslemal aretaq xujk'oji

chila' iwuk' ix ri ix kojonelab'. ¹¹Qas iwetam k'ut chi qa walijisam iwanima' chijujunal, qa ku'b'isam i k'ux, xuquje' qa yo'm pixb'enik chiwe. Je' xqa'n chiwe jas ri kub'an jun tata' chke ri ralk'ual. ¹²Xixqab'ochi'lj chi je' kib'ano jas ri ya'tal chke ri e rech ri Dios ri xixusik'ij rech kixk'o'ji ruk', kátaqan k'u ri Are' pi wi', xuquje' rech kuya ri je'lalaj juluwem chiwe.

¹³Ri uj man kujtáni tá chuya'ik maltioxinik che ri Dios rumal chi aretaq xitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios ri xqatzijoj chiwe, qas xik'amowaj, xikoj pa qas tzij, man xichomaj taj chi xaq u tzij jun achi, xane are ru Loq' Pixab' ri Dios. Tzij k'u ri' chi are ru Loq' Pixab' ri Dios ri kákowin chuk'exik ri i k'aslemal ix ri ix kojonelab'. ¹⁴Ri k'áx ri xik'ulmaj ix, qachalal, are je' jas ri xkik'ulmaj ri e kojoninaq che ri Dios ri e k'o pa Judea ri xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Xb'an k'áx chiwe kumal ri iwinaqil, je' xb'an chiwe jas ri xb'an chke ri kojonelab' aj Judea kumal ri ki winaqil aj Israel. ¹⁵E are k'u wa' ri winaq aj Israel ri xekámisan ri Qajaw Jesús, jas ri xka'n chke ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xetaq b'i kuk' nab'e. Are k'u ri uj xuquje' xujkesaj loq. We winaq ri' man káka'n tá ri káqaj chuwäch ri Dios, xane káka'n ki k'ulel chke konojel winaq. ¹⁶Aretaq ri uj káqaj káqatzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri man e aj Israel taj, rech ri e are' xuquje' kákiriq ru tob'anik ri Dios, ri winaq aj Israel xa kákiq'atej qa wäch. Je ri' ki b'anom, ki nimarisam ri ki mak cho ri Dios. Kámik k'ut petinaq chik ri nimalaj royowal ri Dios pa ki wi' konojel.

Waral káqil wi chi ri apóstol Pablo kraj keusolij chi na jumul chik ri kojonelab' aj Tesalónica

¹⁷Qachalal, pune xke' kieb' oxib' q'ij ri uj elinaq loq iwuk', pune ta ne man káqil tá i wäch, man ix sachinaq tá chqe, ix k'o pa qanima'. Sib'alaj káqaj káqil i wäch jumul chik. ¹⁸Rumal ri' xqatzukuj jas xqa'no rech kujopan iwuk' che iwilik. In wa', ri Pablo, k'ia mul xintzukuj jas kinb'ano rech kujopan iwuk'. Are k'u ri Satanás xujuq'atej. ¹⁹¿Jas k'u chrij ku' wi qa k'ux, kujkikotik? ¿Jas ri' ri kub'ano chi káku'b'isax qa k'ux, kuya kikitomal chqe? Ix ri', qachalal, rumal chi jikom ri iwanima' cho ri Dios. Are ri ix ri kixb'anowik chi kujkikot na cho ri Qajaw Jesús aretaq kápetik rumal chi xujch'akanik. ²⁰Are je' iwumal ix chi káku'b'isax qa k'ux, kujkikotik.

3 ¹Rumal k'u rech chi man xqach'ij tá chi na ri mat qetam jas i b'anom, xqachomaj kujkanaj kan qa tukiel pa ri tinimit Atenas. ²Je' xqa'n wa', xqataq k'u b'i ri qachalal Timoteo iwuk'. Ri Timoteo are jun utzalaj patánil re ri Dios ri chakuninaq quk' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Cristo. Xqataq k'u b'i iwuk' rech kuwalijisaj ri iwanima', kixupixb'aj rech k'o na más u chuq'ab' ri i kojoniq. ³Je ri' rech man k'o tá jun chiwe kub'an kieb' u k'ux kumal taq we k'áxk'ol ri'. Ri ix

k'ut iwetam chi tzrajwaxik wi chi kâqariq k'âx. ⁴Je ri', rumal chi xqab'ij wa' chiwe aretaq xujk'oji iwuk', chi kâqariq na ri k'âxk'ol. Je ri' qas ya' iwetam ri xqak'ulmaj uj qonojel. ⁵Ri in man xinch'ij tä chi na ri mat kinwetamaj jas i b'anom. Rumal ri' xintaq b'i ri Timoteo chuta'ik u tzijoj jas u b'anom ri i kojoniq. Xinxej wib' chi we ne ruk' jub'iq' xixch'aktaj rumal ri Itzel, xaq b'a' loq' ri' ri qa chak ri xqa'n iwuk'.

⁶Kämik k'ut tzelejeninaq loq ri Timoteo pa Tesalónica, xuya ri utzalaj tzij chqe chrij ri i kojoniq, xuquje' chi sib'alaj kiwaj iwib', utz iwanima' chke konojel. Kutzijoj chqe chi amaq'el kujna'taj chiwe, utz i chomanik chqij, xuquje' chi sib'alaj kiwaj kiwil qa wäch. Je' ri qe uj xuquje', sib'alaj kâqaj kâqil i wäch. ⁷Xa je ri', qachalal, chupam ronojel ri qa rajwaxik, xuquje' ri k'âxk'ol ri tajin kâqariqo, kâku'b'i qa k'ux rumal iwech, aretaq kâqato chi qas tzij ix kojoniq che ri Cristo, jikom ri iwanima'. ⁸Xqana' uj chi je' ta ne xub'an k'ak' ri qa k'aslemal, man k'o tä chi jas kâqab'isoj, rumal chi qas i jikib'am i k'ux chrij ri Qajaw Jesús. ⁹Rumal k'u ri', sib'alaj nim ri maltioxinik kâqaya che ri Dios rumal iwech ix, rumal ri nimalaj kikitomal ri kâqana' pa qanima' chuwäch ri Dios. ¹⁰Xuwi b'a' kâqa'n orar pi wi' chi paq'ij chi chaq'ab', man kujq'iytaj taj. Kâqata' che ri Dios chi kuya chqe chi kâqil i wäch. Je ri' kâqaya na chiwe ri k'ä kraj na che ri i kojoniq.

¹¹Are ta b'a' ri Dios qa Tat junam ruk' ri Qajaw Jesucristo kätob' chqe, kuk'am qa b'e rech kujkowinik kujopan iwuk'. ¹²Ri Qajaw Dios chub'an ta b'a' chiwe chi kâk'iy na ri rutzil iwanima', chuya ta na chiwe chi sib'alaj kiwaj iwib' chb'il taq iwib', xuquje' keiwaj konojel ri nik'iaj winaq, je' jas ri uj xuquje' sib'alaj kixqaj. ¹³Xuquje' chub'ana chiwe chi sib'alaj jikom iwanima' rech man k'o tä mak kâriqtaq chiwij, ch'ajch'oj ri i k'aslemal chuwäch ri Dios qa Tat aretaq kâpe ri Qajaw Jesucristo e rachi'l konojel ri e rech ri Are'.

Waral kâqil wi jas u wäch ri k'aslemal ri kâqaj chuwäch ri Dios

4 ¹Je k'u ri', qachalal, kixqab'ochi'j, kixqapixb'aj rumal ri Qajaw Jesús chi kitaqej u b'anik pa ri i k'aslemal jas ri xqak'ut kan chiwäch, je' jas ri tajin kib'an kämik. Rumal chi are wa' ri kâqaj chuwäch ri Dios, kâqata' chiwe chi kânimar u b'anik wa' iwumal.

²Iwetam chi k'ut ri tijoniq ri qa yo'm chiwe, ri xujtaq chuya'ik rumal ri Qajaw Jesús. ³Are k'u wa' ri kraj ri Dios: chi kitas iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, ch'ajch'oj k'u ri i k'aslemal, chi man kib'an tä iwe xa jas ri kâka'n ri tz'i' ri xaq kâkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ⁴Xane ri Dios kraj chi ri ix, ri ix achijab' chijujunal utz chib'ana chucha'ik jun iwixoxil, kixk'oji ruk', nim chiwila wi, je' jas ri taqal chiwe ix, ix k'ut rech ri Dios. ⁵Mib'ana xa jas ri kiwaj ix ruk' ri itzel i rayinik jas ri kâka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e kojoniq tä che ri Dios. ⁶K'o b'a' jun mub'an k'âx,

man kusub' tä jun qachalal, man kusub' tä k'u na jun winaq chik che wa' we ri' ri nu b'im chiwe, rumal chi ri Dios sib'alaj kuk'äjisaj na u wäch jachin ri je' kub'an wa'. iChiwilampe! Qa b'im chi k'u wa' chiwe, qa q'alajisam chi wa' chiwäch. ⁷Man uj u sik'im tä k'u ri Dios rech kâqatz'iloj ri qa k'aslemal, xane rech kâqatas qib' chrij ronojel u wäch etzelal, kâqajach qib' pu q'ab' ri Are'. ⁸Je k'u ri' jachin ri kâretzelaj u wäch we tijonik ri', man kâretzelaj tä u wäch jun winaq, xane are kâretzelaj u wäch ri Dios ri u yo'm ru Loq'alaj Espíritu pa qanima'.

⁹Man rajwaxik tä k'ut kintz'ib'aj jun wuj chiwe, qachalal, chub'ixik chi rajwaxik sib'alaj kiwaj iwib', rumal chi are ri Dios u k'utum wa' chiwäch chi rajwaxik kiwaj iwib' chb'il taq iwib'. ¹⁰Xuquje' qetam chi amaq'el keiwaj konojel ri qachalal ri e k'o pa ronojel ri Macedonia. Kixqab'ochi'j k'ut, qachalal, chi sib'alaj kiwaj ta na más iwib'. ¹¹Chib'ana xuquje' chi kâjoror ri i k'aslemal, chib'ana taq ri i rajwaxik chijujunal, xaq minim iwib' pa taq ri kech nik'iaj chik. Chixchakun ruk' ri i q'ab', chito' b'a' iwib', je' jas ri taqanik ri qa yo'm chiwe. ¹²Je ri' rech ri man e kojonelab' taj utz kâkil wi ri i k'aslemal, nim kixkilo, xuquje' rech k'o ronojel ri kajwataj chiwe.

Waral kâqil wi ri kâk'ulmataj na aretaq kâpe ri Qajaw Jesucristo

¹³Man kâqaj tä k'ut, qachalal, chi mat kiwetamaj ri kâkik'ulmaj na ri kâminaqib', rech man je' tä ri i b'is jas ri ki b'is ri nik'iaj winaq chik ri man k'o tä ku'l wi ki k'ux. ¹⁴Rumal chi kâqakojo chi ri Jesús xkâmik xuquje' xk'astaj b'i chkixol ri kâminaqib', kâqakoj ri' chi pa ri k'astajib'al kech ri kâminaqib', aretaq kâpe ri Jesús, keuk'am na loq junam ruk' ri kanima' ri winaq ri e kojoninaq che, xekâmik.

¹⁵Rumal ri' kâqaya wa' we tijonik ri' chiwe, ri yo'm chqe rumal ri Qajaw Jesús, chi ri uj ri k'ä uj k'asal na, ri k'ä uj kanajinaq waral aretaq kâpe ri Are', man kujnab'ej tä k'u na chkiwäch ri qachalal ri e kâminaq chik. ¹⁶Tzare k'u ri Qajaw Jesús kâqaj na loq chikaj, kâtataj jun ri ko kâch'awik, kuya taqanik, je' jas ri kâch'aw jun arcángel, xuquje' kâtataj na ru ch'ab'al ri trompeta re ri Dios. Are k'u ri e kojoninaq che ri Cristo, ri e kâminaq chik, e are' kek'astaj na b'ik nab'e. ¹⁷K'ä te ri' ri uj ri k'ä uj k'aslik, ri uj kanajinaq kanoq, kujyak na, kujk'am na b'ik junam kuk' ri e are' pa ri sutz' churiqik ri Qajaw Jesús chila' chikaj. Kujk'oji k'u na ruk' ri Qajaw Jesucristo amaq'el ronojel q'ij. ¹⁸Chiwalijsaj b'a' iwanima' chb'il taq iwib' ruk' we tzij ri' ri nu b'im chiwe.

5 ¹Are k'u ri q'ij, qachalal, ri ajilab'al ri kâb'antaj na ronojel wa', man rajwaxik taj chi kintz'ib'aj b'i chiwe. ²Je ri', rumal chi ri ix qas kich'ob'o chi man k'o tä jun retam ri q'ij ri kâpe ri Qajaw Jesús, xane je' kâk'ulmataj wa' jas ri kub'an jun elaq'om kok pa jun ja chaq'ab', man kuna' tä jun. ³Aretaq ri winaq kâkib'ij: "Ronojel xaq kâjoror chik, man

k'o tä chi je wa' je ri,'" —kecha ri'. Are chi' k'ut käpe na ri nimalaj k'äx pa ki wi' ri xaq k'ä te' käpetik, jas ri q'oxom ri kuna' jun yawab' ixoq aretaq kâril u wäch ri ral. Man kekowin tä k'u ri winaq kâkito' kib'. ⁴Are k'u ri ix, qachalal, man ix k'o tä pa ri q'equm ri e sachinaq wi ri man keniman tä che ri Dios. Ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús man je' taj kub'an ri' chiwe jas ri kub'an jun elaq'om ri man kina' taj kok pa ja, rumal chi ri ix tajin kiweyej ru petb'al ri Jesús. ⁵Iwonojel ix k'o pa ri saqilal, ix rech ri paq'ij, je' jas ri uj xuquje'. Man uj rech tä ri chaq'ab', man uj sachinaq tä k'u pa ri q'equm. ⁶Rumal ri' mäqa'n b'a' jas ri kâka'n ri nik'iaj winaq chik, je' ta ne chi xa e warinaq, xane chujk'ask'atoq. Mäqa'n xaq jas ri kâqaj uj, xane nab'e qas kâqachomaj na ri kâqa'no. ⁷Ri kewarik, chaq'ab' ri' kewarik. Ri keq'ab'arik, chaq'ab' ri' keq'ab'arik. ⁸Are k'u ri uj, ri uj rech ri paq'ij, mäqa'n xaq jas ri kâqaj uj, xane nab'e qas utz u chomaxik na ri kâqa'no. Rajwaxik chi kâqakoj na ri kojoniq xuquje' ri rutzil qanima', je' jas jun atz'iaq re ch'ich' ri kukoj jun soldado chuto'ik rib' pa ri ch'oj. Xuquje' rajwaxik chi kâku'b'i qa k'ux chi kâqariq na ru tob'anik ri Dios, je' ta ne chi are jun casco ri kukoj jun soldado che to'b'al u jolom. ⁹Ri Dios k'ut man xujucha' taj rech xa kuk'âjisaj qa wäch, xane rech kujkojon che ri Qajaw Jesucristo, kâqariq na ru tob'anik ri Are'. ¹⁰Ri Jesucristo xkâm rumal qech, rech amaq'el kujk'asi na junam ruk' Are'. We k'ä uj k'aslik aretaq käpetik, we ne uj käminaq chik, xaq junam. ¹¹Rumal ri' chiwalijisaj iwanima' chb'il taq iwib', xuquje' chito'la iwib' ri jun ruk' ri jun chik jas ri tajin kib'ano.

Ri apóstol Pablo keupixb'aj ri qachalal kojonelab'

¹²Qachalal, kâqab'ij na chiwe chi nim keiwil wi ri kechakun iwuk', ri kek'amow i b'e, xuquje' kâkiya i no'j ri yo'm chke ri e are' rumal ri Qajaw Dios. ¹³Je', qachalal, sib'alaj nim cheiwila wi, loq' cheiwila xuquje', rumal ri utzil ri tajin kâka'no. Chk'ol b'a' utzil chixol iwonojel, ri jun ruk' ri jun chik.

¹⁴Qachalal, xuquje' kixqab'ochi'j chi cheipixb'aj ri man kâkaj taj kechakunik, chiwalijisaj ri kanima' ri xaq keb'isonik, ri kâkixej kib', cheitoq'aj ri man k'o tä chi ki chuq'ab', chichajij paciencia kuk' konojel.

¹⁵Chichajij iwib', k'o jun muya k'äx che rajil u k'exel jun k'äx ri b'anom che, xane amaq'el chitaqej u b'anik ri utzil chb'il taq iwib', xuquje' chke konojel winaq.

¹⁶Amaq'el chixkikotoq. ¹⁷Mitänab'a u b'anik orar. ¹⁸Chiya maltioxinik che ri Dios pa ronojel, rumal chi are wa' ri kraj ri Dios chi je' kib'an ix, ri ix kojoniq che ri Cristo Jesús.

¹⁹Miq'atej u wäch ri Loq'alaj Espíritu che ri kraj kub'an iwuk'. ²⁰Miwetzelay u wäch ri tzij ri kuya ri Loq'alaj Espíritu chke ri qachalal ri keq'alajisan chiwäch. ²¹Na'l kib'an che rilik ronojel, jachike ri utz, ri

qas tzij, jachike ri man utz taj. Chitajej b'a' ri utz. ²²Chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etzelal.

²³Tzare ta b'a' ri Dios, ri xuwi ri Are' kākowinik kuya utzil chkixol ri winaq, kub'an ch'ajch'oj che ri i k'aslemal pa ronojel, kuchajij ta na ri iwespiritú, ri iwanima', xuquje' ri i cuerpo, rech man k'o tä etzelal káriqtaj chiwij aretaq kápe ri Qajaw Jesucristo. ²⁴Ri Dios k'ut ri xixusik'ij, jikom ri ranima', qas kub'an na jas ru b'im chiwe.

**Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch ri qachalal,
xuquje' kuta' u tewchib'al ri Dios pa ki wi'**

²⁵Qachalal, chib'ana orar pa qa wi'.

²⁶Chiya rutzil ki wäch konojel ri qachalal je wa'. Chitz'umaj iwib' chb'il taq iwib' chuwäch ri Dios. Retal k'u wa' chi qas loq' kiwil iwib'.

²⁷Kinb'ij chiwe chuwäch ri Qajaw Jesús chi kisik'ij u wäch we wuj ri' chkiwäch konojel ri qachalal kojonelab'.

²⁸Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätöq'ob'isan i wäch. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHKE RI KOJONELAB' AJ TESALÓNICA

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta chik
chke ri qachalal kojonelab' aj Tesalónica

1 ¹In wa', ri Pablo, wachi'l ri Silvano ruk' ri Timoteo, tajin kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe ix, qachalal, ix ri' ri kojonelab' ri k'o pa ri tinimit Tesalónica, ri xa ix jun ruk' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo. ²Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut chi kuxlan ri iwanima'.

Waral käqil wi chi ri Dios kuq'at na tzij pa ki
wi' ri ajmakib' aretaq käpe ri Cristo

³Qachalal, rajwaxik b'a' chi amaq'el kujmaltioxin che ri Dios rumal iwech. Ya'talik chi je' käqa'n wa' rumal chi qas tzij tajin käk'iy ri i kojoniq, xuquje' rumal chi ri ix chijujunal sib'alaj loq' na kiwil wi iwib' nimalaj iwonojel, ronojel q'ij k'ut tajin känimar ri rutzil iwanima' chb'il taq iwib'. ⁴Je ri' chi ri uj sib'alaj kujkikotik, käqatzijoj ri i b'anik jawije' ri keriqtaj wi ri e kojoninaq che ri Dios. Kujkikot chub'ixik jas ri tajin kib'ano, kich'ij ri k'äx ri käb'an chiwe kumal nik'iaj winaq chik, xuquje' kich'ij ri b'is ri kiriqo. Käqatzijoj k'ut chi sib'alaj k'o ri i kojoniq che ri Dios, jikom k'u iwanima' pa ronojel ri kik'ulmaj. ⁵Ronojel wa' we k'äx ri' ri tajin kiriqo kuk'ut chqawäch chi jikom kub'an ri Dios chuq'atik tzij. Je ri', rech taqal chiwe kixk'oji ruk' ri Dios, kätaqan k'u ri Are' pi wi'. Rumal k'u rech wa' tajin kiriq k'äx.

⁶We winaq ri' ri tajin keb'anow k'äx chiwe, taqal k'ut chi käk'äjisax na ki wäch wa' rumal ri Dios. Kub'an k'u na ri Are' chi käkiriq k'äx chuk'exel ri xka'n chiwe. ⁷Are k'u ri ix ri i riqom k'äx, kub'an na ri Dios

chi kuxlan ri iwanima' junam jas ri kub'an chqe uj. Aretaq kuk'ut na rib' ri Qajaw Jesús, sutim rij ruk' u xaq q'aq' káqaj loq chikaj, e rachi'l ri ángeles rech Are' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab'. ⁸Aretaq kápetik, kuya na ri tojb'al ke ri winaq ri man xekojon tä che ri Dios, ri man xeniman tä che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Qajaw Jesucristo. ⁹We winaq ri' kákitoj na ru k'exel ri ki mak, kásach na ki wäch, sib'alaj nim ri k'áx ri kákiriqo, man k'o tä k'u u k'isik. Kesax b'i ri e are' chuwäch ri Qajaw Jesús, naj keyi' wi na che ri Are'. Xuquje' naj kek'oji wi che ri je'lalaj juluwem rech ri nimalaj u chuq'ab' ri Jesús. ¹⁰Je' kákik'ulmaj na wa' pa ri q'ij ri kápe ri Jesús rech kánimarisax u q'ij kumal ri e rech ri Are', xuquje' kákajmax na u wäch kumal ri e kojoninaq che, káyi' k'u u q'ij. Ri ix xuquje', rumal chi ix kojoninaq che ri tzij ri qa q'alajisam chiwäch, kixk'oji na kuk' ri nik'iaj kojonelab'.

¹¹Xa k'u rumal wa' amaq'el káqa'n orar pi wi', káqata' che ri qa Dios chi kub'ano chi qas taqal chiwe chi ix sik'im rumal ri Are'. Xuquje' káqata' che ri Dios chi ru chuq'ab' kuya ta na chiwe chi kixkowinik kib'an ronojel u wäch utzil ri i chomam u b'anik, xuquje' ronojel utzalaj chak ri tajin kib'ano rumal chi qas kixkojon che ri Dios. ¹²Je ri', rech rumal iwech ix káyi' na u q'ij ri Qajaw Jesucristo, xuquje' ri ix káyi' na i q'ij rumal ri Are'. Je' káb'an na wa' chiwe rumal chi toq'ob'isam i wäch rumal ri qa Dios, rumal ri Qajaw Jesucristo.

Waral káqil wi ri kub'an ri itzelalaj achi ri kuyak rib' chrij ri Dios

2 ¹Qachalal, káqaj káqab'ij chiwe ri kák'ulmataj na aretaq kuriq ru petb'al ri Qajaw Jesucristo, aretaq kápe che qa mulixik b'i ruk'. ²Kixqab'ochi'lj chi mat ruk' jub'iq' kik'ex i chomanik, kub'an kieb' i k'ux, kixej iwib' rumal jun winaq ri kub'ij chi käch'aw ri Loq'alaj Espíritu pa ranima', k'o k'u jas kub'ij chiwe, o rumal ri kito chi kätzijoxik, o rumal jun wuj ri je' ta ne uj ri uj taqowinaq b'ik, ri kub'ij chi ri q'ij ri kápe ri Qajaw Jesús petinaq chik pa qa wi'. ³K'o b'a' jachin jun winaq mub'ano chi kixsub'tajik. Nab'e k'ut chuwäch ru petb'al ri Jesús kákiyak na kib' ri winaq chrij ri Dios, kuk'ut na rib' ri achi ri b'anal etzelal ri kub'an u k'u'el che ri Dios. We achi ri' q'atom tzij puwi' chi kásach na u wäch. ⁴Ri achi ri' kuyak na rib', kub'an na k'u'el che ronojel ri kána'tab'ex wi ri Dios, o káq'ijilax wi. Káku'b'i na pa ri nimalaj rachoch Dios, je' ta ne chi are Dios. Kub'an na chb'il rib' chi are Dios.

⁵¿A mat kána'taj chiwe chi aretaq xink'oji iwuk' xinb'ij wa' chiwe? ⁶Kámik k'ut iwetam jas ri' ri q'ateninaq, je ri' chi man qas u k'utum tä rib' we itzelalaj achi kámik ri'. K'ä te k'u ri' qas kuk'ut na rib' ri b'anal etzelal aretaq kuriq ru q'ijol. ⁷Q'alaj chi k'ut chi ri itzelalaj u chomanik ri itzel ri k'u'talik tajin kächakun chik pa taq ri kanima' ri winaq kámik. Xuwi reye'm chi kesax ri q'ateninaq rech qas kuk'ut rib'. ⁸Aretaq k'ut

esam chik ri q'ateninaq, kuk'ut na rib' ri achi ri b'anal etzelal ri kuyak na rib' chrij ri Dios. Käkämisax na rumal ri Qajaw Jesús ruk' ri ruxlab', käsachisax na u wäch ruk' ru k'utik rib' ri Jesús aretaq käpetik. ⁹We achi ri', are ri Satanás këtaqow na loq. Käpe na ruk' nimalaj chuq'ab', kub'an na nimaq taq k'utb'al, xuquje' kajmab'al. Man qas tzij tä k'ut ri kub'ano. ¹⁰Kukoj na ronojel u wäch itzel taq sub'unik che ki sub'ik ri winaq ri käsach na ki wäch. Käsach na ki wäch rumal chi man xkaj tä ri qas tzij, man xkik'amowaj tä k'u wa' rech käkiriq ru tob'anik ri Dios. ¹¹Rumal ri' ri Dios kuya na chke chi kesub'taj rumal ri man qas tzij taj, chi ri e are' kekojon chke ri b'anow tzij. ¹²Je ri' rech käq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax na ki wäch konojel ri man e kojoninaq tä che ri qas tzij, xane are b'enaq kanima' ruk' ru b'anik ri etzelal.

**Waral käb'ix wi chke ri qachalal chi e cha'talik
rech käkiriq ru tob'anik ri Dios**

¹³Qachalal, ri ix sib'alaj kixraj ri Qajaw Jesucristo. Ri uj k'ut käqana' pa qanima' chi rajwaxik käqaya maltioxinik amaq'el che ri Dios rumal iwech, rumal chi tzojer loq ix k'o chkixol ri xecha' nab'e rumal ri Dios rech kiriq ru tob'anik. Kiriq k'u ru tob'anik ri Dios rumal ri Loq'alaj Espiritu ri xub'an ch'ajch'oj che ri iwanima', xuquje' rumal chi xixkojon che ri qas tzij. ¹⁴Ri Dios k'ut xixusik'ij rech kiriq ru tob'anik ri Are' rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xqatzijoj chiwe, rech kixk'oji junam ruk' ri Qajaw Jesucristo aretaq kënimarisax u q'ij ri Are', kiriq k'u na iwe ix we nimarisab'al q'ij ri'.

¹⁵Rumal ri', qachalal, jikom chib'ana' chitaqej ri tijonik ri qa k'utum chiwe petinaq loq. Are wa' ri qa tzijom chiwe, xuquje' ri qa tz'ib'am b'i pa taq wuj. ¹⁶Tzare ta b'a' ri Qajaw Jesucristo, junam ruk' ri Dios qa Tat, ru k'utum ri rutzil ranima' chqe, kixuto' pa ronojel. Ri Are' xuquje' xuya ku'lb'al qa k'ux ri man k'o tä u k'isik, xuya xuquje' chqe chi käku'b'i qa k'ux chrij ri Jesús rumal ri toq'ob' ri kub'an pa qa wi'. ¹⁷Tzare ta b'a' ri Are' chuwalijisaj ri iwanima', xuquje' chub'ana ta na jikom chiwe, rech xa utz ronojel ri kib'ij, xuquje' ronojel ri kib'ano.

Ri apóstol Pablo kuta' chke ri qachalal chi këka'n orar puwi' ri are'

3 ¹Je k'u ri', qachalal, chib'ana orar pa qa wi' rech ru Loq' Pixab' ri Dios aninaq käjab'un u wäch pa ronojel tinimit, käyi' k'u u q'ij kumal ri winaq jas ri xk'ulmataj iwuk' ix. ²Xuquje' chib'ana orar pa qa wi' chi ri Dios kujuto' pa ki q'ab' ri itzel taq winaq, ri e b'anal taq etzelal, rumal chi man konojel taj kekojon che ru Loq' Pixab' ri Dios.

³Ri Dios k'ut, qas jikom ranima'. Kub'an na chiwe chi k'o na i chuq'ab' rech qas jikom ri iwanima' ix xuquje'. Kixuchajij na chuwach ri Itzel. ⁴Käku'b'i k'u qa k'ux chrij ri Qajaw Jesús chi tajin kib'an ri xixqataq

wi, xuquje' amaq'el kitaqej na u b'anik wa'. ⁵Are ta b'a' ri Qajaw Jesús käyo'w pa ri iwanima' chi keiwaj konojel, je' jas ri Dios keraj konojel ri winaq. Xuquje' chuya ta chiwe chi kich'ij ronojel ri käpe chiwij, chi k'o iwe ri paciencia ri k'o ruk' ri Cristo.

Waral käqil wi chi rajwaxik kujchakunik chuch'akik ri käqatijo

⁶Käqaya k'u taqanik chiwe, qachalal, rumal ri Qajaw Jesucristo, chi kitas iwib' chrij apachin jun qachalal ri kub'ano xa jachike ri kraj, man kächakun taj, ri man kunimaj tä ri tijonik ri qa yo'm chiwe petinaq loq. ⁷Ri ix iwetam chik jas ri rajwaxik kib'ano rech kib'an iwe jas ri xqa'n uj aretaq xujk'oji iwuk'. Aretaq xujk'oji iwuk' man are tä xqa'no xa jachike ri xqaj, xane xujchakunik. ⁸Man xqab'ij tä che jachin jun chi chusipaj ri qa wa, xane xqatojo. Sib'alaj xqatij qa chuq'ab' che ri qa chak, xujkosik. Chi paq'ij chi chaq'ab' xujchakunik rech man käqaya tä latz' che jachin jun chiwe. ⁹Pune ta ne ya'tal chqe käqata' ri qa wa chiwe, man je' taj xqa'no, xane xujchakunik rech kiwesaj i no'j chqij, kib'an k'u iwe jas ri xqa'n uj. ¹⁰Xuquje' xqab'ij wa' chiwe aretaq xujk'oji iwuk': "Jachin jun ri man kraj taj kächakunik, mäyi' che chi käwi'k," —xujcha chiwe. ¹¹Qa tom k'u u tzijol chi e k'o jujun chiwe ri tajin käka'no xa jachike ri käkaj, ri man k'o tä jub'iq' chak käka'no, xane xa keb'e' je wa' je ri', käkinim kib' pa taq ri tajin käka'n ri nik'iaj winaq chik. ¹²Are k'u taq wa' käqab'ij chke ri kojonelab' ri je' käka'no, keqapixb'aj rumal ri Qajaw Jesucristo chi chechakunoq, mäka'n chik ri k'äx chkixol ri winaq rech käjoror na ronojel, chkich'aka ke ri käkitijo.

¹³Ri ix k'ut, qachalal, mixq'iytaj chub'anik ronojel u wäch utzil. ¹⁴We k'o jachin jun ri man kunimaj tä ri xqab'ij pa we wuj ri', chikojoro retal jachinoq, miwachi'laj chik rech käk'ixik. ¹⁵Mib'an k'u i k'ulel che, xane chipixb'aj je' jas ri kib'an che jun iwachalal.

Ri apóstol Pablo kuta' ru tewchib'al ri Dios pa ki wi' ri qachalal

¹⁶Tzare ta b'a' ri Qajaw ri xuwi ri Are' käkowinik kuya utzil chkixol ri winaq, chuya ta chiwe chi amaq'el k'o utzil iwuk' ix, xuquje' chi kuxlan ri iwanima' pa ronojel. Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo k'o iwuk' ix nimalaj iwonojel.

¹⁷In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i wa', kintaq k'u b'i rutzil i wäch. Chiwilampe' chi are wa' ri nu tz'ib'. Je wa' ri kinb'an chutz'ib'axik ri nu b'i' pa taq konojel ri nu wuj ri kintaq b'ik. ¹⁸Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätoq'ob'isan i wäch ix nimalaj iwonojel. Amén.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TIMOTEO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Timoteo

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi je ri' ru taqanik ri Dios ri To'l Qe, xuquje' ri Qajaw Jesucristo ri ku'l wi qa k'ux. ²Ri at, Timoteo, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, je' ta ne chi qas at nu k'ojol rumal chi rumal ri nu tzij xatkojonik. Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kel u k'ux chawe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Mak'ulaj jule' taq tijonik chik

³Kinna'taj chawe jas ri xinb'ij aretaq xine' pa Macedonia. Xinb'ij chawe chi katkanaj kan pa ri tinimit Éfeso. Xinya we taqanik ri' chawe chi kab'ij chke ri jule' winaq, ri tajin käkiya tijonik ri man tzij taj chke ri kojonelab', chi mäkiya chik we tijonik ri'. ⁴Chab'ij chke chi mäkitz'ijoj chik ri xaq puk, xuquje' ri tzijob'elil ri kätzijox chkij ri qa nan qa tat ojer. Ronojel wa' kuk'am loq ch'oj. Man k'o tä k'u ki patän wa' we ri', man kujkito' tä chuch'ob'ik ru chomanik ri Dios ri xuwi ketamax rumal ri kojonik che ri Cristo.

⁵Ru patän we taqanik ri' ri kinya chawe, are wa' chi ri uj, ri uj kojonelab' qas keqaj konojel. Rajwaxik chi käk'iy loq wa' pa qanima' ri ch'ajch'oj, ri käqana' wi chi man k'o tä etzelal qa'nom, ri q'alaj wi chi qas tzij kujkojonik. ⁶E k'o k'u jujun ri xkisach ru b'eyal we taqanik ri', xetzaq k'ut. Xkijach kib' chub'ixik tzij chb'il taq kib' ri man k'o tä ki patän. ⁷Ri winaq ri' käkaj keb'ok che ajtijab', kekitijoj ri winaq chrij ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Man käkich'ob' tä k'ut ri tzij ri käkib'ij, man käkich'ob' tä k'u ri käkik'utu. Xaq käkib'ij chi are ri qas tzij.

⁸Tzij la' chi utz ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. Rajwaxik k'ut chi käkojik jas ri qas ya'tal wi. ⁹Etamtal wa' chi ri Pixab' man xyi' tä

chke ri winaq ri tajin kaka'n ri utzil, xane chke ri man kaka'ya ta kib' pa taqik, chke ri man keniman taj, chke ri man kekojon ta che ri Dios, chke ri ajmakib', chke ri man nim ta kakil wi ri Dios, ri man k'o ta awas chkiwach, chke ri kekikamisaj ki nan ki tat, chke ronojel ki wach kamisanelab'. ¹⁰Xuquje' ri Pixab' xyi' chke ri winaq ri xaq kakiriq kib' jas ri kaka'n ri tz'i', man k'o ta ki pixab'. Are k'u xyi' ri Pixab' chke ri kaka'n ixoq che jun kach achi, xuquje' chke ri ixoqib' ri kaka'n achi che jun kach ixoq, chke ri kekelaq'aj taq winaq, chke ri b'anal taq tzij, xuquje' chke ri kaka'n juramento, man qas tzij ta k'ut ri kakib'ij, rech kaka'n k'ax che jun winaq chik. Are k'u ri Pixab' xyi' chke konojel winaq ri kakik'ulelaj u wach ri utzalaj tijonik ri man k'o ta etzelal chupam. ¹¹We utzalaj tijonik ri' kariqtaj chupam ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri sib'alaj nim u q'ij. Ri qa Dios ri ya'tal che chi kanimarisax u q'ij, are ri Are' yo'winaq wa' pa nu q'ab' rech kintzijoj chke ri winaq.

**Ri apóstol Pablo kumaltioxij che ri Dios chi xel u k'ux
che, xukoj chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio**

¹²Kinmaltioxin che ri Qajaw Jesucristo ri u yo'm nu chuq'ab', rumal chi nim xrilo chi jikom ri wanima', xinukoj che patänil re chutzijoxik ru Loq' Pixab'. ¹³Je wa' xub'an chwe pune ri in nab'e xinyoq'on che ri Jesús, xintze'j u wach, xinb'an k'ax chke ri e kojoninaq che. Ri Dios k'ut xel u k'ux chwe rumal chi aretaq xinb'an wa' k'ä mäja' kinkojon che ri Cristo, man kinch'ob' ta k'ut chi man utz taj ri kinb'ano. ¹⁴Sib'alaj nim k'u ri' ri toq'ob' ri xinkochij che ri Qajaw Jesús. Xuya nu kojonik, xuya pa wanima' chi kinwaj ri Dios, xuquje' chi kewaj ri winaq xa rumal ri Cristo Jesús.

¹⁵Ri kinb'ij chanim are qas tzij. Rajwaxik k'ut chi konojel winaq kakikoj wa': chi ri Cristo Jesús xpe cho we uwachulew che ki to'ik ri ajmakib'. Ri in k'ut, sib'alaj in ajmak na chkiwach konojel. ¹⁶Pune je' nu b'anik wa', xel u k'ux ri Dios chwe, xutoq'ob'isaj nu wach rech ri Jesucristo kuk'ut na jas modo kuchajij nimalaj paciencia wuk' in, in ri nab'e ajmak chkiwach konojel. Je ri' kink'o'ji che k'utb'al chkiwach ri mäja' kekojonik, kaketamaj na chi ri Cristo kutoq'ob'isaj ki wach ri winaq. Kaku'b'i k'u na ki k'ux chi kakiriq na ri k'aslemal ri man k'o ta u k'isik we kekojonik. ¹⁷Rumal ri' qaya b'a' u q'ij ri Jun ri kätapan pa qa wi', ri man kak'extaj taj, ri man kakäm taj, ri man kilitaj ta u wach, ri xuwi wa' Dios k'olik. K'o k'u u no'j che ronojel. Qanimarisaj b'a' u q'ij amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

¹⁸Ri at, Timoteo, je' ta ne chi at nu k'ojol. Kinya wa' we taqanik ri' chawe. Chatija a q'ij pa ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' chupatänixik pa ronojel. Je' chab'ana' jas ri xkiq'alajisaj loq ri qachalal chawij rumal ri Loq'alaj Espíritu. ¹⁹Chataqej ri kojonik, rajwaxik chi

kana' pa rawanima' chi man k'o tä etzelal a b'anom. E k'o k'u jujun ri man xeniman taj aretaq xch'aw ri Dios pa ri kanima', rumal ri' xetzaqik, man kekojon tä chik. ²⁰Qesajmpe' qa nol' chrij ri xuk'ulmaj ri Himeneo xuquje' ri Alejandro, ri xeinjach pu q'ab' ri Satanás rech kâketamaj chi man utz tä ri' ri kâkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios.

Waral käyi' tijonik chrij ri rajwaxik kâqa'no aretaq kâqa'n orar

2 ¹Nab'e kwaj kinb'ij chawe chi kaya we tijonik ri' chke ri kojonelab': Rajwaxik u b'anik orar pa ki wi' konojel ri winaq. Rajwaxik kâta' toq'ob' pa ki wi', xuquje' kâb'ochi'x ri Dios pa ki wi'. Xuquje' rajwaxik u b'anik maltioxinik che ri Dios aretaq kâb'antaj orar. ²Rajwaxik u b'anik orar pa ki wi' ri q'atal taq tzij, pa ki wi' konojel ri k'o ki taqanik pa qa wi', rech man k'o tä ch'oj, utz ri qa k'aslemal. Je ri' rech kâqapatânj ri Dios, xuquje' nim kâqil wi qib' pa ronojel. ³Sib'alaj utz k'u u b'anik wa', xuquje' kâqaj wa' chuwäch ri Dios ri To'l Qe. ⁴Are k'u kraj ri Dios chi konojel ri winaq kâkiriq ru tob'anik, xuquje' kâketamaj jas ri' ri qas tzij. ⁵Xa jun ri Dios k'olik, xuquje' xa Jun ri kâch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios. Are ri Jesucristo ri xub'an qach winaq. ⁶Ri Jesucristo xuya rib' pa kâmisaxik chutojik ri qa mak, rech ri uj nimalaj qonojel kujel pu q'ab' ri Itzel. Pa ri qas u q'ijol k'ut, ri Dios xuk'ut wa' chkiwäch konojel winaq chi qas tzij kraj keuto'. ⁷Rumal wa' xinoksax che apóstol, jun chke ru taq'o'n ri Jesucristo, rech kintzijoj we saqalaj tzij ri' chrij ri qas tzij, chrij ri kojonik. Je ri' keintijoj ri man e aj Israel taj, rech kekojon ri e are'. Ri in, in kojoninaq che ri Cristo, qas tzij ri kinb'ij, man xaq tä k'u kinb'an tzij.

⁸Kwaj chi ri achijab' pa ronojel tinimit kâka'n orar, achijab' ri qas jikom ri kanima' che ri Dios. Are achijab' wa' ri kuya' kâkiyak ri ki q'ab' cho ri Dios, man k'o tä ch'oj, man k'o tä oyowal, man k'o tä k'u jun k'âx chik pa kanima'. ⁹Xuquje' kwaj chi ri ixoqib' kâkikoj atz'iaq ri qas taqal chke, utz u kojik kâka'no, man kâka'n tä nimal ruk'. Rajwaxik utz u b'anik ri ki wi' kâka'no jas ri qas taqalik. Man xaq tä kâkiwiq kib' ruk' q'ân puaq, ruk' chachal ri paqal rajil, o ruk' atz'iaq ri sib'alaj paqalik. ¹⁰Ri ixoq kojonel man kuwiq tä rib' xa kuk' taq jastaq, xane ruk' ru b'anik ri utzil. Are wa' ri rajwaxik kâka'n ri ixoqib' ri ki jachom kib' pu q'ab' ri Dios. ¹¹Rajwaxik chi ri ixoqib' kâkitatab'ej ri tijonik ri tajin kâtzijoxik, xaq jun chek'ol wi, chkiya kib' pa nimanik. ¹²Ri in man kinya tä che jun ixoq chi keutijoj achijab', chi kâtaqan pa ki wi', xane rajwaxik xaq jun kek'o'ji wi ri ixoqib'. ¹³Are k'u rumal chi nab'e xb'an ri Adán rumal ri Dios, k'ä te ri' xb'an chi ri Eva. ¹⁴Xuquje' man are tä ri Adán ri xsub' rumal ri Itzel, xane are ri Eva. Aretaq xsub'ik xqaj pa ri mak. ¹⁵Ri ixoqib' kojonelab' kâkiriq k'u na ru tob'anik ri Dios, we utz kâka'n che ki k'iyisaxik ri kal, we kâkitaqej ri kojonik, we kekaj ri winaq, we utz ri ki k'aslemal, man k'o tä etzelal kâka'no, xuquje' we utz kechomanik.

Waral káb'ixik jas ri k'aslemal ri rajwaxik che jun ri kok che obispo

3 ¹Qas tzij wa': jachin jun ri kraj kok che obispo,^a utzalaj patäninik ri' ri kraj kub'ano. ²Rajwaxik k'ut chi we kojonel ri' utz ru k'aslemal rech man kuya' taj käyak tzijtal chrij. Rajwaxik xa jun ri rixoqil, muya u wi' ri kutijo, o apachike ri kub'ano, xane utz ri kächomanik, man kub'an taj xa jas ri kraj ri are', xuquje' nim kil wi kumal ri winaq. Rajwaxik utz kub'an che ki k'ulaxik ri winaq ri keopan cho rachoch. Rajwaxik këna'w che ki tijoxik ri winaq che ru Loq' Pixab' ri Dios. ³Mäq'ab'arik, mäch'ojinik, man kurayij tä u ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik, xane rajwaxik utz kuk' ri winaq, man kuyak tä ch'oj, xuquje' man loq' tä käril wi ri puaq. ⁴Rajwaxik kerilij konojel ri e k'o pa rachoch, keupixb'aj ri ralk'ual rech kenimanik, nim kekil wi ri winaq. ⁵We jun kojonel man retam taj kerilij konojel ri e k'o pa rachoch ça käkowin lo ri' kuk'am ki b'e ri e kojoninaq che ri Dios? Man käkowin taj. ⁶Man kuya' taj jun k'ak' kojonel kok che obispo, rech man kunimarisaj tä rib'. We je ri', käq'at na tzij ri' puwi' chi ke' pa ri q'aq' jas ri xb'an che ri Itzel. ⁷Jun obispo rajwaxik utz kub'an pa ru k'aslemal chkixol ri winaq ri man e kojonelab' taj, rech man k'o tä yoq'b'al re. Je ri' man kel tä u k'ixb'al, man käqaj tä k'u pa ru chapäb'al ri Itzel.

Waral käqil wi jas ri k'aslemal ri rajwaxik che jun ri kok che diácono

⁸Ri diáconos^b xuquje', rajwaxik man xaq tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, käkib'ij ri qas tzij, man keq'ab'ar taj, man käkirayij tä k'u u ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik. ⁹Rajwaxik qas jikom ri kanima' chrij ri qas tzij re ri Evangelio ri uj kojoninaq wi, ri q'alajisam chqawäch. Xuquje' rajwaxik käkina' pa kanima' chi man k'o tä etzelal ri ka'nom. ¹⁰Nab'e rajwaxik ke'il na we utz ri ki k'aslemal. We k'u man k'o tä jas käriqtaj chkij, kuya' ri' keb'ok che diáconos. ¹¹Xuquje' ri diaconisas rajwaxik man xaq tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, man e yakal tä tzijtal, mäkiya u wi' ri käkitijo, o apachike ri käka'no, jikom k'u ri kanima' pa ronojel. ¹²Ri kok che diácono rajwaxik xa jun ri rixoqil. Xuquje' rajwaxik chi utz kub'an che kilixik konojel ri e k'o pa rachoch, keupixb'aj ri ralk'ual rech kenimanik. ¹³Ri diáconos ri utz kepatäninik, nim ke'il wi ri'. Man xuwi taj nim ke'il wi, xane xuquje' man käkixej tä kib' chutzijoxik ri ki kojoniq chrij ri Cristo Jesús.

Nim u b'anik ri uj kojoninaq che

¹⁴Timoteo, ku'l nu k'ux chi xaq pa kieb' oxib' q'ij kinopan na awuk'. We k'u ne ruk' jub'iq' kinb'eytajik, kintz'ib'aj b'i we tzij ri' chawe nab'e. ¹⁵Je

^a 3:1 Ri tzij “obispo” kel kub'ij “pastor” o apachin jun ri käyi' che chi kuchajij ri jumulaj kojonelab'. ^b 3:8 Ri diáconos (xuquje' ri diaconisas, 3:11) e are' ri k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab'.

wa' xinchomaj rech awetam chik jas ri utz kub'an jun kojonel chkixol ri qachalal. E are wa' ri winaq rech ri k'aslik Dios. We winaq ri' e are wa' ri käkijeqeb'a', xuquje' käkito' u wi' ri qas tzij. ¹⁶Qas q'alaj wa' chi nim u b'anik ri qas tzij re ri Evangelio ri uj kojoninaq wi, jas ri kub'ij we tzij ri:

Ri Dios xul cho we uwächulew
 je' jas jun winaq,
 xq'alajisax rumal ri Loq'alaj Espíritu
 chi jikom ru k'aslemal,
 xilitaj k'u ri Are' kumal ri ángeles.
 Xtzijox wa' chke ri winaq,
 xekojon ri winaq che cho ruwächulew,
 xk'am chi na b'ik pa ri kaj,
 xnimarisax u q'ij,
 —kächa'.

E k'o kojonelab' ri käkitas na kib' chrij ri qas kojoniik

4 ¹Ri Loq'alaj Espíritu qas chi saqil kub'ij chi pa ri k'isb'al taq q'ij jujun kojonelab' käkitas na kib' chrij ri qas kojoniik. Ke' na kanima' ruk' ri itzel no'j ri kesub'taj rumal. Ronojel wa' xaq are' ki tijonik itzel taq espíritus. ²Käkitatatab'ej na ri ki tijonik achijab' ri e b'anal taq tzij, ri xaq käkesaj ki wäch ri ketzijon ru Loq' Pixab' ri Dios. We winaq ri' man käkina' tä chik pa kanima' ri etzelal ri kaka'no, je' ta ne chi ab'ajarinaq chi ri kanima'. ³Käkib'ij na chke ri winaq chi man kuya' taj kek'uli'k, käkib'ij na xuquje' chi e k'o jujun taq u wäch ri kätatijo ri äwas u tijik, pune ri Dios u k'iyisam ronojel wa' rech kätatijo. Ri uj, ri uj kojonelab', ri qetam ri qas tzij kuya' kätatij wa' ruk' maltioxinik. ⁴Je ri', rumal chi utz ronojel ru k'iyisam ri Dios, man kuya' tä k'ut kätetzalaj u wäch, xane rajwaxik käqak'amo, käqamaltioxij wa' che ri Dios. ⁵Kätewchitaj k'u wa' rumal ru Tzij ri Dios, xuquje' rumal ri oración ri kaka'no. Je ri' ri kätatijo man äwas taj.

Waral käqil wi jas u b'anik jun utzalaj patänil re ri Jesucristo

⁶Ri at, Timoteo, we kak'ut wa' we nu b'im chawe chkiwäch ri qachalal, at jun utzalaj patänil re ri Jesucristo. Käk'oji k'u na a chuq'ab' rumal ru Loq' Pixab' ri Dios ri at kojoninaq wi, rumal ri utzalaj tijonik ri a taqem. ⁷Me' awanima' kuk' taq ri puk ri man k'o tä ki patän ri käkitzijoj ri winaq. Are chakojo a chuq'ab' chupatänixik ri Dios. ⁸Ru kojik qa chuq'ab' ruk' ri qa cuerpo xaq jub'iq' kujuto' wi. Are k'u ru patänixik ri Dios kujuto' na pa ronojel. K'o utzil käqariq rumal wa' pa we k'aslemal ri' cho ruwächulew, xuquje' pa ri k'aslemal ri käpe na. ⁹Qas tzij wa' ri kinb'ij, rajwaxik k'ut chi konojel winaq käkikojo. ¹⁰Xa rumal wa' sib'alaj kätatij qa q'ij kujchakunik, käqariq yoq'b'al qe, rumal chi ku'l qa k'ux chrij ri

k'aslik Dios, ri To'l Ke konojel winaq. Jachin k'u taq ri kekojon che, e are' ri qas käkiriq ru tob'anik.

¹¹Chak'utu b'a' ri nu b'im chawe chkiwäch ri qachalal kojonelab'. Chab'ij chke chi chketamaj. ¹²Metzelax a wäch kumal ri winaq rumal chi at ak'al na. Rech man ketzelax tä a wäch, chak'utu jun utzalaj k'aslemal chkiwäch ri kojonelab', rech käkito chi utz katch'awik, käkilo chi utz ri kab'an pa ronojel, keawaj ri winaq, utz awanima' chke konojel, q'alaj chi qas tzij at kojoninaq che ri Cristo, utz ra k'aslemal. ¹³Chasik'ij apan ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chkiwäch ri qachalal k'ä kinopan na iwuk'. Cheapixb'aj, cheatijoj. ¹⁴Nim chawila wi ri kuinem ri xsipax chawe rumal ri Dios aretaq ri Loq'alaj Espíritu xch'aw pa kanima' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Xkiq'alajisaj k'u wa' aretaq xkiya ri ki q'ab' pa wi'. Chakojo wa' we kuinem ri', maya k'u kanoq.

¹⁵Chakojo a chuq'ab' chub'anik ri nu b'im chawe. Chatija a q'ij chub'anik wa' rech konojel käkilo chi utz na ri tajin kab'ano. ¹⁶Chachajij awib'. Xuquje' qas kawil na jas u wäch tijonik ri kaya'. Chataqej u b'anik ronojel wa', jikom rawanima'. We je' kab'an wa', kato' na awib' at xuquje' ri ketatab'en ri a tzij.

Jas ki ch'ab'exik ri qachalal rajwaxik k äq a'no

5 ¹Mayaj jun tata' ri nim winaq chik, xane chapixb'aj je' ta ne chi are ra tat. Cheapixb'aj ri alab'om je' ta ne chi e are' ra chaq'. ²Ri chuchuib' cheapixb'aj je' ta ne chi are ra nan ri kapixb'aj. Ri alitomab' cheapixb'aj je' ta ne chi e are' ra wanab', utz ra chomanik chkij.

³Nim cheawila wi ri malka'nib' ixoqib', chab'ana k'u toq'ob' chke ri qas k'o ki rajwaxik. ⁴Are k'u ri malka'n ixoq ri e k'o ral, xuquje' we ne e k'o u wi' taq u mam, nab'e ri' rajwaxik chi ri ak'alab' nim kekil wi ri ki nan xuquje' ri kati't. Ri alk'ualaxelab' rajwaxik k äketamaj u tojik u k'exel chke ri ki nan ki tat ri utzil ri xb'an chke aretaq xek'iyisaxik, rumal chi utz k äril wi ri Dios wa', xuquje' k äqaj wa' chuwäch. ⁵Are k'u ri ixoq ri qas tzij malka'n, ri kanajinaq kan u tukiel, ri man k'o tä k äch'aw u k'ux che, ku'l k'u u k'ux wa' chrij ri Dios. Kub'an orar ri', kuta' ru tob'anik ri Dios pa ru k'aslemal ronojel q'ij chi paq'ij chi chaq'ab'. ⁶Are k'u ri malka'n ixoq ri kujach rib' chub'anik xaq jachike ri utz k äril wi, pune k'aslik, chuwäch k'u ri Dios are jas jun k äminaq, rumal chi man k'o tä chik ru rayinik chupatänixik ri Dios. ⁷Cheataqa we qachalal ri' chunimaxik wa' we nu b'im chawe rech man k'o tä tzij k äb'ix chkij chi qas tzij k'o ri man utz taj ri k äka'no. ⁸We k'u k'o jun kojonel ri man kok tä il che ki to'ik ri rachalaxik, o ri ralk'ual, man qas tzij tä ri' chi kojonel. Nim na ru mak ri' chuwäch jun ri man k'o tä jumul ri kojoninaq.

⁹Xuwi ri malka'n ixoq ri k'o chi oxk'al u junab', ri xa jun ri rachajil k'olinaq, xuwi ri' kuya' k ätz'ib'ax u b'i' pa ri wuj ri tz'ib'tal wi ki b'i' ri

malka'nib'. ¹⁰Rajwaxik chi we chichu' ri' etamtalik chi u b'anom utzil, utz ki k'iyisaxik ri ral u b'anom, utz u b'anom che ki k'ulaxik ri keopan cho rachoch, u ch'ajom kaqan ri e rech ri Dios, e are wa' ri kojonelab'. Xuquje' u b'anom toq'ob' chke ri käkiriq k'äx, u b'anom k'u ronojel u wäch utzil.

¹¹Are k'u ri malka'nib' ixoqib' ri k'ä e ak'alab' na, matz'ib'aj ri ki b'i' pa ri wuj ri tz'ib'tal wi ki b'i' ri malka'nib' rumal chi aretaq ketaqchi'x rumal ri ki rayinik, käkitas kib' chrij ri Cristo, man käkirimaj tä chik, käkaj kek'uli chi na jumul chik. ¹²Kemakun k'u ri' rumal chi man xka'n taj jas ri xkichi'j u b'anik, xkiya k'u kan ri ki kojonik. ¹³Man xuwi tä wa' kaka'n ri malka'nib' ixoqib' ri k'ä e ak'alab' na, xane xuquje' xaq kesaq'orinik, xaq kewakatalob' chi taq ja. Man xuwi taj kesaq'orinik, xane xuquje' käkiyak taq tzijtal, käkirim kib' pa ronojel, käkib'ij taq tzij ri man ya'tal tä ki b'ixik. ¹⁴Rumal ri' kwaj chi ri malka'nib' ixoqib' ri k'ä e ak'alab' na kek'uli chi na jumul chik, kekik'iyisaj kal, käkilij ri kachoch, rech ri winaq ri kujkik'ulelaj man käkiriq taj jas käkib'ij chqij. ¹⁵E k'o k'u jujun malka'nib' ri ki tasom chi kib' chrij ri Cristo, xeb'e' ruk' ri Satanás.

¹⁶We k'o jun kojonel, we achi we ixoq, ri e k'o malka'nib' ixoqib' chxixol ri rachalaxik, rajwaxik kuya ri kajwataj chke, man kuya tä wa' chkiy ri nik'iaj kojonelab' chik, rech ri qachalal kojonelab' kekowinik kekito' ri malka'nib' ixoqib' ri qas tzij k'o rajwaxik chke.

¹⁷Ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' ri utz kaka'n chuk'amik ki b'e ri qachalal, taqal ri' chke chi sib'alaj nim ke'il wi. Are k'u más nim ke'il wi na ri käkitzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios, käkiya tijonik chke ri qachalal. ¹⁸Je ri', rumal chi kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: "Makoj chim chutza'm ri wakäx aretaq tajin kuyaq' ri triko," —kächa ri'. Xuquje' kub'ij: "Taqal che ri ajchak chi kätöjok," —kächa'.

¹⁹Matatab'ej ri tzij ri káb'ix chrij jun k'amal ki b'e ri kojonelab' we man e k'o kieb', we man e k'o oxib' ri keq'alajisanik chi k'o jas ri man utz taj ri xub'ano. ²⁰Are k'u ri käkitaqej makunik, cheayaja' chkiwäch konojel ri kojonelab', rech xuquje' ri nik'iaj chik käkina' kib'. ²¹Chuwäch ri Dios, chuwäch ri Qajaw Jesucristo, xuquje' chkiwäch ri ángeles rech ri Dios ri e cha'talik, katinpixb'aj chi kataqej ri nu b'im chawe. Aretaq kab'an wa', junam cheawila wi ri winaq, k'o jun más loq' mawil wi. ²²Aretaq kaya ra q'ab' puwi' jun ri kok che k'amal ki b'e ri kojonelab', mab'an wa' xaq ruk' aninaqil. Mab'an ne awe ri mak ri kub'an jun chik. Chachajij awib', matqaj pa mak.

²³Xuwi joron matijo, xane xuquje' chatija jub'iq' vino, rumal rech ri a pam ri amaq'el kayawajij.

²⁴E k'o jujun ri qas q'alaj chik ri ki mak k'ä mäjoq keb'e' pa q'atb'al tzij. E k'o jujun chik ri man q'alaj tä ri ki mak chanim, xane k'ä te käq'alajin wa'. ²⁵Je k'u wa' ru b'anik ri utzil. Q'alaj wa' chanim chkiwäch konojel.

Pune ta ne man q'alaj chanim ri utzil ri kăqa'no, qas kopan na ri q'ij ri kăq'alajinik.

6 ¹Konojel ri patăninelab' kojonelab', rajwaxik nim kekil wi ri ki patrón rech man kăb'ix tă ri äwas chrij ri Dios, o chrij ri qa tijonik. ²We e kojonelab' ri ki patrón ri patăninelab', man rumal tă ri' chi e qachalal mat nim kekil wi. Xane rajwaxik utz na kăka'n che ki patănixik rumal chi ri kekapatănij e kojonelab', e loq'alaj taq qachalal. Chak'utu we tijonik ri' chkiwăch ri kojonelab', chab'ij chke chi kăkinimaj wa'.

Waral kăqil wi jas u riqik ri qas q'inomal

³We k'o jachin jun keutijoj ri kojonelab' che jun tijonik chik ri man junam tă ruk' ri utzalaj u tzij ri Qajaw Jesucristo, ri tijonik ri uj kojoninaq wi, ri kuk'ut chqawăch chi rajwaxik kujniman che ri Dios, ⁴ri winaq ri' xa nimal ri' kub'ano, man k'o tă retam. K'amaninaq che we winaq ri' amaq'el k'o jas kukoj pu tzij, xuquje' kăch'ojin chkiq taq tzij. Rumal k'u wa' ri kojonelab' kăkirayij jastaq ri man kech taj, kech'ojinik, kăkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chb'il taq kib', xaq kieb' ki k'ux chik kăkich'ab'ela kib'. ⁵Ri winaq ri' xaq ch'oj kăkilij kuk' winaq ri k'o itzel taq ki chomanik, ri man ketam tă chi ri qas tzij. Kăkichomaj chi ri winaq kekojonik xaq rech kăkich'ak puaq. Timoteo, chatasa awib' chkiq ri winaq ri je' ki no'j wa'. ⁶Qas tzij k'ut, ri kojonik are jun nimalaj q'inomal che ri winaq ri kăkikot ruk' jampa' ri k'o ruk'. ⁷Man k'o tă jas quk'am loq aretaq xujul cho we uwăchulew, man k'o tă k'u jas kăqak'am b'ik aretaq kujkămik. ⁸Xuwi ta k'u ne we k'o qa wa, we k'o qatz'iaq, chujkikot ruk' wa'. ⁹Are k'u ri kăkaj keq'inomarik, ketaqchi'x na pa ri mak. Keqaj pa ru chapăb'al ri Itzel. Kăkichaplej ki rayixik jastaq ri man k'o tă ki patăn, ri xa keuya pa k'ăx, kăretzelaj u wăch ri ki k'aslemal, kusach k'u ki wăch. ¹⁰Are k'u ri winaq ri ke' kanima' ruk' ri puaq kăk'iy na ronojel u wăch etzelal pa ri ki k'aslemal. E k'o k'u jujun ri xkirayij u wăch ri puaq, xa je ri' xkiya kan ri ki kojonik, xkiya k'u kib' pa k'ăxk'ol.

Chakojo a chuq'ab' pa ri kojonik

¹¹Ri at k'ut, Timoteo, at rech ri Dios. Chatasa awib' chkiq we itzel taq no'j ri'. Are chataqej jun k'aslemal ri jikom. Chapatănij ri Dios, chatkojon che, cheawaj konojel ri winaq, chk'ol a paciencia, maya k'olib'al che ri k'a'nal. ¹²Chakojo a chuq'ab' pa ri ch'oj chrij ri Itzel rech q'alaj chi a taqem ri kojonik. Chak'utu' chi a riqom chik jun a k'aslemal ri man k'o tă u k'isik. Are k'u wa' ri xatsik'ix wi rumal ri Dios. Utz k'u xab'an chuq'alajisaxik ri qas tzij ri at kojoninaq che chkiwăch k'ia winaq ri xkita ra tzij. ¹³Kămik k'ut, chuwăch ri Dios ri k'iyisaninaq konojel ri jastaq, xuquje' chuwăch ri Qajaw Jesucristo ri utz xub'an chuq'alajisaxik ri qas tzij chuwăch ri Poncio Pilato, kinya we pixb'enik ri' chawe. ¹⁴Chanimaj

b'a' ri katintaq wi, k'o jub'iq' mak'ex che, rech man kuyuj tä rib' ruk' ri man utz taj, xuquje' rech man k'o tä jas käriqtaj chawij ri katyaj wi. Je wa' kataqej u b'anik k'ä käpe na ri Qajaw Jesucristo. ¹⁵Ru petb'al ri Jesús käb'antaj na rumal ri Dios aretaq kopan ri qas u q'ijol. Ri qa Dios, ri ya'tal che chi känimarisax u q'ij, xaq xuwi ri Are' k'o u chuq'ab' che taqanik pa ki wi' konojel. Are Q'atal Tziz pa ki wi' ri q'atal taq tziz, xuquje' are Kajaw konojel ri ketaqan pa ki wi' ri winaq. ¹⁶Xaq xuwi ri Are' ri qa Dios man käkäm taj, jeqel k'ut pa saqil jawije' ri man kuya' taj kopan wi jun winaq. Man k'o tä jun winaq ri ilowinaq u wäch, man käkowinik tä k'u käril u wäch. Chnimarisax b'a' u q'ij, amaq'el k'ut chtaqan ri Are' puwi' ronojel pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

¹⁷Ri winaq ri e q'inomab' pa taq we q'ij ri', chab'ij chke chi mäka'n nimal, xuquje' mäku'b'i ki k'ux chrij ri q'inomal ri xa käsach na u wäch. Xane are kaku'b'i ki k'ux chrij ri k'aslik Dios, ri käyo'w ronojel ri jastaq ri kajwataj chqe rech kujkikot na kuk'. Man xa tä jub'iq' kuya', xane k'ia. ¹⁸Chab'ij chke ri q'inomab' chi kaka'n ronojel u wäch utzil. Chab'ij chke chi jas ru k'iyal ri jastaq ke, are ta k'u je' u k'iyal ri toq'ob' ri kaka'no. Chesipanoq, chekijacha jutaq b'iq' ri jastaq ke chkiwäch ri k'o rajwaxik chke. ¹⁹Je ri' tajin käkumulij jun ki q'inomal pa ri kaj ri man käsach tä u wäch, rech käkiriq ke ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik che taq ri q'ij ri kepe na. We q'inomal ri' are je' jas jun ja ri ko jeqelik.

Käyi' ri k'isb'al taq pixb'enik che ri Timoteo

²⁰Ri at, Timoteo, chak'olo', chachajij ri oqxanim pa ra q'ab' at rumal ri Dios. Matatab'ej taq ri puk, ri tzijob'elil ri man k'o tä käch'ak che, man kanim tä k'u awib' pa taq ch'oj chrij tijonik ri käb'ix che chi are qas etamanik, man qas tziz tä k'ut. ²¹E k'o k'u jujun ri xe' kanima' ruk' we etamanik ri', ki yo'm k'u kan ri qas kojonik.

Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan a wäch at, Timoteo. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TIMOTEO

Ri apóstol Pablo k'o pa che' aretaq xutz'ib'aj b'i
we carta ri' che ri qachalal Timoteo

1 ¹In wa', ri Pablo, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Je wa' nu b'anik rumal chi are u rayinik ri Dios chi kintz'ijoj ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, ri xuchi'j loq chqe. Ri k'aslemal ri' käqariq na rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo Jesús. ²Loq'alaj Timoteo, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, je' ta ne chi at nu k'ojol. Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kel u k'ux chawe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Rajwaxik u tzijoxik ri nimalaj toq'ob' ru b'anom ri Jesucristo

³Ri in kinya maltioxinik che ri Dios ri tajin kinpatänij jas ri xka'n ri qa nan qa tat ojer, kinna' pa wanima' chi man k'o tä etzelal nu b'anom. Amaq'el aretaq katna'taj chwe, wachalal, chi paq'ij chi chaq'ab' kinb'an orar pa wi' ruk' maltioxinik. ⁴Aretaq këna'taj chwe ri oq'ej ri xab'ano, aretaq xatinya kan a tukiél, sib'alaj kinrayij kinwil a wäch rech käkikot chi na más ri wanima'. ⁵Këna'taj chwe chi qas tzij at kojoninaq, man kub'an tä k'u kieb' a k'ux. Je ri' ri ki kojonik ri nan Loida ri awatit', xuquje' ri Eunice ra nan ri xekojon nab'e chawäch at. Tzij la' in kinkojo chi je' kab'ano jas ri xka'n ri e are', xekojonik, je' kab'an at xuquje', katkojonik.

⁶Rumal wa' ri in kwaj kinna'taj chawe chi rajwaxik kak'asuj ri kuinem ri sipam chawe rumal ri Dios aretaq xinya ri nu q'ab' pa wi'. ⁷Je' kinb'ij wa' chawe rumal chi ri Espíritu ri u yo'm ri Dios chqe man kub'an taj chi kuxej rib' ri qanima'. Xane ri Espíritu ru yo'm chqe kuya u chuq'ab' ri qanima', kub'ano chi käqaj qib', xuquje' kub'ano chi utz ri kujchomanik, man käqa'n taj xa jas ri käqaj uj. ⁸Rumal wa' matk'ix b'a' chutzijoxik

ronojel ri utzil ru b'anom ri Qajaw Jesús pa ri qa k'aslemal. Matk'ix chwe in xuquje' chi in k'o pa che' rumal chi tajin kintzijojej ri utzalaj tzij chrij ri Qajaw Jesús. Chach'ija b'a' awe ri k'äxk'ol ri käriqtaj rumal ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. Chab'ana wa' ruk' ri chuq'ab' ri yo'm chawe rumal ri Dios. ⁹Ri Dios are xujto'wik xuquje' xujusik'ij rech kujk'oji ruk' ri Are', utz k'u ri qa k'aslemal chuwäch. Je' u b'anom ri Dios wa' chqe, man rumal tä ri utzil ri qa'nom, xane rumal chi u chomam ri Are' chi kutoq'ob'isaj qa wäch. Je ri' ru chomanik ri Dios pa qa wi' pa ri ojer taq q'ij, aretaq mäjoq káb'antaj ri kajulew rumal, chi kutoq'ob'isaj qa wäch rumal ri Cristo Jesús. ¹⁰Kämik k'ut k'utum chqawäch chi ri Dios kub'an toq'ob' rumal ru petik ri Cristo Jesús ri To'l Qe. Ri Cristo xresaj u chuq'ab' ri kämikal, xuq'alajisaj k'u chqawäch ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Je' xub'an wa' rumal ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio.

¹¹Are ri Dios xinkojow chutzijoxik we Utzalaj Tzij ri' rech ri Evangelio, xuquje' xinukoj che apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo, rech kinya we tijonik ri' chke ri nik'iaj winaq chik. ¹²Tzrumal wa' tajin kinriq ronojel wa' we k'äx ri'. Jikom k'ut ri wanima' chrij ri Dios, man kink'ix taj rumal chi ri in wetam jachin che in kojoninaq wi. Qas tzij k'ut wetam chi k'o u chuq'ab' ri Dios chuchajixik ri oqzan ru yo'm chwe, xuquje' ri oqzan ri xinjach in pu q'ab' ri Are' k'ä kopan na ri q'ij aretaq kätzelej loq ri Jesús.

¹³Ri at, Timoteo, aretaq kaya tijonik, chatzijojej ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, junam jas ri a tatab'em wumal. Chak'utu pa ra k'aslemal chi qas at kojoninaq che ri Evangelio, loq' chawila wi ri Dios, xuquje' konojel winaq rumal chi xa uj jun ruk' ri Cristo Jesús. ¹⁴Ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ru yo'm ri Dios pa qanima', chachajij k'u ri oqzan ri nim u b'anik, ri yo'm chawe rumal ri Dios.

¹⁵Je' jas ri awetam, in wonob'am kanoq kumal konojel ri kojonelab' ri e k'o pa taq ri tinimit re Asia. Ri Figelo xuquje' ri Hermógenes e are' jujun chke ri xka'n wa' chwe. ¹⁶Are ta b'a' ri Qajaw Jesús chetewchun na ri e k'o pa rachoch ri Onesíforo, chutoq'ob'isaj ta na ki wäch rumal chi k'ialaj mul ri are' u b'anom utzil chwe, u yo'm jororemal che ri wanima'. Man xk'ix tä k'u chwe chi ri in, in k'o pa che', in ximom ruk' ximib'al re ch'ich'. ¹⁷Xane aretaq ri are' xul pa ri tinimit Roma, xel ch'uj che nu tzukuxik, k'ä xinuriq na. ¹⁸Ri at awetam chi sib'alaj xujuto' pa ri tinimit Éfeso. Chuya ta b'a' ri Qajaw Jesús che ri Onesíforo chi kel u k'ux ri Dios che, chutoq'ob'isaj ta na u wäch pa ri q'ij ri kuq'at tzij.

Chab'ana' jas ri kub'an jun utzalaj soldado rech ri Jesucristo

2 ¹Ri at k'ut, Timoteo, at je' ta ne nu k'o'jol. Rumal wa' kinb'ij chawe: Chakojo ri chuq'ab' ri yo'm chawe rumal ru toq'ob' ri Dios ri xariq ruk' ri Cristo Jesús. ²Ri tijonik ri a tom aretaq kintzijon chkiwäch k'ialaj

winaq, chaya wa' pa ki q'ab' achijab' kojonelab' ri jikom kanima', ri kekowin che ki tijoxik nik'iaj chik.

³Timoteo, chach'ija awe ri k'äxk'ol junam wuk' in jas ri rajwaxik kub'an jun utzalaj soldado rech ri Jesucristo. ⁴Man k'o tä jun utzalaj soldado kunim rib' chub'anik jas ri kaka'n ri nik'iaj winaq chik ri man e soldados taj we qas tzij kraj kub'an ru rayinik ri ki nimal soldados ri kätäqan puwi'. ⁵Je ri' xuquje' ri jun ajdeporte. Man kuch'ak tä ri' ri premio we man kub'ano jas ri kätäqan wi ri k'amal b'e rech ri deporte. ⁶Xuquje' ri jun ajchak pa juyub' ri sib'alaj kutij u q'ij che ru chak, che ri are' ya'tal wi chi kuyak nimalaj cosecha chkiwäch konojel ri nik'iaj chik. ⁷Chatchoman b'a' chrij ri tajin kinb'ij chawe. Are k'u ri Qajaw Jesucristo kuya na utzalaj a chomanik chuch'ob'ik ronojel.

⁸Amaq'el chna'taj ri Jesucristo chawe. (Ri nim taqanel David are u mam ri Are' ojer.) Ri Jesucristo xk'astaj chkixol ri käminaqib'. Are wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri kintzijoq in. ⁹Rumal ru tzijoxik ri Evangelio nu riqom k'äx. In ximom ruk' ximib'al re ch'ich'. Je' ki b'anom chwe jas jun b'anal etzelal. Pune in ximom in, in tz'aptalik, are ru Loq' Pixab' ri Dios man tz'aptal taj, kel u tzijol pa ronojel tinimit. ¹⁰Rumal k'u wa' kinch'ij ronojel u wäch k'äx xa rumal kech ri e cha'tal rumal ri Dios, rech xuquje' ri e are' käkiriq ru tob'anik ri Dios, ri käkiriqo we xa e jun ruk' ri Cristo Jesús. Käkiriq k'u na ri je'lalaj juluwem rachi'l ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

¹¹Qas tzij we tzij ri' ri keb'ixoxik:

We ri uj je' ta ne uj käminaq junam ruk' ri Cristo, man uj k'o tä k'u pa ri ojer qa k'aslemal, käqariq na ri utzalaj qa k'aslemal ruk' ri Are'.

¹²We käqach'ij ri k'äx ri petinaq chqij, kujtaqan na ruk' ri Are'.

We käqab'ij chi ri uj, man uj kojoninaq tä che ri Cristo, xuquje' kub'ij na ri Are' chi qas tzij man uj kojoninaq tä che.

¹³Pune ta ne man jikom ri qanima', are qas tzij chi jikom ri ranima' ri Jesús, rumal chi ri Are' man kuya' taj chi mat kub'ij rib' chi qas tzij Are ri Dios.

Chab'ana' chi utz ra chak cho ri Dios

¹⁴Timoteo, k'o ri rajwaxik kana'taj chke ri qachalal kojonelab'. Cheapixb'aj cho ri Dios chi mech'ojin chkij taq tzij, chkij taq tijonik, chkij ri ki chomanik ri winaq rumal chi we ch'oj ri' man k'o tä käch'ak

che, xane xa ketzaq ri qachalal rumal. ¹⁵Chakojo a chuq'ab' rech utz kel ra chak cho ri Dios. Chab'ana jun utzalaj ajchak chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri man k'o tä jas katk'ix wi rumal chi jikom kab'an chuk'utik ri qas tzij chrij ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁶Mab'ij awe ri k'ialaj taq tzij ri man k'o tä ki patän, ri man e rech tä ri Dios. Chab'ij chke ri kojonelab' chi mäkib'ij ke wa' rumal chi we je' käka'no, man keniman tä chi che ru Loq' Pixab' ri Dios, xane ketzaq na. ¹⁷We kekikoj ri tzij ri man e utz taj che ki tijoxik nik'iaj chik, man utz tä k'u ri'. Xa kek'iyar wa' chkixol ri kojonelab' je' jas jun k'äxalaj yab'il ri sib'alaj kusipaj rib', jas ri kub'an ri itzel taq ch'a'k ri man keutzir taj. Jujun chke ri winaq ri tajin käkik'ut ri itzel taq tzij ri', e are' ri Himeneo rachi'l ri Fileto. ¹⁸We tata'ib' ri', e tzaqinaq, ki yo'm kan ri qas tzij rech ru Loq' Pixab' ri Dios, käkib'ij chi ya xk'ulmataj ri ki k'astajib'al ri käminaqib'. Rumal k'u wa' jujun chke ri kojonelab' tajin kub'an kieb' ki k'ux, jun chi wi ri ki chomanik. ¹⁹Pune k'u käk'ulmataj wa', ri Dios u b'anom chi ri kojonelab' e je' ta ne jun tak'alib'al o jun cimientu ri sib'alaj ko k'olik, ri man k'o tä jun ri käkowinik kuslab'isaj. Qetam chi ru b'anom ri Dios are qas tzij, rumal wa' u kojom we t'iqb'al ri' chrij ri cimientu. Are wa' we tzij ri': "Ri Qajaw Dios kuch'ob' ki wäch ri winaq ri e rech ri Are'," —kächa ri'. K'o jun chik ri kub'ij: "Ronojel winaq ri kub'ij chi kojoninaq che ri Qajaw Dios, chuya kan u b'anik ri etzelal," —kächa'.

²⁰Pa jun nimalaj ja e k'o k'ia jastaq ri k'o ki patän che ri ajchaq'el ja. E k'o jastaq ri e b'anom re q'an puaq xuquje' ri e b'anom re saq puaq. E k'o k'u nik'iaj chik ri e b'anom xa ruk' che', xuquje' ri e b'anom xa ruk' ulew. Ri jastaq ri nimaq na ki q'ij e tasom wa' rumal ri ajchaq'el ja rech kekoj xaq xuwi pa taq nimaq'ij. Are k'u ri nik'iaj chik ri man nimaq tä más ki q'ij, e are wa' ri kekoj ronojel q'ij. ²¹We k'o jun winaq kraj chi nim kil wi rumal ri Dios rech k'o u patän chke konojel ri utzalaj taq chak ri kub'an ri qa Tat, ri winaq ri' rajwaxik chi ch'ajch'oj ri ranima', man kub'an tä ri etzelal. Je ri' k'o u patän chub'anik apachike u wäch utzil.

²²Ri at, Timoteo, chaya b'a' kan ri man utz taj ri käkaj käka'n ri alab'om, ri alitomab' ri mäja' käk'oji ki chomanik. Ri at k'ut, chataqej u b'anik ri utz pa ra k'aslema cho ri Dios. Chatkojon che ri Dios, cheawaj ri winaq, chab'ana ri utzil kuk' konojel. Match'ojin kuk' rech kuxlan rawanima'. Chab'ana wa' junam kuk' konojel ri kojonelab' ri tajin käkita' toq'ob' che ri Qajaw Jesús, ch'ajch'oj k'u ri kanima'. ²³Maya k'olib'al chke taq ri tzij, ri chomanik ri man k'o tä ki patän, kuk' winaq ri man kok tä tzij pa ki jolom. Awetam k'ut chi ru b'anik wa' kuwalijisaj ch'oj. ²⁴Ri patänil re ri Qajaw Jesús, man ya'tal tä che chi käch'ojinik, xane rajwaxik käch'awik, kub'an utzil chke konojel ri winaq. Xuquje' rajwaxik këna'w che ki tijoxik, kuchajij paciencia kuk'. ²⁵Rajwaxik chi ri are' man kunimarisaj tä rib' aretaq kusuk'ub'a' ri ki chomanik ri xa kek'ulelanik.

Kraj ne ri Dios kuya pa kanima' chi käkich'ob' ri qas tzij, käkik'ex k'u na ri ki chomanik. ²⁶We je ri' kaka'no, keb'ul na pa saq, käkich'ob' na. Keb'el na chupam ri chapab'al ru kojom ri Itzel chke. Are wa' ri diablo ri e u chapom, u b'anom k'u chke chi are kaka'n ronojel jas ri kraj ri are'.

Waral käqil wi jas ri ki b'anik ri winaq pa ri k'isb'al taq q'ij

3 ¹Timoteo, chach'ob'o wa' xuquje', chi pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na q'ij ri sib'alaj käkiriq k'äx ri winaq. ²Ri winaq xa käkaj na kib' chb'il kib', man kel tä ki k'ux chke ri kach winaq. Más loq' na käkil wi ri puaq, xuquje' ri q'inomal. Kaka'n nimal, nim käkina' kib' pa kanima'. Käkitze'j u wäch ri Dios, xuquje' käkitze'j ki wäch ri winaq. We itzel taq winaq ri' man keniman tä chik chke ri ki tat ki nan, man k'o tä ne jub'iq' ri maltioxinik pa kanima'. Man nim tä käkil wi ri Dios, man nim tä k'u käkil wi ri taqaninaq ri Are'. ³Tzare wa' ri ki b'anik ri winaq pa we k'isb'al taq q'ij ri'. Man kel tä na ki k'ux, man käkitoq'ob'isaj tä u wäch jachin jun, xane xaq xuwi kaka'no jas ri käkaj ri e are'. Käkiyak tzijtal, man kekowin taj käkiqu'il kib' che ri itzel taq rayinik ri k'o pa kanima'. Sib'alaj e k'a'n, xuquje' tzel käkil wi ronojel u wäch utzil, kek'ulelan na che. ⁴Kaka'n na k'äx chke taq ri kachi'l, kekijach na kan pa ki q'ab' ri ki k'ulel. Man käkichomaj tä na jas ri tajin kaka'no, xa kaka'n ri käkaj ri e are'. Sib'alaj käkಿನimarisaj na kib', käkichomaj chi xuwi ri e are' k'o ketamb'al. Ke' na kanima' kuk' ri jastaq rech ri uwächulew. Are k'u ri Dios, man käkaj taj. ⁵We winaq ri' kakesaj na ki wäch ri qas e kojonelab' che ri Cristo. Xaq chkichi' kaka'no chi e kojonelab'. Tzpa ri kanima' k'ut käkib'ij wi chi man k'o tä u patän ri kojonik, man k'o tä k'u u chuq'ab'. Chatasa b'a' awib' chkij we winaq ri', matk'o'ji kuk'.

⁶Kinb'ij wa' chawe rumal chi jujun chke we winaq ri' keb'ok na pa taq ja che sub'unik, kekowin k'u na che ki sub'ik ri ixoqib' ri man e jikom taj, ri k'äx kanima' rumal chi k'ia ri ki mak. Tzare k'u ri itzel taq ki rayinik k'amowinaq ki b'e. ⁷We ixoqib' ri' ronojel q'ij käkitzukuj ki no'j chuku'b'isaxik ki k'ux, rumal k'u wa' xa käkitatatab'ej ri ki tzij apachinoq. Man kekowin tä k'u jub'iq' käketa'maj na ri qas tzij. ⁸We winaq ri' ri xinb'ij, ri e are' je' kaka'no jas ri xka'n ri ajq'ijab' ri Janes rachi'l ri Jambres ri xkiq'atej u wäch ri qa mam Moisés. Je ri' xuquje' we winaq ri' käkiqu'atej na u wäch ri qas tzij rumal chi sachinaq ri ki no'j, ri ki chomanik. Man k'o tä k'u ki patän we winaq ri', rumal chi man jikom tä chi ri kanima' chrij ri Dios, man k'o tä ki kojonik. ⁹Man utz tä k'ut kel wi ri kaka'no rumal chi konojel ri winaq käketa'maj na chi xa e konab', man k'o tä käkich'ob'o. Je' käkik'ulmaj na jas ri xkik'ulmaj ri tata'ib' ri xkiq'atej u wäch ri qa mam Moisés.

Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al u pixb'enik che ri Timoteo

¹⁰Ri at k'ut, Timoteo, qas a taqem u b'anik ri nu k'utut chawäch, xuquje' ronojel jas ri nu b'anom pa ri nu k'aslemal. Awetam ri nu

chomanik, xuquje' jas ri nu kojoniq. Awetamam ri nu b'anik, chi kinchajij paciencia kuk' ri winaq, xuquje' chi loq' kewilo. Awetam xuquje' chi jikom ri wanima' chuch'lijik ronojel u wäch k'äx. ¹¹We k'äx ri' are ri nu riqom kumal ri winaq, xuquje' k'o chi nik'iaj k'äxk'ol chik nu riqom in. Awetam ronojel ri k'äx ri xinriq pa ri tinimit Antioquía, ri xinriq pa ri tinimit Iconio, xuquje' ri xinriq pa ri tinimit Listra. Xinch'ij na ronojel we nimalaj k'äx ri' ri xka'n ri winaq chwe. Ri Qajaw Jesús k'ut xinresaj pa ki q'ab' konojel. ¹²Qas tzij b'a' chi konojel winaq ri e kojoniq che ri Cristo Jesús, konojel ri qas kākaj kākā'n ru rayinik, keniman che, kāk'an na k'äx chke ri e are' xuquje'. ¹³Are k'u ri itzel taq winaq ri kekisub' ri nik'iaj winaq chik, keb'ux na más lawalo, xa kenimataj na pa ri etzelal. Kākā'n na más ri sub'unik chke ri winaq, kesub'taj k'u na ri e are' xuquje'.

¹⁴Ri at k'ut, Timoteo, chataqej ri utzalaj tijonik ri awetamam, ri qas tzij at kojoniq che. Tzawetam k'ut jachin taq ri' ri xkiya we tijonik ri' chawe. ¹⁵Xuquje' kána'taj chawe chi k'ä at nu'ch na aretaq tajin kawetamaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Are k'u wa' ri k'ä tajin kawetamaj kāmik, ri kākowin chuk'utik chawäch jas modo ri winaq kākiriq ru tob'anik ri Dios aretaq kekojon che ri Cristo Jesús. ¹⁶Ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, yo'm wa' chqe uj, ri uj winaq, rumal ri Dios. Ru Loq' Pixab' ri Dios kujutijoj che ri qas tzij, kuk'ut chqawäch ri qa mak, kujusuk'ub'a' che ri tajin kāqa'no, xuquje' kuya qa no'j chub'anik ri jikom pa ri qa k'aslemal rech utz kāqa'no. ¹⁷Je ri' rech k'o ronojel ri rajwaxik chke ri winaq ri kepatänin che ri Dios, rech kāk'o'ji na ki no'j chub'anik ronojel u wäch utzil.

4 ¹Timoteo, ri in katinpixb'aj cho ri Dios, xuquje' cho ri Cristo Jesús ri kuq'at na tzij pa ki wi' konojel winaq, ri e k'ask'oj xuquje' ri e kāminaq, aretaq kätzelej loq, kätāqan k'u na pa qa wi' nimalaj qonojel. ²Chatzizijoj b'a' ru Loq' Pixab' ri Dios. Apawije' ta ne ri rajwaxik kätzizijoj wi, jatzizijoj b'a' chila'. We are jun utzalaj q'ij chub'anik tzijonem, we ne man are tä jun utzalaj q'ij, chatzizijoj wa'. Chak'utu chkiwäch ri winaq chi qas tzij ri kab'ij, chatyajon chke we man utz ri kākā'no. Cheatizijoj konojel, chachajij paciencia kuk'. Matkos b'a' chub'anik ronojel wa'. ³Chab'ana wa' rumal chi kāpe na ri q'ij aretaq ri winaq man kākaj tä chik kākita ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, xane kekitzukuj na k'ia achijab' ri ketijox kumal. We achijab' ri' kākīya na tijonik ri utz kākita ri winaq, xa jas ri kāqaj chkiwäch, jas u b'eyal ri ki rayinik. ⁴Kākīya k'u na kan ri qas tzij. Are kākitzukuj na u tatab'exik ri ki tzij ri achijab' ri xaq kepujanik. ⁵Ri at k'ut, Timoteo, chachajij b'a' awib', qas chachomaj na jas ri kab'ano, chach'ija na ri k'äxk'ol. Chatzizijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke konojel winaq, utz chab'ana chupatänixik ri Dios, xuquje' chab'ana utzil chke konojel winaq.

⁶Ri in k'ut, Timoteo, xa jub'iq' man kāpe tä ri q'ij ri kinkāmik. Je' jas ri nu b'anom petinaq loq, amaq'el tajin kinya ri nu

k'aslemal rumal kech nik'iaj winaq chik. ⁷Jas ri kub'an jun utzalaj ajdeporte, je' nu b'anom in xuquje'. Nu tijom nu chuq'ab' pa ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, in opaninaq k'u pa ri k'isb'al re ri nu k'aslemal. Man xintzaq taj, xane xinchajij wib' pa ri nu kojoniq. ⁸Kämik k'ut xuwi weye'm ri tojb'al ri k'olom chwe. Are ri qas jikomallil, ri qas utzil ri käyi' na chwe rumal ri Qajaw Jesucristo, ri nimalaj Q'atal Tzij ri jikom kub'an na chuq'atik tzij pa ki wi' konojel winaq. Are ri Are' käyo'w na we tojb'al ri' chwe pa ri q'ij ri kuq'at tzij. We tojb'al ri' käyi' na man xuwi tä chwe in, xane xuquje' chke konojel ri qas kojonelab', rumal chi sib'alaj käkirayij ru petb'al ri Jesús, sib'alaj loq' k'u wa' chkiwäch.

K'o na ri rajwaxik kub'ij ri apóstol Pablo che ri Timoteo

⁹Timoteo, chakowij, chatpet wuk' chanim. ¹⁰Ri Demas xinuya kanoq xa rumal chi más utz na käril wi ri are' ri jastaq rech ri uwächulew, xe' k'u pa ri tinimit Tesalónica. Ri Crescente, b'enaq ri are' pa Galacia. Are k'u ri Tito b'enaq ri are' pa Dalmacia. ¹¹Xaq xuwi ri Lucas k'o wuk' in kämik. Chatzukuj ri Marcos jawije' k'o wi, chak'ama loq che awachi'l rumal chi ri are' käkowin che nu to'ik pa ronojel. ¹²Are k'u ri Tíquico, nu taqom b'i pa ri tinimit Éfeso. ¹³Aretaq katpetik, chab'ana toq'ob', chak'ama loq ri nu q'u' ri xinya kan pa ri tinimit Troas cho rachoch ri Carpo. Cheak'ama loq ri nu wuj, más na ri ojer taq tz'um ri tz'ib'tal ki wäch, ri sib'alaj nim ke'il wi.

¹⁴Ri tat Alejandro ri ch'ayal ch'ich', sib'alaj k'ia u wäch k'äx u b'anom chwe, nim k'u ri tzijtal u yakom chwij. Ri Qajaw Dios k'ut, are käyo'w na che ri are' ri rajil u k'exel ri k'äx u b'anom chwe. ¹⁵Ri at k'ut, chachajij awib' chuwäch we tata' ri', rumal chi ri are' sib'alaj u k'ulelam u wäch ru Loq' Pixab' ri Dios ri qa tzijom.

¹⁶Aretaq xinsik'ix pa q'atal tzij che ri nab'e mul, xa nu tukiel xinto' wib'. Man k'o tä jun winaq chik ri xk'o'ji wuk' che nu to'ik, xane konojel xinkiya kanoq. Kwaj k'ut chi ri Dios mat kuya wa' we mak ri' chkij. ¹⁷Are k'u ri Qajaw Jesús xk'o'ji wuk' che nu to'ik. Are ri Are' xyo'w ri nu chuq'ab' rech kinkowinik kintzijoj na ronojel ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio je ri' chi käkita wa' konojel ri nik'iaj winaq chik ri man e are tä aj Israel. Je wa' xub'an ri Dios che nu to'ik pa ki q'ab' ri nu k'ulel, je' ta ne chi xinresaj pu chi' jun nimalaj koj. ¹⁸Ri Qajaw Jesús kinresaj na pa ronojel u wäch k'äx ri käpe chwij, kinuchajij na rech kinopan jawije' ri kätapan wi ri Are' pa ri kaj. iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Qajaw Jesucristo amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na! Amén.

**Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch jujun chke ri
kojonelab', xuquje' kuta' ri k'isb'al tewchib'al pa ki wi'**

¹⁹Chaya rutzil ki wäch ri Aquila ruk' ri Prisca,^a xuquje' konojel ri e k'o pa rachoch ri Onesíforo. ²⁰Ri Erasto xkanaj kan pa ri tinimit Corinto. Are k'u ri Trófimo, xinya kan ri are' pa ri tinimit Mileto rumal chi yawab' ri are'. ²¹Chakowij loq, Timoteo, rech katul waral k'ä mäja' kepe ri q'ij ri sib'alaj k'o ri tew. Ri Eubulo, ri Pudente, ri Lino, ri Claudia xuquje' konojel ri nik'iaj qachalal chik käkitaq b'i rutzil a wäch.

²²Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo k'o pa wi', kana' ta k'u wa' pa rawanima' ru k'olem awuk'. Are ta b'a' ri Dios kutoq'ob'isaj i wäch, kätewchin chiwe ix iwonojel. Amén.

^a 4:19 Ri b'i'aj "Prisca" kel kub'ij "Priscila" (Hechos 18:2, 18).

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI TITO

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Tito

1 ¹In wa', ri Pablo, in patänil re ri Dios. Xuquje' in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Ri Are' xintaqowik rech kintob'an chke ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios rech kekojonik. Je ri' xuquje' rech käketamaj na ri qas u b'anik ri kojonik che ri Cristo, xuquje' rech kekowin che retamaxik jas ri qas u q'ijilaxik ri qa Dios. ²We käketamaj ri qas kojonik, käku'b'i na ki k'ux chi ya k'o chik ki k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Ri Dios ri man kub'an tä tzij xuchi'j loq we k'aslemal ri' k'ä mäja' kuchap u b'anik ri kajulew ojer. ³Kämik k'ut, are wa' ri qas q'ij ri xuchomaj ri Dios chi kuk'ut na ru Loq' Pixab' chqawäch. Are k'u ri Dios ri To'l Qe, are yo'winaq wa' pa nu q'ab'. In u taqom k'u chutzijoxik we tzij ri'. ⁴Kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, Tito, je' ta ne chi qas at nu k'ojol rumal chi ri uj junam uj kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo. Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe, kutoq'ob'isaj a wäch, kub'ano chi kuxlan rawanima'.

Ri kub'an ri Tito pa ri Creta

⁵Ri in xatinya kan pa Creta rech kak'is u b'anik ri k'ä kraj na, kab'an u b'anik ronojel, xuquje' rech keakoj na k'amal taq ki b'e ri kojonelab' pa konojel taq ri tinimit, junam jas ri taqanik ri nu yo'm chawe. ⁶We jun kraj kok che k'amal ki b'e ri kojonelab', tzrajwaxik ri' chi man käriqtaj tä etzelal chrij, xuquje' chi xa jun ri rixoqil k'olik. Rajwaxik chi konojel ri ralk'ual e kojonelab', keniman chke ri ketaqan pa ki wi', xuquje' man k'o tä tzij käb'ix chkij chi qas tzij k'o ri man utz taj ri käka'no. ⁷Apachin jun ri kok che obispo,^a tzrajwaxik wi chi jikom ru k'aslemal, man k'o tä etzelal kub'ano, rumal chi yo'm pu q'ab' ri rilik, xuquje' ru b'anik ri kätaqan wi ri Dios. Munimarisaj rib', mub'an k'a'nal, mäq'ab'arik, man

^a 1:7 "Obispo": Chawila' ri 1 Timoteo 3:1.

kutzukuj tä u b'anik ch'oj, man kurayij tä k'u u ch'akik puaq ri k'ixb'al u k'amik. ⁸Xane rajwaxik chi käch'awik, utz kub'an che ki k'ulaxik ri winaq ri keopan ruk', amaq'el kurayij u b'anik utzil. Xuquje' rajwaxik chi utz u chomanik, jikom ri ranima', xuquje' utz u k'aslemal cho ri Dios. Rajwaxik chi kuchajij paciencia, man kub'an taj xa jas ri kraj ri are'. ⁹Rajwaxik chi qas jikom ranima' ri are' chrij ru Loq' Pixab' ri Dios junam jas ri k'utum chuwäch, rech ri are' käkowinik kuwalijisaj ri kanima' ri qachalal, keupixb'aj ruk' ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam, xuquje' rajwaxik käna'w chuk'utik chi are ri qas tzij ri tajin kuk'ut chkiwäch ri winaq ri xa kek'ulelanik.

¹⁰Je wa' kinb'ij rumal chi e k'ia ri man keniman taj, más k'u na chkixol ri kojonelab' aj Israel, ri ketoq'in che ki b'anik jastaq ri man k'o tä ki patän. K'ia ri käkib'ij, kesub'taj k'u ri winaq kumal. ¹¹We winaq ri' rajwaxik kätz'apix u pa ki chi' rumal chi tajin kekitukij ri qa nan qa tat kachi'l ri kalk'ual ruk' tijonik ri man taqal taj. Xa käka'n wa' rech käkich'ak puaq ri k'ixb'al u k'amik.

¹²K'o jun chke ri winaq aj Creta, jun achi ri käb'ix che chi are q'alajisanel, ri xub'ij chkij ru winaqil aj Creta: "Ri e are' xaq käka'n tzij, e itzel taq winaq, e jiq'ab', xuquje' e saq'orib'," —xcha ri'. ¹³Ri xub'ij ri achi ri' are ri qas tzij. Rumal wa' rajwaxik chi ko keapixb'aj, cheayaja' rech qas tzij kekojonik, jikom ri kanima', ¹⁴rech man käkikoj tä ri ki pukanik ri winaq aj Israel ri xaq pa ki jolom kepe wi, xuquje' rech man keniman tä che ri ki taqanik ri winaq ri ki yo'm kan ri qas tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios.

¹⁵Qas utz ronojel chke ri winaq ri käkichomaj xaq xuwi ri utzil. Are k'u ri winaq ri man utz tä ri käkichomaj, ri man e kojonelab' taj, man k'o tä jub'iq' ri qas utz chke ri e are'. Rumal chi man utz tä ri käkichomaj, man utz tä k'u ri käkina' pa kanima'. ¹⁶We winaq ri' käkib'ij chi k'o nimalaj ketamb'al chrij ri Dios. Are k'u rumal ri ki k'aslemal, xuquje' ronojel ri käka'no, q'alaj chi man käkib'ij tä ri qas tzij. Eetzeltajinaq ri ki k'aslemal chuwäch ri Dios. Man e nimanelab' taj, man kekowin tä k'ut käka'n ri utzil.

Rajwaxik ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam

2 ¹Ri at k'ut, Tito, ronojel ri katzijoj, rajwaxik je' jas ri k'o chupam ri utzalaj tijonik ri man k'o tä etzelal chupam. ²Cheatijoj ri achijab' ri ya k'o chi ki junab' chi mäkiya u wi' ri käkitijo, o apachike ri käka'no, chi man xaq tä kexi'ninik, rech nim ke'il wi, xuquje' utz ri kechomanik, man käka'n taj xa jas ri käkaj ri e are'. Rajwaxik chi jikom ri kanima' pa ronojel, chi e are' utzalaj taq kojonelab', kekaj ri winaq, xuquje' nim ri ki paciencia chuch'ijik ronojel ri käpe pa ki wi'. ³Xuquje' cheatijoj ri ixoqib' ri ya k'o chi ki junab' chi rajwaxik utz ri ki k'aslemal cho ri Dios,

chi mäkiyak tzijtal, meq'ab'arik, xane rajwaxik käkik'ut ri utzalaj no'j chkiwäch ri nik'iaj chik. ⁴Rajwaxik käkik'ut chkiwäch ri ak'al taq ixoqib' chi kekaj ri kachajil, xuquje' kekaj taq ri kal. ⁵Ri ixoqib' ri k'o chi ki junab' rajwaxik käkiya ki no'j ri ak'al taq ixoqib' rech utz ri kechomanik, man kaka'n taj xa jas ri kākaj ri e are!, ch'ajch'oj k'u ri kanima', utz kaka'n che rilixik ri kachoch, kaka'n utzil chke konojel, xuquje' keniman chke ri kachajil. Je ri' rech ri nik'iaj winaq chik, pune kākib'ij tzij ri man utz taj chrij ru Loq' Pixab' ri Dios, q'alaj chi man tzij tä ri' ri kākib'ij.

⁶Cheapixb'aj ri alab'om xuquje', rech utz ri ki chomanik, man kaka'n tä k'u xa jas ri kākaj ri e are!. ⁷Chak'utu jun utzalaj no'j chkiwäch ri qachalal pa ronojel ri kab'ano. Aretaq keatijoj, xaq xuwi utzalaj tijonik kak'ut chkiwäch, xaq matxi'ninik. ⁸Cheatzijob'ej ruk' utzalaj taq tzij rech man k'o tä jun katyajowik. Je ri' kel na u k'ixb'al apachin ri kraj katuk'ulelaj, rumal chi man käriqtaj tä ri man utz tä u b'ixik chkij ri kojonelab'.

⁹Cheapixb'aj ri patäninelab' chi käkinimaj ronojel ri ketaq wi, mek'ulelanik, xane utz kech'awik, rech utz ke'il wi rumal ri ki patrón. ¹⁰Man kuya' taj kaka'n elaq', xane rajwaxik chi qas jikom ri kanima' pa ronojel. Rumal k'u ri utzalaj ki k'aslemal käh'alajin chkiwäch ri winaq chi qas tzij je'l na u nimaxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri To'l Qe.

¹¹Ri Dios u k'utum chi kujraj, u b'anom k'u toq'ob' chqe che qa to'ik nimalaj qonojel ri uj winaq. ¹²Rumal chi ri Dios xutoq'ob'isaj qa wäch, je ri' xqetamaj chi rajwaxik kähaya kan ri ojer k'aslemal ri xujk'oji wi aretaq man xujniman tä che ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' kähaya kan ri itzel taq qa rayinik. Je ri' kujkownik kähano jachike ri utz, ri jikom, man kähano tä xa jas ri kähaj uj, xane kujpatänin che ri Dios pa ri qa k'aslemal waral cho we uwächulew. ¹³Kujeyen k'u che ri je'lalaj q'ij ri ku'l wi qa k'ux, ri b'im kan chqe, aretaq käpe ri nimalaj qa Dios, ri Jesucristo, ri xuquje' are To'l Qe. Känimarisax k'u na u q'ij aretaq kähpetik. ¹⁴Ri Qajaw Jesús xuya rib' rech kähämisax rumal qech che qesaxik chupam ri etzelal, xuquje' rech kub'an qas ch'ajch'oj che ri qanima', kujok k'u na che u winaqil ri Dios, amaq'el k'ut kähqatij qa q'ij chub'anik ronojel u wäch utzil.

¹⁵Are wa' ri rajwaxik keatijoj ri kojonelab' che, xuquje' rajwaxik kawalijisaj ri kanima'. Cheapixb'aj rech q'alaj ri man utz taj ri kaka'no. Chak'utu' chi k'o a taqanik pa ki wi' rech man k'o tä k'u jun ri mat nim katril wi.

Waral kähqil wi ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri kojonelab'

3 ¹Chana'taj chke ri kojonelab' chi käkiya kib' pa taqik chke ri q'atal taq tzij, xuquje' chke konojel ri winaq ri yo'm pa ki q'ab' chi ketaqan pa ki wi'. Chenimanoq. Rajwaxik xuquje' chi amaq'el k'o pa kanima' ri

rayinik chub'anik ronojel u wäch utzil. ²Chab'ij chke chi mäkiyak tzihtal chrij apachin jun winaq. Rajwaxik chi kech'awik, man käkitzujukuj tä ch'oj, xane utz kanima' chke konojel ri winaq, käkitoq'ob'isaj k'u ki wäch.

³Je ri' kinb'ij rumal chi ri uj nimalaj qonojel, nab'e kanoq ri uj xuquje' man xujniman tä che ri Dios, man xok tä tzij pa qa jolom, jech' ri qa chomanik, man utz tä ri qa k'aslemal. Xqa'n ronojel u wäch ri man utz taj ri xqarayij, xa jas ri xqaj chqawäch. Aretaq k'ä mäja' uj kojonelab', xqa'n ri etzelal, xqarayij jastaq ri man qech taj. Tzel na xeqil nik'iaj winaq chik, xuquje' tzel xujkil uj ri e are'. ⁴Are k'u ri Dios ri To'l Qe, xuk'ut ri rutzil chqawäch, xuquje' xuk'ut chqawäch chi sib'alaj kujraj nimalaj qonojel ri uj winaq. ⁵Je ri' ri Are' xujuto'. Man xub'an tä k'u wa' rumal chi jikom qa'nom chub'anik jujun taq utzil, xane xaq xuwi rumal chi xel u k'ux chqe. Xuch'aj ri qanima', xresaj ri etzelal, xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal rumal ri Loq'alaj Espíritu, je' ta ne chi xil chi na qa wäch jumul chik. ⁶Ri Dios u yo'm ri Loq'alaj Espíritu pa qanima' rumal ri Jesucristo ri To'l Qe. Sib'alaj nim k'u ri utzil qa riqom rumal. ⁷Je ri' xub'ano, xutoq'ob'isaj qa wäch rech käjikomataj na ri qa k'aslemal cho ri Dios, kujutzir k'u na ruk', rech käqechb'ej na qe ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Are wa' ri qeye'm.

⁸Ri kinb'ij are wa' ri qas tzij. Kwaj k'ut chi ko keapixb'aj ri winaq ruk' we tzij ri' ri kinb'ij chawe, rech ri winaq ri kekojon che ri Dios käkitij na ki q'ij chub'anik ronojel u wäch utzil. Ri utzil ri käka'n ri qachalal, e utz na, k'o ki patän chke konojel ri winaq. ⁹Chaya kan ri mox taq chomanik, xuquje' ri puk ri kätzijox chkij ri qa nan qa tat ojer. Chab'ij chke ri qachalal chi mech'ojin chrij ru Pixab' ri Moisés. Wa' we ri' man k'o tä ki b'eyal, man k'o tä k'u ki patän.

¹⁰We k'o jun ri tajin kukoj ki k'ux ri qachalal rech käkitasala kib', chayaja', chab'ij che chukamul oxmul chi mub'ana wa'. We k'u man kok ri tzij pu jolom, man käniman tä chawe, chawesaj b'i ri winaq ri'. ¹¹Aretaq jun winaq je' kub'an wa' awetam chi qas tzij sachinaq ri are'. Ri etzelal ri tajin kub'ano, are käk'utuwik chi are jun ajmak ri sachinaq.

Ri apóstol Pablo kuya ri k'isb'al pixb'enik che ri Tito

¹²Aretaq kintaq b'i ri Artemas o ri Tíquico awuk', chatzujukuj jas kab'ano rech katopan che wilik pa ri tinimit Nicópolis, rumal chi nu chomam kinkanaj kan chila' pa taq ri q'ij ri sib'alaj k'o tew. ¹³Chab'ana ronojel ri katkowin che chuto'ik ri Zenas ri kojol tzij, xuquje' chuto'ik ri Apolos. Chaya ronojel ri rajwaxik chke rech käkitaqej ri ki b'e, xuquje' rech k'o ronojel ri kajwataj na chke. ¹⁴Cheapixb'aj ri qachalal chi chketamaj u b'anik ronojel u wäch utzil, xuquje' rech käketamaj ki to'ik nik'iaj qachalal chik, rech k'o u patän ri ki k'aslemal, man xaq tä loq' kek'oji'k.

**Ri apóstol Pablo kutaq b'i rutzil ki wäch ri
kojonelab', xuquje' kuta' tewchib'al pa ki wi'**

¹⁵Konojel ri e k'o wuk' waral käkitaq b'i rutzil a wäch. Chaya rutzil ki wäch konojel ri loq'alaj taq qachi'l kojonelab'. Are ta b'a' ri Dios kätöq'ob'isan i wäch ix iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PABLO CHE RI FILEMÓN

Ri apóstol Pablo kuchap u tz'ib'axik jun carta che ri qachalal Filemón

¹In wa', ri Pablo, in k'o pa che' rumal chi tajin kintzizoj ri utzalaj tzij chrij ri Cristo Jesús. Loq'alaj Filemón, qach ajchak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, wachi'l ri qachalal Timoteo. ²Xuquje' kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chke ri qachalal kojonelab' ri kákimulij kib' cho awachoch, che ri qachalal chichu' ri nan Apia, xuquje' che ri Arquipo ri jun kuk' pa ri chak chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ³Are ta b'a' ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj na i wäch, kub'ano chi kuxlan iwanima'.

Ri apóstol Pablo käch'aw chrij ru k'aslemal ri Filemón

⁴Ri at, Filemón, amaq'el aretaq kinxuki'k, katna'taj chwe kinb'an orar pa wi', kinya maltioxinik che ri qa Dios. ⁵Je ri' kinb'ano rumal chi nu tom u tzijol chi qas tzij at kojoninaq che ri Cristo Jesús, xuquje' chi sib'alaj kawaj ri Are', man xuwi tä k'u ri Are', xane xuquje' keawaj ri e rech ri Dios. E are wa' ri e kojoninaq che ri Cristo Jesús. ⁶Aretaq kinb'an orar, kinta' che ri Dios chi ri e kojoninaq che ri Jesús rumal ri a kojonik man xuwi tä kákiriq na ke ri tewchib'al ru yo'm ri Cristo Jesús pa ri qa k'aslemal, xane xuquje' qas kákich'ob' na más jas ri' ri utzil ri yo'm chqe uj ri uj kojonelab'. ⁷Loq'alaj wachalal, sib'alaj kinkikotik, sib'alaj walijisam ri wanima' rumal ri rutzil awanima' at chke konojel, xuquje' rumal chi a yo'm jororemal che ri kanima' ri kojonelab'.

Ri apóstol Pablo kuta' toq'ob' che ri Filemón puwi' ri Onésimo

⁸Ri in, pune in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Jesucristo, pune k'o taqanik pa nu q'ab' che a taqik che jachike ri rajwaxik kab'ano, ⁹xa k'u jun toq'ob' kinta' chawe rumal ri rutzil wanima' chawe. In wa', ri Pablo,

in nim winaq chik, kämik k'ut in k'o pa che' rumal ru tzijoxik ri Cristo Jesús. ¹⁰Kinta' jun toq'ob' chawe puwi' ri Onésimo. Ri Onésimo je' ta ne chi are qas nu k'ojol. Je ri', rumal chi ri are' xkojon che ri Cristo waral pa che' rumal ri xintzijoj che.

¹¹Nab'e kanoq ri Onésimo xk'o'ji che patänil awe, man k'o tä k'u jas ri qas xatuto' wi. Kämik chi k'ut sib'alaj nim kätob' wi, man xuwi tä chawe at, xane xuquje' chwe in. ¹²Kintaq chi b'i jumul awuk'. Chak'ulaj b'a' je' ta ne chi are ri in kinak'ulaj rumal chi ke' wanima' ruk'. ¹³Ri in k'ut, are ta kwaj chi kakanaj kan na wuk', rech kinupatänij na che a k'exwäch waral pa ri che' jawije' in tz'aptal wi rumal ru tzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio. ¹⁴Man kwaj tä k'ut kinb'ij chi rajwaxik kinato' we ta mat junam ra chomanik wuk'. Je ri' rech ri toq'ob' ri kab'an chwe, man xaq tä at toq'le'm che, xane kab'an na ri toq'ob' ri käpe pa rawanima'. ¹⁵Kraj ne ri Onésimo xatuya na kanoq kieb' oxib' q'ij rech aretaq kätzelej chi na b'ik, käjeqi na awuk' amaq'el, man kel tä chi na b'ik. ¹⁶Man käk'o'ji tä chi na awuk' xa jas jun patäninel, xane käk'o'ji awuk' rech k'o na ri katuto' wi chuwäch jun patäninel. Je' kub'an na jas jun loq'alaj qachalal kojonel. Ri in, sib'alaj loq' ri Onésimo chnuwäch, ri at k'ut xuquje' rajwaxik sib'alaj loq' kawil wi. Man xaq tä jun winaq ri Onésimo, xane xuquje' jun qas qachalal rumal chi junam uj kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo.

¹⁷Je k'u ri', ri at awetam ya' chi in awachi'l. Rumal ri' chak'ulaj b'a' ri Onésimo, je' ta ne chi are ri in kinak'ulaj. ¹⁸We k'o jun k'äx u b'anom chawe, we ne k'o u k'as awuk', chatoq'ij chwe in. Ri in kintoj na wa'. ¹⁹In wa', ri Pablo, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe. Chawilampe' chi are wa' ri nu tz'ib'. In kintojowik. Xuquje' kuya' kinna'taj chawe, chi ri at xuquje' k'o a k'as pa nu q'ab'. Ri a k'as are ra k'aslemal ruk' ri Dios, rumal chi xintzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chawe, xatkojonik. ²⁰Je', wachalal, chab'ana we toq'ob' ri' chwe, at kojoninaq k'u che ri Qajaw Jesucristo. Chaya jororemal che ri wanima', at wachalal ya' rumal ri Cristo.

²¹Kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chawe, wetam k'ut chi katnimanik. Wetam chi nim na ri toq'ob' kab'ano chuwäch ri nu b'im chawe. ²²Xuquje' kinb'ij apanoq: Chab'ana toq'ob', chab'ana u b'anik jun k'olib'al ri kink'o'ji wi. Ku'l nu k'ux chrij ri Dios chi rumal ri oración ri kib'an pa nu wi', ri Are' kuya na chiwe chi kinopan chi na iwuk'.

Ri apóstol Pablo kuya rutzil ki wäch ri qachalal, kuta' tewchib'al pa ki wi'

²³Kutaq b'i rutzil a wäch ri Epafra, ri wach ajpache' rumal chi tajin kutzijoj ri Utzalaj Tzij chrij ri Cristo Jesús. ²⁴Xuquje' ri Marcos, ri Aristarco, ri Demas, ri Lucas käkitaq b'i rutzil a wäch. E are taq wa' ketob' chwe chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios.

²⁵Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kätöq'ob'isan i wäch ix iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XTZ'IB'AX CHKE RI WINAQ HEBREOS

Ri Dios uj u tzijob'em petinaq loq rumal ri u K'ojol

1 ¹Ri Dios k'ia mul xeutzijob'ej ri qa mam ojer, k'ia xub'an che ki tzijob'exik kumal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'. ²Kämik k'ut pa we k'isb'al taq q'ij ri' ri uj k'olik, uj u tzijob'em uj rumal ri u K'ojol. Rumal k'u ri Are' ri Dios xub'an we uwächulew, ri kaj, ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, pu q'ab' k'u ri u K'ojol xujach wi ronojel wa'. ³Che ri Cristo käqil wi ri nimalaj u q'ij ri Dios. Ri Are' k'ut qas je' u b'anik jas ri Dios. Are u k'aninaq ronojel ri k'olik ruk' ru Tzij ri k'o u chuq'ab'. Aretaq u ch'ajom chik ri qanima' che ronojel ri qa mak rumal ru kik'el, xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.

Ri u K'ojol ri Dios nim na u q'ij chkiwäch ri ángeles

⁴Ri u K'ojol ri Dios xnimar na u q'ij chkiwäch ri ángeles rumal chi k'o ri xrechb'ej ri nim na u b'anik chkiwäch ri e are'. Are la' chi käb'ix “u K'ojol ri Dios” che. ⁵Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che jun ángel:

Ri at, at ri', at nu K'ojol.

Kämik xinok che ra Tat,

—man xcha tä che. Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij chrij jun ángel:

Ri in kinok na che ru Tat,

ri are' k'ut kok na che nu K'ojol,

—man xcha tä che jun ángel. ⁶Aretaq k'ut xutaq loq ri nab'eal u K'ojol cho we uwächulew, xub'ij:

Chq'ijilax ta ri Are' kumal konojel

ri ángeles rech ri Dios,

—xcha ri'. ⁷Xub'ij k'u ri Dios chkij ri ángeles:

Ri Dios kub'an chke ri ángeles rech

chi je' ta ne e kiäq'iq'.

Kub'an chke we patänil taq re

chi e je' ta ne u xaq q'aq',

—xcha ri'. ⁸Are k'u chrij ri u K'ojol kub'ij:

Nimalaj Dios, ri taqanik la
man k'o tä u k'isik
pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.
Ri taqanik la are jun taqanik
ri qas jikom.

⁹Loq' kil wi la ri jikomal,
etzelam k'u la u wäch ri etzelal.
Rumal k'u ri' ri Dios, ri Dios la,
xuya nimalaj kikotemal pa anima' la,
kikotemal k'ut ri nim na
chuwäch ri kikotemal ri xyi'
chke ri achi'l la,

—kächa ri Dios. ¹⁰Xuquje' kub'ij ri Dios:

Ri lal, Qajaw, tzaretaq
xchaptaj loq ronojel,
xb'an la u b'anik we uwächulew,
xjeqb'a la kanoq.

Ruk' ri q'ab' la xb'an la ri kaj.

¹¹Ronojel wa' xa käsach na u wäch.
Are k'u ri lal, man k'o tä k'isik la.
Ronojel wa' xa käq'elob' na
jas ri kub'an jun atz'iaq.

¹²Xa käb'us na la wa' je' jas jun atz'iaq,
käjal na la apanoq jas ri käb'an
che jun kamixa'.

Are k'u ri lal xaq je' wi la.

Ri k'aslemal la man k'o tä u k'isik,

—kächa ri'. ¹³Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che jun chke ri ángeles:

Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',
k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,
kattaqan k'u na pa ki wi' ri kaka'n
ki k'ulel chawe,

—man xcha tä che. ¹⁴Konojel ri ángeles e are' espíritus ri e k'o
chupatänixik ri Dios, ri e taqom loq che ki to'ik ri käkiriq na ru tob'anik
ri Dios.

Qila b'a' chi mäqatzaq ru tob'anik ri Dios ri kraj kuya chqe

2 ¹Rumal k'u ri', sib'alaj rajwaxik kujok il chunimaxik ru Loq' Pixab' ri
Dios ri qa tom rech man käqatas tä qib' chrij wa'. ²Ru Loq' Pixab' ri
Dios ri xtzijox nab'e kanoq kumal ri ángeles xq'alajinik chi are ri Qas Tzij.

Konojel k'u ri xemakunik, ri man xeniman tä wa', xk'äjisax ki wäch jas ri taqal chke. ³E k'u ri uj, ça kujto'taj lo ri' we ta mat kujok il chutzukuxik ri nimalaj u tob'anik ri Dios? iMan je' taj! Are k'u xtzijox wa' rumal ri Qajaw Dios nab'e. Te k'u ri' xjikib'a' u b'ixik chi are ri Qas Tzij kumal ri xetowik, xkitzizoj chi k'u wa' chqe uj. ⁴Ri Dios xuquje' xujikib'a' chi qas tzij ri tajin käkitzizoj. Je' xub'an wa' ruk' nimaq taq k'utb'al, etal, xuquje' k'ialaj taq kajmab'al ri xub'an chkiwäch. Xuquje' xub'an wa' rumal ri Loq'alaj Espiritu ri xuya jalajoj taq kuinem chqe chqajujunal jas ri xraj ri Are'.

Ri Jesucristo xjunamataj kuk' ri rachalal

⁵Ri Dios man xuya tä chke ri ángeles chi ketaqan puwi' ri k'ak' uwächulew ri käk'o'ji na, ruwächulew ri tajin kätzizoj. ⁶Xane pa jun u xaq wuj re ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik k'o jun ri xuq'alajisaj, xub'ij:

Qajaw Dios, ¿jas u b'anik jun winaq
chi ri lal kok la il che ri are'?

¿Jas lo u b'anik ri winaq
ri xa käkämik chi kächajin la che?

—kächa'.

⁷Xa kieb' oxib' q'ij xqasaj la
u q'ij ri are' chkiwäch ri ángeles.

Pune ta ne je ri', xya chi na la u q'ij,
nim xil wi la.

Xya k'u la taqanik pu q'ab' puwi' ronojel
ri b'anom la.

⁸Xya la taqanik pu q'ab'
puwi' nimalaj ronojel ri k'olik,

—xcha ri'.

Je k'u ri', aretaq ri Dios xuya chke ri winaq chi ketaqan puwi' ronojel, man k'o tä ri xutas kanoq ri mat ketaqan puwi'. Pune k'u je ri', käqilo chi k'ä e k'o na jastaq ri mäja' ketaqan ri winaq pa ki wi' kämik. ⁹Käqil k'u ri Jesús ri xqasax u q'ij chkiwäch ri ángeles kieb' oxib' q'ij rumal ri Dios. Je ri' rech käkämisax ri Are' rumal qech uj qonojel. Te k'u ri' xyi' u q'ij, nim xil wi rumal chi xuriq ri kämikal. Je k'u wa' ri u rayib'al ri Dios che rumal chi ri Dios sib'alaj xutoq'ob'isaj qa wäch.

¹⁰Ronojel ri k'olik are xb'an rumal ri Dios, xuquje' chuya'ik u q'ij ri Are' k'o ronojel ri k'olik. Ri Dios k'ut kraj chi konojel ri ralk'ual känimarisax ki q'ij junam ruk' ri Are'. Rumal wa' xuriq k'äx ri Cristo ri To'l Ke konojel ri winaq, rech qas je' kel ri Are' jas ri kraj ri Dios. ¹¹Je ri', rumal chi ri Jun ri kub'ano chi ri ralk'ual ri Dios käkijach kib' pu q'ab' ri Are', xuquje' ri ki jachom kib', xa jun ri ki Tat k'olik. Rumal ri' ri u K'ojol ri Dios man käk'ix tä ri' chub'ixik "iQachalal!" chke. ¹²Je wa' kub'ij ri Are' pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kintzijon na chij la
 chke taq ri wachalal,
 kinb'ixoj k'u himnos chuya'ik q'ij la
 chkiwäch konojel ri ki mulim kib',
 —kächa'. ¹³Xuquje' kub'ij ri Are':
 Ri in kinjikib'a' na ri wanima'
 chrij ri Dios,
 —kächa'. Kub'ij xuquje':
 Waral in k'o wi kuk' ri alk'ualaxelab'
 ri xuya ri Dios chwe,
 —kächa ri Are'.

¹⁴Uj ri' ri ralk'ual ri Dios, qonojel ri uj, uj winaq. Je ri' xuquje' xub'an ri Jesús. Ri Are' xil u wäch jas jun winaq, junam käka'yik. Ri Are' xok che winaq rech kuya' käkämik. Je' xb'anik rech käkowin ri Are' chusachik u wäch ri Itzel ri k'o taqanik pu q'ab' che ri kämisanik. ¹⁵Je ri' xeutzooqopij konojel ri je' ta ne e chaptalik xa rumal chi pa ronojel ri ki k'aslemal ki xem kib' cho ri kämikal. ¹⁶Qas tzij k'ut chi ri Cristo man xpe tä che ki to'ik ri ángeles, xane che ki to'ik ri winaq ri k'o ri qa mam Abraham che ri ki mam ojer. ¹⁷Rumal ri' ri Cristo xjunamataj kuk' ri rachalal pa ronojel. Je ri' rech kel u k'ux chke ri winaq. Kuya' k'ut kok che ki nimal sacerdotes ri qas jikom ranima' cho ri Dios rech käsachtaj ki mak ri winaq rumal chi xuya rib' che jun sipanik cho ri Dios. ¹⁸Ri Are' k'ut xuriq k'äx, xtaqchi'x chub'anik ri mak. Je ri' käkowin che ki to'ik ri winaq ri ketaqchi'x chub'anik ri mak.

Ri Jesús are nim na u b'anik chuwäch ri qa mam Moisés

3 ¹Je k'u ri', qachalal, ix ri' ix rech ri Dios, ix jun chkixol ri e sik'im rumal ri Dios. Qas chixchoman b'a' chrij ri Cristo Jesús ri qas apóstol, ri qas ki nimal sacerdotes re ri kojoniq ri käqatzijoj. ²Ri Cristo Jesús, Are' qas jikom ranima' cho ri Dios, ri xkojow che we patäninik ri'. Je' k'u xub'an ri qa mam Moisés xuquje', are' qas jikom ranima' xpatänin cho ri Dios chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios. ³Ya'tal k'u che ri Jesús chi känimarisax na u q'ij chuwäch ri qa mam Moisés je' jas jun yakal ja ya'talik chi käyi' na u q'ij chuwäch ri ja ri xuyako. ⁴Ronojel ja rajwaxik käb'an na rumal jun winaq. Are k'u ri b'anowinaq ronojel ri k'olik are ri Dios. ⁵Qas tzij k'ut, ri qa mam Moisés qas jikom ranima' xpatänin che ri Dios pa ronojel chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios. Ri patäninik ri xub'ano are u q'alajisaxik ri kub'an na ri Dios. ⁶Are k'u ri Cristo qas jikom ranima' je' jas jun alk'ualaxel ri qas k'o u taqanik pa ki wi' ri rachalaxik ri Dios. Uj k'u ri' ri achalaxik ri' rech ri Dios, we käqataqej ri kojoniq che ri Cristo, man kub'an tä k'u kieb' qa k'ux k'ä käl'is na ronojel. Je ri' we qas kujkikot amaq'el ruk' ri ku'l wi qa k'ux.

Waral kâqil wi chi kâkiriq na uxlanem ru winaqil ri Dios

⁷Rumal k'u ri ' je' jas ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chupam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kämik, we kita ri kub'ij ri Dios,

⁸ mib'an b'a' che ri iwanima'

chi xa kab'ajarik

jas ri xka'n ri winaq

ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,

xkiyak k'u royowal ri Are'

pa ri juyub' ri kätz'inowik.

⁹ Chila', pa ri juyub' ri kätz'inowik

ri i nan tat ojer xa xkiyak woyowal,

pune kawinaq junab'

xkil ronojel taq ri xinb'ano,

xuquje' taq ri kajmab'al,

—kâcha ri Dios.

¹⁰ Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij

ri winaq ri',

xinb'ij k'ut: "We winaq ri'

xaq kub'an kieb' ki k'ux,

man kâkaj tä k'ut keniman

chke taq ri nu taqanik,"

—xinha pa wanima'.

¹¹ Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij,

xinb'an k'u juramento, xinb'ij:

"We winaq ri' man kâkiriq tä na

ke ri uxlanem wuk' in,"

—xinha ri'.

¹²Chichajij b'a' iwib', qachalal, k'o jun chiwe mäk'iy etzelal pa ranima', ri xa kutas kan rib' chrij ri k'aslik Dios, ri mat kâkojon chi che ri Are'.

¹³Xane chiwalijisaj ri iwanima' chb'il taq iwib' ronojel q'ij, kämik ri' ri k'ä k'o na ri q'ij. Je ri' rech k'o jun chiwe mäsub'taj rumal ri mak,

kuwalijisaj ta k'u rib' chrij ri Dios. ¹⁴We kâqataqej ri qa kojoniq chrij ri ku'l wi qa k'ux petinaq loq, k'ä kâk'is na ronojel, kâqariq na qe ronojel u

wäch tewchib'al junam ruk' ri Cristo.

¹⁵Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios:

Kämik ri' we kita ri kub'ij ri Dios,

mib'an b'a' chi ri iwanima'

xa kab'ajarik

je' jas ri xka'n ri winaq

ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,

—kächa ri'. ¹⁶¿Jachin k'u taq ri' ri winaq ri xkita ru ch'ab'al ri Dios, te k'u ri' xa xkiwalijisaj kib' chrij? E are' konojel ri winaq ri xeb'el loq pa Egipto ri xk'am ki b'e rumal ri qa mam Moisés. ¹⁷¿Jachin taq chkij xyaktaj wi royowal ri Dios kawinaq junab'? Chkij konojel ri xemakunik. Xekäm k'u kan ri e are' pa ri juyub' ri kätz'inowik. ¹⁸¿Jachin taq chkij xub'an wi juramento ri Dios chi man käkiriq tä na ke ri uxlanem ruk'? Chkij ri winaq ri man xeniman taj. ¹⁹Käqilo chi man xekowin taj xkiriq ke ri uxlanem rumal chi man xekojon taj.

4 ¹Kämik k'ut, ri tajin käb'ix chqe rumal ri Dios chi käqariq qe ri uxlanem ruk', qila b'a' qib' k'o ne jun chiwe mel kanoq ri mat kuriq re ri uxlanem ri'. ²Are xuquje' xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chqe uj je' jas ri xtzijox chke ri e are'. Man k'o tä k'u xupatänij ri Tzij ri xtzijox chke, rumal chi aretaq xkito, man xekojon taj. ³Ri uj k'ut, ri uj kojoniñaq, uj ri' ri käqariq na qe ri uxlanem ruk' ri Dios, jas ri u b'im ri Are':

Xa je ri' xyaktaj woyowal chkij,
xinb'an juramento, xinb'ij:

We winaq ri' man käkiriq tä na ke
ri uxlanem wuk' in,

—xcha'. Je' xub'ij ri Dios wa' pune ta ne xk'is na ru chak ri xub'ano tzaretaq xb'antaj we uwächulew. ⁴Pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik käb'ix wi chrij ri uwuq q'ij:

Ri Dios xuxlan che ronojel ru chak
pa ri uwuq q'ij,

—kächa'. ⁵Jumul chik kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

We winaq ri' man käkiriq tä na ke
ri uxlanem wuk' in,

—kächa'. ⁶E k'o k'u jujun ri mäja' käkiriq ke we uxlanem ri'. Ri nik'iaj, ri nab'e xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke, man xkiriq tä ke ri uxlanem rumal chi man xeniman taj. ⁷Rumal k'u ri' ri Dios xuch'ik jun q'ij chik, kämik k'u ri'. Ri Dios kujutzijob'ej rumal ri xub'ij ri qa mam David pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri ya xqab'ij. Are wa' ri xub'ij ri Dios ok'owinaq chi k'ia junab':

We kita ri kub'ij ri Dios kämik,
mib'an b'a' chi ri iwanima'
xa kab'ajarik,

—kächa'. ⁸We ta ri qa mam Josué xuya ta ri qas uxlanem chke ri winaq aj Israel, mat xch'aw ri Dios ri' chrij jun q'ij chik re uxlanem. ⁹Kämik k'ut k'o na kan jun je'lalaj uxlanem chik chke ru winaqil ri Dios. ¹⁰Jachin k'u ri kuriq re ri uxlanem ri kuya ri Dios, kuxlan ri' che ronojel ru chak, je' jas ri Dios xuxlan ojer che ronojel ru chak ri Are'. ¹¹Qakojo b'a' qa chuq'ab' rech käqariq na qe we uxlanem ri', k'o ne jun chqe mub'an re jas ri xka'n ri nik'iaj ri man xekojon taj.

¹²Ru Loq' Pixab' ri Dios are k'aslik, xuquje' k'o u chuq'ab'. Are je' ta ne jun espada ri sib'alaj käsokon na chuwäch apachike espada ri kieb' u pu chi'. Käjuch'uch'ik kopan pa ri ranima' ri winaq, kuriqa ri respíritu, kopan pa ri b'aq, ke' pu k'ux ri winaq. Käresaj loq chisaq ronojel ri k'o pa ru chomab'al, ri k'o pa ranima' ri winaq. ¹³Man k'o tä k'u jun jasach ri k'olik ri kuya' käk'u'taj chuwäch ri Dios. Xane ronojel ri k'olik are kääq'alajinik, saq k'u chuwäch ri Dios ri kääqajach wi na qa kuenta.

**Waral kääqil wi chi ri Jesús are ri ki nimal
sacerdotes ri sib'alaj nim u q'ij**

¹⁴Qataqej b'a' ri qa kojonik, rumal chi ri Jesús, ru K'ojol ri Dios, are qa sacerdote. Are k'u ki nimal sacerdotes wa' ri sib'alaj nim u q'ij ri xopan chuwäch ri Dios chila' chikaj. ¹⁵Ri nimalaj qa sacerdote käkowinik kel u k'ux chqe uj ri man k'o tä qa chuq'ab', rumal chi ri Are' xtaqchi'x che ronojel u wäch mak jas ri káb'an chqe uj, man xqaj tä k'u pa mak. ¹⁶Rumal ri' mäqaxej b'a' qib', chujqeb' chuwäch ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri Dios ri kutoq'ob'isaj ki wäch konojel. Je ri' rech kel u k'ux chqe, kutoq'ob'isaj qa wäch uj, kujuto' pa ri q'ij ri k'o qa rajwaxik.

5 ¹Ronojel ki nimal sacerdotes^a are cha'tal chkixol ri winaq. Kojom k'u ri are' che ki k'exwäch ri winaq chuwäch ri Dios, xuquje' che ki ya'ik sipanik, che ki kämisaxik awaj cho ri Dios rech käsachtaj ri ki mak ri winaq. ²Ri sacerdote k'ut are jun winaq ri kuya' käätaqchi'x che mak rech ri are' käkowinik kutoq'ob'isaj ki wäch ri winaq ri man k'o tä ketam, ri ki sachom ri ki b'e. ³Rumal chi xa winaq, rajwaxik keukämisaj awaj cho ri Dios rech käsachtaj ru mak ri are' junam jas ri kub'ano rech käsachtaj ki mak ri winaq.

⁴Man k'o tä k'u jun ri käkowinik kukoj rib' che ki nimal sacerdotes xaq pa re wi, xane are ri Dios käsik'inik, kuya' k'u ri reqlen ri' ri nim u q'ij jas ri xub'an che ri qa mam Aarón. ⁵Je k'u ri' ri Cristo, ri Are' man xa tä xukoj rib' che ki nimal sacerdotes, xane are ri Dios xyo'w ri reqlen ri' ri nim u q'ij, je' jas ri xub'ij che:

Ri at ri', at nu K'ojol,
kämik xinok che ra Tat,

—xuchixik. ⁶Xuquje' pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios chik, kub'ij:

Ri at ri', at sacerdote
ri man k'o tä awelik,
je' jas ru b'anik ri Melquisedec,

—kächa'. ⁷Ri Cristo aretaq xk'asi waral cho we uwächulew, ri Are' ko xch'awik, xub'an orar, xel k'u u wa'l u wäch aretaq xuta' toq'ob' che ri

^a5:1 "Sacerdote aj Israel": Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

Dios ri kākowin chuto'ik cho ri kāmikal. Ri Dios k'ut xutatab'ej ri xub'ij ri Cristo rumal chi xujach rib' pu q'ab' ri Are! ⁸Je k'u ri' ri Cristo, pune Are u K'ojol ri Dios, rumal k'u ri k'äx ri xuriqo xretamaj ri nimanik. ⁹Je ri' qas xujach rib' chub'anik ronojel ru rayib'al ri Dios. Rumal k'u ri Are' xpe ri tob'anik ri man k'o tä u k'isik ri kuya ri Dios chke konojel ri keniman che. ¹⁰Xoksax k'u rumal ri Dios che ki nimal sacerdotes, jas ru b'anik ri Melquisedec.

Waral käqil wi ri k'äx ri kuriq jun winaq we kuya kan ri kojoniq

¹¹Sib'alaj k'o na ri käqaj käqab'ij chrij wa' ri tajin käqatzijoj. K'äx k'u u q'alajisaxik wa' chiwe, rumal chi ri ix man kiwaj taj kich'ob'ö. ¹²Ri ix ya ojer chik ix kojoniq, rajwaxik k'ut chi ix chik keitijoj nik'iaj chik. Man je' tä k'u ri'. Xane xa rajwaxik i tijoxik chi na ix che ri nab'e taq tijoniq ri man k'äx tä u ch'ob'ik rech ru Loq' Pixab' ri Dios. Xa man k'o tä i chuq'ab', je' ta ne chi k'ä ix ak'alab' na, rajwaxik k'u na ri tu' chiwe chuk'exwäch ri wa. ¹³Konojel ri xaq leche käkitijo, e je' ta ne ak'alab' ri k'ä ketu'n na. Mäja' kekowin ri' käkich'ob'ö jas ri' ri u b'anik ri jikomaj pa ri ki k'aslemaj. ¹⁴Are k'u ri wa are chke ri ya e ri'jab' chik, ri kekowin chik kechomanik, ri kekowin chik käkich'ob'ö jachike ri utz, jachike ri man utz taj.

6 ¹Je k'u ri', qaya b'a' kan ri nab'e taq tijoniq chrij ri Cristo rech käqataqej k'iyem, kätz'aqat k'u ri qa chomab'al. Mäqatzijoj chik jas ri xqatzijoj kan nab'e, chi rajwaxik käkik'ex kanima' ri winaq, käkik'ex k'u ki chomanik rech käkiya kan u b'anik ri etzelal ri käk'aman b'i pa ri kāmikal. Mäqatzijoj chik xaq xuwi ri kojoniq chrij ri Dios. ²Mäqatzijoj chik xaq xuwi ri tijoniq chrij ri qasna', o chrij ru ya'ik q'ab'aj pa ki jolom ri kojonelab', chrij ri ki k'astajik ri käminaqib', xuquje' chrij ri q'atow tzij, tojb'al ri man k'o tä u k'isik ri kuya ri Dios chke ri winaq. ³Qataqej b'a' k'iyem pa ri kojoniq ruk' ru tob'anik ri Dios pa qa wi'.

⁴Je ri', rumal chi ri winaq ri e k'o chi pa ri saqil rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, man kuya' tä chik ketzelej chkij we ketzaq chi na pa mak, rumal chi ki k'amowam chik ri tewchib'al ri kuya ri Dios, k'o chik ri Loq'alaj Espiritu. ⁵Ri winaq ri' xuquje' ki k'amowam ri je'lalaj u Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ru chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. ⁶We winaq ri', we ketzaqik, man kuya' tä chik käb'ix chke chi käkik'ex chik ri kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, rumal chi ri e are' ruk' ri tajin kaka'n pa ri ki k'aslemaj xa tajin käkirip chi jumal ri u K'ojol ri Dios, xa tajin käkesaj u k'ixb'al chkiwäch konojel ri winaq. ⁷E junam wa' ruk' ri ulew ri kub'iq' ri jäb' ri käqaj amaq'el. We ri ulew ri' kuya utzalaj tiko'n ri kewächinik chke ri ketajinik, k'o ru tewchib'al ri Dios puwi'. ⁸We k'u xa k'ix kek'iy chuwäch xuquje' q'ayes, man k'o tä u patän ri'. Käpe na k'äx puwi' rumal ri Dios, chuk'isb'al k'ut käporox na.

Waral káqil wi jas ri' ri káku'b'i wi qa k'ux chrij

⁹Loq'alaj taq qachalal, pune k'u je' kujtzijon wa', qas qetam chi ri ix kiriq na ri nimalaj u tewchib'al ri Dios rumal chi i riqom chik ru tob'anik ri Are'. ¹⁰Je ri', rumal chi ri Dios qas kub'an ri jikomal. Man kásach tä na pu jolom ri i b'anom, ri rutzil iwanima' ri i k'utum che ri Are' aretaq kiya tob'anik chke ri qachalal kojonelab', are k'u wa' ri tajin kib'an na kámik. ¹¹Káqaj k'ut chi chijujunal kitaqej u b'anik wa' ruk' kikotemal ri kápe pa iwanima' k'ä kik'is na u b'anik ronojel, rech qas je' kel wi na ri iweye'm. ¹²Man káqaj taj chi kixsaq'orinik, xane chi kib'an iwe jas ri xka'n ri nik'taj ri rumal chi xekojonik xuquje' xkichajij paciencia xkechb'ej ri echb'al ri xuchi'j ri Dios chke.

¹³Aretaq ri Dios xuchi'j che ri qa mam Abraham chi kutewchij na, xukoj rib' ri Are' che u juramento rumal chi man k'o tä chi jun ri nim na u q'ij chuwach ri Are'. ¹⁴Xub'ij k'u che ri qa mam Abraham: “Qas tzij sib'alaj katintewchij na, kinb'an na chi e k'ia ri awachalaxik ri kil na ki wäch pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik,” —xcha'. ¹⁵Ri qa mam Abraham xuchajij paciencia, xreyej na. Je ri' xuk'amo jas ri xchi'x che rumal ri Dios. ¹⁶Ri winaq, aretaq káka'n juramento, kákikoj ru b'i' jun ri nim na u b'anik chkiwach ri e are' chub'anik ri ki juramento. Aretaq kákijikib'a ki tzij ruk' juramento, man k'o tä chi jas chrij kech'ojin wi. ¹⁷Rumal ri ri Dios xujikib'a u b'ixik ri xuchi'j ruk' juramento. Je ri', rumal chi xraj xuq'alajisaj chkiwach ri keechb'en na ri xuchi'j chi ri Are' man kuk'ex tä ru chomanik, xane qas kub'an na jas ri xub'ij. ¹⁸Je k'u ri' e k'o kieb' ri man kuya' taj kek'exik, ri xuchi'j ri Dios, xuquje' ri u juramento. Kumal k'u wa' ri Dios man kuya' taj ri mat kub'an ri xub'ij. Kumal k'u wa' xuquje' ri Dios qas xuku'b'isaj qa k'ux uj ri qa tzukum ru tob'anik. Qa jikib'am k'u qa k'ux chrij ri xuchi'j ri Dios chqe, chrij k'u ri u yo'm chqawäch. ¹⁹We ku'lb'al qa k'ux ri' qas kuchap ri qanima', je' jas ri kub'an ri jun nimalaj ch'ich' ri káb'ix ancla^b che ri kuchap ri jun barco. Ri uj xuquje' k'o jun qa ancla ri ko ximital chrij ri tasb'al u pam ri Loq'alaj K'olib'al rech ri nimalaj rachoch Dios ri k'o chila' chikaj. ²⁰Chila' xok wi ri Jesús che qa k'exwach chupakik jun b'e chqawäch. Je ri' ri Jesús xok che qa nimal sacerdotes ri man k'o tä relik jas ru b'anik ri Melquisedec.

Waral káqil wi chi ri Jesús are sacerdote jas ru b'anik ri Melquisedec

7 ¹We Melquisedec ri' are wa' ri xk'o'ji che nim taqanel pa ri tinimit Salem,^c xuquje' are sacerdote rech ri nimalaj qa Dios aj Chikaj. Aretaq ri qa mam Abraham xtzelej loq pa ri ch'oj ri xeuch'ak wi ri nimaq

^b 6:19 “Ancla”: Chawila' Hechos 27:29, nota. ^c 7:1 Ri tinimit Salem are ri tinimit Jerusalén ojer.

taq taqanelab', ri Melquisedec xel loq chuk'ulaxik, xutewchij k'ut. ²Xuya k'u ri qa mam Abraham che ri Melquisedec ru lajujil ronojel ri xutoqij loq pa ri ch'oj. Ri b'i'aj Melquisedec nab'e kel kub'ij “nim taqanel ri jikom ranima”. Xuquje' kel kub'ij “nim taqanel ri kuya utzil chkixol ri winaq”, rumal chi are nim taqanel puwi' ri Salem. Ri Salem kel kub'ij “ri kuya utzil chkixol ri winaq”. ³Man k'o tä käb'ixik chkij ru nan u tat ri Melquisedec, o chkij taq ru mam. Man k'o tä käb'ix chrij jampa' xil u wäch, xuquje' jampa' xkämik. Je ri' are jun k'utb'al chrij ru K'ojol ri Dios. Are jun sacerdote wa' ri man k'o tä relík.

⁴Q'alaj b'a' chi ri Melquisedec are jun taqanel ri nim u b'anik, rumal chi ri qa mam Abraham xuya che ru lajujil ronojel ri xutoqij loq chke ri nimaq taq taqanelab' pa ri ch'oj. ⁵Kub'ij ru Pixab' ri Moisés chi ri rachalaxik ri Leví ri keb'ok che taq sacerdotes yo'm taqanik pa ki q'ab' rech käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq, pune ri winaq e are' kachalal, pune ri e are' xuquje' e rachalaxik ri qa mam Abraham. ⁶Ri Melquisedec, pune man rachalaxik tä ri Leví, xutoq'ij k'u ru lajujil ronojel che ri qa mam Abraham, ru k'amom ri xuchi'j ri Dios. Xaq je ri' ri Melquisedec xutewchij ri qa mam Abraham. ⁷Man k'o tä k'u jun ri mat kukojo chi ri jun ri kätewchinik are nim na u q'ij chuwäch ri jun ri kätewchixik. ⁸Konojel ri kek'amow ri lajujil waral chqaxol uj e winaq wa' ri xa kekämik. Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik man kub'ij tä chi ri Melquisedec xkämik. ⁹Kuya' käqab'ij chi ri Leví xuquje' ri rachalaxik ri are' ri keb'ok che sacerdotes, ri käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq kämik, je' ta ne chi ri e are' xuquje' xkiya ri' ru lajujil ronojel che ri Melquisedec aretaq xuya re ri qa mam Abraham. ¹⁰Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham je' ta ne e ruk'am na pa ru cuerpo ri rachalaxik ri mäja' xil ki wäch aretaq ri Melquisedec xel b'ik chuk'ulaxik ri are'.

¹¹Ri winaq aj Israel xyi' ri Pixab' chke kumal ri sacerdotes aj Leví ri e rachalaxik kan ri qa mam Aarón. We ta ri sacerdotes ri' ruk' ri Pixab' qas xekowinik xka'n utz che ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat rajwaxik ri' chi xwalij jun sacerdote chik jas ru b'anik ri Melquisedec, ri mat junam ruk' ri qa mam Aarón. ¹²Are k'u we käk'extaj ri sacerdote, rajwaxik ri' xuquje' käk'extaj ri Pixab'. ¹³Are k'u ri Qajaw Jesús, ri käch'aw ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chrij, ri Are' are aj re jun tinimit chik re Israel. Man k'o tä k'u jumul okinaq jun re ri tinimit ri' che sacerdote. ¹⁴Qas q'alaj k'ut chi ri Qajaw Jesús are aj Judá, are k'u ri qa mam Moisés, aretaq xch'aw chkij ri sacerdotes, man k'o tä jas xub'ij chkij ri winaq aj Judá.

¹⁵Qas q'alaj k'u wa' rumal chi ri k'ak' sacerdote ri xwalijik are je' jas ru b'anik ri Melquisedec. ¹⁶Man xok tä k'u wa' che sacerdote rumal ri ki pixab' winaq ri kub'ij jachin taq ri rachalaxik, xane rumal ru chuq'ab'

jun k'aslemal ajchikaj ri man käsach tä u wäch. ¹⁷Are k'u wa' ri xch'aw ri Dios chrij aretaq xub'ij:

At ri', at sacerdote

ri man k'o tä awelik

je' jas ru b'anik ri Melquisedec,

—kächa'. ¹⁸Je k'u ri' ri ojer taqanik xaq xyi' kanoq rumal chi man k'o tä u chuq'ab', xuquje' man käkowin tä ri' che ki to'ik ri winaq. ¹⁹Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés man xkowin taj xub'an utz che ru k'aslemal ri winaq cho ri Dios. Chuk'exwäch ri Pixab' k'o ri qas utz na ri kaku'b'i qa k'ux chrij. Rumal k'u wa' kuya' kujqeb' ruk' ri Dios.

²⁰Ri Dios k'ut xub'an ronojel wa' ruk' juramento. ²¹Ri nik'iaj sacerdotes chik man ruk' tä juramento xekojik. Are k'u ruk' juramento xok ri Jesús che sacerdote. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Qajaw Dios xub'an juramento,

man kuk'ex tä k'u ru chomanik:

“At ri', at sacerdote

ri man k'o tä awelik

je' jas ru b'anik ri Melquisedec,”

—kächa'. ²²Rumal ri' ri Jesús are jun kojol tzij ri qas kujikib'a ri jun trato, ri utz na chuwäch ri nab'e. ²³Ri nik'iaj sacerdotes chik xek'iarik. Rumal chi xa xekämik man xekowin taj xkitaqej u b'anik ri ki chak. ²⁴Are k'u ri Jesús man käkäm taj. Rumal ri' man k'o tä relük che sacerdote. Man kok tä jun chik che u k'exel. ²⁵Rumal k'u ri' ronojel q'ij käkowinik keuto' ri winaq ri keopan ruk' ri Dios rumal ri Are'. Je ri', rumal chi man käk'is tä ru k'aslemal, xane k'o ronojel q'ij chuta'ik toq'ob' che ri Dios pa ki wi'.

²⁶Je k'u ri' ri Jesús are wa' ri ki nimal sacerdotes ri qas rajwaxik chqe. Ri Are' tastal chrij ronojel u wäch etzelal, man k'o tä k'u jub'iq' ru mak. Man u b'anom tä etzelal, man xub'an tä re ri kaka'n ri ajmakib'. Xk'am b'i sib'alaj chikaj, nim k'u na u q'ij chuwäch ronojel ri u b'anom ri Dios. ²⁷Ri Are' man je' taj jas ri nik'iaj taq ki nimal sacerdotes chik ri ronojel q'ij kekikämisaj awaj che ki sipaxik cho ri Dios. Kaka'n wa' rech käsach ri ki mak ri e are' nab'e, te k'u ri' rech käsach ri ki mak ri winaq. Ri Jesús k'ut xa jumul ri' xuya jun sipanik cho ri Dios aretaq xujach rib' pa ri kämikal. ²⁸Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés kukoj taq achijab' ri xa e ajmakib' che ki nimal sacerdotes. Are k'u ri juramento ri xub'an ri Dios aretaq k'o chi ri Pixab', are xukoj ru K'ojol ri Dios che ki nimal sacerdotes. Are ki nimal sacerdotes wa' ri jikom ranima', ri man k'o tä u mak, ri k'o ronojel q'ij.

Waral kääqil wi chi ri Jesús are kojol tzij ri xub'an jun k'ak' trato

8 ¹Are k'u ri nim na u b'anik che ri tajin kääqab'ij, are wa': Ri Jesucristo, ri ki nimal sacerdotes ri k'o pa qa wi' uj, t'uuyul ri Are'

pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj. ²Are sacerdote wa' ri käpatänin pa ri qas Loq'alaj Ja ri xb'an rumal ri Qajaw Dios, man kumal tä ri winaq. ³Ronojel ki nimal sacerdotes are kojom chuya'ik sipanik xuquje' che ki kämisaxik awaj ri kesipax cho ri Dios, rumal k'u ri' ri Jesucristo rajwaxik chi ri Are' xuquje' k'o jas kuya che sipanik cho ri Dios. ⁴We ta ri Cristo xaq are k'o waral cho we uwächulew, mat okinaq ri' che sacerdote rumal chi k'ä e k'o na sacerdotes ri käkiya sipanik cho ri Dios jas ri kätaqan wi ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. ⁵We sacerdotes ri', aretaq kepatäninik kekikoj jastaq ri e k'utb'al chkij ri jastaq ri qas e k'o chila' chikaj. Qetam chi xa e k'utb'al, rumal chi ri Dios xub'ij che ri qa mam Moisés aretaq xuchomaj u yakik ri rachoch Dios:^d “Qas chawila', je' kab'an na che ronojel jas ri xink'ut chawäch pa ri nimalaj juyub',”^e —xcha che. ⁶Are k'u ri qa sacerdote uj ri kojom che ki nimal sacerdotes, are utz na ri patäninik ri kub'ano rumal chi are kojol tzij ri xub'an ri jun k'ak' trato ri utz na chuwäch ri nab'e, rumal chi kuchi'j wi ri Dios nimaq taq tewchib'al ri qas e utz na.

⁷We ta qas utz xel ri nab'e trato, mat rajwaxik ri' xb'an chi jun trato chik. ⁸Ri Dios k'ut xrilo chi man utz tä ri ki k'aslemal ri winaq aj Israel, je' jas ri xub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik:

Ri Qajaw Dios kub'ij: Käpe na ri q'ij
aretaq kinb'an na jun k'ak' trato
kuk' ri winaq aj Israel,
kuk' ri winaq aj Judá,

—kächa ri Qajaw Dios.

⁹Man junam tä k'u ri' ruk' ri trato
ri xinb'an kuk' ri ki mam ojer
pa ri q'ij ri xink'am ki b'e
rech keinwesaj loq
pa ri nim tinimit Egipto.

Man xka'n tä k'ut
jas ri kub'ij ri trato ri xinb'an kuk',
rumal k'u ri' xeinya kanoq,
kub'ij ri Qajaw Dios,

—kächa ri'.

¹⁰Ri trato ri kinb'an na
kuk' ri winaq aj Israel
pa taq ri q'ij ri kepetik
are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:
Kinya na ri nu Pixab'

^d8:5a Chawila' ri tzij “Rachoch Dios” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

^e8:5b Ri nimalaj juyub' ri' are ri käb'ix “juyub' Sinaf” che.

pa taq ri ki chomab'al,
 kintz'ib'aj k'u na wa'
 pa taq ri kanima'.
 Kinok chi na che ki Dios,
 are k'u ri e are' keb'ok na
 che ri nu winaq in.

¹¹ Man k'o tä na jun winaq rajwaxik
 kuya tijonik che jun winaq chik.
 Man kuya tä tijonik che ri rachi'l,
 man kuya tä k'u tijonik che ri rachalal
 rech qas käretamaj u wäch ri Dios
 rumal chi konojel winaq
 käketamaj na nu wäch,
 chi ak'alab', chi ri'jab'.

¹² Kinkuy na ri etzelal ri ka'nom,
 man k'o tä k'u jub'iq' ri ki mak
 ri käna'taj chi na chwe,

—kächa ri Qajaw Dios. ¹³Aretaq kub'ij ri Dios chi k'o chi jun k'ak'trato, kel kub'ij chi ri nab'etrato ya xok'owik, man k'o tä chi u patän. Ri ojertrato ri ya xok'owik, käsach na u wächchanim.

**Waral käqil wi ru jalb'em rib' ri Loq'alaj Ja ri k'o chikaj
 ruk' ri rachoch Dios ri k'o cho we uwächulew**

9 ¹Ri nab'etrato k'o ri u taqanik ri kub'ij jas ri rajwaxik chub'anik taq ri q'ijilanik. Are k'u jun q'ijilanik ri xa chupam jun rachoch Dios waral cho we uwächulew käb'an wi. ²Ri rachoch Dios ri' are je wa' u b'anik: Pa ri nab'e u tas ri käb'ix Loq'alaj K'olib'al che, chila' k'o wi ri tak'alib'al kantela re q'än puaq xuquje' ri mesa ri k'o wi ri wa ri yo'm chi ri Dios. ³Ri ukab' u tas ri rachoch Dios are ri k'o chrij ri tasb'al u pam, are k'u wa' ri käb'ix che: K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na, —kuchixik. ⁴Chila' k'o wi ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri käporox wi ri incienso, xuquje' ri kaxa ri ch'uquum rij che q'än puaq, ri k'olotal wi ri trato. Chupam ri kaxa ri' k'o jun xaro re q'än puaq ri k'o maná' chupam, k'o k'u ru ch'imiy ri qa mam Aarón ri xtuxik, xuquje' e k'o ri tz'alam taq ab'aj chupam ri xetz'ib'ax wi ri taqanik re ri trato. ⁵Puwi' ri kaxa e k'o kieb' ángeles ri käb'ix querubines chke ri käkik'exwächij ru k'olem ri Dios. E are k'u wa' ki lik'om ri ki xik' puwi' ri tz'apib'al u wi' ri kaxa ri käb'an wi ri sachb'al mak. Man kujkowin tä k'ut käqatzijoj chi na más chrij ronojel wa' che we chanim ri'.

¹9:4 “Maná”: Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

⁶Je ri' e b'anom ri jastaq pa ri rachoch Dios. Ri sacerdotes k'ut ronojel q'ij keb'ok pa ri nab'e u tas ri rachoch Dios chub'anik ronojel ri kajwataj che ri q'ijilanik. ⁷Are k'u pa ri ukab' u tas ri rachoch Dios xuwi kok ri ki nimal sacerdotes xa jumul che ri jun junab'. Aretaq kokik rajwaxik kuk'am b'i kik' kech awaj rech kuya cho ri Dios che sipanik che sachb'al u mak ri are' xuquje' che sachb'al ki mak ri winaq aj Israel. ⁸Ruk' wa' we ri' ri Loq'alaj Espíritu kuq'alajisaj chqawäch chi aretaq tajin kákoj ri nab'e u tas ri rachoch Dios che ri q'ijilanik, mäja' k'o ri okb'al chke ri winaq rech keopan pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na. ⁹Ronojel k'u wa' xa are jun k'utb'al chqawäch uj kámik. Ri sipanik k'ut, xuquje' taq ri awaj ri kekámisax che ki ya'ik cho ri Dios, man kekowin taj káka'no chi ri winaq ri keq'ijilanik chila' utz kákina' pa kanima' cho ri Dios. ¹⁰Je ri', rumal chi ronojel wa' xa e are jastaq ri ketijowik, je' jas ri wa, xuquje' jujun jastaq ri e naq'atal wi ri winaq ri káka'no che resaxik ri äwas chkij, are k'u xaq e taqanik wa' ri xuwi k'o kákipatänij k'ä kák'ex na ronojel rumal ri Dios.

¹¹Kámik k'ut ya xul ri Cristo. Are ki nimal sacerdotes wa' ri kuya chqe chi keqariq nimaq taq tewchib'al kámik ri'. Kápatänin k'u chupam ri qas Loq'alaj Ja ri utz na, ri qas je'lik, ri man xa tä b'anom kumal winaq, ri man rech tä k'ut we uwächulew ri'. ¹²Xa jumul xok ri Cristo pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na chutojik ri qa mak. Man are tä chuya'ik ki kik'el taq k'isik', ki kik'el alaj taq wakäx cho ri Dios, xane tzare ru kik'el ri Are'. Ruk' wa' xub'ano chi xqariq ru tob'anik ri Dios ri man k'o tä u k'isik'. ¹³Qas tzij k'ut chi ri ki kik'el taq ri ama'ib' wakäx, ri ki kik'el taq ri k'isik', ru chajil ri alaj ati't wakäx ri káporox puwi' ri ta'b'al toq'ob', ri kächikox pa ki wi' ri winaq ri k'o ri äwas chkij, qas kákowin wa' che resaxik ri äwas chrij ri ki cuerpo. ¹⁴We je ri', ¿a mat k'u sib'alaj k'o na u chuq'ab' ru kik'el ri Cristo? ¡Je!, je ri'! Ri Cristo, rumal ri Loq'alaj Espíritu ri man kákäm taj, xujach rib' ri Are' cho ri Dios che jun sipanik ch'ajch'oj. Ru kik'el káresaj ri etzelal pa qanima'. Te k'u ri' man káqa'n tä chik ri uj naq'atal wi nab'e ri man k'o tä u patän. Je ri' utz káqana' pa qanima' cho ri Dios, rech kujkowinik káqapatänij ri k'aslik Dios.

¹⁵Rumal ri' ri Jesucristo are kojol tzij re ri k'ak' trato. Ri Cristo xkámisaxik rech kesachtaj ri mak ri xka'n ri winaq pa ru q'ijol ri nab'e trato, xuquje' rech ri e sik'im rumal ri Dios kákiriq na ri echb'al ri man k'o tä u k'isik' ri xuchi'j loq' ri Dios chke. ¹⁶Je ri', rumal chi we káb'an jun wuj ri kák'utuw ru rayib'al jun winaq, rajwaxik ri' káq'alajisaxik chi qas káminaq chik ri winaq ri xb'anow kanoq ri wuj ri' rech qas k'o u patän.^g ¹⁷Ri wuj ri' xuwi k'o u patän aretaq káminaq chik ri xb'anowik. We k'ä k'asal na ri jun ri xb'anow ri wuj, man k'o tä u patän ri'. ¹⁸Rumal ri' aretaq xb'an ri nab'e trato, xekámisax na jujun awaj, xtxi k'u ri ki kik'el.

^g 9:16 Are jun u wäch “pacto” o “trato” wa'.

¹⁹Ri qa mam Moisés xub'ij konojel taq ri taqanik re ri Pixab' chke konojel ri winaq aj Israel. Te k'u ri' xuk'am jun ch'äqap rismal chij ri b'anom kiäq che, xuquje' jun u q'ab' che', hisopo u b'i', xurub' pa ri ki kik'el ri alaj taq wakäx xuquje' ri ki kik'el ri k'isik', yuja'm k'u joron ruk', xuchikoj puwi' ri wuj re ri Pixab' xuquje' pa ki wi' ri winaq. ²⁰Te k'u ri' xub'ij chke: "Are wa' ri kik' ri kujikib'a ri trato ri xub'an ri Dios iwuk'," —xcha chke. ²¹Xuquje' ri qa mam Moisés xuchikoj kik' chrij ri rachoch Dios, xuquje' chkij konojel ri jastaq ri xekoj pa ri q'ijilanik. ²²Je' jas ri kub'ij ri Pixab': Are rajwaxik chi ruk' kik' kesax ri äwas chrij ronojel. Man käsachtaj tä ri ri mak ri b'anom kumal ri winaq, we man kätix tä ri kik'.

Waral käqil wi chi ru kämikal ri Cristo käresaj ri qa mak

²³Rajwaxik k'ut chi xtitx ri ki kik'el taq ri awaj ri xesipax cho ri Dios che resaxik ri äwas chkij ri jastaq ri' ri xa e k'utb'al chkij ri jastaq ri e k'o chila' chikaj. Are k'u ri jastaq ri e k'o chila' chikaj, rajwaxik chi k'o ri utz na chuwäch ri ki kik'el ri awaj ri käsipax cho ri Dios chub'anik qas ch'ajch'oj chke. ²⁴Ri Cristo man xok tä chupam ri rachoch Dios ri xa b'anom kumal winaq, ri xa jun k'utb'al ri' chrij ri qas rachoch Dios chikaj, xane qas chila' pa ri kaj xok wi ri Are'. Chila' k'ut k'o wi kämik cho ri Dios chuta'ik toq'ob' pa qa wi'. ²⁵Ri ki nimal sacerdotes aj Israel rajwaxik chi kok ronojel junab' pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na chujachik kik' ri man rech tä ri are' cho ri Dios. Are k'u ri Cristo man kujach tä rib' k'ia mul che sipanik cho ri Dios. ²⁶We ta je ri', are k'ia mul ta na chi ri Cristo käminaq petinaq loq tzaretaq xb'antaj ruwächulew. Man je' taj xub'ano, xane kämik, ri tajin kepe ri k'isb'al taq q'ij pa qa wi', ri Cristo xpetik. Ri Are' xa jumul ri' xujach rib' che sipanik cho ri Dios che resaxik ri qa mak. ²⁷Rajwaxik chi konojel winaq xa jumul kekäm na cho we uwächulew, te k'u ri' käq'at na tzij pa ki wi' rumal ri Dios. ²⁸Je' k'u ri' xuquje' ri Cristo xa jumul xkämisaxik che resaxik ri ki mak ri winaq. Käpe chi k'u na jumul chik che ki to'ik konojel ri tajin keye'n che. Man käpe tä chi k'u che resaxik ri ki mak ri winaq.

10 ¹Ri Pixab' k'ut ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés man are tä jun qas k'utb'al ke ri utzalaj taq tewchib'al ri kepe na. Man are tä k'u wa' ri qas kilitaj na. Ri Pixab' man käkowin taj kub'an utz che ri ki k'aslemal ri winaq ri keb'ok cho ri Dios rumal ri ki kämisaxik awaj che ki sipaxik cho ri Dios ronojel junab'. ²We ta ri Pixab' käkowinik kub'an utz che ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat rajwaxik kutaqej ki kämisaxik awaj che ki sipaxik cho ri Dios. We ta je ri', aretaq sachtajinaq chi ri ki mak ri winaq ri kejachow ri awaj cho ri Dios, käkina' ta na ri' pa kanima' chi man k'o tä chi ki mak. ³iMan je' tä k'u ri'! Xane ri awaj ri kekämisax cho ri Dios xa e na'tab'al re ri ki mak ri winaq ronojel junab'. ⁴Je ri', rumal chi ri ki kik'el taq ri ama' wakäx, ri ki kik'el taq ri k'isik' man käkowin tä wi käresaj ri mak.

⁵Rumal ri' ri Cristo, aretaq xpe cho we uwächulew, xub'ij che ri Dios:

Man kaj tä la awaj
 ri kekämisax chuwäch la,
 man kaj tä k'u la sipanik kech awaj,
 xane xa xb'an la u b'anik
 jun nu cuerpo (rech kinkämisax
 chuwäch la).

⁶Ri sipanik kech awaj ri keporoxik,
 ri awaj ri kekämisax chuwäch la
 che resaxik ri mak,
 man utz taj kil wi la,

—xcha ri'.

⁷Te ri' xinb'ij: “In k'olik ri', nu Dios.
 In petinaq chub'anik ri rayib'al la,
 je' jas ri tz'ib'tal chwij
 chupam ri wuj re ri Pixab',”

—xcha ri'. ⁸Nab'e kub'ij chi ri Dios man käqaj tä k'u chuwäch ri sipanik kech taq awaj, man kraj tä k'u ri awaj ri keporox chuwäch, ri kejach che resaxik ri mak, pune k'u taqaninaq ri Pixab' chi je wa' käb'anik. ⁹Te k'u ri' kub'ij: “In k'olik ri', nu Dios, in petinaq chub'anik ri rayib'al la,” — kächa'. Kel kub'ij wa' chi ri Dios xresaj ri sipanik kech awaj, xukoj k'u ru kämikal ri Cristo che sipanik chuk'exwäch wa'. ¹⁰Ri Dios xujutas chrij ronojel u wäch etzelal rumal chi ri Cristo xub'an ru rayib'al ri Are' aretaq xa jumul xujach rib' che sipanik cho ri Are'.

¹¹Ronojel sacerdote aj Israel kok che patäninik ronojel q'ij. K'ia mul k'ut xaq tajin wi keukämisaj awaj che ki sipaxik cho ri Dios, pune we ri' man kekowin taj kekesaj ri mak. ¹²Are k'u ri Jesucristo xa jumul xujach jun sipanik cho ri Dios ri xaq xuwi wa' rajwaxik che resaxik ri mak pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Te k'u ri' xt'uuyi pa ru wikiäq'ab' ri Dios. ¹³Xaq reye'm chik chila' chi käyi' che chi käch'akanik, kätaqan k'u pa ki wi' konojel ri käka'n ki k'ulel che. ¹⁴Je ri', rumal chi ruk' ri jun sipanik ri xyi' cho ri Dios xub'ano chi man k'o tä chi jas rajwaxik chke ri winaq ri tajin kesax chrij ronojel u wäch etzelal. ¹⁵Ri Loq'alaj Espíritu kujikib'a u b'ixik wa' chqe.^h Nab'e k'ut kub'ij:

¹⁶Ri trato ri kinb'an na kuk'
 pa taq ri q'ij ri kepe na
 are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:
 Kinya na ri nu pixab'
 pa taq ri kanima',

^h 10:15 Are ri Loq'alaj Espíritu ri xuya ru Tzij ri Dios che taq ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.

kintz'ib'aj na wa'
 pa taq ri ki chomab'al,
 —kächa'. ¹⁷Te ri' kub'ij:
 Man k'o tä jub'iq' ri ki mak
 ri käna'taj chi na chwe.
 Je ri' xuquje' ri etzelal ri ka'nom,
 —kächa'. ¹⁸Je k'u ri', aretaq e sachtajinaq chi konojel taq ri qa mak, man
 rajwaxik tä chi ri' keyi' nik'iaj sipanik chik cho ri Dios che resaxik ri
 mak.

Rajwaxik chi kujok cho ri Dios

¹⁹Rumal ri', qachalal, mäqaxej b'a' qib'. Kämik k'ut kuya' kujok pa
 ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na rumal ru kik'el ri Jesucristo. ²⁰Käqak'am
 b'i ri k'ak' b'e, ri b'e ri kujuk'am b'i pa ri k'aslemal. Are wa' ri xujaq
 chqawäch aretaq xjisjob' ri tasb'al u pam ri rachoch Dios. Are kel kub'ij
 wa' chi rumal ru cuerpo ri Jesús kuya' kujokik. ²¹Ri Jesús are nimalaj
 qa sacerdote ri kätaqan puwi' ri rachoch Dios. ²²Rumal ri' rajwaxik
 kujok cho ri Dios ruk' jikomaj qanima' ri man k'o tä wi etzelal. Qas
 k'u kujkojon che, man kub'an tä kieb' qa k'ux. Ri Are' k'ut u b'anom
 ch'ajch'oj che ri qanima' rech man käqana' taj chi k'o qa mak, ch'ajom
 chi k'ut ri qa cuerpo ruk' saq joron. ²³Qataqej b'a' ri qa kojoniq chrij ri
 ku'l wi qa k'ux, mäqak'exo, rumal chi ri Dios qas kub'an na ri xuchi'j
 chqe. ²⁴Xuquje' rajwaxik käqatzukuj u to'ik qib' ri jun ruk' ri jun chik
 rech loq' käqil qib', käqa'n k'u ri utzil chke konojel. ²⁵Mäqaya b'a' kan ru
 mulixik qib', jas ri käka'n jujun ri xa k'amaninaq chke, xane qawalijisaj ri
 qanima' chb'il taq qib', más na kämik rumal chi qetam chi naqaj chik k'o
 wi ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús.

²⁶We käqatzukuj u b'anik ri mak aretaq ya qetam chi ri qas tzij, man
 k'o tä chi jun sipanik chik ri kuya' käyi' cho ri Dios che resaxik ri qa
 mak. ²⁷Xane xuwi käqayej ri xib'ib'alalaj q'ij aretaq käq'at tzij pa ki wi'
 ri winaq, xuquje' ri nimalaj q'aq' ri keuporoj na ri käka'n ki k'ulel che
 ri Dios. ²⁸Ri winaq ri man kunimaj tä ri Pixab' ri tutz'ib'aj ri qa mam
 Moisés, ri e k'o k'u kieb' o we ne oxib' ri keq'alajisanik chi qas k'o u mak,
 käq'at na tzij puwi' ri winaq ri' chi käkämisaxik. Man kätoq'ob'isax tä k'u
 na u wäch. ²⁹We je ri', ä mat kichomaj ix chi sib'alaj taqalik käk'äjisax
 na ki wäch wa' jachin taq ri xa käketzelaj u wäch ru K'ojol ri Dios, tzel
 k'u käkil wi ru kik'el, xuquje' käkiyoq' ri Loq'alaj Espiritu rech ri Dios
 ri kutoq'ob'isaj ki wäch? iJe', je ri! Ri kik' ri' are wa' ri kujikib'a ri k'ak'
 trato, ruk' k'u wa' ketastaj ri winaq chrij ronojel u wäch etzelal. ³⁰Qetam
 k'ut chi ri Qajaw Dios u b'im: “In kinyo'w na ri k'äjisab'al wächaj, in
 kintojow na ri rajil u k'exel ri k'äx ri xb'anik,” —xcha'. Xuquje' kub'ij pa
 ru Loq' Pixab': “Ri Qajaw Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri e rech

ri Are!," —kächa'. ³¹iSib'alaj k'äx k'ut we jun winaq kuyak royowal ri k'aslik Dios, käqaj k'u pu q'ab' ri Are!

³²Chena'taj b'a' chiwe ri ojer taq q'ij aretaq k'ä mäja' naj xixkojon che ru Tzij ri Dios, ri je' ta ne jun saqil wa' pa ri i k'aslemal. Ruk' k'u nimalaj paciencia xich'ij ri nimalaj k'äx ri xpe pi wi'. ³³Jujun k'u chiwe xixyoq'ik, xb'an k'u k'äx chiwe chkiwäch konojel ri winaq. Jujun chik chiwe xeito' ri tajin käkiriq k'äx. Rumal k'u ri' xiriq iwe ri k'äx ri xkiriq ri e are!. ³⁴Ri ix xitoq'ob'isaj ki wäch ri xek'oji pa taq che'. Pune k'u xmaj ri jastaq iwe, ruk' k'ikotemal xikuyu rumal chi iwetam chi k'o jun iwechb'al ri utz na chila' chikaj ri man k'o tä u k'isik. ³⁵Mixb'ison b'a', xane chiku'b'a i k'ux chrij ri Dios rumal chi we je ri' kib'ano, nim na ri tojb'al ri käya'taj na chiwe. ³⁶Ri ix rajwaxik kichajij paciencia chub'anik ru rayib'al ri Dios, xuquje' churiqik ri xuchi'j ri Are' chi kuya na chiwe. ³⁷Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

Xa jub'iq' kraj chi
käpe na ri Jun ri rajwaxik käpetik,
man käb'eytaj tä k'u na,

—kächa'.

³⁸Ri winaq ri jikom ranima'
cho ri Dios käk'asi na
rumal chi käkojonik.

We k'u kätzelej chrij,
man käkikot tä ri wanima' ruk',

—kächa'. ³⁹Are k'u ri uj man uj jun tä kuk' ri nik'iaj ri xa ketzelej chkij, käsach k'u ki wäch, xane ri uj, uj jun kuk' ri kekojonik. Je ri' käqariq ru tob'anik ri Dios, kujk'asi k'u na.

Waral käqil wi jas ri' ri kojonik

11 ¹Ri kojonik are ri u jikib'axik qa k'ux chi qas tzij käya'taj na chqe jas ri qeye'm. Xuquje', pune man käqil tä u wäch ri qeye'm, käqakoj pa qanima' chi qas k'olik. ²Ri qa mam ojer qas xekojonik. Rumal ri' ri Dios utz xril wi ri ki k'aslemal.

³Rumal ri kojonik qetam chi ri Dios ruk' ru tzij xub'an ri uwächulew, ri kaj, ri q'ij, ri ik', xuquje' ri ch'imil. Je ri' chi ri man keilitaj taj, are xb'amb'ex ke konojel ri keqil kämik.

⁴Rumal ri kojonik ri qa mam Abel xuya jun sipanik cho ri Dios ri utz na chuwäch ri sipanik ri xuya ri Caín. Rumal ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima' ri qa mam Abel, xuk'amowaj k'u ru sipanik. Je ri', pune käminaq chik ri qa mam Abel, je' ta ne chi tajin kätzijon na kämik rumal chi xkojonik.

⁵Rumal ri kojonik ri qa mam Enoc xk'am b'i chikaj, man xril tä k'u u wäch ri kämikal. Man xriqtaj tä chik rumal chi xk'am b'i rumal ri Dios.

Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij chi aretaq mäjoq käk'am b'i ri qa mam Enoc, ri Dios xkikot ruk' ru k'aslemal ri are'. ⁶We man qas kujkojonik, ri qa k'aslemal man käqaj tä ri' cho ri Dios. Je ri', rumal chi jachin ri kraj kok cho ri Dios rajwaxik ri' kukojo chi qas k'olik, xuquje' chi ri Are' kub'an ri utzil chke ri ketzukun che.

⁷Rumal ri kojonik ri qa mam Noé xniman che ri Dios aretaq xb'ix che chi k'o jas ri käk'ulmataj na pune k'u mäja' kilitajik. Xqaj k'u chub'anik ri arca che ki to'ik ri e k'o pa rachoch chuwach ri k'äx ri käpe na. Rumal ru kojonik xuq'at tzij pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik chi käk'äjisax ki wäch. Xq'alajisax k'u rumal ri Dios chi jikom ranima' rumal chi xkojonik.

⁸Rumal ri kojonik ri qa mam Abraham xnimanik aretaq xsik'ix rumal ri Dios, xe' k'u pa ri ulew ri xyi' che rumal ri Dios che rechb'al. Xe'k, xel b'i pa ru tinimit, man retam tä k'ut jawije' chi' kopan wi. ⁹Rumal chi qas xkojon ri qa mam Abraham, xk'oji chila' pa ri ulew ri' ri xchi'x che rumal ri Dios, je' ta ne chi are jun estranjer winaq. Xaq pa taq carpa xk'oji wi. Je' k'u xub'an ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob ri xuquje' xchi'x chke rumal ri Dios jas ri xub'ij che ri qa mam Abraham. ¹⁰Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham xku'b'i u k'ux chi kopan na pa ri jun tinimit ri man käsach tä u wäch, ri xuchomaj u b'anik ri Dios, ri xuquje' Are' xyakowik.

¹¹Rumal ri kojonik ri qa mam Sara, pune ri are' man k'o tä ral kek'o'ji'k, xyi' k'u u chuq'ab' rumal ri Dios rech käk'o'ji ral pune nim winaq chik. Je ri' xril u wäch jun ral ala, rumal chi xukojo chi ri Dios kub'ano jas ri xub'ij che. ¹²Je ri' ri qa mam Abraham, pune xa jub'iq' man käkämik, e k'ia k'u ri rachalaxik ri xil na ki wäch, ri je' ki k'ial jas ri ch'limil ri e k'o chikaj, je' jas ri senyäb' ri k'o chuchi' ri mar ri man k'o tä jun käkowin che kajilaxik.

¹³Konojel wa' we winaq ri' xekämik. Man xkiriq tä k'u b'ik jas ri xuchi'j ri Dios chke. Rumal k'u rech chi qas xekojonik, je' ta ne chi tajin käkil apan wa' chi naj, xkikojo chi k'olik, xekikot k'u chuchomaxik ri xchi'x chke. Xkiq'alajisaj k'ut chi ri e are' xaq e estranjerab', xaq e ok'owel cho we uwächulew. ¹⁴Ri winaq ri käkib'ij chi xaq e ok'owel cho we uwächulew, qas q'alaj wa' chi xa tajin käkitzukuj na ri qas ki tinimit. ¹⁵We ta are tajin käkichomaj apan ri ulew ri xeb'el wi loq, xekowin ta ri' xetzelej jela'. ¹⁶Man je' tä k'ut, xane ri e are' käkaj jun ki tinimit ri utz na, are k'u wa' ri tinimit ri k'o chila' chikaj. Rumal ri' ri Dios man käk'ix taj aretaq käb'ix che chi are ki Dios ri winaq ri', rumal chi u b'anom u b'anik jun tinimit ri kuya na chke.

¹⁷Rumal ri kojonik ri qa mam Abraham xuk'am b'i ri Isaac ru k'ojol chuya'ik che sipanik cho ri Dios aretaq ri Dios xuta' wa' che. Pune xaq xuwi wa' u k'ojol k'olik man xub'an tä kieb' u k'ux chuya'ik ri are' che sipanik, pune ta ne ri Dios xuchi'j che: ¹⁸“Rumal ri a k'ojol, ri Isaac, kil na ki wäch ri awachalaxik,” —xcha ri' che. ¹⁹Ri qa mam Abraham qas

xukojo chi ri Dios kākowinik keuk'astajisaj ri kāmīnaqib'. Chuwäch ri are' k'ut, je' ta ne xkäm na ru k'ojol, te k'u ri' xk'astaj chik chkixol ri kāmīnaqib', xk'oji chi na ruk'.

²⁰Rumal ri kojonik ri qa mam Isaac xuchi'j che ri a Jacob xuquje' che ri a Esaú chi ketewchix na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. ²¹Rumal ri kojonik ri qa mam Jacob aretaq xa jub'iq' man kākämik, xuchi'j chke ri u k'ojol ri a José chkijujunal chi ketewchix na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Xuq'ijilaj ri Dios xutoq'aj k'u rib' che ru tza'm ru ch'imiy.

²²Rumal ri kojonik ri qa mam José aretaq xa jub'iq' man kākämik, xub'ij kanoq chi käpe na ri q'ij aretaq keb'el na b'i ri winaq aj Israel pa Egipto. Xuquje' xub'ij kanoq jas ri käb'an na che ru b'aqil.

²³Rumal ri kojonik ri a Moisés, aretaq xil u wäch, oxib' ik' xk'u' na kumal ru nan u tat. Je ri', rumal chi xkilo chi are jun ak'al je'lik. Man xkixej tä k'u kib', xane man xkinimaj tä ri taqanik ri xuya ri nim taqanel chi rajwaxik kākikämisaj ri ak'al. ²⁴Rumal ri kojonik ri a Moisés aretaq nim ala chik, man xraj taj xub'an u nan che ru mia'l ri nim taqanel pa Egipto. ²⁵Xane ri are' más je'l na xril ru riqik k'äx kuk' ri winaq ri e rech ri Dios chuk'exwäch ri kākikot na kieb' oxib' q'ij chub'anik ri mak ri je'l kākil wi ri nik'iaj winaq chik. ²⁶Are xub'an u q'inomal che ri k'äxk'ol ri xuriqo rumal ru patänixik ri Cristo, chuk'exwäch ri ki q'inomal ri winaq aj Egipto. Je ri', rumal chi tajin kuchomaj apan ri tojb'al ri käyi' na che rumal ri Dios. ²⁷Rumal ri kojonik ri qa mam Moisés xel b'i pa Egipto. Man xuxej tä rib' chuwäch ri royowal ri nim taqanel, man xub'an tä k'u kieb' u k'ux rumal chi je' ta ne tajin käril apan ri Dios ri man kilitaj taj.

²⁸Rumal ri kojonik ri qa mam Moisés xuchap loq u b'anik ri nimaq'ij Pascua,ⁱ aretaq xtaqanik chi kächikox kik' chuchi' taq ri ja. Je' xka'n ri winaq aj Israel wa' rech ri ángel re ri kāmikal man keukämisaj tä ri nab'eal taq ki k'ojol. ²⁹Rumal ri kojonik xeq'ax ri winaq aj Israel pa ri nimalaj ja' rech ri Kiäq Mar, je' ta ne chi pa chaq'ij ulew xeq'ax wi. Aretaq k'ut ri winaq aj Egipto je' xkaj xeq'axik, xejiq' kan ri e are' pa ri mar.

³⁰Rumal ri kojonik xetzaq ri pimaq taq tapya ri e k'o chrij ri tinimit Jericó, aretaq e b'ininaq chi wuqub' q'ij ri winaq aj Israel chrij. ³¹Rumal ri kojonik ri Rahab ri ixoq ri keuch'ab'ej achijab' man xkäm tä junam kuk' ri winaq ri man xeniman tä che ri Dios, rumal chi utz xub'an che ki k'ulaxik ri achijab' aj Israel ri e taqom b'i che rilik ri tinimit.

³²¿Jas chi k'u ri kinb'ij na? Xa k'u man kub'an tä ri q'ij chutzijoxik ri' ri xub'an ri qa mam Gedeón, ri qa mam Barac, ri qa mam Sansón, ri qa mam Jefté, ri qa mam David, ri qa mam Samuel xuquje' ri xka'n ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. ³³Rumal ri kojonik ri e are'

ⁱ 11:28 "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

xekich'ak taq tinimit, utz xka'n chuq'atik tzij, xya'taj k'u chke ri tob'anik ri xuchi'lj ri Dios. Xkitz'apij k'u u pa ki chi' taq ri koj. ³⁴Xkichup nimaq taq q'aq', xa jub'iq' k'u man xekämisax tä kumal winaq ri k'o espada pa ki q'ab'. Ri man k'o tä ki chuq'ab' xyi' ri ki chuq'ab'. Te k'u ri' sib'alaj xech'akan pa ri ch'oj, xekich'ak k'u ri soldados ri e taqom b'ik kumal ri ki k'u'lel. ³⁵E k'o k'u ixoqib' ri xkil chi na ki wäch ri ki käminaqib' rumal chi xek'astaj chi na chkixol ri käminaqib'.

Nik'iaj winaq chik xb'an k'äx chke, xekämisaxik, man xkik'am tä k'u ri torb'al ke. Je ri' xka'no rech käkirij jun k'aslemal ri utz na aretaq kek'astaj na chkixol ri käminaqib'. ³⁶Nik'iaj chik xesax ki k'ixb'al, xech'ay k'ut. Man xuwi tä wa', xane xuquje' xeyut ruk' tiqom taq ch'ich', xeoksax k'u pa che'. ³⁷Xekämisax chab'aj, xeq'at che sierra, xb'an kieb' chke, xb'an k'u k'ia u wäch k'äx chke che rilik we qas e kojonelab', xuquje' e k'o ri xekämisax ruk' machete. Xexulik, xepaqik. Xa ki tz'umal hij xuquje' ki tz'umal k'isik' xkikoj che katz'iaq. E meb'a', xyak ki b'is, xetzelaq k'u ki wäch kumal ri winaq. ³⁸Ri winaq re ri uwächulew man taqal tä chke chi kek'o'ji we winaq ri' kuk'. Xeb'e' k'u je wa', xeb'e' je ri' pa taq ri juyub' ri ketz'inowik, pa taq ri k'ache'laj. Xaq pa taq pek, xaq pa taq ri jul ri e k'o pa taq ri ulew xek'o'ji wi. ³⁹Konojel wa' we winaq ri', pune xilitajik chi utz xka'n pa ri ki k'aslemal rumal ri ki kojoniq, man xkiriq tä k'u b'ik ri xuchi'lj ri Dios chke. ⁴⁰Je ri', rumal chi ri Dios xuchomaj jun tewchib'al ri nim na chqe uj, rech man xuwi tä ri e are' käqariq ri utzil ri u chomam ri Are', xane ri uj xuquje' junam kuk'.

**Waral käqil wi chi rajwaxik kujchoman chrij ri
Jesús je' ta ne chi tajin käqil u wäch**

12 ¹Rumal k'u rech chi ri uj sutim qij kumal k'ialaj winaq ri ki q'alajisam ri ki kojoniq, qaya b'a' apan jela' ri kuya latz' chqe, xuquje' ri mak ri kajuq'atej. Qachajij paciencia pa ri qa b'inem ri k'o na chqawäch. ²Chujchoman chrij ri Jesús ri käyo'w chqe chi kujkojoniq, kub'an k'ut chi qas je' kel na. Ri Are' xuch'ij ri kämikal cho ri cruz, man nim tä xril wi wa', pune xel u k'ixb'al. Je ri', rumal chi retam chi aretaq kok'ow ri k'äx, kuriq na nimalaj kikitomal. Xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.

³Chixchoman b'a' chrij wa' ri k'utb'al ri xuya kan ri Jesús. Ri Are' xuriq nimalaj k'äx pa ki q'ab' ri ajmakib'. Je ri' chixchomanoq rech man kixkos tä ix, man kixb'ison taj, kub'an ta k'u kieb' i k'ux. ⁴Ri ix k'ut man ix opaninaq tä cho ri kämikal pa ri ch'oj ri tajin kib'an chrij ri mak. ⁵¿A sachinaq pa i jolom ri pixb'enik ri u yo'm ri Dios chiwe rumal chi ix ralk'ual ri Are'? Je wa' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Walk'ual, k'äx mana'

aretaq käk'äjisax a wäch

rumal ri Qajaw Dios.

Xa k'u che a tijoxik wa'.

Matb'isonik aretaq katuyajo.

⁶ Je ri', rumal chi ri Qajaw Dios

kuk'äjisaj u wäch

jachin ri loq' käril wi,

kuyaj k'u na jachin ri kuk'am

che ralk'ual,

—kächa'. ⁷Chich'ija b'a' ix aretaq ri Dios kuk'äjisaj i wäch, rumal chi are k'utb'al chi ri Are' u b'anom ralk'ual chiwe. Je ri', rumal chi man k'o tä jun alk'ualaxel ri mat käk'äjisax u wäch rumal ru tat. ⁸Are k'u we ri Dios man kuk'äjisaj tä i wäch, je' jas ri kub'an chke konojel ri ralk'ual, xa man qas ix alk'ualaxel tä ri', xane xa man q'alaj tä u wäch ri' jachin ri i tat. ⁹Nab'e kanoq, aretaq uj ak'alab' na, ri qa nan qa tat waral cho we uwächulew xkik'äjisaj qa wäch. Nim k'ut xeqil wi. ¿A mat utz na ri' we ta käqaya qib' pa nimaxik che ri qa Tat ri k'o chila' chikaj rech k'o ri qa k'aslemaal? iJe', je ri'! ¹⁰Ri qa nan qa tat waral cho ruwächulew xkik'äjisaj qa wäch kieb' oxib' junab' jas ri utz xkil wi ri e are' rech utz kujel pa we k'aslemaal ri' ri xa käk'isik. Are k'u ri Dios kuk'äjisaj qa wäch rech qas utz kujelik, che qa tasik chrij ri etzelal, je' jas ri Are' tatal chrij ronojel u wäch etzelal. ¹¹Qas tzij k'ut chi aretaq käk'äjisax qa wäch man k'o tä jumul ri' ri xa ta kujkikotik, xane xa k'äx käqana'. Pune je ri', we k'u rumal chi käk'äjisax qa wäch käqetamaj u b'anik ri jikomal pa ri qa k'aslemaal, käqa'n na ronojel u wäch utzil ri', kuxlan k'u na ri qanima'.

**Waral käqil wi ri k'äx ri kuriq jun we
käretzelaj u wäch ru toq'ob' ri Dios**

¹²Je k'u ri', mixb'ison b'a', mub'an kieb' i k'ux je' ta ne chi xa kosinaq ri i q'ab', sikirinaq k'u ri iwaqan. ¹³Are chitzukuj ri b'e ri jikom rech chila' kixb'in wi. Je ri' rech ri jun ri kub'an kieb' u k'ux, ri xaq käb'isonik, käkikot na, junam jas ri jun winaq ri u b'anom k'äx ri raqan kutzir na, man kub'an tä chi k'äx.

¹⁴Chikojo i chuq'ab' rech k'o utzil chixol nimalaj iwonojel. Chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, rumal chi we man ch'ajch'oj ru k'aslemaal jun cho ri Dios, man käril tä ri' u wäch ri Qajaw Jesús.

¹⁵Chiwila iwib' rech k'o ne jun chiwe ri mat kuriq ri nimalaj u toq'ob' ri Dios. K'o ne jun chiwe mub'ano je' jas jun itzel tiko'n ri kuya latz', ri kub'an k'äx chke konojel ri nik'iaj tiko'n chik. ¹⁶K'o b'a' jun chiwe je' mub'ano xa jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', o kub'an na ri äwas u b'anik, jas ri xub'an ri Esaú ri xa rumal jun rikil xuk'ayij ri tewchib'al ri ya'tal che ri nab'eal ala. ¹⁷Iwetam k'u ix chi te ri' aretaq ri Esaú xraj xtewchixik, man xkowin tä chi ru tat xutewchij.

Pune sib'alaj xoq' ri Esaú, man xuriq tä chi ri are' jas xub'an chuk'exik ri xb'antaj rumal.

¹⁸Ri ix man ix opaninaq taj cho ri juyub' Sinaí u b'i' ri qas k'o wi, ri sib'alaj kánikowik, ri k'o wi q'equm, q'eqmuj, xuquje' nimalaj q'eqal jáb', jawije' ri xeopan ri winaq aj Israel ojer. ¹⁹Ri ix man i tom tä ru ch'ab'al ri trompeta, man i tom tä k'u ru ch'ab'al ri Dios ri xch'aw loq puwi' ri juyub' kuk' ri winaq. Ri xetow ru ch'ab'al ri Dios xkita' toq'ob' chi mech'ab'ex chik. ²⁰Je ri', rumal chi sib'alaj xkixej kib' aretaq xkita ri taqanik ri kub'ij: “Jachin ri kápaqi loq, pune ta ne xa jun awaj, we kápaqi loq puwi' we juyub' ri', kákámisax na chab'aj o kájut na che lanza,” — kácha'. ²¹iSib'alaj xib'ib'al ri xilitajik! Je ri' chi ri qa mam Moisés xub'ij: “Kinb'irb'itik rumal chi sib'alaj kinxej wib',” — xcha'.

²²Ri ix k'ut ix opaninaq cho ri nimalaj juyub' Sión, cho ru tinimit ri k'aslik Dios, ri Jerusalén ri k'o chila' chikaj, jawije' e k'o wi k'ia mil ángeles. ²³We ángeles ri' ki mulim kib' chuq'ijilaxik ri Dios. Ix opaninaq k'u ix kuk' ri ralk'ual ri Dios ri tz'ib'tal ri ki b'i' chila' chikaj. Ri ix opaninaq cho ri Dios ri Q'atal Tziz ri k'o pa ki wi' konojel. I mulim k'u iwib' kuk' ri kanima' ri utzalaj taq winaq ri b'anom utz che ri ki k'aslemal rumal ri Dios. ²⁴Ri ix k'ut, ix opaninaq ruk' ri Jesús ri kojol tziz ri xub'an ri k'ak' trato. Are ku'l i k'ux chrij ru kik'el ri xuchikoj ri Are'. Are kik'el wa' ri kuq'alajisaj ri utz na chuwäch ri kuq'alajisaj ru kik'el ri qa mam Abel.

²⁵Chiwila b'a' iwib', miwetzelay u wäch ri Jun ri tajin käch'awik, xane chitatab'ej. Man k'o tä jun chke ri winaq aj Israel ri xkowinik xuto' rib' aretaq xketzelaj u wäch ri Dios ri xepixb'aj waral cho we uwächulew rumal ri qa mam Moisés. We je ri', ça kujkowin ne lo uj káqato' qib' we káqetzelay u wäch ri Jun ri kujupixb'aj loq chila' chikaj? iMan kujkowin taj! ²⁶Ru ch'ab'al ri Dios ri xtataj pa ri ojer taq q'ij xuyakya' ruwächulew. Kámik k'ut kub'ij ri Dios: “Jumul chik man xuwi tä chi ruwächulew kinyakya', xane xuquje' ri kaj,” — kácha'. ²⁷Aretaq kub'ij “jumul chik”, kel kub'ij wa' chi ri Dios kusach na ki wäch ri jastaq ri e u b'anom ri kuya' keslab'ik, kákanaj k'u na kanoq ri man kuya' taj káslab'isaxik. ²⁸Ru taqanik ri Dios ri kápe na pa qa wi', man k'o tä jun kákowinik kelsanik. Rumal ri', qaya b'a' maltioxinik che ri Dios, qaq'ijilaj k'ut. Qaxej b'a' qib' chuwäch, nim k'u qila wi. Are k'u wa' ri káqaj chuwäch ri Are'. ²⁹Je ri', rumal chi ri qa Dios are je' jas jun q'aq' ri kusach u wäch ronojel.

**Waral káqil wi ri rajwaxik káqa'n uj, ri uj
kojonelab', rech kákikot ranima' ri Dios**

13 ¹Qachalal, chitaqej u b'anik ri tajin kib'ano, kiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik rumal chi iwachalal iwib'. ²Másach b'a' pa i jolom ru b'anik utzil chke ri winaq ri keopan cho iwachoch. E k'o k'u

jujun ri rumal ri u b'anik ri utzil ri', xekik'ulaj ángeles cho ri kachoch, man xkich'ob' tä k'ut.

³Chena'taj chiwe ri e k'o pa taq che', je' ta ne chi ri ix xuquje' ix k'o pa che' junam kuk'. Chichomaj ki wäch ri tajin käb'an k'äx chke, je' ta ne chi ix ri' ri tajin kiriq k'äx junam jas ri e are'.

⁴Nim chiwila wi ri k'ulanem nimalaj iwonojel. Ri ixoq me' chi ruk' jun achi chik, ri achi k'ut me' chi ruk' jun ixoq chik. Ri Dios k'ut kuq'at na tzij pa ki wi' jachin taq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' kuq'at na tzij pa ki wi' ri käka'n ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik.

⁵Mirayij u wäch ri puaq, xane chixkikot ruk' jampa' ri k'o iwuk' rumal chi ri Dios u b'im: “Man katinya tä kanoq. Man katinwonob'a tä k'u kanoq,” —xcha'. ⁶Je ri' man rajwaxik taj käqaxej qib', kuya' k'ut käqab'ij:

Ri Qajaw Dios are' kinto'wik,
man kinxej tä k'u wib'
chuwäch ri käkowin jun winaq
kub'ano chub'anik k'äx chwe,

—kujcha na.

⁷Chena'taj chiwe ri k'amal taq i b'e ojer, ri xkitzijoq ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe. Chixchoman chrij ronojel ri utzil ri ki b'anom petinaq loq pa ri ki k'aslemal. Jas ri xka'n ri e are' xekojonik, je' k'u chib'ana ix.

⁸Ri Jesucristo xaq je' u wäch. Are k'o ojer, are k'o kämik, are käk'oji na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. ⁹Xaq mixsub'taj kumal winaq ri käkik'ut jule' taq tijonik chik ri jalan chi wi. Are utz na we käqajikib'a ri qanima' chrij ri nimalaj u toq'ob' ri Dios, man chrij taq tä ri taqanik ri xuwi käkib'ij jas u wäch ri kätijik. We jalajoq taq taqanik ri' man k'o tä kätob' wi chke ri tajin käkinimaj wa'.

¹⁰Ri uj k'o jun qa sipanik ri jalan chi wi ri yo'm cho ri Dios ri man ya'tal taj käkitij ke ri sacerdotes ri kepatänin pa ri rachoch Dios. ¹¹Ri ki nimal sacerdotes aj Israel kuk'am b'i ri ki kik'el ri awaj pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na, kuya k'u wa' che sipanik cho ri Dios che resaxik ri mak. Are k'u ri ki cuerpo ri awaj ri' keporox chrij ri tinimit. ¹²Je k'u ri' xub'an ri Jesús. Ri Are' xkämisax chrij ri tinimit chub'anik ch'ajch'oj che ri kanima' ri winaq cho ri Dios ruk' ru kik'el ri Are'. ¹³Chujel b'a' apan ruk' ri Jesús chrij ri tinimit rech käqariq qe uj ri k'ixb'al ri xuriq ri Are'. ¹⁴Waral k'ut cho we uwächulew man k'o tä jun qa tinimit ri man käsach tä u wäch, xane are qeye'm ri qa tinimit ri käk'oji na. ¹⁵Rumal ri' rajwaxik b'a' qaya u q'ij ri Dios amaq'el rumal ri Jesucristo. Ri ya'b'al u q'ij ri Dios ri käqaya', are wa' sipanik ri rajwaxik käqaya cho ri Are'. iQaya b'a' u q'ij ruk' ri tzij ri käpe pa qanima'! ¹⁶Xuquje' mäсах pa i jolom ru b'anik ronojel u wäch utzil, xuquje' ri ki to'ik nik'iaj chik ruk' jampa' ri k'o iwuk'. Are k'u taq wa' ri sipanik ri käqaj cho ri Dios.

¹⁷Chixniman chke ri k'amal taq i b'e, chiya iwib' pa taqik chke. Je ri', rumal chi ri e are' keb'ok il che ri iwanima', ketam k'ut chi kākijach na kuenta cho ri Dios. Chib'ana wa' rech ri e are' kechakun ruk' kikotemal, man k'o tā k'āx kākina' pa kanima' chiwij. We man je ri', ri ix xuquje' man k'o tā kich'ak na.

¹⁸Chib'ana orar pa qa wi'. Ri uj k'ut qas qetam chi man k'o tā k'āx kāqana' pa qanima'. Je ri', rumal chi kāqaj kāqa'n ri utz pa ronojel ri kāqa'no. ¹⁹Sib'alaj kinta' toq'ob' chiwe chi kib'an orar pa nu wi', rech ri Dios kuya chwe chi kinopan chi na iwuk' jumul chik chanim.

**Ri xtz'ib'an we wuj ri' kuya rutzil ki wäch ri
kojonelab', kuta' ru tewchib'al ri Dios pa ki wi'**

²⁰Ri Dios ri kub'ano chi kuxlan ri qanima' xuk'astajisaj ri Qajaw Jesucristo chkixol ri kāminaqib'. Ri Jesucristo are ri nimalaj Ajuuq' ri keuchajij ru chij. Xujikib'a k'u ri trato ri man k'o tā u k'isik ruk' ru kik'el. ²¹Are ta ri Dios kuya chiwe ronojel ri rajwaxik chub'anik ri utz pa ri i k'aslemal rech kixkowinik kib'an ru rayib'al. Chub'an ta k'u na pa ri qa k'aslemal rumal ri Jesucristo jachike ri kub'ano chi kākikot ri ranima' ri Are!. iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Cristo kāmik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik! Amén.

²²Qachalal, kinb'ochi'n chiwe chi kichajij paciencia chutatab'exik we pixb'enik ri', xaq k'u kieb' oxib' tzij nu tz'ib'am b'i chiwe pa we carta. ²³Kwaj chi kiwetamaj chi ri qachalal Timoteo ya xel loq pa che'. We käpe chanim, ke' na wuk' aretaq kine' che iwilik.

²⁴Chiya rutzil ki wäch konojel ri k'amal taq i b'e, xuquje' konojel ri qachalal kojonelab'. Ri qachalal aj Italia kākikiya b'i rutzil i wäch.

²⁵Are ta b'a' ri Dios kätöq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel. Amén.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SANTIAGO

Ri Santiago kuchap u tz'ib'axik jun carta chke ri
kojonelab' ri e jab'uninaq cho ronojel ruwächulew

1 ¹In wa', ri Santiago, in patänil re ri Dios xuquje' ri Qajaw Jesucristo. Kinya b'i rutzil ki wäch ri kojonelab' ri e rech ri tinimit Israel, ri e jab'uninaq cho ronojel ruwächulew.

**Waral käqasik'ij wi jub'iq' chrij ri k'äxk'ol ri käqariq na,
xuquje' jas käqa'no rech k'o ri qa no'j ri käpe ruk' ri Dios**

²Ri ix, wachalal, rajwaxik chi xa sib'alaj kixkikotik aretaq kepe k'ia u wäch k'äxk'ol chiwij. ³Iwetam chi k'ut chi aretaq käpe k'äxk'ol chiwij che rilik we qas tzij ix kojoninaq che ri Dios, xa kiwetamaj na jas kib'ano rech qas jikom ri iwanima' chuch'ijik ronojel. ⁴Chikojo b'a' i chuq'ab' rech qas tzij kiwetamaj jas kib'ano rech qas jikom ri iwanima' chuch'ijik ronojel ri käpe pi wi'. Xa je ri' qas kätz'aqat na ri i chomab'al, utz kib'an na pa ronojel, man k'o tä chi k'u jas ri kajwataj chiwe chuwäch ri Dios.

⁵We k'o jun chiwe ri kuna' chi k'o ri kraj na che ri u no'j, chuta' wa' che ri Dios. Are k'u ri Dios kuya na ri rajwaxik che. Man xa tä jub'iq' kuya ri Are', xane kuya chke konojel jas ri ki rajwaxik. Ri Are' man k'o tä kub'ij, man käpe tä royowal. ⁶Rajwaxik k'ut chi aretaq kuta' ru no'j che ri Dios, kukojo chi qas käya'taj na che, man kub'an tä k'u kieb' u k'ux. Ri winaq ri kub'an kieb' u k'ux junam ri' ruk' jun nimalaj uwoja' ri käpe puwi' ri mar, ri käk'am b'i je wa' je ri' rumal ri kiäqiq'. ⁷Ri winaq ri je' u b'anik wa', muchomaj chi k'o jas käyi' che rumal ri Dios. ⁸Man k'o tä jas käyi' ri' che rumal chi xa kieb' u k'ux, man käkowin tä k'u ri' chub'anik jikom che ru k'aslemal.

**Waral käqil wi ru jalb'em rib' ru k'aslemal ri
qachalal meb'a' ruk' ri qachalal q'inom**

⁹Ri qachalal ri man nim tä u b'anik rajwaxik ri' käkikotik aretaq känimarisax na u q'ij rumal ri Dios. ¹⁰Xuquje' ri qachalal ri q'inom

rajwaxik ri' käkikotik aretaq käqasax u q'ij rumal ri Dios, rumal chi ri q'inom xa je' jas ru kotz'ijal ri q'ayes, man naj tä k'ut kuch'ijo. Are je ri' ru k'aslemal cho we uwächulew. ¹¹Aretaq kel loq ri q'ij, käpe ru chuq'ab', sib'alaj kub'an q'aq', kächaq'jar k'u ri q'ayes. Käpulpub' ru kotz'ijal, käsach k'u u wäch ru je'lal. Je wa' kuk'ulmaj na ri q'inom. Xaq te'talik käkäm na ri are' aretaq tajin kub'an ronojel u wäch chak chumulixik ru q'inomal.

Ri kojonel kuriq k'äx, xuquje' kätaqchi'x che mak

¹²Utz re ri winaq ri jikom ranima' chuch'ijik ri k'äx. Je ri', rumal chi ri winaq ri', aretaq kilitajik chi je wa' kub'ano chuch'ijik ri k'äx, käyi' k'u na ri tojb'al re. Are k'u wa' ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik ru b'im ri Dios chi kuya na chke ri winaq ri loq' käkil wi ri Are'. ¹³Aretaq jun winaq kuna' pa ranima' chi kätaqchi'x chub'anik ri man utz taj, muchomaj ri' chi are ri Dios tajin kätaqchi'nik. Ri Dios man k'o tä jumul kutaqchi'j jun winaq chub'anik ri etzelal, man kätaqchi'x tä k'u ri Are' chub'anik wa'. ¹⁴Xane ri winaq kätaqchi'x che mak aretaq käniman che ri itzel taq u rayinik. Xaq je ri', ri winaq käqaj na pa mak. ¹⁵Ri itzel taq u rayinik ri winaq are ri' ri kätaqchi'n chub'anik ri mak. Aretaq ri winaq kutaqej u b'anik ri mak, chuk'isb'al kuriq na ri kämikal.

¹⁶Loq'alaj taq wachalal, imisub' iwib'! ¹⁷Ronojel ri qas utzil ri käqariqo, ronojel k'u ri man k'o tä etzelal ruk' käpe chila' chikaj. Käpe ri' ruk' ri Dios ri b'anowinaq ronojel u wäch saqil. U b'anom k'u ri q'ij, ri ik', xuquje' ri ch'imil. Man je' tä ri Are' jas ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, man kujuya tä k'u pa ri q'equm. Xaq je' wi ri Dios, man käk'extaj tä k'u ri Are'. ¹⁸Ri Dios xuya ri qas qa k'aslemal, xub'an k'ak' taq winaq chqe rumal ru Loq' Pixab' ri kub'ij ri Qas Tzij. Jas ri kib'an che ri ija', kicha' chkixol ri jal, ri nab'e taq u wäch ri ab'ix, are k'u je' xub'an ri Dios chqe uj. Xujucha' chkixol konojel ri u b'anom ri Are' rumal chi are wa' ru rayib'al.

Waral käqil wi jas ri' ri qas kojoniq ri kraj ri Dios

¹⁹Loq'alaj taq qachalal, chna'taj wa' chiwe. Chijujunal b'a' rajwaxik chi qas ix sak'aj chutatab'exik na ri käkib'ij nik'iaj chik. Man chanim taj kixch'awik, xane utz kib'an chuchomaxik ri kib'ij. Man xaq tä chanim käpe ri iwoyowal. ²⁰Ri winaq ri xaq käpe royowal, man kub'an tä ri' ri qas jikom, ri qas utz ri kraj ri Dios. ²¹Chiya b'a' kan ronojel u wäch etzelal rumal chi äwas u b'anik wa' cho ri Dios xuquje' chkiwäch ri winaq. Chiya kan xuquje' ronojel u wäch ri sib'alaj itzel u b'anik. Mib'an nimal, xane chixnimanooq. Chik'amowaj k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri u tikom ri Are' pa ri iwanima'. Are k'u wa' ri käkowinik kub'ano chi kiriq ru tob'anik ri Dios, man käsach tä k'u u wäch ri iwanima'.

²²Rajwaxik k'ut chi qas kib'ano jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios. Man xuwi taj kitatab'ej. We xaq xuwi kitatab'ej, man kib'an tä k'u ri kub'ij,

xaq tajin kisub' iwib' ri'. ²³Jachin ri xaq xuwi kutatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios, man kunimaj tä k'u ri kub'ij, junam ri' ruk' jun winaq ri na'l kuka'yej rib' pa jun espejo, käril na jas ri qas u b'anik ri u wäch. ²⁴Xuwi kärilo jas u b'anik ri are', te k'u ri' ke'k, käsach k'u pu jolom jas ri xrilo, jas ri qas u b'anik ri are'. ²⁵Ru Loq' Pixab' ri Dios are jas jun espejo. Jachin jun ri kutaqej käka'y chupam, kusik'ij, man käsach tä k'u pu jolom ri kub'ij ri Loq' Pixab' ri' ri qas tz'aqat, ri xujresaj pa ri mak ri xujk'oji wi nab'e. Xane qas kunimaj wa', kub'an k'ut jas ri kub'ij. Utz re ri winaq ri', kätewchix na rumal ri Dios pa ronojel ri kub'ano.

²⁶We k'o jun kuchomaj chi are utzalaj kojonel, man retam tä k'ut kujik' ri raq', wa' we winaq ri' xaq tajin kusub' rib'. Ri kojoninaq wi ri are', man k'o tä k'u u patän wa' che. ²⁷Ri qas kojonik ri ch'ajch'oj chuwäch ri Dios qa Tat, ri man k'o tä etzelal ruk', are ru b'anik utzil chke ri menorib' xuquje' chke ri malka'nib' ri tajin käkiriq k'äx, keriqtaj k'u pa b'is. Xuquje' are ru chajixik rib' jun chkiwäch ri itzel taq jastaq ajuwächulew.

Rajwaxik chi man nim taj käqil wi jun winaq chuwäch ri jun chik

2 ¹Wachalal, ix ri ix kojoninaq che ri Qajaw Jesucristo ri sib'alaj nim u q'ij, man kuya' taj ri mat junam keiwil wi ri winaq. ²Qa'na che chi kok b'i chixol jun achi ri q'inom, u kojom k'u jun u mulq'ab' re q'an puaq, xuquje' u kojom jun je'lalaj ratz'iaq ri paqal rajil. Xuquje' kok b'i jun achi chik ri meb'a' ri q'el ri ratz'iaq u kojom. ³¿Jas lo kel ri' we are nim kiwil wi ri achi ru kojom jun je'lalaj ratz'iaq, kib'ij k'u che: "T'uuyul la waral pa we utzalaj tem," —kixcha che, are k'u ri meb'a', kib'ij che: "Xaq chattak'al na at chila', o chatt'uuyul qaj waral cho ri ulew?" —kixcha che. ⁴We je' kib'an wa', man junam tä ri' kiwil wi iwib', xane jun ri' ri más nim kiwil wi, are k'u ri jun chik xa kiwetzelay u wäch. Ix je' ta ne q'atal taq tzij ri je' kib'an wa' xa rumal ri itzel i chomanik.

⁵Loq'alaj taq wachalal, chitampe wa': Ri meb'a'ib' cho we uwächulew, e cha'tal rumal ri Dios rech qas kekojon na che ri Are', xuquje' rech käyi' na chke ri echb'al ru b'im ri Dios chi kuya chke ri loq' käkil wi ri Are'. Are wa' chi keopan ruk' ri Dios rech kätaqan ri Are' pa ki wi'. ⁶Are k'u ri ix xa kiwetzelay ki wäch ri meb'a'ib', kiwesaj ki k'ixb'al. ¿A mat pu e are' ri q'inomab' ri ketaqan pi wi', keb'anow k'äx chiwe, kixkik'am k'u b'i chkiwäch ri q'atal taq tzij? ¡Je!, je ri!! ⁷¿A mat pu are ri e are' ri käkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri loq'alaj u b'i' ri Cristo ri kojom chiwij chuk'utik chi ix rech ri Are'? ¡Je!, je ri!!

⁸We qas kib'ano jas ri kub'ij ri Pixab' ri nim na u b'anik pa ru taqanik ri Dios, jas ri kub'ij ri Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: "Chiwaj ri iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib'," —kächa', are utz ri' ri kib'ano. ⁹We k'u k'o jun ri más nim kiwil wi, are k'u ri jun chik kiwetzelay na u wäch, mak ri' ri kib'ano. Ru Pixab' ri Dios kub'ij chi qas tzij ix makuninaq chuwäch ri

Are! ¹⁰Jachin jun ri kub'ij chi u nimam ronojel ri kätäqan wi ri Pixab', te k'u ri' kutzaq jun chke ru taqanik, kel ri' chi man qas tzij tä ri kub'ij. Man u nimam tä ri' ri Pixab' rumal chi ri Pixab' xa jun ruk'am rib'. ¹¹Are ri Dios k'ut ri u b'im: “Mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik,” —kächa'. Xuquje' u b'im: “Matok che kämisanel,” —kächa' ri'. Je ri', pune ta ne jun winaq man kub'an tä ri nimalaj mak ri äwas u b'anik, kukämisaj ta k'u jun rach winaq, mak ri' ri u b'anom. Man u nimam tä ri' ru Pixab' ri Dios. ¹²Chiwila b'a' iwib' jas ri kib'ij, xuquje' jas ri kib'an na pa ri i k'aslemal amaq'el ronojel q'ij. Iwetam k'ut chi käq'at na tzij pa qa wi' junam jas ri kub'ij ru Pixab' ri Cristo ri xujresaj pa ri mak ri xujk'oji wi nab'e. ¹³Jachin taq ri man xkitoq'ob'isaj tä ki wäch nik'iaj winaq chik, man kätöq'ob'isax tä na ki wäch ri e are' rumal ri Dios aretaq käq'at na tzij pa qa wi'. Are k'u ri xkitoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj winaq chik, kätöq'ob'isax na ki wäch ri e are' rumal ri Dios. Utz k'u keb'el na pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa qa wi' uj qonojel.

Ri utzil ri käqa'no kuk'utu chi qas tzij uj kojoninaq che ri Jesús

¹⁴Wachalal, äjas lo u patän wa' we jun kub'ij chi kojoninaq che ri Cristo, te k'u ri' man k'o tä utzil kub'ano? iMan k'o taj! äA u riqom lo ri' ri qas kojonik ri kub'ano chi kuriq na ru tob'anik ri Dios? iMan je' tä ri'! ¹⁵Qa'na che chi k'o jun qachalal achi o jun qachalal ixoq ri sib'alaj rajwaxik ri ratz'iaq, man k'o tä chi k'u ri kutij che ri jun q'ij. ¹⁶Käpe ta k'u jun chiwe, kub'ij che: “iNojim kate'k, are ta k'u ri Dios katto'wik! iChamiq'isaj b'a' awib', chatwoq!” —kächa' ri' che. We k'u man kuya tä b'ik jachike ri kajwataj che, äa k'o lo u patän wa' ri kub'ij b'i che? iMan k'o taj! ¹⁷Je k'u ri' xuquje' ri kojonik. We ta ri winaq man kuk'ut tä ruk' ri utzil ri kub'ano chi qas kojoninaq, ri kojonik ri' man are tä qas kojonik, rumal chi man k'o tä utzil kub'ano. iMan k'o tä k'u u patän ri'! iJe' ta ne chi xa käminaq wa'!

¹⁸Kraj k'u ne k'o jun kub'ij: “Ri at k'ut kab'ij at chi at kojoninaq, are k'u ri in, xuwi kinb'an ri utzil,” —kächa'. We katkowinik, chak'utu chnuwäch chi at kojonel, pune man kab'an ri utzil. Ri in k'ut, kink'ut na chawäch chi in kojonel ruk' ri utzil ri kinb'ano. ¹⁹Ri at sib'alaj k'o a kojonik, kakojo chi xa jun ri Dios, utz k'u ri' ri kab'ano. Xuquje' k'u ne ri itzel taq espíritu käkikoj wa', keb'irb'itik rumal chi käkixej kib' chuwäch ri Are'. ²⁰iXaq at kon! äA mat kach'ob'o chi ri winaq ri kub'ij chi käkojonik, man kub'an tä k'u ri utzil, man are tä ri' ri qas kojonik? iMan k'o tä k'u jub'iq' u patän we kojonik ri'! iJe' ta ne chi xa käminaq wa'! ²¹iQilampe ri qa mam Abraham ojer! Ri Dios xuq'alajisaj chi qas jikom ri ranima' rumal ri xub'ano, xuya k'u ru k'ojol rech käkämisax che sipanik cho ri Dios. ²²äA mat kawilo chi ri qa mam Abraham xq'alajinik chi qas käkojonik ruk' ri xub'ano? Rumal ri xub'an ri are' qas xub'an tz'aqat ru kojonik. ²³Je'

xb'antajik jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri kub'ij: “Ri qa mam Abraham xkojon che ri Dios. Rumal k'u ru kojonik xilitaj rumal ri Dios chi qas jikom ri ranima,” —kächa!. Xb'ix k'u chrij ri qa mam Abraham chi sib'alaj utz ri are' ruk' ri Dios.

²⁴¿A kich'ob'o? Ri Dios kärilo chi jikom ranima' jun winaq rumal ri kub'ano, man xuwi tä rumal chi käkojonik. ²⁵Je' xb'antaj wa' ruk' ri Rahab xuquje', ri ixoq ri keuch'ab'ej achijab'. Ri Dios k'ut xuq'alajisaj chi jikom ranima' ri are' rumal ri utzil ri xub'ano aretaq xeuk'ulaj ri achijab' aj Israel ri e taqom b'ik, xuya chke chi kewi'k, kewar chila'. Te k'u ri xeuto' churiqik jun b'e chik rech keanimaj b'i chkiwäch ri ki k'ulel. ²⁶Je' jas ri cuerpo ri elinaq chi ranima', käminaq ri'. Je ri' xuquje' ri kojonik. We ta ri winaq man kuk'ut tä ruk' ri utzil ri kub'ano chi qas kojoninaq, man k'o tä u patän we kojonik ri'. iJe' ta ne chi xa käminaq wa'!

Ri winaq ri qas kojoninaq che ri Cristo käkowinik kujik' ri raq'

3 ¹Wachalal, mek'o'ji k'ia chiwe ri xaq käkikoj kib' che ki tijoxik ri qachalal. Iwetam k'ut chi k'äx na ri q'atow tzij pa qa wi' uj ri käqaya tijonik chuwäch ri q'atow tzij pa ki wi' nik'iaj chik. ²Ri uj qonojel kujmakunik. K'ia mul kujsach che ri käqa'no. We k'u k'o jun ri man k'o tä jub'iq' käsach wi che ri kub'ij, are jun winaq ri' ri qas tz'aaqat ru chomanik. Käkowin ri' chuq'ilik rib' che ronojel ri kraj ri ranima'. ³Ri uj kujkowin che ki jik'ik ri kiej ruk' jun alaj jik'b'al ri käqakoj pa ki chi'. Pune ta ne sib'alaj k'o ki chuq'ab', kujkinimaj k'u na ri'. ⁴Qesajmpe qa no'l' xuquje' chkij ri nimaq taq barcos. Pune sib'alaj k'o u chuq'ab' ri kääqiq' ri käch'ikminik, ri achi ri k'amowinaq b'ik käkowinik kuk'am u b'e ri barco ruk' ri alaj u timón jawije' chi' ri kraj ke' wi.^a ⁵Je k'u ri' xuquje' ri qaq'. Ri qaq', pune are xa jun alaj ti'j ri sib'alaj ch'utin ri k'o pa qa chi', k'ia k'u ri käkowin chub'anik. iSib'alaj nim ri k'ache'laj ri käkowin jun alaj q'aaq' chuporoxik! ⁶Ri qaq' junam ruk' jun u xaq q'aaq'. Je' ta ne ri uwächulew ruk' ronojel ri etzelal ri k'o chupam k'o pa qa cuerpo, kutz'iloj k'u ronojel. Ri qaq' je' ta ne tzijtal wa' rumal ri q'aaq' rech ri infierno. Ronojel q'ij k'ut kub'an nimalaj k'äx che ri qa k'aslemal, je' ta ne chi kujk'atik. ⁷Ri winaq käkowinik käresaj ri u k'a'nal apachike u wäch chikop cho ruwächulew, je' k'u u b'anom wa'. Käkowin ri are' chub'anik wa' chke taq awaj aj pa taq juyub', chke ri chikop ajuwokaj, chke ri kumätz, xuquje' chke ronojel ki wäch chikop ri e k'o pa taq ri nimalaj ja' rech ri mar, pa taq ri nima'. ⁸Man k'o tä k'u jun winaq käkowinik kujik' ri raq', käresaj ru k'a'nal. Ri qaq' are sib'alaj itzel wa' ri man kuya' taj qas käjik'ik. Are je' ta ne chi sib'alaj k'o u veneno ri käkowinik käkämisanik. ⁹Ruk' ri qaq' käqaya u q'ij ri Qajaw Dios ri qa Tat. Ruk' ri qaq' xuquje' keqayoq' ri winaq ri e

^a3:4 Je ri' jas ri kub'an jun alaj timón ruk' jun nim camión.

b'anom rumal ri Dios ri xaq jub'iq' man e junam tä ruk'. ¹⁰Jun winaq ruk' ru chi' kuya u q'ij jun, xuquje' käyoq'onik. Wachalal, iman ya'tal tä wa' chi je' käqa'no, man utz tä k'u ri! ¹¹¿A kel lo loq utzalaj joron xuquje' k'alaj joron xa pa jun u k'yib'al ja'? iMan je' taj! ¹²Wachalal, ¿a kuya lo alanxäx jun u che'al oj? ¿A kuya lo oj jun u k'amal kinaq'?^b iMan je' taj! Je k'u ri' man kuya' taj kel loq joron ri tza, xuquje' joron ri qas utz xa pa jun u k'yib'al ja'.

Waral käqil wi jas ri' ri utzalaj no'j ri käpe ruk' ri Dios

¹³We k'o jachin jun chixol ri sib'alaj k'o retam xuquje' k'o u no'j, chuk'utu b'a wa' ruk' ri utzalaj u k'aslemal, ruk' k'u ri utzil ri kub'ano ri man k'o tä nimal ruk', xane qas rajwaxik kukoj ri utzalaj u no'j chuk'utik wa'. ¹⁴We k'u ne k'äx kina' chrij jun winaq chik pa ri iwanima', k'o k'u k'äx pa i k'ux chrij, we pa ronojel ri kib'ano kib'an wa' xaq rech utz kixil wi, man kuya' tä ri' kib'an nimal che ri iwetam. We je ri' kib'ano, xaq kib'an tzij ri', man kib'ij tä k'u ri qas tzij. ¹⁵Wa' we nojib'al ri' man are tä ri Dios käyo'wik, xane xaq ajuwächulew. Käpe wa' xaq pa ri ki chomanik ri winaq, are k'u ri Itzel ri käyo'wik. ¹⁶We k'äx kina' chb'il taq iwib', we ri kib'ano, kib'an wa' xaq rech utz kixil wi, are wa' ri kub'ano chi k'o ch'oj chixol, xuquje' chi k'o ronojel u wäch etzelal chixol. ¹⁷Are k'u ri no'j ri käpe chila' chikaj ruk' ri Dios, ri qas nab'e ri kub'ano, are kub'an ch'ajch'oj che ri qa k'aslemal. Kuya utzil ri' chqaxol, kub'ano chi kujch'awik, chi utz kujchomanik. Xuquje' kub'ano chi uj nimanelab', chi käqatoq'ob'isaj ki wäch nik'iaj chik, käqa'n k'u ri utzil. Kub'ano chi junam keqil wi konojel, man xaq tä kieb' qa wäch. ¹⁸Ri winaq ri kuxlan ki k'ux, ri k'o utzil pa kanima', käkitik na ri' ri utzil chkixol nik'iaj winaq chik, käkiyak k'u na jun kosecha rech utzil pa taq ri kanima' ri e are', xuquje' pa ri ki k'aslemal.

We sib'alaj loq' käqil wi ri jastaq rech ri uwächulew, xa käqa'n qa k'ulel ri' che ri Dios

4 ¹¿Jas che xaq amaq'el kixch'ojinik? ¿Jas che kib'an i k'ulel chb'il taq iwib'? ¿A mat käpe wa' rumal ri itzel taq rayinik ri käkikoj ki chuq'ab' pa taq ri iwanima'? iJe', rumal wa'! ²Ri ix k'o ri kiwaj, rumal k'ut chi man kiriq taj, kixkämisaniq. Ri ix k'o ri kirayij, rumal k'ut chi man käya'taj tä chiwe, kixel ch'uj, xaq kixch'ojinik. Man kiriq taj jas ri kiwaj rumal chi man kita' tä wa' che ri Dios. ³We k'u kita' wa' che ri Dios, ri Are' man kuya tä chiwe, rumal chi man qas utz ri iwanima' chuta'ik ri kita' che. Are k'u kiwaj chi käyi' chiwe ri xaq kikoj chupam jachike ri

^b 3:12 Pa ri versículo ri' qa tz'ib'am frutas aj Guatemala che ki k'exwäch ri frutas ri man keriqtaj tä waral. Ri mero tzij e are' "higuera", "aceitunas", "planta de uva", e "higos".

kiwaj. ⁴iRi ix, ix winaq ri man jikom tä iwanima!! ¿A mat kich'ob'o chi we ke' iwanima' kuk' ri jastaq rech ri uwächulew, are kib'an i k'u'lel ri' che ri Dios? Apachin ri kujach rib' chub'anik ronojel ri kaka'n ri winaq ajuwächulew, kub'an u k'u'lel ri' che ri Dios. ⁵Man xaq tä k'u loq' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Ri Loq'alaj Espíritu ru yo'm ri Dios pa qanima' sib'alaj kok il chqe, sib'alaj kujraj,” —kächa'. ⁶Ri Dios k'ut sib'alaj kujuto' na ruk' ri nimalaj u toq'ob' je' jas ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik: “Ri Dios kuq'atej ki wäch ri winaq ri xa kakinimarisaj kib'. Are k'u ri man nim tä käkil wi kib', keuto' na ri Are', kutoq'ob'isaj ki wäch,” —kächa'. ⁷Minimarisaj b'a' iwib', xane chixniman che ri Dios. Ko b'a' kixjeqeloq, chiq'atej u wäch ri Itzel, kanimaj k'u na b'i ri are' chiwäch. ⁸Chixqeb' ruk' ri Dios, ri Are' k'ut käqeb' na iwuk' ix. Ri ix ajmakib', chiya b'a' kan u b'anik ri man utz taj, je' ta ne ri kich'aj ri i q'ab' rumal ri tz'il ri i chapom. Ri ix ri xaq kieb' kub'an ri i chomanik ix, kiwaj kib'an ri kaka'n ri winaq ajuwächulew, xuquje' kiwaj kib'an ri kraj ri Dios. Rajwaxik b'a' kib'an ch'ajch'oj che ri iwanima'. ⁹Rajwaxik chi sib'alaj kixb'isonik, kiraq i chi' che oq'ej, kel k'u na u wa'l i wäch rumal rech ri mak ri i b'anom. Chik'exa ri i tze' pa oq'ej, chik'exa k'u ri i kikotemal pa b'is. ¹⁰China' iwib' chi man nim tä i b'anik chuwäch ri Dios. Ri Are' k'ut kuya na i q'ij.

Man utz taj käqaq'at tzij pa ki wi' ri qachalal chub'anik k'äx chke

¹¹Qachalal, mib'ij k'äx taq tzij chb'il taq iwib'. Jachin ri kuq'at tzij puwi' jun rachalal, kub'ij ri man utz taj chrij chub'anik k'äx che, wa' we winaq ri' xa k'äx kub'ij ri' chrij ru Pixab' ri Dios, xa k'u tajin kukoj rib' ri' che q'atal tzij. We ri at je' kab'an wa' ruk' ri Pixab', man kanimaj tä k'ut jas ri kátaqan wi, at ri' xa tajin kakoj awib' che q'atal tzij, kab'ij k'u ri man utz taj chrij ru Pixab' ri Dios. ¹²Xa jun ri Dios k'olik ri yo'winaq ri Pixab', xuwi k'u ri Are' are qas Q'atal Tzij pa qa wi'. Xuwi ri Are' käkowinik kujuto', käkowin k'ut chusachik qa wäch. Are k'u ri at, ¿jachin lo ri at chi ri at kaq'at tzij puwi' ri awach winaq?

Man xaq tä qech uj ru b'ixik jas ri käqa'n na chuweq käb'ij

¹³Chitampe ri kinb'ij, ix ri' ri je' kib'ij wa': “Kämik o chuweq kuje' na jela' pa ri tinimit ri'. Kujkanaj k'u na kan jun junab' chila' chub'anik ri k'ayij, käqach'ak k'u na qa rajil,” —kixcha na. ¹⁴iMan iwetam tä k'ut jas ri kik'ulmaj na chuweq! ¿Jas pu u b'anik ri qa k'aslemal? Ri qa k'aslemal are junam ruk' ri jub'iq' sutz' ri xaq jun rat käq'alajinik, chanim k'ut käsachik. ¹⁵Ri kib'ij, rajwaxik are je wa': “We kraj ri Dios, we kuya na qa k'aslemal, käqa'n na ri', käqa'n na la',” —kixcha na. ¹⁶Are k'u ri ix ruk' nimal kixch'awik, xaq kinimarisaj iwib'. Man utz tä ri' ri kib'ano, kinimarisaj iwib'. ¹⁷Jachin ri retam chi utz u b'anik ri utzil jas ri xinb'ij, te k'u ri' man kub'an taj, we winaq ri' qas k'o u mak.

Ri Santiago kuya u b'ixik ri k'äx ri käkiriq na ri q'inomab'

5 ¹iRi ix q'inomab', chitampe wa'! Chixoq'oq, chiraqa i chi' rumal ri nimalaj k'äx ri käpe na pi wi'. ²Ri i q'inomal ri k'o kämik ri xaq i k'olom, je' ta ne q'ayinaq chi wa'. Ri je'lalaj taq iwatz'iaq, xaq chikopirinaq chi wa' xuquje'. ³Ri q'än puaq, ri saq puaq ri i k'olom, xaq u chulum chi rib'. Ronojel k'u wa' kuq'alajisaj na chiwij ri k'äx ri i b'anom. Käsach na i wäch ix rumal ronojel wa', je' ta ne jun q'aq' wa' ri kuporoj ri i cuerpo. ¿Jas che xaq i mulim k'ia q'inomal che taq we q'ij ri'? iWetam chi are ri k'isb'al taq q'ij wa'! ⁴iChitampe! Ri ajchakib' ri xeyakow ri i kosecha käkoq'ej ri ki rajil ri iwelaq'am kan chke. Kel kub'ij wa' chi man i yo'm tä ri tojb'al ke. Opaninaq k'u ri koq'ej chuwäch ri Qajaw Dios ri k'o u taqanik puwi' ronojel. iRi Are' k'ut u tom ri ki tzij! ⁵Waral cho we uwächulew xaq i nimarisam iwib' kuk' taq ri k'ialaj taq jastaq iwe. I tzoqopim iwib' chub'anik ronojel ri kiwaj, xaq rech kixkikot ix. Xuquje' i chomarisam iwib' je' ta ne ix wakäx, xa k'u jub'iq' man kopan ri q'ij ri kixk'am b'i pa kämisaxik rech kixpilik. ⁶Ri ix i q'atom tzij pa ki wi' ri winaq ri man k'o tä ki mak rech käk'äjisax ki wäch, i kämisam k'u wa'. Ri e are' k'ut man k'o tä jas ri ka'nom chiwe, man käksiq'atej tä i wäch.

Rajwaxik kichajij paciencia xuquje' kitaqej u b'anik orar

⁷Qachalal, chichajij b'a' paciencia k'ä käpe na ri Qajaw Jesús. Chib'ana iwe jas ri kub'an ri tikel ab'ix, ruk' paciencia kereyey na ri nab'e taq jäb' xuquje' ri k'isb'al taq jäb' rech käk'iy ru tiko'n, kuyak k'u na jun utzalaj kosecha. ⁸Je wa' xuquje' rajwaxik kib'an ix, kichajij paciencia. Chiwalijisaj b'a' ri iwanima' rumal chi man naj tä chik k'o wi ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús. ⁹Wachalal, xaq mixch'ojinik, ri jun ruk' ri jun chik, rech man käq'at tä tzij pi wi'. Ri Dios k'ut, ri nimalaj Q'atal Tzij, ya mero kuchaplej u q'atik tzij pa ki wi' ri winaq. Je' ta ne chi ya tak'al chik chi' ri ja. ¹⁰Qachalal, chiwesaj i no'j chkij ri q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xek'oji ojer. Ri e are' qas xk'oji ki paciencia chuch'ijik ri k'äx ri xkiriqo. E taqom k'u rumal ri Qajaw Dios, xech'aw pa ru b'i' ri Are'. ¹¹Ri uj qetam chi sib'alaj utz ke ri xkich'ij ri k'äx. Ri ix i tom chi ri tat Job sib'alaj xuchajij paciencia chuch'ijik ri nimalaj k'äx ri xuriqo. Xuquje' iwetam jas ri xub'an ri Qajaw Dios chuto'ik aretaq xto'taj chupam ronojel ri nimalaj k'äx ri xuriqo. Ri Qajaw Dios sib'alaj kel u k'ux chqe, xuquje' kutoq'ob'isaj qa wäch.

¹²Ri nim na u b'anik chke taq we tijonik ri', wachalal, are wa': Man xaq tä amaq'el kikoj juramento pa taq ri i tzij. Man kikoj tä ru b'i' ri Dios, o ruwächulew, man kikoj tä k'u jun u wäch juramento chik. We kib'ij: "iJe'!" —kixcha na, man xaq tä kieb' i k'ux kib'ij wa'. Xuquje' we kib'ij: "iMan je' taj!" —kixcha', man xaq tä kieb' i k'ux kib'ij rech man käq'at tä tzij pi wi' chi käk'äjisax na i wäch rumal ri Dios.

¹³We k'o jun chiwe ri käriqtaj pa k'äxk'ol, chub'ana orar. We k'o jun chiwe ri käkikotik, chb'ixonoq, chuya u q'ij ri Dios. ¹⁴We k'o jun chiwe ri käyawajik, cheusik'ij ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' rech käka'n orar puwi'. Käkikoq k'u na jub'iq' aceite puwi' ri yawab' pa ru b'i' ri Qajaw Jesús. ¹⁵We aretaq käka'n orar ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' puwi' ri yawab', qas käkikojo chi käkunatajik, käkunataj na ri, käwalijisax k'u na ri are' rumal ri Qajaw Dios. We makuninaq ri yawab', käsachtaj na u mak rumal ri Dios. ¹⁶Rumal ri' rajwaxik chi kiq'alajisaj jas u wäch mak ri i b'anom chb'il taq iwib'. Te k'u ri' chib'ana orar pi wi' chb'il taq iwib' rech kixkunatajik. Ri oración ri kub'an jun winaq ri qas jikom ranima', sib'alaj k'o na u chuq'ab' wa' chub'anik utzil. ¹⁷Ri qa mam Elías, ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, are xaq jun winaq je' jas ri uj. K'o jumul ri xub'an orar, xuta' che ri Dios chi man käqaj tä na ri jäb'. Oxib' junab' k'ut ruk' nik'iaj man k'o tä jäb' xqajik. ¹⁸Aretaq k'ut xub'an orar jumul chik, xuta' che ri Dios chi käqaj ri jäb'. Xqaj k'u ri jäb', ri tiko'n k'ut xuya jun utzalaj kosecha.

¹⁹Wachalal, qa'na che chi jun chiwe kutas rib' chrij ri Qas Tzij, k'o k'u jun chik ri kutij u chuq'ab' che rech kätzelej chi na jumul. ²⁰Chiwetamaj b'a' chi jachin ri käkowinik kub'ano chi jun ajmak kuya kan ru b'e ri man utz taj, are jun winaq ri' ri xresaj ri ranima' jun ajmak pu q'ab' ri kämikal. Ri je' kub'an wa' kub'ano chi käsachtaj na ri k'ialaj u mak ri winaq ri'.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PEDRO

Ri apóstol Pedro kuchap u tz'ib'axik jun carta chke
ri kojonelab' ri e jab'uninaq cho ruwächulew

1 ¹In wa', ri Pedro, in apóstol. In jun chke ru taqo'n ri Jesucristo. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ix ri' ri ix jab'uninaq cho ruwächulew, ri ix ri k'o pa Ponto, pa Galacia, pa Capadocia, pa Asia, xuquje' ri ix ri k'o pa Bitinia. ²Ix ri', ri ix cha'tal rumal ri Dios qa Tat rumal chi je wa' ru chomam ri Are' petinaq loq. Ri ix sik'im rumal ri Loq'alaj Espíritu rech kub'an ch'ajch'oj che ri iwanima' ruk' ri u kik'el ri Jesucristo rech kixok chunimaxik ri Are'. Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kutoq'ob'isaj i wäch, kub'ano chi qas kuxlan ri iwanima'.

Waral käqil wi jas ri ku'l wi qa k'ux pa ri qa
k'aslemal waral cho we uwächulew

³Qaya b'a' u q'ij ri Dios ru Tat ri Qajaw Jesucristo rumal chi sib'alaj xel u k'ux chqe, xub'an k'ak' che ri qa k'aslemal rumal chi xk'astajisax ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'. Are k'u wa' ri ku'l wi qa k'ux pa we k'aslemal ri'. ⁴Je' xub'an wa' chqe rech käqechb'ej ri nimalaj utzil ri man kuya' taj käsach u wäch, ri man kätz'ilob' taj, man je' tä kub'ano jas ri kub'an ri kotz'ij ri xa kächaqil'jik. Ronojel wa' are k'olotal chqe chila' chikaj rumal ri Dios. ⁵Rumal chi ri ix qas ix kojoninaq che ri Dios, ri Are' kixuchajij na ruk' ri nimalaj u chuq'ab' rech kiriq na ru tob'anik ri u chomam loq chi kuq'alajisaj na pa ri k'isb'al taq q'ij.

⁶Rumal k'u wa' ri ix qas kixkikotik, pune ta ne rajwaxik chi kiriq na k'äx kämik ri', kixok'ow k'u na pa jalajoj u wäch taq k'äxk'ol. Xaq k'u q'atetal q'ij kiriq wa' we k'äx ri'. ⁷Tajin kiriq wa' we k'äx ri' rech käq'alajinik chi qas tzij ix kojoninaq. Jas ri käb'an che ri q'än puaq käyi' pa ri q'aq' che rilik we qas utz, je k'u ri' ri ix. We kixkowinik kich'ij ri k'äx, q'alaj ri' chi qas tzij ix kojoninaq. Más loq' k'u wa' ri i kojonik chuwäch ri q'än puaq ri xa käsach u wäch. Utz k'u kixil na chi qas ix

kojoninaq, käyi' na i q'ij, nim kixil wi na aretaq käpe ri Jesucristo, kuk'ut na rib' chqawäch.

⁸Ri ix kiwaj ri Jesucristo, pune man iwilom tä u wäch. Kämik k'u ri ri ix i ku'b'am i k'ux chrij, qas kixkikot k'u na ruk' nimalaj kikitomal ri man k'o tä je wi, ri man kiriq taj jas kib'an chub'ixik. ⁹Je ri', rumal chi i riqom ru tob'anik ri Dios. Are k'u wa' ri tajin kik'amo rumal chi kixkojonik.

¹⁰Ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer, xech'aw loq chrij ri nimalaj toq'ob' ri kub'an na ri Are' chiwe. Ri e are' sib'alaj xkitzukur retamaxik wa', xkitzukur k'u u ch'ob'ik jas ri kub'an na ri Dios che i to'ik. ¹¹Xkitala u tzijol jachin ri käpe na xuquje' jampa' käpetik. Xq'alajisax k'u wa' chkiwäch rumal ri Espíritu rech ri Cristo ri k'o pa kanima'. Tzare k'u wa' xuquje' ri xyo'w loq u b'ixik ri k'äxk'ol ri kuriq na ri Cristo, xuquje' xub'ij loq chi känimarisax na u q'ij aretaq ok'owinaq chi ronojel. ¹²Xq'alajisax k'u chkiwäch rumal ri Dios chi ri tajin käkiya u b'ixik man are tä chke ri e are', xane chqe uj kämik. Are k'u wa' ri tzijom chiwe ix kumal ri winaq ri xkitzujoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ruk' ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu ri taqom loq chikaj. Are sib'alaj käkaj ta na ri ángeles käketamaj ronojel wa'.

Ri Dios kujusik'ij rech käqatas qib' chrij ri etzelal

¹³Rumal ri' rajwaxik chi qas utz chixchomanoq, chichomaj na jas ri kib'ano, chikojo k'u ri utzalaj i chomab'al. Qas chiku'b'a i k'ux chrij ri nimalaj toq'ob' ri kuya na ri Dios chiwe aretaq käpe na ri Jesucristo, kuk'ut k'u na rib' chqawäch. ¹⁴Chixnimanoq, mib'an chi k'ut ri xa i rayib'al ix ri xib'an kan nab'e aretaq mäja' qas kiwetamaj u wäch ri Dios. ¹⁵Xane jas ri Dios ri xixusik'ij Are' tastal chrij ronojel u wäch etzelal, je' chib'ana ix xuquje' pa ronojel ri i k'aslemal, chijacha k'u iwib' pu q'ab' ri Dios. ¹⁶Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik: “Chijacha iwib' pa nu q'ab', chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, rumal chi ri in, in tastal chrij ronojel u wäch etzelal,” —kächa ri tz'ib'tal kanoq.

¹⁷We kib'ij “qa Tat” che ri Dios ri junam kub'an chuq'atik tzij pa ki wi' ri winaq rumal ri ki b'anom chkijujunal, rajwaxik b'a' chi nim kiwil wi ri Are', chixej k'u iwib' chuwäch amaq'el ronojel q'ij pa ri i k'aslemal waral cho we uwächulew. ¹⁸Iwetam k'ut chi ri Dios xixutoro, xixresaj chupam ri k'aslemal ri man utz taj, ri man k'o tä u patän, ri k'aslemal ri xik'am kan chke ri i nan i tat ojer. Iwetam xuquje' chi man are tä ri q'än puaq, man are tä k'u ri saq puaq ri xa käsach ki wäch kuya' käyi' wa' che rajil we tob'anik ri' ri xiriqo. ¹⁹Xane ri xtorb'ex iwe are ri loq'alaj u kik'el ri Cristo ri xyi' che sipanik cho ri Dios je' jas ru kik'el jun alaj chij ri qas utz na, ri man k'o tä u yab'. ²⁰Ri Cristo cha'tal chi ri Are' rumal ri Dios tzaretaq mäja' kub'an ruwächulew. Q'alajisam k'u wa' pa taq we k'isb'al taq q'ij ri'

rech kub'an utzil chiwe. ²¹Rumal k'u ri Cristo ri ix kixkojon che ri Dios ri xk'astajisan ri Are' chxixol ri kãminaqib', xunimarisaj k'u u q'ij. Rumal k'u ri' ri ix kixkojon che ri Dios, chrij k'u ri Are' kãku'b'i wi i k'ux.

²²Rumal ri nimanik che ri Qas Tzij i ch'ajom ri iwanima' rumal ri Loq'alaj Espiritu rech qas tzij kiwaj iwib' chb'il taq iwib' nimalaj iwonojel. Qas rajwaxik b'a' kiwaj iwib' chb'il taq iwib'. Chijikib'a ri iwanima', chitija k'u i chuq'ab' chub'anik wa'. ²³Yo'm k'u jun k'ak' i k'aslema' je' ta ne chi xil chi na i wãch jumul chik. Are je' i b'anik wa' man kumal tã k'u ri i nan i tat ri xa kekãmik, xane rumal ru Loq' Pixab' ri Dios ri qas k'aslik, ri man kãsach tã u wãch pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. ²⁴Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Konojel ri winaq e je' jas ri q'ayes,

ri ki je'lal k'ut are junam ruk'

ru kotz'ijal ri q'ayes.

Ri q'ayes kub'an chaq'ij,

ru kotz'ijal xa kãpulpub'ik.

²⁵Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios

kãk'o'ji na amaq'el,

man kãsach tã u wãch wa',

—kãcha ri tz'ib'tal kanoq. Ri Tzij ri' are ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri xtzijox chiwe.

2 ¹Rumal k'u ri' chiya b'a' kan u b'anik ronojel u wãch etzelal, mixsub'un chik, mib'an xaq kieb' i wãch, k'ãx mina' chkij nik'iaj winaq chik aretaq kãkiriq utzil, man kiyak tã k'u tzij. ²Chib'ana' jas ri kub'an jun alaj ak'al ri te' kil u wãch, kutzukuj ru tu' ru nan. Rajwaxik chi sib'alaj ke' iwanima' ruk' ru Loq' Pixab' ri Dios ri je' ta ne qas leche ri man k'o tã yujtal ruk', rech rumal wa' kixk'iyik, kiriq k'u na ru tob'anik ri Dios. ³Je' chib'ana wa' we qas xich'ob'o chi qas tzij sib'alaj utz ri Qajaw Jesús.

**Waral kãqil wi chi ri Cristo are junam jas jun
nimalaj ab'aj ri kãkoj che toq'eb'al re ri ja**

⁴iChixsa'l ruk' ri Qajaw Jesús! Pune k'asal ri Are', are junam ruk' jun kowilaj ab'aj. (Are utz na ri' we kãkoj wa' che toq'eb'al re jun nim ja.) Qas tzij k'ut, ri Are' etzelam u wãch kumal ri winaq. Chuwãch k'u ri Dios are ri ab'aj ri mäs utz na, ri nim na u q'ij, cha'tal k'u rumal ri qa Tat. ⁵Ri ix xuquje', pune ix k'aslik, je' ta ne ix ab'aj. Chiya b'a' che ri Dios chi kixukoj chuyakik jun loq'alaj ja ri kãq'ijilax wi ri Are'. Ri ix k'ut, ix juch'ob' sacerdotes ri i jachom iwib' pu q'ab' ri Dios, ix tastal k'u chrij ronojel u wãch etzelal. Rumal k'u ri Jesucristo, ri ix kiya sipanik cho ri Dios xa jas ri kãqaj chu wãch ri Are', ri kuk'amowaj, jas ri kuya ri Loq'alaj Espiritu pa ri iwanima'. ⁶Rumal ri' xuquje' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

iChiwilampe! K'o Jun ri kinya pa ri Sión,
 je' ta ne chi kincha' jun ab'aj ri sib'alaj nim u q'ij,
 kinkoj k'u ri Are' che toq'eb'al re ri ja.
 Jachin k'u ri kákojon che, man káb'ison tä ri',
 xane kákikot na ranima',

—kächa ri tz'ib'tal kanoq. ⁷Sib'alaj loq' k'u na ri Are' chiwäch ix, ri ix
 kojonaq che. Are k'u ri man kekojon taj, je' káb'antaj na jas ri kub'ij ru
 Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
 are ab'aj wa' xkoj che toq'eb'al re ri ja,

—kächa'. ⁸Xuquje' je' káb'antaj na jas ri kub'ij:

Are jun ab'aj ri kákichaq'ij wi kib',
 jun nimalaj ab'aj ri xa ketzaq rumal,

—kächa ri' ri tz'ib'tal kanoq. Ketzaq k'u ri winaq we man keniman tä che
 ru Loq' Pixab' ri Dios. Je' k'u u chomam loq ri Dios wa' chkij.

Waral käqil wi jachin taq ri e rech ri Dios

⁹Ri ix k'ut, ix juch'ob' winaq ri cha'talik, ix juch'ob' sacerdotes ri
 kixpatänin che ri Nim Taqanel, ix winaq ri i jachom iwib' pu q'ab' ri Dios,
 i tasom iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, ix k'u ri' ri u tinimit ri Dios. Je
 wa' i b'anik rech kitzijoj ri nimaq taq kajmab'al ri tajin kub'an ri Dios ri
 xixusik'ij rech kixel pa ri q'equm ri ix sachinaq wi, kixq'ax k'u pa ri saqil
 ri sib'alaj kajmab'al ri kuya ri Dios. ¹⁰Ri ix nab'e kanoq man qas ix tä jun
 tinimit, are k'u ri kämik ix ri' ri u tinimit ri Dios. Nab'e kanoq man k'o tä
 jun ri kel u k'ux chiwe. Kämik k'ut sib'alaj kel u k'ux ri Dios chiwe.

Chikojo ri i k'aslemal chupatänixik ri Dios

¹¹Loq'alaj taq qachalal, kintzijon iwuk' rumal chi ri ix, ix winaq ri naj ix
 k'o wi che ri i tinimit. Kixinb'ochi'j chi man kib'an tä chi ri man utz taj ri kraj
 ri iwanima', ri itzel taq i rayinik ri kech'ojin chiwij rech kixtzaq na pa mak.
¹²Chib'ana ri qas utz pa ri i k'aslemal chkixol ri winaq ri mäja' qas ketam
 u wäch ri Dios. Je ri', pune ri e are' kämik kixkiyoq'o, kákib'ij chiwij chi ix
 b'anal taq etzelal, kákinimarisaj k'u na u q'ij ri Dios rumal ri utzil ri kib'ano
 aretaq käpe ri Are', kuk'ut k'u ri nimalaj u chuq'ab' pa ki wi' ri winaq.

¹³Chiya b'a' iwib' pa taqik chke ri winaq ri yo'm pa ki q'ab' chi ketaqan
 pi wi' ix rech nim kákil wi ri Qajaw Jesús. Je' k'u kib'an wa' che ri
 nimalaj taqanel, ri tata' ri más k'o na taqanik pu q'ab' chkiwäch konojel.
¹⁴Je ri' kib'an ix xuquje' chke ri winaq, ri u taqo'n ri q'atal tzij, ri e taqom
 b'i chuk'ájisaxik ki wäch ri b'anal taq etzelal, xuquje' chuya'ik ki q'ij ri
 káka'n utzil. ¹⁵Are k'u u rayib'al ri Dios chi kib'an ri utzil rech kiq'atej
 u wäch ri konalaj taq ki tzij ri winaq ri man k'o tä ketam. Je ri' man
 kákiriq tä chik jas kákib'ij chiwij.

¹⁶Ri ix, ix winaq ri ix tzoqospital chi pu q'ab' ri Itzel, man rumal tä k'u rech chi ix tzoqospitalik kib'an ta ri man utz taj, xane chib'ana' jas ri kub'an jun ri kojom che patänil re jun winaq chik, chipatänij ri Dios. ¹⁷Nim cheiwila wi konojel. Cheiwaj konojel ri qachalal kojonelab'. Nim kiwil wi ri Dios, chixej k'u iwib' chuwäch. Nim chiwila wi ri nimalaj taqanel xuquje'.

Ri Cristo, ruk' ri k'äx ri xuriqo, xuk'ut kan chqawäch jas ri utz käqa'no

¹⁸Ix ri', ri ix kojom che patäninelab', chiya iwib' pa taqik chke ri i patrón, nim k'ut cheiwila wi. Man xuwi tä chke ri utz ki chomanik, ri kech'awik, xane je' xuquje' chib'ana chke ri e k'a'n. ¹⁹Utz k'u na ri' we jun kuch'ij k'äx, pune man taqal tä che chi kuriqo, we ri are' kuna' pa ranima' cho ri Dios chi man k'o tä etzelal u b'anom. ²⁰We k'u rumal ri u b'anik ri man utz taj käk'äjisax i wäch ix, ça nim k'u lo u b'anik wa' chi kich'ij ri k'äx ruk' paciencia? iMan je' taj! We k'u ne kiriq k'äx xa rumal ru b'anik utzil, kich'ij k'u wa' ruk' paciencia, are utz kil na wa' rumal ri Dios. ²¹Are k'u wa' ri ix sik'im wi rumal ri Dios rumal chi ri Cristo xuriq k'äx rumal qech uj, xuya k'u kan jun utzalaj k'utb'al chiwäch rech kib'an iwe jas ri xub'an ri Are'. ²²Ri Cristo man k'o tä mak xub'ano, man xub'an tä k'u tzij che ki sub'ik ri winaq. ²³Ri Are' aretaq xyoq'ik, man xutzelej tä u k'exel ri ki tzij ri winaq ruk' yoq'onik. Aretaq xb'an k'äx che kumal ri winaq, man xub'ij taj chi käpe na k'äx chkij ri e are', xane xuya kan ronojel pu q'ab' ri Dios ri jikom kub'an chuq'atik tzij. ²⁴Ri Cristo xuk'am b'i ri qa mak pa ri u cuerpo aretaq xrip cho ri cruz rech ri uj, je' ta ne uj käminaq chi ruk' Are', man käqataqej tä chi makunik, xane käqachap u b'anik ri qas jikom, ri qas utz. Xsoktaj k'u ri Cristo rech ri ix kixutzirik, kiriq na ri k'aslemal ri qas utz. ²⁵Ri ix nab'e kanoq ix sachinaq, je' ta ne ix chij ri i jab'um iwib'. Kämik k'ut ix tzelejinaq chi loq ruk' ri Cristo. Ri Are' kixuchajij junam jas jun ajyuq' keuchajij ru chij. Kuchajij k'u na ri iwanima'.

Waral käqil wi jas ri rajwaxik pa ri ki k'aslemal ri e k'ulan chik

3 ¹Ri ix ixoqib', ri ix k'ulan chik, chixniman chke ri iwachajil. Je ri' we ne e k'o jujun chke ri iwachajil ri man käkikoj tä ru Loq' Pixab' ri Dios, kekojon ta k'u ne rumal ri utzalaj i k'aslemal ix, ri ix ixoqib', pune ta ne man kätzixoj tä ru Loq' Pixab' ri Dios chke. ²Are k'u ri ix kixkilo chi ch'ajch'oj ri iwanima', nim kiwil ri Dios, kixej k'u iwib' chuwäch. ³Ri ix ixoqib' rajwaxik kikoj atz'iaq ri qas taqal chiwe, rajwaxik k'ut chi utz u b'anik ri i wi' kib'ano jas ri qas taqalik. Man xuwi tä kiwiq iwib' ruk' q'än puaq, ruk' chachal ri paqal rajil, man ruk' tä k'u atz'iaq ri sib'alaj paqalik. ⁴Xane ri qas wiqob'al iwib' are ri k'o pa ri iwanima'. Ri qas je'lal ri man käsach tä u wäch are ri utzalaj iwanima' ri sib'alaj käjororik. We wiqob'al

ri' are sib'alaj loq' na wa' chuwäch ri Dios. ⁵Je' k'u wiqob'al wa' xkikoj ri ixoqib' ojer ri xkijach kib' pu q'ab' ri Dios. Ri e are' xku'b'i ki k'ux chrij ri Dios, xuquje' xeniman chke ri kachajil. ⁶Je' jas ri nan Sara ojer xniman che ri qa mam Abraham, xub'ij k'u che: “At wajaw,” —xcha che. Ri ix, ix je' jas ri nan Sara we kib'an ri utzil, man k'o tä k'u jas kixej wi iwib'.

⁷Ri ix xuquje', ri ix achijab', ri ix k'ulan chik, rajwaxik qas kichomaj na jas kib'an kuk' ri iwixoxil. Nim cheiwila wi, man xaq xuwi tä rumal chi ri ixoqib' man junam tä ki chuq'ab' iwuk' ix, xane rumal chi ri e are' xuquje' käkechb'ej na ri k'aslemal ri kuya ri Dios chiwe ix rumal ri nimalaj u toq'ob'. Je' chib'ana wa' rech ri Dios kuto aretaq kib'an orar.

Utz ke ri käkiriq k'äx xa rumal ri u b'anik ri utzil

⁸Más k'u na, china' pa iwanima' chi xa ix jun, ri ix nimalaj iwonojel. Chel i k'ux chb'il taq iwib', chiwaj iwib' junam jas ri käka'n ri winaq ri qas e kachalal kib'. Minimarisaj iwib', xane chich'ab'ela iwib' ruk' utzil. ⁹Mitzelej u k'exel ri k'äx ri käb'an chiwe, man kixyoq'on tä k'u chke ri winaq ri kixkiyoq'o. Xane jas ri Dios ri kixtewchinik, chixtewchin ix xuquje' chke ri keb'anow k'äx chiwe. Iwetam k'ut chi ix u sik'im ri Dios rech kiriq tewchib'al. ¹⁰Je ri' ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Jachin ri kraj jun utzalaj k'aslemal,
käkikot na amaq'el ronojel q'ij,
chujik'a b'a' ri raq',
mub'ij ri k'äx u b'ixik,
xane chutz'apij ru pu chi'
rech man kub'an tä tzij,

—kächa'.

¹¹Chutasa rib' chrij ri etzelal,
chub'ana k'u ri qas utz.

Chutzukuj ru b'anik utzil chkixol ri winaq,
qas k'u kutaqej u b'anik wa'.

¹²Je ri', rumal chi ri Qajaw Dios
keuchajij ri winaq ri jikom kanima',
xuquje' kuto aretaq käka'n orar,
kutatab'ej ri käkib'ij che.

Are k'u ri Dios kub'an u k'ulel chke ri b'anal taq etzelal,

—kächa ri' ri tz'ib'tal kanoq.

¹³¿Jachin ta k'u ne kub'an k'äx chiwe we ri ix qas kitaqej u b'anik ri utzil? iKraj man k'o taj! ¹⁴Pune b'a' rumal ru b'anik ri utzil kiriq k'äx, utz k'u iwe ri'. Rumal ri' mixej iwib' chkiwäch ri keb'anow k'äx chiwe, mixok il kumal. ¹⁵Xane nim chiwila wi ri Cristo ri Iwajaw pa taq ri iwanima'. Jachin taq ri ketow chiwe jas che kiku'b'a i k'ux chrij ri Cristo, ruk' utzil chib'ij wa' chke. Nim chiwila wi ri Dios, chixej b'a' iwib' chuwäch,

minimarisaj k'u iwib'. ¹⁶Chib'ana utz pa ronojel rech kina' pa ri iwanima' chi man k'o tä etzelal i b'anom. Je ri' ri winaq ri keyoq'on chiwe, ri käkib'ij chi ix b'anal taq etzelal, ri xa käkitze'j i wäch rumal chi ri ix kojoninaq che ri Cristo, xa kel na ki k'ixb'al rumal ri käkib'ij. ¹⁷We je ri' kraj ri Dios chiwe, are utz na kiritq k'äx rumal ri u b'anik utzil chuwäch ri kiritq k'äx xa rumal ru b'anik etzelal.

¹⁸Are je wa' rumal chi ri Cristo xuquje' xuriq k'äx. Rumal ri qa mak xkäm ri Are' xa jumul rech man k'o tä chi rajwaxik. Ri Are' man k'o tä u mak, xane xuriq k'äx rumal qech uj, ri uj itzel taq winaq, che qoksaxik ruk' ri Dios. Qas tzij xkäm ru cuerpo, are k'u ri ranima' man xkäm tä wa'. ¹⁹Xe' k'u chutzijoxik ri Utzalaj Tziz re ri Evangelio chke ri anima'aj ri e tz'apitz'oj. ²⁰E are taq wa' ri anima'aj kech ri winaq ri man xeniman tä che ri Dios ojer pa ru q'ijol ri qa mam Noé. Ri Dios xuchajij paciencia, xereyey chi käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik aretaq ri qa mam Noé tajin kub'an ri nimalaj barco ri káb'ix "arca" che. Man e k'ia tä k'ut ri xkiritq ru tob'anik ri Dios, xane xa e wajxaqib' wa' ri man xeqiq' tä pa ri ja'. ²¹Ri nimalaj q'eqal jäb' ri xub'an pa ri u q'ijol ri qa mam Noé, are k'utb'al chrij ri ja' re ri qasna' kämik ri käk'utuwik chi qa riqom chi ru tob'anik ri Dios. Ri ja' ri' man karesaj tä k'u ru tz'ilol ri qa cuerpo, xane kub'ano chi kägata' che ri Dios chi ri Are' kub'an chqe chi utz kägana' pa qanima' chuwäch. Are wa' kub'ano chi kägariq ru tob'anik ri Dios rumal chi xk'astajisax ri Jesucristo chkixol ri käminaqib'. ²²Aretaq xk'astaj b'ik, ri Are' xpaqi chikaj, xt'uuyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios. Konojel ri ángeles, xuquje' konojel ri nimaq taq q'atal taq tzij ajuwokaj, konojel k'u ri k'o taqanik pa ki q'ab' rajwaxik keniman na che.

**Chqajujunal, jas ri u sipam ri Dios chqe, rajwaxik
kägakoj wa' che ki to'ik nik'iaj chik**

4 ¹Je k'u ri', qachalal, we ri Cristo xuriq k'äx, ri ix xuquje' rajwaxik chi je' i chomanik wa', chi kiritq na k'äx. Jachin k'u ri qas u riqom k'äx, man kutajej tä chi makunik ri'. ²Ronojel k'u ri q'ij ri käk'asi na cho ruwächulew, man kukoj tä chi ru k'aslemal chub'anik xaq jas ri kraj ri are', xane chub'anik ru rayib'al ri Dios. ³Chub'ana k'u ri' chiwe ri xib'an kan pa ri ojer taq q'ij. Are k'u xib'an ri ki rayinik ri winaq ri man e kojoninaq tä che ri Dios. Pa taq ri q'ij ri' xib'an ronojel u wäch etzelal, xa jachike ri utz xiwil wi, pune äwas u b'anik wa' cho ri Dios, xuquje' chkiwäch ri winaq. Xib'an ri itzel taq i rayinik, xib'an nimalaj q'ab'arik, xib'an nimaq taq wi'm ri xixwojko'r wi, sib'alaj xiya k'u u wi' ru tijik ri ja'. Xuquje' xeiq'ijilaj jujun taq tiox ri sib'alaj tzel keb'elik, ri man taqal tä chiwe chi je' kib'ano. ⁴Ri winaq k'ut ri man e kojoninaq taj, jun wi käkilo chi ri ix ya man kiritq tä chi iwib' kuk' chub'anik ri kaka'n ri e are' pa ri itzelalaj ki k'aslemal ri sib'alaj man utz tä u b'anik. Xa rumal

ri' käketzelay i wäch, kixkiyoq'o. ⁵We winaq ri' käkijach k'u na ki kuenta chuwäch ri Jun ri käpe na chuq'atik tzij pa ki wi' ri e k'ask'oj, xuquje' pa ki wi' ri käminaqib'. ⁶Xa rumal wa' xuquje' xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke ri käminaqib', rech pune xek'asi waral cho ruwächulew, xq'at k'u tzij pa ki wi' junam jas ri käb'an chke konojel ri winaq, ri kanima' k'ut kuriq na ri qas k'aslemal ri man k'o tä u k'isik, junam jas ru k'aslemal ri Dios.

⁷Xa jub'iq' kraj chi man kopan ri q'ij ri kujto'tajik, ri käk'is na ronojel. Mib'an xaq jas ri kiwaj ix, xane chichomaj b'a' jas ri kib'ano. Qas chixok il chub'anik orar. ⁸Man xuwi tä k'u wa', xane xuquje' sib'alaj chiwaj iwib' chb'il taq iwib' rumal chi we je ri' kib'ano, kiwaj iwib', kisachala na ri i mak chb'il taq iwib' pune sib'alaj k'ia ri i mak. ⁹Utz chib'ana che ki k'ulaxik ri keopan cho taq iwachoch. K'o b'a' jas mib'ij pa iwanima' chkij. ¹⁰Chijujunal, jas ru sipam ri Dios chiwe, chikojo wa' che ki to'ik ri qachalal. Utz chib'ana chukojik ri jalajoj taq tewchib'al ru sipam ri Dios chiwe rumal ri nimalaj u toq'ob'. ¹¹Jachin ri kätzizonik, chutzijoj jas ri kub'ij ri Dios pa ru Loq' Pixab' ri Are'. Jachin ri kok che ki to'ik nik'iaj chik, chub'ana wa' ruk' ri chuq'ab' ri yo'm che rumal ri Dios. Ronojel ri kib'ano, chib'ana wa' chuya'ik u q'ij ri Dios rumal ri Jesucristo. Chnimarisax b'a' u q'ij ri Are', chk'ol ta b'a' u taqanik amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri repetik. Amén.

Utz qe we käqariq k'äx rumal chi uj kojoninaq che ri Cristo

¹²Loq'alaj taq qachalal, mikajmaj iwib' aretaq käpe ri nimalaj k'äx pi wi' je' ta ne chi jun wi ri tajin kik'ulmaj. ¹³Xane chixkikotoq aretaq kiriq iwe ri k'äx junam jas ri xuriq ri Cristo. Je ri' rech sib'alaj kixkikot na aretaq käpe ri Are', käq'alajin ri je'lalaj u juluwem, känimarisax k'u na u q'ij. ¹⁴We xa rumal ri Cristo ketzelax na i wäch, kixyoq'ik, utz k'u iwe ix. Je ri', rumal chi ri Loq'alaj Espiritu rech ri Dios qajinaq pi wi'. Qas tzij chi ri Cristo käyoq' kumal ri winaq, are k'u ri ix xa kiya u q'ij ri Are'. ¹⁵Man utz tä ri' we k'o jun chiwe kuriq k'äx rumal chi ri are' käkämisanik, rumal chi kub'an elaq', rumal chi kuxalq'atij ri pixab', o rumal chi kunim rib' chupam ri kech nik'iaj winaq chik. ¹⁶We k'u k'o jun kuriq k'äx xa rumal chi kojoninaq che ri Cristo, käb'ix "Cristiano" che, mäk'ix ri' ri are', xane chuya u q'ij ri Dios rumal wa'.

¹⁷Xuriq k'u ri q'ij ri kächapletaj ru q'atik tzij pa qa wi' uj, qachalal, uj ri' ri uj rech ri Dios. We k'u ru q'atik tzij kächapletaj nab'e pa qa wi' uj, ¿jas lo ri käkiriq na ri winaq ri man keniman tä che ri Utzalaj Tzij ri tzijom loq rumal ri Dios? ¹⁸We ruk' k'äx ri winaq ri jikom kanima' cho ri Dios käkiriq ru tob'anik ri Are', ¿jas lo ri käkiriq na ri winaq ri man kekojon tä che ri Dios, ri xaq e ajmakib'? ¹⁹We k'u e k'o ri tajin käkiriq k'äx rumal chi je wa' kraj ri Dios, chkitaqej b'a' u b'anik ri utzil,

xa chkiya k'u na kib' pu q'ab' ri Dios ri xeb'anowik. Ri Are' k'ut jikom ranima', qas kub'an na ri kub'ij.

Ri apóstol Pedro keupixb'aj ri kojonelab'

5 ¹Keinpixb'aj konojel ri k'amal taq ki b'e ri qachalal kojonelab' ri ix k'o wi. Ri in xuquje' in k'amal b'e junam kuk', xuquje' qas xinwil in ri k'äxk'ol ri xuriq ri Cristo. Ri in, je' jas ri e are' junam kinriq na we ri u nimarisaxik u q'ij ri Cristo ri kâq'alajinik aretaq kâpetik. ²Cheichajij ri qachalal kojonelab' ri e yo'm pa i q'ab', junam jas ri kub'an jun utzalaj ajuuq' che ki chajixik ru hij. Chib'ana wa' ruk' jun utzalaj iwanima', xa jas ri kraj ri Dios, man xaq tä rumal chi ix taqom chub'anik wa'. Man keichajij tä k'u ri e are' xaq xuwi rech kich'ak puaq, xane chib'ana wa' rumal chi are ri qas kiwaj kib'ano. ³Mib'an iwe chke ri keichajij, xa kixtaqan pa ki wi', xane chikojo i chuq'ab' rech ri i k'aslemal are jun utzalaj k'utb'al chkiwäch. ⁴Je ri', aretaq kâpe ri nimalaj Qajyuq', ri Qajaw Jesús, ri ix kik'am na jun je'lalaj tojb'al iwe ri man junam tä ruk' ri corona re u xaq che', re kotz'ij ri xa kâchaq'ijik.

⁵Xuquje' ri ix, alab'om, chinimaj ri ki taqanik ri k'amal taq i b'e. Chiyala iwib' pa taqik chb'il taq iwib' nimalaj iwonojel, minimarisaj k'u iwib'. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Dios kuk'ulelaj ki wäch ri winaq
ri kâka'n nimal,
keuto' k'u ri man kâkinimarisaj tä kib'
ruk' ri nimalaj u toq'ob' ri Are',

—kâcha ri tz'ib'tal kanoq. ⁶Qas china' pa iwanima' chi man nim tä i b'anik, chiya k'u iwib' pu q'ab' ri qa Dios ri k'o nimalaj u chuq'ab' rech ri Are' kunimarisaj na i q'ij ix aretaq kuriq ri q'ij. ⁷Ronojel ri xaq kixok wi il, chiya kan wa' pu q'ab' ri Dios. Ri Are' k'ut kel u k'ux chiwe, kixuto' k'u na.

⁸iChk'ol b'a' i no'j, chixk'ask'atoq! Je' chib'ana wa' rumal chi ri i k'ulel ri Itzel, are je' jas jun koj ri kuraq u chi', ri sib'alaj kätio'nik, ri kutzukuj jachin ri kutijo. ⁹iChiq'atej u wäch ri Itzel, qas chixkojonoq! Iwetam k'ut chi ri k'äxk'ol ri tajin kiriq ix, je' xuquje' tajin kâkiriq konojel ri qachalal cho ronojel ruwächulew. ¹⁰Aretaq k'ut i riqom chi kieb' oxib' q'ij k'äxk'ol, ri Dios ri sib'alaj kutoq'ob'isaj qa wäch, ri xujusik'ij rech kânimarisax qa q'ij junam ruk' ri Jesucristo, kub'ano chi kijikib'a na ri iwanima' chrij, kub'an na tz'aqat chiwe. Kuya na ri i chuq'ab', xuquje' kub'ano chi qas ko kixjeqi na pa ri i kojoniq. ¹¹Chnimarisax b'a' u q'ij ri Are', chk'ol k'u u taqanik amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Amén.

Ri apóstol Pedro kuya rutzil ki wäch ri qachalal

¹²Nu tz'ib'am b'i we kieb' oxib' tzij ri' chiwe ruk' ru tob'anik ri qachalal Silvano, ri wilom chi qas jikom ri ranima'. Ruk' k'u we wuj ri'

kixinpixb'aj, kinq'alajisaj k'u chiwäch chi qas tzij ri ix i riqom ri nimalaj u toq'ob' ri Dios. iChijikib'a b'a' i k'ux chrij wa'!

¹³Ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Babilonia, ri e cha'tal rumal ri Dios junam iwuk' ix, käkiya b'i rutzil i wäch. Xuquje' ri qachalal Marcos, ri je' ta ne nu k'ojol, kuya b'i rutzil i wäch. ¹⁴Chitz'umaj iwib' chb'il taq iwib' aretaq kiyala rutzil i wäch. Je ri' kib'ano chuk'utik chi qas kiwaj iwib' chb'il taq iwib'.

Chuxlan ta b'a' ri iwanima' nimalaj iwonojel ri ix, ix rech ri Jesucristo. Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN PEDRO

Ri apóstol Pedro kuchap u tz'ib'axik ri ukab'
u carta chke ri qachalal kojonelab'

1 ¹In wa', ri Simón Pedro, in patänil re ri Jesucristo, xuquje' in apóstol, jun chke ru taqo'n ri Are'. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix iwonojel ri i riqom ri kojonik ri sib'alaj loq' na ri qa riqom uj. Je ri', rumal chi ri qa Dios Jesucristo ri To'l Qe are jikom ranima' quk'. ²Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kutoq'ob'isaj i wäch, xuquje' kub'an ta na chi sib'alaj kuxlan ri iwanima' rumal chi iwetam u wäch ri Dios, iwetam k'u u wäch ri Qajaw Jesús.

Waral käqil wi ri rajwaxik pa ru k'aslemal ri kojonel

³Ri Dios ruk' ri nimalaj u chuq'ab' u sipam chqe ronojel ri rajwaxik pa ri qa k'aslemal, xuquje' ri rajwaxik chqe rech kujkowinik käqataqej u patänixik ri Are'. Je ri' xub'ano aretaq xuya chqe chi qas käqetamaj u wäch ri Jesús. Are ri Are' ri xujusik'ij rech k'o jub'iq' qe ri qas rutzil ri Are', xuquje' ri nimalaj u q'ij ri Are'. ⁴Ruk' ronojel wa' we ri' u yo'm chqe chi käqariq na konojel ri nimaq taq u tewchib'al ri sib'alaj loq' na ri xuchi'j kanoq, rech ri uj kujkowinik kujel chupam ri itzelalaj k'aslemal ajuwächulew ri xa kusachisaj u wäch ronojel. Are k'äx na wa' we k'aslemal ri' rumal ri itzel taq ki rayib'al ri winaq. Je ri' xub'an chqe rech kuya' käqariq qe ri qas k'aslemal ri k'o ruk' ri Dios. ⁵Rumal wa' rajwaxik chi ri ix kikoj i chuq'ab' rech man xuwi tä kixkojonik, xane xuquje' kib'an ri qas utzil pa ri i k'aslemal. Ruk' ri qas utzil ri kib'ano rajwaxik xuquje' chi käk'oji na ri utzalaj iwetamb'al. ⁶Ruk' ri utzalaj iwetamb'al rajwaxik xuquje' chi kiwilo chi man kib'an tä xaq xuwi jas ri kiwaj ix chiwe chb'il taq iwib'. Rajwaxik xuquje' chi kichajij paciencia chuch'ijik ronojel ri käpe pi wi'. Ruk' we paciencia ri' rajwaxik xuquje' chi qas kixpatänin che ri Dios. ⁷Man ruk' tä k'u ri' chi kixpatänin che ri Dios, xane rajwaxik xuquje' chi kiwaj iwib' nimalaj iwonojel ri ix ri iwachalal iwib' rumal ri

Cristo. Man ruk' tä k'u wa' chi kiwaj iwib', xane rajwaxik xuquje' chi loq' kiwil konojel winaq.

⁸We k'u kikoj i chuq'ab' rech k'o ronojel wa' pa ri i k'aslemal amaq'el ronojel q'ij, qas k'o u patän ri' ri i k'aslemal, man xaq tä k'u loq' ri' iwetam u wäch ri Qajaw Jesucristo. ⁹Apachin k'u ri man k'o tä ronojel wa' pa ru k'aslemal, je' ta ne moy ri are', man käkowin tä k'ut kaka'yik. Sachinaq chik pa u jolom chi ch'ajtajinaq chi ri ranima' che taq ru mak ri xub'an kan pa ru k'aslemal ojer. ¹⁰Rumal ri', qachalal, chikojo na i chuq'ab' pa ronojel rech qas iwetam chi ix jun kuk' ri e cha'tal rumal ri Dios, ri e sik'im rumal ri Are' rech kek'oji ruk'. We je' kib'an wa', man kixtzaq tä chik pa mak. ¹¹Je ri' qas käya'taj na chiwe chi kixopan na ruk' ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe rech kätapan ri Are' pi wi'. Aretaq kuchap taqanik ri Qajaw Jesús, man k'o tä u k'isik wa' we taqanik ri'.

¹²Rumal k'u ri' kintaqej na u na'taxik chiwe ronojel wa', ri ya nu b'im chik, pune ta ne ri ix iwetam chi wa', qas k'u tajin kitaqej ri qas tzij ri k'utum chiwäch. ¹³Ri in kinchomaj chi taqal chwe chi kinwalijisaj ri iwanima' ruk' we pixb'enik ri' ri kinna'taj chiwe chuweq käb'ij ri in k'asal na. ¹⁴Wetam k'ut chi xa jub'iq' kraj chi kinkämik, je' jas ri k'utum chnuwäch rumal ri Qajaw Jesucristo. ¹⁵Sib'alaj k'ut kinkoj na nu chuq'ab' rech aretaq in käminaq chik, k'o ri käk'oji na kan iwuk' ri kána'tan na chiwe ronojel wa' we tzij ri'.

Waral käqil wi chi e k'o ri xeilow ri Cristo k'aslik, chi qas nim u q'ij

¹⁶Man xaq tä k'u molom taq tzij re sub'unik ri pa ki jolom winaq kepe wi ri qa tzijom chiwe chuk'utik chi qas tzij käpe chi na jumul ri Qajaw Jesucristo ruk' nimalaj u chuq'ab'. iAre ri uj, uj ri' ri xujilowik! Are ruk' ri qa waq'äch uj ri xqil ri Qajaw Jesús chi sib'alaj je'l ri Are', sib'alaj nim u q'ij. ¹⁷Ri uj, uj k'o jela' ruk' ri Are' aretaq xnimarisax u q'ij rumal ri Dios qa Tat, aretaq ri Dios xuya u q'ij, xch'aw loq chikaj, xub'ij: “iAre loq'alaj nu K'ojol wa! Sib'alaj käkikot ri wanima' rumal,” —xcha ri Jun ri sib'alaj nim u q'ij. ¹⁸Ri uj, uj ri' qas xqata ri Jun ri xch'aw loq chikaj aretaq junam uj k'o ruk' ri Qajaw Jesús puwi' ri loq'alaj juyub'.

¹⁹Xuquje' ri ki tzij ri q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitz'ib'aj kan ojer k'o kan kuk' uj. We tzij ri' man käk'extaj taj. Sib'alaj utz we kixok il chutatab'exik we tzij ri', rumal chi are je' jas jun chäj, jun candela ri kätununik, ri käjuluw jawije' ri sib'alaj q'equm wi k'ä kasaqir na, kel k'u na loq ri nimalaj ch'imil re ri u saqirib'al ri kätunun na chiwäch. Ri u q'alajisaxik ri Qajaw Jesús pa ri iwanima' are je' jas ri kub'an ri nimalaj ch'imil ri'. ²⁰Rajwaxik k'ut kiwetamaj chi man k'o tä jun tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri käkowin jun winaq xaq pa re wi kuq'alajisaj ri kel kub'ij. ²¹Je ri', rumal chi ri xeq'alajisan ru Loq' Pixab' ri Dios ojer man xkib'ij taj xaq jas ri xkaj ri e are'. Xane ri Dios

xyo'w ri tzij, ri chomanik chke rumal rech chi xkijach kib' pu q'ab' ri Are!. Are k'u ri Loq'alaj Espíritu xtaqan pa kanima', xuk'am ki b'e.

Waral käqil wi chi e k'o winaq ri käkik'ut ri man qas tzij taj

2 ¹Xek'oji k'u b'anal taq tzij chxixol ri winaq aj Israel ojer ri xkib'ij chi qas e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xuquje' kek'oji na winaq ri e b'anal taq tzij chixol ix ri käkik'ut na ri man qas tzij taj. Ri e are' chk'uylal kekitijoj na ri winaq che ri xaq ki chomanik ri e are' ri man qas tzij taj. Xa k'u käsachisax ki wäch ri winaq rumal wa' we tijonik ri'. Je ri', rumal chi ri e are' man kekojon tä che ri Qajaw Jesús ri xkäm cho ri cruz che ki to'ik. Rumal wa' xaq te'talik käpe na k'äx pa ki wi', käsach k'u na ki wäch. ²Pune ta ne je ri', e k'ia ri käkitaqej u b'anik ri käka'n ri e are' pa ri itzelalaj ki k'aslemal ri sib'alaj man utz tä u b'anik. Rumal k'u kech ri e are' ri winaq käkib'ij na ri äwas u b'ixik chrij ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ri qas b'e ri kopan ruk' ri Dios. ³Xa rumal ru rayixik k'ia u wäch jastaq, ri b'anal taq tzij ri' kixkisub' na ruk' tijonik ri man qas tzij taj che resaxik ri k'o iwuk'. Qas ya'talik chi käsach na ki wäch we winaq ri' ri ojer k'ut q'atom loq tzij pa ki wi' chi käk'äjisax na ki wäch.

⁴Ri Dios man xusach tä ki mak ri ángeles ri xemakunik, xane xeuk'iaq b'i pa ri jul jawije' käk'äjisax wi ki wäch. Chila' k'ut e tz'aptal wi kämik pa ri q'equm. Sib'alaj utz u b'anom che kichapik, k'ä kopan na ri nimalaj q'ij aretaq käq'at na tzij pa ki wi'. ⁵Ri Dios man xusach tä ki mak ri winaq ri xek'oji kan ojer cho we uwächulew, xane xutaq loq ri nimalaj q'eqal jäb' pa ki wi' ri b'anal taq etzelal ri'. Xuwi xuto' kan ri qa mam Noé ri xutzijoj chi rajwaxik chi ri winaq käka'n jikom che ri ki k'aslemal cho ri Dios. Xuwi ri are' rachi'l wuqub' winaq chik xeto' rumal ri Dios rech man kekäm taj. ⁶Ri Dios xuquje' xuq'at tzij chi käk'äjisax ki wäch ri winaq ri e k'o pa taq ri tinimit Sodoma, ri tinimit Gomorra.^a Xusach ki wäch we tinimit ri' ruk' ri q'aq' k'ä xechajir na. Wa' we xb'antajik ri' are jun k'utb'al chkiwäch konojel ri itzel taq winaq ri k'ä te' xepetik, xuquje' chkiwäch ri kek'oji na chi qas tzij käpe na ri q'ij aretaq käq'at na tzij pa ki wi'. ⁷Xuto' k'u kan ri qa mam Lot, jun utzalaj tata' wa' ri sib'alaj xb'isonik rumal ri tajin käka'n ri itzel taq winaq pa ri itzelalaj ki k'aslemal. ⁸We utzalaj tata' ri' ri xk'oji chxixol ri itzelalaj taq winaq sib'alaj xb'isonik. Ronojel q'ij k'ut xuna' k'äx pa ri ranima' rumal ri etzelal ri xuto, ri xuquje' xrilo chi tajin käka'n ri winaq. ⁹Ri Qajaw Dios retam jas kub'an che ki to'ik ri winaq ri ki jachom kib' pu q'ab' ri Are!. Keuto' cho ri k'äx ri käkiriq na pa ri ki k'aslemal, xuquje' aretaq ketaqchi'x che mak. Are k'u ri itzel taq winaq xa e u k'olom apanoq, kuk'äjisaj k'u na ki wäch pa ri q'ij ri käpe na aretaq käq'at tzij pa ki wi'.

^a 2:6 Chawila' ri Sodoma y ri Gomorra pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

¹⁰Ri Dios sib'alaj kuk'äjisaj k'u na ki wäch ri winaq ri xa käkitaqej u b'anik ri ki rayib'al ri sib'alaj man utz taj, ri xa käketz'b'ej u wäch ri Are', käketzelaj k'u u wäch ru Pixab'. We winaq ri' man käkixej tä kib' cho ri Dios. Man keniman taj, xane xa käkinimarisaj kib'. Man käkixej tä k'u kib' chub'ixik ri äwas u b'ixik chkij ri qas nimaq ki q'ij ri k'o taqanik pa ki q'ab'. ¹¹Ri ángeles ri k'o na ki chuq'ab' chkiwäch we itzel taq winaq ri', ri xuquje' k'o taqanik pa ki q'ab', man k'o tä ne jun chke ri e are' ri käkikoch'o käkib'ij k'äx taq tzij cho ri Qajaw Dios chkij ri nimaq ki q'ij chuq'atik tzij pa ki wi' chi käk'äjisax na ki wäch.

¹²Are k'u we achijab' ri' käkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri man käkich'ob' taj. E je' ta ne awaj aj pa taq juyub', rumal chi man k'o tä ki chomab'al. Chapik kij we awaj ri', kämisaxik kij, are k'u wa' ki patän e k'olik. Je' k'u u sachik na ki wäch we itzel taq winaq ri' junam jas ri awaj. ¹³Käkiriq na k'äx, tojb'al re ri k'äx ri ki b'anom chke nik'iaj winaq chik. Kekikot ri e are' aretaq kekowinik käka'n ri itzelalaj taq ki rayib'al chkiwäch konojel winaq. We winaq ri' xaq e esal taq k'ixb'al chixol pa taq ri i nimaq'ij aretaq kewi' iwuk' rumal ri käka'no ri käqaj chkiwäch. Kekikot k'u na chub'anik ri itzel taq ki rayib'al ri xa kesub'taj ri winaq rumal.

¹⁴Amaq'el aretaq käkil jun ixoq, käkirayij u wäch. Man kekos tä chub'anik ri mak. Kekisub' ri winaq ri man qas tä ki jikib'am ri kanima' chrij ri Dios, xuquje' k'amaninaq chke ru rayixik k'ia u wäch jastaq. E winaq wa' ri q'atom tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi käk'äjisax na ki wäch. ¹⁵E sachinaq rumal chi ki yo'm kan ri qas b'e ri jikom. Xuquje', xaq rech käkiriq puaq, käka'n ri etzelal je' jas ri xub'an ri tat Balaam ru k'ojol ri tat Beor ojer. ¹⁶Jun burro k'ut ri man käch'aw taj xyajow ri tat Balaam rumal ri mak ri tajin kub'ano. Xch'aw k'u ri burro jas ri käch'aw jun winaq, xuq'atej u wäch ri konil ri kraj kub'an ri tat Balaam ri je' ta ne ch'ujarinaq chik.

¹⁷We achijab' ri' e junam ruk' jun k'ua' ri ya chaqi'j chik, man k'o tä joron chupam, xuquje' e junam kuk' ri sutz' ri kek'am b'i jawije' chi' rumal ri kiäqiq'. Q'atom k'u tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi keb'e' na pa ri qas q'equm ri man kok tä wi' jub'iq' ri saqil, jawije' ri man k'o tä chi kelik wi loq. ¹⁸Je ri', rumal chi ruk' nimal käkib'ij taq tzij ri man k'o tä ki patän. Ruk' ru b'anik ri itzel taq ki rayinik, ri etzelal ri käka'n pa ri ki k'aslemal, käkikoj ki k'ux ri winaq. Kekisub' na ri winaq ri qas ki tasom chi kib' chkij ri nik'iaj winaq ri e sachinaq. ¹⁹Käkib'ij chke ri winaq chi kuya' käka'n xa jas ri käkaj käka'no, man rajwaxik tä k'ut keniman chik che ri Pixab'. Je' käkib'ij pune ta ne ri e are' tajin keniman chke ri itzel taq ki rayinik ri kätaqan pa kanima'. Ri e are' k'ut, je' ta ne e kojom che patäninelab'. Apachike ri ch'akaninaq puwi' jun winaq, wa' we winaq ri' are patänil re ri ch'akaninaq puwi'. ²⁰Ri winaq ri xkito' kib', ri ya

e elinaq chik chupam ri etzelal re ri uwächulew rumal ri retamaxik u wäch ri Qajaw Jesucristo ri To'l Qe, ri xketamaj u wäch pa kanima', te k'u ri' ketzelej chi chupam ri etzelal, kech'aktaj k'u rumal, ri k'isb'al re ri ki k'aslemal we winaq ri' sib'alaj k'äx na chuwäch ri nab'e. ²¹Are k'u utz na chke we ta mat xketamaj jas ri qas u b'eyal ri kajikomataj ri kanima' ri winaq cho ri Dios chuwäch ri ka'nom ri e are' kämik. Are la' chi xketamaj ri qas b'e, te k'u ri' xetzelej chi jumul chkij. Xkitas k'u kib' chrij ri Loq'alaj Tzij, ru Loq' Pixab' ri Dios ri yo'm chke. ²²Je' xb'antaj pa ri ki k'aslemal ri qas tzij ri káb'ixik: “Ri tz'!' kätzelej chutijik ri kuxab'aj. Are k'u ri aq ri ch'ajtajinaq chik, kuwolqotij rib' jumul chik pa ri xoq'ol,” —kächa ri'.

Waral käqil wi chi qas tzij käpe chi na jumul ri Qajaw Jesús

3 ¹Loq'alaj taq qachalal, are wa' we wuj ri' ri ukab' wuj ri nu tz'ib'am b'i chiwe. Pa taq ri kieb' wuj ri' nu tijom nu chuq'ab' chub'anik chi qas utz kixchomanik. Rumal ri' kixinpixb'aj, kintaqej k'u u na'taxik chiwe ronojel ri ya nu b'im chik. ²Chna'taj ri tzij chiwe ri b'im kan ojer kumal ri loq'alaj taq q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ru taqanik ri Qajaw Jesús ri To'l Qe ri k'utum kan chiwäch qumal uj, ri uj apóstoles ru taqo'n ri Are'.

³Nab'e k'ut qas rajwaxik chiwetamaj chi pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na winaq ri xa käkitze'j ki wäch konojel ri keq'ijilan che ri Dios, xuquje' ronojel ri qas utz, ri qas loq' cho ri Dios. We winaq ri' are xa käkitaqej na u b'anik ri itzel taq ki rayib'al. ⁴Käkitze'j na i wäch, käkita' na chiwe, käkib'ij: “¿A mat xub'ij kan ri Cristo chi käpetik? We je ri', ¿jawije' chi' k'o wi ri Are' kämik?” —kecha na. “Ri qa nan tat ojer e käminaq chi ri'. Ronojel k'u ri k'olik are xaq je wi petinaq loq tzaretaq ri xb'an u b'anik ruwächulew,” —kecha na ri e are'. ⁵Qas tzij chi ri e are' xa man kākaj taj kāketa maj chi ojer ri' xb'antaj ri kaj xuquje' ri ulew rumal ru taqanik ri Dios. K'o ri chaq'ij ulew ri xel loq pa ri ja', xuquje' k'o ri ulew ri xkanaj kan pa ri ja'. ⁶Xuquje' are rumal ri ja' re ri q'eqal jäb' chi xsach ki wäch ri winaq ojer cho ruwächulew. ⁷Are k'u ri kaj xuquje' ri ulew ri e k'o kämik, are rumal ru taqanik ri Dios e k'olom wa' rech xa keporoxik. Keporox k'u na rumal ri q'aq' pa ri q'ij ri kät'at na tzij rumal ri Dios, aretaq käsachisax na ki wäch ri itzel taq winaq ri man kekojon tä che ri Dios.

⁸Man xuwi tä k'u wa', loq'alaj taq qachalal, xane rajwaxik chi man käsach tä pi jolom chi chuwäch ri Dios ri jun q'ij are junam jas ri jun mil junab', ri jun mil junab' k'ut are junam jas ri jun q'ij chuwäch ri Are'. ⁹Ri Dios man xa tä káb'eytaj chub'anik ri kuchi'j, je' jas ri käkichomaj jujun winaq, xane xa u chajim paciencia quk' uj nimalaj qonojel. Man kraj tä ri Are' chi k'o jun käsach u wäch, xane are kraj chi konojel käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ri ki chomanik.

¹⁰Man k'o tä k'u jun retam ri qas q'ij ri käpe na ri Qajaw Jesús, xane je' kák'ulmataj na wa' jas ri kub'an jun elaq'om kok pa jun ja chaq'ab', ri man kuna' tä jun. Pa ri q'ij ri' käsach u wäch ri kaj, käjinin k'u na jas ru jininem jun nimalaj káb'raqaan käpetik. Ronojel k'u ri k'o chikaj, ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, ronojel ri k'olik keporox na, käsach k'u ki wäch rumal ri q'aq'. Ruwächulew, xuquje' ronojel ri k'o cho ruwächulew keporox na, käsach k'u na ki wäch.

¹¹We k'u ronojel ri k'olik je' u sachik u wäch wa' káb'an na, isib'alaj b'a' rajwaxik chi kijach iwib' pu q'ab' ri Dios, kitas iwib' chrij ronojel etzelal, kipatänij k'u ri Dios pa ri i k'aslemal kämik! ¹²Chixok b'a' il che reyxexik ru q'ij ri Dios,^b chib'ana k'u ri kixkowin che chub'anik chi käpe chanim. Pa ri q'ij ri' käporox na ri kaj, käsach k'u na u wäch wa' rumal ri q'aq'. Ronojel ri k'o chila' cho ri kaj kenikow na ri', keja'r k'u na wa'. ¹³Are k'u ri uj, ri uj qeye'm rilik ri k'ak' kaj, ri k'ak' uwächulew jas ru b'im kan ri Dios chqe. Chila' k'ut kák'oji wi na xaq xuwi ri utzil, ri jikomal.

¹⁴Je k'u ri', loq'alaj taq qachalal, ri ix ri tajin kiweyey chi ronojel wa' káb'antaj na, chikojo b'a' i chuq'ab' rech k'o utzil chixol ix ruk' ri Dios, ch'ajch'oj ri iwanima', man k'o tä k'u i mak cho ri Dios aretaq kopan ri q'ij. ¹⁵Chich'ob'o b'a' chi ri Dios u chajim paciencia quk' xa rumal chi kraj chi qonojel käqariq na ru tob'anik ri Are'. Je' xuquje' ri loq'alaj qachalal Pablo u tz'ib'am b'i wa' chiwe ruk' ri no'j ri yo'm che rumal ri Dios. ¹⁶Pa konojel taq ri wuj ri u tz'ib'am are tzijoninaq chrij ronojel wa' ri nu b'im chiwe. Qas tzij chi e k'o jujun chke ru tzij ri k'äx ki ch'ob'ik. Are k'u ri winaq ri man k'o tä ketam, xuquje' ri kojonelab' ri xa kieb' kanima' kekojonik, e are' käkijechb'a' ri käkib'ij we wuj ri', junam jas ri kaka'n che ri nik'iaj chik re ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Aretaq je' kaka'n wa', xa k'äx tajin käkik'am loq pa ki wi', käsach k'u na ki wäch.

¹⁷Are k'u ri ix, loq'alaj taq qachalal, rumal chi iwetam chi ronojel wa', chichajij b'a' iwib'. Mixch'aktaj ne rumal ri ki sub'unik ri b'anal taq etzelal, miya k'u kan ri qas tzij ri i taqem, ri ix kojoninaq wi, je' ta ne chi kixtzaq b'i pa jun siwan. ¹⁸Xane are qas chiwetamaj na u wäch ri Qajaw Jesucristo, ri To'l Qe, kák'oji k'u na i chuq'ab' rumal ri nimalaj u toq'ob' ru yo'm chiwe. iChnimarisax ta b'a' u q'ij ri Are' kämik xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na, ri man k'o tä ki k'isik! Amén.

^b 3:12 "Ru q'ij ri Dios": Are ri q'ij ri káb'an na ri k'isb'al q'atanik pa ki wi' ri winaq rumal ri Dios.

RI NAB'E CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri apóstol Juan käch'aw chrij ri Jun ri
käkowin chuya'ik ri qas k'aslemal

1 ¹Käqatz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe chrij ri Jun^a ri käyo'w ri Tzij ri käkowin chuya'ik ri qas k'aslemal. Ri Are' ya k'o chik aretaq mäjoq káb'an ri kajulew. Qa tatab'em ri xub'ij, qilom k'u ri Are' chwinaqil. Qas qa ka'yem ri Are', qas k'u qa chapom ruk' ri qa q'ab'. ²Ri uj qilom ri Jun ri käyo'w wa' we k'aslemal ri'. Ri Are' xuk'ut rib' chqaxol. Qa q'alajisam k'u wa', xuquje' qa tzijom wa' chiwe chi ruk' Are' k'o wi we k'aslemal ri' ri man k'o tä u k'isik. Ri käyo'w we k'aslemal ri', ruk' ri qa Tat k'o wi ri Are' nab'e, xuluk'utu k'u rib' chqawäch uj. ³Käqatzijoj k'u chiwe jachike ri qilom, jachike ri qa tom, rech ri ix xa ix jun chik quk' uj, je' jas ri uj qas tzij xa uj jun ruk' ri Dios qa Tat, xuquje' ruk' ri Jesucristo ru K'ojol. ⁴Käqatz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe rech qas käkikot ri iwanima'.

Ri Dios are käyo'w ri qas saqil

⁵Are wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuk'ut ri Jesucristo chqawäch, ri käqatzijoj uj chiwe ix: Je' jas ri q'ij kuya saqil pa qa wi', je ri' ri Dios kuya ri saqil re ri Qas Tzij pa qanima'. Ruk' Are' man k'o tä jub'iq' ri q'equm ri kub'ano chi käsach ri winaq. ⁶Rumal ri' we käqab'ij chi xa uj jun ruk' ri Dios, te k'u ri' jun wi ri qa chomab'al je' ta ne chi uj sachinaq pa ri q'equm, xaq uj b'anal taq tzij ri', man käqa'n tä ri' jas ri käqab'ij. ⁷We q'alaj pa ri qa k'aslemal chi kujb'in pa ri saqil, je' jas ri Dios k'o pa ri saqil, xa uj jun ri' nimalaj qonojel ri käqanimaj ri Qas Tzij. Are k'u ru kik'el ri Jesucristo ru K'ojol ri Dios kuch'aj ri qanima', käresaj ronojel ri qa mak.

⁸We käqab'ij chi man k'o tä qa mak, xa käqasub' qib' ri', man qas tzij tä ri' chi uj kojonelab'. ⁹We k'u käqab'ij cho ri Dios chi ri uj, uj ajmakib',

^a 1:1 Ri Jun ri kub'ij waral Are ri Jesucristo.

xuquje' kăqab'ij jas u wăch mak qa'nom, kuya' kăqakojo chi qas jikom ri kub'an na ri Dios quk'. Kusach k'u ri qa mak, kuch'aj ri qanima', kăresaj ronojel u wăch etzelal pa ri qa k'aslemal. ¹⁰We k'u kăqab'ij chi man k'o tă mak qa'nom, kăqa'n ri' chi ri Dios xaq Are jun b'anal tzij, man qas qa kojom tă ri' ru Loq' Pixab' ri Are'.

Ri Cristo are kăch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios

2 ¹Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, kintz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe che i pixb'exik rech man kixmakun taj. We k'u k'o jun chiwe ri kămakunik, k'o Jun ri kăch'aw pa qa wi' ruk' ri Dios qa Tat. Are ri Jesucristo, ri jikom ranima' pa ronojel. ²Ri Jesucristo are ri xkămisax rumal qech rech kăsachtaj ri qa mak, man xuwi tă k'u ri qa mak uj, xane xuquje' ri ki mak konojel ri winaq cho ruwăchulew.

³Q'alaj ri' chi qas tzij qetam u wăch ri Dios, we kăqanimaj ru Pixab' ri Are'. ⁴We k'u ne k'o jun kub'ij: "Qas wetam u wăch ri Dios," —kăcha ri', man kunimaj tă k'u ru Pixab', are b'anal tzij wa', man k'o tă k'u ri qas tzij pa ranima'. ⁵Jachin k'u ri kunimaj ru Pixab', tzij ri' chi qas kraj ri Dios. Xaq je ri' kujkowinik kăqetamaj na chi xa uj jun ruk' ri Are'. ⁶Jachin ri kub'ij chi xa jun ri are' ruk' ri Dios, rajwaxik ri' chi je' ru k'aslemal jas ru k'aslemal ri Jesucristo.

Ri k'ak' taqanik ri u yo'm kan ri Cristo

⁷Qachalal, man k'ak' tă wa' we taqanik ri' ri tajin kintz'ib'aj b'i chiwe, xane are wa' ri xyi' chiwe petinaq loq. We ojer taqanik ri' tzare wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri ya i tom chik. ⁸Pune i tom chi wa' ri kintz'ib'aj b'i chiwe, are je' ta ne k'ak' wa' we Pixab' ri' rumal chi qas b'antajinaq wa' pa ru k'aslemal ri Cristo, xuquje' pa ri i k'aslemal ix. Tajin kok'ow ri q'equm ri kub'ano chi kăsach ri winaq. Je' ta ne chi xsaqirik, kăq'alajin chi loq ri saqil re ri qas tzij.

⁹Jachin ri kub'ij chi kăb'in pa ri saqil re ri qas tzij, kăretzelaj k'u u wăch ri rachalal, k'ă sachinaq wa' we winaq ri' je' ta ne chi kăb'in pa ri q'equm. ¹⁰Ri winaq ri kraj ri rachalal k'o ri' pa ri saqil re ri qas tzij. Man k'o tă k'u jas k'o pa ranima' ri kăkowin chub'anik chi jun chik kătzaq pa ri mak. ¹¹Are k'u ri jun ri kăretzelaj u wăch ri rachalal je' ta ne chi k'o ri' pa ri q'equm, xuquje' pa ri q'equm kăb'in wi. Man kuch'ob' tă ri' jawije' ke' wi rumal chi man kăril tă ru b'e rumal ri q'equm.

¹²Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi ri Dios u sachom ri i mak rumal ri Jesucristo. ¹³Nan tat, kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi qas iwetam u wăch ri Cristo. Are ri Jun ri k'olinaq loq tzaretaq xchaptaj loq ronojel. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ri k'ă ix ak'al na rumal chi ix ch'akaninaq pa ri ch'oj chrij ri Itzel.

Nu tz'ib'am b'i wa' we wuj ri' chiwe ix, ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, rumal chi qas iwetam u wäch ri qa Tat ri k'o chila' chikaj. ¹⁴Nan tat, ri ya k'o chi i junab', nu tz'ib'am b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi qas iwetamam u wäch ri Cristo. Are wa' ri Jun ri k'olinaq loq tzaretaq xchaptaj loq ronojel. Nu tz'ib'am wa' we wuj ri' chiwe ix, ri k'à ix ak'al na, rumal chi k'o i chuq'ab' ri kuya ri Dios, i kojom k'u ru Tzij ri Are' pa ri iwanima', xuquje' rumal chi ix ch'akaninaq pa ri ch'oj chrij ri Itzel.

¹⁵Me' iwanima' ruk' ruwächulew, kuk' ri jastaq ri e k'o cho ruwächulew. Jachin ri ke' ranima' ruk' ruwächulew, man qas kraj tä ri ri Dios qa Tat. ¹⁶Ronojel k'u ri xaq ajuwächulew man ruk' tä ri Dios qa Tat käpe wi, xane xaq ajwaral wa'. Ri itzel taq u rayinik jun winaq, ri ki rayixik k'ia ki wäch jastaq ri utz käril wi jun, xuquje' ru b'anik nimal kuk' ri jastaq ajuwächulew, ronojel wa' xaq ajuwächulew wa'. Man ruk' tä ri Dios käpe wi. ¹⁷Ri uwächulew xa tajin käsach u wäch wa', xuquje' konojel ri jastaq ri utz käkil wi ri winaq. Jachin k'u ri kub'an ru rayib'al ri Dios, ri are' k'o na u k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

Kepe na winaq ri käka'n ki k'ulel che ri Cristo

¹⁸Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, uj k'o chik pa ri k'isb'al taq q'ij. Ri ix i tom chi käpe na jun ri kub'an u k'ulel che ri Cristo. Kämik k'ut ki k'utum chi kib' k'ia ri käka'n ki k'ulel che ri Cristo, rumal k'u ri' qetam chi uj k'o chik pa ri k'isb'al taq q'ij. ¹⁹We winaq ri' quk' uj xeb'el wi b'ik, man qas ajquk' tä k'u wa'. We ta qas tzij e ajquk' mat xeb'el b'i ri' chqaxol. Xeb'el k'u b'ik rech qas käq'alajinik chi man jun tä chke are ajquk'.

²⁰Ri ix k'ut, ri Cristo u yo'm ri Loq'alaj Espíritu pa ri iwanima'. Rumal k'u wa' iwonojel ri ix kich'ob'o jachike ri qas tzij. ²¹Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe rumal chi iwetam ri qas tzij ri kub'ij ru Tzij ri Dios, man rumal tä chi mat iwetam, xane rumal chi iwetam chi man käriqtaj tä jun b'anal tzij ri kub'ij ri qas tzij.

²²¿Jachin k'u ri b'anal tzij? Are ri' ri kub'ij chi ri Jesús man are tä ri Cristo, ri To'l Qe. Are wa' ri kub'an u k'ulel che ri Cristo. Man käkojon tä che ri Dios qa Tat, man käkojon tä k'u che ri Cristo ru K'ojol. ²³Jachin ri man käkojon tä che ru K'ojol ri Dios, man käkojon tä ri' che ri qa Tat. Jachin k'u ri kuq'alajisaj rib' chi kojoninaq che ru K'ojol ri Dios, kojoninaq ri' che ri qa Tat Dios xuquje'.

²⁴Chik'olo b'a' ix pa ri iwanima' ri Tzij ri i tom petinaq loq. We ri Tzij ri' ri i tom petinaq loq käk'oji kan pa ri iwanima', qas kixkanaj na kan xa jun ruk' ri Dios qa Tat xuquje' ruk' ru K'ojol. ²⁵Ri xuchi'j ri Cristo chi kuya chqe, are ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

²⁶Tajin kintz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' chiwe chkij ri winaq ri käkaj kixkisub'u. ²⁷Ri ix k'ut pa ri iwanima' k'o wi ri Loq'alaj Espíritu ri xuya ri

Jesucristo chiwe. Je ri' man rajwaxik taj chi k'o jun chik ri kuk'ut wa' we tzij ri' chiwäch, rumal chi tzare ri Loq'alaj Espíritu kuk'ut na ronojel chiwäch. Ri tijonik ri kuya ri Are' chiwe tzare qas tzij rumal chi ri Loq'alaj Espíritu man käkowin taj kub'an tzij. Chitajej b'a' u b'anik jas ri i b'anom ix, ri xa ix jun ruk' ri Cristo. Are wa' ri tijonik ru yo'm ri Loq'alaj Espíritu chiwe.

²⁸Je k'u ri', ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, chitajej u b'anik jas ri i b'anom ix, xa ix jun ruk' ri Cristo, rech kaku'b'i i k'ux chrij ri Are', man kixk'ix tä k'u chuwäch aretaq käpetik. ²⁹Ri ix iwetam chi ri Jesucristo jikom ranima'. We je ri' xuquje' iwetam ri' chi jachin ri kub'an ri qas utz, jikom k'u ri ranima', are ri' ralk'ual ri Dios.

Waral käqil wi ri käretamaj jun we qas ralk'ual ri Dios

3 ¹iChiwilampe! Ri Dios qa Tat sib'alaj kujraj je ri' chi u yo'm chqe chi káb'ix ralk'ual ri Dios chqe. Are k'u qas tzij wa'. Rumal ri' ri winaq ajuwächulew man käkich'ob' taj jas qa b'anik rumal chi man qas ketam tä u wäch ri Dios. ²Loq'alaj taq qachalal, ya uj ralk'ual ri Dios, mäja' k'u q'alaj jas ri kujel na. Qetam k'ut chi aretaq käpe ri Jesucristo, kuq'alajisaj k'u rib' chqawäch, kujjunamataj na ruk' ri Are' rumal chi käqil na u wäch ri Jesús jas ri qas u b'anik. ³Jachin k'u ri ku'l u k'ux chrij ri Cristo chi je wa' kel na aretaq käpe ri Are', kub'an na ch'ajch'oj che ri ranima', je' jas ri Jesucristo qas ch'ajch'oj ranima' ri Are'.

⁴Jachin k'u ri kämakunik, man käniman tä ri' che ru Loq' Pixab' ri Dios, are ajchaq' mak ri' rumal chi ri mak are ru xalq'atixik ri Pixab'. ⁵Ri ix iwetam chi ri Jesucristo xpe waral cho we uwächulew che resaxik ri qa mak. Ri Are' k'ut, man k'o tä jub'iq' u mak. ⁶Apachin k'u ri xa jun ruk' ri Cristo, man kutajej tä makunik ri'. Apachin jun ri kutajej makunik, man kojoninaq tä ri' che ri Cristo, man qas retam tä u wäch ri Are'. ⁷Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, chiwila' chi k'o jun mixsub'uwik! Jachin k'u ri kub'an ri qas jikom, ri qas utz pa ru k'aslemal, qas jikom ranima' ri winaq ri', je' jas ri Cristo, are jikom ranima' ri Are'. ⁸Jachin k'u ri kutajej kämakunik, ralk'ual ri Itzel wa'. Makuninaq k'u ri Itzel petinaq loq. Xa k'u rumal wa' xpe ri Cristo ru K'ojol ri Dios cho we uwächulew chusachik u wäch ru b'anom ri Itzel.

⁹Ri qas ralk'ual ri Dios man kutajej tä ri' ru b'anik ri mak rumal chi yo'm u k'aslemal rumal ri Dios. Man käkowin tä ri' kutajej u b'anik ri mak, rumal chi qas tzij are ralk'ual ri Dios. ¹⁰Q'alaj ri' jachin taq e ralk'ual ri Dios, jachin k'u taq e ralk'ual ri Itzel. Ri winaq ri man kub'an tä ri qas utzil, ri man kraj tä ri rachalal, man ralk'ual tä ri Dios ri'.

Rajwaxik käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik

¹¹Are k'u wa' ru Loq' Pixab' ri Dios ri i tom petinaq loq, chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik. ¹²Je' mäqa'no jas ri xub'an ri a Caín. Rumal chi

are ralk'ual ri Itzel, xukämisaj ru chaq'. ¿Jas k'u che xukämisaj? Je ri xub'ano rumal chi are ri a Caín tajin kub'an ri etzelal, are k'u ru chaq' tajin kub'an ri utzil.

¹³Qachalal, mikajmaj wa' we ketzelax i wäch kumal ri winaq ajuwächulew. ¹⁴Ri uj qetam chi uj elinaq chik pa ri kämikal re ri ojer qa k'aslemal, uj k'o chi k'u pa ri qas k'aslemal ri kuya ri Dios. Q'alaj wa' rumal chi qas tzij keqaj ri qachalal. Jachin k'u ri man kraj tä ri rachalal k'ä k'o ri' pa ri ojer u k'aslemal, je' ta ne käminaq ri'. ¹⁵Apachin ri käretzelaj u wäch ri rachalal, are jun kämisanel ri' cho ri Dios. Ri ix k'ut iwetam chi man k'o tä jun kämisanel k'o ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa ranima'. ¹⁶Ri uj qetam ri' jas u b'anik aretaq jun winaq qas kraj jun winaq chik, rumal chi ri Cristo sib'alaj xujraj, xuya k'u rib' pa kämikal rumal qech uj. Je ri' ri uj xuquje' rajwaxik käqaya qib' pa kämikal rumal kech ri qachalal. ¹⁷Je k'u ri', jachin ri k'o ri kajwataj che ru k'aslemal waral cho we uwächulew, käril k'u ri rachalal chi k'o u rajwaxik, te k'u ri' man kuya tä jub'iq' re ri rajwaxik che, ça tzij lo ri' chi qas kraj ri Dios ruk' ronojel ranima'? iMan qas tzij tä ri'! ¹⁸Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, meqaj ri qachalal xaq chqachi'! Xane rajwaxik käqak'ut ruk' ru b'anik utzil chi qas tzij keqaj ri qachalal.

Mäqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios

¹⁹Je ri' kuya' käqetamaj chi ri uj qas tzij ri käqatzijoj, xuquje' chi ri uj, uj rech ri Qas Tzij, man rajwaxik tä k'ut käqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios: ²⁰We käqana' pa qanima' chi k'o mak ri qa'nom, man rajwaxik taj käqaxej qib' rumal chi ri Dios k'o na u chuq'ab' chuwäch ri qanima', retam k'u ronojel ri qa chomanik, ronojel ri käqa'no. ²¹Je ri', loq'alaj taq qachalal, we käqana' pa ri qanima' chi man k'o tä mak ri qa'nom, man rajwaxik tä ri' käqaxej qib' kujok chuwäch ri Dios. ²²Ri Are' k'ut kuya na chqe apachike ri käqaj käqata' che, rumal chi tajin keqanimaj ru taqanik, xuquje' tajin käqa'no jachike ri utz käril wi ri Are'. ²³Are k'u wa' ru taqanik ri Dios, chi kujkojon che ri Jesucristo ru K'ojol, xuquje' chi käqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik jas ri uj u taqom wi. ²⁴Jachin taq ri käkinimaj ri kätaqan wi ri Are', xa e jun ri' ruk' ri Dios, xuquje' ri Dios qas k'o pa kanima' ri e are'. Rumal k'u ri Loq'alaj Espíritu ru yo'm chqe, qetam chi ri Are' k'o pa ri qanima'.

Rajwaxik käqetamaj jachike ri Espíritu rech ri Dios xuquje' jachike ri espíritu ri kub'an u k'ulel che ri Cristo

4 ¹Loq'alaj taq qachalal, mikoj ri ki tzij konojel ri winaq ri käkib'ij chi ri espíritu ri k'o kuk' yo'm chke rumal ri Dios, xane chiwila na we ri espíritu ri k'o kuk' qas rech ri Dios o man rech taj. Je ri', rumal chi tajin kek'iar cho ruwächulew ri b'anal taq tzij ri käkib'ij chi qas e q'alajisal taq

re ru Loq' Pixab' ri Dios. ²Are k'u wa' kiwetamablej re jachin ri qas tzij k'o ri Espíritu rech ri Dios ruk'. Jachin ri kukojo, xuquje' ri kuq'alajisaj chi ri Jesucristo qas tzij xpe waral cho ruwächulew chwinaqil, are ri' ri k'o ri Espíritu rech ri Dios ruk'. ³Jachin k'u ri man kákojon taj, man kuq'alajisaj tä k'ut chi qas tzij xpe ri Jesús waral cho we uwächulew chwinaqil, man are tä ri Espíritu rech ri Dios ri k'o ruk' ri winaq ri', xane are ri espíritu ri kub'an u k'u'lel che ri Cristo. I tom k'ut chi kápe na wa' we espíritu ri', k'o chi k'u kámik cho ruwächulew.

⁴Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, ri ix, ix rech ri Dios. Ix ch'akaninaq k'u pa ki wi' we winaq ri' ri xaq e b'anal taq tzij rumal chi ri Loq'alaj Espíritu ri k'o pa ri iwanima' k'o na u chuq'ab' chuwäch ri espíritu ri k'o pa kanima' ri winaq ajuwächulew. ⁵We winaq ri' e ajuwächulew, rumal k'u ri' xuwi kákitzizoj ri ki chomanik ri winaq ajuwächulew. Ri winaq k'ut ajuwächulew utz kákita ri kákib'ij. ⁶Ri uj, uj rech ri Dios. Apachike winaq ri qas retam u wäch ri Dios kuta ri' ri qa tzij. Jachin k'u ri man rech tä ri Dios man kuta tä ri'. Je ri' kujkowinik káqetamaj jachin ri k'o ri Espíritu pa ranima' ri kub'ij ri Qas Tzij, káqetamaj k'ut jachin ri k'o ri espíritu pa ranima' ri kub'an sub'unik.

Waral káqil wi chi ri Dios kujraj nimalaj qonojel

⁷Loq'alaj taq qachalal, rajwaxik chi káqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik, rumal chi ri Dios kujraj. Jachin ri kraj ri rachalal, ralk'ual ri Dios ri', xuquje' qas retam u wäch ri' ri Dios. ⁸Jachin k'u ri man kraj tä ri rachalal, man qas retam tä u wäch ri Dios ri'. Je ri', rumal chi ri Dios kujraj nimalaj qonojel. ⁹Ri Dios xuk'ut chqawäch chi kujraj aretaq xutaq loq ru K'ojol, ri xa jun k'olik, cho ruwächulew rech rumal ri Are' k'o ri qa k'aslemal. ¹⁰Je ri' kuya' káqilo chi qas tzij kujraj ri Dios. Man are tä chi ri uj káqaj ri Dios, xane chi ri Are' kujraj uj, xutaq k'u loq ri u K'ojol rech kákámisax ri Are' rumal qech, rech kásachtaj ri qa mak.

¹¹Loq'alaj taq qachalal, we je wa' u b'anom ri Dios chqe rumal chi sib'alaj kujraj, ri uj xuquje' rajwaxik káqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik. ¹²Man k'o tä jun winaq ilowinaq u wäch ri Dios. We k'u ri uj káqaj qib' ri jun ruk' ri jun chik, ri Dios qas k'o ri' pa qanima'. Qas kub'an k'u na tz'aqat ri rutzil ranima' ri Dios pa ri qa k'aslemal. ¹³Q'alaj chi xa uj jun ruk' ri Dios, xuquje' chi ri Are' qas k'o pa qanima' uj rumal chi u yo'm chqe ri Loq'alaj Espíritu rech ri Are'. ¹⁴Ri uj k'ut qilom, xuquje' káqaq'alajisaj chi ri Dios qa Tat xutaq loq ru K'ojol rech kok che To'l Ke ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. ¹⁵Apachin ri kukojo, xuquje' kuq'alajisaj chi ri Jesús are ru K'ojol ri Dios, we winaq ri' xa jun ri' ruk' ri Dios. Xuquje' ri Dios qas k'o pa ranima' ri are'.

¹⁶Je ri' ri uj qetamam, xuquje' qa kojom chi qas kujraj ri Dios. Ri Dios keraj konojel ri winaq. Jachin k'u ri amaq'el keraj ri winaq, xa jun ri' ruk'

ri Dios, xuquje' ri Dios qas k'o ri' pa ranima'. ¹⁷Je ri' qas kub'an na tz'aqat ri rutzil ranima' ri Dios pa ri qanima' uj, man k'o tä k'u jas käqaxej wi qib' pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa ki wi' ri winaq. Jas k'u ri u b'anik ri Jesucristo waral cho we uwächulew, are je' ri qa b'anik uj xuquje'. ¹⁸We qetam chi ri Dios kujraj, man käqaxej tä qib' ri'. Xane ri rutzil ranima' ri Dios kub'ano chi man käqaxej tä qib'. We jun kuxej rib', kuriq k'äx je' ta ne chi tajin kuk'äjisaj u wäch ri' chb'il rib'. Xaq je ri', we jun kuxej rib' man qas kraj tä ri' ri Dios.

¹⁹Ri uj käqaj ri Dios rumal chi ri Are' xujraj uj nab'e. ²⁰We k'o jun kub'ij: "Ri in kwaj ri Dios," —kächa ri', te k'u ri' käretzelaj u wäch ri rachalal, are jun b'anal tzij ri'. We jun man kraj tä ri rachalal ri rilom u wäch, man käkowin tä ri' kraj ri Dios ri man rilom tä u wäch. ²¹Ri Are' u yo'm we Pixab' ri' chqe ri kub'ij: Jachin ri kraj ri Dios, rajwaxik ri' xuquje' chi kraj ri rachalal, —kächa'.

**We kujkojonik, kujch'akan na puwi' ronojel
ri man utz taj re ruwächulew**

5 ¹Jachin ri kukojo chi ri Jesús are ri Cristo ri To'l Qe, ralk'ual ri Dios ri'. Jachin ri loq' ri ki tat jujun ak'alab' chuwäch, xuquje' e loq' ri' chuwäch ri ralk'ual ri tata'. ²Aretaq käqaj ri Dios, xuquje' käqanimaj ru Pixab', käqetamaj k'u ri' chi keqaj ri ralk'ual ri Dios. ³We jun winaq kraj ri Dios, kel kub'ij wa' chi kunimaj ru Loq' Pixab' ri Are'. Ru taqanik ri Dios k'ut, man k'äx tä ki nimaxik. ⁴Jachin k'u ri qas ralk'ual ri Dios käch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj rech ruwächulew. We qas kujkojon che ri Dios, kujkowinik kujch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj ajuwächulew. ⁵Xaq xuwi ri jun ri kukojo chi ri Jesús are u K'ojol ri Dios, käkowinik käch'akan na puwi' ronojel ri man utz taj re ruwächulew.

Ri Loq'alaj Espíritu kuq'alajisaj chi ri Jesús are u K'ojol ri Dios

⁶Ri Jesucristo xpe cho ruwächulew, xq'alajin k'u wa' chi are u K'ojol ri Dios aretaq xb'an u qasna', xuquje' aretaq xkämisaxik, xel k'u u kik'el. Man xuwi taj xq'alajin wa' aretaq xb'an u qasna', xane rumal ri joron re ri qasna' xuquje' rumal ru kik'el ri xelik aretaq xkämisaxik. Ri Loq'alaj Espíritu are xq'alajisan wa' rumal chi ri Loq'alaj Espíritu xaq xuwi kub'ij ri qas tzij. ⁷E oxib' ri e k'o pa ri kaj ri käkiq'alajisaj ri qas tzij: ri qa Tat, ri u Tzij, xuquje' ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios. We oxib' ri' xa jun ri käkiq'alajisaj. ⁸Xuquje' oxib' ri e k'o cho ruwächulew ri käkiq'alajisaj ri qas tzij: ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios, ri joron re ri qasna', xuquje' ru kik'el ri Cristo. We oxib' ri' junam ri ki q'alajisanik. ⁹Ri uj käqakojo ri ki tzij ri winaq chrij ri xkilo, xuquje' chrij ri xkito. Nim k'u na u b'anik ri xuq'alajisaj ri Dios chrij ri Cristo ru K'ojol. ¹⁰Jachin ri käkojon che ru K'ojol ri Dios, u kojom ri' pa ranima' jas ri xub'ij ri Dios chrij ri Cristo ri

u K'ojol. Jachin k'u ri man käkojon tä che ri Dios u b'anom ri' chi ri Dios xaq Are' b'anal tzij rumal chi man u kojom tä ri xuq'alajisaj ri Dios chrij ri Cristo ru K'ojol. ¹¹Are wa' ri xuq'alajisaj ri Dios, chi ri Are' u yo'm qa k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. We k'aslemal ri' käqariq na wa' ruk' ri u K'ojol ri Are'. ¹²Jachin ri k'o ru K'ojol ri Dios pa ranima' k'o u k'aslemal ri'. Jachin k'u ri man k'o tä ru K'ojol ri Dios pa ranima' man k'o tä u k'aslemal ri'.

**Are wa' ri k'isb'al re ri carta jawije' ri apóstol
kuya wi jujun taq pixb'enik chik**

¹³Nu tz'ib'am b'i wa' we wuj ri' chiwe, ix ri' ri ix kojoninaq che ru K'ojol ri Dios, rech qas kiwetamaj chi k'o na i k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

¹⁴Ku'l k'u qa k'ux chrij ri Dios chi apachike ri käqaj käqata' che, kutatab'ej na wa' ri käqab'ij che, we are u rayib'al ri Are'. ¹⁵We qetam chi ri Dios kujuto aretaq käqa'n orar, qetam ri' chi kuya chqe ri käqata' che.

¹⁶We k'o jun käril ri rachalal käqaj pa jun mak ri man käk'aman tä b'i pa ri kämikal, rajwaxik ri' kub'an orar puwi'. Je ri' ri Dios kuya na u k'aslemal ri qachalal. Are wa' ri käb'an chke ri keqaj pa ri mak ri man käk'aman tä b'i pa ri kämikal. K'o k'u mak ri käk'aman b'i pa ri kämikal, man kinb'ij tä k'ut chi kib'an orar rech käsachtaj wa' we mak ri'. ¹⁷Ronojel u wäch etzelal, are mak ri'. K'o k'u mak ri man käk'aman tä b'i pa ri kämikal.

¹⁸Qetam chi jun qas ralk'ual ri Dios man kutaqej tä makunik, rumal chi ru K'ojol ri Dios are kächajin che, man käkowin tä ri Itzel chub'anik k'äx che.

¹⁹Ri uj qetam chi uj rech ri Dios, konojel k'u ri winaq ajuwächulew e k'o pu q'ab' ri Itzel.

²⁰Qetam k'ut chi ri u K'ojol ri Dios petinaq cho ruwächulew, u yo'm k'u ri qa no'j rech käqetamaj u wäch ri qas Dios. Ri uj, xa uj jun ruk' ri Dios. Kel kub'ij wa' chi xa uj jun ruk' ri Jesucristo ru K'ojol. Are k'u wa' ri qas Dios, kuya k'u ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. ²¹Ix ri', ri ix je' ta ne alaj taq walk'ual, ichtitasa iwib' chkij taq ri dioses ri man qas e Dios taj! Amén.

RI UKAB' CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

Ri apóstol Juan käch'aw chrij ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios

¹In wa', in k'amal ki b'e ri kojonelab', ri ya in nim winaq chik. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chawe at, wachalal, at ri' ri qachalal chichu' ri cha'tal rumal ri Dios, xuquje' chke taq ri awal at. Qas tzij sib'alaj ix loq' chnuwäch, man xuwi tä k'u chnuwäch in, xane xuquje' chkiwäch konojel ri ketam ri Qas Tzij. ²Sib'alaj kixwaj rumal rech ri Jun ri käyo'w ri Qas Tzij ri k'o pa qanima' uj nimalaj qonojel. Käk'o'ji k'u na wa' pa qanima' uj amaq'el ronojel q'ij. ³Are ta ri Dios qa Tat xuquje' ri Qajaw Jesucristo ru K'ojol ri Are' kel u k'ux chiwe, kutoq'ob'isaj i wäch, kub'an k'ut chi kuxlan ri iwanima' rumal chi i taqem ri Qas Tzij, amaq'el k'ut kiwaj iwib'.

⁴Sib'alaj käkikot wanima' rumal chi nu riqom jujun chke ri awal ri tajin käkitaqej ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios, junam jas ri taqanik ri yo'm chqe rumal ri Are'. ⁵Kämik ri', wachalal, katinb'ochi'j chi nimalaj qonojel kääqaj qib' chb'il taq qib', ri jun ruk' ri jun chik. Wa' we taqanik ri' ri kintz'ib'aj b'i chawe, man k'ak' tä ri'. Xane are wa' ri yo'm loq chqe uj nab'e kanoq. ⁶Wa' we taqanik ri' chi kääqaj qib', are wa' kel kub'ij chi rajwaxik chi kujniman che ri Dios pa ronojel ri käätaqan wi ri Are'. Ru taqanik ri Are', jas ri i tom petinaq loq, are chi kääqaj qib' chb'il taq qib' ri jun ruk' ri jun chik.

Waral kääqil wi jas ri ki b'anik ri winaq ri kekisub' niki'iaj winaq chik

⁷E k'ia chi k'ut ri winaq ri kesub'unik ri e k'o cho ruwächulew, ri man käkikoj taj chi ri Jesucristo xpe waral cho we uwächulew chwinaqil, ri man kääkiq'alajisaj tä wa'. Jachin jun winaq ri je' u b'anik wa', are qas käs'ub'unik, xuquje' are jun chke ri xinb'ij chi kepetik, ri qas kääka'n na ki k'u'lel che ri Cristo. ⁸Chiwila b'a' iwib' ix chi mat käsach u wäch ronojel ri utzil ri i b'anom, xane qas kiriq na tz'aqat ri rajil u k'exel wa'.

⁹Apachin jun winaq ri man kääku'b'i tä u k'ux ruk' ru tijonik ri Cristo, xane kutzukuj niki'iaj tijonik chik ri man are taj, man k'o tä ri Dios ruk'.

Ri winaq ri kutajej ru tijonik ri Cristo, are wa' we winaq ri' k'o ri Dios qa Tat ruk', xuquje' ri Cristo ru K'ojol ri Dios. ¹⁰We k'o jun winaq ri kopan iwuk', man are tä k'u ru tijonik ri Cristo ri kuk'utu, mik'ulaj wa' we winaq ri' cho iwachoch, mib'ij ne che: “iAre ta ri Dios ke' uk' la!” —mixcha che. ¹¹Je ri', rumal chi ri kojonel ri je' kub'ij wa', kub'an re ri etzelal ri kub'an we winaq ri'.

Waral käqariq wi ri k'isb'al re we carta ri'

¹²Are ri in k'ut, k'o k'ia ri kwaj kinb'ij b'i chiwe. Man kwaj tä k'ut xaq kintz'ib'aj b'i wa' cho jun wuj. Chuk'exwäch wa', kinweyej na chi kinopan iwuk' che iwilik. Je ri' kuya' kintz'ijon na iwuk' chwinaqil rech qas kujkikot na junam.

¹³Ri ral ri loq'alaj awachalal ri xuquje' e cha'tal rumal ri Dios käkiya b'i rutzil a wäch. Amén.

RI UROX CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUAN

**Ri apóstol Juan káikotik rumal ri utzil ri
kub'an ri loq'alaj rachi'l Gayo**

¹In wa', in k'amal ki b'e ri kojonelab', ri ya in nim winaq chik. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chawe at, loq'alaj wachi'l Gayo, rumal chi qas tzij at loq' chnuwäch.

²Loq'alaj wachalal, tajin kinb'an orar, kinta' k'u che ri Dios chi man xaq tä katyawajik, xane chi utz kab'an na pa ronojel, junam jas ri utzalaj a k'aslemal chuwäch ri Dios. ³Sib'alaj xinkikotik aretaq xeb'ul jujun qachalal wuk' waral, xkitzijos k'u chwe chi sib'alaj jikom ri awanima' chunimaxik ri Qas Tzij, chi qas kataqej u b'anik ri kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios pa ronojel ri kab'ano. ⁴Man k'o tä k'u jas ri kuya nimalaj kikitomal chwe je' jas ri u tzijol ri kinto chi ri kojonelab', ri je' ta ne e walk'ual in, tajin kákitaqej ri Qas Tzij pa ri ki k'aslemal.

⁵Loq'alaj wachalal, sib'alaj utz ri' ri tajin kab'an che ki to'ik ri qachalal, che ki patänixik pa ronojel, más k'u na chke ri qachalal ri kraj naj kepe wi, ri man awetam tä ki wäch. ⁶We qachalal ri' ki b'im chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o waral chi sib'alaj e loq' chawäch. Chab'ana b'a' toq'ob', chaya b'i ronojel ri kajwataj chke che ri ki b'inem rumal chi utz káril wi wa' ri Dios. Je ri' kekowinik kákitaqej ri ki b'e. ⁷Ri e are' k'ut e elinaq b'ik chupatänixik ri Jesucristo. Man k'o tä k'u jas ki k'amom chke ri winaq ri man e kojonelab' taj che ki to'ik kib'. ⁸Rumal ri' rajwaxik chi ri uj káqaya ri rajwaxik chke. Je ri' tajin keqato' chutzijoxik ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral káqil wi ri itzelalaj u noj ri Diótrefes

⁹Ri in xintz'ib'aj b'i jun wuj chke ri qachalal kojonelab' chila' iwuk', are k'u ri Diótrefes man kunimaj tä ri kujtaqan wi rumal chi ri are' kub'an nimal, kraj chi xaq xuwi ri are' kok che k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab'. ¹⁰Rumal ri', aretaq kinopan iwuk', kinb'ij na ronojel ri tajin

kub'an ri are' chkiwäch ri qachalal kojonelab'. Ri are' kub'ij ri man utz taj, xaq b'anal tzij ri' ri kuyak tzij chqij. Man käku'b'i tä u k'ux ruk' wa', xane xuquje' man keuk'ulaj tä ri qachalal ri keopan che ki solixik ri kojonelab'. Jachin k'u taq ri kek'ulanik, kub'ij chke chi man kuya' taj kekik'ulaj ri qachalal, te k'u ri' keresaj b'i chkixol ri qachalal kojonelab'.

¹¹Loq'alaj wachalal, mab'an awe ri itzel taq ki no'j nik'iaj chik, xane chab'ana awe ri utzalaj taq no'j. Jachin ri kub'an ri qas utzil, are rech ri Dios wa'. Jachin k'u ri kub'an ri man utz taj, man qas retam tä u wäch ri Dios ri'.

Waral käqil wi chi ri Demetrio kub'an ri qas utzil

¹²Konojel käkib'ij chi ri Demetrio are utzalaj winaq. Je ri' xuquje' ri Qas Tzij re ru Loq' Pixab' ri Dios je' kuq'alajisaj wa' chrij. Ri uj xuquje' käqaq'alajisaj chi qas tzij ronojel wa'. iRi ix k'ut iwetam chi ri käqab'ij are ri qas tzij!

Ri apóstol Juan kuya b'i rutzil ki wäch ri qachalal

¹³Ri in k'ut, k'o k'ia ri kwaj kinb'ij chawe, man kwaj tä k'ut xaq kintz'ib'aj b'i wa' cho jun wuj. ¹⁴Je ri', rumal chi kinweyej na chi kinwil a wäch chanim. Aretaq käqariq qib' kuya' kujtzijon na chwinaqil chrij ronojel.

¹⁵Chuxlan b'a' ra wanima'. Ri awachi'l ri e k'o waral wuk' in ri ketam a wäch käkiya b'i rutzil a wäch. Chab'ana b'a' toq'ob' chwe, chaya rutzil ki wäch chkijujunal ri e k'o chila' ri qas e utz quk'.

RI CARTA RI XUTZ'IB'AJ RI SAN JUDAS

Ri apóstol Judas kuchap u tz'ib'axik jun carta chke konojel ri kojonelab'

¹In wa', ri Judas, in patänil re ri Jesucristo, xuquje' in u chaq' ri Jacobo. Kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chke konojel ri e sik'im rumal ri Dios qa Tat, ri kojonelab' ri u b'anom rech chke, ri xuquje' e u chajim rumal chi xa e jun ruk' ri Jesucristo. ²Are ta b'a' ri Dios sib'alaj kel u k'ux chiwe, kutoq'ob'isaj na i wäch, kub'ano chi qas kuxlan ri iwanima', xuquje' kub'ano chi kina' pa ri iwanima' chi ri Are' sib'alaj kixraj nimalaj iwonojel.

Waral käqil wi jas ki wäch ri achijab' ri käkiya tjonik xa che ki sub'ik ri winaq

³Loq'alaj taq qachalal, nim ri rayinik ri k'o pa wanima' petinaq loq chi kintz'ib'aj b'i chiwe chrij ri xub'an ri Dios che qa to'ik nimalaj qonojel. Kämik k'ut kinchomaj chi sib'alaj rajwaxik na kintz'ib'aj b'i wa' we wuj ri' chiwe che i pixb'exik, rech kikoj i chuq'ab' chuto'ik u wi' ri ix kojoninaq wi, ri xa jumul xyi' wa' rumal ri Dios chke ri winaq ri e rech ri Are'. ⁴Je ri', rumal chi e k'o jujun achijab' e okinaq chixol chk'uyl. We achijab' ri' tzojer loq u b'im ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chi ya'tal chke chi käq'at na tzij pa ki wi' chi käk'äjisax ki wäch. Itzel taq achijab' wa' ri käkib'ij chi we jun winaq käkojon che ru toq'ob' ri Dios, kuya' kub'ano jachike ri kraj, we utz, we man utz taj. Man kekojon tä che ri Dios, man kekojon tä k'u che ri Jesucristo ri xuwi ri Are', are Qajaw ri k'o u taqanik pa qa wi'.

⁵Kwaj k'ut kinna'taj chiwe ri xk'ulmataj ojer, pune iwetam chi wa'. Are chi ri Qajaw Dios xeresaj loq ri winaq aj Israel pa ri tinimit Egipto, te k'u ri' xusach ki wäch ri winaq ri man xekojon tä che, ri e k'o chkixol. ⁶Xuquje' taq ri ángeles ri xemakunik, ri xkitzujukij ki taqanik ri man ya'tal tä chke, xkiya k'u kan ri qas ki k'olib'al. We ángeles ri' e tz'aptal

kämik rumal ri Dios pa ri q'equm. Sib'alaj utz u b'anom che kichapik, k'ä kopan na ri nimalaj q'ij aretaq kâq'at na tzij pa ki wi', man k'o tä k'u kitzoqopitajik. ⁷Xuquje' ri winaq ri xek'oji ojer pa ri tinimit Sodoma, ri tinimit Gomorra^a kachi'l ri winaq ri xek'oji pa taq ri tinimit chkinaqaj, je' xka'no jas ri xka'n ri ángeles ri xemakunik. Xuquje' xkijach kib' chub'anik ronojel u wäch etzelal. Je' xka'no jas ri kâka'n ri tz'i' ri xaq kâkiriq kib', man k'o tä k'u ki pixab'. Xkiya k'u kib' chub'anik ri itzel taq ki rayinik, xuquje' ronojel u wäch ri man utz taj ri man taqal tä u b'anik. Konojel k'u wa' tajin kâk'âjisax ki wäch, e k'o kan pa ri q'aq' ri man kâchuptaj taj. Wa' we xb'antajik ri' are jun k'utb'al wa' chqawäch uj kämik nimalaj qonojel, chi qas tzij kâpe na ri q'ij aretaq kâk'âjisax na ki wäch ri ajmakib'.

⁸Pune k'o we k'utb'al ri' chkiwäch ri achijab' ri kâkik'ut jech' taq tijonik, are ki yo'm u q'ij ri ki chik', kâkitz'iloj ri kanima' xuquje' ri ki cuerpo ruk' ri ki mak, kâketzelay u wäch ru taqanik ri Qajaw Dios, xuquje' kekiyoq' ri k'o taqanik pa ki q'ab' ri qas nimaq ki q'ij, kâkib'ij k'u ri äwas u b'ixik chkij ri e are'. ⁹Ri arcángel Miguel, aretaq tajin kâch'ojin ruk' ri Itzel chrij ri u cuerpo ri qa mam Moisés, man xukoch' taj chub'ixik k'âx taq tzij che ri are' chuq'atik tzij puwi' chi kâk'âjisax na u wäch, xane xaq xuwi xub'ij che: "iAre ta ri Qajaw Dios katyajowik!" —xcha che. ¹⁰Are k'u we achijab' ri' ri e okinaq chixol chk'uyl kâkib'ij ri äwas u b'ixik chrij apachike ri man kâkich'ob' taj. Are k'u ri xaq ketam pa ke wi, je' jas ri xaq ketam ri awaj aj pa taq juyub' ri man k'o tä ki chomab'al, kâkikoj wa', je ri' chi xa kâsach ki wäch rumal.

¹¹iToq'ob' k'u ki wäch wa' we winaq ri'! Rumal chi kâka'n ke jas ri xub'an ri a Caín ojer ri xukâmisaj ru chaq'. Xuquje' ri e are', xaq rech kâkiriq puaq, ki jalom ri ki b'e jas ri xub'an ri tat Balaam ojer, xub'an sub'unik chke ri winaq. Je' k'u kâka'n na we achijab' ri', kâsach na ki wäch jas ri xub'an ri tat Coré ojer, ri xkâmisax rumal ri Dios rumal chi xuwalijisaj rib' chrij ri qa mam Moisés. ¹²We achijab' ri' sib'alaj k'âx ri kâka'no. Xaq e esal taq k'ixb'al pa taq ri i nimaq'ij aretaq kimulij iwib' ruk' kikitomal rumal chi kiwaj iwib', kixwi' k'u ruk' utzil. Ri e are' kewi' iwuk', kâkitij ronojel ri kâkaj, xaq k'u tze' kâkilij. Man kek'ix taj, man k'o tä k'u nim chkiwäch. Xuwi ri e are' kâkilij kib'. E je' ta ne ajuyuq'ab' ri man kena'taj tä ri ki chij chke. E junam ruk' ri sutz' ri man kuk'am tä jäb', ri kek'am b'i rumal ri kiâqiq'. E junam kuk' ri che' ri man kewâchin taj, pune are u q'ijol ri kâkiya ki wäch. E je' ta ne ri che' ri xechaq'ijik, ri e b'oqom chi apanoq, ri ya e kâminaq chik. ¹³E junam ruk' ri nimalaj ja' re ri mar aretaq kepe ri nimaq taq uwoja' ri kewoqow puwi'. Ri kewoqow k'u ri achijab' ri', are ri kâka'no, ri qas are k'ixb'al chkiwäch konojel. E je'

^a v.7 Chawila' ri Sodoma y ri Gomorra pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

ta ne ch'imil ri ki sachom ri ki b'e cho ri kaj. We achijab' ri' q'atom tzij pa ki wi' rumal ri Dios chi kek'äjisaxik, keb'e' k'u na pa ri qas q'equm ri man käk'o'ji tä na saqil, jawije' ri man k'o tä chi kelik wi loq.

¹⁴Xuquje' ri qa mam Enoc, ri uwuq ki tat tinimit chxixol ri winaq re ri uwächulew ri xechaptaj ruk' ri qa mam Adán ojer, xub'ij ri b'im che ri are' rumal ri Dios chrij ri kaka'n na we itzel taq winaq ri'. Are wa' ri xub'ij: "iChiwilampe!" —kächa'. "Ri Qajaw Jesús käpetik e rachi'l jujun mil ri loq'alaj taq ángeles rech ri Are'. ¹⁵Käpe ri Are' rech kuluq'tata tzij pa ki wi' konojel ri winaq. Kuq'at k'u na tzij pa ki wi' ri b'anal taq etzelal chi käk'äjisax na ki wäch rumal ri itzel taq k'äx ri ka'nom, xuquje' rumal ri k'ia u wäch taq tzij ri äwas ki b'ixik ri ki b'im chrij ri Dios," —xcha ri'. ¹⁶We winaq ri' xaq amaq'el käkich'a' kib', keyoq'on chkij nik'iaj chik, xuwi k'u käkitzukuj u b'anik ri itzel taq ki rayinik ri e are'. Käkib'ij taq tzij xa chub'anik nimal, utz k'u ki ch'ab'exik ri winaq kaka'no xaq rech k'o ri käkik'am na chkij.

Käb'ix chke ri kojonelab' jas ri rajwaxik chi kaka'no

¹⁷Are k'u ri ix, loq'alaj taq qachalal, chna'taj chiwe ri tzij ri b'im kan ojer kumal ri apóstoles, ri u taqo'n ri Qajaw Jesucristo. ¹⁸Xkib'ij k'u kan chiwe: "Pa ri k'isb'al taq q'ij kepe na winaq ri xa käkitze'j ki wäch konojel ri keq'ijilan ri Dios, xuquje' ronojel ri qas utz, ri qas loq' cho ri Dios. Ri e are' xuwi käkilij na u b'anik ri itzel taq ki rayinik," —xecha ri'. ¹⁹E are taq wa' ri kekojow ki k'ux ri qachalal rech käkitasala kib'. Utz käkil wi ri winaq ri' ru b'anik xaq jas ri käkaj ri e are', man k'o tä k'u ri Espíritu rech ri Dios pa kanima'.

²⁰Ri ix k'ut, loq'alaj taq qachalal, iqas chixkojonoq! Qas chixkojon che ru Loq' Pixab' ri Dios. Chib'ana b'a' orar ruk' ri chuq'ab' ri käyi' chiwe rumal ri Loq'alaj Espíritu. ²¹Chiwilij b'a' iwib' rech qas kina' pa ri iwanima', xuquje' qas kich'ob'o chi ri Dios sib'alaj kixraj. Chiweyey b'a' ri q'ij aretaq ri Qajaw Jesucristo qas kutoq'ob'isaj na qa wäch, kuya chqe ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik.

²²Ri qachalal ri xaq kieb' ki k'ux kekojonik, chitoq'ob'isaj ki wäch, cheipixb'aj k'ut rech qas jikom ri kanima'. ²³Cheito' b'a', cheiwesaj chuwäch ru q'aq'al ri k'äjisab'al ki wäch ri man keniman tä che ri Dios. Rajwaxik chi kel i k'ux chke ri jule' chik, pune k'u qas rajwaxik chi kiwil na iwib' chi man kixtzaq tä ix chupam ri ki mak. iTzel b'a' chiwila ri etzelal ri tajin kaka'no! Xa k'u michap koq ri katz'iaq ri tz'ilob'tajinaq rumal ri itzelalaj ki k'aslemal, xane chixej iwib' chuwäch wa'.

Che ri Dios ri xa jun k'olik ya'tal wi chi känimarisax u q'ij

²⁴Ri Dios are xa jun k'olik, ri qas k'o u no'j che ronojel. Käkowin k'u ri Are' che qa to'ik. Are wa' ri qa Dios ri k'o u chuq'ab' che i chajixik

rech man kixtzaq tä pa mak. Ri Are' kub'an na chi ch'ajch'oj ri iwanima' ix, rech kixkowinik ruk' nimalaj kikitomal kixopan chuwäch ri Are' ri sib'alaj känimarisax u q'ij, ri k'o je'lalaj u juluwem. ²⁵Che k'u ri Dios ri xa jun k'olik, ri käkowin che qa to'ik, che ri Are' taqal wi chi känimarisax na u q'ij, taqalik chi nim na u b'anik ri Are' chkiwäch konojel, chi k'o na ri nimalaj u chuq'ab' pa ki wi' konojel, xuquje' chi xuwi ri Are' k'o taqanik pu q'ab' rumal ri Qajaw Jesucristo tzpa ru chaplexik loq ronojel ri k'olik k'ä we kämik ri', xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na ri man k'o tä ki k'isik. Amén.

RI XQ'ALAJISAX CHUWÄCH RI SAN JUAN

Waral käqil wi ri xuq'alajisaj ri Jesucristo chuwäch ri apóstol Juan

1 ¹Are wa' ri xuq'alajisaj ri Dios chuwäch ri Jesucristo rech ri Are' kuq'alajisaj chi chkiwäch ri patänil taq re chrij ri käb'antaj na chanim. Ri Jesucristo xuq'alajisaj wa' chuwäch ri Juan ri patänil re rumal jun ángel ri xutaq loq. ²Are k'u ri Juan xub'ij ri qas tzij chrij ronojel ri xrilo. Xutzizoj kan ri qas tzij chrij ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesucristo.

³Utz re jachin ri kusik'ij u wäch we wuj ri', xuquje' utz ke jachin taq ri käkitatab'ej u sik'ixik ri tzij ri yo'm rumal ri Loq'alaj Espíritu ri tz'ib'tal chupam we wuj ri', käkinimaj k'u ri kub'ij rumal chi naqaj chik k'o wi ri q'ij aretaq käb'antaj na ronojel wa'.

Ri apóstol Juan kuchap u tz'ib'axik b'i jun carta chke taq ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub' tinimit ri e k'o pa Asia

⁴In wa', ri Juan, kintz'ib'aj b'i we wuj ri' chiwe ix, qachalal kojonelab', ri ix k'o pa ri wuqub' tinimit re Asia. Are ta b'a' ri Dios xuquje' ri wuqub' espíritus ri e k'o chuwäch ri je'lalaj u t'uylub'al këtoq'ob'isan i wäch, kub'ano chi kuxlan ri iwanima'. Are wa' ri Dios ri k'o kämik, ri k'o ojer, ri käpe na. ⁵Xuquje' ri Jesucristo kutoq'ob'isaj ta na i wäch, kub'an ta na chi kuxlan iwanima'. Ri Are' are ri q'alajisal re ru Tzij ri Dios ri jikom ranima', ri nab'e xk'astaj chkixol ri käminaqib', ri k'o u taqanik pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab' cho we uwächulew. Ri Cristo kujraj, xujuch'aj k'u che ri qa mak ruk' ru k'el. ⁶Xujukoj che nimaq taq taqanelab', xuquje' che sacerdotes chupatänixik ri Dios, ru Tat. iChnimarisax ta b'a' u q'ij, chtaqaq ta k'ut amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik! Amén.

⁷iChiwilampe', ri Cristo petinaq pa ri sutz'! Konojel winaq käkil na wa', xuquje' ri xeb'anow k'äx che käkil na u wäch. Ronojel ki wäch winaq cho ruwächulew keb'oq' na aretaq käkil ri Are' käpetik. Je', qas je' kel wi na.

⁸“Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra re ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. In k'ut ri chapleb'al, in ri' ri k'isb'al re ronojel.” Je wa'

kub'ij ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk', ri k'o kämik, ri k'o ojer, ri xuquje' käpe na.

Ri apóstol Juan xril ri Cristo nimarisam chi u q'ij

⁹In wa' ri Juan, in iwachalal ri tajin kinriq k'äx junam iwuk' ix. Yo'm k'u chwe rumal ri Jesucristo chi kinchajij paciencia, je' jas ri yo'm chiwe ix. Je ri' junam kujek'ol na chila' jawije' ri kätaqan wi ri Dios. Ri in, in ajpache', in k'o pa jun alaj ch'äqap ulew, Patmos u b'i', ri k'o pa ri mar, xa rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesucristo. ¹⁰Xk'ulmataj pa jun q'ij domingo (ri käb'ix “u q'ij ri Qajaw” che) chi xchaptaj ri wanima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espiritu. Te' xinto k'o Jun ri sib'alaj ko xch'aw loq chwij, je' ta ne ru ch'ab'al jun tun. ¹¹Ri xch'awik, je wa' xub'ij: Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra re ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. In k'ut ri chapleb'al, in ri' ri k'isb'al re ronojel. Chatz'ib'aj pa jun wuj ri kawilo, te k'u ri' kataq b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa taq ri wuqub' tinimit ri e k'o pa Asia, ri tinimit Éfeso, ri Esmirna, ri Pérgamo, ri Tiatira, ri Sardis, ri Filadelfia, xuquje' ri tinimit Laodicea, —xcha ri' chwe.

¹²Xinka'y k'u chwij che rilik jachin ri xch'awik. Aretaq je wa' xinb'ano, xinwil wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq. ¹³Te k'u ri' pa ki n'ik'iajal ri wuqub' u tak'alib'al kantela xinwil Jun ri junam ruk' ru k'ojol jun winaq. U kojom k'u jun atz'iaq ri kopan k'ä chuqul raqan, ximital cho u k'ux ruk' jun pas re q'än puaq. ¹⁴Ri u wi' are sib'alaj saqlolaj je' jas ri ch'ajch'oj rismal chij, junam jas ri saq tew. Ri u waq'äch k'ut, kenikowik je' jas ri u xaq q'aq'. ¹⁵Ri raqan kejuluwik junam jas ri ch'ich' bronce ri porom pa horno, ri ch'ajch'ob'isam k'ut. Ri käch'awik are junam ruk' ri ki chojojem k'ia nimaq taq ja'. ¹⁶Ruk'am ri Are' wuqub' ch'imil pa ru wikiäq'ab', elinaq k'u loq jun machete pu chi' ri t'ist'ik u wi' ri xuquje' kieb' u pu chi'. Ru palaj sib'alaj käjuluwik je' jas ru juluwem ri q'ij aretaq man k'o tä jub'iq' ri sutz' cho ri kaj.

¹⁷Aretaq xinwilo, xintzaq chuwäch je' ta ne ri xinkämik. Ri Are' k'ut xuya ru wikiäq'ab' pa nu wi', te k'u ri' xub'ij chwe: iMaxej awib'! In ri' ri nab'e, in ri' ri k'isb'al re ronojel. ¹⁸Ri in, in k'aslik. Pune xinkämik, in k'asal chik kämik, man k'o tä k'u u k'isik ri nu k'aslemal. Pa nu q'ab' k'o wi ri lawe re ri kämikal xuquje' ri lawe re ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib'. ¹⁹Chatz'ib'aj b'a' ri awilom, xuquje' ri k'o chanim ri tajin kawilo. Chatz'ib'aj xuquje' ronojel ri käb'antaj na aretaq e ok'owinaq chi wa' we ri'. ²⁰Are wa' ri kel kub'ij ri tijonik ri man etamtal taj chkij ri wuqub' ch'imil ri xawilo ri wuk'am pa ri nu wikiäq'ab', xuquje' ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'än puaq: Ri wuqub' ch'imil e are' käkik'exwächij ri k'amal taq ki b'e^a ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit

^a 1:20 Ri tzij “k'amal ki b'e” are wa' ri tzij “ángel” pa castellano.

re Asia. Are k'u ri wuqub' u tak'alib'al kantela e are taq wa' ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri wuqub' tinimit, —xcha ri Are' chwe.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso

2 ¹Te k'u ri' xub'ij: Chatz'ib'aj b'i wa' we tzij ri' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Éfeso: “Ri Jun ri ruk'am ri wuqub' ch'imil pa ru wikiäq'ab', ri käb'in chkixol ri wuqub' u tak'alib'al kantela re q'an puaq, je' kub'ij wa': ²Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi sib'alaj tajin katchakunik, xuquje' chi kachajij paciencia pa ronojel. Wetam chi man kakoch' tä a wäch chke ri itzel taq winaq. Wetam chi qas awilom ri ki k'aslemal ri winaq ri käka'n che kib' chi e apóstoles, man qas e are' tä k'ut. Awilom k'ut chi xaq e b'anal taq tzij. ³Pune a riqom k'äx, a chajim paciencia. Pune nim ri chak a b'anom rumal wech in, man at kosinaq taj. ⁴K'o k'u ri tajin kinwil chawij, chi man je' tä chi ri nu loq'al chawäch jas ri nab'e. ⁵Chna'taj b'a' chawe jawije' ri at qajinaq wi, chak'exa k'u ra chomanik, chak'exa rawanima'. Chachaplej chi na ri tajin kab'an nab'e. We ta man je' kab'an wa', chanim kine' che awilik, kinwesaj na ru tak'alib'al a kantela pa ru k'olib'al we ta mat at tzelejinaq ruk' ri Dios. ⁶Pune je ri', utz kinwil ri tajin kab'ano chi tzel kawil wi ri käka'n ri jule' winaq nicolaítas. Ri in xuquje' kinwetzelay u wäch ri tajin käka'no. ⁷Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan puwi' ri itzel, kinya na re ru wäch ri che' re k'aslemal ri k'o pa ri je'lalaj k'olib'al jawije' k'o wi ri Dios ri käb'ix “Paraíso” che,” —kächa ri'.

Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna

⁸Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Esmirna: “Ri Jun ri k'o nab'e, ri xuquje' are ri k'isb'al, ri xkäm na kanoq, te k'u ri' xk'astaj chkixol ri käminaqib', je' kub'ij wa': ⁹In wetam chi tajin kariq k'äx, wetam chi at meb'a', pune ta ne we ta käb'ix ri qas tzij, at q'inom. Wetam chi katyoq' kumal ri winaq ri käkib'ij chi e aj Israel. Man e aj Israel tä k'ut, xane e jun komon winaq ri e rech ri Satanás. ¹⁰Maxej awib' rumal ri k'äx ri kariq na. ¡Tampe'! Ri Itzel kub'an na chi e k'o jujun chiwe ri keb'ok pa che' che rilik we qas tzij iwonojel ix, ix kojonelab'. Lajuj q'ij käb'an na k'äx chiwe. Chataqej b'a' ri kojoniq k'ä katkäm na. Ri in k'ut kinya na ri k'aslemal chawe che tojb'al awe je' ta ne are jun corona ri kakoj chajolom. ¹¹Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri käch'akan na puwi' ri itzel man kuriq tä na k'äx rumal ri ukab' kämik'al,” —kächa ri Are'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo**

¹²Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Pérgamo: “Ri Jun ri ruk'am ri machete t'list'ik u wi', ri kieb' u pu chi', je' kub'ij wa': ¹³Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, xuquje' wetam chi at k'o chila' jawije' ri këtaqan wi ri Satanás. Pune je ri' tajin kataqej nu patänixik, at kojoninaq chwe, man xaya tä k'u kan ri a kojonik aretaq xkämisax ri Antipas ri patänil we ri jikom ranima' chila' pa ri tinimit jawije' këtaqan wi ri Satanás. ¹⁴K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij, chi e k'o jujun winaq awuk' ri man këkaj taj këkiya kan ru tijonik ri tat Balaam ri xukoj u k'ux ri tat Balac rech keutaqchi'j ri winaq aj Israel che mak chutijik ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' chub'anik ke jas ri këka'n ri tz'i' ri xaq këkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ¹⁵Xuquje' e k'o jujun winaq awuk' ri man këkaj taj këkiya kan ri ki tijonik ri jule' winaq nicolaítas, ri tzel kinwil wi. ¹⁶Rumal ri' chak'exa ri awanima', chak'exa ri a chomanik. We ta mat je' kab'an wa', chanim kinopan na iwuk', kinch'ojin na kuk' ri winaq ri' ruk' ri machete ri kel pa nu chi'. ¹⁷Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab': Jachin ri këch'akan puwi' ri itzel kinya na re ri maná^b ri k'u'talik, xuquje' kinya na che ri are' jun alaj saq ab'aj ri tz'ib'tal wi jun k'ak' b'i'aj, ri man k'o tä jun etamaninaq, xane xaq xuwi ri këk'amowik,” —kächä ri'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira**

¹⁸Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Tiatira: “Ru K'ojol ri Dios, ri kënikow ru waq'äch je' jas ri u xaq q'aq', ri xuquje' kejuluw ri raqan junam ruk' ri ch'ich' bronce ri ch'ajch'ob'isam, je' kub'ij wa': ¹⁹Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam ri rutzil awanima', wetam k'ut chi k'o a kojonik, chi kachajij paciencia, xuquje' chi tajin kinapatänij. Wetam k'ut chi ri tajin kab'an këmik nim na chuwäch ri xab'an kan nab'e. ²⁰K'o k'u ri man utz taj ri tajin kinwil chawij: chi xaq utz kawil wi k'o ri ixoq Jezabel awuk', ri kub'ij chi kuq'alajisaj tzij ri yo'm che rumal ri Dios, ri keusub' k'u ri patänil taq we ruk' ri tijonik ri kuya chke rech këka'n ke jas ri këka'n ri tz'i' ri xaq këkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri are' kub'ij chke chi kuya' këkitij ke ri wa ri yo'm chkiwäch taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq.

^b 2:17 “Maná”: Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

21 Ri in xaq weye'm chi kuk'ex u chomanik, kuk'ex k'u ranima' we ixoq ri'. Man kraj tä k'ut kuya kan u b'anik ri nimalaj mak ri tajin kub'ano. 22 Ri in kintaq na b'i jun k'äxalaj yab'il chrij we ixoq ri', xuquje' kinb'an na chi sib'alaj käkiriq na k'äx ri tajin kaka'n ri nimalaj mak ruk' we ixoq ri' we ri e are' man käksiya tä kan u b'anik ri mak ri tajin kub'an ri ixoq. 23 Ri ral ri ixoq keinkämisaj na, je ri' konojel ri qachalal kojonelab' kaketamaj na chi in wetam ri ki chomanik ri winaq xuquje' ri k'o pa kanima'. Kinya k'u na chiwe chijujunal ri tojb'al re ronojel ri i b'anom. 24 Are k'u ri nik'iaj iwachalal chik ri e k'o pa Tiatira, ri ix ri man kitaqej tä we tijonik ri', ri man k'o tä iwetamam chrij ru tijonik ri Satanás ri man etamtal taj ri käkib'ij ri nik'iaj chi sib'alaj k'äx u ch'ob'ik wa', kinb'ij chiwe chi man k'o tä chi na jas jun eqa'n chik kinya na chiwij. 25 Qas utz b'a' chib'ana chuk'olik ri k'o iwuk' k'ä kinopan na iwuk'. 26 Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, ri xuquje' käkitaqej u b'anik jachike ri kwaj chi káb'anik k'ä chuk'isb'al ronojel, kinya na taqanik pa ki q'ab' pa ki wi' konojel ki wäch winaq ri e k'o cho ruwächulew. 27 Je' jas ri in yo'm taqanik pa nu q'ab' rumal ri nu Tat, ketaqan k'u na pa ki wi' konojel ki wäch winaq ruk' jun vara re ch'ich', kekipaxij k'u na je' ta ne chi e t'uy re ulew. 28 Xuquje' kinya na ri ch'imil re ri u saqirib'al chke. 29 Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espiritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri Are'.

**Waral kähil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis**

3 ¹Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Sardis: “Ri Jun ri k'o ri wuqub' espíritus rech ri Dios ruk', xuquje' ri ruk'am ri wuqub' ch'imil, je' kub'ij wa': Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Pune elinaq u tzijol chi at k'aslik, at käminaq k'ut pa ri a mak. ²Chatk'astajoq, chab'ana ru b'anik ri k'ä k'o awuk' ri xa jub'iq' man käsach u wäch. Wilom k'ut ri tajin kab'ano chi man jikom tä ri' cho ri nu Dios. ³Chna'taj chawe ri tijonik ri a tom. Chataqej jas ri kub'ij, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik. We man katk'astajik, kinopan na awuk' je' jas jun elaq'om, man awetam tä k'ut jachike hora kinopanik. ⁴Pune je ri' e k'o k'u jujun winaq chila' pa Sardis ri man ki tz'ilom tä ri katz'iaq, xane ch'ajch'oj ri kanima'. E are taq wa' keb'in na junam wuk', ki kojom saq katz'iaq rumal chi taqal wa' chke. ⁵Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel käkikoj na saq katz'iaq. Man kinchup tä k'u ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal, xane kinq'alajisaj na ri ki b'i' chuwäch ri nu Tat, xuquje' chkiwäch ri ángeles ri e k'o ruk'. ⁶Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espiritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia**

⁷Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Filadelfia: “Ri Jun ri sib'alaj loq' ri kub'ij ri qas tzij, ri k'o ri lawe ruk' rech ri qa mam David ri nim taqanel, ri aretaq kujaq ri porta man k'o tä jun käkowin chutz'apixik, aretaq k'u kutz'apij wa' man k'o tä jun käkowin chujaqik, je' kub'ij wa': ⁸Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano. Nu yo'm k'u jun porta chawäch ri jaqtalik, ri man k'o tä jun käkowinik kutz'apij. Pune b'a' xa jub'iq' ri a chuq'ab' k'olik, a nimam ri nu tzij, man katk'ixtaj tä k'u chub'ixik chi at kojoninaq chwe. ⁹iChatampe! Are k'u ri jun komon winaq ri e rech ri Satanás, ri b'anal taq tzij ri' ri käkib'ij chi qas e aj Israel, pune man qas tzij tä ri', ri in kinb'ano chi ri e are' keb'e' na, kexuki k'u na chawäch rech käketamaj chi at loq' chnuwäch. ¹⁰A nimam ri nu taqanik chi rajwaxik kachajij paciencia, rumal k'u ri' katinto' na chuwäch ri nimalaj k'äxk'ol ri käpe na pa ki wi' konojel ri winaq cho we uwächulew che rilik we utz o man utz taj ri kaka'no. ¹¹Chanim kinopan na. Qas utz b'a' chab'ana chuk'olik ri k'o awuk' rech man k'o tä jun kämajow ri tojb'al awe. ¹²Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, keinkoj na che raqan ja pa ri nimalaj rachoch ri nu Dios. Man käpe tä k'u ri q'ij ri keb'el na chila'. Kintz'ib'aj k'u na ru b'i' ri nu Dios chkij, xuquje' ru b'i' ru tinimit ri nu Dios, ri k'ak' Jerusalén ri käqaj na loq' chila' chikaj ruk' ri nu Dios. Xuquje' kintz'ib'aj na ri k'ak' nu b'i' chkij. ¹³Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —kächa ri Are'.

**Waral käqil wi ri tzij ri xtz'ib'ax b'i chke ri qachalal
kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea**

¹⁴Chatz'ib'aj b'i we tzij ri' xuquje' che ri k'amal ki b'e ri qachalal kojonelab' ri e k'o pa ri tinimit Laodicea: “Ri Jun ri ajchaq'el ri Qas Tzij, ri q'alajisanel ri jikom ranima' chub'ixik ri qas tzij, ri Jun ri xkoj rumal ri Dios chub'anik ronojel ri k'olik, je' kub'ij wa': ¹⁵Ri in wetam ronojel ri tajin kab'ano, wetam chi man qas tä jorob'inaq ra wanima', xuquje' chi man qas tä miq'inaq. Are ta kwaj in chi qas ta at jorob'inaq o qas ta at miq'inaq. ¹⁶Rumal k'u rech chi xaq saqli'l ri awanima', man are tä joron, man are tä k'u k'atän, xa katinwupij na loq' pa nu chi'. ¹⁷Ri at kab'ij chi at q'inom, chi a riqom utzil. Kab'ij chi man k'o tä jas rajwaxik chawe. Man kana' tä k'u pa rawanima' chi sib'alaj k'äx ri a b'antajik. iToq'ob' a wäch! Man k'o tä ri katel wi, at meb'a', at moy, xuquje' at ch'analik. ¹⁸Rumal ri' katinpib'aj chi chaloq'o awe ri q'än puaq ri k'o wuk', ri b'anom ch'ajch'oj che pa q'aq' rech qas tzij at q'inom. Xuquje' chaloq'o awe ri saq atz'iaq

ri k'o wuk' rech kakojo, je ri' käch'uqtaq ri awij ri ch'analik ri xa käresaj a k'ixb'al. Xuquje' chaloq'o awe ri kunab'al ri k'o wuk' ri kukunaj ri a waq'äch rech katkowinik katka'yik. ¹⁹Ri in keinyajo xuquje' kink'äjisaj ki wäch konojel ri e loq' chnuwäch. Chatok b'a' il, chak'exa ri awanima', chak'exa k'u ri a chomanik. ²⁰iChatampe!! Ri in tajin kinch'aw chi' ri uchija, xaq k'u in tak'al chila'. Jachin ri kuto chi kinch'awik, kujaq k'u ri uchija, kinok na ruk' pa ja, kinwi' na junam ruk', ri are' k'ut käwi' na junam wuk' in. ²¹Jachin taq ri kech'akan na puwi' ri itzel, kinya na chke chi ket'uyi wuk' pa ri je'lalaj nu t'uyulib'al, je' jas ri in xinch'akan puwi' ri itzel, xint'uyi k'u ruk' ri nu Tat pa ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Are'. ²²Apachin ri u jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej ri kub'ij ri Loq'alaj Espíritu chke taq ri qachalal kojonelab',” —xcha k'u ri Are'.

Waral käqil wi ri q'ijilanik ri käb'an chila' chikaj

4 ¹Aretaq xb'antaj ronojel wa', te' xinwilo k'o jun porta jaqtaq pa ri kaj, te k'u ri' xinta ri Jun ri xinuch'ab'ej loq nab'e ri je' ta ne u ch'ab'al jun nimalaj tun, xub'ij k'u chwe: Chatpaqal loq je wa', kink'ut k'u na chawäch ri rajwaxik käb'antaj na aretaq e b'antajinaq chi ronojel wa' we ri', —xcha chwe.

²Chanim k'ut xchaptaj ri wanima' rumal ru chuq'ab' ri Loq'alaj Espíritu. Te' xinwilo k'o jun je'lalaj t'uyulib'al kojom pa ri kaj. K'o k'u Jun t'uyul chila'. ³Ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri' je' u b'antajik jas jun je'lalaj ab'aj re jaspe,^c o junam ruk' jun ab'aj re cornalina ri sib'alaj käjuluwik. K'o jun räxkiäq'ab' ri sib'alaj käjuluwik chrij ri je'lalaj t'uyulib'al je' jas jun ab'aj re esmeralda. ⁴Xuquje' chrij ri je'lalaj t'uyulib'al ri' e k'o chi juwinaq kiejeb' je'lalaj taq t'uyulib'al chik ri e t'uyut'oj wi juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Ri tata'ib' ki kojom saq katz'iaq, k'o jujun corona re q'än puaq chkijolom. ⁵Che ri nabe' je'lalaj t'uyulib'al kel loq kaypa', wojojem, xuquje' kiäqulja. Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al e k'o wuqub' chäj ri kenikowik. E are k'u wa' ri wuqub' espíritus rech ri Dios. ⁶Chuwäch ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' k'o jun mar ri je' ta ne vidrio ri kuya' käka'y jun chupam.

Pu nik'iajal ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al xuquje' chrij ri t'uyulib'al e k'o kiejeb' ri je' kepe ángeles, ri k'o k'ia ki waq'äch chkiwäch xuquje' chkij. ⁷Ri nab'e chke je' käpe jun koj. Ri ukab' je' käpe jun ama' wakäx. Ri urox junam u ka'yeb'al ruk' jun winaq. Ri ukaj je' käpe jun nimalaj xik ri tajin kärapapik. ⁸Ri kiejeb' awaj k'o waqib' ki xik' chkijujunal, nojinaq k'u ri rij xuquje' ri u xe' ri ki xik' che waq'ächaj. Paq'ij chi chaq'ab' man ketäni tä chub'ixik:

^c 4:3 Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, e are' ab'aj wa' ri paqal kajil.

Loq'alaj Dios, loq'alaj Dios, loq'alaj
 Dios,
 ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk',
 ri k'o ojer, ri k'o kämik,
 ri xuquje' käpe na,

—kecha ri'.

⁹Amaq'el aretaq ri kiejeb' ri je' kepe ángeles käkinimarisaj u q'ij, käkiya u q'ij, käkiya k'u maltioxinik che ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri xaq tajin wi k'asal pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, ¹⁰are chi' kexuki ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' chuwäch ri Jun ri k'o pa ri je'lalaj t'uyulib'al, käkesaj ri ki corona chuwäch ri t'uyulib'al, käkiq'ijilaj k'ut, käkib'ij:

¹¹Qajaw xuquje' qa Dios,
 taqalik chi känimarisax q'ij la,
 chi käyi' q'ij la, chi käb'ix che la
 chi k'o nimalaj chuq'ab' la
 rumal chi lal b'anowinaq la
 ronojel ri k'olik,
 xaq k'u rumal ri rayib'al la e k'olik
 xuquje' xeb'anik,

—kecha ri e are'.

Waral käqil wi ri jun b'otom wuj ri xusol ri Alaj Chij

5 ¹Te k'u ri' xinwilo chi ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ruk'am jun b'otom wuj pa ru wikiäq'ab', ri tz'ib'tal rij xuquje' ru pam. Tz'apim wa' ruk' wuqub' t'iqb'al. ²Te' xinwil jun ángel ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ri ko xuraq u chi', xub'ij: ¿Jachin ya'tal che chi kuch'ol apan ri t'iqb'al chrij ri b'otom wuj, kusol k'ut? —xcha'.

³Man k'o tä k'u jun. Man k'o tä pa ri kaj, man k'o tä cho ruwächulew, man k'o tä k'u chuxe' ri ulew pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib'. Man k'o tä jun ri käkownik kusol ri b'otom wuj che rilik ri k'o chupam. ⁴Ri in k'ut sib'alaj xinoq'lik rumal chi man xriqtaj tä jun ri ya'tal che chi kusol ri b'otom wuj, käril ri k'o chupam, kusik'ij k'u u wäch. ⁵Jun k'u chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xub'ij chwe: Matoq' chik. Chawilampe' ri Koj rech ru tinimit ri Judá,^d jun chke ri rachalaxik ri qa mam David ri nim taqanel ojer. Ri Are' ch'akaninaq puwi' ronojel, rumal k'u ri' ya'tal che chi kuch'ol apan ri wuqub' t'iqb'al chrij ri b'otom wuj, kusol k'u na wa', —xcha chwe.

⁶Te k'u ri' xinwil jun Alaj Chij pu nik'iajal ronojel, jawije' k'o wi ri je'lalaj t'uyulib'al, chkixol ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje' chkixol ri k'amal

^d5:5 “Ri Koj rech ru tinimit ri Judá” are jun chke ru b'! ri Cristo, o ri Mesías ri xyi' che ojer.

taq ki b'e ri kojonelab'. Ri Alaj Chij ri' Are chakalik, pune k'o etal chrij chi xkämisaxik, xyi' che sipanik cho ri Dios. K'o wuqub' ru k'a', xuquje' k'o wuqub' u waq'äch. Are k'u wa' ri wuqub' espíritu rech ri Dios ri e taqom b'i cho ronojel ruwächulew. ⁷Ri Alaj Chij k'ut, xqeb' ruk' ri Jun chik ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al ri ruk'am ri b'otom wuj pa ru wikiäq'ab'. Xuk'am k'u ri b'otom wuj pu q'ab'. ⁸Aretaq xuk'am ri b'otom wuj, ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xuquje' ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki chuwäch ri Alaj Chij. Konojel k'o ki q'ojom, arpa u b'i', xuquje' kuk'am jujun laq re q'än puaq nojinaq che incienso. Ri incienso are ri oración ri kaka'n ri winaq ri e rech ri Dios. ⁹Xkib'ixoj k'u we k'ak' b'ix ri':

Che la ya'tal wi ru k'amik ri b'otom wuj,
 kech'ol k'u la ri t'iqb'al chrij
 rumal chi xkämisax la,
 xyi' k'u la che sipanik cho ri Dios.
 Xujloq' la ruk' ri kik'el la
 chkixol konojel ki wäch winaq
 cho ronojel ruwächulew
 rech uj rech chi ri Dios,
 chkixol winaq ri jalajoj keka'yik,
 ri jalajoj kech'awik,
 chkixol k'u winaq
 ri jalajoj taq ki tinimit.

¹⁰ Xujkoj la che nimaq taq taqanelab',
 che sacerdotes chupatänixik ri qa Dios.

Kujtaqan k'u na puwi' ruwächulew.

¹¹ Te ri' xinka'yik, xinta k'u ri ki ch'ab'al k'ialaj taq ángeles ri ki sutim rij ri je'lalaj t'uyulib'al, ki sutim kij ri je' kepe ángeles, xuquje' ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Sib'alaj e k'ia ri ángeles k'olik chi man keajilitaj taj. ¹² Ko xech'awik, xkib'ij:

Ri Alaj Chij ri xkämisaxik
 ri xyi' che sipanik cho ri Dios
 taqalik káb'ix che chi k'o
 u taqanik puwi' ronojel
 xuquje' chi k'o nimalaj u q'inomal,
 chi k'o nimalaj u no'j,
 xuquje' chi k'o nimalaj u chuq'ab'.
 Taqal k'ut chi nim kil wi,
 käyi' u q'ij, xuquje' käq'ijilaxik.

¹³ Te k'u ri' xinto xech'aw konojel ri e b'anom rumal ri Dios, ri e k'o pa ri kaj, ri e k'o cho ruwächulew, ri e k'o chuxe' ri ulew pa ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', ri e k'o pa ri mar, konojel k'u ri e k'o pa ri kajulew, xkib'ij k'ut:

Che ri Jun ri t'uyul pa ri je'lalaj t'uyulib'al
 xuquje' che ri Alaj Chij,
 chke ri e Are' taqal wi
 chi känimarisax ki q'ij,
 nim keil wi, käyi' ki q'ij,
 taqal k'ut käb'ixik chi k'o nimalaj
 ki chuq'ab' puwi' ronojel
 amaq'el pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na,
 —xecha'.

¹⁴Are k'u ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xkib'ij: iJe' ta chel wi! —xecha ri'.
 Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xexuki'k, xkiq'ijilaj ri
 Jun ri man k'o tä u kämik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Waral käqil wi chi ri Alaj Chij kuchap ki ch'olik ri wuqub' t'iqb'al

6 ¹Te k'u ri' xinwil ri Alaj Chij xuch'ol apan ri nab'e chke ri wuqub'
 t'iqb'al. Xinta k'ut xch'aw jun chke ri kiejeb' ri je' kepe ángeles. Ru
 ch'ab'al junam ruk' jun kiäqulja, xub'ij k'ut: iTasa'j, chawilampe! —xcha
 chwe.

²Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej saq rij, ri jun ri kiejeninaq chrij ruk'am
 jun k'iäqb'al ch'ab' pu q'ab'. Te k'u ri' xyi' jun u corona. Xel k'u b'i
 chuch'akik ronojel, xutajej k'u ch'akanik.

³Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri ukab' t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 ukab' chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

⁴Xel loq jun kiej chik, kiäq rij. Are k'u ri jun ri kiejeninaq chrij xyi'
 taqanik pu q'ab' che resaxik ri utzil chkixol ri winaq cho ruwächulew,
 rech käkikämisala kib'. Xyi' k'u jun nimalaj machete che.

⁵Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri urox t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 urox chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

Xinka'yik, xinwil k'u jun kiej q'eq rij, ri jun ri kiejeninaq chrij ruk'am
 jun pajb'al pu q'ab'. ⁶Te k'u ri' xinto k'o jun ri xch'aw loq chkixol ri
 kiejeb' ri je' kepe ángeles, xub'ij: Xa rajil kieb' libra triko, xa rajil waqib'
 libra cebada, ri puaq ri kuch'ak jun ajchak che ri jun q'ij. Xaq b'a' mab'an
 k'äx che ri aceite o ri vino, —xcha'.

⁷Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri ukaj t'iqb'al, xinto xch'aw ri
 ukaj chke ri je' kepe ángeles, xub'ij: iTasa'j, chawilampe! —xcha chwe.

⁸Xinka'yik, te' xinwil jun kiej q'än rij, ri jun ri kiejeninaq chrij,
 “Kämikal” u b'i, ternetal k'u rumal jun ri kuk'exwächij ri ki k'olib'al ri
 käminaqib' (ri käb'ix “Hades” che). Te k'u ri' xyi' taqanik pu q'ab' puwi'
 ri ukaj u tz'aqatil ruwächulew rech keukämisaj ri winaq ruk' ch'oj, ruk'
 wi'jal, ruk' yab'il, xuquje' kuk' k'analaj taq awaj aj pa taq juyub'.

⁹Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uro' t'iqb'al, xinwil ri kanima' ri
 kojonelab' ri xekämisax rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'olotal

k'u chuxe' ri ta'b'al toq'ob'. ¹⁰Ri e are' ko xech'awik, xkib'ij: Qajaw, loq'alaj qa Dios ri jikom anima' la, çjampa' kâq'at la tzij pa ki wi' ri winaq ajuwächulew ri xujkikâmisaj, käya k'u la rajil u k'exel ri qa kämikal chke? —xecha'.

¹¹Te k'u ri' xyi' jujun saq ki q'u' chkijujunal, xb'ix chke chi keuxlan chi na kieb' oxib' q'ij k'ä kätz'aqat na ri kajilb'alil ri kachalal ri kekâmisax na rumal ru patänixik ri Cristo, junam jas ri e are'.

¹²Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uwaq t'iqb'al, xinka'yik, te' xinwilo xub'an jun nimalaj kâb'raqan. Ri q'ij k'ut xub'an q'eq ru wäch je' jas jun q'eq atz'iaq, ri ik' xub'an kiäq ru wäch je' ta ne kik'. ¹³Ri ch'imil cho ri kaj xetzaq loq puwi' ri ulew, jas kub'an ri u che'al higos ketzaq loq ri räx taq u wäch aretaq käslab'isax rumal jun nimalaj kiäqiq'. ¹⁴Ri kaj xsach u wäch jas kub'an jun wuj aretaq kuk'ol rib', konojel k'u taq ri juyub', xuquje' konojel ri ch'aqataq taq ulew ri e k'o pa ri mar xk'extaj taq ri ki k'olib'al. ¹⁵Ri nimaq taq taqanelab' cho ruwächulew, xuquje' ri nimaq ki b'anik, ri q'inomab', ri ki nimaqil soldados, ri winaq ri k'o nimalaj keqle'n, ri winaq patäninelab' xuquje' ri winaq ri man e k'o tä pu q'ab' jun patrón, konojel xkik'u' kib' pa taq ri pek, xol taq ri nimaq taq ab'aj ri e k'o pa taq ri juyub'. ¹⁶Xkib'ij k'u chke taq ri juyub' xuquje' chke ri nimaq taq ab'aj: Chixtzaq loq chqij, chujik'u' chuwäch ri Jun ri t'uuyul pa ri je'lalaj t'uuyulib'al, xuquje' chuwäch ri nimalaj k'äjisab'al qa wäch ri käpe rumal ri Alaj Chij, —xecha'.

¹⁷Xopan k'u ri nimalaj q'ij rech kâk'äjisax qa wäch. çJachin ta k'u lo kâkownik kuch'ijo? —xecha'.

Käkoj ketal chukrusil ri ki palaj ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq aj Israel

7 ¹Aretaq xb'antaj wa', te' xinwil kiejeb' ángeles ri e tak'atoj pa ri kiejeb' u tza'm ruwächulew, ri ki q'atem ri kiejeb' kiäqiq' rech man k'o tä chi kiäqiq' kub'an puwi' ri ulew o puwi' ri mar o pa ki wi' taq ri che'. ²Xuquje' xinwil jun ángel chik ri petinaq chrelb'al q'ij, ruk'am ri t'iqb'al ri yo'm che rumal ri k'aslik Dios. We ángel ri' ko xch'aw apan chke ri kiejeb' ángeles ri yo'm taqanik pa ki q'ab' chub'anik k'äx che ri ulew xuquje' che ri mar. Xub'ij chke: ³Mib'an na k'äx che ri ulew, mib'an k'äx che ri mar, mib'an k'u k'äx chke taq ri che' k'ä kâkojtaj na ketal ri patänil taq re ri qa Dios ruk' jun t'iqb'al chukrusil ri ki palaj, —xcha chke.

⁴Xinta k'ut jampa' ri xkoj ketal: E jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil ri xecha' chkixol konojel taq ri tinimit re Israel. ⁵E kab'lajuj mil xkoj ketal chke ri aj Judá, e kab'lajuj mil chke ri aj Rubén, e kab'lajuj mil chke ri aj Gad. ⁶E kab'lajuj mil chke ri aj Aser, e kab'lajuj mil chke ri aj Neftalí, e kab'lajuj mil chke ri aj Manasés. ⁷E kab'lajuj mil chke ri aj Simeón, e

kab'lajuj mil chke ri aj Leví, e kab'lajuj mil chke ri aj Isacar. ⁸E kab'lajuj mil chke ri aj Zabulón, e kab'lajuj mil chke ri aj José, e kab'lajuj mil k'ut chke ri aj Benjamín.

Wara! káqil wi ri jumulaj winaq ri ki kojom saq taq ki q'u'

⁹Aretaq xb'antaj wa', xinka'yik, te' xeinwilo k'lialaj winaq ki kojom saq taq ki q'u' e tak'al cho ri je'lalaj t'uuyulib'al chuwäch ri Alaj Chij, kuk'am k'u jujun u xaq tut pa ki q'ab'. Sib'alaj e k'ia chi man k'o tä jun kákowin che kajilaxik, winaq ri jalajoj kech'awik, ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj taq ki tinimit, konojel ki wäch winaq ri e petinaq cho ronojel ruwächulew.

¹⁰Konojel ko kech'awik, kákib'ij:

Ruk' ri qa Dios ri t'uuyul
pa ri je'lalaj u t'uuyulib'al,
xuquje' ruk' ri Alaj Chij
qa riqom wi ri to'b'al qib',

—kecha'. ¹¹Konojel k'u ri ángeles e tak'atoj ki sutim rij ri je'lalaj t'uuyulib'al, ki sutim kij ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri je' kepe ángeles. Xkimej kib' cho ri je'lalaj t'uuyulib'al, xkiq'ijilaj k'u ri Dios. ¹²Je' xkib'ij wa':

iAmén! Ri qa Dios taqal che chi
kánimarisax u q'ij, káyi' u q'ij,
káyi' ri maltioxinik che,
nim k'u kil wi.

Ru no'j, ru taqanik puwi' ronojel,
ri nimalaj u chuq'ab',
man k'o tä u k'isik ronojel wa'
amaq'el pa taq ri q'ij ri junab'
ri kepetik. Amén,

—xecha'.

¹³Te k'u ri' jun chke ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xch'awik, xuta' chwe: ¿Jachin taq wa' we winaq ri' ri ki kojom saq taq ki q'u'? ¿Jawije' kepe wi? —xcha chwe.

¹⁴Ri in xinb'ij che: Tat, lal etam la, —xinha che.

Ri are' k'ut xub'ij chwe: Wa' we winaq ri' e are wa' ri xeok'ow pa ri nimalaj k'áxk'ol, ki ch'ajom k'u ri ki q'u', ka'nom saqlolaj che pa ru kik'el ri Alaj Chij. ¹⁵Rumal ri' e k'o chuwäch ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri Dios, kepatänin k'u che ri Are' paq'ij chi chaq'ab' pa ri nimalaj rachoch Dios. Ri Jun ri t'uuyul pa ri je'lalaj t'uuyulib'al kák'oji na kuk' che ki to'ik. ¹⁶Man kápe tä chi na ri q'ij ri kákiriq ri numik, o ri chaq'ij chi', man kek'at tä rumal ri q'ij, man kákina' tä chi nimalaj q'aq'. ¹⁷Je ri', rumal chi kechajix na rumal ri Alaj Chij ri k'o pu nik'iajal ri je'lalaj t'uuyulib'al, kuk'am k'u na ki b'e chi' u k'iyib'al taq ja' ri kel wi loq joron ri kuya k'aslemal jas ri

kub'an jun ajyuq' chke ri u chij. Ri Dios kusu' k'u na ronojel ri u wa'l ki wäch.

**Waral käqil wi ri käch'ol apan ri uwuq t'iqb'al,
xuquje' käqil ri porob'al incienso re q'än puqaq**

8 ¹Aretaq ri Alaj Chij xuch'ol chi apan ri uwuq t'iqb'al chrij ri wuj ri b'otom, kraj nik'iaj hora ri' man k'o tä jas xtataj pa ri kaj. ²Te ri xeinwil ri wuqub' ángeles ri e tak'al chuwäch ri Dios, xyi' k'u wuqub' tun chke. ³Xpe k'u jun ángel chik ri u tzayem jun porob'al incienso re q'än puqaq, xtak'i k'u chuwäch ri ta'b'al toq'ob'. Xyi' k'ia incienso che rech kujach wa' cho ri Dios junam kuk' taq ri oración ri káka'n ri winaq ri e rech ri Dios puwi' ri ta'b'al toq'ob' re q'än puqaq ri k'o chuwäch ri je'lalaj t'uuyulib'al. ⁴Xpaqi k'u ru sib'el ri incienso chuwäch ri Dios ri xel b'i pu q'ab' ri ángel junam kuk' taq ri oración ri káka'n ri winaq ri e rech ri Dios. ⁵Te k'u ri' xpe ri ángel, xuk'am ri porob'al incienso, xunojisaj k'u wa' che rachaqaq q'aq' ri k'o puwi' ri ta'b'al toq'ob', xuk'iaq k'ut puwi' ruwächulew. Xub'an k'u kiäqulja, nimalaj wojojem xtatajik, xub'an kaypa', xuquje' xub'an jun nimalaj käb'raqaq.

Keoq'isax ri wuqub' tun

⁶Te k'u ri' ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' tun xka'n u b'anik kib' che roq'isaxik ri ki tun.

⁷Aretaq ri nab'le ángel xroq'isaj ru tun, k'o saqb'äch xuquje' q'aq' yujtal ruk' kik' ri xek'iaq puwi' ruwächulew. Ri urox u ch'aqapil ruwächulew xk'atik junam ruk' ri urox mulaj chke taq ri che'. Xuquje' ri urox mulaj che ri räx q'ayes ri e k'o chuwäch xek'atik.

⁸Aretaq ri ukab' ángel xroq'isaj ru tun, jun jasach ri je' u b'anik jun juyub' ri kánikowik xk'iaq b'i pa ri mar. Ri urox u tz'aqatil ri mar k'ut xub'an kik'. ⁹Ri urox mulaj chke ri chikop ri e k'o pa ri mar xekämik, ri urox mulaj k'ut chke ri barcos xeyojyob'ik.

¹⁰Aretaq ri urox ángel xroq'isaj ru tun, jun nimalaj ch'imil ri kánikowik jas jun nimalaj chäj xqaj loq chikaj puwi' ri urox mulaj chke taq ri nima', xuquje' ru k'iyib'al taq ja'. ¹¹Ri ch'imil Ajenjo u b'i'.^e Ri urox mulaj chke taq ri ja' xka'n k'a. E k'ia k'u chke ri winaq xekäm rumal ri joron rumal chi sib'alaj k'a chik.

¹²Aretaq ri ukaj ángel xroq'isaj ru tun, xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil ri q'ij. Xuquje' ri ik' xub'an k'äx ri urox u tz'aqatil. Ri urox u tz'aqatil ri ch'imil xuquje' xub'an k'äx. Je ri' chi ri urox u tz'aqatil chke wa' man xejuluw tä chik. Man xka'y tä ri q'ij, ri ik', ri ch'imil che ri urox u tz'aqatil ri jun q'ij ruk' ri jun aq'ab'.

^e 8:11 Ri tzij "Ajenjo" kel kub'ij "k'a".

¹³Te' xinwil jun ángel kárapap pu nik'iajal ri kaj, xuquje' xinto chi ko käch'awik, kub'ij: ¡Ay, ay, ay! ¡Toq'ob' ki wäch ri winaq ri e k'o cho ruwächulew rumal ri kákiriq na aretaq ri oxib' ángeles chik kákoq'isaj ri ki tun! —xcha'.

9 ¹Ri uro' ángel xroq'isaj ru tun, xinwil k'u jun ch'imil ri tzaqinaq loq chikaj, qajinaq k'u puwi' ruwächulew. Xyi' k'u ri lawe che ri ch'imil ri', ri lawe ri jaqb'al re ri u chi' ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam. ²Xpe ri ch'imil, xujaq ri u chi' ri nimalaj jul, xel k'u loq sib' chupam je' jas ru sib'el jun nimalaj horno. Ri sib' ri', ri xel loq pa ri nimalaj jul, xub'an q'equm che ronojel. Man q'alaj tä chi ri q'ij. ³Chupam ri sib' xeb'el loq sak' ri xejab'un cho ronojel ruwächulew. Ri sak' ri' xyi' ki kuinem junam jas ri ki kuinem ri ixterix ri e k'o cho ruwächulew. ⁴Xb'ix k'u chke chi mäka'n k'äx chke ri q'ayes ri k'o cho ruwächulew, chi mäka'n k'äx che jun räx tiko'n, chi mäka'n k'äx che taq ri che', xane xaq xuwi káka'n k'äx chke taq ri winaq ri man kojom tä t'iqb'al chke rumal ri Dios che ketal chukrusil ri ki palaj. ⁵Xb'ix k'u chke chi man kekikämisaj tä ri winaq, xane xaq xuwi kákiya q'axom chke job' ik'. Ri q'axom ri kákiya are junam ruk' ri q'axom ri kuna' jun winaq aretaq kätia' rumal jun ixterix. ⁶Pa taq ri q'ij ri' ri winaq qas kákitzukuj na ri kámikal, man kákiriq tä k'ut. Pune sib'alaj kákaj kekámik, ri kámikal xa kel chkiwäch.

⁷Ri sak' je' kepe kiej ri b'enam ke pa ch'oj. K'o jun jasach pa ki jolom chkijujunal ri je' jas jun corona re q'än puaq. Ri ki palaj k'ut je' kápe u palaj winaq. ⁸Ri ki wi' je' kápe u wi' ixoq. Ri ki ware k'ut je' kápe u ware koj. ⁹Ch'uqutal ri u wo ki k'ux ruk' to'b'al ib' ri je' ta ne ch'ich'. Ru jininem ri ki xik' je' jas ri ki jininem k'ia carruaje ri e chararem kumal kiej b'enam ke pa ch'oj. ¹⁰Ri ki je' junam ruk' ri ki je' ri ixterix, ri k'o u wi' t'ist'ik. Yo'm ki chuq'ab' chupam ri ki je' chub'anik k'äx chke ri winaq job' ik'. ¹¹Ri sak' ri' k'o k'u jun ri kátaqan pa ki wi', are ri ángel ri kátaqan pa ri nimalaj jul. Ri u b'i' pa hebreo are Abadón, pa griego are Apolión. We b'i'aj ri' kel kub'ij “Sachal Wächaj”.

¹²Xok'ow ri nab'e nimalaj k'äxk'ol. Kraj chi k'u na kieb' chik.

¹³Ri uwaq ángel xroq'isaj ru tun, xinta k'u jun ri xch'aw loq chkixol ri kiejeb' ru k'a' ri ta'b'al toq'ob' re q'än puaq ri k'o chuwäch ri Dios.

¹⁴Xub'ij k'u che ri uwaq ángel ri ruk'am ri tun: Cheakira ri kiejeb' ángeles ri e yututal chuchi' ri nimalaj nima' Eufrates, —xcha'.

¹⁵Xekirtaj k'u ri kiejeb' ángeles, ri xaq keye'm jampa' kuriq ri hora, ri q'ij, ri ik', ri junab' rech kekikämisaj ri urox mulaj chke ri winaq cho ruwächulew. ¹⁶Xinta ri kajilab'al ri ki soldados ri e kiejeninaq chkij kiej, e are k'u kieb' ciento millones.

¹⁷Are je' kilik wa' ri kiej xeinwilo ri xuk'ut ri Dios chnuwäch. Ri e kiejeninaq chkij ki kojom to'b'al uwo ki k'ux re ch'ich' ri kiäq, räx, q'än káka'yik. Ri ki jolom ri kiej are je' jas ri ki jolom ri koj. Kel k'u loq q'aq',

sib', xuquje' azufre pa ki chi'. ¹⁸Xekämisax ri urox mulaj chke ri winaq cho ruwächulew rumal we oxib' nimaq taq k'äxk'ol ri'. Are ri q'aq', ri sib', ri azufre ri xel loq pa ki chi' ri kiej. ¹⁹Je ri' rumal chi ri ki kuinem ri kiej ri' pa ki chi' k'o wi xuquje' chupam ri ki je'. Ri ki je' k'ut, je' kepe kumätz ri k'o ki jolom, ruk' k'u wa' kaka'n k'äx chke ri winaq.

²⁰Are k'u ri nik'iaj winaq chik ri man xekäm tä rumal ri nimaq taq k'äxk'ol ri', man xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri kaka'no. Man xkiya tä k'u kan ki q'ijilaxik ri itzel taq espíritus, o ri tiox re q'an puaq, re saq puaq, re ri ch'ich' bronce, re ab'aj, o re che' ri man keka'y taj, ri man käkita taj, ri man kekowin taj keb'inik. ²¹Man xkiya tä k'u kan u b'anik ri kämisanik, ri itzinik, xuquje' ri elaq'. Man xkiya tä k'u kan u b'anik ke jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'.

Waral käqil wi ri ángel ri ruk'am jun alaj b'otom wuj

10 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri sib'alaj k'o u chuq'ab' ri xqaj loq chikaj, ri je' ta ne kojom jun sutz' che ratz'iaq, k'o k'u jun räxkiäq'ab' puwi' ru jolom. Ru palaj käjuluwik junam ruk' ri q'ij, ri raqan k'ut kenikowik je' jas ri q'aq'. ²Ruk'am pu q'ab' jun alaj b'otom wuj ri soltajinaq. Xuya ri raqan re u wikiäq'ab' puwi' ri mar, are k'u ri u mox xuya puwi' ri ulew. ³Te ri' ri ángel ko xch'awik jas ri kub'an jun koj aretaq kuraq u chi'. Aretaq ko xch'aw ri ángel xetataj wuqub' kiäqulja ri sib'alaj xetililik. ⁴Te k'u ri' aretaq xtataj ri wuqub' kiäqulja, xa jub'iq' man xintz'ib'anik. Xinta k'u jun ri xch'aw loq chikaj, xub'ij chwe: Matz'ib'aj ri xkib'ij ri wuqub' kiäqulja, man ya'tal tä k'u retamaxik wa', —xcha chwe.

⁵Te ri' ri ángel ri xinwilo ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew xuyak ru wikiäq'ab' chikaj. ⁶Te k'u ri' xub'an jurar pa ru b'i' ri Jun ri man käkäm taj, ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ronojel ri k'o chkipam, xub'ij k'ut: Ya xopan ri k'isb'al q'ij, man käb'eytaj tä k'u na, —kächa'. ⁷Aretaq kopan ri q'ij ri käroq'isaj ru tun ri uwuq ángel, b'antajinaq chi ri' rumal ri Dios jas ru chomam u b'anik ri man etamtal taj, je' jas ri xub'ij chke ri patänil taq re, ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab', —xcha ri'.

⁸Ri jun ri xch'aw loq chikaj xch'aw chi na jumul wuk', xub'ij chwe: Jat, jak'ama ri alaj b'otom wuj ri soltajinaq, ri k'o pu q'ab' ri ángel ri tak'al puwi' ri mar xuquje' puwi' ri ulew, —xcha chwe.

⁹Xine' ruk' ri ángel, xinta' k'u che chi kuya ri alaj b'otom wuj chwe. Ri are' k'ut xub'ij chwe: Chak'ama, chatija k'ut. Sib'alaj ki' kub'an na pa ra chi' je' jas ri u wa'l che'. Aretaq k'ut käqaj b'i chapam sib'alaj k'a chik kub'ano, —xcha chwe.

¹⁰Xink'am k'u ri alaj b'otom wuj pu q'ab' ri ángel, te k'u ri' xintijo. Aretaq xintijo, sib'alaj ki' xub'an pa nu chi' je' jas ri u wa'l che', aretaq

k'ut nu b'iq'om chi b'ik sib'alaj k'a xub'an chnupam. ¹¹Te ri' xb'ix chwe: Rajwaxik kab'ij chi na jumul ri kub'ij ri Dios chkij ri k'ialaj taq tinimit, chkij k'ia ki wäch winaq, chkij k'ia winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' chkij k'ia nimaq taq taqanelab', —xcha chwe.

Waral käqil wi ri kieb' q'alajisanelab' ri kekämisax na

11 ¹Te ri' xyi' jun aj chwe ri junam ruk' jun etäb'al, xb'ix k'u chwe: Chatwalijoj, chawetaj k'u ri retab'alil ri nimalaj rachoch Dios, ri ta'b'al toq'ob', xuquje' cheawajilaj janipa' ri keq'ijilan chila'. ²Mawetaj k'u ri uwoja ri k'o chrij ri nimalaj rachoch Dios, rumal chi yo'm wa' chke ri winaq re nik'iaj tinimit chik. Ri e are' k'ut käkixaq'lej na ri loq'alaj tinimit kawinaq kieb' ik'. ³Ri in k'ut keintaq na b'i ri kieb' nu q'alajisanelab' ri käkitzijoj na ri nu Tzij. Mil kieb' ciento ruk' oxk'al q'ij käkitzijoj na ri nu Tzij, ki kojom k'u atz'iaq re b'is.

⁴We kieb' q'alajisanelab' ri' e are' ri kieb' che' re olivos, ri kieb' u tak'alib'al kantela ri e yo'm chuwäch ri Rajaw ruwächulew. ⁵We k'o jun kraj kub'an k'äx chke, ri e are' kakesaj loq'q'aq' pa ki chi' ri kusach ki wäch ri ki k'ulel. Je ri' käkämisax na apachin ri kraj kub'an k'äx chke. ⁶We q'alajisanelab' ri' k'o taqanik pa ki q'ab' chutz'apixik ri kaj, rech man käqaj tä jäb' aretaq tajin käkitzijoj ru Tzij ri Dios. Xuquje' kekowin chub'anik kik' che taq ri ja', xuquje' chub'anik k'äx che ruwächulew ruk' ronojel u wäch k'äxk'ol janipa' mul ri käkaj. ⁷Aretaq k'ut keto'taj chutzijoxik ru Tzij ri Dios, ri xib'ib'alalaj awaj ri kel loq pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam käch'ojin na kuk', keuch'ak k'u na, keukämisaj na. ⁸Ri ki cuerpo käliyi na kan pa taq ri b'e xol taq ri ja rech ri nimalaj tinimit ri xrip wi ri Qajaw Jesús, xkämisaxik. Käk'ix Sodoma xuquje' Egipto che taq we tinimit ri' rumal ri quetzalal ri winaq. ⁹Oxib' q'ij k'ut ruk' nik'iaj kilitaj na ri ki cuerpos kumal winaq ri jalajoj taq ki tinimit, winaq ri jalajoj keka'yik, winaq ri jalajoj kech'awik, konojel k'u ki wäch winaq cho ronojel ruwächulew. Man käyi' tä k'u na chi kemuq ri ki cuerpo. ¹⁰Ri winaq cho ruwächulew kekikot na rumal ri ki kämikal. Käk'a'n k'u na nimaq'ij, xuquje' käkitaqala na b'i sipanik chb'il taq kib'. Je ri', rumal chi ri winaq xkina' nimalaj k'äx rumal ri ki tzij we kieb' q'alajisanelab' ri' ri e taqom loq rumal ri Dios. ¹¹Aretaq k'ut ok'owinaq chi ri oxib' q'ij ruk' nik'iaj, ri Dios xeuk'astajisaj chi na, xewalij chi k'u na jumul. Konojel k'u ri winaq ri xeilowik sib'alaj xkixej na kib'. ¹²Te k'u ri' ri kieb' q'alajisanelab' xkita Jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij chke: Chixpaqal loq je wa', —xcha.

Ri e are' k'ut xepaqi chikaj pa jun sutz'. Xeilitaj k'u kumal ri ki k'ulel. ¹³Che we chanim ri' xub'an jun nimalaj käb'raqan. Are k'u ri ulajujil ri ja re ri tinimit xewulijik, wuqub' mil winaq k'ut xekäm rumal ri nimalaj käb'raqan. Ri winaq ri xek'asi kanoq sib'alaj xkixej kib', xkinimarisaj k'u u q'ij ri Dios ri k'o chila' chikaj.

¹⁴Xok'ow ri ukab' nimalaj k'äxk'ol, chanim k'ut käpe na ri urox.

Koq'isax ri uwuq tun

¹⁵Ri uwuq ángel xroq'isaj ru tun, xetataj k'ut chi e k'o ri sib'alaj ko xech'aw loq chikaj ri xkib'ij:

Ronojel taqanik ri k'o pa ki q'ab'
 ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew
 k'o chik pu q'ab' ri Qajaw Dios
 xuquje' pu q'ab' ri u Cristo.^f
 Ri Are' k'ut kátaqan na amaq'el pa taq
 ri q'ij ri junab' ri kepetik,

—xecha'. ¹⁶Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' ri e t'uuyul pa taq ri je'lalaj ki t'uuyulib'al cho ri Dios xkimej kib' chuwäch ri Are', xkiq'ijilaj k'ut. ¹⁷Xkib'ij:

Kujmaltioxin che la, Qajaw Dios,
 lal ri' ri Dios ri k'o ronojel
 u wäch chuq'ab' ruk',
 lal ri' ri k'o la ojer, ri k'o la
 kämik, ri xuquje' kápe na la.
 Je ri', rumal chi kojom la ri nimalaj
 chuq'ab' la,
 k'utum k'u la kämik chi k'o taqanik
 pa q'ab' la.

¹⁸Konojel ki wäch winaq
 cho ronojel ruwächulew
 yaktajinaq koyowal.
 Xopan k'u ri q'ij ri kák'äjisaj la
 ki wäch,
 xuquje' xopan ri q'ij ri káq'at la
 tzij pa ki wi' ri käminaqib'.
 Käya k'u la ri tojb'al ke
 ri kepatänin che la,
 ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la,
 xuquje' ri winaq ri ki jachom kib'
 pa q'ab' la, xuquje' ri nim käkil wi
 ri b'i' la, chi nimaq chi ch'utiq.
 Xuquje' xopan ri q'ij ri kásach la
 ki wäch ri kesachow ki wäch
 ri winaq re ruwächulew,

—xecha ri'.

^f11:15 Ri tzij "Cristo" kel kub'ij chi ri Jesús are ri Mesías, ri To'l Qe, ri qas kátaqan pa qa wi'.

¹⁹Te k'u ri' xjaqtaj ri nimalaj rachoch Dios ri k'o pa ri kaj, xq'alajin k'u loq ri kaxa ri k'o pa ri rachoch Dios ri k'olotal wi ru Trato⁸ ri Are'. Xub'an kaypa', xtataj nimalaj wojojem, xub'an kiäqulja. Xub'an k'u jun nimalaj käb'raqan, xuquje' xqaj nimalaj saqb'äch.

Waral käqil wi ri ixoq ruk' ri nimalaj itzel kumätz

12 ¹Te ri' xilitaj jun nimalaj etal cho ri kaj. K'o jun ixoq ri ch'uqtal rumal ri q'ij je' ta ne ri u kojom che ratz'iaq. K'o ri ik' chuxe' ri raqan, kojom k'u jun corona chujolom ri e k'o kab'lajuj ch'imil chrij. ²Ri ixoq ri', are yawab' winaq chik, kuraq k'u u chi' rumal ri q'axom. Ruk' taq k'äx k'ut tajin käril u wäch ri ral. ³Te ri' xilitaj jun kajmab'al etal chik cho ri kaj. Are jun nimalaj itzel kumätz kiäq rij, wuqub' u jolom, lajuj ru k'a' k'olik. K'o k'u jujun corona pa ki wi' ri jujun u jolom. ⁴Ruk' ru je' xeujik' loq ri urox mulaj chke ri ch'imil cho ri kaj, xeuk'iaq k'u cho ri uwächulew. Ri nimalaj itzel kumätz ri' xtak'i chuwäch ri ixoq ri tajin käril u wäch ri ral rech kutij ri ral ri ixoq xuwi ta ne kilitaj u wäch. ⁵Xril k'u u wäch jun ral ala ri ixoq, ri kätaqan na pa ki wi' konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' jun vara re ch'ich'.^h Xesax k'u b'i ri ral ri ixoq, xk'am b'i ruk' ri Dios, rech kät'uuyi pa ri je'lalaj u t'uuyulib'al. ⁶Are k'u ri ixoq xanimaj b'ik, xe' k'u pa ri juyub' ri kätz'inowik jawije' ri b'anom wi u b'anik jun k'olib'al che rumal ri Dios. Jela' k'ut kätzuq wi na mil kieb' cientos ruk' oxk'al q'ij.

⁷Te k'u ri' xb'an jun nimalaj ch'oj pa ri kaj. Ri arcángel Miguel e rachi'l ri ángeles rech ri are' xech'ojin ruk' ri nimalaj itzel kumätz. Xch'ojin k'u ri nimalaj itzel kumätz e rachi'l ri ángeles rech ri are'. ⁸Man xekowin tä k'ut xech'akan pa ri ch'oj, man xyi' tä k'u chke chi kek'oji chi pa ri kaj. ⁹Xesax k'u loq ri nimalaj itzel kumätz, ri ojer kumätz ri käb'ix Itzel xuquje' Satanás che ru b'i'. Are k'u wa' ri keusub' ri winaq cho ronojel ruwächulew. Ri are' junam kuk' ri ángeles rech ri are' xek'iaq loq cho ruwächulew.

¹⁰Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Xopan ri q'ij ri käqariq ru tob'anik ri Dios, ketamax k'u na chi ri qa Dios k'o nimalaj u chuq'ab', chi Are' kätaqan na pa qa wi'. Käyi' k'u na taqanik pu q'ab' ri u Cristo. Je ri', rumal chi esam b'i ri jun ri kuyak tzij chkij ri qachalal. Xuyak k'u tzij chkij chuwäch ri qa Dios chi paq'ij chi chaq'ab'. ¹¹Ri qachalal e ch'akaninaq puwi' rumal ru kik'el ri Alaj Chij, xuquje' rumal ru Loq' Pixab' ri Dios ri xkitzijo. Man xkixej tä k'u kib' chuya'ik ri ki k'aslemal, xane xkijach kib' cho ri kämikal. ¹²Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa taq ri kaj. Toq'ob' k'u i wäch ix, ri ix k'o cho ruwächulew

⁸ 11:19 Ri "Trato" ri käb'ix waral, are wa' ri "ojer Trato" ri xub'an ri Dios kuk' ri winaq aj Israel. ^h 12:5 Kukoja na ru vara je' jas ri kub'an jun ajuyuk' kuk' taq ru chij.

xuquje' ri ix k'o pa ri mar, rumal chi ri Itzel qajinaq b'i iwuk' ruk' nimalaj oyowal, retam k'ut chi xaq kieb' oxib' q'ij chik kakanaj che, —xcha ri jun ri xch'aw loq chikaj.

¹³Aretaq ri nimalaj itzel kumätz xrilo chi xk'iäq loq cho ruwächulew, xuchap roqataxik ri ixoq ri rilom u wäch ri ral ala. ¹⁴Are k'u ri ixoq xeyi' che kieb' nimaq taq u xik' je' jas ri u xik' jun nimalaj xik rech käkowinik kárapap b'ik, ke' pa ri u k'olib'al pa taq juyub' ri kätz'inowik, naj che ri kumätz. Chila' k'ut kätzuq wi na oxib' junab' ruk' ri nik'iaj. ¹⁵Ri nimalaj itzel kumätz xresaj loq joron pu chi' chub'anik jun nima' rech kák'am b'i ri ixoq rumal ri ja'. ¹⁶Ri ulew k'ut xuto' ri ixoq. Xujaq rib' ri ulew, xub'iq' k'u b'i ri joron ri xresaj loq ri nimalaj itzel kumätz pu chi'. ¹⁷Rumal ri' ri nimalaj itzel kumätz xyaktaj royowal chrij ri ixoq. Xe' k'ut, xch'ojin kuk' ri nik'iaj ralk'ual ri ral ri ixoq, ri keniman chke ru taqanik ri Dios, ri ki jikib'am kanima' chrij ri Qas Tzij ri xuq'alajisaj ri Jesucristo.

Waral käqil wi ri kieb' xib'ib'alalaj taq awaj

13 ¹Xintak'i in chuchi' ri mar, xinwil k'ut xel loq pa ri mar jun xib'ib'alalaj awaj ri k'o wuqub' u jolom, lajuj k'u ru k'a'. E k'o jujun corona pa ki wi' ri jujun ru k'a'. Chke taq ru jolom e k'o jujun b'i'aj ri sib'alaj äwas ki b'ixik wa' chuwäch ri Dios. ²Ri xib'ib'alalaj awaj ri' ri xinwilo je' käpe jun b'alam, ri raqan k'ut e junam ruk' ri raqan jun oso, ri u chi' junam ruk' ri u chi' jun koj. Ri nimalaj itzel kumätz xuya ru chuq'ab' che xuquje' ri je'lalaj u t'uyulib'al. Xuquje' xuya ri nimalaj u taqanik pu q'ab'. ³Jun chke ru jolom ri xib'ib'alalaj awaj ri' k'o jun nimalaj soktajinaq che je' ta ne ri xa jub'iq' man käkämik. Xkunataj k'u ru soktajik ri kuya kämikal, je ri' chi konojel ri winaq cho ruwächulew sib'alaj xkikajmaj, xkiterenej k'u ri xib'ib'alalaj awaj. ⁴Ri winaq xkiq'ijilaj ri nimalaj itzel kumätz rumal chi u yo'm taqanik pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' xkiq'ijilaj ri xib'ib'alalaj awaj, xkib'ij k'ut: ¿Jachin ta lo jun ri junam ruk' we xib'ib'alalaj awaj ri'? ¿Jachin ta k'u ri käkowinik käch'ojin ruk'? iMan k'o taj! —xecha'.

⁵Xuquje' xyi' che ri xib'ib'alalaj awaj chi kub'ij taq tzij re nimal, ri äwas ki b'ixik chrij ri Dios. Xuquje' xyi' che chi kátaqan kawinaq kieb' ik'. ⁶Je' k'u xub'ano. Xub'ij k'äxalaj taq tzij chrij ri Dios, xuquje' xub'ij ri äwas u b'ixik chrij ru b'i', chrij ri loq'alaj rachoch Dios, xuquje' chkij ri e k'o chila' chikaj. ⁷Xuquje' xyi' che chi käch'ojin kuk' ri winaq ri e rech ri Dios k'ä keuch'ak na. Xuquje' xyi' taqanik pu q'ab' chi kátaqan pa ki wi' konojel ki wäch winaq cho ruwächulew, winaq ri jalajoj taq ki tinimit, winaq ri jalajoj kech'awik, xuquje' winaq ri jalajoj keka'yik. ⁸We xib'ib'alalaj awaj ri' xq'ijilax kumal konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, konojel ri winaq ri tzaretaq xb'an ri kajulew man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij ri xkämisaxik.

⁹We k'o jun ru jikib'am ranima' chutatab'exik ri nu tzij, chutatab'ej b'a' ri kinb'ij. ¹⁰Ri winaq ri kekichap b'i nik'iaj winaq chik, ri e are' k'ut kechap na b'ik xuquje'. Ri winaq ri käkikämisaj nik'iaj winaq chik ruk' machete, ri e are' k'ut kekämisax na ruk' machete xuquje'. Rumal ri' ri winaq ri e rech ri Dios rajwaxik käkichajij paciencia xuquje' rajwaxik chi qas kekojon che ri Dios.

¹¹Te ri' xinwil jun xib'ib'alalaj awaj chik ri xel loq pa ri ulew. Ri jun ri' k'o kieb' ru k'a' ri je' käpe ru k'a' chij. Are k'u ri käch'awik je' käch'aw jun nimalaj itzel kumätz. ¹²Ri taqanik ri k'o pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj ri' are je' jas ri k'o ruk' ri nab'e awaj. Chuwäch k'u ri nab'e xib'ib'alalaj awaj xub'ano chi ri uwächulew xuquje' konojel ri winaq ri e k'o cho ruwächulew käkiqu'ilaj ri nab'e xib'ib'alalaj awaj ri xkunataj che ru soktajik ri xa jub'iq' man xkäm tä rumal. ¹³Xuquje' xub'an nimaq taq etal ri kajmab'al, je ri' chi xkowinik xuqasaj loq q'aq' chikaj cho ruwächulew chkiwäch ri winaq. ¹⁴Rumal k'u ri kajmab'al taq etal ri xyi' che chi kub'an chuwäch ri nab'e xib'ib'alalaj awaj, xeusub' ri winaq ri e k'o cho ruwächulew. Xeutaq k'u chub'anik jun u wächb'al ri nab'e xib'ib'alalaj awaj ri pune xsok che machete, xk'asi k'ut. ¹⁵Xyi' che ri ukab' xib'ib'alalaj awaj chi kuya u k'aslemal ru wächb'al ri nab'e xib'ib'alalaj awaj, rech käkowinik käch'awik, xuquje' keukämisaj jachin taq ri man keq'ijilan tä che. ¹⁶Man xaq xuwi tä wa', xane xuquje' xub'ano chi konojel ri winaq kok ketal che ri ki q'ab' re ru wikiäq'ab' o chukrusil ri ki palaj chi ak'alab', chi ri'jab', chi q'inomab', chi meb'a'ib', xuquje' ri winaq ri e k'o pu q'ab' jun patrón o winaq ri man k'o tä ki patrón. ¹⁷Man k'o tä k'u jun winaq kuya' kälöq'omik o käk'ayinik we man kojom retal o man kojom tä ru b'i' ri xib'ib'alalaj awaj chrij o ri rajilb'alil ru b'i'. ¹⁸Waral q'alaj wi chi rajwaxik ri etamanik. Jachin ri k'o u no'j, chuch'ob'o ri rajilb'alil ri xib'ib'alalaj awaj. Are rajilb'alil jun winaq. Ri rajilb'alil are waqib' ciento ruk' oxk'al waqib'.

Waral kätzijox wi ri ki b'ix ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq

14 ¹Te ri' xinka'yik, xinwil ri Alaj Chij chakal puwi' ri juyub' Sión. E rachi'l jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq ri tz'ib'tal ru b'i' ri Alaj Chij chukrusil ri ki palaj, xuquje' ru b'i' ru Tat ri Alaj Chij. ²Xinta k'ut k'o jun wojojem ri xpe chikaj ri junam ruk' ru chojojem k'ia nima', je' ta k'u ne ru tililem jun nimalaj kiäqulja. Ri wojojem ri' junam ruk' ri roq'eb'al k'ia arpas ri tajin käkiqu'ojomaj ri ajq'ojomab'. ³Tajin k'u käkib'ixoj jun k'ak' b'ix chuwäch ri je'lalaj t'uuyulib'al xuquje' chkiwäch ri kiejeb' ri je' kepe ángeles, xuquje' chkiwäch ri k'amal taq ki b'e ri kojonelab'. Man k'o tä k'u jun käkowinik kätetamaj ri b'ix ri', xane xaq xuwi ri jun ciento ruk' kawinaq kiejeb' mil winaq chkixol ri winaq ajuwächulew ri xkiriq ru tob'anik ri Dios. ⁴E are taq wa' ri man xka'n tä

ri nimalaj mak ri äwas u b'anik kuk' taq ixoqib', ch'ajch'oj ri ki k'aslemal, ki terenem k'u ri Alaj Chij apawije' chi' ri ke' wi. Xkiriq ru tob'anik ri Dios chkixol ri winaq rech kek'oji che nab'e taq sipanik ri käyi' cho ri Dios je' jas jun sipanik re kosecha, xuquje' cho ri Alaj Chij. ⁵Man käriqtaj tä jun b'anal tzij chkixol, xane ch'ajch'oj ri kanima' cho ri je'lalaj u t'uyulib'al ri Dios.

Waral käqariq wi ri ki tzij ri oxib' ángeles

⁶Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin kárapap pu nik'iajal ri kaj, ruk'am ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio ri man k'o tä u k'isik rech kutzijoj wa' chke ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, konojel ki wäch winaq, winaq ri jalajoj keka'yik, ri jalajoj kech'awik, xuquje' ri jalajoj taq ki tinimit. ⁷Ko xch'awik, xub'ij: Chixej iwib' cho ri Dios, nim chiwila wi, chiya k'u u q'ij, rumal chi xopan ri q'ij aretaq ri Are' kuq'at tzij pa ki wi' ri winaq. Chiq'ijilaj ri xb'anow ri kaj, ri ulew, ri mar, xuquje' ru k'iyib'al taq ja'.

⁸Te k'u ri' xteri chi loq jun ángel chik ri xub'ij: iXwulijik, ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia! Je ri', rumal chi u q'ab'arisam konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri sachinaq u k'ux rumal, —xcha ri ángel.

⁹Te k'u ri' xteri chi loq jun urox ángel chik ri ko xch'awik, xub'ij: We k'o jun kuq'ijilaj ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ru wächb'al, kuya k'u rib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chukrusil u palaj o che ru q'ab', ¹⁰ri winaq ri' kutij na re ri vino rech ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya na ri Dios, ri man k'o tä jas yujtal ruk', xane sib'alaj k'o u chuq'ab', ri q'ijom pa ri vaso rech ri nimalaj royowal. Káb'an na k'äx che ruk' q'aq', xuquje' ruk' azufre chkiwäch ri ángeles rech ri Dios xuquje' chuwäch ri Alaj Chij. ¹¹Ru sib'el ri k'äxk'ol ri kuriqo káb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Man k'o tä k'u uxlanem paq'ij o chaq'ab' chke ri winaq ri keq'ijilan ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' ru wächb'al, o ri käkiya kib' chi kok ri retal ru b'i' chke. ¹²Rumal ri' ri winaq ri e rech ri Dios, ri kekinimaj taq ru taqanik, xuquje' jikom ri kanima' chriq ri Jesús, rajwaxik käkichajij paciencia.

¹³Te k'u ri' xinta jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij chwe: Chatz'ib'aj we tzij ri': "Kämik kächaptaj b'ik, utz ke ri kekämik, ri xekojon b'i che ri Qajaw Jesús," —xcha'. Je', je ri', —kächa ri Loq'alaj Espíritu. Rumal chi keuxlan na che ri ki chak. Ronojel k'u ri utzil ri ka'nom man käsach tä ri', xane käq'alajin na wa' kuk' chila'.

Waral käqil wi ri q'ij ri kámulix ri kosecha cho ruwächulew

¹⁴Te k'u ri' xinka'yik, xinwil jun sutz' ri sib'alaj saq. T'uyul Jun puwi' ri sutz' ri junam ruk' ru k'ojol jun winaq. Kojom k'u jun u corona re q'än puaq, ruk'am jun ixjos pu q'ab' ri sib'alaj k'o u pu chi'. ¹⁵Xel k'u loq jun

ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri xuraq u chi' chuch'ab'exik ri Jun ri t'uyul puwi' ri sutz', xub'ij k'u che: Kojo la ri ixjos la, mulij k'u la ri kosecha, rumal chi ya xopan ri q'ij. Ronojel ki wäch ri tiko'n cho ruwächulew e are' utz chik, —xcha che.

¹⁶Ri Jun k'ut ri t'uyul puwi' ri sutz' xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xumulij ri kosecha ri k'o cho ruwächulew.

¹⁷Te k'u ri' xel chi loq jun ángel chik pa ri nimalaj rachoch Dios ri k'o pa ri kaj. Ri are' xuquje' ruk'am jun ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'.

¹⁸Xuquje' xel chi loq jun ángel chik ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri k'o taqanik pu q'ab' puwi' ri q'aq'. Ko xuraq u chi' chuch'ab'exik ri ángel ri ruk'am ri ixjos ri sib'alaj k'o u pu chi', xub'ij che: Chakojo ri awixjos ri sib'alaj k'o u pu chi'. Cheaq'ata ri jutaq tzayaj uva che ri ki che'al, ri e tikitoj cho ruwächulew, rumal chi e chaq' chik, —xcha che.

¹⁹Ri ángel k'ut xrok'owisaj ri rixjos puwi' ruwächulew, xeumol k'u ri uvas ri e k'o cho ruwächulew, te k'u ri' xeuk'iaq pa jun nimalaj k'olib'al jawije' ri kepitz' wi. Are wa' kel kub'ij ri nimalaj k'ajisab'al wächaj ri kuya ri Dios. ²⁰Ri uvas chrij ri tinimit xepitz' wi. Pa ri k'olib'al ri xepitz' wi xel loq nimalaj kik' ri xopan aq'an pa taq ri jik'b'al ri ki chi' ri kiej, xuqajb'ej k'u oxib' ciento kilómetros.

**Waral käqil wi ri wuqub' ángeles ri kuk'am
ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol**

15 ¹Xinwil chi jun nimalaj etal chik cho ri kaj ri sib'alaj kajmab'al u b'anik. Xeinwil wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'isb'al taq k'äxk'ol. Ruk' k'u wa' käk'is u tza'm ri nimalaj royowal ri Dios.

²Xuquje' k'o ri xinwilo ri je' u b'anik jun mar re vidrio ri käkowin kaka'y jun chupam ri yujtal ruk' q'aq'. Chuchi' k'u ri mar ri' re vidrio e tak'atoj wi ri e ch'akaninaq puwi' ri xib'ib'alalaj awaj, puwi' ru wächb'al, xuquje' puwi' ri jun ri xyi' jun ajilab'al che ru b'i'. Kuk'am k'u jujun ki q'ojom arpas ki b'i' ri yo'm chke rumal ri Dios. ³Käkib'ixoj k'u ru b'ix ri qa mam Moisés ri patänil re ri Dios, ru b'ix ri Alaj Chij ri kub'ij:

Sib'alaj nim, xuquje' kajmab'al
ronojel ri b'anom la,

Qajaw Dios, ri k'o ronojel
u wäch chuq'ab' uk' la.

E jikom xuquje' e qas tzij
ru b'eyal ri chomanik la,
lal ri' Nimalaj Taqanel pa ki wi'
konojel ki wäch winaq cho ruwächulew.

⁴¿Jachin ta ri mat kuxej rib'
chuwäch la, nimalaj Qajaw?
¿Jachin ta ri mat kunimarisaj

q'ij la?
 Xuwi k'u ri lal, lal loq'alaj
 qa Dios.
 Konojel ki wäch winaq cho
 ruwächulew kepe na che
 q'ijilaxik la.
 Je ri', rumal chi kilom chi
 jikom anima' la chub'anik ronojel,
 —kächa ri b'ix.

⁵Te k'u ri' xinka'yik, xinwil k'ut xjaqjob' ru chi' ri Loq'alaj Rachoch Dios ri k'o pa ri kaj, ri Loq'alaj Ja ri k'olotal wi ri tz'alam taq ab'aj re ru Pixab' ri Dios. ⁶Chupam k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios xeb'el wi loq ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' k'äxk'ol. Ki kojom ch'ajch'oj atz'iaq re lino ri käjuluwik, ximital jujun pas re q'än puaq cho ki k'ux. ⁷Te k'u ri' jun chke ri kiejb' ri je' kepe ángeles xuya wuqub' laq re q'än puaq chke ri wuqub' ángeles chkijujunal. E nojinaq k'u ri laq che ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri qa Dios ri man käkäm taj ri k'asal pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. ⁸Xnoj k'u ri Loq'alaj Rachoch Dios che sib' rumal ri nimalaj u q'ij ri Dios xuquje' rumal ri nimalaj u chuq'ab'. Man k'o tä k'u jun ri kuya' kok b'i chupam k'ä käk'is na ri wuqub' k'äxk'ol ri kuk'am ri wuqub' ángeles.

Waral käqil wi ri käb'anik aretaq käjamix ri k'o chupam ri wuqub' laq

16 ¹Te k'u ri' xinta jun ri ko xch'aw loq pa ri Loq'alaj Rachoch Dios, ri xub'ij chke ri wuqub' ángeles: iJix b'a'! Jijamij puwi' ruwächulew ri nimalaj k'äjisab'al wächaj ri kuya ri Dios ri k'o pa taq ri wuqub' laq, —xcha'.

²Xe' ri nab'e ángel, xujamij puwi' ruwächulew ri k'o pa ru laq. Konojel k'u ri winaq ri k'o ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' käkiq'ijilaj ru wächb'al, xel loq jun itzel ch'a'k chkij ri sib'alaj käq'aq'anik.

³Ri ukab' ángel xujamij puwi' ri mar ri k'o pa ru laq. Xub'an k'u kik' ri joron re ri mar, je' ta ne ru kik'el jun käminaq. Konojel k'u ri e k'aslik ri e k'o pa ri mar xekämik.

⁴Ri urox ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' taq ri nima', xuquje' puwi' ru k'iyib'al taq ja', xub'an k'u kik' taq ri ja'. ⁵Te k'u ri' xinto xub'ij ri ángel rech taq ri ja': Ri lal jikom anima' la rumal chi je wa' b'anom la chuq'atik tzij, Qajaw, loq'alaj qa Dios, lal ri' ri k'o la kämik, xuquje' xk'oji la ojer. ⁶Je ri', rumal chi we winaq ri' ki kämisam ri winaq ri ki jachom kib' pa q'ab' la, xuquje' ki kämisam ri q'alajisal taq re ri Loq' Pixab' la. Kämik k'ut yo'm la kik' chke pa tijik rumal chi je wa' ri taqal chke, —xcha'.

⁷Xuquje' xinta jun ri xch'aw loq ruk' ri ta'b'al toq'ob' ri xub'ij: Je', Qajaw, qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' uk' la, qas tzij xuquje' qas jikom b'anom la chuq'atik tzij pa ki wi', —xcha'.

⁸Ri ukaj ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri q'ij, xyi' k'u u chuq'ab' ri q'ij che ki poroxik ri winaq ruk' ru q'aq'al. ⁹Konojel k'ut sib'alaj xek'atik. Pune ta je ri', man xkik'ex tä ri kanima', ri ki chomanik, man xkiya tä k'u u q'ij ri Dios, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios ri k'o u taqanik pa ki wi' taq we k'äxk'ol ri'.

¹⁰Ri uro' ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri xib'ib'alalaj awaj, xq'equmar k'u ronojel ri tinimit ri kátaqan wi. Ri winaq k'ut xkitia' ri kaq' rumal ri q'axom. ¹¹Pune je ri' man xkiya tä kan u b'anik ri etzelal ri tajin káka'no, xane xa xkib'ij tzij ri äwas u b'ixik chrij ri qa Dios ri k'o chila' chikaj rumal ri ki q'axowem xuquje' rumal ri ch'a'k ri k'o chkij.

¹²Ri uwaq ángel xujamij ri k'o pa ru laq puwi' ri nimalaj nima' Eufrates. Xtzaj k'u ri joron re ri nima' rech kuya' káb'an jun b'e chke ri nimaq taq taqanelab' ri kepe pa ri relb'al q'ij.

¹³Te k'u ri' xinwilo chi pu chi' ri nimalaj itzel kumätz, pu chi' ri xib'ib'alalaj awaj, xuquje' pu chi' ri jun ri kub'an che rib' chi q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xeb'el loq oxib' itzel taq espíritus ri je' kepe ixtutz'. ¹⁴E are itzel taq espíritus wa' ri káka'n kajmab'al taq etal, keb'el k'u b'i che ki mulixik konojel taq ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew che ri nimalaj ch'oj re ri nimalaj u q'ij ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'. ¹⁵“¡Chitampe! Ri in kinpe na je' jas ru petik jun elaq'om, man kina' tä k'ut. Utz re ri man käwar taj, ri kok il che ri ratz'iaq, rech man käch'ani tä kanoq, kel k'u u k'ixb'al chkiwäch ri winaq,” —kächa ri Jesús. ¹⁶Ri itzel taq espíritus xekimulij k'u ri nimaq taq taqanelab' pa ri lianik ri u b'i' Armagedón pa ri ch'ab'al hebreo.

¹⁷Ri uwuq ángel xujamij ri k'o pa ru laq pa ri kiäq'iq', k'o k'u Jun ri ko xch'aw loq pa ri Loq'alaj Rachocho Dios ri k'o pa ri kaj, qas ruk' ri je'lalaj t'uuyulib'al xch'aw wi loq, xub'ij: Ya xb'antajik, —xcha'.

¹⁸Te k'u ri' xub'an taq kaypa', wojojem, xuquje' kiäqulja. Ruwächulew xslab'isax rumal jun nimalaj káb'raqan. We káb'raqan ri' sib'alaj nim na chkiwäch ri nik'iaj káb'raqan ri u b'anom tzaretaq e k'o winaq cho ruwächulew. ¹⁹Ri nimalaj tinimit Babilonia xutas rib', xub'an oxib'. Konojel k'u ri tinimit ri e k'o cho ruwächulew xewulijik. Man xsach tä k'u ri nimalaj tinimit Babilonia che ri Dios, xane xub'ano chi xuna' ri nimalaj k'äx re ri k'äjisab'al u wäch ri xutaq loq chrij rumal ri nimalaj royowal ri Are'. ²⁰Konojel ri ch'äqataq taq ulew ri e k'o pa ri mar xuquje' taq ri juyub' xsach ki wäch. ²¹Xuquje' xqaj loq chikaj pa ki wi' ri winaq nimaq taq saqb'äch ri xa jub'iq' man kepajan jujun quintal chkijujunal, ri winaq k'ut xkib'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios rumal ri k'äxk'ol re ri saqb'äch, rumal chi are jun k'äjisab'al wächaj ri sib'alaj nim na.

Waral káqil wi ri tinimit Babilonia ri je' jas jun nimalaj itzel ixoq

17

¹Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' laq, xub'ij k'u chwe: Tasa'jmpe', kink'ut k'u na chawäch ru

k'äjisaxik u wäch ri nimalaj itzel ixoq, ri nimalaj tinimit ri t'uuyul pa ki wi' taq ri mar, —xcha'. ²Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew ka'nom ruk' ri ixoq xa jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' ri winaq ri e k'o cho ruwächulew e q'ab'arinaq ruk' ru vino ri sib'alaj k'o u chuq'ab' re ri mak ri sib'alaj äwas u b'anik ri sachinaq ki k'ux rumal.

³Te k'u ri', chupam ri xk'ut chnuwäch rumal ri Loq'alaj Espíritu, ri ángel xinuk'am b'i pa ri juyub' ri kätz'inowik. Chila' k'ut xinwil wi jun ixoq t'uuyul puwi' jun xib'ib'alalaj awaj kiäq rij, ri tz'ib'tal ronojel ri rij che taq b'i'aj ri sib'alaj äwas ki b'ixik chrij ri Dios. Ri awaj ri' k'o wuqub' u jolom, k'o k'u lajuy ru k'a'. ⁴We ixoq ri' u kojom atz'iaq ri kieb' u wäch kaka'yik, morada xuquje' kiäq. Wiqtal ruk' q'an puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil, xuquje' kuk' perlas. Ruk'am jun vaso re q'an puaq pu q'ab' ri nojinaq che ronojel u wäch ri man utz taj, xuquje' ri u tz'ilol ri nimalaj mak ri u b'anom ri sib'alaj äwas u b'anik, je' jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. ⁵Tz'ib'tal k'u jun b'i'aj chukrusil ru palaj ri ixoq ri man k'o tä jun käch'ob'owik. Are wa' ri b'i'aj: “Ri nimalaj Babilonia, ki nan ri itzel taq ixoqib', xuquje' konojel ri itzel taq winaq ri e k'o cho ruwächulew,” —kuchixik. ⁶Te ri' xinwilo chi ri ixoq q'ab'arinaq rumal ru tijik ri ki kik'el ri winaq ri e rech ri Dios, xuquje' rumal ru tijik ri ki kik'el ri e kämisam rumal chi xkitzijoj ronojel ri xub'an ri Jesús. Aretaq xinwilo, sib'alaj xinkajmaj wa'. ⁷Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: ¿Jas che sib'alaj a kajmam awib'? Kinq'alajisaj na chawäch ri man etamtal taj chrij we ixoq ri', xuquje' chrij ri xib'ib'alalaj awaj ri kämowinaq b'ik, ri k'o wuqub' u jolom, ri xuquje' k'o lajuy ru k'a'. ⁸Ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo are wa' ri xk'oji na, kämik k'ut man k'o tä chik. Pune ta ne je ri' kel k'u na loq pa ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam aretaq mäjoq ke' pa ri k'isb'al kämikal. Ri winaq ri e k'o cho ruwächulew, ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemaal tzaretaq xb'an ruwächulew, käkikajmaj na aretaq käkil ri xib'ib'alalaj awaj ri xk'oji na, ri man k'o tä chi k'ut, ri käpe chi k'u na jumul chik, —xcha chwe.

⁹Waral k'o wi jun chomanik chke ri kekowinik kech'ob'onik. Ri wuqub' jolomaj kel kub'ij wuqub' juyub'. Pa ki wi' k'u wa' t'uuyul wi ri ixoq. ¹⁰Ri wuqub' jolomaj xuquje' kel kub'ij wuqub' nimaq taq taqanelab'. Job' chke we taqanelab' ri' xsach ki wäch wa'. Jun chke tajin kätaqan kämik, ri jun chi k'ut k'ä mäja' käpetik. Aretaq käpe ri k'isb'al taqanel, man naj tä k'u na kätaqanik. ¹¹Ri xib'ib'alalaj awaj ri xk'oji na, ri man k'o tä chik, are ri u wajxaq taqanel. Ri are' jun kuk' ri wuqub'. B'enam k'u re wa' pa ri k'isb'al kämikal.

¹²Ri lajuy u k'a' ri xawilo, e are lajuy nimaq taq taqanelab' wa' ri k'ä mäja' käkichap taqanik. Käyi' k'u na taqanik pa ki q'ab' rech ketaqan pa ki wi' ri winaq jun hora, junam ruk' ri xib'ib'alalaj awaj. ¹³We lajuy nimaq

taq taqanelab' ri' junam ri ki chomanik, käkiya k'u na ri ki chuq'ab' xuquje' ri ki taqanik che ri xib'ib'alalaj awaj. ¹⁴Kech'ojin na ruk' ri Alaj Chij, kech'aktaj k'u na rumal ri Alaj Chij junam kuk' ri e k'o ruk'. Je ri', rumal chi ri Alaj Chij are Kajaw ri ajawib', xuquje' are Nim Taqanel pa ki wi' konojel ri nimaq taq taqanelab'. Ri e k'o ruk' e sik'ital wa' rumal ri Dios, xuquje' e cha'talik, jikom k'u ri kanima'.

¹⁵Xuquje' xub'ij ri ángel chwe: Ri nimaq taq mar ri xeawilo, ri t'uyul wi ri itzel ixoq pa ki wi', are kel kub'ij wa' chi e konojel ki wäch winaq, e winaq ri jalajoj keka'yik, e winaq ri jalajoj taq ki tinimit, e winaq ri jalajoj kech'awik. ¹⁶Ri lajuj u k'a' ri e k'o che ri xib'ib'alalaj awaj ri xawilo, käketzelaj na u wäch ri itzel ixoq, käkiya k'u na kanoq u tukiel, käkich'anab'a na kanoq. Käkitij na ru tijol, käkiporoj k'u na ru b'aqil pa q'aq'. ¹⁷Ri Dios yo'winaq pa kanima' ri lajuj taqanelab' ri' chi käka'no jachike ri kraj ri Are', chi käjunamataj ri ki chomanik chuya'ik taqanik pu q'ab' ri xib'ib'alalaj awaj, k'ä käb'antaj na ronojel ru b'im ri Dios. ¹⁸Ri ixoq ri xawilo, are wa' ri nimalaj tinimit ri kätaqan pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew, —xcha ri ángel chwe.

Käsachisax u wäch ri nimalaj tinimit Babilonia

18 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel chik ri tajin käqaj loq chikaj, k'o k'u nimalaj taqanik pu q'ab'. Ru juluwem xuya saqil cho ronojel ruwächulew. ²Ko xch'awik, xub'ij: iXwuljik! Ya xwulij ri nimalaj tinimit Babilonia. Kojom chi wa' che kachoch itzel taq espíritus. Are ki jul ronojel ki wäch itzelalaj taq espíritus chik, xuquje' are ki sok k'äx taq chikop ajuwokaj ri tzel keilitajik. ³Je ri', rumal chi ronojel ki wäch winaq cho ruwächulew e q'ab'arinaq rumal ru tijik ri vino re ri nimalaj mak ri kub'ano. Xuquje' ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew je' ka'nom ruk' ri ixoq jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab'. Ri ajk'ayib' k'ut ri e k'o cho ruwächulew e q'inomarinaq rumal chi ri nimalaj tinimit Babilonia sib'alaj ok'owinaq u wi' ri u rayib'al chke ronojel u wäch taq jastaq, —xcha'.

⁴Te k'u ri' xinta chi Jun ri xch'aw loq chikaj ri xub'ij: Chixel loq pa we tinimit ri', winaq ri ix wech in, rech man kib'an tä iwe ri mak ri käb'an pa we tinimit ri', rech man kiriq tä k'u iwe ri nimaq taq k'äx ri kepe na puwi'. ⁵Xaq k'u u mulim rib' ru mak, opaninaq k'ä chikaj, na'tal k'u ronojel wa' ri retzelal che ri Dios. ⁶Chib'ana che ri are' jas ru b'anom ri are' chke nik'iaj chik, chiya u kamul ri rajil u k'exel che ri are' jas ri u b'anom chiwe. Chiyujaj ri kutijo, ri sib'alaj k'äx na u tijik wa' chuwäch ri xuya ri are' chke nik'iaj chik, chiya k'u wa' che. ⁷Chiya k'äxk'ol che, xuquje' b'is, jas ru nimal ri nimarisan ib' ri xk'i'y pa ranima', xuquje' jas ri nimalaj u rayib'al chke k'ia taq jastaq. Xub'ij k'u pa ranima': “Ri in, in t'uyul waral je' jas jun ixoq nim taqanel, man in malka'n taj, man k'o tä

k'u k'äx kinriq na," —kächa'. ⁸Rumal ri' xa pa jun q'ij kepe na ronojel ru k'äxk'ol puwi'. Käpe na kämikal, käpe na b'is, xuquje' wi'jal. Käporox k'u na ruk' q'aq'. Je ri', rumal chi ri Dios sib'alaj k'o u chuq'ab', ri Qajaw Dios ri u q'atom tzij puwi' chi käk'äjisax u wäch.

⁹Ri nimaq taq taqanelab' re ruwächulew ri xka'n ruk' are' jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri xkiya kib' chutzukuxik ruk' are' ri k'ia jastaq ri xkirayij, keb'oq' na, käkiraq k'u ki chi' aretaq käkil ru sib'el ri q'aq' re ru poroxik. ¹⁰Naj ketak'i wi na che rumal ri ki xib'rikil. Sib'alaj käkixej na kib' che ri nimalaj k'äjisab'al u wäch ri tajin kuriqo, käkib'ij k'u na: iAy! iToq'ob' a wäch, nimalaj tinimit Babilonia, tinimit ri nim u q'ij! Xaq te'talik xpe ri k'äx pa wi', xk'äjisax k'u a wäch, —kecha na.

¹¹Ri ajk'ayib' ri e k'o cho ruwächulew xuquje' keb'oq' na, käkiraq k'u na ki chi' che we tinimit, rumal chi man k'o tä chi na jachin ri käloq'ow ri jastaq ri käkik'iyij. ¹²Ri käkik'iyij are ri q'an puaq, ri saq puaq, ri ab'aj ri paqal rajil, ri perlas, ri manta re lino ri kok' u wäch, ri manta re xela, ri manta morada, xuquje' ri manta ri sib'alaj kiäq u wäch. Käkik'iyij k'u taq che' ri kek'ok'otik, jastaq re marfil,ⁱ re che' ri paqal kajil, re ri ch'ich' bronze, re xaq ch'ich', xuquje' jastaq re mármol.^j ¹³Xuquje' käkik'iyij ri canela, ri molom taq q'ayes ri kek'ok'otik, ri incienso, ri mirra,^k k'ok'alaj taq kunab'al, vino, aceite, kok'alaj k'äj, ri triko k'ut. Käkik'iyij k'u k'ia ki wäch taq awaj, wakäx, awaj re taq eqa'n, chij, xuquje' kiej ruk' ri ki carruaje, xuquje' winaq, e are' winaq wa' ri xa käkikoj nik'iaj winaq chik che patänil taq ke. ¹⁴Käkib'ij k'u na che ri tinimit: iKonojel ri je'lalaj taq jastaq ri sib'alaj xarayij ki wäch, ri sib'alaj xqaj chkiwäch ri winaq, ya man k'o tä chik! iXsach k'u u wäch ronojel ra q'inomal, xuquje' ronojel ri a je'lal ri k'o nab'e!

¹⁵Ri ajk'ayib' ri xka'n ki k'ay kuk' taq we jastaq ri', ri e q'inomarinaq rumal we tinimit ri', naj ketak'i wi na che ri tinimit rumal chi käkixej kib' we ne käkiriq ke ri e are' ri nimalaj k'äjisab'al u wäch we tinimit ri'. Keb'oq' na, käk'axow k'u na ri kanima'. ¹⁶Käkib'ij k'u na: iAy! iToq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Junam k'u ri are' ruk' jun ixoq ri u kojom kok'alaj lino che ratz'iaq, xuquje' u kojom manta morada xuquje' manta ri sib'alaj kiäq u wäch, u wiqom k'u rib' ruk' q'an puaq, kuk' taq ab'aj ri paqal kajil, xuquje' kuk' perlas. ¹⁷iXaq te'talik k'ut xsach u wäch ronojel ri nimalaj u q'inomal! —kecha na.

Konojel ri e kojom che kaporal chke taq ri barcos, xuquje' ri winaq ri keb'e' pa taq barcos, ri e b'inisel taq barcos, konojel k'u ri kechakun pa

ⁱ 18:12a Ri "jastaq re marfil" e are' jastaq wa' ri b'anom chke ru ka' ri tix (elefante), sib'alaj paqal rajil k'u wa'. ^j 18:12b Ri "jastaq re mármol" e are' jastaq ri b'anom che jun ab'aj saq u wäch ri sib'alaj paqal rajil. ^k 18:13 Chawila' ri nota chrij ri "mirra" pa San Marcos 15:23.

ri mar, naj xetak'i wi kan che ri tinimit. ¹⁸Aretaq xkil ru sib'el ri tinimit ri tajin käporoxik, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¿A xk'oji lo jumul jun tinimit junam ruk' we nimalaj tinimit ri'? iMan xk'oji taj! —xecha'.

¹⁹Xkik'iäq ulew pa ki jolom (k'utb'al re ri ki b'is). Xeb'oq'ik, xq'axow k'u ri kanima', xkiraq ki chi', xkib'ij: iAy! iToq'ob' u wäch ri nimalaj tinimit! Ruk' k'u ru q'inomal e q'inomarinaq konojel ri k'o ki barcos pa ri mar. iXaq te'talik k'ut xsach u wäch we nimalaj tinimit ri!! —xecha'.

²⁰Chixkikot b'a' iwonojel ix, ri ix k'o pa taq ri kaj rumal ri xb'antaj che we tinimit ri'. Chixkikot ix xuquje', ri ix rech ri Dios, xuquje' ri ix, ix apóstoles, ri ix xuquje' ri ix q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios rumal chi aretaq ri Dios xuq'at tzij puwi' we tinimit ri' chi käk'äjisax u wäch, xuya ri rajil u k'exel ri k'äx ri u b'anom we tinimit ri' chiwe, —xcha ri Jun ri xch'aw loq chikaj.

²¹Te k'u ri' jun ángel ri sib'alaj k'o u chuq'ab' xuwalijsaj jun ab'aj ri junam ruk' jun nimalaj ka', xuk'iäq b'i pa ri mar, xub'ij k'ut: Are je wa' káb'an na che ri nimalaj tinimit Babilonia, käwulij na. iRuk' chuq'ab' käwulixik! Man k'o tä k'u jumul ri kilitaj chi na u wäch. ²²iBabilonia! Man k'o tä chi na jumul ri kätataj chi awuk' ri roq'eb'al ri q'ojom arpa u b'i', ri su', o ri tun. Man käriqtaj tä chi na jun ajchak ri kub'an apachike u wäch chak. Man kätataj tä chi na jun winaq ri käjuqnaq ru ka' pa ri tinimit. ²³Man kätunun tä chi na pa taq ja ru saqil ri jun candela, man kätataj tä k'ut ri wojkorem pa taq ri k'ulanem. Nab'e kanoq ri ajk'ayib' ri e k'o awuk' e are nimaq ki q'ij cho ruwächulew. Xesub'taj k'u konojel ki wäch winaq cho ruwächulew ruk' ri itzinik ri xab'ano, —xcha'.

²⁴Chupam k'u we tinimit ri' xekämisax wi ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ri winaq ri e rech ri Dios. Xriqtaj k'u ri ki kik'el konojel ri winaq ri e kämisam cho ronojel ruwächulew chupam we tinimit ri', —xcha ri ángel.

19 ¹Te k'u ri' xinta sib'alaj k'ia winaq ri e k'o pa ri kaj ri ko xech'awik, xkib'ij:

iAleluya! Ruk' ri qa Dios
qa riqom wi ri to'b'al qib'.
Xuwi che ri Are' taqal wi
chi känimarisax u q'ij.
Xuwi ri Are' taqalik káb'ix che
chi k'o nimalaj u chuq'ab'

²rumal chi u b'anom ri jikomal,
u b'anom k'u ri qas tzij chuq'atik tzij.

Xuq'at k'u tzij puwi'
ri nimalaj itzel ixoq
chi käk'äjisax u wäch.

Are k'u ri are' ri retzelam ruwächulew

ruk' ronojel ri man utz taj
ri xub'ano.

Xuya k'u ri Dios che ri ixoq ri rajil
u k'exel ri ki kämikal
ri patänil taq re ri Are',

—xecha ri'.

³Te k'u ri' xech'aw chik, xkib'ij: ¡Aleluya! Ru sib'el ri nimalaj tinimit ri tajin käporoxik, man kätäni taj, xane xaq tajin wi käb'uquw na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik, —xecha'.

⁴Ri juwinaq kiejeb' k'amal taq ki b'e ri kojonelab' xuquje' ri kiejeb' ri je' kepe ángeles xkimej kib', xkiq'ijilaj k'u ri Dios ri t'uuyul pa ri je'lalaj u t'uuyulib'al, xkib'ij: ¡Amén! ¡Aleluya! —xecha'.

⁵Te k'u ri' xtataj Jun ri xch'aw loq ruk' ri je'lalaj t'uuyulib'al ri xub'ij:
Chiya u q'ij ri qa Dios,
iwonojel ix ri kixpatänin che,
ri kixej iwib' chuwäch,
ri nim kiwil wi, chi ak'alab'
chi ri'jab',

—xcha'.

Waral käqil wi ri nimaq'ij re ru k'ulanem ri Alaj Chij

⁶Xuquje' xinta jun wojojem ri je' ta ne e k'ia winaq tajin kech'awik, ri je' ta ne ru chojojem k'ialaj nimaq taq ja', xuquje' je' ta ne ru tililem kowilaj taq kiäqulja ri xkib'ij:

¡Aleluya! Ri Qajaw, ri qa Dios,
ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk',
u k'utum chi Are' tajin kätäqanik.

⁷Chujkikotoq, qas chkikot qanima',
qanimarisaj k'u u q'ij ri Dios
rumal chi xopan ri q'ij
ri käk'uli ri Alaj Chij.
Ri rixoqil k'ut u b'anom
u b'anik rib'.

⁸Yo'm che chi kukoj ch'ajch'oj atz'iaq
re kok'alaj lino ri käjuluwik,
—xecha'. Ri kok'alaj lino kel kub'ij ri jikomaj ki k'aslemal ri winaq ri e rech ri Dios.

⁹Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: Chatz'ib'aj wa' we tzij ri': "Utz ke ri e sik'im che ri nimalaj wi'm ri käb'an pa ru k'ulanem ri Alaj Chij," —xcha'.

Xub'ij chi k'u chwe: We tzij ri', qas e are u Tzij ri Dios wa', —xcha chwe.

¹⁰Xinxuki k'u chuwäch ri ángel chuq'ijilaxik. Ri are' k'ut xub'ij chwe: ¡Mab'an wa'! Ri in xuquje' xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at, junam

kuk' ri awachalal ri jikom kanima' chrij ri gas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús. Are chaq'ijilaj ri Dios, —xcha chwe.

Ri gas tzij ri xuq'alajisaj ri Jesús, are k'u wa' ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisaj taq re ru Loq' Pixab' ri Dios.

Waral käqil wi ri Jun ri kiejeninaq chrij ri saq rij kiej

¹¹Te k'u ri' xinwil ri kaj jaqталik, xuk'ut k'u rib' jun saq rij kiej. Ru b'i' ri Jun ri kiejeninaq chrij are wa': Jikom Ranima' xuquje' Qas Tzij. Ruk' k'u jikomал kuq'at tzij xuquje' kub'an ri ch'oj. ¹²Ru waq'äch kejuluwik je' jas ru xaq q'aq', e kojom k'u k'ia corona chujolom. K'o jun b'i'aj tz'ib'tal chrij ri xaq xuwi ri Are' gas käch'ob'owik. ¹³U kojom jun u q'u' ri tz'ajom che kik'. Ru b'i' k'ut are “Ru Tzij ri Dios”. ¹⁴Ternetal k'u kumal ri soldados ajchikaj ri ki kojom saq atz'iaq re kok'alaj lino ri ch'ajch'oj. E kiejeninaq k'ut chkij saq taq kiej. ¹⁵Pu chi' kel wi loq jun machete ri sib'alaj k'o u pu chi', ri kukoj che ki sokik konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. Kätaqan k'u na pa ki wi' ruk' jun vara re ch'ich'. Kuq'at k'u na tzij pa ki wi'. Je' kub'an na chke jas ri kub'an jun winaq che ki pitz'ik ri uvas ruk' ri raqan, keutak'alej. Xuquje' kub'an na chi käkina' ri k'äx re ri nimalaj k'äjisab'al ki wäch ri käpe pa ki wi' rumal ri nimalaj royowal ri Dios, ri qa Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk'. ¹⁶Tz'ib'tal k'u we b'i'aj ri' che ru q'u' xuquje' che ri raqan ri kub'ij: Are “Nim Taqanel pa ki wi' ri nimaq taq taqanelab', Kajaw k'u konojel ri ajawib'.”

¹⁷Te ri' xinwil jun ángel ri tak'al pa ri q'ij, ri xuraq u chi', ko xch'awik che ki ch'ab'exik konojel ri chikop ri kerapap chikaj, xub'ij chke: iChixsa'j! Chimulij iwib' che ri nimalaj wi'm ri kuya ri Dios. ¹⁸Chixsa'j rech kitij ri ki ti'ljol nimaq taq taqanelab', ri ki ti'ljol ri ki nimaqil taq soldados, xuquje' ri ki ti'ljol achijab' ri sib'alaj k'o ki chuq'ab'. Kitij k'u na ri ki ti'ljol taq kiej, xuquje' ri ki ti'ljol taq ri ajkiejab', ri ki ti'ljol ronojel ki wäch winaq, winaq ri e k'o pu q'ab' jun patrón o ri man k'o tä ki patrón, chi ak'alab', chi ri'jab', —xcha'.

¹⁹Te k'u ri' xinwil ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri nimaq taq taqanelab' ajuwächulew kachi'l ri ki soldados, ri ki mulim kib' rech kech'ojin ruk' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej xuquje' kuk' ru soldados ri Are'. ²⁰Xchap k'u ri xib'ib'alalaj awaj junam ruk' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios, ri u b'anom kajmab'al taq etal chuwäch ri xib'ib'alalaj awaj. Kumal k'u we kajmab'al taq etal ri' xeusub' ri winaq ri xkiya kib' chi kok ri retal ri xib'ib'alalaj awaj chke, ri xuquje' xkiq'ijilaj ru wächb'al. Ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisaj re ru Loq' Pixab' ri Dios, e k'aslik xek'läq b'i pa ri q'aq' ri je' jas jun nimalaj mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre. ²¹Are k'u ri nik'iaq chik, xekämisax ruk' ri machete ri kel loq pu chi' ri Jun ri kiejeninaq chrij ri kiej, konojel k'u taq ri chikop ajuwokaj xnoj ki pam ruk' ri ki ti'ljol we winaq ri'.

Waral kätzijox wi ri jun mil junab'

20 ¹Te k'u ri' xinwil jun ángel ri tajin káqaj loq chikaj, ruk'am pu q'ab' ri lawe rech ri nimalaj jul ri sib'alaj naj u pam, xuquje' ruk'am jun nimalaj ximib'al re ch'ich'. ²We ángel ri' xuchap ri nimalaj itzel kumätz, ri ojer kumätz ri káb'ix Itzel xuquje' Satanás che u b'i'. Mil junab' k'ut xuxim na ruk' ri ximib'al re ch'ich'. ³Xuk'iaq b'i pa ri nimalaj jul, xutz'apij kan u chi' ri jul, xukoj jun t'iqb'al che ri tz'apib'al re rech man keusub' tä chi ri winaq cho ruwächulew k'ä kätz'aqat na ri mil junab'. Aretaq kätz'aqat ri mil junab' rajwaxik k'ut kätzoqopix na kieb' oxib' q'ij.

⁴Te k'u ri' xinwil jujun je'lalaj taq t'uyulib'al. Chila' k'ut e t'uyul wi ri yo'm taqanik pa ki q'ab' chuq'atik tzij. Xuquje' xinwil ri kanima' ri winaq ri esam ki jolom rumal ru tzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios ri xuq'alajisaj ri Jesús. Ri e are' man xk'iq'ijilaj tä ri xib'ib'alalaj awaj. Man xk'iq'ijilaj tä ru wächb'al, man xkiya tä k'u kib' chi kok ri retal ri are' chukrusil ri ki palaj o che ri ki q'ab'. Xinwilo chi xek'astaj chkixol ri käminaqib', xetaqan k'ut junam ruk' ri Cristo pa ri mil junab'. ⁵Are wa' ri nab'e k'astajib'al. Are k'u ri nik'iaj käminaqib' chik man xek'astaj tä che we chanim ri', xane k'ä te' xek'astajik aretaq xtz'aqat na ri mil junab'. ⁶iUtz ke ri xek'astaj pa ri nab'e k'astajib'al! E are wa' ri ki jachom kib' pu q'ab' ri Dios. Ri ukab' kämikal man käriqtaj tä chi na kumal ri e are', xane keb'ok na che sacerdotes rech ri Dios xuquje' rech ri Cristo. Ketaqan k'u na ruk' ri Cristo pa ri mil junab'.

⁷Aretaq kätz'aqat ri mil junab', ri Satanás kätzoqopix na, kel k'u na loq jawije' ri tz'aptal wi. ⁸Kel k'u na b'i che ki sub'lik ri winaq cho ronojel ruwächulew. E are k'u wa' ri Gog, xuquje' ri Magog. Keumulij na ri ki soldados che ri ch'oj, ri sib'alaj e k'ia je' jas ri senyáb' ri k'o chi' ri mar ri man käkowin tä jun che kajilaxik. ⁹Xepaqi k'u loq cho ronojel ruwächulew, xkisutij rij ri k'olib'al ri e k'o wi ri winaq ri e rech ri Dios, xuquje' ri tinimit ri loq' chuwäch. Ri Dios k'ut xutaq loq q'aq' chikaj, ri xeuporoj konojel. ¹⁰Ri Itzel k'ut, ri u b'anom sub'unik chke, xk'iaq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne are jun mar ri sib'alaj känikow ruk' azufre, jawije' xk'iaq wi b'i ri xib'ib'alalaj awaj xuquje' ri jun ri kub'an che rib' chi are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Chila' k'ut käkiriq wi na nimalaj k'äx chi paq'ij chi chaq'ab' pa taq ri q'ij ri junab' ri repetik.

**Waral kätzijox wi ri q'atow tzij ri káb'an chuwäch
ri nimalaj t'uyulib'al ri saqlolox**

¹¹Xinwil k'u jun nimalaj t'uyulib'al ri saqlolox, xuquje' xinwil ri Jun ri t'uyul chila'. Chuwäch k'u ri Are' xsach u wäch ri ulew xuquje' ri kaj, man k'o tä jumul xilitaj chi ki wäch rumal chi man k'o tä chi k'u k'olib'al jawije' chi' kuya' kek'oji

wi. ¹²Te k'u ri' xeinwil ri käminaqib', chi ri'jab' chi ak'alab' e tak'atoj chuwäch ri Dios. Xeqajtaj k'u taq ri wuj xuquje' xjaqtaq jun wuj chik, ri wuj re k'aslemal. Xq'at k'u tzij pa ki wi' ri käminaqib'. Xilik jas ri xka'no aretaq e k'asal cho ruwächulew, ri tz'ib'tal pa taq ri wuj. ¹³Ri mar xeujach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib' xekijach ri käminaqib' ri e k'o chupam. Konojel k'tut xq'at tzij pa ki wi' chrij ronojel ri xka'n pa ri ki k'aslemal. ¹⁴Te k'u ri' ri kämikal xuquje' ri k'olib'al ri e k'o wi ri käminaqib', xek'iaq b'i pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar tajin käk'atik. Are k'u wa' ri ukab' kämikal. ¹⁵Chila' k'tut xek'iaq wi b'i ri man tz'ib'tal tä ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal.

Waral käqil wi ri k'ak' kaj xuquje' ri k'ak' uwächulew

21 ¹Te k'u ri' xinwil jun k'ak' kaj xuquje' jun k'ak' uwächulew, rumal chi ri nab'e kaj xuquje' ri nab'e uwächulew xsach ki wäch, xuquje' ri mar man k'o tä chik. ²In ri', ri Juan, xinwil ri loq'alaj tinimit, ri k'ak' Jerusalén, tajin käqaj loq chikaj ruk' ri Dios. B'anom k'u u b'anik je' jas jun ali ri u kojom chi ri ratz'iaq re k'ulanem rech käk'uli ruk' ri ala ri kok che rachajil. ³Xinta k'u jun ri ko xch'aw loq chikaj ri xub'ij: ¡Chawilampe! Ri Dios u yakom chi ri rachoch kämik chkixol ri winaq. Käjeqi na junam kuk', ri e are' k'tut keb'ok na che u winaqil ri Are'. Tzare k'u ri qas Dios käk'o'ji na kuk' che ki Dios. ⁴Ri Dios kusu' na ri u wa'll ki wäch. Man k'o tä chi k'u kämikal, man k'o tä chi oq'ej, man käq'axow tä chi na ri kanima', man k'o tä chi k'u q'axom. Je ri', rumal chi ronojel ri k'o nab'e ya man k'o tä chik, xsach k'u u wäch wa', —xcha'.

⁵Are k'u ri Jun ri t'uyul pa ri nimalaj t'uyulib'al xub'ij chwe: Chawilampe', ri in kinb'an k'ak' che ronojel ri k'olik, —xcha chwe.

Xuquje' xub'ij: Chatz'ib'aj wa' rumal chi we tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas käku'b'i u k'ux jun chkiq, —xcha'.

⁶Te k'u ri' xub'ij chi chwe: ¡Ya xb'antajik! In ri' ri chapleb'al xuquje' ri k'isb'al, je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra rech ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”. Jachin ri kächaqil'j u chi' kinya na che ri are' chi kutij re ri joron re ri u k'iyib'al ja' ri kuya k'aslemal, ri xaq käsipaxik. ⁷Jachin ri käch'akanik kärechb'ej na ronojel wa'. Ri in kinok na che u Dios, ri are' k'tut kok na che walk'ual in. ⁸Are k'u ri winaq ri e xib'rib', ri man kekojon taj, ri winaq ri etzeltajinaq ki k'aslemal cho ri Dios, ri kämisanelab', ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri winaq ri käka'n itzinik, ri kekiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal winaq, xuquje' konojel ri b'anal taq tzij, konojel wa' keb'e' na pa ri nimalaj q'aq' ri je' ta ne jun mar ri tajin käk'atik ruk' azufre. Are k'u wa' ri ukab' kämikal, —xcha ri Dios chwe.

Waral käqil wi ri k'ak' tinimit Jerusalén

⁹Te k'u ri' xpe jun chke ri wuqub' ángeles ri kuk'am ri wuqub' laq ri nojinaq che ri k'isb'al taq k'äxk'ol, xub'ij chwe: Tasa'j, kink'ut ri ali chawäch, ri rixoqil ri Alaj Chij, —xcha chwe.

¹⁰Chupam ri xuk'ut ri Loq'alaj Espíritu chnuwäch xinwilo chi ri ángel xinuk'am b'i puwi' jun nimalaj juyub' ri sib'alaj naj paqalinaq, xuk'ut k'u ri nimalaj tinimit chnuwäch, ri loq'alaj Jerusalén ri tajin káqaj loq chikaj jawije' xel wi loq chuwäch ri Dios. ¹¹Ri tinimit kájuluw rumal ru je'lalaj u juluwem ri Dios, ru juluwem are junam ruk' jun ab'aj ri sib'alaj paqal rajil, junam ruk' jun ab'aj re jaspe, ri kuya' káka'y jun chupam jas ri vidrio. ¹²Ri tinimit sutim rij che jun nimalaj tapya ri naj paqalinaq. E k'o kab'lajuj uchib'e che ri tapya, e k'o k'u jujun ángel chuchi' taq ri uchib'e. Ri ki b'i' ri kab'lajuj tinimit re Israel e tz'ib'tal cho ri jujun porta re ri uchib'e. ¹³Oxib' uchib'e e k'o chrelb'al q'ij, oxib' chik e k'o chuwikiäq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o oxib' chumoxq'ab' ri relb'al q'ij, e k'o k'u oxib' chik chuqajb'al q'ij. ¹⁴Ri tapya rech ri tinimit kojom kab'lajuj ab'aj che u tak'alib'al. Ri ki b'i' ri kab'lajuj apóstoles re ri Alaj Chij e tz'ib'tal chkij taq ri ab'aj.

¹⁵Ri ángel ri tajin kätzijon wuk' ruk'am jun aj re q'än puaq che retaxik ri tinimit, xuquje' k'u taq ri uchib'e ruk' ri tapya. ¹⁶Ri tinimit xaq junam retab'alil ri pa taq u xkut. Ri raqan xaq junam ruk' ru wäch. Ri ángel xretaj ri tinimit ruk' ri aj ri ruk'am. Kieb' mil ruk' kieb' ciento kilómetros ketanik. Ri raqan, xuquje' ri u wäch ri paqalinaq xaq junam keetanik. ¹⁷Te k'u ri' xretaj chi ri tapya, ketan k'u oxk'al ruk' kiejeb' metros ru pimal, jas ri etab'al ri kákikoj ri winaq are wa' ri tajin kukoj ri ángel.

¹⁸Ri tapya are ab'aj re jaspe' ri kojom che ri tapya. Are k'u ri tinimit are q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk' kojom che, junam ruk' ri vidrio ri ch'ajch'oj. ¹⁹Ri ab'aj ri e kojom che ru tak'alib'al ri tapya e wiqтал kuk' ronojel ki wäch ab'aj ri paqal kajil. Ri nab'e ab'aj re ri tak'alib'al, wiqтал ruk' jaspe, ri ukab' ab'aj wiqтал ruk' zafiro, ri urox ab'aj wiqтал ruk' ágata, ri ukaj ab'aj k'ut, are wiqтал ruk' esmeralda. ²⁰Ri uro' ab'aj wiqтал ruk' ónice, ri uwaq ab'aj wiqтал ruk' cornalina, ri uwuq ab'aj wiqтал ruk' crisólito, ri uwajxaq ab'aj wiqтал ruk' berilo, ri ub'elej ab'aj wiqтал ruk' topacio, ri ulajuj ab'aj wiqтал ruk' crisoprasa, ri ujulajuj ab'aj wiqтал ruk' jacinto, ri ukab'lajuj ab'aj k'ut, are wiqтал ruk' amatista. ²¹Ri kab'lajuj porta re ri u chi' taq b'e e kab'lajuj perlas wa'. Chkijujunal ri porta e jujun perlas. Ri b'e ri kok'ow pu nik'iajal ri tinimit are re q'än puaq ri man k'o tä yuja'm ruk', je' jas ri vidrio ri kákowinik káka'y jun chupam.

²²Man xinwil tä jun Loq'alaj Rachoch Dios pa ri tinimit ri', rumal chi ri Qajaw Dios ri k'o ronojel u wäch chuq'ab' ruk', are ri Are' ri Loq'alaj Rachoch Dios junam ruk' ri Alaj Chij. ²³Ri tinimit man rajwaxik taj chi káka'y ri q'ij puwi', man rajwaxik tä k'u ri ik' rumal chi ri je'lalaj u juluwem ri Dios are káka'y puwi'. Ri Alaj Chij k'ut Are u saqil. ²⁴Konojel

¹21:18 Konojel ri ab'aj ri keb'ix waral, ri jaspe, ri esmeralda, ri perlas, xuquje' ri nik'iaj chik, e are' ab'aj wa' ri sib'alaj paqal kajil.

ki wäch winaq cho ruwächulew ri ki riqom ru tob'anik ri Dios keb'in na pa ru saqil ri tinimit ri!. Are k'u ri nimaq taq taqanelab' re ri uwächulew käkik'am na b'i ri jastaq ke ri nimaq ki q'ij, ri nim keil wi, kekiya k'u na kan pa ri tinimit. ²⁵Ru chi' taq b'e re ri tinimit man ketz'apix tä paq'ij. Chila' k'ut man k'o tä chaq'ab'. ²⁶Käk'am na b'i jela' ri q'inomal ri sib'alaj nimaq ki q'ij, ri nim keil wi kech konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. ²⁷Man k'o tä k'u jas ri man ch'ajch'oj taj kok b'i pa ri tinimit. Man kok tä k'u b'i jun winaq ri etzeltajinaq ru k'aslemal cho ri Dios, o jun ri u b'anom sub'unik. Xaq xuwi keb'ok na b'i ri winaq ri tz'ib'tal ri ki b'i' pa ri wuj re k'aslemal ri k'o ruk' ri Alaj Chij.

22 ¹Te k'u ri' ri ángel xuk'ut chnuwäch jun nima' ri saqlolox re joron ri kuya k'aslemal. Käkowinik kaka'y jun chupam je' jas ri cristal. Chila' k'ut kel wi loq ri nima' ruk' ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij. ²Pu nik'iajal ri b'e ri kok'ow pa ri tinimit xuquje' pa taq u xkut ri nima' e k'yinaq wi ri che' re k'aslemal. Kab'lajuj mul kawächin che ri jun junab'. Chi ik' kuya ru wäch. Are k'u ru xaq kok che kunab'al ke konojel ki wäch winaq cho ruwächulew. ³Chila' man k'o tä jas ri etzelam u wäch rumal ri Dios. Are k'u ri je'lalaj t'uyulib'al ri e k'o wi ri Dios xuquje' ri Alaj Chij käk'o'ji na pa ri tinimit ri!. Ri patänil taq re ri Dios k'ut, keq'ijilan na che ri Are!. ⁴Qas käkil na rib' ki wäch chb'il kib', are k'u ru b'i' käk'o'ji na chukrusil ri ki palaj. ⁵Chila' man k'o tä chi chaq'ab'. Ri winaq ri kejeqi chila' man rajwaxik tä ru saqil jun candela chke. Man rajwaxik tä k'ut ru saqil ri q'ij rumal chi ri Dios ri Qajaw kuya na saqil pa ki wi!. Ri e are' k'ut ketaqan na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Xa jub'iq' kraj chi käpe chi na jumul ri Jesucristo

⁶Te k'u ri' xub'ij ri ángel chwe: We tzij ri' e qas tzij, kuya' k'ut qas kaku'b'i u k'ux jun chkij. Ri Qajaw k'ut, ri tzare Dios wa', ri käyo'w ki chuq'ab' ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab', u taqom loq ru ángel chuk'utik chkiwäch ri patänil taq re jas ri käb'antaj na chanim, —xcha chwe.

⁷iChitampe!! iChanim kinopanik! —xcha ri Jesús.

iUtz re ri kunimaj ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!! —xcha chwe.

⁸In ri!, ri Juan, xinto, xuquje' qas xinwil ronojel ri kätzijox waral. Aretaq xtataj wa' wumal xuquje' xilitaj wumal, xinxuki chuwäch ri ángel ri xk'utuw ronojel wa' chnuwäch rech kinq'ijilaj. ⁹Ri ángel k'ut xub'ij chwe: iMab'an wa!! Ri in xaq in patänil re ri Dios je' jas ri at xuquje' taq ri awachalal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' konojel ri keniman che ru Tzij ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!. iAre chaq'ijilaj ri Dios! —xcha chwe.

¹⁰Xuquje' xub'ij chwe: Meak'u' ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri!, rumal chi xa jub'iq' chik kraj chi kopan ri q'ij ri käb'antaj na

ronojel wa'. ¹¹Xaq b'a' chaya che ri b'anal etzelal chi kutajej u b'anik ri etzelal ri kub'ano, xuquje' ri winaq ri man ch'ajch'oj tä ranima' chutaqej na u b'anik ri man ch'ajch'oj taj. Are k'u ri utzalaj winaq chutaqej u b'anik ri utzil, ri winaq k'ut ru jachom rib' pu q'ab' ri Dios chutaqej u b'anik ri jikom cho ri Dios, —xcha'.

¹²iChitampe! —kächa ri Jesús. iChanim kinopanik! Wuk'am b'i ri tojb'al ri kinya na chke ri winaq chkijujunal, jas u wäch ri ka'nom. ¹³In ri', in ri nab'e xuquje' in ri k'isb'al, ru chapleb'al xuquje' ru k'isik ronojel. Ri in, in je' jas ri nab'e letra xuquje' ri k'isb'al letra rech ri alfabeto, ri “A” ruk' ri “Z”, —xcha ri Are'.

¹⁴Utz ke ri ki ch'ajom ri katz'iaq (kel kub'ij wa' chi e nimaninaq chwe), rech kuya' käkitij ke ru wäch ri che' ri kuya' k'aslemal. Xuquje' kuya' keb'ok pa ri uchib'e rech ri tinimit. ¹⁵Are k'u ri itzel taq winaq, xuquje' ri winaq ri käka'n itzinik, ri winaq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', ri kämisanelab', ri winaq ri käkiq'ijilaj taq tiox ri xa e b'anom kumal, xuquje' konojel ri utz käkil wi ri b'anow tzij, ri käka'n sub'unik kekanaj na kan ri e are' chrij ri tinimit.

¹⁶In ri', ri Jesús, nu taqom b'i ri nu ángel chuq'alajisaxik ronojel wa' chke taq ri qachalal kojonelab'. Wuk' in xel wi ri a mam David ri nim taqanel, in k'ut ri rachalaxik kan ri are'. In ri' ri nimalaj ch'imil ri sib'alaj käjuluwik pa ru saqirib'al, —xcha ri Are'.

¹⁷Ri Loq'alaj Espíritu xuquje' ri rixoqil ri Alaj Chij käkib'ij: iChixsa'j! —kecha ri'.

Jachin ri kätowik, chub'ij: iChixsa'j! —kächa na.

Jachin ri kächaq'ij u chi', ri kraj re ri joron, chpetoq, chutija re ri joron ri kuya' k'aslemal ri xaq käsipaxik.

¹⁸Konojel ri käkitatab'ej ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', in ri', ri Juan, kinb'ij wa' chke: We k'o jun kuya u wi' taq we tzij ri', ri Dios kuya na u wi' ri k'äxk'ol chrij ri are' ri e tz'ib'tal pa we wuj ri' ri kepe na chkij ri winaq. ¹⁹Xuquje' we k'o jun k'o käresaj che ru Loq' Pixab' ri Dios ri tz'ib'tal pa we wuj ri', ri Dios käresaj na ru b'i' ri winaq ri' pa ri wuj re k'aslemal, man kuya tä k'u che chi kok pa ri loq'alaj tinimit. Are k'u wa' ri e tz'ib'tal chkij pa we wuj ri'.

²⁰Ri Jun ri käq'alajisan taq we tzij ri', kub'ij: iJe', je ri!! iKinopan na chanim!

Amén. iSal'j la, Qajaw Jesús!

²¹Are ta b'a' ri Qajaw Jesucristo kutoq'ob'isaj i wäch iwonojel. Amén.

DICCIONARIO

- Abba** Kel kub'ij “nu tat” pa ri ch'ab'al arameo, ri ki ch'ab'al ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij ri xk'o'ji ri Jesús cho ruwächulew.
- Anclas** Ri nimaq taq ch'ich' ri káb'ix “anclas” chke, e k'o kolob' ri ximital chke. Ri ki patän ri ch'ich' ri' are káka'no chi ri barco kätak'i pa ri ja', man k'o tä ke' wi.
- Ángel** Jun u wäch u taqo'n ri Dios ri ketob' chke ri kojonelab'.
- Apóstol** Kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.
- Arca** Pa we Nuevo Testamento kel kub'ij ri nimalaj barco ri xub'an ri mam Noé.
- Ayuno** Kel kub'ij ri nimaq'ij ri káb'an kumal ri winaq aj Israel rech kána'taj chke ri sachb'al ki mak ojer rumal ri Dios. Xuquje' are ri u b'anik orar, man káwi' tä jun.
- Beelzebú** Are jun chke ru b'i' ri Satanás, ri ki nimal ri itzel taq espíritus.
- Camello** Jun nimalaj awaj ri kuya' kákiejen jun chrij, más k'ut kákoj wa' che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.
- Circuncisión** Chawila' “Retal ri ojer trato”.
- Cristiano** Kel kub'ij chi are kákojon jun che ri Jesucristo, kutaqej k'u ru tjonik ri Are' xuquje' ronojel ru Loq' Pixab' ri Dios.
- Cristo** Kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”, junam ruk' ri tzij “mesías” pa ri ch'ab'al hebreo.
- Diáconos** Ri diáconos xuquje' ri diaconisas e are' ri k'o keqle'n che ki to'ik ri nik'iaj kojonelab'.
- Eunuco** Jun achi ri xtas chkij ri nik'iaj achijab' rech kub'an na jun chak ri sib'alaj nim u b'anik.
- Fariseos** Ri tata'ib' ri' e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkiquatej u nimaxik ru Pixab' Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.
- Hebreo** Ri ojer ki ch'ab'al ri winaq aj Israel. Ri dialecto ri xkikoj pa taq ru q'ij ri Jesús, are káb'ix “arameo” che.

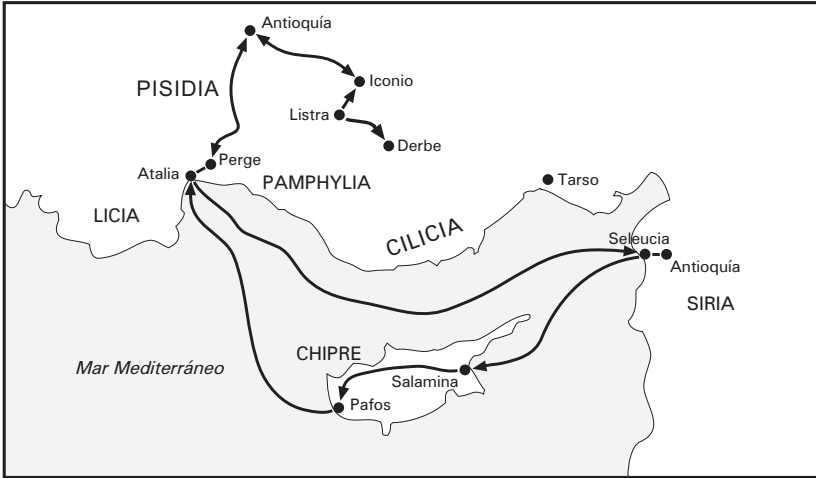
- Iglesia** E are' ri qachalal kojonelab' ri käkimulij kib'. Xuquje' käkoj ri tzij ri' che taq ri ja (templo, rachoch Dios). Ri qas iglesia are ri komon winaq ri käb'ix “Cristianos” chke.
- Israel** Jun chke ru b'i' ri mam Jacob, u k'ojol ri mam Isaac. Ri rachalaxik kan ri mam Jacob ri te' xil ki wäch käb'ix aj Israel chke. Xuquje' käkoj we b'i'aj ri' chrij ronojel ri ki tinimit.
- Itzel ch'a'k** Are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib' ri käb'ix “lepra” che pa castellano. Are jun k'utb'al chrij ri mak.
- Jikomaj patänil re ri Dios** Are ri Cristo, ri To'l Qe, ri xkib'ij loq ri ojer taq q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios.
- Käb'al** Man q'alaj tä wa' we are mo' o are käb'al. Jun chke ri nimaq'ij ri käka'n ri winaq aj Israel are ri nimaq'ij ke ri käb'al. Käka'n ki käb'al re ki q'ab' taq che'. Wuqub' q'ij kek'o'ji chupam, na'tab'al re ri nimalaj ki b'inem pa ri juyub' ri kätz'inowik.
- Kaxa** (“Cofre del Pacto” käb'ix che pa castellano.) Jun kaxa ri ch'uqum rij che q'an puaq, ri k'olotal wi ri trato (o, pacto). Chupam ri kaxa ri' k'o jun xaro re q'an puaq ri k'o maná chupam, k'o k'u ru ch'imiy ri mam Aarón ri xtuxik, xuquje' e k'o ri tz'alam taq ab'aj chupam ri zetz'ib'ax wi ri taqanik re ri ojer trato.
- Kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk'** Are ri xkitij ri winaq aj Israel pa ri aq'ab' ri xeb'el loq pa Egipto. Xb'an nimaq'ij che rumal chi are na'tab'al re ri q'ij ri xetzoqopix loq rumal ri Dios.
- Levitas** E are' achalaxik re Leví ri xetob' chke ri sacerdotes pa ri nimalaj rachoch Dios.
- Loq'alaj Espíritu** Are ri Espíritu rech ri Dios ri xub'ij ri Cristo chi kutaq na loq rech käk'o'ji pa kanima' ru tijoxelab', pa taq k'u kanima' konojel ri kekojon che.
- Maná** Are ri wa ajchikaj, tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.
- Mesías** Chawila' ri tzij “Cristo”.
- Mirra** Jun kunab'al ri sib'alaj paqal rajil. Are ki chomanik ri winaq chi ri kunab'al ri', we yujtal ruk' ri vino, kub'ano chi kätäni ri q'axom.
- Nardo** Ru b'i' jun q'ayes ri xkoj chub'anik jun k'ok'alaj kunab'al ri sib'alaj paqal rajil.
- Nimalaj rachoch Dios** (Are käb'ix “Templo” che pa castellano.) Ri nimalaj ja pa Jerusalén ri xyaktaj ojer rumal ri nim taqanel Salomón. Xtastaj k'u wa' che ru q'ijilaxik ri Dios kumal ri winaq aj Israel.
- Obispo** Kel kub'ij “pastor” o apachin jun ri käyi' che chi kuchajij ri jumulaj kojonelab'.
- Paraíso** Jun lugar re kikitomal. Chila' keopan wi ri kanima' ri kojonelab' aretaq kekämik, chila' k'ut käkeyej wi ri q'ij re ri k'astajib'al.

- Pascua** Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel, nim k'u u b'anik. Are na'tab'al re ri q'ij ri xeb'el loq pa ki q'ab' ri winaq aj Egipto ojer. (Chawila' "Kaxlan wa ri man k'o tä ch'äm ruk'.")
- Pentecostés** Jun chke ri ki nimaq'ij ri winaq aj Israel. Are ri q'ij ri keto'taj che ru molixik ri cebada (jun grano ri je' kelik jas ri trigo). Káb'an wa' aretaq ok'owinaq chi 50 q'ij ri nimaq'ij Pascua.
- Qachalal** ("Hermanos" káb'ix che pa castellano.) Ri kekojon che ri Jesucristo e kachalal kib' rumal ri Jesús.
- Q'ij re uxlanem** Ri winaq aj Israel sib'alaj nim xkil wi ri u wuq q'ij re ri semana. Ri nab'e taq kojonelab' nim xkil wi ri nab'e q'ij re ri semana rumal chi are wa' ri q'ij ri xk'astaj ri Qajaw Jesús chkixol ri käminaqib'.
- Qolol che'** Xuquje' káb'ix "ajanel" o "carpintero" che rumal ru chak.
- Rachoch Dios** Jun ja ri käkimulij wi kib' ru winaqil ri Dios, we aj Israel o e are' kojonelab' che ri Cristo.
- Ralk'ual kan ri qa mam David** Kel kub'ij "To'l Qe" junam jas ri tzij "Cristo" o "Mesías".
- Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi are ri To'l Qe ri käpetik.
- Retal ri ojer trato** Ru kojik ri etal ri' che ru cuerpo jun ala o jun achi, are wa' káb'ix "circuncisión" che pa castellano, retal ri trato ri xub'an ri Dios ruk' ri mam Abraham ri ojer ki mam ri winaq aj Israel.
- Sacerdote aj Israel** Ri achi ri cha'talik rech käch'aw pa ki wi' ri winaq ruk' ri Dios. Jun ri kojom chub'anik ri jastaq rech ri q'ijilanik, je' jas ri ki jachik awaj cho ri Dios. Ri ki nimal ri sacerdotes, are káb'ix "sumo sacerdote" che.
- Saduceos** Ri tata'ib' saduceos e are' nimaq taq winaq wa' aj Israel. Ri e are' k'ut man käkikoj taj chi qas tzij kek'astaj na ri käminaqib' je' jas ri ki kojoniq ri fariseos. (Chawila' Hechos 23:6-8.)
- Sinaí** Ri nimalaj juyub' ri' káb'ix "Sinaí" che, xuquje' "Horeb". Are ri juyub' jawije' xch'aw wi ri Dios ruk' ri Moisés, xuya k'u ri Lajuj Taqanik che.
- Sión** Are u b'i' jun juyub' pa Jerusalén. Kojom k'u ri b'i'aj ri' chrij ri tinimit Jerusalén xuquje'.
- Sodoma y Gomorra** Kieb' tinimit naqaj che ri Mar Muerto ri xk'äjisax wi ki wäch ri winaq rumal ri itzel taq ki mak.
- Tijonelab' re ri Pixab'** E are' achijab' wa' ri sib'alaj xkitijoj kib' chrij ru Pixab' ri Moisés, xkik'ut wa' chkiwäch ri winaq.
- To'l Qe** ("Nuestro Salvador" pa castellano.) Ri b'i'aj ri' xkoj che u b'i' ri Dios pa ri Antiguo Testamento. Xkoj k'u che ri Jesús ru K'ojol

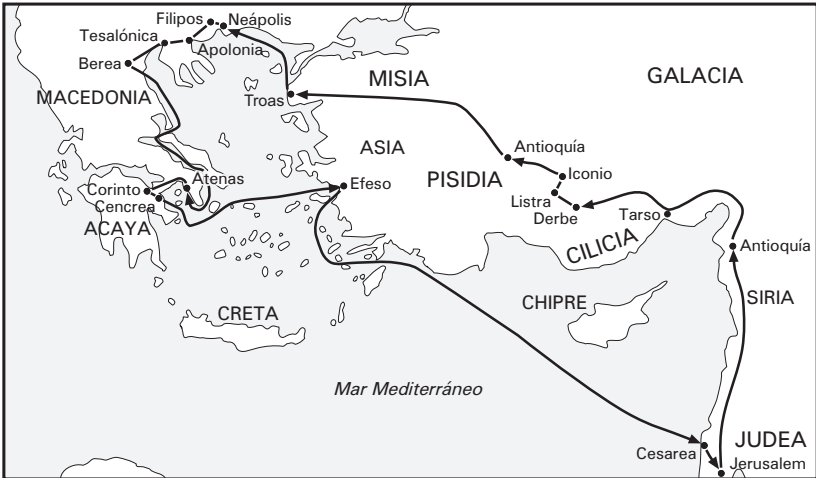
rumal chi xkäm che qa to'ik chuwäch ri nimalaj k'äjisab'al qa wäch.

Trato (Käb'ix “pacto” o “testamento” che pa castellano.) Ri ojer trato xb'an ruk' ri mam Abraham, ruk' ri mam Moisés. Ri Dios xub'an jun k'ak' trato kuk' konojel ri xekojon che ri Jesucristo ri u K'ojol.

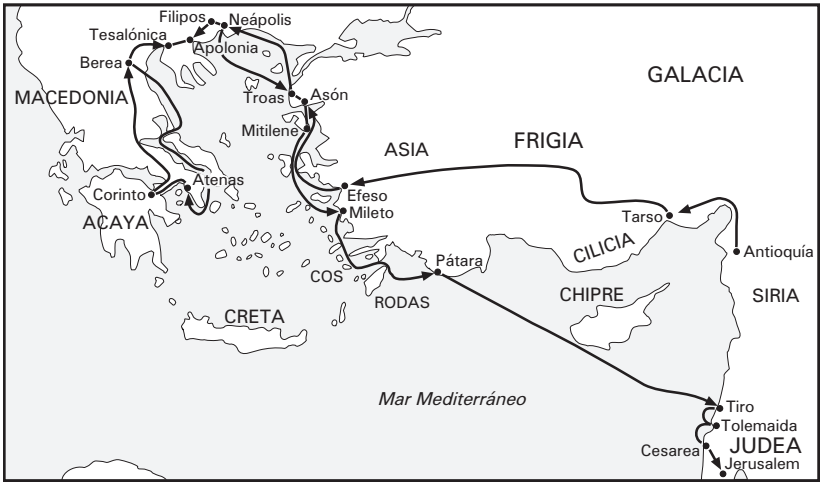
Tun Ri “tun” are jun chik u wäch trompeta, man b'anom tä k'u ruk' ch'ich', xane ruk' ru k'a' chij.

PRIMER VIAJE MISIONERO DE PABLO

SEGUNDO VIAJE MISIONERO DE PABLO

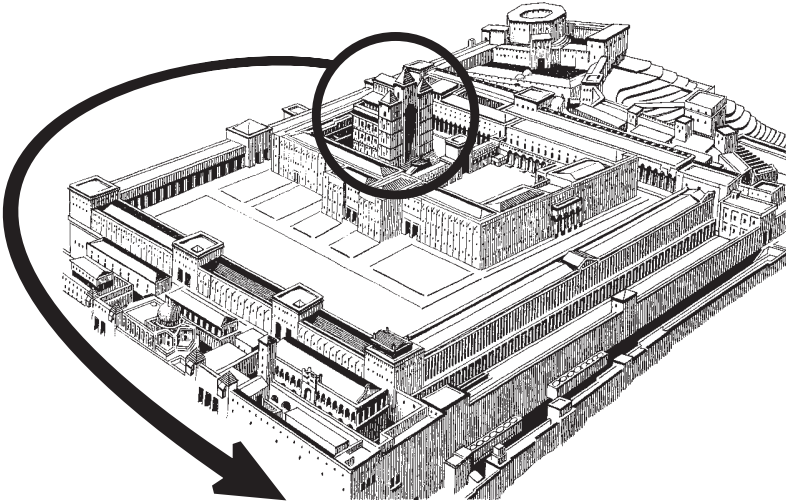

TERCER VIAJE MISIONERO DE PABLO

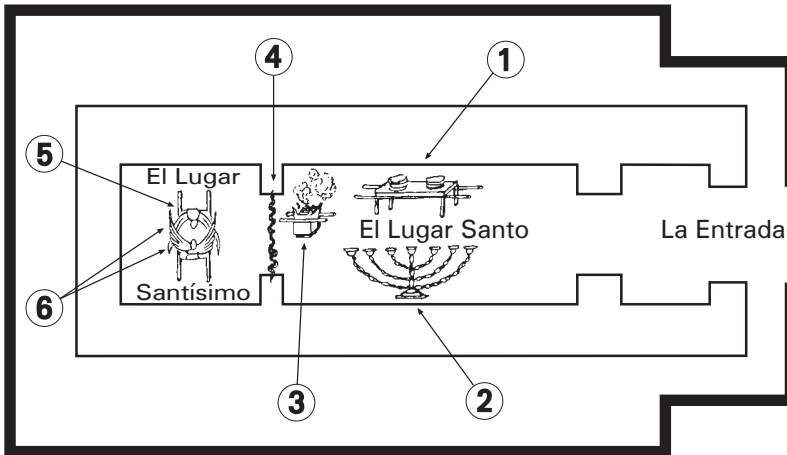

VIAJE DE PABLO A ROMA

El Templo en el tiempo de Jesucristo

Plano del Interior del Templo

1. La Mesa y los Panes de la Proposición
2. El Candelabro
3. El Altar del Incienso
4. El Velo
5. El Arca del Pacto
6. Los Querubines

